Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

ʿim targum Onḳelos, u-ferushe Rashi u-veʾur ṿe-targum Ashkenazi

Sefer Ṿa-yiḳra

Premsla, Yitsḥaḳ Itsaḳ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10127

Visual Library

ספר

ויקרא

עם

תרגום אונקלס, ופירש"י, ובאור ותרגום אשכנזי

הוגה בהגהה מדוייקת

ע"פ

החומש תקון סופרים

של החכם המפורסם מהו' איצק פרעמסלא ז"ל

וע"פ

החומש המדוייק היטב הנרפס בק"ק בערלין יע"א

ע"י החכם המפורסם מהו' משה דעסוי ז"ל

ונתוספו

סדר ההפטרות וחמש מגילות

עם פירש"י, ובאור ותרגום אשכנזי:

נדפס

בק"ק **אפענבאך** יע"א

בדפוס ה"ה התו' כ"ה צבי הירש

ובנו כ"ה אברהם שפיץ סג"ל.

בשנת תק"ס"ח לפ"ק

EPHRAIMSCHE LEHR-
BETH-HA-MIDRASCH
ASHKENAZIM
JERUSALEM

D. 8.

UNIVERSITAT AMSTERDAM
Universiteitsbibliotheek
1711

הקדמת

והתנצלות כותב הבאור על ספר ויקרא

אמר

הק' נפתלי הירץ בן לא"א ע"ר כהר"ר יששכר בער ווייל

וצ"ל

מאשר יקיר"ה בעיני המלאכה המפוארה שעשה ריעי ומיודעי החכם הכולל הרבני המופלג זך השכל ודובר צחות כבוד מוהר"ר **משה** מדעסויא נר"ו שהעתיק את תורת אלהינו ללשון אשכנזי המורגלת בגלילות ההלז, להועיל לאנשי עדתינו, וענתה בי שירתי הנצבת על דלתות המחברת הזאת, כי בה מפורטי תהלת המעתיק ותהלת מלאכתו

הקדמת המבאר

מלאכתו, על כן נדרשתי לדורשי, ששאלו ממני לשאת אתם במשא הקדש לבאר את ספר **ויקרא**, כי אמרתי חבר אהיה לפועלי צדק, ואם לא נעלם ממני כי הקשו לשאול, כי הספר הזה מליצותיו עמוקים מאד, וקשה לבארו על דרך הפשט. לפי שמראשו ועד סופו כלו הלכות גדולות ושמועות רחבות שכל גופי תורה תלויין בהן, זה הים גדול, והנחלים היוצאים ממנו שוטפים על כל גדותיהם, ועוברים אל הברייתות הרבות שבספר תורת כהנים ואל רובי המשניות וסוגיות התלמוד, שם תנינים גדולים יהלכון, כי גאו המים, ואיך יכנס דג קטן מדגי רקק כמוני במים האדירים האלה! אך שתי בה' אלהים מחסי הנדרש לדורשיו הוא יחנני, ובעצתו ינהני, ובחסדו שחים יעש עמדי, האחת בל אט מדרך קבלת אבותינו הנאמנה, וזאת שניה לבל אמוט מדרך הפשט הברור המתקבל על הדעת, יחדיו יהיו תמים אל הרוגש האחד, ואם הדרך צר לעשות פשר דבר בין הפשט ובין המדרש שנראין רחוקים זו מזו, אמרתי יש תקוה רק אם יחנני אלהים להבין הוראת השרשים על בוריין, שאם נעמוד עליהן יתברר לנו שאין דברי המדרש אלא עומק פשט הכתוב, ורחוקים יעשו קרובים, וכמו שכתבנו בפתיחתנו לבית הראשון מספרנו **גן נעול** (דף א' ע"ב), ועל הדבר הזה התפללתי, ואליו שמתי מגמת לבי, ואכתוב את הביאור הזה, ובחמלת ה' עלי השלמתיו, ונפשי בל ידעה מה ההצליח ה' את דרכי אם לא:

ובביאורי זה נשאתי עיני אל ארבעה ראשי בני ישראל שבארו את תורת אלהינו על דרך הפשט ועל סדר המקראות, שעליהן נשען גם הרב המעתיק נר"ו בהעתקתו, האחד הוא ראש המפרשים מאור עינינו רש"י ז"ל, והשני הוא הנשר הגדול רשב"ם ז"ל ואחריהן החכם ראב"ע ז"ל, הרביעי הוא רבינו רמב"ן ז"ל, ועליהן חטוף מלתי, פעם לפרש, פעם להוסיף ופעם לחדש פשטים בהוראת השרשים ובכוונות המקראות ובדברי החנאים בבריית' דת"כ, וביותר שמתי עיני על פרושי רש"י ז"ל, דבריו מה נעמו, כלו זהב טהור, ובמקומות שהשיגה יד, העמדתי דבריו, ופרקתי מעל פרושיו מה שטענו עליו ראב"ע ורמב"ן ז"ל, ולפעמים גם נושא כליו האיש המופלא הרב הגדול רא"ם ז"ל חמדה עליו, ויישבתי תמיהתו. והנה מדברי הביאור יבין הקורא דעת הרב המעתיק נר"ו בהעתקתו, אל כי מקדושים פנה, אם לדעת רש"י ז"ל או לדעת זולתו מן המפרשים הנ"ל, אם הסכים לביאורנו, או בחר לו דרך לעצמו, כי במקומות שלא הסכימה דעתו לדברנו, כתב את הישר בעיניו בין שני חצאי מרובע בלשון המתחיל אמר

אמר המתרגם, וכן נכון לעשות, כי חלילה לשארת פנים בהורה:

והנה כתבתי כל דבר בשם אומרו, והלשונות הנכתבות שהם מלבי דברתים, ילידי שכלי הדל המה, והשגיאה הנמצאת בהם עלי תבוא. ובעבור שכל ביאורי המחברת הזאת לא נעשו בעצם וראשונה, כי אם על אודות ההעתקה האשכנזית, לבאר על מה יסודות החכם המעתיק נר"ו והטבעו, לכן גם בביאור הספר הזה שכללו הלכות, קצרנו מאוד ועזבנו אורך הפלפול והמשא ומתן שבין דעות מפרשי הת"כ והגמרא, ולא כתבנו מזה רק מה שהיה הכרחי לבאר פשט המקרא, וגם המעט שכתבנו הוא בלשון קצרה, כי המעיינים בו אנשי שכל והם מבינים מדעתם, ואין שונין לחכם ואין מפרשין לחכם ולכן גם כשהעתקתי דברי זולתי, לא העתקתי לשונו ממש, שלפעמים הארוך החכם ההוא בלשונו, וביותר הרמב"ן ז"ל שהרחיב פשטיו באמרים צחים, ולי נאה לקצר כמו שאמרנו, אבל כתבתי רק פרי אמריו ותוכן דעתו, כי ספרי המפרשים הנ"ל הם ביד כל אדם, והריצה לברוק אחרי ידרוש הדבר מעל ספריהם:

והמפרשים הגדולים הנ"ל אע"פ שיש לכל אחד דרך בפני עצמו כידוע לכל, הצד השוה שבהן שכלם בדרך הפשט ילכו, מדרך הדקדוק לא יסורו, ומדרך פסקי הטעמים לא יליזו, שומעים משפט הלשון, ונוחנים לב על סדר המליצה, עם שאר התנאים הצריכים לבעלי הפשט, החפצים להבין במקרא מפורש ושום שכל, לעמוד על עומק הכוונה הראשונה שיש בכל דבור ודבור מדבורי האלהיים האלה, וצריך לזה חכמת לב ועומק המחשבה, ושאר ספרי חכמי התורה לא זכרנו בביאור זה, אעפ"י שהם יקרים ונכבדים מאד, כמו פי' הרב ר' יצחק אברבנאל ז"ל, ופי' הרב ר' משה אלשיך ז"ל, ופי' הרב ר' יצחק עראמה ז"ל ודומיהן, אינן הולכים על דרך הפשט הגמור, ואם דבריהם חן ושכל טוב, ואשרי המטה אזן להכמתם ולמוסרם, הם כמו דרשות וענייני חקירות וטעמי תורה ורמזים וסודות, ופי' הרב רלב"ג ז"ל בספר זה אעפ"י שהולך על דרך קבלת חכמים ז"ל, כמעט אינן אלא מעתיק דברי הברייתות וההלכות שבתלמוד, וכן בפי' החכם ר"ע ספורנו ז"ל ובפי' הרב החזקוני ז"ל לא מצאתי דברים לברר על ידיהן הוראת השרשים והמליצות, ואולם ספרי הדרשות שחוברו על התורה, אעפ"י שגם הן מלאים דעת ומפיקים חבונות, אין להם עסק עם הפשט:

כי נורא המקום הזה, לבאר אמרות ה' על דרך הפשט, כי הם אמרות טהורות המזוקקות שבעתים

הקדמת המבאר

שבעתים, ולכן אני הקטן גם מבני גילי, אף כי נגד שרי תורה הראשונים שזכרנו, כאשר בארתי לבאר הספר הקשה הזה, ועלו על דעתי פשטים חדשים לא בארום הקדמונים הללו, אמרתי אל לבי מה לי פה לדבר בסתומות כאלה, או להטיף מלין על באורי אנשי שם שלא הגעתי בחכמה לקרסוליהם, אז עמדתי מרעיד, ואומר מה אעשה היום, אחשה או אדבר, אם אדבר יראתי פן אבולע, ואם אחשה יראתי פן יקרני עון, כי אמת גם מארץ חצמה, ולפעמים גם ביד קטני ארץ ייטיב אלהים, כאשר החולעת הקטנה תלביש שרים ושרות שני עם עדנים, והדבורים תאירנה היכלי מלך, ואולי בין דברים רבים שכתבנו דברי אמת צומחות ביניהן, ואם אכחידם תחת לשוני וחטאתי לאלהים, על כן התאמצתי וגלירתי גם את דעתי הקצרה, כי אמרתי כל לבבות דורש ה', ולפניו גלוי כי את האמת אנכי מבקש. ושכל חפצי לרומם ולהדר דברי תורתינו בפשטים נעימים, הערבים על אזן שומעת, למען יכנסו הדברים בלב שומעיהם, וירחנו כבוד לה' אלהינו ולדבר קדשו. גם לחזק קבלת אבותינו נגד הדוברים על דבריהם עתק, להראות שקבלתם מוכרעת מפשטי הכתובים. גם לבאר אחת הנה ואחת הנה אמונה ודעיה טהורות, המבשירות את הנפש ליראת ה' ולעבודתו. וכהיות כוונתי רצויה, האמנתי פי אדבר ירצה גם בעיני ה' גם בעיני ישרי לב, ומה שגירתי יבינו לי וידינוני לכף זכות, כי בהלכות עמוקות המכשלה קרובה, והטעות לפתח רובץ. גם אני יושב לבדי, ואין אתי בכל אלה לא רב ולא מורה, לא חבר ולא תלמיד, ועל העוסקים בתורה בד בבד אמרו רז"ל שנואלין ומתטפשין. גם מימים רבים חצי הזמן נחתו בי, ותמורות הימים הבהילוני, ואיך בצוק העתים אתהלכה ברחבת של תורה הצריכה דעת צלולה ולב טהור. ועוד שגיאות מי יבין, כוה וכזה קרה לאשר היו לפני, וכזה וכזה יקרה לאשר יבואו אחרי, ועל כל שגיאות תכסה אהבת האמת, האהוב לך אל אמת:

כי אתה ה' אלהים אמת, הן אמת הפצת בטוחות, ובפתום חכמת הודיעני, כי במחשכים הושבתני, אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה, את מי נשאל ומי יגיד לנו, כלנו כצאן תעינו, היינו כחולמים, ואני בחלומי הנני עומד על שפת הים, והים הולך וסוער עלי, אנא ה' אל תשטפני שבלת מים, ואל תבלעני מצולה, העמד במרחב רגלי, ואל תצל מפי דבר אמת עד מאד, כי אותך קויתי כל היום, אל יבושו בי קויך ה' אלהים צבאות, אל יכלמו בי מבקשך אלהי ישראל:

ויקרא א

תרגום אשכנזי ד

יניח ד' שיטין פנויות ויתחיל מתחלת שיטה חמישית

א (ק) דער עוויגע ריף דעם משה: אונד רעדטע מיט

וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו

ק' זעניר ק

תרגום אונקלוס

רש"י

א (ק) וְקָרָא לְמֹשֶׁה וּמַלֵּיל יְיָ עִמֵּיהּ

א (א) ויקרא אל משה. לכל דבורות ולכל אמירות ולכל נוויים קדמה קריאת לשון חבה לשון אהבתי השרת משתמשין בו שנאמר וקרא זה אל זה (ישעי' ו') לפני כל הנביאי האומות עכו"ם נגלה עליהן בלשון ערלי ובלשון טומאה שנאמר ויקר אלהים אל בלעם (במדבר כ"ג): ויקרא אל משה. הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעין יכול אף להפסקות היתה קריאה ת"ל וידבר לדבור היתה קריאה ולא להפסקות ומה היו הפסקות משמשות ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין. ק"ו.

באור

א (א) ויקרא אל משה, יש קריאות שאחריהן מלת אל, ושנות שאחריהן לות למ"ד, ולדעתי לותן שאחריהן למ"ד כשהקדוש רחוק ממנו, ושולח לאחריו שיבוא אליו, כמו ויקרא לכל עבדיו (בראשית כ' ט'), ויקרא למשה ולאהרן לילה (שמות י"ב ל"א), קראו לי לבית שבע (מלכים ג' ו' כ"ח), ויקרא ה' למשה אל ראש ההר (שמות י"ט כ'), ויקרא למלך ניכוך (בראשית י"ד ט'), וכן כל חבריהן, וכן כשיבוא לאחריו מלת את, ואותן המסוכים למלת אל הם פנים אל פנים, או קרוב לו, והקריאה היא דרך כבוד לאהבו, כמו ויקרא ה' אלהים אל האדם (שם ג' ט'), ויקרא מלאך ה' אל אברהם (שם כ"ב ט"ו), ויקרא יעקב אל בניו (שם מ"ט א'), ויקרא אליו ה' מן ההר (שמות י"ט ג') ויקרא אליהם משה (שם כ"ד ב"א) ויקרא יהושע אל כל איש ישראל (יהושע י' כ"ד), שהיו מסוכי לו, ויקרא יהושע לכל ישראל (שם כ"ג ב'), שהיו יושבים בעריהם, ויקרא ה' אל שמואל (שמואל א' ג' ד'), וכן כל חבריהן, ואם נאמר ויקרא אל משה ביום השביעי (שמות כ"ד ט"ז), ונתן לו רשות, מ"מ היה קרוב אל מקום הכבוד. ובסמוך יתבאר [לאמר המתרגם ויקרא אל משה. השם האמור למטה, והשעור ויקרא ה' אל משה וידבר אליו, וכן דרך לה"ק בנות שכני פעלי' על פועל אחד, שיזכיר הפועל אחר הפעל השני, וכבר זכרנו זה]: ויקרא אל משה, לדעת רשב"ם ורמב"ן ז"ל שב על ענין שלמעלה שאמר ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן (שמות מ' ל"ה), וקראו לבוא אל האהל, ומן כן דעת רבותינו ז"ל שאמרו בתוספתא, אמר ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד וגו', וכתוב אחר אומר ובבוא משה אל אהל מועד וגו', בא הכתוב ושלישי והכריע ביניהן כי שכן עליו הענן, כל זמן שהיה הענן לא היה בא, כשתלק הענן היה בא, ולדעתם ז"ל כשנסתלק הענן בא אליו, שכן אמרו אהלן בבל יבוא ומן משה בבל יבוא, ולכן לא הכריעו מכתוב ויקרא אל משה מכן בקריאה כמן בלי קריאה, כי הם סוברים שמן קריאה זו ליתן לו רשות לבוא, אלא עומד בחוץ, וקודם שהדבר עמו קראו תחלה בשם משה משה לאהבו ולזרזו, וכן אמרו בשם יותם מכיון שלא יאמר אדם דבר לחבירו אל"כ קוראו תחלה שנאמר ויקרא וידבר הקדים קריאה לדבור, וכן שנו בת"כ ויקרא וידבר הקדים קריאה לדבור, כלומר בשביל הדבור, לא ליתן לו רשות ליכנס, גם אלת אל יורה עליו כמו שכתבנו. ואומר אני עוד שהכתובים עצמם מכריעים כדעת רבותינו ז"ל, כי בכל מקום שקראו לבוא, נאמר אחריו שבא אל המקום ההוא, ואותן שהן לאהב נכתבו סתם, כי כבר היה שם, ולכן אחר שירד הכבוד על הר סיני, וקראו לעלות אל ההר, נאמר וירד ה' על הר סיני ויקרא ה' למשה אל ראש ההר (שם י"ט כ'), נאמר אחריו ויעל משה, וכן בסוף משפטים ושכון כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן שבת ימים (שם כ"ד ט"ו), ויקרא ה' למשה ביום השביעי מתוך הענן (שם שם), נאמר אחריו ויבא משה בתוך הענן וגו' (שם י"ח), אבל קודם שירד הכבוד על ההר נאמר ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר וגו' (שם י"ט

תרגום אשכנזי

ויקרא א

מיט איהם אוין דעם שטיפטו צעלטע, וויא פאלגט: אליו מאהל מועד לאמר:
רעדע דבר

רש"י

תרגום אונקלוס

ק"ו להדיוט הלומד מן ההדיוט: אליו. למעט את אהרן ר' יהודה אומר י"ג דברות נאמרו בתורת כהנים ואהרן וכנגדן נאמרו את למעט משטין ללמוד אלא לאהרן נאמרו את למעט אילמר

עממיה ממשכן וקרא למימר: מליל

באור

ג'), לא קדמו לעלות אל ההר אחרי עלה קודם הקריאה, ואינה אלא הקדמה לדבור, ועליו אמר בבריית' דת"כ דבור הר סיני יוכיח שאינו לכל ישראל והקדים קריאה לדבור, גם זהו עליו במכילתא ויקרא אליו ה' מן ההר וגו' מגיד שקדמה קריאה לדבור. וכן במדרש הנעלם שאמר ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה וגו' ויאמר אל תקרב הלום וגו' (שם ג' ד'), מאחר שהזהירו אל תקרב הלום ידענו שאינה אלא מעוט קצה, ועליה שנינו בת"כ מה סנה הקדים קריאה לדבור, וכן כאן אם תאמר שקראו לבוא אל האהל, היה לו לומר לאחריו ויבא משה אל האהל וידבר ה' אליו, עכשיו שנסמך דבור לקריאה אינו אלא לאחד ולזרז, וזהו פי' ויקרא וידבר הקדים קריאה לדבור, כלומר לפי שנסמך דבור לקריאה ולא נאמר ביניהן ויבוא אל ע"מ, זהו פשט הכתוב, וזהו פי' הבריית', ולדברי הכל כפי' דבור הר סיני יוכיח הכונים, ולא כפי' הראב"ד ז"ל, ומה שתמה הראב"ד ז"ל למה מקרא ויקרא אליו ה' מן ההר, תיך אמר מה להגיד השוה שהן מתוך האש, וקריאה זו לא היתה מתוך האש, תשובתו בנדו שכן אנו מה להר סיני שהוא לכל ישראל, וגם הדברות שאחרי שתי קריאות האחרות לא היו לכל ישראל, אלא שהכוונה שקדמו לדברות שהיו תנאים ובריתין לעשרת הדברות שהיו לכל ישראל, וכן נאמר לנכונה שהקריאה הראשונה היתה קודם לדבור שהיה תנאי לעשרת הדברות שהיו מתוך האש, ותמה לדעת הראב"ד ז"ל למה נכתבה שנשנה קריאות בסיני, ולמה לא נלמד מקריאה ראשונה שלא היתה לכל ישראל ולא מתוך האש, ואף לפי שהיו לאהל מועד. והנני [לאמר המתרגם פי' הרמב"ן והרשב"ם ז"ל הוא ממדרש תנחומא, ושינו סותר לדברי חז"ל בת"כ, כי נראה שהקריאה שאחריה מלת אל תורה אל הכרוה בקול לעומד מרחוק, בל"א (לייכס טו רופן), ואם היה סמוכה אצל דבור, לא היה ליכנס עמו בדברים ולאחבו (לייכס רופן), עם (לאטיף), ועם כל זה נתינת הרשות לגשת במשמע, אצל קריאה שאחריה מלת את היה הכתוב לגשת לבד, בל"א (לייכן רופן) עם (לקוואטיף)]. וידבר ה' וגו' לאמר, הבדלנו באמונו בין לשונות אלו וחבריהן, וכאן תרמוז שכל לשונות של דבור על המרחיק דברים בעניין שהוא רחוק, כדרך שכתוב בשמדבריים בהלכה, ונושאין ונותנין בכל פרטיה בשכל ובבינה, וכתו שמדברים בני אדם זה עם זה על עסקיהם, כמו אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו (מלאכי ג' ט"ז), דבר האיש אדוני הארץ (בראשית מ"ב ל'), ולשונו תדבר משפט (תהלים ל"ז ל'), אבל אמירה יוכח על כל דבר שפתים, כתו ויאמר המלך מי בחצר (אסתר ו' ה'), ויאמר המלך יבא (שם), ולא יתכן על כיוצא בזה לשון דבור. וזהו פי' לאמר ז"ל דבור קצה אמירה רכה, שכל דבור בכח השכל, ואמירה גם על דבר שפתים, לפי' קצה רוגז וחימה, ורכה לשון רכה, שהרי כתוב ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף, ויאמר המלך תלוהו עליו, ולפי שנטוע רוח אלהי' על הנביא יבוכנהו בלשונו העניין שדובר אליו בכל פרטיו, ונרגע יבין בו מה שאין הפה יכול לדבר, וכדרך שאמה בנבעון, על כן אמר רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני (ב"ש כ"ג ב'), פי' דבר בי והביאני עומק הדברים, גם שם מלין על לשוני לאמרם, והן אמירו. וכן אמה כל פעם בנבואתו הביאו בלשונו העניין יותר מכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בו עד סוף כל הדורות, וגם שם מלין בפיו לאמר, לאמרות קבלות הכוללות הכל, והן לאמרות התורה שבכתב, שנאמר עליהן לאמרות ה' לאמרות טהורות בסף צרוף וגו' (תהלים י"ב ז'), ועל שתי

אלה

2 דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (2) רעדע מיט דען קינדערן ישראל אונד זאגע

תרגום אונקלוס

(2) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר להון

רש"י

תימר להדרן וקלו הן י"ג מעוטין. לדבר אתו. מדבר אליו. וידבר אליו. וכועדתי לך. כולן בתורת כהנים. יכול ישמעו את קול הקריאה. ת"ל קול לו קול אין לו אלא משה שומע וכל ישראל לא שמעו: מלהל מיעד מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל יכול מפני שהקול כמוך ת"ל את הקול

מגה

באור

אתי אלא נאמר בכל מקו' וידבר לאמר, והוו תורה שבכתב ושבע"פ. והמשכיל יבין: אליו, לאמרו חכמים למעט את אהרן, וי"ג דברות בתורה למשה ולאהרן, וכנגדן י"ג מעוטין למעט את אהרן. וכל זה לפי שמעיקרי התורה ולא קם עוד נביא בישראל כמשה וגו' (דברים ל"ד י'), שנבדל מכל הנביאים שקבל התורה בנבואה, ואין בכח נביא אחר לקבל החור הגדול הזה בנבואתו, ומזה תשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים ל"ד י'), שעל פי פרושנו על מלת פנים מתבאר מה שאמרנו, לכן לא יבוש נביא לאחד מבוש לו יאמר בנבואה הלכה כפלוני מרי הוא נביא שקר, ולכן הוצרכו י"ג מעוטין אלא נעשה שבי"ג דברות הללו הושוה אהרן למשה בחור הנבואה: מאהל מועד, שרשו יעד, והיעידה היא בלע"ז (דיא בעטיממונג), ולכן נקרא המשכן כן, לפי שהוא המקום המיועד שירצה שם כבוד ה' לדבר עם משה ולצוות על ישראל, וכמפורש להלן עולת תמיד לדורותיכם פתח א"מ לפני ה', אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם (שמות כ"ט מ"ב), כלומר קראתיו לאהל מועד, לפי שהוא מיועד לדבר אליך שם, ומשם ואומר וכועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי, כי שם נראיה כבודו לישראל בשמיני למלואים, ודומה לו ויצא יהוכתן השדה למעד דוד (ב"ח כ' ל'), פי' למקום אשר יעדו לכל החכן החול, לא זמן שקבע לו כמו שעשנו רד"ק והמפרשים ז"ל, וכן בית מועד לכל חי (לעיל ל' כ"ג) לאותות ולמועדים (בראשית א' י"ד), ליעד המקומות הילוך והרוחב, וליעד הזמנים, וכן אלה מועדי ה' (ויקרא כ"ג ד'), ושם תפרש עוד בעז"ה, ובפי' ס' בראשית פרשתיו: מאהל מועד, להבין והשיכל בקריאת ק"ש, והעזרה בקריאת פתח א"מ או חבר א"מ, וכמ"ש לפניכו (פסוק ג') ולפי שהדבור היה מעל הכפרת מבין שני הכרובים, וכאן אמר מא"מ, למדנו שלא היה משה שומע הקול עד שבא אל אהל מועד, והוו שעשו בת"כ מלהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק, ולא היה יוצא חוץ לאהל מועד וכו', מא"מ יכול מכל הבית כלו וכו' ת"ל מבין שני הכרובים דברי ר' עקיבא, ועל הפסק הקול אמר דברי ר' עקיבא, ורחיה לדברנו מספרי פ' נשא כתוב א' אומר ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים (שמות כ"ה כ"ב), וכתוב א' אומר וידבר ה' אליו מא"מ, הא הכתוב השליש והכריע ביניהן ובנוח משה אל א"מ לדבר אתו וישמע את הקול וגו' מבין שני הכרובים (במדבר ז' פ"ט), משה בא ל א"מ וקול יוצא משמי שמי' לבין שני הכרובים ומדבר אליו, ואם הכתוב השליש דומ' לראשון שבשניה, אמר מבין שני הכרובים? ההכרע' היא מתחלת הכתוב ובנוח משה אל א"מ וישמע את הקול וגו' למדנו שהיה צריך לבוא אל א"מ, ואם לא היה שומע, ולמדנו שהיה הדבור כפסק ולא יצא חוץ לא"מ, והוו שעשה משה בא אל א"מ וקול יוצא וכו', והן הן דברי ר' עקיבא ת"כ.

והנה: (ב) דבר ואמרת, כמו שפרשנו וידבר לאמר הנכתב על הנס, כן פירוש דבר ואמרת הנאמר על משה, שבכל מקום היה אומר לישראל דינין והלכות ופרושיהן, שהוא הדבור, גם אמר להן מה שנכתב בתורה, כמו שאמר לו מפי הקב"ה, וכמפורש במס' עירובין: אדם, זכות המלה בתרגום במקומה, ודע שהיא לבדה שם למחובר מגולם ונשמת חיים, לחבל חיים יוצא גם על המלאכים, כמו והחיים גבריאל (דניאל ט' כ"א), גם על הב"ח כמו חיים וחסדו בחו אל כח (בראשית ז' ב'), ולכן נכתב לחם בראש פרשיות הקרבנות הבאים על כל חטא והרכוני גם, וכן כתוב לחם כי יהי' בעור בשרו (פרשה י"ג ב'), שהוא תחלת פרשיות העומרו'

ויקרא א

אֱלֹהֵיכֶם אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־

הבקר

תרגום אונקלוס

לְהוֹן אֱנָשׁ אֲרֵי יְקָרֵיב מִנְכוֹן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ מִן בְּעִירָא מִן

תורא

רש"י

מהו הקול הוא הקול המתפרש בתהלים קול ה' בכח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזים (תהלים כ"ט) מ"כ ליתה כאן מלהבל מועד מלמד שהיה הקול נפסק. כיוצא בו וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונה (יחזקאל י') יכול מפני שהקול נמשך תל"ם בקול אל שדי בדברו (שם) מ"כ למה נאמר על המ' המיוחדת שכיון שמגיע שם כולה ת"ל מבין שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמכודי' מן המרגלי' ולילך לא נתייחד עמי שכן מציטו שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמכודי' מן המרגלי' ולילך לא נתייחד הדבור עם משה שנאמר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר אלי היה הדיבור ל"ח שנה ולמור להם דברי והשיבני אם יקבלום כמה שכ' ושב משה את דברי העם וגומר: (ב) אדם כי יקריב מכם. כשיקריב קרבנות נדבה דיבר הענין: אדם. למה נאמר מה אדם הרחשין לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אתם לא תקריבו מן הגזל: הבהמה. יכול אף חיה בכלל מ"ל בקר וצאן: מן הבהמה. הבקר

באור

כי החטאים והטומאות היוצאות מן הגוף הן נאדם בגדו, בעבור שהוא אדם, וכן כתוב כי יעשו מכל חטאת האדם. (במדבר ה' ו'), או כי יגע בטומאת אדם. ודע כי אדם שם המין וכולל זכר ונקבה כמו שאמר זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם (בראשית ה' כ"ו): כי יקריב, כשירצה להקריב, כי לא נזכו הכל על דברי עולה או זבח כמפורש בנביאות ירמי': יקריב, כל מעשה הקרבן שעל ידיהן יכפר לעלות לרצון נקראים בלשון הקרבה, כמו בספל זהובים הקריבה מחלה (שופטים ה' כ"ה), ויקריב שבסיוק זה על ההפרשה, אם יקדים מעדרו בעל חי להיות קדש לה', כי אסור להביא חולין לעזרה, וכן הקריבהו נא לפחתך (מלאכי א' ח'): מכם, שאור הכתוב אדם מכם כי יקריב מכם אמר רחמנא ודנותיכו למדו מזה פרט לגזול, ואמרו בסוכה (דף ל' ע"ח) אדם כי יקריב מכם אמר רחמנא והלא לחו דידיה הוא, תפסו הכתוב כלו לפי שמפיר הכתוב יצא להם, ומחלת מכם שמו למדו פרט למומר, ועם זה מתישבת תמיה' התום' ז"ל שם. ולולי ידעתי שכשב הקרבן כחילו הקריב נפשו או נפש בנו, כאמרו היתן בכרי פשעי פרי בטני חטאת נפשי (מיכה ו' ז'): קרבן, שם דבר כופל לבד על הקרב לגבוה: לה', לאמרו רבותינו בכל הקרבנות נאמר לה', ביו"ד ה"א, ולא לאלהים וכיוצא שלא ליתן פתחון פה למינים לדעות, כלומר לפי שטועים להקריב לבעלות, נכתב תמיד שם המורה על היותו לבדו אחות מחויב המציאות, ומהמציא הכל מאין [ח"ה המשגיח, המאציל לישראל בכל נשמה], שאין לאחר נקרא בשם זה: מן הבהמה, פי' רמב"ן ז"ל שיעור הכתוב הוא אדם כי יקריב קרבן לה' מן הבהמה, מן הבקר ומן הצאן תקריבו, לפי שאחר כן אומר ואם מן העוף, ונפש כי תקריב קרבן מנחה, אמר אם מן הבהמה הוא יקריב מחלה האמים, לא חיה ולא שאר בהמות, ויפה פי' לולי שהגיעה המפסקת היה תחת לה', ואפשר לפרש מן הבהמה כמו אם מן הבהמ' כמו ואם מן הצאן ואם מן העוף, ולא הוצרך פה למלת אם בעבור שכוונת הרשעה, ולפי שבכלל בהמה כל מיני בהמות וחיות, פרט בקר וצאן: מן, שלשה פעמים מן ים בכתוב זה, דרשו רבותינו להוציא קוגח ורובע ונרבע ומוקבה ונעבד, שהן ע"ז וג"ע וס"ד הקמורות, ועוד מפרש נעז"ה (פרשה כ"ב

ויקרא א

תרגום אשכנזי ו

הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־
קָרְבַּנְכֶם: ג אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ
מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב
אתו

פֶּאן רינדפֶיה, אדער קליינעם
פֶיה דאַרבריינגען: (ג) וועז
דאַז אָפפֶער איין גאַנצעז
אָפפֶער פֶּאן רינדפֶיה זיין
זאָלל, זאָ מום ער איין שטיק
פֶּאו מאַנליכעם געשלעכטע,
אָהנע לייבופֶעהלער ראַר־
ברינגען: פֶּאר דען איינאַנג
דעז שטיפֶטונעצעלטז מום ער עז דאַרבריינגען, דאַמיט

תרגום אונקלוס

רש"י

תּוֹרָא וּמִן עָנָא תְּקָרְבִּנוּן יָת קוּרְבָּנְכוֹן:
(ג) אִם עֲלָתָא קוּרְבָּנֵיהּ מִן תּוֹרֵי דְכַר
שְׁלִים יְקָרְבִּנֵיהּ לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
יְקָרֵב יתיה

הנרבע: מן הבקר. להוציא את הנעבד: מן
הכבש. להכיל את המוקב: ומן העזים. להוציא
את הטומט והאילונית לומר למטה מן
הענין מן הבקר יחין ת"ל להוציא את הטרפ':
תקריבו. מלמד שבאים מתנדבים עולה
בשותפות: קרבנכם. מלמד שהיה כאן
כלנית גבור היה עולת קין למזבח הבאה מן המותרות: (ג) זכר. ולא נקבה שהוא לומר זכר
למטה יחין תלמוד לומר, זכר ולא טומטום ואנדרוגינוס: תמים. בלא מום: אל פתח אהל
מועד. מטפל
בהנאתו

באור

כ"ג כ"ה): תקריבו, מלמד שבאים מביאין עולה בשותפות, מפי רש"י ז"ל, וה"ה יותר
ונקרעת עולת השותפין, טעונה סמיכה בכלם, ונסכים קריבים מצלהם, מפי רמב"ן ז"ל:
קרבנכם, מלמד שהיה בלה נדבת גבור, והיה עולת קין ממזבח הבאה מן המותרות, מפי
רש"י ז"ל, ולפי שלב ד' מתנה עליהן, היה עולת גבור, מפי רמב"ן ז"ל. ולפי הפשט יאמר
כדין היחיד המביא נדבה, כן דין עולת חובה של גבור שבאה ממיכי אלו, ובעשית כמשפט
זה, וכאמרו ויקרב את העולה ויעשה כמשפט (ויקרא ט' ט"ז), כמשפט עולת נדבה האמור
כאן: (ג) אם עלה קרבנו, אם רוצה להקריב עולה, קרבן מבלה עולה לאישים, ואין
מהן חלק לכהנים ולבעלים, ואח"כ אמר ואם זבח שלמים קרבנו, כי השמות הללו נודעים
בתורה בכמה מקומות בספרים הראשונים: מן הבקר, אם רוצה להביא מן הבקר עגל או
פר: תמים, בלי מום, כאמרו תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים כל שאר בו מום לא תקריבו,
ושרבו תמים, ואומר אני לפי שגזרות השרש הזה כלם מורים על השלמות, כמו ויתם הכסף
(בראשי' מ"ז ט"ו), ויהי כאשר תמו כל הנפש המלחמה למות (דברים ב' ט"ז), פפי תמו מן
בלהות (תהלים ע"ג י"ט), כן התאר תמים מוכח על שלמות דבר, ובהייתו על הש' הממכח,
יורה על שלמות החסרון והרע, לכן כשנכתב על הנוף יורה שאם כל חסרון מנוף הזה, כמו
זכר תמים, שיהיה בלי מום דופי וחסרון, וכשנכתב על הכסף, יורה שדרכי הכסף היה
תמיימים מכל רע, כלם הולכים במעגלי צדק, וכשנכתב על הלב כמו יהי לבי תמים בחקיך
(שם קי"ט פ'), יורה שכלי הולך משרים, אין בו מכלות ושעות, ופפי לם' בראשי' בראשונה
יותר. [ואמר המתרגם לי מלה שרש תמים הוכח על שלמות והיותם בלי מחסור ובלי עדף,
ונדרו מצינו כל הפרטים האייכים בו שלמות בלי יתר ובלי נטול, והוא נרדף עם שרש כלה,
ויתם הכסף הוא כמו ויכלה הכסף, שפבר כתבו כל מה שמי בידם, וכן תמו למות, שמתו
כלם, תמו דברי דויד, כלו תפלות דוד, ועל הלב יאמר שהוא תמים, כאשר ימצאו בו כל
המדות והתכונות בלי עודף ובלי מחסור, כי אם במזג ושעור המביא אל התכלית, שהוא
משרי האדם ויהיו הנצחיים] יקריבנו, יקדימנו, כמו אדם כי יקריב ופרשתיו למעלה,
שהמקדים בעל מום למזבח עובר בל"ת, שכל כל תאר בו מום לא תקריבו (לקמן כ"ג כ'),
ותמרו

תרגום אשכנזי — ויקרא א

דאַמיט עז איהם גענאַדע אויז־
ווירקע פאַר דעם עווינען :
(ד) ער זאָלל ווינע האַנד
אויפֿלעגען , אויף דען קאָפֿף
דעז גאַנצען אָפּפֿערז : זאָ
ווירד עז איהם צור גענאַדע אַנגענאָממען ווערדען ,

אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה : וְסָמַךְ
יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ
לכפר

איהן

רש"י — תרגום אונקלוס

בהבאתו עד העזרה מהו לומר יקריב , יקריב
לפי׳ כתערבה עולת רשות נעולת שמעון
יקריב כל אחד לפס מי שהוא וכן עולה בחולין
יעכבו החולין לבורכי עולות והרי הן כולן
עולות ותקרב כל אחד לפס מי שהוא יכול לפילו כתערבה בפסולין לו בשחיטו מיכו ת"ל
יקריבנו : יקריב לותו . מלמד שכופין לתו יכול בעל כרחו ת"ל לרצונו הא כיצד כופין
לותו עד שיאמר רוצה לני : לפני ה׳ וסמך . לן סמיכה בשמה . על ראש העולה . להביא
עולת

יֶתֵיהּ לְרַעֲוָא לֵיהּ קֳדָם יְיָ : (ד) וְיִסְמֹךְ
יְדֵיהּ עַל רֵישׁ עֲלָתָא וְיִתְרְעֵי לֵיהּ
לכפרא

באור

ואמרו בפ"ק דתמורה (דף ו׳ ע"ח) שהיה לזכר׳ למקדים בעל מום למזבח , וכאן עשה : פתח
אהל מועד , כן בקרבת העזרה , וטעמו כדאיה לי לפי שהדגיש וההיכל במשכן מכוסו׳ ,
ובבית עולמים מקורות , לכל העזרה שבמשכן ובבית עולמים חצר הוא ופתוח מלמעלה , על
כן נקרא פתח ה"מ בעבור הפתיחה , וכן עולת תמיד לדורותיכם פתח ה"מ , כי התמיד
כשחט בעזרה , ואשר לועד לכם שמה זה על לחל מועד , לחבל רש"י ז"ל פי׳ בפרשת תניה פתח
ה"מ , בחצר המשכן שהוא לפני הפתח , ולכי מנמנם בו , ועוד יתבאר (פרשה ג׳ ב׳) . [ח"ה ,
בל"ח מתורגם ע"פ פירש"י , שעל דעתי שם פתח הוצח בכל מקום על החלל שבו נכנסין ויוצאין ,
לח על הפתוח מלמעלה , ועוד שלהל היה המקום המכוסה מלמעלה , ויהי׳ זה לפך הפתח ,
ולין זה מדרכי הלשון לחבר בין הפכים : וכוונת רש"י ז"ל שלל פתח להל מועד הוא הגבול ,
עד היכן יביאנו] : יקריב אהו , היא הבאתו מביתו לעזרה , וזה מוטל על הבעלים , וזהו
שכתו בת"כ מלמד שהבעלים מטפלין בו ומביאין לותו עד פתח ה"מ , ופרושו לדעתי שחייבין
הבעלים בהחריותו עד שיביאוהו לל פתח ה"מ , וראיה שלאמר רק קדשיך לשר יהיו לך וגו׳ ותשא
ובאת לל המקום (דברי׳ י"ב כ"ו) , ושנו בספרי ר׳ מאיר לומר עד ירושלים חייב בהחריותו ,
ור׳ יהודה לומר עד לשכת בחר הגולה , וכך פרושו ר׳ מאיר לומר מקום מקום ממעשר שני
שהוא ירושלים , ור׳ יהודה לומר מן לשר יגילו לך מן המקום ההוא (שם י"ד
ו׳) , שהוא העזרה מכנה שכיה , ולכן מחייב עד לשכת בחר הגולה , שהיה הלשכה השניה
שבעזרה , והרחבה היא לשכת הגזית , כמו שכינו בשם׳ מדות , חלח לפי שלשכת הגזית
חניה בקדם ושניה בחול כמו שלמרו בשם׳ יומל , לחומרת הוא חלח דק , וזה כשעת הת"כ
שמטפל בו עד פתח ה"מ , ושתם ספרת ר׳ יהודה : לרצנו , יביאנו בכוונה שיהיה לו לרצון
לפני ה׳ , להפיק רצונו של מקום ב"ה , וכן כל רצון האמור בקרבנות כך ענינו , כמו לרצכם
תזכחוהו (ויקרל י"ט ה׳) , וכן לרצכם תמים זכר בבקר וגו׳ (שם כ"ב י"ט) , כלומר הביאוהו
שיהיה לכם לרצון , ועל כן תמים זכר יהיה , ולחריו כל לשר בו מום לח תקריבו כי לח לרצון
יהיה לכם (שם שם ך׳) , זהו פשוטו של מקרל , וכן מתורגם בל"ח , ולרצונותיכו ים בו מדרש
שכופין לותו עד שיאמר רוצה לני . [ח"ה , יתכן שכוונתו להדרוש הזה מכתוי הוי"ו , שמן
הראוי יהיה לומר לרצון לו , כמו שתרגם לנקלוס לרעות לי׳ , ומלשון לרצונו ים לדרוש לרצון הדבק
במקריב , לף שלין זה הכרל , כי כן דרך כמוי הסס בלה"ק , מלבד שלין תיבת רצון בלשון
המקרל מורה על הנחירה החפצית , כי לם על הפך הכעס , כמו שבלרנו פעמים רבות ,
וכמו שכתב רש"י ז"ל (דברי׳ ל"ג ט"ז) על ורצון שכני סנה , עם כל זה הדרש תדרש ,
ולולם סדר הנקת העשים מסכים עם פשוטו של מקרל] : (ד) וסמך , מלינו כל לשון סמיכה
בסמך

לְכַפֵּר עָלָיו: ס וְשָׁחַט אֶת־בֶּן
הבקר

איהו צו פֿערואֲהנען: (ה) מאן זאלל דאז יונגע רינד

תרגום אונקלוס

לְבַפָּרָא עֲלוֹהִי: (ו) וְיִכּוֹס יַת בַּר
תורי

רש"י

עולת חובה למיכה ולהניח עולת הנתן: (ד) העולה. פרט לעולת העוף: וכרכה לו. על מה הוא מרכה לו ת"ת על כריתות ומיתות בית דין לו מיתה בידי שמים לו מלקות הרי עוכרן לחור הח לים מרכה חלק על עשה ועל לאו שנתק לעשה: (ה) ושחט והקריבו הכהנים. מקבל ומילך מנות כהנה למד על השחיטה

באור

סמוך לחלוזים ולטופלים, כי הם נשענים בכל כחם על עוזריהם, וגם המטה שהולם נשען עליו בכל כחו, לשון אשר ישמך לוץ עליו ובח בכפו ונקבה (מלכים ג' י"ח כ"ח), וכתוב ולפות שמשון וגו' וישמך עליהם (שופטים ט"ז כ"ט), ולשון ויט נכח ויפול הבית (שם שם ל'), וע"ד המשל סומך ה' לכל הנופלים (תהלים קמ"ה י"ד), כי יפול לח יוטל כי ה' סומך ידו (שם ל"ז כ"ד), למדנו מזה שהסמיכה על הקרבן בכל כח הסומך, ועל כן נאמר בקרבנות בעוס מקום והניח ידו על ראש קרבנו, לו ושם ידו, כמו שים ישיכך על ראשו (בראשית מ"ח י"ח), וזהו שאמרו בגמרא (זבחים דף ל"ג ע"ח) לשון רב יוסף כל הסומך ראשו ורובו מכניס, מ"ט כל כחו בעינן, ולח ראיתי מי שפי' מאין להם דין זה ושהיה מעכב בסמיכה, ומדברינו למדנו שהוא מפורש בגמרא וסמך: ידו, קדמוניו ז"ל העתיקו שהסמיכה בשתי ידים, וכן הדעת נוטנת לם וסמך עניניו שיסמך בכל כחו, גם מפורש כן בסמיכ' שעיר המשתלח שנאמר וסמך אהרן לת שתי ידיו על ראש השעיר והתודה (ויקרא ט"ז כ"ח), ואמרו חכמים (ת"כ פרשת לחרי מות) מלמד שהסמיכה בשתי ידים, בנין לב לכל הסמיכות שיהו בשני ידים, לבל בגמ' ראיתי שנחלו על מזנתנו (מנחות דף כ"ג ע"ב) מכח הכי מילי (פי' שהסמיכה בשתי ידים) לומר ריש לקיש לשמר קרח וסמך להרן לת שתי ידו כתיב ידו (פי' חסר יו"ד) וכתיב שתי זה בנה לב כל מקום שנאמר ידו (פי' לבל סמיכת בהמה) הרי כאן שתים עד שיפרט לך הכתוב לחת, ולם כן ידו שב על כל לחת משתי ידיו, ורמב"ן ז"ל הביח דברי הברייתל בפשוטה, ונחלו ולח ידעתי למה נכתב בכל שאר הסמיכות ידו, ובוגית התלמוד שהבחנו היח תשובה על שחלתו, ולי עוד ראיה ברורה שדרך הכתוב לומר ידו לשתיהן, כי הנס לומר למשה וסמכת לת ידך עליו (במדבר כ"ז י"ח), ובמעשה נאמר וישמוך לת ידיו עליו ויצוהו (שם שם ב"ג), ולם יש לדחות שעשה בטובת עין, סוף סוף אין מקרל יוצל מלי פשוטו. וגלה הכתוב זלת בשעיר המשתלח, לפי שסמוך לו והתודה עליו וגו', ללמדנו שבל סומך מתודה על קרבנו ווידוי דברי: ראש קרבנו: ולח על הצואר ולח על הכנפין: ונרצה לו לכפר עליו, כמו וכפרתי לכם (ירמי' כ"ט י"ד), המדרש לנס (יחזקאל י"ד ג'), וכן ונרצה לו שב על הנס שיהיה נרצה לו, נגד מה שאמר לרצונו לפני ה', שיכוון להפיק רצון מה', מבטיח שירצה לו הנס ויכפר עליו, ובמקומו בחרנו שבל לשון רצון לזו בולל חלק על דבר שלפעמים לפשר שאינו רובה בו, ופעמי' יבוב לפי וירצה בו, כמו כרצות פני לפיהם ותרצני (בראשית ל"ג י'), כי עד הנה שנס לת יעקב, ועתה רצה בו, כי רובה ה' בעמו (תהלי' קמ"ה ד'), כי עד הנה היו בזעם, ועתה שב ורצה נס, וכן כל חוטח לח לרצון הוא לפני ה', וע"י תשובה וקרבן ונרצה לו, ולין כן מלת חפץ, שהוא תמידי כמו כל לשר חפץ ה' עשה וגו' (שם קל"ה ו'). ולפשר לפרש ונרצה לו על הקרבן, שיהיה לו לרצון לכפר עליו, כי כתוב כי משחתם נס מום נס לח ירצו לכם (ויקרל כ"ב כ"ח), שלח יהיו לכם לרצון, ושני הפרושים קרובים, וקרוב לזה דעת הרב המעתיק לל"ח: לכפר עליו, לפי שסמך והתודה לפני ללהיו, ישמע הנס קולו ויכפר עליו, וכן מניהו וכפר בעדו ובעד ביתו (שם ט"ז ו'), שהוא כפרת ווידוי דברים, כמו שלפרש בעז"ה (פרשה ט"ז ו'), לבל עיקר הכפרה היא בנפש, ומסיבה היא מעבבת והקרבן כשר, על כן לומרו בת"כ הוחיל ומניהו שלין כפרה חלא בדם, אם ת"ל וסמך ונרצה, חלא למד שלם עשה

לסמיכה

רינד פֿאָר דעם עוויגען ה׳ הַבְּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי
שלאַכטען: אונד דיא זאָהנע אהרן׳ס אהרן

רש״י

תורת כהנים זבח: לפני ה׳. בעזרה: והקריבו. זו קבלה שהיא הראשונה ומשמעה לשון הולכה למדנו ששתיהן בבני אהרן: בני אהרן. יכול מלמים ת״ל הכהנים: את הדם. וזרקו

תרגום אונקלוס

תּוֹרֵי קָדָם יְיָ וְיִקְרְבוּן בְּנֵי אהרן

באור

לסמיכה צירי מצוה כאילו לא כפר וכפר, וכמו שאמרנו שהסמיכה היא כפרת וויתוי דברים, שיפוך לבו לפני ה׳: לכפר עליו, לומר רצותיו שהעולה מכפרת על עצין ועל לאחוין הנתקין לעשה, ויש בזה דבריס, אחד לומן נריכין לפעמ המקרא, שעל דרך כלל העולה מכפרת על הרהורי הלב גם בעברו׳ החמורות, ולמה במדרש שעל כן נקראת עולה, מעלין והעולה על רוחכם היו לא תהיו׳ (יחזקאל כ׳ ל״ב), וזה גם דעת רחב״ע ז״ל והרמב״ן ז״ל האריך בזה: לכפר, רד״ק ז״ל גם׳ התרגום שרש כפר פי׳ לכפר לשון הסרה וקנוח, ולזן כן וכפרת לותה מבית ומחון בכפר (בראשית ו׳ י״ד), שהוא לשון כסוי וכן ועשית כפרת (שמות כ״ה י״ז), ולדעתי כלן לשון כסוי הן, כי אם לפרה בקרבנות הסרת העוונות כדבריו ז״ל, לא יתכן לאחריו מלת על, אלא מ״ם לכפר מעליו, וכמעט בכל מקום שנאמר כפרה בקרבן לאחריו מלת על או עליו, אבל הוא כמו וכפרת לותה שיכפר בכסוי, וכפרת הוא מכסה על האדון, וכן התזובה והקרבן מכפר ומכסה על החטא שלא יראה עוד, וכן ולא תקחו כפר לכפש לוכש (במדבר ל״ה ל״ג), ממון לכסות על עון נפשו, וכן כלם, ורד״ק ז״ל נסתייע מן הגמרא שאמרו מזבח מזיח מזבח מכפר, והקשו הייטו מזיח הייטו מכפר, והשיבו מזיח גזרות מכפר עיונות, ולמד מזה שתיהן לשון הסרה ולכן הקשו הייטו מזיח וכו׳, ואם כדבריו מה השיב התלמוד? ולדעתי הפי׳ מה לי מסיר עון מה לי מכסה עון? והשיבו מזיח ומסיר גזרות שכבר נגזרו על החוטא, מכפר ומכסה על עיונות שלא תגזר הגזרה, וכן לכפרה פניו במנחה (בראשית ל״ב כ״א), לכסות במנחתי כעס נפשו, והבן: (ה) ושחט, בעל הקרבן לו הכהן. שחיטה כשרה בזר, והוא לשון מזיכה לפי שנריכה לולכה והנחה, וכן מן שחוט לשוכם וגו׳ (ירמי׳ ט׳ ז׳), וכן פי׳ בגמרא זבחים: בן הבקר, בשמיכה קרחו עולה וכן בהפשט וכתוב, לפי שמיוחדים בקרבן, אבל בשחיטה שנוהגת גם בחולין קרחו בן הבקר, וגם מכחן רחיטו שחיטה בחולין מן התורה, ובזבחים (דף י״ד ע״ב) למדו שחיטה לחו עבודה היא ופי׳ שם הר״ר יעקב מלוניל״ש ז״ל לפי שהוא בחולין ובמוקדשין, ולא מטעם עבודה הוא המקום שחיטה, וזה מסכים לפרושנו בפשט הכתוב: לפני ה׳, בעזר ה׳, ואם כבר למר אל פתח א״מ יקריבנו, הייתי אומר לחר שנאמר והתולה עליה בעזרה יוליחנה ושחטנה בחין שלא לנלבך הקדש, שהרי נוהגת גם בחולין, ת״ל לפני ה׳: והקריבו, כבר למרנו (פסוק ג׳) שעל כל עבודה הנריכה להיות בקרבן, נופל עליו לשון הקרבה [וכ״כ הרמב״ן שהקריבו הוא לשון קרבן, שיעבו מן הדם קרבן, וכן תרגם המתרגם החשכמי (דחרבינכן) שהוא לשון [קרבן] ויותר שהעבודה עיקרית, כל שכן שיאמר עליה הקרבה, ולכן והקריבו הנאמר כאן, הוא על קבלת הדם מנוחר הבהמה במזרק, שאמנו זרוק על המזבח, כי הקבלה עבודה ראשונה שאחר השחיטה, ולי לאפשר בלעדה, והוא הכתוב שעשוה בני אהרן הכהנים, שנריכה כהן וכלי שרת, והוא שאמרו מקבלה והילך מצות כהונה, כי שחיטה כשרה בזר, ואילו לא נאמר אחריו וזרקו את הדם, הייטו מפרשים והקריבו על זריקת הדם שהיא עיקר הכפרה, ורחוי לומר עליה יותר לשון הקרבה, וכן דעת חכמים נפי׳ מלת זו, שהרי שנו בת״כ והקריבו זו קבלת הדם, אתה אומר זו קבלה, או אינו אלא זריקה, כשהוא אומר וזרקו הרי זריקה אומר וכו׳, ואם יהיה פי׳ והקריבו והגישו כמו ופרשה הקריב

(שמות

אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ
אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב
אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח
אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ׃ וְנָתְנוּ בְנֵי

אהרן׳ז , דיא פריזטער ,
זאללען דאז בלוט דארברינגן ,
אונד דאז כלוט אום דען
אלטאר , דער פאר דעם
איינגאנג דעז שטיפטזעלטז
איזט , שפרענגען : (ו) מאן
זאלל פאן דעם גאנצן אפפער
דאז פעלל אבצ׳הען : אונד
יענעז אין דיא געהאריגע
שטיקע צערלעגן : (ז) דיא זאהגע
אהרן׳ז

תרגום אונקלוס

אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא יַת דְּמָא וְיִזְרְקוּן יַת דְּמָא
עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר דִּי בִּתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ (ו) וְיַשְׁלַח יַת עֲלָתָא
וְיַפְלֵיג יָתָהּ לְאֵבְרָהָא׃ (ז) וְיִתְּנוּן בְּנֵי
אַהֲרֹן

רש״י

וזרקו את הדם . מה ת״ל דם דם שני
פעמים להביא את שנתערב במינו לו בשליו
מינו יכול אף נפסולים לו בחטאת הפנימי׳
לו בחטא׳ החיצונית שאלו למעלה והיה למטה
ת״ל במקום אחר דמו : וזרקו . עומד למטה
וזורק מן הכלי לכיתל המזבח למטה מקום
הסיקרא כנגד הזויות לכך נאמר סביב שיהא
הדם נתון בארבע רוחות המזבח לו יכול יקיפנו כחוט ת״ל וזרקו ואי אפשר להקיף
בזריקה אי וזרקו יכול בזריקה אחת . ת״ל סביב הא כיצד נותן שתי מתנו׳ שהן ארבע : אשר
פתח אהל מועד . ולא בזמן שהוא מפורק : (ו) והפשיט וגו׳ . מה ת״ל העולה לרבות
את כל העולות להפשט ונתוח : אותה לנתחיה . ולא נתחיה לנתחים : (ז) ונתנו

באור

(שמות י״ד י׳), היה רשאי לומר והקריבו זו הולכת הדם למזבח , אלא שאין זה פרושו רק
הקרבה של עבודה , והולכה אינה עבודה מחוייבת , ואפשר לבעלה אם שוחט
בבל המזבח , אבל קבלה עבודה גמורה היא בקרבן , וסוף סוף כולן והקריבו גם
הולכה , שמביאו בקרבן והקריב הכהן את הכל (ויקרא ז׳ י״ג) , ואמרו זו הולכת לחברים
לבבא , וכן הולכת הדם אם שוחט רחוק מן המזבח , נריכה כהן , והוא בכלי מקבלה ואילך
מצות כהנה , וכן רב חסדא ברבה לומר (זבחים דף י״ד ע״ב) הולכה בזר כשרה , לא דאו
דבריו ממלת והקריבו : וזרקו , כל מקום שנאמר כלי אומר וזרקו , ואין זורק מאליך אלא
בנחת , וכן וזרקתי עליכם מים טהורים (יחזקאל ל״ו כ״ה) : על המזבח סביב , זורק מן
הכלי אבי זריקו׳ מאבי המזבח ולמטה , אחת בקרן מזרחית בפונית , והשניה בקרן מערבית
דרומית נתון על הזויות כמין גס , והרי הוא על מקצת ארבע בתלי המזבח , והוא סביב
שאין פי׳ סביב בחוט המקיף , שהרי נאמר כל עמודי החצר סביב (שמות כ״ז י״ז) , ואלא הין
כי אם עשרים עמודים בארך מאה אמה , וכן וחלוים יחנו סביב למשכן (במדבר ב׳ כ״ג) , ר
עשיו לארבע רוחות , אם כן מאי אמר : פתח אהל מועד , מזבח החצות שבעזרה , לפי
שאמר והקריבו לא נאמר שיביאוהו בהיכל , ת״ל פתח ח״מ : (ו) והפשיט , יפשיט עורה
כמו ופשט את בגדיו (ויקרא ו׳ ד׳) , כי העור והשיער שעליו בבהמה כמו הבגד לאדם ,
ונתח אתה , בעודה שלמה , כי תאלה פושט עור כלה , ואח״כ מנתח אותה : לנתחיה ,
הנפרד נתח , כל נתח טוב (יחזקאל כ״ד ד׳) , כמו מן פתח פתחיה , יתוכנה לנתיחות :
וכנוי ... נתחיה על נתחים שמקבל בעל פה שתניתה להן ... : ... העולה , והן המפורשות
בתורת כהנים , לא שיכתה נתחיה לנתחים : והשיט , בעל הקרבן וכן ונתח , וגם על אדם ,
כי יקריב וגו׳ כמו ושחט , כי הפשט ונתוח כאן בזר , ומה שאמרנו מקבלה ואילך מצות כהנה , הוא
בעבודת.

אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ: ח וְעָרְכוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים
אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֶר עַל־
הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ: ט וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו
יִרְחַץ בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־
הַכֹּל

תרגום אשכנזי

אהרן'ס דיא פריעסטער זאלען
פֿייער אויף דעם אלטאר
מאכען: אונד האלץ אויף
דאס פֿייער אָרדנען: (ח) הער-
נאך אויף זאלען דיא אהנע
אהרן'ס דיא פריעסטער דיא
שטיקע, וויא אויך דעז קאפֿף
אונד דאס פֿעט: אויף דעז
האלץ-שטאם, וועלכר איבר
דעם פֿייער, אויף דעם
אלטאר ליגט, אין אָרדנונג
לעגען: (ט) איינגעווייד,
אוך פֿוסשטיקע זאלל מאן
מיט וואסער אבוואשען:

רש"י

אהרן הכהן אש על המזבח. לפי שהאש יורדת מן השמים
מצוה להביא מן החדיוט: בני אהרן הכהן.
כשהוא מביאו הא לא עבד בנגדי כהן החדיוט
עבודתו פסולה: (ח) בני אהרן הכהנים.
כשהם מביאים הא-כהן החדיוט שעבד בג'
בגדים עבודתו פסולה: הנתחים ואת הראש.
לפי שאין הראש בכלל הפדר שכבר הותז
בשחיט' לפיכך הוצרך למנותו לעצמו: ואת
הפדר. למה נאמר לפמך שמעלהו עם
הראש ומכסה בו את בית השחיטה והוא דרך
כבוד

תרגום אונקלוס

אַהֲרֹן כַּהֲנָא אֶשָּׁתָא עַל מַדְבְּחָא
וְיַסְדּוּן אָעָיָא עַל אֶשָּׁתָא: (ח) וְיַסְדְּרוּן
בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא יָת אֵבְרַיָּא וְיָת רֵישָׁא
וְיָת תַּרְבָּא עַל אָעָיָא דִּי עַל אֶשָּׁתָא
דִּי עַל מַדְבְּחָא: (ט) וְגַוֵּיהּ וְכָרְעוֹהִי
יְחַלֵּיל בְּמַיָּא וְיַסֵּיק כַּהֲנָא יָת
כּוּלָּא

באור

בעבודת הדם, ובהולכת הכלים והקטרתן, שהן עבודת המזבח, והפשט וניתוח לוקו מעכבם
כמו שאמרו בת"כ: (ז) ונתנו בני אהרן, הא הדיוט מן המערכה, שמסדר גחלי הא על
המזבח: וערכו עצים, יסדרו על גחלים עצים כסורה, שלא יפלו הנתחים שיתנו עליהן,
ונאמר בלעזן רגיס, וכן אמר בכל עבודות הכהנה, אמר רמב"ן ז"ל הטעם לפי שנאספים
כהנים רבים בבית ה' לעשות את העולה, ואינו לעכב שהרי למעלה אמר וערך הכהן אותם,
אבל יש יתכן לומר כן בהולכה ובזריקה, אך דרך הכתוב לומר כן לפי שהמצוה על הכהנים
כלם, שבהיות העולות רבים פעם יעבוד כהן זה ופעם זה, ולכן כל המעשים הכשרים בזר,
יזכור בלעזן יחיד וסימך ושחט והפשיט וניתח ורחץ, כרומז על בעל הקרבן שהוא בו:
(ח) וערכו, את הנתחים כסדר על העצים, כעורך את השלחן: את הראש, שהיו בכלל
הנתחים, שכבר הותז בשחיטה: הפדר, יש לדעת טעם המלה הזאת ותרגום אונקלוס ז"ל תרגם
קרבא, וכן דעת כל המפרשים ז"ל, ויאמר רמב"ן ז"ל שלדעתו ליכנו שם לכלבים כלם, רק
לכלב הדק הפרוס, ומבדיל בין הקרנים, ולכך אמרו ז"ל שיהא פורס הפדר על בית השחיטה,
שזה דרך כבוד שלמעלה, כי הכלב היוצא רגיל לפרסו ולכסות בו, וכן נהגו חשובי הקומות
לפרסו על הכלי, ודבריו דברי טעם, ורמיזה שבקרבנות שזכר בהן הקטרת החלבים כלם,
לא נקראו בשום מקום בשם פדר, ויאמר עוד שהמלה מן המפוכים פדר פרד, שמבדיל בין
הקרנים העליונים לתחתונים, וזה קנת רחוק: (ט) וקרבו וכרעיו ירחץ במים, שם על
בעל

ויקרא א

תרגום אשכנזי ט

הַכֹּל הַמְּזֻבֶּחָה עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ־ניחוח

אויף דעם אַלמאַר אין רויך
אויפֿגעהן לאַסען, אַלו איין
גאַנצעז אָפּפֿער פֿאַם פֿייאר
צו פֿערצעהרען, צום

תרגום אונקלוס

רש"י

בּוּלָא לְמַרְבְּחָא עֲלָתָא קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קדם

כבוד של מעלה: אשר על המזבח • שלא יהיו הגזירין יוצאין חוץ למערכה: (ט) עולה • לשם עולה יקטירנו: ניחוח • כשיחטנו יהא אומרו לשם האש וכל אשה לשון אש פוגי"ר בלע"ז

באור

בעל הקרבן, שגם הוא כשרה בזר • ומסדר הכתובים לכי רואה שתחלה מקבל הכהן את הדם וזורקו על המזבח, ואח"כ הבעלים מפשיטים ומנתחים, ובאותו הזמן הולכים הכהנים ומסדרי' את המערכה, וכשגמרו שניהן, הולכים הבעלים לראות הקרב והכרעים, ובאותו הזמן לוקחים הכהנים את הנתחים ועורכים אותם על העצים, וכשגמרו שניהן, חוזרים הכהנים ולוקחים גם הקרב והכרעים ועורכים אותם על הנתחים, ואח"כ מתחלה ועד סוף הכהנים והבעלים עוסקים בעבודת ה', לכל רמב"ן ז"ל לומר שאין הכתובים לומדים על הסדר, שלא קודם לכל ישימו הכהנים גם ועצים, ואח"כ יפשטו ויבתרו העולה, ואח"כ ירחצו הקרב והכרעים, ואח"כ יקריבו הכהנים את הכל המזבח, והאריך בדבריו, ולפי דעתי בבריית ת"כ ובגמרא הכרע שאין הסדר כך, שאין עולת יחיד כעולת התמיד בכל יום, שתקדם מערכה גדולה לכל, גם לשחיטת התמיד ולזריקת דמו, ובעולת יחיד על כל פנים שחיטה וזריקה קודמין, וכן יהיה הפשט וכתוב בבעלים באותו הזמן שהכהנים מסדרים גם ועצים על המזבח, וכן העלאת קרב וכרעים באמצע שכן שנינו בתמיד שהקרב והכרעים נתנין לכהן האחרון להוליכם על הכבש, כי בעוד הראשונים לוקחים ומסדרין תגמור הראשונה ונוטלן האחרון, ואם בקרבן תמיד ממתינים הכהנים זה על זה, אין כן בקרבן נדבה: וכרעיו, פי' רשב"ם ז"ל רגליו, גם רד"ק ז"ל לומר בשרם כרע שרגלי הבהמה לפי שהן כורעו' בכריעת הברכים נקראות כרעים, ואין כן תאר לו כרעים ממעל לרגליו (ויקרא י"ח כ"ח), ובדרכו פי' המפרש למם' תמיד (פרק ד' ג') חתך את הכרעים, רגלי הבהמה, ועל שם כריעה קרי להו כרעים, ולפי דעתי למה, שכפי הסדר הכרעים הם הפרק מן הירך עד מקום שכורע, ואותו סדר לראות במים, לפי ממקום הכריעה ואילך שהוא הרגל, ולפיזי לראב"ד ז"ל בפי' למסכת תמיד חתך את הכרעים, הכרעים נקראו אותן שלכל החזה עד הפרק, ומן הפרק ולמעלה עד מקום חנוכן נקראו ידים, כדתנן לקמן חתך את ידיו וכו' ובגמרא בני לדם נקרא כתף, כלומר הכרעים הן אותן שלכל החזה, שהבהמה כורעת עליהם, ולמעלה מהן הכתפים קרויים ידים, שהן במקום הידים בלדם, לכל רגלים הם שנים האחרונים, שאם כדברי רד"ק ז"ל יהיו לארבעה רגלי הבהמה טעונות רחיצה, ואינו כן שלפי כמו שפרשנו, וכן נראה ממשנתינו, שוב ראיתי להרב בעל תי"ט ז"ל, שכתב על חתך את הכרעים, יתכן לומר דמירכים עד מקום הכריעה קורא כרעים ולא יותר, ויפה פי', וכן ת"ח ז"ל וגויה וכרעיו יחליל במיל, לכל יב"ע תרגם וכרסיה ורגלוי גם המתרגם לל"ח תרגם (ליל פיסי) כדעת רשב"ם ז"ל [לומר המתרגם, עיין מה שכתבתי בזה בפ' תצוה (שמות כ"ט י"ז)]: ירחץ, אין רחיצת הכרעים בעבור שנדבק בהן לפעמים כשכורעת עליהן, שהרי הפשט עורן, לכל גזרת הכתוב הוא, ולפשר לפי שהעולה בזה על הדרוך הלב, שמהרהר מחשבו' עבירות תמיות, כמו והעלה עולות וגו' כי אולי חטאו בני וגו' (איוב א' ה'), רמז לטהרת הכרעים ברחיצה על מחשבת ע"ז, כדרך כל הקרבים שאר לא כרעו לבעל (מל"ב י' י"ט), ועל מחשבת ג"ע, כמו תעתן לחקל תפתי ועליה יכרעון לחרים (איוב ל"ט י'), ועל מחשבות ב"ד, כמו וכלכם לטבח תכרעו (ישעי' ס"ה י"ב), והקרב בעבור הגזל

צום אַנגענעהמען גערוך, ניחֹחַ לַיהוָה: ס י וְאִם־מִן־
דעם עוויגען צו ערַרען: הצאן
(י) ברינגט ער איין

בלע"ז (ובתרגום כ"י פל"יר כמו פלי"ער • פייקר הערד) • ניחוח • נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני: (י) ואם מן הצאן • ענא

ויו

באור

והחמס ומאכל תאוה של אסור, והרחיקה כמו ריחנו הסירו דוע מעלליכם מנגד עיני חדלו הרע (ישעי' א' ט"ז): והקטיר, לשון קטרת והעלאת עשן, וכן קיטור החלן כקיטור הכבשן (בראשית י"ט כ"ח), שתאכל האש הכל ויכלה בעשן, ולא יאכל ממנו כי אם הדשן, כתרגומו ואש המזבח תוקד בו (ויקרא ו' ב'), ואש יתבאר: אח הכל, בשביל הקרב והכרעיים, שלא נזכרו עדיין בכלל עריכת הנתחים: עלה, חזר וקראה עלה, בשביל שאמר והקטיר הכהן את הכל, כי עלה היא כלה לאשים: אשה, שהוא אחד מהכפולים, ואת בתוספות ה"א, וכל הנאכל על המזבח ונעשה לשמים, הן עולה הן לחמי שלמים וקינן המנחה נקראים אשה, כלומר מאכל אש, לא כשאר ומאכל האש הנאפה על האח, להיות מאכל לאדם, אלא כלו לאש, וכן קרבני לחמי לאשי (במדבר כ"ח ב'), נקרא לחם האש וסעודתו, ויפרע לחמי להאכל על האח, ובמשנה שניהו (זבחי' דף מ"ו ע"ב) לשם שאר קרבים הזבח נזבח לשם זבח לשם השם לשם לישים לשם ריח לשם ניחוח, ואמרו בגמרא לשם לישים, לתפוקי כשבח לא, ופי' רש"י ז"ל על מכת לעשותו חתיכות כלויות בגחלים, כלומר כדרך שטלין למאכל אדם, אלא לשם לישים שיאכל באש עד תומו [ולפון רש"י פה, שאם, כשיאכלו יהא שוחטו לשם האש, וכל שאר לשון אש פושר בלע"ז עכ"ל, והוא (פייסריש, טוס פייקר נהעריג בל"ז)], ואומר אני שאין ה"ש שאר מיסוד השם, שמדרך הכתובים שמותיהן בקמץ, כמו מן מדד כְּדָה, ומן כדד גְּדָה, וכאן בקוד סגול, ועוד שבדבר היה ראוי להיות שאת, כמו מן מדה כְּדֹת ומן נדה נְדֹת, אלא מן שאר מצינו אִשֵּׁי ה' ובחלתו (ד בראים י"ח ז'), והנפרד מן שאר הוא שאי, כמו מן שן שני ומן קן קני, אבל בא תוספות ה"א לשאר להבדילו מן שם שמש, שכל שאר הוא שאי ומן שם המוקט שהוא מתכת אש, ולכן בראים שאין לטעות בא על מכונו שאי, וכן לחמי לאשי, כמו שני שניך, ועוד יתבאר בעז"ה (פרשה י' ז'): ריח, שהוא רוח, ומלת רוח בלה"ק על הרוח הנושב לא על החויר היסודי, ועל כן לדעתי נקרא רוח זה רוח הריח, לפי שנשמע מאלו הרוחות בעניין הרוח, כי הוא לבדו על ידי הרוח יביא אלין תמרת המוקד, כי הריח מתפשט הלאה על ידי הרוח, ואין זה מדת שאר הרוחות, ברוחות והשמע אינן נריכין לרוח נושב להביא המוחשים אליהן, ודי להן החויר היסודי, ולפי שכל העולה על האישים נאכל ונעשה לשמן, ואין עולה ממנו כי אם הריח, נאמר ריח ניחוח, כניכול שריח האשה ערבה לו, ועל מה שנאכה לשם ריח, תמרו בגמר' לתפוקי לשבחים שנאכלן והעלן, כלומר כיון שנאכלין שוב אין מעלין ליח, והכה בשר ועצמות ונדין וקרבים ושלפים המתאכלין, אין ליקח עליה לשלח האשים, וריח ניחוח הוא לה' שנעשה רצונו, כי השם לא ירים תלילה: ניחוח, שהוא נוח לשון מנוחה, והוא כפול במשקל ניחון, ולשון מנוחה נאמרו במקומו, שנופל על כל דבר המטולטל כשינוח על מקומו, כמו ותנח התיבה (בראשית ח' ד'), והורלת שהוא יח לו שנפים רבים, יש מנוחה מטלטול המדות, כמו בלב נבון תנוח חכמה (משלי י"ד ל"ג), מנוחת החפץ, שכל חפץ דבר כח חפצו מטולטל עד שיגיע מה שחפץ, והוא ענין נחת רוח, שעקר הרוח ומקח מנוחה, וכן לפי שחפץ ה' במעשה הנדק, כל פועל נדק כניכול עושה לקונו נחת רוח שמגיע חפצו, וזה שאמרו בגמרא לשם ניחוח, לשם הנחת רוח ופי' רש"י ז"ל הנחת רוח לפני הקב"ה שאמר ונעשה רצוני, לכל הפסוק

הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ
מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים
יַקְרִיבֶנּוּ: יא וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ
הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יב וְנִתַּח אֹתוֹ
לִנְתָחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פִּדְרֹו
וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים
אשר

תרגום אשכנזי

איין גאַנצעז אָפּפֿער פֿאָם
קלוינען פֿיה, נעמליך פֿאָן
שאַפֿען אָדער ציגען: זאָ מוס
ער איין שטיק מאָנליכעז
גע שלעכטז אָהנע לייבוּפֿעהלר
דאַרברינגען: (יא) מאַן זאָלל
עז אויף דער מיטטערנאָכט=
ליכען זייטע דעז אַלטאַרז
פֿאָר דעם עוויגען שלאַכטען:
אונד דיא זאָלנע אהרן'ז,
דיא פריוטער: אָלל'ען דאַז
בלוט אום דען אַלטאַר
שפרענגען: (יב) עז אין דיא
גע האָריגע שטיקע צערלעגן,
אויך דען קאָפֿף אונד דאַז

אשר

שעט: הירויף זאָלל דער פריוטער זיא אויף דען האָלץ=שטאָס, וועלכר

תרגום אונקלוס

עֲנָא קוּרְבָּנֵיהּ מִן אִמְּרַיָּא אוֹ מִן בְּנֵי
עִזָּיָא לַעֲלָתָא דְּכַר שְׁלִים יְקָרְבִינֵּיהּ:
(יא) וְיִכּוֹס יָתֵיהּ עַל צִידָּא דְּמַדְבְּחָא
צָפּוּנָא קֳדָם יְיָ וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא
יָת דְּמֵיהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:
(יב) וְיַפְלֵיג יָתֵיהּ לְאֶבְרוֹהִי וְיָת רֵישֵׁיהּ וְיָת תַּרְבֵּיהּ וְיסַדַּר כָּהֲנָא יַתְהוֹן עַל אָעַיָּא

רש"י

וי"ו מוסיף על ענין ראשון ולמה לופסק ליתן
ריוח למזבח להתכונן בין כרשה לפרשה: מן
הצאן מן הכבשים ומן העזים. הרי אלו ג'
מעוטין פרט לזקן ולקולה ולמוזהם: (א) על
ירך המזבח. על גד המזבח: נפונה לכבי
ה'

באור

ורק ה' לת ריח הנחוח (בראשית ט' כ"ח), פי' רחב"ע ז"ל הטעם שהניח הריח מהזעף, לו
שיכיח כח עליון, ואין צורך בשתיהן: לה', למען מי שאמר והיה העולם, כך פירשו בגמרא,
כלומר לאותו השם הגדול יו"ד ה"א שאמר והיה העולם, שעל זה מורה והויה, שהוא הכל,
וכבר רמזנו ע"ז למעלה (פסוק ג'): (י) ואם מן הצאן, מעשה עולת בקר ואין שוין, ומאלו
עמקו דרכי התורה, ואין בידינו לדעת למה נאמרו בשתי פרשיות, ופרט בבן בקר מה שקצר
בשלמים, ופרט בשלמים מה שקצר בבן בקר, שמיכה וקבלה והפשט נאמרו בבקר ולא בשלמים,
ונפסון נאמר בשלמים ולא בבקר, ונאמרו בגמרא (זבחים מ"ח ע"ח) לאמר קרא ואם מן הצאן, י"ו
מוסיף על ענין ראשון ולמד עליון מתחתון, וכ"ש תחתון מעליון: מן הכשבים או מן
העזים, לפי שיש חלוק ביניהן בשלמים, פרט בעולה שוין בעבולתם: זכר תמים, דרשו
רבותינו פרט לטומטום ואנדרוגינוס: יקריבנו, יקדישנו: (יא) על ירך המובח, לצד
צפון המזבח למטה בעזרה, ועל כמו ועליו מטה מכאן (במדבר ג' כ'), כמוך לו, חה פי'
ירך, כמו ירך האדם שהוא בגדו, וכן ולירכתי המשכן (שמות כ"ו כ"ב), ואינו נופל על גב
המזבח לרוח צפון שלו, שאם כן היה לו לומר על המזבח בצפונה, ולהלן שאמר וזבחת עליו
את עולותיך (שמות כ' כ"ד), למדנו במכילתא עליו תכלו, ויש מרבותינו למדו מזה, שקי"ל
שחזקת בולם המזבח בלשכת כהר: צפונה, מקיל הצפוני על מזבח עד הכותל הצפוני של

ויקרא א

אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־
הַמִּזְבֵּחַ: יג וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם
יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־
הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה
הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: פ שני
יד וְאִם מִן־הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ
לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתֹּרִים אוֹ
מן

תרגום אשכנזי

וועלכער איבער דעם פֿייער
אויף דעם אַלטאַר ליגט, אין
אָרדנונג לעגען: (יג) איין־
געווידע אונד פֿוסשטיקקע
זאָלל מאַן מיט וואַסער אַב־
וואַשען: דער פריזסער זאָלל
אַלל־עז דאַרבריינגען, אונד
אויף דעם אַלטאַר אין רויך
אויפֿגעהן לאַסען, עז איזט
איין גאַנצעז אָפּפֿער, פֿאָם
פֿייער צו פֿערצעהרען, צום
אַנגענעהמען גערוך, דעם
עוויגן צו עהרען: (יד) ברינגט
ער אַבער זיין גאַנצעז אָפּפֿער
פֿאָן געפֿליגעל דעם עוויגען
צו עהרען: זאָ זאָלל ער פֿאָן טורטלטויבען
אדער

רש"י

כ' וחין נפון בגמה: (יד) מן העוף. ולח
כל העוף לפי שנחמר תמים זכר בנקר
ובכבשים ובעזים תמות וכנרות בבהמה וחין
תמות וכנרות בעופות יכול לח מחוסר חבר
ת"ל מן העוף: תורי'. גדולי' ולח קטנים: בני
יונה. קטנים ולח גדולים: מן התורים חו
מן

תרגום אונקלוס

דִּי עַל אֶשְׁתָּא דִּי עַל מַדְבְּחָא: (יג) וְגַוָּא
וּכְרָעַיָּא יְחַלֵּיל בְּמַיָּא וְיַקְרֵיב כָּהֲנָא
יָת כּוּלָּא וְיַסֵּיק לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא הוּא
קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ:
(יד) וְאִם מִן עוֹפָא עֲלָתָא קוּרְבָּנֵיהּ
קֳדָם יְיָ וְיַקְרֵיב מִן שַׁפְנִינַיָּא אוֹ מִן
בני

באור

המזבח, ונת"כ נחלקו בזה תנחים: (יג) והקריב הכהן חת הכל, נעבור הקרב והכרעים, כמ"ש למעלה (פסוק ט') ומה שהוסיף כחן נתן והקריב, לומר רבותינו בזבחים (דף נ' ע"ח) שז היתה הולכת חברים לכבש שבריכה כהוכה, שמוליכין לותן לכבש למלחם שם, ולח"כ מקטירים לותן, וכבר רמזנו על זה (פסוק ה'): והקטיר, חת הכל המזבחה, עולה הוח כלה לחישים, כמו שפרשנו (פסוק ט'): הוח, למעלה לומר לשון נקבה וכחן לחתחים (ויקרח ו' ו'), כי שב על עולה שבכתוב, שהוח לשון נקבה, כמו עלת תמיד העשוי (במדבר כ"ח ו'), ומלת הוח שב על הכשב לו העז שהוח זכר, כלומר הכשב הזה עולה הוח, וכל מקום שלח נזכר עולה בכתוב קורהו לשון זכר, שב על הנקרב: (יד) ואם מן העוף, בעוף לח כלומר זכר תמים, שחין תמות וזכרות בעופות, ולם תלמר כלמדנו בו"ו מוסיף כמו שלמדנו בקר מכחן ומכחן מנקר, וכמ"ש (פסוק י'), מקרח מפורש הוח בפרשת לומר שלח יהיו בעוף, שנלמר לרבותם תמים זכר בנקר בכבשים ובעזים (ויקרח כ"ג י"ט), פרט לעוף, ומשם למדוהו רבותינו בת"כ, וכן פי' רש"י ז"ל מן העוף ולח כל העוף, לפי שנלמר תמים זכר בנקר בכבשים ובעזים תמות וזכרות בבהמה ומין תמות וזכרות בעופות, יכול לף מחוסר חבר, ת"ל מן העוף, ולשון לפי שנח' מוסב על מקרח שב פרשת לומר הכ"ל, לח על זכר תמים הנלמר למעלה בנקר ובכחן, וזהו שהקדים רבינו ז"ל תמות

לזכרות

ויקרא א

מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ׃
טו וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ
וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר
המזבחה

תרגום אשכנזי יא

אָדער יונגען טויבן זיין אָפּפֿער
דאַרבערינגען׃ (טו) דער פריעסטער
טאר נאָהרט עז צום אַלטאַר,
קנייפּט דען קאָפּף אַב, אונד
לאָסט זאָלכעז אויף דען
אַלטאַר אין רויך אויפֿגעהן

תרגום אונקלוס

בְּנֵי יוֹנָה אַת קוּרְבָּנֵיהּ׃ (טו) וְיִקְרְבִנֵּיהּ
כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא וְיִמְלוֹק אַת רֵישֵׁיהּ
וַיַּסֵּיק
למדבחא

ר ש"י

מן בני היונה. פרט לתחלת הציווי שבזה ובזה שהוא פסול שגדול הוא לכל בני יונה וקטן לכל תורים׃ (טו) והקריבו. לפי׳ פרידה לחת יניח׃ הכהן ומלק. מין מליקה בכלי לעצמו של כהן קונן בנפרטו ממול העורף

באור

לזכרות, כי בפרשתנו זכר קודם בכתוב לתמים, [וכ"כ רמ"י ז"ל בפי׳ בפ"ק דקדושין (דף כ"ד ע"ח) דקרא הכי אמר בכל כלל הקרבנות קדרים ע"ש] , וסרה תמימת הר"ר אליה מזרחי ז"ל: עולה קרבנו, שיכה מלשון הכתוב בנקר ובנתן, כלומר רק לעולה יהי׳, שתין עוף בח שלמים: והקריב, יקדים משכי מיניו אלו לבד, ובנתן אין בו כי אם כשבים ועזים: תרים, גדולים ולא קטנים: בני היונה, קטנים ולא גדולים, שזהו הורחת מלת בני: (טו) והקריבו, לפילו תור אחת או בן יונה אחת: אל המזבח, מלמד שנעשית בריחתו של מזבח, לא כשחיטה שהיח על ירך, ולכן יקריבנו הכהן, שתין הנעלים רשתין לגעת אל המזבח, ומליקה עבודת קרבן היח לא כשחיטה, ששחיטה אינה עבודה כמו שאמרנו (פסוק ה'): ומלק, אין חבר לתיבה זו במקרא, כי לא נזכרת רק פאן ובחטאת העוף, וקבלו חכמים עניכה ואמרו שהיח נעשית בעצמו של כהן ממול ערפו של עוף, מולק בצפר עד שמגיע לסימנין וקיבלן, ומבדיל את הרחש מן הגוף, שהכתוב מצריכו להקטירו תחלה: והקטיר המזבחה, את הרחש לבדו, ואחר שנמצע והסיר את המורחה, חוזר ומקטיר את הגוף, כמו שיבוח (פסוק י"ג): ונמצה דמו, פי׳ רמ"י ז"ל לשון מץ לפיס (משלי ל' ל"ג), כי לפס היין (ישעי' ט"ז ד') , כותב בית השחיטה על קיר המזבח, והדס מתמצה ויורד, לפל רלב"ע ז"ל לאמר ומנחה מבנין נפעל מגזרת שתית מנית (ישעי' כ"ח י"ז), וכן לאמר רד"ק כמו ויין טל מן הגזה (שופטי' ו' ל"ח), לך שמריה ימלו ישתו (תהלים ע"ה ט'), וכן ונמצה דמו (ויקרח ו' ט"ו), מנחי למ"ד ה"ח, שנראו מנה, לפל מין לפיס מנחי העי"ן, ופס הורחת שתי הצרופים על הכניסה והמניכה, לפסר לי להבדיל ביניהן, לותן שהן מנחי עי"ן אין התערובת נודע בהן עד לחר המניכה, ולותן שהן מנחי למ"ד ה"ח, ניכר בהן תערובתן גם קודם לכן, כי הקלב והחמלה קודם שיתפרדו נרחין כלחת, ולכן כי אין קלב יוניח חמלה (משלי ל' ל"ג) מנחי עי"ן, ויפה המשיל להן (שם), ואין לף יוניח דם (שם), ואין לפיס יוניח ריב, לפל השמרים ניכרין ביין גם קודם המניכה, לכן כתוב עליהן בכל מקום שרב מנה, וכן נכר הטל שעל הגוה קודם המניכה, וכאה הדם בורידין, על כן נכתב גם עליהן שרב מנה: ונמצה דמו, קודם לכן, כשמולקו מוניח דם כלו, לותו ברחש ובגוף ומוניח דמו, שתין בפרם ונמלה דמו על דם הגוף, והרחש בקטר קודם לבן בלי מנוי דם, כי לא מניגו בקרבנות שיקרבו לידים על המזבח קודם וריקת הדם, כי הדם הוא בנפש יכפר, כמו שאמר רמב"ן ז"ל, ועל כרחך צריך לאתה לומר שתין ו"ו ונמלה מהפך לעתיד, כמו ונגלה כבוד ה' (ישעי' מ' ה'), לא ו"ו שמושית היא, והמלה עבר ועניכה ובבר כמלה דמו קודם הקטרת הרחש, וכן העתיק הרב המעתיק (נלח דעם דם בלוהט לויסגדריקט ווערדן) ועל כן לא נכתבה מנוי דם קודם הקטרת הרחש, שתילו לאמר ומלק ונמלה והקטיר, היה שב ונמלה על רחשו לבדו, והמנוי פריך ברחש וגוף, שתין תפרש ונמלה על דם הגוף כלו, ואחריו והקטיר המזבחה, המדבר

תרגום אשכנזי

אויפגעהען: נאכדעם דאס בלוט אויסגעדריקט ווערדען, אן דער וואנד דעס אלטארס: (טו) דען קראפף מיט דען פעדרן

ויקרא א

הַמִּזְבֵּחַ וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ: טז וְהֵסִיר אֶת־מְרָאָתוֹ בנצותה

רש"י

העורף ופותך מפרקתו עד שמגיע לסימנין וקורבן: ונמלה דמו. ל' מין לחים (משלי ל') כי לחם המין (ישעיה ט"ז) כובש בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד: ומלק והקטיר ונמלה. לפצר לומר כן מאחר שהוא מקטיר הוא מוכה שלא מה הקטרה הרשם בעצמו והגוף בעצמו לף מליקה כן ופשוטו של מקרא מסורס הוא ומלק והקטיר וקודם הקטרה ונמלה דמו כבר: (טז) מרלתו. מקום

תרגום אונקלוס

לְמַדְבְּחָא וְיִתְמְצֵי דְּמֵיהּ עַל כּוֹתֶל מַדְבְּחָא: (טו) וְיַעֲדֵי יָת זְפָקֵיהּ באוכליה

באור

על הקטרת הרשם לבדו, לכן נאמר ומלק והקטיר, שתיהן על הרשם, ואחריהן נאמר ונמלה, אין לטעות עתה שמדבר על מצוי הרשם לבד שכבר הוקטר ואין לאחר שהקטיר ימלה, וכן אין לטעות שמדבר על הגוף לבדו, שא"כ הקטיר הרשם קודם מצוי דם, אין לנו לפרש מלק שמדבר קודם הקטרת הרשם, ומכתב לאחריו לפי שהמצוי ברשם ובגוף כלו כמו שאמרנו. והבן: קיר המזבח, מוכה ברשתו של מזבח מעל חוט הסובב והדם שותת למטה על קיר המזבח: (טז) והסיר את מראתו, שרשו ראה, והשם מרלה לדעתי ליטו שם של לשפה, מלת על מקום שמליכין שם לשפתות ולכלוך, וכן ויאשמהו למחרלות עד היום (מלכים ג', כ"ז), הזי"ת נוסף גם הוא קדי וכתיב, וקדי למונחות, והמלה בלי חי"ת הוא מורלות, שהמקום שעמד עליו בית הבעל, שם למקום לשפה ולכלוך, ומזה הוי מורלה ונגזלה העיר היונה (נפכי' ג' ח'), וכן ושמתיך כרא' (נחום ג' ו'), למקום שמליכין שם הגבלות והחצבות, כי רשם הכתוב והשלכתי עליך שקוצים ונבלתיך (שם), כי תחת היות ביכוה עיר הממלכה, נבא עליה שתהיה כרחי לכל השב"ם ז"ל פי' מרלתו, כמו ושמתיך כרחי, הוי מורלה ונגזלה, עכין טנוף הסה ותרגומו זפקיה, והוא רעי וזבל, ואינו כן אלא לפי שהיתה ירושלים מקום תועבות רבות, קרלה ע"ד המשל מורלה ונגזלה, מקום הלכלוך והגיאול, וכן את מרלתו המקום שהגיאול בתוכו וזהו הזפק ובני מעיו. ומורלה נקבה וכוי הזכר על העוף, אבל בכוי נכונתה על המורלה, כלומר עם הנוצה לשר על המרלה, וכמו שאפרש, וכן פי' רש"י ז"ל מרלתו מקום לרעי זה הזפק, וכן תרגם בתרגום מאכנזי (דעץ קרלפף): בנצותה, עם הנוצה שעל המובחה שיתך מבחוץ נגד מקום הזפק הנשר והשוד עם הנוצה שעליו ויטלנו עם הזפק, כמו שאמרנו (זבחים דף ס"ה ע"ל) תניח בנוצתה נוצה שלה, קודרה נסכין כמין חרוכה, כלומר השוד והנוצה שבנגד הזפק ולא יותר, ואמרו עוד (שם) יכול יקדיר בסכין ויטלנו, כלומר יטול הזפק לבדו, ויעזיר השוד והנוצה שבנגדו, ת"ל בנוצתה נוטל הנוצה עמה, ונוצה הם אותן שעל שוד השוף, וכן תרגם הרב המעתיק (מיט דען פעדרן), וכן דעת רש"י ז"ל בפי' שני, וכן נכון, ומזרש זה לדעתי והיה כפורחת עלתה נבלה (בראשית מ' י'), הנצו הלימוכים (ש"ה ו' י"ח), שהוא כמו נוטות דקות, כאותן הפורקות בשוד השוף, ופי' רשבון להם"י ז"ל בנוצתה עם בני מעיה, וכוכה לשון דבר מאוס, כמו כי נבו גם נעו (ישיה ד' ט"ו), וזהו שתרגם אונקלס ז"ל באוכליה, וזה מדרשו של לשם יוסי בן חנן שאמר נוטל את הקרקבן כולה, ויפה הביב עליו רמב"ן ז"ל שאין נוכה בכל מקו' אלא נוכה ממש שעל השוד, וגם הכתוב שהתנייב ממט רש"י ז"ל פירושו על דרך אחר, ויוסי בן חנן שמו היה חולק על חכמים שאמרו נוטלה עם הנוכה שלה, אלא שלדעתו מרלתו כולל הזפק עם הקרקבן גנס הוא מקום גיאול ורעי, ורמיה לזה שאנו במשנה (שם דף ס"ד ע"ב)

ויקרא א

בְּנָצָתָה וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצֶל
הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה אֶל־מְקוֹם
הַדֶּשֶׁן: יז וְשִׁסַּע אֹתָו בִּכְנָפָיו לֹא
יבריל

תרגום אשכנזי יב

פֿעדערן זאָלל ער אַבזאָנ־
דערן. אונד נעבען דעם
אַלטאַר הינווערפֿען אויף
דער מאָרגענזייטע וואָ דיא
אַשע הין קאָממט: (יז) ער
זאָלל עז בייא דען פֿליגעל־
אויפֿריסען, אַבער

תרגום אונקלוס

בְּאוּכְלֵיהּ וְיִדְמֵי יָתֵהּ כְּסָטַר מַדְבְּחָא
קֳדוּמָא לַאֲתַר דְּמוֹקְדִין קְטָמָא:
(יז) וְיִפְרֵק יָתֵיהּ בְּגַדְפּוֹהִי לָא

רש"י

מקום הרעי זה הזפק. בנותה. עם בני
מעיים ונותה לצון דבר המאוס כמו נבו גם
נעו (ירמיה ד') וזהו שתרגם אונקלוס באוכלי'
וזהו מדרשו של לבן יוסי בן חנן שאמר נוטל
את הקרקבן עמה ורבותינו ז"ל למדו קודר
סביב הזפק בסכין כעין מרזבה ונוטלו עם הנותה שעל העור. בעולת בהמה שליכה
מוכלת שלח בחצוס בעליה כאמר והקדני' ירבן במים והקטיר ונעוף שבזון מן הגזל כאמר
והשליך את המעים שאכלו מן הגזל: לצד המזבח קדמה. במזרחו של כבש:
אל מקום הדשן. מקום שנותנים שם תרומת הדשן בכל נקר ודשן מזבח הפנימי והמכורה
וכולם נגללים שם במקומן: (יז) ושסע. אין שסוע אלא בין והוא לשון בשמשון
ושסעהו

באור

אל לו לגוף והסיר את המורסה ואת הנותה ואת בני מעיים היוצאים עמה, השליכם לבית
הדשן, וזו כדעת לבן יוסי בן חנן ותבי נותה, ויפה לדבר, אלא שלדעתי גם זה אינו לבלבי
מעולם, וגם דעת חכמים שמורסתו כולל הזפק ובני מעים שבתוכן מקומות הגיהול, אלא
שחכמים סוברים שחותך בשור רק בכנד הזפק, ומניחו עם בני מעים היוצאים כאחת עמו,
וזהו שכתוב ואת בני המעים היוצאים עמה, לא שיטלם בפני עצמן, ואצל יוסי סובר שצריך
ליטול גם בני המעים, וזהו שאמר נוטלה ונוטל קרקבנה עמה, וא"כ צריך לקדור בשור
יותר ליטול גם הקורקבן וא"כ סתם מזנה כחכמים, וכלם מודים שקודר בסכין ונוטל השור
עם הנותה שעליו, כן נראה לי, וכן נראה שם מן המגיה: והשליך, למרחוק, לא כמו
שריקה, שפרשנו (פסוק ה'): אותה, מורסה לשון נקבה כמו שאמרנו, וזה כמו ראיה
שאין בנותה מתפרש על הקורקבן, שהיותן שני דברים היה לו לומר אותן, אלא לדעת
כלם קורקבן נכלל בכלל מורסתו: אצל המזבח, סמוך למזבח: קדמה, במזרחו של כבש
שכך היו נותנין מורסת העוף ודשן מזבח הפנימי והמכורה. ועל זה אמר אל מקום הדשן,
ולפי שגם במזרחו של מזבח יש מקום דשן, שנזרקין שם פסולי המוקדשין ותמורי קדשי קלים,
לכך אמר אצל המזבח בסמוך לו, שהוא למזרחו של כבש: (יז) ושסע, אין שסוע אלא בידו, וכן
הוא לומר ויסעהו כשסע הגדי (שופטים י"ד ו') : בכנפיו, עם כנפיו, היינו צריך למרוט
כנפי נותנו, כנפיו נותה ממש, כן פי' רש"י ז"ל, ולפרושו מתיר הכתוב להקטירו עם הנותה
שעליו, לא כעולת בהמה שצריכה הפשט, ושם כדבריו היינו ענין לכאן, יאמר והקטיר הכהן
אותו בכנפיו, גם רמב"ן ז"ל טען עליו ואמר שאין כנפים נותה, אלא אותן שעוף בהן,
כמו כל כנפור כל כנף (בראשית ז' י"ד), יפרוש כנפיו לתימן (איוב ל"ט כ"ו), ונותה הוא
הדיעור שעל הגוף, כמו תלך האבר מלוח הנותה (יחזקאל י"ג ג'), וכן שניהם הכנפי' והנותה
טמאות ומטמאות, ואמרו פרט לחרטום ולכנפים לכנפים ולנותה, עוד טען שאם כן לא
יאמר הכתוב מליזו מקום ישסע אותו אם מלפניו או מגבו, ויפה שאל, ופי' הוא ז"ל ושסע
אותו בכנפיו במקום כנפיו, והבי"ת בי"ת הכלי כמו בבית נאדה, ולדבריו בא ללמד שישסענו
מגבו, ולפי שלא מצאתי במזנה ובברייתא ובתלמוד אין ועד כמה ישסענו, כי לשון המשנה
(זבחים

תרגום אשכנזי

ויקרא א ב

אַכער נילט אַבזאָנדערן • דער פריזטער זאָלל עז אויף דעם אַלטאַר, אויף דעם האָלץ־שטאָם וועלכר איבער דעם פֿייאר ליגט, אין רויך אויפֿגעהן לאַסען: עז איזט איין גאַנצעז אָפּפער, פֿאָם פֿייאר צו פֿערצעהרן, צום אַנגענעהמן גערוך דעם עווּיגען צו עהרען:

יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ס ב וְנֶפֶשׁ כִּי־תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה

סלת

ב (ל) בריגט יעמאַנד איין שפייזאָפּפער דעם עווּיגען צו עהרען, זאָ

רש"י

תרגום אונקלוס

ויסעתו כסעת הגדי וגו' (זפטים י"ד): בכפיו • עם כפיו לזכו צריך למרוט כנפי כוליתו: בכפיו. טוהה ממש והלא אין לך הדיוט שמריק ריק רע על כפים כשלפים ואין נפשו קנה עליו ולמה אמר הכתוב יקריב כדי שיהא המזבח שגע ומהודר בקרבנו של עכו: לא יבדיל • לזכו מפרקו לגמרי לשתי קתיכות אלא קורעו מגבו • כלומר בעוף ריח ניחוח וכלומר בבהמה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה ואחד המעטיט ובלבד שיכוון את לבו לשמים:

לָא־יַפְרִישׁ וְיַפֵּיק יָתֵיהּ כְּהָנָא לְמַדְבְּחָא עַל אָעַיָא דִּי עַל אֶשְׁתָּא עֲלָתָא הוּא קוּרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ: ב (ל) וְאֶנֶשׁ אֲרֵי יְקָרֵב קוּרְבַּן מִנְחָתָא קֳדָם יְיָ

סולתא

ב (א) ונפש כי תקריב לא נאמר נפש בכל קרבנות אלא במנחה מי דרכו

באור

(זבחים ס"ד ע"ב) שיסע ולא יבדיל ואם הבדיל כשר, לפשוט שנסעו בכנפיו, שאילו לאחר ושסע לוזתו פסח, לא ידענו אם יפחז בשתי כנפיו ויסעם, או בשתי רגליו, או במקום אחר בגוף, לכן לאחר בכנפיו שבהן יפחז ויסע, אלא הקפידה תורה שיהא הסעוע על פני כל הגוף, ולשון הרב המעתיק (ער זאל עס נייט דען פלינגן לויף ריסן), וגראה כדבריו: לא יבדיל, הכתף מן הגוף, ואל הבדיל כשר כמו שכתבנו, והטעם לפי שהוא לאחר שהרבה דמו: והקטיר אותו, הגוף כי הקטרת הראש נאמר למעלה (פסוק ט"ו): על העצים, כמו עולת בהמה, וגם על והקטיר הראשון: עלה הוא, לשע"י שאין תשמיש וזכרות בעופות, כלומר לשון זכר, שהזכר פשוט יותר לו שגר על העוף: אשה, פרשנוהו (פסוק ט'): ריח ניחח לה', כלומר בעולת בהמה לשון ריח ניחוח, וכלומר כן בעולת העוף ובמנחה, ללמדך שאחד המרבה וש' המעטיט ובלבד שיכוון לבו לשמים כך למדו רבותינו ז"ל, וכל זה שם אין ילוו מצות, ולכן אין בכך כלום, כי הוא ב"ה לזכו צריך לכלום שהכל שלו, אבל כשהוא קרוב יד המרבה מצוה ומקבל שכר, וכן היא בכל העבודות שנינה לנו ובגבורה, כשאדם עושה מה שבכחו לעשות, שוה לגדול ממנו העושה כפלים כפי כחו, כמו שנתבארו בבית ש' מספרנו גן נעול (חדר ד' חלון ב' ו"ג):

ב (א) ונפש, מלת נפש נאמרה במקומו, ובקרבת כן בורת המי, בעבור שהיא פועלת פעולות תחת השמש, ובשמת האדם לשע"י שהיא עליונה, ובהיותה תוך לגוף, תפעל בדברים תלויים עליונים, כל עוד שהיא קשורה בגוף, ופועלת על ידי כלי הגוף בקרבת נפש, על כן בכל התורה כלה מיוחסים מעשה האדם טוב ורע לנפשו, ולא נזכר בשום

ויקרא ב

סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ וְצָק עָלֶיהָ

שמן

תרגום אונקלוס

פּוּלְתָּא יְהֵי קוּרְבָּנֵיהּ וְיִרִיק עֲלַהּ

משחא

תרגום אשכנזי יג

זָאל מום זיין אָפּפֿער פֿאָן דעם פֿיינטטען מעהל״ע זיין: ער זָאלל

רש״י

דרכו להתכד' מנח' עכי לחמר הקדוש ברוך הוא מעלה לכי עליו כאלו הקריב נפשו: סלת יהיה קרבנו. לחומר הרי עלי מנח' סתם מביא מנחת סלת שהיא הרשות' שבמנחות ובקמצת כשהיא סלת כמו שמפורש בענין לפי שנאמרו כאן חמש מיני מנחות וכולן באות לפויות קודם קמיצה תון מזו לכך קרויה מנחת סלת: סלת. לין סלת אלא מן הקטין שנאמר סלת קטים ולין מנח' פחותה מעשרון שנאמר ועשרון סלת

באור

בשום מקום לשון נשמה, כי היא שם לנורתו בעבור שהיא עליונה, נפוחה מן השם בחפיו, ופועלת בלי גוף, ושם נפש ירמוז לפעולות שבריכין להן כלי הגוף, ורוחה ויפח בחפיו נשמת חיים (בראשית ב' ז'), הרי שכבר היתה נשמת חיים קודם שנופחה בו, ואחריו אמר ויהי האדם לנפש חיה, אלמד שכשנזדמה עתה בגוף היתה נפש לפעול גם תחת השמש. ולפי שנראה העניין לומר לחדם כי יקריב וגו', ידענו כי נפש האמור כאן היא נפש החדם, כי אלת נפש כוללת גם נפש הבהמה, אחין לה כח לפעול רק תחת השמש. ורבותינו ז"ל אמרו מי דרכו להביא מנחה עכי, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו, וזה מסבים לפרושנו על אדם כי יקריב מכם וגו' (פרשה ח' ב'): כי תקריב, בנדבה, כאמור (פרשה ח' ב'): קרבן מנחה, לדעתי אלת מנחה דורון, לעשות נחת רוח למקבלו, כמו שפרשנו בפי' כיחוס (פרשה ח' ט'), וקרוב לו בענין גם מנוחה, אלא שעל הקרבן בא גם מנחה להבדילו בשם, וזה דרך הלשון להרבות השמות לייחד הדברים, וכן אלמים, שכל הפרושים היו במשקל אחר השמות לא מן שָׁלוֹם ולא מן שָׁלֵם כמו שיתבאר (פרשה ג' ח'), וגם עולת בהמה היא ניחח, ואין מעם שנקרחת זאת מנחה לפי שבאה מן הנמחים, שהרי מצאנו על בעלי חיים ולקחת מנחתי מידי (בראשית ל"ג י'), ועל גדי עזים אמר גדעון והנחתי לת מנחתי והנחתי לפניך (שופטים ו' י"ח), והכל הביא מבכורות צאנו, ונקרא מנחה כמנחת קין שהיתה מפרי האדמה, ונאמר על פר שהקריב אליה ויהי בעלות המנחה וגו' (מלכים ח' י"ח ל"ו), אבל הכתוב חלק לת הקרבנות בשמותיהן, קרבן נקר ואשם ושוף יקרא עולה, לפי שבאה למזבח ואין ממנה מאכל לכהנים ולבעלים, וקרבן בהמה על שמאה אלמים כמו שיתבאר (פרשה ג' ח'), ועל הודאה תודה, ועל כפרת חטאי' ואשמו' חטאת ואשם, ולפי אחין כל זה כוהג במנחת נדבה, שאינה עולה שהרי הטירים נאכלין לכהנים, ואינה אלמים ותודה אחין ממנה דבר לבעלים, קרוב מנחה, שעל כל פנים היא ניחח, ורוחה ממנחת חוטא של קרבן עולה ויורד אלא קרוב מנחה אלא חטאת, כלמרו כי חטאת היא (ויקרא ה' י"ח), למדנו שאם מנחה יתכן על כל הקרבנות, ורשב"ם ז"ל פי' ג"כ לשון דורון מצרי נחה לפי שמביאה לקרבן, ויש כרוב לי, והרב המעתיק תרגם (חיין שפייזי חפפר), ויותר כרוב תרגומו בפי' ויבח קין מפרי האדמה מנחה לה', שתרגם (חיין גשענקי), שהוא הדורון המכיח דעת מקבלו. [ח"א, שם מנחה נאמר בכללות וביחוד, כלומר בכללות על הדורון המובא מקטן לגדול, בנוחו לקדם לת פניו, והיא כולל ג"כ גם כל הקרבנות, ואולם בקרבנות נאמר ביחוד על הקמת הקרב לגבוה, והמשקה הקרב יקרא נסך, זכור תמיד הקרבן ומנחתו ונסכו, והמתרגם נרוך שתרגם בכל מקום כפי ענינו]: סלה, סלת של חטים, ובמנחת אלוקים מפורש סלת חטים (שמות כ"ט ב'): סלת יהיה קרבנו, כל המנחות האמורות בענין הם סלת, אבל זו לבדה נקראת מנחת סלת, וזהו סלת יהיה קרבנו, כי נקמצת בעודה סלת, והאמורות אחריה נאפות קודם קמיצה ועל כן לא אמר אם סלת יהיה קרבנו, כמו אם עולה קרבנו, מן הנקר שהרי כאן בחו' בולת, אלא האמור הרי עלי מנחה סתם, מביא מנחת סלת שהיא הרשות שבמנחות,

תרגום אשכנזי

ויקרא ב

וואלל אויל דאַרויף גיסען אונד ווייריך דאַרויף לעגען: (ג) דיזעז בריינגט ער דען זאַהנען אַהרון'ס, דען פריזטערן: דער

שְׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה: (ב) וְהֵבִיאָה אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ

משם

רש"י

תרגום אונקלוס

סלת למנחה (ויקרא י"ד) עשרון לכל מנחה: ויצק עליה שמן. על כולה: ונתן עליה לבונה. על מקצתה מניח קומץ לבונה עליה לבד לחד ומה ראית לומר כן אחין רבוי לקר רבוי בתורה אלא למעט. ד"א שמן על כולה מפני שהוא כנגד עמה (ונקמץ עמה) כמו שנאמר מסלתה ומשמנה ולבונה על מקצתה שאינו כנגדת עמה ולא נקמצת עמה שנאמר על כל לבונתו' שלאחר שקמץ מלקט את הלבונה כולה מעליה ומקטירה: ויצק ונתן והביאה. מלמד שיציקה ובלילה כשרים בזר. (ב) הכהנים וקמץ. מקמיצה ואילך מצות כהונה: וקמץ משם. ממקום שרגלי הזר עומדות למדך ג הקמיצה

תרגום אונקלוס

מִשְׁחָא וְיִתֵּן עֲלָהּ לְבוּנְתָא: (ב) וְיַיְתְיִנַּהּ לְוָת בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא וְיִקְמוֹץ

מתמן

באור

ועליה לומר וכפם כי תקריב קרבן מנחה, שכלר מתם להניח מנחה, סלת יהיה קרבנו, ותעשה כמשפט החמור לפניכו: ויצק עליה שמן, המביא לותה יוצק שמן על כל ונותן עליה לבונה, כי מקמיצה ואילך מצות כהנה, ולא זכר בזו בלילה, כמו בשתי מיני מנחות המפורשות, ירחה לו לפי שמעשה מנחת סלת כך היה, תחלה נותן שמן בכלי ועליה נותן הסלת, וחוזר ונותן שמן על הסלת ובולל בו הסלת, ולא"כ נותן לותה בכלי שרת ויוצק עליה שמן, ונותן עליה הלבונה, ובין הכל לוג שמן לעשרון, ולא"כ מביאה אל הכהן להגישה ולקמיצה, ולכן במנחת סלת שהיא הראשונה, פורט לבד המיוצן שמביא, שהן שמן סלת ולבונה, ומודיע מה שמותר לזר לעשות בה לחר שנתקדשה בכלי שרת, שהן היציקה ונתינת לבונה, והגשה אל הכהן, לאבל נתינת השמן פעמים בכלי ובלילה שהן בכלי חול, לא זכר כאן וכתבו במנחות הסמוכות: ונתן עליה לבונה, מניח קומץ לבונה על מקנת המנחה, שאין הלבונה נקמצת עמה: (ב) והביאה, מוליך לותה בכלי שרת אל הכהנים, ולא הולכת דם פסולה זר, לאין דומים, כי הדם כלו למזבח החתנות והשיריים, לאבל כשמביא המנחה לאינה רואוי עדיין למזבח על שיקמצנה, ושיריה לכהנים, גם בדם מקבלה ואילך מצות כהונה, וקבלה קודם הלכה: משם, למדו חכמים ממקום שרגלי הזר עומדות, ללמדך שהקמיצה כשרה בכל העזרה: וקמץ, כפי הנשט נאמר לי כי וקמץ לשון כשיכה, כמו ותעש החרן בשבע שני השבע לקמיצים (בראשית מ"ל מ"ד), כלומר ועשה ממנה כבור, ועדיין אין לחו יודעין כמה יכבור ממנה, חזר ואמר מלא קמצו, מה שיוכל לכבור בשפת ידו, לא כף ידו גדולה יכבור הרבה, ולא קטנה מעט. ודע כי לונקלם תרגם על לקמיצים לאוכלין, ופי' רמב"ן ז"ל לעניני שהקטורות שאוכלין בהן יקראו קמצים, כי בלחת הפתיתים (שמואל ב' י"ג ט'), תרגם יונתן בחלת מן קומציה, וכן כל פחת תרגם קומצא, והוא קרוב מן כופר גומן בו יפול (קהלת י' ג'), כי הגיע"ל והקו"ף שמותיות היוך מתחלפין במקומות הרבה, ודבריו נראים בעיני כלוים מאד, ולא כן אמר וקמץ, לרמוז על כף היד, כי אין בכל מיני החדם גם אחד שיעשנו בפחת, זולתי היד שיוכל לכופפה בפחת לקבל בה, שמעשה זה עצמו נקרות כף שיוכל לכופפה, וכמו שיתבאר בעז"ה (פרשה י"ח כ"ג), ותמו וקמץ משם באחד אחר, ופי' בחיזו אחד אמר מלא קומצו, אחין זה מלא פחת ידו, וכאמרו ויקרב את המנחה וימלא כפו ממנה (ויקרא ט' י"ז), והרב המעתיק תרגם (חייבי החנה פולג) וזה בחות עכין הקומץ וכמו שאמרנו, ורש"י ז"ל כתב מלא קומצו, יכול מבורן מבבבן ויוצא לכל כך, ת"ל במקום אחר ואחרים ממנו בקומצו, לא יהא כאן אלא מה שבתוך הקומץ, אי בקומצו יכול חסר, ת"ל מלא הא כיצד קופה נ'

מנבעותיו

ויקרא ב

מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
ליהוה

תרגום אונקלוס

מִתַּמָּן מְלֵי קוּמְצֵיהּ מִסָּלְתָּהּ וּמִטְּשָׁחָא עַל כָּל לְבוֹנְתָּהּ וְיַסֵּיק כָּהֲנָא יָת אַדְכָּרְתָּהּ לְמַדְבְּחָא קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יי

תרגום אשכנזי יד

דער פריזטער נימט דאַפֿאַן אײַנע חאַנדפֿאַלל, פֿאַם מעהלע אונד פֿאַם אָעלע, נעבוט אַללעם וויירויך: דער פריזטער לאָסט דען דופֿם דאַפֿאַן אין רויך אויפֿשטיגן, אויף דעם אַלטאַר, פֿאַם פֿייאר צו פֿערצעהרן, צום

רש"י

שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה אף בי"ח חמה של מקום דריסות רגלי ישראל: מלא קמצו. יכול מצורן ומבנין ויוצא לכל לד ת"ל במקום אחר וכריס ממנו בקומצו (ויקרא ו') לא יהא כאן אלא מה שבתוך הקומץ לי בקמצו יכול אפי' ת"ל מלא הא כיצד קומץ אפי' אצבעותיו על פי ידו ותהו קומץ במשמע לשון העברית: על כל לבונתה. לבד כל הלבונה יהא הקומץ מלא: לבונתה והקטיר. אף הלבונה בהקטרה: מלא קמצו מסלתה ומשמנה. הא לא קמץ ועלה בידו גרגיר מלא או קורט לבונה פסולה: אזכרתה. הקומץ העולה

באור

אצבעותיו על פי ידו, ותהו קומץ במשמע לשון העברית, ואיכי מבין דברי רבינו, לית הוא במשמע הלשון, וקומצו משמע בפסת היד כלומר שתבין מדברו, גם אין הגמרא כראוי שאין זה במשמעות הלשון, שאמרו (מכחות דף י"ח ע"ח) אמר לי' תבי לרבא כיצד קומצין, אמר לי' כדקמצי מיכאי, וכי' רש"י ז"ל בכל האצבעות, והשיבו עליו מברייתא זו זרת זו קמיצה, שמתחיל הקומץ משותה שבכל הקצה, ותירצו אלא להשוות, ובסוף אמרו אמר רב פפא פשיטא לי וקומץ כדקמצי מיכאי, הרי שבדאו דברי הברייתא, וכן פסק הרמב"ם ז"ל (מעשה קרבנות פרק ה' י"ג) ואילו קמיצה בשלש אצבעות במשמע לשון וקומץ, לית היכי תובלק על זה, גם רבינו ז"ל כפי' לת"כ אמר שחיבו יודע מאין לכהן, ושהוא לדעת זה הל"מ, ואילו זה שאמר לרבינו ז"ל זהו קומץ במשמע לשון העברית, חיבו על קמיצה בשלש אצבעות, אלא על הנבול בפסת יד האדם, ועל דרך שפרשנוהו, [ל"ה, מה שכתב רש"י ז"ל שזהו קומץ במשמע לשון העברית, הכוונה ממה שהוכח בלשון הזה שם קמיצה לאצבע שאצל הזרת, ממשמע שמשם מתחילין לקמוץ המנחה, לא כדקמצי מיכאי במעשה חול שלהם בכל האצבעות כמ"ש רב פפא, כי לא בזאתו אצבע הקרוי כן ע"ש התקלת הקמיצה בקדש, ואחרי שהגדול חיבו חופה את פסת היד, לא כשאול שלש ג' אצבעות, שבהן קומץ את המנחה, כנ"ל]: מסלתה ומשמנה, שמשמן הוא בכל המנחה שהיא בלולה בו ויצוק עליה, אבל מן הלבונה חיבו מעלה בכפו בלוש, כי היא מונחת במקום אחד מן המנחה כמ"ש (פסוק ל') ומסלקה קודם הקמיצה, ואחר שהקטיר הקומץ מקטיר גם הלבונה בפני עצמה: על כל לבונתה, מלבד כל לבונתה יהיה כפו מלא מסלתה ומשמנה, כמו שאמרנו, ועל כמו מלבד, וכן על עלת התמיד שמוספין (במדבר כ"ח י'), מלבד עולת התמיד: אזכרתה, כולל קומץ המנחה וקומץ הלבונה שבהיותן נקטרים על המזבח, ואילו לא יקטיר רק קומץ המנחה, היה אומר והקטיר הכהן אותו, ויצוה על הקומץ שנזכר שמוך לו, אבל בעבור שצריך להקטיר גם הלבונה קרא בהיותן אזכרתה, ולפי שבלשם הפנים אין ממנו קומץ למזבח, אמר על הקטרת הלבונה והיתה לשם לאזכרה אשה לה', כי אזכרה שם לקומץ מלת ולבונה העולים על המזבח, נגוד מן זכירה, שהם

מזכירים

ויקרא ב

לַיהוָה: וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
מֵאִשֵּׁי יְהוָה: ס וְכִי תַקְרִב
קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר סֹלֶת
חַלֹּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן
ורקיקי

קוכען פּאָם פֿיינוטען מעהלע זיין, מיט אֶעל איין געקנעטען, אונר

תרגום אשכנזי

(ג) וואָו פֿאָן דעם שפייזע־
אָפּפֿער איבריג בלייבט,
געהאָרט דעם אהרן אונד
זיינען זאָהנען: אַלֶז דאָו
אַלערהיילִיגוטע פֿאָן דען
פֿייער־אָפּפֿערן דעו עוויגען:
(ד) ווען דוא אַבער איין
שפייזאָפּפֿער בריינגוט: דאָו
אים אָפּען געבאַקען ווירד:
זאָ זאָללען עז אונגעזייארטע

רש"י

העולה לגבוה הוא זכרון המנחה שבו מזכר בעלי׳ לטובה ולנפת רוח: (ג) לאהרן ולבניו׳ כהן גדול נוטל חלק גדול שלא במחלוקת והלדיוט במחלוקת: קדש קדשים. הוא להם: מאשי ה׳. הן להם חלק בה אלא לאחר מתנות הלמים: (ד) וכי תקריב וגומר׳ אומר הרי עלי מנחה מאפה תנור ולמד הכתוב שיביא לו

תרגום אונקלוס

יְיָ: (ג) וְדַאֲשְׁתָּאַר מִן מִנְחְתָּא לְאַהֲרֹן
וְלִבְנוֹהִי קוֹדֶשׁ קָדְשִׁין מִקָּרְבָּנַיָּא דַיְיָ:
(ד) וַאֲרֵי תְקָרֵב קוּרְבַּן מִנְחְתָּא מַאֲפֵה
תַנּוּרָא סֻלְתָּא גְּרִיצָן פַּטִּירִן דְּפִילִין
בְּמִשְׁחָ ואספוגין

באור

מזכירים המקריב לטובה לפני ה׳, ורמיה שמנחת סוטה לאו יצוק עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי מנחת קנאות הוא מנחת זכרון מזכרת עון (במדבר ה׳ ט״ו), הא למדת שמנחת נדיקים מזכרת זכות, ילמד יזכור כל מנחותיך (תהלים כ״ט ד׳), ודע שכל זכירה האמור בשם מורה על יום הגמול לטוב או לרע, כי אין שכחה לפני כסא כבודו, אלא כל זמן שלא בא יום הגמול כאלו שכוח, ולכן על הגמול ילמדו זכירה, ועוד לפרש בעו״ה בפרשת אם בחוקותי׳ וראב״ע ז״ל אומר רבים פרשוהו קריב וקטרת כמו זכרו כיין לבנון (הושע י״ד ח׳), ובשטה זו תרגם הרב המעתיק (דען דופט) [וכתב הריח העולה מן הדבר המריח יכונה בלה״ק בשם זכר ומזכרה, כמו מזכיר לבונה, כי הריח הוא בושם הדבר אחר הסתרו והעלמו מיתר החושים, וכן הזכר הוא שומר רשמי הדברים אחר העלמם מן החושים, וכל״ח יקרא הריח העולה מנוף המריח (דופט)], ולפרושיו מזכיר לבונה כמו שוקט הטוב לריח ניחח, כן מביא לבונה לעורר בלבונה הנקטרת שיזכירהו השם לטובה: (ג) והנותרת מן המנחה, לפי שגם על השירים קדושת המנחה כמו שיתבאר בשמוך לאמר והנותרת לא והנותר: לאהרן ולבניו, למדו רבותינו שאהרן וכל כ״ג נוטל חלק בראש לחזו מכח שירכה, לא כפי שיגיע לחלקו כשיתחלק בין בניו אלא כאחיו: קדש קדשים מאשי ה׳, לפי׳ שנאכלת לכהנים לא יצאה מקדושתה, שלא קדש קדשים היא כמו הקומץ שקרב על המזבח, כי כתובה היא לכהנים מאשי ה׳, ממתנות הראויות להיות מאכל אש על המזבח לריח ניחח, אלא שהקב״ה נתן חלק זה מאשיו לכהנים, לכן דומה לחלק שעלה על החושים, וזהו מה שאמרו חכמים ז״ל כהנים מעלין גבוה קל וכמפורש בפרשת נו, וכן אמר גם שם לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי קדש קדשים היא כחטאת וכאשם (ויקרא ו׳ י׳), כל זכר בבני אהרן יאכלנה (שם שם י״ז), ושם בפרשת יותר בעו״ה, זהו פשוטו של מקרא, ורבותינו דרשו עוד מכתוב זה שאין השירים מותרין באכילה לכהנים עד שיקטר הקומץ: (ד) וכי תקריב, תקדים: מאפה תנור, שאמר הרי עלי מנחה מאפה תנור ולמד הכתוב שיביא לו סלת חלות מצה: סלת חלות מצה, זכר שתי מינין חלות מצת ורקיקי מצות, רבה מביא חלות,

רבה

ויקרא ב

וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן: ס וְאִם־מִנְחָה עַל־ הַמַּחֲבַת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן מַצָּה תִּהְיֶה: פתים

בריכט עז אין שטיקען,

תרגום אשכנזי טז

אונד אוגגעזויארטע פלאדען מיט אֶעל בעשטרייכען: (ה) איזט אבער דאז אֶפפער איין שפייזאֶפפער אין דער פפאננע: זאֶ זאלל עז פאם פיינזטען מעהלע, מיט אֶעל איין גענקנעטן אונד אונגע- זויארט זיין: (ו) מאן צער-

אונד

תרגום אונקלוס

וְאַסְפּוּגִין פְּטִירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשְׁחָא: (ה) וְאִם מִנְחָתָא עַל מַרְתָּא קוּרְבָּנָךְ סוֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָא פַּטִּיר תְּהֵי: (ו) בְּצַע יָתָהּ בצוען

רש"י

חלות לו רקיקין חלות בלולות ורקיקין משוחין, וכחלקו רבותינו במשיחתן, יש לומרים מושחן וחוזר ומושחן עד שכלה כל השמן שבלוג שכל המנחות טעונות לוג שמן ויש לומרים מושחן כמין כ"י ושאר השמן נאכל בפני עצמו לכהנים ומה ת"ל בשמן שכי פעמים להכשיר שמן שכי ושליש היוצ' מן הזיתים ואין כריך שמן ראשון שלם למנחה שנאמר בו זך (שמות כ"ז) ושניהו במנחות כל המנחות החפויות לפני קמיצתן וקמיצות על ידי פתיתה כולן בחות עשר עשר חלות והחמור בה רקיקין בחה עשר רקיקין: (ה) ואם מנחה על המחבת. שאמר הרי עלי מנחת מחבת וכלי הוא שהיה במקדש שחופין בו מנחה

על

באור

רבה מביא רקיקין, ויו"ו ורקיקי כמו או, וכן ומכה לחביו ואמו (שמות כ"ח ט"ו), ואין הכרע מן הכתוב אם רצוי להביא מחבה חלות ומחבה רקיקין, ויש בזה מחלוקת תנאים, ושניהו במנחת מלואים שהיו בה חלות ורקיקין, וזה כדמות לשיה לדברי האומר מביא: חלות מצות, לאמרו בת"כ ר' יהודה אומר מצות מצות, למצות שוו ולא שוו לבלילה, החלות בלולות, והרקיקין משוחים, וזה בדרך הפשט, ואמרו עוד כיוצא בו אמר ר' יהודה ועצית כיור כחצת וכנו כחצת לרקיבה, יכול כשם שמרקידין מן הכיור מרקידין מן הכן, ת"ל כחצת כחצת לכחצת שזה לו ולא לרקיבה, כיוצא בו אמר ר' יהודה ועצית חרש מספט וכו' יכול כשם שזה כפול כך זה כפול, ת"ל זהב זהב, לזהב שזה לו ולא לכפילה, והוא ענין נאות במספט הלשון שכופל דבר אחד פעמים, להשוות שני הדברים רק בדבר המפורש בשניהן, ונם כאן בא ללמדנו שלא נתן הבלילה לרקיקים והמשיחה לחלות. ומנחת סלת שנאמרה לפניה, אין בה חלות כי נקמצת סלת, אבל זו כאפית תחלה חלות מצות או רקיקי מצות, ואחר לפייתן פותתן לפתיתים וקומץ מהן: בלולה בשמן, מחלוקת בדבר, י"ח בולגן בעודן סלת, נותן שמן בכלי ועליו סלת ועליו שמן ובולגן, וי"ח לאחר לפייתן, אבל ליכה נריכה יציקה כמו מנחת סלת כמו שיתבאר (פסוק ו'): ורקיקי, פי' רד"ק ז"ל שאשר ריק מלשון דלות ורקות, אבל ליני יודע לעניין מה דלו מחלות, ושניהן טעונין מתן שמן בכלי, ושם קלה בלולה, הרקיק משוחה, ושם החלה נקמצת לאחר בלילה כדברי חכמים, הרקיק שאין סלתה בלולה בשמן קודם לפייה, היא דלה ממנה, אבל לרבי שאמר בולגן חלות נריך טעם בשם רקיק, ולולי סובר שהמשיחה מעט ושאר השמן שבלוג נאכל לכהנים, על כן היא דלה, כי החלות הבלולות טעונות השמן כלו, ולולי החלות עבות, והרקיקים דקות ולפשר שזהו גם כוונת רד"ק ז"ל, ובפי' רשב"ם ז"ל חלות עבות, ויש לומרי' עגולות מל' חליל' שבדברי קדמוניו: משחים בשמן, שניהו בפ' כל המנחות כיצד משחן כמין כ"י (שהיא כף יונית כמין ט' שלנו) ושאר השמן נאכל לכהנים: (ה) ואם מנחה, שם תקדים מנחה על המחבת, כה יהיה משפטה: סלת בלולה בשמן, כמו שאמרנו נותן שמן בכלי ונותן עליה סלת וחוזר ונותן עליו שמן ובולגה, ואופה אותה על מחבת

שבמקדש

תרגום אשכנזי

ויקרא ב

אונד אַלזדען גיסעזט דוא אָעל דאַרויף : עז איזט איין שפייזאָפפער : (ז) ווען דאַז שפייזאָפפער אין איינעם נאַפּפע געבאַקען ווערדען זאָל : זאָ טום עז פּאָם פּיינוטטען מעהלע מיט אָעל צורעלט געמאַכט ווערדען :

פְּתִּים וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הִוא : ס שלישי ז וְאִם־מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה : ח וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה

אשר

(ח) דאַז שפייזאָפפער , וועלכעז הירוז פּערפּערטיגט

רש"י

תרגום אונקלוס

על המור בזמן והכלי לזיכו עמוק שלש קפ ומעט המנחה שבתוכו קטן מאחר שהיא נפה המור שורף את הזמן . וכלן טעונות שלש מתנות זמן יציקה וגלילה ומתן זמן בכלי קודם לעבודתן : סלת בלולה בשמן . מלמד שבוללן בעודן סלת : (ו) פתות אותה פתים . לרבות כל המנחות

בְּצוּעִין וְתֵרִיק עֲלַהּ מִשְׁחָא מִנְחָתָא הִיא : (ו) וְאִם מַנְחָתָא דְּדַרְתָּא קָרְבָּנָךְ סָלְתָּא בְּמִשְׁחָא תֶּתְעֲבֵד : (ח) וְתֵיתֵי יַת מַנְחָתָא דִּי יתעבד

הנלפות קודם קמיצה לפתיתה : ויצקת עליה שמן מנחה היא . לרבות כל המנחות ליציקה יכול לפ שכן מצינו בקרבן ת"ל עליה . חזרי לת החלות ולפ חזרת לת הרקיקין ת"ל היא : (ו) מרחשת . כלי הוא שהיה במקדש עמוק ומתוך שהיה עמוק שמנה נכוה ואין המור שורפו

באור

שנאמרו : (ו) פתות אותה פתים , המנות שנלפו תחלק לפרוסות , ואותן הפרוסות יקטון הכהן כמו שלקחה פת לחם (ברכות י"ח ב') , וכן כל המנחות הנלפות קודם קמיצה טעונות פתיתה : פתים , ולא שיפרכה לפרורין , ושערו חכמים בכוית : ויצקת עליה שמן , היקיש כתוב למעלה במנחת סלת , וכל המנחות הוקשו זו לזו בפסוק והנלפת (פסוק ח') , ולא נאמר במנחת מחבת , אלא למעט מנחת מלפה תכוך החמורה לפניה שהיא טעונה יציקה : מנחה היא , כלומר הואיל ומנחה היא וקריבה קומץ למזבח , צריך שיפתת אותה פתים , ומכאן לכל המנחות הנעשות בכלי שטעונין פתיתה , לבד מתי הלחם ולחם הפנים , לפי שאין מהן קומץ למזבח : (ו) ואם מנחה מרחשת , לפי תקדים מנחת מרחשת , כה יהי מזונה , ולפי שלחם מלפה תכוך ומחבת ומרחשת ילושים גם נאפין , שרגילין בני אדם לאפות חלות ורקיקין בלחת מזבלה מיכים הללו , דבר עליהן בהוה , שגם במקדש היו הכלי אלו לאפות בהן לחם קודש : סלת בשמן תעשה , כמו שאמרנו שיתן הסלת בזמן שבכלי ושמן על גביו , וזהו בנין אב לכל המנחות שנעשים כן , וכן יציקה וגלילה ואפייתה מנות ופתיתה אין צורך להאמר בכל אחד ואחד , שכלם כלמדות זו מזו בפסוק הסמוך : מרחשת , שנו רבותינו (מנחות קף ס"ג ע"ב) מה בין מחבת למרחשת , מרחשת יש לה כסוי , מחבת אין לה כסוי דברי ר' יוסי הגלילי , ר' חנינא בן גמליאל אומר מרחשת עמוקה ומעט רוחבן ורבין , ומחבת נפה ומעט קטן , ובגמ' אמרו דר' יוסי הגלילי גמרא גמירא לי' לא ממשמעות המלות , שהם מרחשת לשון רקה לבי דבר טוב (תהלים מ"ה ב') , שהוא בפתר , גם מחבת מלשון למה נחבאת לברוח (ברכות ל"ח ב"ו) , ודברי ר' חנינא בן גמליאל מפורשין בכתוב אחר , וכל מנחה לפר תהיה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת (ויקרא ז' ט') , הרי כי"ת לכל תנור ומרחשת , כי המנחה מכוסה בתוכן , ומלת על הוך למחבת , לפי שהיו שם נפה על גבה , ולפי שמרחשת עמוקה היו מעשיה רכין , לבל מחבת שהוא עם דופנה , היו מעשיה קטן שהם היו רכים היו נגרין ממנה , ורבי לפחד לומר שבהיות מרחשת עמוקה הרי לה כסוי , לבל מחבת שנפה , היה הכסוי שורף לת המנחה , ות"כ ר' יוסי הגלילי דבר על הכלים ור'

תכינה

ויקרא ב

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה
וְהִקְרִיבָה אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: ט וְהֵרִים הַכֹּהֵן
מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ
והקטיר

תרגום אשכנזי טז

פֿערפֿערטיגט וועלכע מען אַלל,
ברינגט דאָ פֿאַל־ענדער
געשטאַלט דעם עוויגען:
דער אָפּפֿרענדע נעהמליך
ברינגט עז דעם פריזטער,
דיזער ברינגט עז הין צום
אַלטאַר: (ט) דער פריזטער
ניממט דאַפֿאָן דען טהייל,
לאָסט

וועלכער אין רוֹפֿט אויפֿשטייגען ואַלל,

תרגום אונקלוס

יִתְעֲבַד מֵאִלֵּין קֻדָּם יְיָ וְיָקְרִבִינַּהּ לְוָת
כָּהֲנָא וְיָקְרִבִינַּהּ לְוָת מַדְבְּחָא:
(ט) וְיַפְרֵישׁ כָּהֲנָא מִן מִנְחְתָּא יָת
אַדְכָּרְתַּהּ וימיק

רש"י

שורפו לפיכך מעזי מנחה העשויין לתוכה
רוחצין • כל דבר קל על ידי מסקה כרוכה
כרוכם ומכעכע: (ח) לשר יעשה מלכה •
מלמד מן המינים הללו: והקריבה • הבעלים
אל הכהן: והגישה • הכהן אל המזבח:
(והגישה אל המזבח • מגישה לקרן דרומית
מערבית של מזבח): (ט) את אזכרתה. הוא
הקומץ

באור

מכיון בן גמליאל על מעשה המנחה אבל לא מצינו כן מן הגמרא שאמרו גמרא גמירי לי':
(ח) והבאת את המנחה, כתוב זה כולל כל המנחות הנאפות המפורות למעלה, כי במנחת
סלת כבר נאמר מנחה לה', גם מפורש והביאה בני אהרן הכהנים, ולא נאמר כן במנחות
הנאפות, וכן לא נאמר בהן קמיצה והקטרה, לכן חזר וכללן כאן: לה', לשם מי שנאמר
והיה העולם, כמו שפרשנו (פרשה ז' ט'), גם והקריבה אל הכהן, והרב המעתיק תרגם
(בריינגטו פולגנדר גשטאלט דעם עוויגן), ולדעתו שעור הכתוב שתביא את המנחה לה'
בצופן שתגיד לך והיא והקריבה וגו': יעשה, אשר יתוקן כהלכתו האמור בפרשה, כמו לא
עשה שפמו (ש"ב י"ט כ"ה), והמלה וכר על מנחה שהוא נקבה, לכן פי' רד"ק ז"ל שים בו
דגר נסתר כופל ולא פירש לותו, ולדעתי הוא כמו ויהי כל הארץ ולומיהן: והקריבה אל
הכהן, פי' רש"י ז"ל בעליה, וזה כמו והביאה אל בני אהרן הכהנים האמור במנחת סולת,
כמו בספל תדירים הקריבה ממלה (זופטו' ה' כ"ה), ולפי שכבר תקנה וכפה בכלי שרת,
ועכשיו כותבה לכהן להעלותה לריח ניחח, הרי ההבאה מצורכי הקרבן, על כן אמר
והקריבה: והגישה אל המזבח, יגיש לותה הכהן אל קרן דרומית מזרחית של מזבח,
וזה הקמיצה כשרה בכל העזרה, כריכה תחלה הגשה למזבח בכהן, ובמנחת סלת לא
נאמרה, לפי שאזר ויצוקה בפרשת נו, ואמר הקרב לותה בני אהרן לפני ה' (פרשה ו' ז')
וזה לפרש בעז"ה: (ט) והרים הכהן, זוהי קמיצה והקטרה שלא כתפרשו עדיין במנחות
הנאפות, וטעם שבמנחת סלת לא נאמר וקמץ וכאן נאמר והרים, לפי שתרומה זו מפורשת למעלה
שהיא הקומץ, וכריך שיהיה מפלתה ומשמה לא מן הלבונה, אבל קומץ של לבונה מקטיר
בפני עצמה, לכן כאן שמנוה על שתיהן, הוצרך לומר והרים לכלול קומץ ולבונה, כי שתיהן
תרומה לה' לעלות על המזבח, ואילו אמר וקמץ, לא היתה הלבונה בכלל, לכן אמר את
אזכרתה ולא אמר את קמצה, כי אזכרה כולל קומץ ולבונה כמ"ש (פסוק ב'), אבל רש"י
ז"ל פי' את אזכרתה היא הקומץ, ואין רבינו ז"ל חולק שכולל גם הלבונה, אלא שקצר בדבריו,
שהרי אמרו בבריייתא אזכרתה מזכרים בה, מזכרים בקמיצתה ומזכרים בלבונתה, ולדעתי
כך פרושו תחלה מפרש למה אזכרתה, שבקמיצת המנחה כן לפני שמזכרים בה לפני ה', וכמו
שפרשנו (שם), ולא"כ מפרש במה מזכרים, ואמר בקמיצה ובלבונתה שעולין על המזבח

ואמרו

תרגום אשכנזי

ויקרא ב

וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: יא כָּל־

המנחה

לאָסט עז אויף דעם אַלטאַרע אין רויך אויפגעהן: פָּאם פַּייאר פַּערצעהרן, צום אַן־געהעהמן געהאָרזאם, דעם עוויגן צו עהרען: (י) וואַז פָּאן דעם שפייזאָפּפער איבריג בלייבט, געהאָרט דעם אהרן אונד זיינען זאָהנען: אַלז

דאַז אַללערהיליגזטע פָּאן דען פַּייאר־אָפּפַערן דעז עוויגען: (יא) אַללעז שפייזע־

תרגום אונקלוס

וַיַּסֵּיק לְמַדְבְּחָא קָרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ: (י) וּדְיִשְׁתָּאַר מִן מִנְחָתָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי קוּדְשָׁא קוּדְשִׁין מִקְרְבָּנַיָּא דַייָ: (יא) כָּל

מנחתא

באור

ואמרו עוד ר' שמעון לומר כאמר כאן לזכרה וכאמר להלן לזכרה מה להלן מלא הקומץ אף כאן מלא הקומץ, ואינו חולק על ת"ק, כי הלשון הזה שנוי בברייתא במקומו בפרשת לאמול ואין שם דעת לחלוק, ושם מקומו ללמוד שהלבונה הבאה עם לחם הפנים צריכה להיות שני קמצין לשתי מערכת, והלבונה גם היא בתחלה מלא קומצו, לפי שבמנחת סלת סמוכה אל סלת ושמן המנחה שמפורש בה מלא קומצו, וכן נראה מפורש בברייתא דת"כ (פרשה ד' פיסקא ט'), ולא אמר כן הרמ"ס ז"ל ולא מפרשי הת"כ ז"ל: אשה ריח ניחח לה', כבר פירש כן במנחת סלת, ועכשיו כולל גם המנחות הנלפות לענין זה: (י) והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו, כבר נאמר זה במנחת סלת, ועכשיו הסוה לה המנחות הנלפות, גם שיהיכן הם לאהרן ולבניו, ואומר אני כי הכתוב הזה עד כאן על יוצר קבלת הכותנו ז"ל, כי להלן אמר וכל מנחה תאפה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת לכהן המקריב אותה לו תהיה (פרשה ז' ט'), וכל מנחה בלולה בשמן ויהרה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו (שם שם י'), הרי שכפי משמעות הכתוב מנחה בלולה שהיא מנחת סלת תהיה לכל בני אהרן, והמנחות הנלפות לכהן המקריב, ואיך אמר כאן על הנלפות והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו? לאכל נכון היא בשתי רבותיו שאמרו לכהן המקריב יכול לו לבדו, ת"ל לכל בני אהרן תהיה, יכול לכלן ת"ל לכהן המקריב, היא כיצד לבית לחם של יום המקריבין אותה, ולדבריהם כל המנחות שוות בענין המחלוקת, וכמו שכתוב אותם הכתוב בעצמו בפרשה זו, ובחנם תיוה רמב"ן ז"ל על דבריהם ואמר שהוליאו המקרא מפשוטו, גם רמ"ם ז"ל לא התישבה דעתו בדבר זה, ורבותינו רלו בדבר מפורש בתורה, גם המקראות שבפרשת זו מוכיחים כפי פשוטן על דעת רבותינו ז"ל, כמו שבארר בעז"ה בהגיעינו שמה. ורלב"ע ז"ל במנחת סלת על לאהרן ולבניו, פי' ולכל הכהנים בשוה, ועל לאהרן ולבניו הנאמר במנחות הנלפות, פי' לאהרן ולבניו לחריו, והטעם לכה ן המקריב כי כן כתוב על שתי המנחות, לחנתו קודמתו ורבה להבלל ופי' לאהרן לבדו, ולבניו לחריו, הכהן מבניו לחריו שיקריבנה לו תהיה, וזה דרך מעוות בכתובים, לפרש שתי לשונות שוות בפרושים שונים, ועוד למה לא אמר והנותרת מן המנחה לכהן, והרי בפסוק שלפניו אמר והריט הכהן, לאכל פרושו בשל, ודברי חכמים קיימים: קדש קדשים, גם זה כבר נאמר במנחת סלת, ועכשיו כשבא בשביל המנחות הנלפות, ובחרניהו (פסוק ג'), ומליאת קדש קדשים, לפי שגם שלמים ותודה וחבריהן קדושים, לאכל מנחה וחטאת ואשם קדושים מהן, שהיו נאכלין אלא לפנים מן הקלעים ולזכרי כהנה, נקראים קדש קדשים, שהן בין הקדשים, וחביריהן קדש נגד חולין, וכן ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים (ד"ה א' כ"ג י"ג), כי שבט לוי קדש נגד ישראל, ואהרן ובניו קדש נגד הקדושים: (יא) כל המנחה, הן המנחות האמורות בפרשה זו,

והן

ויקרא ב

תרגום אשכנזי ז

מִנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה: יג קָרְבַּן רֵאשִׁית

תקריבו

(יג) אַלוֹ אָפְּפֶּער דער ערזטלינגע

שפייזאָפּפֶּער , דאָז אירער דעם עוויגען צו ד־ערן ברינגט , זאָלל ניכט געווייארט ווערדען : דען אירער זאָלל ניכטס פָּאן זויארטייג אָדער האָניג , אַלוֹ פַּייארָאָפּפֶּער דעם עוויגען צו עהרען , אין רויך אויפגעהן לאַסען : זאָללט

תרגום אונקלוס

רש״י

מִנְחָתָא דִי תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ לָא תִתְעֲבֵד חֲמִיעָ אֲרֵי כָּל חֲמִיר וְכָל דְּבַשׁ לָא תַסְקוּן מִנֵּיהּ קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ : (יג) קָרְבַּן קָדְמַי

הקומץ : (יא) וכל דבש . כל מתיקת פרי קרוי

תקרבון

באור

ומן המנחות המפורשות נמקום לקר , כלם לאסורות להעשות חמץ , חוץ מצתי הלחם שבאין חמץ , גם מקנת לחמי תודה לכל לין מהן דבר למזבח , ולכן לאמר לשון תקריבו לה׳ , כלומר לותן שום מהן דבר למזבח , ועוד ירחה לי לפי הפשט שאמר כל המנחה גם על מנחה לחת , ועניכו שלח בלבד הקומץ העולה ממנו על המזבח לסוד בחמץ , לשל גם שילי מנחת כלת שהיה לכהנים לחר הקטרת הקומץ , לסורין לחפותו חמץ , וכן מפורש על השירים לשל תאפה חמץ (פרשה ו׳ י׳) , וגם לפרש , וכמו שכתבנו (פסוק ג׳) : לא תעשה חמץ , זכר לשון עשייה ולשל לשון הקטרה , לחייבו על כל מעשה ומעשה , גם החמיצה בלישה או בגלילה וכיוצא , גם לפי שכולל גם השירים שחופין הכהנים לעצמן , לשל הי׳ לפשר לומר לשל תקטירו : חמץ , שם של דבר המחמץ טעמו כמו חומץ , וכן כי יתחמץ לבבי (תהלים ע״ג כ״ו) , כי בינת לב השמחה במעוכה , ולכן תמצל ליין , וכשתתבלבל בהצנתה יאמר כי יתחמץ לבבי , כיון המתחמצת הכל , לשל שאר וכל דבש , יפרש מלת חמץ , שהיו שלש שחוד שהיה עיסה המחמצת הכל , לשל שאר דברים חמוצים , כגון שעירב חומץ בכסכים או במנחת ליבו עובר : כל , לומרו בת״כ לרבות המעט ממנו ותערובתו , וכן כל דבש : שאר וכל דבש , הכתוב מתחיל בחמץ לבדו , וסיים בשאור ובדבש , ולשל לומר מיד לשל תעשה חמץ ודבש לפי שהדבש היו לסור לשל בקומץ העולה למזבח , לפי שהשירים הכהנים מותרין לטגען בדבש , ולפי שבכלל לשל תעשה קומץ ושרים כמו שפרשנו , לכן נלמר חמץ לבד , לפי סוף הכתוב לשל תקטירו ממנו , שמדבר על הקומץ העולה על המזבח , יפה הזהיר על חמץ ועל דבש : דבש , פי׳ רש״י ז״ל כל מתיקות פרי קרוי דבש , ופרושו כהלכה שאין טעם לסור הדבש לפי שחמחמץ , שהרי לין מי פירות מחמיצין ועוד שאילו מצוה חמץ היה לסור גם בשירי מנחות , לפל גזרת הכתוב לסור כל מתיקות למזבח , כל שהוא דבש , הן דבש נרעים או דבש קנים או דבש כל פרי עץ , שאי לפשר לומר דבש נרעין או קנים לבד , שהרי לומר קרבן רחצית תניאו לותם , ודבש נכוריס היה דבש תמרים , ורלב״ע ז״ל כתב שאור הוא המחמיץ גם כן הדבש , ורבים לומרו שפי׳ דבש תמרים , וכן כל לחן זבת חלב ודבש , ויש להם כלמות רלויה בס׳ עזרא , לשו כן כי הדבש לשו מחמיץ , ורלויתו עם׳ עזרא לך למותר , כי הרלויה מוכחת מפסוק הסמוך , גם רשב״ם ז״ל פי׳ וכל דבש פירות החילן , תמרים קרויים דבש , כלומר כמו תמרים הקרויים דבש בתורה , שהן לחת מ׳ מינים כן כל פירות החילן , גם הרב בעל מצות למלך דבר על זה (ה׳ לסורי מזבח פרק ה׳ ח׳) , והעלה מדברי הגמרל והתוס׳ ז״ל שכל פירות החילן קרויים דבש : תקטירו , לפילו בהקטרת , כדתניל לם נתן בה דבש פסולה והוא הדין שאור , ותפס דבש לפי שהוא יפה לקטרת : (יב) קרבן ראשית תקריבו , מה ת לך להביל

תרגום אשכנזי

ויקרא ב

זאללט איהר זיא צוואהר רעם עווינען צו עהרען דאַרבריינגן: אַבער איין דען אַלטאַר צום אַנגענעהמען גערוך זאַללען זיא ניכט געבראַכט ווערדען: (נ) אַללע רויינע שפייזע= אָפפער, מוסט דוא מיט זאַלץ

תַּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־ הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יֵעָלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ: ג וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתֶךָ בַּמֶּלַח תמלח

בעשטרייען

רש"י

קלויה דבש: (יב) קרבן ראשית תקריבו לחוסר ומן הדבש קרבן ראשית הלחם של עשרת הבאים מן החסור שנאמר חמץ תאפינה (ויקרא כ"ג) וביכורים מן הדבש כמו ביכורי תאנים ותמרים

תרגום אונקלוס

תָּקָרְבוּן יָתְהוֹן קֻרְמָא דַיְיָ וּלְמַדְבְּחָא לָא יִתְסָקוּן לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא: (יג) וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתָךְ בְּמִלְחָא תמלח

באור

מן החסור ומן הדבש קרבן ראשית שתי הלחם של עשרת הבאים מן החסור שנא' חמץ תאפינה, ובכורים מן הדבש, כמו בכורי תאנים ותמרים, מפי' רש"י ז"ל, אבל במדרש חכמים לא למדו כן, כי מה טורח להתיר כאן חמץ בשתי הלחם, והוא מפורש בפרשת אמור למטה, וכן דבש בבכורים, גם הכתוב לא חסר רק להקטיר ממנו אשה לה', ואין בשתי הלחם ובבכורים אשה, לכן נראה לי שעור הכתוב כך אל תאמר לא אסרתי לך אלא מנחת נדבה חמץ, לא מנחת חובה שנויתיך להניחה חמץ, אלא לא"פי שקרבן ראשית תקריבו לחוסם לה', אל תמזגם לא יעלו לריח ניחח, שאם העלה כזית משתי הלחם או מדבש הבכורים אל המזבח עובר בלאו כאילו הקריב מנחת חמץ מחולין כדבה למזבח, ועוד לפרש בעז"ה (פרשה ז' י"ג), גם הרמב"ן ז"ל בפרשת צו כתב ואני תמה למאמרו הכתוב מלאו השחור קרבן ראשית תקריבו, למה לא תמר ג"כ וקרבן תודה, ומצינו כי הכתוב לומר ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח, ולחם התודה אין ממנו למזבח כלום וכו', ואני תמה עליו שגם שתי הלחם אין ממנו למזבח כלום, וכן בכורים, ורואה אני שהרגיש בקושיתנו ולכן כתב עוד לולי לא הוצרך הכתוב לשעור החוץ, אבל בשעור הדבש, אבל בתפרש בבכורים שיבואו מן הדבש, וכלל השחור עמו ואמר בשניהם קרבן ראשית תקריבו לחוסם אבל בשחור המפורש במקומו, אין צורך לפרש לותו, כי לא יתכנה הכתוב במחללים מות יומת חוץ מעבודת הקרבנות, ובערות תבער מתוך חוץ מן הכלל, ולפי"ז שטעמו לחוק נפי' הכתוב, תלמד מדבריו כי כדין אחלנו על פי' רש"י ז"ל, וכפי פרושנו אין צורך לומר כאן וקרבן תודה, כי אינה רק כדבה, אל שמלבד זה נשוב על תמיהת הרמב"ן ז"ל בפסוק: קרבן ראשית, נקראו שתי הלחם קרבן ראשית לפי שהוא המנחה הראשונה מן התבואה החדשה, שנאמר והקרבתם מנחה חדשה לה', שתהא חדשה לכל המנחות של חטין ושל שעורין הבאות מן החדש, וירצה לי שבכלל קרבן ראשית גם לחמי תודה, כי התרומה נקראת ראשית, ראשית דגנך, וכן החלה ראשית עריסותיכם, וכן כל המורם להכתן לכהן ראשית הוא, כי תחלה תודם התרומה, ולא"כ יחסר הנשאר לבעלים, ובלחמי תודה נאמר והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה', לכהן הזורק את דם השלמים ויהיה (פרשה ז' י"ד), דומה לשתי הלחם ולבכורים הנתנין לכהן, וא"כ בכלל בכלל קרבן ראשית, שאפילו מאותה תרומת חמץ הניתן לכהן, לא יעלה ממנה דבר על המזבח, ותוכי תשובה נכונה על תמיהת הרמב"ן ז"ל: לה', תביאו אותם בעזרה לתנופה, ולא לקרבן המזבח, רשב"ם ז"ל. וכן לחמי תודה נאמן בעזרה לתנופה: לריח ניחח, אבל העלה אחור או דבש לחם עמים אינו שובר, כך אנו בת"כ: (יג) וכל קרבן מנחתך, כבר נאמרנו (פסוק ח')

תְּמַלֵּחַ וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית
אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־
קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח: ס יג וְאִם
תקריב

בעשטרייען, דאָז זאָלסט
אַלֶז אייז ב׳נרנים דיינען
גאָטטען, ואָלסט דוא ניכט
אין דיינען שפייזאָפפֿרן
פֿעהלען לאָסען: פֿילמעהר־
זאָלסט דוא בייא אַלֶן
דיינען אָפפֿערן אויך זאַלץ ברינגען: (יד) וואן דוא

תְּמַלַּח וְלָא תְבַטֵּל מֻלַּח קְיָם אֱלָהָךְ
מֵעַל מִנְחָתָךְ עַר כָּל קָרְבָּנָךְ תְּקָרֵב
מֻלְחָא: (יד) וְאִם תקרב

ותמרים: (יג) מלח ברית - שהברית כרותה
למלח מששת ימי בראשית שהכוכבים תמיד
התתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים
נאנ: על כל קרבנך: על עולת בהמה ועל
וחמורי

באור

שמש מנחה יאמר על כל הקרבנות שהן כלם מנחה לה׳, והניקוזו בייקוד על הסלת מטעם
המבואר שם, לכן אמר עתה שכל קרבן שתקריב מנחה לה׳ הן עולה הן שלמים הן חיב זה
תמלח במלח: במלח חמלח, ולו אמר תמלח לבד, הייתי אומר במי מלח, ת״ל במלח
מלח ממש, כן הוא בת״כ: ולא תשביח, כל השבתה בטול והפסק, ועוד לדבר עליו
בעז״ה (פרשה ד״ג ג׳ ול״ב): ברית אלהיך, פי׳ רש״י ז״ל שהברית כרותה למלח מששת י״ב
שהוכטיו המים התתונים לקרב במזבח במלח ונסוך המים נאנ, וזה דרך מגדה, ורחב״ע
ז״ל פי׳ הכנסתיך בברית והשבעתיך שלח תקריב תפל ולא יאכל כי חוח דרך בזיון, וזה דרך
רכוקה, גם כפי הקבלה בדיעבד יוכל בגרגיר מלח אחד, אבל ברית אלהיך לדעתי הוא
ברית עולם ממש ימי בראשית כי אז כתן השם חוק לכל דבר, עליו נאמר שם לולי בריתי יומם
ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי (ירמי׳ ל״ג כ״ה), ולכך אמר והקמותי את בריתי אתך,
שהו יקים בריתי ברית עולם, שלא יאבדו המינין כלם במבול, שלכל אחד נכרת ברית, והוא
חקו יטבעו לעד לעולם, וברית מלח הוא שיתקיים לא יבאש ולא יתליע, גם בו ישמרו כל מיני
מזון מהבאש, ואין כמוהו בעבין זה בכל המזונות שתחת השמש, וגזרת השם הוא שיתן ממנו
על כל הקרבנות העולות למזבח, להורות על הקיום, ולפי שכרת ברית למלח שיתקיים,
לכן כל קיום עולם שתחת השמש נמשל לברית מלח, כמו הכהנה שנתנה לנרע אהרן עד
עולם, אמר ברית מלח עולם היא (במדבר י״ח י״ט), וכן המלכות שנתנה לדוד ולזרעו עד
עולם, כאמר ה׳ אלהי ישראל נתן ממלכה לדוד על ישראל לעולם לו ולבניו ברית מלח,
(ד״ה ב׳ י״ג ה׳), והתבונן שאמר כאן ברית אלהיך, ובכל הפרשה לא נזכר שם לאלהים,
כמו שנאמרו (פרשה ז׳ ב׳), לפי שכם אלהים נזכר תמיד בבריאת שמים וארץ, כי אלהים
שם הדיין והשופט, שנפט על כל דבר בחכמה, ונתן לכל דבר תקו בנדק, וחוק נתן למלח
שיתקיים, ובפרשנו לפ׳ בראשית בארכותו, ולרמב״ן ז״ל נזה לבריס לתקיים קחם מספרו,
(והרב המעתיק פי׳ המלח הוא ככוי לקיום הדבר על תמונתו וכמותו מבלי שנוי ותמורה כלל,
כי הדבר הנמלח לא יתעפש אף לא ימיק; ולזה הוא תאר לברית קיים ונאמן, ברית מלח,
הוא הברית אשר ישמר על תמונתו מבלי חסרון ותוספות, ועם הקרבן הוא תורה על קיום
הברית אשר כרת ה׳ עמנו): בריח, לפרשנו בעז״ה (פרשה כ״ו ט׳): מעל מנחתך,
מכל הדברים שתביא לי למנחה, אבל בחולין לא נויתיך על כלן: על כל קרבנך, על עולת
בהמה ועוף ועל לימורי כל הקדשים כלם, אפי׳ רש״י ז״ל: (יד) ואם תקריב מנחת בכורים,
לאמרו רבותינו ז״ל שבמנחת העומר הכתוב מדבר, שהיה בלה מביב בשעת ביטול התבואה,
ואין השעורים היו בלה, נאמר כאן מביב, ונאמר להלן כי השעורה מביב, וכאן שבח נפי׳

תרגום אשכנזי

ויקרא ב

דיא ערטלינגע אַלו שפייזע-
אָפּפֿער דעם עוויגן דאַר-
ברינגזט : פֿאָן רייפֿען קאָרן
אָערן , אַם פֿייאר געוענגט ,
אונד אין גרויפֿען צערשטאָסן ,

תַּקְרִיב מִנְחַת בְּכּוּרִים לַיהוָה
אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל
תקריב
זאללוט

רש"י

תרגום אונקלוס

ולמורי כל הקדשים כולן : (יד) ואם תקריב . הרי אם משמע בלשון כי שהרי אין זה רשות שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה וכן ואם יהיה היובל ועומר (במדבר ל"ו) : מנחת בכורים . במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא באה לחביב בשעת גיזול התבואה ומן העשורים היא באה כאמר כאן לחביב ונאמר להלן כי העשרה לחביב (שמות ט') : קלוי באש . שמייבשין אותה על האור בחביב של קלחים שאלולי כן היתה נטחנת בריחים לפי שהיא לחה : גרש כרמל . גרוסה בעודה לחה גרש לשון שבירה וטחינה גורסה בריחים של גרוסות כמו ויגרס בחצץ (איכה ג') וכן גרסה כפצי (תהלים קי"ט) : כרמל . בעוד הכר מלש שהתבוש' לחה ומלש' בקצין שלה וע"כ נקראי' המליו' כרמל וכן כרמל בנקלוטו שלמים (מלכי' ב' ה') .

תְּקָרֵב מִנְחַת בְּכוּרִין קֳדָם יְיָ אָבִיב
קְלֵי בְנוּר פֵּירוֹבֵן רַכִּיכָן תקרב

באור

רש"י ז"ל , גם רשב"ם ז"ל פי' ואם תקריב , לכשתקריב מנחת העומר ויפה פי' , שכן קבלת מבותיו והיא האמת , ולשון ת"כ ואם תקריב מנחת בכורים לה' זו מנחת העומר , מכיון היא באה מן העשורים , אי יכול מן החטים , ת"ל תלעזר נאמר כאן תביב ונאמר תביב במנחתי , מה תביב האמור במנחתי עשורים , אף כאן עשורים , והרשב"ם ז"ל תמה מכיון להם שמנחת העומר הכתוב מדבר , ואם בעבור שכתוב מנחת בכורי' ובעומר כתוב רשות קניבכם , שמא בשתי הלחם של עצרת הכתוב מדבר , שגם בה נאמר בכורים לה' , והשיב שהיתה קבלה בידם ממשה רבינו ע"ה שהעומר בא מן העשורים , ומנלו כתוב כאן תביב קלוי באש , וקבלו ג"כ תביב האמור במנחתי עשרון עשורים , ואחר שהכתוב מדבר במנחת עשורים , ידעו שמנחת העומר מדבר , וכמה רקוקים דברים אלו מדעתי , אלא כפשוטו שהכתוב קורא מנחת בכורים , ואין זה אלא העומר שהוא רשות הקניב , שאי אפשר לומר שתי הלחם , שהרי אין בשתי הלחם קומץ למזבח , וכאן אמר שיקטיר קומצה , וגם אם תאמר שנפרשת אמור סתם וכאן פירש שיקמוץ ממנו באמרו והקטיר הכהן את אזכרתה מנחה ומשמה וגו' (פסוק ט"ז) , איך אפשר לומר כן והכתוב אומר תמן תאפינה (פרש' כ"ג י"ג) , ולמעלה אמר קרבן רשות תקריבו וגו' ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח (פסוק י"ב) , וכמו שפרשנוהו , ועוד מכמה טעמים מתברר שהכתוב מדבר במנחת העומר וכמו שהוכיח לפניו , ולכן לא הצטרכו רבותינו לברר זה ברשות , אבל רש"י לברר שמנחת העומר היתה של שעורים , ומדבר גם על זה בסמוך , ואם עדיין יאמר הטוען שמא הכתוב מדבר במנחת כהנים של יחיד , כשמיח מנחה מנכסי שהיו לה' , להוות לו על חסרו , וכמו שהמר רשב"ג ז"ל שפי' ואם תקריב מנחת בכורים , רבים אמרו שמלת אם חיוב (כלומר שפרשוהו על מנחת העומר) , ולפי דעתי כי אין צורך כי החיוב הוא רשות בכורים (כלומר להביא בית ה' רשות הפירות שבכרו תחלה) לא הבכורים , (כלומר לא מנחה מבכורים) והרוצ' להביא מנחה מבכורים כהנים מביא , אבל דרך זה מקלקלות בסדר המקראות , שאם במנחת כהנים מדבר , למה לא כתבתה למעלה לאחר מנחת סלת , כהיותה מנחת סלת כמוה , ועוד לא היה צריך להכתב אלא פסוק ואם תקריב מנחת בכורים וגו' ולקחיו יאמר והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה וגו' שבה כלל שלשה המנחות להגשה ולקמיצה ולהקטרה , וכאה יכלול גם מנחת בכורים , ומה צורך עוד בפסוקים הממוכים ונתת עליה שמן וגו' (פסוק ט"ו)

ט"ו), והקטיר הכהן את אזכרתה (פסוק ט"ז), לין זה אלא שהרשעות כדבה, ואת
מנחת נבול, ולכן נכתבה בפני עצמה באחרונה, עמוד והתבונן אלא תמיה העומר
בפרשת לחמי מה מצפטה, כי לא לחמי לחם יש ממנה למזבח אלו לא, כי סתם ואמר והבאתם את
עומר ראשית קצירכם אל הכהן (פרשה כ"ג י') והניף את העומר לפני ה' לרצונכם וגו'
(שם שם ה') ? ואם תזיב שמביה תורה על החמור בדין המנחות בפרשת ויקרא, לין מנחת
העומר דומה להן שכלן כדבה והיא חובה, כלן מנחת יחיד והיא מנחת נבור, כלן בלות סולת,
והיא מלילות בשבלים, כלן קטים והיא שעורים, ויותר היינו דכין לותה מצתי הלחם שלין מהן
דבר למזבח, ואם תתעקש לומר שמא כך דעת התורה, אם כן היו רשאי לומר בה שתהיה
לבהן כי נכתבה קודם שתי הלחם, לין זה אלא שהיא מפורשת כלן שנריכה שתן ולבונה
וקמילה והקטרה ככל המנחות, ולכן לא הוצרך לפרש שם עוד, ועוד לתרו בת"כ ואם תקריב
מנחת נכורים לה', זו מנחה בלה חובה (פי' זהו העומר) יכול כדבה (פי' מלבון ואם, ותשוה
למנחות החמורות למעלה) כשהוא לומר והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן ליתר
שהיה בלא חלה חובה, ויותר מפורש בת"כ פרשת לחמר לכל שתי הלחם, שאמר ר' שמעון
אם תאמר זו מצל נבור ולהלן מצל יחיד, לתרתי לאו אם זו ראשית קציר לין להלן נכורים
לה', ואם להלן נכורים לה', לין זו ראשית קציר, ושם לפרשה
בעז"ה, וטעם שלא נזכרו פה לין הצירים, אם הן לתהרן ולבניו, או לין לתר להן, תשמע
ממני בעז"ה (פרשה ו' י'), והסתכל עוד בחכמת התורה שזכר בפרשה זו לבד המנחות
הדומות זו לזו בשתן שמן ולבונה וקמילה ושיריה, והן אמת מיני מנחות החמורות כלן
שבכלן מנחת העומר, וכל החסרות לינן שוין להן, כי מנחת חוטא עני ומנחת קנאות לין בהן
שמן ולבונה, ולחם הפנים ושתי הלחם לין מהן קומץ למזבח, ומנחת קבתין ומנחת חבוך
לין בהן שיריה שכלן למזבח: וכתבתי כל זה לפרש המקראות על מכונן, ולהרחות שדברי
מקבלי התורה בתמו מאד: אביב, כל המנחות מקדיש פלת, וזו בריכה שתתקדש לביב,
כי מלת אביב על השבלים שהזרע מבושלת בתוכן, כמו כי בחדש האביב יצאת וגו' (דברים
ט"ז א'), בחדש שהתבואה עומדת בקמותיה, וכן כי השעורה לביב והפשתה נבעול (שמות
ט' ל"א), שעמדה מבושלת בשבלים, כי העומר קוברין אותו בליל י"ו בניסן, ומביאין הקניר
לעזרה ואם בורירין ודשין וטוחנין אותו, ושרש המלה לבב, כמו עוכו בחבו (חיוב א' י"ב),
שהוא משקל הכפולים כמו מן קנן קנו ומן חבן חבו, וכן לרחות בחבי הנחל (ש"ה ו' י'), וכן
תרגם הרב המעתיק (רייפן קלרן מערן), ורחב"ע ז"ל אמר בקרא כן בעבור שהוא רחמן,
והוא מגזרת לב, ולדעתו שהכתוב מדבר במנחת בלה ליכה רחמן, אם קדמוהו אחרים,
ואם בעבור שהוא רחמן מממיו, מה טעם להזכירו אחר שאמר מנחת נכורים, ובהיות
שמדבר במנחת העומר וקראה לביב, משכרח בלא שהוא מן השעורים, שהן מבושלות בחדש
כיסן בארץ ישראל ובסביבותיה, ולין כן החטים שקניר שלהם הוא בחדש סיון, ולחיה וכן
שבועות וגו' בכורי קניר קטים (שמות ל"ד כ"ב), ועל כן נוכחה השעורה במצרים ולא החטה,
לאמרו כי השעורה לביב וגו' (שם ט' ל"ב), והחטה והכוסמת לא נוכו כי אפילת הנה
(שם), שמתאחרות להבשל, ומצרים וא"י שכנות וזמן קניר תבואות שלהם שוה, ואולי שזהו
ענמו מה שאמרו למעלה בשם רבותינו נאמר כאן לביב ונאמר להלן במצרים לביב,
שעורה וכו', שאינה נזירה שוה מקובלת לכל שהרי ר' עקיבא למדו ממקום אחר, אלא רחיה
שהביב של עומר נאמר על השעורה המתבשלת בעת ההיא וכן הוא בארץ ישראל, וזה לשון
נאמר להלן במצרים, שלא היה צריך לפרש במצרים, אלא רומז שנאמר כן על ארץ הקרובה
לא"י שהיא מצרים, אלא שעדיין יש לפקפק שמא העומר בא אחטים העומדים בשדה עובה
שממהרות להתבשל גם בימי ניסן, או שהביא שניב, ועל כן חזר ר' עקיבא ולמד בענין אחר:
קלוי באש, יש בזה מחלוקת בשם' מנחו' (קף ס"ו ע"ח) שם שניטו קנרוהו ונתנוהו בקופות,
הביאוהו לעזרה והיו מהבהבין לותו באור כדי לקייס בו מצות קלי (כלומר שהבהבו השבלין
שקנרו באור) דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים בקניס ובקולחות חובטין לותו כדי שלא
יתמעך, כתנהו לחבוב, ולחבוב היה מטוקה, כדי שיהא האור שליט בכלו, (כלומר תקלה
חובטין הזרע מן השבלים, ואת"כ נותנין השעורים בחבוב שתשלוט בהן האור) ואפשר לומר
לפי שהעומר מתיר שלשה מיני מזון העשוין מן התבואה החדשה כאמרו ולחם וקלי וכרמל לא
תאכלו וגו' (ויקרא כ"ג י"ד), דקדקה תורה שיהיה העומר כולל לותן, שהוא עצמו לחם,

שהיו

תרגום אשכנזי

ויקרא ב

זאלסט דוא דיא שפייזע־
אפּפֿער דיינער ערוטע־ינגע
דאַרברינגען: (טו) דוא מוסט
אויף דאַרויף גיסען אונר

תַּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּכוּרֶיךָ׃
טו וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשַׂמְתָּ עָלֶיהָ
לבונה

תרגום אונקלוס

תְּקָרֵב יָת מִנְחַת בִּכּוּרָךְ׃ (טו) וְתִתֵּן עֲלַהּ מְשְׁחָא וּתְשַׁוֵּי עֲלַהּ לְבוּנְתָא

באור

שצריו לוכלין הכהנים מנות, גם הוא קלוי באש, גם גרש כרמל, ומלת קלוי על הגריסה, לא על הצריפה לחפר, וצרשו קלה, וקלוי ביכורי פעול כמו העשוי לכם במנחים (שמות ג' י"ו), ולפי שהגריסה תתכן ע"י גרזל חס, דקדקה תורה ואמרה באש, וכן תאר קלס מלך בבל באש (ירמי' כ"ט כ"ג), וכן תרגם הרב המעתיק (אס פייאר גזענט): גרש כרמל, טחון ושבור, כמו גרסה כפצי לתאבה (תהלים קי"ט ק'), והסי"ן והסמ"ך מתחלפין, כי לפר שהוכהב באש טוחנין לותו ברחים של גרוסות, כמו שבניכו (מכות שם שם) נתנוהו ברחים של גרוסות והוציאו ממנו עשרון, שהוא מכופה בי"ג כפה, כלומר שנטחן ברחים של גרוסות המשברות לותן לשברים קטנים, ואינו טוחן דק דק, שלא יתערבו הסובין בקמח עם הסלת ולפר הטחינה מעבירו מכפה גסה לדקה ממנה י"ג פעמים, עד שמוציא משלש סאין עשרון לפר למנחת העומר שהוא מכופה מאד וסלת נקיה, וגם הרב המעתיק תרגם גרש כרמל (אין גרויבן גרשטאמן), ומלת כרמל תרגם (קלרן לערן), הכוונה שהיי' המנחה בשבלים וקצין, וכן כלה לכחורה מלשון רש"י ז"ל, שפי' כרמל בעוד הכר מלא, שהתבואה לפה ומלאה בקצין שלה, ועל כן נקרחים המלילות כרמל, וכן כרמל בנקלוטו, ולפי' זה יקשה שהי' לו לומר לגיב כרמל קלוי באש גרש, כמו שתרגם המתרגם (פאן רייפן קלרן לערן, אס פייאר גזענגט), ושוד גרש כרמל סמוך בטעם, ואי לאפשר שטוחן המלילות, שהרי תלה חובתן השבלים קודם שמהבהבן באור, ולפר ההבהוב טחינה, גם הוא נגד הדעת שיטחנוהו בשבלין, ולמה כי לפרושו כרמל טעם לגרש, למה גורסין לותו לשברים, ולא טוחנין לותן היטב הדק, לפי שבת העומר [illegible] מלילות לחות ומלחות, ואם יטחן דק דק, יתערבו בו הסובין, לכן בתתלה גורסין [illegible] ולפר כ יוציאו הסולת ע"י י"ג נפות וכמו שאמרנו, וממלת כרמל למדו למדין שבריך [illegible] להיות מתבואה לחה, שבהיותה בקמה ומבושלת נרעיכה ספוגים וממלאים [illegible] זהו שאמרו רבותינו (מכות ס"ו ע"ב) דבי ר' ישמעאל תנא כרמל כר מלא, פר [illegible] שבולת העבה כבר, נריכה להיות מלא, שאם נקנרת קודם לכן, מתיבשין הגרעינין ומתקנרת השבולת, ומזה תבין למה היתה קנירת העומר בליל י"ו ודוקא לפילו שבת, שאם יקנר קודם לכן תיבשנה המלילות, וזהו שאמרו (שם דף ע"ב ע"ל) לפי שאינה להניח מן הלח, מבין שאם לא מצא מן הלח יביא מן היבש ת"ל תקריב, ופי' רש"י ז"ל מן הלח, דכתיב כרמל, כי לפשר שיהיה ראוי לקנירה וקניב ויבש, בהיותו נקנר ליום ימים קודם הפסח, וכן כל כרמל שנמקרא תבואה לחה בשבולת שלה והן המלילות, ובפרשת לאור כי"ה לפקרא עוד, ורצוי לתרגם (אין גרויבן נרשטאמן פרישן קערנרן): תקריב את מנחה בכוריך, מלשון הכתוב נרשה שהוא קובה, ומדבר על מנחה לקח ידועה שהיה העומר, ולולי כן הי' לומר תקריבנה ולא, והנה פי' הכתוב את תקריבו לעזרה סלת בשלר מנחות, שלא לגיב קלוי באש: (טו) ונתת עליה שמן, כמו שאמרתי לך במנחת סלת, שמן בכלי ושמן על הסולת בכלילה ושמן ליניקה, ולפי שמפורש למעלה סתם ואמר ונתת עליה שמן, שהוא לוג השמן, ונתרבה כל זה במאמר מנחה היא: ושמת עליה לבונה, על מקנתה וחוזר ומקחה ממנו קודם הקמיצה, כמו שפרשנו: מנחה הוא, כמו כל מנחת סלת, לכן שוין מעשיה למעשה מנחת סלת: (טז) והקטיר הכהן את אזכרתה, שהוא הקומץ, וידענו שהקמץ ממנה כמו שמפורש למעלה (פסוק ב'):

מגרשה

לְבֹנָה מִנְחָה הִוא: טז וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ מִגַּרְשָׂהּ
וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ אִשֶּׁה
לַיהוָה: פ רביעי
ג יז וְאִם־זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ
אם

אונד ווירויך דאַרויף לעגען:
עז איזט איין שפייזאָפּפער:
(טז) דער פריזטער זאָלל דען
טהייל, וועלכער אין רויפט
אויפשטייגען זאָלל, פאָן דען
גרויפען אונד דעם אָעל,
נעבוט אַללעם ווירויך, אין
רויך אויפגעהן לאַסען: עז
איזט איין פייאראָפּפער, דעם
עווינגען צו עהרען:

ג (יז) איזט אַבער זיין אָפּפער איין פריידענאָפּפער: בריגנט

לְבוֹנְתָּא מְנָחְתָּא הִיא: (טז) וַיַּסֵּיק
הַכָּנָא יָת אַדְכָּרְתָּהּ מִפְּרוּכְהָּ וּמִמְשְׁחָהּ
עַל כָּל לְבוֹנְתָּא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:

ג (א) אם שלמים · שמטילי שלום בעולם · ד"א שלמים שיש בהם שלום למזבח ולכהנים

ג (יז) וְאִם נִכְסַת קֻדְשַׁיָּא קָרְבָּנֵיהּ
אם

באור

מגרשה ומשמנה, כמו מסלתה ומשמנה, אבל לפי שסתם סלת חטים כמו שכתבנו (פסוק ז'), ומנחה זו שעורים לפיכך מגרשה תחת מסלתה, והכוהן מיקמץ מן עשרון הסולת, שיש מהם סלתם גרם לפיכך שעבר בי"ג נפות: על כל לבונתה, מלבד הלבונה שמקטירה נפני עצמה, ויש בכלל לזכרתה, וכמו שפרשנו (פסוק ב'): אשה לה', הקיומן והלבונה יהיו מתן לב שם מי שאומר והי' העולם, כמ"ש (פרשה ז' ט') ולפי שאומר כאן ריח ניחח, לפי שהיה מנחת סלת, וכאן נאמר בה ריח ניחח (פסוק ב'), ועוד שבעומר כאן נאמר והניף את העומר לפני ה' לרצונכם (פרשה כ"ג י"ו), וידענו שהוא ריח ניחח:

ג (א) ואם זבח שלמים קרבנו, הקדיש עולה ומנחה שהן קדש קדשים, ועתה יבא בשלמים שהן קדשים קלים, והנפרד ממנו שלמים הוא שֶׁלֶם, ומנחתו וּשְׁלֶם מריחכם (עמוס ה' כ"ב), כמו מן מלך מלכים, ומן חדר קדרים, שלא שבתורה לא מנחתיהו בפרד, כמו שמנחתו עולה מנחה חטאת ואשם, אלא מתרבה בכל מקום בשם שלמים, ובפי' רשב"ם ז"ל לשון שלמים משמע לשון כדר שאריך לשלם את כדרו וחוא לשון תשלומים, וחינו נכון כפי דקדוק המלה כי הנפרד מן תשלומים שְׁלוּם, כמו בחו ימי השלום (שם ל"ב כ'), ובדבוי שְׁלוּמִים כמו שבת שַׁלּוּמִים לריב ניון (ישעיה ל"ד ח'), ועוד גם כודר עולה חייב לשלם ותקרא גם חיא כן? ורמב"ן ז"ל עשאו לשון שלמות, כמו לחבים שלמות וכל חפצו לשלם, וגם פרושו חינו כמשפט הלשון, שבלשון שלמות הנפרד שְׁלֵמִים ובדבוי שְׁלוּמִים, כמו התכנים החלה שלמים הם לחתנו (בראשית ל"ד ד"ח), ועיקר כדעת רבותינו ז"ל שעשאוהו לשון שָׁלוֹם, ולמדו בת"כ ר' יהודה חומר כל המביא שלמים מביא שלום לעולם, ובדרכם פי' רש"י ז"ל שלמים שמטילין שלום בעולם, ואם בדבוי יאמר שְׁלוּמִים, כמו ולשלומים למוקד (תהלים ס"ט כ"ג), דומה לענין שבאמרנו על שם מנחה (פרשה ב' ח'), שהביא שם זה לייחד בו הקרבן ואם עניינו כמו מנחה, וכן שלמים שם לייחד בו הקרבן, ועניינו כמו שם שָׁלוֹם וּשְׁלוּמִים כי שלום שלה"ק היא ההצלחה, כמו השלום תביאם הזקן (בראשית מ"ג כ"ג), לשון נח את שלום אחיך ואת שלום הנחן (שם ל"ז

אִם מִן־הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם־
זָכָר אִם־נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ
לִפְנֵי יְהוָה: וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ
קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־
הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כרינגט ער אַנדערזט פֿאָן רינדפֿיה, זאָ קאַן ער פֿאָם מאָנליכען אָדער ווייבליכען געשלעכט, אַבער אָהנע לייבוּפֿעהלר, דאַרבּרינגען, פֿאָר רעם עוויגען: (ב) לעגט זיינע האַנד אויף דען קאָפּף זיינעו אָפּפֿערו, אונד מאַן שלאַכטעט עז, אַם איינגאַנג דעו שטיפֿטזעלטו: דיא קינדר אהרן'ו, דיא פריזטר, זאָללען דאַז בלוט אום דען אַלטאַר שפרענגען:

והקריב פֿאָן

תרגום אונקלוס

אִם מִן תּוֹרֵי הוּא מְקָרֵב אִם דְּכַר אִם נְקָבָא שְׁלִים יַקְרִבִנֵּיהּ קֳדָם יְיָ:
(ב) וְיִסְמוֹךְ יְדֵיהּ עַל רֵישׁ קָרְבָּנֵיהּ וְיִכְסִנֵּיהּ בְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא יַת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר: ויקרב

באור

י"ד), כי הנרם בלחמת נפש, וכשהנפש חוקטת מכל מלחמת פרס ורעה היא בעלים, וקרבן שלמים הוא מרוב שמחה, פעמים נרכת ה' בכל אשר לו, או שהגיעו טובה גדולה ושבח שלמי שמחה להודות לה' חסדו ולספר טובו, ופעמים שבאלט מנדר, ושבח זבחי תודה להודות לה' כי גמל עליו, וכמ"ש בפרשת נו, ועל ידי שמודה לאלהיו ומכיר טובו מושך על עצמו חסד עליון וישמור לותו הפם ויהיה כל אשר לו שלום, לא כאותן שוכחי אלוה האומרים כחי ועוצם ידי עשה לנו, או מקרה היו לנו, כי יהיו כיס בגדם, אין שלום אמר ה' לרשעים, והרב המעתיק אתרגמו (פריידן אפפער), יפה תרגם כפי הכוונה, שכל זבח שלמי לנו שמח בכל הטוב, או בפם שנעשה לו, אבל כפי המלות אפשר לתרגם שלמים (וואהלערגעהן): זבח שלמים, כן הוא קרוי בכל הפרשה, ואין כן עולה וחטאת ואשם שלא נסמך להן מלת זבח, והטעם לפי שבשר השלמים נאכל לבעלים, וקורא לבני ביתו ולאוהבין ומיודעין שיאכלו מזבחו, ובמזבח ריעים יהלל את הפס, ויספר להם תקדיו, גם להרבות אוכלים שלא יבוא בשר קדש לידי טותר, לכן נקראו זבח שלמים, כי זבח הוא שעורה של שמחה, כמו וקרא לך ואכלת מזבחו (שמות ל"ד ט"ו), כי זבח היום לעם בשמה (ש"א ט' י"ג), כי זבח משפחה לנו בעיר (שם ך' כ"ט), מה שאין כן שאר הקרבנות שאינן לשעורת הבעלים, לוין קרוים זבח, וכשבי עברת הן שעורת שמחה לכהנים, כמו שיתבאר בהגיענו לשם בעזה"ה: אם מן הבקר, כבר נאמר בראש הספר אדם כי יקריב וגו' מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (פרשה ך' ב'), שכולל כל מיני הקרבנות שיהיו ממינים אלו, לכן שתם ואמר כאן אם מן הבקר הוא מקריב: אם זכר אם נקבה, בין שיקדים זכר בין שיקדים נקבה, תמים יקריבנו ולא בעל מום, שאע"פ שאין זכרות בשלמים, יש תמות: יקריבנו, יקדימנו, גם יקריבנו לפל פתח לפל מועד, וקבר כאן וסמך על המבואר בעולה (פרשה ך' פסוק ג' וג'): לפני ה', בעזרה: (ב) קרבנו, לאחר שנעשה קרבנו, לא בעודו חולין: פתח אהל מועד, בכל מקום בעזרה, ולמה צריך לפרש כעולה: וזרקו, והקבלת הדם לא נאמר כאן, שכבר למדנו בעולה שמקבלה ומילך מנות כהונה, וכן לא כתב להודות הולכה בשלמים שהרי היא מנודה שאפשר לנטלה לפילו בעולה, וכמ"ש (פרשה ך' ה'): סביב, שתי מתנות שהן

ויקרא ג

ג וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה
לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הקרב

תרגום אונקלוס

(ג) וְיִקְרֵב מִנְכְּסַת קֻרְשַׁיָּא קָרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ יָת תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת

תרגום אשכנזי כא

(ג) פּאָן דעם פֿריידענאָפּפֿער
בריינגט ער, אַלץ פֿיאר־
אָפּפֿער, דעם עוויגען צו
עהרען: דאָז אונשלי"ט,
וועלכעז

ר ש"י

ולפהים ולנעלים: (ג) ואת כל החלב וגו'.
להניח חלב שעל הקיבה דברי ר' ישמעאל ר"ע
אומר

באור

לרבע, ונאכלוהו (שם שם): (ג) והקריב מזבח השלמים, הקבה זו תיבה למזבח
להקטיר, שהרי כאשר לקרבו והקטירו לאותו זבחי וגו', אלא שיביאו הבעלים לימורי
השלמים אל הכהן, ובשלמי פרטיות הסמוכות קורא הבאת לימורין הללו בלשון הקרבה,
ולא לשון והריס מזבח השלמים תעשה לה', כמו בפר כהן משיח ופר העדה, וכן לא לשון
והסיר מזבח השלמים, כמו בשעיר כשיל ושטחת יחיד, לפי שמזבח שלמים יש עבודה לבעלים
בלימוריו, שהיה מצות התנופה שנאמרה בפרשת נו את לחרן, ועליה אמר והקריב מזבח
השלמים תעשה לה', שיקריבו הבעלים לימורין הללו לתנופה, שאעפ"י שזריקת דם נכהנים,
זאת בבעלים, כאמרו ידיו תביאנה את אשי ה' וגו' להניף אותו תנופה לפני ה' (פרשה ז' ל'):
את החלב המכסה, לפי שנאמר כל חלב לה' (פרש' ג' ט"ו), כל חלב וכל דם לא תאכלו
(שם שם), כי כל אוכל חלב מן הבהמה וגו' (פרש' ז' כ"ה), יכול אף חלב דפנות שבכלל
שהוא החלב הדבק לבלעות, ושגם הוא נקרא חלב בלה"ק, ועלה למזבח, והאיכל יתחייב
כרת, ת"ל את החלב המכסה וגו', ללמדנו אלו לבד נקראים חלב לעלות על המזבח,
ושאוכליהן בכרת, אבל חלב דפנות אינו נקרא חלב, ואינו ראוי להקטרה ומותר באכילה,
ומשה פעמים פרט הכתוב כן, אחד בשלמי נקל, והשני בשלמי כשב, והג' בשלמי עז,
והד' בפר כהן משיח, והה' בשעיר נשיא בפרשת נו, ולמדנו רבותינו ז"ל שכלן כתובים בשביל חלב
דפנות, הא' לקולין שלא יהא אוכלו בכרת, והב' שאינו לפילו באזהרה, והג' למוקדשין
לפטור אוכלו מכרת, והד' לפוטרו מאזהרה, והה' שאינו בעמוד והקריב למכוה, אבל
אסורה להקריב על המזבח, ומה שאמרנו שדעת הברייתא ללמדנו שאין חלב דפנות נקרא
חלב בלשון הקדש ומותר, זה למדתי מדברי רמב"ן ז"ל שהטיב לפרש עניין זה לומר שם חלב
בלה"ק השומן הנפרד, שאינו עם הבשר כדבר אחד, כי השומן המתערב בבשר ואינו נפרד
ממנו יקרא שומן, כאשר ושמן יעורן ויבעט (דברים ל"ב ט"ו), ויאכלו ושבעו ושמינו וכו'
(נחמי' ט' כ"ה), וכן בכל מקום, והחלב הוא הנפרד עליו קרוש ונקלף לא יתערב הל' בהם
בשום מקום, כאמרו בשר שמן, לא בשר חלב, וכן בשחר לשונות הגוים שמותיהן חלוקין,
והוא מה שפי' הכתוב כאן ובכל מקום שיזו הן החלבים שבבהמה, ואומר אני עוד כי יש רמיזה
לדברי רבינו משה ז"ל מהכמת הלשון, כי חֵלֶב וָחֶלֶב שרש אחד להם, וכן שומן וּשְׁמֶן
שרש אחד להם, וערך שומן לַחֵלֶב, כערך שֶׁמֶן לַחֶלֶב, כי
השמן מעורב בזית שיכו נפרד הימנו, והוא עמו כדבר אחד ואינו יוצא
אלא ע"י כתיתה, אבל החלב מוכן בנקל לא מעורב בו ואינו עמו דבר אחד, שהרי הנחל אין
בו מזוס בשר בחלב, וכן השומן מעורב בבשר ואינו נפרד ממנו, והחלב הוא הנפרד ממנו,
אינו מקושר בבשר, ואינו עמו כדבר אחד, וזהו שאמרו רבותינו ז"ל בת"כ ואת כל החלב תשר
על הקרב, ר' ישמעאל אומר מה חלב המכסה את הקרב קרוש ונקלף, אף כל קרוש ונקלף,
להניח חלב שעל הקיבה, אעפ"י שהיו פרוס עליו כשמלה, וכל שכן אותו שעל הדקין שהוא
ג"כ פרוס, ור' עקיבא אומר מה חלב המכסה את הקרב תותב קרוש ונקלף, אין לי אלא
תותב קרוש ונקלף, להניח החלב שעל הדקין, שהוא בעל ג' סימנין הללו, אבל אותו שעל
הקיבה אעפ"י שהוא קרוש ונקלף אינו תותב ומותר, פי' תותב פרוס כשמלה, היא שאמרו

תרגום אשכנזי

ויקרא ג

וועל׳ען דאז איינגעווײדע
בערעקט, נעבזט אַל׳ע׳ם
אונשל׳יט, דאז אַן דען איין־
געווײדען איזט: (ד) ריא
ביירען נירען, נעבזט דעם
אונשל׳יט דראַן, וועלכען אַן
דען לענדען זיצט: אונד דאז
נעטץ אַן דער

הַמֻּקְרֶבֶ֔ת וְאֵת֙ כָּל־הַחֵ֔לֶב אֲשֶׁ֖ר
עַל־הַקֶּ֑רֶב: ד וְאֵת֙ שְׁתֵּ֣י הַכְּלָיֹ֔ת
וְאֶת־הַחֵ֙לֶב֙ אֲשֶׁ֣ר עֲלֵהֶ֔ן אֲשֶׁ֖ר
עַל־הַכְּסָלִ֑ים וְאֶת־הַיֹּתֶ֙רֶת֙ עַל־
הַכָּבֵֽד

רש״י

תומר להניח חלב שעל הדקין: (ד) הכסלים. פלנק״ן בלע״ז (בל״ז לעכדן לינגן) שהחלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא נגוהּ הכסלים מלמטה וזה החלב שתחת המתנים שקורין בלע״ז לוכביל״ס (בל״ז כאכל) לוגן הנרחה למעלה בגוהּ הכסלים וכתחתיתו הכבד קופהו: היותרת. הוא דופן המסך שקורי׳ לוכרו״ס

תרגום אונקלוס

וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִי עַל גַּוָּא: (ד) וְיָת
תַּרְתֵּין כּוּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִי עֲלֵהֶן דִי עַל
גִּסְסָיָא וְיָת חַצְרָא דִי עַל כִּבְדָא

באור

לעולו תרגומו היא תותניה: (ד) ואת שתי הכליות, תמיד לשון הכתוב לשון זה שתי הכליו׳, וכליות שתים במשמע ולמדו רבותינו שאם קטרה כוליא לחת מחמת חולי פסול: ואת החלב אשר עלהן, שהן ת״כ לא הבשר שעליהן, לעפ״י שהכליות עצמן בשר ולא חלב: הבליוה, נקראו כליות בעבור כח תחות המשגל, כמו ככספה וגם כלתה נפשי, מפי׳ רמב״ן ז״ל, ודבותיכו ז״ל למדו לא מבין כליות יועצות, כלומר עליהן פועל כח העצה שנתנה בו, והוא עניו לאמרי, כי כמו מן התאוה שבכליות, נח מעשה התכול והחולדה, כן עצה בלשון הקדש על הסכמה גמורה, כמו שבארנו בבית שלשי מס׳ גן נעול, ומן ההסכמה הגמורה יבוא המעשה, ולא לחריך פה: אשר על הכסלים, יש הוה מחלוקת בתי״כ ובפי׳ רש״י ז״ל הכסלים, פלנקין בלע״ז שהחלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא נגוהּ הכסלים למטה, והוא החלב שתחת המתנים שקורין לוכביל״ס, לוגן הנרחה למעלה בגוהּ הכסלים, וכתחתיתו הכבד קופהו, והוא לשון מגומגם, [ולשון הרב המעתיק, כן הנוסחא בספריס הנדפסים, ואינו בלתי מתוקנת, כי מה ענין בגוהּ הכסלים למטה, וכפי׳ כ״י יש שבידי מנחתי כלשון הזה, הוא (ר״ל החלב) בגוהּ הכסלים, והם (ר״ל הכליות) מלמטה, וכן הוא בפי׳ כ״י עם רשב״ם, וכל הדבור אם בלשון הזה, שחלב הכליות כשהבהמה חי׳ בגוהּ הכסלים, והם מלמטה, שתחת המתנים לוגן הנרחה בגוהּ הכסלים וכתחתיתו הכבד קופהו ע״כ, ונרחה שהוא מדוקדק היטב. והנה פלנק״ן בל״ז (לעכדן דינגן), לוכביל״ס בל״ז (כאכל), והוא הטבור, ולפ זה נוסחת הכ״י נרחה מדוקדקת, שאם כשהוא הלעז הזה] : הכסלים, מגזרת ככבי השמים וכסיליהם (ישעי׳ י״ג י׳), מפי׳ רמב״ן ז״ל. ולפי יודע מה ענין זה לזה, ועוד הנפרד מן כסלים כֶּסֶל, כמו ויעש פימה על כסל (לעיל ע״ו כ״ד), ונפרד כסיליהם הוא כְּסִיל, ולדעתי כמו שהחלב מבין, וכליות יועצות, כן הכסלים מקום הבטחון, כי מחלת המקום הזה גורמת פחד דאגה ועצבון, הנקרית חלי היפוכחל״דרי [ח״ה, בלשון יון (היפוכחל״דר) שם לחלק מן הבטן, מקום הכבד והטחול וקנת המבטומכא, וממנו בגזר שם לחולי מלו״ם היפוכחלכדרי״לקים], שהיות בחלקים חלו דם נעכר ולחה זרה תוליד המחלה הזאת, ועליה נאמר כי כסלי מלאו נקלה (תהלים ל״ח ח׳), ונקלה לחה מחליחה, ומטעם זה עצמו כל עוהב ירחת שהיו ופחדו ובושת על פי׳ ועל שרירות לבו, נקרית כסיל, וזה הפך מן החכם, על כן נאמר חכם ירא וסר מרע וכסיל: מתעבר ובוטח (משלי י״ד ט״ז), ועל הבטחון בהון נאמר שם שמתי זהב כסלי

(לעיל

ויקרא ג

תרגום אשכנזי כב

הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה׃
ס וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אַהֲרֹן
הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־
העצים

דער לעבר, נעבוט דען נירען,
ואלל ער עז אבאנדערן׃
(ה) דיא ואהנע אהרן׳,
זאללען עז אויף דעם אלטאר,
נעבוט דעם טאגליכן בראנד־
אפפער, אויף

תרגום אונקלוס

כַּבְדָא עַל בּוֹלְיָתָא יַעְדִנַּהּ׃ (ה) וְיַסְקוּן
יָתֵיהּ בְּנוֹי אַהֲרֹן לְמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא
די על אעיא

רש"י

תוכרו"ם ובלעז מרמי מנרש דכבדא (ב"ל דג כעך): על הכבד. שיטול מן הכבד עמה חע ובמקום לחר הוח לומר ואת ה׳ תותרת מן הכב (ויקרא ט׳): על הכבד על הכליות לבד מן הכבד ולבד מן הכליות יסירנה לזו׃

(ה) על העולה • מלבד העולה למדנו שתקדים ע לת

באור

(לעיל ל"ד כ"ד), ועל הנוטחים נה׳ לחר ויזימו נחלהים כמלם (תהלים ע"ח ז׳), ועליו נחמר כי ה׳ יהיה נכסלך (משלי ג׳ כ"ו), ולולי מטעם זה עכמו לחמר כוכבי השמים וכסיליהם, כי הכוכבים הם השבעה הידועי׳ הנרחים לנו, והכסילים הם המזלרות שקורחים סטרי"ט או טרחבל"טין, ולפי שכרחין כנוטחים על כוכביהם שהולכי׳ תמיד במעגלותיהם ומתנועעים מסניר להם ומקבלים חורם מהם, נקרחים כסילים: היתרת על הכבד, פי׳ רש"י חוח דוקן המסך (שקורין לחיברו"ם) [עיין פ׳ תנוה (שמות כ"ט י"ג), וחוח בל"ח (רש נעך)], ובלעז מרמי מנרש דכבדא, ורשב"ם ז"ל פי שמיותר וגדל על הכבד: על הכבד, שכן ת"כ הדבר שקול, חם יטול מן הכבד על היותרת, חו מן היותרת על הכבד, כשהוח חומר (פרשה מ׳ י׳) ואת הכליות ואת היותרת מן הכבד מן החטחת הקטיר המזבחה, למדנו שיטול מן הכבד על היותרת, פי׳ רחב"ד ז"ל שחין לומר על הכבד מלבד הכבד, כמו על כל לבוחתה (פרשה ג׳ ב׳), חו על כמו עם כמו על כחן לבן (ברחשית ל׳ מ"ח), שחם כן הי׳ לו לומר יסירם, וכן חין לומר שיטול הכבד כלו ומעט מן היותרת עמו, שח"כ הי׳ לו לומר יסירנו (ולדעתי הכבד כלו חי לומר, שבמקומות רבות מפורש הקרבת היותרת והכבד לח נזכר בשום מקום) ועל כרחך על סמוך לו כמו על הכשים (שמות ל"ה כ"ב), ולמדנו שיטול קנת הסמוך לכיטל, ועכשיו הדבר שקול חם היותרת כיטל כלו וקנת מן הכבד הסמוך, חו שמים מעט מן היותרת דבקה בכבד, כשהוח חומר להלן ואת היותרת מן הכבד, משמע שלוקח היותרת כלה והפרישה מן הכבד, והקטירה המזבח, וכחן חמר על הכבד, למדנו שלוקח מעט מן הכבד עמה: על הכליות יסירנה, מלבד הכליות, וכן פי׳ רש"י ז"ל לבד מן הכבד ולבד מן הכליות יסירנה לזו, פי׳ דבריו לבד המועט מן הכבד, כדמוכח מכתוב דלהלן וכמו שחמרנו, כי לח רבה רבינו ז"ל לפרש על הכבד כמו מן הכבד, חלח מבינו שמים זה בלשון על, וכמו שחמר רחב"ד ז"ל, ועם זה נשחלקה תמיהת רח"ם ז"ל, חבל לפרושנו מתפרש על סמוך, ישעור הכתוב ואת היותרת יקח כלה סמוך לכבד, שטעל קנת מן הכבד עמה, מלבד הכליות המזכר קודם לבן, וחין לפרש על הכליות עם הכליות, שהרי הי׳ לריך לומר יסירם, חבל עדיין חין טעם למה כוכרו הכליות פעם שנית, חולי לפי שחמר ואת שתי הכליות ואת החלב חשר עליהן, הייתי חומר שלוקח הכליות בעבור חלביהן וגם הן חלב, חזר להזמותן ליותרת שכלוכין כמוה, וחין גם חלב עליהן לחסרן בחכילה: (ה) והקטירו חתו, מלת חותו שב על קרבנו שבראש העכין, כי התימרין הם הקרבן, וחילו הי׳ כסמך לפסוק שלפניו, הי׳ רחוי לומר חותם, כי התמורין רבים, חבל בעו נחמר והקטירם (פסוק ט"ז) וגם חפרש בעו"ה: על העלה, מלבד העולה, למדנו שתקדים עולת תמיד לכל קרבן על המערכה, כן פי׳ רש"י ז"ל, ולח מלחתיו בת"כ גם בגמרת לח למדוהו ממקרח זה כמו שחמרו (מנחות מ"ט) וערך עליה העולה

הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ פ
ו וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְזֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר אוֹ נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ׃ ז אִם־כֶּשֶׂב הוּא־ מַקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃ ח וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־ רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי

אהל

אויף דעם האָלץ־שטאָם, וועלכער איבר דעם פֿייער ליגט, זאָלן רויך אויפֿגעהן לאַסען: פֿאָם פֿייער פֿערצעהרט, צום אַנגענעהמען נעריוך, דעם עוויגען צו עהרען: (ו) איזט אַבער זיין פֿריידענאָפּפֿער דעם עוויגען צו עהרען, איין שטיק פֿאָם קליינפֿיה: זאָל קאַן עז פֿאָם מאָנליכען אָדער ווייבליכען גענשלעכט זיין, אַבער אָהנע לייבזפֿעהלער: (ז) ווילל ער איין שאַף אָפּפֿערן: זאָל זאָל ער עז פֿאָר דען עוויגען

ברינגען: (ח) זיינע האַנד אויף דען קאָפּף זיינעז אָפּפֿערז לעגען, אונד עז שלאַכטען

רש"י

עולת תמיד לכל קרבן על המערכה: (ו) אם כבש. לפי שים בחיומרי הכבש מה שאין בחיומרי העז שהכבש שיתו קרובה לכך נחלקו לשתי

תרגום אונקלוס

פֿאָר

אָעֲיָא דִי עַל אֶשְׁתָּא קָרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ (ו) וְאִם מִן עָנָא קָרְבָּנֵיהּ לִנְכְסַת קֻרְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ דְּכַר אוֹ נוּקְבָא שְׁלִים יַקְרִבִינֵיהּ׃ (ו) אִם אֵימַר הוּא מְקָרֵב יָת קָרְבָּנֵיהּ וְיָקֵרֵב יָתֵיהּ קֳדָם יְיָ׃ (ח) וְיִסְטוֹךְ יָת יְדֵיהּ עַל רֵישׁ קָרְבָּנֵיהּ וְיִכּוֹס יָתֵיהּ קֳדָם

משכן

באור

ואמר רבא העולה עולה לגבוה, והתיספית ז"ל תמהו גם על זה ואמרו דבפ' כל התדיר למדו כן מפסוק מלבד עולת הבקר, ועתה מוסיף רבינו ז"ל פסוק שלישי? ועוד שלמים נדבה ואיך תקדימנה לתמיד שהוא עולת הבבור, תבל יראה לי על העולה, כמו על הכבד, תגלו ובסמוך לה, לפי שבפרשת העולה אמר ונתנו בני אהרן הכהן וגו' וערכו עצים על האש וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים וגו' (פרשה ו' ו'), ולפי שהי' צריך לחזור ולומר כל הסדר האמור להלן, לכן אמר תחת כל זה על העולה, כלומר סמוך לה, כסדר שערך בתחי העולה על עצים ערוכים על האש, כן יערוך תימורי השלמים על עצים הערוכים על אש: אשה, פרשנוהו (פרשה ו' ט'), כי חלבי השלמים מאכל אש הוא, ומלת אשה אמר בנקר וכבש ועז, לבל ויה ניחוח נאמר לבד בנקר ועז ולא בכבש, לה' נאמר לבד בנקר ובכבש ולא בעז, ולאש נאמר בכבש לבדו, ולא בנקר ועז, ואמרו בנותיו מכיון ליתן את האמור בכלן בכל אחד ואחד, ת"ל אשה אשה לגזירה שוה: (ו) ואם מן הצאן לעגין שפירש אש כבש, ואש עז, ואין בנקר רק כבשים ועזים, אילו קבר הכתוב היה צריך לומר שתי פעמים זכר או נקבה תמים יקריבנו, אחד בכבש ואחד בעז, לכך הקדים ואש מן הצאן קרבנו וגו': יקריבנו, יקדישנו: (ז) אם כשב, לפי שים בחיומרי הכבש מה שאין בחיומרי העז, שהכבש אליתו קרובה לכך נחלקו לשתי פרשיות, מפי רש"י ז"ל, וכן הוא בת"כ: והקריב, חייב להגישו אל העזרה, ופרשנוהו (פרשה ו' ג'): (ח) לפני אהל מועד, בנקר

ויקרא ג

אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־
דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
ט וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה
לַיהוָה חֶלְבּוֹ הָאַלְיָה תְּמִימָה
לעטת

תרגום אשכנזי בג

קְאָר דעם שטיפֿטזנעצעלט:
דיא קינדער אהרן'ז זאלן
דאָז בלוט אום דען אַלטאַר
שפרענגן: (ט) פֿאָם פֿרייד־
אָפּפֿער ברינגט ער אַלז
פֿייראָפּפֿער דעם עוויגען צו
עהרן: אַלעז אונשליט
דאָפֿאָן, נעמליך דאָז גאַנצע
שוואַנצשטיק, זאָלל

תרגום אונקלוס

מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן יַת
דְּמֵיהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר:
(ט) וְיָקְרֵב מִנְכְּסַת קוּדְשָׁיָא קָרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ תַּרְבֵּיהּ אַלְיְתָא שְׁלֵמְתָּא

רש"י

לפתי פרשיות: (ח) וזרקו. שתי מתנות שהן
מרובע ועל ידי הכלי הוא זורקו ולריכו נותן
בחלבע לולא חטאת: (ט) חלבו. המובחר שבו
ומה

לקביל

באור

לומר וז חטו פתח לאהל מועד, ומשמעו בחלק מן העזרה שהיא לפני הפתח, וכאן לומר לפני
לאהל מועד, להכשיר כל הרוחות לנפון ההיכל ולדרומו, ואחרי ההיכל במערב, ובעז חזר
ולומר לפני לאהל מועד לפסול הלשכות הבנויות בעזרה לזחיטה, כי אין העזיטה שהן לפני
לאהל מועד, ולמדנו שאין פתח ח"מ הרוח שלפני הפתח, אלא העזרה כלה נקרית פתח לאהל
מועד, לפי שהוא פתוח לפני ח"מ, כמ"ש (פרשה ז' ג'), וכן תרגום דעת הרמב"ם ז"ל
(פרק ה' מהלכות מעשה קרבנות) שכתב ומכין שזוחטין קדשים קלים בכל העזרה לפילו
לחורי ההיכל, שהרי נאמר בשלמים ושחטו פתח לאהל מועד, להכשיר כל הרוחות, שהרי
לא ייחד להם רוח, וכאן המשכה מסייעתו שלמים קדשים קלים שחיטתן בכל מקום בעזרה,
ומשמע בין במזרח בין במערב לחורי ההיכל, ובגמרא (מנחות כ"ה ע"ב) לומרו תבא קמח
סבר תלתא קראי כתיבי חד לגופי' דמנחי אהל מועד, וחד להכשיר נדרין, וחד לפסול נדי
נדרין, ודשטה זו כך פרושו חד לגופי' שבריכין קדשים קלים להזחט בעזרה, וחד להכשיר
כל הנדרין לרבע רוחות העזרה, וחד לפסול נדי נדרין שהן הלשכות הבנויות בלחת עין
הנדרין, והרב בעל כ"מ ז"ל רצה למחוק פסוק זה ולהניחו במקומו ושחטו לפני אהל מועד,
ומדבריו תרלה שאין נורך, וכן על לפילו לחורי ההיכל, לומר הרב ז"ל צריך לומר כן,
והלמוד מפורש מדבריו שהוא בכלל הנדרין, ובפי' לומרו (שם) לול קטן היה לחורי בית
הכפרת וכו' כדי להכשיר את העזרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים, וזהו
לחורי ההיכל: (ט) והקריב, מפורש למעלה (פסוק ג'): חלבו האליה תמימה, כבר
בארנו (פסוק ג') שאין קרוי חלב רק לאותו שהוא תותב קרוש ונקלף ומה שאינו כן נקרא שומן,
ולכן האיה לעפ"י שהיא שומה מאד, אין שומה חלב, ומהו הלומר פה חלבו האליה תמימה?
וכן לומר רמב"ן ז"ל פס האליה חלב תאסר באכילה, שהכתוב לומר כל חלב וכל דם לא תאכלו,
ואם גם השומן בכלל חלב כדברי הכתוב הזה, ת"ל יאסר כל שומן שבהמה בכתפים ובבלעים,
ולא תתירנו לפי שאינו קרב למזבח, שהרי הכתוב לא לומר כל חלב אשר יקריבו לה' לא
תאכלו, אבל לומר כל מין בהמה שמקריבים ממנה קרבן יאסור חלבה, ואם נאסר כל דבר
הקרב ממנה למזבח, יהיו גם הכליות והיותרת על הכבד אסורים לפי שעולין למזבח, אבל
בחמת לא נאסר רק הנקרש חלב, שהוא תותב קרוש ונקלף, לפילו אינו קרב למזבח, כגון
החלב שעל הטחול, ואפילו נקרש חלב מותר לעפ"י שהיה קרב, כגון הכליות והיותרת מן
הכבד והחליה, וכן נאמר במלואים ונקחת מן האיל החלב והאליה (שמות כ"ט כ"ב)

ונמעטה

ויקרא ג

לְעֹמַת הַנָּעָה יְסִירֶנָּה וְאֶת־
הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת
כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃
וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב
אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים
וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־
הַכְּלָיוֹת

תרגום אשכנזי

זאלל ער בייא דעם ריקגראד
אבשניידען: אויך דאז אונ־
שליט, וועל[ס]עז דאז איינ־
געוויידע בערעקט, נעבוט
דעם אונשליט, וועל[ס]עז אן
דען אייגעוויידען זיצט:
(י) דיא בויידען נירען, נעבוט
דעם אונשליט דראן, וועל[ס]ע:
אן דען לאנדען זיצט: אונד
דאז נעטין אן דער ל[ס]עבער
(נעבוט

רש"י

נמה זה החליה תמימה: לעמת הנעה · למעלה

נגיא: (י) וית תרתין כוליין וית תרבא די עליהן די על גסיא וית חצרא דעל כבדא עם

תרגום אונקלוס

לקביל שדרתא יעדינה וית תרבא
דחפי ית גוא וית כל תרבא די על
כליתא

באור

ובמעשה נאמר ויקח את החלב ואת החלה (ויקרא ח' כ"ח), כי אין החליה חלב, ודבריו ברורים מאד, זולתי מקרא זה חלבו החליה תמימה נריך פירוש, ורב סעדי' גאון ז"ל אמר שסבר ו"ו והחליה וכבר השיבו על פי' זה רשב"ע ורמב"ן ז"ל, ולדעת רמב"ן ז"ל פרושו שיקריב ממנו חלבו בחליה תמימה, כי לפ"ז יסיר החליה תמימה עד הנעה, יוסר שמה חלב רב, המכוסה בה בנד פנימי, וכן אמרו בת"כ להניח את החלב הסמוך לחליה, והוא חלב שבין הפקוקלות, ופ"ז הדין למת, ולמדונו ממלת חלבו שהוא מיותר, לינטו פשט הכתוב, ומפי' הרב ז"ל עוד שיעור הכתוב הזה כשיעור הכתוב ואת כל חלבו יקריב ממנו את החליה וגו' (פרשה ז' ג'), שאמר כלל ופ"ט פרט, וכן כאן, חלבו כלל לכל המורס ממנו ופ"ט פרט החליה תמימה וגו', ובשטתו תרגם הרב המעתיק (חלבא חוכשליט דלפלן, כעמליך דם גאנצן שוויאן שטיק וכו') אין שני הכתובים דומים, כמו שיבין כל מסתכל בהם, גם שם הפסיק בטעם בין הכלל, ובין הפרטים, וכאן סמוך חלבו החליה בנגינה· ולדעתי מלת חלב בלה"ק על כל המיטב והמובחר שבכל דבר, כמו ואכלו את חלב הארץ (בראשית מ"ה י"ח), חלב כליות חטה (דברים ל"ב י"ד), בהרימכם את חלבו ממנו (במדבר י"ח ל'), וכמו שפי' רש"י ז"ל חלבו המובחר שבו, ומהו החליה תמימה, גם רמב"ן ז"ל התעורר על זה, וכן חלב שם פרטי על חלקי הזמן שבשעל מי, שהן תותב קרוס ובקלף, כי הוא המיטב והמובחר, וממנו מקריבים על המזבח, אלא שאף נזכר חלב סתם הוא שם פרט על תותב קרוס ובקלף, אבל כשכתב על שאר דברים מובחרים, צריך להסמיך אצלו הדבר ההוא ולהיות בכנוי, ומעתה התבונן החזהרה שאמרה סתם כל חלב וכל דם לא תאכלו אין במשמעו רק תותב קרוס ובקלף, וכן חלב שור וכשב ועז לא תאכלו (פרשה ז' כ"ג), כי כל אוכל חלב מן הבהמה וגו' (שם כ"ה) נזכר תמיד סתם, וכשהוא על מיטב לחבר, נזכר הכתוב תמיד במלותו חלב כשעה לחבוב שהוא חלב ממש, לכן כשלמי בקר שאמר את החלב המכסה וגו' (פרשה ג' ג'), שהוא חלב ממש, אמר לאהרון ואת בניו את הכליות וגו' ואת היותרת על הכבד, פרטן בשמות ולא זכר שם חלב עליהן, וכן בעז, ואין לטעות בהן שהעתי' שקרבין למזבח אין שם חלב עליהן, וכשכב לא אמר חלב החליה תמימה, שאינה חלב אלא שומן אבל אמר חלבו, והכוונו על הכשב, שהחליה הוא מיטב הכשב, ואין מלת חלבו כלל לכל הנאמרין

הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה: יא וְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה: פ

(נעבוט דען נירען זאלל ער עו אבוואנדערן): (יא) דער פריזטער זאלל עו אויף דעם אלטאר אין רויך אויפגעהן לאסען: אלו איינע שפייזע, דיא פאם פייאר פערצעהרט ווירד, דעם עוויגען צו עהרען: איזט

תרגום אונקלוס רש"י

כְּלָיָתָא יַעֲדִינַהּ: (יא) וַיַּקְטִרִנַּהּ כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְחֵם קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ: ואם

למעלה מן הכליות היועדות: (יא) לחם אשה לה'. לקמו של אש גשם גבוה: לחם. לשון מאכל

באור

פנאמרין לחדיו, כמו שחשב רמב"ן ז"ל, אלא פרש לאליה לבדה, שהיא חלב הכשב, לא חלב שור ועז, וכן הוא מוכרח שאינו חלב ממש, שאז יהיה גם חלב נקר ועז, שהרי התורה אסרה כל חלב מן המינים הקדשים למזבח, אפילו אינו קרב כמו חלב הטחול וכמו שאמרנו למעלה, ובפר כהן משיח אמר ואת כל חלב פר החטאת (פרש' ד' ח') סתם, לפי שפירש בו את החלב המכסה את הקרב וגו', שהוא חלב ממש, ואחריהן זכר בשם שתי הכליות ויותרת ולא אמר מכלם חלב, אבל בשעיר נשיא אמר ואת כל חלבו (שם י"ט) בכוי, וכן בשעירת יחיד אמר ואת כל חלבה (שם ל"א) בכוי, וכן בכשבת יחיד, ופירש בכל אחד שכולל כל מובחר שבו העולה למזבח, הן חלבים ממש, הן יותרת וכליות, שבכלן הוסיף שיעשה כמו שיעשה בקרבן זבח השלמים, לבד בפר העדה שאמר ג"כ ואת כל חלבו יליס ממכו (שם י"ט) בכוי, ולא אמר שיעשה כמו בזבח השלמים מטעם שיתבאר שם, ולא אמר באחד מהן ואת כל החלב סתם, כי לפי שלא פירש בהן החלבים, ורומז לכלול אליה וכליות ויותרת, ולא יוכח עליהן שם חלב סתם, על כן אמר בכוי שהוא מיוחד לפר החטאת לעלות למזבח ואינו חלב בחולין, כי אין אליה וכליות ויותרת מחולין בחולין, וכן באשם אמר ואת כל חלבו יקריב ממכו את האליה ואת החלב המכסה את הקרב (פרשה ז' ג'), ואת שתי הכליות וגו' (שם ד'), לא אמר ואת כל החלב יקריב ממכו את האליה, כי אין אליה חלב, לכן אמר כל חלבו כל מובחר שלא שהוא אין הכשבים, ופירש מה הוא את האליה ואת החלב המכסה וגו' ואת שתי הכליות, שכל אלה חלבי אשם הם, וכן כאן אמר שיקטיר מן הכשב אשה לה', מיוחד שלו שהוא האליה ואחלב המכסה את הקרב וגו', וגם בעל הטעמים הבין כן, שהרי בנקר ובעז הפסיק תחת לה', וסמך הנקטרים כלם, ובכשב לא הפסיק תחת לה', אלא חברו עם חלבו האליה, והפסיק באלת יסירנה, ללמדנו שאין חלבו שם כלל לחלביו כלם כמו שחשב רמב"ן ז"ל, אלא חלבו כמו המיוחד שלו, שהוא האליה, ובו הפסיק לפי שנוהג בכשב לבד, ואח"כ חבר החלבים הנוהגין גם בנקר ועז, וכן באשם הפסיק בזקף בין האליה ובין החלבים, ועוד אדבר על כל אחד במקומו בעז"ה, להרחות שכל המקדחות מכריעים הכלל הזה, המבדר יוצר קבלת רבותינו ז"ל: לעמת העצה, למעלה מן הכליות היועדות, מפי' רש"י ז"ל, ואונקלס ז"ל תרגם לקבל שדרתא, וכן העתיק המתרגם האשכנזי, וכן נראה נכון, שקרא האדרה עצה, כי דומה לעץ שוכחים ממנו ענפים, וכן מן האדרה מתפשטים הכלעות, והחברים הפנימי' דנקיט בה: (יא) לחם אשה לה', כמו את לחם אלהיהם הם מקריבים (פרשה כ"ח ו'), את קרבני לחמי לאשי (במדבר כ"ח ב'), וכן כחן דבוק עם אשה, סעודת אש, לפי שהכהנים והנעלים נועלים קלקס מן השלמים ומקטירים בהן, לאש על המיוחדים שהן לאש

יג וְאִם־עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי
יְהוָה: יג וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־
רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־
דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשֶּׁה
לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר
עַל־הַקֶּרֶב: טו וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת
וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר
עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־
הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה:

והקטירם

(יג) אויט זיין אָפּפֿער פֿאָן
ציגען: זאָ זאָלל ער עז פֿאָר
דעם עוויגען דאַרבריינגען:
(יג) זיינע האַנד אויף דען
קאָפּף לעגען, אונד עז אַם
אייננאַנג דעז שטיפֿטזצעלט
שלאַכטען: דיא קינדער אהרן
זאָללען דאַז בלוט אום דען
אַלטאַר שפּרענגען: (יד) פֿאָן
דיזעם זיינעם אָפּפֿער ברינגט
ער, אַלז פֿייראָפּפֿער דעם
עוויגען צו עהרען: דאַז אונ־
שליט וועלכאַז דאַז אייני־
געוויידע בערעקט, נעבזט
דעם אונשליט וועלכאַז אַן
דעם אייננעוויידע זיצט:
(טו) דיא בירזען נירען נעבזט
דעם אונשליט, דראַן, וועלכז
אַן דען לענדען זיצט: אונד
דאַז נעטץ אַן דער לעבער
(נעבזט דען נירען זאָלל ער עז
אַבוּאַנדערן): דער

רש"י

מאכל וכן כשחיתה עז בלעמו (ירמיה י"ו) · עבד לקס רב (דניאל ה') · לשקוץ עובדים לקס · קהלת

תרגום אונקלוס

(יג) וְאִם מִן בְּנֵי עִזַּיָּא קָרְבָּנֵיהּ
וְיַקְרֵבִנֵּיהּ קֳדָם יְיָ: (יג) וְיִסְטוֹךְ יָת
יְדֵיהּ עַל רֵישֵׁיהּ וְיִכּוֹם יָתֵיהּ קֳדָם
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמֵיהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר: (יד) וְיָקְרֵב
מִנֵּיהּ קָרְבָּנֵיהּ קֻרְבְּנָא קֳדָם יְיָ יָת תַּרְבָּא דְחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִי עַל
גַּוָּא: (טו) וְיָת תַּרְתֵּין כִּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִי עֲלֵיהֶוְדִי עַל נַסְיָא וְיָת חַצְרָא
דְעַל כַּבְדָּא עַל כִּלְיָתָא יַעְדִּינַהּ:

ויסקינון

באור

לפני ה', ומצחצח כעולה שכלה למזבח שאמר בה לחמי לאשי: (יב) ואם עז קרבנו, אם
ממין, אם ממין העזים קרבנו (וכולל זכר ונקבה) וכן מן הכבשים לו מן העזים החמור
בעולה, כי אם הזכר תים, אבל לא יקריב בלעזון הקדם בשם הבהמות, כי ברובם שם לחד
לזכר ולנקבה כגמל וחמור ושפן וארנבת וחזיר, ובעופות יונה ותור, ולכן לא יקריב ויחמר
כשב ושור לנקבה, כמו ושור לו שם לותו ולת בנו לא תשחטו, וטהג לבד בכשבה ופרה,
כדעת החומר אין חוששין לזרע הזכר, וכן מן העזים זכר תמים, מן התישים, ואם עז קרבנו
זכר או נקבה, וכן אם לא תמצא ידו די שה, כשבה או שעירת עזים, מפי רמב"ן ז"ל: לפני
ה'

(טז) וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה: (יז) חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ: פ חמישי וידבר

(טז) דער פריזטער לאָמט עס אויף דעם אַלטאַר אין רויך אויפגעהן: אַלס אייגע שפייזע, דיא פאָם פייאר פערצעהרט ווירד, צום אַנגענעהמען גערוך, אַלעס אונשליט ווירד דעם עווידגען צו עהרען געאָפפערט: (יז) איין עווידגע געזעטץ פיר אייערע נאָכקאָממען, אין אַללען אייערן

ווָאהנפלאָטצען: אַללעס אונשליט, אונד אַללעס בלוט זאָללט איהר ניכט עסען:

תרגום אונקלוס

(טז) וְיַסְקִינוּן כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְחֵם קָרְבָּנָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא כָּל תַּרְבָּא קֳדָם יְיָ: (יז) קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן כָּל תַּרְבָּא וְכָל דְּמָא לָא תֵיכְלוּן: ומליל

רש"י

(קהלת י"ב): (יז) חקת עולם - יפה מפורש בת"כ כל הפסוק הזה:

באור

דל, נעזרה: (טז) והקטירם, נבקר וכבש לאמר לותו, ומפורש למעלה (פסוק ה'), אבל בעז לאמר והקטירם, ושב על התמורין, ונעמו נראה לי לפי שמקנת התימורין חלבים ואסורין באכולין, ומקנתן בשר כמו התליה ויותרת וב' הכליות, כלל שכל המינים במלת והקטירם, שמוין לענין ההקטרה, וזו הפסיק הענין, כי המפסיק הוא במלת המזבחה, ואחריו לאמר לאש ריח ניחח כל חלב לה', כי כבר פרשנו (פסוק ט'), שבכל מקום שנא' חלב סתם הוא תותב קרוש וכקלף, ולפי שאמר בפסוק שלאחריו כל חלב וכל דם לא תאכלו, ולא הזכיר על התליה וכליות ויותרת לפע"י שגם הם עולים למזבח, הודיע כי עיקר הקרבן הוא החלב, כי לאש ריח ניחח, הוא כל חלב לה', והוא האסור באכולין, לא הבקטרים עמו, לפע"י שהן חלב קרבנות ומיטב בתחילין לינן חלב באכולין, כן כתיב בעיבי. ולחב"ע ז"ל פי' כל חלב לה' כלל, ואחר שהחלב והדם לגבוה הם אסורים לכם, ואיבי יודע מה טורך לכלל זה המפורש בשלשה פרשיות סמוכות בכל פרטיו, ועוד ת"כ גם התליה וכליות ויותרת עולים לגבוה ויהיו אסורים, ועוד אם הוא כלל למה שלאחריו למה לא אמר כל חלב וכל דם לה': (יז) חקת עולם לדרתיכם, מלת תוק בתרכו במקומו, והכלל כמו מוסדות הארץ והשמים שעליהן אין להוסיף ומהן אין לגרוע, נקראים חקים, כמו הידעת חקות שמים (איוב ל"ח ל"ג), חק כתן ולא יעבור (תהלים קמ"ח ו'), כן מצות התורה חקים, אין להוסיף ואין לגרוע, כמו וביום השמיני יומל (פרשת י"ב ג'), מיום השמיני והלאה ירצה (שם כ"ב כ"ז), על הרגע בנפית בסותך (דברים כ"ב י"ב), בחדש השביעי באחד לחדש (פרשת כ"ג כ"ד), בעשור לחדש (שם ט"ז י"ב), בחמשה עשר יום לחדש ודומיהן, שיכול על מספר על משקל או על מדה, אין לאחר ואין להקדים, אין להוסיף ואין לגרוע, שהן חקים קבועים בדרך הקדש, וש מצות שאין חקים שלא כתבה בהן תורה זמן ומדה, כמו לחבת הסם וירחתו ות"ת וכיוצא, ולכן לפי שלא אסר מכל הבהמה רק החלב והדם, לא הבשר לפע"י שקרב בעולה, ולא חליה וכליות ויותרת לפע"י שקרבין בתימורי שאר הקרבנות, וכאסר לכל חדש ובכל דור חק כתן ולא יעבור, לאמר חקת עולם לדורותיכם, בין בדור שמקריבין קרבנות, בין בדור שאין מקריבין קרבנות, גם בכל מושבותיכם בין בארץ בין בח"ל, חק הוא שבכל חלב וכל דם לא תאכלו:

תרגום אשכנזי

ד (ה) רער עוויגע שפראך צו משה, וויא
פאלגט: (ב) זאגע דען קינדערן ישראל'ס, ווען איינע
פערזאן אויז פערזעהן וינדיגן
ווירד געגען דיא פערבאטע
דעז עוויגן, אונד ווירד עטוואז
דאפאן בעגעהן: זינדיגט

ויקרא ד

ד ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה
מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא
תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה:

אם

רש"י

ד (ב) מכל מצות ה' · פירשו רבותיו אין
חטאת בא אלא על דבר שזדונו לאו
וכרת ושגגתו חטאת: מאחת מהנה · במקצת
לאחת

תרגום אונקלוס

ד (ה) ומליל יי עם משה למימר:
(ב) מליל עם בני ישראל למימר
אינש ארי יחוב בשלו מכל פקודיא
דיי דלא בשרין לאתעבדא ויעבד מן חד מנהון:

אם

באור

ד (ב) נפש, על שם נפש רמזו למעלה (פרשה ג' ז'), ולכן בכל הפרשיות שזכר בהן
חלוקי הקרבנות הבאין על חטא, לעולם נפש, שבעבור שיתה בשמת לדם לנפש שבקרבה
בגוף, יקרו לה השגגות והחטאים: תחטא, כמו קולע באבן ז השערה ולא יחטיא (שופטים
ד' ט"ז), כי אין חטא חלא לשון הסרה מן הדרך, שנוטה מדרך האמת, והולך בדרך שקר,
כי הדרכים שהורה לנו הקב"ה הם דרכי האמת, והדרך שכשגדו המצוי גם הוא, נקרא דרך
שקר, כמו דרך שקר הסר ממני ותורתך חנני (תהלים קי"ט כ"ט), כי יש בכל דבר שני דרכי,
הפוכים זו מזו, כמו קדושה וטומאה, עבודה ומכוכה, בדיבות וכילות, רחמים ואכזריות,
והחכמה העליונה תורה לאדם הדרך אשר ילך בה בכל דבר, וכשנוטה ממנה והולך בדרך
שכשגדה נקרא חוטא, ויש חוטא בזדון כי ידעו תקפו, ויש חוטא בלי דעת שגור שעושה כהוגן,
כגון מתחלף לו בלב בשומן, לחותו בחטתו, או שטעה, לא ידע שחלב זה אסור, לא ידע
שמלאכה זו לשבת בשבת, ולכן כן עון שנופל על המעות לא היזיר כמו ויצר העויתי (איוב
ל"ג כ"ז), ושתי חלה במקשה, כמו וליצרי לב שמחה (תהלים ג"ו י"ח), ולהפך עקשי לב,
המעוותים היזיר כגון חוטא רעה, שחוטא בזדון על פי מחשבתו, ולכן זה קרוי שקר שוא,
על זה נאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא (ישעיה ה' י"ח), וזה חוטא תמיד בזדון כי מהפך
אור לחשך, על כן אמרו רבותיו ז"ל חטאים אלו השגגות ועוונות הם הזדונות, כלומר בלשון
חטא תתכן גם השגגה, כי לי לחפצר לפרש לכן חטא שאת שוגג, שבמה פעמים נכתב על הזדון
כמו אלה חטא העם הזה חטאה גדולה (שמות ל"ב ל"ב), גם ה' העביר חטאתך לא תמות
(שמואל ב' י"ב י"ג), ודומיהן שהן על המזידים, אלא כמו שאמרנו יש חוטא במזיד ויש בשגגה,
ולפי שחטא טופל גם על המזיד, נאמר כאן ובכל הפרשה בשגגה, ובפ' גן כעול (בית ח' אדר
ב' חלון ב' וג') התבארו דבריו שם: מכל מצות ה', אב על כי תחטא, שהחטא היא הנטיה,
שנוטה מכל מצות ה': אשר לא תעשינה, עשין ולאוין קבוץ מצות, כי על העשין נוסף
לעשותן, ועל הלאוין נוסף להזהר מהן, ורמיה ויצו ה' אתים על האדם לאמר וגו' ומצן הדעת
נוסף ורע לא תאכל ממנו (בראשית ב' ט"ז), ולפי שאמר מכל מצות ה' הכולל עשין ולאוין,
חזר ופירש שנוטה ממצות ה' אשר נוסף תעשינה, והוא הלך ועשה, ולמדנו שאין חטאת
באה על ביטול מצות עשה, אפילו יש בשטלה מזיד כרת כגון פסח ומילה, וכן קבלו רבותיו
שאין חטאת באה על לא תעשה אלא על אותן שזדונן כרת, ובגרייתא דת"כ למדו כלן מע"ז

שנאמר

ויקרא ד

ג אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא
לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל־
חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־
בָּקָר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת׃
והביא

תרגום אשכנזי כו

(ג) זינדיגט דער געזאלבטע
פריזטער, אונד ציהט דאַרורך
דעם פאלק אייגע שולד
צו: זאָל ער, ויעגען דער
זינדע, דיא ער בעגאנגען,
איין יונגעו רינד, אהנע לייבס־
פעהלער, דעם עוויגען צו
עהרען, צום זינדעאפפער
ברינגען: ער

תרגום אונקלוס

(ג) אִם כַּהֲנָא רַבָּא יֶחוֹב לְחוֹבַת עַמָּא
וְיַקְרֵב עַל חוֹבְתֵיהּ דִּי חָב תּוֹר בַּר
תּוֹרֵי שְׁלִים קֳדָם יְיָ לְחַטָּאתָא׃
וייתי

רש"י

לחת מהן כגון הכותב בזבח שם משמעון כף
מכחול הן מדכיאל: (ג) לפי הכהן המזיד יחטא
לאשמת העם · מדבר לו היה חייב לילך בהעלם
דבר עם שגגת מעשה כמו שנאמר לאשמת העם
וכעלם דבר מעיני הקהל ועדו · ופשוטו לפי
לגזרה כשכהן גדול חוטא לאשמת העם הוא · זה
כעשה מקולקל: פר · יכול זקן ת"ל בן מי בן
יכול

באור

שנאמר בה תורה לחת יהיה לכם לעושה בשגגה, הוקשו כלם לע"ז, מה ע"ז דבר שחייבין על
זדונה כרת ועל שגגתה חטאת, אף כל שחייבין על זדונה כרת, יש על שגגתו חטאת: ועשה
מאחת מהנה, לפי שאמר מכל מצות ה', פירש שאין עניני חיוב מכוין, אלא מלמדנו מהן
שיהיה, שבעשותו לחת מהנה חייב חטאת: מאחת מהנה, היה לו לומר לחת מהנה, אלא
ועשה מהנה, ויפה פרשוהו בת"כ ר' שמעון אומר ועשה לחת (כלומר אם היה אומר ועשה
לחת מהנה) יכול עד שיכתוב לו כל הפרשה, עד שילמוד לו כנגד כל שעשה לו כל הפרשה,
ת"ל מאחת, לי מאחת יכול לפילו כתב לו שתי לחת, לפילו לקח שור לחד וכו' ת"ל ועשה לחת
(כלומר שהי' לו לומר לבד ועשה מהנה), הא כיצד עד שיעשה מלאכה שבועלת בה מתקיימת:
(ג) הכהן המשיח, הכה"ג: יחטא, שיעשה דבר מחשר לא תעשינה בשגגה: לאשמת
העם, שבחטאו יחשבו גם העם, ויפה אמרו רבותינו הושוה מזיד לשגגה, מה שגגה חייבין
חייבין פר אלא בהעלם דבר ושגגת מעשה, אף מזיד לינו חייב פר בשגגת מעשה לבדו, כגון
שתאלף לו קלב בשוק, אלא בהעלם דבר שיטעה בהלכה, ויעשה כהוראתו, ולמדונו מן
לאשמת העם, שחטא על פי הוראתו, הרי זה גם לאשמת העם שסומכים עליו ועושים
כהוראתו, כי הוא הכהן הגדול, ותורה יבקשו מפיו, לכל חטאת בשגגת מעשה לבד, אין
העם נכשל על ידו, ורשב"ם ז"ל כתב חכמים דרשו הרי מזיד כשגגה, אף לפי הפשט משמע
לפי שכהנים כאמר יורו משפטיך ליעקב וגו' וכל שכן כהן גדול שהוא מומחה לרבים אם יחטא
בהוראתו יחטיא גם העם עמו, ורש"י ז"ל כתב כשכה"ג חוטא לאשמת העם היא, זה אחן
תלויין הוא להתכפר עליהן להתפלל בעדם כעשה מקולקל: והקריב, והקדים: אשר חטא,
כמו יחטא שעשה דבר אשר לא יעשה, וכן אמרו רבותינו שאעפ"י שעשה מזיד לשגגה שריך
העלם דבר, לינו דומה להן במעשה, שאם הורו ב"ד ועשו ועדו הקהל חייבין, אבל הורה
מזיד ועדו העם לינו חייב, עד שיעשה הוא כהוראתו, שהרי הכתוב אומר אשר חטא,
ועשתה נגלה לי לפי שעל הוראת ב"ד אמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך (דברים י"ז י"א),
הרי הם מחטיאים בהוראתם את העם, אבל מזיד אין העם חייבין לעשות כהוראתו: פר
בן בקר, אמרו חכמים יכול זקן ת"ל בן, אי בן יכול קטן ת"ל פר, הא כיצד זה פר בן ג':
לחטאת, כשיקדישנו יאמר שהוא לחטאת, וכך שמו בעבור שהוא לכפר על חטא: (ד) לפני
ה'

תרגום אשכנזי

(ד) ער זאָל דאָז רינד אָם איינגאַנג דעו שטיפֿטזעלטז פֿאָר דעם עוויגען דאַרברינגן: ער לעגט דיא האַנד אויף דען קאָפּף דעז שטיהרז, אונד שלאַכטעט דאָז רינד פֿאָר דעם עוויגען: (ה) דער גע־זאַלבטע פּריזטער ניממט פֿאָן דעם בלוטע דעז שטיהרז: ברינגט עז אין דאָז שטיפֿטז־געצעלט: (ו) דער פּריזטער טונקט זיינען פֿינגער אין דאָז בלוט: שפּרענגט פֿאָן דעם בלוטע זיבען מאָהל פֿאָר דעם עוויגען, גענען דען פֿאָרהאַנג דעו הייליגטומז: פֿערנר

ויקרא ד

ד וְהֵבִיא אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ
אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט
אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: ס וְלָקַח
הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא
אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: ו וְטָבַל
הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה
מִן־הַדָּם שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי
יְהוָה אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ:

ונתן

רש"י

יכול קטן ת"ל פר הא כיצד זה פר בן שלש: (ה) אל פתח אהל מועד. למשכן ־ ובבית עולמים להיכל: (ו) את פני פרכת הקדש ־ כנגד מקום קדושתה מכוון כנגד בין הבדים ולא היה בוגעים

תרגום אונקלוס

(ד) וַיֵיתֵי יָת תּוֹרָא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָקֳדָם יְיָ וְיִסְטוֹךְ יָת יְדֵיהּ עַל רֵישׁ תּוֹרָא וְיִכּוֹס יָת תּוֹרָא קֳדָם יְיָ: (ה) וְיֵיעֹל כָּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא דְתוֹרָא וְיֵיתֵי לְמַשְׁכַּן זִמְנָא: (ו) וְיִטְבּוֹל כָּהֲנָא יָת אֶצְבְּעֵיהּ בְּדָמָא וְיִדֵּי מִן דְּמָא שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ קֳדָם פָּרוֹכְתָּא דְקוּדְשָׁא:

ויתן

באור

ה', נדפון, כי פתח א"מ הוא לפני ה', לך הוסיף לפני ה' לרמוז על כך הנפון, כמפורש בפרשת זו שמקום שחיטת החטאת כשחיטת העולה, ולפי שתיכף לסמיכת שחיטה, תהיה הסמיכה גם היא לפני ה' בנפון: ראש הפר, ראשו היה לו לומר, ולשון רבותינו לדעת פר יה"כ לסמיכה: לפני ה', בנפון כמו שפרשנו: (ה) ולקח הכהן המשיח, מטוה הוא, ואם קבל כהן הדיוט כשר: מדם הפר, דמו היה לו לומר, וקבלו רבותינו ז"ל מדם הנפש, לא מדם הבשר ולא מדם התמצית, כי שמות הבע"ח הם על נפשותיהם ופעולותיהם ופרשנוהו בספור מעשה בראשית, לכן מדם הפר ליכו חלא דם שנפשו תלויה בו: אהל מועד, הוא היכל כמו שפרשנו (פרשה ח' ג'): (ו) וטבל והזה, לילו נאמר והזה הכהן בשבעו ין הדם, היינו שומעים שיטבול שבעו פעם אחת בשורק שהדם בו, עכשיו שפירש וטבל והזה, למדנו שעל כל הזאה טבילה, אעפ"י שיש בטבילה אחת להזות ממנו כמה פעמים, וכן אמרו בת"כ וטבל והזה, על כל הזאה טבילה: לפני ה', אמרו חכמים יכול על כ"ל הבית, כלומר לאחזי לך שהיכל שהוא רובה, ת"ל את פני פרכת, כלומר לנד מערב שם הפרכת המבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים, יכול על פני הפרכת כלה, כלומר לנפון או לדרום הפרכת, ת"ל הקדש, מלמד שמכוון כנגד בין הבדים, כלומר בשמנע הפרכת המכוון כנגד

מקום

ויקרא ד

תרגום אשכנזי כז

ז וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־
קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים
לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת ח כָּל־הַדָּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־
יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: ט וְאֶת־כָּל־חֵלֶב

פר

אויגיסען: (ט) אללעז אונשליט

(ז) פֿערנער טרוט ער פֿאן
נ דעם בלוטע אויף דיא עקען
דעז אלטאַרז, וואָדיא שפּעצ=
רייאן פֿאר דעם עוויגען
גערייכערט ווערדען,
וועלכער אים שטיפֿטזגעצעלטע
שטעהט: דאַז איבריגע בלוט
דעז שטיהרז זאלל ער אַן דען
גרונד דעז אָפּפֿעראַלטאַרז,
וועלכער פֿאר דעם איינגאַנגע
דעז שטיפֿטזגעצעלט שטעהט,
דעז

תרגום אונקלוס

ר"ש"י

(ז) וְיִתֵּן כַּהֲנָא מִן דְּמָא עַל קַרְנָת
מַדְבְּחָ קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא קֳדָם יְיָ דִי
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל דְּמָא דְתוֹרָא
יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא דִי בִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: (ח) וְיָת כָּל תַּרְבָ

טוגעיס דמים נפרכת וחס כגעו כגעו: (ז) וחת
כל דם · שירי הדם: (ח) וחת כל חלב פר ·
קלבו היה לו לומר מה ת"ל פר לרבות פר של
יה"כ

תורא

באור

מקום האזן, ומזה כנגד בין הבדים מבחוץ: (ז) על קרנות, על כל קרן יתן, וזהו מתן
לרבע: מזבח קטרת הסמים, לפי הפשט נראה לי לפי שמזה לתת מדם פר זה על קרנות
מזבח הפנימי, והקטרת לימוריו הוא על מזבח העולה כמפורש בסמוך (פסוק י'), לשון
הטעם לפי שאין מזבח הפנימי כמזבח הנחשת שהוא לעולה ולזבח, אלא מיוחד הוא למזבח
קטרת הסמים, שזהו בפרשת ואתה תצוה להקטיר עליו בבקר ובערב, ולהקטרה זו לבדה
הוא לא להקטרת לימורין ופדרים של קרבנות, כמו שכתוב שם לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה
ומנחה וכסך לא תסכו עליו (שמות ל' ט'), ואחריו נאמר וכפר אהרן על קרנותיו לאחת בשנה
מדם חטאת הכפורים לאחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם (שם שם ד'), ואינו ממעט רק הקטרה
וכסך, לא יתנת דם של קרבנות פנימיים, כמו דם פר מזיח ועדה ושעירי ע"ז, ולא כזכרו
שמיה, לפי שהם הכתוב מדבר בקרבן קובה, והוא דם פר ושעיר י"ה לבדו, שאריך אהרן
לכפר עליו לאחת בשנה, לכל פר מזיח ועדה שאירע קובה אלא בחין על חטא לא נזכרו, ולכן
כתן שנזכרו נאמר על מתן דמם מזבח קטרת הסמים, להורות למה נתן דמם על קרנותיו,
ולימוריהן היו מקטיר עליו לפי שאין עליו שום הקטרה, רק קטרת סמים של מנחה בבקר
וערב, ומזה אנו למדין לפר ושעיר של י"כ, שעפ"י שדמם נתן בפנים, לימוריהן בקטרים
על מזבח העולה, כי להלן כתוב ואת חלב החטאת יקטיר המזבחה (פרשה ט"ז כ"ה), ולא
פירש היכן אם על מזבח הפנימי או על מזבח החיצון, כי סמך על המפורש בפר מזיח, שקרחו
קטרת סמים שעפ"י שדמו נתן עליו, ובילר שיקטיל לימוריו על מזבח העולה, לפי שאין עליו
שום הקטרה רק קטרת סמים · ובפר י"ה פי' רש"י ז"ל יקטיר המזבחה, על מזבח החיצון,
דאילו בפנימי כתוב עליו לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה, ודברי הכוכים, ומדבריהו
יתבאר הענין: ואת כל דם הפר, שירי הדם: הפר, דמו היה לו לומר, אמרו רבותיהו
לרבות פר י"ה לשפיכה: פתח אהל מועד, זה יסוד מערבי המכון כנגד פתח היכל:
(ח) ואת כל חלב פר החטאת, חלבו היה לו לומר, מה ת"ל פר לרבות פר של יה"כ
לכליות ולחלבים ולויתרת, מפי' רש"י ז"ל, מכל מקום הבריתה את"כ לרבות חלב פר של יה"כ

לשתי

פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־
הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת
כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב :
ט וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב
אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים
וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־
הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה : י כַּאֲשֶׁר יוּרַם
מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם

דעז זינדעגשטיד־רז ניממט
ער דאַפֿאָן : דאַז אונשליט ,
ווועל־כעז דאַז איינגעוויידע
בערעקט , נעבוט דעם און־
שליט ווועל־כעז אַן דעם איין־
געוויידע זיצט : (ט) דיא
ביידען נירען נעבוט דעם
אונשליט דראַן , ווועל־כעז אַן
דעולענדען ויצט: דאַז נעטץ אַן
דער לעבר נעבוט דען נירען
זאַלל ער עז אַבוואַנדערן) :
(י) זאָ וויא זאַל־כעז אַבגענאַמ־
מען ווירד , פֿאָן איינעם
אָכזען דער צום פֿריידען־
אָפּפֿער געבראַכט ווירד : דיוע לאָסט דער
הכהן

רש"י

יה"כ לכליו' ולחלבי' וליותרת : החטאת
להבי' שעירי ע"ז לכליו' ולחלבים וליותרת :
ירים ממנו המקובר שלא יכתבו קוד' הספר'
חלבו . ת"כ : (י) כאשר יורם . מלותן לימורי'
המפורשין בשור זבח השלמים וכי מה פירש

תרגום אונקלוס

תּוֹרָא דְּחַטָּאתָא יַפְרִישׁ מִנִּיהּ יָת תַּרְבָּא
דְּחָפֵי עַל גַּוָּא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל
גַּוָּא : (ט) וְיָת תַּרְתֵּין כִּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא
דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גִּסְּתָא וְיָת חַצְרָא
דַּעַל כַּבְּדָא עַל כִּלְיָתָא יַעְדִּנַּהּ : (י) כְּמָא דִּי מְתְפְּרַשׁ מִתּוֹר נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
וְיַסֵּקִינוּן
כהנא

באור

לשתי כליות וליותרת הכבד , ואלת הנסתח נכונה , שהרי הקטרת החלב מפורש ואת חלב
החטאת יקטיר המזבחה , אבל כליות ויותרת איכן מפורשין , וכמו שאמרנו (פרש' ג' ט') שכל
מקום שנאמר חלב בתם , איכו אלא תותב קדוש ונקלף , ואין בכללו כליות ויותרת , ולכן
צריכין להלמד מפר הכפורים של מעלה , וכאן שאמר חלב סתם , לפי שפירש את החלב המכסה
וגו' , שהן אלבים ממש , והן עיקר האימורין , כמו שפרשנו (שם ט"ו) , ואת"כ פרט גם
הכליות והיותרת בפני עלמן : ירים ממנו , אבל אימורי שלמים אמר והקריב , כמו שאמרנו
(שם ג') לפי שהשוכן תוספה , ובחטאת שאיכן השוכן תוספה אמר ירים , וכיפל על אלן שהוא
לגנות שמתעלה על שאר אלקי הפר , וכן על קיומן המנחה אמר והריס , וכן על החלה כתוב
אלה תרימו תרומה (במדבר ט"ו כ') , ועל תרומת מעשר שהרימכם את אלבו ממנו (שם י"ח
ל') , לפי שהחלה מתעלה על העיסה כלו , והתרומה על הכרי כלו להיות קדש לכהן : ממנו ,
מן המקובר שלא יכתבו קודש הסרת אלבו כן פי' רש"י ז"ל : (י) כאשר יורם משור זבח
השלמים , פי' רש"י ז"ל מלותן לימורים המפורשים בשור זבח השלמים , וכי מה פי' בזבח
השלמים שלא פי' כאן , שלא להקישו לשלמים מה שלמים לשמן אף זה לשמו , ומה שלמים שלו'
לעולם אף זה שלום לעולם , וכפי הפשט ירצה לפי שפר זה בא על חטאת הכהן המשיח ,
ולא כאמר בהקטרת לימורין אשה ריח ניחוח לה' , הייתי אומר שאיכו ריח ניחוח , על כן הקישן
לאימורי שלמים , כמו שהשלמים הבאין מצמחה להודות לה' ערבים לפניו , כן לימורי פר זה
מביאים , ויעלו לרצון על מזבחו , ואם תדקדק וזו עצמו מה שאמרו מה שלמים שלום לעולם

ויקרא ד

תרגום אשכנזי כח

הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה: יא וְאֶת־ עוֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־ רֹאשׁוֹ וְעַל־כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ: יב וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר

דער פריזטער אויף דעם אָפּפֿערַאלטאַר אין רויך אויפֿגעהן: (יא) דאָז פֿעלל דעז שטירז אַבער, אונד אַללעז פֿלייש דאָפּאָן, נעבזט קאָפּף, פֿוסשטיקע: איין־ געווידע אונר מיזט: (יב) דען גאַנצען שטיר אַלזאָ ברינגט ער הערויז, אויסערהאַלב

אל

דעז לאַגערז, אַן איינען ריינען אָרט,

תרגום אונקלוס

רש"י

כַּהֲנָא עַל מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא: (יא) וְיָת מְשַׁךְ תּוֹרָא וְיָת כָּל בִּשְׂרֵיהּ עַל רֵישֵׁיהּ וְעַל כָּרְעוֹהִי וְגַוֵּיהּ וְאוּכְלֵיהּ: (יב) וְיַפֵּיק יָת כָּל תּוֹרָא מְבָּרָא לְמַשְׁרְיָתָא לַאֲתַר דְּכִי

לאתר

נזבח המלמים שלח פירש כאן שלח להקיש למלמים מה שלמים למטן לפף זה למטו ומה שלמים שלום לעולם לפף זה שלום לעולם. ובזבילת קדשים מלריכו ללמוד היכן מאין למדין למד מן הלמד בקדשים בפרק לילהו מקומן: על הלבד על הבליות. על לחלו ועל כרעיו. כולן לטון תוספות הן כמו מלבד: (יב) אל מקום טהור. לפי שיש מקום מוכן לטומלה להשליך אפר מקום מוכן לטומלה להשליך אפר מקום טהור: מקום למקנה. קון לשלש מלנות ובבית עולמים קון לעיר

באור

לפף זה שלום לעולם. והרי זה למד ומלמד מלמד על שלמים שלקיבת החמורין שלהם היא תלומה, שלח כאשר יורם: (יא) ואת עור הפר, לפי שלח בעולה והפשיט את העולה ובתב לותה לבתחילה, למד בחטאת זו שיבית עורה עליה: ואת כל בשרו, שלם: על ראשו, שהוא כמו מותו בשחיטה, מכל מקום לימו לריך להפרידו מן הגוף כמו שלריך לעשות בעולה שהוא ואת רלשו ואת פדרו: ועל כרעיו, דבוקים בשלרו, לא כמו בעולה שלמר ואת הקרב ואת הכרעים ירחן במים: וקרבו ופרשו, הקרבים בלי רחילה, אלא עם הפרש שבתוכן, מניח הכל כמו שהוא לפי שאין מהן דבר לגבוה: ופרשו, הוא הרעי שבתוך המעים, ובקרא כן לדעתי לפי שמתפרש ויולא מכל מי: (יב) והוציא את כל הפר, זה שפרטתי כל אלקי האברים שבפר, לומר לך שלא יפשיט ולא יבתר אלא יולילהו שלם לבית השרפה, ולכן קורהו פר, שהם הוא מכותב אין שם פר עליו, וכן לאמרו בבריית דת"כ ואת עור הפר וגו' והוציא, מלמד שהוא מוליאו כלו והוא שלם, אבל אין יבתרהו כדרך שמבתר את העולה ויערכנו שהרי אין והוליא את כל הפר הייבו שומעים שיולילהו שלם ולמה בבתב ואת עור הפר ואת כל בשרו וגו' ועל רלשו ועל כרעיו, מה רלשו וברעיו האמורים להלן ע"י בתוב, אף באן ע"י בתוב, ומאי תלמר מה להלן ע"י הפשט אף באן ע"י הפשט, ת"ל וקרבו ופרשו שיהו לריכין לרחון קרביו וברעיו, וכמו בן הוא לריך להפשיטו: למחנה, אין לשלש מחנות, ובבית עולמים אין לעיר, וכמו שלמדו בת"כ: מקום טהור, לפי שיש מקום מוכן לטומלה להשליך אפר מקום מוכן לטומלה להשליך אפר מקום שופכין בו הדשן המסולק מן המזבח, כמו שבתוב והוציא את הדשן אל מקום טהור (ויקרא ו' ד'), ואע"פ שבתוב שם מקום טהור הוכרך לומר גם כאן מקום טהור, להודיעבו שמדבר על מקום דשן המזבח, לא שפך דשן חול: על עצים באש

בהקטרת

תרגום אשכנזי

ויקרא ד

אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־
עֵצִים בָּאֵשׁ עַל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן
יִשָּׂרֵף׃ פ
יג וְאִם כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ
וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ
אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר
לא

וואָ דיא אַשע הינגעשיטטעט
ווירד, פֿערברעננט עז דאַ=
זעלבזט אין פֿייאר, אויף דעם
שוטטע רער אַשע זאָלל
עז פֿערברעננט ווערדען׃
(יג) ווען דיא גאַנצע געמיינע
ישראל'ס איררט, זאָ דאַם
איינע זאַכע פֿיר דיא אויגען
דער פֿערזאַממלונג פֿער=
באָרגען איזט׃ זיא בעגעהען
אייניגע פֿאָן דען פֿערבאָטען
דעז

תרגום אונקלוס

לַאֲתַר בֵּית מֵישַׁד קְטָמָא וְיִתְקַד יָתֵיהּ
עַל אַעֲיָא בְּאֶשָׁתָּא עַל אֲתַר בֵּית
מֵישַׁד קְטָמָא יִתּוֹקַד׃ (יג) וְאִם כָּל
כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יִשְׁתְּלוֹן וְיֵהֵי מְכַסָּא
פִּתְגָמָא מֵעֵינֵי קְהָלָא וְיַעְבְּדוּן חַד
מִכָּל פִּקּוּדַיָּא דַיְיָ דְּלָא כשרין

רש"י

לעיר כמו שפירשוהו רבותיו במסכת יומ',
ובסנהדרין׃ אל שפך הדשן׳ מקום שנשפכי',
בו הדשן המסולק מן המזבח כמו שכתוב והוציא
את הדשן אל מקום למחנה׳ על שפך הדשן
ישרף׳ שאין ת"ל אלא ללמד שחפי' לין שמה
דשן׃ (יג) עדת ישראל׳ אלו סנהדרין׃ ונעלם
דבר׳ טעו להורות בחלק כל כריתות שבתורה
שהוא מותר׃ הקהל ועשו׳ שעשו בשוגג על
פיהם

באור

בהקטרת העולה כתוב על העצים אשר על האש, העצים הכשרים למערכה, וכאן כתוב
עצים שהכל כשרין לפילו קש תבן וגבבא׃ באש, ולא בפיח ולא בגרמין׃ על שפך הדשן
ישרף, על מקום שמוכן לשפוך שם הדשן, ולעפ"י שבשעת שריפתו אין שם דשן, וכן מתורגם
בל"ת׃ (יג) ואם כל עדת ישראל ישגו, אלו סנהדרין, ומלת עדת שרשו יעד, המלשון
בשטיחן, וכמ"ש (פרשה ז' ח'), ולכן כל כנסיה המקובץ שמתכוונין כלם לדבר אחד,
בקריאת עדה, כלומר לכשיש שבועדו יחדו לעשות דבר, ולכן הסנהדרין הנאספים להורות
בין דם לדם ובין דין לדין קרויים עדה, וכן אלהיס נקב בעדת אל (תהלים פ"ב ח'), עד
מתי לעדה הרעה הזאת (במדבר י"ד כ"ז), שבועדו כלם כאחד להוציא דבה על הארץ,
וכן ישראל כלם בסדן בועדים לעשות מצוה, נקראים כלם עדת ישראל, כמו ושחטו אותו כל
קהל עדת ישראל, וכן ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה (במדבר כ"ז י"ז), שכלם
בועדים לירוקה את ה' ולעבדו במצותיו, ול"ש כאן הדבר שקול, והוא שהביאו בת"כ עדת ישרא
יכול בכל העדה הכתוב מדבר, ת"ל כאן עדה, ולהלן נאמר עדה ושפטו העדה והצילו העדה,
מה עדה האמורה להלן ב"ד, אף כאן ב"ד, מי מה עדה האמורה להלן ב"ד של כ"ג, אף כאן
של כ"ג, ת"ל עדת ישראל העדה המיוחדת שביישראל, זו סנהדרי גדולה היושבת בלשכת
הגזית, כלומר הואיל והדבר שקול היה לו לומר ואם כל הקהל או כל קהל ישראל שגו, כמו
ונעלם דבר מעיני הקהל, אבל כאמר עדת ישראל ללמוד מעדה דלהלן, כך כ"ל׃ ישגו,
בהוראה משיא נאמר יחטא, וכן בגזיה, וכן בהדיוט, ובסנהדרין לא נאמר חטא, לפי שכלן
אינן חייבין על שיעשו, והמעשה הוא החטא, אבל סנהדרין חייבין על הוראתן לע"פ שלא
עשו הם עבירה, ואין כאן חטא, אלא שגגה, כמו בשגגה היוצאת מלפני השליט (קהלת י' ה'),
שהוא שגגת הלב שטעו בהוראה, והוא שלא כהלכה׃ ונעלם דבר מעיני הקהל, כמו וה'
העלים

לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ׃ יד וְנוֹדְעָה
הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ
והקריבו

דעז עוויגען, אונד ווערדען
אײהרע שולד געוואַהר:
(יד) נאַכהער נעהמליך ווירד
דיא זינדע בעקאַנט, וועלכע
זיא בעגאַנגען, זאָ

תרגום אונקלוס

נְשָׁרִין לְאִתְעֲבָדָא וְיִחְזְבוּן׃ יד וְתִתְיְדַע חוֹבְתָא דִּי חָבוּ עֲלָהּ ויקרבון

באור

פעלים ממני (מלכים ב' ד' כ"ו), ומלת קהל על מקסף לכמיס, לומן שהם עם לחד נקרלים קהל, כי נקהלים יחד לכל דבר שיקרה ביניהם, כמו גוי וקהל גויס יהיה ממך (בראשית ל"ה י"ל), הקהל חקה לחת וגו' (במדבר ט"ו ט"ו), והקהל העם חינן מסכימים תמיד לדבר לחד, חלו למלחמה וחלו לבלום, לח כהורלת עדה, וחס כן קהל הנחמר כחן לפי פשוטו על העם כלו וכולל ב"ד ונבור, והעלם דבר הוח, שלח ידעו מספט המעשה, וכבר לחמרנו שגגת הורלה תלוי בב"ד, ופי' הכתוב לדעתי כך הוח לחס עדת ישרחל שהן הסנהדרין יעשו בהורלה, כגון שחלו הקהל פיהם בדבר תורה, ושגו העדה, וחס כן נעלם דבר ההלכה מעיני הקהל כלו הן ב"ד הן נבור, ועשו הקהל ע"פ שגגה זו לחת מכל מנות ה' לחשר לח תעשינה לז חייבין ב"ד וקהל בפר חטחת, וכל יחיד ויחיד שעשה על פיהן פטור, ויונח מזה שהין ב"ד חייבין עד שיעשו הקהל ע"י העלם דבר, לבל חם ידע ל' מן העושין שטעו ב"ד, ולעפ"כ עשה על פיהן, לו שחטחו בשגגת מעשה לבדו בדבר שהורו ב"ד חייב לעושה חטחת, וכן למדנו שהמעשה תלוי בקהל, שהרי סמך ועשו לל ונעלם דבר מעיני הקהל שהן כולל ישרחל, וכל הפי' הזה כהלכה, שכן שנו בת"כ הורו ב"ד ועשו יכול יהו חייבין ת"ל הקהל ועשו, הורלה תלוי' בב"ד והמעשה בקהל: ובריש הוליות שניהו הורו ב"ד וידע ל' מהן שטעו לו תלמיד ורלוי להורלה והלך ועשה על פיהן וכו' חייב חטחת בפני עלמו מפני שלח תלה בב"ד: דבר, לומרו רבותינו ונעלם דבר ולח שתעלם מהוה כלה, וכן שניהו בהוליות הורו ב"ד לעקור לת כל הגוף, לומרו לין כלה בתורה, לין שבת בתורה, לין ע"ז בתורה הרי ללו פטורין, הורו לבעל מקנת ולקיים מקנת חייבין וכו' שבח' ונעלם דבר דבר ולח כל הגוף, ונמרח לומרו שהוח ג"ם דבר דבר מזקן ממרח שבח' לח תסור מן הדבר, והטעם שהם עקרו כל הגוף ניהו קרוייה הורלה, זיל קרי בי' רב הוח, וכן לומרו שם, לומר שמוחל לעולם לין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שהין הבדוקין מודיים בו, שהם נדוקים מודיים בו ניהו בכלל הורלה, וזהו ונעלם דבר, כי דבר המפורש בתורה שהבדוקין מודיים בו לין זה נעלם מהם, כי הוח מפורש לעיניהם: מעיני, מעיני מספט השכל: ואשמו, העדה והקהל, חלו על שגגתם וחו על חטחתם, ומלת וחשם, שיהם עלמו שעשה ככה, ויבטער על מעשהו ומעלמו כשמע שיודע עשה חטחתו, גם לחשמת העם יתפרש ככה שיחזיק עלמו חשם מחד בעבור שהוח הכה"ג בעל בעמיו, ולחב"ע ז"ל פי' וכן מספט הכה"ג, וחם לינטו נזכר, כי חם לח הודע חליו חטחתו לח יקריב פר חטחת, והזכיר עם כל עדת ישרח וניודעה החטחת שהכהן יתכן שיודיעום ולין מי יודיע לכהן רק מעלמו, ולח ידעתי למה כשיטת כה"ג בדיני תורה לח יורוהו חכמי ישרחל מקבלו מספט ההלכה: (יד) ונודעה החטחת חשר חטחו עליה, חם וחשמו עניניו שיודעים שגגו ורוצים בכפרה, נכתב וחשמו על שנודע להם מדעתם, ולחריו ונודעה החטחת ע"י לחרים, חם הרחו להם חכמים בישרחל שהורו להתיר החסור, ויותר נרחה שגב על הקהל, כלומר שנודעה לב"ד שחטחו הקהל על פיהם, כי לדעת שחטחו הקהל הוח לחכמים לח לכל הקהל, על כן לח נחמר ונודעה להם החטחת כמו שכתוב בנשיח ויחיד בשגגת מעשה, כי כחן כודע החטחת לב"ד, והב"ד חומרים לקהל שטעו וצריכין להניח כפרה על חטחתם: [ל"ה בל"ח מתורגם חשם

וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פַּר בֶּן־בָּקָר
לְחַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד: טו וְסָמְכוּ זִקְנֵי הָעֵדָה
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר לִפְנֵי
יְהוָה וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי
יְהוָה: טז וְהֵבִיא הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ
מִדַּם הַפָּר אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד:
יז וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם
וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה
אֶת פְּנֵי הַפָּרֹכֶת: יח וּמִן־הַדָּם

זאָ זאָלל דיא געמיינע איין יונגעז שטיער צום זינדען אָפּפֿער פֿאָר דעם איינאַנג דעז שטיפֿטשגעצעלטז דאַר־ ברינגען · (טו) דיא עלטעזטען דער געמיינע זאָללען איהרע האָנדע אויף דאַס הויפט דעז שטירעז לעגען פֿאָר דעם עוויגען : אינד יעמאנד דען שטיר שלאַכטען פֿאָר דעם עוויגען : (טז) דער געזאַלבטע פּריסטער ברינגט פֿאָן דעם בלוטע דעז שטיערז : אין דאַז שטיפֿטזגעצעלט : (יז) דער פּריסטער טונקט זיינען פֿינגער אין דאַז בלוט : שפּרענגט פֿאָן דעם בלוטע זיבן מאַל פֿאָר דעם עוויגען גענגען דען פֿאָרהאַנג : (יח) פֿערנער טוהט ער פֿאָן דעם בלוטע

יתן אויף

רש"י

פיס': (יז) את פני הפרכת · ולמעלה הוא אומר את פני פרכת הקדש מצד למלך שפרקה עליו מדינה אם משוטה פרקה פמליא שלו מתק ת ואם כולה פרקה אין פמליא שלו מתקיימת לפיכך כאן כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על המקדש משחטאו כולם

ק"ו

תרגום אונקלוס

וְיָקְרְבוּן קְהָלָא תּוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא
וַיְיתוּן יָתֵיהּ לְקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא:
(טו) וְיִסְמְכוּן סָבֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת יְדֵיהוֹן
עַל רֵישׁ תּוֹרָא קֳדָם יְיָ: (טז) וְיֵעֹל
כָּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא דְּתוֹרָא לְמַשְׁכַּן
זִמְנָא: (יז) וְיִטְבּוֹל כָּהֲנָא אֶצְבְּעֵיהּ מִן דְּמָא וְיַזֵּי שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ יָת
קֳדָם פָּרוֹכְתָּא: (יח) וּמִן דְּמָא

יתן

באור

(דיא זולד גווהר ווערדן), כמו שביאר המבאר, חלק שבנטור לא כאמר לו נודע כמו בכתיב ובקיד, כי אם ונודעה, כי בקיד לפעד זיכיר החוטא מעצמו שחטא ורוצה להתכפר, תהו לאחם, ואפער זיודיעוהו מקריב, ויתקייב קרבן, וכך נאמר לו הודע, אבל בנבור הכל בכלל, בן החכמים והן המודיעים, לכך נאמר ונודעה החטאת, עיין תרגום תשכחו] עליה, בכתיב נאמר אשר חטא בה, כי הכתיב הוא העושה, אבל ב"ד חייבין על ההורא, והקהל הם העומד שעמו ע"פ ב"ד, כתוב עליה: והקריבו הקהל, והקדישו: הקהל, בבריית ואמנה נחלקו תנאים כמה פרים מביאין, י"ח כל שבט נקרא קהל ומביא, וי"א קהל מביאין וב"ת דן מביאין, ויש אומרים ב"ד ולא קהל מביאין: (טו) וקני העדה, מן המיוחדים שבסנהדרין, ר' יהודה אומר חמשה, ר' שמעון אומר שלשה: ידיהם, לשון רבים ידי כל יחיד ויחיד, כן דרשו בת"כ, ופרשתו בפי' וסמך הנאמר בעולת נקר: ושחט את הפר לפני ה', בגפון: (יז) הפרכת, לפי הפשט מין טרך לומר פרכת הקדש, שמשה

ויקרא ד

יִתֵּן ׀ עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר
לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת כָּל־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד
מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד׃ יט וְאֶת כָּל־חֶלְבּוֹ יָרִים
מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה׃
כ וְעָשָׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפַר

החטאת

תרגום אונקלוס

יִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא דִי קֳדָם יְיָ דִי
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל דְּמָא יֵשׁוֹד
לְיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא דְעַלְתָא דִי בְּתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ (יט) וְיָת כָּל תַּרְבִּיהּ
יַפְרִישׁ מִנֵּיהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא׃ (כ) וְיַעְבֵּד
לְתוֹרָא כְּמָא דַעֲבַד לְתוֹרָא דְחַטָּאתָא

תרגום אשכנזי ל

אויף דיא עקען דעז אלטארז,
דער פאר דעם עווינען,
נעמליך אים שטיפטזנעצעלט
שטעהט: דאז איבריגע בלוט
גיסט ער אז דען גרונד דעז
אפפעראלטארז, וועלכער
פאר דעם איינגאנג דעז
שטיפטזגעצעלטז שטעהט,
אויז: (יט) אללעז אונשליט
נימט ער דאפאן: לאסט עז
אויף דעם אלטאר אין רויך
אויפגעהן: (כ) מיט דיזעם
שטירע פערפאהרט ער

צום

רש"י

ס"ו נסתלק' הקדוש': (יח) יסוד מזבח העול'
אשר פתח אהל מועד' זה יסוד מערבי שהו'
כנגד הפתח: (יט) ואת כל חלבו ירי'. לף על
פי שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות למד מן זבח
מועדה לפר שחטאת עשה וגימ' ימפכי מה לא
כתפרשו בו תנא ר"י מצאל למלך שועט על
סוסתו ומיע' בסרסורו מפני חיבתו: (כ) ועשה
לפר' זה כשחטאת עשה לפר החטאת. כמו

שמפורש

באור

שכי הפרים שוין, לכל דבותינו ז"ל דרשוהו: (יח) באהל מועד, בהיכל, ולמעלה פי' שהו'
מזבח קטרת הסמים, ואין טורך להזכירו פעם שנית: (יט) ואת כל חלבו, מיתן זבח ומתן
מרבע חזר ופירש, לעפ"י שמפורשים בפר כהן משיח, לפי הפשט לפי שהן שתי חטאות חלוקות,
זו למשיח, וזו לנשיא, ואין מתן דמן כותג בחטאת יחיד, אין עבודות היחד ידועות מן הזבי,
לכל הסדת החימורין שבוהנין בכל החטאות גם בנשיא גם ביחיד, ולפי שאין בכל לא הוצרך
לחזור ולהכתב כאן: המובחה, מזבח העולה המפורש בפר משיח: (כ) ועשה לפר כאשר
עשה לפר החטאת, כמו שמפורש בפר כהן משיח להביא יותרת ושתי כליות שפירש שם ולא
פי' כאן, ולכפול במצות העבודות, ללמד שאם חסר אחת מכל המתנות פסל, לפי שמביאו
בנתינן על מזבח החיצון שבתינן במתנה אחת כפר, הוצרך לומר כאן שמתנה אחת מהן מעכבת,
מפי' רש"י ז"ל, וזה נכון כשטתנו למעלה (פרשה ג' ט'), שלא לומר כאן את כל חלבו יסיר
כאחד יוסר מזבח השלמים, כמו שנהג בנשיא ויחיד החמורי' בפרשה, לפי שבאן מפורש ועשה
לפר כאחד עשה לפר החטאת, שהיא פר כהן משיח וזו מפורשים גם יותרת וכליות, ולפי
שכולל גם אלה, הוצרך לומר חלב בכנוי, לכלול כלם, שבכל מקום שנאמר חלב סתם היינו
אלא חלב שומן, ולפי שאינו למדין פר העדה מפר משיח בכל המעשים שמהסרת החלבים ואילך,
על כן אמר ועשה לפר כאחד עשה לפר החטאת, כי פר העדה נקרא בכל הפרשה פר סתם,
וכן פר כהן משיח נקרא פר סתם עד שמזכיר הקטרת חלבים, שאמר ואת כל חלב פר החטא'
וגו', ופרשו ועשה לפר זה שוד שאר עבודות שלא נתפרשו בו, ומה הן, כאחד עשה לפר

החטאת

תרגום אשכנזי

ויקרא ד

הַחַטָּאת בֵּן יַעֲשֶׂה־לּוֹ וְכִפֶּר
עָלֵיהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם׃
כח וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף
אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן חַטַּאת
הַקָּהָל הוּא׃ פ
כט אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת
מכל

צום זינדענאפֿער, עבען זאָ
זאָלל ער מיט דיזעם אום־
געהן: הירמיט זאָלל זיא דער
פריזטער פֿערזאָהנען, אונד
איהנען פֿערגעבן ווערדען:
(כח) דען שטיר אַלזאָ ברינגט
ער הערויז, אויסערהאַלב
דעז לאַגערז, פֿערברענגט
איהן, זאָ ווי ער דען פֿאָריגן
שטיר צו פֿערברענגען פֿלעגט
געווייסען ווארדען: דיזעו איזט
איין זינדענאפֿער פֿיר דאַז
פֿאָלק: (כט) זינדיגט איין

פֿירוט: אונד בעגעהט אויז

פֿערזעהען

רש"י

שמעורת נפר כהן משיח להביא יותרת ומתני
כליות שפירש מה שלא פירש כהן ולכפול
במלות העבודות ללמד שאם חסר אחת מכל
המתנות פסול לפי שמניהן בניתנין על המזבח
היינו שכתבן באתנה אחת כפר הכתוב לומר
כהן שמתנה אחת מהן מעכבת: (כב) אשר
כשיחטא. לשון אחרי הדור שהכשיחטא אלו
מתן לב להביא כפרה על שגגתו ק"ו שמתקרט
על

תרגום אונקלוס

דְּחַטָּאתָא כֵּן יַעֲבִיד לֵיהּ וִיכַפַּר
עֲלֵיהוֹן כַּהֲנָא וְיִשְׁתְּבֵיק לְהוֹן׃
כח וְיַפֵּק יָת תּוֹרָא לְמִבְרָא לְמַשְׁרְיָתָא
וְיוֹקֵיד יָתֵיהּ כְּמָא דִי אוֹקִיד יָת תּוֹרָא
קַדְמָאָה חַטָּאת קְהָלָא הוּא: (כט) אִם
רַבָּא יֶחוֹב וְיַעֲבֵד חַד מכל

באור

החטאת כן יעשה לו אלו המפורשין בפר החטאת שהוא מהקטרת החלבים ואילך יעשה גם לפר
העדה: וכפר עליהם הכהן, על העדה ועל הקהל, והורחת וכפר פרשה (פרשה ג' ד'):
ונסלח להם, כן כתוב בכל הפרשיו' לכל הכפרה, כי הסליחה עם ה', ומניח כשיכפר
עליהם הכהן בקרבן זה, יסלח לחטאתם ולעוונותם, כמו וסלחת לעוני (תהלים כ"ה י"ח),
סלח נא לעון העם וגו' (במדבר י"ד י"ט), כי בכל השגגות יש גם קצת עון, שלא נזהר כראוי
בכבוד ומורא העם, ושלא לכלל חטא משכחה לו משגגת תלמוד, וע"י הקרבן יסלח העם
לעונו, ויכפר על חטאתו, וכפר כהן משיח לא זכר כפרה וסליחה, לא בעבור שהוא הזורק
והמקטיר, כי גם בפר י"ם הוא העובד, וכתוב וכפר בעדו ובעד ביתו, ואולי לפי שעתי
הפריש עבודתם בכה"ג, והוקשו זו לו, גם כפרת פר העדה בעדו ובעד כל ישראל, וכמו
שביכו בהוריות הורה עם הנשוא ועשה עם הנשוא מתכפר לו עם הנשוא, שגם הוא בכלל!
לא הוצרך לומר כן בפרו: (כא) כאשר שרף את הפר הראשון, במקום הדשן, ועל עני
בחט, ומכיתת לכתחיס, ולעפ"י שכבר למד ועשה לפר כאשר עשה, הייתי תומר שעל המעשים
הנעשי' בפנים נאמר, לא על הנעשים מחוץ למקנה: חטאת הקהל הוא, לא נאמר במשיח פר
המשיח הוא, ולא בנשיא ולא בהדיוט לבד בפר העדה, לפי שהכ"ד הורו בשגגה, והעם עמו
על פיהם, הוצרך לומר שתיהן כאחת להתכפר בפר זה, וזהו הקהל, כי קהל כולל עדה
ונשוא: הוא, הפר: (כב) אשר נשיא יחטא, דרשתיכו דרשו לשון אחרי, למד ר' יוחנן
בן זכאי מאחרי הדור שהנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו, קם על שגגתו מביא חטאת ק"ו
שמתקרט

ויקרא ד

מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר
לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם :
כג אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חטא

תרגום אשכנזי לא

פֿערזעהען אויינעז פֿאן דען דינגען, דיא דער עווינע זיין גאטט פֿערבאטען, אונד ער־ קענעט זיינע שולד פֿאן זעלבזט : (כג) אדער דיא זינדע וועלכע ער בעגאנגען, ווירד

תרגום אונקלוס

מִכֹּל פִּקּוּדַיָּא דַיְיָ אֱלָהֵיהּ דְּלָא כְּשֵׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא בְּשָׁלוּ וְיֵחוֹב : (כג) אוֹ
אִתְיְדַע לֵיהּ חוֹבְתֵיהּ דִּי חב

רש"י

על זדונותיו: (כג) או הודע. כמו אם הודע הדבר. הרבה לו ים שמשמין בלשון לא ואם במקום לו וכן לו כודע כי שור נגח הוא: הודע עליו. כשטעה היה סבור שהוא היתר ולאחר מכאן

באור

שמתחרט על זדונו, לא כשיש שלו מניח קטלת, ק"ו הדיוט, וכפי הפשט לאחר רלב"ע ז"ל שהוא הפוך, וכן הוא לאחר יקטיר הכשיר, וכילו לומר ואם לאחר יקטיר הוא כשיר, ורשב"ם ז"ל פי' ההפוך כחילו לאחר כשיר לאחר יקטיר, כמו ולאחר כתן כתר מלכות בראשו, כמו וכתר מלכות לאחר כתן בראשו, ולין רחיתו ברורה: נשיא, הוא המלך וכן ועבדי דוד כשיר להם לעולם (ל"ה ג' ל"ד כ"ד), ויש כשיר לאחד ליום (במדבר ז' י"ח), ולאחרו בבריית יכול כשיר שבט כנחשון ת"ל ועשה לאחת מכל מצות ה' אלהיו, ולהלן במלך נאמר למען ילמד ליראה את ה' אלהיו (דברים י"ז י"ט), מה להלן כשיר שלין על גביו שלח ה' אלהיו, אף כשיר האמור כאן שלין על גביו אלא ה' אלהיו, ודבריהם לאמת, גם הדעת נוטה כן, שהתורה קבעה בשלשה הפרשיות חלוקי קרבנות לשלשה חוטאים שנאמר הנשא על עמו, לאחד הכה"ג שנאמר עליו והכהן הגדול מאחיו לאחר יונק על ראשו שמן המשחה, והשני הב"ד הגדול שבלשכת הגזית, שנאמר עליהם ועשית ע"פ הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא לא תסור מן הדבר וגו', והשלישי המלך, שנאמר עליו שום תשים עליך מלך וגו' שתהא מוראתו עליך, לאחד כשיר שבט או כשיר בית אב, לא מציבו שנאמרו בהם מצות פרטיות יותר על המצות שנצטוו בו כל ישראל, ורלב"ע ז"ל אמר הוא כשיר שבט או כשיר בית אב ולין טעם בדבריו: ה' אלהיו, לאמרנו בשם רבותיכו שלין על גביו אלא ה' אלהיו, לך מציבו לשון זה בנביאים, כמו אל כל את פני ה' אלהיך (מלכים י"ג ו'), ושיהו אמר ה' אלהי, לפי שהן מיוחדים מכל העם ברוח אלהים שעליהם, ומתייחד שמו של הקב"ה עליהם, כמו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, וכן אלהי ישראל, לפי שהם לו ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכן המלך נלקח עליו רוח אלהים, ולשוי לומר ה' אלהיו שלין על גביו אלא ה' אלהיו, ולפי שגם כשיר שבט לפשר שיהיה לו אלהים שיתכן לומר עליו ה' אלהיו, למדו מן ה' אלהיו האמור להלן. ורשב"ם ז"ל פי' ה' אלהיו, כלומר אם ירא שמים הוא, ולא ממיד אלא בשוגג, ולכי מבין זה, כי בפי' יאמר בשגגה, ואם לרמות שבריך שלא יעשה במזיד, כבר כתוב לאחר לא תעשינה בשגגה, ואמרו חכמים יצא מצומד שהיו שב מידיעתו: ואשם, כשנודע לו חטאו, מלאים עצמו ורוצה להתכפר, כי השגגה גם היא לאשמה תחשב לאדם, שאם היא שגגת מעשה, סבור שהוא היתר והוא אלב וכיוצא, לא היה לו למהר ולאכול או לעשות טרם ישאל על הדבר, ואם סבור שהוא מותר, כל שכן שגגת תלמוד עולה זדון, והיה לו לישאל את פי מורה, ולכן יאשם עצמו על שגגתו: (כג) או הודע אליו חטאתו, פי' רש"י ז"ל כמו אם הודע הדבר, כמו לו נודע כי שור נגח הוא (שמות כ"ל ל"ו), ולפרושו על ואשם שמאלים עצמו על המעשה, ולין זה רק לאחר ידיעתו שחטא, לאמר לו הודע אליו ע"י לאחרים, וכן נראה דעת רשב"ם ז"ל שאמר לו הודע כמו אם הודע, כך רגילין לפרש, ולכי לומר ואשם לו הודע אליו ע"י לאחרים. וכן הלכה שאם הוא לא ידע שאכל אלב, ואלו לאחרים ולומרים אלב אכלת, לו סבור שאלב זה מותר ואלו ולאמר

תרגום אשכנזי

ויקרא ד

וויזד איהם זאָנזט בעקאַננט
געמאַכט: זאָ ברינגט ער צום
אָפּפֿער אײנעז ציגענבאָק,
אָדער לייבפֿעהלער:
(כד) לעגט זיינע האַנד אויף
דעז קאָפּף דעז באָקז,
שלאַכטעט איהן אַן דעם
אָרטע, וואָ מאַן דאַז גאַנצע
אָפּפֿער שלאַכטעט, פֿאָר
דעם עווינגען: ער איזט איין
זינדאָפּפֿער: (כה) דער
פּריעסטער ניממט פֿאָן דעם
בלוטע דעז זינדאָפּפֿערז
מיט זיינעם פֿינגער, טהוט
עז אויף דיא עקען דעז
אָפּפֿעראַלטאַרז: דאַז איבריגע בלוט גיסט ער

יסוד

אן

חַטָּא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ
שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: כד וְסָמַךְ
יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט
אֹתוֹ בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־
הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא:
כה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת
בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח
הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל־

רש"י

מכאן גודע לו שחיכור היה: (כד) במקום
אשר ישחט את העולה. בנפון שהוא מפורש
בעולה: חטאת הוא. לשמו כשר אלא לשמו
פסול: (כה) ואת דמו. שירי הדם:

תרגום אונקלוס

חֵב בָּהּ וְיַיתֵי יָת קוּרְבָּנֵיהּ צְפִיר בַּר
עִזִּין דְּכַר שְׁלִים: (כד) וְיִסְמוֹךְ יְדֵיהּ
עַל רֵישׁ צְפִירָא וְיִכּוֹס יָתֵיהּ בְּאַתְרָא
דְּיִכּוֹס יָת עֲלָתָא קֳדָם יְיָ חַטָּאתָא הִוא: (כה) וְיִסַּב כָּהֲנָא מִדַּמָּא דְחַטָּאתָא
בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא וְיָת דָּמֵיהּ יֵשׁוֹד לִיסוֹדָא

באור

לו שהוא לשון חייב קרבן, לפי' עד לחד לפי' לשה ושפחה, אבל כשמכחים ואומר לא לכלתי
כגון שנשבע ממט, או מה שאכלתי היה שומן, לפי' שניס מעידים שהיה חלב פטור, והו
שנזכו בת"כ הודע לנו ולא שאמרו לו לחרים, יכול לעפ"י שהיו מכחים ת"ל או הודע אין, כלו'
קודע משמעותו ע"י לחרים, ולנו משמעותו שהודיעוהו קטלו, פרט למכחים שהיו יודע גם
עתה: חטא בה, שיודע לו בשה חטא, אבל בלה ולקותו עמה בבית, ולהיו יודע בהיזו מהן
שגג, חלב וכותר לפניו ולהיו יודע מה לכל להיו חייב, ויש מרבותינו שאמרו פרט למתעסק:
שעיר עזים זכר חמים, שעיר עזים בידוע שהוא זכר, והוסיף וכר לעכב, שלא תטעה
שמותר להביא שעיר עזים, ולא ירבה מביא שעירת עזים כהדיוט הוסיף זכר לעכב: חמים,
בחלוקי החטאות נריך להזהיר בכל אחד מהן שיהיה תמים, (כר) במקום אשר ישחט את
העלה, בפר מזיח ופר עדה לא לאמר כן, וכלם נריכין נפון, כמו שפירש בנו את להרן, כי
גם כאמר והביא את הפר אל פתח א"מ, והוא העזרה וכשאומר לחריו ושחט את הפר לפני ה',
הרי זה נפון, וכן בפר העדה, אבל בשעיר נשיא ובשעירת יחיד לא כאמר שיביא חטאת,
אל א"מ, הולרך לומר שתשוכה שחיטה בנפון כמו העולה, ולא מפורש להלן במקום אשר
תשחט העולה תשחט החטאת, לאמרו חכמים שנכתב עוד לקבעו קובה: חטאת הוא,
בפר מזיח כתוב פר בן בקר וגו' לחטאת, וכן בפר עדה, אבל כאן לא כאמר כן לאמר חטאת
הוא והבותיבו דרשו חטאת הוא, לשמו כשר אלא לשמו פסול: (כה) הכהן, כהן הדיוט:
מזבח העלה, לא על המזבח הפנימי כפר מזיח ועדה: דמו, שירי הדם: (כו) כחלב

זבח

יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה׃ יט וְאֶת־כָּל־
חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֵלֶב
זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ׃ פ ששי
כ וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא
בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ
אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־
תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם׃ כא אוֹ הוֹדַע
אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא

קרבנו

תרגום אשכנזי לב

אַן דעם גרונד דעז אָפּפֿער־
אַלטאַרז אויז׃ (כו) אַלעז
אונשליט דאַפּאַן לאָסט ער
אויף דעם אַלטאַרע אין רויך
אויפֿגעהן, ווי דאַז אונשליט
פֿאַן דעם פֿריידענאָפּפֿער׃
דירמיט זאָלל איהן דער
פריזטער פֿאַן זיינען זינדען
פֿערזאָנען, אונד איהם
פֿערגעבען ווערדען׃ (כז) ווען
אַבער אײנע פערזאָן אויז
דעם פֿאָלק אויז אירטום
זינדיגט׃ אינדעם זיא נעמליך
אײנעז פֿאַן דען דינגען בע־
גאהט, דיא רער עוויג פֿער־
באָטען, אונד ערקעננט

איהרע שולד פֿאַן זעלבזט׃ (כח) אָדער דיא זינדע ווערדע זיא בעגאַנגען, ווירד איהר
זאָנוט בעקאַנט גמאַכט׃

תרגום אונקלוס

לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא דְּעֹלָתָא׃ (כו) וְיָת
כָּל תַּרְבֵּיהּ יַסֵּק לְמַדְבְּחָא כְּתַרַב

רש"י

(כו) כחלב זבח השלמים • כאותן שיעורים המפורשים בענז התמור לכל שלמים׃
כאשר

נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵּיהּ וְיִשְׁתְּבֵק לֵיהּ׃ (כז) וְאִם אֱנָשׁ
חַד יֵחוֹב בְּשָׁלוּ מֵעַמָּא דְּאַרְעָא בְּמֶעֱבְדֵהּ חַד מִפְּקוֹדָיָא דַּיְיָ דְּלָא כַּשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וְיֵחוֹב׃ (כח) אוֹ אִתְיְדַע לֵיהּ חוֹבְתֵּיהּ דִּי חָב וְיַיְתֵי קורבניה

באור

זבח השלמים, כאותן שיעורים המפורשים בנקר ונעז על שלמים • לפי שאמר חלבו הוצרך לומר כחלב זבח השלמים בעבור יותרת הכבד ושתי הכליות המפורשים שם, שהרי הוא מעשה תיכוכ ואינה דומה לפרי החטאת האמורים למעלה׃ (כז) ואם נפש אחת, לא נא למעט שנים או שלשה או מאה שחטאו בשגגה שיהו פטורין, שלא שכל הטוענין מעט החזן נאשם כל אחד לעצמו, וקורא לכל עליו ואם נפש אחת, ומביא כל אחד את חטאתו׃ מעם הארץ, מי שלא גדלו הסם על לחיו, לעפ"י שהוא שר וגדול, בכלל עם הארץ הוא, ואין ביערב לכתי שהיה במצות הסם, כי לא הכהן הגדול המשוח בשמן המשחה, והמלך לשר יביא הסם, וב"ד הגדול עם המופלא שהן במקום שבעים זקנים ומשה על גביהן, ולכן הורו ב"ד ולא היה שם המופלא שבב"ד פטורין, כמו שבארנו בהוריות ובת"כ, ובלא לא הסם המושלים בעם, הכה"ג לבל לבר המזבח והמקדש, וב"ד הגדול להורות לשפוט בין דם לדם בין דין לדין, והמלך ביכלתו המיוחלת, וכל החקרים הם תחת יד אלה, וכן נקראים עם החלן, לפילו הכהנים והלוים ושרי הנבחות וכיוצא׃ בעשתה אחת ממצות ה', במשיח כתוב ועשה ועבדה ועשו, ובנשיא ועשה, וכאן נאמר בעזותה שבב על הכפם, למעט נפש אחרת, שהיא לבדה תעשה הדבר שחייבין עליו חטאת, ומה שלמדו רבותינו מכאן העושה כלה ולא העושה מקצתה, כיצד

שנים

קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה:
נְקֵבָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא:
כט וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ
הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת
בִּמְקוֹם הָעֹלָה: ל וְלָקַח הַכֹּהֵן
מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת
מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ
יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: לא וְאֶת־
כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר הוּסַר
חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים
וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לְרֵיחַ

זאָ בריינגט זיא צום אָפּפֿער
פֿיר איהרע זינדע איינע
ציגע, אָהנע לייבופֿעהלר:
(כט) לעגט דיא האַנד אויף
דען קאָפּף דעז זינדען-
אָפּפֿערז: יעמאַנד שלאַכטעט
דאַז זינדענאָפּפֿער, אַן דעם
אָרט דעז גאַנצען אָפּפֿערז:
(ל) דער פריעסטער נימט מיט
זיינעם פֿינגער פֿאָן דעם
בלוטע, טהוט עז אויף דיא
עקען דעז אָפּפֿעראַלטאַרז:
דאַז איבריגע בלוט גיסט ער
אַן דען גרונד דעז אַלטאַרז:
(לא) אַללעז אונשליט
זאָנדערט ער אַב, זאָ ווי א
זאָלכעז פֿאָם פֿרייד־ענאָפּפֿער
אַבגעזאָנדערט ווירד: דער
פריעסטער לאָסט עז אויף דעם
אַלטאַר אין רויך אויפֿגעהן,

ניחח
צום

רש"י תרגום אונקלוס

(ל) כאצר הוסר חלב מעל זבח השלמים · כחימורי
קוּרְבָּנֵיהּ צְפִירַת עִזִּין שְׁלֵימְתָּא
נְקוּבְתָּא עַל חוֹבְתֵּיהּ דִּי חָב:
(כט) וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵיהּ עַל רֵישׁ חַטָּאתָא וְיִכּוֹס יַת חַטָּאתָא בְּאַתְרָא דַּעֲלָתָא:
(ל) וְיִסַּב כָּהֲנָא מִדְּמָהּ בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא וְיָת כָּל
דָּמָהּ יֵשׁוֹד לְיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא: (לא) וְיָת כָּל תַּרְבֵּהּ יַעְדֵּי כְּמָא דְּאִתְעֲדָא תַּרְבָּ
מֵעַל נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא וְיַסֵּק כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לְאִתְקַבָּלָא

כרעוא

באור

אכים לוחצין במלגז ולוגזין, נכרכר ומוציא · נקולמוס וכותבין, נקנה ומניחהו לרה"ל
פטורין: ואשם, בעל הכפר הניח כשידע שגגתו: (כח) או הודע אליו, ע"י לחרים,
ופרשהו למעלה: שעירת עזים, נקבה, והוסיף תימה נקבה שלח תאמר שרשאי להביא
נקבה, וכל שכן שעיר, שלח קובה היא: (כט) במקום העלה, בצפון, ורבותינו דרשוהו:
(ל) כל דמה, ולמעלה אמר ואת דמו, ודרשו רבותינו עליו ולפרש פשוטו של מקרא בחתי:
(לא) כאשר הוסר, מפורש בשעיר כזיח: לריח ניחח לה', לא נאמר כן בשלמי חטאו'
הקטורים למעלה, כי התורה כתבה מליות שוות בפרשיות הללי, וכלם מורים הלכות
גדולות, ובא זה ולמד על זה, כמו בשעיר כזיח לבד נאמר חסר חטא בה, ללמד שיודע לך
במה חטא, וכלן למדין היתנו, ביתיר כאמר בעשותה לחת פרט לשנים שעשו, וכלן למדו
היתנו, במזיק נאמר מחסה מהנה, שאינו נריך לגמור המלאכה כלה, וכלן למדין היתנו,

וכן

נִיחֹחַ לַיהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ׃ פ

לג וְאִם־כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת נְקֵבָה תְּמִימָה יְבִיאֶנָּה׃

לד וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה׃

לה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ

אל

צום אַנגענעהמען נערוך, דעם עווִיגען צו עהרען: הער מיט זאַלל איהן דער פריעסטער פֿער־אָהנען אונד איהם פֿער־געבֶּען זיין: (לב) ניממט ער אַבער אין שאַף צו זיינעם זינדענאָפּפֿער: זאָ טוס ער אין ווייבליכֶּען, אָהנע לייבז־פֿעהלער ברינגען: (לג) ער לענט זיינע האַנד אויף דען קאָפּף דעז זינדענאָפּפֿערז: יעמאַנד שלַאַכטעט דאז זינדענאָפּפֿער, אַן דעם אָרט, וואָ מאַן דאז גאַנצע אָפּפֿער שלַאַכטעט: (לד) דער פריעסטער ניממט מיט זיינעם פֿינגער פֿאָן דעם בלוט דעז זינדענאָפּפֿערז, טרֶוט עז

אויף דיא עקען דעז אָפּפֿערַאַלטאַרז: דאז איבריגע בלוט גיסט ער אַן

תרגום אונקלוס

רש"י

בְּרַעְוָא קֳדָם יְיָ וְיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא וְיִשְׁתְּבֵיק לֵיהּ: (לג) וְאִם אִימַר יַתִּי קָרְבָּנֵיהּ לְחַטָּאתָא נוּקְבָא שְׁלִימְתָא יַיְתִינַהּ: (לד) וְיִסְמוֹךְ יַת יְדֵיהּ עַל רֵישׁ חַטָּאתָא וְיִכּוֹס יָתַהּ לְחַטָּאתָא בְּאַתְרָא דִי יִכּוֹס יַת עֲלָתָא: (לה) וְיִסַּב כָּהֲנָא מִדְּמָא דְחַטָּאתָא בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא וְיַת כָּל דְּמָהּ יֵשׁוֹד

כשיעורי עז החמורי' בשלמים: (לג) ושחט לשם לחטאת · שתהא שחיטתה לשם

ליסודא

באור

גמן כל השנויים הבאים בהן הולך מלמד על מברו, וכן לריח ניחוח לה', כלן למדין היאינו מעולים לריח ניחוח, ולכן בראש העבין אמר כשב כי תקטיר וגו' כלל, ואח"כ פרט שם הכהן המזבח, לכלול בכלל כל החמורין בעבין ללמוד הולך מן השבי בכל הדברים שלא הבדילה תורה ביניהם בפירוש, כגון זו פר וזו שעיר זו שעירה לו כשבה, אלו נתן דמן בפני' ואלו בקרן וכיוצא: (לב) ואם כבש, שם הביא ממין כשב לחטאת יביא בקבה, ריבה"ע ז"ל, ולמעלה (פרשה ג' י"ב), כבר פרשו שהכתוב לא הקפיד בכך, יביא יביאנה, יפה נדרש בת"כ: (לג) ושחט אתה לחטאת, לא כאמר כן ברחבותם, ואמרו רבותינו שתהא שחיטתה לשם חטאת, וכן ולקח הכהן מדם החטאת, שיהא קבול דמה לשם חטאת, וכפר עליו הכהן מחטאתו, שתהא כפרה לשם חטאת, מכאן אמרו שכל שלא לשמה, קבל שלא לשמה, הלך שלא לשמה, זרק שלא לשמה פסול, ומאחר החטאות למדין מזה כאן מהבנו:

אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ (לח) וְאֶת־כָּל־
חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב
כ הַכֶּשֶׂב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר
הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי
יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־
חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח
לוֹ׃ פ
ה (ה) וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קול איינעז

אַן דעם גרונד דעם אלטארס׃ (לח) אלע־
דערט פעט זאל מען אבנעמען פֿון דעם
אָפּפֿער אבגעזאנדערט ווערד׃ דער פריזטער זאל
דעם אלטאר אין רויך אויף־
געהן, אונטער אנדערן דינגן,
דיא דעם עווינגען צו עהרען,
אין פֿייער פֿערצעהרט
ווערדען׃ הירמיט זאל דער
פריזטער אויף דיא זינדע דיא
ער בעגאנגען פֿערזאהנען,
אונד איהם פֿערגעבן זיין׃
ה (ה) ווען זיך איינע פערזאן פֿערזינדיגט, זיא האָרט נעמליך

קטֹרת׃ (לה) כאשר יסור חלב הכשב, שנתרבו
למוריו בחליה לפי קטרת כשהיה בשחה
טעונה שיה עם האימורין׃ על אשי ה׳. כל
מדורות היתה העבודות לשם פוע"ילם בלע"ז
(בל"ז פייארונגן)׃
ה (א) ונפש כי תחטא. בשבר שהוא על
נו שהשביעוהו שבועה שאם יודע לו
בעדות

לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא׃ (לה) וְיָת כָּל
תַּרְבָּא יַעֲדֵי כְּמָא דְמִתַּעֲרָא תּוֹרָב
אִמַּר מִנְכְּסַת קוּדְשַׁיָּא וַיסֵק כַּהֲנָא
יַתְהוֹן לְמַדְבְּחָא עַל קוּרְבְּנַיָּא דַיְיָ
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵּיהּ דִּי
חָב וְיִשְׁתְּבֵיק לֵיהּ׃
ה (ה) וַאֲיָנֵשׁ אֲרֵי יְחוֹב וְיִשְׁמַע קל

באור

במקום, נפסק, ופרשנתו למעלה: (לה) חלב הכשב, המלוים עם החליה תמיד
ויותרת ושתי כליות, כן חטאת מן הכשבים טעונה חליה: על אשי ה׳, לא נכתב כן בכל
האימורים, אלא מתם מיקטירם על המזבח, וכאן למד מהקטירם על המזבח, יערוך לותם
על העניס למד על האש, כדרך שנאה בעולת הבקר, שהן אשי ה׳, ומלן למדיממנו, ורש"י
ז"ל פי׳ על מדורת האש העבודות לשם (פוליים) בלע"ז [וברש"י כ"י (פוייעלם) בלע"ז ובל"ז
(פייארונגן), עכ"ל]: דומה לפרושנו שלא יביא אש זרה ויערוך עליו עניס מביתו אלא על
אשי ה׳:

ה (א) ונפש כי תחטא, לא נאמר כאן בשגגה, לפי שקרבן עדות באה על המזיד כשוגג,
מזיד הוא שיודע בעלמו שיודע עדות, ושכופר בדבר ושהר על השבועה שהשביעוהו,
ושגגתה כיצד מזיד בעדות ובשבועה לכל שוגג בקרבן, שאיבו יודע שהתחייב על זה קרבן, לכל
שוגג בעדות, שבכל עדותו בשעת שבועה, ואח"כ נודע לו בשוגג מקרבן, ולפי שבעיקר הדבר
מזיד לא נאמר בה בשגגה, וכן בסוף הפרשה בשבועת הפקדון שאמה ג"כ על המזיד, לא
נאמר בה בשגגה, ולפיכך בכל המקרים בפרשה שהן שוגגין, נאמר בכלן ונעלם, לפי שלא
נאמר בדאם העניו בשגגה, שבל שבועת העדות שהיא רק מזיד לא נאמר בה ונעלם, ורש"י
ז"ל

קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ
יָדַע אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ׃
דצה
או

עון זאגנט : וועז זיא דיזעז ניכט אַנצייגט , אונד דאַרורך איינע מיסעטהאַט צו
ביסען האַט : אַדער

תרגום אונקלוס

קָל מוֹמֵי וְהוּא סָהִיד אוֹ חָזָא אוֹ יָדַע אִם לָא יְתֵיב וְיִסְבֵּיל חוֹבֵיהּ : או

באור

ז"ל נטה בפרושו מדרך הקבלה , ומכח פרשת שבועת פקדון , גם נעלם ממנו שלא נכתב בשבועת העדות ונעלם ממנו : ושמעה קול אלה והוא עד , פי' רש"י ז"ל בדבר שהוא עד או השביעוהו שבועה שאם יודע לו בעדות שיעיד לו , ולחזוק שעל כן לא אמר הכתוב והשביעוהו באלה והוא עד , כי אין במשמעותו שקבל על עצמו השבועה שהשביעוהו עליה , לכל ושמעה קול אלה היא קבלת השבועה שאמר אמן , כי מלת שמיעה בלה"ק יורה על קבלת הדבר ששמע , כמו שמע ישראל (דברי' ו' ד') , טוב הדבר ששמעתי (מלכים ח' ב' מ"ב) , וכל' חכמים יאמרו לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי , שאם חיכו מקבל שוה לחיכו שומע : עד או ראה או ידע , פי' רמב"ן ז"ל שאינן שלשה ענינים , כי אין עד בלי ראיה או ידיעה , אלא שמע קול אלה בדבר שהוא עד בין בראיה בין בידיעה , אם לא יגיד יש עליו עון , וכן כראיה מדברי רש"י ז"ל שאמר בדבר שהוא עד או השביעוהו , ופירשו רבותיו יש עדות שתועיל ראיה בלא ידיעה , כיצד מכה הלויתי לך בפני פלוני ופלוני , וטוענין לא היו דברים מעולם יבואו ויעידו , זו ראיה בלא ידיעה , שאין העד יודע למה כתן לו המעות , רק מעיד שראה כתיבו' מעות , והלוה שטוענין לא היו דברים מעולם שקבלתי מידך ממון , מתחייב בעדות זה , מכח הודית לי בפני פלוני ופלוני יבואו ויעידו שזו ידיעה בלי ראיה : אם לוא יגיד ונשא עונו , לא הבנתי פי' המקרא , זה מכחיש בעדות ובשבע לשקר , והתורה מחייבתו קרבן , ומה טעם אם לא יגיד וכאן עונו , אם קודם הקרבן אין צריך להאמר , ואם לאחר הקרבן , הרי אמר וכפר עליו הכהן וגו' ונסלח לו ולא ראיתי מי שפי' בזה דבר : ולדעתי דומה שבועת העדות לשבועת פקדון , שבהם מזידין , וכמו שאמר בפקדון והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל וגו' , ואת אשמו יביא לה' , כי לא יועיל הקרבן על העוונות לחברו שגזלו או שעשקו , וצריך שהשיב לו הגזלה או העושק לו הפקדון , כן שבועת העדות לא יועיל הקרבן על מה שהעוה נגד חבירו , שכפר בעדות ואבד ממונו , על כן בפי' שראה תורה לחייבו קרבן שיתכפר על החלה ששמע ועל שבועת בעדות , הקדימה אם לוא יגיד ונשא עונו , שעל כל פנים אם לא יגיד עדותו ישא עונו , ולא יכופר לו בקרבן זה , אלא ירבה את חברו עד שימחול לו , או ישלם מה שיתבע , וכן כראיה מסוגית הגמרא (ב"ק דף כ"ה ע"ב) שאמרו תניא היודע עדות לחבירו ואינו מעיד לו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים , ופריך במאי עסקינן , אילימא בבני תרי פשיטא דאוריתא הוא אם לא יגיד ונשא עונו , אלא בחד , ואע"פ שהכתוב מדבר בשבועה ולא העיד , יש עון שאפילו אחד שהכפר לו על השבועה , עובר על אם לא יגיד , וכמו שפרשנו , והוא הדין שע בר על לא יגיד אם אין שבועה כלל , ומתיבתא בזה קושית התוספות ז"ל שם , וזה מחוור מאד : [ח"ה , ולי נראה שגם תיבות ונשא עונו לחיכה תשובת התכלי , כי אם אין התכלי : יאמר שלא הגיד עדותו ונשא העון עד כה , ועתה הוא מתחרט , ורוצה להפטר ממנו : וכמו שיאמר בשוגג וכעלם ממנו והוא ידע ואשם , וכל זה מהתכלי , כן יתכן לומר במוד שלא הגיד עדותו , שנשא העון עד כה על לבו , ולא היתה תכלו העלמה כלל , ותשובת התכלי לסוף יביא את

תשמו

תרגום אשכנזי

(ב) אדער עז ריהרט יעמאנד
עטוואס אונריינעז אן : ענט-
וועדר דאס אאז איינעז או-
ריינען געווילדז , אדער דאס
אאז איינעז אונריינען פיהז ,
אדער

ויקרא ה

ב אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר
טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה
אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ
בנבלת

רש"י

בעדות שיעיד לו : (ב) או נפש אשר תגע וגומר . ולפיכך הטומאה יחלל קדשים לו יכנס למקדש שהוא דבר שבועת כדרש בשבועת כדרש

תרגום אונקלוס

(ב) אוֹ אֱנָשׁ דִּי יִקְרַב בְּכָל מִדַּעַם
מְסָאַב אוֹ בְּנִבְלַת חַיְתָא מְסַאֲבָא
אוֹ בְּנִבְלַת בְּעִירָא מְסַאֲבָא אוֹ
בנבלת

באור

מטמו וגו'] : (ב) או נפש אשר תגע וגו' , ולפיכך הטומאה הזו יחלל קדשים לו יכנס למקדש שהוא דבר שבועה כרש , במסכת שבועות כדרש כן , רש"י ז"ל . וכן למדו בת"כ ומכין שהיו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו , הזהיר ועכשו על ידי טומאה , ואייב קרבן על הטומאה , מה עכשו ולזהיר בטומאת מקדש וקדשיו , אף קרבן על טומאת מקדש וקדשיו , וזהו פשט הכתוב שהרי אין ישראל מזהירים מליגע בטומאת , ולפילו כהנים המזהירים על טומאת מת , אינן מזהירים על מגע נבלה וזרק , ואיך מחייב הכתוב עליהן קרבן , הא אינו מדבר רק בשוגג למקדש או יחלל קדש בטומאה , אבל רבו חכמים שאפשר שמחייב להבין שבטמא בשוגג לנפש , או ישראל שבטמא לנפש בשגגה כשעלה לרגלות את פני ה' , לכך למדו בנין אב שאין הכתוב מדבר אלא בדבר שזדון כרת , והוא טומאת מקדש וקדשיו : בכל דבר טמא , בלא הטומאה , כמו שהולך ומפרש , ואין בכלל אלא מה שבפרט , וכן מתורגם בל"ח : בנבלת חיה טמאה מלת נבלה על גוף מת בין לאדם בין בהמה , כמו והיתה נבלתך מאכל לעוף השמים (דברים ד"ח ך"ו) , ותמיד לנגדי , כי לדעתי קמלה הזאת לנגדי על הגוף ועל הנפש כי נָבֵל וּנְבָלָה שהן על מעשה הנפש , דומים בשרש לִנְבֵלָה וְנִבְלַת שהן על הגוף , כי הגוף כשנקבר באדמה ויכו נבלי , כי יסוד לכל העפר כמו שהיה ומתכסה מעין רואה , אבל גוף האדם המוטל על פני השדה לחית הארץ ולעוף השמים היא נבלה , כי מתעפש ומוליד ריח רע ומתכוון לעיני הרואים , וזהו והיתה נבלתך וגו' (שם) , וכן נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים וגו' (תהלים ע"ט ב') , וכדומה , ולפי שגופי הבהמות והחיות דרכן להיות על פני השדה , ומתכוונים לכל הלזה קרויים נבלות , רק הבאחטים למאכל אין בהן כוול , כי יטהרו בשרם וימליחוהו אבל יפרק , ועולה על שלחן אדם , אבל מתה מאליה , או בנבלה בשחיטה פסולה קרויה נבלה , כי ישליכוה כדומן על פני חוץ , וזהו הכוול היותר גדול שיקרה לגוף , וכן מי שמוריד כבוד נפשו , לעשות מעשים מגונים ומכוערים המקרידים דעת האדם , יקרא נבל , ומעשיו נבלה : חיה טמאה , הוא הדין נבלת חיה טהורה כמו לבני ואיל מטומאת טומאת נבלה , לולי זכר חיה טמאה , שהיא בחותה נבלה וודאי , שהריחה טומאה אין שחיטה מטהרתה , להוציא חיה טהורה שחוטה לפילן במלת טרפה חיכה נבלה , וכן כי' בנבלת בהמה טהורה . אבל חכמים למדו בת"כ מה ת"ל טמאה , שיכול אין לי אלא כלה , כזית ממנה מכין ת"ל טמאה . וגם הדרשה הזאת כפי הפשט היא , כי היה משמע אלמה , עכשיו שהלה הכתוב בטמאה , כמו שכזית מחיה טמאה אסור , כן הנוגע בכזית של נבלה מחיה ובהמה חייב בקרבן האמור בפרשה : בהמה טמאה , למדו שבריך טמאה , שיכול אין לי אלא בלה עצמה , קרבה שערה חיבורה מכין ת"ל טמאה , וגם זה בפשוטו , כמו שכל המסובב לטמא טמא , כן לענין מגע להתחייב בקרבן : שרץ טמא , מלת שריצה בארבע בפרשת בראשית , והיא על התנועה , ויורה על פקיעת כי זה בגד זולתו מן החייס , כאילו

בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ
וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם: ג אוֹ כִי יִגַּע
בְּטֻמְאַת אָדָם לְכֹל טֻמְאָתוֹ
אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ
וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם: ד אוֹ נֶפֶשׁ כִּי
תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם
להרע

תרגום אשכנזי לה

אָדער דאַז אַז אייגעז אוֹן־
ריינען קליינען טהירז: אונד
עז קאָמט איהם אין פֿער־
געסנהייט, ער איזט אַבער
דאָך אונריין, אונד האַט זיך
פֿערשולדעט: (ג) אָדער ער
בעריהרט איינע מענשליכע
אונריינקייט, נאַך אַללען
אַרטען דער אונריינקייט,
דאַרוך דער מענש אונריין
ווערדען קאַן: אונד עז קאָמט

איהם אין פֿערגעסנהייט, ער ערקענט אַבער הערנאַך, דאַס ער זיך פֿערשולדעט:
(ד) אָדער עז שוועהרט יעמאַנד, לאָסט נעמליך דען אייד איבער דיא ליפּפּען
פֿאַרען, זיך עטוואַז
אַנגענעהמעז

תרגום אונקלוס

בְּנִבְלַת חַיָּה מְסָאַב וְיהֵא טָמֵא
מְנַיָּה וְהוּא מְסָאַב וְחָב: (ג) אוֹ אֲרֵי
יְקָרֵב בִּסְאוֹבַת אֱנָשָׁא לְכֹל מְאוֹבְתֵּיהּ
דִּי יְסָתָּאַב בָּהּ וְיהֵא טָמֵיר מִנַּיָּה
וְהוּא יָדַע וְחָב: (ד) אוֹ אֱינָשׁ אֲרֵי יְקוֹם
לְפָרָשָׁא בְּסָפָוֹן
לאבאשא

רש"י

כדרך כן: ונעלם ממנו ∘ הטומאה: ואשם ∘
באכילת קדש בגבית מקדש: (ג) בטומאת
אדם. זו טומאת מת: לכל טומאתו. לרבות
טומאת מגע זבין וזבות: אשר יטמא. לרבות
הכונס בעובר בלה: בה. לרבות גולע בבלע
עוף טהור ולא ידע שנכנס הטומאה: ואשם ∘
באכילת קדש או בגבית מקדש: (ד) בשפתים ∘
ולא

באור

לין זו דבר חיים רק התנועה, ונקרא ג"כ רמ"ש, בעבור שרומש על הארץ, ושמה שרצים
הם המטמאים במותם והם הנזכרים בפרשת שמיני, ועוף לא זכר, שאין בבלת העוף מטמא
במגע, רק בבלת עוף טהור מטמאה בגדי הבליעה, ואעפ"י שיש שרץ האדץ שאיבו מטמא במותו
לא היה צריך לומר טמא כי מפורש הוא שם, על כן לאמרו בת"כ מה ת"ל טמא, שיכול אין לי
אלא בשרו, דמו גרופו ערובו מניין ת"ל טמא, וגם זה פשוט, כמו שלענין טומאה דם וגרוף
וערוב טמאים, כן לענין מגע להתחייב בקרבן: ונעלם ממנו, כתלקו זו רבותינו ז"ל, ר'
אליעזר ור' עקיבא אומרים שעל העלם טומאה וידיעת מקדש וקדש מחייבו הכתוב, אבל
ידיעת הטומאה והעלם קדש ומקדש פטור, ור' ישמעאל אומר ונעלם', ונעלם שתי פעמים להחייבו
על העלם טומאה ועל העלם קדש ומקדש: ומן התלמוד כראה שתפשו בשטת ר' ישמעאל,
ולדעתו נאמר כי ונעלם ממנו קדש לו מקדש, והוא טמא יודע שהוא טמא, ונעלם ממנו
שכתוב לאחריו על העלם טומאה, והוא יודע קדש לו מקדש, אבל רבי"ז ז"ל פי' ונעלם
ממנו הטומאה, ואשם באכילת קדש לו מקדש, והוא שטת ר' אליעזר ור' עקיבא, פי' כן
לפי שעל כל פנים על זה חייב לדברי כלם: [והוא ידע, פי' הראב"ע והרשב"ם שכודע לו
שהוא טמא, וע"י זה הוא אשם, וכן משמע מסדר הטעמים]: ואשם, שכודע לו
שטמא, או שאכל קדש, ומצאם כפשו, וכמו שבארנו בפרוש: (ג) בטמאת
אדם, זו טומאת מת: לכל טמאתו אשר יטמא בה, ככוי טומאתו שב לאדם, כלומר לכל
מיני טומאות שיש באדם זבים וזבות נדות ויולדות ובועל נדה, ולכל אחת מהן יטמא בה הטהור,
וכמו שמפורש להלן, ואם תאמר אם כאמרו טומאות קלות, כל שכן חמורות שבפסוק זה,

תרגום אשכנזי

ויקרא ה

אַנגענעהמעז אָדער אונאַנגענעהמעז צו טהון, (וויא דער מענש זיך צווייפלען איינען אייד ענטפֿאַהרען לאָסט):

כ לְהָרַע׳ אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם

ממנו

אונד עז קאָמט איהם

אין

רש"י

תרגום אונקלוס

ולא נלב: להרע. לעצמו או להטיב לעצמו כגון לוכל ולא לוכל לישן ולא לישן: לכל אשר יבטא. להדות לשעבר: ונעלם ממנו. ועבר על

לְאַבְאָשָׁא אוֹ לְאֵיטָבָא לְכֹל דִּי יְפָרֵשׁ אֱנָשָׁא בְּקִיּוֹם וְיֶהֱא טָכַסָּא מניח

באור

כבר למדו בת"כ שאלולי שהמדו גם החמורות, הייתי אומר על הקלות מניין עולה ויורד, ועל החמורות קטלת קבועה, ולולי לא שהמדו קלות חמורות הייתי אומר על הקלות בלא כלום: (ד) כי חשבע, בנפעל וכן כל שבועה שנמקרא לשון נפעל שבשבע ע"י אחר, לפי שבשועי מרגון לאמור' כי היא שבועת שוא, שכל המזכיר שם שמים לבטלה ולא לצורך היא שוא, ולכן לא יתכן לשון שבועה בקל שמועה על הרעון, אלא בנפעל ע"י אחרים, כגון שהשבעו ממנו ממון וכפר, חייבוהו ב"ד שבועה, והרי הוא כשבע, ועל כן לא מצינו בכל המקרא ל' שבועה על שוא, אלא כתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא (שמות ד' ז'), ופרושו לא תשא שמו על שפתיך, כמו וכל הנשא את שמותם על שפתי (תהלים ט"ז ד'), וכן אחר לא כשא לשוא נפשו (שם ד"ד ד'), לא כשא על שפתיו, וכן בשבועת בטוי לאכל ולא לאכל, שהתורה מקיימתו קרבן לחוי שיבא ע"י אחרים, כגון שהוכיחוהו למה אכל, והיה לו להמנע מלאכול לטעם מן הטעמי', וכשבע אלא אכל או להפך, וכן להבא לוכל ולא לוכל גם כן בשעת שבועה הבריחוהו בדבריהם להשבע, ואם כשבע מעצמו בלי שום הכרח לעפ"י שהוא בכלל וכפ כי תשבע ומתכפ' בקרבן, עוכו יצא, בעבור שכשא שם השם לשוא, וכן כל לשון שבועה הסמוכה אל השם ג"כ בנפעל, לפי שהבטחות בשבועה הן על תנאי, ואין המובטחים יודעים אם יתקייס, וכשרוצ' השם להודיענו שתחול ההבטחה יבטיח בשבועה, והרי כביכול כשבע לעצמו: לבטא בשפתים, לא בלב אפי' גומר בלבו בשבועה לעשות כך או כך, אינו חייב עד שיבטא בשפתיו, כן דרשו רבותינו בת"כ, והוא פשוטו של מקרא, ואחשוב עוד שמלת לבטא בלשון עברי כמו בלועז (אויסגעטאכט), או כמו שתרגם המתרגם האשכנזי (איבר דיא ליפפן פֿאהרן), כי מדרך הנשבע על ידי תוכחות לאנשים, כאשר יאמר לנגדו קופן ונשבע, והוא לבטא בשפתים, שהוא מלין מתון בשפתיו, וכן יש בוטה כמדקדוק אחד (משלי י"ב י"ח), שהוא יבוטא בשפתיו מלין מכאיבים הנפש כמי שהוקר בחרב: להרע או להיטיב, להרע לעצמו, כגון להתענות וכיוצא, לא להרע לאחרים, כגון להכותם או לקנות ממונם, לפי שאינו דומה להטבה שבכתוב, כי הטבה אין לו בין לאחרים רשות ולהרע ליסור, אלא להרע לעצמו, ולהטיב לו או לאחרים, וכן כתוב כשבע להרע ולא ימיר (תהלים ט"ו ד'), ואם לאחרים בכלל היה לו לומר כשבע להטיב ולא ימיר, אלא כשבע להרע להתעכו' או שאר עניני נפש המותרים בעצמו, וכן למדו בת"כ, וכן למדו מזה שהשבע לעבור על המצוה פטור, שאינו דומה להטבה שהיא רשות, ולהרע כגון זו אין הדעות בידו: לכל אשר יבטא, כולל הכל אפילו דברים שאין בהן הרעה והטבה, כגון מזרוק לאבן ליס או לא תאכר בפרט להרע או להטיב, ללמדנו שמדבר בדברי הרשות, הרעה כמו הטבה: האדם בשבועה, למדו רבותינו ז"ל פרט לחטם, ומהורחת המלה למדוהו, כי אם אדם מיוחד לאדם לבדו, ואין בכללו בעל חי אחר, והאדם נגדל מזה מכל החיים שיש בו בחירה להטיב או להרע, לכן כל מה שיעשה בחירתו בין טוב בין רע, יתכן עליו שם אדם בפשוטו, אבל אטום מינכו מיוחס לשם אדם: ונעלם ממנו, פרט למזיד, ולמדו רבותינו על העלם שבועה הוא חייב, ואינו

חייב

מִמֶּנּוּ וְהוּא־יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה׃ וְהָיָה כִּי־יֶאְשַׁם לְאַחַת
מאלה

אין פֿערגעסנהייט, נאַכהער אַבער ערקעננט ער, דאַס ער זיך אויף איינע פֿאַן דיזען אַרטען שולדיג געמאַכט האַט: (ה) זאָלער ער ויינע

שולד אין אירגנד איינעם שטיקע

תרגום אונקלוס

מִנַּיְהּ וְהוּא יָדַע וְחָב לַחֲדָא מֵאִלֵּין׃
(ה) וְיֶהֱא אֲרֵי יֶחֱזַב לַחֲדָא מאלין

רש"י

על שבועתו. כל זמן שקרבן עולה ויורד כשפורט כאן לכל שבועה שיש בה כפירת ממון מביא בקרבן

באור

מזיד על העלם חפץ ופרשו בתלמוד כגון שבשבע שלא לאכול פת חטים, ושכח וסבור שבשבע לאכול פת חטים ואכל, זהו העלם שבועה וידיעת חפץ, וידיעת שבועה והעלם חפץ, כגון שבועה שלא לאכול פת חטים, והוציא ידו לפל ליטול פת שעורים ועלתה בידו פת חטים, והכה לפי משמעות לקרע או להעיד הוה להבא כגון לאכול ולא לאכול, שלא שמרטו לכל לאחר שבשע החדש למד ר' עקיבא גם לשעבר לאכלתי ולא אכלתי, ושלו בתלמוד שגגת שבועה לשעבר היכי דמי לי דידע מזיד הוה לי דלא ידע לאום הוה, והביאו ראיה מזה יודע לאי שבועה זו לסורה וזכור שאכל, לאכל ליפי יודע שם חייבין עליה קרבן שם לא ואין ניכה לשבועת העדות שנאמרו למעלה שעל כן לא נאמר בה ונעלם לחייבו על המזיד כשוגג, שלא ידיעת חיוב קרבן: והוא ידע, שם להבא ידע, ושם שבשבע לשעבר ידע שחייב בקרבן, ולפי פשוטו והוא ידע שכפשו יודעת חטאתה, והיא לשאת ולוכה לשוב ולהתכפר, כמו כי פשעי לאי לדע שמוך חטאיו לל בפשו: לאחת מאלה, האמורים למעלה בשבועת העדות, או בטומאת מקדש וקדשיו או בשבועת בטוי, ונת"כ דרשו מקרא זה פעמים לחייבו על כל לחת ולחת, ופעמים לחייבו לחת על כמה לדברים, הן בשבועת העדות, הן בטומאת מקדש וקדשיו, והן בשבועת בטוי: (ה) והיה כי יאשם לאחת מאלה, מיד כשיעלה על לבו שהוא שם נחת מאלה: והתודה אשר חטא עליה, אמר רמב"ן ז"ל לין זה הסדר, שלא תאלה יביא קרבנו וסומך עליה ומתודה, וכן אמרו בת"כ מכיון שודוייו על חי, נאמר כאן ווידוי ונאמר להלן ווידוי, מה ווידוי האמור להלן ווידוייו על חי, אף כאן על חי, וכן למדו מעליו עליה בטשון סמיכה: ולדעתי לפע"י שכל החטאות האמורים למעלה נאמר בכל לחת סמיכה, ואף זו כן, ולא נאמרה בה בפירוש, לפי שהוא עולה ויורד, ופעמים מביא עוף, ופעמים מנחה, ולאלו אין סמיכה, לכן לא תלה הדבר בסמיכה, שלא בווידוי להורות שעל כל פניס יתודה גם כשמביא עוף או מנחה, כי הווידוי עיקר הכל שהיא התשובה והרגשת הדברים שיביר חטאו וידעכו ויתחרט עליו ויבקש סליחה ויקבל על עצמו שלא ישוב עוד לכסלה, וגם בקרבן נדבה ובכל קרבן חובה אומר ווידוי דברים, לאל מזכר כאן בפרט לפי שבשבועת העדות מביא על זדון כמו שפרשנו, וכן שבועת בטוי לשעבר זדון גמור הוא כמ"ש (פסוק ד'), ואפילו טומאת מקדש וקדשיו קרוב לזדון, כי מי שהוא טמא, נריך הטמא לגזיר טומאתו על לבי ויעבור ממנה ועל כל פנים לל ישכחנה, פן יגע לל כל קדש, או יכנס למקדש, והם מן העברות החמורות ביותר שיש בהן חלול השם, לת מקדש ה' טמא, וחלל לת קדשיו, וכן כשבע על שקר שכתו ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת לת שם לוהיך, ולפי שכל הקרבנות שמזכיר עד הנה הן בחין על שגגות, למדנו כאן שגם למזידין יש סליחה, בתנאי שם ידעו פשעיהם, והודו על חטאותיהם, על כן פרט כאן והתודה, שמקיום לחר לאמרו וכפר לעפ"י שלא שמך, שהסמיכה היתה מעכבת הכפרה, וכמ"ש (פרשת ח' ד'), לפל כאן והתודה לשר חטא עליה, הדעת נותנת שהווידוי קודם, כי עשה בזדון, ושמה יתרנה לל לוהיו כי שם בשובו לליו, ולעולם ווידוי עם

הוא

מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדֶּה אֲשֶׁר חָטָא
עָלֶיהָ: ו וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ
לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
נְקֵבָה מִן־הַצֹּאן כִּשְׂבָּה אוֹ־
שְׂעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ: ז וְאִם־
לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־
אשמו

שטיקע ערקעננט: זאָ זאָלל
ער בעקעננען, וואָס ער גע־
זינדיגט האַט: (ו) אונד צו
ויינעם שולדאָפּפער רעם
עוויגען, וועגען ויינער זינדע,
וועלכע ער בעגאַנגען, איין
וויבליכעו שאָף, אָדער איינע
ציגע צום זינדענאָפּפער דאר־
ברינגען: דער פריעסטער זאָלל
איהם פאָן ויינער זינדע פער־
זאָהנען: (ז) רייכט אַבער זיין
פערמאָגען ניכט הין צו איינעם
לאַמעם, זאָ ברינגט ער צו
זיינעם

תרגום אונקלוס

פִּאָלִין וְיִוְדֵי דִּי חָב עָלָהּ: (ו) וְיַיתֵי יָת חוֹבָתֵיהּ לְקֳדָם יְיָ עַל חוֹבְתֵיהּ דִּי חָב
נוּקְבָא מִן עָנָא אִמַּרְתָּא אוֹ צְפִירַת עִזִּין לְחַטָּאתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא מֵחוֹבְתֵיהּ:
(ו) וְאִם לָא תַמְטֵי יְדֵיהּ כְּמִסַּת שֵׂיתָא וְיַיתֵי יָת חובתיה

באור

פרוש בסמיכה: חטא, כבר פרשנו בריש הענין (פרשת ד' ב') שאלת קטן כולל שוגג ומזיד:
והתודה, שהוא ידוי מכוי פ"ח יו"ד, כמו שהתודע יוסף אל אחיו (בראשית מ"ה ח'), ומצב
רד"ק ז"ל גם' השרשים שים גו שתי וורלות, האחד ווידוי ותודה כמו והתודה, ותן לו תודה
(יהושע ז' י"ט), שהשבי הגלוי ומצב כמו הודיעו לך אלהים (תהלים ע"ה ג'), הודו לה' כי
טוב (שם ק"ו א') וכיוצא, ולדעתי כלן הודאה אחת בלשון (בקעננט), קנתן שמודה על
קטן ושון, כמו מודה עלי פשעי (שם ל"ג ה'), וכדרך ומודה ועוזב ירוחם (משלי כ"ח י"ג),
והסיפוך הוא המכסה פשעיו, וקנתן שמודה בגדלת השם בטובו ובחסדיו, ולזה מכוד לספר
מובו וכפלאותיו, וזהו הודו לה' כי טוב (בקעננט בו גאט דם ער ניטיג לויזט), כי לעולם
חסדו, וכן הודיעו לך אלהים, וכן ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך
(ד"ה א' כ"ט י"ג), אמנו מודים ומכירים כי העוזר והכבוד וכל הגדולה מלפניך ומידך היא
לנו, והתהלך בשכחות על רוב הטובה שהשפעת לנו, ובזה המנוה בלשון התפעל, כי הקונה
לריך שיהיה קטלון לנו, ויבין רוע המעשה, ודלת מי שחטא בגדו, וזהו הודיה התפעל,
וכן והתודו את עונם וגו' (פרשה כ"ו מ'), שיתנו אל לבם להכיר: (ו) והביא את אשמו,
שעם הגזמו לפרש בעו"ה (פסוק י"ט), שהרי קטלת היא: נקבה מן הצאן, לעכב, לעפ"י
שהוא עזיר גדול, לא יביא מן הבקר, ולא זכר: מחטאתו, וכן כתוב גדלות, שגדלי
לוות כתוב על קטלתו, לפי שלחמר שם מלחת מלחה, וכאן שסתם כתוב מחטאתו ולא כל
קטלתו, שהם שגג שתים לינו מתכפר בקרבן אחד, ורבותינו דרשו שהם חטא כשהוא עזיר,
והפרים משות לכשבא לו שעירה והעכי, יביא ממקנתן שתי תורים, הפרים משות לשתי תורי
והעכי יביא ממקנתן עזירית החיפה, וזהו מחטאתו ולא כל קטלתו, הפרים מעות
לעזירית החיפה והעזיר יוסיף עליהן וביא קרבן עזיר, וזהו על קטלתו: (ז) ואם לא
הגיע ידו, לפי שהיד היא הלוקחת הדברים, שם לא תוכל להשיג הפנה, דומה כחילו היא

אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים
אוֹ־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד
לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה: ס וְהֵבִיא
אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־
אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה וּמָלַק
אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ וְלֹא
יבדיל

ער קנייפּט נעטליך הינטען, אונטער דעם געניקע, דען קאָפּף אַב, זאָנדערט
איהן אַבער ניכט

תרגום אשכנזי לז

זיינעם אָפּפֿער, פֿיר דיא
שולד, וועלכע ער זיך צו־
געצאָגען, צוויא טורטול־
טויבען אָדער צוויא יונגע
טויבען, דעם עויגען צו
עהרען: איינז דאַפֿאָן צום
זינדאָפּפֿער, אונד איינז
צום גאַנצאָפּפֿער: (ח) ער
ברינגט זיא צום פריזטער,
דיזער אָפּפֿערט דאַז שטיק
צום זינדאָפּפֿער צוערזט:

תרגום אונקלוס

חוֹבְתֵּיהּ דִּי חָב תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ
תְּרִין בְּנֵי יוֹנָה קֳדָם יְיָ חַד לְחַטָּאתָא
וְחַד לַעֲלָתָא: (ח) וְיֵיתֵי יַתְהוֹן לְכָהֲנָא
וְיָקְרֵב יָת דִּי לְחַטָּאתָא בְּקַדְמֵיתָא
וְיִמְלוֹק יָת רֵישֵׁיהּ מִקָּבֵיל קְדָלֵיהּ
וְלָא יפריש

רש"י

בקרבן זו חלק בחטאת: (ה) והקריב את אשר
לחטאת ראשונה. חטאת קודמת לעולה לה"ד
לפרקליט שבכתם לרצות לנה פרקליט נכנס
דורון תחריו: ולא יבדיל. לינו מולק חלק
ימין לחד: עורף. הוא גובה הרוח הנשפיע
לנד הנוחר: מול עורף. מול הרוחה את
העורף

באור

קרבן ולינו מגעת בדבר המוח, ורחב"ע ז"ל אמר, כי היד היא העושה כל מלאכה והיא הקונה
דמו למי שהיו לו: די שה, משמעות הכתוב הוא שהיו בידו לקנות שה מכספו, ועל כן אמרו
רבותינו ז"ל היו אומרים לו ללוות, או להתעסק בחומנות: די שה, כל הנדיב לקרבן שה,
וכן אמרו ז"ל יש לו שה והיו לו נרכיו מכיון שיביא קרבן עכי ת"ל די שה: שתי תרים או שני
בני יונה, מיעוט תורים שכיס, ומיעוט בני יונה שכיס, ועוד כי מפורש בעכין שיהיה אחד
חטאת ואחד עולה, ואמר אתי שכי לעכב, שיכול הוחיל והעשיר יביא כשבה או שעירה
לחטאת, אם אין לעכי לנה תר או בן יונה יביאנו לחטאת ודי, הונרך לומר שיהיו שכיס,
והם לנו היו מתכפר לו: שתי, נקבה, שכי זכר, כי תורים גדולים ואפי' נקבות, ובכי
יונה קטנים זכרים, לפי שהעשיר מביא נקבה, הייתי אומר שהרי כשמביא עוף יהיה נקבה
לכך אמר שכי להכשיר הזכרים, ואת תאמר לפי שמביא מן העוף על כל פנים נריך שיהיה
זכר ת"ל שתי להכשיר הנקבות, ואולי יהוה לו יהיה שניהם זכרים או נקבות, לא אחד זכר
ואחת נקבה: אחד לחטאה ואחד לעלה, לשון זכר, שכן מנהג הלשון, והם הן נקבית
בחטאת והחטאת עולה. ויאמר רחב"ע ז"ל בשם רב יצחק כי טעם אחד עולה בעבור שלא
תגיע ידו, תולי עלה על רוחו מחשבת, כלומר שהיתר על השם בעבור עכיו, ולדבריו אין
טעם לשלי לשות, ורחב"ע אמר שהאחד כנגד החיוריס, והשכי חטאת כמשפט, והם רמב"ן
ז"ל שכח פרושו, רחוק בעיני לבקש טעם על מיכי הקרבנות ומשפטיהן: (ח) והביא אתם
אל הכהן, לפי הפשט לפי שקרבנות בהמה סומך עליהן ושוחטן ומשם ואילך מנות כהנה,
לכל עוף נריך שיביאנו אל הכהן, כי המליקה בכהן, על כן אמר והביא לותם אל הכהן,
ורבותינו ז"ל דרשו מלמד שהיה בעטיל הבחתן, וכן בכל החטאות והחשמות, ובזרקנותם בפי
עולת הבקר: והקריב, יש לפרש שהנותו אל הכהן יקרא על האחד שם חטאת, ועל השני

תרגום אשכנזי

ויקרא ה

ניכט דאַפֿאַן: (ט) שפּרענגט
פֿאַן רעם בלוטע רעז זינדען=
אָפּפֿערז, אַן ריא וואַנד רעז
אַלטאַרז, וואַז פֿאַם בלוטע
איבריג בלייבט, ווירד אַם
באָדען רעז אַלטאַרז אויז=
גערריקט: דיזעז איזט דאַז
זינד־ענאָפּפֿער: (י) דאַז
צווייטע בריטעט ער צום
גאַנצענאָפּפֿער, נאַך פֿאָר=
געשריבענער וויזע: רער פּריעסטער פֿערזאָהנט איהם וועגען

יַבְדִּיל: ט וְהַזֶּה מִדַּם הַחַטָּאת
עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַנִּשְׁאָר בַּדָּם
יִמָּצֶה אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ חַטָּאת
הוּא: י וְאֶת־הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה
כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן

מחטאתו

דש"י

העורף והוא לוכך כל לקוחי הנזלה: (ט) והזה
מדם החטאת. בעולה לא הטעין חלק מצוי
ובחטאת הזאה ומצוי לוכז בעורף ומתיז והדם
כיצד והולך למזבח: חטאת היא. לשמה כשרה
שלא לשמה פסולה: (י) כמשפט. כדת התורה
בעולת

תרגום אונקלוס

יַפְרִישׁ: (ט) וְיֵבֵי מִדְּמָא דְּחַטָּאתָא
עַל כּוֹתֶל מַדְבְּחָא וּדְיִשְׁתָּאַר בְּדָמָא
יִתְמְצֵי לְיִסּוֹדָא דְּמַדְבְּחָא חַטָּאתָא
הוּא: (י) וְיָת תִּנְיָנָא יַעֲבֵד עֲלָתָא
כְּדָתָוֵי וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא מֵחוֹבְתֵיהּ

באור

מס עולה, והקריב ג יד הכהן ברחמנה לותו שקרא לחטאת, כי כתיבתו להקדימה ג הכהן,
לומר עליו והקריב כמו בספל לחדירי הקריבה תמחה (שופטים ה' ט') ובחרטומי בפי' והקריבו
בני להרן, ועל כן הכניסה מפסקת תחת רחמנה, שבעלים מדבר, ולעפ"כ יפה למה
מכאן שהוא בנין אב לכל החטאות הבאות עם העולות שתהא חטאת קודמת לעולה, [ל"ה,
לדעתי הוא על דרך כלל ופרט וכלל, לומר שהכהן יקריב בתחלה את החטאת: כיצד?
ומלק את ראשו וגו', וכך הבדילו בעל הטעמים]: ומלק, מנזר למעלה: מטול ערפו,
עורף הוא גבה הראש המשפיע לצד הנזלה, ומול עורף, מול הנזלה את העורף, והוא לוכך
כל לקוחי הנזלה, מפי' רש"י ז"ל, וכן בת"כ מול הנזלה את העורף וכן הוא לומר והוא יונק
ממולי, ועורף נגד פניס, ומול עורף כנגד הגרון, והוא נזלה את העורף: ולא יבדיל,
לדעת מקצת חכמים בגמרא לוכו צריך להבדיל כמו בעולת העוף חלק מולק סימן לחד ודיו,
לבב ת"כ לומרו מס הבדיל פסל: (ט) והזה מדם החטאת, עמו לא בחנבע ולא בכלי,
שלא לוזז בגוף העוף ומעלה ומוריד בכף כיצד והדם מעמו על קיר המזבח: והנשאר בדם,
לי לפשר שיצא כלו בהזאה, לכן הבזאר בדם ימצה ג יסוד המזבח, ע"י שדוחק בכף בקיר
המזבח כמו שפי' רש"י בפ' ק"ק (דף ס"ד ע"ב), לו בין שתי מבנשותיו, כמו שפי' רש"י בפ"ק
דמכות (דף ג' ע"ח), הדם מתמצה ויורד לל יסוד המזבח, ומזה למדנו שהזאה למעה
מחוט הסובב, שאם למעלה כמו עולת העוף, לא ימצה הדם על היסוד, אלא על הסובב,
ובעולת העוף לא הצריך הזאה אלא מצוי, ובשתיהן לצון בפעל למעלה כתוב וימצה, וכאן
ימצה, והטעם לפי שבעון בפעל טפל על הנעשה ע"י דבר אחר, וזהו עמו המצוי שכובש בית
מליקתו ג קיר המזבח, וממצה ע"י דוחק הלחץ, לבל ההזאה ביד הכהן לבדו, ומזה נראה
שהכוון בפי' רש"י ז"ל בפ' ק"ק שכובש לותו בקיר המזבח, ובפרק קדשי קדשים לומרו ובעביד
מעלאי והדר נעביד מתתאי, כלומר שאת ההזאה בקיר העליון, והמצוי בקיר התחתון,
לומר רבח מי כתיב ימצה ימצה כתיב דממילא משמע, פי' שם הכהן יוד למטות הדם על קיר
התחתון, היה לו לומר ימצה בקל או בפעל, שמוסב על הכהן שיסוב ויעשה כן, אבשיו שבפ'

ויקרא ה

מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח
לוֹ: ס שביעי יח וְאִם־לֹא
תַשִּׂיג יָדוֹ לְשֵׁתֵּי תֹרִים אוֹ
לִשְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה וְהֵבִיא אֶת־
קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂרֹת
האפה

תרגום אשכנזי לח

וועגען דער זינדע ריא ער
בעגאַנגען, אונד זאָ ווירד
איהם פֿערגעבען: (יח) ווען
אַבער זיין פֿערמאָגען אויך
צו צוויאען טורטול־טויבען
אָדער צוויאען יונגען טויבען
ניכט הינרייכט: זאָ ברינגט
ער, וועגען זיינער זינדע,
איין צעהנטעל פֿיינעז מעהל
צום

תרגום אונקלוס

מֵחוֹבְתֵּיהּ דִּי חָב וְיִשְׁתְּבֵק לֵיהּ:
(יח) וְאִם לָא תַדְבִּיק יְדֵיהּ לְתַרִין
שַׁפְנִינִין אוֹ לְתֵרִין בְּנֵי יוֹנָה וְייֵתֵי יָת קוּרְבָּנֵיהּ דִּי חַב חַד מִן עַסָרָא כִּתְלָת

רש"י

בעולת העוף על כדבה נרחש הפרשה: (יא) כי
מטאת היא ואין בדין שיהא קרבנו מהודר:

באור

סאין

ימצה משמע ממילא, שעומד במקומו והדם שותת על היסוד: יסוד המזבח, המזבח עשוי
לשות מן הקרקע עם מקום המערכה, עליה לשה וכפם לשה מכל הצדדין, והלשה הנכנסת
בקרקע יסוד המזבח: חטאת הוא, לפיכך מצוה בעבודתו מעולת העוף, ולפי הפשט
שיהגו בנשרו כדין נשר חטאת בהמה המפורש בפרשת לו, שאין עוף מפורש שם, ורבותינו
דרשו לשמה כשרה שלא לשמה פסולה: (י) ואת השני יעשה עלה כמשפט, כדת החמור'
בעולת העוף על כדבה נרחש הפרשה, לשון רש"י ז"ל, ולומה לו ויקרב את העולה ויעשה
כמשפט (פרשה ט' ט"ז), פי' ז"ל המפורש בעולת כדבה בויקרא, והוא פשוטו של מקרא,
אבל לא היה צריך להאמר בשתי המקומות, שאם הוא עולה למה לא יעשה כמשפט, על כן
אמרו בפ' י"ט ויעשה כמשפט, כמשפט עולת כדבת למד על עולת חובה שטעונה סמיכה,
ומשוה לשון הכתוב שהיה לו לומר ואת השני יעשה כמשפט העולה, כלומר כדת החמורה
בעולת העוף של כדבה, כי דבר זה צריך ללמדנו, לפי"ז שבאה על חטא, מעשיה כמשפט
עולת כדבה, עכשיו שאמר ואת השני יעשה עולה כמשפט, משמע לפי"ז שהשני עולה יהי'
כמשפט החטאת, יפה דרשו חכמים בת"כ כמשפט חטאת בהמה של עשיר שחת חליפין לה,
שתהיה כמוה מן החולין וביום ובידו היממית, ור' ישמעאל דורש כמשפט חטאת העוף, מה
חטאת העוף מליקה ממול ערפו, לף עולת כדבה ממול ערפו, ור"ח בר"ש דורש כמשפט
חטאת העוף, מה חטאת העוף מוכה ומזה, לף עולת העוף כן: ונסלח לו, יש שאסר
בחטאת בהמה פי' כאן, לפי"ז שקרבנו יורד יש כפרה ושלא זה, וכן נוהג הכתוב בכל
הפרשיות הללו, והן למדין זו מזו, וכבר בארנו כן למעלה: (יא) ואם לא תשיג ידו,
שאין לו ממון, ובמכירא מפורש ואם לא הוא ואין ידו מצוי (פרשה י"ד כ"ח), וכן אמרו שם
בת"כ שאם ואין ידו מצוי, יש לו ואינו מוכן ליקח ת"ל ואם לא הוא, ואפשר כאן אין כורך
לפי שאמר תחלה ואם לא תגיע ידו שהיה מדלית, ולפי שלשון הצוי יכול גם לפי שעה, שמעמו
לפי"ז שלאחר זמן יגבה מעות ויעשר יבוא לעזירת האפה מיד בשאר הוא שם, וזהו שאמרו
רבותינו ואם לא תגיע ידו, לשון ר' יהודה מביאה מכוה בשעתה שמיד הוא מביא לעזירת
האפה, ואין ממתינין לו עד שיעשר ויביא כשאר הוא שעירה, ובמכירא קבע לו יום: קרבנו,
כאן לא אמר חטאו, אלא בשאין החטאת בשלמא כדבה שלמא יהיה קרבנו, לשמך שנתיהן שוין
בעזירית האפה, וזהו שאמרו בת"כ לשאר חטאת לעזירית האפה, אין לי אלא חובתו עזירית
האפה, מכיון לקרבן כדבתו עזירית האפה, ת"ל קרבנו עזירית האפה: עשירת האפה,
אחד מעשרה לשלש סאין, שהן שבעה ביציעית ושוב בבריית ת"כ, ויאמר רבי"ע ז"ל עזירית
האפה

צום זינדענאפֿער דאַר : זאָלל אַבער קיין אָעל דרויף טהון , אויך קיינען ווייהרויך דרויף לעגען , דען עס איזט אַיין זינדענאפֿער : (יב) ער ברינגט עס צום פריזטער : דער פריזטער נימט אַיינע האַנדפֿאָלל דאַפֿאָן , אַלס אַיינען טהייל , דער אין דופֿט אויפֿשטייגען זאָלל , לאָסט איהן אויף דעם אַלטאַר אין רויך אויפֿגעהן , אונטער דען דינגען דיא פֿאָם פֿייער פֿער= צעהרט ווערדען , דעם עווינן צו עהרען : עס איזט אַיין זינדענאפֿער : (יג) דער פריזטער פֿערזאָהנט איהן ווענען דער זינדע , דיא ער

הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטַּאת לֹא־יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא: יג וְהֵבִיאָהּ אֶל־ הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלוֹא קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה חַטָּאת הִוא: יג וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא

מאחת

רש"י

(יב) חטאת היא , נקמצה ונקטרה לשמה כשרה שלח לשמה פסולה : (יג) על חטאתו תמר חטא . כאן שנה הכתוב שהרי בעבירות ובדלות נאמר מחטאתו וכאן בדלי דלות כת' על חטאתו דקדקו רבותינו מכאן שאם חטא כשהו'

תרגום אונקלוס

אין

סְאִין סוֹלְתָא לְחַטָּאתָא לָא יְשַׁוֵּי עֲלָהּ מִשְׁחָא וְלָא יִתֵּן עֲלָהּ לְבוֹנְתָא אֲרֵי חַטָּאתָא הִיא : (יג) וַיְיתֵינַהּ לְוָת כָּהֲנָא וְיִקְמוֹץ כָּהֲנָא מִנַּהּ מְלֵי קוּטְצֵיהּ יָת אַדְכָּרְתָּהּ וְיַסֵּיק לְמַדְבְּחָא עַל קוּרְבָּנַיָּא דַיְיָ חַטָּאתָא הִיא : (יג) וְיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא עַל חוֹבְתֵּיהּ דִּי חָב

מחדא

באור

הלפה מלכל לחים לחד ניוס לחד : סלה , קטיס : לחטאת , שיפרים לשם חטאת : ישים , בפרשת מנחות נאמר יציק ובלילה ומזיקה ועשייה תכל שמן , לכן כאן אמר לח ישים לכלול כלן , כל שהוא שמה : עליה , בעודה רשירית הלפה לחטאת , אבל כיון על שיריה : כי חטאה הוא , ואין בדין שיהא קרבנו מהודר , מפי רש"י ז"ל כפי הפשט , ובמנחת סוטה פירש הכתוב כי מנחת קנאות היא מזכרת עון , ואין כן מנחת סוטה המתודה ושב , מנחתו מזכרת זכות , ואעפ"כ לין לשוי עשיס עליה שמן ולבונה , ולפי שבדלות כשמניח עוף , מוסיף על עוף כדבה שבריך שתים , ובדלי דלות פוסק לפילו ממנחת כדבה שמן ולבונה , על כן כתב הטעם כי חטאת היא : (יב) והביאה , בכלי שרת , חו בנעל ומפורש במנחת כדבה , ולמדנו שכן הדין במנחת חוטא : מלא קמצו , גם זה מפורש שם , וכן תזכרתה : על אשי ה' , וכן העיף לעולה , וכן בלבי חטאת בהמה , ומה שאסר למעלה פי' כאן , ואמי ה' בתרגו למעלה : חטאת הוא , ירמוז על שיריה שתאכל לזכרי כהנה לבניס מן הקלעים , כי אין חטאת מכפה מפורש בפרשת צו את אהרן , ותכילת שיריה לכהניס מפורש שם (פרשה ז' י') , לכל רבותיכו דרשו שיהא כל מעשיה לשם חטאת , פרט לקמיצה שלח לשמה : (יג) וכפר עליו הכהן ונו' מאחת מאלה , על אחת משלש עבירות אלה , ושמעה קול אלה , ושבועת בטוי וטומאת מקדש וקדשיו , רשב"ם ז"ל , ואם תדבריס כרשין כן לא היה לריך להכתב שבבר למעלה והיה כי יאשם לאחת משלה , לכל תכמים ז"ל בת"כ דרשו עליו , והבריהם

ויקרא ה

מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ וְהָיְתָה׃ דּ׃
לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה׃ ס יא וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ טו נֶפֶשׁ
כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה׃ הׅ
מקדשי

תרגום אשכנזי לט

אין איינעם פֿאָן דיזען דינגען
בעגאַנגען, אונד אים ווירד
פֿערגעבן: דאָז אויבריגע גע־
האַרט דעם פריזטער, זאָ
וויא שפייזאָפֿער: (יא) רער
עווינג שפראַך צו משה,
ווייא פֿאָלגט: (טו) אייגע
פערזאָן דיא עטוואָז פֿער־

אונטרייאט, אונד אויז אירטום עטוואָז פֿאָן

תרגום אונקלוס

מֵחָדָא מֵאִלֵּין וְיִשְׁתְּבֵיק לֵיהּ וִיהֵי
לְכָהֲנָא כְּמִנְחָתָא: (יא) וּמַלֵּיל יי
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (פו) אֱנָשׁ אֲרֵי
יִשְׁקַר שָׁקֹר וְיֵחוֹב בְּשָׁלוּ מִקּוּדְשֵׁיא

ר ש"י

עזיר והפרים מעות לכשב' לו שעיר' והעני יביא
ממקנן שתי תורי' (לכך נאמר מחטאתו) הפרים
מעות לשתי תוריס והעני יביא ממקנתן עזירית
האיפ' הפרים ושו' לעזירי' האיפ' והעזי' יוסיף
עליהן ויביא קרבן עזיר לכך נאמר כאן על
חטאתו: מאחת מאלה. מאחת מאלו כפרות
החמורות בענין או בעזירות או בגדלות או בדלי
דלות. ומה ת"ל שיכול החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה והקלין
שבקלין יהיו בעזירית האיפה ת"ל מאחת מאלה להחזות קלין לחמורין לכשבה ושעירה אם
השיגה ידם ואת החמורין לקלין לעזירית האיפ' בדלי דלות: והיתה לכהן כמנחה. ללמד על
מנחת חוטא שיהא שיריה נאכלין זהו לפי פשוטו. ורבותינו דרשו והיתה לכהן ואם חוטא
זה כהן הוא תהא (לו) כשאר מנחת כהן שהיא כליל תהי' לא תאכל. (טו) כי תמעול מעל.

באור

חוקשו על רש"י ז"ל, ולפי שאינן צריכין לפשוטו של מקרא לא נאריך בפרושם: והיתה לכהן
כמנחה, ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלים לכהנים, זהו לפי פשוטו, ורבותינו
דרשו והיתה לכהן אם חוטא זה כהן הוא, תהא כשאר מנחת נדבת כהן שהיא כליל תהיה
לא תאכל מפי' רש"י ז"ל, ואומר לכי שרבותינו לא פירשו כפשוטו, לפי שאינו צריך, כי כאמר
וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו (פרש' ז' י'), וחרבה היא
מנחת חוטא ומנחת סוטה, אלא והיתה לכהן כמנחה אחרת של נדבה, מה היא כליל לגמ
מובתו כליל: (טו) נפש כי תמעל מעל, פי' רש"י ז"ל אין מעילה בכל מקום אלא אצל
וכן הוא אומר ויעלו באלהי אחזיהם ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ (ד"ה א' ה' כ"ה), וכן
הוא אומר בסוטה ומעלה בו מעל (במדבר ה' י"ב), וכן אצל ת"כ וכאומר אצינה מרשות הקדש
לרשות חול, וכן הסוטה יצאה מרשות הבעל לרשות הבועל, וכן ויעלו באלהי אחזיהם
אצינו עבודתו וזנו אחרי אלהים אחרים, ויפה אמר רש"י ז"ל אין זה פתרון מלת מעל בכל
מקום, אחרי בפרשת אצל גזלות נזכר מעילה, ואין בתשומת יד ופקדון ושומר אצינו מרשות
לרשות, אלא הגרם הכתוב אין מעילה אלא אצינו, כלומר אין מעילה החמורה פה אלא אצינו,
ורמב"ן ז"ל אמר תמעול מעל, דבר שנתכפה עליו מנזרת מעיל, ואיני מבין טעמו אצל רוצה
שהוא מכוסה ממנו, כפי' אמר וחטאה בשגגה, וכל החטאת בשגגה יהיו מעילות. ולדעתי
מלת מעל, כמו מה על, כמו שמתרגמים בליעל, בלי על, אצל עליו פקד עליון, וכן מה
על, אצל לדון הדבר בכשב בעיניו, ויכתב על כל מקזיק במה אצינו אלו, ומצוה בעל הדבר,
וכן בסוטה ומעלה בו מעל, שצותה תורה לשוטה לזנות עם אחרים, וכן ויעלו
באלהי אבותיהם שעקרו בכוונו, וזנו אחרי האלילים, וכן כל חוטא בזדון אצינו חוזר לכבוד
הגם בקרא מעילה, כמו בא המקדש כי מעלת (ד"ה ב' כ"ו י"ח), ויאמר אצול במעלו אשר

מעל

תרגום אשכנזי

ויקרא ח

פֿאַן דען הייליגטימערן רעז עוויגען ענטצילט : ברינגט צום שולדאָפּפֿער רעם עוויגען

מִקַּדְשִׁי יְהוָה וְהָבִיא אֶת־אַשְׁמוֹ ליהוה

רש"י

תרגום אונקלוס

לין מעילה (בכל מקום) אלא שבוי וכן הוא לומר וימעלו בחלקי לבותם וזמו לחרי חלקי עמי תארן (ד"ה ח' י"ג) וכן הוא לומר בסוטה ומעלה בו מעל : וחטאה בשגגה מקדשי ה' . שהכתה מן המקדש ומיכן והוהר נחמ' כאן חטאת וכאמר להלן חטאת בתרומה ולא ישאו עליו חטאת מה להלן הזהיר לף כאן הזהיר אלא על האוכל ת"ל תמעול מעל בה' : קדשי ה'

מְקוּדְשָׁא דַיְיָ וַיְיתֵי יַת אַשְׁמֵיהּ קדם

באור

מעל בה' (שם ח' י' י"ג), וכן אעפ שנזלות שמזקר במו שהמעות שלו מועל בנעלין, גם היא מעילה בה' וכמו שאפרש בעז"ה, וכן שבוי בספרי פרשת נשא לית לן אלא כי יעשו מכל חטאת החדש למעול מעל בה', לית מעילה בכל מקום אלא שקור, וכן הוא לומר וימעלו בחלקי לבותיהם ואומר וימעלו בכי ישראל מעל בחרם (יהושע ז' א'), ואומר וימת שאול במעלו אשר מעל בה', ואומר בעוזיה לית מן המקדש כי מעלת, ואומר ומעלה בו מעל, הא לית מעילה אלא שיקור, למדנו מדבריהם שכלם כתובים על המזקר שהוא הזדון, וא"כ מצוכה כאן שאף לשון מעילה על השוגג, והוא תמה בעיני, ורציתי לרש"ם ז"ל לאחר שפי' תמעל מעל שעניינו על המוניח מרשות קדש לרשות חול, לעפ"י אלא נהנה, אמר עוד שאם כן הכתוב ידבר על שני דברים, האחד נפש כי תמעל מעל שהוניח מרשות קדש לרשות חול לעפ"י אלא נהנה, או חטאה בשגגה מקדשי ה' שהנה לעפ"י אלא שכה מרשות קדש לרשות חול, כגון שתה נכוס של זהב, אלא הוניח ולא שיכה ולא פגם רק נהנה מעל, ואם נקבל דבריו כפשוטן, שכל מוניח מרשות קדש לרשות חול לעפ"י אלא נהנה כלל מעל, כגון שלקח סלע של הקדש ונתנה לתוך כיסו והלך לביתו ואח"כ החזירו לגזבר, אלא נהנה כלל, יתפרש הכתוב היטב שתקלתו מדבר במזיד, שמעל והוניח מרשות קדש לרשות חול, כשהחזירו ולא נהנה, מתכפר בחטא החמור בעכין, לכל נהנה במזיד הרי הוא לחכמים בחזרה ומלקות, ולרבי במיתה, וסוף הכתוב וחטאה בשגגה שנהנה בשוגג מן הקדש, לעפ"י אלא הוניח ולא שכה ולא פגם, מתכפר גם הוא בחטא, וגם מייב לשלם מה שנהנה ומומנו, ולכן בפרשה זו נאמרה כפרת קרבן קודם דין התשלומים, ובפרשת אשם גזילות נאמר דין התשלומים קודם לקרבן, לפי שכאן יש שתי חלוקות בכתוב, מוניח מרשות לרשות אלא נהנה לית מלש, ונהנה בשגגה מלש, הקדים תחלה הקרבן שעתידין חייבין בו, ואחריו אמר ואת אשר חטא מן הקדש ישלם וגו' כלומר אם חטא ונהנה ג"כ ישלם קרן וחומש, לכל בפרשת אשם גזילות כל הנזכרים שם בעלי תשלומים הם, הקדים התשלומים תחלה שהיה רחוק להיות קודם הבחת קרבן, ואם כן כי תמעול מעל הבאמר כאן הוה לעבוכות של מעילה בכל מקום שכאן על הזדון . ומפתם מצכה (מעילה דף כ' ע"ח) מצמע כן, דתנן נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל, נתנה לאחרו הוא מעל ואחרו לא מעל, ומפרש לה בגמרא בגזבר שהקדשות מסורות לו, ולכן לא מעל לפי שלא הוניח מרשות הקדש לרשות חול, אבל נתנו לאחרו, הרי הוניח לרשות חולין מעל, ולרמב"ם ז"ל דעת אחרת בעניין זה (הלכות מעילה פ"ו הלכה ז') וכבר השיגו הראב"ד ז"ל, וא"כ כשיעשה כן בזדון, לעפ"י שאין הקדש מתחלל בזדון, מכל מקום הרי הוא מעילה שיתחייב עליה קרבן לכפר עליו, ואם נהנה בזדון חייב מלקות או מיתה, אבל לא מכחתי מפורש לא במצכה ולא בתלמוד, שמניח קרבן על מעילה בזדון בשחיטו נהנה, גם לא נזכר באחד מספרי מפרשי התלמוד ז"ל, וגם אני אין בידי להכריע דעתי, ואין זה הלכה למעשה, רק כתבתיו לפרש המקראות, ואם אינכו כן לא תוכל לייסר לא לשון הכתוב ולא לשון של תמעל מעל על פי פשוטו, לו שכת,

לפי

לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן
בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־
הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם: טז וְאֶת אֲשֶׁר
חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־
חֲמִשִׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ
לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן יְכַפֶּר עָלָיו בְּאֵיל
הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: פ

ואם

צו ערהרען, אייגען ווידדער
פאָן רעם קליינען פיה אהנע
לייבזפעהלר, אם ווערטהע
פאָן צווייען שקלים, היליגען
געווילכטז, דיוען צום שולד־
אפפער: (טז) וואו ער אבער
פאָן דעם הייליגטומע אויז
פערוהען ענטצאגען, מום
ער בעצאהלען, אונד דען
פינפטען טהייל נאך הין צו
לעגען, בוידעז גיבט ער דעם
פריוטער: דער פריוטער
אבער פערזאהנט איהן דורך

ואם

דען ווידדער צום שולדאפפער, אונד זא ווירד איהם פערגעבן: ווען

קֳדָם יְיָ דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפוּרְסָנֵיהּ
בְּסַף סְלָעִין בְּסֶלַע קוּדְשָׁא לַאֲשָׁמָא
(טו) וְיָת דִּי חָב מִן קוּדְשָׁא יְשַׁלֵּם
וְיָת חוּמְשֵׁיהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי וְיִתֵּן יָתֵיהּ
לְכָהֲנָא וְכָהֲנָא יְכַפַּר עֲלוֹהִי בְּדִכְרָא
דַּאֲשָׁמָא וְיִשְׁתְּבִיק לֵיהּ: ואם

ק'. המיוחדי' לגבי יצחו קדשי' קלים: תיל.
לשון קשה כמו ותת חילי החרן לקח (יחזקאל
י"ז)חף כאן קשה בן שתי שניס: בערכך כסף
שקלי'. שיהא שוה ג' סלעים: (טו) ואת אשר
חטא מן הקדש ישלם. קרן וחומש להקדש:
(יז) ולא ידע ואשם והביא. הענין הזה מדבר
בימי שגגת ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו
אם לאו כגון חלב ושומן לפניו ובסבו' שגתיהן
היתר ואכל את האחד' לאחרו לו אחת של חלב

היתה

באור

לפי שהקדש חמור מחל, ולחוי לו לאדם להזהיר שלא יבוא להקל ראש
בקדשי ה', קורא הכתוב שגגתו בלשון מעילה, והעניו קרוב לאחרו ובא עוטו (פסוק י"ז):
וכמו שאמרנו בעז"ה: וחטאה בשגגה, פרשנוהו: מקדשי ה', שהרי מדרך ארחוי לנהוג
עם קדשי ה': קדשי ה', המיוחדים לשם, יצחו קדשים קלים מפי רש"י ז"ל, ובת"כ מפורש
יכול: איל, כגון הוא בן שנה, ושור בן שתי שניס שהוא חזק, כמו ושלי נאנק לא תאכלתי
(בראשית ל"ו ל"ו), ואת שלי החרן לקח (יחזקאל י"ז י"ג): מן הצאן, לרבות
שוטה וחרשת ונכסת דק תמים בלי מום, ועוד לפרש בעז"ה: בערכך כסף שקלים, שיהא
שוה שני סלעים, מפי רש"י ז"ל, וכ"ף בערכך נוסף כן אמר רש"ס ז"ל, ולדעתי לפי
ערך המטבע ושוויה בזמנוס הוא במשפט הכתוב והב"ד, שיכוונו לשעותה עשרים גרה השקל
בשקל הקדש, אמר בערכך נוכח הנגיד והב"ד, שיהיה ערך האשם שני שקלים, כמו שהם
מעורכים בערכך מטבעות השקלים בשקל הקדש: שקלים, מיעוט שקלים שנים: לאשם,
שיפרי' המעות לשם אשם, ת"כ: (טו) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם, כדבר שחטא
ממנהג דרך הקדש, מה שזוה הנאתו מן הקדש ישלם: ואת חמשתו יוסף עליו, אילו
אמר ואת חמש מן הקדש וחמשתו ישלם, הייתי אומר נהנה עשרים משלם ך"ד עכשיו
שאמר יוסף עליו נהנה עשרים משלם כ"ה, שהוספה חמשית מבין הכל, אמרו שנאמרו ת"כ
וחמשתו יוסף עליו שיהא הוא וקומצו חמשה: ונתן אתו לכהן, קרן וקומצו יתן לכהן שהוא

תהגום אשכנזי

(ז) ווען איינע פערזאָן זינדיגט, בעגעהט נעמליך איינעז פֿאָן דען דינגען, דיא דער עוויגע פֿערבאָטען: וויים עז אַבער ניכט געווים, אין ווילכע ווייז זיא זיך פֿערשולדעט, אונד

ויקרא ה

ז וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה
אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר
לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם
ונשא

רש"י

היתה ולא ידע אם זו אם חלב אחכל הרי זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא ואם נודע לו לאחר זמן יביא קטאת: ולא ידע ואשם וכשא עונו. ר"ה הגלילי אומר הרי הכתוב עכט לת מי שלא ידע על לאת כמה וכמה שיעכיט לת מי שידע. ר' יוסי גא ולמד מאדם הראשון שלא נטטוה שלא על כקנסו עליו ולדורותיו וכי לאיזו מדה מרובה של מדת פורעגות מעוטה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה טובה המרוב' היוצא לו מן הפגולין והנותרת והמתעכט בי"ה על לאת עד סוף כל הדורות. ר"ע אומר הרי הוא אומר על כי יגיס עדיט לו שלש' וגו' אם מתקיימת העדות בשגיט למה פרט לך הכתוב שלשה שלא בחלו לעכין עונש והזמה אם כך עכט הכתוב כמה וכמה שיאלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה תקניר קניך בשדך ושכחת עומר בשדך הרי הוא אומר ברכה למי שבחת ע"י מצוה שלא נדע אומר מעתה היתה שלש נרוחה בכנפיו ונפל' היתה ומנחה

(ז) וְאִם אֱנָשׁ אֲרֵי יֶחוֹב וְיַעֲבֵד חַד
מִכָּל פִּקּוּדַיָּא דַיְיָ דְּלָא כַּשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וְלָא יְדַע וְחָב ויקביל

תרגום אונקלוס

לומר אם אינש אחרי יחוב וגו' אם לומר אם כפגך לידע מתן שכרן של לדיקים מצות לא תעשה ועבר עליה ליה כמה מיתות טובה לו שלו פורעגות הוי לומר מדה מרובה של מדת פורעגות מעוטה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה טובה המרוב' היוצא לו מן כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו על כי יגיס עדיס לו שלש' וגו' אם מתקיימת להביא עליו להחמיר עליו ולעשות דיבו כיוצא לנטפל לעוברי עבירה כעובדי עבירה על לאת כעובדי מצוה רבי אלעזר בן עזריה לומר כי הוא לומר למען יברכך ונומר קבע הכתוב ברכה למי שבחת ע"י מצוה בלא ידע לומר מעתה היתה שלש נרוחה בכנפיו ונפל' היתה ומנחה

באור

גזבר על ההקדשות, ומלת לותו על סך הכל קרן וחומש, ורשב"ם ז"ל פי' ונתן לותו לכהן, לת איל אשם יתן לכהן לכפר בו, ולדבריו היה ראוי להכתב בפרשת שלפניו, גם לא מציגו על קרבן לשון נתיכה, שלא והביא לו והקריב: והבהן, לאחר שנלש קרן וחומש להקדש יכפר עליו הכהן באיל האשם מה שחטא לה' ועל מעלו אשר מעל, ונסלח לו: (יז) ואם נפש כי החטא, הפרשה הזאת מדברת בימי שבא ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו, כגון חלב ושומן לפניו, וכשכור שתיהן היתר, ואכל לת האחת, ואמרו לו לחת של חלב היתה, ולא ידע אם זו של חלב לאכל, הרי זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי קטאת, ואם יודע לו לאחר זמן יביא קטאת, והכתוב לומר ואם נפש כי תחטא, ומשמע שחטאה, וכן לשון ועשתה לאת משמעו שודאי עשתה, עניגו לעם"י שחטאה ועשתה אשם זה יכפר עליו, וכל שכן אם היתר לאכל: מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, כלשון הנאמר בחטאת מזיד ובשוגג ובזיד והדיוט, שאין בהן רק על דברים שזדונן כרת, אף אשם תלוי הוא בא שלא על ספק דבר שזדונו כרת: ולא ידע, אם חטא אם לא חטא, ספק חלב שאכל, ספק שומן שאכל, הכל בחטאת כתוב וכודעה החטאת לשר חטאו עליה (פרשה ד' י"ד), או הודע אליו חטאתו (פרשה ד' כ"ג), שעכשיו יודע שחטא: ואשם, שמשים עצמו שבא לידי ספק כרת, ומנקש כפרה: ונשא עונו, בכל הפרשיות נאמר חטא וחטאה, ולמה נאמר כאן עונו? ולמה לא נאמר וכשא חטאו, כמו חטאו שא החים הזה (במדבר ט' י"ג)? ועוד שבוודאין לא נאמר וכשא חטאו, ובספק מקמיר עליו לומר וכשא עונו? לפי הפשט לא היה יוכל לומר וכשא חטאו כי חטא הוא העברה שעשה, ושמא לא חטא כלל והיתר לאכל, והכתוב לימו שלא

וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: יח וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים בְּ
מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־
הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל
שְׁגִגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגַג וְהוּא לֹא־יָדַע
וְנִסְלַח לוֹ: יט אָשָׁם הוּא אָשֹׁם
אָשֵׁם לַיהוָה: פ

וידבר

אונד איהרע מיסעטהאַט פֿו
ביסען האַט: (יח) זאָ ברינגט
זיא דעם פריזטער אייגען
ווידדער פֿאָן דעם קלייגען
פֿיה, אָהנע לייבזפֿעהלער,
אינדעם וועהרטע דעו שולד־
אָפּפֿערו: דער פריזטער
פֿערזאָהנט וועגן דעו אירר־
טומז, דען זיא בעגאַנגען
אונד ניכט געווים וויים, אונד
זאָ ווירד איהר פֿערגעבען:

(יט) דיזעז איזט אייז שולדאָפּפֿער: דיא פערזאָן האַט זיך גענגען דען עוויגען
פֿערשולדעט:

תרגום אונקלוס

וַיְקַבֵּל חֲזָבִיהּ: (יח) וְיֵיתֵי דְּבַר שְׁלָם
מִן עָנָא בְּפוּרְסָנֵיהּ לַאֲשָׁמָא לָוָת
כַּהֲנָא וְיַכַּפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא עַל
שְׁלוּתֵיהּ דְּאִשְׁתְּלִי וְהוּא לָא יְדַע
וְיִשְׁתְּבֵק לֵיהּ: (יט) אָשָׁמָא הוּא עַל
חוֹבְתֵיהּ דְּהוּא חַב אָשָׁמָא יְקָרֵב
קֳדָם יְיָ: ומליל

רש"י

ומצ' העני ונתפרנ' בה הרי הקב"ה קונע לו
ברכה: (יח) בערכך לאשם בערכך החמר
למעלה: אשר שגג והוא לא ידע. הא אם ידע
לאחר זמן לא כתכפר לו באשם זה עד שיביא
חטאת אא למה זה דומה לעגלה ערופה
שכתערפה ואחר כך נמצא ההורג הרי זה
יהרג: (יט) אשם הוא אשם ודאי. הרבתון
כולו קמן שהוא עם דבר והלמדנו מכאן קמן
ומכאן פתח שהוא ל' פעל ות"ת מקרא שלא
לגורך הוא כבר כדרש הוא בת"כ: אשם אשם.
להביא לאשם שפתה קרופה שיהא לוקה בן שתי
שנים

באור

מפרש מהו ואשם, שאינו דומה לקבריו החמורים למעלה שבאבו וודאי, לכך יאשם עצמו שלא
כתן לב ליזהר על החתיכות שהיו לפניו אם מותרות או לאסורות, וכהג קלות ראש במצות ה'
החמורות, וזהו עון, כמו שכראבו בפי' כפם כי תקטא, גם אם לכל היתר, שהרי כמו כן
היה לפשר שיאכל לישוב, וזהו ונשא עונו, שמאשים עצמו ונושא עונו על לבו ומבקש כפרה,
לכל בוודאי שטאים אין נריך לומר כן, לכל חכמים אמרו ר' יוסי הגלילי אומר הרי הכתוב
עכב את מי שלא ידע, עכ"כו שיעכב את מי שידע, ועוד יש בת"כ דברי תכאים רבים בענין
זה, וקצת מדבריהם הביא רש"י ז"ל בפרושו, ואינן סותרין לרך הפשט, שסוף סוף לא ידע
והכתוב קורא העלם ידיעתו עון, ולפרש פשוטו של מקרא בתחי: (יח) בערכך, פרשנותו,
ומה ערכך האמור למעלה בכסף שקלים, לף כאן בכסף שקלים: לאשם, שיהא מפריש
משותיו לשם אשם: שגגתו אשר שגג, בכלן נאמר על שטאתו, וכאן נאמר על שגגתו,
כמו שאמרנו לולי היתר לכל, וכל לשון שטאת העברה מדרך התורה, וזה לא עבר כלל, לכל
שגגה טופל גם על עון שהקל ראש במצות ה', שלא יא תקלה אם לסור או היתר מוכח לפניו,
וכן ואם כל עדת ישראל יגגו, שטעו בהוראה אע"פ שלא שטאו, וכן כשגגה שיוצא מלפני השליט
(קהלת י' ה') ועל השגגה יכפר הכהן: והוא לא ידע, כשמקריב קרבנו אינו יודע עדיין אם
שטא או לא, ועל כן השאם מכפר, הא אם כודע לו לאחר זמן לא כתכפר לו באשם זה, עד
שיביא חטאת, הא למה זה דומה לעגלה ערופה שכתערפה וחא"כ כמצא ההורג הרי זה יהרג:
(יט) אשם הוא, פי' כן באשם זה ולא באשמות לחטות, לא באשם מעילות הבאמר לפניו, ולא

תרגום אשכנזי

ויקרא ה

(כ) רער עוויגע שפראך צו משה, ווי א פאלגט: (כא) ווען איינע פערזאן זינדיגט אונד בעגעהט איינע אונטרייע גענן דעם עוויגען: לייגנעט נעמליך זיינעם נעבענמענשען אב, אדער אז

ענטוועדער עטוואז, דאז איהם צור פערוואהרונג גענעבען,

כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
כא נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ

רש"י

תרגום אונקלוס

(כ) ומליל יי עם משה למימר:
(כא) אֱנָשׁ אֲרֵי יֶחוֹב וְיִשְׁקַר שְׁקַר קֳדָם יְיָ וְיִכַּדֵּב בְּחַבְרֵיהּ בְּפוּקָדְנָא או

באור

אוֹ־בִתְשׂוּמֹת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ: (כג) אוֹ־מָצָא אבדה

אָדער וואָנט אַנגעפֿערטרויעט וואָרדן, אָדער איין גע־רויבטען גוט, אָדער ער האַט זיינעם נעבענמענשען עטוואָס אונגערעכטער וויַיז פֿאַר־ענטהאַלטען: (כג) אָדער ער האַט עטוואָס פֿערלאָרנעס נעפֿונדען

תרגום אונקלוס

ר"ש

אוֹ בְּשׁוּתָפוּת יָדָא אוֹ בְגֵזֵלָא אוֹ עָשַׁקְתְּ חֲבֵרֵיהּ: (כג) אוֹ אַשְׁכַּח

שביניהם: בתשומת יד. שמס בידו ממון להתעסק לו במלוה: או בגזל. שגזל מידו כלום

באור

מעלה מעל בשעל דבר, שכל המעורין בעבון נהל ממון בעליו שלח כדין, כמו ומעלה בו מעל (במדבר ה' י"ב), לכל יודיע שמלבד המעל הזה מעלה מעל בה', שחלק לכל לאחד חלקו, וכשלוקח חלק חבירו מועל בה' שהכל שלו ולאחר חפץ יתכנו, ועובר על מלותיו, ולכל מועל בקדש לא יאמר בה', שאין נורך, כי אין להקדש לדון שלח הטס, וכשאומר כי תמעול מעל ליו שלח להקב"ה. וכתב כן לכל קדש, ולכל ממון קול בפרשה זו, ולכל קנין כמו נסוטה, וגם על כלל העברות בפרשת כשח כי יעשו מכל חטאות האדם, ללמדנו שכלן נקראים מעילות, שאין לך עושה לאת מהלה רק כשימעול מעל בחלוכיו ובכבודו. ורבותינו אמרו בת"כ מה ת"ל ומעלה מעל בה' לפי שהמקיל לכל חברו ליו רומה שחדע בו בשמה; שלח שליחי שביניהם, לפיכך כשהוא מכחש בשליחי שביניהם, הוה כהוג בפקדון לפיכך מוכר בפלשונה, וה"ה תשומת יד וכל דבר שהלוקח בוטח בחברו מירחת ה', כשמכחיש מכחיש בהקב"ה: וכחש, לשון הכחשה כשאומר להבך מדברי חבירו, זה טוען יש לי בידך פקדון, והוא אומר אין לך בידי כלום, ואין כן שקר, שאינו מכחישו שלח מבטיח דבר לחברו ואינו מקיימו בקיום משקר, או מגיד דבר הפך האמת וכמו שיתבאר בשמוך בעז"ה, ויש הבדל בין הכחשה להכחשה, פעמים עושה חברו בדעת כמו זה שאמרנו, ופעמים מכחש ואומר אמת דברת ואעפ"כ הדין עמי, כגון הנביא בבית אל כשאמרו מלאך יהודה לסור אל ביתו בשבור הכחשה, אמר לו אמת הוא, אבל עתה בא אלי הכחשה שתשוב עמי, וכל שהן ממין הראשון לאחריו בי"ת כמו כאן וכחש בעמיתו, שמכחיש בחיש ובדבריו, וממין השני לאחריו לנ"ד כמו שכאמר שמשמדלו: בעמיתו, פי' לאב"ע ז"ל רעהו ויתכן שהוא בעומתו, ולדעתי השלה בטויה מן עם, ומלת עם מן עם, כי אותן שהן עם אחד הם קרובים זה לזה וזהו בעמיתו, לומר מעמו שהוא עמו לזו עמיה, וזהו שאמרו בת"כ בעמיתו פרט לנבוה, ועמיתו השני פרט לאחרים, כלומר מעמים אחרים, שאם כפה וכשבע חינו מניח קיבן: בפקדון, בלוע"ז (אין פרווחרונג), שיהיה שמור אצלו עד לעת שיתבענו ממנו: בתשומת יד, הוא אלוה או כתן לו מעות בשותפות לעשות ולתת בו. ויאמר ראב"ע ז"ל בתשומת יד, שותפות שהם ידו עמו, וחינו כן אלא כולל אלוה ושותפות, ושעם שאתי אלה נקראים תשומת יד, לומר אני לפי שכל המוכרים אין להם רשות לעלות בשם שכתן להם, לבד אלוה או מעות שותפות שאמרו לו להונאה או ליטח וליתן בהם בטוב בעיניו נקרא תשומת יד, כמו ויקח את כל אשרו מידו (במדבר ל"א כ"ו), כלומר מרשותו, וכן תשומת יד, הוא ממון המוטל ברשותו לעשות בהן כרצונו: בגזל, שגזל ממנו בחזקה, כמו ויגזל את התכלת ויד המצרי (ד"ה ח' י"ח כ"ג), ואין רואה להעיד על הדבר: עשק את עמיתו, פי' רשב"ע ז"ל בסתר, ולדבריו כוללת נגבה וכיוצא שהיא בסתר, ואינו כן אלא עשק טופל כמו על שכר שכיר, כמו לא תעשוק שכר שכיר ואביון (דברים כ"ד י"ד), וכיוצא בזה שכובש תחת ידו מה שרחוי לו לתת לחברו, לא דבר שלקח מחברו, לכן בכלן כאמר בי"ת בפקדון בתשומת יד בגזל, ולא כאמר בי"ת בעשק, לפי שכלן היו בעין קודם שבאו לידו, ועבשיו מכחש בהן, אבל עושק לא היה בעין,

הונרך

תרגום אשכנזי

ויקרא ה

גע֫פֿונדען, לייגנעט עו֫ן אַב, אונד שוו֫אהרט איינן פַֿאלשען אייד: אי֫בערהויפט א֫יינע זאַכע, דיא איין מענש בע֫געהט, אונד זיך דראַן פֿער֫זינדיגט: (כג) ווען ער נון געוינדיגט האַט, אונד זיינע שולד ערקעננט, זו֫ זאַלל

ער

אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־
שֶׁקֶר עַל־אַחַת מִכָּל אֲשֶׁר־
יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא בָּהֶנָּה:
כג וְהָיָה כִּי־יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב

את

רש"י

כלום: לועזק. הוא זכר זכיר: (כב) וכחש בה. זכפר על לחת מכל מה לאחר יעשה האדם לחטוא ולכזבע על שקר לכפירת ממון: (כג) כי יחטא ואשם. כזכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהודות כי יחטא ואשם:

גרשום

תרגום אונקלוס

אֲבִידְתָּא וְכַדִּב בָּהּ וְאִשְׁתַּבַּע עַל
שִׁקְרָא עַל חֲדָא מִכָּל דִּי יַעֲבֵד אֱנָשָׁא
לְמֵיחַב בְּהֵן: (כג) וְיְהֵי אֲרֵי יֶחֱטֵי
וְיֵחוּב וְיָתֵיב

ית

באור

הנרך לומר לו עשק, שעשה עושק ומכחש בעמיתו, וכן לשון חכמים לא תעשוק את רעך, זה הכופג שכר שכיר וכן פי' רש"י ז"ל: (כב) או מצא אבדה וכחש בה, כגר לשון וכחש בעמיתו בפקדון, ויתור על כל המוכרים, ולמה חזר לומר בלשון וכחש בה? לפי שלרבותינו הרלתוניים יודע לת בעל הממון, ומכחש בפקדון וגזל ותשומת יד ועשק עמו, ולומר שהיו יודע מהן כלום, לכל לשון שמוש פעמים היו יודע למי היא, ובעל הלשון שרולה לכיידתו תחת ידו ותובעה, יוכל לכחש בו שמא שקר דובר, והיו חייב עד שיכחש בה, כלומר בלשון עלמה, שטוען בלא מפת לשון בוזו, וזהו כחש בוולתי: ונשבע על שקר, כולל כל החמשה המוזכרים, כי לשון שכחש, כשבע על שקר לי בפקדון לו על כל לחת מהן, ורלב"ע ז"ל לשון פרוזו לו כשבע על ממון שיבקש מלם ממנו, והעד לו מכל לשר ישבע עליו לשקר, והוא כדרך שפי' למעלה תשומת יד גותפות, והיו נכון כמו שכתבתי תשומת יד גם ההלוואות, וגם הרלתוים שהניח לפרש בעז"ה, שהיכה כמו שקשב, ורלתה שבדעתו כי לבד בכפירת ממון שבת לידו בהיתר ברין יישבע לשקר, ובלחרים שהן מעניני הגזל חייב בכל החמור בפרשה גם לם לא נשבע עליהן לשקר, והיו כן לגלו החמת כמו שקבלו חכמינו ז"ל שהתורה מדברת בשבועת הפקדון: שקר, לא לומר על כחש, שאפילו בדבר שהיו מכחישו, כל שכשבע על שקר חייב, כגון שאמר לו יין בלול במים, וחברו לתו יודע, הלא שאמר לו יין שקניתי ממך לתו טוב, והוא כשבע שהיין טוב ואין בו תערובת כלל, הרי כשבע על שקר בדבר שבממון וחייב [ז"ה, לפי פשוטו של מקרא נראה לי, שהכשבע על כחש לפשר שהוא שוגג, ומכחש בעמיתו מה שהוא תובע ממנו וכשבע על כחשו, והוא לא ידע, לכך ג"ל על שקר, שכל המשקר יודע שאין הדבר כמו שהוא לומר]: על אחת, פי' רש"י ז"ל על לחת מכל הלא לשר יעשה האדם לחטוא ולהשבע על שקר לכפירת ממון. ולפשר לפי שזכרה תורה חמשה הלו, רבתה תורה כל מה שדומה לחמשה הללו, כמו מכחש בגניבה, או מערב מים ביין בלבקיי בשמן, או מעיין בדבש וכיולא השטיין בת"כ, על כלם חייב, ולמרו וכחש בעמיתו יכול בדברים ת"ל בפקדון, דבר שבממון, לי מה פקדון שאין לו רשות להוליכו, ת"ל בתשומת יד, לי מה ללו שים בהן מתכת יד, ת"ל בגזל, לי מה שלשתן דברים כעלים מרשות בעליהן, ת"ל עושק שאינו נוטל הלא כוגב מה שבידך ליתן, לי מה הלו שדעת שכיהן יודעת, ת"ל אבדה, לי מה לו דברים שאפשר לדעתן, ת"ל על שקר לפילו המערב מים ביין וכיולא, שהי אפשר לדעתן, לי מה הלו נוקים שב ממון, מכיון שובל לחרם בחרם קניין בקנין קניין בחרם חרם בקניין, ת"ל על

לחת

ויקרא ה

אֶת־הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת־
הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת־
הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ
אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא: כפטיר
כד אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו
לשקר

תרגום אשכנזי מג

ער דאַז גערויבטע ווידער
געבען, אָדער דאַז אונרעכט,
וואַז ער נעמליך אונגערעכטער
ווייז פֿאַרענטהאַלטען האַט,
אָדער וואַז איהם צו פֿער-
וואַהרען געגעבען וואָרדען:
אָדער דאַז פֿערלאָרנע,
ווועלכעז ער געפֿונדען האַט:
(כד) אָדער אויך וואָריבער
ער וואָנוט פֿאַלש

תרגום אונקלוס

יָת גְּזֵילָא דִּי גְזַל אוֹ יָת עוֹשְׁקָא דִּי
עֲשַׁק אוֹ יָת פִּקָּדוֹנָא דִּי אִתְפְּקַד
לְוָתֵיהּ אוֹ יָת אֲבֵידְתָּא דִּי אַשְׁכַּח:
(כד) אוֹ מִכֹּל דִּי אִשְׁתְּבַע עֲלוֹהִי
לשקרא

ר ש"י

(כד) גרעזו׳ הוא הקרן רעם הממון (ממון
המשתלם ברעם מוסיף חומש פרע לתעלומי
כפל): (וחמשיתיו׳ לנתה התורה חמישית
הרבה לקרן לחת את׳ כפר בחומש ובשבע והולה
מוסיף חומש על לותו חומש וכן מוסיף והולך
עד שיתמעט הקרן שבשבע עליו פחות משוה
פרוטה

באור

לחת מכל אשר יעשה להלש לחטוא נפשה - וה בחמת גדול במקרש, שהתורה זכרה
רק לחד מכל מין שחפשר להמלט, ומהן למדין כלם: (כג) והיה כי יחטא, בין מזיד בין
שוגג, ושגגתו גם היא זדון, שהיו חייב על שיזיל בממון ובשבועה, ושגג בקרבן, שלא ידע
שחייבין על זדון זה קרבן: ואשם, שיהש עצמו ובלרוהו למעלה, ויפה למר רש"י ז"ל
כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהודות כי יחטא ואשם, כי נריך ווידוי כמו בשבועת
עדות ושבועת בטוי, ולא הוצרך להתפרש עוד כאן, גם בפרשת כשא מפורש הוא: והשיב
את הגזלה, בפשוט זה לא נאמרו על הסדר שלמעלה, וילאה לי הטעם שלמעלה סדרן
ללמוד מהן כל הדומים להם, כמו שנאמרו ממדרש תכמים, וכאן סדרן מן החמור ל הקל,
כי הגזל בחזקה קשה מכלן, ואחריו העשק שכופש שכר שכיר עכי ואבידה שלגיו הוא כופש את
כפשו, ואחריו הפקדון שמכחיש במי שהאמין בו, ואחרייהן האבדה הקלה מכלן: אשר גזל,
כפשוטו, ורבותינו אמרו ולא גזל אביו שאיכו משלם עליו חומש ולא קרבן, שלא הקרן לבד,
ומאכותו לגזון התורה לשר גזל ולא גזלת אביו, ואילו אמר והשיב את אשר גזל, הייתי חומש
שאפילו קרן גזלת אביו איכו משלם, ת"ל הגזלה מכל מקום וכן בעושק: הפקד, מבין
הפעל, על ידי בעליו או שלוחי בעליו שעל ידו הפקיד אצלו הפקדון הזה: ודרשו
רבותיכו כל זמן שעמו יושבו, אין עמו מזיד לו דמיו: (כד) או מכל אשר ישבע עליו
לשקר, כלן החזיר התורה לבד תשומת יד, וכולל לומר שעליו כתוב או מכל אשר ישבע,
ומזכר בשתרולה לפי שהיא קלה גם מן האבדה, כי מלוה להוצאה כתיה, ולפי שים בתשומת
יד פרטים רבים כל מיכי משא ומתן שבין בני אדם אמר או מכל אשר ישבע עליו לשקר, והיה
אפשר לומר כי על כן לא החזירו התורה בפירוש, לפי שבכלן כל זמן שלא הזיז אין הקרבן
מכפר עליו, לבד תשומת יד, שהרי מתחלה להוצאה כתיה, ועכשיו שמודה הוא עליו בתורת
קוב שישלם לאחר זמן, ויביא קרבכו, וכשמשלם כותן לו קרן וחומש, לכל בגמרא אמר רב
אסדא בתשומת יד, שייכא לו כלי שדומה לפקדון, ורולה לומר שלמד"ם ז"ל לא הביא מימרת
רב אסדא בהלכותיו, ול"ב שפילו לא שייכא בחומש ואשם, ותרלה שאין מקרא זה רלוי
לפי׳ רשב"ם, ולפרושו למה לא חזר התתוב להזכיר תשומת יד שהיא שותפות: ישבע, שדרך

תרגום אשכנזי

ויקרא ה

שְׁלַשֶׁקֶר וְשִׁלֵּם אֶרֶשׁ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשְׁתָּיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ: (כה) וְאֶת־ אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־

הכהן

פֿאַלש געשוואָהרען האָט: ריא הויפטזוממאַ מום ער בע= צאָהלען, אונד דען פֿינפֿטען טהייל נאָך חינצוועטצען: דעם עז געהאָרט, זאָלל ער דיעזו צושטעללען, זאָבאַלד ער זיינע שולד ערקעננט: (כה) צום שולדאָפֿפֿער אַבער דעם עוויגען צו ערהרען: אייגען מידדער פֿאָן קליין=

פֿיה, אָהנע לייבוּפֿעהלר, אין דעם ווערטהע דעו שולדאָפֿפֿערו, דעם

רש"י

תרגום אונקלוס

פרוטה): לאחר הוא לו · למי שהממון שלו:

לְשִׁקְרָא וְיִשַׁלֵּם יְתֵיהּ בְּרֵישֵׁיהּ וְחוּמְשֵׁיהּ יוֹסִיף עֲלוֹהִי לְדִי הוּא דִילֵיהּ יְתַנִּנֵּיהּ בְּיוֹמָא דְחוֹבְתֵיהּ: (כה) וְיָת אֲשָׁמֵיהּ יַיְתֵי קֳדָם יְיָ דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפוּרְסָנֵיהּ לַאֲשָׁמָא לְוָת

כהנא

באור

נכי לדם לתבוע עליהן, וכשומכים ישפיעוהו ב"ד, ונשבע על שקר, לו גם חון לב"ד שנשבע מעליו על תביעת בעל דיבו: ושלם, לאחר שכפר ונשבע, אבל כפר ולא נשבע ליכו בחומש וקרן, ולכן חזר לומר לו מכל אשר יהיה עליו לשקר, ולא לומר לו מכל אשר יקנה לעולם שאם לא נשבע לשקר ליכו בחומש וקרן: ושלם, לפי שאמר והשיב ושלם אין הכווכה שנריך להשיב הפקדון לו הגזלה בעין, וגם ישלם דמים וקרן, כדרך הגנב שמשלם תשלומי כפל, שפרי בעוסק אין השבון, אבל לפי הפשט אמר והשיב את הגזלה או הפקדון או החבדה בעין, ואם תיכוה ישלם לותו בממון, כי בתשומת יד ועוסק לא יתכן לותו הדבר בעצמו: בראשו, העיקר והוא הקרן, כמו הרשם שהוא עיקר החי, ובלע"ז (קאפיטאל): וחמשתיו, פי' רש"י ז"ל מיעוט רבים שיש, והם שכי חומשים, בעבור שזה החשם זהן, הלך בדרך הפשט ושכח ומשתיו יוסף עליו שבפרשת כסף, שגם הוא בזהן ואין בו רק חומש אחד, ואחמת כקבלת חכמינו ז"ל שנאמר לעון רבים ללמד שחוסיף חומש על חומש עד שתתמעט הקרן מעוד פרוטה, כעין שהשם הקרן וכפר בחומש, דינו כקרן להוסיף חומש, וכן נשבע ובאליבי עד שיתמעט בחות מעוד פרוטה. ולפי הפשט יהיה לו כי והשם לותו, על כל החמורין בעניו הקדון וגזל ותביריהן, כל אחד ואחד, וחמשתיו על כל אחד ואחד, כלומר תשלומי הרשם ישלם בדרך חוב, שכן קבל מחברו לכל החומשים שמשלם הוא גרם לעצמו שישלם לותן, לפי שכפה ונשבע על שקר, ועליהן אמר וחמשתיו, ללמדנו שכלן שוין זה לזה לעניו החומש, הלוחה הקלה כגזלה החמורה, אבל במעילה ובגזל הגר שלא נאמר בהן רק דבר אחד נאמר לעון יחיד: יסף עליו, שיהא הוא וחומשו קשה ובאחריותו: לאשר הוא לו, פי' רש"י ז"ל למי שהממון שלו, ולפי שהכתוב אומר והשיב ושלם, ואפי שישב ושלם שולחי למי שחייב לו, עד שנריך לומר לאחר הוא לו, ולפשר שבעור הייתי שהקרן ישלם לבעל חובו והחומש להקדש כמו הקרן, אמר לאחר הוא לו, למי שחייב לשלם הקרן יתן גם החומש שחוסיף עליו: ביום אשמתו, פי' רש"י ז"ל כעומו ביום שובו מאשמתו, גם רשב"ם ז"ל פי' כשיתודה לשוב מחטאתו על אחד מכל החמורים למעלה, ויש לפרשו כפשוטו ביום אשמתו, כמו והיה כי יקטא והשם, שיכיר קטנו ויתכנו על לב, וכן ביום אשמתו, ביום שחשים עליו

וכל

ויקרא צו ה ו

הַכֹּהֵן׃ כו וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי
יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכָּל
אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה לְאַשְׁמָה בָהּ׃ פ
ו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ ב צַו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־
בניו

תרגום אשכנזי מר

דעם פריזטער ברינגען׃
(כו) דער פריזטער פערזאהנט
איהם, פאר דעם עוויגען,
וואָ זאלל איהם פערגעבען
וועדען׃ וועגען דעזיענינגען
וואָ ער בעגאַנגען, זיך דראַן
צו פערשולדען׃
ו (א) דער עוויגע שפראַך צו
משה, וויא פאלגט׃
(ב) גיב אהרן אונד

תרגום אונקלוס

כַּהֲנָא׃ (כו) וִיכַפֵּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא קֳדָם
יְיָ וְיִשְׁתְּבֵיק לֵיהּ עַל חֲדָא מִכָּל דִּי
יֶעְבֵּד לְמֵיחַב בֵּהּ׃

ו (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ (ב) פַּקֵּד יָת אַהֲרֹן וְיָת בנוהי

רש״י

ו (ב) צו את אהרן. לומר לו חלה לבניו זרוז מיד ולדורות לומר ר״ש ביותר צריך הכתוב לזרז במקום זה מפרון כיס

באור

והכל לאחד, ורבותינו למדו מכאן כיצד יצלם י״ח בשעת התובלה, שהיו שחטו בו שצלו יד, וי״ח בשעת התביעה, שהוא עיקר יום השחטו שכתב ובשבע: (בה) מן הצאן, ידענו כל חיל מן הכהן הוא, אבל לומרו בן שתי שנים, ולכן לומרו בן שתי שנים, ובכל מיני החיים יש רכים ויש קשים, והגדולים והחזקים שבהן יקרא לויהן, כמו ואת לילי הארן לקח (יחזקאל י״ז י״ג), על כן הוקרך לפרש מן הכהן שהוא הכבש הגדול, וכן ולילי נחלך לא אכלתי (בראשית ל״א ל״ח), וזה בכור אב לכל חיל שנזכר לחרי כן בתורה שהוא מן הכהן, והוקרך להאמר כן בחטאת, לפי שבעולה ובשלמים מפורש מן הבקר ומן הכהן, אבל בחטאת לא כאמר ולפי שאמר לחיל הוקרך לומר מן הכהן, ובחטאת גזל הגר לאמר לחיל הכפורים שהוא המפרש בפרשה זו, אבל כל חיל של שלמים שבתורה לא הוקרך לומר אבלו מן הכהן לפי שמפורש לחל של שלמים שיקן בחין חלח מן הבקר ומן הכהן: בערכך, המפורש למעלה שני סלעים ובאחריותו: (כו) לפני ה׳, לפי שלח זכר על הבה מעשה החטאת שחיטתו וזריקת דמו בקדש, לאמר בקרבה לפני ה׳, כמו שנאמר בעולה ובחטאת, לפי שכהן המסיק עכין החטאות, והלאורין למעלה למדין מזה, ובפרשת זו יפרש הכתוב הכל: על אחת, לח שיכפר בחטא לחד על כל החאורים בפרשה, חלח על לחת מכל לחד יעשה, על לזו מהן שיהיה, אבל תבעוהו על גזל ועל פקדון, ובחד ובשבע בחיהן חייב שתי לחטות: לאשמה בה, להיות לחטא בה, והחל״ף נפתח בעבור חות הגרון, ולולי זאת מצפתה בחירק, כמו לירחה לשמצה׳ ורבותינו דרשו לאשמה בה, פרט לפקות מצות פרוטה, כלומר שאין בכי לחטא מקפידין עליה, ולינו מחזיק לחטא על כפשו בעבורה:

ו (ב) צו, פי׳ רש״י ז״ל לין לו חלה לבנין זרוז מיד ולדורות, לומר ר׳ שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום זה מפרון כיס, ובספרי (פרשת נשא) לין לווי שלח מיד בשעת מעשה ולדורות׳ ובקדושין לומרו תנא דבי ר׳ ישמעאל לין לו שלח לבנין זרוז מיד ולדורות, ומניני לו בקרבן תמיד, ומפורש שהיתה מיד העשייה בהר סיני (במדבר כ״ח ו׳), ולאמר עולת תמיד לדורותיכם (שמות כ״ט מ״ב), גם בנרות מפורש מיד ולדורות, וכן בשלוח טמחים מפורש מיד ולדורות, ובערי הלויים לאמר ג״כ כן, וכן בירושת הארץ ותקומי גבולה, וכן כאן, וכלן מיד ולדורות, כי לפי שפי׳ הכתוב בחיו מהן שהן מיד ולדורות, לף כלן

אונד זיינען זאהנען פֿאלגענדן בעפֿעהל, דיזעו איזט ריא פֿערארדנונג פֿיר ראַו גאַנצע אָפּפֿער: איין ואלכעז גאַנצע אָפּפֿער זאָלל ריא גאַנצע נאַכט הינדורך, ביז אַן דען מאָרגען, אוף דער פֿייער-שטעללע דעז אַלטאַרז ליגען בלייבען, אונד דאַז פֿייער דעז אַלטאַרז זאָלל אויך דעז נאַכטז דרויף ברענענען:

בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: ג וְלָבַשׁ

מם ועירא הכהן

(ג) דער פריוטער זאָלל

רש"י

כים: זאת תורת העולה וגומר. הרי הענין הזה נתן ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה וללמד על הפסולין אי זה מהם עלה ירד ואי זה מהם עלה לא ירד שכל תורה לרבות הוא נתן לומר תורה אחת לכל העולין ולפי פסולין שהם עלו לא ירדו: היא העולה. היא הפסולין שנפסלו קודם שנתנו לעזרה: למעט את הלובע ואת הנרבע וכיוצא בהן אלא

מדו

תרגום אונקלוס

בְּנוֹהִי לְמֵימַר דָּא אוֹרַיְתָא דַּעֲלָתָא הִיא עֲלָתָא דְּמִתּוֹקְדָא עַל מַדְבְּחָא כָּל לֵילְיָא עַד צַפְרָא וְאֶשְׁתָּא דְּמַדְבְּחָא תְּהֵי יָקְדָא בֵּיהּ: (ג) וְיִלְבַּשׁ כהנא

באור

כן, ולדעתי אנו למדין מזה שכל מצות התורה הן מיד ולדורות, שכלן קרויים מצות, כמו ואתה קח וגו' ולתורה והמצוה (שמות כ"ד י"ב), אלה המצות ודומיהן הרבה, ולמדנו שכלן מיד ולדורות, וזה עיקר גדול בתורה, ושמא תאמר פרשת נתנו לעויס, לא נהגה עד לאחר ירושה וכבוש, וילונות האהל ג"כ לא היתה מיד, אין פי' מיד ממש, אלא כשנפשר לעשותה חייבין בה מיד, וזהו לדעתי פי' לשון הספרי אין לו אלא מיד בשעת מעשה, כלומר מעת שנפשר לעשותה מיד היא נוהגת, וכן הוא בכל מצות התורה, כמו תרומה ומעשרות וכל המצות התלויות בארץ, מיד שירשו וחלקו התחילו לנהוג ועכשו הידקן התחילו לכבוש, ומיד שכבשו וחלקו נתנו לעויס עריס לשבת, וכן בכל דבר: אהרן ואת בניו, למעלה נפרשה זאת תורה דבר אל בני ישראל, כי מדברת מהבאת הקרבנות, וישראל מביאין אותן, וכאן אמר צו את אהרן, כי מדבר במעשה הקרבנות, שהיא מעשה כהנים, מפי רמב"ן ז"ל: זאת תורת העלה, כבר מפורשת כל תורת העולה ומשפטה בפרשת ויקרא, ולא זכר בפרשה זו עוד דבר ממעשיה, אבל החל ממה דסייס, כי אם לומר והקטיר הכהן את הכל המזבחה, ולומר כאן שהיותה על הגג על המזבח, תוכל להיות אם כל הלילה על הבקר, וכוונתינו דרשו שמלת תורה לרבות גם על הפסולין שנפסלו בקדש שלא ירדו ואלין פסולין בקודש כגון רובע ונרבע וכיוצא שירדו: הוא העלה על מוקדה, כלומר תורת העולה שלמדתי היא העולה שכאמרה בפרשת ויקרא מפני הקרבתה וזריקת דמה והעלאתה על הגג מצד על המזבח, ועליה לכי מצוה לך עתה שתהיה אם כל הלילה למוקד גג עד הבקר, ולפי"ז שלימודי כל הקרבנות מתעכבים כל הלילה? לפי שלמים וחטאת ואשם מוכה בכל יום לבד העולה שנאמה מוכה בבקר ובין הערבים, ועל כל פנים היא תהיה על מוקדה לפילו כל הלילה עד הבקר: ואש המזבח תוקד בו, עוד בבקר, גם לאחר שהעבלו לימורין ופדרים, ולפילו כתעבלו בתני הלילה, לא תכבה האש שעל המזבח, כמו שיפרש למטה בענין, והמוקד יהיה מאש המזבח עצמה, לא שיביא אש ממקום אחר לעשות מוקד על המזבח, אלא מאש שהיה לילה בו, ממנה יעשו מוקד ביום: תוקד בו, במזבח, ולא יורידנה מעל המזבח

להגעירה

צו ו

הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ
עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן
אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה
על

תרגום אשכנזי מה

זאָל אַלודען דעז מאָרגענז
זיין לייננעז קלייד אַנציהען,
אונד לייננע ביינקלייידער אַן
זיינען בלאָסען לייב אַנלעגען:
דיא אַשע וועג נעהמען, אין
וועלכע דאָז פֿייער אויף דעם
אַלטאַר

תרגום אונקלוס

בַּהֲנָא לְבוּשִׁין דבוץ וּמַכְנְסִין דְּבוּץ
יַלְבֵּשׁ עַל בְּסָרֵיהּ וְיַפְרֵשׁ יַת קְטָמָא
דִּי תֵיכוֹל אֶשְׁתָּא יַת עָלְתָא על

רש"י

(ג) מדו בד • היא הכתובת ומה ת"ל מדו שתהא כמדתו: על בשרו • שלא יהא דבר חוצץ בינתים: והרים את הדשן • היה חותה מלא המחתה מן המאוכלות הפנימיות וכותבן במזרחי של כבש: הדשן אשר תאכל האש את העולה • ועשתה דשן מלאתו דשן יניח תרומה

ושמו

באור

להבעירה תוך ממנו, כי היא לשון ה', ובפי' רשב"ע ז"ל תוקד בו, ולא חוץ ממנו, אבל רשב"ם ז"ל פי' תוקד בו בלילה כמו ביום, ואיכי יודע למה נאמר, שכבר נאמר על מוקדה על המזבח כל הלילה? ואפשר שדעתו כמו שפרשנו למעלה גם אם נתעכלו בחצי הלילה, לא תכבה האש, אלא אם המזבח תוקד בו בלילה, לעפ"י שאין עליה נתחים להתעכל: (ג) ולבש הכהן, הפסיק העניין בתורת הדשן, לפי שרצה לדבר על ערוכת אם המערכה בבקר בבקר בתורת הדשן קודמת למערכה גדולה, ואע"פ שזוכר לעניין הראשון והאש על המזבח תוקד בו, כלומר כמו שאמרתי ואש המזבח תוקד בו, וכמו שיתבאר: ולבש הכהן, כשעומדין בית אב מגיחים לותו הכהן שעלה עליו הגורל לתרום הדשן, ילבש בגדי כהונתו, ללמד שהיא עבודה וצריכה בגדי כהונה: מדו בד, היא הכתובת המכסה כל הגוף, [ר"ת לונקלוס תרגם מדו לבושין, וכן תרגמתי], ומלת מדו כולל כל בגד המכסה את הגוף כלו, כי שרשו מדד, שהיא המדה, מדת האיש, וכן ויגבה שאול את דוד מדיו (שמואל א' י"ז כ"ב), כי הם עשויים כפי מדת גוף האיש, וזהו שאמרו חכמים מדו כמדתו, לפי שלא נאמר כתנת בד, שהיו אומר כתנת במשמע לף לרוך או קצר ממדתו: בד, על בדן, והם קני הפשתן שהן גדלין בדין, וכן הכתוב: ומכנסי בד, כמו כן מכנפת ומכנט, שאל"כ הוא מקושר בגדים, וזכר רק שתי אלה שהם על בשרו כלו, והם בד, והייתי חושב שלא יצטרפו כשעושק בדשן שלא יכלך בגדי קדש, לכן לומר שילבשם וכל שכן המכנפת שהיא רק על רשעו, והמכנט היכו בד, אבל בת"כ למדו תכשיט מכנפת ומכנט מן הכתובים: על בשרו, דרך כבוד, והוא כמו לבשר הערוה, כמו לו החתים בשרו מזובו (פרשה ט"ו ג'), וכן הוא לומר ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה (שמות כ"ח מ"ב): והרים את הדשן, כמו והריס ממנו בקמצו (לקמן ו' ח'), וכן ואת כל חלב פר החטאת יריס ממנו (פרשה ד' ח'), לפי שמתעלים הקומץ והחתי, על שאר חלקי הקרבן, וכן כאן הדשן שחותה במחתה כל יום היא תרומת הדשן, תרומה של דשן רב שהוא על המזבח, ולכן הצריך להגיחה אצל המזבח, כמו מורחה וכוסה, וקבלו מכאן שהיו כבלעים במקומם כדאמרי' ביומא • וכן ראוי להן: אשר תאכל האש את העלה, לומר את"כ והריס את הדשן, יכול עניים, ת"ל העולה, לי עולה יכול לאחרי עולה, כלומר שלא כשרצו עדיין לגמרי לדשן, ת"ל אשר תאכל האש, הא כיצד תוציא מן המאוכלות הפנימיות ויורד, פי' שמפנה גחלי העניים לילך ולילך ומן המאוכלות הפנימיות של אחרי העולה, כובל מלא המחתה לקיים מצות תרומת הדשן, ולזה במלוא קומצו, כמו תרומת קומץ של מנחה, לך מוסיף כרצונו עד מלוא המחתה: ושמו, בנחת, ושמו, כלו, ושמו, שלא

תרגום אשכנזי

צו ו

אַלטאַר דאַז גאַנצע אָפּפֿער פֿערצעהרט האַט: אונד זיא נעבען דעם אַלטאַר הינלענגן: (ד) ער צירהעט אַבער דיוע קלייִדער אויז, אונד לעגט אַנדרע קלייִדער אַן: וועז ער ריא אַשע אויז דעם לאַגער הינויז ברינגט, אַן אייגען ריינען אָרט: (ה) דאַז פֿייאר אויף דעם אַלטאַר מום

עַל־הַמּוֹקֵדָה וְשָׂמַו אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ:
ד וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים
אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם
טָהוֹר: ס וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ

תוקד

דרויף

רש"י

ושמו אצל המזבח: (ד) ופשט את בגדיו • אין זו תורה אלא דרך ארץ שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד בגדים שבשל בהם קדר' לרבו אל ימזוג בהם כוס לרבו לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהם: והוציא את הדשן • הכתוב בתפוס כשהיא רצה ואין מקום למערכה מוציאו משם ואין זה תורה לכל יום אלא התורה תורה בכל יום: (ה) והאש על המזבח תוקד בו • רבה כאן יקידות הרב' על מוקדה • ואש המזבח תוקד בו • והאש על המזבח תוקד בו • אש תמיד שנקלקו רבותיו במין המערכות שהיו שם: תוקד על המזבח כולן נדרש במסכת יומא וערך

תרגום אונקלוס

עַל מַדְבְּחָא וְיִשַׁוְיִנֵיהּ בְּסִטַר מַדְבְּחָא:
(ד) וְיִשְׁלַח יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיַלְבֵּשׁ לְבוּשִׁין
אָחֳרָנִין וְיִפֵּק יָת קֻטָּמָא לְמִבְרָא
לְמַשְׁרְיָתָא לַאֲתַר דְּכִי: (ה) וְאֶשְׁתָּא
עַל מַדְבְּחָא תהי

באור

פוזר כך שנוי בת"כ, וכל זה לכבוד התורה: אצל המזבח, במזרחו של כבש, כמו שכתוב והשליך לותה לכל המזבח קדמה אל מקום הדשן (פרשה ו' ט"ו): (ד) ופשט את בגדיו, בגדי כהנה, ולבש בגדים אחרים, גם לותן בגדי כהנה הן, אלא פחותין מהן, וזהו שמרו בת"כ בגדיו בגדים מקיש בגדים שפשט לבגדים שלבש, מה בגדים שפשט הראויים למלאכתו, אף בגדים שלבש הראויין למלאכתו, ת"כ למה נאמר אחרים פחותין מהן • ולפי שמניהן בגדי כהנה היו תורה אלא דרך ארץ, כמו שכתב רש"י ז"ל שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד, בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, ולפי שהיו תורה לא בא הכתוב שלא ילמדנו שאל ילמד אם לבגד פחותין לפנות בכבוד העבודה, כשילבו בזויה בעיני, אלא אם רוצה לובש פחותין, ויש מרבותינו שאמרו שאין הוצאת הדשן בבגדי כהנה: והוציא את הדשן, כל הדשן הנשאר מן הקרבנות והעצים הרגים, שנוברין לותו כל יום בתפוח על המזבח, וכשמתרבה ואין מקום למערכה, מוציאו משם, ואין זה תורה בכל יום, אלא התורה תורה בכל יום: מחוץ למחנה, לבית מוקדות: טהור, פרשתיו בפר מזיח: (ה) והאש על המזבח תוקד בו, אחר לעניין הראשון זה שאמרתי כל הלילה עד הבקר והאש המזבח תוקד בו, שאע כשכבר לותה עד הבוקר תוקד ואל יכבה, והריח לת הדשן, ויביא אש תדשה להעביר מערכה ליום זה, וכן בכל יום ויום, אלא כשיריח הדשן וגם לאחרי כן עוד תהיה אש המזבח של אותו יוקדת בו, כי לא תכבה כלל, רק בנקר בנקר יבער עליה על האש היוקדת לא יביא אש תדשה מחוץ על המזבח, וכן לא יבעיר העני' למטה ויעלה, אלא כריך שיבערם באש שעל המזבח, וכן אמרו רבותיו שהנתת אליה תהיה ברוח המזבח, זהו פשוטו של מקרא • אבל לפי שנכפל ענין זה פעמים על מוקדה על המזבח,

ואש

תּוֹקַד־בּוֹ וְלֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ
הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר וְעָרַךְ
עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ
חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: י אֵשׁ תָּמִיד
תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא
תִכְבֶּה: ס יא וְזֹאת תּוֹרַת

המנחה

דרויף ברעננען: עז זאלל ניט
ערלאָשען, דער פריזטר זאָל
יעדען מאָרגען פֿרישען האָלץ
דרויף לעגען: דאָז טאָגליכע
גאַנצע אָפּפֿער דריף אָרד־
נען, אונד הערנאָך ריא
אָפּפֿערשטיקע דער פֿרייד־
אָפּפֿער דרויף אין רויך אויף־
גיהן לאַסען: (ו) איין בע־
שטאָנדיגעז פֿייאר זאָל אויף
דעם אַלטאַר ברעננען, גיא

פיר

ערלאָשען: (ז) דיזעז איזט דיא פֿערָארדנונג

תרגום אונקלוס

תֵּהֵי יָקְדָא בֵּיהּ לָא תִטְפֵּי וַיבָעֵר עֲלַהּ
כַּהֲנָא אָעִין בְּצִפַּר בְּצִפַּר וְיסַדַּר עֲלַהּ
עָלָתָא וַיסַק עֲלַהּ תַּרְבֵי נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
(ו) אֶשְׁתָּא תְּדִירָא תְּהֵי יָקְדָא עַל
מַדְבְּחָא לָא תִטְפֵּי: (ו) וְדָא

אוריתא

רש"י

וערך עליה העולה · עולת תמיד היא תקדוש:
חלבי השלמים · אם יביאו שם שלמים ורבותיו
למדו מכאן שעלי על עולת הבקר השלם כל
הקרבנות כולם מכאן שלא יהא דבר מחובר
לתמיד של בין הערבים: (ו) אם תמיד. יש
שנאמר הרי תמיד היה שמדליקין בה את הכרות
שנאמר בה להעלות נר תמיד אף היא מעל
מזבח החיצון תוקד: לא תכבה · המכבה אם
על המזבח עובר בשני לאוין: (ז) זאת תורת

המנחה

באור

ואם המזבח תוקד בו, והאש על המזבח, אם תמיד תוקד, למדו רבותינו מכאן מכין המערכות,
י"ח אמים וי"ח שלשה וי"ח לרבעה: ובער, כל הבער על אם מלהטת ואוכלת סביבותיה,
כמו ויבער ביעקב כאש להבה סביב (ליכה ג' ג'), והן העצים המעלים להבה ובוערים:
בבקר בבקר, אין ספק שמו פעמים רבות ביום ובלילה עצים על האש שלא יכבה, אבל
הכתוב הזה מלמד שבכל בקר כריך מערכה קודם עולת התמיד, וגם אם יש אם ועצי
הרבה מצוה להוסיף בבקר בבקר שני גזירי עצים עם תמיד של שחר, וכן בתמיד של בין
הערבים, ולמדונו מן וערכו בני אהרן הכהנים אם על המזבח וערכו עצים על האש (פרשה
ח' ח'): וערך עליה, על האש, והעריכה מפורשת בפרשת ויקרא שהן הנתחים: העלה,
לפי הפשט כמו העולות שהן נכלות, וכן חלבי השלמים נכלות, ולא זכר חטאת ואשם, ואפשר
חלבי השלמים, החלבים האמורין בשלמים, שהן עצמן לותן שבחטאת ואשם, ולפי שנאמר
העולה, למדו רבותינו שהיא עולת התמיד שתקדים לכל הקרבנות: עליה, על המערכה
שם אם ועצים האמורה בענין, ורבותינו ז"ל למדו מכאן על עולת הבקר השלם כל הקרבנות
כלם, מכאן שלא יהא דבר מחובר לתמיד של בין הערבים, כמו שפי' רש"י ז"ל, ולפי הפשט
הלשון עליה האמור כמו עליה הראשונה האמור בפרט עליה על המערכה הזו השלם הכל,
על עצים הנערכים עם תמיד של בין הערבים: (ו) אש התמיד, לפי שנאמר היא העולה על
מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר, שלא יהא לומד שמותר להתעכב כל הלילה,
לא שהריכין להתעכב כל הלילה עד הבקר, ותלמוד אם נתעכבה בחצות הלילה אין צורך שוב
להא, לכן נאה אם תמיד תוקד על המזבח, בין עליה דבר בין אין, תוקד אם על המזבח,
ותמיד בכל זמן, כמו שאמרו בת"כ תמיד אפילו בשבת, אפילו בטומאה: לא תכבה, תי"ו

תכבה

תרגום אשכנזי

פֿיר דאָו שפייזאָפֿער : דיא
קינדער אהרן'ז ברינגען עז
פֿאָר דעם עווינן צום אַלטאַרע
הין : (ט) דער פריזטער נימט
זיינע האַנד פֿאָלל פֿאָן דעם
פֿיינזטען מעהלע דעז

רש"י

המנחה . תור' אחת לכולן להטעינן שמן
ולבונה הלמורין בעכן שיכול אין לי טעונות
שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת
מנחת כהנים שהיא כליל מכן ת"ל תורת :
הקרב אותה . היא הבאה בקרן דרומית
מערבית (ס"א מערבית הדרומית) : לפני ה'.
הוא מערב שהוא נגד אהל מועד : אל פני
שהכבש נתון לאותו הרוח : (ח) (והרים ממנו .
קמיצה) : בקמצו . אלא יעב' מדה לקומץ :

תרגום אונקלוס

אוֹרַיְתָא דְּמִנְחְתָא דְּיַקְרְבוּן בָּנֵי
אַהֲרֹן קֳדָם יְיָ לְקֻדָּם מַדְבְּחָא :
(ח) וְיַפְרֵישׁ מִנַּיהּ בְּקוּמְצֵיהּ מִסּוֹלְתָּא

דמנחתא

המזבח . הוא הדרום שהוא פניו של מזבח
מן המקובר שיהא עשרון אלם בבית לחת בשעת
מסלת המנחה ומשמנה . מכאן שקומץ ממקום
שבתרבה

באור

תכבה על האש, וכתב שני פעמים, לעבור עליו בשני לאוין כדברי רש"י ז"ל, ורמב"ם ז"ל
כתב (הלכות מעשה קרבנות) המכבה אש המזבח לוקה שנאמר לא תכבה לפיכך גחלת אחת,
לפיכך הורידה מעל המזבח וכבה לוקה, וטעמו לדעתי שהוא הראשון והאש על המזבח תוקד
בו לא תכבה, כל אש שעל המזבח יהיה מוקד, לא תכבה כלל מן האש ההוא, על כן המכבה
לפיכך נחלת לאחת לוקה, ופסוק זה תמיד מצוה על הכהנים שילהיבו המזבח תמיד, לא תכבה
האש לא ביום ולא בלילה, ואש התעכלו להבעירה עד שכבה מחליש שברין בלאו אחד אינו
לוקה שאין בו מעשה, וכן דעת רמב"ן ז"ל : (ו) וזאת תורת המנחה, היא המפורשת בפ'
ויקרא, וכתפרשו שם משפטיה, וכאן מצוה מה שלא נאמר שם, וכמו תורת העולה שלמעלה,
מצוה מהקטרה והילך, כן במנחה מצוה מהקטרה והילך ללמד משפט הזריק, כמו
שיתבאר, וזהו פשוטו של ענין : הקרב אהה, כמו תורת העולה שנאמרה על הקטרה
והילך, כתחדשו בה ג"כ דברים רבים מענין הפסולין שעלו למזבח ליזו ירדו וליזו לא ירדו,
ודיני המערכות ומשפט האש שעל המזבח, כן מנחה שנאמרה בעבור דיני הזריק, כתחדשו
בה דינים במנחה עצמה, כי לא נאמרה הקרבה בפרשת ויקרא במנחת סלת, שצריך להגישה
בקרן דרומית מערבית כי לפי שנאמר לפני ה' שהוא מערב לנגד ההיכל, ונאמר על פני
המזבח שהוא דרום פניו של מזבח, שהכבש נתון שם, הא כיצד מגישה בקרן דרומית מערבית,
וחלת הקרבה בכלי שהמנחה בו, כמו והקריבה אל הכהן והגישה אל המזבח (פרשה ב' ו'),
מה הקרבה בכלי אף הגשה בכלי ואין צורך שינוי הכלי במזבח, אלא הכלי לבדו : חורת
המנחה, תורת אחת לכלן להטעינן שמן ולבונה הלמורין בעכן, שיכול אין לי טעונות שמן
ולבונה אלא מנחה שזריזה נאכלין מנחת כהנים שהיא כליל מכיין, ת"ל תורת, כן הוא בת"כ :
הקרב אהה, מקור מבנין הכבד הנוסף . וכלומר זה שאמרתי לך בסדר ויקרא והגישה אל
המזבח, רבוני שיקריבה בחודו של קרן מערבית דרומית : (ח) והרים ממנו, בעבור הקומץ
והלבונה הוצרך לומר והרים, שאתיין תרומה, ומפורש בפרשת ויקרא : בקמצו, פרשהו
(ויקרא ב' ב') : מסלת המנחה ומשמנה, ויכול קומץ אלא מן הסלת והשמן שבלול בה, לא
מן הלבונה, אלא הלבונה מלקט מעל המנחה בפני עצמה ומקטירה כלה, וזהו שהפסיק וחמר
את כל הלבונה אשר על המנחה, כלומר לא מקנתה כמו שעשה בסלתה ושמנה . ולפי הפשט
אבר כאן מנחת סלת, שהרי אמר שיקמוץ מסלתה ומשמנה, וכל שאר המנחות אינן נקמצות

הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־
הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה
וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ
אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה: ט וְהַנּוֹתֶרֶת
מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מַצּוֹת
תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בֶּחָצֵר
אהל

דעז שפייזאפפערו, אונד
פאן דעם אלטע, אונד אללען
ווייראויך, דער אויף דעם
שפייזאפפער ליגט: אונד
לאסט אויף דעם אלטאר דען
דופט דאפאן צום אנגענעהמן
גערוך אויפשטייגען, דעם
עוויגען צו עהרען: (ט) וואז
דאפאן איבריג איזט, זאללען
אהרן אונד זיינע זאהנע עסען:
אין אונגעזויארטע קוכען זאלל

עז געגעסן ווערדן, אן אייניעם הייליגען אָרטע, אים הָאפּע דעז

תרגום אונקלוס

וְיָת כָּל לְבוֹנְתָא
דִי עַל מִנְחָתָא וְיַסֵּיק לְמַדְכְּרְתָּה
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא אֲדָכְרָתָהּ קֳדָם יְיָ:
(ט) וּדְיִשְׁתָּאַר מִנֵּיהּ יֵיכְלוּן אַהֲרֹן
וּבְנוֹהִי פַּטִּיר תִּתְאֲכֵל בַּאֲתַר קַדִּישׁ

רש"י

שכתרבה שמה: (המנחה · שלש תהא מעורבת בחברתן): ואת כל הלבונה אשר על המנחה והקטיר · מלקט את לבונתה לאחר קמיצה ומקטירו ולפי שלש פירש כן שלא נחלת מן המנחות בזיקוק הוצרך לשנות פרשה זו לכלול כל המנחות כאחת: (ט) במקום קדוש ·

ויאכלו

באור

שלא שלח לאחר לפייתן, לפי שעליה נח לדון בפרשה זו בדין הזירים, ועפ"ב כל מה שנתת בפרשה זו בגוף מעשה המנחה, כגון גם בשאר המנחות, שהרי לומר ואת תורת המנחה תורה לחת לכלן לכל מה שלמור בענין: אזכרתה, מפורש (פרשה ג' ג'): (ט) והנותרת, פרשנהו (פרשה ג' ג'): יאכלו אהרן ובניו, בסדר ויקרא לומר והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו (פרשה ג' ג'), שומע אני רצו יאכלו רצו לא יאכלו, או יתנה בממון למי שירצו, פי כאן יאכלו אהרן ובניו, שחייבים הכהנים לאכול שירי המנחות: מצות האכל, במנחת מלפה תנור נאמר סלת חלות מצות וגו' ורקיקי מצות · ובמנחת מחבת נאמר מנה תהיה, ומנחת מרחשת היצוה להן בפסוק והבאת את המנחה וגו' שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ (שם י"ח), ולפי שנאמרו מצות, ובקמיצות לאחר לפייתן, לא הוצרך לומר על הזירים שיהיו מצות, לבד מנחת סלת שזירים סלת, הייתי לומר שמותרין הכהנים לאכלן חלוט, על כן חזר וכתב כאן מנחת סלת, להזהר על הזירים מצות תאכל · ואכל מי' לאפוקי להכתב יאכלו אהרן ובניו מצות, וחזר לומר תאכל למצה, וכן לאמרו בת"כ מצות תאכל מצה, לפי שהיתה בכלל היתר ונאפרה וחזרה והותרה יכול תחזור להיתירה הראשון, ת"ל מצות תאכל מצה: במקום קדש, היא העזרה, ושרש קדש מורה על הבדל שנאמר הקדש מן החול, כמו ולהבדיל בין הקדש ובין החול (פרשה י' י'), וחול על המנהגים שנוהג בכל אדם בדברים אשר תחת השמש, וקדש הוא על המנהג המתעלה מהן, ומטעם זה הנפלאות שעושה השם, לפי שאינן כמנהגו של עולם, נקראים דרך הקדש, כמו אלהים בקדש דרכך וגו' ומיד אתה האל עושה פלא (תהלים ע"ז ט"ו), ובשירה מי כמכה נאדר בקדש, ומיד כורא תהלות עושה פלא (שמות ט"ו י"א), וכן העזרה שעובדים בו עבודת המזבח על פי חקים ומנהגים במצות אלהים, לא כמנהגי בני אדם העובדים בתגרות מלכים, נקרא מקום קדוש: בחצר אהל מועד, העזרה, ובתרגומו בפ' ויקרא, ולא אמר בפתח א"מ, לפי שפתח מגולה ואזכר א"מ כולל גם הלשכות המקורות בעזרה · ושם יאכלו הכהנים את מתנותיהם ·

ואכל

דעז שטיפטזגעצעלטז זאללען זיא עז פערצעהרען: (י) עז זאלל ניכט געזייארט געבאקען ווערדען, איך האבע עז צו איהרעם אנטהיילגעגעבען, פאר מיינען צום פייאר בעשטימטען אפפערן: עז איוט איין אללערהייליגוטעז, זאך ווייא זינדענאפפער אונד שולדאפפער: (יא) יערע מאנופערזאן אונטער דען קינדערן אהרן'ז ראדף עז עסען, דיזעז זייא אויף עווינגען צייטען פיר אירע נאכקאמען איין בעשטימטער טהייל אן דען פייאראפפערן דעז עווינגען: וואז

רש"י

ואיזהו בחכר לאהל מועד: (י) לא תאכלה ממין חלקם. לפי הזירים לאוכלים בחמין: כחטאת כאשם. מכאן אומר היה כחטאת לפיכך קומצה שלא לצאתה פסולה מכאת כדבה הרי היא כאשם לפיכך קומצה שלא לצאתה כשרה: (יא) כל זכר. אפי' בעל מום למה נאמר אם לתכילה הרי כבר אמור לכם תלהיו מקדשי הקדשים וגומר אלא לרבות בעלי מומין למחלוקת

תרגום אונקלוס

קדיש בדרת משכן זמנא יכלונה:
(י) לא תתאפי חמיע חולקהון יהבת יתה מקרבני קדשין קדישין היא כחטאתא וכאשטא: (יא) כל דכורא בבני אהרן ייכלינה קיים עלם לדריכן מקרבניא די כל דיקרב

באור

ואחר שנאמר זה לא היה צריך לומר במקום קדוש, ואמרו בת"כ שאילו אמר במקום קדוש הייתי אומר במאכה לויה, אנס הוא קדוש נגד שאר המקומות שאין זבים וזבות נכנסין לשם, ואילו נאמר בחצר א"מ, לא התרנו הנשכות הנבויות בחול ופתוחות לקדש, ת"ל במקום קדוש לרבות גם אלו: (י) לא תאפה חמץ, כמו שאמר מצות תאכל על הזירים, נא ליתן ל"ת על הזירים שלא תאפה קמץ, ות"ו תאפה שב על והטותרת: חלקם נתתי אותה מאשי, הטותרת הזו כתתי לחלקם מאשי, כלומר היא דומה לקומץ, שהוקטר על גבי ה', שאין הטותרת קדשים קלים, לא המנחה כלה היתה רחויה לעלות על גבי, ואני הפרשתי להם החלק הזה מאשי, לכן דין הוא לטותרת עם הקומץ העולה לאשים, מה העולה לאישים הזהרתי לא תעשה חמץ, אף הזירים לא תאפה חמץ, וכן אמרו בפ' כל המנחות שם החמיצו זירים עובר בל"ת, ולמדוה ממקרא זה: קדש קדשים הוא, כקומץ עצמו שהרי חלקתיו מאשי: כחטאת וכאשם, שחלביהן עולין לאישים, ובשר אשם לכהנים, קדש קדשים הוא ונאכל לפנים מן הקלעים לזכרי כהנה, כן טותרת מן המנחה קדש קדשים היא, ושמא תאמר עדיין לא נאמרה פרשת חטאת ואשם, ועוד מה נורך לומר כן ובמנחה עצמה נאמר קדש קדשים היא? הטעם לפי שבמה מצינו עולה שבלה למזבח, לכן חטאת ואשם שהן ק"ק כעולה, בשרן שהוא לכהנים, הדעת נותנת שהן חלק מאשי ה' ליאכלן בקדש, לבל מנחת ישראל לא מצינו שבלה למזבח, הייתי תומר הקומץ לבד ק"ק לא שיהי המנחה, על כן נאמר שדומה לחטאת ואשם, כן נראה לי לפי פשוטו, ודבוותיהו דרשו עליו בת"כ, ואין הדרש סותר פשוטו של מקרא: (יא) כל זכר, ולא הנקבות: כל, לאמרו דבוותיהו לרבות בעלי מומין, ואם לתכילה כבר

אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ׃ פ שני
יג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
יג זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־
יקריבו

תרגום אשכנזי מח

וואָס דראָן אַנריהרט, זאָלל
היליג זיין: (יב) דער עוויגע
שפּראַך צו משה, ווי
פֿאָלגט: (יג) דיזעז איז דאָס
אָפּפֿער וועלכעס אהרן אונר
זיינע זאָהנע אַם

תרגום אונקלוס

דְּיִקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדַּשׁ׃ (יב) ומַלֵּיל
יי עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ (יג) דֵּין קׇרְבָּנָא
דְּאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי דִּי יקרבון

ר ש"י

למחלוקת: כל אחר יגע יגומר. קדשים קלים
לו קולין ויגעו בהן ויבלעו ממנו: יקדש. להיות
כמוהו שאם פסולו יפסלו ואם כשרה יאכלו
כאומר המכחה: (יג) זה קרבן אהרן וכניו.
לפי ההדיוטות מקריבין עמידת הליפה ביום
שהם

באור

לומר לאם אלהיו מקדשי הקדשים וגו' (פרשה כ"ח כ"ג), אלא לרבות בעלי מומין למחלוקת
ועיד יתנאר (שם): חק עולם לדרתיכם, אי אפשר לומר בלי הפסק, כי אינו מקדש
ובטלו מנחות, אלא חק עולם כל זמן שמקדש קיים, והוו לדורותיכם פעם נמי פעם
אחד, כל דור שמקדש נמי נוהג חק זה, ועתיד המקדש להבנות ב"ב, ויהא חק זה
לעולם, ונת"כ חק עולם לבית עולמים, לדורותיכם שיהא הדבר לדורות, כלומר
בית עולמים הוא המקדש שבנה שלמה, ואמר עליו בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך
עולמים, כי אם הוא עתה אחד, עתיד להבנות לעולמים, ויהא חק זה בדורות הבאים:
מאשי ה', אין להם אלא אחר מתן לישים: כל אשר יגע בהם יקדש, פי' רשב"ם ז"ל
קודם הנגיעה יהי' טהור, ואין טעם לפי' זה כי לא מצינו בכל המקרא יקדש על טומאת הגוף,
אלא יטהר כמו לא יאכל עד אחר יטהר (פרש' ד"ב ד'), וביום השביעי יטהר (במדבר י"ט י"ב),
ואם על ההכנה ושהרת הלב יאמר יתקדש בהתפעל, כמו הנגזים אל ה' יתקדשו (שמות י"ט
כ"ב), והתקדשתם והייתם קדושים (פרש' י"ח מ"ד), אבל יקדש בקל ענינו יהיה קודש, ואין
זה אלא כדברי רבותינו שאם נגע בה חולין או ק"ק ובלע ממנה מקום הבלוע קדש קדשי' כמוה,
אם פסולה יפסלו, ואם כשרה יאכלו כאמור שנה, כמו שפי' רש"י ז"ל, ונם רשב"ע ז"ל אמר
כל אחר יגע, במנחה בחטאת ובאשם הוא קדש לשם, ונת"כ שנו כל אחר יגע בהם יקדש, יכול
אעפ"י שלא בלע, ת"ל בהם מגיבלע, וכן שנו אבל חטאת כל אחר יגע בשרה יקדש, יכול
אעפ"י שלא בלע, ת"ל בשרה עד שיבלע, ויש נגיעה שלגד הדבר בלי בלוע כמו הנגיעות
האמורין אבל טומאה, וכמו כל הנוגע בהר (שמות י"ט כ"ג), אבל נגיעה האמור כאן היינו
שלא בלוע, ועיקר הלמוד מחטאת שאמר וכל אחר יגע בשרה, ואמרו פרט לעצמות וגידין
וקרנים וטלפים, לפי שאין מהן בלוע, וכאן אמר בהם, לכלול המנחה והחטאת והאשם בדין
אחד: יקדש, יהיה דינו כדין קדש שבלע ממנה, ורק החלק שבלע, כמו שאמרו יכול אם
נגע במקלתו יהא כלו פסול, ת"ל כל אחר יגע בהם יקדש, הא כיצד חותך מקום שבלע. וכך
פרושו לדעתי, שאם מקלתו לוסר כלו, יאמר כל אחר יבלע ממנו יקדש, עכשיו שתלה האיסור
בנגיעה, אין לך שלא מקום הנגיעה לפי שבלע, וחותך לותו והשאר מותר: (יג) זה קרבן
אהרן ובניו, פי' רשב"ע ז"ל לו אחד מבניו תקתיו, ולפי' זה המקרא מדבר במנחת כה"ג, וכן
פי' רשב"ם ז"ל לפי הפשט בני אהרן הכהנים הגדולים העומדים תחתיו, וחכמי' דרשו שכל כהן
הדיוט בשעשה עבודה לשעבה צריך חיסוך במנחה, ואני רואה שכפי פרושם אין סדר למקראו',
וכמו שאמר שם הכהן המשיח יקטא (פרשה ד' ג'), יאמר זה קרבן הכהן המשיח אחר יקריב
לה' ביום המשח אותו וגו' מנחה תמיד חק עולם לה' מחציתה בבקר ומחציתה בערב? ואם כבר
אמר זה קרבן אהרן וכניו וגו' ביום המשח אותו שהן אהרן והמשוחים מבניו תחתיו, למה חזר
לומר

תרגום אשכנזי

צו ו

אַם טאָגע זיינער זאַלבונג, דעם עוויגען צו עהרען, דאַר־ברינגען זאָללען, יעדער צייט איין צעהנטהייל אֵפֹה פֿיינעז מעהל, צום שפייזע אָפפֿער דיא העלפֿטע דעז מאָרגענז, אונר דיא העלפֿטע דעז אָבענדז: (יד) אין איינער פֿפֿאַננע זאָלל בשמן

יַקְרִיבוּ לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב: יד עַל־מַחֲבַת בשמן

רש"י

שהם מתחכין לעבודה לבל כ"ג בכל יום שנאמר מנחה תמיד והכהן המשיח תחתיו מבניו

תרגום אונקלוס

יַקְרִבוּן קֻדָּם יְיָ בְּיוֹמָא דְּיִרְבּוֹן יָתֵיהּ חַד מִן עַסְרָא בְּתַלַּת סְאִין סוֹלְתָא מִנְחָתָא תְּדִירָא פַּלְגוּתָא בְּצַפְרָא וּפַלְגוּתָא בְּרַמְשָׁא: (יד) עַל מַסְרִיתָא בשמת

באור

לומר והכהן המשיח תחתיו מבניו? לבל כל מקום שנאמר להרן ובניו בתורה, עניו כה"ג וכהנים הדיוטים, כמו שיתבאר (פרשה כ"ד ג'), וכן זה קרבן להרן ובניו בפשוטו, שכלם יתחנכו בפעם ראשון במנחה זו, בין כה"ג בין כהן הדיוט, ויקריבוה רק ביום המשח אותם פעם אחת, ולפ"כ לומר מנחה תמיד, כמו ומנחה תמיד, כלומר המנחה הזאת תהיה ג"כ תמיד, וזכר ופירש שהכ"ג לבדו יעשנה תמיד, וזהו והכהן המשיח תחתיו מבניו וגו', ולולי ידבר רק על כה"ג מה ענין ביום המשח אותו עם מנחה תמיד, מיום המשח אותו מנחה תמיד היה ראוי להאמר, על כן לומר רשב"ע ז"ל לרבים אומרים כי זה בי"ת תחת מ"ם, והטעם כי מיום המשח אותו, הנה זה חייב להקריב מנחתו תמיד, לבל ילין קרוך לדוקק זה כמו שאמרנו: המשח אותו, כי' רשב"ע ז"ל אותו לבדו שכך יונק על רשעו שמן המשחה, ולין זה הכרע. גם בניו נקראים משוחים לפי שמתחנכים לעבודה, שנאמר ואת בניו תקריב וגו', ומשחת אותם כאשר משחת את אביהם וכהנו לי (שמות מ' ט"ו), וכן אלה שמות בני אהרן הכהנים המשוחים אשר מלא ידם לכהן (במדבר ג' ג'), וכן ביום המשח אותו, כלומר כל כהן בשמשח לגדולת במלאת ידו לעבוד עבודה, פרוש תקריב תחלה מנחה, לבל תאחר משיח ליום אחר מי שמשח בשמן המשחה, שהוא הכה"ג, ולולי לומר ביום המשח אותם, הייתי אומר שלא בגטוו כן רק בפעם הראשון כשמשחו להרן ובניו כאחד: מחציתה, בשיקוי ופרושו מחצית המנחה כלה, מביא למקדש עשירית האיפה למנחה, ושוכח אותה לבנים האחד לבקר והשני לבין הערבים, לפ שביום מחצית מביתו בבקר ומחצית בערב, וכן הוא בגמרא: מחציתה בבקר, שב על מנחת תמיד, שהיא מנחת חבתין של כה"ג, ועליה לומר מחציתה בבקר ומחציתה בערב, לבל מנחת קנוך של כה"ג והדיוט ילין קרוך לפרש, כי היא ככל המנחות שנאפין עשרון ומקריבו בפעם אחת: (יד) על מחבת בשמן העשה, כבר נכתב שמן למנחת מחבת בפרשת ויקרא, ושמן הנאמר כאן להוסיף לה שמן: מרובה חביאנה, לומר רשב"ע ז"ל אין לו לא, ויש מי שאומרים רבה, ולי"ל במהרה, לבל רש"י ז"ל כי' תלושה ברותחין כל ברכה, וכן הוא ורשב"ם ז"ל לומר לפי ענינו רבה בשמן, ולפי שהיה מלפה תנור קרוך להלכיכה בשמן: חביאנה, וכן תקריב הכהן עגמו יעגוד עבודתה, וכן הוא בתוספתא דמקלים: תפיני, כי' רשב"ע ז"ל טעמו תקון ולין לו ריע, ורשב"ם ז"ל לומר לשון לפיה, שלא תסרה, והניח דוגמות, ורש"י ז"ל כי' לפיה לפיות הרבה לאחר שליטתה לופה בשמן ואחר ומטגנה במחבת, מפרש מלת תפיני שמשמעותו לשון לפיות רבות, לבל זה שאומר שלופה בשמן ולא"כ מטגנה במחבת לאחר

גלמד

בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מֻרְבֶּכֶת תָּבִיאֶנָּה
תְּפִינֵי מִנְחַת פִּתִּים תַּקְרִיב רֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָה: טו וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ
תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ חָק־
עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תֻּקְטָר:
טז וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה
לֹא תֵאָכֵל: פ

וידבר

זאלל עז מיט אֶל צוגעבּט
געמאַבט ווערדען, אַבגעזאָט-
טען זאללוט דוא עז ברינגען:
צוויבאַק אונד אין שטיקען
צערבראָכען זאללוט דוא
דיזעז שפייזאָפּפער, צום
אַנגענעמען גערוך, רעם עוויגן
צו עהרען אָפּפערן: (טו) רער
געואַלבטע פריזטער, וועלכר
פּאָן רען זאָהנען אהרן'ז איהם
פּאָלגען ווירד, זאלל עז צום
בעריטען: אויף עוויגן צייטען

ויקרא ו

איין בעשטימטער טהייל רען עוויגען צו עהרען, מום גאַנץ אין רויך אויפגעהן:
(טו) אַללע שפייזאָפּפער איינעז פריזטערז זאָלל גאַנץ געאָפּפערט אונד ניכט
געגעסען ווערדען:

רער

תרגום אונקלוס

כְּמִשַּׁח תִּתְעֲבֵד רְכִיכָא תַּיְתֵינַהּ תּוּפְיֵנִי
מִנְחַת בְּצוּעִין תְּקָרֵב לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ: (טו) וְכָהֲנָא דְיִתְרַבֵּא
תְּחוֹתוֹהִי מִבְּנוֹהִי יַעֲבַד יָתַהּ קְיָם
עָלַם קֳדָם יְיָ גְּמִיר תִּתְסַק: (טו) וְכָל
מַנְחָתָא דְכָהֲנָא גְּמִיר תְּהֵי לָא תִתְאֲכֵל:

ומליל

ר"ש"י

מנכיו חקת עולם: (יד) מרבכת. קלוטה
ברותחין כל גרכן: תופיני לפויה לפיות
הרבה ולאחר חליטתה לופה בתנור ואחר
ומטגנה במחבת: מנחת פתים. מלוד שטעון
פתיתה: (טו) המשיח תחתיו מבניו. המשיח
מבניו תחתיו: כליל תקטר. אין נקמנת
להיות שיריה נאכלין חלק כולה כליל וכן כל
מנחת כהן שלבדה כליל תהיה: כליל. כולה

שוה

באור

כלומר מזה, ומסדר הכתוב משמע שתקלה מטגנה על מחבת ואח"כ לופה בתנור, ונגמ' למדוה
מן תופיני תלפה נלה תלפה נל, ומלת תפיני כולל מלפה תנור ומחבת שהכל לפויה כי לחמל
מלפה תנור, ואחריו ולם מכתה על המחבת כלומר לפוי במחבת או במרחצת. ולפשר שנריך
לעשות תלה י"ב חלות ולחלותן מעט בתנור ואח"כ על מחבת, ופותת כל חלה לשנים, מחנית
כל לחת בנקר, ומחניתה בין הערבים, לא שילפה שם שלות שלמות בנקר, ושם החלרות בין
הערבים, לו שילפה כלם בנקר, ויהיו שזה לנין הערבים, חלה תופיני שיהיו כלפות כלן
בנת לחת, ואח"כ תהיה מנחת פתים שפותתן לחלחין, ומקריב החני בשחר ואחני בין הערבי',
וכן פסק רמב"ם ז"ל (מעשה קרבנות פרק י"ג), ולחב"ד ז"ל חולק עליו, ומדברי הכתוב רלי',
לפסק ל"מ ז"ל, גם הרב בעל משנה למלך למד פתיתת החלות ממקרא זה, והוכיח הדגרים מן
המשנה ונגמ', ועין להלריך: (טו) והכהן המשיח תחתיו מבניו, לא שבן משיח יעשנה
תחת לנין, שא כדל המקרא כדברי רש"י ז"ל המשיח מבניו תחתיו, שיהיה כ"ג תחתיו, ואפש'
שעל כן נכתב כן, לפי שכל המשוחים דור דור בניו הם והייתי חומר שבא ללמד שאין מקריב
לדורות מנחת חביתין רק כ"ג בן כ"ג, על כן סמך תחתיו למשיח, וכני תחתיו על לחרון
הנוכר בראש הענין, לפש"י שמבניו כהן הדיוט: חק עולם להי', לפר קטן הוא זה להי' מן
הקרנ"ג: בליל תקטר, לא יקח ממנה קומן ומקריב הקומן לבדו, והשיריס לבדס, חלה

יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת
בִּמְקוֹם אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת לִפְנֵי יְהוָה
קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃ יט הַכֹּהֵן
הַמְחַטֵּא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה בְּמָקוֹם
קדש

(יז) דער עוויגע שפראך צו משה, ווי׳ פאלגט: (יח) רעדע צו אהרן אונד זיינען זאהנען, אונד זאגע איהנען: דיזעו איזט דיא פערארדנונג פיר דאז זינדאפפער: אן דעם ארטע, וא מאן דאז גאנצע אפפער שלאכטעט, זאלל אויך דאז זינדאנאפפער פאר דעם עוויגן געשלאכטעט ווערדען, עז איזט איין אללערהיליגזטעו: (יט) דער פריזטער, וועלכער זינדאנאפפער ברינגט, זאלל עז אויך פערצעהרען: אן איינעם היליגען

רש"י

חוה לגבוה: (יט) המחטא אותה. העובד עבודותיה שהיא כעשת חטאת על ידו: המחטא אותה יאכלנה. הרשות לעבודה יצא טמא בשעת זריקת דמי׳ שאינו קולק בשר ואי אפשר לומר

תרגום אונקלוס

(יז) ומליל יי עם משה למימר:
(יח) מליל עם אהרן ועם בנוהי למימר דא אוריתא דחטאתא באתר די תתנכס חטאתא קדם יי קודש קדישין הוא׃ (יט) כהנא דמכפר בדמא ייכלינה באתר
קדיש

באור

כליל תקטר הכל בגדר לחת, שהכל שוה בה, וזהו כליל ולינתו על עולה כמו שאמר רש"י ז"ל, לכל זה השם נופל לבד מנחת כהנים, ודמיה לז תחפון זנחי נדק עולה וכליל (תהלים כ"ב ד"ח), ולפי שמלת כליל מן כל יאמר תקטר, כלו׳ הכל להקטר, וכן כלילת יופי (איכה ב׳ ט"ו), פלה יפה, כליל תכלת (שמות ד"ח ל"ח), כלו תכלת, [ת"ח על דרכי הוא שם מופלט, ובלי שמו כמשפט תואר הפעל], (טו) וכל מנחת כהן, שלא נדבה, מפי׳ רש"י ז"ל, כלומר לא מנחת חיובך של כהן הדיוט האמור בעניו שלא כל מנחת כהן לפיכך מנחת כדבה שלו, וכן תמרו בת"כ לין לי שלא מנחת חובתי מנחת כדבתי מכיון ת"ל וכל מנחת כהן, לכל עזירית החפה של כהן על חטאת חיבה כליל, שלא הקומץ קרב לבדו והשיריס לבדם, כמו שכתוב והיתה לכהן כמנחה, ואמר ר"ש (ת"כ פר׳ ויקרא) כמנחת יחיד שהיא נקמצת, ואם כן חיבה כליל, ושמא תאמר למה טניחה מכלל וכל מנחת כהן כליל תהיה, לפי שאין עזירית החפה של חוטא בכלל מנחה, שהכתוב קורא לחותו חטאת, שנאמר עזירית החפה סלת לחטאת, וכן בכל הפרשה קרוקה חטאת ולא מנחה, וכמ"ש (פרשה ח׳ ב׳), והכן: לא תאכל, ליתן ל"ת על תכילתן: (יח) דבר אל אהרן, גם זאת הפרשה על הכהניס לבדם: זאה תורת החטאה, בפרשת ויקרא נאמר סדר הזבחות של חטאת פנימיות ושל חיצוניות, והקטרת חלביהן, ובפרשת הפנימיות, וכאן מלמד על הנותרת מן הבשר מאי הקטרת החלבים, מה יעשה ד, דומה לזאת תורת המנחה שנאמרה בעבור השיריס: במקום אשר תשחט וגו׳, לפי שמניחו בחטאת בשיל ויחיד מפורש שישחטו אותן במקום שהיו שוחטין את העולה, לא נכתב כאן אלא לרבות חטאת פנימיות שנאמר בהן שתהא לפני ה׳,

צו ו

קֹדֶשׁ תֹּאכַל בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד׃
כ כָּל אֲשֶׁר יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ
ואשר

תרגום אשכנזי נ

אָרט , אִים דאָפֿע דעז שטיפֿטוגעזעלט , זאָלל מאַן עז עסען׃ (כ) וואָז אַם פֿלייש אַנריהרט , זאָלל היילג זיין׃
אונד

תרגום אונקלוס

קַדִּישׁ תִּתְאֲכֵיל בְּדָרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
(כ) כָּל דִּי יִקָּרֵב בִּבְשָׂרָא יִתְקַדַּשׁ
די

רש"י

לומר שלומר שאר כהנים נאכלה חוץ מן הזר׳ דמה שהרי נאמר למטה כל זכר בכהנים יאכל אותה׃ (כ) כל אשר יגע בבשרה . כל דבר לוכל לאחר יגע ויבלע ממנ׳ : יקדש להיות כמוה
שם

באור

תחת שחיטתן בצפון , ובת"כ זהו שאמר לרבות כל חטאת שלא תחת שחיטתן שלו בצפון , ורבי אליעזר לומר מכאן לעולת חובה שטעונה צפון ואין חטאת העוף טעון צפון , שהרי הוצרו כאן עולה וחטאת , ושולת העוף לובה טעונה צפון , פי׳ לפי שהוצרו כאן עולה וחטאת , וכל חטאת חובה , לף עולת חובה כמוה שטעונה צפון , שלא נאמרה צפון לגבי בעולת נדבה : קדש קדשים הוא , וק"ק טעון צפון , ולמדנו מכאן שכבשי עצרת לעפ"י שהן שלמים טעונין צפון לפי שהן קדש קדשים : (יט) הכהן המחטא אתה , הזורק את דמה , שזהו עיקר עבודתה , כי בדם יכפר על החוטא , ומצינו כל לשון חטוי בנבין הכבד על ההזיה , כמו ויקח משה את הדם ויתן על קרנות המזבח וגו׳ ויקח את המזבח (פרשה ח׳ ט"ו) , וחטאת על המזבח (שמות ך"ט ל"ו) וכן ויחטאו ביום השביעי (במדבר י"ט י"ט) , וכן תחטאני באזוב וחטהר (תהלים נ"א ט׳) , ואחזוב שכל החמורין בכבד הפוכין מאותן שבקל , בקל חַטָּא חַטָּאת על הנטיה והחסרון , ובכבד על הסרת החסרון כמו ודשנו את המזבח (במדבר ל׳ י"ג) , שישירו הלשן , וכן וחטאת שישירו החטא , וזהו המחטא לאותה שעושה מעשה חטוי שלה ע"י כפרת הדם , ואולי פי׳ שמה חטאת על שם שבאה לחטא את החטא שהוצאת עליו , ובעזית קדש קדשים החמורין והבאר , וכן טרפה לא הבאתי חלב לאכי לחטאה (בראשית ל"א ל"ט) , הייתי נרוך למלאת החסרון מביתי׳ ולאב"ע ז"ל אמר הכהן המחטא , טעמו הזורק דם , כלומר אמר המסיר חטא החוטא , וכן תרגם לאנקלוס ז"ל כהנא דמכפר בדמיה , וכן שנינו במשנה לפי׳ טמא בשעת זריקת דמים , וטהור בשעת הקטר חלבים לפי שנאמר חלב בבאר , למדנו מהמחטא על הזורק נאמר , ומ"י ז"ל פי׳ העובד עבודותיה שהיא נעשית חטאת על ידו , פי׳ עבודותיה עבור דם , שע"י ידו נעשית חטאת , ומסירה חסרון החטא , גם בפ׳ שבעל יום פי׳ רש"י המחטא הזורק את הדם׳ ורמ"ם ז"ל אמר שהוצרך לפרש כך לפי שנאמר לותה , שאם על הדם היה צריך לומר לותו , ולפי שהוא היה , שע"י זריקת הדם עושה לותה לחטאת , כמו וחטאת על המזבח (שמות כ"ט ל"ו) , שהוא ע"י הדם הנזכר שם : יאכלנה , לפי הפשט אין לפרש שהמצוה על הכהן הזורק את הדם שיאכלנה לבדה , שהרי מפורש לפנינו כל זכר בכהנים יאכל אותה , ועוד לי אפשר לומר כן , שבשר הכשב הגדול מצוי לטרות ; יאכלנה היום אחד ביום ולילה על מצות , ובעל כרחך יהוא לידי טותר , לכל היה ברור שהיא לכהן המחטא , והוא יקרא עליו לבניו ולמשפחתו הזכרים ולאחיו הכהנים מי שירצה , ולאנק להם מנות כרצונו׳ ואם כן יאכלנה היום לכולם ממש , אלא יזכה בה כרצונו , שגם זה בלשון לאכילה , כמו יגיע כפיך כי תאכל (תהלים ך"ח ב׳) , והוא המלוענ (נכיסן) , וכן והאכילו למכול ממנו (קהלת ה׳ י"ח) , וכל מי יאכל , לבל מיני שליט עליו שיהיה חלקו לעצות בו כחפצו , לבל רבותינו לומרו שאין יתרון לזורק דמה על שאר כהני בית אב , וכאמר הכהן המחטא שיהא ניתן לחטא , יכול טמא בשעת זריקת דמים שהיו חולק בבשר : (כ) כל אשר יגע בבשרה , מפורש
למעלה

תרגום אשכנזי

צו ו

אונד וועו מאן פאן דעם בלוטע אויף אין קלייד שפריצט, וא זאללוט דוא דיא שטעללע, וואו רויף דאז בלוט געשפריצט וואררען, אן אייגעם הייליגן אָרט וואשען:

וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל־הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ: כח וּכְלִי־חֶרֶשׁ אֲשֶׁר

תבשל

(כח) אירדנים געפֿאס

אין

רש"י

אם פסולה תפסל ואם היא כשרה תאכל כקומר שבה: ואשר יזה מדמה על הבגד · לומר מקו' הדם הבגד (ם"ק שבבגד) אשר יזה עליה תכבס בתוך העזר': אשר יזה. אשר יהא נזה כמו לא ישה לארץ מכלם (לעיל ט"ו) יהא

תרגום אונקלוס

וְדִי יַדֵּי מִדָּמָהּ עַל לְבוּשָׁה דִּי יַדֵּי עֲלַהּ תְּחַוַּר בְּאַתַר קַדִּישׁ: (כח) וּמָן דְּחַסַּף דִּי

תתבשל

באור

למעלה (פסוק י"ח): ואשר יזה מדמה, פי' רש"י ז"ל, ואם הזה מדמה על הבגד וכו' אשר יזה יהא נזה, כמו לא ישה לארץ מכלם (לעיל ט"ו כ"ח), יהא נטוי, ולדעתו הוא מן הנפעל, כמו ניזה, ושעמו אמר רמ"ם ז"ל לפי שאין הכתוב מדבר על החיים המזה, שלא על הבגד מקבל ההזאה, ורשב"ע ז"ל אמר בשם ר' משה הכהן שהוא כמו ישה מבין הקל, ונפתחות הי"ד מהכבד, והלות המובלע הוא ט"ן, כי שרשו נזה, וכן ויז מדמה על הקיר (מלכים ב' ט' ל"ג), והעיד עליו שיפה דקדק, וכן נראה לי שצד על המזה, ופי' הפתוב לדעתי לפי שאין צריך כאן, רק דם שראוי להזאה, לא דם שכתן מצואר הבהמה קודם שנתקבל בכלי, ולא דם הנשאר אחר ההזאה, שלא מדם שביד הכהן המזה, על כן אמר ואשר יזה מדמה על הבגד, כלומר כשהכהן מזה דם החטאת, וזה שלא בכוונה מדמה על הבגד, בין על בגד שעליו, או על לבוש בגד שיהיה, אשר יזה עליה, כלומר החתיכה מן הבגד אשר יזה עליה תכבס, וכן שכיחו בפ' דם חטאת אין טעון כאן שלא הדם שנתקבל בכלי ורלוי להזאה, כלומר לא דם נזאר, ולא דם שיריים: תכבס, כל לבוש טופל על העברת כתמים ע"י מים כתר וכורית, לכן ליכו כאפל כי אם על בגדים, אבל על הגוף נכתב תמיד ל' רחיץ', וכן תכבס להסיר הדם שעליו ע"י מים וממכין המעבירין כתמי כדה מון ממי רגלים: במקום קדש, בעזרה, ואין לטעות שהוא מקום לויה, כי מפורש בענין שהוא אחר ח"מ · ורשב"ע ז"ל אמר בשבור שהחטאת קדש נוהג הדם לכבס המקום שנפל עליהו מדמה על הבגד במקום קדש הוא אחר ח"מ, כי יש הפרש בין קדש וטהור, ויפה דבר שיש הפרש בין קדש וטהור, לכל הטעם שאתה הדם כן בשבור שהחטאת קדש, ליכו מספיק שגם העולה והאשם ק"ק ואין דין זה נוהג בהן, שלא קומרה היא שהאמירה תורה בחטאת לבדה · וכן אמר רמב"ם ז"ל (המ"ק פ"ח ה'), ולכן תמה למי על רשב"ם ז"ל שפי' תכבס שלא יהא נאחר בכותל שנזרפה, ואיכי מבין מה כותר יש בנטפת דם שבא הבלוע בבגד, ואם בכלי חרס אמר תורה ישבר בשבור שאיכו יולא מידי דופיו ונעשה טותר, אין זה בשבור לאו לא תותירו, שלא שאם קוזר ומבשל בו פולט בלועו ואוכל טותר, וכל זה לא יתכן בנטפת דם שבבגד, ועל כרחך אין טעם שבירת כלי חרס לפי שנעשה טותר, שהרי הטותר כשאר בשבריו, וכמו שאפרש בפסוק המסוך, ועוד שאין בדם לאסור טותר שבאיכו פרק בית שמאי דברים שחייבין עליהן משום בגול חייבין עליהן משום טמא חון מן הדם, ועוד שלא משום טותר, כל שכן שם בטף מרוטב החטאת על הבגד שיטרך כבום, ובגמרא ת"ר שכיחו מדמה ולא מרוטבה, ועוד שלא"כ יהיה גם בשר ובשלמים, ובפירום בתוספטו שם בגמרא כמו שאמרטו: (כא) וכלי חרש אשר תבשל בו, החטאת: ישבר, לפי שהבלישה שנבלעת בה בעבית כות ר',

תִּבָּשֵׁל־בּוֹ יִשָּׁבֵר וְאִם־כְּלִי נְחֹשֶׁת בָּשַׁל־הוּא וּמֹרַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם

תרגום אונקלוס

תִּתְבַּשֵּׁל בֵּיהּ יִתָּבֵר וְאִם כְּמָנָא דְנְחָשָׁא תִּתְבַּשֵּׁל וְיִתְמְחֵק וְיִשְׁתַּטֵּף בְּמַיָּא

(והוא עקורמע"כט ובל"ת איירן • ריין מאכן):

רש"י

יהא נטוי: (כא) ישבר • לפי שהבליעה שבבלעת בו נעשה נותר וה"ה לכל הקדשים: ומורק ושוטף • לפלוט את בליעתו מבל כלי חרס

תרגום אשכנזי נא

אין וועלכעם עז געקאכט ווערדן, מוס צערבראכן ווערדן: איזט עז אבער אין אייגעם קופפערנן געפאסע געקאכט וואַרדן, זא זאלל עז מיט וואסער געשייארט, אונד

באור

ה"ה לכל הקדשים, מפי' רש"י ז"ל, וזהו דעת רבינו ז"ל שנעשה נותר ועובר על לאו של נותר, שהרי שנרף נעשבר, בבלוע מעט נותר, דאם לא כן גם אם יבשר עדיין הבלוע בם קיים, והיה לו לאסור לבשל קדשים בכלי חרס מתחלה, לפי שעל כרחו בא לידי נותר, אלא בא לומר לפי שהיו יוצא מידי דופיו, הוין לו תקנה של שבירה, שאם יקשר ויבשל בו, הבלוע שבתוכו פולט לתוך התבשיל ואוכל נותר, ובפ' דם חטאת (דף ג' ה ע"ב) שנה ר' שמעון לומר קדשים קלים הוין טעונין מריקה ושטיפה, ופי' רש"י ז"ל וה"ת הרי הבלוע נעשה נותר ופולטו בהיתר לאחר זמן, מודה ר' שמעון בבעי הגעלה ברותחין, הרי שלא חגם רק על פליטה, וכן על מה שבשרו וחכמים לומרים עד זמן אכילה (שם ג' ט ע"ב) ופירשו בגמ' ממתין להם כל זמן אכילה, הוכיחו התוספות ז"ל שלא חייבו הכתוב מריקה ושטיפה להוציא הבלוע על לאחר שנעשה נותר, הרי שאין חגם לעבור על לאו של נותר בבלוע שהיו כראוי לעין, גם שם בפסיקתא זוטרתא כתוב מה טעם כלי חרס יבשר, לפי שבושלה בו חטאת היום, והם יבוא למחר לבשל בו חטאת, פולט חטאת של לחמול בחטאת של היום, והוא נותר מעורב בקדשי, לפיכך טעון שבירה: ומרק ושטף במים, לשון רש"י ז"ל מרק ושטף מבטין שלא נזכר שם פועלו, ואין ומורק בחולם בעבור הרי"ם שלא תדגש, בשאקל לא זרק עליו, מגזרת מרקו הרמשים, כי הם"ם שרש• ולדעתי מרקו הרמשים (ירמי' מ"ו ד'), בחסרת מרוק (ד"ה ב' ל ט"ז), יש לפרשו על ההכהה שיזהיר ולא יהיה עליו דופי, וכן ובתמרוקי הנשים (אסתר ב' י"ב), שמרק בשרם ומכהיבו, וכן יש לפרשו על ההרקה שיוציא מה שבלוע בו, כמו ותת המרק שפוך (שופטים ו' כ'), ומרק פגולים כליהם (ישעי' מ"ה ד'), וכמו שאמר רד"ק ז"ל שם השרצים שנקרחין הרמים שנתבשל בהן הבשר מרק לפי שיש בו מריקת הבשר, וכן גם על דרך זה לפרש תמרוקי הבשי, שמריקין הנוהמת מן הבשר, גם מרקו הרמשים שיוציאם מתעריה, גם בחסרת מרוק, שהוציאו ממנו העפרורית והוא בחסרת טוב• ולפי' הראשון יהיה הכתוב כאן שיסירו מה שדבק בכלי מן התבשיל, ויפקפוהו במים, כדרך שעושין המבשלות בקערות וכוסו, ואין זה הוצאת הבלוע שלא מרק ושטף שתיהן נגונן, רק מרק מבפנים ושטף מבחון, ואם כפי הזכי יהיה על הוצאת הבלוע בו, ואין זה שלא ע"י הגעלה בחמין, ואם כן יאמר הכתוב שיגיע כריך שבירה, שלא שמרק חלחתו שבלע ע"י הגעלה בחם, שכותן לתוכו חמין להגעילו, ואחר ההגעלה ישטפנו בנוכן מבחון, ואחשוב שזאת היא מחלוקת תנאים, חכמים לומרים מריקה בחמין והיא הגעלה, ושטיפה בנוכן, וזה כחוראה הזכיה, ורבי לומר שתיהן בנוכן, וזהו כחוראה הראשונה, אבל מודה רבי שמלבד מריקה ושטיפה, בריכה תחלה הגעלה להוציא הבלוע, וירחה שלדעת רבי לא הצריך הכתוב להזהיר עליו, כי מפורש בכלי מדין שבריכין כלי מתכות העברה בחם, רק הוסיף חדוש שבריך גם מריקה ושטיפה, ולדעת זה יתפרש ו"ו של ומרק ושטף, כלומר מלבד ההגעלה הידועה, גם ימרק ושטף במים, ורש"י ז"ל פי' ומרק ושטף, לפלוט את בליעתו, וזה כדעת חכמים, וחמר ומורק לשון תמרוקי הנשים שמקורם בט בלע"ו,

תרגום אשכנזי

אונד אויזגעשפילט וועדען :
(כג) יעדע מאַנספּערזאָן אינ=
טער דען פּריזטערן דאַרף עז
עסען : עז איזט אין אַללער=
הייליגוטעז : (כג) יעדעז
זינדענאָפּפער אַבער , פּאָן
דעסען בלוטע מאַן אין דאַז
שטיפּטוגעצעלט ברינגט ,
אין דעם חייליגטומע צו פּערוואָהנען

רש"י

חרם למדך הכתוב כאן שאינו יוצ' מידי דופיו לעול' : (כב) כל זכר בכהנים יאכל אותה . הא למדת שהמחטא אותה החמו' למעלה לא לזכותיה אחר הכהנים אלא להוציא את שאינו ראוי לחטוי : (כג) וכל חטאת וגומר . שאם הכניס מדם חטאת היוצאו' לפנים פסולה : וכל . לרבות אחר קדשים :

תרגום אונקלוס

בְּמַיָּא : (כג) כָּל דְּכוּרָא בְּכָהֲנַיָּא יֵיכוֹל יָתָהּ קוּדְשִׁין הִיא : (כג) וְכָל חַטָּאתָא דִּי יִתְעַל מִדְּמָהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְכַפָּרָא בְּקוּדְשָׁא לָא תִתְאֲכַל

באור

לוח (עקורמע"ט) ובל"ח (זייחרן , ריין מאכן) : (כב) קדש קדשים הוא , כגר לומר כן למעלה , וירמה לי שהרחיון על החטאת עלמו לקנוע לו נפון , והשני על הנשר הנשחל לכהנים שגם הוא ק"ק וגריך שיהיו בו כחמור לאכלו כל זכר לפנים מן הקלעים , כדרך שכתו' בשירי מנחה , לפי שבחטאת הפנימיות יש הבדל בין דם וחלבים לבשרן , דם וחלב קרב על המזבח , והבשר בשרף חון למחנה , שאף תאמר כל שכן שבשר חטאת החיצונית שבדל מאחד מן הדם והחלבים לענין קדושתו , הוגרך לומר ק"ק היא שגם היא מאשי ה' חלק לכהנים , וכמ"ש במנחה : (כג) ובל חטאת אשר יובא מדמה , חטאת פנימיות כמו פר מזיח ופר העלם דבר שלנור ושעירי ע"ז , ופר ושעיר של יה"כ , שבכלן נאמרו הזאות לפנים לו לפני ולפנים , בשרפין בבית הדשן , ונא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתן , זהו לפי פשוטו , וכן פי' רשב"ם וקחב"ע ז"ל , וכן פי' רמב"ן ז"ל והוא מדרשו של ר' יוסי הגלילי בת"כ ונזבחים ומולה שגם דם חטאת חיצונה ודם שאר הקרבנות כאילו נכנס לפנים בשרפין , ולמדוהו מפסוק הן לא הובא את דמה זגו' , אבל רש"י ז"ל פי' שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים פסולה , וגם זה נראה בפשט הכתוב , למד לומרו לכפר בקדש שאינו כמזייעו לפי' זה , שהרי אינה מכפרת כי נפסלה בהנחה זו ובעבור כן בשרפת , אבל אמר לכפר שעל דעת כן הכניסה להזות מדמה בקדש , ואעפ"י שלא הזה פסולה , ואפשר שאם הכניסה שלא על דעת לכפר בה בקדש אינה פסולה , שהרי לדעת ר' שמעון אינה פסולה על ג' זוזי ממנה , זהו תוכן דברי רמב"ן ז"ל , ויפה דבר : בקדש , על מזבח הזהב בהיכל , או שהניח מדם פר מזיח ופר עדה ושעירי ע"ז לפני ולפני , ויאמר רחב"ע ז"ל מקום הפרכת יקרא קדש , כי האחר ואם הוא קדש כנגד ח"מ חול , וכן יקרא לפנים מהפרכת קדש כנגד ח"מ , כמו בזאת יבוא אהרן אל הקדש , ואין הדבר כן כי ממלת הק"ש אין הכרע שגם האחר נקרא קדש-פעמים אלא תאכלנו אותו בקדש , והכל מאחר שאינה שאינה , ואמרו בזאת יבוא אהרן אל הקדש (פרשה ט"ו ג') נסמיך על מקרא שלפניו ואל יבוא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת וגו' שהוא ק"ק , אבל אחר יבוא מדמה אל אהל מועד , אינו אלא להיכל וק"ק , כי העזרה שמה פתח ח"מ הוא אחר ח"מ , וכל שיובא אל ח"מ , בין להיכל בין לק"ק , שהרי פשוטו של מקרא בחטאת פנימיות מדבר וכמו שאמרנו , ואמרו לכפר בקדש , שאינו שיובא על דעתו להזות ממנה , ומלת בקדש דרשו בת"כ לרבות גזלה ובית עולמים :

תֵּאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׃ פ
ז ט וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים הוּא׃ י בִּמְקוֹם אֲשֶׁר
יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת־
הָאָשָׁם וְאֶת־דָּמוֹ יִזְרֹק עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יא וְאֶת כָּל־חֶלְבּוֹ
יַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת־הָאַלְיָה וְאֶת־
הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב׃
יב וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב
אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים
וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־
הכלית

תרגום אשכנזי נב

זאָלל ניכט געגעסן׃ זאָנדערן
אין פֿייאר פֿערברענגט
ווערדען׃
ז (ט) דיזעז איזט דיא פֿער־
אָרדנונג פֿיר דאַז
שולדאָפּפֿער׃ עז איזט איין
הייליגטום פֿאָן דער ערזטען
קלאַסע׃ (י) אַן דעם אָרטע,
וואָ מאַן דאַז גאַנצע אָפּפֿער
שלאַכטעט, זאָלל אויך דאַז
שולדאָפּפֿער געשלאַכטעט
ווערדען׃ דאַז בלוט זאָלל
מאַן אויף דעם אַלטאַר הערום
שפרענגען׃ (יא) אַללעז און־
שליט דאַפּאָן זאָלל מאַן
אָפּפֿערן׃ נעמליך דאַז גאַנצע
שוואַנצשטיק, דאַז אונשליט,
וועלכעז דאַז אייגעווייד
בעדעקט׃ (יב) דיא בייד
נירען נעבזט דעם אונשליט
דראָן, וועלכעז אַן דען לענדען זיצט׃ אונד דאַז נעטץ (מיט דער לעבר נעבזט
דען נירען
זאָלל

תרגום אונקלוס

תִּתְאָכֵל בְּנוּרָא תִּתּוֹקַד׃
ז (ט) וְדָא אוֹרַיְתָא דַּאֲשָׁמָא קוּדְשָׁ
קוּדְשִׁין הִיא׃ (י) בְּאַתְרָא דִי
יְכְסוּן יָת עֲלָתָא יִכְסוּן יָת אֲשָׁמָא וְיָת
דְּמֵיהּ יִזְרוֹק עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
(יא) וְיָת כָּל תַּרְבֵּיהּ יְקָרֵב מִנֵּיהּ יָת אַלְיְתָא וְיָת תַּרְבָּא דְחָפֵי יָת גַּוָּא׃ (יב) וְיָת
תַּרְתֵּין כְּלָיָן וְיָת תַּרְבָּא דִי עֲלֵיהֶן דִי עַל גִּסְסָיָא וְיָת חַצְרָא דְעַל כַּבְדָּא עַל
כולית

רש"י

ז (א) קדש קדשים הוא · הוא קרב ואין תמורתו קרבה׃ (ג) ואת כל חלבו וגומר · עד כאן לא נתפרשו לימורין בחטאת לכך הוכרך לפרשם כאן לכל חטאת כגון בתפרש שם בפרשת ויקרא. את האליה · לפי שחטאת חיבו בה אלא אין כאן ואין כאן וכאן כתבה
בתליה

באור

ז (א) וזאת תורת האשם, לא נתפרשו בפרשת ויקרא מתן דמו ולימודיו׃ קדש קדשים הוא, כשחיבו לשחטו בת"כ׃ (ב) במקום אשר ישחטו, בצפון המפורש בעולה׃ ואת דמו יזרק, מקבל הדם במזרק וזורק על המזבח מן הכלי כמו שמקבל בעולה, לכל חטאת מתן דמה בחצבע׃ סביב, כשם שנאמר בעולה, שתי מתנות שהן ארבע למטה מחוט הסיקרא, ושם פרשנו׃ (ג) ואת כל חלבו, מה שהוא חלב בחטאת ופי' את האליה, וחיבו חלב בקר וגו', וכמו שפרשנו (פרשה ג' ט'), ולפי שלא נתפרשו לימורין בחטאת עד כאן, לכך הוכרך לפרשם כאן׃ יקריב ממנו, לסוליכו אל המזבח ולתת עליהן מלח׃ האליה,

הַכְּלִיתָ יִסְרֵפוּ: ס וְהַקְּטִיר אֹתָם
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה לַיהוָה
אָשָׁם הוּא: ו כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים
יֹאכְלֶנּוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ יֵאָכֵל
קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא: ז כַּחַטָּאת
כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הַכֹּהֵן

אשר

זאַלל ער עז אַבזאָנדערן) :
(ה) דער פריזטער לאָזט עז
אויף דעם אַלטאַר אין רויך
אויפגעהן , אַלז איין פּייער־
אָפּפער דעם עוויגן צו עהרען :
עז איזט איין שולדאָפּפער :
(ו) יעדע מאַנספּערזאָן אונטר
דען פריזטערן דאַרף עז
עסען : אַן איינעם הייליגען
אָרטע , זאָלל מאַן עז עסען ,
עז איזט איין אַללערהייליגז־
טעז : (ז) דאַז זינדענאָפּפער

אונד דאַז שולדאָפּפער האַבען איינערלייא פּערָאָרדנונג : דער פריזטער וועלכער

רש"י

בחליה : (ה) לחם הוא . עד שיכתוב שמו
ממנו ליחד על לחם שמתו בעליו לו שכשכפרו
בעליו בחקר לפ על פי שעומד להיות דמיו עולה
לקין המזבח לחם שחטו סתם ליבו כשר לעולה
קודם שכתוב לרעייה ; וליבו בח ללמד על החטא
שיהא פסול שלא לשמו כמו שדרשנו הוא הכתוב
בחטאת לפי שחטא לא נאמר בו לחם הוא חלק
לאחר הקטרת לחורין והוא עכשו שלא
הוקטרו לחורין כשר : (ו) קדש קדשים הוא .
בת"כ הוא כללם : (ז) תורה אחת . להם
בשבר זה : לכהן אשר יכפר בו . להלוי לכפרה
ולאון : (ח) לאשר הקריב לכהן לו יהיה . פרט
בעולות : (ט) לכהן המקריב אותה וגו' .

חולק בו פרט לשבול יום ומחוסר כפורים
ולאון : (ח) לאשר הקריב לכהן לו יהיה . פרט
לשבול יום ומחוסר כפורים ולאון שאין חולקי
יכול לו לשבוד ת"ל לכל בני אהרן תהיה . יכול

לכולם

תרגום אונקלוס

בְּלִיתָא יַעֲדִינֵהּ : (ה) וַיְסִיק יַתְהֵן
כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ אֲשְׁטָא
הוּא : (ו) כָּל דְּכוּרָא בְּכַהֲנַיָּא יֵיכְלִנֵּיהּ
בַּאֲתַר קַדִּישׁ יִתְאֲכֵל קוּדְשִׁין
הוּא : (ז) כְּחַטָּאתָא כֵּן אֲשָׁמָא אוֹרַיְתָא
חֲדָא לְהוֹן כַּהֲנָא

די

באור

לחם הוא שלא לשלח לו כבש , ואיל וכבש כתרגו בחליה : (ה) אשה לה' , כמו שכתוב
בעולה וכאשר הקרבנות עולה הוא לשון ריח ניחוח לה' , וכן עולה הוא , ומכתוב למד מכתוב
הוא , וכן בחטאת בזיל ובלות ולו דלות פעמים חטאת היא , וכן כתוב כאן בחטאת לחם
הוא , וכלן כדרשים במדרש רבותינו , ולפי פשוטו כל אלה באים לכפר על הנפש , ועל שם
עון הנפש שם נקראים , לכן במתן דמן ואמוריהן אמר עולה הוא או מכתה הוא , כלומר
שמכפר על העולה על הוא , ועל החטאת ועל האשם , מכל שלמים ותודה שהן לשמחה ולהודיה
לא נאמר זבח שלמים הוא או תודה הוא : (ו) במקום קדוש , בעזרה כמו החטאת : קדש
קדשים הוא , בת"כ הוא כללם : (ז) כחטאת כאשם תורה אחת להם , לי אפשר לומר
שהחטאת והאשם שוין זה לזה בכל דבר , שהרי מתן חטאת ליטו כמתן דם אשם זה למעלה
וזה למטה , זה בהקבע וארבע מתנות , ואשם שוין שהן ארבע , דם חטאת שביתה
על הבגד טעון כבוס , ואין כן דם אשם , שלא שב על מקרח שלפניו לעכין לאכילת הבשר ,
שהכל לזכרי כהנה בהקר ת"מ , ומנו שהחטאת היא לכהן המחטא לותה , שהוא שורק
דמה , כן אשם הכהן אשר יכפר בו על הנפש , והוא זריקת הדם , שנאמר כי הדם הוא
בנפש יכפר (ויקרא י"ז י"ל) , לו יהיה , ולבד חטאת ואשם שוין בענין זה , כי העולה כלה

לאישים

אֲשֶׁר יַכְפִּר־בּוֹ לָוֹ יִהְיֶה׃ ח וְהַכֹּהֵן
הַמַּקְרִיב אֶת־עֹלַת אִישׁ עוֹר
הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לַכֹּהֵן לְוֹ
יִהְיֶה׃ ט וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה
בַּתַּנּוּר וְכָל־נַעֲשָׂה בַמַּרְחֶשֶׁת
ועל

וועלכער ראַמיט פֿערזאָהנט,
דעם זאָלל עז געהאָרען:
(ח) אונד דעריעניגע פריע-
טער, וועלכער איינעז מאַננעז
גאַנצע אָפּפֿער דאַרברינגט:
זאָ זאָלל דאַז פֿעלל דעז
גאַנצען אָפּפֿערז דאַז ער דאַר-
געבאַקט, דעם פריזטער
געהאָרען: (ט) יעדעז שפייז-
אָפּפֿער, דאַז אים אָפֿען
אָדער

דִי מְכַפַּר בֵּיהּ דִּילֵיהּ יְהֵי׃ (ח) וְכַהֲנָא לכולם ת"ל לכהן המקריב הא כיצד לבית אב
דְמְקָרֵב יָת עֲלַת גְּבַר מְשַׁךְ עֲלָתָא על
דִי יְקָרֵיב לְכַהֲנָא דִילֵיהּ יְהֵי׃ (ט) וְכָל מִנְחָתָא דִי תִתְאֲפֵי בְתַנּוּרָא וְכָל
דִיתְעֲבֵד בְּרַרְתָּא ועל

באור

לחיים, והשלמים בשרן לבעלים, וזהו כחטאת כאשם תורה אחת להם, ויפה פי' רש"י ז"ל תורה אחת להם, בדבר זה, כלומר לענין שחלוקין במתנותיהן, בדבר זה תורה אחת להם:
לו יהיה, דומה למה שנאמר בחטאת ומבואר מדברנו שם: (ח) והכהן המקריב את עלת איש, למדו רבותינו שתהא רחויה לחיים, פרט לבשחטה שלא במקומה, לכל בשחטה שלא לשמה, לענין שלא עלתה לבעלים לשם חובה, עורה לכהן: עור העלה, הוא הדין לכל עורות קדשי קדשים שהן לכהנים, ולא היה צריך לכתוב, לפי שהעור הולך אחר הבשר, שהרי בפרים ובעזירים שבשרן נשרף גם העור בשרפה, וי"ל כחטאת ואשם וזבחי שלמי נבור שהבשר לכהנים גם העורות לכהן, לבד עולה שהיא כליל למזבח, הוצרך לומר שהעור שהיה בכלל הקטרה לכהן יהיה, וכן הוא בת"כ, וכן מה עולה ק"ק ועורה לכהן, חף כל ק"ק עורה לכהן, לכל עורות קדשים קלים לין הכהנים זוכין בהן: אשר הקריב, לאחר שהקריב הדם, לכל קודם שהקריב אינו זוכה בו: לכהן לו יהיה, לילו לומר לו יהיה לבד תפרש על איש שבראש הכתוב, על כן הוסיף לכהן יהיה, הייתי אומרים שיהא נשאר בעור נך קדושה, כמו כל מתנות הקדשים שהן לכהן, על כן הוסיף לו יהיה, שיהיה כקנין בספו ממש למכרו למי שירצה כך כ"ל לפי הפשט, ולא שתהיה לכהן המקריב לבדו, אלא לבית אב העובדים בתותו יום שחולקין לערב בעזרה, וכמו שפרשנו בחטאת ואשם, ואחר הקריב הרחוי להקדשה פרט לחוכן ושבול יום ומחוסר כפורים שאין חולקין: (ט) וכל מנחה, זכר בכתוב זה שלשה מנחות הלמורות בפרשת ויקרא, מחבת תטול מקבת ומרחשת, יהיו לכהן המקריב אותה, ובפסוק הסמוך לומר שכל מנחה בלולה בשמן, שהיא מנחת סלת, ומרבה שהיא מנחת חוטא ומנחת קנאות, תהיה לכל בני אהרן אים כאחיו, ולמר רמב"ן ז"ל שטעם ההפרש ביניהן מפני שערב הכהן בחפייתן רחוי להרבות שכרו, ואין טעם זה נכון, כי ליצת המנחה וחפייתה בשלים, ומהגשה והילוך מנות כהונה, כמו שבארנו בפרשת ויקרא, אלא הטעם שמפורש ולמיתרת מן המנחה לאהרן ולבניו (פרשה ב' י'), וי"ל שיהנה לכהן המקריב לבדה, וכמו שהוכחנו שם, ולפי מה שלמרנו (פרשה ו' י"ט), שזוכה בה לחלק שותף כרגונו לחקיו הכהנים, יפה יתקיימו שני הכתובים, אף רבותינו ז"ל למרו לכהן

תרגום אשכנזי

צו ז

אדער אין דער פאַננע צו־
בערי־טעט ווירד: זאָלל דעם
פריזטער געהאָרען, דער עז
דאַרברינגט: (י) מיט אָעל
איינגעקנעטנעז אָדער טראָק־
נעז שפייזאָפּפער זאָלל
אַללען זאָהנען אהרן'ז גע־
האָרען, איינעם וויא דעם
אַנדערן: פּאָלגענדעז

רש"י

על יום שמקריבין לותה: (י) בלולה בשמן · וקרבן · זו מנחת נדבה: זו מנחת חוטא ומנחת

תרגום אונקלוס

וְעַל מַסְרִיתָא לְכַהֲנָא דְּמַקְרֵיב יָתֵהּ דִּילֵיהּ תְּהֵי: (י) וְכָל מִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָ וּדְלָא פִילָא לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תְּהֵי גְּבַר כַּאֲחוֹהִי: וְדא

באור

למקריב לנפשו אבל שלל יום שמקריבין לותה, ויאמר רמב"ן ז"ל שלא רצו לפרשה כפשוטו לפי שאמר וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה, והרי זה כולל לכל המנחות שבעולם שכלן בלולות לו חרבות, וגם זה ליכו נראה לי, כי על הקומץ ידבר, שאלו נקמצות לחר שנאפו בתנור לו במרחשת לו במחבת, ולותן שבכתוב הזכי נקמצות סלת, לבל הבותיכו לאו מפורש גם על הלפיות שיהיי לאהרן ולבניו, לא למקריב לותה לבדה וכמו שבארנו, ועוד שכתה באמר בתנור ובמחבת ובמשם, וגם לי לפשר לומר שיהיה לו לבדו, כי מפורש כל זכר בכהנים יאכל לותה, וכן בחסם, וכמו שבתנור ובמשם פרשו בית הראשון להקריב, כי לכהן המקריב הנאמר במנחה רצוי להתפרש כן, ולולם הנאמר לאחריו וכל מנחה בלולה בשמן וגו', עניכו שגם שלה היכי' כן, וזכרן בפירוש ללמדנו שגם שירי המנחות האלה נאכלים לכהנים, מנחה בלולה בשמן בעבור מנחת העומר שלא כתפרשו שיהיה בפרשת ויקרא, ומנחה חרבה שהן מנחת חוטא ומנחת קנאות גם הכן לא כתפרשו היכי היזיהים, ופרשן כאן, ותתם לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו, ללמדנו כי לכהן המקריב שנאמר בתנור ובמשם ובעור העולה וגם במנחה עניכו על כלל המקריבים בלותו היום בעזרה, וכן לפרש מה שנאמר במנחת סלת ובמנחות החפויות והמותרת מן המנחה לאהרן ולבניו (פרשה ב' ג'), שהיו לכל כהן שירפה, שלא לכהן המקריב, כמו לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו, שעניכו לכהן המקריב, כלומר לכל בני אהרן המקריבים בלותו ממנו, וזהי בחמת שעת רבותיכו ז"ל, והדעת מסכמת עליה: לכל למב"ם ז"ל לאמר שעל כן חזר להזכיר מנחת סלת, לפי שהיא מתחלקת סלת לזה מעט ולזה מעט, הייתי לומר שתתחלק מנחה כנגד מנחה, הוצרך לומר שכל מנחה מתחלקת ביניהן, וכבר פרשנו (פרשה ו' ט') שגם מנחת סלת נחפית לחר הקמיצה, ולאמרה מנות תאכל, לא שיאכלנה סלת חלוט ברותחין: נעשה, שם התואר לשון נקבה, כמו אין לחן נראה, ולחר היה נעשה ליום לחד בשבוע הוא לשון זכר · מדברי רלב"ע ז"ל: במרחשת, היכי שהיה שם כלי שיש לה כסוי, והוא הורלת הבי"ת, ומחבת אין לה כסוי על כן על מחבת · ופרשנוהו בפ' ויקרא, וסמך כאן תנור למרחשת לפי שהיכיהן הנתון בהן מכוסה, והוא בתנור במרחשת, ובפרשת ויקרא זכר מחבת בין תנור למרחשת בעבור משפטיהן, ושם מפורש: (יא) וזאת הורה זבח השלמים, גם עיקר פרשה זו מה שיהגו מהקרבת דם וחימורין וחילך כי יהוה על זמן לכילת הבשר, ולכן היכרך להזהיר בפרשה זו על הפגול התלוי בזמן האכילה, ולא לבני לאהרן שלא יפגלו במחבת פגול בעבודתן, ועל כן נאמר בראש הענין דבר אל אהרן

ואל

יח וְאֶת תּוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים
אֲשֶׁר יַקְרִיב לַיהוָה: יג אִם עַל־
תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב ׀ עַל־ ב
זֶבַח הַתּוֹדָה חַלֹּת מַצּוֹת
בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת
משחים

(יח) פֿאלגנדז איזט דיא פֿער־
אָרדנונג פֿיר דאַז פֿריידעג־
אָפּפֿער: דאַז מאַן דעם עוויגן
צו עהרען דאַרבריינגען ווירד:
(יג) ווען מאַן עז צום דאַנק־
אָפּפֿער בריינגען ווילל: זאָ
מום מאַן כייא דעם דאַנק־
אָפּפֿער בריינגן, אונגעזויאר־
טע קוכען מים אָעל איין־
געריהרט, אונר אונגעזויאר־
טען פֿלאַדען מיט אָעל בעשטריכען

(יח) וְדָא אוֹרַיְתָא דִּנְכָסַת קוּדְשַׁיָּא
דִּי יְקָרֵב קֳדָם יְיָ: (יג) אִם עַל תּוֹדְתָא
יְקָרִבִינֵיהּ וְיַקְרֵב עַל נִכְסַת תּוֹדְתָא
גְּרִיצָן פַּטִּירָן דְּפִילָן בְּמִשַׁח וְאַפְוֻנִין
פַּטִּירִין דְּמִשִּׁחִין בְּמִשַׁח וְסוֹלְתָא
רְכִיכָא גְּרִיצָן דפילן

ומכחת קנחות שחין בהן שמן: (יב) אם על תודה יקריבנו. אם על דבר הודאה על כס שנעשה לו כנון יוצאי הים והולכי מדברות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא שהם כריכין להודות שכתוב בהם יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה אם על אחת מאלה כדר שלמים הללו שלמי תודה הן. ועשוהו לאם הלמוד בעכין יהין כאכלין אלא יום ולילה כמו שמפורש כאן: והקריב על זבח התודה. אלו הן ארבעה מיני לחם חלות ורקיקין וכשוכ' שלשה מיני מנה. וכתיב על חלות לחם חמץ וגומר. וכל מין ומין עשר חלות כך מפורש במנחות

באור

ואל נכיו לומר, ולפי שנפרשה זו מדבר על חלק מן הקרבן הנאכל לבעלים ולכהנים, זכר עמו דין הלחם הנאכלת ואין ממנו לאש לה': אשר יקריב לה', לפי שנפרשה זו ערב דברים שהן על הבעלים, כמו הבאת לחם וזמן האכילה ודיבי טומאה, הוסיף אשר יקריב לה', כלומר לפ"י שהעכין כלו להחרן ולבניו, תורת זבח השלמים ישמור גם הוא המקריב לאותן: (יב) אם על תודה יקריבנו, שרשו ידה, וכלן שהן מפורש זה על הודאה כמ"ש (פרשה ה' ח') פעמים מודה כי הפה טיב ויצר וכדומה בתושבחות כאלה, כמו הודו לה' כי טוב (תהלים ק"ו ח'), ופעמים מודה על עצמו כי לא טוב עשה, כמו לודה עלי פשעי לה' (שם ל"ב ה'), והתודה אשר חטא עליה (פרשה ה' ה'), ופעמים כמלט מצרה ומעלה כי הפה נא לותו יפדה כפשוטו מרעה ונכא להודאה, כמו לרבעה שהיכין להודות הולכי מדברות, וחבושי בית האסורים, וחולה שנתרפא, ויודעי הים בשובם ליבשה, שבכלן כתוב בם יהללו יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם (תהלים ק"ז ח'), וסמך ויזבחו זבחי תודה וישפרו מעשיו ברנה (שם ק"ז כ"ב), ועל זה לומר לחם על תודה יקריבנו, שהיכל מצרה ורובה להודות לה' חסדו, ונובח שלמי תודה, הם טעונות לחם החמוד בעכין, ונם תודה נקראת זבח שלמים, וכלולה בפרשת זבח שלמים החמורה בפרשת ויקרא, וזהו שאמר רש"י ז"ל לחם על אחת מאלה כדר שלמים הללו שלמי תודה הן, ואין כאכלין אלא ליום ולילה כמו שמפורש כאן, וכן אמר ראב"ע ז"ל ואם על תודה, טעמו שיתן תודה בשם שנמלט מצרה, ובפסוק ואם כדר נעז"ה יתבאר יותר: וזבח ההודה, הוסיף מלת זבח, כמו זבח שלמים, מטעם שאמרנו שכל זבח שעודה, וקורא לאחיו ורעיו לאכול מזבחו, לספר להם חסדי ה', וכאמרו ויספרו מעשיו ברנה, ואמר ויחממוהו בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו (שם שם ל"ב): בלולת בשמן, בשולן שלת, ועניש

תרגום אשכנזי

צו ז

בעשטריכען אונד געזאטטנעז
פֿיינעז מעהל צו קוכען מיט
אֶעל אַנגענעקנעטן: (יג) נעבוט
געוייארטען קוכען ואֶלל ער
אַלל־עז דיזעז צום אֶפּפֿער
ברינגען: בייא זיינעם דאַנק
אונר פֿרייד־ענאֶפּפֿער:
(יד) איין שטיק פֿאֶן יעדעם
ברַאָדאֶפּפֿער ברינגט ער אַלז
איינע העבע דעם

רש"י

במחות וזיעורן חמץ סתין ירושלמיות שהן שם
מדבריות עשרי' עשרון: מרבכת. לחם חלוט
ברותחין כל נורכו: (יג) יקריב קרבנו על
זבח. מניח את הלחם קדום קדושת הגוף
לפסל ביוצא וטבול יום ומלנות לחולין בפדיון
עד שיזרק הזבח: (יד) לאחד מכל קרבן
לחם אחד מכל מין ומין יטול תרומה לכהן

תרגום אונקלוס

דְּפִילָן בְּמִשְׁחָה: (יג) עַל גְּרִיצָן דְּלַחְמָא
חַמְעָא יְקָרֵב קָרְבָּנֵיהּ עַל נִכְסַת תּוֹדַת
קוּדְשׁוֹהִי: (יד) וְיָקְרֵב מִנֵּיהּ חַד מִכֹּל
קָרְבָּן אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם

באור

ועכשיו חלות לפשוטו מסלת בלולה בשמן, כן פי' רש"י ז"ל פרשה ואחה תנוה: חלות מצות,
ורקיקי מצות, שתי הלה הן מנחת מאפה תנור המפורשים בפרשת ויקרא ושם מבואר: ומלת
מרבכה, לחם חלוט ברותחין כל נרכו, כן פי' רש"י ז"ל, והיא כמו מנחת חביתין שנאמר בה
כאשר מרבכת תביאנה: וכתוב על מנחת בשמן תעשה וגו' תופיני, וכן מלת מרבכת האמור
כאן, וכמו שפסק רמב"ם ז"ל כיצד היא המורבכת חלוטה ברותחין, ואח"כ לופה אותה מעט,
ואח"כ קולה אותה בשמן על המילפס וכו' והוא הדבוק האמור בכל מקום, ואם כן לחמי
תודה באין שכי מיני מאפה תנור, ומין מנחת: (יג) על חלת לחם חמץ, עכשיו כמו על
עולת התמיד יעשה, כלומר מלבד עולת התמיד, וכן כאן מביא עשרים עשרונים, ולופה
מהן ארבעים חלות, מכל מין עשר, ועשר מהן חלות חמץ, כל חלה עשרון, ומעשר עשרונים
האמורים לופה שלשה מיני מנות האמורות בענין, מכל מין עשר חלות, כל חלה שלשית עשרון,
כמו שלמדו דבותיו מן הכתובים, ואומרו על חלות לחם חמץ כמו ראיה שחלות לחם חמץ
מרובות כשלשה מינים של מצה. זוד ראיתי לרמב"ן ז"ל שכתב על חלות לחם חמץ כמשמעו
עליהן, שיניח חלות לחם חמץ, ועליהן יוסיף להביא קרבנו שהוא לחם מצה המזכר, ועשה
עיקר לחם חמץ ושאר הלחם עליו בעבור שהוא מרובה כנגד כל שאר המינין, ורשב"ם ז"ל פי'
על חלות, כמו ויבואו האבוסים על הבוסים, והטעם עם חלות: על זבח תודת שלמיו,
הזבח עיקר, ודרשו רבותיו מזה שחין הלחם קדום קדושת הגוף עד שיזרק הזבח, ושיזרק
עליו, כלומר על מנת שיקדש הלחם עמה: (יד) והקריב ממנו אחד מכל קרבן, הלה אחת
שלמה מכל מין לחם, כמלת טבל תרומה ארבע חלות, ולשון רש"י ז"ל לחם לאחד מכל מין ומין
יטול תרומה לכהן העובד עבודתה והשאר נאכל לבעלים, ובזרה לבעלים חון מחזה ושוק שבה,
כמו שמפורש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים, והתודה קרויה שלמים: הרומה לה', למדו
רבותיו נאמר כאן תרומה לה', ונאמר בתרומת מעשר תרומה לה', מה להלן אחד מעשרה
אף כאן ע' מעשרה, ולפי שהקפידה תורה לאחד מכל קרבן, שיהא שלם, למדנו שאפילו
מין עשרה חלות, אחד פסות או יותר, כמנחת מפרים פרום: לכהן הזורק את דם השלמים,
הלמד לזריקה, ומן לכבני בית אב של יום העהורין, ולא אמר לכהן המקריב, שלא נטעה
שמקריב

לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק אֶת־דַּם
הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה: טו וּבְשַׂר זֶבַח
תּוֹדַת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל
לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר: טז וְאִם־
נדר

דעם עוויגן דאר: דיועז זאלל
דעם פריעסטער גערוכערט,
וועלכער דאז בלוט דעז
פרייד־ענאפפערס שפרענגט:
(טו) דאז פלייש פאן דיועם
דאנק אונד פרייד־ענאפפער,
מוס אן דעם טאגע גענעסען
ווערדן, אן וועלכעם עז
געאפפערט ווארדן: מאן זאלל ניכטז דאפאן ביז מארגען לאסען: (טז) איוט עז
אבער

תרגום אונקלוס

קֳדָם יְיָ לְכָהֲנָא דְּזָרַק יַת דַּם נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא דִּילֵיהּ יְהֵי: (טו) וּבְשַׂר
נִכְסַת תּוֹדַת קוּדְשׁוֹהִי בְּיוֹם קָרְבָּנֵיהּ
יִתְאֲכֵיל לָא יַצְנַע מִנֵּיהּ עַד צַפְרָא:
(טו) וְאִם נדרא

רש"י

העובד עבודתה והזאר כאפל לבעלים ובשר
לבעלי' חוץ מחזה ושוק שבה כמו שמפורש למט'
תנופת חזה ושוק בשלמים והתודה קדושה
שלמים: (טו) ובשר זבח תודת שלמיו. יש
כאן רבויין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל
נזיר וחגיגת ארבעה עשר שיהיו נאכלין ליום
ולילה: ביום קרבנו יאכל. וכזמן בשרה זמן
לאמה: לא יניח ממנו עד בקר. לאוכל הוא כל
הלילה. אם כן למה אמרו עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה: (טז) ואם נדר
או

באור

שמקריב קונן מן הלחם על מנה לכך פירש הזורק את דם השלמים: (טו) ובשר זבח תודת
שלמיו, פי' רש"י ז"ל יש כאן רבויין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת י"ד שיהו
נאכלין ליום ילילה,כן נדרש בת"כ ובזבחים שלהי כל הפסולין, ושם אמרו וחגיגה הבאה עם
הפסח, ופרשו רבינו הלל ורמב"ן ז"ל שלמים הבאין ממותר הפסח, לאכל חגיגת י"ד נאכלת
לשני ימים, וזה תלוי במחלוקת תנאים, ואין להאריך בזה בפשט המקרא, שהיה לו לומר
ובשר זבח תודתו, והוסיף שלמיו מרבה בשר כל הנאכלין שאינו מפורש בהן זמן לאכילתן,
שיהו נאכלין כשלמי תודה ליום ולילה שהרי אמרו רבותינו ז"ל שכלן מביאין שלום לעולם:
ביום קרבנו יאכל, ביום שמקריבין אותו, והלילה שלאחריו, כאמרו לא יניח ממנו עד
בקר, לאכל הוא כל הלילה, ומלת יום על שלשה דרכים, האחד יום של מעשה ברחשית
שהוא כ"ד שעות ומתחיל מערב עד ערב, כמו ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, ושני כל כ"ד
שעות הם יום, יתחילו מתי שיתחילו, והוא מעת לעת, כמו מהנהרים עד הנהרים כל
פעם שיסוב השמש גלגלו הוא יום שלם, כי יום מדת זמן של יום ולילה, והשלישי שם פרטי
לזמן האור עליו נאמר ויקרא לאור יום, ורוב מצות התורה נוהגים על יום של מעשה
ברחשית מערב ועד ערב, ומקצתן על זמן האור, ובקרבנות על יום של מעת לעת, היום
הולך אחר הלילה ועליו נאמר כאן ביום קרבנו יאכל, שהוא יום הזביחה והלילה שלאחריו שהן
בתוך כ"ד שעות, ולא כ"ד שעות שלמות, שלא לא יניח ממנו עד בקר אפילו בשחט אחר חצות,
לא יאכל רק עד בקר, וברחה שמצוה לאכלו ביום הקרבתו, שלא שהם לא יאכלו כלו או שלא
לאכל ממנו כלום ביום הקרבתו, מותר לאכלו כל הלילה, אלא שלא יניח ממנו עד בוקר, וכן
נדרש בת"כ לאכל הכאכלין לב' ימים ולילה אחד, ומסברא גם בתודה כן הוא: לא יניח ממנו,
בזדון, כי אם הבשר מרובה ואין לו קרואים שיאכלו עמו, מה יש לו לעשות, וברחה שהזבח
תודה ושלמים רשות יש להקדים קרואים שיאכלו עמו כדי שלא יבא לידי נותר, ורמז לדבר
שבחי שלמים עלי היום שלמתי נדרי, על כן יצאתי לקראתך לשאר פניך ואמצאך (משלי ז' י"ה
וט"ו), כלומר נדרי אני לאוהבים ורעים שיאכלו אתי, והוא אקרא לותן הכתוב תמיד שבח
תודה

תרגום אשכנזי

צו ו

נֶדֶר יֹאו נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל׃

אַבער אײַן געליבדע אָדער פֿרײַווילליגעז אָפּפֿער, זאָ זאָלל עז אַן דעם טאָגע, דאַ ער זײַן אָפּפֿער דאַרברינגט, געגעסען ווערדן: אונד טאָגז דרויף (אַבער נור וואָז איבריג בליבט), דאַרף מאַן אויך דאַפֿאָן עסען: וואָז

והנותר

רש"י

תרגום אונקלוס

לו כדבה. שלא הניחוק על הולקה של כם ליכה טעונה לחם ונאכלת לשני ימים כמו שמפורש בענין: וממחרת והנותר ממנו ירחמן יאכל (ס"ת והנותר ממנו יאכל). וי"ו זו יתירה היא וים כמוה הרבה במקרא כמו ולילה בני נגעון ואיה ואנה. תת וקדם ונבא מרמס

נִדְרָא אוֹ נְדָבְתָא נִכְסַת קֻרְבָּנֵיהּ בְּיוֹמָא דִי יְקָרֵב נִכְסָתֵיהּ יִתְאֲכֵל וּבְיוֹמָא דָּכָתְרוֹהִי וּדְיִשְׁתָּאַר מִנֵּיהּ יִתְאֲכֵיל׃

ודישתאר

באור

תודה זבח שלמים, ללמדנו שהן תמיד זבח משפחה, לספר מעשיו בקהל עם, כי בשר הבקר הגדול, כשיאכל ליום ולילה עם לחמי תודה, נריכין לוכלים הרבים שלא יגוע לידי נותר, וכשהותיר בזדון עובר בל"ת: (טו) ואם נדר או נדבה, נדר שיהיה בנדר לו בלחנה, ונדר כדר לשהי ישרצ שלא יקרבו כך לו כך יביא קרבן שלמים, ונתקייס תפטו ומקריב כדרו, כמו וידר יעקב נדר (בראשית כ"ח כ"ב), ונדבה שנדבה רוחו להקריב קרבן לה', וזהו נדבה, וכשקבל עליו נדר לו נדבה, דיבו כלומר בענין שנאכלת לשני ימים ולילה לאחד ולוכה טעונה לחם, וזהו פי' דברי רבותיבו מה בין נדר לנדבה, נדר הרי עלי, נדבה הרי זו, שהרי כל עצמו של נדר הוא שפק, שלא יבוא לו לך יעשה כך, ולי לפשר שלא בלומר הרי עלי, שלא יקרבו להפך לזיבו מתקייב כלל, וכן כל הלומר הרי עלי, כי סוף סוף לשון זה על כידי בשביל דבר ולזיבו מפרים מיד, לכל נדבה מקדימה מיד ולומר הרי זו, ורשב"ס ז"ל פי' ולם נדר לו נדבה, שלמר הרי עלי שלמים, שזהו לשון נדר ותשלומים, וכבר למדבו שאין שלמים לשון תשלומים, ועוד כמו שנדר ונדבה קרויים תשלומים, כן חייב לשלם את התודה, ויפה למר רשב"ע ז"ל ולם נדר, שבעת בשפתיו בנר לו, ונדבה, שנדבה רוחו לותו להביא זבח לשם לא בנדר ולא לתודה: זבח קרבבו, קרבן להיות זבח לקרושים עליו: ביום הקריבו, שם הפעל מהבניין הכבד הטוסף, והפסיק בגזיבה תסת יאכל, לפי שנלמר למטה, שרשוי לו לאכול ממבו ביום ההקרבה, וכן למרו בת"כ: וממחרת, היה הבתוב לאכול לותו שבי ימים והיה לו לומר וביום השבי כמו והבותר מבשר הזבח ביום השלישי, ולמה למר וממחרת? וירשה בעיבי לפי שמלת יום יורה כאן על ד"ר שעות, כמו שפרשבו בתודה, וכמו ביום הקריבו את זבחו יאכל שהוא עם הלילה שלאחריו, ולילו למר וביום השבי, הייבו מפרשין גם זה עם לילה שלאחריו, ויהיה מותר לאכול עד בקר יום שלישי, ולין זה הדרך הבכוכה, שאין שלמי בלאכלים אלא לשבי ימים ולילה לאחד, על כן למר וממחרת, ללמדבו שאיבו אלא יום שלאחר הלילה הראשון, לא תור ליום שלישי, שאיבו בכלל מותרת, כי אין מותרת אלא על יום של מעשה בראשית המתחיל מן הלילה, וכן להלן למר ביום זבחכם יאכל וממחרת והבותר עד יום השלישי באש ישרף, ואם הדבר מתברר יותר, לפי שבאן כתוב לאחריו והבותר ממבו יאכל, ולהשני שלאחוב שהבותר לאחר המותרת יאכל עוד בליל יום הג', כמו שלמר בתודה לא יניח ממבו עד בקר, לאחל בפ' קדושים כתוב לאחריו והבותר עד יום השלישי באש ישרף, מפורש שבתלת יום שלישי הוא בותר, תהו תלת לילי שלישי, שעל כן למר ג"כ ממחרת שהוא יום שבי עד הערב, שבן מותרת בכל המקרא, וידעבו כי יום שלישי הוא יום של מעשה בראשית שמתחיל מן הלילה,

ורש"י

יז וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: יח וְאִם
הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו
ביום

תרגום אונקלוס

(יז) וּדְיִשְׁתָּאַר מִבְּשַׂר נִכְסַתָּא בְּיוֹמָא
תְּלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקַד: (יח) וְאִם
אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל מִבְּשַׂר נִכְסַת
קוּדְשׁוֹהִי ביומא

(יז) ווּאָו פָּאן דעם פְּלייש ע
דעז אֶפּפָּער: איבריג בלייבט:
זאָלל אַם דריטטען טאָגע
פֿערברענט ווערדען:
(יח) האָט אַבער פָּאן דעם
פְּלייש דער פְּריידענאָפּפָער
אויך

ר ש"י

(הכיאל ח') : (יח) ואם האכל יאכל וגומר • במקום שהיטה לאכלו בשליש הכתוב מדבר יכול אם לאכל ממנו בשליש יפסל למפרע ת"ל המקריב לא יחשב בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשליש וכן פירושו בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה ואם חישב פגול יהיה :
והנפש

באור

ורש"י ז"ל כתב בשם רבינו יצעי' הרשעון בפרושו לת"כ שכך היה קבלה בידינו מפי מים עד מזה רבינו מפיני שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, ולדבריו מלבד הקבלה הדבר מפורש במקרא, וכן דעת חכמים ז"ל בת"כ, ובפסחים (דף ג' ע"ח) שאמרו ת"ל עד יום, עד יום הוא נאכל, ולא חור ליום שלישי, ויפה פירשו רבינו חיים כהן ז"ל דעד יום השלישי עד ולא עד בכלל, ותחלת יום ג' הוא לילה שלפניו שהוא חור ליום ג', ואם הוא נכתב בקרבנות שיומן מעת לעת, ונוכל לומר ולא עד בכלל ואעפ"כ יהיה נאכל גם חור ליום ג', הדבר למד ממלת ממחרת כמו שאמרנו, ולדעתי בעבור קושיתנו פי' רש"י ז"ל בענין אחר, אבל תתיישב מדבריו :
וממחרת והנותר ממנו יאכל, פי' רש"י ז"ל ברשעון יאכל, וי"ו זו יתרה היא, ויש כמוה במקרא הרבה כגון ואלה בני בנעון ותיה וענה, תת וקדם ובנה מרעם, ושעור הכתוב לדעתו וממחרת יאכל הנותר ממנו ברשעון יאכל. אבל רמב"ן ז"ל אמר שגם אם הוי"ו יתירה תפרש, וממחרת הנותר ממנו ברשעון יאכל, לא שויתיר לדעת, ואם כן אין לנו לריכין לומר שוי"ו כוספת, אלא שאם היה אומר ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת, הייתי אומר שיאכל מקצתו ביום רשעון ומקצתו ביום שני, וצריך להשתיר ממנו לאכילת המחרת, על כן חזר ופי' והנותר ממנו יאכל, הנותר מאכילת יום רשעון, לא שתשתיר בכוונה כלו או מקצתו ליום המחרת, וזהו דעת רבותינו בת"כ. אבל הגניהה מסכמת לדעת רש"י ז"ל, שאם כדברי רמב"ן ז"ל, היה לו להפסיק במלת וממחרת, כמו שהפסיק בפרשת קדושים, אבל אם הוי"ו נוספת יפה אמר וממחרת הנותר ממנו ברשעון יאכל, ולמדנו ג"כ שאינו רשאי להניח מדעתו למחרת, ועתה שפירש הכתוב כאן לא הוצרך עוד לפרש בפ' קדושים, ולדעתי אין הוי"ו נוספת, והכתב מלמד בנותר שני דברים, אמר תחלה ביום הקריבו את זבחו יאכל, שמצוה עליו לאכול כלו ביום הקרבתו, ואח"כ אמר וממחרת, שאם לא אכל ממנו כלום ברשעון יוכל לאכלו כלו ממחרתו וכן אם אכל מקצתו ביום רשעון, הנותר ממנו יאכל למחרתו, וזהו בת"כ, שהייתי אומר על כל פנים יאכל כלו ביום אחד או ברשעון או בשני : (יז) והנותר מבשר הזבח, ביום השני בערב, שהוא סוף המחרת, ולכן הפסיק בגניחת הטעם במלת הזבח, שאינו דבק עם ביום השלישי, כי בתחלת ליל שלישי נעשה נותר ואסור באכילה, וביום השלישי דבק עם בא ישרף, לאעפ"י שאסור מבערב, אינו נשרף עד בקר יום שלישי, ומלת ביום על עת האור, כמו שפרשנו (פסוק ט"ו), ולולי כן לא היה צריך להאמר, שלא והנותר מבשר הזבח בא ישרף, וזהו שנתו רבותינו ז"ל ביום הוא נשרף ולא בלילה, וזה בכח אב לכל הנשרפין שנשרפין לותן ביום ולא בלילה, לא שאינו נשרף רק ביום השלישי, שלא אם עבר ולא שרפו בשלישי, נשרף לאחרי כן : (יח) ואם האכל יאכל, אם נפרש פרושו כפשוטו שאם יאכל מבשרו ביום השלישי

תרגום אשכנזי

צו ז

אויך אַם דריטטען טאָג גע־
געסטן וועלדען זאָלל־ען :
זאָ ווירד דאָז אָפפֿער ניכט
געענדיג אַנגענאָממען : עז
זאָלל דעם ניכט אַנגערעכנעט
וועלדען , דער עז געבראַכט האַט ,

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה
הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֶחְשֹׁב לוֹ
פגול

זאָנדערן

רש"י

והנפש האוכלת ממנו . לפי׳ בתוך הזמן עונה תצא

תרגום אונקלוס

בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה לָא יְהֵי לְרַעֲוָא
דְּמַקְרֵב יָתֵיהּ לָא יִתְחַשַּׁב לֵיהּ מרחק

באור

לא ירצה המקריב , והמקריב אותו לא יחשב לו לקרבן , וצריך להבין קרבן לאחר , כי פגול יהיה , ומלבד שלא ירצה , גם הנפש שאכלה הכותר עונה תצא , לא ידעתי לייחס אותו על מכונו , שאם תאמר לא ירצה שעיקרו כמו כל זבח דו מוס לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכם (פרשה כ"ג כ') , ידעתו שלזו נחשב לקרבן , ולמה הוסיף המקריב אותו לא יחשב לו ? ועוד שלא מצינו בכל המקרא יחשב או לא יחשב שמתפרש כמו זה כי תמיד נסמך לו הענין , כמו ויחשבה לו צדקה (בראשית ט"ו ו') , ותחשב לו לצדקה (תהלים ק"ו ל"א) , דם יחשב לאיש הזה (פרשה י"ז ד') , והכרמל ליער יחשב (ישעי' כ"ט י"ז) , וכן כלם , וכאן נאמר סתם , ויהיה לו לומר המקריב אותו לא יחשב לו לרצון , ומה שתרגם יב"ע מן דמקריב יהיה לא יתחשב ליה לזכו , מדעתו הוסיף מלת לזכו , שלא מצינו במקרא ? ועוד שהיה לו לומר המקריב אותו לא ירצה ולא יחשב לו , כי מלת לו נופל גם על ירצה , כמו וכרתה לו לכפר עליו (פרשה ו' ד') , או לא ירצה ולא יחשב למקריב אותו , עכצ"ו שאמר תחלה לא ירצה , ואח"כ המקריב אותו , כראשה שמדבר עם זכרים ? ועוד מה טעם לומר פגול יהיה יאמר פגול הוא , ואם נאכל כלו , מה יהיה פגול ? ועוד אם לאחד מן הקרואים לאכל ממנו חוץ לזמנו , מה טעם לא יחשב לבעלים לקרבן , והכתוב לומר ואם האכל יאכל יהיה מי זיהיה ? ועוד למה לאמר והנפש האוכלת ממנו , ובו יבאר , והיה לו לומר והנפש האוכלת עונה תצא ? ועוד איך לפשר לומר לאחר שנעשה הכל כהלכתו , הדם מזרק על המזבח והוקטרו האימורין , יאזור ויפסול למפרע כמו שהקשו רבותינו ז"ל בת"כ ? לכן נראה שאין כיוצא הכתוב אלא בקבלת רבותינו ז"ל שאמרו בת"כ והובא בזבחים (דף כ"ט ע"ח) ואם האכל יאכל וגו' לאיעזר כיון חזק לשמוע במחשב לאכול מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר , או לישנו שלא באוכל מזבחו ביום השלישי , לאמרת לאחר שהוזה כשר ויפסול , וכשהגיע ר' עקיבא על פסוק זה , אמר לו ר' אליעזר הרי הוא אומר המקריב נשעת הקרבה הוא נפסל ולישנו נפסל בשלישי , ועתה יתיישב המקרא על לפשיו , שאין ואם האכל יאכל אלא כמו אסר למ"ד , ועניינו אם להאכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי , כלומר אם אחטו , קבל או הוליך דמו , או זרקו על המזבח במחשבה זו שיאכל גם ביום השלישי , אז לא ירצה הקרבן , לישנו עילה לרצון לבעליו , ויפה תרגמו הרב המעתיק (לויך אם דריטטן טאגי נעשען ווערדן זאלען) , ולכי שבכל המקרא לא מצינו האכל יאכל כי אם כאן ובפרשת קדושים ושתיהן אחר פגול , לפשוט כי המקור עם העתיד הורלתן על הזמן העומד והבא , כי לפי שמדבר על המחשב מיד בשעת עבודה על ענין האכילה שיאכלנו מיד , ואם יותר ממנו עד יום השלישי יאכל גם הנותר , ולפי זה כדרך שומע בהמת חולין , לכן הוא עון פלילי , כי את קדש ה' חלל , כי אם תבדיל בין הקדש ובין החול בזמן ובמקום , שקבע בקדשים לכל אחד זמן אכילתו , ומקום לאכילתו , ומי שמקבל במחשבתו בשעת שחטו חלה , ושוטה במחשבת חוץ לזמנו או במחשבת חוץ למקומו , עושה קדש חול ופוסל הקרבן : המקריב אחו לא יחשב לו , לאחר שאמר שנפסל הקרבן הזהיר את הכהן המקריב שלא יחשב לו , כלומר אל יקשה כן , וזהו כפי משפט הלשון ,

שלא

פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא: יט וְהַבָּשָׂר אשר

זאָנדערן פֿערוואָרפֿען זיין (אָדער, דער עז דאַרבריינגט, מום דיוען געאַנקען ניכט האַבען, דען עז ווירד דאַרורך פֿערוואָרפֿען): דיא פֿערוואָרפֿענע

וועלכע דאַפֿאָן אימט, טראָגט איהרע מיסעטהאַט: (יט) דאַס אָפּפֿערפֿלייש

תרגום אונקלוס

רש"י

וועלצעס

מָרְחַק יְהֵי וְאֵינָשׁ דְּיֵכוּל מִנֵּיהּ חוֹבֵיהּ תִּסָּת: (יט) והבשר. על קדש שלמים תמר יקבֵּיל: (יט) וּבְשַׂר קודשא יג

באור

שאל יכול זאת במחשבתו, כמו ולמה תקצר נפשי (שמואל ב' י"ל ט"ו), וכן כאן שאל יחשוב זאת המחשבה הנוכרת בפסוק זה, וכן למדו בגמרא (שם) לחרים לומרים לא יחשב במחשבה הוא בפעל, ואינו בפעל בשליטי, ופי' רש"י ז"ל המקריב לותו לא יחשב מחשבה זאת, ועוד שם (שם ע"ב) למה ר' יהודי מכיון למחשב בקדשים שהוא לוקה שכלומר לא יחשב, ופי' רש"י ז"ל קרי בי' לא יחשב (פי' בקל או בפעל) להזהיר הכהנים על כך, ובסמוך יתבאר שגם לשנות הקריאה אין טורך, כי משפטו להיות בנפעל ולהסמיך למלת לו: לא יחשב לו, כל לשון מחשבה בכתיב הקל מוכח על מחשבות שהן כלרכי שאר החושבים, כי בני אדם נבדלין במחשבותיהם כפי הבדל טיבותיהם הפנימיות, ע"ל משל על עני ואביון יחשוב הרחמן מחשבות רחמים, והלכזרי יחשוב מחשבות לכזריות, וכן הוא בכל דבר, לכל החושב מחשבות זרות, בין שהן מחשבות רעות או סכלות, שאין כל זולתו חושב כן, יניחו עליו הפעל, כלומר הוא מוכרח מטבעיותו המופלגת, גם יוסיפו מלת לו, המורה שהחושב הזה בבדל משאר בני אדם במחשבתו זאת, כמו הלא בכריות נחשבנו לו (בראשית ל"א ט"ו), לפי שהתאבר לפיו ועמי מלפניו, וכן כן דרך שאר הלשונות, וכן מפקס ותהו נחשבו לו (ישעי' מ' י"ז), לפי שהמחשבה העמוקה הזאת היא כפי חכמת האדם לבדו, שאין חקר לתבונתו, ובלשונו כל זה בראשה בנית העליות מם' גן נעול, וכן כאן לפי שהכהן עומד לשרת לפני ה', ונאמר עליו כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא (מלאכי ב' ז'), תלוה לו לחשוב כוונת בעבודתו, ואם יחשוב לחד כן מהפלגת שכלותו, יאמר עליו הפעל, ועל דרך זה בזאת החומרה לא יחשב לו לדעת ר' יהודי, ולדעת אחרים נאמר כן לפרש עכן ואם האכל יאכל שאמרו במחשב, לא על האוכל, והוא שפי' רש"י ז"ל לא יחשב לו, כן פרושו בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה ואם קדש פגול יהיה, לא אמר אל יחשוב כן, אלא לא תעלה זאת במחשבה, ומדברו תביאהו, ואולם אם עושה כן בזדון, שמתאמן לפגל במחשבתו הקדשים, הרי הוא מכאן האש לאלל כל קדש וכופר בקדושה עליונה, עליו אמרו (תהות פ"ג) המחלל את הקדשים וכו', אין לו חלק לעה"ב: פגול הוא, וכן ופרק פגולים כליהם (ישעי' ס"ה ד'), ואונקלס ז"ל תרגם מרקק יהי, ונת"י פסול יהא, ורד"ק ז"ל אמר הוא הבשר שבשתה ריקו ומרחלו, וכן אמרו ז"ל פגול שעון עבור טורה, כלומר שהיו כשרף עד שתעבר טורתו, ואם כן יתיבש אמרו פגול יהיה, שיתיבו עד שיהיה פגול, ובפרשת קדושים אמר פגול הוא, ומשמעו מעת שחשב עליו כן נקרא פגול, אולי על שם העתיד לפי שהיו עומד עוד לאכילת אדם אף להתפגל, ואין פגול רק בחושב מחשבת חוץ לזמנו, אבל מחשבת חוץ למקומו, או מחשבת שהוא האש וכיוצא לשפ"י שפוסלין הקרבן היינו נקרא פגול, ואין האוכל ממנו חייב כרת: והנפש האכלת ממנו, אפילו בתוך זמן אכילתו, עונה תשא, לפי שהבשר הזה פגול יהיה, תעבור טורתו ויצרף, כי לפי שעד כאן דבר על החושב שבמחשבתו שחשב לאכלו חוץ לזמנו כשהוא הקרבן פסול ולא דבר, אף ללמד עתה שהאוכל ממנו עונו ישא: עונה תשא, כמשא כבד יכבד עליה עון זה, שעל ידו קיבת כרת, כמו שלמדנו בג"ש עון עון מצותר האמור בפרשת קדושים

אֲשֶׁר־יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל
בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר
יֹאכַל בָּשָׂר: כ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־
תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים
אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ:

ונפש

וועלכעז עטוואז אונרייניעז בעריהרט, זאלל ניכט גע־
געסטן, זאנדערן פערברענט ווערדן: וואז זאגוט אפפער־
פלייש בעטריפט, זאל קאן יערער רויניג דאפאן עסטן:
(כ) ווען אבער יעמאנד פאן דעם פלייש דעז פרידען־
אפפערז איסט, וועלכעז דעם עווינגן צו עהרן בעשטיממט
איוט, אינדעם ער איניג און־
רייניגקייט אן זיך האט: זאל דיאועלבע פערזאן אוים איהרעם פאלק אויס־
געראטטעט ווערדן;

ווען

רש"י

יגע בכל טמא לא יאכל: והבשר. לרבות מבשר בילוח מקלתו שהפנימי מותר: כל טהור יאכל בשר. מה ת"ל לפי שנאמר ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל יכול לא יאכלו אלמים אלא הבעלי' לכך נאמר כל טהור יאכל בשר: (ב) וטומאתו עליו. בטומאת הגוף הכתוב מדבר לאכל טהור שאכל את הטמא ליטו

עגום

תרגום אונקלוס

קוּדְשָׁא דִּי יִקְרַב בְּכָל מְסָאַב לָא
יִתְאֲכֵל בְּנוּרָא יִתּוֹקַד וּבְשַׂר קוּדְשָׁא
כָּל דְּדַכְיָ לְקוּדְשָׁא יֵיכוּל בְּשַׂר קוּדְשָׁא
(כ) וְאֱנָשׁ דִּי יֵיכוּל בְּשָׂרָא מִנְכְּסַת
קוּדְשַׁיָּא דִּי לָקֳדָם יְיָ וְסוֹכְתֵיהּ עֲלוֹהִי
וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ:

ואינש

באור

(יט) והבשר, ה"ל הבשר על הזבח למעלה ובשר זבח תודת שלמיו, מבשר זבח שלמיו, כלומר מס בשר קדש זה יגע בכל טמא לא יאכל, וזו מזהרה לטהור האוכל בשר קדש שנטמא, ובסוף זכר דיבי נותר ופגול וטומאה וחלב ודם המוהגים בכל הקדשים, ומד על הענין כלו הנזכר למעלה, וכל שכן הוא מקדשים קלים: והבשר, גם זה הוא הנזכר למעלה בשר קדש של שלמים: כל טהור יאכל בשר, כל מי שהבעלים רוצים להקדים לאכול מזבחם רשאי לאכול ממנו בתנאי שיהיה טהור מכל טומאה, ודבר טוב הוא עושה, שעי"כ ליטו בא לידי נותר, וכן שמי בת"כ לפי שנאמר ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל (דברים י"ב כ"ז), יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים, לכך נאמר כל טהור יאכל בשר, ורשב"ם ז"ל אמר כל טהור יאכל בשר טהור, ולא ידעתי טעמו שעל בשר קדש שנטמא כבר הזהיר, גם בתוב נאמר בשר סתם: (כ) והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה', והוא הדין לכל הקדשים, ומקרא מפורש הוא שלא יאכל זרעכם של הקדשים לבני ישראל לה' וטומאתו עליו ונכרתה וגו', לפי שהוא מזרע להרן והוא נרוע לו זב בקדשים לא יאכל עד שיהר (פרשה ד"ב ג' וד'), וכפי פשט המקרא אם הזהיר לבני להרן שלא יאכלו קדשי קדשים בטומאת הגוף, ומין טורך להזהיר עליהן ישראל, שאפילו זר טהור לא יאכל קדש, ומכאן הזהיר לכל ישראל על בשר זבח השלמים הנאכלין לכל אדם שלא יאכלוהו בטומאת הגוף, לפי חכמים ז"ל דרשוהו גמרת כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא, מה שלמים מיוחדים קדשים שקדושתן קדושת מזבח, אף אין לי אלא כל דבר שקדושתו קדושת מזבח יצאו קדשי בדק הבית, ולמדנו שפי' הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' הנאמר בפרשת תמור ליטו שלא קדשי מזבח: וטמאתו עליו, בשוב טומאתו עליו, שטומאה יוצא

מגופו

מו וְנֶפֶשׁ כִּי־תִגַּע בְּכָל־טָמֵא
בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ׳ בִּבְהֵמָה
טְמֵאָה אוֹ בְּכָל־שֶׁקֶץ טָמֵא
וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים
אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: כז וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כז דַּבֵּר אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב

שור

ישראל׳ז, וויא פֿאלגט: אללעז אונשליט

(כח) ווען יעמאנד עטוואז
אונרייניגז אנריהרט, אז דיא
אונרייניגקויט איינעז מענשן,
אדער אן איין אונרייניגז פיה,
אדער זאנוט איין אונרייניגז
שייואל, אונר פאן דעם פלייש
רעז פריידענאפפערז איסט,
וועלכעז רעם עוויגן צו עהרען
בעשטיממט איוט: (כט) אלל
אויז איהרעם פאלק
אויזגעראטטעט וועדדן:
(כט) דער עוויגע שפראך צו
משה, וויא פאלנט:
(כט) רעדע צו דען קינדערן

פאן

תרגום אונקלוס

(כ) וְאֵינָשׁ אֲרֵי יִקְרַב בְּכָל מְסָאַב
בְּסֹאבַת אֱנָשָׁא אוֹ בִּבְעִירָא מְסָאֲבָא
אוֹ בְּכָל רְחֵישׁ מְסָאַב וְיֵכוֹל מִבְּשַׂר
נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי לָקֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ: (כא) וּמַלֵּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (כב) מַלֵּיל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר כָּל תְּרַב

רש׳י

ענוש כרת אלא לזרה: והנוגע לצד יגע בכל
טמא וגומר. ולזהרת טמא שאכל את הטהור
לינה מפורשת בתורה אלא חכמים למדוה בג״ש
אלא כריתות ממורות בחולי קדשים בטומאת
הגוף תלמוד בדיתיבו בזבוחים אחת לכלל
ואחת לפרט ואחת ללמד על הקדשן עולה ויורד
אלא כאחד אלא על טומאת מקדש וקדשיו:

יעזה

תור

באור

מנופו, כמו זב ומצורע ובעל קרי, אבל כאכלה מטמאתו מותר לאכול קדשים, לכן אין
לפרשו על טומאת בשר קדש, שאינו יוצא מידי טומאתו לעולם, ושוב טמאתו טומאת עצמו
שיוצא מנופו, כי כוונ בטומאה אינו טומאתו, וטומאת בשר אינו אלא על ידי נגיעה, ועוד
למדו חכמים בג״ש שמדבר על אוכל קדש בטומאת הגוף, והכל פשט המקרא: (כא) ונפש
כי תגע, אם כוונ בטומאה חייב כל שכן טמא עצמו שכאשר בכתיב הראשון, אלא שבכלל יצא
כוונ במת שכריך הזאה שלישי ושביעי, ולא למדנו היאנו לפילוג טומאה יוצאת מנופו, וכן
בכתוב הראשון בטומאת עצמו כגון זב ומצורע, שאעפ״י שטהרו והערב שמש, הרי הן מחוסרי
כפורים וקורבן אכי וטומאתו עליו, והכתוב הזכי בטומאות קלות טומאת ערב: בכל טמא,
בכל בעל חי טמא, אבל לוכלין ומשקין וכלים אין מטמאין לדש ובכל טמא הכל בכלל נפ
המת: בטמאה אדם, שכוונ בזב בזכה במצורע או בטמא מת ובלדה ויולדת: בבהמה טמאה,
בנבלת בהמה טמאה וכן מפורש בפרשת עולה ויורד, ויאמר רמב״ן ז״ל אחז הכתוב דרך קצרה
והזכיר קצת הטמאים וה״ה לכלן, כי גם בנבלת בהמה טהורה אם נוגע בה ואכל קדשים חייב
כרת, וים לפרש בהמה טמאה האמור כאן, על טומאת נבלה בין טהורה לאכילה בין טמאה,
ואין כן בפרשת ויקרא שפירש בנבלת בהמה טמאה, ואם כן מזכרו הטומאת כולן: שקץ טמא,
כל שקץ טמא לאכילה, ואלת טמא על הנבלה, וכן הארצים המטמאין במותן, המזכרים
בפרשת שמיני, ואין כן בפרשת ויקרא שפי׳ בנבלת ארץ טמא, ואם מפורש: ונכרתה, מפרש
בעו״ה (פרשה ד׳ ג׳): (כג) דבר אל בני ישראל, הפרשה הזאת אין בה מצוה לבני אהרן

נפרט

תרגום אשכנזי

צו ז

פֿאַן איינעם אָכזען, איינעם לאַממע אָדער איינער ציגע, זאָלסט איהר ניכט עסען: (כד) דאָן אונשליט פֿאַן איינם געפֿאַללנען, אָדער פֿאַן איינם צעררישענען פֿירה, קאַן צו אַללרלייא אַרבייט געברויכט ווערדען: אַבער עסען זאָלסט

שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא תֹאכֵלוּ׃
כד וְחֵלֶב נְבֵלָה וְחֵלֶב טְרֵפָה
יֵעָשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה וְאָכֹל לֹא
תֹאכְלֻהוּ׃ כה כִּי כָּל־אֹכֵל חֵלֶב

מן
פֿאַן

איהר עז ניכט: (כה) דען ווער אונשליט איסט

רש"י

(כד) יעשה לכל מלאכ' · נח ולימד על החלב שחיבו מטמא טומ' נבלות: ואכל לא תאכלהו · למר' תור' יצא חיסו' נבלה וטרפ' ויכול על חיסור חלב שאם אכלו יתכפ' לוקין על לאו של נבלה ולא תאמ' אין חיסור על חיסור

תרגום אונקלוס

תּוֹר וְאִמַּר וְעִזָּא לָא תֵיכְלוּן׃
(כד) וְתַרְבָּ נְבֵלָתָא וְתַרְבָּ תְּבִירָא יִתְעֲבֵד
לְכָל עֲבִידְתָּא וּמֵיכַל לָא תֵכְלוּנֵיהּ׃
(כה) אֲרֵי כָּל דְּיֵיכוּל תַּרְבָּא מן

באור

נפרט, על כן נאמרה לכל ישראל: חלב, מלת חלב מפורש (פרשה ג' ג' וט'): שור וכשב ועז, הן המינין שמקריבין מהן קרבנות בהמה, כמפורש בפרשת ויקרא: לא תאכלו, אלמא חלפי חולין, כמו שיתבאר לפניו: (כד) וחלב נבלה, אתה מחליף לו בתגבלה בשחיטה: טרפה, שנטרפה מחיה ואינה יכולה להברית, לו שים לה חולי שנודעלי תמות: יעשה לכל מלאכה, אם לומר שמותר בהנאה, חלב כשרה ג"כ מותר למלאכה, ובתרגום יב"ע ותריב חיוח דמקלקלת וכו' אפשר דיתעביד לכל עבידתא, גרס תריב חיוח דמכשרת יתסק על מדבחי, ומיכל לא תכליני, וזה תמה כי חלב בהמת חולין הכשרה לאכילה היו למזבח, אבל לדעת המתרגם נאמר כן לאותו הדור שלא הותר להן בשר תאוה, ולפי שהיו מריבין להקריב הכל שלמים, אין חלב שיעשה למלאכה בהמה, רק חלב נבלה וטרפה, ואמרה תורה תעפ"י שאין חלבם קרב אכל לא תאכלהו, ולכן לדורות שהותר בשר תאוה שוין כשר וטרפה שהחלב אסור באכילה ומותר במלאכה, אבל רבינו אמרו שבא ללמד על החלב שאינו מטומא טומאת נבלות: לכל מלאכה, בין מלאכת חולין בין מלאכת קדש, וכן הוא בת"כ: ואכל לא תאכלהו, אסור ועומד הוא מעוש נבלה וטרפה, אבל אמרה תורה שיהא אסור נבלה וטרפה ויכול על חיסור חלב שאם אכלו, נתחייב גם על לאו של נבלה או טרפה, ולא תאמר אין אסור חל על אסור, ורמב"ן ז"ל אמר לפי שאמר כי כל אוכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה, אמת היה עולה על הדעת לומר שהנבלה והטרפה יחשבו כמין שלא יתקרב ממנו, ויהיה חלבם מותר, הוצרך להזכיר אסורו, ולפי פרושו שהפרשה מדברת עם דור המדבר שהקריבו הכל שלמים הוצרך להאמר, שלא יעלה על הדעת שאין אסור חלב רק בבהמת קדשים שמקריבין ממנה החלב לה", וא"כ לדורות יהיה חלב חולין מותר, לכן שמך לו דין חלב נבלה וטרפה, שאע"פ שגם במדבר היו למזבח, יש אסור כרת בהקטרתו, וממנו נאמר לחלב חולין ולדורות, ולהב"ע ז"ל שאין אסור כרת של חלב רק בבהמת קדשים פי' לפי שבשר הנבלה והטרפה אסורות והאסור הוא הבשר, ובשביל שאין חלבם קרב על המזבח, שלא יאסור החלב שהוא מותר, על כן הזהיר ואכל לא תאכלהו, ודברי בותרין ז"ל שאם האסור רק בבשר, גם אינו קרב לגבי מזבח, לומר ואכל לא תאכלהו, אם חלב חולין מותר, גם אין לברר נכונים, כי מה לי בשר נבלה וטרפה מה לי חלבו, והבהמה שנתנבלה בתגבלה כלה, שוב חלב טמאה שהותר באסור לבשרה: (כה) כי כל אכל חלב, כיון שעשה למה האוה חלב

נבלה

מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרַב מִמֶּנָּה
אִשֶּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ: כו וְכָל־דָּם
לא

(כו) קיינער לייא בלוט זאלט

תרגום אשכנוי סא

פֿאַן איינעם זאלכען פֿיה,
דאַפֿאַן מאַן דעם עוויגען צו
עהרען פֿייאַראָפּפֿער ברינגט:
דיזע פֿערזאָן וועלכע געגעסן,
זאָלל אויז איהרער נאַצאָן
אויזגעראָטטעט ווערדען:

איהר

תרגום אונקלוס

מִן בְּעִירָא דִּי יְקָרְבוּן מִינַהּ קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּצֵי אֱנָשָׁא דֶּיֵכוּל מֵעֲמֵיהּ:
(כו) וְכָל

דמא

באור

נפלה וטרפה לאכל העולה על האזים, לפי שאין האסור בעבור שאוכל מחלק גבוה, שלא כל
לוכל חלב מזין הבהמה אשר יקריב ממנה המקריב קרבן לה', שהן שור וכבש ועז החמורין
ברוב העכן, ונכרתה הנפש ההיא, וא"כ האסור בין בקדשים בין בחולין, ויהיו כותב הכתוב
על לוכל חלב הבהמה הקרבה לגבוה, היה לו לומר כי כל לוכל חלב מזבח השלמים אשר לה',
כמו שאמר בפנול ובטומאה, עכשיו שאמר מן הבהמה אשריקריב ממנה אשה לה', אין לו פתרו
שלא כמו ממין הבהמה, שכל נודר ונודב חייב להביא מהן אשה לה', שהן המיוחן שברוב העכן,
ולהלן לומר חקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם, כל חלב וכל דם לא תאכלו (פרשה ג', י"ז),
ושבעל החלב שממנו ידבר שם, לאסרו בכל הדורות לעפ"י שהמקדש חרב, וכן בכל מושבותיכם,
בין בארץ בין בח"ל, ולמדנו שנוהג גם בחולין, וכאן לא לומר בכל מושבותיכם על החלב,
בעבור שלמד מן חלב נבלה וטרפה כמו שאמרנו, על כן זכר כאן מושבות על דם לבדו, זהו
פשוטו של מקרא כהלכתה, כי חלב חולין נכרת בכל דור ודור, ולחד"ע ז"ל כעין נפי' מן הדרך
היסר, ולמד שחלב חולין מותר, ובכל מושבותיכם אין רמיזה נמורה, כי כן כתוב לכל לחד,
וא"כ לא נאכל לאם בגלות, לפי שלא הקדבנו העומר [וזו שחלה בטלה, שאינו תלוי בעומר
שלא ביום שמביאין לחמו בו, כמו שיתבאר בעז"ה (פרשה ד"ג י"ד),] וכל חלב שור וכבש לא
תאכלו, על הקדשים, שהוא דבק עם מקרא שלאחריו, כי כל לוכל חלב מן הבהמה אשר
יקריב ממנה, להוציא חלב כל בשר שאינו קרב לשלמים, ודבריו בטלים ממה שפרשנו בפשוטו
של מקרא, וכבר השיב עליו רמב"ן ז"ל בדברי טעם, לחלק שבפרשת ויקרא לומר סתם כל
חלב, ואין שם שור ותכלי, וכאן ג"כ לומר תחלה כל חלב שור וכבש ועז, הכולל קדשים
וחולין, ועוד שאסר חלב נבלה וטרפה באיסור חלב, ואינן קרבנות להשם. ועוד שכתוב חקת
עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם, ואין בכל ענייני הקרבנות בכל מושבותיכם, לפי שאינן
רק במשכן ובמקום אשר יבחר ה', ורלוי הגמורה שאמר מן הבהמה אשר יקריבו ממנה קרבן
לה', ופרושו מן המין הקרב, שכן נאמר בערכין ושם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה', כל
אשר יתן ממנה לה' יהיה קדש, ופרושו בהמה שמקריבין ממנה קרבן לה', וכן ושם כל בהמה
טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה', לאמר בפירוש מן הבהמה הטמאה שאין מקריבין ממנה,
ואין הבדל בין יקריבו ממנה, לו אשר יקריב שפרושו אשר יקריב לדם ממנה, ולומה לו וכי יעות
מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה, מן המין הנאכל לא שהיא עצמה תאכל, ועוד שם האסור
בעבור שקרב למזבח, למה לא הזהיר גם על יותרת הכבד ושתי הכליות, ועוד שם בקדשים מדבר,
למה הוצרך לומר ברוב העכן כל חלב שור וכבש ועז, וידוע שאין מקריבין שלא מהם, ודבריו
ברורים. ונמשכה תורה שלא הזכיר אסור חלב, כי אם מן הבשר ידבר, כלומרו בכל אות נפשך
תאכל בשר (דברים י"ד כ'), לחלב חלב בשר הזהיר עליו, ולפי שהתיר הבשר הייתי טועה שגם הדם
המובלע בבשר מותר, הוצרך לומר שדמו לא יאכל, שאעפ"י שאינו חייב עליו כרת עובר בל"ת:
(כו) וכל דם לא תאכלו, לפי שבפרשת ויקרא סתם ולמר כל חלב וכל דם לא תאכלו, ומצי-

ופירש

לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה: כו כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: פ כח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כט דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמַּקְרִיב אֶת־זִבְחֵ שְׁלָמָיו

ליהוה

איהר עסען, אין אַלע־ן אייערן וואָהנפלאַטצען: וועדער פֿאַן געפֿליגעל, נאָך פֿאַן פֿיה: (כו) יעדע פערזאָן וועלכע אירגענד איינערלייא בלוט איסט: זאָלל אויז איהרער נאַציאָן אויסגעראָטטעט וועדען: (כח) דער עוויגע שפּראַך צו משה, וויא פֿאָלגט: (כט) זאָגע דען קינדערן ישראל'ס: וועד זיין פֿרייד־ענאָפּפֿער דעם עווינגען צו עהרען ברינגען וויל, זאָלל

ר ש"י

לאסור: (כו) לעוף ולבהמה. פרט לדם דגים וחגבים: בכל מושבותיכם. לפי שהיה סובת הגוף והיה סובת קרקע נוהגת בכל מושבות ונמכרת קדושין נפ"ל מפרש למה הזהיר לומר

משה לֵמֹר: (כט) מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵמַר קֳדָם יְיָ

קודשוהי

תרגום אונקלוס

דָּמָא לָא תֵיכְלוּן בְּכֹל מוֹתָבָנֵיכוֹן דְּעוֹפָא וְדִבְעִירָא: (כו) כָּל אֱנָשׁ דְּיֵיכוֹל כָּל דָּמָא וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ: (כח) וּמַלֵּיל יְיָ עִם

באור

ופירש כאן שאין לאסור חלב טהור רק בבהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה', הייתי אומר שכן הדין בדם, שאינו לאסור רק שור כשב ועז, ומותר בחיה ובעוף, ובדם בהמה טמאה, אין בו רק משום טומאה לא לאסור דם, על כן פי' וכל דם לא תאכלו יהיה מאיזו מין שיהיה בין טהורה בין טמאה בין בהמה בין חיה ועוף, בכלן יש כרת לאוכליו, לא שור כשב ועז לבד, אלא לעוף ולבהמה, כי בכלל בהמה גם החיה הנאכלת ואלא תאכל, בין טהור בין טמא, וגם דם עוף בין ממין הקרב תורים ובני יונה, ובין שאר המינים כשרים לו טמאים, וגם זה רמיה שהכתוב לאוסר גם חלב חולין, שאם תאמר בקדשים מדבר, יאמר גם המקרא הזה על הענין האמור למעלה לאסור דם בהמת קדשים ועוף הקרב תורים ובני יונה, וזה שקר כי במזבח תורה פי' לאסור דם נבשר תאוה: לעוף ולבהמה, פרט לדם דגים וחגבים טהורים שמותר באכילה, ופרט לדם שקנים ורמשים שאין בהן משום לאסור דם [ח"ה שמוע הלמ"ד כמו לכל כלו תעשה כאחת (שמו' כ"ז ג'), והוא לפרט שאחרי כלל לו לכלל שאחרי פרט, כמו שבארנו בכמה מקומות]: (כו) כל דם, מן הבהמה והעוף, כי אינו חייב כרת על דם החגבים: ונכרתה, כאן פי' העונש ולפי שכתב בענין הקרבנות, יש להבין שאינו קורא כרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה דם שהנפש יוצאת בו, וזהו כקבלת רבותינו ז"ל, ולהלן שכתב לחלב בשר ולא כתב בו כרת, הוא דם החגבים שנאמר: (כט) דבר אל בני ישראל, לפי שהנעלים מוכיחין, גם המנוח עליהן לתת תזה ושוק מתנה לכהן, על כן דבר אל בני ישראל: המקריב, בעל הקרבן המביא זבח שלמים לה' להקריבו בבית ה': זבח שלמים, הכל בכלל נדר ונדבה וזבח תודה, כמבואר למעל': יביא את קרבנו לה', יהוא עצמו יביא לה' החלק הן הקרבן שהוא לגבוה, לא שיקריבנו הוא עצמו על המזבח, אלא כמו שיפרש בכתוב הסמוך, לא כמו חטאת ואשם שאין הבעלים

שהן

לַיהוָה יָבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה
מִזֶּבַח שְׁלָמָיו: ל יָדָיו תְּבִיאֶינָה
אֶת אִשֵּׁי יְהוָה אֶת־הַחֵלֶב עַל־
הֶחָזֶה יְבִיאֶנּוּ אֵת הֶחָזֶה לְהָנִיף
אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:
והקטיר

תרגום אשכנזי סב

זאלל דעם עוויגען פאן זיינעם
פרייד־עאפפער פאר געדענקען
דאַרבּרינגען: (ל) מיט זיינען
האַנדען ברינגט ער דיא
פייער־אפפער דעז עוויגען:
דאז אונשליט נעמליך ברינגט
ער אויף דער ברוזט נעלעגט,
אונד צוואר דיא ברוזט, אום
דאמיט פאר דעם עוויגען איינע
ווענדונג צו מאכען: ווען

תרגום אונקלוס

קוּדְשׁוֹהִי קֳדָם יְיָ יֵיתֵי יָת קָרְבָּנֵיהּ
קֳדָם יְיָ מִנִּכְסַת קוּדְשׁוֹהִי: (ל) יְדוֹהִי
יַיְתֵין יָת קוּרְבָּנַיָּא דַיְיָ יָת תַּרְבָּא עַל
חֲדָיָא יַיְתִנִּינֵיהּ יָת חֲדָיָא לְאַרְמָאָה יָתֵיהּ
אַרְמָתָא קֳדָם יְיָ ויסק

רש"י

לומר: (ל) ידיו תביאנה וגו'. שתהא יד
הנעלים מלמעלה והחלב והחזות נתונין בה
ויד כהן מלמטה ומניפן: את אשי ה'. ומה הן
האשים את החלב על החזה: יביאנו. כשמביאין
מבית המטבחים נותן חלב על החזה וכשנותנו
ליד המניף במקום החזה למעלה והחלב למטה
ותהו החמור במקום לחר זוק התרומה וחזה התנופה על גבי החלבים יביאו להניף וגו'
לאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר

באור

עוזין בחימוריהן דבר עבודה: (ל) ידיו תביאינה את אשי ה', לאחר שהורימו החלבים מן
הקרבן, להכתן על גבי ה', יביאם בעל הקרבן על שתי ידיו אל הכהן לתנופה לפני ה', והבעלים
מניפין, ויד הכהן תחתיהן, כמו שאמרו חז"ל: את החלב על החזה יביאנו, פי' רש"י
ז"ל כשמביאין מבית המטבחיים נותן חלב על החזה, וכשנותנו ליד הכהן המניף, נמצא החזה
למעלה והחלב למטה, והיו החמור במקום לחר זוק התרומה וחזה התנופה על גבי החלבים
יביאו להניף וגו' (פרשה י' ט"ו), ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר, ונמצא החזה
למטה, והיו שנאמר ויביאו את החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה (שם ט' י"ט),
למדנו חז' כהנים זקיקין לה, כך מפורש בתורת כהנים: תנופה, שם דבר, ואמרו רבותינו
מוליך ומביא לארבע רוחות, וכן ורמת לח תניף על קמת ריעך (דברי' ד"ג ד"ו), ורמת
מתנועע הילך והילך, ודומה לו החזן מניף בסודרין, שמניף הילך והילך, ותרומה פרשו
שהוא מעלה ומוריד, שהוא הרמה כמו ותרם מעל התבן (בראשית ז' י"ו), וע"ד הפשט
כפרש עוד למה החזה נקרא תנופה והזוק תרומה, ומעשה שתיהן שוה: את החזה, מביא
להניף אותו תנופה, לא להקטירו על האשים, כי היא לאהרן, ולבניו, כמפורש בסמיך,
ואמר רמב"ן ז"ל כי לפי הפשט החזה מונף עם החלבים לא הזוק, והכתוב שאמר ואת החזות
ואת זוק הימין הניף להרן תנופה (פרשה ט' ד"ח), כי אחרי כן יחזור ויניפם בבני עצמם.
ובאותיבו אמרו שהיה נותן החלבים על יד הבעלים וחזה וזוק למעלה מהם, ודבריו תמה אם
לפעתי כן הדין לדורות בשלמים, למה אין מזה דבר בפרש' זו, ומה על תנופה אחת החלבים
עם החזה, ואם יאמר בשלמי למלאים היה הוראת שעה ולדורות אין תנופה לזוק כלל, מה
יענה בפסוק זוק התרומה וחזה התנופה על גבי החלבים יביאו להניף תנופה לפני ה' (פרשה
י' ט"ו), ומדבר לדורות, מפורש שתיהן בתנופה עם החלבים, ויהיה שכפי פשט הכתוב
שתיהן בתנופה, וכן יאמר וזה לך תרומת מתנם לכל תנופות בני ישראל לך נתתים וגו' (במדבר
י"ח י"ח), ואם אין הזוק בתנופה לא נזכרה בכלל המתנות המפורשים שם כלן, ומעם שאמר
כאן החזה לבדה, לפי שאר כאן הזוק בכלל גבי ה' הוא וכשהוא אומר ידיו תביאנה את גבי ה'

לא וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַחֵלֶב
הַמִּזְבֵּחָה וְהָיָה הֶחָזֶה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו: לג וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ
תְרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם:
לג הַמַּקְרִיב אֶת־דַּם הַשְּׁלָמִים
וְאֶת־הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ
תהיה

(לא) ווען רער פריזטער ראַו אונשליט האַט אויף דעם אַלטאַר אין רויך אויפֿגעהען לאַסען: זאָ געהאָרט דיא ברוזט דעם אהרן אונד זיינען זאָהנען: (לב) אויך דיא רעכטע שולטער זאָללט איהר דעם פריזטער אַלז איינע העבע געבען: פֿאָן אייערן פֿרייד־ענאָפֿפֿערן: (לג) דער־ יעניגע פֿאָן אהרון זאָהנען, וועלכער ראַו בלוט דער פֿרייד־ענאָפֿפֿער אונד ראַו אונשליט דאַרברינגט: דעם זאָלל

רש"י

המקטיר ואכלן החזה למטה וזהו שנאמר ויצמו החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה למדנו שעשה כהנים זקוקין לה כך מפורש במכות: את החלב על החזה יביאנו. ואת החזה למה מביא להניף אותו הוא מביאו ולא יהיה הוא מן החזים לפי שנאמר את חזי ה' את החלב על החזה יכול יהא לה החזה לחזים לכך נאמר ואת החזה להניף אותו: (לא) והקטיר הכהן את החלב. ולה"כ והיה החזה לאהרן למדנו שאין הנשר נאכל עד שיאמרו שהומרי למטה מן המזבח: (לב) שוק. מן הפרק על מרכובה המכרת עם הרגם עד הפרק החמישי שהוא סובך של רגל: (לג) המקריב את דם השלמים וגומר. מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלביו יהא טעם בשעת

באור

השוק בכללן, שהרי לאחר שהפרישו הכתוב ולקחת מן האיל החלב והאליה ואת החלב המכסה את הקרב ואת יותרת הכבד ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן ואת שוק הימין (שמו' ד' ט"ו), מכאן שוק הימין בכלל חזי ה', וכן במעשה ואת שוק הימין וגו' ויקטר המזבחה על העולה (ויקרא ח' כ"ה כ"ח), והחזה הניף לבדו וכאשר מאיל המלואים למדנו שהיה למשה (שם ד' ט"), ולכן הוצרך לומר כאן שבאילות תהיה החזה בתנופה עם החלבים כאחד, אבל על שוק הימין לא הוצרך לומר כן שבאיל המלואים ג"כ הונפה עם החלבים, ומהו שהוצרך לומר? ואת שוק הימין תתנו תרומה לכהן, לא כמו בשבעת ימי מלואים שהיתה למזבח, כי לדורות תהיה לכהן, זהו כפשוטו, וכפי קבלת רבותינו ז"ל: (לא) והקטיר הכהן את החלב, חלב שהם שם לתותב קדוש ונקלף, והוא העיקר כמו כל חלב לה' (ויקרא ג' ט"ז), ופרשוהו שם, ויותרת וכליות אין צורך להזכירם, שכבר מפורשים בפרשת שלמים שהן למזבח, וכמו שאמר תקטיר את החלב על החזה יביאנו (ויקרא ז' ל'), ושמא תאמר מכיון שגם אליה ויותרת ושתי כליות בתנופי למדו רבותינו בת"כ אין לי אלא חלב מכיון לרבות החזה ת"ל החזה, כשהוא אומר יביא לרבות שיהא, מאחי ה' לרבות שתי הכליות יביאנו לרבות יותרת הכבד, וזה רמיה לדבריהם (ויקרא ג' ט') שגם לדעת רבותינו ז"ל חלב שהם רק על תותב קדוש ונקלף: והיה החזה, פירש שלא יקטירנו, כמו הכליות והיותרת, שלא תהיה להחזיר ולבניו למנה, לפי שבשבעת ימי מלואים, היו החזה למשה, אומר כאן שלדורות היו ממתנות כהונה, וזהו להחזיר ולבניו: (לב) ואת שוק הימין, שהיתה

תְּהִיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמָנָה׃ לז כִּי
אֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת ׀ שׁוֹק
הַתְּרוּמָה לָקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי־
ישראל

תרגום אונקלוס

יְהֵי שׁוֹקָא דַיְמִינָא לְחוּלַק׃ (לז) אֲרֵי
יָת חַדְיָא דַאֲרֵמוּתָא וְיָת שׁוֹקָא
דַאֲפְרָשׁוּתָא נְסֵיבִית מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

תרגום אשכנזי סג

זאָלל דיא רעכטע שולטער צו טהיילע ווערדן׃ (לז) דען דיא ברוסט דער ווענדונג אונד דיא שולטער דער העבע, נעהמע איך פֿאָן דען פֿרייד־ענאָפּפֿער דער קינדער ישראל׳ן

רש״י

בזעת זריקת דמים לו בזעת הקטר חלבים שאינו חולק בגבר׃ תנופה • תרומה שוליך ומביא

מנחסת

באור

שהיתה במלואים בכלל לחזי ה׳ לתנופה ולהקטרה, לדורות דיכא בחזה התנופה, לחר שהונפה תהיה תרומה לכהן׃ שוק, מן הפרק על תרכובה הנמכרת עם הרחם על הפרק החמצעי שהוא סובך על רגל, מפי רש״י ז״ל׃ (לג) המקריב, הזורק לת דם השלמים, כמו שפרשנו (פרשה ו׳ ה׳), שעל כל עבודות הקרבן, יפול לשון מקריב, כמו שחמרו והקריבו זו קבלה לו מיכו שלח זריקה׃ ואת החלב, המקטיר החמורין על המזבח, וגם זה מקריב׃ לו תהיה, לח שיתנכה לחיזו כהן שירצה הגר במדינה, שלח שתיהן חזה ושוק הן לבית חב העובדין, ורחיה מכתוב הסמוך ותתן חותם לחהרן הכהן ולבניו, ממלת חותם למדנו פי לחרו והיה החזה לההרן ולבניו, חיכו חלח לומר שהיו מכהן ולילך ממתנות כהנה, וכבר פרשנו למעלה הכל, ורחב״ע ז״ל שחמר שוק הימין לזורק הדם, והחזה לכל הכהנים, לח עמד על טעם הכתוב בהוגן, ולין לבטות מדברי הקבלה, כי הם ידעו החמת, גם דרשו ממלת המקריב מי שרחוי לזריקה ולהקטר חלבים, ילח עמת בזעת זריקת דמים שחינו חולק בגבר׃ (לד) חזה התנופה ואת שוק התרומה, לפי שגם במלואים היתה החזה למשה למכה, ולח בעשה בה דבר בקדם רק התנופה, קרחה חזה התנופה, לבל חוק שהיה במלואים חלק משה ה׳ קרחה תמיד שוק התרומה, כמו ואת כל חלב פר החטאת ירים ממנו (פרשה ל׳ ח׳), והרים ממנו בקמצו (פרשה ו׳ ח׳), שהיח תרומה לגבוה, ולמד הכתוב שגם עכשיו שכתנה לחהרן ולבניו, חיכנה כמו נותנת המנחה ובשר חטאת ואשם, שהן חלק משה ה׳, שנחמר עליהן חלקם נתתי חותה משה, ולכן הן קדש קדשים, וצריכין להחכל לפנים מן הקלעים ולזכרי כהנה, וכמו שפרשנו שם, לח חזה ושוק דומיה לשחר בשר השלמים הנחכל לבעלים, שנחכלין בכל העיר לכל חדם, כן הם נחכלין לכהנים לנשיהם ולעבדיהם, ועל זה חמר הכתוב לקחתי מחת בני ישרח מזבחי שלמיהם, ואתן חותם לחהרן ולבניו, כלומר לח לקחתי חותם מעל לחמי לחזי, לח לקחתי חותם מחת בני ישרחל, מחלק השלמים הנחכל לבעלים, כן נרחה לי, שוב רחיתי לרמב״ן ז״ל בפרשת שמיני שכתב שוק התרומה וחזה התנופה פי׳ רש״י ז״ל לשון חשר הוסף ושחר הורם, ולמה חלקן הכתוב תרומה בשוק, ותנופה בחזה לח ידעתי שנחיהן בחנפה ובהרמה, ואמר הוח ז״ל שהטעם לפי שהמלואים היה השוק תרומה לה׳ והוקטר עם הלחם והחלבים, לח יקרח בשם תנופה, כי תנופתו היתה עם החלבים והלחם כדי להקטירם לה׳, חבל החזה הניף בפני עצמו, ולינו חלוק משחר הבשר רק בתנופה, וזכה בו משה להיות לו למנה, ומלואים ולילך ולו לחהרן ובניו בשוק בתרומתו לה׳ ובחזה בתנופתו, ושחר הבשר לבעלים, יקרח לעולם השוק תרומה, והחזה תנופה כחשר היה ביום הזכות, ושמקתי בדבריו, לח שחכי תמה על דבריו הרחשונים שזכרנו למעלה שחמר לפי הפשט לין תנופה רק בחזה לבדה, ולפי סברתו בפרשת שמיני היה לו לפרש דברי הפרשה הזחת על דרך שפרשנום להתחים הפשט עם קבלת רבותינו ז״ל׃ לחק עולם, לבשר קנוב תמיד, לח פחות ולח יותר׃ מחת בני ישראל,

יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם וַאֲתֵנָן
תְּאֻתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחָק
עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ל) זֹאת
מִשְׁחַת אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו
מֵאִשֵּׁי יְהוָה בְּיוֹם הַקְרִיב אֹתָם
לְכַהֵן לַיהוָה: (לא) אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
לָתֵת לָהֶם בְּיוֹם מָשְׁחוֹ אֹתָם

מאת

ישראל'ן: אונד געבע זיא
דעם פריזטער אהרן אונד
זיינען אהנען, אלזו אין
עוויגען רעכט, דאז איהנען
צו קאמט, פאן דען קינד-
ערן ישראל'ן: (לא) דיזעז
איזט אהרן'ו ואלבונגזרעכט,
אונד דאז זאלבונגזרעכט
זיינער זאהנע, פאן דען
פייראפפערן דעז עווינגען:
דאז איהנען אן דעם טאגע
צוגעפאללען, דא מאן זיא
הינצו גיהרט, דעם עווינגען
פריזטרליך צו דינען: (לו) דאז דער עווינגע אן דעם טאגע דא מאן זיא גיזאלבט, בעי
פאהלען האט איהנען צו גיבען,

פאן

תרגום אונקלוס

מִנְכַּסַת קוּדְשֵׁיהוֹן וְיַהֲבִית יַתְהוֹן לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא וְלִבְנוֹהִי לְקָיָם עָלַם מִן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (לא) דָּא דְבוּרַת אַהֲרֹן וּרְבוּת בְּנוֹהִי מִקוּרְבָּנַיָּא דַיְיָ בְּיוֹמָא דְיַקְרְבוּן
יַתְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא קֳדָם יְיָ: (לו) דִּי פַקֵּד יְיָ לְמִתַּן לָהוֹן בְּיוֹמָא דִי רַבִּין יַתְהוֹן

מן

באור

גרסה מיותר, ובת"כ לאמרו מרבן כל ישראל, כלומר שכלם נרגשים בו, כי ממנחה ומטעת
ומעם הנותנת לכהנים, וכן עור העולה, לכל שלמים שתמוריהן לגבוה, והבשר והעור
לבעלים, אם אין חזה ושוק לכהנים, אין לכהנים חלק כלל בזבחי השלמים, והם עובדים
עבודתם, ולחזו שיהיה להם חלק, כי גם מן התולין קנוד להם זרוע ולחיים וקבה, ואין כן
בקדשים, וגם על זה יורה לחק עולם, כמ"ש לעיל פרשה ולא יותר, וכן שכוי במנחה (חולין דף
פ"ו): (לה) זאת משחת אהרן, זאת גרסה גדלת משחת אהרן ומשחת בניו, כל הלמוד
בעניין שיקוט מחצי ה', מטעת ומנחה ועור העולה וחזה ושוק של שלמים,
משחת, לשון גדלה, כמו למשחה ולמלך נסת לת ידם (שמות כ"ט כ"ט), וכן משיח לשון
גדלה, כמו כה אמר ה' למשיחו לכורש, ש"ג שנעו במשיחי, ואין לחלו נריכין לפרש שכר משחת,
כמו שפי' רשב"ם ז"ל שכר משחת אהרן וכניו מה שנאמר בהו לת אהרן עור העולה בשר מטעת
ומעם לחמי תודה וחזה ושוק של שלמים והנותרת מן המנחה, וכן פי' ראב"ע ז"ל, אלא כפשוטו:
[ל"ה לי גרסה שהוא מוסב על חק עולם הנאמר בפסוק הקודם, והוא כמו חק משחת אהרן
וגו']: ביום הקריב אתם לכהן לה', לדעתי לפי שלא התחילה המתנה ביום שנמשחו,
שהרי ביום הששון למלואים היתה המשיחה כנזכר לפניו בעניין, וכל שבעת ימי המלואים לא
זכו בהן, שהרי הטעת בשרף, והעולה כליל, ושוק הימין עלה על האישים, והחזה היה
למשה למנה, ובשר השלמים אכלו כדין בעליהם, על כן פירש ביום הקריב אותם לכהן לה',
שהוא יום השמיני שהתחילו לעבוד במקדש, וממנו ואילך זכו בכלן: (לו) אשר צוה ה' לתת
להם ביום משחו אתם, אין זה יום שנמשחו בשמן המשחה, אלא כמו שפי' ביום הקריב
אותם לעבודה שהוא שמיני למלואים, ומלת משחו, כמו גדל אותם וכמו שפרשנו, והוא יום
שהתחילו לעבוד במקדש, וכן ביום המשח אותו (פרשה ו' י"ג), שהוא על תכוך העבודה,
וכן ביום הקריבו ישראל עולה וטעת ומנחה ושלמים, כאמרו ואל בני ישראל תדבר לאמר

קכו

מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתָם: לז וְאֵת הַתּוֹרָה הָעֹלָה
לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת וְלָאָשָׁם
וְלַמִּלּוּאִים וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים:
לח אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
בְּהַר סִינָי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת־בְּנֵי
ישראל

פֿאַן זייטען דער קינדער
ישראל'ס: אַלו אין עויגעז
געזעטץ, פֿיר איהרע נאַ־
קאָמען: (לו) דיזעז איזט
דיא פֿערָארדנונג: פֿיר גאַנצע
אָפּפֿער, שפּיזעאָפּפֿער,
זינדאָפּפֿער אונד שולד־
אָפּפֿער: אוך פֿיר דיא אויף־
וויידזונגזאָפּפֿער אונד פֿיר
פֿרייד־אָפּפֿער: (לח) וועלכע
דער עוויגע דעם משה אויף

דעם בערגע סיני בעפֿאָהלען: אַלו ער דען קינדערן ישראל'ס
בעפֿאָהלען

תרגום אונקלוס

מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם עַלְמָא לְדָרֵיהוֹן:
(לו) דָּא אוֹרַיְתָא לְעֻלְתָּא וּלְמִנְחָתָא
וּלְחַטָּאתָא וּלְאָשְׁמָא וּלְקוּרְבָּנָא וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא: (לז) דִּי פַקֵּד יְיָ֯ת מֹשֶׁה
בְּטוּרָא דְסִינַי בְּיוֹמָא דְפַקֵּדֵיהּ יָת בְּנֵי
ישראל

ר ש"י

ומביא מעלה ומוריד: (לז) ולמלואים · ליום
מנוך הכהונה:

באור

קחו שעיר עזים לחטאת וגו' (פרשה ט' ג'), ואז נצטוו שיקחו שעיר החטאת, והטותרת מן
המנחה וחזה ושוק של שלמים, ונם שיקחו עור העולה, כמפורש שם קחו לת המנחה
הנותרת מאזי ה' ואכלוה וגו' כי חקק וחק בניך הוא מאז ה' כי כן נוויתי (פרשה י' י"ב),
למדנו שבאותו היום נזה להם מזה על זה, ונאמר ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה
תאכלו וגו' כי חקק וחק בניך כתבו מזבחי שלמי ב"י (שם י"ד), ועל בשר חטאת ואשם נזה להם ג"כ
שיאכלוהו, ואפי' כשנפסלו אמר להם יאכל תאכלו אותם בקדש כאשר ניויתי (שם י"ח), ואין ספק
שגם על העור העולה נזה כן, ואם כן הכתוב כפשוטו שבייום מזאו אותם נזה שיזכו בכל אלה
חקת עולם לדורותיכם, בכל דור ודור יזכו בזה · אבל רמב"ן ז"ל הפך דברי הכתוב ואמר שנשורו
לאהר נזה ה' ביום מזאו אותם לתת להם חלת ב"י חקת עולם, ופי' ביום מזאו בעת המזיקה,
וכן ביום הקריב אותם לכהן, בעת שהנדילם, ורחב"ע ז"ל פי' ביום מזאו כמו מיום מזאו, וכן
מכותר בשבר וכנ"ל, ואין טורך לכל זה ק"ה הלבתי בשטת הרמב"ן ז"ל, לפי שסדר נניות הטעם
מסכי' עמו, שהרי תיב' להם שובלת נטע' רביעאי, ושו כדברי המכח' הי' טריך להעמיד תיבת ה':
(לז) ואת התורה לעלה, זאת התמור בפרשיו' שלשל' היא התורה לעולה וגו' ולמעל' אמר
זאת תורת העולה, וזאת תורת המנחה וכן כלם, וכאן אמר לעולה, אולי לפי שכל קרבן חלוק
במעשיו מחבדו, ובכאן דברי' הוזוו הקרבנו' כלם, כמו פנול ונותר וטמא וכיוצא שהחלק למד
ממה שנאמר בחבדו, לכן אחר שאמר זאת תורת זה, וזאת תורת זה, אמר
לסוף זאת התורה התמורה היא לכלן: ולמלואים, פי' רש"י ז"ל ליום מנוך הכהונה, וכן
הקרבנות שניה עליהן בפרשת תנוה, וכתובים בפרש' התמוכה, ומתכון לזבח השלמים, לפי
שאין הכל נ קרבנות מלואים לאחר הקרבנות רק נחיל המלואים של שלמים, שהרי עולת
המלואים קבה כדרכה, והחטאת כמו חטאת פר מזיח ופר העדה הנשרפין, רק שלמי
המלואים נאתנו, כמו שיתבאר (פרשה ח' כ"נ), לכן אמר למילואים ולזבח השלמים:
(לח) אשר צוה ה' את משה בהר סיני, נסיני לאמרו לו כל התורות הללו שבכל התורות
בכללותן ופרטיהן כאמרו לו למשה נסיני, וכמו שאמרש (פרשה ל"ה א'): ביום צוותו, כלומר
כשנתנו

תרגום אשכנזי

צו ז ח

בעפֿאהל עז איהרע אפּפֿער
דעם עוויגען צו עהרען ראַר
צו ברינגען, נעמליך אין דער
וויזטע סיני:

ח (ח) דער עוויגע שפּראַך
צו משׂה, וויא
פֿאלגט: (ג) נים אהרן נעבזט
זיינען זאהנען, ריא קליידונגו=
שטיקע אונד ראַז זאלבאעל:
רעז וינדעגאפּפֿער שטיר,
ריא

יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת־קָרְבְּנֵיהֶם
לַיהוָה בְּמִדְבַּר סִינָי: פ רביעי
ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ג קַח אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־
בָּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים וְאֵת
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת פַּר הַחַטָּאת
ואת

רש"י

ח (ב) קח את אהרן. פרשה זו נאמרה
שבעת ימים קודם הקמת המשכן
שלין מוקדם ומאוחר בתורה: קח את אהרן.
קחנו בדברים ומשכהו: ואת פר החטאת
וגומר. כלו האמורים בענין מלואים

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל לְקָרְבָא יָת קוּרְבָּנַיְהוֹן קֳדָם יְיָ
בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי:
ח (ח) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(ג) קָרֵב יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי
עִמֵּיהּ וְיָת לְבוּשַׁיָּא וְיָת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְיָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא

באור

כשנתנו להר סיני שיקריבו ישראל את קרבניהם לה' במדבר סיני, כשחטו ישראל נגד ההר וקבלו התורה, שהקריבו עולות ושלמים על פי הדבור, כמו שכתוב ויבן מזבח תחת ההר וגו' (שמות כ"ד ה'), וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים (שם שם ה'), וכשבנה להקריבם במדבר סיני קודם שהוקם להל מועד, הודיע למשה בגבוהה משפט הקרבנות: ומשה למד לפי שעה לישראל סדר העבודה ועדיין לא ניתנו שיאמר לישראל תורת העבודה לדורות, וכשהוקם המשכן חזרו וכשנו בהל מועד וסדר לו המאמרים שיאמר לישראל ויכתוב בתורה, ולא כבר ידעו שהעבודה בהרן ובניו, ובאמרו לו הפרשיות כלן על הסדר כמו שכתובים מתחלת ויקרא עד כאן ולמדם לישראל, זהו פשוטו של מקרא, וכן כל המלות שנאמרו למשה בסיני כאמרו עלה אלי ההרה ואתנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם (שמות כ"ד י"ב), ובא"מ מזר ולמדם בחותו הלשון שיאמר לישראל ויכתבם בתורה, וכן דעת רבותינו ז"ל שנאמרו בת"כ שכל הקרבנות שנאמרו כללותיהם ופרטיהם בהר סיני, אבל לרמב"ן ז"ל יש דברים אחרים, וכמדומה לי שאינן הולכין על פשט המקרא:

ח (א) קח את אהרן, פרשה זו נאמרה שבעת ימים קודם הקמת המשכן, שאין מוקדם ומאוחר בתורה, כן פי' רש"י ז"ל, והיה דעת ז"ל שבכ"ג בלבד נאמרה פרשה זו, ושמיני למלואים היה ר"ח ניסן בו הוקם המשכן ולא נתפרק עוד, עד נסעם מהר סיני, ומ"ג לבד עד ר"ח ניסן הקימו משה בכל יום להקריב קרבנות המלואים וחזר ופרקו, וכ"כ פרשה זו שנאמרו בה מעשה ימי המלואים, כאמרה קודם פרשת ויקרא כל משה שנעשה בענין, שהיה בר"ח ניסן כשכלה לבנן את ח"מ וכבוד ה' מלא את המשכן, ומשה"ן ז"ל להלן מוכיח לשון זה כופל על המושך דעת לדבר כדברינו ונתן שפתי, כמו ולוקח נפשות חכם (משלי י"א ל'), שמושך בדבריו כפתות אל הדרך הטוב, וכן כי יקח איש אשה ובעלה (דברים כ"ד א'), שמדבר על לבה ומטה דעתה אליו שתבעל לו: הכהנים, בנדי כהונה המזכירים בפרשת ואתה תצוה: פר החטאת וגו', האמורים בענין מלואים, ושכתיב ביום לקחתו של מלואים

צו ח

וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם וְאֵת סַל הַמַּצּוֹת: (ג) וְאֵת כָּל הָעֵדָה הַקְהֵל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ד) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקָּהֵל הָעֵדָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: (ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת: (ו) וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה

את

תרגום אונקלוס

דְּחַמְאתָא וְיָת תַּרְיִן דְּכַרְיִן וְיָת סַלָּא דְּפַטִּירַיָּא: (ג) וְיָת כָּל כְּנִשְׁתָּא כְּנוֹשׁ לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: (ד) וְעַבַד מֹשֶׁה כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָתֵיהּ וְאִתְכְּנִשַׁת כְּנִשְׁתָּא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: (ה) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְכְנִשְׁתָּא דֵּין פִּתְגָמָא דִי פַקִּיד יְיָ לְמֶעְבַּד: (ו) וְקָרֵב

משה

תרגום אשכנזי סה

דיא צוויא ווידדער, אונד דען קאָרב דער אונגעזויאר־טען קוכען: (ג) אונד לאַס דיא גאַנצע געמיינע פאָר דעם איינגאַנג דעז שטיפטזעלטז זיך פערזאַמעלן: (ד) משה טהאַט, ווי אים דער עוויגע בעפאָהלען: דיא געמיינע פערזאַמעלטע זיך פאָר דעם איינגאַנג דעז שטיפטזעלטז: (ה) משה שפראַך צו דער געמיינע: דיזעז דאַט דער עווינע צו טהון בעפאָהלען: (ו) לים

הירוף

רש"י

בוחתה תכוה ועכשיו ביום רחצן למלואים חזר וזרזו בשעת מעשה: (ג) הקהל קל פתח אהל מועד. זה למד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה: (ה) זה הדבר. דברים שתרלו שאני עושה לפניכם נוכי הקב"ה לעשות ואל תתמהו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה. כל הענין

משה

באור

זרזו בשעת מעשה לעשות בהן כל החמור בענין זה: (ג) ואת כל העדה וגו', עשה במעמד כל העדה, שיהו כוהנים קדושה בכהונה, ת"כ: פתח אהל מועד, הוא העזרה לפני היכל, ולמדו ממה שלמד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה, ומלת עדה פרשנו למעלה (פרשה ד' י"ג), וכופל על ישראל כלו, ולפעמים על זקני ישראל עיני העדה, לכן פי' רש"י ז"ל רשאי השבטים והזקנים, לפי כי התפוז אב על ישראל כלו, כי ביום השמיני לחמר ולזקני ישראל בענוד קרבנות העם, לפי כאן נאספו כלם לראות מה שנעשה עם אהרן ובניו, ולפקד שמדרך הלשון להזכיר המקום שיקהלו שמה, והבתים רשאוכה יכבסו בפתח ת"מ, והחמרים יעמדו קרוב לו: (ד) כאשר צוה ה' אתו, לא תוכרך לחזור ולפרש דבר, רק ותקהל העדה לפי פתח ת"מ, להודיע שעשו גם ישראל כן, לפי לאהרן ובניו ידעו שנאנו שם כחמור בענין: (ה) זה הדבר, דברים שתרלו שאני עושה לפניכם, נוכי הקב"ה לעשות, ומה שנא' בפרשת תצוה, לא הניד עדיין לישראל, ועכשיו הרשם מה שנאמר לו: (ו) ויקרב משה, לפי שזכר מה שדבר אל העדה, לפי שכבלותו לדבר הקריב את אהרן אליו לעשות עמו מה שנצטוה, ורמב"ן ז"ל פי' ויקרב, אל הכיור, ולין לזרך: וירחץ אהם במים, יש במשמעו טבילת כל הגוף, כמו ורחץ במים את בשרו ובגדיו (ויקרא ט"ז ד'), החמור במשמעו יה"כ, והסנרה כותנת כן כמו כה"ג הלובש בגדי זהב"כ טעון טבילה, וכן כל פעם שמחליף מנגדים לבגדים, כל שכן במלואים שלבשו בגדי קדש בפעם הרחצון, וכן יש במשמעו רחיצת ידים ורגלים קודם עבודה, ורזו שמרמו בת"כ בחותה שעה זכו לקדוש ידים ורגלים, בחותה שעה זכו בעבילת יום הכפורים, וכב' תצוה בחמר ורחצת אותם במים (שמות מ' י"ב), ופי' רש"י ז"ל

הירוף אהרן אונד דעסען זֶהנע הינצו טרעטען : וואוש זיא מיט וואַסער : (ז) לעגטע איהם דען לֵייבראָק אָן , כאַנר איהם דען גירטל אום , צאָג איהם ראָז אונטערקלייד אָן , טראָט דען מאַנטעל דאַרויף : גירטעט איהן מיט דעם באַנרע דעו מאַנטעלז פֿעוט , אונד באַנר איהם דען מאַנטעל אום : (ח) טהאָט דען ברוזטשילד דאַרויף : לעגטע אין דען ברוזטשילד

דיא אורים אונר

רש"י

העגין הזה פירשתי בוחת' תצוה : (ח) את החושן . כתב על שם המפורש : (ט) ויתן

תרגום אונקלוס

טשהַת אַהרן ית בנוהי ואסחי יתהון במיא : (ו) ויהב עלוהי ית כיתונא

אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ אֹתָם בַּמָּיִם : ז וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ אֶת־הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד וַיֶּאְפֹּד לוֹ בוֹ׃* ח וַיָּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־

* חצי התורה בפסוקים התמים

וזריז יתיה בחמינא ואלביש יתיה ית מעילא ויהב עלוהי ית אפודא וזריז יתיה בהמין אפודא ואתקן ליה ביה : (י) ושוי עלוהי ית חושנא ויהב בחושנא ית אוריא וית תומיא

באור

ז"ל טבילת הגוף , ופי' רמ"מ ז"ל בעבור כי"ת במים שעל קדוש ידים ורגלים נאמר ירחצו מים והלמת שמתיהן בכלל : וירחץ , פי' רמב"ן ז"ל נקוי , וחיבו מוכרח , לולי לכבוד קדושת הכהונה , ולהרחות לישראל גדולתם , סייע משה בכל , שהרי הלביש ג"כ , ויאמר רמב"ן ז"ל שהכתוב ספר שלכלם רמז , אבל לא היתה רחיצתם כאחת , אלא תחלה רחץ אהרן והלבישו ומשחו , וא"כ רמז בניו והלבישם : (ז) ויתן עליו את החגרה , לפי שהכתובת רחבה ותלויה על הגוף , אמר ויתן עליו : ויחגר אתו באבנט , מפורש להלן : וילבש אתו את המעיל , הזכיר בו לבישה לפי שהוא ארוך מלאחריו וקצר מלפניו , ומעיל פי' עליו רמב"ן ז"ל בפרשת תצוה : ויתן עליו את האפד , גם הוא רחב , ובקרוב לפיד תעפ"י שלזו חוגר את הגוף בעבור החשב הלבוש בו , וזהו ויחגור לותו בחשב האפוד , ויאפד לו בו , שעל ידו היה לפוד בבגד זה , והרב המעתיק בבאורו לם' שמות , (פרשה ך"ח ד') , היטב לדבר על משפט הבגדי' ותבניתן , ולכן לא אאריך בבאורן , כי שם מקומם : (ח) ויתן אל החשן את האורים ואת התמים , פי' רש"י ז"ל כתב על שם המפורש , וגם על זה דבר הרב המבאר בפרשת ותעש תצוה , ואני מוסיף בזה שמלת לוריס שרשו לור , בעבור לור החלהים שיוח על הכהן המלובש בו , ומלת תומים שרשו תמם , שתעפ"י שכל המבוחר לור הם , נוסף עליהן האורים הללו שהן תומים , והטעם שכתב פרשבו (פרשה ל' ג') , שעם תמים על לפיסת כל חסרון שים בדבר , ולפי שהכתובות כלן על תכלי , ואין יודע אם תחול הגזרה או לא , שהרי על כן מציבו' שבועה לכל השם , שהיות עמה שבועה בטוחים לבו שתתקיים הגזרה , וכמו שרמזנו (פרשה ה' ד') , ואין בן האורים הללו , שכל מה שיגיד הכהן במשפט האורים כן יהיה בלי תכלי , על כן נקרא תומים , וזהו שאמרו רבותינו ז"ל תומים שמתימין את הדבריהם , כלומר שממלאים מה שיגזרו ,

הַתְּמִים׃ ט וְיָשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת
עַל־רֹאשׁוֹ וְיָשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת
אֶל־מוּל פָּנָיו אֶת צִיץ הַזָּהָב
נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה׃ י וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ
וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם׃ יא וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל־
הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח

אונד תומים : (ט) ועשטע
איהם דען בונד אויף : הינג
איבער דען בונד , דעם אַן־
געוויקטע צו , דאַז גאָלדנע
בלעך (נעמליך דיא הייליגע
קראָנע) , זאָ ווי א דער עוויגע
דעם משה בעפאָהלען :
(י) משה נאַם דאַז זאַלבאָעל ,
זאַלבטע דיא וואָהנונג אונד
אַללעז , וואַז דאַרין געהאָרט :
אונד ווייהטע עז דאַרורך
עום הייליגן געברויך :
(יא) שפריצטע אויך דאַפאַן
אויף דען אַלטאַר זיבען
מאַהל : זאַלבטע דען

את

תרגום אונקלוס

תוּמָא : (ט) וְשַׁוִּי יָת מִצְנֶפְתָּא עַל
רֵישֵׁיהּ וְשַׁוִּי עַל מִצְנֶפְתָּא לְקֳבֵיל
אַפּוֹהִי יָת צִיצָא דְּדַהֲבָא כְּלִילָא
דְּקוּדְשָׁא כְּמָא דִי פַקֵּד יְיָ יָת מֹשֶׁה : (י) וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת מְשַׁחָא דְּרְבוּתָא וְרַבִּי
יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל דְּבֵיהּ וְקַדִּישׁ יָתְהוֹן : (יא) וְאַדִּי מִנֵּיהּ עַל מַדְבְּחָא שְׁבַע
זִמְנִין וְרַבִּי

את

רש"י

על המצנפת . פתילי תכלת הקנועים בנין
כותן על המצנפת כמנח הנין תלוי במצנפת :
(יא) וז ממנו על המזבח . לח ידעתי היכן
נגטווס

באור

ובו זכה שבע לוי לבדו , מדה במדה לפי שהיו תמימים עם השם בכל הנסיונות שנסו ישראל את השם במדבר , על כן אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך (דברים ל"ג ח') , הקדים תומיך שעליו ירמוז שזכו בו שבע לוי נוסף על אור הנבואה שזכו אליו השבטים כלם , ואמר הטעם אשר נסיתו במסה וגו' החומר לחביו ולאמו וגו' , כלומר שהיו תמימים : (ט) וישם על המצנפה , ע"י פתילי תכלת שבמצנפת היה הנין תלוי במצנפת : ויקדש אתם , עשאם קדש , שיהיה הנין הזה וכל אחד בו לעכיכי קדש , מוכן להשראת השכינה , ולעבוד בו עבודות קדושות ע"י כהני הקדושים , וכן כל קדוש שבעגין , וכמו שפרשנו (פרשה ו' ט') : (יא) ויז ממנו על המזבח , כתב רש"י ז"ל לח ידעתי היכן נגטוה בהזאות הללו , ורמב"ן ז"ל חשב לפי שאמר וקדש את המזבח והיה המזבח קדש קדשים (שמות מ' י"ם) , שמלבד המשיחה יוסיף קדוש בהזאות , וזהו תוספות והיה המזבח ק"ק , שיוסיף עליו קדוש יותר משאר הכמשחים המזבח וכל כליו , כי המזבח שהוא כלי לקדנות ליטו פחות מכלי המקריבים שאמר עליהן והזית על האדן ועל הנדיו וגו' (שם כ"ט כ"א) , וק"ו הוא , וכל קדוש המזבח בהזאות שכן כתוב והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו מטמאות ב"י (שם ט"ז י"ט) , כל שכן בתחלה שצריך קדוש מטומאה וזרות , ולפי דעתי נוסף בדבריו , שאם בעבור שהוא קדוש מכלי המקריבים קדשת האדן והכפר' יתירה עליו , ולא הזה עליהן , וקדוש יותר לדעתי שכלול ממקרן ופר חטאת תעשה ליום על הכפרים וחטאת על המזבח בכפרך עליו ומשחת אותו לקדשו (שם כ"ט ל"ו) , זכר הזאת דם לחטאת ולכפר , ומשיחה לקדוש , ואתה לו שבעת ימים תכפר על המזבח וקדשת אותו , הוקש

הקדוש

תרגום אשכנזי

דען אלטאר אונד אללע זיינע
גערֶטהע , אויך דאז בעקען
אונד דען פוס , אום ויא דעם
הייליגען געברויך צו ווייהען :
(יד) גאם פאן זאלבאל אויף
דאז הויפט אהרן'ז : זאלבטע
איהן , אום איהן דעם הייליגן
דינוט צו ווייהען : (יג) אהרן'ז
זאהנע לים ער הינצו טרעטן ,
לעגטע איהנען לייבראקע אן ,
באנד איהנען גירטעל אום ,
אונד זעצטע איהנען האהע
מיטצען אויף , ווי א דער עוויגע
דעם משה בעפאהלען :
(יד) דירויף לים ער דען
זינדענאפער שטיר דינצו
פיהרען : אהרן

אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־
הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ לְקַדֵּשָׁם : יב וַיִּצֹק
מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן
וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ : יג וַיַּקְרֵב
מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיַּלְבִּשֵׁם
כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט
וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה : חמישי
יד וַיַּגֵּשׁ אֶת פַּר הַחַטָּאת וַיִּסְמְכוּ

אהרן

רש"י

כלטוה בהוצאת הלנו : (יב) ויצק · ויטפח ·
בתפילה יונק על ראשו וחת"כ כותן בין רוסי
עיניו ומוסך באצבעו מזה לזה : (יג) ויקרב ·
ל'

תרגום אונקלוס

יָת מַדְבְּחָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת כִּיּוֹרָא
וְיָת כְּסֵיסֵיהּ לְקַדָּשׁוּתְהוֹן : (יב) וְאֶרִיק
מִמְּשְׁחָא דְרַבּוּתָא עַל רֵישָׁא דְאַהֲרֹן
וְרַבִּי יָתֵיהּ לְקַדָּשׁוּתֵיהּ : (יג) וְקָרֵיב מֹשֶׁה יָת בְּנֵי אַהֲרֹן וְאַלְבֵּשִׁינוּן כְּתוּנִין
וְזָרִיז יָתְהוֹן חֻטְרִין וְאִתְקִין לְהוֹן כּוּבָּעִין כְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה : (יד) וְקָרֵיב

אהרן

יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וְסָמַךְ

באור

הקדוש לכפור , שאין קדוש המזבח לבד במשיחה כמו המשכן וכליו שלא נמשח אלא בהזאה כמו להלן ,
והוא שכתב שם המזבח לבדו , ולא המשכן וכליו , לפי שהוא ענין פרטי למזבח שצריך גם הזאה
בשמן המשחה : (יב) ויצק , תפלה הלבים את אהרן , ות"כ משח את המשכן וכליו ומיד משח
את אהרן שיהא המשכן והמקריב בו מוכנים כאחת , ושם נאמר והקרבת את אהרן ואת בניו
והקהל את כל העדה (שם ח' י"ב) , כלל הכל באחד , אבל במעשה הלבים תפלה אהרן למעוט
לותו עם המשכן כאחד , ות"כ הלבים את בניו : וימשח אתו היניקה על הראש , ות"כ
מוסף בין ריסי עיניו : (יג) ויקרב משה את בני אהרן , למעלה הקריבן לטבילה , ולאחר
שטבלן הלבו הכתנים , והקריב את אהרן להלבישו ולמשוח אותו , וכשנאמר לעשות זאת , חזר
והקריב בני אהרן חלו להלבישם , ואין כאן לדברי רמב"ן ז"ל , וילבשם , לא נזכר בענין
משוח אותם , לבד שסוף הענין אמר שהוא מן הדם ומשמן המשחה על אהרן ועל בניו ועל
בגדיהן , למדנו שלא יהא שמן על ראשם ולא משחם , וכן בפרשת תצוה נזכר על אהרן לבדו
ולקחת את שמן המשחה ויצקת על ראשו ומשחת אותו (שם כ"ט ז') , אבל בהקמת המשכן נאמר
ומשחת אותם כאשר משחת את אביהם (שם מ' ט"ו) , ולפיכך על המשיחה בשמן לבדו שהרי לא
נאמר שם יניקה באהרן , אבל קבר ומסך על המכוסה בשתי הפרשיות והכוונה אין משמן

המשחה

אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־
רֹאשׁ פַּר הַחַטָּאת: טו וַיִּשְׁחָט
וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם וַיִּתֵּן עַל־ ת
קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ
וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם
יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ
לְכַפֵּר עָלָיו: טז וַיִּקַּח אֶת־כָּל־
החלב

אהרן אונד זיינע זֶה־נע
לעגטען איהרע האֶנדע אויף
דען קאָפּף דעז זינדענאָפּפֶער
שטירז: (טו) משה שלאַכטע־
טע איהן, נאַם דאַז בלוט,
טהאַט דאַפּאַן מיט זיינעם
פֿינגער אויף דיא עקען דעז
אַלטאַרז אומהער, רייניגטע
דאַדורך דען אַלטאַר: דאַז
איבריגע בלוט גאָס ער אַן
דען גרונד דעז אַלטאַרז,
וויהטע איהן דאַדורך דעם
הייליגען געברויך, אום דרויף
צו פֿערזאָהנען: (טז) נאַם אַללעז אונשליט

תרגום אונקלוס

אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ תּוֹרָא
דַּחַטָאתָא: (טו) וּנְכַס וּנְסֵיב מֹשֶׁה
יָת דְּמָא וִיהַב עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא סְחוֹר
סְחוֹר בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְדַכִּי יָת מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא אֲרִיק לְיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא וְקַדְּשֵׁיהּ
לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי: (טז) וְנָסֵיב יָת כָּל

רש"י

ל' קדירה: (טו) ויחטא את המזבח • וחטאו
וטהרו מזרות ליכנס לקדושה: ויקדשהו •
בעבודה זו: לכפר עליו • מעתה כל הכפרות:
על

תרגא

באור

ה הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֶת
יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת
וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וַיְקַטֵּר מֹשֶׁה
הַמִּזְבֵּחָה: ט וְאֶת־הַפֶּר וְאֶת־
עֹרוֹ וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ שָׂרַף
בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: י וַיַּקְרֵב אֶת
אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל:
יא וַיִּשְׁחָט וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יב וְאֶת־הָאַיִל
נִתַּח לְנְתָחָיו וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־

אונשליט, וועלכעז אויף דעם
איינגעווידע איזט: דיא נעטץ
איבער דיא לעבער אונד דיא
ביידען נירען, נעבזט דעם
אונשליט, דאז דראן איזט:
לים עז אויף דעם אלטאר אין
רויך אויפגעהן: (יג) דען
שטיר זעלבזט, פעלל, פליש
אונד מיסט, פערברענטע ער
אויסערהאלב דעז לאגערז:
וויא דער עוויגע דעם משה
בעפאהלען: (יד) אלזדען לים
ער דען ווידדער צום גאנצען
אפפער הינצו ברינגען: אהרן
אונד זיינע זאהנע לעגטען
איהרע האנדע אויף דעז
קאפף דעז ווידדערז:
(טו) משה שלאכטעטע איהן:
שפרענגטע דאז בלוט אויף
דען אלטאר אומהער:
(טז) דען ווידדער צער-

הראש
דען

גלידערטע ער אין זיינע שטיקע: לים

רש"י

(טו) על הכבד. לבד הכבד שהיה טהל מעט

תרגום אונקלוס

תַּרְבָּא דְּעַל גַּוָּא וְיָת חֲצַר כַּבְדָּא וְיָת
תַּרְתֵּין כּוּלְיָן וְיָת תַּרְבֵּיהוֹן וְאַסֵּיק
מֹשֶׁה לְמַדְבְּחָא: (יז) וְיָת תּוֹרָא וְיָת מַשְׁכֵּיהּ וְיָת בִּסְרֵיהּ וְיָת אוּכְלֵיהּ אוֹקִיד
בְּנוּרָא מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי פַקֵּד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (יח) וְקָרֵיב יָת דִּכְרָא דַּעֲלָתָא
וְסָמְכוּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דִּכְרָא: (יט) וּנְכִיס וְזָרַק מֹשֶׁה יָת
דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר: (כ) וְיָת דִּכְרָא פַּלַּג לְאֶבְרוֹהִי וְאַסֵּיק מֹשֶׁה יָת

רישא

באור

רמז מעתה לכפר עליו כל הכפרות: (טו) ואת חלביהן, החלב תחר על שתי הכליות, כמזכר בפרשת ויקרא (פרשה ד' ט'), (יז) ואת הפר, יכלול בפר הקרב שלא נזכר, כי למעלה תמר וקרבו ופרטו (שם שם י'), גם ענמות קרנים גידין וטלפים, לו ו"ו ואת עורו נוסף, כמו ושרף את הפרה לעיניו את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרף (במדבר כ"ט ה'). מדברי רמב"ן ז"ל: (יח) איל העלה, החמור בפרשת תצוה (שמות כ"ט): (כ) נתח לנתחיו, המנתח, כי כפר ניד, ומפורש בפרשת ויקרא, וקבר בהפשט שהוא מפורש שם, זה דעת רמב"ן ז"ל, ולפי מסופק בדבר, שהיה לו לומר שהעור היה למשה המקריב

לותו

הָרֹאשׁ וְאֶת־הַנְּתָחִים וְאֶת־
הַפָּדֶר: כא וְאֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־
הַכְּרָעַיִם רָחַץ בַּמָּיִם וַיַּקְטֵר
מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה
עֹלָה הוּא לְרֵיחַ־נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא
לַיהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: ששי כב וַיַּקְרֵב אֶת־הָאַיִל
הַשֵּׁנִי אֵיל הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ
אהרן

דען קאָפף, דיא שטיקען
אונר דאָז פֿעט אין רויך אויף־
געהן: (כא) דאָז אויינגעוויידע
אונר דיא קניאשטיקע וואוש
ער: הערנאָך לים משה דען
גאַנצען ווידדער אויף דעם
אַלטאַר אין רויך אויפֿגעהן:
אַלז איין גאַנצעז־אָפּפֿער, צום
אַנגענעהמען גערוך, פֿאָם
פֿייאר צו פֿערצעהרן, דעם
עוויגען געווייהט: זאָ וויא
דער עוויגע דעם משה בע־
פֿאָהלען: (כב) נאָהער לים
ער דען צווייטען ווידדער,
נעמליך דען איינזעצונגז־
ווידדער הינצו פֿיהרען: אהרן אונד

תרגום אונקלוס

ר ש"י

דִישָׁא וְיָת אֶבְרָיָא וְיָת תְּרֵבָא: (כא) וְיָת
גַּוָּא וְיָת כְּרָעָיָא חַלִּיל בְּמַיָּא וְאַסִּיק
מֹשֶׁה יָת כָּל דְּכָרָא לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא הוּא לְאִתְקַבָּלָא כְּרַעֲוָא קוּרְבָּנָא הוּא
קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי פַּקֵּד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (כב) וְקָרֵיב יָת דְּכָרָא תִּנְיָנָא דְּכַר קוּרְבָּנַיָּא
וְסָמְכוּ אהרן

מן הכבד: (כב) לשון המלואים. לשון השלמה.
מלואים ל' שלמים שממלאים ומשלימים את

באור

לותו, כמו שמזכר בעור העולה לדורות שהיה לכהן המקריב, וכמו שאמר בחזה שהיה למשה למנה, לולי העור נקטר עמו, והיה הורמת שעה בעלת המלואים, על כן לא מזכר הפעם בפרשה: ויקטר משה את הראש וגו', לותן הקטיר תחלה על העצים, כמו שאמרם: (כא) רחץ במים, להיותן, כי כשרה בזר כמבואר בפרשת ויקרא, והוצרך משה להולין הכתפים זה לחר זה, כי הולכת לחברים למזבח פסול בזר, ולא היה עדיין כהן לפייו, ובעוד שהקטיר משה הראש והכתפים והפדר, היתן היה לחר לת הקרב ולת הכרעים, ולחר שהקטיר משה גם אלה, ועליו אמר ויקטר משה לת כל האיל המזבחה, כלומר לותן המחוברים בפסוק לחזון, גם הקרב והכרעים, ודומה לו והקטיר הכהן לת הכל המזבחה, (לעיל ו' ט'), ושם פרשתיהו, ומכאן לחיה לפרושנו שם. לכל רמב"ן ז"ל פי' ויקטר משה לת הראש ולת הכתפים בזמן ההקטרה, לחר רחיצת הקרב והכרעים, וזהו ויקטר משה לת כל האיל, כי הכל הקטיר כאחת, אלא שהפרידם ללמד שאין הכתפים טעונין רחיצה. ואיני יודע לאיזו צורך ילמדנו זה, ומפורש בפרשת העולה (שם שם) שהראיה לבד בקרב והכרעים: באשר צוה, מוסב על עבודת איל העולה: (כב) איל המלאים, איל השלמים, שהמלואים לשון שלמים, שממלאין ומשלימין לת הכהנים בעבודתם לשון רש"י ז"ל, ויאמר רמב"ן ז"ל כל הקרבנות החלה בהן למלאת לת ידם, כלכתיב וזה הדבר לחר תעשה להם לקדש לותם לכהן לי לקח פר לחד בן בקר ולחלים שנים תמימים (שמות ד"ט ז'), והזהיר כי האיל השני נקרא איל המלואים, לפי שהוא סוף הקרבנות הללו, ובו תמלא ידם, כי כלם מעכבין בעבין, ואמר עד כי החטאת בא לכפר על המזבח ולקדשו, והעלה להרצאה על הכהנים, והשלמים תודה

אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־
רֹאשׁ הָאָיִל: כג וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח
מֹשֶׁה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־
אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית:
כד וַיַּקְרֵב אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן
מֹשֶׁה מִן־הַדָּם עַל־תְּנוּךְ אָזְנָם
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית
וְעַל־בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וַיִּזְרֹק
מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב: כה וַיִּקַּח אֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־
הָאַלְיָה וְאֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר
עַל־הַקֶּרֶב וְאֶת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד

אונד זיינע זֶהנע לעגטען
איהרע רֶאָנדע אויף רען
קאָפף רעו ווידערז:
(כג) משה שלאַכטעט איהן,
נאַם פאָן זיינעם בלוטע,
בראַכטע עז אַן דאַז הערפאָר־
רֶאַגענדע קנאָרפעל אַם
רעכטען אָהרע אהרן'ז: אַן
רען רויטען זיינער רעכטען
האַנד, אונד אַן רען גראָסען
צעהן זיינעז רעכטען פוסעז:
(כד) לים דיא זֶהנע אהרן'ז
הינצו טרעטען, בראַכטע פאָן
דעם בלוטע אַן דאַז הערפאָר־
רֶאַגענדע קנאָרפעל איהרעז
רעכטן אָהרו, אַן רען רויטען
איהרער רעכטען האַנד אונד
אַן רען גראָסען צעהען איהרעז
רעכטען פוסעז: אונד
שפרענגטע דאַז איבריגע
בלוט אויף רען אַלטאַר אום־
הער: (כה) נאַם דאַז און־
שליט, רען שוואַנץ אונד

ואת

אללעז אונשליט, וועלכעז אויף דעם איינגעווידע איזט: דאַז נעטץ איבר דיא לעבער

אונד

תרגום אונקלוס

אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דִּכְרָא: (כג) וּנְסִיב מֹשֶׁה מִדְּמֵיהּ
וְיָהַב עַל רוּם אוּדְנָא דְאַהֲרֹן דְּיַמְּנָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵיהּ דְּיַמְּנָא וְעַל אִלְיוֹן
רַגְלֵיהּ דְּיַמְּנָא: (כד) וְקָרֵיב יָת בְּנֵי אַהֲרֹן וְיָהַב מֹשֶׁה מִן דְּמָא עַל רוּם
אוּדְנֵיהוֹן דְּיַמְּנָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵיהוֹן דְּיַמְּנָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵיהוֹן דְּיַמְּנָא
וּזְרַק מֹשֶׁה יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר: (כה) וּנְסִיב יָת תַּרְבָּא וְיָת
אַלְיְתָא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא וְיָת חֲצַר כַּבְדָּא

ויה

באור

לפי שכתוב להם בניתיו ובחומותיו יד ושם, לכך השלמים לבדם על מלוי ידים, ולי נראה כפשוטו, כי כפר החטאת נהגו במתן דמו ובהקטרת חלביו כמשפט החטאת. ומרפת הפר מביאו כדוגמתן בחטאת הפנימיות, ועוד שהוצרך להזדרך לפי שלא היה לו אוכלין, שלא כהעו לחרן ובניו עדיין, וכן בחיל העולה נהגה בו כמשפט כל עולה, לבד לחיל השמי לוכעו על דרך השלמים, כי לא בא על כפר, ולא כדבה ולא תודה, כי לא נאכלו מבשרו, ולא נהגו במתן דמו כמו בשאר שלמים כי כאן הזה ממנו על מזן ובהן לחרן ובניו, וכן בהקטרת אמוריו לא נהגו כדין שאר

שלמים

וְאֶת־שֹׁתֵי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן
וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין: יו וּמִסַּל
הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר ׀ לִפְנֵי יְהוָה לָקַח
חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת לֶחֶם
שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם
עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין:
יח וַיְחַתֵּן אֶת־כָּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן
וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיָּנֶף אֹתָם תְּנוּפָה
לפני

אונד דיא ביידען נירען ,
נעבזט דעם אונשליטטע ,
דאז דאַרויף איזט : אויך
דאז רעכטע שולטערשטיק :
(כו) אויז דעם קאָרבע מיט
אונגעזויערטען קוכען , רער
פאָר דעם עוויגען שטונד ,
נאַם ער איינען אונגעזויערטען
קוכען , אויך איינען אָעלקוכען
אונד איינען פלאַדען : לעגטע
עז אויף דיא אונשליטשטיקע
אונד אויף דאז רעכטע
שולטערשטיק : (כז) גאַב
דיועז אללעז אהרן אונד
זיינען זאהנען אין דיא האָנדע :
לים זיא איינע וועגרונג מאַכען פאָר

וְיָת תַּרְתֵּין כּוּלְיָן וְיָת תַּרְבֵּיהֶן וְיָת
שׁוֹקָא דְיַמְיָנָא : (כו) וּמִסַּלָּא דְפַטִּירַיָּא

הכהנים בכהונתם : (כו) וחלת לחם שמן ·
היא רבוכה שהיה מרבה בה שמן כנגד החלות
והרקיקין

דִי קֳדָם יְיָ נְסַב גְּרִיצָתָא חֲדָא וּגְרִיצָתָא דְלְחֵם מְשַׁח חֲדָא וְאַסְפּוֹג
חַד וְשַׁוִּי עַל תַּרְבָּיָא וְעַל שׁוֹקָא דְיַמְיָנָא : (כז) וְיָהַב יָת כּוּלָּא עַל יְדֵי אַהֲרֹן
וְעַל יְדֵי בְּנוֹהִי וַאֲרִים יַתְהוֹן אֲרָמָא
קדם

באור

שלמים שהזוק ולחם התרומה נאכל לכהנים , וכאן עלו על המזבח , גם באכילת הנשר לא
נהגו כדין שלמים שכל טהור יאכל אותו , וכאן נאכל לאהרן ולבניו ונאסר לזרים , על כן מיעטו
שלמים , שלא קראו אל מלואים , כלומר אל שבהג רק בימי המלואים , ואין כדוגמתו עוד :
(כו) ומסל המצות אשר לפני ה' , הקדימה שהן בעלי מיים עמדו מאז לפתח אהל
מועד , עד שהקריבום לעזרה למזבח ולשחיטה שלא יעילו גלגלים , על כן כתוב ויגש את פר
החטאת (פרשה ח' י"ד) , שהגישו למקום הקדש , וכן ויקרב את אל העולה , ויקרב את האיל
השני , אבל כל המצות מיד העמידו לפני ה' בעזרה , שהרי כתקדשו בחפייה בתטור , על כן
לא נאמר באלו הגשה או הקרבה , וזהו אשר לפני ה' : חלת מצה אחת , זהו ככר לחם
אחת התמור בפרשת ואתה תצוה , והיה משקל ככר , לא ככר זהב או כסף [ל"ה עיין מה
שכתבתי שם בפ' תצוה (שמות כ"ט ג)] : וחלת לחם שמן , היא רבוכה שהיה מרבה בה
שמן כנגד החלות והרקיקין , מפי רש"י ז"ל : וישם על החלבים , כאן לא נאמר על החלב
כמו שנאמר למעלה (פרשה ז' ל') , לפי שכולל יותרת הכבד ושתי הכליות והחליה , לאמר חלבים
לכלול שתי מיני חלב , האחד חלב ממש , לותן שהן תותב קרום וקלף , והשני לותן שהן מיטב
הקרבן כמו החליה וחבריו , כי מיטב הדבר נקרא ג"כ חלבו , כמו שפרשנו (פרשה ג' ט') ,
ודברי רבותינו ז"ל לא יתכנו : ועל שוק הימין , לעפ"י שעלתה לגבוה , לא כללה בכלל
החלבים , לפי שבתנה לכוהנים לאהרן ולבניו , לא יתכן לכללו בכלל חלבים , כפי שתי
תורות : (כו) על כפי אהרן , כפי לאהרן ובניו נותנים כולם את הכל ומניפין כולם ,
שהרי

לִפְנֵי יְהוָה׃ כח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם
מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה
עַל־הָעֹלָה מִלֻּאִים הֵם לְרֵיחַ
נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה׃ כט וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֶת־הֶחָזֶה וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים
לְמֹשֶׁה הָיָה לְמָנָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ שביעי ל וַיִּקַּח
מֹשֶׁה מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִן־הַדָּם

פאָר דעם עוויגען׃ (כח) משה
נאַם עו אויהנען אויו דען
האָנדען, לים עז אויף דעם
אַלטאַר, נאַך דעם גאַנצען
אָפּפֿער, אין רויך אויף־
שטייגען׃ עז וואַר דאַז איין־
זעצונגזאָפּפֿער, צום אַן־
גענעהמן גערוך, פֿאָם פֿייאר
צו פֿערצעהרען, דעם עוויגען
געווייהט׃ (כט) משה נאַם
דאַז ברוזטשטיק, מאַכטע
דאַמיט איינע וועגדונג פֿאָר
דעם עוויגען׃ דיזעו וואַרד
פֿאָם איינזעצונגזווירדער דעם
משה צו טהיילע, וויא דער
עוויגע דעם משה בעפֿאָהלען׃

(ל) משה נאַם פֿאָם ואַלבאָעל, אויך פֿאָם בלוטע, אשר ווועלכעז

רש"י

וכריקין כך מפורש במנחות׃ (כח) ויקטר המזבחה. משה שהם כל שבעת ימי המלואים נחלוק להן׃ על העולה. לאחר העולה ולא מניכו

תרגום אונקלום

קָדָם יְיָ׃ (כח) וּנְסִיב משֶׁה יַתְהֵן
מֵעַל יְדֵיהוֹן וְאַסֵּיק לְמַדְבְּחָא עַל
עֲלָתָא קוּרְבָּנַיָּא אִינוּן לְאֶתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא קוּרְבָּנָא הוּא קֳדָם יְיָ׃ (כט) וּנְסִיב משֶׁה יַת חַדְיָא וַאֲרִימֵיהּ אֲרִמָא
קֳדָם יְיָ מְדַכַּר קוּרְבָּנַיָּא לְמשֶׁה הֲוָה לְחוּלַק בְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ יַת משֶׁה׃

(ל) וּנְסִיב משֶׁה מִמִּשְׁחָא דִרְבוּתָא וּמִן דְּמָא

רי

באור

שהרי כתיב תנופה, ולא שתי תנופות, כדתניא במנחות שאין תנופה כותג בחוברין, ומפרש היכי לעביד ליניף והדר ליניף תנופה אחר רחמנא ולא שתי תנופות, ולחכ"ע ז"ל אחר הניף את החזה וכיון כאשר הניף יהרן את הלויס, ותיכו כן: וינף, משה שמש במקום כהן, וכן בכל התנופות הכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף׃ (כח) ויקטר המובחה, לשון רש"י ז"ל משה שהם כל שבעת ימי המלואים נחלוק להן׃ על העלה, פי' רש"י לאחר העולה, ולא ידעתי למיזו טעם פי' הכתוב זה, ולא אמר בעולה על חלבי החטאת, וירחה כפשוטו, שהקטירם על גתקי העולה לא על חלבי החטאת שהיו על המזבח: מלאים הם, כמו שאמרנו שאין איל זה כאיל של שלמים, שאין שוק ימין ותקמי תודה עולין למזבח, וזה מלואים לפי שעה׃ (כט) ויקח משה את החזה, בשלמי דורות מניף חלבים ושוק וחזה כאחת, אבל במלואים שהוקטר השוק, הניף תחלה כל האימורין שהן למזבח, והחזה שהיה למשה הניפה לבדה: מאיל המלאים, לפי שהוא איל מלואים לא שלמים, ולא לאכול ממנו טו יהרן ובניו ידיהם בעבודה, לא היו רשויין עדיין שיאכלוהו, על כן למשה היה למנה, ולא ליהרן ובניו, ולכן נשרפה חטאת שהיה כמו חטאת דורות, הוצרך להשרף, שאין לו אוכלין׃

(ל) ויקח משה משמן המשחה, ליהרן כמשה כנר על ראשו בשמן המשחה וכיוצא, ועכשיו

אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּז עַל־אַהֲרֹן ב
עַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בִּגְדֵי
בָנָיו אִתּוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־
בְּגָדָיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו
אִתּוֹ: ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן
וְאֶל־בָּנָיו בַּשְּׁלוּ אֶת־הַבָּשָׂר
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְשָׁם תְּאכְלוּ
אֹתוֹ וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בְּסַל
הַמִּלֻּאִים כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי לֵאמֹר

אהרן

זעצונג איוט: וויא איך בעפֿאהלען,

וועלכעז אויף דעם אַלטאַר
וואַר: שפריצטע אויף אהרן,
זיינע קלייִדער, וויא אויך
אויף דעסען זאָהנע אונד
אויף איהרע קלייִדער: וואָ=
דורך ער אהרן אונד זיינע
קלייִדער, וויא אויך דעסען
זאָהנע אונד איהרע קלייִדער
דעם הייליגען דינוט וויהטע:
(ג) משה שפראַך צו אהרן
אונד צו דעסן זאָהנען, קאָכט
דאָז פֿלייש אַם איינגאַנגע דעז
שטיפֿטזעלטז: דאָזעלבוט
זאָלט איהר עז עסען, זאָ
וויא דאָז ברוֹד, וועלכעז
אין דעם קאָרבע דער איין=
נעמליך

תרגום אונקלוס

רש"י

דִי עַל מַדְבְּחָא וְאַדִי עַל אַהֲרֹן עַל
לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוֹהִי וְעַל לְבוּשֵׁי
בְּנוֹהִי עִמֵּיהּ וְקַדִּישׁ יָת אַהֲרֹן יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיָת בְּנוֹהִי וְיָת לְבוּשֵׁי בְּנוֹהִי עִמֵּיהּ:
(ג) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי בַּשְּׁלוּ יָת בִּשְׂרָא בְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתַמָּן
תֵּכְלוּן יָתֵיהּ וְיָת לַחְמָא דִי בְּסַל קוּרְבָּנַיָּא כְּמָא דִי אִתְפַּקֵּדִית לְמֵימַר

אהרן

מניכו שוק של אלמים קדש בכל מקום חזה מזה:
טוה

באור

אַהֲרֹן וּבָנָיו יֹאכְלֻהוּ: לג וְהַנּוֹתָר
בַּבָּשָׂר וּבַלֶּחֶם בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ:
לד וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ
שִׁבְעַת יָמִים עַד יוֹם מְלֹאת
יְמֵי מִלֻּאֵיכֶם כִּי שִׁבְעַת יָמִים
יְמַלֵּא אֶת יֶדְכֶם: לה כַּאֲשֶׁר
עשה

פּעמליך אהרן אונד דעסען
זאהנע זאלען עו עסען:
(לב) וואס אן פלייש אונר
בראד איבריג בלייבט:
זאלט איהר פערברענען:
(לג) פאן דעם איינגאנגע דעז
שטיפטוצעלטז זאלט איהר
אין זיבען טאגען ניכט ווענ־
געהן, ביז איירע איינוצונגז־
טאגע פארבייא זינד: דען
זיבען טאגע זאלט אייערע
איינוצונג דוירען: (לד) וואס
מאן

(לד) כמה ד' לעשות כל שבעת הימי', וחז"ל
דרשו לעשות זה מעשה פרה - לכפר זה מעשה
יום הכפורים וללמד שכהן גדול מעון פרישה
קודם י"ב שבעת ימים כהן המשוח

אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יֵיכְלוּנֵיהּ: (לג) וְדְאִשְׁתְּאַר
בְּבִשְׂרָא וּבְלַחְמָא בְּנוּרָא תּוֹקְדוּן:
(לד) וּמִתְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא תִפְּקוּן
שַׁבְעָא יוֹמִין עַד יוֹם מִשְׁלַם יוֹמֵי קוּרְבָּנֵיכוֹן אֲרֵי שַׁבְעָא יוֹמִין יְתַקַּרֵב יַת
קוּרְבָּנֵיכוֹן: (לה) כְּמָא
דעבד

באור

בשר ליל המלואים כשאר חטאת ואשם, וכתיבי וזר לא יאכל כי קדש הם (שם
ל"ג), וכן הלחם, על כן לחמר אשר בסל המלואים שהוא לחם מלואים לא כלחמי תודה:
(לב) והנותר בבשר ובלחם, לא נוה אל יותירו, כי בשר הליל והלחם רב מכדי לאכילת
לחרן ובניו ליום ולילה, וחין זה כפסח שכתוב עליו רגים, ולפי שגוזלתי יותר לא נוה רק אל
יאכלו הנותר מהן ביום השני, כמו שמפורש שם לא יאכל כי קדש הוא (שמות כ"ט ל"ד),
ולפי שבשר לחמר שם, גם פירש שם עד הבקר, לא הוצרך להתפרש כאן, והכי"ת בשתי
המלות תשמש כמו מ"ם מן הבשר ומן הלחם, ולפשר שענינו שהנותר בבשר ובלחם יותר מכדי
לאכילת לוכליהן, והנלמד שם ושם יותר, מורה שעכ"פ הם לא יניחוהו לידי נותר, שלא
יתעכלו באכילתו: [ל"ה בפ' ויקהל (שמות ל"ה ח'), ובהקדמת הספר הודעתי ההבדל שבין
שמוש הכי"ת לשמש המ"ם, והבחינות השונות לשבר בהן לחמר פעם מבשר ולחם ופעם בשבל
ובלחם ע"ש]: (לג) ומפתח א"מ לא תצאו שבעת ימים, מיום שהתחילו המלואים, יהיו
בעזרה עד יום מלאת ימי מלואיכם, שהוא יום השמיני שבו מלאו המלואים וככנסו לעבודה,
ולילה שבעת הימים עם הלילות שלאחריהן, לא תיצאו בערב יום השביעי וילכו לאהליהם, שלא
מהתחלת המלואים עד יום השמיני שככנסו לעבודה, הוגרכו פרישה מביתם, וזהו שפי' בענין
ופתח ל"מ תשבו יומם ולילה, תחלה יומם ואח"כ לילה, וכמו שאפרש בעז"ה: כי שבעת ימים
ימלא את ידכם, בכל יום יקרבו קרבנות מלואים למלא לת ידכם לכהונה, ורחכ"ע ז"ל
לחמר תחסר מלת קן, כלילו לחמר כי קן שבעת ימים, לו זמן, ולילו כן כי ימלא לת ידכם על
קרבנות שבעת הימים, וכן תרגם לנקלוס ז"ל לרי שבעת יומין יקריב ית קרבניכון, והחמת
שהוא זמן שבעת ימים: ימלא את ידכם, לדעתי כל מלוי ידים הוא כתינת כח לחדם, שמרמז
לותו לעשותו דבר, ולחר יעשה יהיה לרטן בעיניו, וילועז (בפילמעכטיגן), שהוא כתינת
כח לעשות מעשה, וכן ע"י הקרבנות הללו מלא השם לת יד לחרן ובניו, שיעבדו עבודת ה'
במקדשו

צו ח

עָשָׂה בַיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה: (לה) וּפֶתַח
לַעֲשֹׂת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: לה
אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה
שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־
מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמֻתוּ כִּי־
כן
הַאַט, זָא ווערעט איהר ניכט שטערבען: דען זָא

תרגום אשכנוי עא

מאַן הייטט פֿאַרגענאַממען:
האַט דער עוויגע בעפֿאַהלען,
פֿערנער פֿאַרצונעהמען, אום
אייך צו פֿערזאָהנען: (לה) אַם
אייננאַנגע דעז שטיפֿטצעלטז
זאָללט איהר זיבען טאָגע,
טאָג אונד נאַכט, בלייבען,
אונד דאַזיעניגע בעאָבאַכטן,
וואָז דער עוויגע פֿאַראָרדנעט

תרגום אונקלוס

דַּעֲבַד בְּיוֹמָא הָדֵין פִּקּוּדָא יְיָ לְמֶעְבַּד
לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן: (לה) וּבְתָרַע מַשְׁכַּנָא

רש"י

הזורק את הפרה: (לה) ולא תמותו - אף
אם לא תעשו כן הרי אתם קייבים מיתה:

תִּתְּבוֹנוּן יוֹמָם וְלֵילֵי שַׁבְעָא יוֹמִין וְתִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מֵימְרָא דַיְיָ וְלָא
תְּמוּתוּן אֲרֵי
כן

באור

במקדשו נעד כל ישראל, ומלת יד על הכתף תוסיר יד לו קצר יד, שימלא כחם
לעשות, ורש"י ז"ל פי' בפ' ואתה תצוה בענין אחר, והרב המעתיק בנחולו שם פי' דבריו,
והכל הולך לענין אחד: (לד) כאשר עשה ביום הזה, פי' לאחר ע"ז ז"ל משה, והיה רצוי
להיות כאשר עשיתי, אלא שכן דרך לשון הקדש כמו והיה יחזקאל לכם למופת, ואת יפתח
ואת שמואל, ולדעת המתרגם לאחרגי חסר העושה והוא כמו כאשר עשה העושה, או כמעשה
הנעשה היום יעשה שבעת הימים, ולי לפשר לומר כי ימלא את ידכם שב על השם ב"ה, שהוא
במעשים הללו שעל ידיהן ימלא את ידם לקדשם או לכהנת עולם, ועל זה אמר כאשר עשה השם
ביום הזה שמלא את ידכם בקרבנות שהוקרבו, הוא ה' לעשות כל שבעת הימים שתהיו פתח ח"מ
לכפר עליכם, והכפרה היא עצמה מלוי יד לכהונה, כי הכפרה עיקר הכל: (לה) ופתח
א"מ תשבו יומם ולילה, למעלה אמר לא תצאו וזה בעבור העבודה, שבכל יום ירצו סדר
העבודה, ויכיפו תנופה, ויאכלו בשר הזבח ליל הקדש יום יום, כמו ומן המקדש לא יצא (לקמן
כ"א י"ב), שאמרו עליו שלא יכיח עבודתו וילא, אבל אחר כלות העבודה וכן בלילה אחר שילכו
לאהליהם לעסוק בדברי חול, על כן הוא שיושבו בפתח ח"מ שבעת ימים יומם ולילה, כי שבעת
ימים הללו קדש הם להם, וצריכין להיות פרושים מכל דבר, להתעסק בדברי קדש, ולכן
יומם ולילה ישבו בקדש, לא יצאו ולא יזאה ולא יתעסקו בצרכיהם, ועל זה אמר ושמרתם את
משמרת ה' ולא תמותו, אבל לצורך לפי שעה מותרין לצאת, וכן אמר רא"ע ז"ל לא תצאו ש
לומרים לא תצאו שבעת ימים, ובלילה היו יוצאים לצרכם, והכתוב בשיני שילאו בשעת הצורך
ביום ובלילה, ואבש גדול אמר כי תפרו מקום בחגר ח"מ, וזה רקוק, והכתוב לומר ויבא
ב"י את משה שלשים יום (דברים ל"ד ח'), כאילו אין שם רגע שלא היו בוכים? ויפה דבר,
וכן בסכות תשבו שבעת ימים (לקמן כ"ג מ"ב), ואין צורך לשבת בה תמיד, שלא שתהיה הסכה
בית דירתם, וכן ופתח ח"מ תשבו, שיהיה שם מקום מושבם, שיתעסקו תמיד בדברי קדש
בתנורות השם, אבל לצאת לדברים ההכרחיים, לא אסר עליהם: צויתי, מפי הגבורה,
מבנין שלא נזכר שם פועלו, לפי שכל החומר בענין נזכר בנוחה בפרשת ואתה תצוה, וכבר
הגיד להם בשעת הדבור, ולכן אמר כאשר צויתי לאמר אהרן ובניו יאכלוהו, לגד מה שנוה
להם לשבת פתח אהל מועד שבעת ימים לא נזכר שם, אמר כאשר צויתי עתה מן השם, לא

תרגום אשכנזי

זאָ איזט מיר בעפֿאָהל־ען
וואָרדען: (לו) אהרן אונד
זיינע זאָהנע טהאָטען אַללעז:
וואָו רער עוויגע דורך משה
בעפֿאָהל־ען:

ט (א) עז ווּאַר אַם אַכטען
טאָגע, רַאַרִיף משה
אהרן, דעמען זאָהנע אונד
דיא אָלטעוטען ישראל'ז

רש"י

(לו) ויעש אהרן ובניו. להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל:

ט (א) ויהי ביום השמיני. שמיני למלואים הוא לחם חודש ניסן שהוקם המשכן בו ביום וכטל עשר עטרות הכהונות בחדר שלם: ובזקני ישראל. להשמיעם שע"פ הדבור לאהרן בכבם ושמא בכהונה גדולה ולא ימרו מחליו בכבם:

קק

תרגום אונקלוס

כֵּן אִתְפַּקֵּדִית: (לו) וַעֲבַד אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי
יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דִּי פַקֵּיד יְיָ בִּידָא
דְמֹשֶׁה:

ט (א) וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה קְרָא
מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי וּלְסָבֵי
ישראל

באור

כדברי רחב"ע ז"ל: (לו) ויעש אהרן ובניו, להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל, מפי רש"י ז"ל:

ט (א) ויהי ביום השמיני, למלואים, ולפי הפשט הוקם המשכן בר"ח ניסן, כלומר ביום לחד לחדש הראשון תקים את המשכן (שמות מ' ב'), ובו ביום כסה הענן את ה"מ וכבוד ה' מלא את המשכן, כמוכר בפוף פקודי (שם שם ל"ד), וכשסר הענן מעל ה"מ ודבר עמו הפרשיות החמורות מן ויקרא עד כאן, ואז התחילו שבעת ימי מלואים, ובשמיני לחדש כהנו אהרן ובניו בכהונה, ואז נעשה כל החמור בעניני זה, לבד רבותינו ז"ל ורש"י ז"ל בשטתם לומרו שמיני למלואים היה ר"ח ניסן, ואותו היום נטל עשר עטרות, כמו שאמרו בבריית דת"כ, ואם כן שבעת ימי המלואים היו מכ"ג בחדר עד ר"ח ניסן, ומה שכתוב ביום לחד לחדש תקים את המשכן, ענינו שיעמוד כן מעתה והילך, שכל שבעת ימי המלואים היו מעמידו ומפרקו בכל יום פעמים, ולדבריהם לאמר רמב"ן ז"ל שהמעשה הנאמר בפוף פקודי הוא הנאמר כאן כי היום ה' נראה אליכם, כי בשמיני כסה הענן את ה"מ וכבוד ה' מלא את המשכן, לבל לדעתי לאיזו הכרחי, אלא בכ"ג בחדר כשהוקם בתחלה ענן ה' שהלך לפניהם, הוא אשר כסה את אהל מועד, שהוא היכל וק"ק שנקרא לאהל מועד, לא העזרה שנקרא סתם ה"מ או קצר ה"מ, וכבוד ה' מלא את המשכן מנפנים ולא נראה לכל ישראל, כי אסורין ליכנס שם, ומשה ידע ולא נכנס עד שנסתלק הענן, והסתתר הכבוד על הכפרת, לבל כי היום ה' נראה אליכם ענין אחר הוא, וכן וירא כבוד ה' אל כל העם, וכמו שאפרש בעז"ה: ואם יום השמיני ר"ח ניסן, ל"ל מה שאמר ויהי בחדש הראשון בשנה השנית בחלק לחודש הוקם המשכן (שם שם י"ו), ואמר בענין ויערוך עליו ערך לחם לפני ה' (שם כ"ג), ויעל הנרות לפני ה' (שם כ"ה), ויקטר עליו קטרת סמים (שם כ"ז), ויעל עליו את העולה ואת המנחה (שם כ"ט), תשב"י שבבר נתכהן אהרן, והיו העבודות בו ובבניו, כבר פי' רש"י ז"ל שם לף ביום שמיני למלואים שהיה יום הקמת המשכן שעם משה והקריב קרבנות נבור, חון מאותן שנעשו בו ביום, ולדעת מקצת המפרשים ז"ל גם בתלמוד ים דעות תלוקות אם יום השמיני הי' ר"ח ניסן או בשמיני בו, גם רחב"ע ז"ל התריך בענין זה סוף פרשת פקודי, גם הרב המעתיק

בפירושו

יִשְׂרָאֵל׃ ג וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן
קַח־לְךָ עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת
וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב
לִפְנֵי יְהוָה׃ ג וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר־עִזִּים
לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם לְעֹלָה׃ ד וְשׁוֹר וָאַיִל
לשלמים

ישראל׳ז : (ב) אונר שפראך
צו אהרן, נים איין יונגעו רינר
צום זונדעאפֿער, אונד
איינען ווידדער צום גאנצען
אפֿפֿער פֿיר דיך, ביידע אחנע
פֿעהלער, אונר פֿהרע ווא
פֿאר דען עווינגען : (ג) צו דען
קינדערן ישראל׳ז שפריך,
וויא פֿאלגט : נעהמט אינען
ציגענבאק צום זונדעאפֿער,
אוך איין יאהרינגעו קאלב
אונד איין יאהרינגעו לאם,
אהנע פֿעהלער צום גאנצען

אפֿפֿער : (ד) פֿערנער, איינען אכזען אונר איינען ווידדער צום

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל : (ג) וְאֵמַר לְאַהֲרֹן סַב לָךְ
עֵיגֶל בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא וּדְכַר לְעָלָתָא
שְׁלִמִין וּקְרֵיב קֳדָם יְיָ : (ד) וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּיל לְמֵימַר סַבּוּ צְפִירַ עִזִּין
לְחַטָּאתָא וְעֵגֶל וְאִמַּר בְּנֵי שְׁנָא שְׁלִמִין לְעָלָתָא : (ה) וְתוֹר וּדְכַר לנכסת

ר״שי

(ב) קח לך עגל. להודיע שכפר לו הקב״ה ע״י עגל זה של מעשה העגל שעשה : (ה) כי

באור

בפרוש לפרשת פקודי האריך בזה, ואין בו הכרח כל כך לענין פשט המקרא: קרא משה לאהרן ולבניו, הכתוב אומר ופתח ח״מ תשבו יומם ולילה, ויהיו שם אהרן ובניו, וי״כ אין לומר קרא שיכנסו מאחן לפתח ח״מ, אלא כמו ויקרא אל משה, שהיה קריאה של חבוב ואל זרוז, אבל לפי הכלל שיסדנו (פרשה ו׳ ו׳) שכל קריאה שאחריה למ״ד הקרוב מעצמו, ומלת אחריו שיבוא אליו, גם כאן בכלות שבעת ימי המלואים בבקר יום השמיני הלכו אהרן ובניו מפתח ח״מ, כי לא נודע להם עדיין שביום הזה יעבדו העבודה ומלה כבוד ה׳ לעיני ישראל עד שקרא אותם משה ואמר להם כי היום ה׳ נראה אליכם, ועוד יותר נראה פי׳ רחב״ע ז״ל שאמר קרא משה לאהרן ולבניו, ויכלו מפתח אהל מועד, פי׳ משה היה בתוך ומלת אחריהם לקרוא אותם שיבואו אליו, וזו יכלו מפתח ח״מ, ונוסף אותם על דבר הקרבנות, והזכרת שיבואו לקבל הקרבנות: ולזקני ישראל, קרא בעודנו היום, שיזעקו מפי אהרן הקרבנות שיביאו על כל ישראל, כי זקני ישראל הם הנ״ד והסנהדרין והם יעמדו בעזרה כלה: (ב) ויאמר אל אהרן, שהוא הרגיש ועליו מוטל הנחת המזבח כלו, נגיד ומנוח מה יעשה: קח לך, משלך ולטורחך: עגל בן בקר, בן שתי שנים: ואיל, גם הוא בן שתי שנים, לכבש עגל שתם וכבש בני שנה שם: יהקרב לפני ה׳, הקריבם לקרבן: (ג) אל בני ישראל, הוא יכול לזקני ישראל שיקדימו הקרבנות התמידים בעד כל ישראל: תמימם, שב על העגל ועל הכבש לא על החטאת, וכן בראה מן הכתוב, ולא כבר תמימים בחטאת העם שבמלואים, ירצה בעיני לפי שחטאת לאהרן ועולתו ממין פחות, כי חטאת מעיז וחטאת יה״כ של כ״ג פר בן בקר, גם עולתו מן הכתוב, הזכיר שבכל זאת יהיו תמימים, לכל חטאת הבאה על חטא נקבה תמימה, וכאן זכר, לפי שורך לומר שיהיה תמים, והעולה שחלקיהם שם רובה מביא פר ואיל, וכאן עגל וכבש, הוצרך לומר תמימים, ובשלמים שהן מן המובחרין

נכקר

תרגום אשכנזי

צום פֿרייד־ענמאַל, פֿאַר־דעם
עוויגען צו שלאַכטען: אויך
איין מיט אָעל איינגעקנעטנעז
שפּייזאָפּפֿער: דען הייטע
ווירד ער עוויגע אייך ער־
שיינען: (ה) זיא בראַכטען
דאַז, וואָז משה בעפֿאָהלען,
פֿאָר דאַז שטיפֿטזעלט: דיא
גאַנצע גמיינע טראַט הינצו
אונר שטונדען פֿאָר דעם
עוויגען: (ו) משה שפּראַך,
דיזעז, דאַז דער עוויגע בע־
פֿאָהלען, זאָללט

שמיני ט

לִשְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה
וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם
יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם: ס וַיִּקְחוּ
אֵת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי
אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל־הָעֵדָה
וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי יְהוָה: ו וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה

תעשו

רש"י

ליום ה' נראה אליכם • להשרות שכינתו
במעשה ידיכם לכך קרבנות הללו בחין חובה

לְנֻכָּסַת קוּרְשַׁיָּא לְדַבְּחָא קֳדָם יְיָ
וּמְעָנְחָתָא דְפִילָא בְּמִשְׁח אֲרֵי יוֹמָא

דִין יְקָרָא דַיְיָ מִתְגְּלֵי לְכוֹן וְנָסִיבוּ יָת דִּי פַקִּיד מֹשֶׁה לְקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וּקְרִיבוּ
כָּל כְּנִשְׁתָּא וְקָמוּ קֳדָם יְיָ: (ו) וַאֲמַר מֹשֶׁה דֵּין פִּתְגָמָא דִי פַקֵּד יְיָ

תעברון

באור

נגיר ונגלן וכריס ידעגו שנריכין להיות תמימים: (ד) ושור ואיל לשלמים, לא כתיב
המלואים, אלא שלמים ממש, שכתבו בהן כדין שלמים האמורין בפרשת ויקרא ובפרשת צו:
לזבח לפני ה', לעשות זבח שמחה לפני ה', לשמוח על כל הטובה שעושה עם ישראל,
שמשרה שכינתו בתוכם, כמו שזבח המלך שלמה ביום חנוך המקדש שלמי שמחה, ועל כן נכתב
לזבוח להורות שהן קדשים קלים שלמי שמחה, והוא ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו
במקום טהור, ואינה צריכה מקום קדש, ושלמי עצרת שהן נ"כ שלמי נבור הן קדש קדשים,
ואלו לאפ"י שהן לנבור הן לזבוח לפני ה', ולא נזכר בענין מי יאכלו את הבשר, וירחה שהיה
בשרן נאכל לכל לאדם, ואכלוהו זקני ישראל בשמחה לספר בקהל עם חסדי ה' אשר עשה
לישראל: ומנחה בלולה בשמן, לא מנחה קרבה הבאה על קטן שקרויה חטאת, אלא
בלולה בשמן כמנחת נדבה המאולה בכרשת המנחות, ורק כאן מניכו מנחת נדבה בנבול
בפני עלמה, וכן פי' רש"י ז"ל (פרשה י' י"ב), ואכלוה מצות, מה ת"ל לפי שהיה מנחת נבול
ומנחת שעה וחין כיוצא בה לדורות, הוכרך לפרש בה דין שאר מנחות, לא כראב"ע ז"ל שאמר
ומנחה, היא סלת לכל לחד ולחד, דמה שהיה מנחת נסכים הבאה עם קרבן נבור, וחיזו כן
כי מנחת שמיני נקמצה ונאכלו שיריה, ומנחת נסכים חין ממנה קומן אלא כלה למזבח,
וכמ"ש רמב"ם ז"ל (מ"ק פ"נ ה"ב): כי היום ה' נראה אליכם, פי' רש"י ז"ל להשרות שכינתו
במעשה ידיכם, לכך קרבנות הללו בחין חובה ליום זה, והשרלת שכינה שאמר לאפשר כדעת
רמב"ן ז"ל שכבוד ה' יחלא את המשכן, והוא הנאמר בסוף פקודי, לו שמוש על החא
שיבחה ואכלה את הקרבנות, וזה דעת רלב"ע ורשב"ם ז"ל, ועוד לאפרש (פסוק ו'):
(ה) ויקחו, שהביאו מן המאכה קרבנותיהם, לותן שהן לאהרן, ולותן שהן על ישראל:
אל פני א"מ, הביאום אל העזרה, שהיה לפני ה"מ: ויקרבו כל העדה, כמו שעשו בימי
מלואים שנא' ואת כל העדה הקהל אל פתח ה"מ, ואמר ותקהל העדה אל פתח ה"מ (לעיל ח'
ג' ד'): (ו) ויאמר משה, פי' רלב"ע ז"ל כבר אמר להם משה זה הדבר עשו, שיהיו שעיר

תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה׃
ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרַב
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ
וְאֶת עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ וּבְעַד
הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם
וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃
ויקרב

זאלסט איהר טהון : זאָ ווירד
דיא העררליכקייט דעו עוויגן
אייך ערשיינען : (ז) אונד
שפראַך פֿערנער צו אהרן ,
טריט הין צום אַלטאַרע !
ברינגע דיין זינדען אונד דיין
בראַנדאָפֿפֿער , אונד פֿער־
זאָהנע פֿיר דיך אונד פֿיר דאַז
פֿאָלק : דוא ברינגזט נעמליך
נאַכהער דעו פֿאָלקו אָפּפֿער ,
אונד פֿערזאָהנזט פֿיר זיא ,
וויא דער עוויגע בעפֿאָהלען :
אהרן

תרגום אונקלוס

תַּעַבְדוּן וְיִתְגְּלֵי לְכוֹן יְקָרָא דַיְיָ :
(ז) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קְרַב לְמַדְבְּחָא
וַעֲבַד יָת חַטָּאתָךְ וְיָת עֲלָתָךְ וְכַפַּר עָלָךְ וְעַל עַמָּא וְעֲבַד יָת קוּרְבַּן עַמָּא
וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ :
וקרב

רש"י

ליום זה : (ז) קרב אל המזבח . שהיה אהרן
נהם וירא לגעת ה"ל משה למה לחתה נהם לכך

באור

ועגל וכבש ושור ואיל , אז יראה להם כבוד ה' , והטעם על האיש אילך , ולא יאר פרושו לרמב"ן ז"ל , והדין עמו , כי המזבח היה לאהרן , ואהרן יכוה לזקני ישראל , ורמב"ן ז"ל פי' שחזל ואמר להם זה הדבר וכו' שיקרבו הקרבנות על הסדר אילך , ואח"כ יראה להם הכבוד , ובעבו' שאמר כי היום ה' נראה אליכם , חזר ואמר שיראה להם בכבודו , ולדעתי תחלה דבר לאהרן לבדו בעבור קרבנותיו , ובעבור שיכוה לזקני ישראל על קרבנות העם , ואמר לו כי היום ה' נראה אליכם , ולעון זה כולל חור הכבודה והוא אלהים בכל מקום , כמו שיתבאר (פסוק כ"ג) , ולא יתכן לומר כן רק לאהרן ולבניו ולזקני ישראל , שהם כלם ערי אלהים , ורוחים במראות אלהים , כמו שמציו בהר סיני וירחו את אלהי ישראל וגו' (שמות כ"ד י') , וכן הבטיחם ביום תנוך המשכן שיראה אליהם ה' , וכשהובאו הקרבנות קרבו כל העדה ועמדו לפני ה' , ואמר להם משה זה הדבר אשתם רוצים מהבאות קרבנות הללו לכפר בעדכם נוה לי ה' שתעשו כן , ויראה אליכם כבוד ה' , וזהו רחיית הכבוד לעיני כל ישרא , שיראה כבודו נעמוד עכן , וכמוכר בענין , וזהו כבוד ה' לא רחיית נבואה , ועוד אפרש בעז"ה (פסוק כ"ג) : (ז) ויאמר , אחר שדבר לכל ישראל , חזר לצוות את אהרן שיעבוד עבודותיו : קרב אל המזבח , פי' רש"י ז"ל שהיה אהרן נהם וירא לגעת , אמר לו משה למה אתה נהם לכך נבחרת , ובת"כ יש נוה דברים , ולפי פשוטו אמר רמב"ן ז"ל קרב א נפון המזבח ועשה את החטאת והעולה שאחיתתן נצפון , ואמר משה כן בקרה שכבר ידע אהרן זה , לך אם כבר הגיד לו דיני הקרבנות , אפילו בקרה אין צורך להזכירו , כמו שלא זכר דבר מהמזחות והחקטרות , ולדעתי לפי שהמזבח קדש קדשים , ועליו יערתו הכהנים לבדם להקריב חלב ודם , וכאמר על המזבח לא יגע כי מוח נו (פרשה כ"ח כ"ג) , שלא יגע אליו כלל , גם אם לא יעבוד , כמ"ש אם , וכן אך על כלי הקדש ועל המזבח לא יקרבו (במדבר י"ח ג') , הנאמר בלוים וזרים , גם כתוב כל הנוגע במזבח יקדש (שמות כ"ט ל"ז) , שלפי פשוטו הקרב אל המזבח ונוגע בו , צריך שיהיה קדוש מן הקדושים שנאמר עליהן קדושים יהיו לאלהיהם , על כן בשעה שנוהו להתחיל בעבודה , ושהוא הקדוש אשר הקריב ה' שיו , אמר לו קרב א המזבח , כלומר מעתה נתקדשת לגעת א המזבח , וכפרם ועשה את חטאתך ואת עולתך , שיתקן קרבנותיו , לכפר על המזבח בהזאת והקטרה , ובנרכו קרובים לדברי רמ"י ז"ל ועוד יתבאר (פסוק ט') כוונת הפסוק הזה : ועשה , תקן את חטאתך ואת עולתך , כמו שעשה בנפון , וקבלה בכלי שרת : וכפר , בדמו : בעדך
ובעד

תרגום אשכנזי

שמיני ט

(ח) אהרן טראָט צום אַלטאַר, אונד שלאַכטעט דאָס קאַלב צום זינדאָפּפֿער, וועלכעס פֿיר איהן וואָר. (ט) דיא זאָהנע אהרן'ס בראַכטען איהם דאָס בלוט: ער טונקטע זיינען פֿינגער דרין, בראַכטע עס אויף דיא עקען דעס אַלטאַרס: דאָס איבריגע בלוט גאָס ער אָן דעם גרונד דעס אַלטאַרס: (י) דאָס אָפּפֿער= פֿעט, דיא נירען אונד דאָס נעטץ איבער דיא לעבר פֿאָם זינדאָפּפֿער, לים

ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֶגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־ לוֹ: ט וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־ הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־ הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: י וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכְּלָיֹת וְאֶת־ הַיֹּתֶרֶת מִן־הַכָּבֵד מִן־הַחַטָּאת

הקטיר

רש"י

נבחרת: לת חטאתך. ענל בן בקר: ולת עולתך. חיל: קרבן העם. שעיר עזים וענל וכבש כל מקום שכתוב ענל בן שנה הוא וכשר

תרגום אונקלוס

(ח) וּקְרֵב אַהֲרֹן לְמַדְבְּחָא וּנְכַס יָת עֶגְלָא דְחַטָּאתָא דִי לֵיהּ: (ט) וְקָרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמָא לֵיהּ וּטְבַל אֶצְבְּעֵיהּ בְּדָמָא וִיהַב עַל קַרְנָת מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא אֲרִיק לְיִסּוֹדָא דְמַדְבְּחָא: (י) וְיָת תַּרְבָּא וְיָת כּוֹלְיָתָא וְיָת חַצְרָא מִן כַּבְדָּא מִן חַטָּאתָא

אסיק

באור

ובעד העם, נפר החטאת תכפר בעדך, וחת"כ תעשה קרבן העם ותכפר בעדם הרחב"ע, וכן דעת רמב"ן ז"ל, וחין סדר הכתוב ולח הגיעה מסכמת, ולמה לח נפרש כמו שכתוב, כיהו שעל קרבנותיו יתודה בעדו ובעד העם התלויין בו ויכפר עליו ועליהם, כיוצ פר מזיד בסיקטה לחשמת העם, ושוד יעשה לת קרבן העם לכפר בעדם, כי המשיח לח יתכפר בשעיר עזים: (ח) ויקרב אהרן אל המזבח, שקבל עליו מצות כהונה לעמוד לשרת לפני ה' להקטיר חלב ודם, וחולי טעם החל בעבודותיו, כגון תחלה לך למזבח למקום שחסור לילך שם לים זר, להרימות לכל העדה כי בו בחר ה' והוח הקדום שמותר לו לגשת במזבח, והשתחוה שם לה', וחת"כ הלך לעשות עבודה, וכחל בשחיטת ענל החטאת חשר לו: (ט) ויקרבו בני אהרן חת הדם אליו, לח ידעתי מה טורך לכהנים רבים להלכת הדם והכל במזרק חחד, וחם לחהרן שחט וקבל היה מולך נם כן, וחפשוט שלהרן לבד הזורק והמקטיר, שעיקר כפרה בדם ובהקטרת לימורין, שהן העבודות שעל המזבח, לחבל שחיטה וקבלה והולכה בעזרה בכהני, וזהו קרב חל המזבח, שלהו שהוח יעלה על המזבח לעשות העבודות הנעשות בו, ושם יעשה החטאת והעולה לכפר בעדו ובעד העם, וכן חומר ויקרב חהרן חל המזבח, שעשה כחשר ניוהו לעבוד עבודת המזבח, ושם עמד על שכניחו חליו לת הדם לזרוק, ולת החלורין והנתחים להקטיר, ומלת ויטבל על השוקת, שחיטה כשרה לפילו בזר וקבלה בכהן, וכן הולכה חל המזבח בכהן, ולמהר הכבר, ושיהו בניו כלם בחוך העבודה עמדו בשורה, וקבלו המזלק מיד המקבל, כמו שכתוב לכל שחיטת הפסח, וכן הניחו חליו לחורי החטאת והחלמים, וכן הנתחים כמו שמתבחר בענין, ועם זה נכון הכל, ועל כן כתוב בסוף וירד מעשות החטאת ונו' כי עד הנה לח זו ממנה: ואת הדם, הנשחר במזרק: (י) ואת החלב, החלבים המכוסים

נפרצת

שמיני ט

הַקְּטֹרֶת הַמִּזְבֵּחָה בַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ יח וְאֶת־הַבָּשָׂר
וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה׃ יט וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה
וַיַּמְצְאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת־
הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃
יג וְאֶת־הָעֹלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו
לְנְתָחֶיהָ וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר

תרגום אשכנזי עד

לים ער אויף דעם אַלטאַר
אין רויך אויפגעהט : ווי א
דער עויגע דעם משה בע־
פאהלען : (יח) פלייש אונד
פעל פערברענטע ער
אויסערהאלב דעו לאגערו :
(יט) הערנאך שלאכטעטע ער
דאז גאנצע אפפער : דיא
זאהנע אהרן'ס רייכטען איהם
דאז בלוט, ער שפרענגטע
עז אויף דעם אַלטאַר אום־
הער : (יג) דאז גאנצע
אפפער רייכטען ויא איהם
אין צערל עגטען שטיקען,
אויף

תרגום אונקלוס

אַסִּיק לְמַדְבְּחָא כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה : (יח) וְיָת בִּשְׂרָא וְיָת מְשָׁכָא
אוֹקִיד בְּנוּרָא מִבָּרָא לְמַשְׁרְיָתָא :
(יט) וּנְכַס יָת עֲלָתָא וְאַטְיָאוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן לֵיהּ יָת דְּמָא וְזָרְקֵיהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר : (יג) וְיָת עֲלָתָא אַטְיָאוּ

רש"י

ומכוין לתה למד : (יא) ואת הבשר ואת העור וגומר . לא מכיון תחתת חיטוה כשרפת חלב זו ושל מלואים וכולן על פי הדבור : (יב) וימציאו . לשון הושטה והזמנה : ויחטחהו

לֵיהּ לְאֵבָרָהָא וְיָת רֵישָׁא וְאַסִּיק

על

באור

בפרשת ויקרא המפסה ותשר על הקרב ועל הכליות : מן החטאת , לא ידעתי למה כאמר , אפשר ללמדנו שהפירים כדרך שיסילו מחטאת דורות לא פחות ולא יותר , וזהו כאשר צוה ה' את משה , שנאמרו כן בפרשת החטאת : הקטיר המזבחה , חלת הקטיר פרשנו בפרשת ויקרא , ואם אין הם על המזבח לא יתכן לומר הקטיר , ולכן רשב"ם ז"ל שאמר בפי' ויקטר על המזבח , שם תותו על המזבח , ובנות שם מעלה נקטר , אין פרושו נרחה לי שהיה לו לומר ויעם על המזבח , ופי' כן לשטתו בפי' ויקרו שכי בני אהרן , ונם פרושו שם לא נתברר לי , כמו שאפרש : (יא) ואת הבשר ואת העור , לא מכיון תחתת חיטוה כשרפת חלב זו ושל מלואים , וכלן ע"פ הדבור , מפי' רש"י ז"ל : שרף באש , השורף , כי אהרן לא זז ממקום המזבח עד שכלה הכל , ואפשר שנשרף לאחר גמר העבודה ע"י אהרן עצמו : (יב) וישחט את העלה , השוחט : וימצאו , פרשנו טעמו (פסוק ט') , ומל' וימציאו פי' רש"י ז"ל לשון הושטה והזמנה , וכן תרגם הרב המעתיק , ויפה פי' , וים הבדל בין והקריבו ובין והמציאו , הקרבה טפל על המקריב דבר אל אהרן , ע"פ שאינו נותן אותו אל ידו , כמו שפפל לתירים הקריבה אתה (שופטים ה' כ"ה) , אבל המצאה הינו אלא שנותנו לידו , כי אינו נקל על דבר שאין לידו , כמו שאמרו (ב"מ ל' ע"א) ומצאתה דחתי לידי' משמע , והפעיל כשמציאו אין לו על עד יד אהרן , ולכן בחטאת לבד אמר ויקריבו , כי דם חטאת לבד נותן בהנבע , וע"כ המזרק ביד המקריב , ואהרן שופל בו אצבעו וכן אמר ויטבול אצבעו בדם , וזהו והקריבו , אבל עולה ושלמי' שזרק בן המזרק , היו נריכין לתת המזרק בידו , וזהו וימציאו , אחם המציאו אותו לידו : סביב , מפורש בפרשת ויקרא : (יג) ואת העלה , נוף השולק כלה : המציאו , נשנור

שנתנו

תרגום אשכנזי

שמיני ט

אויף דעם אַלטאַר אין רויך אויפֿגעהן : (יד) וואוש אויך איינגעוויידע אונ' פֿוס שטיקע, אונד לים ויא איבער דעם גאַנצן אָפּפֿער , אויף דעם אַלטאַר , אין רויך אויפֿ= שטייגען : (טו) הירויף בראַכטע ער דעז פֿאָלקז אָפּפֿער דאַר : נאַם נעמליך דען זינדען אָפּפֿערבאָק , וועלכער פֿיר דאַז פֿאָלק ווּאַר , שלאַכטעט איהן , אונד בעהאַנדלטע דיזעז

עַל־הַמִּזְבֵּחַ : יד וַיִּרְחַץ אֶת־ הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעַיִם וַיְקַטֵּר עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה : טו וַיַּקְרֵב אֶת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיְחַטְּאֵהוּ בָּרִאשֹׁון : טז וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט : שני ויקרב

אָפּפֿער , וויא דאַז פֿאָריגע : (טז) בראַכטע דאַז גאַנצע אָפּפֿער דאַר , אונד גינג דאַמיט אום , נאַך פֿאָרגעשריבענער וויַיז : בראַכטע

רש"י

תרגום אונקלוס

(טו) ויקחהו . עשהו כמשפט חטאת כראשון . כעגל שלו : (טו) ויעשה כמשפט .

עַל מַדְבְּחָא : (יד) וְחַלִּיל יָת גַּוָּא וְיָת כְּרָעָא וְאַסִּיק עַל עֲלָתָא לְמַדְבְּחָא : (טו) וְקָרִיב יָת קוּרְבַּן עַמָּא וּנְסִיב יָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִי לַעַמָּא וְנַכְסַיהּ וְכַפַּר בְּדַוָּתֵיהּ כְּקָדָמָאָה : (טו) וּקְרִיב יָת עֲלָתָא וַעֲבָדָהּ כְּדָחֲזֵי : וקריב

באור

שכתבו הכתובים ליודו ממש להקטירן : לנתחיה , כמו שמנתחין עולה , ונתח לחלק נתח נתנו לו : ואת הראש , שהיו בכלל נתח שכבר הוזכו בשחיטה : (יד) וירחץ , הרוחץ שלפני בזר כשרה , ובעוד שהמפיקו שליו הכתובים , רצה הרוחץ את הקרב ואת הכרעים , והמציאו לותן שליו בשחרוכה , והקטירן על האש על המזבח , וזה לשון לפרושו (פרשה ז' ט') : (טו) ויקרב את קרבן העם , החטאת והעולה והשלמים והמנחה , שהיו עד הנה כתובין לבד לחלק בעוד שנעשו קרבנותיו , הקריב עתה לעשות עבודתן , ורש"י ז"ל פי' על המזבח , ולפי יתכן זה ושקריו נזכרה השניה והקטיר [ל"ה על דעתי הוא דרך כלל ושקריו מעשה , שהיו שלח פרטו של רישון , כמשפט הנאמר : יאמר עתה הקריב את קרבן העם : כי מה ? לקח שעיר החטאת וגו' , ולכן נתקלת הפרט לאמר זבח זבח לעם , להורות שהיו לו פרטו של האמור למעלה] : שעיר החטאת אשר לעם , כבר אמר את קרבן העם , גם לא נאמר כן בעולה , וקוד ואמר לחלק לעם בשלמים , וכריך טעם , ונראה כשפירש המינים לומר לחלק לעם , ובעולה ומנחה שהיו פרט , חלק עולה מנחה , היו לומר לחלק לעם : ויקח , לחלק מן הבנים , וכן וישחטהו : ויחטאהו , מתן דמים והוא נקרא חטוי , שמכפר ומעביר הקסרון , וכמו שפרשנו (פרשה ו' י"ט) , וכן תרגם אונקלוס ז"ל וכפר בדמיה , גם רש"י ז"ל אמר ויחטאהו כפר בו החטאת , ורש"י אמר עשהו כמשפט חטאת , כלומר שחטו בדמו כדין חטאת בלבנע על קרנות : בראשון , לפי' שחטאת נקבה לא אמר כראשונה , כי על העגל יתבר , וזהו שפי' רש"י ז"ל כראשון , כעגל שלו , ולא אמר כחטאת שלו , גם רש"י ז"ל אמר כראשון , הוא עגל החטאת , וזהו דברי רש"י ז"ל כראשון לי : (טז) ויעשה כמשפט , כמשפט כל עולה המפורשת בפרשת ויקרא , ולא אמר כראשון שהוא העיל , כיון שאמר בחטאת , אומר

יג וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיְנַתְּחֻהָ לִנְתָחֶיהָ וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיְקַטֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: יד וַיִּרְחַץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעָיִם וַיְקַטֵּר עַל־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ: טו וַיַּקְרֵב אֶת־קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיַּחֲטֵא בּוֹ כָּרִאשֹׁנָה: טז וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעַשׂ כַּמִּשְׁפָּט: יז וַיַּקְרֵב אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלְבַד עֹלַת הַבֹּקֶר: יח וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יט וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת

ויתרת

תרגום אשכנזי עה

(יג) בראַכטע אַלזאַמען דאַז שפּייזאָפּפֿער: נאָם איינע האַנדפֿאָלל דאַפֿאָן, לים עז אויף דעם אַלטאַר אין רויך אויפֿשטייגען: אַלזאָ דיזע טראַכט אויסער דעם מאָרגענאָפּפֿער: (יד) דאָס רויף שלאַכטעט ער דען אָכזען אונד דען ווידער, אַלז אָפּפֿער צום פֿריידען מאַל, פֿיר דאַז פֿאָלק: דיא זאָהנע אהרן'ז רייכטען איהם דאַז בלוט (ער שפּרענגטע עז אויף דעם אַלטאַר אומהער): (טו) אויך דיא אונשלי־טיגע שטיקע פֿאָם אָכזען: אונד

פֿאָם ווידער, דאַז שוואַנצשטיק, דאַז בערעקנדע, דיא נירען אונד

תרגום אונקלוס

(יג) וְקָרִיב יָת מְנָחְתָא וּמְלָא יְדֵיהּ מִינָהּ וְאַסֵּיק עַל מַדְבְּחָא בַּר מֵעֲלַת צַפְרָא: (יד) וּנְכִיס יָת תּוֹרָא וְיָת דִּכְרָא נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי לְעַמָּא וַאֲטָיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמָא לֵיהּ וְזָרְקֵיהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר: (טו) יָת תַּרְבָּא מִן תּוֹרָא וּמִן דִּכְרָא אַלְיָתָא וְחֶפֵּי גַוָּא וְכִלְיָתָא

וחצר

רש"י

המפורש בעולת נדבה בויקרא: (יז) וימלא כפו. היא קמיצה: מלבד עולת הבקר. כלה עשה לחר עולת התמיד: (יט) והמכסה. הלב המכס' לת הקרב:

באור

מכי שבחטאת לא לחמר כמשפט לפי שים חטאת פנימית וחטאת חיצונה, ולחיי יודע כמשפט מי, הוכרך לומר כראשון שהיה בעשה בחטאת חיצונה, מה שאין כן העולה שאין בה חלוקי עבודות, סתם ולחמר ויעשה כמשפט, כלומר כמשפט העולה: (יז) ויקרב את המנחה המקריב לותה ליד לחרן: וימלא כפו מסנה, זוהי הקמיצה, ומלת קמץ פרשנה, ותבין שהיה מלא כפו: מלבד עלת הבקר, פי' רש"י ז"ל כל שלה עשה לחר עולת התמיד, ולפרושו היה לו להזכירו בסוף לחר המלוים? לבל לפי שבכל יום מקריבין עולת תמיד ואכחתו, ויום ינטוו להקריב עולה ומנחה קובת היום, הודיע שלח כפטרו בהן מקרבן תמיד, שלח עולה ומנחה זו הקריבו מלבד עולת הבקר, לבל שלוים לוין מקריבין קובה בלחר הימים, ובפרשת מלואים שבסדר זו לח לחמר מלבד עלת הבקר, לפי שבימי המלואים לח היה מנחה, ועולת התמיד מנחה, וזלת תשובה לקושית רש"י ז"ל: (יח) וישחט, השוחט כמו שפרשנו: (יט) ואת החלבים מן השור, המפורשים בפרשת ויקרל, על כן הפסיק בנגינה: ומן האיל, גם הלליה: והמכסה, פי' רש"י ז"ל הלב המכסה לת הקרב. ורמב"ן ז"ל הקשה לפרושו, למה זכר לבד הלב זה ולח החלבים הלחרים, ופי' הוח המכסה לל כל החלבים, כי כל הלב הקרב למובח הוח מכסה, הלחד הלב המכסה לת הקרב, והשני כל החלב הלל על הקרב ונם הוח מכסה, והחלב הלר על הכליות מכסה עליהן, וכן הלר על הכרלים, ומה שלמרו הלב שבחזר הופך לוקו מוחר, שעל הכרלים למר רלמת ולח בתוך הכרלים:

וִיתֵּרֶת הַכָּבֵד׃ כ וַיָּשִׂימוּ אֶת־
הַחֲלָבִים עַל־הַזָּדָוֹת וַיַּקְטֵר
הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה׃ כא וְאֶת
הַזָּדָוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף
אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה מֹשֶׁה׃ כב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־
יָדוֹ אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד

ידיו קרי מעשת

אונר דאָז נעטק איבער דיא לעבער: (כ) דיא אונשליט= שטיקע לעגטען זיא אויף דיא ברוזטשטיקע: אונר ער לים דיא אונשליטשטיקע אויף דעם אַלטאַר אין רויך אויף= גענהן: (כא) מיט דעם ברוזט= שטיק אונד דעם רעכטען שולטערשטיק מאַכטע אהרן איינע וועגדונג פַּאר דעם עוויגן: וויא משה בעפַאהלן: (כב) אהרן האָב זיינע האָנדע גענגען דאָז פַּאלק אויף, אונר

גאַב איהנען דען וענגן: נאַכדעם ער דאָז

(כ) ויניחו את החלבים על החזות. לחתך התנופ' כתנן כהן המניף לכהן לחד להקטיר' כמנחו העליונים למטה: (כב) ויברכם. ברכת כהנים יברכך יקר ישפ: וירד. מעל למזבח

וַחֲצַר כְּבָדָא: (כ) וְשַׁוִּיאוּ יָת תַּרְבְּיָא עַל חַדְוָתָא וְאַסִּיק תַּרְבְּיָא לְמַדְבְּחָא: (כא) וְיָת חַדְוָתָא וְיָת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא אֲרִים אַהֲרֹן אֲרְמָא קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי פַּקֵּיד מֹשֶׁה. (כב) וַאֲרִים אַהֲרֹן יָת יְדוֹהִי לְעַמָּא וּבָרִיכִינוּן וּנְחַת מִלְמַעְבַּד

באור

ויפה פירש: והכליות, פי' רמב"ן ז"ל מן החיל המציקו שיו החליה והחלב, ומשניהם הכליו' ויותרת הכבד, ולין לשון הכתוב משמע כן, ולדעתי ואת החלבים מן השור כולל כל הקרב ממנו למזבח החלב והכליות ויותרת שבקרבים חלבים בלשון רבים שכולל החלב ממש, והקרבים עמו שהן מיטב הקרבן וכמו שפרשנו, ואילו אמר ואת החלבים מן השור והחיל היינו לומדים שחלבים קלב ממש, וכתב לשון רבים בעבור השור והחיל, ועוד לפי שבחיל המליחים היה גם השוק בכלל החלבים, הזכיר לפרש בחיל זה, שמיטב שיו לבד החליה ושתי כליות ויותרת, מכל החלב ממש שיין לטעות בו, אמר מתם המכסה:
(כ) וישימו את החלבים, על השור והחיל, וכוללים גם חליה ויותרת וכליות, שהכל בכלל חלבים, כמו ואת החלבים מן השור, לפי רמב"ן ז"ל אמר שהחליה ויותרת וכליות יתנו למטה, והקרבים עליהן, והכל על החזות, והחלבים לבדם נתנו למעלה, והוא דרך כבוד בהקטרה, ופי' ויקטר החלבים המזבחה, עם שאר הנזכרים, ואינו נראה שישמיט הכתוב הקטרת היותרת והכליות, תלה כמו שאמרנו שמלת החלבים כולל הכל, והטעם שאמר רמב"ן ז"ל נעבד' היות הקטרת גדול' בחלבי' יזכיר', וכן ותאכל ונו' את העולה ואת החלבי' (פסו' כ"ד), טעם קלוס הוא, ובמקרא שהניח לרמוז גם בו מלת חלבים כולל הכל: (כא) ואת החזוה, מן השור והחיל: ואת שוק הימין, שכל אחד מהם: הניף אהרן תנופה, זהו קודם וישימו את החלבים, וזכר תחלה זריקה והקטרה סדר עיקר, ולפי שאמר ויקטר החלבים המזבחה קול והודיע לאיזו טורך שם אותם על החזות, ואמר שהיה זאת בעבור התנופה, שהחזה גם היה נריכה תנופה עם החלבים, ולפי שזכר תנופת החזה, הוצרך להזכיר גם שוק הימין הוגף עם החזות, לפי שבחיל המליחים הוגף השוק עם החלבים, לפי שהקטר עמהם,

מֵעֲשֵׂה הַחַטָּאת וְהָעֹלָה
והשלמים

דאָו זינדענאָפּפֿער, בראַנד־
אָפּפֿער אונד דיא פֿרייד־
אָפּפֿער פֿערריכטעט דאַט־
טע, גינג ער הערַאב: משה

תרגום אונקלוס

פּוּלְחָנָא חַטָּאתָא וְעָלָתָא ונכסת

באור

ואח"כ הניף החזה לבדה, הוצרך לומר כאן שכיוס זה הוכפו שתיהן עם החלבים, לפי שהיו שתיהן מתנה לכהנים כמוכר בעניו, וכן המנוה לדורות, כמו שפרשנו (פרשה ז' ל'), לא כמו שחשב רמב"ן ז"ל שהניף לותן פעם אחת לבדה אחר שהניף החזה עם החלבים, וכבר השיבונו על דבריו (שם): באשר צוה משה, בפרשת הקרבנות, וכמו שזכרנו: (כב) וישא אהרן, זוהי מנות כשתות כפים: אל העם, כנגד העם, כדרך המברכים שמניחין ידיהם על ראש המתברך, כמו וישלח ישראל את ידיו ויגע על ראש אפרים (בראשית מ"ח י"ד), וכן הכהנים פיסת ידיהם פתוחות כנגד העם: ויברכם, ברכת כהנים המפורשת להלן יברכך יי' וישמרך (מדבר' ו' כ"ד כ"ו), וכן פי' רש"י ז"ל, ואם המנוה כתובה בחומש הפקדים כבר כתוב בהקמת המשכן, גם שם סמוכה לה ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן (שם ז' ל'), ורמב"ן ז"ל אמר כי להרן פרט כפיו השמימה וברך את העם כמו שעשה שלמה שכתוב ויעמוד שלמה לפני מזבח ה' וכו' ויפרוש כפיו השמים (מלכי' ח' כ"ב), ושם כתוב ויעמוד ויברך את כל קהל ישראל קול גדול לאמר (שם שם כ"ח), ולפיכך לא זכר הכתוב שנוה אותו משה לעשות כן, ואומר לכי שאין הדברים דומים, שם היו כפיו פרוסו' השמים, פניו אל הקדש ואחוריו אל העם, כדרך המתפללים, וכאן נשא ידיו אל העם, ופניו כנגד העם כדרך המברכין, ועוד כשברך שלמה את העם לא נשא כפיו, שלא אמ"כ כשהתפלל כנוכר שם' מלכים, שתפלה לאמר כנגד השם ה' לאמר לשכן בערפל, בנה בניתי בית זבול לך וגו', והיה פניו כנגד הקדש, ואחריו אמר ויסב המלך את פניו ויברך את כל קהל ישראל וגו' (שם שם י"ג י"ד ט"ו), שם פניו כנגד העם לברכם, ולא היו כפיו פרוסות השמים, עד שגמר ברכתו, ואז אמר הכתוב ויעמוד שלמה לפני מזבח ה' וגו' ויפרש כפיו השמים, ואמר ה' אלהי ישראל וגו' שתיל התפלה, וכשגמר תפלתו שכתוב קם מלפני מזבח ה' מכרוע על ברכיו וכפיו פרוסות השמים. ויעמוד ויברך וגו' עניכו מכרוע על ברכיו ומהיות עוד כפיו פרוסות השמים שכבר גמר תפלתו, וברך את העם, וכן מפורש בדברי הימים, ועוד בנית עולמים בגלות הכתבים מן הקדש ירדה שכינה, כשאמרו וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית, ויהי רצוי שיברכם, אבל כאן עדיין לא נראה כבוד השם, ואין מקום לברכה זו, אלא שברכם ברכת כהנים שהיו מצוה מפורשת, ומה טעם שיזכיר כאהר טוב חותו משה, והיו מצוה מפורשת בתורה, ובכל הפרשה לא נאמר כן רק בהקטרת החלבים ונתנופה, והוצרך להאמר מטעם שפרשנו, וכן לעת חכמים ז"ל בגמרייתא שאמרו וברכם זו ברכה שתומה שלי אתה יודע מוך הכתוב ופירש להלן יברכך ה' וישמרך וכו' ופרושה כפשוטה, ורמב"ן ז"ל רצה להשוותה לדעתו ולדברי לחוקים: וירד, מן המזבח שהיה אלא לחות קומתו, וכשגמר הקטרת חלבי השלמים, ברך את העם, וירד מעל המזבח, לפי שגמר מעשות החטאת והעולה והשלמים, שכל זמן העבודה היה הוא על המזבח, וכניו עושים העבודות שנצוית וכמו שפרשנו, ולא לחנן טעם רחב"ע ז"ל שאמר וירד שכבר ירד מעשות קטרת העם וכו', ולמה לא כסדר המקרא שנעשו על המזבח נשא ידיו ויברכם, [ל"ה נראה שעל דעת הרחב"ע הברכה הנוכרת פה היה בעמידת הנזכרת להלן פסוק כ"ג, ולכך הוצרך לפרש וכבר ירד: וכל"ח מתילנ על דרך כלל שחזרו מעשה, לאמר שכאשר ירד מעשות הקרבנות נשא ידיו אל העם ויברכם, כיצד? בתחלה בא עם מזבח אל אה"מ להתפלל, וכשבר יכלו ברכו את העם, ואז נראה כבוד ה' אל העם, כיצד? יצאה אש מלפני ה' ואכלה את העולה ואת החלבים, ובשם הוא נשלו כל העם את הכבוד

(כג) משה אונד אהרן קאמען הערנאך אין דאָז שטיפטו׳ צעלט (דאָועלבוט אָן צו בעטען) : אלו ויא ווידער הערוים קאמען , זענגעטן ויא דאָז פאָלק , אונד דאָ ערשין

ר ש׳ י דער

וְהַשְּׁלָמִים : כג וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְּבוֹד־יְהוָה אֶל־

כל

תרגום אונקלוס

וְנִכְסַת קוּדְשָׁיָא : (כג) וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְמִשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפָקוּ וּבָרִיכוּ יָת עַמָּא וְאִתְגְּלֵי יְקָרָא דַיְיָ לְכֹלָּ עַמָּא

המזבח : (כג) ויבא משה ואהרן . למה נכנסו , מכאתי בפרשת מלואים בגרייתא הטפלת על ת״כ אלטו למה נכנם משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטורת׳ לו לא נכנם אלא לדבר אחר הריני ן ירודה וביאה טעונה ברכה מה יריד׳ מעין עבודה לך ביאה מעין עבודה הא למדת למה נכנם משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטורת . דבר אחר כיון שראה אהרן שקרבנו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל היה מצטער ואומר יודע אני שבעבור הקב״ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל אמר לו למשה משה אחי כך עמדת לי שנכנסתי ונתביישתי מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל : (ויבא משה ואהרן . לאחר שירד אהרן מעל המזבח באו משה ואהרן אל אהל מועד שכל העדה היו עומדים על פתח אהל מועד) : ויצאו ויברכו את העם . אמרו ויהי נועם ה׳ אלהינו עלינו יהי רצון שתשרה שכינה במעש׳ ידיכם נמי שכל שבעת ימי המלואים שהעמיד משה למשכן ושימנו ופרקו בכל יום לא שרתה בו שכינה

באור

תגברת , וירנו ויפלו על פניהם , וכאשר לקחו בני אהרן איש מחתתו וגו׳ יצאה האש הרעה מלפני ה׳ ותאכל אותם וגו׳ , כנ״ל בהמשך הכתובים] : (כג) ויבא משה ואהרן אל א״מ , לאהל מועד הוא הקהיל והדגיד , ולא נזכר בכתוב למה נכנסו , ולמד מן הענין , לאחר שעשו כל אשר ציוה ה׳ לעשות ביום החנוך , בזאת אל ההיכל ואולי אל קדש הקדשים להתפלל ולהתחנן שירצה השם מעשיהם וישרה שכינתו בישראל , וקרוב לזה יש בגרייתא דת״כ , והביאה רש״י ז״ל בפרושו , ואין ספק שנכנסו על פי הדבור , לו שנכנם אהרן להשתחוות , כמו שצויתי (תמיד פ״ג) בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות וכו׳ , שאפילו למי שסובר שציוו מותר לנכנס להשתחוות אלא בגמר עבודה , גם כאן כבר גמרו אהרן העבודה . וגם הוכשר להם שירצה כבודו אל העם , וישרה את קרבנותיהם , או יצאו ויברכו את העם , בלי בשילת כפים , אלא כדרך שברך אלמה את כל קהל עדת ישראל ביום מתנת המקדש , לאחר שירדה שכינה ורצו גם בן השמים , לפי כאן כשברכו את העם וירד כבוד ה׳ אל כל העם , שבשעת הברכה ירצו כבוד ה׳ נגלה לעיניהם , וברכו לותם שזכו לכך וישרה שהים לותם מכאן ואילך וכיוצא בברכות הרצויות ליום זה , וקרוב לזה דעת רש״י ז״ל , וגם הוא שטי בגרייתא : וירא כבוד ה׳ אל כל העם , כבוד שנגרם נרצה לעיני העם , וידעו כי ה׳ שוכן בקרבם , וחיכו כמו וירצ אלין ה׳ (בראשית י״ח ח׳) , וחרצה את מדני יוסב על כמה (ישעי׳ ו׳ ו׳) , שהוא בחרצה הבעותה , לכל רחיית כבוד ה׳ הוא השגן והכבוד נרצה בו , כדמות לוב יקר נשגב מן הלוב הזדוע לנו , וזה פי׳ וירא תלכם כבוד ה׳ (פסוק ז׳) , וכן ראו בחנוך המקדש כתמרו וכל בני ישראל רואים נרדת האש וכבוד ה׳ על הבית ויכרעו לפיס ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה׳ כי טוב כל״ח (ד״ה ב׳ ו׳ ג׳) , וכאה ירד כבוד ה׳ על המשכן לעיניהם , ותצא אש ותאכל על המזבח , והידו לה׳ על חסדו , וכן והנה כבוד ה׳ נראה בענן (שמות ט״ז י׳) , וביוצא תמיד על כבוד מוסב לעין , ובלי ספק שביום זה היה תוספת לורה וכבוד , ורוח מן הדברים המפליאים שעדיך התורה לקנר בהם ולהשלים עניניהם , ובשאר מקומות שמוכר גלוי שכינה

בענן

כָּל־הָעָם׃ שלישי כד וַתֵּצֵא אֵשׁ
מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא
כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם׃
ויקחו

דער גאַנצען נאַציאָן דיא
הערליכקייט דעז עוויגען :
(כד) עז פֿוהר איינע פֿלאַממע
פֿאָן דעם עוויגען אויז (נעמליך
אויז דעם אַללערהייליגוטען),
אונד פֿערצעהרטע אויף דעם
אָפּפֿעראַלטאַר, דאַז נאַנצע
אָפּפֿער, זאַמט דען אונשליט-

שטיקען : דאַז געזאַמטע פֿאָלק זאַהע, זיא מאַכטען אין פֿרייד־ענגעשרייא, אונד
פֿילען אויף איהר אַנגעזיכט :
דיא

תרגום אונקלוס

עַמָּא : (כד) וּנְפָקַת אֶשָּׁתָא מִן קֳדָם
יְיָ וַאֲכָלַת עַל מַדְבְּחָא יָת עֲלָתָא וְיָת
תַּרְבֵּיָא וַחֲזָא כָּל־עַמָּא וְשַׁבְּחוּ וּנְפָלוּ
עַל אַפֵּיהוֹן :

שכינה והיו ישראל מכלמים ואומרים למשה משה רבינו כל העולם שעלתה בזבול שתשרה שכינה ביניהו ובדע שנתכפר לנו עון העגל לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה׳ תעשו וירח אליכם כבוד ה׳ להרן לפי כדאי ומשה ממני שע״י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה

נכסם ותדעו שהמקום בחר בו . (כד) וילונו . כתרגומו : ותנח

באור

בענן, היה דבור ומנוח, אבל כאן לימד שלא לבבוד ישראל להודיעם כי רצה לחיים את מעשיהם, ודומה לזה פי׳ רמב״ן ז״ל בפרשת וירא אמר שנגלה לאברהם השכינה למעלה וכבוד לו, כענין שנאמר במשכן ויבאו ויברכו את העם וירא כבוד ה׳ אל כל העם, כי מפני התפללותם ומנוח המשכן זכו לראיית השכינה, לא לבדם היה מנוח לו לבדו כלל, אלא גמול במנוח הנעשית כבר להודיע כי רצה אלהים את מעשיהם, והאריך עם, וחזו כדברנו, אלא אחבל אברהם היה מרוחה בבוקה, אבל לבב״ס ז״ל פי׳ וירח כבוד ה׳, כיצד? ותצא אש מלפני ה׳ ותאכל וגו׳, הנה לדעתו לא יהי אמיס הוא רחיית הכבוד, ואין פירושו נראה לי : (כד) ותצא אש מלפני ה׳, כלומר ממקום שנראה שם כבוד ה׳, יצאה אש אלהים בדרך פלא : ותאכל כל העלה וכלוי בקרא לאכילה, כמו וירב היער להכיל בעם מאשר לאכלה האדם (שמואל ב׳ י״ח ח׳), וכן ויאכלו (בראשית י״ח ח׳), כי המלאכים בבקש שמו הכתן לפניהם לחן, וכן ותאכל על המזבח, והוא״ו למען הבע״ח, לפי שהאוכל לעם בזיכיו ומכלה מה שנתן על פיו, וגם הרב המעתיק תרגם ותאכל (לאכל פרנעהרטי) : את העלה, שולת התמיד ושולת להרן ועולת העם : החלבים, יען העגל של אהרן ומעשיר עזים אשר לעם, ויען השור והיל לשלמים, וכולל המנחה והחלות והיותרת והכליות, ולא זכר המנחה, כי מלא קב קמולת מעט הוא, וכבר היה נאכל מלא הדיוט שעל המזבח, וכמו שיתבאר : וירא כל העם, כבוד ה׳, והלא שכינה מלפניו : וירנו, מרוב שמחה היו מרננים בקול רנה להודות לה׳ חסדו, ועל רב טובו לבית ישראל, כמו שהיה בימי שלמה שאמר והודות לה׳ כי טוב כל״ח (ד״ה ב׳ ז׳ נ׳), וכן כל לשון רנה שבמקרא שבחות מתוך שמחת לב, כמו ותרון לשון אלם (ישעי׳ ל״ה ו׳), רננו נדיקים בה״ (תהלים ל״ג א׳), וכן ת״ח ז״ל ושבחו, וכן העתיק הרב המעתיק (זיא מאכטען מיין פרייד־ענגעשרייא), ומה שנאמר ויעבר הרנה במחנה (מלכים ח׳ כ״ב ל״ג), לדעתי אב על מלך תרם, שבשעה שחזר לויבו שמח והעביר כרוז במחנה שיסוב לוים לביתו ולאהלו, כי לא היה מפן להלחם רק עם מלך ישראל, ורבותינו ז״ל דרשו בחבור רשעים רנה : ויפלו על פניהם, כמו שאמר להלן בענין כזה ויכרעו לפיס ארצה וישתחוו (ד״ה ב׳ ז׳ נ׳), לך לדעתי כל מקום שנזכר נפילה על פנים רומז עוד להסתר המחשבות, לפי שענין נשגב ממחשבת החושב, ויש לי בזה דברים רבים, אבל לא אאריך כאן, והודיע כי מאל התכלית

ר' ח וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב
וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ
בָּהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת
וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה
אשר

י (ח) דיא זאהנע אהרן'ס
אַבער, נדב אונד
אביהוא, האַטטען יעדער
זיינע רויכפֿאַנע גענאַמטען,
פֿייאר היניין געטהאַן, אונד
וויחויך דרויף געלעגט:
בראַכטען אַלואָ פֿאַר דען
עוויגען פֿרעמדען פֿייאר,
וועלכעז

תרגום אונקלוס

י (ח) וּנְסִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא גְּבַר מַחְתִּיתֵיהּ וְיָהֲבוּ כְּהוֹן אֲשָׁתָא וְשַׁוִּיאוּ
עֲלַהּ קְטוֹרֶת בּוּסְמִין וְקָרִיבוּ קֳדָם יְיָ אֶשָׁתָא נוּכְרִיתָא. די

באור

התפללו על רוב הכבוד, כי לא עלה על דעתם שיעשה ה' כן להם:

י (א) ויקחו בני אהרן, לדעתי כשראו בני אהרן רוב הכבוד והטובה שעושה השם עם
עמו וכהניו, שהקריב לפניהם העולה והמנחה והחטאת והשלמים, וכלם ערבו לנפשה,
כיוצא יחדיו לכבד את השם גם בקטרת, ולכנם לפניו בהיכל להקטירו, ויהיו הקטרת
הקרבה בכל יום בבקר ובערב, אלא מדעתם עצמו כן, וכמו שיתבאר: ויתנו בהן אש, יתן
הגחלים שעל מזבח הנחשת, חוץ לדעת ר' ישמעאל בת"כ וגם לדעת ר' עקיבא שאמר מן הכיורים
נטלו, לא קטלו מזה, שהרי לא נצטוו להקטיר קטרת זו, שנצטרכו לקחת גם מעל המזבח
כמו שנצטוה לעשות הכ"ג ביה"כ, ולולי יותר נכון שיקחו מן הכיורים, ולא מצאתי ה' לחזר על
המזבח, כמו שתבין מדברו (פרשה ו' ו'): עליה, על האש: ויקריבו לפני ה', בהיכל,
כמו מזבח קטרת הסמים לפני ה' (לעיל ד' ו'), ויצא אל המזבח אשר לפני ה' (שם י"ו י"ח):
אש זרה, כי רשב"ם ז"ל אומר שהיה אש מלפני ה' קודש שיצא האש מלפני ה' ותאכל על המזבח,
שהרי ה' קטרת של שחר והיה קודמת להקרים, ולזו יצא גם מלפני ה' מבית קדש הקדשים דרך
מזבח הזהב, ושם מצאה בני אהרן לאכל מזבח הזהב מקטירים קטרת שהוא קודש להקטרת
תמיד ושרפה לותם, ושם יצאה אל המזבח העולה ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים,
ולמר כי ותצא גם מלפני ה' ותאכל לותם, הוא עצמו ותצא גם אל פסוק לאחרן, והביא דוגמא
ממקרות לחרות, ולזן פי' זה נכון, כי לדעת רבותינו ז"ל שאמרו למלותם כי' ר"ת ניסן,
כבר הקטיר משה קטרת של שחר, כמו שהזכרנו (פסוק ג'), ושם כפי הפשט שהי' שמיני
לחדש, היתה עבודת הקטרת בכ"ג, כי עבודות היום היתה בכ"ג? ועוד למה לקחו להם
מחתתו, והקטר' לחת ולא אתים? ועוד שהקטרת שבכל יום היא על המזבח, והם נתנוהו
על המחתה? ועוד שם כן בעוד לאהרן בעזרת עומד ומקריב קרבנות היום, מתו הם בהיכל,
וכשבא לת"כ משה ואהרן לכל לאהל מועד, היו מוכחים שם פגריהם, ולזך יבאו ויקרבו את העם
והקריבו ולא הגידו דבר, כל זה דברי תמה, ולמה נסדרם המקראות, ובעזוב פשוטן של דברים
שהקטירו קטרת זו מדעת עצמם, והכתוב עצמו לומר לשחר לא נזה לותם, וקטרת של שחר
נצטוו להקטיר, ושם הרב ז"ל רמה לייסד זה ולומר לשחר לא נזה לותם ביום זה, לשפ"י שבשחר
היומים כתוב ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח, היום לא נזה, אלא רמה משה שיביאו אש
של הדיוט, לפי שהיו מצפים לירידת אש גדולה, ולא טוב היום להניח אש זרה, כדי שיתקדש
ש"ם וידעו הכל כי אש מן השמים, כמו שאמר אליהו ואש לא תשימו, לפי שהי' רוצה לקדש
ש"ם בירידת האש מלמעלה, כל זה תמה בעיני, שאם ביום זה לא נתנו אש על מזבח העולה,
איך נאמר בעצין ואת החלב וגו' הקטיר המזבחה, וכן כתוב בעולה ומנחה ובשלמים, ואין
הקטרה אלא אש, ושם שחשב הרב ז"ל להביא על זה רמזנו עליו (פסוק י'), ואין לקבל תשובתו,

ועוד קלילה לנדב ואביהוא קרובי הם שיעברו על מצות משה במקום שים חלול הם ? ועוד
מהו אשר לא צוה אותם, אשר צוה שלא לעשות ? והיאמת לדעתי שהכתובים נאמרים על הסדר,
ונדב ואביהוא גדולי עולם היו, וחלילה להם לעבור בזדון את פי ה', לכל מרוב אמתה נתערבבה
דעתם ליכנס לפנים להקטיר כל אחד קטרת סמים דקה, ולא נצטוו מפי משה שיעשו כן, שלא
מדעתם עשו, ומה אשר לא צוה אותם, לכל החג שבטלו רי' ממזבח החיצון כמשפטו בכל
יום, לו מן הכירים וכמו שאמרנו, ואין לך זרה הנאמר כאן לא ממש, שלא כמו אשר ריח
ניחח, שעניכו מאכל הם, כאילו אמר מתנת לא זרה, שלא נצטוו עליה, וכמו שפרשנו
(פרשה ז' ט'), ואש אשי ה' הנפרד אש, כמו קן מן קני ושן מן שני, ונעשה שלא
אמר קטרת זרה, כמו לא תעלו עליו קטרת זרה וגו' (שמות ל' ט'),
לפי שקטרת זרה היה על שתי עניניס, האחד כפי רש"י ז"ל שם שכל קטרת מלבד קטרת
קומה זרה היה, והם לא עברו על לאו זה, כי לא הקטירוה על המזבח, שהכתוב מעיד ויקחו
שני בני אהרן איש מחתתו וגו', ויזימו עליה קטרת, הרי שהקטירוה על המחתה, והענין
השני כמו שתרגם אונקלוס ז"ל קטרת זרה קטרת בוסמין כוכרלין, ממרקחת סמים זרים,
וגם על זה לא עברו, כי הם הקטירו קטר' כשרה, ולכן הוצרך לומר לא זרה מצ' לא זרה, שמו
לא במחתה ונתנו עליה קטרת, ולא נזכרה מתנת לא כזו בתורה, לבד ביה"כ שמקטיר כה"ג
קטרת כזו לפני ולפנים, ועדיין לא נאמרה להם פרשת יה"כ, שהרי נאמר בה לחדי מות שני
בני אהרן, וזהו שפירש אשר לא צוה אותם, וזוהי הזרות שלא צוה שיקריבו ביום זה קטרת
כזו, ובזותר שנכנסו לפנים בהיכל לו בק"ק, לא שעברו על לאו וחל יבוא בכל עת אל הקדש,
שעדיין לא התחרו עליו, שעל כן נאמר לחדי מות שני בני אהרן וגו' ולא יבוא בכל עת אל הקדש
(לקמן ט"ז ב'), לכל היה רצוי לקדושי עליון כנדב ואביהוא להיות נטועים, כאמרו והנטע
לכת עם אלהיך (מיכה ו' ח'), ולירוח מגשת אל הקדש שם לא נקראו נדב שם, ואבילתי
הניח מתן לא מדעת עצמם, טרם ישתלו פי משה רבם ואהרן אביהם, וחטאו בשתים על
ההקרבה ועל הקריבה, לא שעברו קלילה על לאו מפורש בתורה, וכל שכן שלא עברו על
מצות משה שנוה מפי הגבורה שלא להנעיר לא במשכן ביום זה כדי שיתקדש ע"ם בא מן השמי',
שלא מעולם לא צוה משה כן, ואין זכר בכתוב מענין זה, שלא ביום זה היה מערכה על
המזבח ככל ז' ימי מלואים שקדמו, וקטרת של שחר של לאותו היום כבר היתה קרבה בזמנו ע"י
משה, ולא הוצרך הכתוב להזכירו כמו שלא זכר שעשה עולת התמיד, וע"כ נאמר שהית' לא יוקדת
על המזבח, שהרי בשבעת ימי המלואים היה לא והקטירו בכל יום קרבנות המלואים, וכיון
שבערה פעם אחת לילך כבתה, והכתוב לומר לא תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, ואם
בעבור שיתקדש ע"ם וילעו כי בא לא מן השמים, אין בכך כלום, והרב ז"ל הפריז על המדה,
כי העולה והחלבים הנקטרים על לא הדיוט נריכין כמה שעות עד שיתעכלו, ובאותו היום
אחר שערך הכל על האש, רצו שנראל כי לא יכלה מלפני ה', וכרגע אכלה את העולה
ואת החלבים, לא השלהבת עצם, פתאום היה הכל לנחן, לולי כאכלו מכל וכל ולא נשאר
לפיכך נחן, והם הפלח ופלח בכח האש הנפלאה הוחת לו ידעו כלם כי מאת ה' היתה זאת
לומר ממש לא מן השמים ביום חנוך בית עולמים בימי שלמה, סוף דבר לא חטאו שני גדולי
עולם שהללו לעבור על לאחת מן האזהרות המפורשות, רק עברו גבול המוסר והנביעות, ונעבור
גדולתם נחשב להם לעון ומתו • סוד רחיתי שכן דעת רבותינו בברייתא דת"כ שאמרו שני
בני אהרן, לא הם בשמחתם כיון שראו שם חדשה, עמדו להוסיף לחבה על לחבה, והם
כדברנו שמתוך שמחה שראו שם חדשה שלחכה הכל, הוסיפו לחבה על לחבה לשרת לפני ה' גם
בקטרת חדשה נוסף על קרבנות התמיד שהקריבו בו ביום, ולמרו עוד ויקרבו לפני ה' שם
זרה אשר לא צוה אותם, ר' ישמעאל אומר יכול שם זרה ממש, ת"ל אשר לא צוה אותם,
הכניסוה בלא עצה, וגם זה כדבריו שלקחו הגחלים מעל המזבח כמשפט, לכל היה האשה
עמהן זר, לפי שלא נצטוו להקטירו, ועל זה למרו הכניסוה בלא עצה, וכן אמר ר' עקיבא
שלא במלאו במשה רבם, וכן אמר ר' אלישער שמתו לפי שהורו הלכה בפני רבן, דעת כלם
שכתחילה בעבור שעשו מלבן לא שחלקו חלילה על משה, לא שנברה עליהן לחבת המקום
ב"ה ועשו מה שעשו, וכן דעת כל התנאים שחטאו בהקרבה ובקריבה, שהרי אמר בכתוב לחד
בקרבתם לפני ה' ויאותו (פרשה ט"ז ז'), שהיא הקריבה, וכתוב בהקריבם לא זרה לפני ה',
שהיא ההקרבה, ולדעתי ר' ישמעאל שאמר שתויי יין נכנסו למקדש, תדע שאחר מיתת הגדולים
הכותרים שלא יכנסו שתויי יין, אין כוונתו שבחטאת זה מתו, שהרי לא נצטוו עדיין, לבל יין

וועלכע ער איהנען ניכט בע־
פֿאהלען האַטטע: (ב) אַלזו נון
דיא פֿלאַממע פֿאָן דעם עוויגן
הערוין פֿוהר, פֿערצעהרטע
זיא דיאועלבען אונד זיא
שטאַרבען פֿאָר דער ערשיי־
נונג דעו עוויגען: (ג) משה
שפראַך צו אהרן (דער דא־
ריבער בעשטירצט וואַר):
דיזעו איזט עז, וואַז דער
עוויגע גענשפראָכען: דורך דיא, וועלכע זיך מיר נאַהען, ווילל איך גהייליגט
אונד

אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם׃ ג וַתֵּצֵא
אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם
וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ ג וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר־
דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ
ועל

רש"י — תרגום אונקלוס

ו (ב) ותצא אש. רבי אליעזר אומר לא מתו
בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה
בפני משה רבן. רבי ישמעאל אומר שתויי יין
נכנסו למקדש תדע שאחר מיתתן הזהיר
הכתוב שלא יכנסו שתויי יין למקדש משל
למלך שהיה לו בן בית וכו' כדלעיל' בויקרא
רבה: (ג) הוא אשר דבר וגומר. היכן דבר
ואועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי אל
תקרי

דִּי לָא פַקֵּיד יָתְהוֹן: (ג) וּנְפָקַת
אֶשָׁתָא מִן קֳדָם יְיָ וַאֲכָלִית יָתְהוֹן
וּמֵיתוּ קֳדָם יְיָ: (ג) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
הוּא דִי מַלֵּיל יְיָ לְמֵימַר בְּקָרִיבַי
אֶתְקַדַּשׁ ועל

באור

גרס להם שתאו, כי לולי שתו והתערבב דעתם, לא היו גדולים וצנועים כאלה עושים מעשה
זה מדעת עצמן: [ל"ה יש מרז"ל למרו שתאו בלא זרה ממש, וכן שכינו בת"כ (סי' כ"ב) דבר
אחר כיון שראו בני אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים, ולא ירדה שכינה לישראל,
אמר לו נדב לאביהוא וכי אין תבשיל בלא אש, מיד כעסו אש זרה ונכנסו לבית ק"ק וכו', וכן
אמר ר"ש בס (סי' ל"ג) שנטלו אש מן הכיריים, והיתה מ"כ אש מן ההיכל]: (ב) ותצא אש
מלפני ה', לפי שעשו מה שעשו לכבוד השם, כנדב באותם, ומתו בלא שיצאה
מלפני השם, וכן אמרו בת"כ אמר להם הקב"ה לפי אתכם יותר ממה שכבדתם אותי,
אתם הכנסתם לפני אש טמאה, לפי שאסור אתכם בלא טהורה, ולא אש טמאה ממש, אלא
בלא טהורה, גם אש לקחתו מן הכיורי', וכאמרם ז"ל הלא כה דברי כאש וגו' מה אש מיכן
מקבל טומאה אף ד"ת אין מקבלין טומאה, אלא טמאה להקריבה, כי לא טוב לותם להקריבה,
כמו וזאת טמאה לשאר לא יקריבו ממנה קרבן לה' וגו' (פ' ד') שאינו טמאה ממש,
אלא בעלת מום הכשרה לאכילה וטמאה להקרבה: ויומתו לפני ה', כשנערה גם הם בעונן
חייס לא הלכו לחוץ ואף"כ מתו, אלא מתו לפני ה' במקום שהקריבו הקטרת: (ג) ויאמר
משה אל אהרן, פי' רשב"ם ז"ל כששמע אהרן סיה רוצה להניח העבודה ולהתאבל על בניו,
ואמר אליו משה אל תתאבל ואל תבכה ואל תניח עבודה, כי ה' דבר בקרובי אקדש, בכהנים
גדולים הקרובים אלי לשרתני אני רוצה להתקדש, ואל יחללו עבודתי, שכן אמר לו
הקב"ה והכהן הגדול מאחיו וגו' את ראשו לא יפרע ואת בגדיו לא יפרום, ומן המקדש לא יצא
ולא יחלל את מקדש אלהיו, הא אם לא יצא קדש, ואין מוקדש ומאחר בתורה, ועל פני כל
העם אכבד, זהו כבוד השכינה שרוצה בניו מתים, ומניח אבלו בעבודת בוראו, ואין טעמו
ברוח לי, שאם כבר נאמרה פרשת טומאה לאהרן, שלילה לקדוש ה' כמותו שיניח עבודה ויצא
כדי שהוצרך משה להזהירו, ואם לא נאמרה עדיין, היה לו לומר לאהרן כך קבלתי שהכהן
הגדול

שמיני י

וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּקְרָם אַהֲרֹן: י וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־ מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דד

תרגום אונקלוס

וְעַל אַפֵּי כָל־עַמָּא אֶתְיַקַּר וּשְׁתֵיק אַהֲרֹן: (י) וּקְרָא מֹשֶׁה לְמִישָׁאֵל וּלְאֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל אחבוהי

תרגום אשכנזי עט

אונד פֿאָר דעם אַנגעזיכטע דער גענאַמטען נאַציאָן פֿערר העררליכט זיין: אונד אהרן בערוהיגטע זיך: (ד) משה ריף מישאל אונד אלצפֿן, דען ואהנען עוזיאל'ז, דער

ר ש"י

תקרי בכבודי לגלח במכובדי ח"ל משה לאהרן אהרן לחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו על מקום והייתי סבור לו בי לו כך עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך: וידום אהרן. קבל שכר על שתיקתו ומה שכר

קבל שנתייחד עמו הדבור שנאמר לו לבדו פרשת שתויין: בקרובי. בגדירי: ועל פני כל העם אכבד. כשהקב"ה עושה דין בגדיקים מתירא ומתעלה ומתקדש שם כן בחלו כל שבן ברשעים וכן הוא אומר נורא אלהים ממקדשיך אל תקרי ממקדשיך אלא ממקודשיך

באור

הגדול מאחיו לא ישמח גם בשעה קדושים, ושיעבוד לזקן ולא יקנא, ומה טעם למאמר קבר זה שאמר לו בקרובי אקדש. ולדעתי נתן משה את אהרן, שלא יבטשר לחשוב שהיו בניו חלולה מוטחים בשתר, ועל כן בערה בם אש ה', שלא מקרובי השם היו, מן הקדושים לשר באהרן, ובעבור גדולתם בעבו, כי כן דרכו של הקב"ה להקדש בקרובים אליו, והוא שאמר הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש, כשדבר בי בהר סיני והודיעני את דרכיו, אמר לי בקרובי אקדש, ועכשיו אני רואין מעשה זה בשני בניך, שנקדש בהן המלך הקדוש, כי דקדק עמהם מאד על חטא שחטאו מתוך שגגותי לחשוב כמו שפרשנו, למען דעת כי השם קדוש ומרומם על מחשבת בני האדם, שמדרך האדם לחוס על קרוביו ונוגע להם פניט מלהבתו אותם, והשם נותן להפך, וכן קרה למשה ולאהרן שבעבור חטא אחד שחטאו במי מריבה, שמקנחתם על כבוד המקום ב"ה בתו אליו, נקנסה עליהם מיתה, ואמר גם שם השם מי מריבת קדש וגו' ויקדש בם, וז"כ נתקיים מאמר בקרובי אקדש גם בשעה גם באהרן, והדברים דומים כי כדב ואביהוא היו כהנים משוחים, וטרחו הרבה להתקדש ולמדו סדר העבודה, וטרם גמרו העבודה הרחוקה מתו ולא זכו לכהונה, ככה משה ואהרן שטרחו הרבה להביא את ישראל לאהרן, ומעט קודם שנתו לאהרן מתו, ומה שאמרו חכמים סבור הייתי לו בי לו בך, עכשיו אני רואה שהן גדולים ממני וממך, לסוף נגלה שנתקיים גם בהם: ועל פני כל העם אכבד, פי' רש"י ז"ל כשהקב"ה עושה דין בצדיקים, מתירא ומתעלה ומתקדש, אם כן בצדיקים כל שכן ברשעים, וכן אמר לחנה ע"ז כתוב אראה בקרובי קדושתי, לו יהיה נכבד, ועל פני כל העם אכבד וירלאו ממני, ומפי' שהכוונה עוד כשאני עושה דין בקרובי אקדש כמו שפרשנו, ועל פני כל העם, כשאני עושה דין בכל עם ועם אכבד יכבד שמי בעיני הגוים וידעו כי גבור וכורת אנכי, כמו מי זה מלך הכבוד ה' עזוז וגבור ה' גבור מלחמה (תהלים ק"ד ח'), וכן ואכבדה בפרעה ובכל חילו ע"י אותות ומופתים שבלחם עמם: וידם אהרן, שהיה בוכה בקול וזו שתק מפי' רמב"ן ז"ל והוא לשון שתיקה, כמו וידמו כאבן (שמות ט"ו ט"ז), וכן רש"י ז"ל פי' לשון שתיקה, וירחה לי שאינו לבד שתיקה מקול בכי', אבל הוא עניין סבלנות ודממת הנפש, שלא תחוש מחשבות יגון והרהורי נער, מה שלומין (גדולה), כמו דום לה' והתחולל לו אל תתחר במכליח דרכו וגו' (תהלי' ל"ז ז'), כלומר שתקוט בשבו ממחשבת הקנאה והכעס ברשעים מכליחים דרכם, וכן יסד דוד וידום (תיכה ג' כ"ח), טוב ויחיל ודומם לתשועת ה' (שם שם כ"ו), וכן אהרן שקט לבו מהנטער, ודבקה נפשה בה' והתקדש בקדושיו: (ד) קרבו, מצמעת המלה שיקרבו אל המקום שהיו שם המתים, והיה בעזרה, שאם בהיכל, היה לו לומר בואו אל

ד וַיִּקְרָ֣א מֹשֶׁ֔ה אֶל־אֲהַרְ֖ן וְאֶל־אֱלִיצָפָ֣ן וְאֶל־מִישָׁאֵ֑ל בְּנֵ֣י עֻזִּיאֵ֔ל דֹּד־אַהֲרֹ֖ן וַיֹּ֣אמֶר אֲלֵהֶ֗ם קִרְב֤וּ שְׂא֨וּ אֶת־אֲחֵיכֶם֙ מֵאֵ֣ת פְּנֵי־הַקֹּ֔דֶשׁ אֶל־מִח֖וּץ לַמַּחֲנֶֽה׃ ה וַיִּקְרְב֗וּ וַיִּשָּׂאֵם֙ בְּכָתְנָתָ֔ם אֶל־מִח֖וּץ לַמַּחֲנֶ֑ה כַּאֲשֶׁ֥ר דִּבֶּ֖ר מֹשֶֽׁה׃ ו וַיֹּ֨אמֶר מֹשֶׁ֜ה אֶל־אַהֲרֹ֣ן

רער אהרן'ס פֿאַטערברודער וואַר: שפּראַך צו איהנען, טרעטט הינצו! טראַגט איירע פֿעטערן פֿאָר רעם הייליגטום וועג, אויז רעם לאַגער הינאויז: (ה) ויא טראַטען הינצו, אונר טרוגען ויא אין איהרען לייבראָקען אויז רעם לאַגער הינאויז, וויא משה גענשפראָכֿן האַטטע: (ו) משה שפּראַך צו אהרן, אלעזר

הקודש ועניים הנדים קודש המדפס ולאלעזר

רש"י

ממקודשיך: (ד) דוד לאהרן. עזיאל אחי עמרם היה שנאמר ובני קהת וגו': שאו את אחיכם וגו'. כשהם הלומר להוציאו העבר את המת מלפני הכלה שלא לערבב את המשתה: (ה) בכתנותם. של מתים מלמד שלא נשרפו בגדיהם שלא במתם כמין שבי קוטין של לא נכנסו

תרגום אונקלוס

אַחֲבוּהִי דְּאַהֲרֹן וַאֲמַר לְהוֹן קָרִיבוּ טוֹלוּ יָת אֲחֵיכוֹן מִן קֳדָם אַפֵּי קוּדְשָׁא לְמִבְרָא לְמַשְׁרִיתָא: (ה) וּקְרִיבוּ וּנְטָלוּנוּן בְּכִתּוֹנֵיהוֹן לְמִבְרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי מַלֵּיל מֹשֶׁה: (ו) וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן ולאלעזר

באור

הקדש, ומה שאמרו בבריית דת"כ לא מתו בני אהרן אלא בתוך מקום שהלוים מותרים שם ליכנס שנאמר ויקרבו וישאום בכתנותם, ת"כ למה נאמר וימותו לפני ה' כנגד המלאך והוציאם, כלומר שהכניסה של מות היתה בפנים, ועם הכניסה הוציאן לחוץ, ומס מתו"ר עקיבא אומר לא מתו אלא בפנים שנאי' וימותו לפני ה', וכמו שפרשנו למעלה (פסוק ג'), ת"כ למה נאמר ויקרבו וישאום בכתנותם, שהטילו בהם חכות של ברזל וגרפום לחוץ, ולא נכנסו לפנים, לפי שהיה לכהן להוציאם מבלי שיבוזו להיכל: מאת פני הקדש, לפילו לדעת האומר שמתו בעזרה במקום שהלוים מותרין ליכנס גם הוא קדם כנגד המזבח, וכן אמר רשב"ע ז"ל: אל מחוץ למחנה, לקברם: (ה) ויקרבו, פרשתיו: בכתנתם, של מתים, ולמדנו שלא נשרפו לפי בגדיהם, וגם בזמנם היו עליהם, להורות כי הקדושים הללו רחוץ לכבוד בגדי כבוד ותפארת, שהוא עליהן מזמן משחת קדש, וגם מדרך הכבוד ידענו שלא הפשיטום בקדש, לפי רמז שלא נגעו במתים עצמם, שלא נאוש בכתנותם שחזרו בשולי הכתנות ובאוש עד מקום למזבח וקברו אותם, זכשבאו מקום למזבח הפשיטו בגדי הכהונה וקברו אותם בתכריכי מתים, ויאמר רמב"ן ז"ל שלקרי כן שהלו הבגדים הקדושים והיו לשאר הכהנים: (ו) ויאמר משה אל אהרן, לשלשתן כוה כל האמור בענין, ולהלן נכתוב עליהן הכהן הגדול לבד, שנאמר והכהן הגדול מאחי לשר יצק על ראשו שמן המשחה וגו' לא ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום, ומן המקדש לא יצא (פרשה כ"ח י"ב), שלא יהיו עבודה ויצא, שלא יעבוד לונן, לשל כהן הדיוט מותר בשלשתן, ומשלל עבודה בשלשתן, וכאן הזהיר עליהן לו ולבניו, לפי שהיו כלם נמשחים בשמן המשחה, כמו שאמר בסוף הענין כי שמן משחת ה' עליכם, לשל לדורות כהן הדיוט פורע ופורם ולשו מקריב לונן, וכן פי' רשב"ם ז"ל, ורמ"י ז"ל אמר לשל תערבנו משחתו של מקום, לשל רמב"ן ז"ל אמר לשבשר שיהיה זה כוהג כל ימיהם בשלשתן ויאמר ויהיה היכם במשוח מלחמה שלשו פורע ולשו פורם ולשו מטמא למתים כל"ג, לשל לשו מקריב לונן, ולל זה בעבור שנמשחו

בשמן

וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בָּנָיו
הָרְאשִׁים אַל־תִּפְרָעוּ רָאשֵׁיכֶם וּבִגְדֵיכֶם
לֹא־תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל־
הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר
שָׂרַף יְהוָה: ז וּמִפֶּתַח אֹהֶל

מועד

אלעזר אונד איתמר זיינען
זאהנען, איהר זאללט אייער
הויפטהאאר ניכט ווילד וואכסען
לאסען (וויא דיא לייד־
טראגענדן טראכן), אונד
אייערע קליידער ניכט צער־
רייסען, דאמיט איהר ניכט
שטערבט אונד ער (גאטט
נעטליך) אויבער דיא גאנצע
נאצאיאן צירנע: אייערע ברידר
אבער, דאס גאנצע הויז
ישראל'ן, זאללען דען בראנד בעווייגען, דען דער עווידג אנגעצינדעט האט:

(ז) אונד פאן דעם איינגאנגע

דעז

וּלְאֶלְעָזָר וְלְאִיתָמָר בְּנוֹהִי רֵישֵׁיכוֹן
לָא תְרַבּוּן פִּירוּעַ וּלְכוּשֵׁיכוֹן לָא
תְבַזְּעוּן וְלָא תְמוּתוּן וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא
יְהֵי רוּגְזָא וַאֲחֵיכוֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל

נכנסו לתוך חוטמיה: (ו) אל תפרעו. אל
תגדלו שער מכאן שאבל אסור בתספורת אבל
אתם אל תערבבו שמתו אל מקום: ולא
תמותו. הא אם תעשו כן תמותו: ואחיכם כל
בית ישראל מכאן שנדתן אל תלמידי חכמים

יְבַכּוּן אֶת יְקָדְתָּא דִּי אוֹקִיד יְיָ: (ו) וּמִתְּרַע מַשְׁכַּן

זמנא

באור

בשמן המשחה, ויהיה זה טעם כי שמן משחת ה' עליכם, ונרמזין דבריו ושוד תפרע:
תפרעו, גדול שער כאבל, כמו בנזיר גדל פרע שער ראשו (במדבר ו' ה'), וכן ופרע לא
יעלו (יחזקאל מ"ד ך'), כמו כי פרוע הוא (שמות ל"ב כ"ה), ואל תפרעו (משלי י' ל"ג),
שהוא הערבוב בלי סדר, ובלועז (פרוויללדרט), וכן דרך מי שחיבו מסתפר בשערותיו מעולים
בלי סדר וקצוב ומתגולים, וכן לענין הכפת כשחיבו מתקן מדותיו על פי החכמה הרי הוא
פרוע, וכן התרת קליעת השער בשעה המתקשטת בשערותיה נקרא פריעה, כמו ופרע את
ראש האשה (במדבר ה' י"ח), וכן תרגם החכם המעתיק (כיכר ווילד ווחכסן לחסן): לא
תפרמו, לא תקרעו כדרך המתאבלים על את: ולא תמותו, הא אם תעשו כן תמותו: ועל
כל העדה יקצף, ולא מוסך גם על זה, ולא על כל העדה יקצוף, כי אתם תכפרו בעדם
ואם אתם תחטאו ויקצוף עליכם על כל העדה יקצוף: ואחיכם כל בית ישראל, שמא
תגיעהו שחיי מנוה אתכם לכאוב כן, וכדי בזיון לאחיכם המתים, אלא יבכו ולא יספדו להם,
אלא תדעו כי יקרו בעיני מאד, והכי מנוה שיבכו כל בית ישראל את השרפה אשר שרף ה',
על שנסתלקו מהם שני שרי ישראל אלה, ומה שנצטוית עליכם הכהנים, הוא בשעור קדושתכם
שאתם קדושי לעבודתי ולא תחללוה: (ז) ומפתח א"ם לא תצאו, אלא תניחו העבוד' ותנו
להתאבל, אבל אלא בשעת עבודה מותרים לצאת לבתיכם, כמו שקרא הנאמר בפוף זו ושם
פרשנוהו, וכן אמרו רז"ל בת"כ, והרמב"ן ז"ל האריך בזה, ואמר שזה לאהרן לבדו שהיה
מקריב ביום זה לונן, אבל בניו שהיו מקריבין לוכרן מה טעם להזהירם? ואמר שהוא לזהירם
לדורות לכל כהן שלא יניח עבודה ולא כשיכול לעשותה, או שהיה הולמת שעת לבניו ביום
זה כאביהם. ולדעתי לפשר לפי שבני אהרן לבדם נמשחו בשמן המשחה, כי עליהם משפט
הכ"ג וגדולתו שמקריבין לוכרן, ושעליו אמר כי שמן משחת ה' עליכם, אבל בניהם לוכן
כמשחים זולתי בכה"ג, אבל לעת לבותיהו ז"ל לויט כן שאמרו וכי הם לקריבו ולא אבי

הקרבתי

תרגום אשכנזי

דעז שטיפטזעלטז זאָלל־ט
איהר ניבט וועגגעהן, איהר
מאָבטעט זאָגנזט שטערבען,
דען רעַז זאַלבאָעל דעז עוויגן
איזט אויף אייערם הויפטע:
זיא טהאַטען וויא משה גע־
שפראָבען: (ח) דער עוויגע
שפראַך צו אהרן, וויא
פֿאָלגט: (ט) זויין אָדער זאָנזט
עטוואָז בערוישענדעז זאָללזט
דוא אונד דיינע זאָהנע ניבט
טרינקען, וועז איהר

שמיני י

מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי־
שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ
כִּדְבַר מֹשֶׁה: פ
ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
ט יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ אַתָּה וּ
וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל

מוער

אין

רש"י

מוטל על הכל להתאבל בה: (ט) יין ושכר
יין דרך שכרותו: בנאכם אל אהל מועד. פן

תרגום אונקלוס

זְמָנָא לָא תִפְּקוּן דִּלְמָא תְּמוּתוּן אֲרֵי
מְשַׁח רְבוּתָא דַיְיָ עֲלֵיכוֹן וַעֲבָדוּ
כְּפִתְגָמָא דְמֹשֶׁה: (ח) וּמַלֵּיל יְיָ לְאַהֲרֹן לְמֵימָר: (ט) חֲמַר וּמְרֵי לָא תִשְׁתֵּי
אַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ בְּמֵיעַלְכוֹן לְמַשְׁכַּן

זמנא

באור

הקרבתי: (ח) אל אהרן לאמר, למה שיאמר לאהרן, וכמו שפרשנו (פרשה ו' ו'),
ונתייחד אליו הדבור בתורה לכבודו, ובפי' רחב"ע ז"ל אל אהרן, כי נביא היה, ואין זה נכון,
שאעפ"י שהיה נביא לא היו נביאי תורה, ועיקר כפרושו השני ע"י משה, כמו דבר אל אחז,
וכן ויאמר ה' אל דוד לכי ישן אצר היה עם לבבך וגו', ומפורש בם' שמות שהיתה הנבואה לנתן
הנביא: (ט) יין ושכר אל תשת, כחלקו בו תנחים בברייתא, חכמים אומרים, אחיזו
חייב מיתה עד שישתה יין דרך שכרותו, רביעית יין בן ארבעים יום, אבל שתה פחות מרביעית,
לו יין מגיתו ליטו במיתה אלא באזהרה, ועל שאר המשכרים ליטו חייב כלום, ואם כן דומה
ליין ושכר האמור אבל מיד שמותר בשאר המשכרין, ואיטו אסור אלא יין, וכמו הנזיר בענבור
ספירם עצמו מן היין לבדו נקרא קדוש, כן לבנין קדושת המקדש הנכנס בו צריך להפרש מן
היין, אפילו פחות מרביעית ואפילו יין מגתו שאיטו משכר, על הכל באזהרה, אלא לפי
שהאזהרה תורה יותר בשכר והוא בעוכם מיתה, לאיטו שהקפידה גם על השכרות, ולכן נאעפ"י
שעל שאר המשכרין אין מיתה ואין אזהרה למלקות, עובר עליהן באסור תורה, וכל שכן הוא
מן להבדיל ולהודות שבפסוקים הסמוכים וכמ"ש, ור' יהודה מפרש שכר לרבות שאר המשכרין
כולם לאזהרה, ועל היין במיתה לפי' פחות מרביעית ואפילו יין מגתו, ואם כן לאסור יין
בענבור קדושה, ושאר כל המשכרין בענבור בלבול הדעת, ור' אליעזר סובר נ"כ כר' יהודה,
שעל היין במיתה, ועל שאר המשכרין באזהרה, אלא גם על היין איטו חייב רק כפשוטו
דרך שכרותו רביעית ובן מ' יום, אבל פחות מרביעית או מגתו או שנתן לתוכו מים שאיטו משכר
איטו חייב, וא"כ לדעת אלשתן חמור שתוי יין משאר שאר משכרים, וכל זה בענבור קדושת
המקום, וכן לדעת אלשתן הקפידה התורה על השכרות, ובגמרא (כריתות י"ג ע"ב) פסקו
ההלכה כר' אליעזר, וכן נראה מהלכות רמב"ם ז"ל: אל תשת אתה, לכבוד כהונתו
הגדולה ייחדו לבדו לכן אמר אל תשת: ובניך אתך, שהן כהנים כמוך, אבל זרים לא היזהרו
בלאו זה שאפילו בני אהרן שאינן כשרים לכהונה, כגון חללים ובעלי מומין נתמעטו מקרא
זה, והטעם מתנאר מדברנו בסמוך: בבאכם אל אהל מועד, זהו הסיכל, ולפי הפשט

קיבם

מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם: י וּלְהַבְדִּיל בֵּין
הקדש

תרגום אונקלוס

זְמָנָא וְלָא תְמוּתוּן קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן:
(י) וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין קודשא

רש"י

לי חלק בנחלתם להיכל בגזתם למזבח מניין נאמר כאן בזית לחל מועד וכאמר בגזתם בקדוש ידים ורגלים בזית לחל מועד מה להלן עשה גזית מזבח בזית לחל מועד אף כאן עשה גזית מזבח בזית לחל מועד: (י) ולהבדיל · כדי שתבדיל בין עבודת קדושה למחוללת הא למדת שאם עבד עבודתו פסולה:

תרגום אשכנזי פא

אין ראַז שט׳פּטזעלט נעהט, דאַמיט איהר ניכט שטערבט: איין עוויגעז געזעטץ בויא אייערן נאַכקאָמען! (י) ראַ־ מיט אויך אוידן

באור

מיבעי הכתוב על הכניסה לבדה, לפילו לא עבד, בעבור קדושת המקום, וכן דעת רמב"ם ז"ל (בית מקדש פ"ח ה' ט"ו), אלא שהבדיל בין בישה בלי עבודה, ובין עובד שתוי, שהעובד בשתיה, והנכנס בלי עבודה בלזרה, ועל זה התעורר רמב"ן ז"ל וחמר (בס' המלות ל"ת ע"ג) אם פסוק זה כאמר לפילו על בישה ריקנית, יתחייב עליה מיתה שכאמר בו ולא תמותו, ואם הכתוב מדבר בבישת עבודה לבד, בבישה בלי עבודה מניין לו להזהיר, ולפי שפשט הכתוב מסכים לסברת רמב"ם ז"ל, לחשוב שהוא סובר שהכתוב מזהיר גם על בישה ריקנית, אלא שהוסיף ולא תמותו כמפקיד, שאם תבואו קרוב הדבר שתעבדו שם ותמותו, וכן נראה מאמרו לתה וכיון לתך, לילו מזהיר שלא לכהנים כשרים לעבודה, לא לזרים ולא פלגים ובעלי מומין, למדנו שעיקר הטעם הוא בשביל העבודה, ועליה אמר ולא תמותו, תדע שהילו בישה ריקנית ועבודה זרה בעוכם, יאמר שתויי יין וסכר שלא תבואו אל ח"מ ולא תמותו, עכשיו שאמר יין וסכר לל תשת וגו' בבואכם אל ח"מ, עכשיו בבואכם אל ח"מ, במקום העבודה ובשעת העבודה לל תשתו יין וסכר, אלא תמותו אם תעבדוני, ומכלל זה כשמע שהכנסם בזהרה, ושלילו עבר בלאו זה, אלא כשנכנס ביום בשעת עבודה, וכן הדין במזבח, שאם יעלה על המזבח שתוי, לפילו לא יעבוד, עובר בלאו, ואם עבד חייב מיתה, ואין האזהרה אלא על הכיכל ועל המזבח שהן מקומות העבודה, אבל בעזרה לפילו נגד המזבח, או בין האולם ולמזבח מותר לבוא מן התורה, וזה נגד סברת רמב"ם ז"ל שחייב לותו מלקות אם נכנס מן המזבח ולפנים, ולא מצאנו כן, ומה שמביא (כלים פ"ח) בין האולם ולמזבח מקודש ממנו שהין בעלי מומין ופרוע ראש נכנסין לשם, לילו אלא מעלות לרבנן כמו שאמרו בגמרא, ובדוק אבלי שגם רמב"ד ז"ל בעיקר הדין סובר כמותו שמזהיר על כניסה בלי עבודה, רק על מה שאמר ר"מ ז"ל אם נכנס מן המזבח ולפנים, הגיה ואמר זה לא מצאתיו אלא כשהוא קרב למזבח וכו', אבל לפנים מן המזבח מעלות דרבנן הן ואין בהם מלקות ולא מיתה, וזהו כדברנו והמבין יבין, והרב בעל כ"מ ז"ל הבין מדבריו שעשתו ושעת הרמב"ן ז"ל אחת היא, ולדעתי לילו כן, ורלילה אלא הגיגו בראש הפרק, וכן כאמר לגבי רחיצת ידים ורגלים בנוחם אל לחל מועד או בגזתם אל המזבח לשרת ירחצו מים ולא ימותו (שמות ל' ד'), אפילו לא ישרת עובר בל"ת כפשט לשון בבואם אל ח"מ, ובלשון בגזתם, אלא אמר או טרם ישרתו על המזבח, כי מזהיר על ההגשה, והוסיף לשרת בעבור ולא ימותו, שאין מיתה אלא בעובד, וכן אמרו בברייתא רבי אומר כאן בבואכם אל ח"מ, וכאמר שם בגשתם אל ח"מ, מה להלן עשה את הילילה כבילה, ואת המזבח כח"מ, ולילו חייב אלא בשעת העבודה, אף בבואכם אל ח"מ האמור כאן עשה את הילילה כבילה ולמזבח כח"מ, ולא יהא חייב אלא בשעת העבודה, למדנו שלילו חייב אלא בהיכל ומזבח שהן מקומות העבודה ורק בשעת העבודה, וכן הזהיר בבעלי מומין אך אל הפרכת לא יבוא ואל המזבח לא יגש כי מום בו (ויקרא כ"ח כ"ג), אפי' בילה בלי עבודה, ושם

לפרש

אויך הייליגען אונד געמיינעז, ריינעז אונד אונריינעז אונטער־שיידען: (יא) וויא אויך דיא

הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר: יא וְלְהוֹרֹת אֶת־

דש"י בני תרגום אונקלוס

(יא) ולהורות. למד שאסור איכור בהוראה יכול אפי' חייב מיתה ת"ל אתה ובניך אתך וגו' קוּדְשָׁא וּבֵין חוֹלָא וּבֵין מְסָאֲבָא וּבֵין דַּכְיָא: (יא) וּלְאַלָּפָאֵת בני

באור

לפרש יותר בעז"ה, ורמב"ן ז"ל סובר שאין האזהרה אלא כשעובד אחרי, וכשאינו עובד אינו חייב כלום על הכניסה, ומפרש בשעת עבודה ממש שצריך לעבוד אחרי, ואין פשט הכתוב משמע כן, לדבריו יאמר פתח אחרי יין ושכר אל יעבוד ולא ימות, וכן יאמר בריחת ידים ורגלים, ובין לאהל מועד בין המזבח בכלל, שכלן מקומות של עבודה הן: חקת עולם לדרתיכם, לא לאתם בעבור שנמשחתם בשמן המשחה, ולא היום שנתחיל המשכן, אלא חקת עולם אילה ובית עולמים לדור דור: (י) ולהבדיל בין הקדש, לדברנו (פסוק ט') שאלשה התכלים מודיע שהאזהרה תורה בין יותר משאר המשכנין, בעבור קדושת המקדש וכן מודיע כלם שהקפידה תורה על השכרות, לפיכך לא אתה יין, לא כן יפה לומר ולהבדיל, כלומר כמו שאסרתי אתו במקדש, והאזהרתי עליו במיתה לו בלחודה בעבור קדושת המקום שנכנס בו, יש עוד לומר בענין השכרות בעבור להבדיל ולהורות כי המגולגל בשכרותו יטעה בין קדש לחול ויטעה בהוראותיו, וזהו טעם וי"ו ולהבדיל שאילו לומר להבדיל, הייתי לומר שעל כן אסור יין ושכר לפי שצריכין להבדיל ולהורות ואין הדבר כן שעיקר האזהרה והשוכח בעבור קדושת המקדש והעבוד', שאילו בעבור להבדיל ולהורות מה לי יין מה לי שאר המשכרים, ולמה על היין לבדו במיתה, וכל שכן לחכמים ור' יהודה המחייבין על היין אפי' מעט ומנתו שאינו משכר כלל, עכשיו שאמר ולהבדיל וי"ו הוא ענין אחר, כאילו אומר מלבד קדושת המקדש שבעבורו אסרתי יין ושכר, יש עוד בענין השכרות איסור בעבור להבדיל ולהורות, ומוליס כלם שלענין ההוראה צריך שיאתה רביעית המשכר, ושאין עליו לא מיתה ולא אזהרה, כי כתוב זה ענין אחד הוא, כמספר שזכרו שמוטל עליהם להבדיל ולהורות, ושיאתמרו גם לז מן השכרות, אבל לא נכתב על זה עונש ולא אזהרה, וכן דעת הרב המעתיק בהעתקתו, אוב לפיכך שכן דעת רמב"ן ז"ל בספר המצות (ל"ת ע"ג) שאין על להבדיל ולהורות אזהרה שלא עשה, שלאו הבא מכלל עשה עשה, והסתייע מלשון הברייתא בת"כ שנאמר לאתה ובניך במיתה ואין ישראל בהוראתן במיתה, ואילו היו בהוראתן באזהרה, היה לומרים בלשון השוגג להם ואין ישראל בהוראתן במיתה אלא באזהרה, ודרך זה יאר בפשט הכתובים: הקדש ובין החל, לאתה ובניך לאתך תבדילו בין הקדש ובין החול, שתורו לעם מה בין קדש לחול, הן מקומות הקדש, הן בשר קדש וכלי הקדש, שיכירו בהן כראוי, וכן להבדיל בין ימים של קדש לימים של חול וכדומה לזה: ובין הטמא ובין הטהור, זהו בחולין, כמו הבע"ח הטהורים לאכילה והטמאים, וכן טומאות הגוף וטהרתו, מה בין הדברים המטמאין, וכן טומאת נגעים וטהרתן: החל, אמר רשב"ע ז"ל שהוא מלשון חלול, ומשמר אבי כי חול הפך ממלת קדש, כי אין חלול לשון בזיון או רעה, אלא ענין פחות וגרוע מדבר המתעלה ממנו, וגם הפחות בכבד כפי ערכו, אבל חול הוא לעמת הקדש, המתעלה עליו ובגדל ממנו, כי כל קדש נעלה ובגדל מענין חול, ומה שאסור בקדש מפני קדושתו, אין בזיון ואין רע כשיעשה בחולין, וזה ענין ימי חול כנגד ימי קדש, ומקומות חול כנגד מקומות קדש וכלי חול כנגד כלי קדש, ומאכל חול כנגד מאכל קדש, ולכן תמצא תמיד לשון חלול בקדשים, שעניינו שנוהג בקדש כדרך שנוהג בחולין, ולדעתי עוד שמטעם זה נקרא גם חול לעמת העפר, שהחול גרוע ממנו מאד, שאינו ראוי לזריעה, ולנמיקה כמו העפר, ובפרשת לעיל בעז"ה נדבר עוד בזה: (יא) ולהורות את בני ישראל, וכן אתה תורו את ב"י את הדרך ילכו בה ואת המעשה

שמיני י

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל־הַחֻקִּים
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־
מֹשֶׁה׃ פ רביעי

יג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל
אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר בָּנָיו ׀
הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת־הַמִּנְחָה
הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ
מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ
קדשים

תרגום אשכנזי פב

דיא קינדער ישראל'ן אללע
דיא געזעטצע לעהרען קאָנט,
וועלכע איהנען דער עוויגע
דורך משה'ס האַט זאַגען
לאַסען: (יג) משה זאַגטע צו
אהרן אונד זיינען נאָך איבריגן
זאָהנען, אלעזר אונד איתמר:
נעהמט דאַז פּאָן דעם פּייער־
אָפּפּערן דעז עוויגען איבריג־
בלייבנדע שפייזאָפּפער,
אונד עסט עז, אין אונ־
געזויערטעם בראָדע, נעבען
דעם אַלטאַר: דען עז איזט
איין

תרגום אונקלוס

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יַת כָּל קְיָמַיָּא דִּי מַלֵּיל
יְיָ לְהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה: (יג) וּמַלֵּיל
מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם אֶלְעָזָר וְעִם
אִיתָמָר בְּנוֹהִי דְאִשְׁתַּאֲרוּ סָבוּ יַת
מִנְחְתָא דְאִשְׁתְּאַרַת מִקְרְבָנַיָּא דַייָ
וְאִכְלוּהָ פַּטִּיר בְּסִטַר מַדְבְּחָא אֲרֵי
קוּדָשׁ קודשין

רש"י

ולא תמותו הכהנים בעבודתם במיתה ואין
חכמים בהוראתם במיתה: (יב) הנותרים
מן המיתה מלמד שחף עליהן הקב"ה
על עון העגל לומר שנאמר ובאהרן התאנף ה'
מאד להשמידו ואין השמדה אלא כלי בשר
שנאמר והצמיד פריו ממעל (עמוס ט')
ותפלתו של משה בעלה מקנה שנאמר ואתפלל
גם בעד אהרן בעת ההיא: קחו את המנחה
אע"פ שאתם לוקחין והקדשים אסורין לזרים:
את המנחה, זו מנחת שמיני ומנחת נחשון:
ואכלוה מצות. ומה ת"ל לפי שהיו מנחת נאפה
ומנחת

באור

המעשה לפני יעשון, נכל דברי התורה הזאת כענין יורו משפטיך ליעקב וגו' (דברים ל"ג
י'), ככל אשר יורו אתכם הכהנים (שם י"ז י'), וזהרו את כל החקים וגו', שהן כלל התור'
והמצוה, וזכר תחלה בין הקדש ובין החול, לפי שזהרו על הכהנים לבדם שומרי המקדש וכליו,
וכן בין הטמא ובין הטהור, יש מהן מצוה על הכהנים, כמו טומאת נגעים וטהרתן, לכל
אשר החקים יכוליס כל חכמי ישראל להורות, זכרו נפני עצמו, שגם נזה הכהנים עיקר:
אשר דבר, לא אמר לפני משה, כי דבר דברים רבנים, כמו שפרשנו נראש הספר, והן
ההלכות ופרושי המצות שקבל נסיני ולמסרו לכהנים וחכמים, והם מורים נישראל:
(יב) הנותרים, נחייס: קחו את המנחה הנותרה מאשי ה', לפי שנקטר הקומץ,
והיה לו לומר קחו את יתרת המנחה, לפי שהטעם נרור ממה שפרשנו נפרשת נו, שהזירים
הם נמנחה עצמה, כלומר רחוים כלה להיות לחיים כעולת נהמה ונמנחת כליל, לא שנתן
לכהנים מחלק גדול, ועל זה אמר קחו את המנחה הנותרת מאשי ה', לא מותרי מנחה, שלא
המנחה עצמה, כלומר נחלקה לנחלין, לא כנשר שלמים נגד לימוריהן הנקטרים, ולכן
לאכלה מצות, כמו החלק הנקטר שנוה עליו כי כל שאר וכל דנש לא תקטירו, וכן נגד המזנח
מקום הקדש שנקטר עם הקומץ, והוא שהוסיף כי קדש קדשים הוא, כלו' דין המותרת כדין
הקומץ

קָדְשִׁים הֵוא: יג וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ
בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק
בָּנֶיךָ הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן
צִוִּיתִי: יד וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה
וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ
בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ
וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ כִּי־חָקְךָ וְחָק
בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי
ישראל

איין אַלל־ערהויליגוטעו:
(יג) אויהר מיסט עז אַלוּאָ אַן
אייגען הויליגען אָרטע עסען:
עז אויז דער פַּיר דיך אונד
דיינע זאָהנע פַּאָן רען פַּייאר־
אָפּפַּערן דעז עוויגען בע־
בעשטיממטע טהיילי: דען
זָא אויז מיר בעפַּאָהל־ען
וואָרדען: (יד) דיא ברוזט
דער וועגדונג אונד דאז
שול־טערשטיק דער העבע
אַבער, עסט איהר בלאָם אַן
אייגעם ריינען אָרטע (וועז עד
אויך ניכט הייליג איזט), אונד
צוואָר זָא וואָהל דוא, אַלל־ן
דיינע זאָהנע אונד טאָכטער מיט דיר: דען עז איזט דער פַּיר דיך אונד דיינע
זאָהנע פַּאָן דען פַּרייד־ענאָפּפַּערן דער קינדער ישראל׳ן

רש"י

ומכחת שעה ואין כיוצא בה לדורות הוצרך לפרש בה דין שאר מכחות: (יג) וחק בניך. אין לבנות חק בקדשים: כי כן צויתי. בתכיות יאכלוהו: (יד) ואת חזה התנופה. על שלמי נבור: תאכלו במקום טהור. וכי לית הרחצנים יכלו במקום טמא אלא הרחצני שהם קדשי קדשים הזקקים לכילתם במקום קדוש שאל אלו אין פריכם יוד הקלעים שאל נריכין הם ליאכל תוך מחנה ישראל שהוא טהור מליכנס שם מצורעי׳ מכאן שקדשים קלים נאכלין בכל העיר: אתה ובניך ובנותיך. אתה ובנך בחלק שאל בנותיך לא בחלק אלא שם תתנו להם מתנות רשאות הן לאכול בחוצה ומיוק אלו ליכו אלא אף הבנות בחלק ת"ל כי חקך וחק בניך נתנו מזבחי שלמי בני׳ (שוק התרומה וחזה התנופה. לשון אחר וחזר הורם: על אמי הקלעים. כמו על אלבי המלמים

תרגום אונקלוס

קוּדְשִׁין הִיא: (יג) וְתֵיכְלוּנָהָא בַּאֲתַר
קַדִּישׁ אֲרֵי חוּלָקָךְ וְחֻלַק בְּנָךְ הִיא
מִקָּרְבְּנַיָּא דַיְיָ אֲרֵי כֵּן אִתְפַּקֶּדִית:
(יד) וְיָת חֲדָיָא דַאֲרֵמוּתָא וְיָת שׁוֹקָא
דַּאֲפְרָשׁוּתָא תֵּיכְלוּן בַּאֲתַר דְּכִי אַתְּ
וּבְנָךְ וּבְנָתָךְ עִמָּךְ אֲרֵי חוּלָקָךְ וְחֻלַק
בְּנָךְ אִתְיְהִיבוּ מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי
ישראל

באור

הקיימן: (יג) ואכלתם אתה במקום קדוש, כבר אמר לעיל המזבח, לפי זה לדורו' שבריכין תמיד לאכול שירי מכחות במקום קדוש לפנים מן הקלעים, גם בלשכות הנמוות בעזרה כמו שפרשנו, ולפשר שהיה יום זה הורשת שעה שיאכלוה לפי המזבח: כי חקך, כלומר הטותר' מכל מכחה היא חקך הקבוע לך וחק בניך מחני ה', מחלק גבוה כמו שפרשנו: כי כן צויתי, שתאכלו מכחת שמיני אותה החמור למעלה בפרשה, לפי שבשבעת ימי המלואים שרפו הפרים הנקרבים, הוצרך לנוות על מכחת יום השמיני שיאכלוה כדין כל טותרת שבפרשת נו, ואע"פ שהיו לוכלין, ואין לוכלין לוכל בקדשים, לוכ על מכחה זו שיאכלוה, ועוד לפרש: (יד) ואת חזה התנופה וגו', פרשנוה בפרשת נו: תאכלו, לשם שבשבעת ימי המלואים הוקטר הלוק

על

יִשְׂרָאֵל׃ טו שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְחַזֵּה
הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים
יָבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
וְהָיָה לְךָ וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־
עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה׃ חמישי
טז וְאֵת ׀ שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ
דרש

ישראל'ן בעשטימטע טהייל׃ (טו) דאָז שולטערשטיק דער העבע אונד דיא ברוסט דער וועגרונג, בריגגט מאַן מיט דען צו פֿייראָפּפֿערן בעשטימטען אונשליטשטיקען, אום אויפֿ וועגרונג פֿאָר דעם עוויגען דאַטיט צו מאַכען׃ זיא זינד אַבער דיר אונד דיינען זאָהנען אויף עוויג צום אַנטהייל בעשטיממט, וויא

דער עוויגע בעפֿאָהל׳ן׃ (טז) נאַך דעם וינרענאָפּפֿערבאָק ערקונדיגטע

תרגום אונקלוס

יִשְׂרָאֵל׃ (טו) שׁוֹקָא דַאֲפְרָשׁוּתָא וְחַדְיָא
דַאֲרִמוּתָא עַל קוּרְבָּנֵי תַּרְבָּא יֵיתוּן
לַאֲרֵים אֲרִמָא קֳדָם יְיָ וִיהֵי לָךְ וְלִבְנָךְ
עִמָּךְ לִקְיָם עָלַם כְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ׃
(טז) וְיָת צְפִירָא דְחַטָאתָא מִתְבַּע
תבעיה

רש"י

העלמים)׃ (טו) על חזי החלבים. מכאן שהחלבים למטה בזעת תנופה ויסוב המקריב אלא יכניסו זה לתוך זה כבר פירשתי לת שלשתן בנו לת להדן׃ (טז) שעיר החטאת׃ שעיר מוספי ר"ח ו' שעירי חטאות קרבו בו ביום שעיר עזים ושעיר כיפור ושעיר ר"ח ומכולם לא כשרך אלא זה וכלקו בו חכמי ישראל י"ל מפני טומאה שנגעה בו כשרך ו"ל מפני לכיות כשרך לפי שהוא קדשי דורו׳ אבל בקדשי

באור

על המזבח, שוק העלמים של יום זה תאכלנו במקום טהור׃ טהור, לאיה נאכלת לפנים מן הקלעים בקדש, אלא בחול, אבל נריך שיהיה המקום טהור, והוא מקנה ישראל, ולדורות נאכלין בכל העיר, במקום המזומר מטומאה, אלין מטורעין נכנסים לשם׃ מזבחי שלמי בני ישראל, חלק מזבחיהם לא חלק מחני ה', ולפי שמחלקם נתנו דינן כדין העלמים עצמן, כמו שהן נאכלין בכל העיר, כן המורם מהם כיוצא בהן׃ (טו) שוק התרומה וחזה התנופה יביאו, מביאי העלמים׃ על אשי החלבים, על מתנות הנתנין לתוך מן החלבים, ולמעלה פרשנו מלת אשי׃ כאשר צוה ה', בפרשת נו, ועתה בחמר לי שהיום תאכלו הפעם הראשון החזה והשוק, וגם קדשים קלים הסורים לחוכן, כמו שכתוב לא תאכלתי באוני ממנו, אבל היתה הורלת שעה ביום זה, אלא יהנו לנישות, מטעם בקרובי לקדש, וכמו שפרשנו׃ (טז) ואת שעיר החטאת, דברי הפרשה סתומים, ורש"י בשעת לבותיו פי' שמדבר על שעיר מוסף ר"ח, וזה כשעתם ז"ל שמיני למלואים היה ר"ח ניסן, וכחלקו דבותיו ז"ל יש לומרים מפני טומאה שנגעה בו כשרך, ו"ל מפני לכיות כשרך, לפי שהוא קדשי דורות, אבל בקדשי שעה סמכו על מה שאמר להם במנחה ואכלוה, כמו שהביא רש"י ז"ל בפרושו, ובגמרא כשחו ונתנו לשני הדיעות לייחס המקרחות, גם רשב"ם ז"ל פי' בדרך זה, ולפי הפשט לכי תמה אם טוב להם מזה שיאכלוה, כמו שאמר כאהר נויתי, ומזה ידע שהן מוכנים, לוך עכשו על דבריו שהן דברי הפס, ואם לא טוב שיאכלוה, למה קנף עליהם, ולוך יאמר כאהל נויתי, ורש"י ז"ל בשעתו פי' כאהר נויתי במנחה, ודברי תורה כפעמים יפנן שלש, ולפרש במה נחלקו מזה ולהלן לפי מזמשת הכתוב, ילקה בעיני כי שעיר החטאת בין שיתפרש על שעיר קטלת המפורש בעבין למעלה קרו שעיר עזים לקטלת, לו על שעיר ר"ח, הכל ענין

ערקונדיגטע זיך משה , אונד
זיהע ! ער וואר פערברַאננט :
רַא צירנטע משה איבער
אלעזר אונד איתמר דיא נאך
איבריגען זָאהנע אהרן'ס ,
אונד שפראך : (יז) וואַרום
האבט איהר ניכט אַן איינעם
הייליגען אָרטע דאז זינדען-
אָפפער גענעמען ? דאַ עז ראך
איין אַללערהייליגטעז איוט :
אונד גאָטט עז אייך גענעבן ,
דיא זינדע דעז פאָלקס צו
איבערנעהמען , פאר דעם
עווִיגען נעמליך אויף זיא צו
פערזָהנען : (יח) דאז בלוט רַאפאן

ד דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרֹף נִשְׂרָף
עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי
אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר : יז מַדּוּעַ
לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת
בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הִוא וְאֹתָהּ יְ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת
אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם
לִפְנֵי יְהוָה : יח הֵן לֹא־הוּבָא

* נדפס הפוכה והיא חני התורה בתיבות את
איוט

רש"י

בקדשי שעה סמכו על משה שאמר להם במנחה
ויאכלוה מבעוד יום : דרש דרש . שתי דרישות הללו
מפני מה כשרף זה ומפני מה (לא) נאכלו אלו
כך היא בת"כ : על אלעזר ועל איתמר .
בשביל כבודו של אהרן הפך פניו כנגד הבנים
וכעס : לאמר . אמר להם השיבוני על
דברי : (יז) מדוע לא אכלתם את החטאת
במקום הקדש . וכי חון לקדש אכילה והלא
שריפה ומה תאמר במקום הקדש אלא אמר
להם משה חון לקלעים יצאה וכפשלה : כי
קדש קדשים היא וכפשלין ביוצא והם אמרו לו
לאו אמר להם הואיל ובמקום הקודש היתה
לאחת וגו' . שהכהנים אוכלים ובעלים

תרגום אונקלוס

תַּבְעִיהּ מֹשֶׁה וְהָא אִתּוֹקַד וּרְגִיז עַל
אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן
דְּאִשְׁתָּאֲרוּ לְמֵימָר : (יז) מִדִּין לָא
אֲכַלְתּוּן יָת חַטָּאתָא בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי
קוֹדֶשׁ קוֹדָשִׁין הִיא וְיָתָהּ יְהַב לְכוֹן
לְסַלָּחָא עַל חוֹבֵי כְּנִשְׁתָּא לְכַפָּרָא
עֲלֵיהוֹן קֳדָם יְיָ : (יח) הָא לָא אִתְעַל

מרכזה

מדוע לא אכלתם לותה : ואותה נתן לכם
מתכפרים : לשאת את עון העדה . מכאן
למדנו

באור

מחד , כי הם נוהו למשה שיאמר לאהרן ולבניו שיאכלו כותרת המנח' וחזה ושוק של שלמי העם,
ולא נוהו על אכילת החטאת , וכן משה נוהג לבד על אכילת מנחה וחזה ושוק , ולא דבר כלום
מאכילת קטרת , ומטור משה לפי שהמנחה והשלמים חיכן לכפר הוצרך הדם לצוותו שיאכלוהו
לוכרן , אבל החטאת שבא לכפר על עון העדה , וכריכן הכהנים לאכול מבשרו והבעלים
מתכפרין , לא היה צריך לצוות על אכילתו וכל שכן הוא , כי כבר הגיד להם דיני החטאת
בפרש' נו , וידעו שבשר חטאת חיכוה נאכל לכהנים בעזרה , לכן כשדרש עליו והגידו לו
שנשרפוהו , קנף שהיה להם לאכלו : ויקצף על אלעזר , חשב שהם עשו כן שלא מדעת לביהם,
ועל כל פנים הרי"ה עשו כחושב כן לכבוד אהרן : לאמר , כדברים האלה , כל ומר לא דבר
אליהם בקבלה דברי נגלי אלילה , אלא זאת הוא אשר אמר להם : (יז) מדוע , מלה מורכבות
מן מה ומן דעת , כמו מה : הטעם אשר בשעשיכם : המקום הקדש , כדין בשר חטאת שהוא
קדש קדשים ונאכל בעזרה : ואתה , החטאת הזאת : נתן לכם , לאכלה : לשאת את עון
העדה

אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה
אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ
כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי: יט וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן
אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ
אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי
יהוה

איזט יאַ ניכט אין דאַז הייליגטום הינין געבראַכט ווָארדן: אַלזאַ האָט־עט אירער עז וואָהל אַן איינעם הייליגען אָרטע עסען זאָללען, וויא איך בעפאָהלען: (יט) אהרן שפראַך צו משה, זיהע! היוטע האָבען זיא (מיינע ואָהנע נעמליך) איהר זינדען־אָפּפער אונד גאַנצעז אָפּפער ראַרגעבראַכט, פּאַר רעם עווִיגען

מְדָמֵהּ לְבֵית קוּדְשָׁא גַּוָּאָה מֵיכַל
תֵּכְלוּן יָתָהּ בְּקוּדְשָׁא כְּמָא דִּי פַקֵּידִת:
(יט) וּמַלֵּיל אַהֲרֹן עִם מֹשֶׁה הָא יוֹמָא
דִּין קָרִיבוּ יַת חַטָּאתְהוֹן וְיָת עֲלָוָתְהוֹן
קֳדָם

למדנו שעשיר ק"ח היה שהוא מכפר על עון טומאת מקדש וקדשיו שחטאת שמיני וחטאת נחשון לא לכפרה נתנו: (יח) הן לא הובא ונומל • שאילו הובא היה לכם לשרפה כמו שנאמר וכל חטאת אשר יובא מדמה ונומר: לכל תאכלו אותה • היה לכם לאכלה ק"ו שאתם חוכנים: כאשר צויתי • לכם בסיני: (יט) וידבר אהרן • אין ל' דבור חלק ל' עז שנאמר וידבר העם ונומר לפשר משה קנף על אלעזר ועל איתמר ואהרן מדבר הוא ידעת שלא היתה אלא מדרך כבוד לומרו לזקנו יותר ואנו מדברים לפניו ואיזו נדין שיהא תלמיד משיב את רבו יכול שלא היה באלעזר להשיב ת"ל ויאמר אלעזר הכהן אל אהני הבנין ונומר הרי כשרנה דבר לפני משה ולפני הנשיאים. זו מנאתי הספרי אל פניו שני: הן היום הקריבו • מהו אומר אלא ל"ל משה אמת זרקתם דמה חוכנים שהחוכן שעבד שהם אלא ל"ל אהרן וכי הם הקריבו

באור

חעדה, כמו כל חטאת הנעור הקרבין בחדשים ובמועדים, שהן לכפר על העדה, וכמו שזכינו בדים שבועות ונאכלין בקדש לכהנים, וכן זו בתה היום בחנוך המשכן לעשות את עון העדה ולכפר עליהם, על ידי זריקת הדם והקטרת החמורין ואכילת הנשר בקדש לכהנים, ואם על פירי המנחה נויתי שתאכלוה, וכן חזה ושוק של שלמים, כל שכן בשר החטאת: (יח) הן לא הובא, אין חטאת זו פנימית, שאמרתי עליה וכל חטאת אשר יובא מדמה אל ה"מ לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף, כי חיכונית היתה גם לא היבא מדמה לפנים בעשות, שהרי הייתי פה עמכם, ולא נכנס אדם לפנים: אל הקדש פנימה, לפי שהעזרה גם היא קדש, כמו שנאמר בכתוב זה לכל תאכלו אתה בקדש, על כן הוסיף פנימה שהוא היכל והדביר: אבל האכלו, היה לכם לאכלה בקדש בעזרה, וכפל לכל תאכלו לחזק, לאכלו מיד ביום ההקרבה, וגם כל הלילה עד הבקר, ומדוע מהרתם לשרוף אותו: כאשר צויתי, בדין חטאת חיכונה, ולפי שהדבר מוכרע מעצמו, לא הוגד לי מפי הגבורה: (יט) וידבר אהרן, כבר פרשנו (פרשה ז' ז'), כי דבור קשה, שמוכיח דבריו בטענות על שכל וכן כאן השיב לאהרן למשה, אתה מוכיח את בני כאילו מדעת עצמן עשו כן, דע כי על פי עצו, ואני סובר לפי שבוך היום היום שתאמר לנו שנאכל נותרת המנחה וחזה ושוק של שלמים, ולא בוך שנאכל גם בשר החטאת, אין זה אלא הורעת שעה שנאכל קדשים היום בחניות, אותן שהן לנדבה ושמחה כמו מנחה ושלמים אבל לא חטאת וכך פי' הכתוב: הן היום הקריבו, העולה

תרגום אשכנזי

עוויגען: אונד זאל כער גע־
שטאלט איזט מיר ווידער־
פאהרען: האטטע איך נון
זינד ענאפפער הייטע געגעסן,
ווירד דיזעו דעם עוויגען
וואהל געפאללען? (כ) משה
האטטע דיזעו, אונד עו
געפיעל איהם:

שמיני י

יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה
וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הֲיִיטַב
בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה
וַיִּיטַב בְּעֵינָיו: פ ששי

וידבר

רש"י

שהם הדיוטות לכי הקרבתי שלכי כ"ג ומקרי לוכן: ותקראנה לותי כלה. לפי' לא היו המתי' בני אלא שהי קרובים שלכי חייב להיות לוכן עליהם כאלו כהן כל המזרים בפרשת כהני' שהכהן מעמיד להם: ואכלתי חטאת. ואם אכלתי חטאת הייטב וגומר: היום. אבל הייטב בעיני ה'. אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות: (כ) וייטב בעיניו. הודה ולא בוש לומר לא שמעתי:

תרגום אונקלוס

יו וַעֲרַעוּ יָתִי עֲקוֹ כְּאִילֵּין וְאַלוּפִין אֲכָלִית חַטָּאתָא יוֹמָא דֵין הֲתַקֵּין קֳדָם יְיָ: (כ) וְשָׁמַע מֹשֶׁה וְשַׁפַּר בְּעֵינוֹהִי: יְיָ

וטליל לכיטות ליליה מותר שהין לוכן לאלל יום קדושה. ולייטב בעיכי. אל

באור

והחטאת כבר הקריבו היום לפני ה', ובעבור הקרבנות כהלכתן, פזריקה והקטרת חלבי החטאת, שהן העבודות המעכבין כפרה: ותקראנה, לותי כלה, לחרי כן קרובי כלה הכרות שאתה יודע שמתו שני בני המזוחים לאחר גמר העבודה: ואכלתי חטאת היום, ואם הייתי לוכל היום חטאת, שהיא מכוח שחיכה מעכבת הכפרה לייטב בעיני ה', שאכלת בשר החטאת לכפר על עון העדה, ולחיכה לוכל לוכן והציבי עון בני, ולחיו דומה למזבח וחזה ושוק שהיכן לכפר, אבל העולה והחטאת הן לכפר, וכאמרו ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ובעד העם (לעיל ט' ז'), וכמו שחטאת לאהרן ובניו שהיתה חטאת חיכוה כשרפה על פי הדבור, כן דכתי לעשות בחטאת העם לפי שקרובי כלה, ואעפ"י שלא נותכי על זה בפירוש, הכא לא נותת לי היום לאכלו, ואמרתי הואיל ולא נצטויתי מפי הגבורה, לבוו ית' שיברך פמו פר חטאת שלי, שהרי לוכו לאכל אלא ליום ולילה, בתוך החיכוות של בני, והואיל שהין לאו יכולין לאכול ממנו, נותי לשרפו, שלא יבוא בשרו לידי נותר, ולפי שהין ראוי לשרפו בלילה, כשפורש בכל הקדשים נותי לשרפו מיד, כמו פר חטאת שלי, והדין נמת, שהרי גם לחורות ההלכה כה"ג מקריב לוכן ולייטו לוכל לוכן, וזה שהוא לאכול המזבח וקוה ושוק לוכן, הוחלת שעה היתה בשמיני למלואים: היום, היום והלילה שלאחריו שאכל בו בשר חטאת, שכל ד"ר שעות בכלל יום אחד כמו ושבר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל, ושם פרשתיו: הייטב בעיני ה', לאמרו המדקדקים שהם"ק זרה, כי הפתח והדגש שלאחריו מורי' על הידיעה, ולא תבין ה"ק ידיעה בעתידים, ואם ה"ק התימה היתה רחוק להבין בחטף פתח ויו"ד רפה, ובפתיחתנו הבניה לם' גן כשול לאמרו שהיה מוכרחת מידיעה ומתמיהה רפה תתפרש ההרכבה הזאת לדעת רבותיכו ז"ל שאמרו שהלקו על שעיר ר"ח, והציב לאהרן יפה לאמרת בשעיר העם ושעיר נחשון שהם קדשי שעה שיאכלום לוכנין, לא כן בשעיר ר"ח שהוא קדשי דורות, ועל התודעה תתכן ה"ק הידיעה שזה ייטב בעיני ה', ועל החלוקה שחלק עליו תתכן התימה, הייטב בעיני ה', אבל לפי מה שפרשנו אין לה טעם, ואולי גם לפי' זה לאמר שאם ייטב בעיני ה' לאכילת מזבח וקוה ושוק, לא ייטב לאכילת חטאת: (כ) וישמע משה, מלת שמיעה על הקבלה, כמו והכה לא שמעת עד כה (שמות ז' ט"ז), שמע ישראל (דברים ו' ד'), וכמו שפרשנו (פרשה ה' ח'), וכן ויטמע משה שקבל דברי אהרן וישרו בעיניו, כי

עתה

שמיני יא

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם׃
ג דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

זאת

תרגום אשכנזי פה

יא (א) רער עוויגע שפראך
צו משה אונד אהרן,
שפראך נעמליך צו איהנען:
(ב) רעדעט צו דען קינדערן
ישראל'ן וויא פֿאלגט:

דיזע

תרגום אונקלוס

יא (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְלַאֲהֲרֹן
לְמֵימַר לְהוֹן׃ (ב) מַלִּילוּ
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דא

רש"י

יא (א) אל משה ואל אהרן. למשה תמר שיאמר לאהרן: לומר להם.
תמר שיאמר לאלעזר ולאיתמר. או אינו אלא לומר לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי דבור לומר לישראל הא מה תלי (ב) דברו אל בני ישראל. את כולם האמור בהיות שלוחים בדבור זה לפי שהושוו בחומה וקבלו עליהם גזירת המקום מהכנה: זאת

הויה

באור

עתה הבין ברוך קדשו שהדין עם אהרן שעל כן לא נזהרו משה שיגזור לאהרן לאכול בשר החטאת במקום הקדש: וייטב בעיניו, משה לאהרן שברך החטאת שיצרת לב, ושליח שפל בעיניו ולא החמין בעצמו שיכפר יום זה באכילת בשר על עון העדה:

יא (א) אל משה ואל אהרן, למשה שיאמר לאהרן, כמו שאחלנו בריש הסדר, ונתיחד אהרן בדבור זה בעבור שבו הוזהרו על הטומאות בעבור קדש ומקדש, ועליו מוטל להשגיח להבדיל בין הקדש ובין החול בין הטמא ובין הטהור: לאמר אלהם, למשה ולאהרן, ומזה יש להוכיח על כל לשון הכתוב בוידבר ה' אל משה, כי פרושו לומר למשה, והרשב"ם ז"ל, ואם תאמר כן כמו שפרשנו בריש הסדר, אין מזה הוכחה גמורה, כי רבותינו ז"ל פי' לומר אליהם לאלעזר ולאיתמר, ודבריהם נראין, כמו שהזכר משה לבדו לא נאמר לומר אליו, כן לא יתכן בהזכרת משה ואהרן לכתוב אליהם, ומחותו הטעם שנתיחד אהרן בדבור כתיקדו בו בניו, שהן הכהנים המבדילים בין קדש לחול ובין טמא לטהור: (ב) דברו אל ב"י, משה ואהרן ובניו למדו תורה לישראל, כמו שאמרו ז"ל כיצד סדר משנה: זאת החיה, מלת חיה כוללת כל החיים, מאדם ועד בהמה ועד עוף ורמש, שכל נפש חיה, שהכל חיים נפש חי', ורבי' תורת אהרן נפש חיה למיכה בהמה ורמש וחיתו ארץ למיכה (בראשי' ח' ד"ז), הרחשון כולל בהמה ורמש וחיתו ארץ פרט, וכן כאן זאת החי', זאת נפש חי' אשר תאכלו מכל מיני הבע"ח שיש בהן נפש חי': מכל הבהמה, שכלל נפש חי' כל הבע"ח, וגם האדם שגם בו נאמר ויהי האדם לנפש חי', ולכן כשדבר על חיות המדבר הרעות, יסמך עליהן כנוי ויאמרו חיה רעה, כמו חיה רעה אכלתהו (בראשית ל"ז ל"ג), או חיית השדה, כמו והשלחתי בכם את חית השדה (פרשה ד"ו כ"ב), או חיית ארץ, כמו וחיתו ארץ למיכה (בראשי' ח' ד"ז), או חית יער, כמו כל חיתו ביער תתיו (ישעי' כ"ו ט'), ויקראו כן בייחוד הבריו הקשות הטורפות בעבור כחם ותוקפם, והבייתיים נקראים בשם בהמה, ודע כי בהמה טולנית ג"כ המינים כלם ההולכים על הארץ זולת האדם, כמו אדם ובהמה תושיע ה' (תהלים ל"ו ז'), שכולל חיות בייתיות ומדבריות, וכן לעוף השמים ולבהמת השדה (שמו"ב י"ז מ"ד), וממה שאחרנו תבין כי עתה שנאמר מכל הבהמה, ידענו שאין האדם בכלל ענין הפרשה, ואין בו לחכילו איסור דבריהם, וכמו שאמרו רחב"ד ורמב"ן ז"ל, כי מכל הבהמה בא ללמד על זאת החיה שאין האדם בכלל, ולא היה צריך לומר לך זה תאכלו מכל הבהמה וגו', והוסיף זאת החיה, לחזוק לפי הפשט שאמנה גם על החיות שהאכל צריך שיהי' בו ויפסל בהלכתו, לא מתה מאליה, וכן ממעט טרפה, כי אלת חי גם על הבריות שלא

יחי'

תרגום אשכנזי

דיזעו איזט דאַז טהיר, וועלכז
איהר אונטער דען פֿיער־
פֿיסינען טהירען אויף דער
ערדע, עסען דירפֿט: (ג) וואַז
אונטער

שמיני יא

זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל־
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: ג כֹּל
מפרסת

רש"י

החיה. לשון חיים לפי שישראל דבוקי' במקום
ורחויין להיות חיים לפיכך הבדילם מן
הטומאה וגזר עליהם מכות ולאומות ע"ם לא
חסר כלום מזל לרופא שככם לבקר את
החולה כו' כדאיתא במדרש ר' תנחומא: זאת החיה. מלמד שהיה משה לופז בחיה ומראה
אותה לישראל זאת תאכלו וזאת לא תאכלו: את זה תאכלו וגו'. לפי שנאמר המים תאכלו מכל
מין ומין והרחה להם. וכן בעוף את אלה תשקצו מן העוף. וכן בשרצים זה לכם הטמא:
זאת

תרגום אונקלוס

דָּא חַיְתָא דִּי תֵּכְלוּן מִכֹּל בְּעִירָא דִּי
עַל אַרְעָא. (ג) כֹּל דסדיקא

באור

יהי' נה מחלה שתמות ממנה, גם רבותינו ז"ל למדו מן הכתובים שחיה בכלל בהמה ובהמה
בכלל חיה, ובהיות מלת בהמה כוללת כל הנע"ח זולתי האדם למדנו שכלן שהן בלי סימני
טהרה הן טורפות הן נייתיות בכלל האיסור הן, ומלבד הלשון המפורשים בהן עוכר גם
בעזה: על הארץ, לפי שכדוגמת הנע"ח הטהורין שבאדץ יש בים, לא תחשוב שגם הם
מותרין לאכול, לזה על הארץ, לבד לותן שבים כלם לסורין, וזולתי דגים שהן בעלי סנפיר
וקשקשת, וכן הוא בת"כ יכול לא יהיו ובהמת הים, ת"ל על הארץ להוציא את שבים: (ג) כל
מפרסה פרסה, מפרסת כתרגומו סדיקא, פרסה פלאנט"י בלע"ז (בל"ח פוסוחלי)
וטועת שטעה שמובדלת מלמעלה ומלמטה בשני פרכים, כתרגומו ומטלפת טילפין, שיש
שפרסותיו סדוקות מלמעלה, ואין טועת ומובדלת לגמרי ושלמטה מחוברות, כן פרש"י ז"ל,
ולפרושו אין פתרון מפרסת כפתרון פרסה, כי מפרסת ל' נקיעה כמו בתרגום פרישית מלכותך
(דניאל ה' ך"ח), ופרסה היא כף הרגל בלע"ז פלנט"ה, ואם נאמר לדעת רבינו ז"ל לפי שכל
כף רגל יש בו לשנעות חלוקות, נקרא פרסה, מטעם זה גם כף היד תקרא כן, ועוד
הלשנעות שטועות ומובדלות לגמרי, לבד השב"ם ז"ל פי' מפרסת פרסה נפוזן לחד כעין
מגעל, ולא פרכים בכל לשנע כאדנבת וגמן, וטועת שטע מובדלת הפרסה לשנים, ולא
פרסה לחת שלמה כסום וחמור, ופרושו מקוור מחד, ולפי זה פתרון הכתוב כן הוא כל
בהמה שנתולדתה מפרסת פרסה, שיש ברגלה נפוזן כדמות מגעל המכסה את הרגל, וכן
נתולדתה טועת שטע שכרלה בשתי פרסות, טהורה לאכילה, ואומר לכי שהרגל בעלת
הנפוזן כעין מגעל הוא הנקרא בלה"ק פרסה, לפי שמכסה את הרגל, מלגון ופרשו השמלה
(דברים כ"ב י"ז), ופרשו בגד כליל תכלת (במדבר ד' ו'), וכן כל לשון פריסה בזי"ן לא
נסמ"ך כולם מענין זה הס, כי הזי"ן והסמ"ך ענין לחד להם, כמו הלח פרס לרעב לחמך
(ישעי' כ"ח ז'), שיפרוס שלחנו לפני העני הרעב, וכן עוללים שאלו לחם פורש אין להם
(איכה ד' ד'), לבל דד"ק ז"ל בשרש פרס אמר לטע"י שבכתבו בזי"ן ענינם ענין קשיכה ודומה
לו בדברי רז"ל הנותן פרוסה לעני, וכן בת הלשון בפריסת הידים והנוף בלבד מרוב הנער
כמו תתיפח תפרס כפיה (ירמי' י"ד ל"ח), פרסה ניון בידיה (איכה ח' י"ז), וכן כתובים
בזי"ן, ונכתב בסמ"ך ולא יפרוסו להם על לחם (ירמי' י"ו ז'), ואין כן דעתי אלא כלם לשון
ופרשו השמלה, ויפרוס כפיו השמימה (ד"ה ב' ו' ז'), פרשי כנפים (שמות ל"ז ט'), וכן תפרש
כפיה, פרסה ניון בידיה, כי דרך השקוע בנער פורש כפיו למעלה מראשו וכותם ובועק,
וכן ולא יפרשו להם על לחם, על פריסת שמלה על השלחן לאכול, כמו פרס לרעב לחמך,
והכה בלה"ק כולם ענין לחד: לבד פרוסה ופורס שבלשון רז"ל תרגם הוא כמו פריסת
מלכותך

מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ: י וְאַךְ אֶת־זֶה לא

עסען: (מעלת, דאָז ווידער הערויף ברינגט: גרה, דאָז געקויאטע): (ד) פֿאָלגנדרע זאָללט

תרגום אשכנזי פו

אונטער פֿיערפֿיסיגן טהיר רען געט היילט קלויען האַט, וואָפֿאָן נעמליך דיא קלויען גאַנץ דורכגעשפאַלטן זינד, אונד ווידערקויענד אויט, דאָז דירפֿט איהר

תרגום אונקלוס

דְּסָדְיָקָא פַּרְסָתָא וּמְטַלְפָא טְלָפִין פַּרְסָתָא מַסְקָא פִּישְׁרָא בְּבְעִירָא אִתָּהּ תֵּיכְלוּן: (ד) בְּרַם יָת דֵּין לא

רש"י

זאת החיה מכל הבהמה. מלמד שהבהמה בכלל חיה: (ג) מפרסת. כתרגומו סדיקא: פרסה. פלא"טה בלע"ז (בל"ח פוס זאהלע): ושוסעת שסע. שמובדלת מלמעלה ומלמטה בשתי קפורכין כתרגומו ומטלפין טלפין שם ספרסותיו סדוקות מלמעלה ואינן סמוכות ומובדלות לגמרי שמלמטה מקובצות: מעלת גרה. מעלה ומקיחה לאוכל ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטקנו הדק: גרה. כך שמו ויתכן לתתו מגזרת (שמואל ב' י"ז) מיס הנגריס שהוא נגרר לאחר הפה ותרגומו פשרח שעל ידי הגרה האוכל נפשר וכמוס: בבהמה. תיבה יתירה היא לדרשה להתיר את השליל הנמצא במעי אמו: אותה תאכלו. ולא

באור

מלכותך שמם' לניאל, וכן ופרצו כאשר בסיר (מיכה ג' ג'), ואינו לשון פרוסות אלא יאמר שעורכים עור עמי ובשרם, כמו שיעשו עם הדבר אשר בסיר, ועם הבשר אשר בקלחת, והכה לפרושנו לא יתכן לומר על כף הרגל פרסה, אלא בהותן שיש עליהן בפורן בעין מבעל המכסה עליו, כמו רגל השור והחמור והסוס והמקנה, אבל כף רגל של אחר הבע"ח שיש להן אצבעות ועל כל אצבע בפורן אינו נקרא פרסה במקרא, ולא נכתב עליהן בשום מקום, אבל כתוב פרסות סוסיו (ישעיה ה' כ"ח), שעשת פרסות לנגיניו מרעש לרכבו (ירמי' מ"ז ג'), שהן הסוסים והרכב, ופרסות בהמה לא תדלחם (יחזקאל ל"ב י"ג), שהן המקנה והחמור והסוס הראובים לאכזי המדינה, לא תשחר פרסה (שמות י' ך"ז), נאמר על מקנה שיצאו מהן לה', ועוד אפרש לפניו בעז"ה. [ל"ה בתרגומי הלכתי בשעת המפרשים הקדמונים, אבל דברי הרב המבאר נראין לי יותר וע"פ דרכו כך ראוי לתרגם (ווחש כופכינגעל חוכד געשפאלטענע קלויען האט, זו דאס צוויי הופנאגעל האבען וועדען)]: מעלת גרה, המאכל שירד דרך הגרון לאכטומאכ, חוזרת ומעלה לותו אל הפה ללועסו פעם שנית, וכן תרגם הרב המעתיק (דם וויזד הרויף בריינגט דם נקויאטי), ואמר רד"ק ז"ל לפשר שפרשו גרה, אבל לפי שהענין קרוב לגרון, וענין גרון קרוב לגרגרות שמו לותו כפולים, אבל רש"י ז"ל אמר גרה כך שמו, ויתכן להיות מגזרת מיס הנגריס, שהוא נגרר לאחר הפה, ותרגומו פישרח, שעל ידי הגרה האוכל נפשר וכמוס, ודבריו יתרים שהוא מן הכפולים ושרשו נגר, כי משקלי שמות הכפולים מַטָּה מָדָה נָדָה, ולפי שאות השניה מודגשת על חסרון אות הכפל, ורי"ם גרה לשון מוקבלת דגם כשלם בניר"י שתחת הגימ"ל, אבל טעם רבינו ז"ל שאמר שהוא נגרר לאחר הפה, קשה בעיני כי בלשון עברי לא מצאנו לשון גרירה רק על הנסירה, כמו מגוררות במגרה (מלכים ז' ז' ט'), גם במשנה גורר אדם מעה כסף וספסל מעבין זה הוא, לפי שמגררים בארץ ועושין גומות, וקרוב לומר שהגרירה היא בלעיסה, כי הלועס מגרר בשיניו ומפרר המאכל כמי שמגרר במגרה, ומזה הושאל שם דבר גרה למאכל הנלעס שהוא מגורר בשיניו, וז"ל מעלה גרה הוא שמעלה הגרה פעם שנית אל הפה, ואל זה כוון לונקלס ז"ל שתרגם מסיק פישרח, פשר הוא תרגום של נסם וכמוס,

וקרע

תרגום אשכנזי

שמיני יא

זאללט איהר פאן דעם ווידר-
קויענדן פיהה, אונד פאן דעם
פיה מיט גשפאלטנן קלויען
גיכט עסען: דאז קאמעל,
דען

לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה
וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל
כי

תרגום אונקלוס

לָא תֵיכְלוּן מִמַּסְקֵי פִּשְׁרָא וּמִפְרֵיקֵי פַּרְסָתָא יַת גַּמְלָא
ארי

באור

וקרא פסר למאכל הגלעם שמות בלעיכה, והבהמה העהולה מסיק פעם שני הפסר, לא
לפי שמוש על ידי שמלהו, שהרי בשעת ההעלאה קולקו גרה: מעלה, שם הפועל, כי
בַּעֲלָה בסמיכות מעלת: בבהמה, תיבה יתירה היא לדרשת השלילה הכאה במעי
לחמו, מפי רש"י ז"ל: (ד) ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה, מלותן שהן מעלה
גרה, ומלותן שהן מפריסי פרסה, כי לותן שאינן מעלי גרה ולא מפריסי פרסה ידעינו שהן
חסורים שהרי לא היתה חלה לותן שים להם הסימנים הללו, ומדברנו תבין שקנת הטמאין יש
להן פרסה, שהוא הנפרן המכסה את הרגל, לבל תיכה שסועה לשתי פרסות, ורק שלשה
בע"ח נבדלו כן, והן הסוס והחמור, ועוד בהמה אחת שמה נעבר"ח, וכל שלה הנע"ח
הטמאין אין להם פרסה כלל, ושתיהן יפרש לפניהו בפרשה, והוסרך הכתוב לפרש לישור
לותן שהן בעלי סימן טהרה לחד, לפי שלמר כל מפרסת פרסה וגו' מעלת גרה בבהמה,
כן תלמר לו מפריס פרסה, לו מעלת גרה, גם לם היה כתוב ומעלת גרה בוי"ו, הייתי
מפרשו כמו ומכה לביו וקמו לקלק, לכן פירש הכתוב שהריכין שתי סימני טהרה, כי פרש
לותן שהן בעלי סימן טהרה לחד, ולסר לותן כמו בעלי שני סימני טומלה, לפי שאין בהן
סימן שני של טהרה, כמו שזכר לבל כל לחד, ופרסה לינהו מפריס טמא הוא לכם, וכן
לבל שבן וחרנבת (פסוק ה'), וכן בחזיר למר והוא גרה לא יגר טמא הוא לכם (פסוק ז'),
למדנו שטומלתן בעבור שחסר מהן סימן טהרה השני, ועכשיו שפי' הדבר לא הוכרך לומר
בכתוב הרחשון ומעלת גרה בוי"ו, והיה רלוי לומר ע"ל כלל שבעלי סימן לחד טמלים, ושעם
שפרשם בשם לחד רמב"ן ז"ל שחזר ופירש הרבעה אלו מפני שאין לחדים בעולם בעלי סימן
לחד, ובספרנו גן נעול אלשנו בזה דברים (ס"ח חדר ח' קלף), וכמיות שפירש טעם לישור
בעלי סימן טהרה לחד, לפי שום בהן סימן טומלה לחד, ידעינו כל שלינו מעלה גרה ומפריס
פרסה טמלין, וכן דעת רמב"ן ז"ל, וכל שבן לדברנו שלא בא הכתוב הזה חלה לפרש הכתוב
הרחשון, שהיה הישור לבד בבעלי שתי סימני טומלה, לא שהריכין להיות ג' סימני טהרה,
לבל רש"י ז"ל פי' מבשרם לא תלכלו לין לי חלה אלו, שאר בהמה טומלה שאין לה שום סימן
טהרה מניין, למרת ק"ו ומה אלו שיש בהן קנת סימני טהרה וכו' ומסיים בבריימא דת"ל
כמלת הגמל השבן הלרנבת והחזיר מן הכתוב, ושאר בהמה טומלה מק"ו, כמלת מנות עשה
שלהן מן הכתוב, מנות ל"ת שלהן מק"ו, ולמר רמב"ן ז"ל שלדעתו היה עולה בהוגן כפי
כוגית התלמוד שהיו שוכחין מן הדין, לולי היה שהייה כדעת הלומר שוכחין מן הדין, לו
שהיה מתרלתא: ופרסה איננו מפריס, שהין בתולדתו לגדל לפורן שיכסה רגלו כמבעל,
וכן לומר לבל שבן ולבל חרנבת, ושאר שהין לו פרסה כלל, הין לוכך לומר ושסע הינו שוסע,
לבל החזיר שים לו פרסה כעין מבעל, בהיות שהין הפרסה לבדה מועיל, כי הסוס והחמור
גם הם בעלי פרסה, וסימן טהרה הוא בהיותו שסוע לשתי פרסות, על כן לומר דו כי מפריס
פרסה הוא ושוסע שסע פרסה, לבל לפי' רש"י ז"ל שפרסה הוא פלנט"ש מה טעם לומר
ופרסה הינהו מפריס, והיה לו לומר ושסע הינהו שסוע, שהרי גם הם נסדק מלמעלה,
הין הסדק מועיל כלום, ועיד שלדעת רבינו ז"ל פי' ופרסה הינהו מפריס שהין לו סדק כלל,
ולמטה בעבין לומר לבל הבהמה לשר היא מפרסת פרסה ושסע הינהו שוסעת (פסוק כ"ו),
ופי' רש"י ז"ל כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה לבל למטה היא מחוברת, ויהיו הכתובים
סותרים זה לת זה, ותמה לחי על מפרשי דבריו ז"ל שלא התעוררו על זאת: טמא הוא
לכם

כִּי־מַעֲלַת גֵּרָה הוּא וּפַרְסָה
אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם :
ה וְאֶת־הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלַת גֵּרָה
הוּא וּפַרְסָה לֹא יַפְרִיס טָמֵא
הוּא לָכֶם : ו וְאֶת־הָאַרְנֶבֶת כִּי־
מַעֲלַת גֵּרָה הִוא וּפַרְסָה לֹא
הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִיא לָכֶם :
ז וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס פַּרְסָה
הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא
גרה

דען עז איזט צוואהר ווידער-
קויאנד , דאס אבער קיינע
געשפאלטנע קלויען , דיזעז
זאלל אייך אונריין זיין :
(ה) אויך ניכט דאז קאנינכען ,
דען עז איזט צוואהר ווידער-
קויאנד , דאס אבער קיינע
געשפאלטנע קלויען : דיזעז
זאלל אייך אונריין זיין :
(ו) וויא אויך ניכט דען האזען ,
דען ער איזט צוואהר ווידער-
קויענד , דאס אבער קיינע
געשפאלטנע קלויען : דיזער
זאלל אייך אונריין זיין :
(ז) ענדליך אויך ניכט דאז
שווין , דען עז האט צוואר

געטייהלטע קלויען , אונד ויינע קלויען זינד דורך געשפאלטען , עז

תרגום אונקלוס

רש"י

אֲרֵי מַסֵּיק פִּשְׁרָא הוּא וּפַרְסָתָא לָית תַּמָּה טְמֵאָה וְלֵית בְּהַמָּה טְמֵאָה וְהֵיכִי הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר
לַיתְהִי מַפְרֵק מְסָאֲבָא הוּא לְכוֹן : לְעִנְיַן

(ה) וְיָת טַפְוָא אֲרֵי מַסֵּיק פִּשְׁרָא הוּא וּפַרְסָתֵיהּ לָא מַפְרֵק מְסָאֲבָא הוּא
לְכוֹן : (ו) וְיָת אַרְנְבָא אֲרֵי מַסֵּק פִּשְׁרָא הִיא וּפַרְסָתָא לָא אַפְרֵיק מְסָאֲבָא
הִיא לְכוֹן : (ז) וְיָת חֲזִירָא אֲרֵי סְרִיק פַּרְסָתָא הוּא וּמְטַלְּפָא

באור

לכם , לאכילה אבל לנגיעה בעודם חיים אין בהם טומאה : (ה) השפן , דרכו לחפות נפלעים , כלומר הצפנים עם לא עצום ויסיון בפלע ביתם (משלי ל' כ"ה) , ונאמר סלעים מחסה לצפנים (תהלים ק"ד י"ח) [ונחלקו בזה מעתיקי התורה הקדמונים כאחר זכר המתרג' התחכמו] : ופרסה לא יפרים , בגמל אמר מפרים , ובצפן יפרים , ובארנבת ופרסה לא הפריסה , אולי רומז שאל תקשוב בלבך פרסה ולאחר ימים יפרים ת"ל ופרסה לא יפרים , ושמא תאמר היה לו וגסתלק ת"ל ופרסה לא הפריסה : (ו) ואת הארנבת , אמר רמב"ן ז"ל שיקרא כן בלה"ק הזכר והנקבה ממנו , וכן היענה , ובעופות היוכח לין שם הזכר חלוק מן הנקבה , ויש רבים שמותם בלשון זכר ואין לנקבותיהם שם אחר , כמו גמל שכן חזיר דוב עורב , כמו גמלים מיניקות (בראשית ל"ב ט') , וכן תור בעופות ולכך כתוב שתי תורים או שני בני יונה , יזכר בתורים שהן לשון זכר שתי , וביונה שני , להודיע שאין קפידת בהם , ויפה פי' , גם בספרי חכמי הטבע ראיתי שארנבת הנקבה כופה את הזכר לתשמיש , וכמעט אין זכרות הזכר ניכר בו,ומזה יש טעם למה נקרא המין על שם הנקבה : הוא,לפי שהם המין לשון נקבה : (ז) ושסע שסע פרסה , שפרסה אלו שסועה לשתים , כמשנה תורה שאמר בראשית הענין לך לת זה תחלי ממעלי הגרה וממפריסי פרסה השסועה , לאמר ולת החזיר כי מפרס פרסה הוא סתם , ומשלח ידעת שפרסתו שסועה , ממה שאמר תחלה השסועה , לאחר שאין בעל פיהן זה רק חזיר לבדו , אבל כאן שאמר בראשית הענין וממפריסי הפרסה ולא לאמר השסועה , הזכיר לומר בחזיר ושסע שסע פרסה , כך בראשית לי לפי הפשט , אבל בשחיטת

עז ווירערקייעט אַבער ניט׃
דיועז זאָלל אייך אונריין זיין׃
(י) פּאָן איהרעם פֿלייש
זאָלל׳ט איהר ניט עסען,
אונר איהר אַאו ניט אָן־
ריהרען (צו דער צייט נעמליך
זוען איהר אייך ריין האַלטען
מיסט)׃ דיוז זאָלל׳ען אייך
אונריין זיין׃ (ט) פּאָלגענדעז דירפּט איהר פּאָן דעם, וואַז

גֶּרֶה לֹא־יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם׃
ח מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם
לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם׃
ט אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר

במים

אים

תרגום אונקלוס

וּטְטַלְפָּא טְלָפִין פַּרְסָתָא וְהוּא פְּשָׁרָא
לָא פְּשַׁר מְסָאֲב הוּא לְכוֹן׃
(ח) מִבִּסְרֵיהוֹן לָא תֵכְלוּן וּבְנִבְלָתְהוֹן
לָא תְקָרְבוּן טְמָאִין אִנּוּן לְכוֹן׃
(ט) יָת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל דִּי במיא

ר״שׁ׳

לעבור עליה בעשה ולא תעשה׃ (ח) מבשרם
לא תאכלו. לפי שלא אמר בהמה טמאה
אחיז לה שום סימן טהרה מכיון למרת ק״ו ומה
אלו שים בהן קנת סימני טהרה אסורות
וכו׳׃ מבשרם. על בשרם בלחודיה ולא על
עלמות וגידין קרנים וטלפים׃ ובנבלתם לא
תגעו. יכול יהיו ישראל מוזהרים על מגע
נבלה ת״ל לעמוד על הכהנים וגומר. הכהנים
מוזהרין ולפי ישראל מוזהרין ק״ו מעתה ומה
טומאת נבלה קלה לא כל שכן ומה תלמוד

טומאת מת חמורה לא הזהיר בה אלא הכהנים
לומר

באור

חולין דרשו ממלת השמועה שמשמה תורה זו חיה שים לה ג׳ גדין וג׳ שדרות׃ גרה לא יגר,
לפרושנו כך פרושו מה שגרה בפיו ולעסו פעם אחד, לא יגר פעם שני, אחיז מעלהו לגועסו
פעם שני, ואונקלס ז״ל אתרגם והוא פשרה לא פשר יפשור כן מה שלעס לא ילעוס עוד לו מה
שמיקה בלעיסתו לא ימקה ע״י לעיסה שניה, ולפי רש״י ז״ל פשרה לא פשר הכל על העלאה
מקור ועתיד׃ (ח) מבשרם לא תאכלו, בשר הוא הגוף וכולל הבשר והחלב וכל היוצא מהן
שהוא לבשר שים בו טעם, ולכן דרשו רבותינו ז״ל על בשרם בלחודיה ולא על עלמות וגידין
וקרנים וטלפים׃ ובנבלתם לא תגעו, לפיכך בשחטה קדויה נבלה, לפי שחסורה בחכילה,
לפי שחיטה מטהרתה מידי נבלה, לכן אמר סתם, כמ״ש (כראשה ה׳ ב׳), לכל במותרין בחמר
וכי ישית מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב (פסוק ל״ט),
להוציא שחוטה׃ לא תגעו, אם תרצו להיות טהורים לאכול קדש או לבוא למקדש, לפי השתי
לכם ליגע בנבלתם, ולפיכך כמו טומאת מת לכהן, שאם ישראל מותרין להטמא בטומאת
חמורה כל שכן בטומאת נבלה הקלה, ובת״כ אמרו לאחרים אמרו יכול אם נגע אחד בנבלה
יקלה לרבנים, ת״ל ולאלה תטמאו, יכול אם רקה אחד את הנבלה ילך ויטמא ת״ל ובנבלתם
לא תגעו, הא כיצד הוי לומר זה רבות, ויאמר רמב״ן ז״ל זהו עיקר הדין מן התורה. ודע
כי זכרה תורה דין הטומאה בכל מדבעה המיוחן, בטהורים, ובבעלי סימן טהרה אחד,
ובטמאים מפרים פרסה, ובטמאין האוכלים על כפס, בטהורים וכי ימות מן הבהמה אשר
היא לכם לאכלה הנוגע בנבלתה (פסוק ל״ט), לכל בשחטה יצתה מידי נבלה, ובבעלי סימן
אחד ובנבלתם לא תגעו, לפיכך בשחטה, ובטמאים מפרסי פרסה כגון גמל וחמור לכל
הבהמה אשר היא מפרסת פרסה וגו׳ כל הנוגע בהם יטמא (פסוק כ״ו), ובטמאין אחין להם
פרסה וכל הולך על כפיו וגו׳ וכל הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב (פסוק כ״ז), וכאן הכל,
ויתבארו עוד במקומותיהן׃ טמאים הם לכם, מלת טומאה על האכילה ועל הנגיעה, ולכן
בשרץ האוסר לא כתב טומאה לפי שהיו מטמאין במותם, מלת אקן הם לכם וכן בעוף וברמש
לא נזכר מעשה זה טמאים הם לכם׃ (ט) את זה תאכלו, כלומר כל מי שיש בו סימנים אלו,

שמיני יא

בַּמַּיִם כֹּל אֲשֶׁר־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ: י וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת ביטים

תרגום אשכנזי פח

אים וואַסער לעבט, עסען: וואָס אים וואַסער פֿלאָסען פֿערערן אונד שופּפען האַט, זָא וואָהל אין זעען, אַלו אין פֿליסען, ריזעו דירפֿט איהר עסען: (י) וואָס אַבער אין זעען אָדער פֿליסען ניכט פֿלאָסען פֿערערן אונד שופּפען האַט, פֿאָן

תרגום אונקלוס

בְּמַיָּא כֹּל דִּי לֵיהּ צִיצִין וְקַלְפִּין בְּמַיָּא בְּיַמְּיָא וּבְנַחֲלַיָּא יָתְהוֹן תֵּיכְלוּן: (י) וְכֹל דִּי לַיְתֵי לֵיהּ צִיצִין וְקַלְפִּין בימטיא

ר"ש"י

לומר לא תגעו בנבלן: (ט) סנפיר - אלו שעט בהם: קשקשת - אלו קליפין הקבועים בו כמו שכתוב, ושריון קשקשים הוא לבוש (שמואל א' י"ז

באור

כי המינים רבים, וכן זאת החיה האמור למעלה, לפי רבותינו דרשו מלמד שהי' משה לומד בחיה ומראה אותה לישראל זאת תאכלו וזאת לא תאכלו וכן בדגי המים וכן בעופות וכן בשרצים: במים, מלת מים כוללת הכל, מי ים, מי נחל, מי בורות וביקין ומערות, ומים יקרי נבלים, כי הדגה מתרבה בהן, על כן זכר מים סתם, כלומר מכל יקרי ויגדל במים: סנפיר וקשקשת, סנפיר אילו שעט בהן, וקשקשת אלו קליפין הקבועים בו כמו ושריון קשקשים הוא לבוש, לשון רש"י ז"ל, ויאמר רמב"ן ז"ל אלין קבועין ממש דבקים בעור הדג, אלא הם הקליפים העגולים שנלבש דומה לנפורין שהן נפשטים מעור הדג בידוע שהן בסכין, ולכן אמרו בגמר' דקשקשת לבושו הוא, ולשון התוספתא אלו הן הקשקשים שמלובש בהן, יסנפירים שעט בהן, פי' כמו לבוש שפושטו הלובש, כן יפשטו הקליפים האלו מן הדג בידו, ואין כן שאר בעור ממש: במים, יהיו במקום שיהיו בנהרות ובכלים מכונסין בידי אדם: בימים, הגדולים, שנאמר עליהן ולמקוה המים קרא ימים (בראשית א' י'), שהן האגמים הגדולים שברוב הים ביום שהאליהי שקוו בהן המים שכבשו את היבשה: ובנחלים, הן הנעמקות בארץ שנובעים בהן מי המעיינות ומי הגשמים, והולכים ומתגדלים תמיד עד שנופלים אל הים, וכמו שנאמר כל הנחלים הולכים אל הים (קהלת א' ז'), ואמר המשלח מעייניך בגו זלים (תהלים ק"ד י'), כי הם נוזלים אל מקום הנחל, ולבן נקרא נחל, שנוקד מי המעיינות ומי הגשמים ותרלה שהכתוב מתיר הדגה שבכל המימות כשהם בעלי סנפיר וקשקשת, וכן אמרו בבריית בימים זה הים הגדול שנאמר ולמקוה המים קרא ימים, ובנחלים אלו הנהלות שנאמר ונהר יוצא מעדן וגו' אין לי אלא ימים ונהרות וכו' עד שאתה מרבה מים שבשורות ת"ל במים: (י) וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים, לא זכר במים, לפי שלכל הסברו שם הזהירו בכלי מיתר לשתותן עם המים: מכל שרץ המים, שרץ שם כולל לכל בעל תנועה, והיא הסבולה היותר פחותה שנבע"ח המגביל לותם מן הדוממים והצומחים, ולכן כשזכרים בע"ח פחותים עם מעולים מהן, יקראו לפחותים שרץ בערך המעולים, ולבן שרץ המים כולל הבריות הקטנים שבמים כדמות תולעים, שאין להם צורת הדגה, ולמדנו שלא תאמר הבגיל בין אסור למותר נדגים, ותתיר בעלי סנפיר וקשקשת, ותאסר דגים שאינם סנפיר וקשקשת, מכל שרץ המים שאינן ממיני הדגה יהיו מותרים, על כן חזר ואמר וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בין שהוא ממין דגה, בין שהוא שרץ המים, ובין שהוא מבעבי המים

שמים

שמיני יא

בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל׳ שֶׁרֶץ
הַמַּיִם וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר
בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם: יא וְשֶׁקֶץ
יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ
וְאֶת־נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ: יג כָּל
אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת
בַּמַּיִם

תרגום אשכנזי

פֿאַן אַללעם ווּאַז אים ווּאַסער
אויזקריכט אָדער זאָנסט אים
ווּאַסער לעבענדיג איזט,
איזט אייך אזיין גרייאל:
(יא) אונד זאָלל אייך יעדער=
צייט איין גרייאל בלייבען:
פֿאַן איהרעם פֿלייש זאָלט
איהר ניכט עסען, אונד פֿאָר
איהרעם אַאז זאָלט איהר
אַבשייא האַבען: (יב) ווּאַז
אים ווּאַסער ניכט פֿלאָם=
פֿעדערן אונד שופּפּען האַט:

זאָלל

רש"י

י"ז): (י) שרץ בכל מקום משמעו דבר כמיך
שרוחש וכד על הארץ (יא) ושקץ יהיו. לאסור
את עורותיהן אם יש בו בטיתן טעם: מבשרם.
לימו מוזהר על הנבילות ועל העצמות: ואת
נבלתם תשקצו. לרבות יבחושין שמיכין יבחושין
מושי"לוכש בלע"ז (בל"ח קלייבע פלינן
מיקן): (יב) וכל אשר אין לו וגו'. מה ת"ל
שיכול אין לי שיהא מותר אלא המעלה סימנין
אלו ליבשה העופות במים מנין ת"ל וכל אשר אין
לו

תרגום אונקלוס

בְּיַמַּיָּא וּבְנַחֲלַיָּא מִכֹּל רִיחֲשָׁא דְמַיָּא
וּמִכֹּל נַפְשָׁא חַיְתָא דִּי בְמַיָּא שְׁקָצָא
אִנּוּן לְכוֹן: (יא) וְשִׁקְצָא יְהוֹן לְכוֹן
מִבְּשְׂרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן וְיָת נִבְלָתְהוֹן
תְּשַׁקְּצוּן: (יב) כֹּל דִּי לֵית לֵיהּ צִיצִין
וְקַלְפִּין

במיא

באור

שנמים, הם שקץ ותועבה: נפש החיה, הם בריות גדולות שבים, ופרים ורבים זכר ונקבה
והן חיות היס הידועים, שאין ממיכי הדגה, והייתי אומר להתירן לפי שאין סימן בעפיר
וקשקשת כוהג בהן, ת"ל וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לאסרן: [ח"ה על דעתי בחור הכתוב
כך הוא. מכל שרץ המים, כל מה שהמים מרביצים, כמו שנאמר ישרצו המים שרץ וגו',
והן כל הבריות הנולדות בים וגדלות שם, מכל נפש החי' אשר במים, להביא את הבריות
הנולדות ביבשה וגדלות במים ונקרזות (תמפיזינן) שחיות בים וביבשה, ומיניהם רבים
בידוע, ועל הדרך הזה מתורגם בל"ת]: שקץ הם לכם, כמו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו
(דברים ז' כ"ו), כלומר דבר כתעב ומגואל, לא שהן שקץ בעצם, כי הם בריות שברא השם,
אלילה שיברא השם דבר מסוקן, אבל הוסיף מלת לכם, כלומר לעם קדוש כמוכם יאסרו
לשקץ שלא יאכלום: (יא) ושקץ יהיו לכם, כפי הפשט שקץ הם לכם כמודיע שהבריות
שבמים שקץ הם לכם, ואחריו חוזר ומזהר ושקץ יהיו לכם, שאל יקל זה הדבר, כי יהיו
בעיניכם כדבר מסוקן, ומפרש לענין מה, מבשרם לא תאכלו, וזה עשה ולא תעשה,
ורבותינו ז"ל דרשו ושקץ יהיו לאסור עורותיהן אם יש בו בטיתן טעם: מבשרם, פרשתיו
ואת נבלתם תשקצו, אין אכו יודעין לאיזו ענין נאמר, אם לאסור אכילה, כבר אמור
מבשרם לא תאכלו, ואם לטומאה אין טומאה מגעת בהן, ומהו אם לא השקץ בנבלתם,
והי' כראוי לפרש לאסור בנבלתם בהנאה, כדבר מסוקן, ושאסיר לעשות סחורה בהן, ואל
זה כיון יב"ע שתמ' ית נבלתיהון תשקצון ומן הכייתהון תתרחקון תרגמו כמו שקץ תשקצנו הכאמ'
בע"ז, אבל לא כיון להלכה שהן מותרין בהנאה, לולי דח ללמד על בעלי סנפיר וקשקשת
שאין נריכין שחיטה לו נקיבה, ושהמתים מלליהו מותרין לאכילה, לכן אמר בטמאים ואף
נבלתם

שמיני יא

בַּמַּיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: יג וְאֶת־ אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם אֶת־הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֶת־הָעָזְנִיָּה:
ואת זו

תרגום אונקלוס

בְּמַיָּא שְׁקָצָא הוּא לְכוֹן: (יג) וְיָת אִלֵּין תְּשַׁקְּצוּן מִן עָפָא לָא יִתְאֲכְלוֹן שְׁקָצָא אִנּוּן נִשְׁרָא וְעֵר וַעֲזָיָא:
ודיתא

לסורין בהכיא מותרין • כל עוף שנאמר בו זה לזה לא

תרגום אשכנזי פט

זאלל אייך איין גרייל זיין:
(יג) פאלגענדע ארטען פאן
געפליגל זאללט איהר שייאן,
זיא זאלל־ען ניכט געגעסען
וועררדן, זיא זינד איין גרייל:
דען אדלער, דען ביינבערכער
אונד דען שווארצען אדלער,
דען

רש"י

לו טמפיר וקדקדת במים הא אם היו לו במים לא"פ שהזירן בעלייתו מותר: (יג) לא יאכלו. לחייב את המאכילן לקטנים שכך משמעו לא יהו נאכלים על ידך ולו היינו חלק לאסרן בהנאה ת"ל לא תאכלום באכילה למיכה למיכו למיכהו ים בלותו המין שאין דומין במראיהם

באור

בגלתם תשקצו, שאסורין בחייהן לשחטן ולאכלן וגם במותן, ללמדנו שהטהורים גם בגלתם מותרת, אבל רבותינו ז"ל למדו לרבות יד חוטין שמנגן, כלומר לעפ"י שהתרת לך לצתות מי כלים שהזירו, אין זה אלא בהיותן חיים מעורבים במים, אבל אם מנן המים, וכפרדו יבחוטין מהם, את בגלתם במותם תשקצו ואסורין באכילה, ורש"י ז"ל כתב יבחוטין מזייל"כם בלע"ז, והוא בל"ז (קלייכי פליגן) לו (מיקן): (יב) כל אשר אין לו וגו', לפי הפשט לא נתחדש בפסוק זה דבר, חולי הכתוב הזה מבאר הבריות הגדולות ביבשה וגדלות במים, שזכר הרב המעתיק (פסוק י') וקרצם (אמפיבינן), ועליהן אמר כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת והולך במים, לעפ"י שגדל ביבשה, וכי בים וביבשה, הוחיל וכי במים ואין לו סנפיר וקשקשת שקן הוא, ורבותינו ז"ל למדו שיכול לומר אין לי שמותר אלא המעלה סימנין שלו ליבשה, הזירן במים מכיון ת"ל וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים, הא אם יש לו במים, לעפ"י שהזירן בעלייתו מותר: (יג) ואת אלה תשקצו מן העוף, אבל בהמה אמר זאת החיה, וכן נדגים את זה תאכלו, וכן בשרץ העוף המותרין לך את זה תאכלו וגו', זה נאת על הסימנים, כלומר המסורין מהן בסימנים אלו תאכלו, וכשזכר פרט בשמותם אמר אלה כמו בשופות טמאים ובחגבים טהורין: לא יאכלו שקץ הם, לענין זה יצאו כשקן אלא יאכלו, אבל בהכיא מותרין, ומלת תשקצו ליזרע יבשר בעבור מעלת בפשותיכם תשקצו שלא תאכלום, לא שהן שקן בעצמותן, כי הן ממיני מעשה ברחמנא: הנשר, [ר"ה ידעינו שאין לנו בקיאים בשמות העופות ולא בסימניהם, וכבר הסתפקו קדמוניו בקנתם, ובתרגומי הלכתי בעקבות המתרגמים הקודמי' היוונים והערביים, לא לתוך הדין על פיהם, או להכריע שכן הדבר בלי ספק, כי אם דרך סברת בעלמא, שלא להניח השמות בלי תרגום כלל, ואם יש ספק בלבך, כלך לדרך אחר], ידוע הנקרא (אדלר), ובמליצות הנבואה מלאנו כנשר יעיר קנו וגו' (דברים ל"ב י"א), כנשר יעוף השמים (משלי כ"ג ה'), אם על פיך יגביה כנשר וכו' (איוב ל"ט כ"ז), והלוחות האלו יש בעוף הנקרא אדלר, [ויז"ל אמר בסימני הנשר שאין לו אבעבועות יתירה וזפק ואין קורקבנו נקלף ודורס ואוכל, והוכיחו בתום' מזה שאינו אדלר, כי יש לו אבעבועות יתירה, ובמדרשותינו רואינו העוף הידוע שקורין אדלר ובדקנוהו ומצאנוהו בלי אבעבועות יתירה], ובפי העופות הטמאים יהיו דברי מעטים, מטעם שאמר הרב המעתיק שאין להם בקיאין בהן ובסימניהם, ומה שיש לדבר עליהן, כבר השכיל עליו הרב הנ"ל, ודברי פי חכם חן: [הפרס, כפי הסכמת רוב המתרגמים הוא מין נשר וכן העזניה, ויתכן שנתפרשו בשמותיהן, ולא אמר את הנשר למינו, לפי שנתיחדו בסימנין, שהנשר אין

תרגום אשכנזי

(יד) דען ווייסען האַביקט, דען שוואַרצען האַביקט נאַך אַללען אַרטען דעוועלבען: (טו) דען ראַבען נאַך אַללען זיינען אַרטען: (טו) דען שטרויסגאָגל, דיא שוואַלבע (וי"ם פּאַלקע), דאַז

שמיני יא

יד וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאַיָּה
לְמִינָהּ: טו אֵת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ:
טז וְאֶת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס

ואת

רש"י

תרגום אונקלוס

במראיהם ולא בשמותיהם וכולן מין אחד: (יד) וְדַיְתָא וְטָרָפְיְתָא לְזָנֵהּ: (טו) כָּל עוֹרְבָא לְזַנֵּיהּ: (טו) וְיַת בַּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפַּר

שחפא

באור

לו סימן טהרה כנ"ל, ופרס ועזניה יש לכל ג' מהן לחד מסימני הטהרה, כמו שאמרו"ל בחולין (דף ס"ג), והנה פרס נראה שהוא המין הנקרא בלעזון רומי (ואסמי פרחנא) ובל"ח (בייון נרעבר) ע"ש שהוא פורס ענמות, מלעזון ואת עצמותיהם פנחו ופרסו כאשר נסיל (מיכה ג' ג'), ור"ל לחמרו על הפרס והעזניה דלא שכיחי בישוב: העזניה, לחמרו המפרסי, שהוא מין עוף והטו"ן טפף, ויש מין כשר הנקרא בלעזון רומי (וואלעריי"ה) לעוכם כחו, והוא הנקרא בל"ח (דער שוואַרצי אַלער), והנראה תרגמו אלעל"ק, והוא (גרייף) בל"ח, וכתב עליו הרלב"ע שטעה, כי זה הש"ם בלעזון ישמעאל על דבר שלא כמנהג בעולם ולא היה ולא נברא שלא למשל, וכן יודו חכמי לעוכם, ת"כ לא יתכן שיאסר הש"ם דבר שלא היה": (יד) [הדאה, וגו' ובמסכת תולה כתוב לחמר והרלה ואת החיה והדיה למינה (דברים י"ד י"ג), ולחמרו רז"ל (חולין דף ס"ג) רלה ודלה לאחת היא, וכן לחיה ודיה, ולר' לקוח שם דלה ורלה ולחיה ודיה לאחת היא, והנה רלה על שם שרוחה ביותר (חולין שם), ודלה מן כאשר ידלה הנשר, על שם שמחבר לעוף, ויתכן שגם לחיה מלעזון הזה, שהרוחה לותו ישא לי', כי במעט רגע יתעלם, והסימנין הללו ימנאו בעוף הנקרא (האנייכט) בל"ח, ובפ' רלה (דברים י"ד י"ג), כתב יב"ע והרלה ואת החיה והדיה למינה, ודייתא חיוורתא ואוכמתא, דהיא לוכו ודייתא לזנה, ולא תתמה שפרט לך הכתוב המינים הללו, לחברי שכלל הכל ואמר למינה, לפי שכל המינין שזכר הכתוב תלוקין בסימניהם, כמו שאמרו רז"ל: למינה, [כתב רש"י ז"ל כל עוף שנאמר בו למינהו למינו למינה, יש נאותו המין שלין דומין זה לזה לא במראיהם ולא בשמותם וכלם מין אחד, פ"ל, ולא פרטן הכתוב לפי שהן דומין בסימניהם, והנה מין בל"ח (חרע לו נאטוינג)], ולדעתי המינים נחלקים על ידי הנפשות, כאמרו תוצא הארץ נפש חי' למינה (בראשית א' כ"ד), כלן שהן בעלי נפש לחת הן מין אחד, כי פעולותיהן ואהנאתיהן דומים לעפ"י שהין דומים זה לזה במראה וגם, והנה לדעתי פי' מלת תמונה, שנאמרו מין, כמו מין ערב בין הש"ם תבוכה, ומורה על מעשה שרוב בו עושהו על פעולת דבר ידוע, לעפ"י שהינו דומה לו בתבנית, כמו שעושה נלם בעל קרנים יורה על השעם לו על הירח, שהיא תמונת השעם לא תבניתה, ומזה תבין פי' לא תעשה לך פסל וכל תמונה, כי תמונה שב על לאבר בשמים ממעל, לפי שהי לאפשר לנו לעשות תבניתו אלא תמונתו: (טו) [ערב, לחרז"ל זה עורב לוכמא, וכן הוא לומר שחורות כעורב (שיר ה' י"ל), לת כל עורב להבדיל את העמקי, והוא הלבן, למיטו להבדיל מין לאחר דדמו רישי' לדיוכה (חולין ס"ג)]: (טו) [ואת בת היענה, לתרגום ויב"ע תרגמו את נעמיתא, והוא הנקרא בל"ח (שטרויספאגל), שמם' כלים (פרק י"ג) לחמרינן שעושין כלים מביצת הנעמית, ובשם' שבת (קכ"ח ע"ל) לחמרו שברי זכוכית מלכל לנעמיות, ופירש"י שם בת היענה, והסימנין האלו ידועי' שהם בעוף הנקרא (שטרויספאגל), ונקרא בת היענה, ונראה לבנות יענה (לעיל י' כ"ט), גם כיענים במדבר (לעיכה ד' ג'), וכתב הרד"ק שהם עופות שוכני מדבר, ומשמיעים קול ילללה, ומולי שעל זה נקראו יענים,

שמיני יא

וְאֶת־הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ לְמִינֵהוּ׃
יז וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשָּׁלָךְ וְאֶת־
הַיַּנְשׁוּף׃ יח וְאֶת־הַתִּנְשֶׁמֶת וְאֶת־
הַקָּאָת וְאֶת־הָרָחָם׃ יט וְאֶת־
הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־
הדוכיפת

תרגום אונקלוס

שַׁחְפָּא וְיָת נָצָא לְזַנְוָהִי׃ (יז) וְקָרְיָא
וְשַׁלִּינוֹנָא וְקִפּוֹפָא׃ (יח) וְכַוְתָא וְקָקְתָא
וְיַרְקְרָקָא׃ (יט) וְיָת חֲוָרִיתָא וְאַבּוּ־
לְוָנָהּ וְנַגַּר טורא

תרגום אשכנזי צ

דאָז מערהון׃ אונד דען
שפערבר נאַך אַללען זיינען
אַרטען׃ (יז) דען אוהו, דען
פישריגער אונד דיא נאַכט־
אייל׳ע׃ (יח) דיא פלעדרמויז,
דען פעליקאַן אונד דען גריף
שפעכט׃ (יט) דען שטאָרך,
דען בערג־פאַלק (י״מ העהער)
נאַך אַללען אַרטען׃ דען
אויערהאַן

רש״י

(טו) הנן. ליפ״רויר׃ (יז) שלך. פירשו
רבותינו זה השולה דגים מן היס ויהו את״ת
ושליטוח׃ כוס ויכנוף. הס נוחי״ם (והוא
שוועט״י בל״ז חיילי) הטועקים בלילה ויש
להם לפתות כאדם ועוד אחר דומה לו שקורין
ייב״ן (כ״ל היב״ו. מין חיילי)׃ (יח) תנשמת.
היא קלב״ע סור״ין (סחוו״ע סורי״ם בל״ז
פלעדרמויז) ודומה לעכבר הטורח בלילה. ותנשמת החמורה בשרצי׳ היא דומ׳ לה ויתן להם
עינים וקורין לה טל״פע. (טאפע. בל״ז מוילוואלף)׃ (יט) החסידה. זו דיה לבנה
ניגוב״יא

באור

מן עכה, כמו יעלים מן עלה, וכן בת היענה מלשון הזה, כמו בן בליעל, והרא״ע כתב (שמות כ״ג י״ט), בשר היענה יבש כעץ, ואין המנהג שיאכלנו אדם, כי אין בו ליחה, ולא יאכל מכל המין רק הבת, כי היו׳ נקבה וקטנה, ויש בה מעט ליחה, ולא כן הזכר הקטן, ורז״ל אמרו וכי בת יש לה ליענה, אלא לרבות ביצתה׃ והחכמים, כפי המתרגמי׳ לשון הערב, הוא העוף שקורין (זוולכי), וגם הוא מהעופות הדורסים, כמו שאמרו עליו החוקרים, ומפרשים אמרו שהוא הפלק, ושמ נלה לו, לפי שהוא מקום גדול בעופות׃ השחף, אמרו שהוא מן שחפת, והוא חולי המכחש הבשר ומדללו (לויזעהרנדפיבר), וכפי העתקת הקודמי׳ הוא העוף שקורין בל״ח (מעריהון), שהן כמותו דל הבשר׃ [הנץ, פירש רש״י ז״ל לישפר״ויר וכן הועתק בל״ח, וכתוב המביכתך יאבר כן יפרוש כנפיו לתימן, ורא״ע אמר יש לו נוכה רבה, והקרוב שהוא הידוע הפורש כנפיו תמיד לפחת דרוס, כי יבקש מקום מס, ואין בזה ספק כעדות הכתוב שהנחנו׃] (יז) ואת הכוס, הועתק בל״ח (אוהו), וכ׳ הרב המעתיק תרגומו קדיח וכמ׳ כדם קדיח וקפוף ופרש״י עוף הניעץ בלילה, ופניו דומות לבן אדם, ואניני הייתי כסוס חרטת (תהלים ק״ב ו׳), כי מטבעו לשכון בחורבות׃ השלך, כי׳ רבותינו זה השולה דגים מן היס, והוא את״ת ושליטוח׃ [הינשוף, רש״י ז״ל אמר כוס ויכנוף הם נוחי״ם (והוא שוועט״י ובל״ז חיילי) הטועקים בלילה, ויש להם לפתות כאדם, ועוד אחר דומה לו שקורין ייב״ן (כ״ל היב״ו, מין חיילי)], ואין כוונתו שכוס ויכנוף מין לחד, אלא שובו בפסוק אחד לפי שהיתם טועקים בלילה׃ (יח) התנשמת, כתב רש״י הוא קלב״ע סורי״ן (שהוא סורי״ם, ובל״ז פלעדרמויז)) ותנשמת החמורה בשרצים היא דומה לה ואין להם עינים, וקורין לה טלפע (טאפע, ובל״ז מוילוואלף) עכ״ל, וכתב הרב המעתיק ואולם ברד״ק משמע, שהוא ממין הטועקים בלילה, ויש לפרשו קו״ן׃ [הקאת, נגזרת (חולין דף ס״ג) לשון זה הקוק, והוא בערבי העוף שהנו קורין לו (פעליקאן), ודרכו לבלוע שבלולים גדולים עם קטנים ומתחממים בגיעיו והוא מקיא קודם ואוכל את הגרן אחר בתוכם, וירחשעל זה נקרא קלח] הרחם, תרגומו ירקרוקא, וזה שהעתיק הרב המעתיק (דען

תרגום אשכנזי

שמיני יא

אויערהאַן אונד דיא ווידע־
האָפֿף: (כ) יעדעז קריכֿענדע
געזַלליגעל ראַז אויף פֿיערן
גיהט, זאָלל

הַדְּוכִיפַת וְאֶת־הַעַטַלֵּף: כ כָּל
שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע
שקץ

רש"י

תרגום אונקלוס

גיגו"יי"ח (בל"ח שטארק). ולמה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה במזונות: החכפה. היא דיה רגזנית וכרוכה לי שקורין לה חייר"ן (הערחנג · בל"ח רייהר · העהר): הדוכיפת. תרגנול הבר וכרבלתו כפול' ובלע"ז הו"פע (בל"ח ווידע האפף) ולמה נקרא שמו דוכיפת שהודו כפות וזו היא כרבלתו ונגר טורח נקרא על שם מעשיו כמו שפירשתי במסכת גיטין פרק מי שחזר: (כ) שרץ העוף. הם הדקים הנמוכים הדוקקין על הארץ כגון זבובין

טוּרָא וַעֲטַלְפָּא: (כ) כָּל רִיחֲשָׁא
דְּעוֹפָא דְּמְהַלֵּךְ עַל

באור

גרין שפעכט), ויב"ע תרגם וית שרקרקא: (יט) החסידה, זו דיה לבנה ניגנייה מפרש ז"ל ובל"ח (שטארק), ומה ראה ר"ע ז"ל היא הגרוקית למועדים ידועים בשנה, וכן כתוב גם חסידה בשמים ידעה עת בואה (ירמי' ח' ז'): והאנפה, בגמ' חולין זו דיה רגזנית, שדרכה להתחנף מהר, [ועל העוף הכתוב במקום הזה בתרגום השבעים אמרו בעלי התולדות שאין כאן כוח להתקנף, ולמתרגמי' הקודמים דעות שונות בפתרון זאת המלה, עד שקנתם לאמרו שהוא הפלפלגייח, ורש"י ז"ל כתב וכמדומה לי הוא שקורין לאותו הירי"ן (הערחנג, בל"ח רייהר, העהר)]: הדוכיפת, הוא תרגנול הבר [לונקלוס תרגמו נגר טורא, וכת' המתורגמן שהוא שקורין לו בל"ח (לוירהאן), ורש"י ז"ל כתב שהוא הופ"ח בלע"ז, ובל"ח (ווידעהאפף): העטלף, כתב הרד"ק הוא העכבר בעל כנפי' לשון יעוף בלילה, והוא הנקרא בל"ח (פלעדר־מויז), ואם כן הוא התחיל הכתוב במלך העופות, שהוא הנשר, וסיים בדומה לעכבר, שהוא כמו למנעי בין עוף לשרץ האורן על הארץ]: (כ) כל שרץ העוף, פי' רש"י ז"ל הם הדקים הנמוכים הדוקקין על הארץ, כגון זבובים וכרעין ויתושין וחגבים · וטען עליו רמב"ן ז"ל אין יקרא עוף בשביל גודל גופו ושרץ העוף בשביל קטנו, והעטלף קטן הרגלים, ורבים ממיני החרבה שרגליהם גדולים ממנו, ולא יקרא שרץ העוף כהם, והר"ל אליה מזרחי ז"ל לומר שכוונת רש"י ז"ל שהוא קטן במינו, בעוף זבובים, ובשקיים כגון כמלים, ובשרעית קולד ועכבר וקומט כמו שפי' רש"י ז"ל בפי' ישרצו המים, ואם הוא קטן במינו לעפ"י שהוא גדול מבעלי מין לחבר, הרי הוא שרץ בחותו המין, ולא ידעתי זה כי קוף קוף חרבה מין עוף וגדול מעטלף וח"כ לימנו הקטן במינו · ורמב"ן ז"ל פי' שפרושו בנדו ההולך על חרבע, כי כל עוף מילך על שני רגלים טוחרו זקוף ורחבו למעלה וסומך על כנפיו להתעופף תמיד, ולכן יקרא עוף בכף ועוף בתם, אבל בעלי ד' רגלים הולכים כמוכים, וגוחרם ורחבם למטה כשרגלים ולכך יקרא שרץ העוף, ודבריו נכונים · ואמנם על מלת שריצה אמר רמב"ן ז"ל בפי' ישרצו המים (בראשית א' כ'), שלדעת מנקלוס ענין שריצה כטעם תנועה, שתרגם שרץ ורמש ריחשא דרקים, ואמר שיפה פי' · ולדעתי לאמת שענין שרץ לשון חיות ותנועה, אבל לבד יקראו כן הפחותים שבבע"ח, כי אם זה יורה שאין בו רק נפש חיה מתנועעת, לא כמעלת נפשות החיות והבהמות והעופות, שים להן פעולות שונות שכמפורש, וגם הם בעלי עצמות, אבל כל הולך על ארבע פחותים מהן מאד, והזוחלים כלם שרץ הן, כי אין בחאד מהם ענין תנועת הכבד, והם השרץ האורן על הארץ, כי החיות והבהמות מלבד תנועתם ומעשיהם הטבעיי', יש להם מדות, והם בעלי למוד לתמימי בני אדם, כמו הסוס לרכוב ולהלחם ולשחוק, והשור לחרוש, והחמור לשאת משאות, והכלב יכיר בעליו וישמור בית אדוניו, וכיוצא בכל אלה, כן העופות בעלי למעד השיר וכיוצא, ואין גם אחד מחדות הללו בחיות הים, ולא בשרץ העוף

והרץ

שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: כא אַךְ אֶת־
זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף
הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לֹא
כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר
בָּהֵן עַל־הָאָרֶץ: כב אֶת־אֶלֶּה
מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת־הָאַרְבֶּה

לו קרי לטינו

זאלל אייך אזין גרייל ווין:
(כא) יעראך דירפט אירר
פאלגענדעז פאן פיערפיסיגען
געפליגעל עסען: וואז צוויא
שפרינגפיסע האט אבער־
האלב דער רעכטען פיסע,
דאמיט אויף דער ערדע צו
היפפען: (כב) פאלגענדע
דירפט אירר אלזו דאפאן
עסען: ארבה, סלעם

עַל אַרְבַּע שְׁקָצָא הוּא לְכוֹן: (כא) בְּרַם
יָת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל רִיחֲשָׁא דְעוֹפָא
דְמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע דִּי לֵיהּ קַרְסוֹלִין
מֵעִלַּוֵי רִגְלוֹהִי לְקַפָּצָא בְּהוֹן עַל אַרְעָא
(כב) יָת אִילֵּין מִנְּהוֹן תֵּיכְלוּן יָת גֻּבָּא

לזניה

זנובין וכרעין ויתושין וחגבים: (כא) על
ארבע. על ד' רגליו: ממעל לרגליו. סמוך
לגוחרו יש לו כמין ארבע רגלים לבד שני רגליו
וכשרוצה לעוף ולקפוץ מן הארץ מתחזק בהותן
שתי רגלים ופורח ויש מהן הרבה כאותו
שקורין בלגו"שטא (הייפשרעקין). אבל אין
אנו בקיאין בהן שארבעה סימני טהרה כאחרו
בהן ד' רגלים ד' כנפים וקרסולין לעו כרעים
הכתובי' כאן וכנפיו חופין את רובו וכל סימנין הללו מצוי' באותן שביבותינו אבל יש שארבה
ארוך ויש שאין להם זנב וכריך שיהא שמו מגב ובזה אין אנו יודעים להבדיל ביניהם

באור

ושרץ הארץ, זולתי התנועות והמעשים הטבעיים שיעשה כל מין מהן בחקו ובטבעו, לפילו הוא
במדבר אין יוצב, ואם מעשיהם הם ממלאות תמיד דעים, גם מפיקים הרוחה לאדם, כמו
מעשה הדבורה ותולעת המשי ודגים כיוצא בהם, אין זה רק התנועה הטבעית שלהן, שעל
ידיה תעשה זאת ותפיק טובתה, כמו שתפיק האדמה זרועיה, והחרים יפיקו המחצבים, אבל
אינן בעלי למוד ולא לתשמישי האדם, וכן בבריות המים ובחיות היס, אין גם אחד לתשמיש
כזה, על כן כלם נקראים שרץ כאחרו מכל שרץ המים, הגי שהעופות והטמאים בשם שרץ
יקראו, ולכן אמר ישרצו המים שרץ נפש חיה, ובפרושנו על ספר בראשית האמרנו: שקץ
הוא לכם, לאכלם כי אתם עמי, ועל כן אמר לכם לא שהם שקץ בעצמותם, כי הם מעשה
ידי יוצר ב"ה: (כא) אך את זה תאכלו, מי שיש בו סימן זה המפורש לפניכו מותר באכילה:
ממעל לרגליו, פי' רש"י ז"ל סמוך לגוחרו יש לו כמין שני רגלים לבד ד' רגליו, וכשרוצה
לעוף ולקפוץ מן הארץ, מתחזק בחותן שני כרעים ופורח, וידוע שהלה הנמים שמתחזק בהן
לפי שהם ארוכים קנריס מארבעה רגליו בשעה שהינו קופץ, דומים לכרעים שהן עד הברך,
כי בשעה שרוצה לקפוץ מפשיט כפלי כרעיו ומז יתריכו יותר מרגליו, כי כוען חותן בקרקע
ומניף גופו על ידיהן וקופץ: לנתר בהן על הארץ, אמר רחב"ע ז"ל אין לו לא, והמתרג'
אמר לקפוץ בהן כמו מקפץ והטעם דומה, אבל למה אין לו לא והוא מבטון ויתר ממקומו,
שנופל על הקפיצה ממקום למקום, ונראה מפשט הכתוב שבעלי ד' רגלים לו שהם מעופפי',
לו הולכים ברגליהם, ובעלי שתי כרעים, לבד שיעופו בכנפיהם, וילכו ברגליהם כמו
הזבובים, ק' כנפים ג"כ ממקום למקום בחרן, בלי עזרת כנפיהם ורגליהם, אלא בכרעיהם
ממעל לרגליהם, ולכן אמר לנתר בהן על הארץ, כי יעופו בכנפיהם, ובחרן ילכו כזבובי'
על רגליהם, כעדות הכתוב לך לית זה תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע, למדנו שגם

לְמִינוֹ וְאֶת־הַפַּלְעָם לְמִינֵהוּ
וְאֶת־הַחֲרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־
הַחֻגָּב לְמִינֵהוּ: כג וְכֹל שֶׁרֶץ
הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים
שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: כד וְלֵאֵלֶּה
תִּטַּמְּאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם
יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: כה וְכָל־הַנֹּשֵׂא

מנבלתם

תרגום אשכנזי

סלעם, חרגול, אונר חגב,
נאך אללען ארטען דער־
זעלבען: (כג) אללעז איבריגע
קריכענדע נעפליגעל, דאז
בלאם פיער פיסע דאט,
(אונר קיינע שפרינגפיסע)
זאללען אייך איין גרייל זיין:
(כד) אן פאלגענדען זאללט
איהר אויך פעראונריינigen:
נעמליך ווער דאז אאז דאפאן
בעריהרט זאלל ביז אבענד
אונריין זיין: (כה) אונר ווער
פאן

רש"י

ניטמס: (כג) וכל שרץ העוף וגומר • בא
ולמד שאסים יש לו חמם טהור: (כד) ולאלה •
העתידין ליאמר למטה בעבין תטמאו כלומר
בנגיעת"ם טומאה: (כה) וכל הנושא
מנבלתם • כל מקום שבאתי' טומאת מגע
קשורה מטומאת' מגע שהיא טשוכה כנום

נגדים

תרגום אונקלוס

לְזַנְיֵהּ וְיָת רְשׁוֹנָא לְזַנּוֹהִי וְיָת חַרְגּוֹלָא
לְזַנּוֹהִי וְיָת חַגָּבָא לְזַנּוֹהִי: (כג) וְכֹל
רִיחֲשָׁא דְעוֹפָא דִי לֵיהּ אַרְבַּע רִיגְלִין
שְׁקָצָא הוּא לְכוֹן: (כד) וּלְאִלֵּין
תְּסְתָּאֲבוּן כָּל דְיִקְרַב בְּנִבְלְתְּהוֹן יְהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא: (כה) וְכָל דְיִטּוֹל

מנבלתהון

באור

הטהורים מהלכי רגלים הם, ונוסף בטהורים הקפץ שאוכים בכרעיהם, ויש לנדד לזה לשון
רש"י ז"ל שהנאמו על זה: (כב) את אלה מהם, בעלי השמות המכויין לפניו: את הארבה,
לא נתקו לבאן לגמי, לפי שאין בידנו לתרגמם: (בג) וכל שרץ העוף, כבר כתבתי זה
למעלה, פי' רמב"ן ז"ל לפי הפשט כתוב כל שרץ העוף תמיד לו ארבע רגלים לבד, ואין לו
כרעים הנזכרים שקץ הוא לכם, ורש"י ז"ל כתב בא ולמד שאסים יש לו חמם טהור, וזהו מדרש
חכמים נת"כ, ואם כן לא לאסרה תורה מאוסרי כרעים, כי אם בבעלי ארבע רגלים, אבל
בעלי חמם שאינם מותרין, ולאב"ע ז"ל אמר יתכן שיש שרץ העוף ד' רגלים, ולא ילך בהן רק ישוף
לבדו, פי' דבריו ממה שאמר ההולך על ארבע, הייתי מתיר בעל ארבע שאינו הולך רק משופף,
הוצרך לומר עוד לאסר לו ד' רגלים שאם שאפילו אינו הולך שקץ הוא, אבל אין הדעת סובלת
שבעל ד' רגלים לא ילך: (כד) ולאלה תטמאו, פרשבו למעלה (פסוק ח'), והוא מבנין
הפעל, ודגש הטי"ת על חסרון תי"ו הנבין, כלומר כשתגעו בהן, אתם מטמאין עצמיכם,
ותצטרכו להטהר קודם שתגעו לא הקדש ולא לגיעת למקדש: ולאלה, פי' רש"י ז"ל העתידין
ל האמר למטה תטמאו, וכן פי' רשב"ם ז"ל ולאלה תטמאו לא תגעו בנבלתם ומפרש והולך
בהמות טמאות, וזהו דרך אמת, ודברי ראב"ע ז"ל זריס שאמר ולאלה תטמאו לכל שרץ העוף
בעל ד' רגלים, ואת אלה תשקצו מן העוף (כלומר העופות הטמאים) ודעת אקרים שפי' אלה
לכל הבהמה וכל הולך על כפיו, ולפי דעתי שמלת אלה על כל המזכרים למעלה, ומלבד
שדבריו מותרים קבלת אזניתו, אין הכתוב מזמע כן, שהרי בזרטים ועופות טמאים מדבר,
שאמר וכל הנוגע בנבלתם יטמא וגו', אבל ולאלה תטמאו כך משמעו האמורין למעלה
לפש"י שאמרתי אותם בלאלה, בשתם אין מטמאים במגע ובמשא, ואת אלה שאפרוש בענין

מלבד

שמיני יא

מִגְּבֶלְתָּם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב: כו לְכָל־הַבְּהֵמָה
אֲשֶׁר הוּא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה
וְשֶׁסַע אֵינֶנָּה שֹׁסַעַת וְגֵרָה
אֵינֶנָּה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם
כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא: כז וְכָל־
הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה
ההלכת

תרגום אשכנזי צב

פֿאַן אירהרעם אַזוע טראָגט,
מום זויגע קלידער וואַשען
אונד בין אַבענ־ אונרין זיין:
(כו) איבערהויפט, אַלע
פֿיערפֿיסיגע טהירע, דיא
געטהיילטע אַבער ניכט דורך־
געשפּאַלטנע קלויען האַבען,
אַדער ניכט ווירקויענד
זינד, דיוע וואַללען אייך און־
רין זיין: ווער דיא (נאַך
אירהרעם טאָדע) בערירט
זאָלל אונריין זיין: (כז) ויאַז
אונטער פֿיערפֿיסיגען טהירען
אויף

תרגום אונקלוס

מְגַבֶּלְתָּהוֹן יְצַבַּע לְכוּשׁוֹהִי וְיֵהֵי מְסָאַב
עַד רַמְשָׁא: (כו) לְכָל בְּעִירָא דְּהִיא
פְּרִיכָא פַּרְסָא וְטַלְפִין לֵיתָהָא
מְטַלְפָּא וּפְשָׁרָא לֵיתָהָא מַסְקָא
מְסַאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן כָּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן יֵהֵי מְסָאַב: (כז) וְכֹל דְּמְהַלֵּךְ עַל יְדוֹהִי
בְּכָל חַיְתָא

ר"ש"י

נגדיס: (כו) מפרסת פרסה ושסע לינגה
זוסעת. כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה
אבל למטה היא מחוברת כאן למדך שבגלת
בהמה טמאה מטמאה ובעונין שבסוף הפרק
פירש על בהמה טהורה: (כו) על כפיו,

באור

מלבד שאסרתים בלאכילה בדרש הענין גם תטמאו בנבלתם, גם לכל הבהמה אין לו טעם רק
כפי הפי' המקובל, כי אב על ולאלה תטמאו ופי' לכל הבהמה וכל הולך על כפיו, אבל אם
ולאלה על החמורין למעלה, הי' לו לומר וכל הבהמה: כל הנגע, כאן פי' מה משפט נוגע
בנבלה, שיטמא על הערב, לא עוכץ לאחר, ולמדנו שהחמור למעלה ובנבלתם לא תגעו תהיו
לחייבו מלקו', אלא משמעו הרוכה להיות עהור, לא יגע בנבלתם, והכתוב קצר כאן בעדרה
שצריך טבילה להעהר מטומאתו, ועוד יתבאר (פרשה ט"ו י"ח): (כח) וכל הנשא מנבלתם,
כל מקום שכתוב טומאת מצד חמורה מטומאת מגע שהיה טעונה כבוס בגדים, כמו בדרי"ן ז"ל:
יכבס, כל לשון כבוס בכל המקרא נופל על בגדים לא על הגוף: (כו) לכל הבהמה, [ר"ת
הין שמוש הלמ"ד בזה כמו למ"ד ולאלה תטמאו החמור למעלה, שהרי בפוף החמור עשוי ס הם
לכם, אבל הוא למ"ד הכללי שזכרתי לך פעמים רבות, שעניינו בל"ח (מיכרזיפט, כמו לכל
יתדות האהל]: אשר היא מפרסת פרסה, שיש בפורן בהמה כעין מבעל, אבל שום את
לינגו שסע, שהיו חלוק לשתים, והם הפום והחמור והנעבר"ח כמו שבארתי למעלה (פסוק
ג'), ורשב"ם ז"ל אמר לשעם' שהיא מפרסת פרסה, אבל שסע הין סדוקה כסוס וחמור, ויפה
פי', לכל רש"י ז"ל אמר כגון גמל שפרסתו סדוקה, אבל למעה היא מחוברת, וחברו על זה
(פסוק ד'): טמאים הם לכם, ליזהרו עמי טמאים לאכילה, וכן אמר לכל וכל הולך על
כפיו, למדנו מפורש שבעלי שני סימני טומאה אסורים באכילה, ולכן מצדרש לא תאכלו
החמור בדרש הענין לכל בעלי סימן אחד על כל הטמאים שבענין, שהרי באמר לכל הלאו טמא
הוא לכם, וכן בעלי ג' סימנין שבאמר גם בהן טמאים הם לכם, עיין להם בדין זה: (כו) וכל
הולך על כפיו, הם בעלי שני סימני טומאה, שהין להם פורן כעין מבעל, אבל אוכף

תרגום אשכנזי

אויף טאַפּפען געהט, דיוע זאָלל־ען אייך אונריין זיין: ווער דאַו אַאו ראַפּאָן בע־ריהרט זאָלל ביו אַבענד און־רין זיין: (כח) ווער פּאָן איהרעם אַאוע טראָגט, מוס זיינע קליידער וואַשען, אונד בים אַבענד אונריין זיין: דיוע אַלוֹאָ זאָלל־ען אייך אונריין זיין: פּאָלגענדעז

שמיני יא

הַֽהֹלֶכֶת עַל־אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: כח וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם: ס

וזה

רש"י

כגון כלב ודוב וחתול: טמאים הם לכם למגע

עד רמשא: (כח) וריטול ית נבלתהון יצבע לכושוהי ויהי מסאב עד רמשא מסאבין אינון לכון:

ודין

תרגום אונקלוס

דמהלכא על ארבעה מסאבין אינון לכון כל דייקרב בנבלתהון יהי מסאב

באור

לנגעות, הם הנקראים בכתוב הולכים על כפיהם, כי נעלי פרסה הולכין על לפרכם כעל מנעל, וכלל הולך על כפיו כל הבהמות והחיות שנעולם, כי מלבד שלשה שהמרכו בפסוק שלפניו, החזירים כלם הולכים על בשר כף רגלם, וכן הלדס הולך על כפו כמו כל מקום תלדוך כף רגליכם (דברים כ"ח כ'), וכן תאר לח נפתחה כף רגלה הנג על הארץ (שם כ"ח כ"ו), ים כפות ידים וכפות רגלים, כי מלת כף שרשו כפף, כמו יון טפף טף ונקרא פנימית היד כף, לפי שהלדס יוכל לכפוף לאחה, כמו שרמזנו (פרשה ג' ג'), וכן נאמר כפות זהב שתים עשרה, לפי שהם כפופים כתבנית יד כפופה, וכן נקרא תחתית הרגל כף, לפי שיוכל לכפוף לנעשות רגליו לנד פנים, ונעשה ככף, לנל שרן העוף והשרן השורן שתין להם כף רגל לכפוף, נקראו הולכים על רגליהם, וזה ענין ברור, ורש"י ז"ל פי' וכל הולך על כפיו, כגון כלב ודוב וחתול, וכן פי' רשב"ם ז"ל, ואיני מבין מה בין אלו לנשאר ב"ח שנקראו הולכים על כפם, גם בגרייתא דת"כ לח אמרו כן, לנל שנו כל הולך וגו' זה הקוף, כל הולך להניח את הקופד ואת חולדת הסנאים, ואת לדכי השדה ואת כלב היס, וזהו לענין טומאה, וזכרו בריות הללו המשונים מטעמים לאחרים, ואינו צריך לפשט הכתוב, סוף דבר לפרושנו כתוב דין לאסור לאכילה ודין טומאה ברוח הענין בנעלי סיתין אחד, וכתוב אחה חיסור לאכילה וטומאה בנעלי פרסה שתין שסועים ואינן מעלה גרה, ואח"כ כתוב שתיהן בהולך על כפיו שתין לו פרסה כלל, ובסוף הענין זכיר דין טומאת נבלה בנעלי שני סימנין טהורים הטהורים לאכילה, בכל החיה ההלכה על ארבע, לפרושי זולתנו מה טעם הוסיף לומר כן, וכל הענין מדבר בחיות ובהמות ההולכים על ארבע, אבל לפרושנו שהולך על כפיו כולל כל הבריות שתין להם פרסה, ים להן כף רגל שכלן הולכים על כפות רגליהם, ולפי שבכלל זה גם כן העוף הטהור, שים לו כף רגל ויוכל לנפפו והולך על כפו, הזורך לומר שתין לסור זה לאמור שלח בכל חיה ההולכת על ארבע, לח העוף, וכן למעט הלדס ההולך על כפו, וכמ"ש (פסוק ג'), וכן להוציח קנת יון הרמש ההולך על כפו, שתינו מטמח במותו: טמאים הם לכם, לאכלם באכילה, כמפורש ברוח הענין: בנבלתם, לפי שלח זכר עד הנה לותן שתין להם פרסה כלל, לאמר בנבלתם כשהן מתים, לח כשהן חיין: (כח) והנושא, לשון נשיאה על המתעלטל ממקום למקום ע"י דבר לחר, כמו ויסחו את התבה (בראשית ז' י"ז), רוח הקדים נשח את הארבה (שמות י' י"ג), כאשר ישח החומן את היונק, ונשח המים רוחק (דניאל ב' ל"ה), וכן כאן

שמיני יא

תרגום אשכנזי צג

כט וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ
הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד
וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ׃
ל וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה
וְהַחֹמֶט וְהַתִּנְשָׁמֶת׃ לא אֵלֶּה
הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ כָּל־
הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא עַד־
הָעָרֶב

(כט) פֿאלגענדעז זאלל אייך
אונריין זיין אונטער דען קריך־
טהירען, דיא אויף דער ערדע
קריכען: דאז וויזעל דיא
מויז, אונד דער לויבפראש
(י״מ שילדקראטע) נאך
אלל־ען ארטען: (ל) דער
איגעל, דער כח, אונד דיא
אידעקזע דיא בלינדשלייכע
(י״מ שנעקע) אונד דער מויל־
וואורף: (לא) דיזע זאלל־ען
אייך אונריין זיין אונטער דען
קריכטהירען: ווער זיא נאך
זאלל
איהרעם טאדע בעריהרט,

תרגום אונקלוס

(כט) וְדֵין לְכוֹן דְּמְסָאֲב בְּרְחֲשָׁא
דָּרָחִישׁ עַל אַרְעָא חוֹלְדָא וְעַכְבְּרָא
וְצַבָּא לְזַנְוֹהִי׃ (ל) וְיָלָא וְכוֹחָא וְהַלְטָתָא
וְחוֹמְטָא וְאֶשׁוּתָא׃ (לא) אִלֵּין דְּמְסָאֲבִין
לְכוֹן בְּכָל רִיחֲשָׁא כָּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן
בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי מְסָאַב עַד רמשא

רש״י

למגע: (כט) וזה לכם הטמא · כל שומאות
הללו חייבן לחיסור אכילה חלח לטומאה ממש
להיות טמא במגען ואסור לאכול תרומה
וקדשים וליכנס במקדש: החלד · מוסט״ילה
(בל״ח ווזל): והעכבר · פויי״ט (והוא פרויט ·
בל״ח פרחש) שדומה לנפרדע: (ל) אנקה ·
הרי״ן (והוא העריסח״ן בל״ח חינגל):
הלטאה · לי״שרדה (בל״ח מ״ידעקס) · חומט ·
לימ״ה

באור

שמיטה ממקומה, וכן אמר רשב״ם ז״ל והטעם מסיט ממקומו לעפ״י שלא נגע, לכל אם
טענו כבלה על כתפו, ולא נגע ולא זז ממקומו חייב טמא וכן שכיבו במס׳ זבים, ובתרגום
ירושלמי מתורגם טעם מסיט: טמאים הם לכם, למגע ולהיסט: (כט) וזה לכם הטמא,
דרשו עליו רבותינו בת״כ שהרי בסמוך אמר אלה הטמאין לכם, לפי שפרטן בשות, וכן
הארץ השורץ על הארץ טמא לאכילה, כמשמעו בסוף הענין (פסוק מ״ב), לכל אין טומאת
הללו בענין אכילה, שלא לטומאת טמא במגען ולאסור לאכול תרומה וקדשים:
השרץ על הארץ, למעט כדוגמתן שבמים: החלד, [כתב רש״י ז״ל מוסט״לה, והוא
בל״ח (ווזל): והעכבר, פירש״י פויי״ט, וברש״י כ״י (פרויט) והיא חלה טוסכת בלשון ההוא
כעין המלה בל״ח (פרחש, פרחט), והרד״ק כתב גרייב״ט בלע״ז, והוא הנקרא בל״ח
(גרשספרחש), ור״ח בחור פתרו (זילטפרוט), והוא (זילדקרעט): (ל) והאנקה, פירש״י
הרי״ן, והוא העריסח״ן, ובל״ח (חינגל): והכח, רש״י לא פתר התיבה בזאת כלל, ותרגום
יב״ע גם הם לא תרגמו לותה, וכן עשה המתרגם התשבצוי, ויש בתרגו׳ המזרח מין (לייזעקס)
נקרא בערבי (גחרי״ל), והוא נודע לרוב כחו וגבורתו, כאשר כתבו עליו בעלי התולדות בל׳
ערב, ואין לו שם מיוחד בלשון לחר: והלטאה, פירש״י לישרד״ה ובל״ח (לייזעקס):
והחמט, פירש״י לימ״ה, בל״ח (בלינדשלייכי): והתנשמת, שלפ״ח, והוא שלפ״ע,
ובל״ח (מויזווארף)]: (לא) אלה, המיוחין למעלה: במותם, לכל הבהמות אמר בנבלתם,
ובשרצים במותם, ושרץ מת גם הוא נבלה שכן כתוב לו בנבלת שרץ טמא (פרש׳ ה׳ ג׳), וכן
כתיב בענין וכל אשר יפול מנבלתם עליו, לולי לפי שהשרצים כלם שקן הם, שמנה שרצים

יצחו

תרגום אשכנזי

שמיני יא

זאלל ביז אבענד אונריין זיין: (לג) אונד אללעז, וואָרויף עטוואָז פֿאָן איהנען נאָך איהרעם טאָדע פֿאללען ווירד, זאלל אונריין זיין: עז זייא האלצערנעז גע= ראָטהע, נעוואַנט, פֿעלל אָדער זאַק, אללעז גערָאָטהע וואָ= מיט מאָן עטוואָז פֿערריכטען קאָן: עז מום איין וואַסער געטראָאָן וועררען, אונד בלייבט אונריין ביז אבענד, הערנאָך איוט עז רין: (לג) ווען עטוואָז דאָפֿאָן אין

הָעֶרֶב: לג וְכָל אֲשֶׁר־יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם ׀ בְּמוֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר: שביעי לג וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ

אשר

ר"ש

לימ"ה (בל"ג בלינדזלייבע). תכזמת • עלפ"ת (ויהוי טאפע. (בל"ג מויל ווילרף): (לב) במים יובא. ולף לאחר טבילתו טמא קוף לתרומה עד הערב ולק"ל ועיר בהערב

תרגום אונקלוס

אירדניז

רַמְשָׁא: (לג) וְכֹל דִּי יִפֵּל עֲלוֹהִי מִנְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי מְסָאַב מִכֹּל מָאן דְּאָע אוֹ לְבוּשׁ אוֹ מְשַׁךְ אוֹ שַׁקָּא כָּל מָאן דִּי תִתְעֲבֵד עֲבִידְתָּא בְּהוֹן

דִּי

בְּמַיָּא יִתְעַל וְיֵהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא וְיִדְכֵּי: (לד) וְכָל מָאן דְּחַסַּף

באור

ינהו מן הכלל לטמא, ולפי שגרועין מכלם לפעמים לטעות שגם בחייהם בשרם קרוי נבלה, פירש כאן במותם, ואין זה כמו וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה (פסוק ל"ט), שלבד מתה, מכל שקוטה שחיטה מטהרתה, אלא במותם לפילו שקוטים, שכיון שהם שקן לאכילה, שוב אין הכריגה מועלת להעלותם מטומאתם, ולמד מטומאת בהמות וחיות הטמורות למעלה, אלא שרבותינו ז"ל סמכוהו למלת בהם ודמר בהם לפע"י שהם שקוטים: (לב) וכל אשר יפל, כל שיהיה כי הארץ מטמא בבעדשה, ולכן נכתבו הדיוים הללו לכל השרלים, ובלחת קחר גם לנבלת בהמה וחיה, שאם נפל מנבלה בשיעור טומאה על אחד מן הכלים הטמורים נעכן מטומאין כארץ: מכל, ולא כל כלי עץ, ולמדו חכמים לחיו כלים מטמאין, וחיזו מהן לחין מקבלים טומאה: עץ, ולא כלי אבנים ולא כלי לדמה מפי' רשב"ם ז"ל, וכלי לדמה הם לחתן שלא קלו בחור, לכל כלי כתר הקלוין בחצ, לפע"י שלא יתבטל בהן לחין ככלי חרס: בגד, כמל לו פשתים מפי לו קנבוס: או עור, של בהמת וחית החרן, לכל עור חית היא לחיו מקבל טומאה, מה בגד גדולו בחרן, לף עור שגדולו בחרן: שק, טלית של נוצת עזים, מפי' רשב"ם ז"ל, כלומר כל העשוי מנוצת עזים מקבל טומאה כשק, ונלמד שק ללמד שצריך שיהיה טווי ואורג פרט לקבלים לטמיחות שאינן ארוגין, לחין מקבלים טומאה, שהרי להלן כלמר וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים (במדבר ל"ו כ'), ומעשה עזים לעמת שק הנלמר כאן, ולמדנו שכל מעשה עזים מקבל טומאה, ולפי שנלמר כאן שק פתח למדנו שגם העשוי מעשר חזיר ומוכנה של פרה מקבל טומאה, ולמדין טומאת מת וטומאת שרץ כל לחד מקבלו, זוהי שטת חכמינו ז"ל והוא הפשט הנרור: אשר יעשה מלאכה בהם, ולא תמיש כסוי, שלין עושים בתוכם כלום, מפי' רשב"ם ז"ל: במים יובא, זוהי הטבילה המטהרתו מטומאתו, ואם לא יבוא במים לזכו יוצא מדי טומאתו לעולם: וטמא עד הערב, לפע"י שיובא במים עדיין טמא כל יום הטבילה עד

הערב

שמיני יא

אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כָּל אֲשֶׁר בְּרֹתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹרָן תְּשַׁבֵּרוּ: לג מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא

תרגום אשכנזי צד

איררדנעז געשיררע פַּאללען ווירד: זאָ זאָלל אַללעז וואַז דרין איזט, אונריין זיין, אונד דאַז געשיררע זעלבוט מיסט איהר צערברעכען: (לד) פָּאן אַללען אַרטען שפייזע, דיא געגאָסען וווערדען, אונד וואָראַן וואַסער געקאָכטמן איזט, זאָלל

תרגום אונקלוס

דִּי יִפֵּל מִנְּהוֹן לְגַוֵּיהּ כֹּל דִּי בְגַוֵּיהּ יִסְתָּאַב וְיָתֵיהּ תְּתַבְּרוּן: (לג) מִכָּל מֵיכַל דִּי מִתְאֲכַל דִּי יֵעָלוֹן עֲלוֹהִי מַיָּא יִהֵי

רש"י

הטמא: (לג) אל תוכו. לזן כלי חרס מטמא מלא מחוירו: כל אשר בתוכו יטמא. הכלי חוזר ומטמא מה שבתוירו: ואותו תשברו. למד שאין לו טהרה במקוה: (לד) מכל האוכל אשר יאכל. מוסב על מקרא העליון כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר בא עליו מים והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא וכן כל מקרא אשר יטמא בכל כלי והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא למדנו מכאן לכל מוכשר ומתוקן לקבל טומאה מיס פעם אחת מקבל טומאה לעולם וחפי' כנוד וריעים לטומאה כמים שכך יש לדרוש המקרא

חרס הטמא יטמא למדנו מכאן לדברים הרבה עד שיבואו עליו מים פעם אחת ומשבאו עליו והיין והשמן וכל הנקרא משקה מכשיר אשר

באור

ערב וזו טהר, ורבותינו ז"ל דרשו וטמא וטהר כאחד, שהוא טהור לאחר טבילה לאוכלין ולמעשר, וטמא לתרומה עד שיעריב שמש: (לג) וכל כלי חרש, כלי עפר שקולין לותן בתוך: אל תוכו, לאו כלי חרס מטמא מלא מחוירו, בין כגע בדופנו בין לא כגע, בין שנפל לתוירו, בין שכפה הכלי על הטומאה, ואשר יפול דבר בתוכו, וכן וכל אשר יפול עליו מהם במותם בין כפל ארץ עליו בין כגעו הן בארץ: כל אשר בתוכו יטמא, פי' רש"י ז"ל הכלי חוזר ומטמא מה שבתוכו, כלומר מה שבתוכו כטמא מן הכלי עצמו, לא מחוירו, שלא הכלי לאחון, והאוכלין שבתוכו שכי לטומאה, וכמו שהכלי נעשה ראשון לטפ"י שלא כגע בטומאה, כן הכלי חוזר ומטמא לאוכלין שבו לטפ"י שאינו כוגע בהן, כגון שמוכחים האוכלין בכלי, ואין כלים מקבלין טומאה מאויר כלי חרס, והרי האוכלין אינן כוגעין בכלי חרס הטמא, לטפ"ל הם טמאים, וכן אם הכלי מלא חרדל, שהכלי אינו כוגע בכלי אלא בזה שסמוך לדפנות, ולטפ"כ הכל טמא שהרי לאר כל אשר בתוכו יטמא, ואי אתה יכול לומר שכל אחד מטמא חברו שהרי אין כביכה בכל אחד, ועוד שאין לוכל מטמא לוכל, ועוד ת"כ זה שבי תת אלישי ואלישי לא יעשה רביעי, ומתוכו שבי למדו רז"ל לתוכו לאחון שמדבר על אויר לטפ"י שלא כגע: ואתו תשברו, לאו יוכל מטומאתו עד שיבער שלא יהא ראוי עוד למלאכתו הראשונה, אבל אין לו טהרה במקוה, לטפ"י שאין טומאה דבר ממש שתבלע בחרס, כמו בלוע של איסור, שנאמר בו וכלי חרס אשר תבשל בו יבשר (פרשה ו' כ"ח), העולה עליו תורת שאינו יוצא מידי דפיו לעולם, כאן גזרת הכתוב הוא, וכן פי' רש"י ז"ל: (לד) מכל האכל, פירש הכתוב ענין הראשון כל אשר בתוכו יטמא, שאי אתה אומר גם כלים שבתוכו טמאין, שלא מכל האוכל לא אמרתי לך שלא לוכלין ומשקין, ולמדנו שאין ולד הטומאה מטמא כלים: אשר יאכל, לאדם, פרט לאוכלי בהמה, וכרת לסריח: אשר יבוא עליו מים יטמא, צריך שיהיה מוכשר לקבל טומאה, על ידי מים שבאו עליו, אבל אם לא באו עליו מים אינו מוכשר לקבל טומאה, ואם כבר אמר בענין וכי יותן מים על זרע ונו', (פסוק ל"ח), זהו בטומאת

תרגום אשכנזי

שמיני יא

זאלל אונריין זיין : אויך אללעז געטרענק , דאז גע־ טרונקען ווירד , זאלל אין אללערלייא געפֿעס אונריין ווערדן קאנגען : (לה) אללעז , גוואַרויף עטוואז פֿאַן איהרעם

יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא : לה וְכֹל אֲשֶׁר־ יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו יִטְמָא

תנור

באַקאַפֿען

רש"י

תרגום אונקלוס

מאַכר יבוא עליו מים מן כל משקה מאַכר יהיה בכל כלי יטמא החוכל . ועוד למדו רבותינו מכאן שאין וכל הטומאה מטמא כלים אבל אינו יכול יהיו כל הכלים מטמאים מאויר כלי חרס ת"ל כל מאַכר בתוכו יטמא מכל החוכל לוכל מטמא מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס לפי שהארץ מאַכ הטומאה , והכלי שנטמא ממנו וולך הטומאה , לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים שבתוכו . ולמדנו עוד שהארץ שנפל לתוך תנור והפת בתוכו ולא נגע הארץ בפת התנור רחוק והפת שנייה ולא נאמר רוחין לפת התנור כאלו מגע טומאה ותהי הפת תחילה שאם היתה אומר כן לא נתמעטו כל הכלים מליטמא מאויר כלי חרס שהרי טומאה עצמה נגעה בהן מגבן . ולמדנו עוד על ביאת מים שהיא מכשרת זרעים שלא אם כן נפלו עליהן משכתבו שאם היתה אומר מקבלין הכאר במקובר אין לך שלא נאו עליו מים ומוק אומר מאר יבוא עליו מים ולמדנו עוד שאין לוכל מטמא לחרים שלא מסכן ים גו כביכה שנאמר מאר יאכל לוכל הנאכל בפת אחת ויערו חכמים

יְהֵי מְסָאַב וְכָל מַשְׁקֵי דִי יִשְׁתֵּי בְּכָל מָאן יְהֵי מְסָאַב : (לה) וְכָל דִי יִפֵּל מִנְּבֵלְתְּהוֹן עֲלוֹהִי יְהֵי מְסָאַב תנור

באור

מגע , לפי שנטמא מאויר כלי חרס שהוא חדום בפני עצמו , הייתי אומר אפילו אינו מוכשר יטמא , לכך כתוב מאר יבוא עליו מים , ומלת יבוא אינו אלא עתיד במקום עבר , שאם לא נאו עליו מים בשעה שהי' בכלי חרס , ונאו עליו אם יגע אינו טמא : וכל משקה אשר ישתה בכל כלי , מים יין ושמן וכיוצא , שהיו בכלי חרס שנטמא גם הן טמאים מאוירו , ועשה אותי קליקות , לפי שהולרך לומר לכל לוכל מאר יבוא עליו מים , לכל משקין מוכשרין ועומדים : בכל כלי , להוציא מי בורות שיהין מקבלים טומאה , וכמו שפירש למטה בענין , וכן לענין כלי חרס אם כפחו על מי בור , אין המים הנכנסים באויר טמאין בעוסס מוכשרים , זהו כפי הפשט , ויש מרבותינו ז"ל שאמרו אין למשקין טומאה מן התורה כל עיקר , ודרשו וכל משקה מאר ישתה , לענין הכשר , שהיין והשמן וכל הנקרא משקה מכשיר זרעים לטומאה כמים , וכך פתרון המקרא מאר יבוא עליו מים לו כל משקה מאר ישתה בכל כלי יטמא לוכל , ועל זה שניהו (עדיות פ"ק ד') העיד יוסי בן יועזר איש צרידא וכו' ועל משקה בית מטבחיים דכן : משקה , שם , וחכי הייתי משקה פועל הרמב"ם ז"ל : (לה) וכל אשר יפל מנבלתם עליו יטמא , לפי פשוטו עד כאן דבר מכלי עץ שהיכין תוך ועל בגדים ועל כלי חרס שלא יטמא מגבו , ועתה ידבר על שאר כלים ממתכות שהן מטמאין מגבן , שכל מאר יכול מהן עליו יטמא , ואין כריכין שבירה , שלא טהילה כמו כלי עץ , לכל בת"כ דרשוהו על מאר מן המת : תנור וכירים יחץ , שהיהן חרס מחרסי החלמה , ומטמאין מאויריו , ואין לטעות שהכתוב גוזר כן גם על תנור וכירים של מתכות , שהרי אמר יותן , ואין למתכות נתינה , וכן אמרו בת"כ , שלא"פ שנתינה על הריסת מכובר , וגם תנור מתכות אפשר לאחזו בחזק , כולל הנתינה גם שבר חלקיו , וזה לשיטת במתכות , שלכל אין דיכן ככלי חרס , שאריכין להיות מתטלטלין , ואם קטועין בקרקע אינן מקבלים טומאה , שאין טומאה במכובר ותנור וכירים שעפ"י שקטועין בקרקע , מקבלין טומאה , מגזרת הכתוב הוא , ולכך חלקן משאר כלי חרס , כך נראה בעיני

לפי

שמיני יא

תַּנּוּר וְכִירַיִם יִתָּץ טְמֵאִים הֵם וְטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם: יא אַךְ מַעְיָן ובור

תרגום אשכנזי צה

באַקאָפֿען אונד הערד מום איינגעבראָכֿען וועררען, זיא זינד אונריין: דיוע אַלֿאָ זאָלֿען אייך אונריין זיין: (לו) אַבער קוועללע אונד

תרגום אונקלוס

תַּנּוּר וְכִירַיִם יְתֻרְעוּן מְסַאֲבִין אִנּוּן וּמְסַאֲבִין יְהֹון לְכוֹן: (לו) בְּרַם מַעְיָן וגוב

ר"ש"י

חכמי' לין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת: (לה) תנור וכירים. כלים המטלטלים הם והם על קרס ויש להן תוך ושופת על נקב החלל את הקדרה ושניה' פיהם למעלה: יתץ. שלין לכלי חרס טהרה בטבילה: וטמאים יהיו לכם. שלא תאמר מכוח

באור

לפי פשוטו, וזה בזבח רמב"ם ז"ל שאמר בפי' המשנה (כלים פוף פ"ה) שכל הכלים הנכוין בארץ טהורין, מלבד תנור וכירים שבארץ הכתוב, ורש"י ז"ל שפי' תנור וכירים כלים המטלטלין הן, והן כלי חרס, ויש להן תוך ושופת על נקב החלל, ושניהם פיהם למעלה, לין כוונתו שחוזן מתטמאין מלא בתלוש, שכל הוא כותן טעם למה מתטמאין כשהן מחוברים, לפי שהן כלים המטלטלין ממקום למקום, ולזו מדבקין בטיט לארץ שלא לפי שעה, וכן רציתי לו בזבח (דף קכ"ה ע"ב) שאמרו תנור וכירים יותן, סד"א כיון דחוברים בארעא כגופי' דארעא דמי קמ"ל, ופי' רש"י ז"ל שהייתי אומר שהן כשאר בתים ולקרקע דמי הוחיל וחוברן ולא לקבלי טומאה, קמ"ל יותן, דאע"ג דשייכא בי' לשון נתינה, כלומר דמחובר הוא טמא, וכל שכן מחובר כתינה, ולכן פי' כאן כלים המטלטלין הן, ולין זה כדברי רא"מ ז"ל שכתב שרש"י ז"ל חולק בזה על רמב"ם ז"ל, גם רמב"ן ז"ל כתב בא ללמד שיהיה דין התנור והכירים שהן עשויין מטיט, ומסיקין החור מתוכן וחופין הפת בתוכן בחנורן לקרקע, שיקבלו טומאה ולין להם שהרה במקוה כדין כלי חרס שהן הקדרות והקתוניות החפויות בכבשן שהן מטלטלין, וראב"ע ז"ל שאמר התנור גלחם לאפות, והכירים לבשל הבשר יותנו כי טמאים הם ושת גזרת מלך, תולי כוון למה שאמרנו שלין דינן כשאר כלים המחוברים לקרקע, ואם לין זאת כוותו לא הבינתי טעמו, שעל כלי חרס אמר ג"כ ואותו תשברו: יתץ, שרשו נתץ, מבנין פועל כמו לא יקם, לא שתייב להתיזו, שלא שלין לו טהרה בטבילה, ולא שיתבטל הדק לעפר, שלא כמו שקבלו חכמינו ז"ל ושכוי בשם' כלים (פ"ה ו' ט'), ומלת נתינה במקום על הרישת הדברים המחוברים בארץ, כמו ונתן את הבית (פרשה י"ד מ"ה), שיפריד חלקיו עד היסוד, ואת מגדל פנואל נתץ (שופטים ח' י"ז), ותתנו הבתים (ישעי' כ"ב י') ודומיהן, וכן כלן דבר על המחובר בארץ שצריך שיתבטל לחלקים, גם להסיעו מיסודו שגורר הטיט המדביקו בקרקע, וכן שכוזו בשם' כלים (פ"ה ז'), ורמב"ן ז"ל כתב אמר יותן ולא אמר יפשר, ללמד שלין צריך לשברן עד שלא ימצא במכתתו חרס לחתות עם מיקוד, שלא יהרסם ולא יבטל לעשות מלאכתם, כי ענין נתינה הרישת בכין כמו ונתנו הבתים, וכתן הבית, ופרושו במלת נתינה יפר, שכל תמה לכי עליו מה שפי' במלת יפשר והרי בכלי חרס נאמר ואותו תשברו, ואם כשברו עד שלין עושים מלאכתם טהורים, וכן תנור שם חלקי עד שיהיו עושה מלאכתו הרי הוא שבירתו, שלא הוצרך לומר יותן ללמדנו שמדבר גם על המחובר בארץ, וכן פי' רש"י ז"ל בזבח דנתינה לא שייכא שלא בבכין מקיפר, וכשלין מחובר שבירה שייכא בי', וכל שכן תלושין שמטמאין, כמו שבארנו למעלה משמו, ויותן מלמד שאפילו בתלוש שם לינו משבר חרסיהן, שלא מסיר הלמודין שמתחברים בהן יוצאין מידי טומאתם, ומחובר יוסף גם ממקום חבורו, כן כ"ל, ושיוסף גם ממקום חבירו בקרקע, לין זה בהולאת מלת יפשר: טמאים הם, כל זמן שהן שלמים הרי הן בטומאתן לעולם; וטמאים יהיו לכם, פי' רש"י ז"ל שלא תאמר מטוך שני לניתנם ת"ל

תרגום אשכנזי

שמיני יא

אונר ציסטערנע , וואַריז
וואַסער אויפֿבאַהאַלטן ווירד ,
זאָלל ריין בלייבען : וואַז הין־
געגען ראַז אַאז בעריר־ט
זאָלל אונריין ווין : (לג) פֿאָללט

וּבוֹר מִקְוֵה־מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר
וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא : לג וְכֵי
יפל
פאן

רש"י

מכוה לכי לכותכם ת"ל וטמאי יהיו לכם מס
רבה לקיימן בטומאתן רשאי : (לו) אך מעין
ובור מקוה מים . המחוברים לקרקע ין
מקבלי' טומאה ועוד ים לך ללמוד יהיה טהור
הטובל בהם מטומאתו : ונוגע בנבלתם יטמא . לפי' הוא בתוך מעין ובור ונוגע בטומאתם
יטמא

תרגום אונקלוס

וְגוּב בֵּית כְּנִישַׁת מַיָא יְהֵי דְכֵי וּדְיִקְרַב
בְּגֶוֶיהוֹן יְהֵי טְמָאָב : (לו) וַאֲרֵי
יפל
אדי

באור

וטמאים יהיו לכם עם רבה לקיימן בטומאתן רשאי , וכן שכן בברייתא דתורת כהנים :
(לו) אך מעין ובור מקוה מים , פי' רמב"ן ז"ל ין המים במקוה מקבלין טומאה בחבורם
לקרקע עם יפול בהם הטומאה , וכן אמר רשב"ם ז"ל לפי הפשט ין מים מכונסים בקרקע
מקבלין טומאה , אלא כמו שפירש למעלה משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא , ולשטת מקצת
מרבותינו ז"ל שאמרו ין טומאה למשקין כל עיקר מן התורה , ח"כ גם בתלוש טהורין , נריך
לפרש זה הכתוב שמדבר על טהרת הטומאות במקוה , ולכן פי' רש"י ז"ל אך מעין ובור מקוה
מים המחוברי' לקרקע ין מקבלין טומאה , ועוד ים לך ללמד יהי' טהור הטובל בהן מטומאתו ,
ולפי שעד הנה זכר כל הכלים וחוכלין ומשקין המקבלים טומאה , זכר עתה חוכלין ומשקין
שאין מקבלין טומאה , והן חוץ המחוברין לקרקע , והוא שאמר אך מעין ובור מקוה מים ,
לעפ"י שינע בהן טומאה יהיה טהור , וכן כל זרע זרוע בקרקע טהור : מעין , כמו אתה בקעת
מעין ונחל (תהלים ע"ד ט"ו) , נחל היה הנהר הגדול ההולך אל הים ומעין הוא נחל הנוזל אל
הנהר , כמו המצלת מעינים ונחלים (שם ק"ד י') , וחס המעיין טהור כל שכן הנהר , [ח"ה
ירצה שהמים כאשר יצאו ממקורם המכוסה למקום נגלה , יקראו מעין , וכאשר ימצאו וילכו
מעט בחוץ יקראו נהר או נחל , והוא ענין המצלת מעינים בנחלי' , שע"פ גזרתו יצלו מי המעין
אל הנחל] : ובור , חפיר בידי אדם , כמו כי יכרה איש בור (שמות כ"א ל"ג) , ומקוה מים שמוך
לבור בגניבה , כלומר בור שנקווים בו מים כי ים בור ריק אין בו מים , וכן פי' רשב"ע ז"ל ,
וח"כ מקוה לשיכה מים כוכעים , וכן דעת רבותינו ז"ל שאמרו דין תורה שם סאה מים
בין שאובין בין שיכין שאובין מטהרין , ובור הכתוב כאן הוא מים שאובין , וזה דעת רשב"ם ז"ל
(ה' מקוואות פ"ד ח') אלא שמדברי סופרים מים שאובין פסולין למקוה ולמלוה בהיקש את"כ ,
שאמרו מעין מה מעין כידי שמים אף מקוה בידי שמים , פרט למלא בכתפו ועשה מקוה מתחלה ,
מי מה מעין אין בו תפיסת יד אדם , אלא שפירשו ידי אדם , אף מקוה שאין בו תפיסת יד
אדם ת"ל בור , כלומר שנכרה בידי אדם הרי שהעלה קנקנים בריצה הגג לנגבם וירדו גשמים
ונתמלאו אובר את הקנקנים , והמים היורדי' מהן לבור כשרים למקוה : ונגע בנבלתם יטמא ,
כבר אמר למעלה שנבלת העוף מטמא , אבל הוקרך להזכיר , לעפ"י שמעין ובור טהור , אם
ים בהן חוכלין או אדם או כלים הנוגעים בעוף מתטמאין בו , ולא תאמר כל שבמעין חיטו מקבל
טומאה , וזהו שאמר בת"כ ונוגע בנבלתם יטמא , הלל אומר תפילו אם נתוך המים , שהייתי אומר
הוחיל והחזק מעלה את הטמאים מטומאתן , והמקוה מעלה את הטמאין מטומאתן , מה החזק
מכלה את הטהורים מלהטמא , אף המקוה יכול את הטהורים מלהטמא , ת"ל ונוגע בנבלתם
יטמא , לפי' אם נתוך המים , פי' החזק מעלה את הטמאים , אם זרע מחכל טמא בחזק ונזרע
בה יכלה מידי טומאתו , וכן מקוה מטהרת טמאי' , הייתי אומר כשם שהחזק מכלה את הטהורים
מלהטמא , שהמחובר לקרקע אינו מקבל טומאה , כן המחובר למעין לא יקבל טומאה :

וכי

שמיני יא

יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל־כָּל־זֶרַע
זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵע טָהוֹר הוּא׃
לח וְכִי יֻתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל
מנבלתם

תרגום אשכנזי צו

פֹּאז איהרעם אַאזע אויף זאַמען, רער צום אויזעען בעשטיממט איזט, איזט ער ריין׃ (לח) איזט אַבער וואַסער אַן דען זאַמען געבראַכט וואָרדען, אונד עז פֹּאלט פֹּאן

תרגום אונקלוס

יִפֹּל מִנִּבְלָתְהוֹן עַל כָּל בַּר זְרַע זָרוּעַ
דִּי יִזְדְּרַע דְּכִי הוּא׃ (לח) וַאֲרֵי יִתְּיַהֵב
מַיָּא עַל בַּר־זַרְעָא וְיִפֵּל מִנִּבְלָתְהוֹן

רש"י

יטמא אלא תלמר ק"ו ומה מטהר את הטמאים מטומאתם ק"ו שיגיל את הטהורים מלהטמא לכך נלמר וטנע בנבלתם יטמא׃ (לז) זרע זרוע · זריעה על מיני זרעונין׃ זרוע · אם דבר הוא כמו ויתנו לנו מן הזרעונים (דניאל א׳)׃ טהור הוא למדך הכתוב אלא הוכשר ונתקן לקרות לוכל לקבל טומאה עד שיבואו עליו מים׃ (לח) וכי יותן מים על זרע · לזקר

באור

(לו) וכי יפל מנבלתם, זהו דין לוכלין טהורים, כמו המים שנקרקע לוין מקבלים טומאה, כך לוכלין המחוברין לקרקע לוין מקבלים טומאה, לכן כשנפל מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא׃ זרע, כל תבואת השדה נקרא זרע, כמו עשב מזריע זרע (בראשית א׳ י"ב), הא לכם זרע (שם א׳ כ"ט), וכן הילודים נקראים זרע כמו ולזרעך אחריך (שם י"ג ז׳), זרע אדם וזרע בהמה (ירמיה ל"א כ"ז), וכאן שמדבר על זרע שמתי האדמה, הלוא יפרי העץ והירקות, הוסיף זרוע, שהן הזרעונין הנזרעים בארץ ומחוברין בה׃ [זרוע, שם דבר, כמו ויתנו לנו מן הזרעונים (דניאל א׳), זרעונים לשון רבים, וזרוע לשון יחיד, והשעור זרע זרוע, זריעה על מיני זרעונין, (רש"י ורשב"ם)]׃ אשר יזרע, שדרכו להזרע ועושה פרח בארץ או אשר יזרע, כמו אשר הוא זרוע עתה ועומד בשדה, שמדרך הכתובים לדבר בלשון עתיד, כמו ואם נגב ינגב מעמו (שמות כ"ב י"ח), אם טרף יטרף, יביאהו עד (שם ל"א י"ב), וכיוצא בהן׃ טהור הוא, שהמחובר לקרקע לוינו מקבל טומאה, ואפילו תלוש שהמחובר לקבל טומאה ונטמא, וחזר וזרעו בארץ וכשרש בה, לעפ"י שאין זרעו כלה, הנומח ממנו טהור, וכמו שזכו בת"כ מלוין לזרעים טמאין שזרען טהרו ת"ל אשר יזרע טהור, שאם תאמר גם המחובר מקבל טומאה, לוך הבדיל הכתוב בין זרעים מוכשרים לזרעים שאינן מוכשרין, וכי יש זרעים מחוברים בעולם שלא ירדו עליהן גשמים, אין זה שלא שהכתוב הרחמן מטהר המחוברין שלא יקבלו טומאה לעפ"י שנתנו עליהן מים וודאי, והכתוב הזכי מבדיל בתלושין המקבלין טומאה, בין אם הוכשרו במים קלח הוכשרו, ועכשיו ידעינו שכשם שאין מחוברין מקבלין טומאה, כן אין מוכשרין במחובר, שאם תאמר לעפ"י שאין טמאין במחובר, המים היורדים עליהן מכשירין לותן לקבל טומאה לכשיתלשו, לוך יאמר בתלושין וכי יותן מים על זרע וגו׃ שעכשיו אם יותן יוכשר ואם לאו אינו מוכשר, ואין לך תלוש שלא הוכשר בעודו מחובר, הא פי' מה שאמרו (חולין קי"ח ע"ב) כשם שאין מקבלין טומאה אלא לכשיתלשו, כך אין מקבלין הכשר עד שיתלשו, וכמדומה לי שנדברנו מתישב מה שהוקשה שם לתוספות ז"ל, כן כ"ל בפשט מקרא זה, אבל רש"י ז"ל פי' למדך הכתוב שלא הוכשר ונתקן לקרות לוכל לקבל טומאה עד שיבא עליו מים, ולפי' זה הכתוב איותר כי לאחריו אמר וכי יותן מים על זרע וגו׃ טמא הוא לכם, מכלל שאם לא הוכשר במים טהור, גם אבל כלי חרס כשר אמר אבוא עליו מים (פסיק ל"ד), וכמו שדקדק עליו רש"ס ז"ל, אולי קשה דבריו ז"ל בלשונו וכותבי שאלא למד היכי הכשר ומצרי להיות בתלוש וכמו שנאמרו, ורשב"ם ז"ל פי' אשר יזרע בקרקע טהור, כל זמן לקרקע היכי מקבל טומאה אם כדברנו: (לח) וכי יתן מים על זרע, מלמד על זרע תלוש שהינו מקבל טומאה עד שיוכשר על

פֿאָן איהרעם אַאוע דרויף :
זאָ זאָלל ער אייך אונריין זיין :
(לט) ווען פֿאָן דעם פֿיה , דאַז
אייך צו עסען ערלויבט איזט ,
איינעז פֿאָן זעלבזט שטירבט :
ווער דאַז אַאז דאַפֿאָן בע־
ריהרט , זאָלל ביז אַן דען
אַבענד אונריין זיין : (מ) ווער
פֿאָן איהרעם אַאוע איסט ,
מום זיינע קלײדער וואַשען
אונד ביז אַן דען אַבענד
אונריין זיין : ווער פֿאָן איהרם
אַאוע טראָגט מום ווינע קלײדער וואַשען אונד ביז אַן דעם אַבענד

מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא
לָכֶם : ס (לט) וְכִי יָמוּת מִן־
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם
לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב : (מ) וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב
וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו

אונריין

רש"י

תרגום אונקלוס

לאחר שנתלם שלש תאמרים הכשר במחובר אין
לך זרע שלא הוכשר : מים על זרע . בין מים
בין שאר משקים בין הם על הזרע בין זרע בכל
לתוכן, הכל כדרם בת"כ : וכפל מנבלתם עליו .
לפי שמצינו מן המים שלא הקפידה תורה שלא
להיות עליו שם לוכל ומזירד עליו הכשר
קבלת טומאה פעם אחת אוב ליטו נעקר
ליטמו : (לט) בנבלתה . ולא בעצמות
וגידים ולא בקרנים וטלפים ולא בעור :
(מ) והנוגע את נבלתה . למורה טומאת
משא מטומאת מגע שהנושא מטמא בגדים והנוגע אין בגדיו טמאין שלא כאמר בו יכבס
בגדיו : והאוכל מנבלתה . יכול תטמאנו לאכילתו כשהוא אומר בנבלתם עוף טהור לא
יאכל לטמאה בה אותה מטמאה בגדים באכילתה ואין כבלת בהמה מטמאה בגדים
באכילתה בלא משא כגון שם תחבה לו מבידו בבית הבליעה ת"כ מה ת"ל האוכל ליתן שיעור
לנושא ולנוגע כדי לאכילה והוא כזית : וטמא עד הערב . לע"פ שטבל בריך הערב שמש :

הטרן

לאחר שנתלם שלש תאמרים הכשר במחובר אין
לך זרע שלא הוכשר : מים על זרע . בין מים
בין שאר משקים בין הם על הזרע בין זרע בכל
לתוכן, הכל כדרם בת"כ : וכפל מנבלתם עליו .
לפי שמצינו מן המים שלא הקפידה תורה שלא
להיות עליו שם לוכל ומזירד עליו הכשר
קבלת טומאה פעם אחת אוב ליטו נעקר
ליטמו : (לט) בנבלתה . ולא בעצמות
וגידים ולא בקרנים וטלפים ולא בעור :
(מ) והנוגע את נבלתה . למורה טומאת
משא מטומאת מגע שהנושא מטמא בגדים והנוגע אין בגדיו טמאין שלא כאמר בו יכבס
בגדיו : והאוכל מנבלתה . יכול תטמאנו לאכילתו כשהוא אומר בנבלתם עוף טהור לא
יאכל לטמאה בה אותה מטמאה בגדים באכילתה ואין כבלת בהמה מטמאה בגדים
באכילתה בלא משא כגון שם תחבה לו מבידו בבית הבליעה ת"כ מה ת"ל האוכל ליתן שיעור
לנושא ולנוגע כדי לאכילה והוא כזית : וטמא עד הערב . לע"פ שטבל בריך הערב שמש :

מְנִבְלָתָהּן עֲרוֹהִי מְסָאֵב הוּא לְכוֹן :
(לט) וַאֲרֵי יְמוּת מִן בְּעִירָא דִי הִיא
לְכוֹן לְמֵיכַל דְּיִקְרַב בְּנִבְלְתָהּ יְהֵי
מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא : (מ) וְדֵיכוֹל
מִנְּבְלָתָהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיְהֵי מְסָאֵב
עַד רַמְשָׁא וְדֵיטוֹל יָת נִבְלָתָהּ יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי ויהי

באור

ידי מים לאחר שנתלם , ואילו שני הכתובים מדברים בעכין אחד , הראשון בשאינן מוכשרין ,
והשני כשהוכשרו , כי' לומר וכי יותן עליו מים , אבל לפי שהמקרא הראשון בזרעים מוכשרים ,
חזר ואמר בשני על זרע , כלומר על זרע תלוש שאינו זרוע עתה בארץ : יחן , מבנין פועל בין על
ידי בעל הזרעים , בין שלא מדעתו , כגון ע"י לאחר או שירדו עליהן גשמים , והיה לפשר לומר
כי יבואו מים על זרע , כמו שנאמר למעלה לאחר יבוש עליו מים , ולמלו רבותינו יותן כמו יתן
בקל שהוא בארמי , לשע"י שגם הגשמים מכשירים , לריך שירדו בתחלתן לו בסופן לרצונו , כמו
שביארו (מכשירין פ"ו מ') : (לט) וכי ימות מן הבהמה , לאחר שפרט טומאת הטמאים לאכילה ,
הן בעלי סימן טומאה מ' , והן טמאים המפרישים פרסה , והם טמאים המלכי' על כפס , וא
עתה ללמד דין טומאה לבעלי אתי סימני טהרה , שמותרין לאכילה ע"י שחיטה , ואז אין בהם
טומאה , כי אין בשרם ראוי לבלה , כמו שבארנו (פר' ה' ג') , אבל כי ימות מאליו ממיני
הבהמ' הכשרה , או שנתבלה בשחיטה פסולה , בשרה נבלה ומטמא כנבלת הטמאים לאכילה :
לכם לאכלה , שאינה אוסר באכילה בשחיטה לאויר : בנבלתה , בשר הנבלה נאכל ומרוח ,
ואם למרו ולא בעצמות וגידין , ולא בקרנים וטלפים , ולא בעור , כי חלקי הגוף הללו אם

לתשמיש

וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ (מח) וְכָל־
הַשֹּׁרֵץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ
הוּא לֹא יֵאָכֵל׃ (מט) כֹּל הוֹלֵךְ עַל־
גחון

תרגום אונקלוס

וְיֵהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃ (מח) וְכָל
דְּיִתְּחַשׁ עַל אַרְעָא שִׁקּוּצָא הוּא
לָא יִתְאֲכֵל׃ (מט) כָּל דְּמְהַלֵּךְ עַל
מעוהי

תרגום אשכנזי צז

אונריין זיין׃ (מח) אַלֶע
קריכטהיר, דאָו אויף דער
ערדע קריכט׃ אויט אין
נרייל ואָלל נישט גענעסן
ווערדען׃ (מט) וואָו אויף
דעם

רש"י

(מא) השרץ על הארץ. להוציא את היתושין שנכלסין ושנפולין ואת הזיזין שנעשים שהרי לא שרטו על הארץ אלא בתוך האוכל אבל משיצאו לאויר ושרטו הרי כאשרו׃ לא יאכל לחייב על המאכיל כאוכל ואין קרוי שרץ אלא דבר כמוך קנה רגלים שאינו נראה אלא כרוחש וכד׃
הולך

באור

לתשמישי האדם, כי מעצמות וקרנים וטלפים יעשו כלים ומגידין נימין לכלי שיר, והעור יעשה למלאכה, ואין שם נבלה עליהן ולכן אין מטמאין׃ (מ) והאכל מנבלתה, על דרך הפשט הכתוב מדבר באוכל כדרך האוכלים, שבוע ושתה מה שהוא לאוכל, ושתה במגע ובמשא, והוצרך לכך שלא תחמר לאוכל טומאתו יותר חמורה מטומאת ערב, וכתב לאכל בהמה טהורה, בעבור שהאדם בנקל יטעה ויאכל ממנה שיעשוד שהיא שחוטה, וה"ה לנבלות בהמות החכורות, אלא שדבר הכתוב בהוה, וכפי מדרשו בא ליתן שיעור לשתוע ולשתוע שהיא כדי לאכילה והיא כזית, וכתב בנבלת בהמה טהורה, וה"ה לכלן מפני רמב"ן ז"ל׃ וטמא עד הערב, לחמר שעבל׃ (מא) וכל השרץ, ליסור לאכילת חיות ובהמות עופות ודגים טמאים מפורשים למעלה, לבד שרץ האדמה והולכים על רגליהם, שלא זכר עדיין ליסור לאכילתן, שלא מכה רק שמנה שרצים המטמאין במותן, בא עתה לתת ל"ת על לאכילתן, לזן יוצא מן הכלל בין שמנה המטמאין, בין שבריהן שהיכן מטמאין בין רוחצין בין הולכין על רגליהן, כלם שקן שם ואסורים באכילה׃ השרץ, פי' רש"י ז"ל לזן קרוי שרץ אלא דבר כמוך קנה רגלים שהיכו נראה שלא כרוחש וכד׃ וכבר גליכו דעתנו (פסוק ד') ששרץ יאמר בכל מין על הפחותים שבהן, וכל חיות הארץ הם על שתי מינין, קצתן מפריסי פרסה, וקצתן הולכים על כפם, שים להם כף רגל שיוכל להכפף, לכל השרצים הן לזתן הרוחשים, הן בעלי רגלי' דקים שאין להם כף, לא קראם הולכים על כפם, אלא בעלי רגלים כל הולך על ארבע עד כל מרבה רגלים (פסוק מ"ב), וכן שרץ העוף אין לו כף רגל, אמר גם בהם ההולך על ארבע (פסוק ד'), לשר לו כרעים ממעל לרגליו (פסוק כ"א), וקצתם שים להם כף כלולים בכלל כל הולך על ארבע, ולא אמר כל הולך על ארבע כפות רגליו, לפי שמקצת בעלי ארבע אין להם כף רגל, גם אין נוכך להאמר, כי בבהמות הוכרך לומר כן להבדילם מבעלי פרסה, וכל המליכות שבעכין מיוצרות לפי פרושנו׃ השרץ על הארץ, גם העוכן שם אין לו סנפיר וקשקשת אמור, וכבר הזהיר על שרץ המים למעלה (פסוק י"ח), ולפי שכל שצר במי' בין טהורין בין טמאין נקרא שרץ, וכאמרו ישרצו המים וגו', וכמ"ש למעלה (פסוק ד'), לכן כאן שהזהיר על כל השרצים, הוכרך להוסיף העוכן על הארץ, להוציא שרץ מים שים לו סנפיר וקשקשת, זהו כפי פשוטו, עוד למדו רבותינו העוכן על הארץ, להוציא העוכנים בפירות ולא יאמר לאויר שמותרין, ולכן אמרו עד שיצאו לאויר ושרטו׃ שקץ הוא, לשעכן מה שם תועבה ושקץ, לשעכן מאכילה שלא יאכלום ישרצ, ופרשתיו למעלה׃ (מב) כל הולך על גחון, כל המוציכים הטמאין שבארץ שאסר למעלה, כלם בעלי רגלים, על כן הודיע שמאסרי רגלים ההולכים על גחון, כגון הנחש והולעים הדומים לה ההולכים על בטנם כלם שקן שם ולשון גחון שחייב לשון את וכופל על מעיו, ובלשון תלמוד מיתתך גוחא גחין ולחיים לה׃ ויראה בעיני כי הנחש בבריאתו לשונה היה הנכבד שבכל חית הארץ הולך על כפיו כנראה בפ'

תרגום אשכנזי

דעם בויכע שלייכט, אַרער
אויף פֿיערן נעהט, בין
אויף יעדען פֿיל־פֿיסיגע,
איבערהויפּט אַללען קריכנדע,
דאָס נאָהע אַן דער ערדע
קריכט: וואָללט איהר ניכט
עסען, דען וויא זינד אויין
גרויל: (מג) מאַכט אייערע
זעעלען ניכט צום גרויל,
דורך קריכענדע טהירע

שמיני יא

גָּחוֹן וְכָל־ הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד
כָּל־מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל־הַשֶּׁרֶץ
הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם
כִּי־שֶׁקֶץ הֵם: מג אַל־תְּשַׁקְּצוּ
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ

ווי דבתי וסיף תני סתורס בלומיות השרץ

רש"י

(מב) הולך על גחון. זה נחש ולשון גחון
שהיו' שהולך את וניפל על מעיו: כל הולך
להביא השלשולין ואת הדומה לדומה: הולך
על ארבע. זה עקרב: כל. להביא את
החפושית לשקר"ט בלע"ז וגרסה שהוא בל"ז
(שקרפיטן) ואת הדומה לדומה: מרבה
רגלים. שרן שיש לו רגלי' מרובו ועד זכבו
לכלן ולכלן יקירין לו ניכט"פיש (הוכדרט
פיסר. ליין וואלפס) שמו כך: (מג) אל תשקצו. בחכילתן שהרי כתיב בנפשותיכם ואין
איקל

תרגום אונקלוס

מְעוֹהִי וְכֹל דְּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע עַד
כָּל גַּוְיוֹת רַגְלִין לְכֹל רְחֵשָׁא דָּרֵחֵשׁ
עַל אַרְעָא לָא תֵיכְלוּנוּן אֲרֵי שִׁקּוּצָא
אִנּוּן: מג לָא תְשַׁקְּצוּן יָת נַפְשָׁתְכוֹן בְּכָל
רִיחֲשָׁא דרחש

באור

ברחצית, וכשתקלל כתוב לו תרור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה (ברחצית ג' י"ד),
לפי שכלן ירדו ממעלתן, אתה תרור מהן, כי לא תפול כפי מעלתך, אלא על גחונך תלך
אלא יהיה לך רגלים כלל, ותשוה עם הנחש שבארץ האדם, כגרסה מפרשה זו: [וכל הולך
על ארבע, זה עקרב: כל, להביא את החפושית ואת הדומה לדומה (ת"כ), וגרס' שבדפוס
חפושית (חשקרבוט) בלע"ז, וגרסה שהוא (שקרפיטן), ובשבי הכ"י שבידי מיכו]: [עד כל
מרבה רגלים, זה כל"ל, שרן שיש לו רגלים מרובו ועד זכבו לכלן ולכלן, ויקורין לו ניכט
פיש, (הנגדרט פיסר [וואלפס, שמו כך), וכל להביא את הדומה והדומה לדומה (ת"כ)]:
מרבה רגלים, שם לשרן ידוע, וכמו שאמרו רז"ל בת"כ, זו כלל, ושעור המקרא כל נעל
רגלים יותר מד' מסורין גם כן עד השרן הנקרא מרבה רגלים: לכל השרץ השרץ, גם כלן
הוסיף הכתוב על האחרן בשביל שרבי שמעון בעלי סנפיר וקשקשת, ורבותינו ז"ל דרשו להביא
תולעים שבעיקרי זתים ותאנים, לשון פרשו נקרא שרץ על האחרן לפי שמתפשר הפרי
לשנים, וי"ח להביא תולעים שבחילבן שבמו, [ושמוש הלמ"ד לכל הוא לכלול הפרטים הנזכרים
בל"ח (חיברהויכט) כמש"ל]: (מג) אל תשקצו את נפשותיכם, עכשיו פירש מה שאמר
בעכין לשוטת של שקץ ושל טומאה, כי בשרץ המים ובעוף ובשרצים נאמר בכלן שהן שקץ,
ובבהמה וחיה נאמר לשון טומאה, ותאמר לית קרלוס שקץ וטמאים, וכלם מעשה ידי יוצר
ברחשית הן, על כן אמר אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ, לא אמר בכל השרץ
השורץ על האחרן, לפי שפסוק זה כולל כל הכתוב בפרשה, על שרץ המים ושרץ העוף ושרץ
האחרן, אמר אל תשקצו את נפשותיכם, לשון שהנבריות הללי ל נן שקץ בעכם, בשרך
נפשותיכם היקרות שקץ הם, כי משקצים את נפשותיכם, ומלת נפש בתרגו (פרשה ג' ח')
שנקראת נשמת האדם נפש, בשביל שהיא קשורה בגוף, ופועלת נדם האדם, שעי"כ פועל
האדם פשוטותיו תחת השמש, ולפי שפעולת האדם נריכין להיות נזהר ובשרון לשמור תורה
ומצוה

שמיני יא

הַשֶּׁרֶץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם: (מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תטמאו

תרגום אשכנזי צח

טהירע: פֿעראונרייניגט אייך ניכט מיט רעפטילבען, דען איהר קאָנגט זעלבט דורך זיא אונרייניג געשעפֿע ווערדען: (מר) איך בין דער עוויגע אייער גאָטט: איהר מיסט אייך אַלזאָ הייליג האַלטען, זאָ ווערדע איהר

הייליגע געשעפֿע זיין, דען איך בין דער הייליגע: איהר טיסט אייך אַלזאָ יאָ ניכט דורך

תרגום אונקלוס

דְּרָחֵשׁ וְלָא תִסְתָּאֲבוּן בְּהוֹן וְתִסְתָּאֲבוּן פּוּן בְּהוֹן: (מד) אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אָנָא ולא

רש"י

שיקון נפש בשנץ וכן לל תטמא בתכילתם: ונטמתם בם. לם לתם מטמאי' בהם בתרן לף לכי מטמא לתכם בעולם הבא ובימות משלה: (מד) כי לכי ה' ללהיכם. כשם שלכי קדוש שלכי ה' ללהיכם כך והתקדשתם קדשו עלמכ' למטה והייתם קדושים לפי שלכי לקדש לתכם למעלה

באור

ומצוה להזהיר על עצמו לור חכד שלהיו, נלטוו ישרל להשתמר מכמה דברים ומלכלות לאכול' הגורמים שקון נדם, שלל יוכל לקבל כח נשמתו כרלוי, ועי"כ מתרחק מלור העליון, ולם לין לכי יודעים סוד הטומלה הפנימית הזלת, כמו שלין לכי יודעין טעם טומלות הגוף הניגע בהן, ועל הסוד הזה לומר לל תשקצו לת נפשותיכם, שהדברים גורמים שקון נדם שבו מבוד נפש הלדם ונשרו, וכתב רלב"ע ז"ל ולל תשקצו להיות מגולית ומטונפות, ולל תטמלו בהם, ידוע כי הגוף הנלכל יסוד נשר בגוף החוכל: ולא תטמאו בהם, לם תלכלם, לל שמזיק על הניגיה, וכן לומר רם"י ז"ל לל תשקצו בלכילתן, שהרי כתיב נפשותיכם, ולין שקון נפש בימנע, וכן ל תטמלו בלכילתן, וירלו' שהדבר כמו שלמרנו שהוא ל"ת על חיה ובהמ', שלינן לכילות שנח' בהן טומלה, כמו בגמל שלמר טמל הוא לכם (פסוק ד'), וכן בחגרין בעלי סיפין לחד, ובמיכים מפריסי פרסה החסורים לומר טמלים הם לכם (פסוק ד"ו), וכהולך על כפיו לומר טמלים הם לכם (פסוק ד"ט), ועל כלן מזהיר כלן על לכילתן ולומר ולל תטמלו בהם, ול"כ תוהרת כלם מפורשת בתורה, ללל שבנעלי סיפין טומלה לחד היסיף מבדרם לל תלכלו, ודברי על זה למעלה (פסוק ז'): ונטמתם בם, לם תטמלו בהם, תדעו שתדבק טומלתם בכם לל בבשר כבוגע בטומלה ללל הנפש, שלל תפעל כח הבשמה בכם וכמ"ש, וזהו שלמרו רבותינו ז"ל לם תטמלו בהם, סופכם לימלל בם, כי קלקול הנפש שהם גורמים יהיה סבה שתטמלו ותתרחקו מעל פני, ומלת ונטמתם חסר לל"ף, כמו מרבית השבה (דברים י"ל י"ב), ויומר רלב"ע ז"ל י"ח שהן שרשים, כמו מדוע נטמינו בעיניכם (לייב י"ח ג'), וטעמו כולם שהין לו דעת, והוא כי' כלה מסכים לפרושנו: (מד) כי אני ה' אלהיכם, לני כוהג עמכם בדרך הקדש, לל כדרך שלני נוהג עם שלר העמים, וזה כולל דברי הברית שכרת עם לברה' ושרע, ובלרנוהו בפי' לם' ברחשית: והתקדשתם, לכן נריכין לתם להתקדש ע"י החקים והמשפטים שנותיתי לתכם, עשין ול"ת, ולם לבני נח התרתי כל נפש חיה ללכלה, לתם תבדילו בין מה שלסרתי ובין מה שהתרתי, ולם תעשו כן והייתם קדושים, מבטיח לני לתכם שתהיו קדושים, כי לת רוח קדשי לתן בתוככם: כי קדוש אני, דרכי בקדש, ולתם נריכין להדמות ללי כלמרו והלכת בדרכיו, ועוד כי קדוש לני, עמי הקדושה ויש בידי לקדש לתכם

תרגום אשכנזי

דורך קריבענדע טהירע פֿער־
אונרייניגען : (מה) דען איך
בין דער עוויגע , וועל־כער
אייך אויס מצרים געפֿיהרט
האַט , אום פֿאַן אייך אַלז
אייגער גאָטט פֿערעהרט צו
זיין : איהר מיסט אַלזוֹ הייליג
זיין , דען איך בין דער
הייליגע : (מו) דיזעז איזט דאַז
געזעטץ פֿאַן פֿיערפֿיסיגען
טהירען

שמיני יא

תְּמַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־ מצטיר
הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ : מה כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי : מו זֹאת תּוֹרַת הבהמה

רש"י

למעלה ולעולם הבא : ולא תטמאו וגומר • לעבור עליהן בלאוין הרבה וכל לאו מלקות ותהו שמורו בגמרא לכל פוטיתא לוקה ארבע כמלה לוקה חמש נרשה לוק' שם : (מה) כי אני ה' המעלה אתכם • על מנת שתקבלו מנותי העליתי אתכם . (דבר אחר כי אני ה' המעל' אתכם בכולן כתיב והוצאתי וכאן כתיב המעלה תבת דבי ר' ישמעאל אלמלא לא העליתי

את

תרגום אונקלוס

וְלָא תְסַאֲבוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּכָל רְחֵשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא : (מה) אֲרֵי אֲנָא יְיָ דְּאַסֵּיק יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֵאלָהָא וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא : (מו) דָּא אוֹרַיְתָא דבעירא

באור

לתכם , על כן תשמרו בהבטחתי שמרתי והייתם קדושים : ולא תטמאו , פי' רש"י ז"ל לעבור עליהן בלאוין הרבה , וכל לאו מלקות , וזהו שאמרו בתלמוד לכל פוטיתא לוקה ד' , כמלה לוקה ה' , נרשה לוקה שם , וכל זאת כפי פשוטו לפי שבכל הענין נאמר בשרצים לשון שקץ ולא לשון טומאה , לכך אין תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ , שמלבד השקץ גורמים טומאת הנפש שאמר עליו וטמאתם נפש : הרמש על הארץ , מלת רומס לגשתי , שבהזכר בהמה וחיה עם השרצים בעלי רגלים ורוחשים , נקראים הם רמש , כמו תולדת הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ , רומה למלת שרץ שהוא גבוה רומה שאין בו יתרון רק התנועה , כן רמש שאין בו יתרון רק הרמיסה , ומלה רמש בשי"ן רומה למלת רמס בסמ"ך , וכלן על ההליכה לכלות כמו תרמסנו רגל (ישעי' כ"ו) , ורמס וטרף ואין מציל (מיכה ה' ז') , רומס מנרי (שם ז' י"ב) , וירמסהו העם (מ"ב ז' י"ז) , כלומר שנמקוס שדורסים מכלים ומשחיתים : (מה) כי אני ה' , שמא תאמרו למה לותנו הוא ה' החקים האלה , ולא הוה כן לכל גוי , על כן אמר אתם חייבים לעבדני בתורותי ובמנותי , כי העליתי אתכם מארץ מצרים , שמעתי זעקתכם והוצאתי אתכם מכור הברזל בלותות ובמופתים , ולו קניתי אתכם לעבדים שתשמרו תורותי הכפלאות , שעל מנת כן הוצאתי אתכם להיות לכם לאלהים , ולפי שהיתה העלאה הזאת להיות לכם לאלהים , להשרות שכינתי בתוככם , ולשפוך את רוחי עליכם , לריך שתהיה נפשותיכם מזוככות מאוד , ולכן תתקדשו מכל הדברים הגורמים שקוץ וטומאה בנפש , גם רש"י ז"ל פי' על מנת שתקבלו מנותי העליתי אתכם : והייתם קדושים , לכן אני מלוה אתכם שתהיו קדושים , פרושים מכל שקוץ וטומאה , כי קדוש אני , פרוש מכל אסורן , ואתם כפי כחכם תלכו בדרכי , והתקדשתם והייתם קדושים וגו' , גם שתהיו כדאי שישכון ביניכם המלך הקדוש , הרואה הודעה והבטחה , והשני מלוה ועזרה : (מו) זאת תורת הבהמה , ויש בכלל בהמה כמשמעו בדקדוק הענין : והעוף , כל עוף ככף גם שרץ העוף

הולך

שמיני יא

הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה
הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם וּלְכָל־נֶפֶשׁ
הַשֹּׁרֶצֶת עַל־הָאָרֶץ: מז לְהַבְדִּיל
בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין
הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר
לֹא תֵאָכֵל: פ

תרגום אשכנזי צט

טהירען, אונד געפֿליגעל,
פֿאָן אַללעם לעבענדיגען, דאַז
זיך אים וואַסער רעגט: זאָ
וויא פֿאָן אַללעם בעזעעלטען,
דאַז אויף דער ערדע קריכט:
(מז) וואָרנאַך צו אונטערשיי-
דען איזט, צווישען דעם
רייגען אונד דעם אונריינען,
אונד צווישען דעם לעבענדיגן
וועזען, דאַז צו עסען ערלויבט,
אונד דעם לעבענדיגן וועזען,
דאַז צו עסען פֿערבאָטען איזט: דער

תרגום אונקלוס

דִּבְעִירָא וְדִרְעוֹפָא וְכֹל נַפְשָׁא חַיְתָא
דִּרְחֲשָׁא בְּמַיָּא וּלְכָל נַפְשָׁא דִּרְחֲשָׁא
עַל אַרְעָא: (מז) לְאַפְרָשָׁא בֵּין מְסַאֲבָא
וּבֵין דַּכְיָא וּבֵין חַיְתָא דְּמִתְאֲכְלָא וּבֵין
וּבֵין חַיְתָא דְּי לָא מִתְאֲכְלָא:
ומליל

רש"י

לת ישראל ממכרים לנו בשביל שלין מטמאין
בזרעים כשאר לומות דיים ומעליותא היא
גבייהו זהו לשון מעלה): (מז) להבדיל. לנו
בלבד הבונה לנו שתהא יודע ומכיר ובקי בהן:
בין הטמא ובין הטהור. צריך לומר בין
טמור לפרה והלא כבר מפורשים הם אלא בין
טמאה לך לטהורה לך בין בשאר חניו של קכה
לבשאר לוזו: ובין החיה הנאכלת. צריך
לומר

באור

המולך על הארצ: נפש החיה, דגים וחיות הים, כי על ישראל המיס שרן נפש חיה, פירש
ויברח אלהים את התנינים הגדולים ואת כל נפש החיה הרומשת אשר שרצו המים למיניהם
(בראשית א' ד' כ"א): ולכל נפש השרצת על הארץ, הפסיק בבריות המים בין בהמה ועוף
ובין שרן הארץ, וחבר בבריות בהמה ועוף עם בריות שבמים, לפי שמשך לותן שים בהן מיכין
מותרין ומיכין לסורין, שהן בהמה ועוף וחיות הים, והפריש מהן נפש השורצת על הארץ, שאין
גם אחד במיני השרצים המותר לאכילה: (מז) להבדיל בין הטמא ובין הטהור, נגד בהמה
ועוף ונפש החיה שבמים, לפי שמקצתן טהורין בסימניהן המפורשים בפרשה, ומקצתן בעלי
מיני טומאה טמאין לאכילה, זאת התורה היא מורה דרך להבדיל ביניהן: ובין החיה
הנאכלת, נגד ולכל נפש השורצת על הארץ, שהן החיות שאר לא תאכל מיניהן גם אחת,
וצריכין להבדיל מן החיות הנאכלות, שיש במינן טהורין לאכילה, כי השרצי גם הם בכלל החיות,
שהרי אמר תוכל הארץ נפש חיה למינה, ומפרש בהמה ורמש וחיתו ארץ (שם שם ד"ה), שכלם
בכלל נפש חיה, כך נראה בעיני כפי פשוטו של מקרא. ורבותינו ז"ל אמר להבדיל בין הטמא בעוף
ובשרן המים, ובין החיה הנאכלת ע"פ התורה אשר לא תאכל ע"פ התורה, ולא ידעתי למה
הפרישן, ובכלן יש להבדיל בסימניהן, ורמב"ן ז"ל חושב כי בין הטהור ובין הטמא שהבדיל בכל
המזכירים בין הטמאים לטהורים לענין הטומאה, ולענין לאכילה בבדיל בין החיה הנאכלת.
כלומר נפש החיה הנאכלת על פי התורה במים ועל הארץ, ובין החיה אשר לא תאכל, ולשון
בין הטמא לטהור לא יתכן, שכלן טהורים בחייהן, גם רבותינו ז"ל בדרשתם אמרי בין הטהור
לטמא, צריך לומר בין אמור לפרה, והלא כבר מפורשים הם, אלא בין טמאה לך לטהור לך בין
בשאר רוזו של קכה לבשאר חניו, ובין החיה הנאכלת, צריך לומר בין בני לערוד והלא מפורשין
הן, אלא בין שנולד בה סימני טרפה כשרה, לנולד בה סימני טרפה פסולה, פירשו גם הם טהור
וטמא לענין לאכילה:

תרגום אשכנזי

יב (ל) דער עווינג שפראַך צו משה, וויא
פֿאלגט: (ג) רערע מיט דען
קינדערן ישראל'ס וויא
פֿאלגט: וען אײנע פֿרוי
זאָלען זור וועלט ברינגט,
אונד געבאָהרט איין מאָנליכז
קינד: זאָ זאָלל זיא זיבען
טאָגע אונרײן

תזריע יב

יב ל וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ג דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה
זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי
גדת

ר"ש"י

לומר בין בני לעורד והלא כבר מפורשים הם
הלא בין שנולדו בה סימני טריפ' כשרה לגולדו
בה סימני טרפה פסולה:

יב (ג) אשה כי תזריע. לשון רבי
שלמה כשם שיצירתו
של אדם לאחר כל בהמה חיה ועוף במעשה
בראשית כך תורתו נתפרשה לאחר תורת בהמה
חיה ועוף: כי תזריע. לרבות שלפי' ילדתו מקוי שכמוה כעין זרע לומו טמאה לידה:
כימי

תרגום אונקלוס

יב (ל) ומַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה לְמֵימָר:
(ג) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמֵימָר אִתְּתָא אֲרֵי תַעְדֵי וְתֵלֵיד דְּכַר
וּתְהֵי טְמָאָה שַׁבְעָא יוֹמִין כְּיוֹמֵי
רחוק

באור

יב (ב) אשה כי תזריע, לדעתי כרושו כמו עשב מזריע זרע (בראשית א' י"א), כי העשב
בתולדתו ימלא זרע, כי ברוח השבולת נרעיני הזרע שהן הפרי, ומזריעים בו מן הזרע
שזרע בארץ ומכח החדמה העוזרת לזה, וכן האשה כחדמה, יזרע בה האיש זרעו,
והיא בכחה ובתולדתה מזרעת ומצמיחת הזרע ותביאתו לידי פרי שהוא הולד, וזהו כי תזריע
וילדה זכר, ורשב"ם ז"ל פי' כי תזריע, כי תתעבר, ויפה פי', שבימי ההריון מזרעת עד עת
הלידה שהזרע נגמר, כמו שתעשה האדן בין עת הזריעה לזמן בשול התבואה, והרב המעתיק
העתיק (וועלן מייכע פרוי זאמען זור וועלט ברינגט, לאזך גבעהרט איין מענליכז קינד),
כוון ג"כ על ימי ההריון שאז היא מזרעת הזרע: זכר, ילדה בשיני שנקלח הבן זכר בעבור
האבר המוליד, כמו שנקראת הבת נקבה בעבור נקבותה, כי האבר עצמו נקרא זכר, וממנו
הושאל על האיש כלו, ולפי שבשעת לידה אין להבדיל אם זכר אם נקבה אלא בשותו המקום, עד
שיגדלו וירקו סימנין לאחריס, לכן אמר וילדה זכר, ואם נקבה תלד, וילדה לי עוד טעם
הקרוא האבר הזה זכר, לפי שבשכל בעניו זה מכל שיברי הגוף, שמתבטע מעצמו על ידי
הזכרון כשפורשם לכל, ואין כן פעולת שאר אבר, ואם כן כשאמרה תורה המול לכם כל זכר
(שם י"ז י'), פרשה המקום שימולו בו שהוא שאר הזכר, ולפי' ס' בראשית הראשנו בזה:
וטמאה שבעה ימים, [וי"ו דוטמאה לתשובת התנאי, ויתורגם (זל) כמ"ש פעמים רבות,
והכוונה] טומאת לידה, לפילו לא ראתה דם: כימי נדת דוחה הטבא, כמו שהיא טמאה
בשבעת ימי נדתה, וכשפורש בשדר זה, כן תטמא בלידתה שבעת ימים לנופין, ולא נזכר
בראיית דם, שאפילו בפתח הקבר בלי דם טמאה: נדה, מן הכפולים ושרשו נדד במשקל, גזז
ולדעתי זאת המלה על הדם הנודד מן הגוף שהתולדות דוקאו, ולפי שע"י הבדידה הזאת יקרה
לה מדוה, שראשה וחיבריה כבדים עליה, לשון דותה, כמו וכל לבב דוי (ישעי' א' ה'), ופי'
כימי נדת דותה, כטומאת הימים שהיא טמאה בעבור נדת דותה בין ראתה כל שבעה ובין לא
נגדר הדם רק פעם אחד היא טמאה שבעה ימים, וטמאה בכל מיני טומאות המפורשים בתורה
כן הדין בילדת, בין שופעת יום יום, בין כפתח הקבר בלי דם, היא טמאה שבעה כטומאת
הנדה, ורש"י ז"ל פי' דותה לשון דבר הזב מגופה לשון מדוה וחולי, שאין לשה רוחה דם אלא

תוריע יב

נִדַּת דָּוֹתָהּ תִּטְמָא: ג וּבַיּוֹם
הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ:
ד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים
תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָהּ בְּכָל־קֹדֶשׁ
לֹא־תִגָּע וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא־

תרגום אשכנזי ק

אונריין זיין, זא לאַנגע אַלו
זיא בייא איהרען מאַנאַט־
ליכן שמערצן אַבגעזאַנדערט
בלייבען מום: (ג) אַם אַכטען
טאָגע זאָלל מאן איהם דיא
דיא פֿאָרהויט אַבשניידען:
(ד) הערנאָך זאָל זיא דרייא
אונד דרייסיג טאָגע מיט דעם
רייגען בלוטאַבגאַנגע צו־

תבא

ברינגען: ניכטס הייליגעס בעריהרען,

אונד

תרגום אונקלוס

רְחוֹק סַאוֹבָתָהּ תְּהֵי טְמָאָה:
(ג) וּבְיוֹמָא תְמִינָאָה יִתְגֹּזַר בִּסְרָא
דָעָרְלָתֵיהּ: (ד) וּתְלָתִין וְתַלָתָא יוֹמִין
תֵּתֵיב בְּדַם דְּכוּ בְּכָל קוּדְשָׁא לָא
תִקְרַב וּלְמַקְדְּשָׁא לָא תֵיעוֹל

רש"י

כימי נדת דותה תטמא. כסדר כל טומאה
האמור' בנדה מטמאה בטומאת לידה וחפי'
כפתח הקבר בלח דם. דותה. לשון דבר הזב
מגופה. לשון אחר ל' מדוה וחולי שחין חזק
רותח דם שלח תחלה ורקשה וחיברים בנדין
עליה: (ד) תשב. אין תשב אלא לשון עכבה
כמו ותשבו בקדש, ושב בחלוני ממרח: בדמי

טהרה

באור

תחלה ורקשה וחיברים כנדין עליה, ויפה אמר רשב"ן ז"ל שלח ידע מחיזו מוכח יהיה דותה לשון דבר הזב בלשון הקדש, ולפי שרש"י ז"ל תרגמו בשתי ענינים, לחשוב שהלשון הראשון מפרש מלת נדת, ועל זה אמר דבר הזב מגופה, והלשון השני מפרש מלת דותה, ועל זה אמר לשון מדוה וחולי, וא"כ יפרש גם הוא מלת נדה כפרושו, אבל להלן (פרשה ט"ו י"ח) פי' בנדתה כמו מתבל יכידוהו, שהיא מכולה ממגע כל אדם, וכן פרשוהו המפרשים ז"ל, ועוד בעו"ה לוכים פרושו (שם, גם פרשה י"ח ט"ו): [ל"ה, הלכתי בשטת המפרשים הקדמונים לתרגם מלת נדה מלשון כדודה ומרוקת מבעלה (לאזאכדרונג), שעל הכדוד הזה יתכן לומר שזמנו שבעת ימים, אבל נדידת הדם מגופה ליכו שבעת ימים, ולזה יאמר שבעת ימים כימי נדידת הדם, והרא"ש כרשה שהוא מפרש כדעת המבאר]. והנה: (ג) וביום, יום תורה אתם מוצאין מק"ל שעות, כמו וטמאה שבעת ימים, כמו ויהי ערב ויהי בקר יום אחד (בראשית א'), ופרשוהו בפי' ס' בראשית, וים יום תורה על עת האור, כמו ויקרא אלהים לאור יום (שם לה), וכן וביום השמיני ביום ולא בלילה, שאם על יום שלפ יאמר ובשמיני, שהרי לפניו כתוב וטמאה שבעת ימים, וכן לפי הפשט, כמו שבעת ימי טומאה חוק לכל יולדת זכר, כן יום השמיני למילה חוק לכל זכר הנולד, וידענו שדותה שבת, ורבותינו ז"ל מכוונו לתיבת וביום, ודרשו ביום שפילו בשבת: ימול, יאמר, או המוהל: בשר ערלתו, הבשר שיש עליו ערלה, יחתוך הערלה המכסה לותו וזהו לבר הזכר שזכרנו למעלה הערלה המכסה את הזכר האמור למעלה, ופי' ס' בראשית הוכיחנו שכל דבר המכסה על הדבר ויפיו נקרא ערלה, ולכן התאוה המכסה ביות הלב, נאמר ומלתם את ערלת לבבכם (דברים י' ט"ז), ועל הזרע המכסה את שמיעת האזן, שלא יקשיב לאמתה, נאמר ערלה אזנם (ירמי' ו' י'), על החוטי המכסה יופי הדבור, נאמר ערל שפה (שמות ו' י"ב), וכן העור המכסה תמונת לבר הזכר ומאפס תביעתו היא ערלתו, ועוד יתבאר (פרשה י"ט כ"ג), והנה: (ד) תשב בדמי טהרה, לשון כשבעת ימים האמורים שהן כימי נדה, ומטמאה במגע ובמושב כי ל"ג ימים הללו הן דמי טהרה, להמים שתטהר בהן, שהיא מוחרת לבעלה לחדי שבעלה מלידתה, אבל בכל קדש לא תגע ולא תבוא על מלאת הימים האלי, ולפי רלתה יום ל"ג ופסקה, הרי היא מותר' ליגע בקדש וליכנס למקדש, ולפי שמספר ימים או

מטהרין

תרגום אשכנז

תזריע יב

אונד ניכט אין דאָז הייליגטום קאָממען, ביז איהרע רייניגונגצייט פֿאָראיבער איוט: (ה) געבאָהרט זיא אַבער איין ווייבליכען קינד, זאָ זאָלל זיא צוויי וואָכען, זאָ ווי בייא איהרער געוואָהנליכען אַבזאָנדרונג אונרײן זיין: אונד זעכז אונד זעכציג טאָגע אין רייניגם בלוטאַבגאַנגע צו

תָּבֹא עַד־מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ: ס וְאִם־נְקֵבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דְּמֵי טָהֳרָהּ: ו וּבִמְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ

לבן

ברינגען: (ו) ווען איהרע רייניגונגצאָגע פֿאָראיבער זינד, פֿיר

רש"י

תרגום אונקלוס

טהרה. לף על פי שרואה טהורה: נדמי טהרה. לא מפיק ה"ל והוא אם דבר כמו טוהר. ימי טהרה, מפיק ה"ל ימי טוהר שלה: לא תגע. לזהרה לאוכל וכו' כמו שצויה ביבמות: בכל קדש. לרבות את התרומה לפי שזו טבולת יום לרוך שטבלה לסוף שבעה ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום לרבעי שלמקר תביא את כפרת טהרתה

תֵּיעוֹל עַד מִשְׁלַם יוֹמֵי דְכוּתָהּ: (ה) וְאִם נוּקְבְתָא תֵּלִיד וְתֶהֵי מְסָאֲבָא אַרְבְּעָה עֲסַר כְּרֵיחָקָהּ וְשִׁתִּין וְשִׁתְּא יוֹמִין תֵּתִיב עַל דַּם דְּכוּ: (ו) וּבְמִשְׁלַם יוֹמֵי דְכוּתָהּ

לברא

באור

מטהרין לותה לקדש לכן גם אם לא ראתה בהן דם טמאה לקדש ולמקדש, ומטעם זה אמר תחלה תשב בדמי טהרה, ואחריו אמר עד מלאת ימי טהרה, ללמדנו שהדמים והימים שוין שמטילין לטהרת הקדש, אבל לבעלה טהורה מיום השביעי ואילך, זהו פשט הכתוב וכן קבלו רבותינו ז"ל: השב, פי' רש"י ז"ל לשון עכבה כמו ותשבו בקדש, ולפרושו ענינו תמתין עוד ל"ג ימים מלבד בקדש ולכבם למקדש לעפ"י שהיא טהורה לבעלו, ורמב"ן ז"ל פי' תשב כמו ימים רבים תשבי לי לא תזכי ולא תהיי לאיש (הושע ג' ג'), כי האשה הזוכרת עם בעלה תקרא יושבת לו, כי לפי שבז' ימים הראשונים אסורה לבעלה ולקדשים, אמר שאחרי השבעה תשב עם בעלה, אבל לא תגע בקדש ולא תבא למקדש, וזה רחוק, והאריך עוד בפי' שליבי, ולדעתי לפשוט מלת תשב כמו כחלק היושב על הכלים (שמות ל' ל' כ"ד), שהיו יושבה ממש, לא שומר הכלים ומשגיח עליהן, וכן כאן תשב על דמי טהרה, תשגיח על הימים החלה ותשתמר עצמך בהן, ופי' הכתוב לאיזו ענין, ואמר בכל קדש לא תגע וגו', כלומר לפעמים שאינה צריכה להשתמר עוד ממשכב בעלה ומגיעת חולין, תשתמר מנגיעת כל קדש ומקדש: [בדמי טהרה, לא מפיק ה"ל, והוא אם דבר כמו טוהר (רש"י), ולכן ת"ל בדם דכו בלא כנוי: ימי טהרה, מפיק ה"ל, ימי טוהר שלה, (רש"י), לכן ת"ל ימי דכותה]: בכל קדש, ק"ק וקדשים קלים ותרומה, ומותרת במעשר, מה מקדש מיסור בטילת בשמה כרת, לף קדש: לא תגע, לזרו רבותינו בגיעה זו אכילה היא, מה בילת מקדש כרת לף אכילת קדש בטומאת הגוף כרת, אבל נוגע ליכו בכרת, ומשמע גם בגיעה שאסורה לגע בקודש, אבל בפרק שו הן הלוקין לזר ר' יוחנן אומר הכתוב זה אזהרה לטמא שלא יגע בתרומה וזה כפשט הכתוב: (ה) נקבה, פרשיהו: שבעים כנדתה, נלוזן שני שבועות, תהיה טומאתה כטומאת הנדה בשבעת ימי נדתה, אבל מכאן ואילך טהורה לבעלה כל ס"ו יומים בין ראתה בין לא ראתה: תשב על דמי טהרה, תשתמר מקדש וממקדש, וסמך הכתוב על המפורש למעלה, וטעם

לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־
שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן־יוֹנָה אוֹ־תֹר
לְחַטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד
אֶל־הַכֹּהֵן: ז וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה
וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהֲרָה מִמְּקֹר
דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לַזָּכָר
אוֹ לַנְּקֵבָה: ח וְאִם־לֹא תִמְצָא
יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי־תֹרִים
אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה
ואחד

פֿיר איינען זאָהן, אָדער פֿיר
איינע טאָכטער: זאָלל זיא
נישט יאָהריגען לאַם צום
גאַנצעננאָפּפֿער, אונר איינע
יונגע טויבע אָדער נישט
טורטל־טויבע, צום זינדען־
אָפּפֿער: דעם פריזטער פֿאָר
דעם איינגאַנגע דעו שטיפֿטו־
גענצעלטו ברינגען: (ז) דיזער
זאָלל עז פֿאָר דעם עוויגען
דאַרברינגען, אונר זיא פֿער־
זאָהנען, אונד אַלזדען זיא
פֿאָן איהרעם בלוטפֿלוסע ריין
זיין: דיזעז איזט דאַז געזעטץ
פֿיר איינע געבאָהרין, ווען
זיא איין מאָנל־כֿעז אָדער
ווייבלי־כֿעז קינד צור וועלט ברינגט: (ח) האַט זיא זאָ פֿיל פֿערמאָגען ניכֿט, אַלזו צו
איינעם לאַמעם הינרייכֿט: זאָ זאָלל זיא צוויי טורטלטויבען, אָדער צוויי יונגע
טויבען, איינע צום גאַנצעננאָפּפֿער, אונר דיא אַנדרע
צום

תרגום אונקלוס

לְבָרָא אוֹ לְבַרְתָּא תֵּיתֵי אִמַּר בַּר
שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא וּבַר יוֹנָה אוֹ שַׁפְנִינָא
לְחַטָּאתָא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְוָת
כָּהֲנָא: (ו) וְיִקָּרְבִנֵיהּ קֳדָם יְיָ וְיכַפַּר
עֲלָהּ וְתִדְכֵּי מְסוֹאֲבַת דְּמָהָא דָּא
אוֹרָיְתָא דְּיַלָּדְתָּא לְדִכַר אוֹ לְנוּקְבָא:

רש"י

טהרתה: (ו) והקריבו. למדך שאין מעכבה לאכול בקדשי קדשים אלא לאחר מהם ולזה זה חטאת שנאמר וכפר עליו וטהר מי שהוא בא לכפר הוא הטהר' תליה: וטהרה. מכלל שעד כאן קרויה טמאה: (ח) אחד לעולה ואחד לחטאת. לא הקדימה תכתוב אלא למקרה אבל להקריבה חטאת קודם לעולה כך שניהו בזבחים נפ' כל התדיר:

(ח) וְאִם לֹא תַשִּׂיג יָדָהּ כְּמַסַּת אִמְרָא וְתַסֵּב תְּרֵין שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין בְּנֵי יוֹנָה
חַד לַעֲלָתָא
וחד

באור

מספר ימים הללו הם גזרת מלך, והרמב"ן ז"ל כתב בזה דברים, ואינן הכרחים לפשט הכתוב: (ו) לבן או לבת, שתיהן הסדר בכך, כי הנוקב כבנין, והיה רצוי להיות בנת, ותחת בתו ובנתו, ובא הדגש על חסרון הכו"ן, [ולמ"ד לבן או לבת הוא למ"ד הכללי, בין ימים הטייכי' לבן, ובין ימים הטייכי' לבת]: אל פתח אהל מועד, לא בעזרת ישראל כי מחוסר כפורים אסור לבוא למחנה שכינה, אבל בעזרת נשים שגם היא פתוחה לפני הבית, ושם תתן קרבנה לכהן, ואחר שיכפר עליה אז טהרה לבוא למקדש: (ט) והקריבו לפני ה', העולה כדינה והחטאת כדינה, ובכלל הקרבה כל עבודת הדם והקטרה על המזבח, כמו שנאמרו בסדר ויקרא וסימך על המפורש שם: וכפר עליה, כמו ונרצה לו לכפר עליו בעולת בהמה, וממה שנאמרו שם תבינהו: וטהרה, על ידי הכפרים הזאת תטהר ממקור דמיה, לינע בקדש ולבוא למקדש: (ח) ואם לא תמצא ידה, פרשתיו בפרשת עולה ויורד: אחד לעולה

תרגום אשכנזי

צום זינדענאפֿער נעהמען :
דער פריוטער זיא פֿערזאהנען
אונד זיא ריין זיין :

יג (ה) דער עוויגע שפראַך צו משה אונד אהרן, זיא פֿאלגט : (ב) ווען זיך אַן דער רויט אייניגז מענשען אייניע ערהאבנשיינענדע, אַדער אַנגעלויפֿנע שטעללע אַדער

תוריע יב יג

וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֲרָה : פ

יג ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר : ב אָדָם כִּי־יִהְיֶה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ־סַפַּחַת

או

רש"י

יג (ב) שלת לו ספחת וגו'. שמות נגעים הם ולבנות זו מזו : בהרת. תכרבורות

יב (ה) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר : (ב) אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים :

תרגום אונקלוס

וְחַד לְחַטָּאתָא וְיכַפַּר עֲלָהּ כָּהֲנָא וְתִדְכֵּי :

יב (ה) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימַר : (ב) אֱנָשׁ אֲרֵי יְהֵי בְּמַשַׁךְ בִּשְׂרֵיהּ עַמָּקָא אוֹ עַדְיָא

או

באור

לעלה, לשון שעולה מכתב לשון, שהיא קודמת להקרבה, ויש העיקר : וטהרה, מעיקר דמיה כמבואר למעלה :

יג (א) אל משה ואל אהרן לאמר, למדה שיאמר לאהרן, ולפי שטומאת הנגעים ועבודתן תלויה בכהנים, הוסיף ואל אהרן : (ב) אדם, פי' רחב"ע ז"ל שלא לומר שים מבית ישראל להכניס הגרים, וכן לדעת מכס (פרשה ח' ב'), ואין הדברים דומים, שבקרבנות דבקו הבעלים כן לרבותו לסמיכה, אבל לנגעים אין טוב לרבותו שבבר כאמר תורה שהיה לכם ולגר, וכבר כתבנו טעם זכרון שם אדם בשתי מקומות הללו בתחלת פרשת ויקרא : אדם כי יהיה בעור בשרו, כתב רשב"ם ז"ל כל פרשיות נגעי אדם וכגעי בגדים וכגעי בתים ומלקותיהן ותשבון הסגרים ושערות לבנות ושער שחור ופהיר אין להן לאחר פשוטו של מקרא כלום, ולא על בקיאת דרך אחר שבי אדם, אלא המדרש שבי חכמים ותוקותיהם וקבלותיהם מפי החכמים הראשונים הוא העיקר, ודבריו תמוהה, ועם כל זאת ראוי לנו לפרש פשט המקרא ולישר הכתובים בדרך קבלת חכמים : בעור בשרו, כראה בעור, לא בשאר שהין עליו עור, שאם לקה בגופו והופשט העור, אין בחותו המקום דיני נגעים, וכמו שכתב למב"ם ז"ל (הלכות טומאת צרעת פ"ה הלכה ג'), ורשב"ם ז"ל פי' לפי שלפעמים אומר כי יהיה בו נגע בראש או בזקן, הוצרך כאן לומר בעור בשרו, וזה לחוק, כי הנגע שבעור הראש או הזקן גם הוא בעור הבשר, כי מלת בשר על הגוף כלו, [ח"א, אעפ"כ יש הבדל בין מקום הבשר, למקום השער, כי אין בראש ובזקן בשר, כי אם עור לבד ולא יקרא עור ובשר, כי אם במקום שיש בשר בין עור ועצם] : שאת או ספחת או בהרת, שמות נגעים הן ולבנות זו מזו, מפי' רמ"י ז"ל, ובנגעים שניהו מראות נגעים שניהם שהן לראש בהרת עזה כשלג, שניה לה כסיד היכל, והשלת בקדום ביתה, שניה לה כאומר לבן, דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים השלת כאומר לבן, שניה לה בקדום ביתה, ושלת ובהרת מפורשים בתורה, והתולדות למדו ממלת ספחת, שהיא לשון טפלה, כמו ספחני נא לאחת הכהונות, ואמרו חכמים הטיל הכתוב ספחת בין שלת לבהרת לומר בשם שיש תולדה לשלת כך יש תולדה לבהרת, עזה שבלבן לבן כשלג, והיפה שבלבן קדום ביתה, ואין מחלוקת בזה, אבל המחלוקת על לומר לבן וקדום ביתה מי האב ומי התולדה, ועוד כדבר בזה (פסוק ד'), ובפשט הכתוב אין הבדל בין שתי הדעות, כי האבות והתולדות דין אחד להן, וכלן מטהרות זו לזו, לפיכך אני גרים עז כשלג ואני גרים בקדום ביתה מטהרין, וכבר שלנו

בגמרא

תזריע יג

אוֹ בַּהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ
לנגע

תרגום אשכנזי קב

אָדער אַיין פֿלעקען צייגען
ווירד, אוּנד עז קאָנטע אַן
דער הויט צום שאַדען דעז
אויזאַטצעז

תרגום אונקלוס

אוֹ בַּהֲרָא וִיהֵא בְּמִשַׁךְ בִּשְׂרֵיהּ
למכתש

ר ש " י

טי"ל בלע"ז (והוא טאצ"ה · בל"ש פלעקן) -
וכן

באור

בגמרא למה זכר לרבע מרחות יאמרו מקרוס ביסה ולמעלה טמא ומטהרין זו עסו, והזיבו כדי שיהיה בקי בהן ובשמותיהן: שאת, פרשו רבותינו לשון גובה כמו ועל הגבעות תכשלון, כמרחה הכל גבוה מן החמה, ויתבאר לפניהו (פסוק ד'), ורש"י ז"ל שפי' בכתוב הסמוך כל מרחה לבן עמוק הוא כמרחה חמה עמוקה מן הכל, ולפי שגם השחת לבנה, צריך לומר לפעמים שלשון גובה שאמרו חכמים היסה כנגד העור חלה לר' מחיר שאמר שחת כקרוס ביסה, היא גבוהה במרחיתה משלשה נגעים האחרים, ולחכמים שאמרו כמראה לבן היא גבוהה כנגד בהרת, וזהו דעת רשב"ם ז"ל שאמר שחת לשון גובה, שחיסה לבנה כל כך כבהרת, לפי הבהרת לבנה היא, כלכתיב בהיר הוא בשחקים, ומרחית עמוקה יותר, כמרחה חמה עמוקה מן הכל, ולפניהו יתובר על זה, לפי רשב"ע ז"ל שפי' שחת כמו שרפה, וכן והמשחת החלה (שופטים ד' מ'), ויפשח דוד (שמואל ב' ה' כ"ח), ויתכן שנקרא כן שהשחת תולדתה להכשיל למעלה, לפיכך כמו שיתבאר (פסוק ג'): ספחת, כבר פרשנו שאמרו חכמים שהיא לשון טפלה, לפי תולדה לשחת הנאמר לפניה, שהיא מרחה קרוס ביסה, ותולדה לבהרת שנאמר לאחריה, והיא מרחה סיד ההיכל, ודבריהם הם פשט הכתוב, כי שרש ספח הוא לשון טפל נגד העיקר, ויורה גם התרגום, כמו ונספחו על בית יעקב, שמרגיש נפשות על בית יעקב, לפי שם טפלים להם ופחותים מהם, וכן ספחני נא לפי לאחת הכהנות, ירב מספרם לפי שהיה טפל להם ופחות מהם, וכן מרחות נגעים שניה לצנת ועקרים והן שחת ובהרת, שחת פי כמיכו בלובן שחיכו מזהיר, והוא מרחה כמר לבן נקי, ובן יומו, ויש שחת פחות ממכו שהוא מרחה קרוס ביסה, וכן בהרת עז כמיכו בלובן המזהיר, והוא מרחה הבלג, ויש בהרת פחותה ממנה שהוא מרחה סיד ההיכל, ולפי שהתולה בכהה בנגעים שלשה סימני טומאה שער לבן, ופסיון, ומחיה, ומדרך הבהרת כשלג להפוך שער ללבן, ומדרך השחת כמראה להוליד מחיה, לפי שכל תולדותיהן פעמים לא יביאו סימני טומאה הללו, לפי שכל יולידו הפסיון שתפשה הנגע לפי שעת ימי הסגר, על כן קראה תורה ספחת, לנגע הפסיון המטמא והן תולדותיהן של שחת ובהרת ועליה נאמר בעכין והנה פשתה המספחת בעור (פסוק ח'), וש"כ מלת ספחת יורה על התולדות הטפלות ועל פסיון בנגע, והוא דרך נאות להבין פשוטי המקראות ולהבין דברי חכמים, ועוד יתבארו דבריהם להלן בפי' הפרשה. ורשב"ע ז"ל פי' ג"כ שהוא מגזרת ספחני נא, ונספחו על בית יעקב כלי שיתקבר על מקום לחד, והיו כלון בעיני כי שחת ובהרת גם הן קליים סובבו על מקום לחד: בהרת, כבר אמרנו בשם חכמים שהיא עזה כשלג, ואומר לפי שאין זה פי' מלת בהרת כמו שחשב רשב"ם ז"ל ואמר שהוא לשון זריחת אור כמו בהיר הוא בשחקים, שהרי כתוב על הבהק שהוא למטה מד' מרחות נגעים בהרות כהות לבנות (פסוק ל"ט), גם רבותינו לא אמרו כן, שהרי אנו מת"כ יכול כשם שהיא שליטי לכתוב כך תהיה שליטי למרחות, ת"ל ושם בהרת לבנה היא, היא לבנה ואין למעלה הימנה וכמה תהיה לבנוניתה כשלג, שנאמר והנה מריס מצורעת כשלג, ושם מלת בהרת תורה על זריקת לובן כשלג, לפי יעלה על דעתנו שהיא שליטי למרחות, ועוד שחת הוא לשון גבוה כנגד בהרת לפי אין בהרת אלא לשון כתם חיוור מרחה שתהיה, ולכן פי' נסמוך ושם בהרת לבנה היא (פסוק ד'), להוציא שחור ירוק וחדום, וכן דעת רש"י ז"ל, כי פי' בהרת, חברבורות, טי"ל בלע"ז [(והוא טאצ"ה, ובל"ש פלעקן)], וכן בהיר הוא בשחקים, וזה נכון שאין בהיר לשון

תוריע יג

לְנֶגַע צָרַעַת וְהוּבָא אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים׃ ג וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־

הנגע

תרגום אשכנזי

אויזאַטצעז וועירדען׃ וְאֶל מַאן איהן צום פריזטער אהרן אָדער צו איינעם פּאָן דען פריזטערן זיינען זאָהנען ברינגען׃ (ג) וועז נון דער פריזטער דען שׂאַדען

רש"י

וכן נהיר הוא בשחקים (איוב ל"ז)׃ אל אהרן וגומר • גזרת הכתוב היא שתין טומאת נגעים ובהרתן

תרגום אונקלוס

לְמַכְתַּשׁ סְגִירוּ וְיֵיתֵי לְוָת אַהֲרֹן כָּהֲנָא אוֹ לְוָת חַד מִבְּנוֹהִי כַּהֲנַיָּא׃

(ג) וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא יָת מכתשא

באור

לוֹר, אלא לשון כתם שהענינים עושים כדמות כתם ומכסים לור השמש, ומוך המקרח יוכיח ולוח עברה ותטהרס, כי הרוח מעביר את הענינים, ומטהר את השחקים מכל כתם, והחמת כמו שחמרו חכמים לין שחת אלא גבוהה, שהוא מרחיק לובן שחינו מזהיר בעין, וכמ"ש (פסו' ל'), ובהרת עזה בלובן יותר מכלס כמו שלמדו מן בהרת לבנה היא, שתין לבנה למעלה הימנה, על כן אמרו שהיא עזה כשלג, ועוד לפרש בעז"ה, [ח"ה, שחת מתורגם (עראחט סייכנדי שטעלע), כמו שחרז"ל, שהוא לשון גובה, ואנקלוס שתרגמו עמקא לא ידעתי כוונתו, ואלת ספחת יתכן לפעמות הכתוב שעניינה הקבון והחסיפה על מקום אחד, ומתורגם (אינגלויפן), ובהרת מתורגם (פלעקן), כמו שכתב רמ"י ז"ל] : והיה בעור בשרו לנגע צרעת, לפי הפשט כראה בעיני, כי נרעת שם אלי ידוע בגוף, ליכנו כמו השחין, אלא הלי הוא מדרכו להרחות קודה בעור, על ידי אחת ממראות הלובן והמראות הללו הם נגע הנרעת ומטמחין בהיות בהן סימני טומאה שער לבן או מחיה או פשיון, והנגעים הללו נהוגים בתולדות, ולכן כנגעי בגדים ובתים שהן חון ממנהגו של עולם, אלא כמו טומאת קרי וזיבה וכדה הנהוגים בתולדות ומטמחין, כן טומאת נרעת עור בשר ביזרחל גזרת הכתוב ביטמא, ולפי שלפעמים אלי הנרעת שבגוף לא יוליד נגע בעור הבשר, אמר והיה בעור בשרו לנגע נרעת, לאחל השב"ם ז"ל פי' שיהיה מקום הנגע בשר לבן, כלכתיב מצורעת כשלג שהוא לבן, ואלא ידעתי מה זה ללמדנו, ומפורש בפרשה ממראות נגעים לבנים הם, [ח"ה על דעתי נגע שם כולל לכל מדוה הבא מסבה שהוא לגוף, מלשון נגיעה, ומין נגע יקרא נגע נרעת, והוא שם יהיה טמא, ושעור הכתוב כך הוא, לדם כי ירחה בעור בשרו מקום גדוה, או מקום נגרר, או מקום מצויין בכתם, ונפשר שיהיה או ישוב להיות נגע הנרעת שהוא טמא, או יביאוהו אל הכהן] : והובא. מבנין אלא נזכר שם פועלו. ונפילו הנרוע חכם ומורה ויודע שהוא טמא מוכלט, יכריחוהו לבוא אל הכהן, לפי שטומאת נגעים וטהרתן נריכין להיות על פי כהן, ורחב"ע ז"ל פי' ברצונו ואלא ברצונו, כי הרוחה בו אחד מסיעניו או יכריחוהו שיבא, ועוד לפרש (פרשה י"ד ד') : או אל אחד מבניו הכהנים, לכהן המשיח או לאחד הכהנים ההדיוטים: מבניו, כל שהן בניו אפי' בעלי מומין : הכהנים, יכלו מלניס, עוד קבלו רבותינו ז"ל שכל חכם מישרא לוחה את הנגעים, ולן לטומאה ולטהרה, אלא שחומר לכהן עם החרן לומר טמא והוא לומר טמא, לומר טהור והוא לומר טהור, וגזרת הכתוב הוא, שתין טומאה וטהרה אלא מפי כהן : (ג) וראה הכהן את הנגע בעור הבשר, אין לו לכהן לבקר על אלי הנרע' שבגוף, אלא לרחות ולהתבונן על הנגע שהולידה בעור הבשר, אם יש בו סימני טומאה אם לא : ושער, לומר רבותינו מיעוט שער שנים, כי אלת שער על השערות כלם, [(בל"ח דקו האר)], כמו בחלרת שער (בראשית כ"ה כ"ה), ואם גם אחת סימן טומאה, היה ט

לומר

הַנֶּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשֵׂעָר בַּנֶּגַע הָפַךְ׀ לָבָן וּמַרְאֵה הַנֶּגַע עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נֶגַע צָרַעַת הִוא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמֵּא אֹתוֹ׃ ד וְאִם־ בַּהֶרֶת לְבָנָה הִוא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעָמֹק אֵין־מַרְאֶהָ מִן־הָעוֹר

ש שאַרען אַן דער הויט בעויהט, אונר פֿינרעט, דאַס דאַז האַר אַם שאַרען וויים געוואָרדען, אונר דער שאַרען טיפֿער צו זיין שינט, אַלו דיא איבריגע הויט, זא איזט עז דער שאַרען דעז אויזאַטצו: זא באַלד דער פֿריזטער דיוען זיהט, זאָלל ער אירען פֿיר אונריין ערקלעהרען: (ד) איזט עז אַבער איין וויסער פֿלעקען אין דער

ושערה

הויט, דער שיין איזט הינגעגאַן דאַך ניכט טיפֿער אַלו דיא איבריגע הויט: אויך

תרגום אונקלוס רש"י

מַכְתָּשָׁא בִּמְשַׁךְ בִּשְׂרָא וְשַׂעֲרָא בְּמַכְתָּשָׁא אִתְהֲפִיךְ לְמַחְוֵר וּמְחֲזֵי מַכְתָּשָׁא עֲמִיק מִמְּשַׁךְ בִּשְׂרֵיהּ מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הוּא וְיַחְזִינֵיהּ כַּהֲנָא וְיַסְאֵב יָתֵיהּ׃ (ד) וְאִם בַּהֲרָא חִוָּרָא הִיא בִּמְשַׁךְ בִּשְׂרֵיהּ וַעֲמִיק לֵית מַחֲזָהָא מִן מַשְׁכָּא

וטהרתן אלא ע"פ כהן: (ג) הפך לבן. מתחלה שחור והפך ללבן בתוך הנגע ומשוט שער שכיס: עמוק מעור בשרו. כל מראה לבן עמוק הוא כמראי' חמה עמוקה מן הכל: וטמא אותו. יאמר לו טמא לתה שער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב: (ד) ועמוק מן מראה

ושערה

באור

לומר ושערה בנגע, [כי שערה יאמר על חוט אחד, בל"ח (ליין האר)], ומלה קוצית לח"א ז"ל: בנגע, העומדים בתוכה לח לותן שחוכה לו ושוכבים בתוכו, ונריך שיהא עיקרן בנגע לבן, ומשפ"י מראהן משחיר טמא, והלבנוטית כל שהוא: בנגע הפך לבן, הנגע הפך השער לבן, לכל קדמה שער לבן לנגע לימו סימן טומאה, שאם תאמר קדמה שער לבן לנהרת מטמא, היה לו לומר ושער הפך לבן בנגע, וכן שכיתו בנגעים, וכת"כ: הפך, פי' רחב"ע ז"ל טעמו כהפך ללבן, ולדעתי כמו והיה הפכה שער לבן (פסוק י'), שהחזית הפכתו, וכן כאן שב על הנגע, שהפך הנגע השער השחור ללבן: לבן, לח לחדוש ולח שחור ולח ירוק, ולפי' נהוב לימו סימן טומאה בנגע עור בשר, וכן לאמרו בת"כ: ומראה הנגע עמק מעור בשרו, למראה עין הרואה כראה כאילו הנגע עמוק מן העור, לכל במקום הס על טמא לחד, וכן לאמרו בת"כ מראה הנגע עמוק, ומן ממשו עמוק, ולחב"ע ז"ל שפי' יותר יש בעמקו משומק העור, ולימו כמו שפל, לימו נכון, שח"כ יאמר והנגע עמוק מעור בשרו, לכל מראה הנגע פרושו כדברי רבותיו שמראה כן לעין הרואה, כמראה החמה שמראה עמוקה מן הכל, ועוד לפרש: נגע צרעת הוא, הוא נגע נרעת שאמרתי עליו והיה בשר בשרו לנגע נרעת, כלומר נגע שנולד מנרעת שנגוף, זהו לפי פשוטו, ועוד דרשו בו חכמי' בת"כ: וראהו הכהן וטמא אתו, מיד שיראה הכהן סימנים הללו, יאמר לו טמא לתה, ומין טורך להסגירו ולהמתין על סימנים לחרים: (ד) ואם בהרת לבנה הוא, למעלה לח לאמר בהרת לבנה, לפי שפירש סימניה מראה עמוק מן העור ושער הפך לבן, ולי לפשוט כן שלח במראה לבן, לכל כאן שאין מראיה עמוק מן העור, ושערה לח הפך לבן, הייתי לומר שהכתוב מדבר בבהרת לדומה שחורה או ירוקה, לכך כאמר ואם בהרת לבנה, שלעולם אין הכהן מוקק שלח למראה לובן, שהן מראה לרבעה מליאת נגעים, ונם זה רחייה לדברנו שאין שלח בהרת על הלבנוטית והזריקה: ועמק אין מראה מן העור, כבר הודענו (פסוק נ'),

שלפי דעת רש"י ז"ל כל מראה לבן עמוק הוא, כמראה חמה עמוקה מן הכל, וגם רמב"ם ז"ל
דעתו כן הלכות טומאת צרעת (פ"ח הלכה ו'), ולדעתם דברי הכתוב הזה קשים, איך על
בהרת כבהה תאמר שאין מראה הנגע עמוק מן העור, ולכן כתב רש"י ז"ל לא ידעתי פרושו, ואין
לקבל דברי רמב"ן ז"ל שאמ' שאיננו מראה עמוק שלא כשערה הפך לבן, לכל לא שערה לא הפך
לבן, השער השחור המפורר גו יבטל עומק הנגע מעיני הרואה, שהרי שתי שערות לבנות
מטמאות, לפי"ז אים גו רבות שחורות והרי הן מבטלין העומק, ועוד הלובן תלוי בעיקרן
ובכל שהו, ואפי' רואין משחיר טמא, ועוד שכבר למדנו למעלה שרבותינו למדו אין שאת שלא
גבוהה, ולא כל מראה לבן עמוק, הרי בשאת כגמר לבן ואיך תהיה גבוהה, ולא זה נגד
הבהרת, כבר למד רמב"ן ז"ל שלפי מניינו בכתוב לכל שאת שמראה עמוק מן העור, וכן השוה
רשב"ם ז"ל ואמר לפי זאת שלא בהרת, לכל בשאת מראהו גבוה מן העור, שאין שאת שלא
גבוהה, לכל חכמים ז"ל בת"כ לא למדו שלא מה לשון שאת מוסכמת כמראה לכל שהן גבוהין
ממראה החמה, מה לשון עמוק עמוקה כמראה החמה שהן עמוקים מן הכל, ולא למדו שכל
מראה לבן עמוק, ונעשה כל זה לדעתי, למת שנון הלובן לאין העין מקבלו ומתפזר בו, ונון
השחור ושאר המראות מקבעים בעין, ולכן נראין גבוהים מן הלבן, לכל אין זה רק במראה
לובן המזהיר כדמיון לוח החמה ודומה לו בשלג שהוא עז בלובן ומזהיר בעין, וזהו בהרת לבנה
עזה מאד שנאמר עליה ומראה הנגע עמוק מעור בשרו, וכן מראה סיד ההיכל שהיה סיד עז
ולובן דומה לשלג בעניו זה שמזהיר לעין, ולכן חכמים שהיו תולדת בהרת ושניה לה,
ויש מראה לבן שאינו מזהיר לעין, והוא מראה הכמר לף שהוא לבן מאד נראה גבוהה משאר
הגוונים, ומראה לבן קרוס בינה דומה לו בעניו זה, ופקות נזהר מן הכמר, לכל לאינו לבן
כמותו, לכן למדו חכמים שאת כגמר לבן שלבנוניתו יותר מכל שאינן לובן שאינן מזהירין לעין,
ותולדתו קרוס בינה פחות ממנו בלובן, ולמטה מקרוס בינה בהק וטהור, ור' מאיר לומר
שבשאת כקרוס בינה, ותולדתו כמר לבן, קורח לא למדו שנראה יותר גבוהה מכלן, שעל
כן קראתו תורה שאת, לכל כמר לבן לפי"ז שהוא לבן מקרוס בינה, לאינה נראית גבוהה
כמוה, ומדברנו תבין למה ר' מאיר נתן התולדה הלבנה ביותר לשאת, ומיד הפחות ממנה
בלובן לבהרת העזה מכלן, שבדק בזה דעתו שמשון מקולי ז"ל בפי' המשנה (נגעים פ"ח מ"ו),
לפי ששלג ומיד לובן מזהיר, וקרוס בינה וכמר לבן לובן שאינו מזהיר, והתולדות נריכין להיות
מעין הלבות, ועל דרך זה נפרש הכתובים בעז"ה: ואם בהרת לבנה הוא, למעלה מדבר
כשרואה הכהן מיד סימני טומאה, ועתה ילמדנו שלפעמים כתם לבן בעור, מתחיל להתלבן
קדוד לשבנונית השלג ועדיין לאינה עזה שתראה עמוקה מעור הבשר, לכל נראית בשעה ראשה
עם העור, וזהו מראה סיד ההיכל שהיה תולדת הבהרת, כי הוא ממין לובן מזהיר בעין, לך
לא עזה כמוה, ולא הפכה עדיין שער לבן, ולפשר שתגיע להיות עזה כשלג ותראה עמוקה
מן העור ותהפוך שער לבן, או שתעמוד במראיתה ותפשה, על כן יסגיר את הנגע שבעת
ימים, ולפ"ז בתחילה כשרואה נגע לובן בעור ומלבין, לפע"י שאינו נראה עמוק מן העור,
גם לא הפך עדיין השער ללבן נריך הסגר לולי יבא שער לבן או פסיון או מחיה ויטמא, ולחשוב
כי בהרת עזה כשלג, מדרכה להוליד שער לבן וטמאה, ע"כ תחלה כתם הכתוב ואמר ורואה
הכהן וגו' ושער בנגע הפך לבן ומראה הנגע עמוק מעור בשרו, אזה תלוי בזה, ולפי שמראה
השלג תהפוך השער ללבן, שהוא סימן טומאה, נזכר מראה זה בכל מקום בטומאה גמורה,
כמו והנה מרים מבוערת כשלג, וינא מלפניו מצורע כשלג, כי לאו יודעין מדעתנו שבהיות
המראה כשלג יש בה שער לבן וטמא, לכל במראות שלמטה הימנה, כמו בהרת כסיד, פעמים
יראו בה סימני טומאה ופעמים תטהר, ועליה אמר עתה ואם בהרת לבנה וגו', וזהו פי' מ"ש
למעלה (פסוק ג') בשם רבותינו היה לבנה ואין למעלה הימנו, וכאן תהיה לבניונית כשלג,
שנאמר והנה מרים מבוערת כשלג, כלומר הבהרת שבראה תורה הימנה בחמרה ושער בנגע
הפך לבן ומראה הנגע עמוק מעור בשרו וגו' וטמא יטמנו, היה לאותה שהיה כשלג, כי יש בה
שער לבן וטמא, וע"כ הביאו ראיה מן מבוערת כשלג, ועל דרך שפרשנוהו, ומצאתי רמי'
מתרגם יב"ע שנפסוק ורואה הכהן וגו' תרגם וחזיא דמכתשת עמיק למחוור כתלגא יתיר ממשך
בשרא, ונפסוק זה תרגם ואם בהרת חיוורתא כסיד היא במשך בשרי' ועמיק לית חזויה למחוור
כתלגא יתיר מן מסכיה, הרי שהבין הפסוק כדברינו, ולפי שאין מראה השומק לבד מטמא,
ידענו גם שאת ותולדתה הגבוהין כך דיניהן שאף נראו בתחלה בלי שער לבן, נריכין הסגר,

תוריע יג

וּשְׂעָרָה לֹא־הָפַךְ לָבָן וְהִסְגִּיר
הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים:
וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וְהִנֵּה הַנֶּגַע עָמַד בְּעֵינָיו לֹא־
פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן
שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית: שני וְרָאָה
הכהן

תרגום אשכנזי קך

אויך אויז דאז האר ניט ווייס
געוואָרדן: זא זאלל דער
פריזטער דען שאדען זיכען
טאגע איינשליסען לאסען:
(ה) ווען איהן נין דער פריזטר
אם זיבענטען טאגע ווידער
בעזיהט, אונד פינדעט דאם
דער שאדען געבליבען, וויא
ער ווער, אונד האט זיך ניט
אין דער הויט אויזגעברי-
טעט: זא זאלל איהן דער
פריזטער נאכמאלז זיבען טאגע איינשליסען לאסען: (ו) אם זיבענטען טאגע
בעזיהט

תרגום אונקלוס

וּשְׂעָרָה לָא אִתְהֲפִיךְ לְמַחְוַר וַיסָגַר
כָּהֲנָא יָת־מַכְתְּשָׁא שַׁבְעָא יוֹמִין:
(ה) וְיֶחֱזֵינֵיהּ כָּהֲנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
וְהָא מַכְתְּשָׁא קָם כַּד הֲוָה לָא אוֹסִיף
מַכְתְּשָׁא בְּמַשְׁכָּא וַיסְגְּרִנֵּיהּ כָּהֲנָא שַׁבְעָא יוֹמִין תִּנְיָנוּת: (ו) וְיֶחֱזֵי

רש"י

מראה. לא ידעתי פירושו: והסגיר. יסגירנו
בבית אחד ולא ירחה עד סוף השבוע ויוכיחו
סימנים עליו: (ה) בעיניו. במראהו ובשיעורו
הראשון: והסגירו שנית. לא אמר כאן שבוע
ראשון

באור

ואם נתקדם בהן שער או פסיון מטמאין, והוא שבעיניו ואם בהרת לבנה אין לי אלא בהרת לבנה
מניין לרבות את הבהט, ת"ל למטה בהט לבנה, ומניין לרבות שאר מראות, ת"ל ואם בהרת,
כך נראה לי: והסגיר הכהן את הנגע, יאמר לו מוסגר אתה, ולא יגע בתלם וכלים שמגורע
מוסגר מטמא כמוקלט: (ה) וראהו הכהן, את בעל הנגע, ובתוך שבעת הימים ליטו נריך
לדעת אליו לבקר את נגעו: עמד בעיניו, פי' רש"י ז"ל במראהו ובשיעורו הראשון, והסגירו
שנית, לא אם פשה בשבוע ראשון טמא מוקלט, ואין כוונת רבינו ז"ל שאם ליטו עומד במראהו
הראשון טמא, וכגון שבשתנה יותר קרוב לנגלג או לסיל, אלא שלא ירד למטה ממראה תחתונה
של ד' מראות נגעים, שאם ירד לפי' שפשה טהור וליטו נריך להסגירו, ואם פשה טמא
לפי' שבשתנה ממראה טמא למראה טמא לחר, וכל זה כולל מלת בעיניו, שאין פרושו כמו
ועיניו כעין הכדולח (במדבר י"ח ז'), שלא מכלטו עין על המראה רק בלשון יחיד, וכל' רבים
הוא לשון עיניים ממש, ועוד בשעורו מכורח לא פשה הנגע בשור, וכמו שהתשורר ע"ז הרש"ס
ז"ל, וחמר שדעת רש"י ז"ל שמלת בעיניו כמו בעיניו, כמו שפרשו קצת המפרשים חולי ירחה
ר' בעיניו, בעיניי, וכמו שתרגם המתרגם עין יעקב כעין ברכתיו וכן הרבה בתלמוד מעין
שמנה עשרה מעין כל ברכה וברכה, וכן עמד בעיניו בעיניו, לשון בת"כ לחמרו עמד בעיניו
לין לי אלא בעיני עצמו, בעיני תלמידו מכיון ת"ל ואם בעיניו, נראה שפירשו בעיניו עיניים
ממש, שבשורחה הנגע ביום השביעי כפי מראה עיניו עומד במקום שעמד בפעם הראשון,
לא זו ממראיתו הטמא ולא ממקומו, ולכל הפרושים זה פשט המקרא, כל שעומד במראה
ר' קד מד' מראות נגעים עמד בעיניו הוא כמו שבעיניו בנגעים, ורק ממעט אם כהה ממראיתו
ובא ללמוד שהוא למטה מקדוש בינה, שלא מכלל מראות הטומאה ליטו נריך הסגר, וכן אם
בשבעת ימי הסגר נהפך שערה ללבן, גם כן שבוי מראה הוא שלא עמד בעיניו וטמא מוקלט,
וזה לין נריך לומר שכבר נאמר למעלה שהפיכת שער ללבן סימן טומאה הוא, לכל הכתוב
מקדם דין לאחר שלין עמד בעיניו לכל לעניין שער ללבן, שלא לא פשה הנגע בשור, שבשבעת

תרגום אשכנזי

תוריע יג

בעויהט איהן דער פריזטער נאכמאלו: פֿינדעט ער דאס דער שאדען זיינען גלאנץ פֿערלאהרען, אונד

הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֵׁנִית וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע וְלֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע

דש"י

רחמן טמא מוחלט: (ו) כהה. וכהה ממראיתו הא לאו עמד במראיתו לו פשה טמא: מספקת. שם נגע טהור: וכבס בגדיו וטהר.

תרגום אונקלוס

הוסיל

כַּהֲנָא יֶחֱזֵה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תִּנְיָנוּת וְהָא עַמְיָא מַכְתְּשָׁא וְלָא אוֹסִיף

מכחשא

באור

ימי הסגר לא פשה, הא לאו פשה לעפ"י שלא כשתנה במראה, ואין כהה שער לבן טמא, וק כראה לי: (ו) שניה, הפעם השני, שבכל שבעת הימים ליטו זקוק לו: והנה כהה הנגע, לא שאם עמד בעיניו טמא, שלא בין בשבוע ראשון בין בשני לין שנוי מראה עושה כלום, שאם היה הנגע בתחלה קרוב לשלג, ובסוף שבוע ראשון כהה למראה סיד, לין הכהות הזה מטהרו, וכן לאו היה תחלה כסיד ונהפך קרוב לשלג, לין עזות המראה מטמאו, שלא נרך להסגר פעם שנית, וכן בסוף שבוע שניה בין שבשתנה מסיד לשלג בין שבשתנה משלג לסיד, נקרא עומד בעיניו, והכל תלוי בפסיון, שאם פשה טמא ואם לא פשה גם בשבוע שניה הרי הוא טהור, וכן שניו (נגעים פ"ד ז') היתה עזה ונעשית כהה, כהה ונעשית עזה, הרי היא כמו שהיתה, ולבבד שלא תתמעט מד' מראות, וכן שניו בת"כ וכן הורה רמב"ם ז"ל (הלכות ט"ז פ"ח הלכה י"ח) והוסיף שלין עזות המראה סימן טומאה ולא כהייתו סימן טהרה, שלא שם נתמעט למטה מד' מראות, ומה שנאמר והנה כהה הנגע ולא פשה וגו', שאם כהה מד' מראות טהור, וכן שם לא כהה ולא פשה ולא טולדה בו שער לבן לו מחיה הרי זה טהור, ואין פי' דבריו שבא הכתוב רק ללמד שאם כהה מד' מראות טהור, שזה מפורש למעה ואין לו לחוש כי יהיו בעור בשרם וגו' בהרות כהות לבנות בהק הוא פרח נעור טהור הוא (פרשה ל"ם ל"ט), שלא בא ללמד שאם כהה למראה בהק, אלא שפשה, או שנעשית קרוב לשלג שלא שלא פשה הרי זה טהור, לבל דבריו שמעון מקוצי ורמב"ן ז"ל פי' והנה כהה ללמד שאפי' כשתנה משלג לסיד, או מסיד לשלג, לאין לאו לומרים נגע לאחר הוא וחוזר ומסגירו כבתחלה, שלא מטהרו, וכן לאי לומר לדעתם שאל תאמר אם כשתנה ממראה למראה לאחר ופשה, ירחה כבתחלה שאין הפסיון מטמא בתחלה, שאל אפי' כהה עומד בעיניו הוא והפסיון מחליטו. ולדעתי מלת כהה ליטו כופל לבד על שפלות מראה שהיטו עז בלובן, שאל כל כהה לשון חולשה וחסרון כח, וטופל גם על הנגע עצמו, שבהיות הנגע עז בכחו מוליד סימן טומאה, לו שער לבן לו מחיה, לבל נגע חלוש וכהה, לין בכחו להוליד סימנים אלו, ולפי שאמר ולא פשה הנגע בשוד וטהרו הכהן, ולא התנה הכתוב ושערה לא הפך לבן, ומחיה לין בו, שהרי אם טולד בו אחת מאלו לעפ"י שלא פשה הרי זה טמא, על כן הקדים והנה כהה הנגע, שהנגע חלוש שלא יוליד כאלה, ולבן אם לא פשה טהור, וכמו שאמרנו (פסוק ל') שהכתוב מדבר בספחת טולדת בהרת ושאת שהן מראה סיד וקרוס ביניה, כן ותכהין עיניו מראות (בראשית כ"ז א'), שבפל חולשה בעיניו שמנעה מהן הראות, וכן ובשון לשר ידע כי מקללים להם בניו ולא כהה כם (שמוא א' ג' י"ג), שבשוליהם לא החלים כח עזותם וחדוכם נקרנם שלא יכמיו וינבר כם, וכן בלשון חכמים, ידך יד כהה, כלומר יד שחלית שהיא חלושה הכח, וכן תתפרש מלת כהה בכל הפרשה, והכתובים יתישבו על מכוכם נעז"ה, וזה מסכים לקבלת חכמים, ורש"י ז"ל שפי' כהה, הוכהה ממראיתו, הא לאו עמד במראיתו לו פשה טמא, דבריו תמוהים, ורבינו שמעון מקוצי ז"ל כתב בפי' המשנה פשה הכתוב וחלקי משמע כדבריו, לבל לי לפשר, כי במשנה ובברייתא שכח להבך, וכפי פרושו במלת כהה, גם פשה הכתוב מכריח קבלת חכמים, ורמ"ן ז"ל והעל ק"ח ז"ל החריכו ליישב פרושו, ולא עזבה לי דבריהם, חולים לפרש דבריו כך, הוכהה ממראיתו למעה ממראה ד' מראות נגעים,

תוריע יג

הַנֶּגַע בָּעוֹר וּמְחָרוּ הַכֹּהֵן מִסְפַּחַת הִוא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר: ז וְאִם־פָּשֹׂה תִפְשֶׂה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר אַחֲרֵי הֵרָאֹתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן לְטָהֳרָתוֹ וְנִרְאָה שֵׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן: ח וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר וְטִמְּאוֹ

תרגום אשכנזי קה

אונר זיך נים אין דער הויט אויזגעבריטעט האט: זא זאל איהן דער פריוטער ריין שפרעכן, עז איוט איינע אן־געלויבט שטעללע, ער זאל זיינע קלידער וואשען אונר ריין זיין: (ז) וען זיך אבער דיא אנגעלויבט שטעללע, נאכדעם זיא דער פריוטער צור ריינשפרעכונג בעוהען האט, דעננאך אין דער הויט אויזבריטעט: זא זאל זיא ווידרום דעם פריוטר געזיגט

וועדען: (ח) זיהט נון דער פריוטער, דאם זיך דיא אנגעלויבט שטעללע אין דער הויט אויזגעבריטעט האט:

תרגום אונקלוס

מַכְתָּשָׁא בְּמַשְׁכָא וְיַבֵּינֵיהּ כַּהֲנָא חַוֵּיל וְנִזְקַק לְהַסְגֵּר נִקְרֵיהּ טְמֵיהּ וְגָרִיךְ טְבִילָה: וְטַמְּאֵיהּ

עֲדִיתָא הִיא וְיַצִּיב לְכוּשׁוֹהִי וְדַכֵּי: (ז) וְאִם אוֹסָפָא תּוֹסִיף עֲדִיתָא בְּמַשְׁכָא בָּתַר דְּתִתְחֲזֵי לְכַהֲנָא לְדַכְיוּתֵיהּ וְיִתְחֲזֵי תִּנְיָנוּת לְכַהֲנָא: (ח) וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא וְהָא אוֹסִיפַת עֲדִיתָא בְּמַשְׁכָא וְיסאביניה

ד"ש"י

באור

תרגום אשכנזי

תוריע יג

וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן צָרַעַת הִוא׃ פ
ט נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם
וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן׃ י וְרָאָה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה שְׂאֵת־לְבָנָה בָּעוֹר וְהִיא

הפכה

זאָ זאללן דער פריזטער איהן
פֿיר אונריין ערקלעהרן ,
עז איזט דער אויזזאַטץ :
(ט) ווען דער שאַרען דעז
אויזזאַטצעז אַן איינעם מענשן
זיך צייגט : אונד פֿאָר דען
פריזטער געבראַכט ווירד :
(י) דער פריזטער זיהט , דאַס

איינע ווייסע ערהאבענע שטעללע אין דער הויט איזט ,

דיא

רש"י

(ח) וטמאו הכהן . ומטמאן הרי הוא מוחלט וחקוק לנפרים ולתגלחת ולקרבן החמור בפרשת זאת תהיה : צרעת היא . המספקת הזאת : צרעת . לשון נקבה . נגע . לשון זכר

תרגום אונקלוס

וְיִסְאָבִנֵיהּ כָּהֲנָא סְגִירוּתָא הִיא ׃
(ט) מַכְתַּשׁ סְגִירוּ אֲרֵי תֶּהֵי בְּאֱנָשָׁא
וְיֵיתֵי לְוָת כָּהֲנָא ׃ (י) וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא
וְהָא עַמְקָא חִוָּרָא בְּמַשְׂכָא וְהִיא

הפכת

באור

הרשומה טהורה וזאת תדשה , ותנטרך הסגר , לכך וטמאו הכהן : צרעת הוא , כלומר ליכה כמספקת טהורה החמור לפניו , לכך צרעת עור בשר היא , שהפשין סימן טומאת צרעת , כמו שער לבן , ולין ניכרים לכך שמרחה הפשין נריכה להיות לה לאחת ממרחות הנגעים כמו המוס עלמה , ומרחה שער לבן טמא לפי' לם לנטנית השער למטה מקדוס ניכה כמו שאמרו בת"כ : (ט) נגע צרעת כי תהיה באדם , לדעתי דברי התורה הולכין על הסדר , שברשם הענין לאמר שאת לו בספקת או בהרת , יפילשה מן האחרון של הרשון , וכן הוא בדוב המקומות , כמו תהו ובהו וחשך , זכר תחלה תקון החשך יהי לור , ולאחריו תקון בהו , יהי רקיע יקוו המים , ולאחריהן תקון התהו תדשא הארן , וכן ולאתן ליצחק את יעקב ואת עשו , ולאתן לעשו את הר שעיר , גם כאן פי' תחלה בהרת עזה כשלג , ולאחריו בהרת ספק שבריכה הסגר , ולאחר כן פי' מספקת טהורה ומספקת שפשתה הטמאה , ועתה יפרש שאת , ולכן התחיל בענין אחד נגע צרעת כי תהי' בארם , כמו שאמר ברשם בענין וכי' בעור בשרו לנגע צרעת , כי ע"כ דבר ממרחה הנראית עמוק' משאר הבשר או שוה אליה , כמו בהרת וספחת ועתה ידבר על שאת שסימנה להיו' נטוה מן העור , וכיל ממרחה כמר לבן ותולדתה קרוס ניכה או להפך לדעת ר' מאיר , ודין שלשתן שוה , כי בהרת וספחת ושאת שלשתן מטמאין או בשער לבן או בפשין או במחיה , לכך שלדעתי דברה תורה בהווה וזכרה בנראית שער לבן , כי מין נגע צרעת עוה כשלג העמוקה מן העור דרכה להוליד שער לבן , ואכל ספחת שלמטה הימנה הפשין , כי דרכה לפשות ולהגדיל , ואכל שאת הגבוה ממרחה העור המחיה , כי דרכה להולידה ולשולש פשין או מחיה אם כולדו בנראית מטמאין , וכן שער לבן ומחיה בספחת , ובשאת שער לבן ופשין , ובתורת כהנים שנו למדנו לשאת שהיא מטמא במחיה , ומניין לרבות שאר המרחות ת"ל נגע צרעת , כלומר גם שאר המרחות יש להן שם זה ולכן שוין בדיניהן : והובא , מפורש למעלה : (י) וראה הכהן והנה שאת לבנה , לפי שמלת שאת אין במשמעו לובן , רק דבר הנרחה גבוה מן העור , ויקרה כן גם בשאר המרחות , על כן אמר לבנה , ולא אמר עמוק מן העור , לפי שמן מרחה השאת עמוק , לכך נרחית גבוהה , אבל בהרת שמרחה עמוק משאר הבשר , ואי אפשר לכך במרחה הלובן כמו שפרשנו , לכך הוכרך לומר (פסוק ג') , בהרת לבנה , אבל אבל בהרת שהין מרחה עמוק מן העור , הוכרך לומר (פסוק ד') , ושם בהרת לבנה , וכן כאן בשאת שהיא גבוהה הוכרך לומר לבנה , וזהו יסוד המרחות , ושין גבוהה ועמוק סימן טומאה , לכך

סימני

תוריע יג

הַפְּכַת שְׂעַר לָבָן וּמִחְיַת בָּשָׂר חַי בַּשְׂאֵת: (י) צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִוא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן לֹא

תרגום אשכנזי קו

דיא ראַז האַר ווייס געמאַכט האַט: אָדער ראַז מיטטען אין דיזער ערהאָבנן שטעללע געזונדעז פֿלייש העפֿאָר גע־קוואָללען: (י) זאָ איזט עז איין אַלטער אויזאַטץ אין

דער הויט דעז פֿלייישעז, דער פריזטער זאָלל איהן פֿיר אונריין ערקלעהרן:

ער

תרגום אונקלוס

הַפְּכַת שְׂעָרָא לְחִוָּר וְרוּשַׁם בִּשְׂרָא חַיָּא בַּעֲטִיקְתָא: (י) סְגִירוּת עִתִּיקָא הִיא בְּמַשַׁךְ בִּשְׂרֵיהּ וְיַסְאֲבִינֵיהּ כָּהֲנָא לֹא

ר ש"י

זכר: (י) ומחית • שיימ"יכט בלע"ז (בל"ז גזוכדהייט • הייילוכג) שכהפך מקנת הלובן שבתוך השחת למראה בשר לפי הוא סימן טומ' שער לבן בלע מקיף ומחיה בלע שער לבן ולע"פ שלא כלמרה מקיף לבע בשחת לפי בכל (יא) נרעת כוסנת היא • מכה יכה היא תחת

באור

סימני נגע הצרעת להבדילן בשמותיהן: והיא הפכה שער לבן, לפי שאין מדרך השחת להפך השער ללבן, לפיכך שהשחת הזאת הפכה לותו, לפי שבהרת עמוק מעור הבשר עוד כשלג שמדרכה להפכו, לפיכך (פסוק ג'), ושער בנגע הפך לבן כלומר כדרכו: ומחית בשר חי בשאת, לפי שבריך שתי סימנים שער לבן ומחיה, לפי שער לבן לו מקיה, וכן דעת בעל הטעמים שהפסיק תחת מלת לבן, ואילו בריך שתיהן היה לו להפסיק במלות בשר, ול"כ ו"ו ומחית כמו לו וכמו ומכה לחבו ולמו (שמות כ"ל ט"ו), וכן מניהו למעלה בענין שנשער לבן לבד סימן טומאה וטמא, ושוב שלפניהו לפיכך פרש בכלו טהור, ולפע"כ כשחזר ולפי מקיה טמא, הרי שהמקיה לבדה סימן טומאה, לפי שהכתוב מזכיר כל סימני טומאה שיוכל הכהן לראות בתחלה, והן שער לבן ומקיה, דאילו פסיון היה סימן בתחלה, ולפיכך טומאתו מיד, ול"כ יפרש דיני המקיה, וכמו שנהג הכתוב בבהרת שתחלה לפיכך כל הסימנים שמראיה עמוק מן העור ושער הפך לבן, לפע"פ שאין נוכך שיהי' מראיה עמוק מן העור, ול"ל לפיכך בהרת לבנה וגו', זהו לפי הפשט, לפיכך ז"ל שיכול עד שיהא בה שער לבן ומקיה, ת"ל נרעת נוסנת היא, היא טומאה ולפיכך נריכה דבר אחר לפשוטה, וילפה לי פרושו לנרעת נוסנת שב לבד על המקיה, שטומאה שלא השוכה, ולמדנו שמקיה לבדה מטמאה, ולפי שלפיכך שתיהן, דרשו מזה שמקום בהרת כגרים הקילקי מרובע שהן ל"ו שערות: ומחית, לשון רשיאה כאן עד סיומם, כי בשר חי הוא בשר בריא המרגיש, כלומר בתוך הנגע יש בשר בריא שחיבו לבן, והנגע מקיפתו מכל לד, זהו סימן טומאה, ובפי' רשב"ע ז"ל ומחית פי' בשר חי, והכה הבשר שלא ירגיש לינגע כן, ורש"י ז"ל פירש שיכיימ"כט בלע"ז [(בל"ז נעזונדהייט, הייילוכג)], שהפך מקנת הלובן שבתוך השחת למראה בשר, ודבריהם כדברו, שלא שאין טורך שיהפך מקנת הלובן למראה בשר, שהרי גם שם מתחלה השחיקה השחת בתוכה מקום בשר חי ג"כ טמא, וכמו שיתבאר בסמוך, ורשב"ם ז"ל פי' ומחית בשר חי, לפי כמו מבושל, כי שם חי, שנאלה חתיכת בשר בתוך הנגע, ולפי ידעתי טעמו, שלא מקיה בשר החדש עצמו, מקום שאין בו מראה נגע, לפי בשר שגדל מחדש: (יא) צרעת נושנת היא, פי' רש"י ז"ל מכה ישנה היא תחת המקיה, ומבוארת זו בריאה מלמעלה, ותחתיה מלאה לכה, שלפי תאמר הואיל ועלתה מקיה לטהרה, ולפי רש"י ז"ל אמר לפני זה שהמקיה סימן טומאה, לפי דברי סותרין זה את זה, שלפי דבריו הראשונים דין תורה וגזרת המקום שמקיה בשר חי סימן טומאה, ועתה מפרש שהכתוב נותן טעם לטומאת המקיה, שאל יאמר החדש שמקיה בשר חי רשוי שיהיה סימן טהרה, שלפי סימן הוא לנרעת נוסנת היא תחת הבשר החי, ועם זה הסיבותי מעליו

תלוכת

תרגום אשבנוי

תזריע יג

ער כרויצט איהן ניצט איין׳ לֹא יַסְגִּרֶנּוּ כִּי טָמֵא הוּא׃
שליסען צו לאַסען, דען ער יג וְאִם־פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת
איזט אונריין: (יב) וועַן אַבער בָּעוֹר וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֵת כָּל־
רער אויזזאַטץ אין רער הויט עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד־רַגְלָיו
אויבליהט, אונר בערעקט לְכָל־מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן׃ יג וְרָאָה
דיא גאַנצע שאַרהאַפֿטע הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת
הויט, פֿאַם קאָפֿף ביז צו רען
פֿיסען: זאָ ווייט רער פֿריזטער
ועהען קאַן: (יג) רער פֿריזטער
ויהט, ראַם רער אויזזאַטץ
ראָו

את

רש״י

תרגום אונקלוס

תחת המיחיה וקטורה זו כרליית נריחה מלמעלן׃ לֹא יַסְגִּרֶנּוּ אֲרֵי טְמֵאָב הוּא: (יב) וְאִם
ותחתיה מלאה לחה שלח תחמר הוחיל ועלתה טְמָאָה תִּטְמֵי סַגִּירוּתָא בְּטַשְׁבָּא וְתַחְפֵּי
מחיה לטהרה: (יב) מראשו . שלח ראש סַגִּירוּתָא יַת כָּל טְשֵׁךְ מַכְתְּשָׁא
ועד רגליו: לכל מראה עיני הכהן׳ פרט מַרִישֵׁיהּ וְעַד רַגְלוֹהִי לְכָל חֵיזוּ עֵינֵי
לכהן

כֹּהֲנָא: (יג) וַיֶחֱזֵי כָּהֲנָא וְהָא חֲפֵת סַגִּירוּתָא
ית

באור

מלמת רש״י ז״ל, ויש לפרש טעם הכתוב שבתוך הנגע פי׳ שיש נרעת טוצנת שהתוק׳
נבשר, ולשיה כדמית לשון לגמרי, ולכן נבאר מקום פי׳ שלח תתסך לשון שבראה הלבן
לבניס, וחור הבשר המי, ולדעתי דעת מכמים ז״ל כן הוא שלמדו מזה בין שקדמה מחיה לשחת
בין שקדמה שחת למחיה, ומדברי תנין דבריהם: לא יסגרנו הכהן, נביתו לרחות מה יהי׳
בו עוד, כי טמא הוא מוחלט, וצריך לשלחו חוץ לשלש מחנות, וכן הדין בנהרת השחור למעלה
(פסוק נ׳), ולח כתב שם נפי שלהלן לח פי׳ עדיין היכי ההסגר, כך נראה לי: (יב) ואם
פרוח תפרח הנרעת, למעלה חמר לח פשה הנגע בעור, ופשיון נגע הוא שנתפשט בעור
יותר והפשיון בכל שהו, וזה פשיון טומאה, ולכן לח חמר שפרח הנגע, חלח ואם פרוח
תפרח הנרעת, כלומר הנרעת שבגופו שהולידה בעורו הנגע כגרים, עתה פרחה בכל
המקומות, והולידה בהן מראה נגע, שהלבינה ידיו ורגליו וכל גופו, מלשון הפרחה הנפן
(שיר השירים ז׳), פרח מטה לחהרן (במדבר י״ז כ״ג), שהנטע יוליד עץ ועלים רבים לגמול
כרי, וכן פריחת הנרעת בעור: הנרעת, שיהיה נפריחה לחד מד׳ מראות נגעים, פרש
לכהן שלימ טהור נפריחה: וכשהה הנרעה את כל עור הנגע, כלומר חת כל עור הגוף
שבו הנגע, כיון שפירש מראהו ועד רגליו, מראה לחם זה ועד רגליו, ושעם שלח חמר חת
כל עורו, ילחה בעיני שבח ללמדנו שחין הפריחה נריכה להיות בנגע עלמו, כגון שהיה
מראה הנגע כסיד לו כקרוס בינה, ומראה הפריחה כשלג לו כשער לבן וכשהה כל גופו,
לשם״ שלח כשהה חת הנגע, ועדיין עומד במראיתו טהור, וחכו חת כל עור הנגע ולח הנגע
עלמו, זהו לפי פשוטו, ורבותינו דרשו חת כל עור הנגע, עור הרחוי לקבל נגע, פרש
לשחין המורד ולמכוה המורדת, פי׳ שחין ומכוה שלח נרפחו, וים כהן ליפה ולח העלו קרוס
מלמעלה שחין מקומם מטמח בנגע, מקומות כחלו לחין מעכנים חת הפריחה: מראשו ועד
רגליו, כנר למפרשים כל בשרו, וכח להוסיף רפח וחקן ורגלים, מרחשו ולח תוך רפחו וחקנו
ועד רגליו ולח תוך רגליו, שחין נריך בהן פריחה, כך הוח בנגעים פרק שני וכח״כ: לכל
מראה עיני הכהן, פרש לבית הכתרים, שחינן נרחין למראה עיניו כשחר מקומות הנוף,
וזה מפורש בשם׳ נגעים פ״ג: (יג) והנה כסתה הנרעה, נרעת נרעת השמור למעלה

וכאן

תוריע יג

אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטִהַר אֶת־הַנָּגַע
הָלְוּ הֶחְפִּיר לָבָן טָהֹר הוּא׃
יד וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי
יִטְמָא׃ טו וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־
הַבָּשָׂר הַחַי וְטִמְּאוֹ הַבָּשָׂר הַחַי
טמא

תרגום אשבנוי קו

דאָז גאַנצע פֿלייש בערעקט,
זאָ זאָלל ער דען שאָדען ריין
שפּרעכען: וועז אַללעז ווייס
געוואָרדען, זאָ איזט ער ריין:
(יד) זאָ כאַלד זיך אַבער גע־
זונדעז פֿלייש דאַרין צייגט,
איזט ער אונריין: (טו) זאָ
וויא דער פּריזטער דאָז גע־
זונדע פֿלייש געוואַהר ווירד,
מוז ער איהן פֿיר אונריין ער־
קלערן: דאָז געזונדע פֿלייש איזט

תרגום אונקלוס

אֵת כָּל בְּשָׂרֵיהּ וְיִדְכֵּא יַת מַכְתְּשָׁא
כּוּלֵיהּ אִתְחַפִּיךְ לְטָהוֹר דְּכֵי הוּא׃
(יד) וּבְיוֹמָא דְּיִתְחֲזֵי בֵּיהּ בְּשָׂרָא חַיָּא
יְהֵי מְסָאֵב׃ (טו) וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא יַת בִּשְׂרָא
חַיָּא וְיִסְאֲבִינֵיהּ בְּשָׂרָא חַיָּא טמאב

רש"י

לכהן שאתך מלורע: (טלו הפך לבן. שאין
נראה בכל העור בשר חי טהור הוא)
(יד) וביום הראות בו בשר חי. לפי שמקום בו
מקיף הרי כאן פיל' שהמקיף סיפן טומאה
אלא הרי שהיה הנגע בחלד מכ"ד רחבי אצבע'
שאין מטמאין משום מקיף לפי שאין נרא' הנגע
כולו בחלד שנופעים לולך ולילך וחזר רפא
החבר וכתגלה שפוטו ע"י אומן כגון שהבריח
ונעשה רקב וכרלית בו המקיף למדנו התורה שתטמא: וביום. מה ת"ל וביום למד יום
שלתה

באור

וכאן למדנו מהן בת"כ שאין דין פריחה בשאת לגבי החמור בענין, אלא כותב בכל המרלות,
ואין לוכן הפריחה צריך שיהיה מרלה השאת, אלא כל ד' מרלות מצטרפין בפורח לטהרו:
וטהר את הנגע, וכל שכן הפריחה: כלו הפך לבן, כמו הנגע לו טהור, ולמדנו שהפריחה
מטהרת בין שהוקלט תחל רחבה רחבה, בין שהוקלט סוף שבוע רחבה, ובין שהוקלט
בסוף שבוע שניה, בין לחרי הפטור שפטרו בסוף שבוע שניה, וטלך בה מקיף וטמלו ולח"כ
פרח בכלו, וכן הדין בשער לבן, וכן בפסיון, לכל פורח מן הטהור טמא, כגון שנתלבה
היה כלו לבן, לו שטהרו ופרח בכלו, הלי זה נגע טמא לם יש בה סימני טומלה החמורים
למעלה, וכן משמעות התורה שאין פריחה מטהרת אלא כשיהלר על ידו לת הנגע, לא הפורח
בטהור: (יד) וביום הראות בו בשר חי יטמא, לם לחר שפרח בכלו חזר להרלות בו
במקום לחר בשר חי בכעדשה הוא טמא, ולעפ"י שכבר למדנו שמקיף בשר חי מטמא, אין זה
אלא לם הוא בנגע שנלמר ומקיף בשר חי בשאת (פסוק י'), לכל עכשיו שהפריחה שהרתו,
שוב אין בשר חי בנגע, שהרי אין בו עוד נגע, ולא תהיה המקיף סימן טומלה, לכן למר
שהפרלות בו בשר חי הפריחה כלה תחזור כנגע, כמו שהרת גדולה בתחלתה, והמקיף
בנגע וטמא, כך נרחה בעיני לפי הפשט, ורבותינו ז"ל למדו מזה שלעפ"י שאין רחבי לבריס
שבלדם מטמאין משום מקיף, לם פרחה נרעת בכלו, ונתגלו רחבי לבריס מקיף
הוא וטמא, ורש"י ז"ל פי' הכתוב על מקיף שהוא בנגע שברלית רחבי לבריס,
לם נתגלה שפוע החבר ע"י אומן כגון שהבריח ונעשה רקב וכרלית בו המקיף למדנו הכתוב
שטמא, ולפרושו אין כתוב זה מדבר על מקיף שנלבה לחר הפריחה, לא כדברי רש"י ז"ל:
(טו) יראה הכהן, לעפ"י שטמרתי יטמא, כריך שירלנו הכהן ויטמלנו, לפי שטומלת בגעים
וטהרתן גזרת הכתוב שתהיה בכהן: הבשר החי טמא הוא, לכל שער לבן החוזר לחר
פריחה לינו מטמא, לפי שהמקיף סימן נרעת, כמו שלמר נרעת טומלת היא, ולכן מטמלה

טָמֵא הוּא צָרַעַת הִוא: טז אוֹ
כִּי יָשׁוּב הַבָּשָׂר הַחַי וְנֶהְפַּךְ
לְלָבָן וּבָא אֶל־הַכֹּהֵן: יז וְרָאָהוּ
הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ הַנֶּגַע לְלָבָן
וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע טָהוֹר
הוּא: פ שלישי
יח וּבָשָׂר כִּי־יִהְיֶה בּוֹ־בְעֹרוֹ שְׁחִין
וְנִרְפָּא: יט וְהָיָה בִּמְקוֹם הַשְּׁחִין
שאת

איז אונריין, עז איז דער
אויזאַטץ: (טז) וועז אַבער
דאַז געזונדע פֿלייש זיך ווידער
פֿאַרקערט, אונד ווייס
ווירד, זאָ זאָלל עז פֿאָר דען
פּריוטער קאָמטען: (יז) וועז
דער פּריוטער ערקענט,
דאַס דער שאַדען ווייס גע־
וואָרדען: זאָ זאָלל ער איהן
רין שפּרעכען, דאַ איז ער
ריין: (יח) וועז יעמאַנד אין
זיינער הויט איינע ענטצינדונג
האַט, זיא ווירד גאהיילט,
(יט) אַן דעם פֿארטע דער ענט־
צינדונג אַבער ענטשטעהט
איינע

רש"י

שאתה רואה בו ויש שאין לתה רואה בו מכאן לומרו תתן נותנים לו כל שבעת ימי המשתה לוולחטליתו ולכסותו (ולביתו) וכן בהגל נותנין לו כל ימי הרגל: (טו) נרעת הוא. הבשר ההוא נשר לשון זכר: (יח) שחין. לשון חמוס שהחמיס הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה שלא מחמת היאור: ונרפא. השחין העלה קרוכה ובמקומו העלה נגע לחה:

לו

תרגום אונקלוס

מְסָאַב הוּא סַגִּירוּתָא הִיא: (טו) אוֹ
אֲרֵי יְתוּב בִּשְׂרָא חַיָּא וְיִתְהַפֵּךְ לְסַחֲוָר
וְייֵתֵי לְוָת כָּהֲנָא: (יז) וְיֶחֱזֵינֵיהּ כָּהֲנָא
וְהָא אִתְהַפֵּךְ מַכְתְּשָׁא לְסַחֲוָר וְיַדְּכֵי
כָּהֲנָא יָת מַכְתְּשָׁא דְּכִי הוּא: (יח) וְאֱנָשׁ
אֲרֵי יְהֵי בֵּיהּ בְּמַשְׁכָּא שִׁיחָנָא וְאִתְסַי:
(יט) וְיְהֵי בַּאֲתַר שִׁיחָנָא עטקא

באור

גם לאחר שפרח נכלו, וזהו שאמר נרעת הוא: (טז) או כי ישוב, אם לא שישוב הבשר הזה ונהפך ללבן, כמו אם טרם כי אור נגף הוא (שמות כ"ב ל"ו), אל תאמר מעתה יהא נדון כנרעת גדולה ויכנס בתחל', אלא נדון כפורח בכולו לחקר העומקה ועהור: ללבן, ולא לאדם וכסותה לומר, כל שהוא מרפא לבן לפילו להכיה שהוא ממרפות נגעים, לעפ"י שבתחלה אם נשאר מקום כמרפא בהם, לא כסתה הנרעת לת כלו וטמא, אבל לבסוף שהפך המכיה לבהיקה טהור, כן למדנו מבריית דת"כ: ובא אל הכהן, יכול הבשר אל הכהן, שהרי מוכלט הוא בפיקין המכיה, ולין יכול אל מכון הטהורים, לך נא עד לפני המכה, והכהן יצא מחון למחנה, כמ"ש (פרשה י"ג ג'): (יז) וראהו הכהן, לת נגע המכיה: הנגע, מקום המכיה: טהור הוא, לפי שכלו הפך לבן טהור: (יח) ובשר כי יהיה בו בערו שחין, כשהיה נגוף חולי כגון גרב או חזזית והסליתו העור, או שחפת או לקות וכיוצא, או שלקה בחבן או בגע ונעשה מכה והפסיד העור, ותהו שחין לשון חמוס, שעל ידי כל אלה מתחמס הבשר ומשחית העור, כמו בלשון משכה אם שחוכה תכי' גשומה, לפי שם כולד מחמת החולי זהו מכוך המאורה למטה בעפין: ונרפא, שחין המכה מוניחה עוד ליחה והשוד הבריא, לפי כל זמן שמעלה טרייה, אין מקומו מטמא בנגעים, וזהו שקראתו מכמים שחין המורד: (יט) והיה במקום השחין, במקום שהיה תחלה שחין עתה שאת לבנה או נתרת לבנה כלומר לחת של מרפות נגעים: שאת לבנה. שלמד שהיה מטמא תלקה, בהרת לבנה שלמדנו מלמעלה

שהיא

תוריע יג

שְׂאֵת לְבָנָה אוֹ בַהֶרֶת לְבָנָה
אַדַמְדֶּמֶת וְנִרְאָה אֶל־הַכֹּהֵן׃
ב וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה מַרְאֵה
שָׂפֶל מִן־הָעוֹר וּשְׂעָרָה הָפַךְ
לָבָן וּמַרְאֵה הַנֶּגַע צָרַעַת
הוּא בַּשְּׂחִין פָּרָחָה׃ כא וְאִם
יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בָּהּ שֵׂעָר
לָבָן וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר
והיא

תרגום אשכנזי קח

אויב ווייסע ערד־אָבענע
שטעללע, אָדער איין האָר־
ראָטה אונד וויסער פֿלעקען:
זאָ טוס עו דעם פּריוטער גע־
ציגט ווערדען: (כ) זיהט דער
פּריוטער, דאַס דער שיין
דאַפֿאָן טיפֿער איזט, אַלס
דיא איבריגע הויט, אונד דאָס
האָר איזט ווייס געוואָרדען:
זאָ זאָלל איהן דער פּריוטער
פֿיר אונריין ערקלעהרען, עס
איזט דער שאַדען דעס אויס־
זאַטצעס, דער אַן דער
ענטצינדונג אויסגעבראָכען:
(כא) זיהט אַבער דער פּריוטר,
דאַס קיין ווייסעס האָר דאַרין איזט, דער שיין איזט אויך ניכט טיפֿער אַלס דיא
איבריגע הויט,
אונד

תרגום אונקלוס

עַמְקָא חִוָּרָא אוֹ בַהֲרָא חִוָּרָא סַמְקָא
וְיִתְחֲזֵי לְכָהֲנָא: (כ) וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא וְהָא
מַחְוֵהָא טָבְיָד מִן מַשְׁכָּא וּשְׂעָרָה
אִתְהֲפִיךְ לְחִוָּר וְיַסְאֲבִנֵּיהּ כָּהֲנָא
מְכְתֵּשׁ סְגִירוּתָא הִיא בְּשְׁחִנָּא סְגִיאַת: (כא) וְאִם יֶחֱזִינָהּ כָּהֲנָא וְהָא לֵית
בַּהּ שַׂעֲר חִוָּר וּמַכְבִּיָא לֵיתָהָא מִן מַשְׁכָּא
והיא

רש"י

(יט) או בהרת לבנה אדמדמת. שאין הכגע
לבן חלק פתוך ומעורב בשתי מראות לובן
ואודם: (ב) מראה שפל. ואין ממשה שפל
חלק לבגימותו הוא נראה שפל ועמוק כמראה
תמה

באור

שהיא מטמאה בפתק, ומכיון ליתן לה החמור בבהרת בשאת, ולא החמור בשאת בבהרת,
ת"ל בגע צרעת, בת"כ: אדמדמת, זו מראה לודם בלובן הבגע, פתוך ומעורב בשתי
מראות, ובמשנה בחלקו תנאים במראה הפתוך, ולמר אדמדמת, כי המלות הכפולות ואין
ולמד שלהם יורו על ההפלגה, וכן פירשו רבותינו ז"ל ירקרק ירוק שבירוקין ואדמדם לודם
שבאדומים, וכן כאן מראה לודם שהוא נראה להיות לודם חזק, ולפי הפשט מלת אדמדמת,
לעפ"י שמוכה לבהרת שהה גם על שאת ובאלו לאמר שאת לבנה אדמדמת או
בהרת לבנה אדמדמת, והכלל שבכל מקום הכתוב בגע צרעת להשוותן זו לזו כמו שאמרו חכמים
בת"כ, ולא בגע שאין לבר מטמא הפתוך, אלא בכל בגעי עור בשר, ובכתב בשאין שהרכו
להראות בו מראה זו, ואם טולדה בשאר המקומות ג"כ טמא, וכמו שנהגה תורה בשער לבן,
בפסיון ובמחיה, שקבע כל אחד בפרשה בפני עצמה: (ב) שפל מן העור, רחב"ע ז"ל
לאמר שיש הבדל בין עמוק לשפל, וכן נראה בעיני, שהיכן שעמוקים מן השוה, אלא שעמוק כמוך
יותר משפל, על כן הוא כתוב למעלה אצל בהרת עזה כשגג (פסוק ג'), אבל בהרת כשגג
שפתוך בלודם לינו עמוק כמותו, והיא שקרא הכתוב שפל מן העור: (כא) ושפלה איננה
מן העור, פרשוה למעלה שהיא בהרת שאינה כשגג אלא כסיד, ולפי שאין השפלות
והעומק סימן טומאה, שהרי שאת ותולדתה גבוהין, לפי שהוא, לפי שעדיין אינה שפלה מן

תרגום אשכנזי

תוריע יג

וְהִיא בֶּהָרֶת וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: כג וְאִם־פָּשֹׂה תִּפְשֶׂה בָּעוֹר וְטִמֵּא הַכֹּהֵן אֹתוֹ נֶגַע הוּא: כג וְאִם־תַּחְתֶּיהָ תַּעֲמֹד הַבַּהֶרֶת לֹא פָשְׂתָה צָרֶבֶת הַשְּׁחִין הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן: רביעי שני ס כד אוֹ בָשָׂר כי

אונד זיא האַט קיינען גלאַנץ: זאָ זאָלל איהן רער פריוטער זיבען טאַגע איינשליסען לאַזען: (כב) וועז עז זיך אין רער הויט אויבריייטעט: זאָ זאָלל עז רער פריוטער פֿיר אונריין ערקלעהרען: עז איזט רער שאַדען רעז אויזאַטצעז: (כג) בלייבט אַבער רער פֿלעקען אַן וויינער שטעללע, אונד האַט זיך ניכט אויפֿגעבריייטעט, זאָ איזט עז בלאָז דיא נאַרבע רער ענטצינדונג: רער פריוטער זאָלל איהן ריין שפרעכען: (כד) וועז יעמאַנד איין

רש"י

תרגום אונקלוס

חמה עמוקה מן העור: (כב) נגע הוא · השחת הזהמת לו הכהרת: (כג) תחתיה · במקומה · כרבת השחין · כתרגומו רוסס שיכוך לישן לשון המקום הנכר בנבר · כל כרבת לשון רגיעת עור הכרגע מחמת חימום כמו וכלרבו בה כל פנים (יחזקאל כ"ד) רייט"ריך בלע"ז והוא רעטירעמע"ט בל"ז נחממין ניהנין: כרבת · רייט"שמכט בלע"ז בל"ז

וְהֵיא עַמְיָא וְסָגְרִנֵיהּ כָּהֲנָא שַׁבְעָא יוֹמִין: (כג) וְאִם אוֹסָפָא תוֹסִיף כְּמַשְׁכָּא וְיָסֵאב כָּהֲנָא יָתֵיהּ מַכְתְּשָׁא הִיא: (כג) וְאִם בְּאַתְרָהָא קָבַת בַּהֲרְתָא לָא אוֹסֵיפַת רוּשַׁם שִׁיחֲנָא הִיא וְדַכְּיֵיהּ כָּהֲנָא: (כד) אוֹ אֱנָשׁ ארי

באור

נה שער לבן: והיא כהה, שהיה נגע קלוש מהוליד שער לבן, שהן תולדות של שחת וכהה וכמ"ש ענין זה (פסוק ד' ו'), ויוכל להיות שאחרי כן תעוז ותהפכנו על כן והסגירו, ועוד שחת תפשה ותטמא, ובתרגום יב"ע מטול דהיא עמיא וזה כדברנו: (כב) ואם פשה תפשה בעור, העור החמור למעלה בעור שאין לו שפתה בעור הבשר, ומחיה לישן סיומן טומאה בנגע השחין, ולכן לזה בעניין רק שכי סימני טומאה שער לבן ופסיון ושעם הבשר לפני שהמחיה היא בשר חי בריא, וכאן לי לפשר שהרי המקום שחין, שחפ"י שנרפא, עדיין מקומו בלבן: נגע היא, הבהרת לו השחת: (כג) ואם החחיה, במקומה, כלומר שלא פשתה לעמוד במקום שלא היה קודם לכן תחתיה, ולולי שזאת כוונת המלה, אין לה פתרון כלל, שכבר עומד בחזקו מקום שיעמוד, עומד תחתי', וכן והכהן המשיח תחתיו מבכיו, כלומר במקומו, שמלת מקומו בגדולה. וחכו שאמר לו פשתה, לכן לפילו כשאחרי גדולה כמו שהיתה עמוד, שהרי עמדה תחתיה: וטהרו, לאחר שנולד בה שער לבן לפ"י שלא פשתה טמא והוא שאמר למעלה והיה כהה, לא שם דיומי הסגר העיזה להוליד שער לבן טמא, וכמו שהוכחנו למעלה: צרבת השחין היא, לפשר טעם הוא למה לישו מחייבו הסגר שני, כמו בנגע עור בשר, גם שחין זה שלא נרבת השחין, ומלת נרבת פי' רש"י ז"ל כתרגומו רסס שיכוך, לישו שלא רוסס החימום הנכר בנבר, כל נרבת לשון רגיעת עור הכרגע מחמת חימום. כמו וכלרבו בה כל פנים רייטר"ך בלע"ז, נרבת רייט"שמכט בלע"ז, [וברש"י כ"י עם רש"ס רייט"ריך בלע"ז נרבת רייט"שמכט בלע"ז, והוא רעטירעמע"ט מלשון (נחמין ניהן לישן שרומפקן)], ורחב"ע ז"ל

כִּי־יִהְיֶה בְעֹרוֹ מִכְוַת־אֵשׁ וְהָיְתָה
מִחְיַת הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת לְבָנָה אַדַמְדֶּמֶת אוֹ לְבָנָה: כט וְרָאָה
אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ שֵׂעָר
לָבָן בַּבַּהֶרֶת וּמַרְאֶהָ עָמֹק מִן
הָעוֹר צָרַעַת הִוא בַּמִּכְוָה פָּרְחָה
וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת
הִוא: ל וְאִם יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה אֵין־בַּבַּהֶרֶת שֵׂעָר לָבָן
וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִוא

כהה

תרגום אשכנזי קט

אין בראַנדגשוויהר אַן זיינער
הויט האַט: אונד נאַך דער
היילונג דעז בראַנדגעשוויהרז
ענטשטעהט אין ראָטער אָדער
אונד ווייסער, אָדער אין
ווייסער פֿלעקען: (כה) דער
פריזטער זיהט, ראַם דאַז האַר
אין דעם פֿלעקען ווייס גע-
ווָארדען: אונד שיינט טיפֿער
צו זיין, אַלז דיא איבריגע
הויט, זָא איזט עז דער אויס-
זאַטץ, דער אַן דער שטעלֿע
דעז בראַנדגעשוויהרז אויזגע-
בליהט: דער פריזטער זאָלל
איהן פֿיר אונריין ערקלעהרן,
עז איזט דער שאַדען דעז
אויזזאַטצעז: (כו) זיהט אַבער
דער פריזטער דאַם קיין ווייסעז
דאַר אין דעם פֿלעקען איזט, דער שיין איזט ניכט טיפֿער אַלז דיא איבריגע הויט,
אונד

תרגום אונקלוס

רש"י

אֲרֵי יְהֵי בְּמִשְׁכֵּיהּ כְּוָאָה דְּנוּר וּתְהֵי (כלי"ח אין שרומפֿן): (כד) מחית המכוה
רוּשַׁם כְּוָאָה בַּהֲרָא חַוָּרָא סַמְקָא אוֹ שניי"ט (כנר מפורש) כשחיתה המכוה
חִוָּרָא: (כה) וְיֶחֱזֵי יָתָהּ כָּהֲנָא וְהָא הפכה לבהרת פחותה או לבנה חלקה ומימי
אִתְהַפִּיךְ שַׁעֲרָא לְמֶחֱוַר בְּבַהֲרְתָּא מכוה ומימי אין שויס הס ולמה חלק' הכתוב
וּמֵחֲזָהָא עֲמִיק מִן מַשְׁכָּא סְגִירוּתָא הִיא בְּכְוָאָה סְגִיאַת וְיַסְאֵב יָתֵיהּ כָּהֲנָא לומר
מַכְתָּשׁ סְגִירוּתָא הִיא: (כו) וְאִם יֶחֱזִנַּהּ כָּהֲנָא וְהָא לֵית בְּבַהֲרְתָּא שֵׂעָר חִוָּר
וּמַכְוָא לֵיתָהָא מִן מַשְׁכָּא וְהִיא

עמ"א

באור

לומר כטעם מוקד וחום ולהבת, והכל אחד, כי הכתוב מדבר בשאין שהע"עור כקליפת החום
ועליין השאין בגבר, וכן לעמו בת"כ נרפת שתהא מקומה נרוב, ושיהא מקומה גיכר, ולמה
שאין ונרפת, נרפת ולא נרפת, וכן הוא לומר למטה נרפת השאין היא, עד שתקרום כקליפת
החום: (כד) מכוית אש, שרשו כוה, וכן כויה תחת כויה (שמות כ"ו כ"ה), ומכוית
במשקל מכבה עיר (יחזקאל מ"ג), וכויה במשקל כוסי רויה (תהלים ל"ג ח'), והן שני משקלי
שמות וכן הרבה: מחיית המכוה, כל זמן שהעור מורד ומעלה לחה, אין מדלות נראים
מטמאים בו, אבל כשמתחיל להעלות תרוכה וכגלד עליו עור כקליפת החום, או מטמאים בו
הנגעים, ועליו לומר מחית ויתיה מחית המכוה, כמו שאין ונרפת, ודומה לזה פי' רש"י ז"ל
מחית המכוה שוכיימי"ט כשחיתה המכוה כהפכה לבהרת פחותה או לבנה חלקה, ומימי
שאין ומימי מכוה אין הן, ולמה חלק הכתוב, לומר שאין מטמאין זה עם זה, כולל חכי
גרים בשאין וחכי גרים במכוה לא יהיו כגרים, וכן הוא בת"כ: בהרת, וכן שאת כמו
שפירש בשאין: (כה) עמק מן העור, נשנור בהרת לבנה, ולעיל נגד תלמדמת לומר שפל
ולמדין

אונד ער האַט קיינען גלאַנץ : זאָ זאָלל איהן דער פריזטער זיבען טאַגע איינשליסען לאַסען : (כו) דער פריזטער בעזיהט איהן אַם ויבענטען טאַגע ווידער : האַט זיך דער־ זעלבע אין דער הויט אויז־ געברייטעט , זאָ זאָלל איהן דער פריזטער פּיר אונריין ערקלעהרען , עז איזט דער שאַדען דעז אויזאַטצעז : (פח) בלייבט אַבער דער פּלעקען אַן זיינער שטעללע , האַט זיך ניכט אויזגעברייטעט אין דער הויט , אונד האַט קיינען גלאַנץ , זאָ איזט עז בלאָס דיא פּאָקען בראַנדגעשווויהר ערהאַבנע שטעללע : דער פריזטער זאָלל עז ריין שפרעכען , דען עז איזט דיא נאַרבע דעז בראַנדגעשווויהרז : איינע

לומר שאין מצרפין זה עם זה כולל חצי גריס בשאין וחצי גריס במכוה לא ילוכו כגריס : בראקע

עַטְיָא וְיִסְגְּרִנֵּיהּ כָּהֲנָא שָׁבְעָא יוֹמִין : (כו) וְיִחְזְנֵיהּ כָּהֲנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אִם אוֹסְפָא תּוֹסִיף בְּמַשְׁכָּא וְיִסְאֲבִנֵּיהּ כָּהֲנָא יָתֵיהּ מַכְתַּשׁ סָגִירוּתָא הִיא : (כז) וְאִם בְּאַתְרָהָא קָטֵת בַּהֲרָתָא לָא אוֹסִיפַת בְּמַשְׁכָּא וְהִיא עַטְיָא עַיְטַק בְּוָאָה הִיא וַדְכִּנֵּיהּ כָּהֲנָא אֲרֵי רוּשַׁם בְּוָאָה הִיא : וגבר

באור

ולמדין זו מזו : (כו) ושפלה איננה , וכל שכן שאינה עמוקה , ונגד למדמדת דבר , שאפי' בתוכה וכהה כריכה הסגר , וכל שכן לבנה חלקה : כהה , פרשנו למעלה לפי שהיא חלוש' , לוכן שבה כמראה הסיד , ואפשר שעוד תעז ותתפוך שער לבן לו תפשה על כן כריכה הסגר , וכן תרגום יב"ע מעול דהיא עמיק , לשון ספק בעבור שהיא עתה כהה , והזמן יגיד מה יהי' בה : (כו) ביום השביעי , להסגירו שפשה ויטמאנו , ובשאין למד סתם ואם פשה תפשה בעור (פסוק כ"ג) שאם , ראהו ביום השביעי שלא פשה , וטהר לותו , ואח"כ חזר ופשה הרי הוא טמא , כמו בנגעי עור בשר כמבואר למעלה (פסוק ו') , ובשאין ומכוה דין אחד להם ולמדין זו מזו : (כח) והיא כהה , שלוה שלא הפכה שער לבן , כמו והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור (פסוק ו') , ושם פרשנוהו , חולשתה מעידתה , ולריכה להסגר פעם שנית , ויפה תרגם יב"ע והיא עמיה , לא כמו שתרגם הרקטן מעול דהיא עמיק , כי הרקטן כתיב' טעם , והכי וודאי שלא הפך שער לבן , שאם בימי הסגר טולד שער לבן , לעפ"י שלא פשתה טמא : שאת המכוה היא , זכת הבהרת לוכ' נגע , שלא על מכו' היה , ובשאין לא כתיב כן , לפי שבשאין כתיב זהיה שלא לבן , לו כהר' לבן , ובמכו' וכר לבד בהר' לבן , אתם שאת המכו' היה , שדין אחד לבהר' ובשאת

תוריע יג

נט וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְזָקָן: ל וְרָאָה הַכֹּהֵן

תרגום אשכנזי קי

(כט) איינע מאַנס־אָדער פֿרויענספֿערזאָן, דיא איינען שאַדען האָט: אַם קאָפּפּע אָדער אַם באַרטע: (ל) דער פריוטער

תרגום אונקלוס

(כט) וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בֵּיהּ מַכְתְּשָׁא בְּרֵישׁ אוֹ בְדָקָן: (ל) וְיֶחֱזֵי כהנא

רש"י

(כט) בראש או בזקן. לא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר אלא סימנו בשער לבן וזה סימנו בשער

באור

ולשון: צרבת המכוה היא, פרשנו למעלה שהוא מחוס המכוה, ונותן טעם למה שלח המכוה שהורה, לפי שהיה רק צרבת המכוה: (כט) ואיש או אשה, זכר בנתקים לית לו תשה, לפי שאמר בראש או בזקן, הייתי אומר מי שאפשר בו נתק זקן מטמא, תשה שאין לה זקן, לא תטמא לפי' בנתק הראש, הוצרך להזכיר שתיהן, בראש לית לו תשה, או בזקן לית: בו, היש עיקר: בראש או בזקן, הכתוב מחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום בשר, אלא סימנו בשער לבן, וזה סימנו בשער שחור שבו להוב, נתק הוא, כך אמו של נגע שבמקום שער מפי' רש"י ז"ל, הבין רמב"ן ז"ל שכוונת רבינו כי נגע הנתק בראש במקום שער, שעדיין שערות הראש או הזקן במקומם, ופרשת ואיש כי ימרט ראשו מדברת כשנשרו השערות ויקרח הראש יהיה טהור מטומאת נתקים, ותמה עליו כי הראש והזקן בעוד השיער עליהן לית מטמאין במראות נגעים כלל, ולדעתי נגע שבמקום שיער שאמר רבינו ז"ל אינו אלא תחר הראש והזקן שהן מקומות המגדלים שער, לכל שכאלו מקום הנגע פנוי משיער, אלא ענמו הנגע שנתקו השערות ממקומם. וכן זה שאמר נתק הוא, כך אמו של נגע שבמקום שער, לית כוונתו שהוא שם בלי פתרון, לפי שהשער עדיין נימח בו, וכמו שהבין רמב"ן ז"ל, אלא שם נגע זה נתק בעבור שנתק השער ממקום זה, שהוא סימן הנגע, לא כנגעי עור בשר שמומיהן שלת ובהרת בעבור מראותיהן, כי נגע הראש והזקן טומאתו הנתק, לא מראה הלובן כי מטמא בכל המראות לבן שחור ירוק, ולכן נקרא שמו נתק. וכן מה שאמר רבינו זה סימנו בשער לבן, וזה סימנו בשער להוב, לית כוונתו שלעניין המראות שוה לנגעת עור בשר שמטמא בד' מראות הנראין תחת השיער, כמו שהבין רמב"ן ז"ל, ותמה עליו שדבריו סותרים זה את זה שלהלן (פסוק מ"ג), פי' לא כמראה נתקין של מקום שער לית מטמאין בראיה מראות בהרת ושלת ותולדתה, לכל כוונתו הבדל על סימן טומאה שלהן, שעל ידו הוא מוחלט, שבנגעי עור בשר שער לבן מחליטו, ובנגע שבמקום שיער, שער להוב מחליטו, כי המראות לבד לית מטמאין, ולולם מלשון לא כמראה נתקין של מקום שער משמע שגם בנגע הנתק יש שנוי מראה, אלא שלית צריך להיות ממראות נגעים של עור בשר, אלא כל המראות שוין בנתק בין לבן בין ירוק בין שחור, וכמו שנו בתוספתא הנגעים מטמאים בכל המראות לפיכך לבכים בשחור ושחורים בלבן ומטמאים בשער להוב דק שמראיו כתבנית הזהב, ועדיין לית לנו יודעים מה בין פרשה זו של נתקי הראש שטמאו בכל המראות ושער להוב, לפרשת ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא, שטהרו מטומאת נתקין, ומטמאו במראות נגעי עור בשר ובפשין ובמחיה, ובשתיהן מקום הנגע קרוח ובתוך לית השיער, ואומר רמב"ן ז"ל שהנתק הוא כשער ימרט לחלעות הראש, והשיער מקיף לת הנתק מכל צד, וקרחת וגבחת הוא שימרט לחורי הראש כלו, או שימרט מפאת פניו כלו, ולית סביבות הנגע שער כלל, או לית כידון בסימני רחץ וזקן, והביאו שמשון מקומי ז"ל כי' שמריטת שער של נתק עתיד לחזור, וזהו לשון נתוק כמו ונתוק וכרות (פרשה כ"ג כ"ה), ותקו כפות רגלי הכהנים (יהושע ג' י"ח), לכל קרקת וגבחת שנאמרה בהן המריטה, הוא שלין

תרגום אשכנזי — תוריע יג

פריזטער בעזיהט איהן, אונד
ער שיינט טיפֿער צו זיין אלס
דיא איבריגע האויט, אונד
איזט דיננעז גאָר־דגעלבעז
האָר דאָראָן: זאָ זאָלל איהן
דער פריזטער פֿיר אונריין

הַכֹּהֵן אֶת־הַנָּגַע וְהִנֵּה מַרְאֵהוּ
עָמֹק מִן־הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר צָהֹב
דַּק וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶתֶק הוּא
צרעת

ערקלעהרען, עז איזט דער באָע גרינד, דער

רש"י — תרגום אונקלוס

נראה עמוק: (ל) וכו שער נהוב נתק הוא. כַּהֲנָא יַת מַכְתְּשָׁא וְהָא מֵחֲזוֹהִי עֲמִיק
ק
מִן מַשְׁכָּא וּבֵיהּ שְׂעַר סוּמָק דַּעֲנָק
וְיַסְאֵב יַתֵּיהּ כַּהֲנָא נְתָקָא הוּא
סגירות

באור

שמין השיער עתיד לחזור, שיאחר הרופא קלף ומלובן, כעין כחצת ממורט (מ"ק ז' מ"ה),
וכמו ברק מרוטה (יחזקאל כ"ח י'), ואין זה נתק אלא קרח הוא גבח הוא וטהור, וכשיהא
בקרקפת וגבחת נגע צרעת יטמא ככגע עור בשר, בחצת מד' מרחות כגעים וכסימני מחיה
ופגיון, ואחר שרמזו זה בקצרה, נבאר דעתו בפי' הכתובים בעז"ה: (ל) הנגע, מראה
שנתחדש ברופא או בזקן במקום שנתקו שערותיו משוכה מעור הרופא או הזקן: מראהו עמק
מן העור, זה מראה בהרת עזה כשלג, לא שנריך להיות אחת ממראות נגעים שנתק,
אלא כל שיראה לרופא שהפי' שיש בו מראה בהרת עזה, אין צורך שיהיה שערה הפך לבן, אלא
טמאה בשער נהוב דק, ואם הפך לבן אינה מטמאה בנתק, וקרוב לומר שדבר הכתוב
בנהוב, כי דרך מראה בהרת העמוקה מן העור, להפיך בנתק השער לנהוב, ועל כן אמר
תורה שבהיות בנתק מראה עזה זו שהפך לשער נהוב שהוא טמא, ואע"פ שאר אינה
עמוקה וכללו זה כל המראות המשוטות מן העור, שכלן מטמאין בנתק, אם הפכו שער
לנהוב, או פשו בשר טמא, וזה דומה למה שאמר הכתוב נראה העגין בנגעי עור בשר.
והכן: שער, מיעוט שער שכיס: צחב, זורח כמראה זהב, [וכתב רש"י נהוב כמו זהוב
לורב"ל בלע"ז, וכראה שהוא מלשון לך, בל"ג (גאלד), אלא שהיא מדוקדקת כראוי,
ובכ"י שבידי ליטו]: דק, כך לגיל להיות שער הנתק חלוש ודק, וכת"כ שנו דק לקוי קנר
דברי ר' עקיבא, ר' יוחנן בן נורי אומר לפילו לרוך: נתק הוא, לין ספק שים הבדל בין שרש
נתק לשרש מרט, אלא לין כראה בעיני שהורחת נתק על נתיקת שער החוזר ונומח, והורחת
מרט על שער שאינו קוזר ונומח, וכדברי ר"ש מקוצי ז"ל, שהרי סך שער וחכל שער ראוי לחזור
ולצמוח, וכמו שאמר רמב"ם ז"ל (הלכות ט"ו פ"ה ה"ו), וקרוח קרחת וגבחת, אבל ההבדל
שביניהן הוא המבדיל בטעם שתי פרשיות הללו, והוא על דרך זה, נתק נקרא אם מחמת
חולי הנרעת שנשער, אבל השער עת כאו, ונעשה דק עד שכשיגעו בו ניד נפרך בחמנעיתו,
אלעזר כאשר יגתק פתיל הנשורת בהריחו אש (שופטים י"ו ט'), והשוט המשלח לא במהרה
יגתק (קהלת ד' י"ב), שכן דרך חוט חלש דק להגתק לחנאין, וזהו נגע הנתק, שנרעת
הרופא נגרה עד שהודקו מקנת שערות הרופא על שיגתקו במשוש היד, ונתקים גם טופלים
משרשם, ולכן הניתוק הזה לבדו סימן נרעת הוא, יהיה מחיו מראה שיהיה, והפרשם
השניה המדברת במריטת שער הוא כשהשערות טופלין ממקום קבורן, מחמת חולי או זקנה
או שאבל שם שהיין, והשערות הטופלים שלמים וגסים כבתחלה, ואינן נתקים מאליהן
במשוש היד לנגעין, כמו ולקוי למורטים (ישעי' כ' ו'), שמרט ועוקר מן הזקן שערות
בריחות ושלמות, והנתק הוא נגע נרעת הרופא והזקן ומטמא בשער נהוב, כי לי לפשר לנתק
שלא על ידי נרעת הרופא, אבל המרטה יקרה גם לנריחים לו מחמת חולי שמין הוא נרעת,

ולפי

תוריע יג

צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הִוא׃
מ וְכִי־יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת־הַנָּגַע
הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין־מַרְאֵהוּ עָמֹק
מִן־הָעוֹר וּשְׂעָר שָׁחֹר אֵין בּוֹ
וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע הַנֶּתֶק
שִׁבְעַת יָמִים׃ מא וְרָאָה הַכֹּהֵן
אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַ
לא
פְּרִיטָעֶר דְעֶן שַׁאֲדָעֶן וְוִידֶער׃ פֿינְדְעט ער, דאָם

תרגום אשכנזי קיא

דער אויסזאַטץ אָם קאָפֿף,
אָדער אָם באָרְטע׃ (מ) וועָן
אַבער דער פֿריזטער דען שאַדען
דעז גרינדעז בעזיהט, אונד
פֿינדעט, דאָם צוואַר זיין
שיין ניכט טיפֿער איזט אַלז
דיא איבריגע הויט, עז איזט
אַבער אויך קיין שוואַרצעז
האָר דאָראָן׃ זאָ זאָלל דער
פֿריזטער דען שאַדען דעז
גרינדעז זיבען טאָגע אויף־
שליסען לאָסען׃ (מג) אָם
זיבענטען טאָגע בעזיהט דער

תרגום אונקלוס

סְגִירוּת רֵישָׁא אוֹ דִקְנָא הוּא׃ (מ) וַאֲרֵי
יֶחֱזֵי כָּהֲנָא יָת מַכְתְּשָׁא וְהָא לֵית
מֶחֱזוֹהִי עֲמִיק מִן מִשְׁכָּא וּשְׂעַר אוּכָם
לֵית בֵּיהּ וְיַסְגַּר כָּהֲנָא יָת מַכְתַּשׁ נִיתָקָא

רש"י

כך שמו של נגע שבמקוש שער׃ (לא) ושער
שחור אין בו. הא אם היה בו שער שחור טהור
ואין צריך להסגר שהשער שחור סימן טהרה
הוא בנתקים כמו שנאמר ושער שחור צמח בו
וגו׳׃ (לב) והנה לא פשה וגו׳. הא אם פשה

שְׁבָעָא יוֹמִין׃ (לג) וְיִתְגַּלַּח כָּהֲנָא יָת מַכְתְּשָׁא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְהָא לא

באור

ולפי שזאת היא מחלת הנתק שהשיער שעליו דק, לכן יהפוך מקנת שער דק לנהוב, כשם שנאמרה עור בשר יהפכנו ללבן, ואותו שער נהוב דק לקוי וחלוש, ואין צורך לנגעת הרחם והזקן שיהיה בו לחת מד׳ מרחות נגעים לכל מטמא בכל המרחות, שעל כל פנים על ידי תולי הנתק מצתהב השער ממרחיתו, ותוכי עכין התוספתא שהבחנו למעלה, ועם זה נכון הכל: צרעת הראש, הנתק הזה בא מנגעת הרחם או הזקן ומטמא, וחכמים למדו מכאן שאין בהרת ושאר מרחות נגעים מטמאים נרחם שאינו קרום, שמרו נתק הוא נגעת הרחם או הזקן הוא אין לרחם ולזקן טומאה אלא מטומאת נתקי׳ לבד, כלו׳ אין לרחם ולזקן שום עליו שיער טומאת נרע׳, אלא טומאת נתקין לבד, לבל קרס׳ וגבת׳ דומ׳ לנגעי עור בשר, שהרי חלק הוא כעור הבשר: (לא) וכי יראה הכהן, בתחלה: והנה אין מראהו עמק מן העור, לעפ״י שמרחהו לזיבו עמוק מן העור, וגם אין בו שער נהוב, וזו אין צריך לומר שכבר למד שאין שער נהוב סימן טומאה, אבל בא ללמד שכל המרחות שוין בנתק, ואין צורך שיהיה בו לחת מד׳ מרחות נגעים, שהרי למעלה בנגעי עור בשר אמר ואם בהרת לבנה היא בעור בשרו ועמוק אין מראה מן העור (פסו׳ ד׳), הוסיף לבנה אלא נטעה לומר שגם שאר המרחות מטמאין וכמו שפרשנו שם, ה״כ כאן שמתם לומר והנה אין מראהו עמוק מן העור, ולא אמר לבנה, למדנו שמטמא בכל המרחות: ושער שחר אין בו, מיעט שער שניט, הא אם היה בו שער שחור טהור ואינו צריך להסגר, שהשער השחור סימן טהור הוא בנתקים, כמו שאמר ושער שחור צמח בו נרפא הנתק, אלא כל שערות הנתק נעשים דק דק למראה נהוב, או לדקותן וחולשתן נופלים מעיקרן, לכן צריך הסגר לראות אם יפשה או יעמוד בו שער נהוב: (לב) והנה לא פשה הנתק, הא אם

תורגום אשכנזי

דאס דער שאדען דעז גרינדעז זיך ניכט אויזנעבריידעט, אויך קיין דיננעז גאלדגעלבעז האר דאראן: (לג) אונד דער שיין דעז גרינדעז ניכט טיפער איזט, אלז דיא איבריגע הויט: (לג) זא זאלל דער־ זעלבע זיך שעערען לאסען:

תוריע יג

לֹא־פָשָׂה הַנֶּתֶק וְלֹא־הָיָה בְּעֵי שַׁעַר צָהֹב וּמַרְאֵה הַנֶּתֶק אֵין עָמֹק מִן־הָעוֹר: לג וְהִתְגַּלָּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ וְהִסְגִּיר

ג רבתי הכהן

דיא שטעלל"ע, וואָ דער גרינד איזט, טום ער אבער ניכט בעשעערן: אונד דער

רש"י

לו היה בו שער נהוג טמא: (לג) והתגלח. סביבות הנתק: ואת הנתק לא יגלח. מכיון שתי שערות סמוך לו סביב כדי שיהא ניכר שם שמא יפשה יעבור השערות ויבא למקום גילוח

תרגום אונקלוס

פריזטער

לָא אִסְתְּאָה נִיתָקָא וְלָא הֲוָה בֵּיהּ שַׁעֲרָא סוּמָקָא וּמֵחֲזֵי נִיתָקָא לֵית עָמִיק מִן מַשְׁכָּא: (לג) וְיִגַּלַּח סָחֲרֵי נִתָקָא וְיָת נִתָקָא לָא יְגַלַּח וְיַסְגֵּר כָּהֲנָא

באור

פשה טמא, ואין הכתוב לומר לא פשה הנגע, לפי שאין הפסיון תלוי בנגע, שהוא מראה שנתקדם בשור ע"י הצרעת שיגדל, אלא לומר והנה לא פשה הנתק, שהוא חולשת השיער וגפילתו מן העור, שבו תלוי הפסיון, שאם נתקו יותר הרי הוא טמא: ולא היה בו, כשרואהו עתה שער נהוג, הא לאו נמי בו שער נהוג בשבעת ימי הסגר טמא: ומראה הנתק, לפי' גם מראה הנתק לתן עמוק מן העור, לעפ"כ נראין השנים שני, והוא הדין לאם היה עמוק מן העור, אלא שהכתוב דבר בהווה, שאם הוא מראה בהרת עזה העמוקה, יהיה בו שער נהוג, וכמ"ש (פסוק ל'): (לג) והתגלח, נהתפעל, לפי שאין גלוח זה כגלוח שבשוס שהרקו שכאמר והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו, שנדיכה להיות בכהן ובתער, וזו בעצמו וכל לאדם ובאיזו דבר שירצה, והולאת ההתפעל על הפועל והמקבל כאחד וכפי לשונו: ואת הנתק לא יגלח, לאמרו חכמים בת"כ וכי מה ים בו, אלא סמוך לנתק לא יגלח, והטעם כדי שיוכר פסיון הנתק, וכן שנינו (נגעים פ"י ה'), כיצד מגלחין את הנתק, מגלח סוכה לו, ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהא ניכר אם פשה, ואם כן מלת ואת כמו ושם שהוא לאחד משמושיו, כלומר השער שעם הנתק לא יגלח, וכן תרגם אונקלוס ז"ל ושער נתקא לא יגלח, ולבד נגתק המוסגר ים לומר וכי מה ים בו, שאילו היה בו שער נהוג לא הי' מסגירו, שהוא מוקלט, ואילו היו בו שערות ממראות לבהרות שחור לו ירוק היו מטהרו, אבל נגתק טמא לפצר בם שערות רבות מראה נהוג דק, והוו מסכים לדברנו בפי' מלת נתק, שהוא כמו מריטה שטפלים השערות כלם זה לזה בעודם חזקים ובריאים, אלא דק לקוי ונפרך, ולכן כאמר מלת ואת, שמשמעו מורה גם על הנתק עצמו, לפי שהוא גם ל"ת על נתקין טמאים שיש בהן בתין טומאה של שער נהוג שלא יגלחנו, ולאיים את"כ מכיון לתולש בימני טומאה מתן נגעו שעובר בל"ת ת"ל ואת הנתק לא יגלח, והוא כפשוטו שלומד מזה לנתק שיש בו שער נהוג לא על המגלח השער שהכיון סמוך לו, שהרי אין זה תולש בימני טומאה, והרב בעל משנה למלך שקשה להוכיח ממשכה דלעיל שאין מראה הנתק משונה ממראה השור, שאם תאמר שמשונה במראהו מה צורך להכיח שער סמוך לו, כדי שיהא ניכר אם פשה, והרי ניכר הפסיון במראה כמו בסיון צרעת עור בשר וכלח היא, כי אין הפסיון במראה, אלא בנתק עצמו וכאמרו והנה לא פשה הנתק (פסוק ל"ב), ולכן צריך שער סמוך לו להכיר הפסיון, וכ"ז!

פי'

תוריע יג

הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים
שֵׁנִית: (לו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה
הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמַרְאֵהוּ אֵינֶנּוּ
עָמֹק מִן־הָעוֹר וְטִהַר אֹתוֹ
הַכֹּהֵן וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר:
(לז) וְאִם־פָּשֹׂה יִפְשֶׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר
אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ: (לח) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר לֹא־

יבקר

תרגום אשכנזי קיב

פריזטער זאלל דען גרינד
נאכמאלו זיבען טאגע אייף
שליסען לאסען: (לד) אם
זיבענטען טאג בעזיהט ער
איהן: פינדעט ער, דאם דער
גרינד זיך ניכט אין דער הויט
אויזגעברייטעט, אונד דער
שיין ניכט טיפער איזט אלו
דיא איבריגע הויט: זא זאלל
איהן דער פריזטער ריין
שפרעכען: ער וואשט זיינע
קלייידער אונד איזט רין:
(לה) פערברייטעט זיך אבער
דער גרינד אין דער הויט:
נאכדעם ער רין געשפראכען
וואָרדען: (לו) דער פריזטער

יבקר

בעזיהט איהן, אונד פינדעט דאם דער גרינד זיך אויזגעברייטעט, זא

תרגום אונקלוס

כַּהֲנָא יַת נְתָקָא שַׁבְעָא יוֹמִין תִּנְיָנוּת:
(לו) וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא יַת נְתָקָא בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וְהָא לָא אוֹסֵיף נְתָקָא
בְּמַשְׁכָּא וּמֶחְזוֹהִי לַיְתוֹהִי עֲמִיק מִן מַשְׁכָּא וְיַצִּיב כַּהֲנָא וְיַצַּע לְכִבּוּשׁוֹהִי
וְיָדֵי: (לז) וְאִם אוֹסְפָא אוֹסִיף נְתָקָא בְּמַשְׁכָּא בָּתַר דְּכוּתֵיהּ: (לח) וְיֶחֱזֵינֵיהּ

יבקר

כַּהֲנָא וְהָא אוֹסִיף נְתָקָא בְּמַשְׁכָּא לָא

רש"י

גילוח: (לה) לאחרי טהרתו לפי שלא פשה
לאחר הפיטור מכין לפי פשוט שטוע ראשון
ופשוט

באור

פי' מביא שתי שערות סמוך לו סביב כדי שיהא ניכר אם פשה, שאם יפשה יעבור השערות ויבא
למקום הנגוע, ודברי תמוהים בעיני, כי הפשיון הוא בשער הסמוך שאם נתקו גם הם ונשרו
הרי זה פשיון, ומה ענין מקום הנגוע לכאן, ועוד פשיון המרחה נודע גם אם יגלח הכל,
כמו נגע עור בשר, ולפי פשוט שאם יפשה ויהיה תלמיד כתב כן על הגליון ושגה, כי
לפון רש"י ז"ל בשני כ"ש שיש ביה היכ המעתיק גר"ו ליכו כתוב רק מביא שני שערות סמוך לו סביב
כדי שיהא ניכר אם פשה: (לד) ומראהו אינינו עמק מן העור, אין הדבר תלוי במרחה וכמו
שאמרנו, ופתרונו נכון על פי דברנו למעלה (פסוק ל'), שהיות מראהו עמוק מן העור
מחמת השער שבהוב, ולפי שכשוף הסגר הדבר תלוי בפשיון לו בשער בהוב, שבחלת מהן
שהתחדש טמא, והפשיון מפורש והכה לא פשה הנגע, לכל שער בהוב לא נזכר, לשער ומראהו
היכנו עמוק, כלומר שלא הגיע להוליד שער בהוב: וכבס בגדיו, כמו בנגעי שוד בשר לאחר
הסגר שני: (לה) ואם פשה יפשה, לפי"ש שהפשיון בתחלה היו סימן טומאה,
אם פשה לאחרי טהרתו, אל תאמר עתה בנגע חדש הוא, ולא ישתלחו הפשיון שבא
בתחלה, שלא היו כפשיון הבא בימי הסגר ומטמא, לכל שער בהוב שנתחדש לאחר
הפטור אין לוקח לומר שהוא טמא, כי שער בהוב בין בתחלה בין בסוף לעולם סימן טומאה:

לא

תוריע יג

יְבַקֵּר הַכֹּהֵן לַשַּׁעַר הַצָּהֶב טָמֵא
הוּא: לז וְאִם־בְּעֵינָיו עָמַד הַנֶּתֶק
וְשֵׂעָר שָׁחֹר צָמַח־בּוֹ נִרְפָּא
הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ
הַכֹּהֵן: ס לח וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה

תרגום אשכנזי

זאָ האַט דער פריזטער ניכט
ערזט נאַך דעם גאָלדגעלבען
האַר צו זעהען, ער איזט אוֹ-
דיין: (לז) איזט דער גרינד
זאָ געבליבען וויא ער וואַר,
אונד עז איזט שוואַרצעז האַר
דראַן געוואַכזען, זאָ איזט
דער גרינד גענעזען, ער איזט
ריין: דער פריזטער זאָלל

כי

איהן ריין שפרעכען: (לח) איינע מאַנז אָדער פֿרויענז פערזאָן, דיא

ר"ש"י

ובסוף שבוע שכ"ת פסח יפסח: (לו) ושער
שחור. מכין לוֹ הירוק והאדום שליטו בהוד
ת"ל ושער ולשון (ס"א ולמה) בהוד דומה
לתכלית הזהב בהוד חור"בלא בלע"ז (והוא
לחה בל"ז גאלב): טהור הוא וטהרו הכהן.

הא

תרגום אונקלוס

יְבַקַּר כָּהֲנָא לְשַׁעַר סוּמָק מְסוּאַב
הוּא: (לו) וְאִם כַּד חֲוָה קֳדָם גֵּיתָקָא
וּשְׂעַר אוּכָם צְמַח בֵּיהּ אִתְסֵי גֵּיתָקָא
דְּכֵי הוּא וְיַדְכִּינֵיהּ כָּהֲנָא: (לח) וְגֶבֶר

או איתתא

באור

(לו) לא יבקר, לשון נקר חור שנבדלים בו צורת הדברים, וכן לא יבקר בצורת הנתק לראות
אם שער בהוד נמוך בו, וכמו שתמרנו שבשער בהוד טמא וודאי, אלא יטמאנו בפשיון לבד:
(לז) ואם בעיניו עמד הנתק, לפי הפשט אב על פסוק שלפניו שפשה הנתק בעור והרי הוא
טמא, לומר ואם בעיניו עמד הנתק, אלא הלך לו הפשיון, אם שער שחור נמוך בו נרפא
הנתק וטהור, שהרי לא לפשר לפרש שעמד בעיניו ולא פשה, שהם הוא בסוף הסגר שני,
גם אם לא נמוך בו שער שחור טהור שכן לומר למעלה וטהר אותו הכהן, ואילו פירש הכתוב
דין שער שחור אלא סוף הסגר ראשון, לא ידענו שבשער השחור מטהר גם טמא מוכלט, עכשיו
שנכתב אחר פשיון שמכליטו לטומאה, ידענו שבשער שחור מטהר המוכלט וכל שכן המוסגר,
והכתוב אב גם על כל החמור בעניו, שאפילו מרחמו עמוק מן העור ובו שער בהוד דק, גם
אם עמד בעיניו, ולא הלך לו שער בהוד, אלא שנמוך בו שער שחור, נרפא הנתק וחזר
ומטהרו אחר שהי' מוכלט, וכן בתחלה אם יש בו שער שחור, לאפ"י שיש בו שער בהוד ליטו
מטמא, כמבואר (פסוק ל"ו), ואין כן בנרעת עור בשר, שבתי שערות לבנות מטמין
לאפ"י שבקודות הרבה בו, לפי שסימן הנרעת היא כתיקת העיבד, וכיון שנומקות שערות
צריקות אין כאן עוד נתק, על כן הוסיף כרפא הנתק: שחר, דבר בהוה שבשערות הנקודי'
על הרוב שחורות, והוא הדין ירוק חלוש ולבן כל שליטו בהוד דק מטהרו: צמח בו, מחדש,
כמו ויקל שער ראשו לצמח (שופטי' ט"ז ד"ב), כי נפילת שער הנתק היכה כנפילת שער מזקנה
שהיכ מוזרת ונומקת, שלא כשאבר חולי נרעת הנתק, יבוא העור לצמח שער בריא המרפא
הנהוגה לאדם זה, לכל שער בהוד פעמים לא צמח בו שלא הנתק הפך לותו לשער בהוד, ולכן
לאחר ובו שער בהוד דק, ולא לומר שצמח בו: וטהרו הכהן, לפי שאמר טהור הוא, כשנול
אתה שילך לביתו, והכתוב מדבר במצורע מוכלט לאחר הפשיון ודינו להטהר ככל הכתוב
בפרשת זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו, על כן הוסיף וטהרו הכהן, כלומר זה
שאמרתי טהור הוא לפי שנרפא, ומעתה יטהרנו הכהן בנפרים ובתגלחת, ובת"כ לומר
טהור הוא וטהרו הכהן, הא טמא שטהרו הכהן ליטו טהור: (לח) ואיש או אשה, לפי
שהצליט דיני נגעי עור בשר וסימניהם, ודיני נגעי אחין ומכוה, ודיני נגעי ראש וזקן, הוציא
כאן שאמרינן הסגר, והמחליטין בסימני טומאה הם מקרוס בינה ולמעלה,

כמו

תוריע יג

כִּי־יִהְיֶה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ בֶּהָרֶת בֶּהָרֶת לְבָנֹת: לט וְרָאָה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה בְעוֹר־בְּשָׂרָם בֶּהָרֶת כֵּהוֹת
לְבָנֹת בֹּהַק הוּא פָּרַח בָּעוֹר
טהור

תרגום אונקלוס

אִיתְתָא אֲרֵי יְהֵי בְּמִשַׁךְ בְּשָׂרְהוֹן בַּהֲרָן
בַּהֲרָן חִוָּרָן: (לט) וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא וְהָא
בְּמִשַׁךְ בְּשָׂרְהוֹן בַּהֲרָן עַמְעָן חִוָּרָן
בּוֹהֲקָא הוּא סְגִי בְּמִשְׁכָּא דכי

תרגום אשכנוי קיג

דיא אַן איהרער הויט פֿלעקען
דאַט: ווייסע פֿלעקען:
(לט) דער פריזטער זיהט,
דאַס אין דער דאוט ווייסע
פֿלעקען זינד, דיא קיינען
גלאַנץ האַבען: זא איזט עז
איין פֿריזעלאויזשלאַג, דער
אין דער דאויט הערפֿאָר גע־
בליהט האַט: עד

רש"י

הש טמאו הכהן לש טהר: (לח) בהרות
חברבורות: (לט) כהות לבנות. שאין לובן
שלהן עז שש כוהה: בהק. כמין לובן הכרס
בשבר חדש לחדש שקורין רו"שוכן (והוא
רסו"ח בל"ש רויטקלפ) חברבורות שלמימותו
קרוי בהק כלים שדמן שבין שדמה לשדמה
מבהיק

באור

כמו שקבלו חכמים בפי' שאת או ספחת או בהרת, לפי כל מיני לובן שהן למטה מקדוש
דיבה, או שאר המראות לומן כריכין הסגר, וזה ענין פרשה זו, ומחמרו לים או לעשה, ידענו
שהשאה שוה לשים בכל נגעי עור בשר, וכלן מטמאין בה עד מראה בהק שהוא טהור: בעור
בשרם, הן נגעי עור בשר, כי"ברעת הלשם והזקן שהוא הנתק מטמא בכל המראות כמו
שמרנו: בהרת, בבר פרשנו שאין ל' בהרת על הלובן הענ שש כתם יהיה לוך שיהיה,
והפרשה הזאת רמוה לדברנו, שהיא מדברת מבהק שהוא למטה מקדוש דיבה וקורלו בהרות,
נם רש"י ז"ל פי' בהרות, חברבורות: בהרוה לבנת, לשר לשון רבים, שאפי' יש בו בהרו'
רבות לומן מטמאין אותו וכל שכן אחת, ולשר לבנות, שאפילו הם מראה לובן לומן מטמאין,
וכל שכן שם ממראות אחרות: (לט) בהרת כהות לבנת, פי' רש"י ז"ל שאין לובן שלהן עז
שש כוהה, ואין מלות כהה בכל מקום שוה בטעמו, שהרי בהסגר שני של נרעת עור בשר
כשר והנה כהה הנגע, ואפילו עז טהור וכמו שפרשנו שם, כי אין כהה לבד על כהיית
מראה, שש על כל רפיון פעמים רפיון מראה, ופעמים רפיון הנגע, שאין נכאה להביא
טימני טומאה, וכאן קורא כהות אותן הבהרות שהן חלושות בלובן למטה ממראה קדוש דיבה,
ואפשר שכן דעת בעל הטעמים שסמך בנגיעה כהות לבנות, לתולות שמדבר על חולשת מראה
הלובן, שהוא למטה מד' מראות המטמאות, ואילו הי' שב על הנגע, הי' לו לסמוך בנגיעה
בהרות כהות, ולהפריד מהן מלת לבנות. והנה: בהק הוא, כמין לובן הכרוה בשבר חדש
לחדש שקורין רוש"ו, [והוא רוש"ל ובל"ש (רויטקלפ)], בין חברבורות שלמימותו קרוי בהק,
כלים עדשן, שבין עדשה לעדשה מבהיק השבר שלובן שם כן פי' רש"י ז"ל, ולש מצאתי מלה
זאת במקום לשר בכתבי הקדש, לפי כל חכמים ז"ל השתמשו בשרש זה על הזהר, ואמרו
מבהיק מסוף העולם ועד סופו, ואנקלוס ז"ל פתר בהרת בהרא, ובהק תרגם בוהקא, לפי
יב"ע תרגם בהרת בהקא, ובהק תרגם שהוא כ' לובן, כמו לתוטות נאוות (שופטים
ה' י'), נאר לשר, ולפשר כמו שאמרה תורה על מראות נגעים שבעור וטמאו הכהן נרעת
הוא (פרשה י"ג), לשרה על מראות כהות הללו, שאין סבתן נרעת שש בהק יש בשבר זה,
והוא פרח בעור ועשה בהרות הללו, ולכן טהור הוא, ואינו צריך להסגירו כלל: ואיש,
אין לים בין לשה, ולא נאמר לים שש לענין שלמטה לים פורע ופורם ואין לשה פורעת ופורם,

תרגום אשכנזי

תוריע יג

טָהֹר הוּא׃ ששי שלישי ס מ וְאִישׁ
כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ קֵרֵחַ הוּא טָהֹר
הוּא׃ מח וְאִם מִפְּאַת פָּנָיו יִמָּרֵט
רֹאשׁוֹ גִּבֵּחַ הוּא טָהֹר הוּא׃
מג וְכִי־יִהְיֶה בַּקָּרַחַת אוֹ בַגַּבַּחַת

נגע

ער איז ריין׃ (מ) ווען איינעם
דיא האַרע אויפֿאַללען, זאָ
איז ער אין קאַלקאָפף,
ער איז ריין׃ (מח) פֿאַללען
איהם אויף דער זייטע זיינעז
אַנגעוויטזט דיא האַרע אויז,
זאָ איז ער אין פֿאָרדער
קאַהלקאָפף׃ ער איז ריין׃
(מג) צייגט זיך אַן דער קאַללען
הינטער אָדער פֿאָרדערזייטע

איין

ר ש׳ י

מבהיק הנשר בלובן בם׃ (מ) קרח הוא טהור
הוא. טהור מטומאת נתקין שאינו כידון
בסימני רקק וקען שהם מקום שער אלא
בסימני נגע עור בשר (שער לבן) מחיה ופשיון׃
(מא) ואם מפאת פניו. משפוע קדקד כלפי
פניו קרוי גבחת ואף הנדעין שאכלן ומכלן
בכלל ומשפוע קדקד כלפי לאחוריו קרוי קרחת׃

נגע

תרגום אונקלוס

דְּכִי הוּא׃ (מ) וּגְבַר אֲרֵי יִתַּר שַׂעַר
רֵישֵׁיהּ קֻרַיְחָא הוּא דְּכִי הוּא׃ (מא) וְאִם
מִסְכֵּיל אַפּוֹהִי יִתַּר שַׂעַר רֵישֵׁיהּ גְּלוּשׁ
הוּא דְּכִי הוּא׃ (מב) וַאֲרֵי יְהֵי בְּקָרְחוּתָא
אוֹ בְּגָלִישָׁתָא

מכתש

באור

כך למדו בת״כ׃ (מ) ואיש כי ימרט ראשו, כנגד פרשנו כי מריטת היא נפילת השער
ממקום חבורן, ועודם שלמים וגריסים, לפעמים יקרה כן מחולי, לו מן הזקנה, לו
שאכל סם שמשיר השער, ועל כלם לומר כי ימרט ראשו בנפעל על ידי סבה, בין שהיו השער
עתיד לחזור, בין שעתיד לחזור, כל זמן שהרקע ממורט הרי הוא קרח וטהור ממראה נתקין,
וכן פי׳ רש״י ז״ל טהור מטומאת נתקין, שאינו כדון בסימני רקק וקען שהם מקום שער, אלא
כסימני נגע עור בשר בשער לבן ומחיה ופסיון, וכבר למדנו (פסוק ד׳ט) שאין דעת רש״י ז״ל
שבמקום הנתק יש שער, אלא שהרקע והזקן מקום גדול שער, לבד מקום הנתק שנתקו קנת
השער מחמת נרעת, אבל קרחת וגבחת שאינו מחמת נרעת, כדון הרקע והזקן כעור הבשר
שאינו מקום גדול שיער. ומטומאת בד׳ מרחות נגעים ובסימניהם, והוא פשוטו של מקרא,
ילמד שאם כשרו שער הרקע מחמת חולי או זקנה, שאינו כריח הסגר כמו שנתק לרחות אם יבוא
בו שער נהוב או פסיון, אף קרח הוא טהור הוא, כלו׳ שאין נפילת שער זה מנרעת, כי
השערות הנופלים נריסים וחזקים כדרכן, לא כשער הנופל מנרעת הנתק שהן דקים נפרכי׳
ונתקים במשוש היד: ראשו, לא זכר הזקן שאין מדרכו להמרט ודבר נהוה, ומוף סוף
דין לאחד להן: (מא) ואם מפאת פניו, משפוע קדקד כלפי פניו קרוי גבחת, ואף הנדעין
שאכלן ומכלן בכלל, ומשפוע קדקד כלפי לאחוריו קרוי קרחת כן פי׳ רש״י ז״ל וכן הוא
בת״כ, וחלקן הכתוב לקרחת וגבחת לפי׳ שבתיהן טהורים, לומר שאין מטהרין זה עם
זה, ואין פוסלין זה לזה, חכי גרים קרחת וחכי גרים גבחת לימן מטהרין, וגרים באחד
מהן כמוך לבעלי מין הפסיון בשבי מטמא: גבחהוא, המלה הזאת לא מצאתיה רק בפרשת
נרעת הרקע וכגוני בגדים, וכן למד רבינו ז״ל שאין לו מבר מין מהפרשה הזאת, והוא שם
התואר ולפי שקרחת כופל על כל מקום קרום שברקע, לריך טעם למה משפוע קדקד כלפי
לאחוריו קורא קרחת, ותלמוד קרח, ומשפוע קדקד כלפי פניו קורא גבחת ותלמוד גבח,
ולפשר לומר שלאחורי הרקע מקום שיער בכל אדם, לבן כשיתרע יקרא קרח, אבל מפאת פניו
גבי אדם רגיל שבדקתם גבוה והולך מלך למעלה ותלמוד גבח, כמו הרים גבנונים (תהלי׳ ס״ח

תוריע יג

נֶגַע לָבָן אַדַמְדֶּמֶת צָרַעַת פֹּרַחַת
הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ׃
מג וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־
הַנֶּגַע לְבָנָה אַדַמְדֶּמֶת בְּקָרַחְתּוֹ
אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ כְּמַרְאֵה צָרַעַת
עוֹר בָּשָׂר׃ מד אִישׁ־צָרוּעַ הוּא
טמא

תרגום אשכנזי קיד

איין דונקעל־ראָטה אונד
וויסער שאַדען׃ זאָ איזט עז
דער אויזאַטץ, דער אַן
דער קאַהלען הינטער אָדער
פֿאָרדערוויטע אויזגעבראָכן׃
(מג) וועז איהן דער פריזטער
בעזיהט, אונר פֿינדעט, דאַס
איינע דונקעל־ראָטהע אונד
וויסע שטעללע זיך ערהאָבען
אַן דער קאַהלען הינטער
אָדער פֿאָרדער זייטע׃ דיא

זאָ אויזיהט, וויא דער אויזאַטץ אין דער הויט׃ (מד) זאָ איזט דער מאַן אויזאָטציג,
ער

תרגום אונקלוס

סַגִּירוּת סַטּוּק חִוָּר מַטְבְּתַּשׁ
הִיא בְּקָרְחוּתֵיהּ אוֹ בְגַלְּישׁוּתֵיהּ׃ (מג) וְיֶחֱזֵי
כָּהֲנָא וְהָא עָטִיק סַטְבְּתַּשׁ חִוָּר
בְּקָרְחוּתֵיהּ אוֹ בְגַלִּישׁוּתֵיהּ
כְּמֵחֱזֵי סַגִּירוּת מַשְׁכָּא בִּישְׂרָא׃ (מד) גַּבְרָ
סְגִיר הוּא
טמאב

רש"י

(מב) נגע לבן אדמדם׳. פתיך מכין שאר
המראות ת"ל כמראה צרעת עור בשר כמראה
הצרעת התמר בפרשת עור בשר לדע כי יהיה
בעור בשרו. ואף לומר כן שמטמא בהרגע
מראות וכידון בשתי שבועות ולא כמראה
צרעת התמור בשחין ומכוה שהוא כהון בשבוע
אחד ולא כמראה נתקין על מקו׳ שער שחין
מטמאין בהרגע מראות שאת ותולדתה

באור

י"ז), על גבי חרטו חורשים (שם קכ"ט ג'), בעל מכת גבוה, לו בעל פניס גבוהים, ולכן
גם מי שבדקתו קדרה ושערותיו מכסים לותו, כשיראת נקרא נגע: (מב) נגע לבן אדמדם,
פתוך כמו לו בהרת לבנה אדמדמת (פסוק י"ט), והוא הדין כל הנגעים של ד' מראות מטמאי'
בקרקת וגבחת, שהרי לומר לפניהו כמראה צרעת עור בשר, ואפשר שבשר בהוה שדרך נגעי
הרקח להיות מראה פתוך, וכמו שבכל פרשת נגעים דבר בהוה וכמו שפרשנו בכל מקום:
צרעת פרחת הוא, לומרו רבותינו צרעת מלמד שהיא מטמא במקיה, פורקת מלמד שהיא
מטמאה בפסיון, היא מלמד שהיא מטמאה, בשער לבן, ותמה על רמ"י ז"ל שכתב בשער לבן
מקיה ופסיון, ולדיתי בלשון רש"י בשני כ"י ישנות שביד החכם המעתיק נר"ו, בחלק כתוב
מקיה ופסיון, ולא מזכר שער לבן, ובזניה כתוב לבד אלא כשיהי נגע עור בשר, ולא מזכר בו
שער לבן מקיה ופסיון, ושניהם טובים, לבל ברמ"י שלנו לזיון תלמיד טועה הוסיף שער לבן,
ולזו למחקו: (מג) והנה שאת הנגע לבנה אדמדמת, כמו נגע השאת, כלומר הנגע
לבר בשאת, כי מראה השאת לזה מטמא, עד שיהי' בו סימן טומאה, ולכן נריך להיות
מקיה בשאת, לו לחתר הסגר יפסה, ולפי שלא כתפרשו סימני טומאת נגעי הרקח בפרשה,
שלא תאמר שהמראה עצמה מטמא בקרקת וגבחת, לומר והנה שאת הנגע, ללמד שהמראה
עין בפני עצמו, והנגע עין בפני עצמה, וכמו שאתם מראה צרעת עור בשר התמורה
בפרשה לדע כי יהיה בעור בשרו שאת לו ספחת לו בהרת, שבריכה להיות לה לפחות שד' מראו'
נגעים, ונריך שיולד בה סימן טומאה וכדון בשתי שבועות, וכן דין נגעי קרקת וגבחת,
לא כמראה צרעת התמורה בשחין ומכוה שהוא כדון בשבוע אחד, ולא כמראה נתקין שאין
מטמאין בשאת ובהרת ותולדותיהן אלא בכל המראות, ולמעל' (פסוק י"ט) לומר בהרת לבנה
אדמדמת, וכן לומר שאת הנגע, למדנו גם לשאת שמטמאה פתוך, וכן תולדותיהן, ומולי
גם כאן דבר בהוה שרגיל נגע הרקח להיות שאת פתוך, ובעור הבשר בהרת פתוכה, (מר)
איש

טָמֵא הוּא טָמֵא יְטַמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ: מח וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר־
בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים
וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם
יעטה

ער איז אונריין: דער
פריזטער מוס איהן אונריין
שפרעכען, ער האט ויינען
שאדען אם קאפף: (מה) אין
אויזואטציגער, דער דען
שאדען האט, זאלל צער-
ריסענע קלייידער טראגען, זיין
דזויפטהאר ווילד וואכזען
לאסען, ביז אויבער דען ליפפענבארט אויסגעהוללט

ותולדתה נקרת ותולדתה: (מד) נרקשו
נגעו. אין לי אלא כתקין מנין לרבות שאר
המכוגעים ת"ל טמא יטמאנו לרבות את כולן
על כולן הוא לומר בגדיו יהיו פרומים וגו':
(מה) פרומים. קרועים: פרוע. מגולח
שער: ועל שפם יעטה. כאבל: שפם. שער
השפתי' גר"ון בלע"ז (והוא גרעצען. בל"ז
אכזן

מָסְאָב הוּא מְסָאְבָא יְסָאֲבִינֵיהּ כָּהֲנָא
בְּרֵישֵׁיהּ מַכְתְּשׁוּתֵהּ: (מה) וְסַגִּירָא דִּי
בֵיהּ מַכְתְּשָׁא לְבוּשׁוֹהִי יְהוֹן מְבַזְּעִין
וְרֵישֵׁיהּ יְהֵי פְרִיעַ וְעַל שָׂפָם כאבילא

באור

איש צרוע, בכל המקום תלה הטומאה בנגע לא בגוף, שאמר (פסוק ג') נגע צרעת הוא,
ולא אמר גוף צרוע הוא, וכן (פסוק ח') וטמאו הכהן צרעת היא, לא אמר צרוע הוא, וכן
בחזיר ובארנבת ובכתם וכנתק, לפי שעד כאן דבר על מספר הנגע מראותיו וסימניו, ועכשיו
שפסק, מדבר על מספר הזיים בעל הנגע, שאל תאמר שנגע הצרעת הטמאה היא על אחר
אחד מן הגוף, ושפ"י שמטמא את בעליה, יסתיר מקום הנגע ויהיה, לפי זיים צרוע הוא,
כלו צרוע, וזה פי' ושעם למקרא שלאחריו והצרוע וגו': טמא יטמאנו הכהן, לשפ"י
שאמרתי טמא הוא, צריך שיטמאנו הכהן ויאמר לו טמא אתה, כמו שנאמרו בראש הענין
(פסוק ב'): בראשו נגעו, לפי הפשט לומר לך שב על נגעי הראש שהיום נהגו,
צריך הוא, ועוד מה בין נגע הראש לנגע עור בשר בשניהן זה, שבלן יאמר ושמאו הכהן, אבל
חוזר על כל הנגעים האמורים בפרשה. שבעל הנגע הוא לוקח צרוע וטמא, ודיבו יאמר למע'
בשניו, כי נרקשו נגעו, כמו דמך נרקשך, שהוא סייב בדמו שגרם זאת לעצמו, וכן הוא
במעשיו גרם לעצמו הנגע, שע"כ בדד ישב מבלי מכרי לחם וכמו שפירש בפסוק, [ת"ק
לפע"כ נרקשה שהוא מוסב על נגעי הראש, שבהן הוא מדבר, ולפי דיבו מסוכה מדין צרעת
מקום השער, יאמר נרקשו נגעו, כלו' אין הנגע הזה מובדל מנגעי שאר הגוף, שלא שהוא
בראש, ואחרי שאין שם שער, אין לחוש לו עם נגעי עור בשר]: (מה) והצרוע, לפי פרושו
על נרקשו נגעו, יהיה ו"ו והצרוע מעמד כמו כי, לפרש נרקשו נגעו שלפניו, כלומר זה
שאמרתי נרקשו נגעו מעמיד גרמו לו הנגע הזה, לפי שהיום הצרוע לזיו דומה לשאר
הטמאים, שלא בגדיו יהיו פרומים וגו', אשר בו הנגע, שנרעתו פרח בו נגע, לא נרעת
בלי נגע, וכתיבו דרשו לפי' כה"ג מצורע שנטעוה על פרימה ופריעה, צריך לקרוע ולפרוע:
פרמים, קרועים, וכן לאמרו את"כ: פרוע, פי' רש"י ז"ל מגולח שער, ופרשתיו (פרשה
יו"ד ו'), לפי חכמים נחלקו בזה, ומה שפרשתו הוא דעת ר' לעזר, ור' עקיבא מדמהו
לבגדיו יהיו פרומים, שהן חוץ לגוף, לף ראשו יהיה פרוע חוץ לגוף, שיגלה ראשו ויסור
המודר מעליו, ולשון פרוע נופל גם על זה, כמו פריעת מילה, וכן ופרע הכהן את ראש
הקשה, שיסיר שלת ראשה ויסתור שערה, ושתיהן במשמעות המלה: ועל שפם יעטה,
קופח ראשו כאבל, את"כ, ויאמר ראב"ע ז"ל למעלה מהשפה, והמ"ס מהשורש והעל

תזריע יג

יַעְטֶה וְטָמֵא ׀ טָמֵא יִקְרָא׃
מו כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא
טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ׃ ס מז וְהַבֶּגֶד
כִּי־יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע צָרַעַת בְּבֶגֶד

תרגום אשכנזי קטו

איינגעהילל"ט געהן : אונד
אונריין! אויזרופֶען : (מו) זֹא
לאַנגע ער דען שאַדען אָן ויך
האַט, דער אונריין מאַכט,
זאָלל ער אויך אונריין זיין :
ער זאָלל איינזאַם בלייבען,
זיינע וואָהנונג זאָלל אויסער־
האַלב דעו לאַגערו זיין :
(מז) איין געוואַנד אין וועלכם

צטר
דער שאַדען דעו אויזואַטצעו ענטשטעהט, אין

תרגום אונקלוס

בְּאֵבֵילָא יִתְעֲטַף וְלָא תִסְתַּאֲבוּן וְלָא
תִסְתַּאֲבוּן יְקָרֵי׃ (מו) כָּל יוֹמִין דִּי
מַכְתְּשָׁא בֵּיהּ יְהֵי מְסָאַב מְסָאַב הוּא
בְּלַחוֹדוֹהִי יֵתֵיב מִבְּרָא לְמַשְׁרְיָתָא
מוֹתָבֵיהּ׃ (מו) וּלְבוּשָׁא אֲרֵי יְהֵי בֵּיהּ
נַכְתָּשׁ סְגִירוּ בִּלְבוּשׁ עטר

רש"י

שנאן בנרט · מלה כוזבות בל"ג · וכן פי' רש"י
שבת י"ט · שבת קכ"ט ע"ב ד"ה מלה שפתי) :
ושאת טמא יקרא · משמיע שהוא טמא ויפרשו
ממנו : (מו) בדד ישב · שלא יהיו טמאים
יושבי עמו · ואמרו רבותינו מה כשתנה מצרע
טמאים ליושב בדד הוזיל שהוא הכדיל בלשון
הרעבין לחם לפתתו ובין לחם לרעיפף הוא
יכדל: מחון למחנה · חון לשלש מחנות :
לפמתים

באור

גלח עצה שפתו, ויפה פי' רש"י ז"ל שפם, שער השפתים, גרגין בלע"ז, [ז"ה לא מצאתי התיבה הזאת בלשון צרפת] · כי שפה ושפתים נופל על הכשר הלחוש שסביבות הפה, ושפם הוא מקום שער השפתים, וינוח שיכסה הלוצ עד הפה, כי פיו פתוח שיקרא טמא : יעטה, בגגדיו מגזרת עטרה לוש מפי' רלב"ע ז"ל, ויאמר עוד שלא יזיק ברוח פיו, ולזן זה הטעם כי בדד ישכון שלא בעבור הכלות, כמו פרימה ופריעה, וכן ת"ח ז"ל ועל שפם כאכילה יתעטף : וטמא טמא יקרא, יקרא לבני אדם המתקרבים אליו, טמא לכי טמא לכי סורו מכי, או לפי שיושב עטוי רלוי ולזנו רוחה, יקרא טמא טמא, שלא יתקרב אדם אצלו לשמוע שהוא אכול, לכן יודיע שהוא טמא, ומלת יקרא גם על קורא בקול גדול להשמיע למרחוק, כמו הרימותי קולי ואקרא (ברחשית ל"ט ט"ו), ושאר הטמאין חייבין גם כן להודיע על הקרב אליהן שהן טמאין, כמו שאמרו בת"כ, שלא יהן לומרים סמוך אליהן, והמצורע העטוף בדלוי יקרא טמא טמא : (ג) כל ימי אשר הנגע בו יטמא, אין טומאתו לימים כמו טוגע במת או בשרן, שלא פעם זון רב פעם קצר, ותליה בנגע, שכל הימים שהנגע בו יטמא, כי טומאתו יוצאת מעצמו, וכן כוב וזבה שנאמר כל ימי זוב טומאתה (ברחשה ט"ו כ"ה), על כן הוסיף טמא הוא, כלומר נופו טמא, ואיך יטהר בימים, וכן אמר בזבה טמאה היא, והוא שתרגם יב"ע יהא מסאב, משול למסאב הוא : בדד ישב, שמור מכל הטמאין שבל' ויצאו מן המחנה כל נרוע וכל זב וכל טמא לנפש (במדבר ה' ב'), מחנה לכל אחד ואחד, טמא מת משלח ממחנה שכינה, זב משלח גם ממחנה לויה, שמור מהן מצורע שמשלח גם ממחנה ישרחל, על כן כתוב בדד ישב, שלא יהא הטמאין האחרים יושבים עמו, ולזלו כתב לבד בדד ישב, היה מתפרש שיושב בביתו בחדר לבד ולזן לזם עמו, כמו ישב בדד וידום כי נטל עליו (איכה ג' כ"ח), על כן הוסיף מקום למחנה מושבו מרומז מכל בני אדם, ולזן זה שלא לם משתלח חון לשלש מחנות, אלא יושב בעירו כמו טמא מת וזב לזינו בדד · ואמרו רבותינו ז"ל מה כשתנה מצרע טמאים ליושב בדד, הוזיל והוא הכדיל בלשון הרע בין לזם לפתתו ובין לזם לרעיפף הוא יכדל, ודרשו ז"ל לפרוסטו על ברלשו נגעו והכן : (מו) והבגד כי יהיה בו

תורה יג

צֶמֶר אוֹ בְבֶגֶד פִּשְׁתִּים: (מח) אוֹ
בִשְׁתִי אוֹ בְעֵרֶב לַפִּשְׁתִּים
וְלַצֶּמֶר אוֹ בְעוֹר אוֹ בְכָל-
מְלֶאכֶת עוֹר: (מט) וְהָיְתָה הַנֶּגַע
יְרַקְרַק ׀ אוֹ אַדַמְדָּם בַּבֶּגֶד אוֹ
בָעוֹר אוֹ־בַשְׁתִי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ

ככל

תרגום אשכנזי

אין וואָללען אָדער ליינען געוואַנד: (מח) דער אין קעטטע אָדער אים איינשלאַג פאָן ליינען אָדער וואָללע: אָדער אַן לעדער, אָדער אַן אַרבייט אויו לעדער: (מט) דיא שאַדהאַפטע שטעלע ויהט רונקעלגרין אויו אָדער דונקעלראָטה, אים געוואַנדע אָדער אים לעדער, אין קעטטע, אָדער איינשלאַג, זָא

רש"י

(מח) לפשתים ולצמר. של פשתים או של צמר: או בשוה. זה שור שלא נעשה בו מלאכה: או בכל מלאכת עור. עור שנעשה בו מלאכה: (מט) ירקרק. ירוק שבירוקין: לחמדם

תרגום אונקלוס

עֲמַר אוֹ בְּלְבוּשׁ כִּיתָן: (מח) אוֹ בִשְׁתָּא אוֹ בְעַרְבָּא לְכִתָּנָא וּלְעַמְרָא אוֹ בְמַשְׁכָּא אוֹ בְכָל עֲבִידַת מְשָׁךְ: (מט) וְהָא מַכְתָּשָׁא יְרֹק אוֹ סְמוֹק

בְּלְבוּשָׁא אוֹ בְמַשְׁכָּא אוֹ בִשְׁתָּא אוֹ בְעַרְבָּא אוֹ בְכָל מָאן דְּמַשְׁךְ

באור

נגע צרעה, אין זה בטבע ולא כמנהגו של עולם, וכן נגעי בתים, מבל מבטע מלהים היה בהשגחה פרטית על ישראל, כמו שכתב רמב"ם ז"ל בסוף הלכות טומאת צרעת, שהיה לוה ופלא בישראל להזהירן מלה"ר, שהמספר לה"ר מצתנות קירות ביתו, ולם לינו יודע מצתנין כלי העור שבניתו שהוא יושב ושוכב עליהן, לם לא חזר בו מצתנים הבגדים שעליו, ולם עדיין עומד בראשו מצתנה עורו וינטרע, ויהיה מובדל ומפורסם לבדו, והלריך שם, גם רמב"ן ז"ל לפרושו לפסוק זה הלריך בו, ולפי שלינו נוגע לפשוטו של מקרא לא מעתיק דבריהם: בבגד צמר או בבגד פשתים, והבגד כלל, צמר ופשתים פרט, לין בכלל אלא מה שבפרט, שלין טומאת נגעים רק בצמר ופשתים, ולין לומר אלא של רחלים, לא לומר גמלים ולרנבים וכוסה של עזים, ולילו בלומר וכי יהיה נגע ברעת בצמר או בבגד פשתים, לא לומרתי אלא שכלו לומר או כלו פשתים עכשיו שבלומר והבגד לרבות את הכלאים, ומה פשתים לבנה בבדייתו לף לומר לבן, לא רחלים בעלי בבעי', ולא שתיהן הבאושים בידי לדם: (מח) או בשתי, הוא הלוט הסולך לאורך הבגד: או בערב, הוא הלוט העובר בו לרוחב, ומלת בשתי מן את לי מלהים, כי השתות יהרסון (תהלים י"ל ג'), שהוא יסוד הבגד, והערב הסולך לרחבו נקרא כן לפי שמערב הלוטין בלם: לפשתים ולצמר, של פשתים או של צמר. כן פי' רש"י ז"ל, או שהן מוכנים לעשות מהן בגד פשתים או בגד צמר, [ל"ה שמום הלמ"ד כמו שהודעתיך פעמים רבות, סימן כללי, בין היכי' פשתים או צמר וכן לכל לאשר יעשה העור למלאכה דלהלן (פסוק נ"ח)]: בעור, זה עור שלא נעשה בו מלאכה, כן פי' רש"י ז"ל, כלומר שלא נעשה מהו כלי, מבל נעשה בו תקון שור, פרט שם לינו מעוכן: מלאכת עור, פי' רש"י ז"ל זה עור שנעשה בו מלאכה, כלומר שנעשו ממנו כלים, לבל עורות שהוא לעשות מהן רטועות לסנדלים ולא עשהן עדיין, לינן מטמאים בנגעים, ואין לנו שום עורות הגדלים בארץ, מבל עורות חית היס לינן מטמאין בנגעים, מת"כ: (מט) ירקרק או אדמדם, כן הוא מרפא

בנגעי

תזריע יג

בְּכָל־בְּלִי־עוֹר נֶגַע צָרַעַת הִוא
וְהָרְאָה אֶת־הַכֹּהֵן: כ וְרָאָה
הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת־
הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים: כא וְרָאָה
אֹתוֹ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי־
פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְּׁתִי פ
אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בָעוֹר לְכָל אֲשֶׁר־
יֵעָשֶׂה הָעוֹר לִמְלָאכָה צָרַעַת

מטארת

תרגום אשכנזי קטז

זאָ וויא אַן אַללרלייא לעדערן
נעראָטהע, זאָ איזט עו דער
שאַדען דעו אויזאַטצעז:
אונד מוס דעם פריזטער גע־
צייגט ווערדען: (כ) דער
פריזטער בעזיהט דען שאַדען:
אונד מוס איהן זיבען טאַגע
פֿערשליסן לאַסען: (כא) אַם
זיבענטען טאַגע בעזיהט ער
איהן ווירער, פֿינדעט ער,
דאַם דער שאַדען זיך אויז־
געברייטעט, אים געוואַנד,
אין קעטטע אַדער אייגשלאַג,
אַדער אים לעדער, אין
אַללען קונזטאַרבייטען, וואָצו

דאַז לעדער געברויכט ווירד: זאָ איזט עז אין

תרגום אונקלוס

מַכְתֹּשׁ סְגִירוּתָא הוּא וְיִתְחֲזֵי לְכָהֲנָא:
(כ) וְיֶחֱזֵי כָהֲנָא יָת מַכְתְּשָׁא וְיַסְגֵּר
יָת מַכְתְּשָׁא שָׁבְעָא יוֹמִין: (כא) וְיֶחֱזֵי

רש"י

מדמדם • לדוס שבאלומיס: (נא) צרעת
ממארת • לשון סילון ממאיר פויי"טעז בלע"ז
בל"ז טו גיפיכט • שטעכנד) • ומדרשו תן בו
מלה

יָת מַכְתְּשָׁא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אֲרֵי אוּסֵיף מַכְתְּשָׁא בְּלָבוּשָׁא אוֹ בִשְׁתָיָא אוֹ
בְּעֵרְבָא אוֹ בְּמַשְׁכָא לְכֹל דִּי תֶּתֱעֲבִיד מַשְׁכָא לֶעֱכִידָתָא סְגִירוּת מחסרא

באור

נגעי הבגדים, ותמרו בת"כ יכול כל מראה ירוק ת"ל ירקרק ירוק שבירוקין, יכול כל מראה
לדוס, ת"ל לדמדם לדוס שבאלומיס, וכן כתב רש"י ז"ל בפרושו, ופרשתיו (פסוק י"ט):
בבגד או בעור, כבר תמוהים למעלה, וחזר ופרטן והפך הסדר התימר למעלה, ירקרק
לפי הפשט לפי שתמר ירקרק או לדמדם, טעינו לומר שהתחד מראה נגע לתמר ופשתים, והשני
מראה נגע העור, חזר וכתבן ותמך עור לבגד, וכלי עור לשתי וערב, שתי המראות טהורין
בבגדים: נגע צרעת הוא, אלה המראות הם נגע צרעת שתמרתי עליו והבגד כי יהיה בו נגע
צרעת, ואינו צריך עוד שיאמר טומאה לטמאו, כמו נגעי עור בשר שצריך שער לבן או מקוה או
פסיון, ואם אין לחת מלה אינו נגע צרעת לפי' מראה עזה כשלג, ובבגדים כשעומד במראהו
בהסגר שני טמא בלי סימן אחר: (נא) כי פשה הנגע בבגד וגו', חזר לפרוט כלן, ולמדו
רבותינו שבא ללמד לפילי לין הפסיון סימך לנגע, אלא כל מקום שפשה בבגד או בשתי וכו'
נקרא פסיון ומוקצה לטומאה, לא כמו בנגעי עור בשר, אלא שהפסיון הסימך בכל שהוא,
והרחוק כגלים, וזה פשה הנגע, זיהי' הפסיון הרחוק כשיעור נגע: צרעת ממארת הנגע,
כי' רשב"ם ז"ל כמו סילון ממאיר וקון מכאיב, וכן המראה והמהומה, לשון קללה וחסרון,
מכל רש"י ז"ל כי' לשון סילון ממאיר פויי"טם בלע"ז (ובל"ז גיפ"יכט, שטע"כנד), וכן תמר
רחב"ע ז"ל כמו סילון ממאיר, ואחר שסילון כמו קון, יהי' ממאיר כמו מכאיב, והיי"ם הב'
במלת ממארת שרש ולישה מגזרת מחרה, וכן דעת רב"ק ז"ל בשרשים שערכו מחר וכן כאן,
ולדעתי תמר כן בנגעי הבגד, לדמותו לסילון ממאיר שלא יבלה לבגד, כי נגעי עור בשר לעש"י
שמלטין

תוריע יג

מֵמְאֶרֶת הַנֶּגַע טְמֵא הוּא׃
נג וְשָׁרַף אֶת־הַבֶּגֶד אוֹ אֶת־
הַשְׁתִי אוֹ אֶת־הָעֵרֶב בַּצֶּמֶר
אוֹ בַפִּשְׁתִּים אוֹ אֶת־כָּל־כְּלִי
הָעוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ הַנֶּגַע כִּי־
צָרַעַת מַמְאֶרֶת הִוא בָּאֵשׁ
תִּשָּׂרֵף׃ נד וְאִם־יִרְאֶה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ
בשתי

תרגום אשכנזי

אין שאָדליכער אויסאַטץ,
ער איזט אונריין: (נב) מאַן
זאָלל דאַז קלייד, קעטטע
אָדער איינשלאַג, אין וואָללע
אָדער ליינען, זאָ וויא דאַז
לעדרנע גערעטהע, וואָראַן
דער שאַדען זיין וויד, פֿער-
ברעננען: עז איזט אין
שאָדליכער אויסאַטץ, ער
מוס פֿערברעננט ווערדען:
(נג) וויד־עט דער פריזטער
אַבער: דאַס דער שאַדען אים
נעוואַנדע, אין

רש"י

ממארת שלא תהנה הימנו: (נב) בגמר לו
בפשתי'. של גמר לו של פשתים זהו פשוטו
ומדרשו יכול יביא גיזי גמר וחכיכי פשתן
ויטרפם עמו ת"ל בגד תשרף היכה כריכה
דבר לחבר עמה לפי כן מה ת"ל בגמר לו
בפשתי' להוציא את התולעיות שבו שהן ממין
לחבר

תרגום אונקלוס

מְחַסְרָא מַכְתְּשָׁא מְסָאֲב הוּא׃
(נג) וְיוֹקַד יָת לְבוּשָׁא אוֹ יָת שְׁתָיָא
אוֹ יָת עֲרָבָא בְּעִמְרָא אוֹ בְכִיתָּנָא אוֹ
יָת כָּל מָאן דְּמַשְׁכָּךְ דִּי יְהֵי בֵּיהּ מַכְתְּשָׁא
אֲרֵי סְגִירוּת מְחַסְרָא הִיא בְּנוּרָא
תִּתּוֹקַד: (נד) וְאִם יֶחֱזֵי בַּהֲנָא וְהָא לָא אוֹסִיף מַכְתְּשָׁא בְּלִבוּשָׁא אוֹ
בשת"א

באור

שמחליטין לטומאה, יש תרופה ורפואה לאחר זמן, כלומר נרפא נגע הנרעת מן הנרוע
(לקמן י"ד ג'), אבל בגד מוחלט אין לו תקנה אלא ישרף וזהו נרעת ממארת, כמו הקמן והסילון
ישרפו, כן הבגד המכוגע הזה בלא ישרף, וכמו סילון שהוא ממאיר לאחר, שבגי מלא
נגפים בו, כן זה נרעת ממארת לאחר, שמכלה את הבגד כלו: (נב) בצמר או בפשתים,
של גמר לו של פשתים זהו פשוטו לשון רש"י ז"ל, ופי' רש"מ ז"ל שכוונתו שבי"ת בגמר בפשתים,
כבי"ת והטתר בבגר ובלחם כמו מן, מן הבגר ומן הלחם, וכן ביום השמיני והלאה, כמו מיום
השמיני והלאה, וכן בגמר לו מן הפשתים, מבמר לו מן הפשתים. וסוף סוף מקרא שהיה נדיך
הוא שהוא מפורש למעלה, וצריכין לומר לדרשת רבותינו ז"ל שבא להוציא את התולעיות, שלא
יש לומרך לבגד ממין לחבר, לימד בסרף עמו, וכן שנינו (נגעים פרק י"א י'), חלוק שנרקם
בו נגע, מכיל את התולעיות שבו, לפיכך הן מרגין, כלומר וכל שכן זהב וכסף שאין מינן
מטמאין בנגעים כלל, וכן נרקם מפשוטו של מקרא שהוסיף לחבר יהיה בו הנגע, כלומר החלקים
שים בו טומאת הנגע, וזהו בגמר לו בפשתים לו לת כל כלי העור, שהן לבדן מקבלין טומאת
הנגע: צרעת ממארת היא, לפשר שחזר לומר כן, לתת טעם למה תשרף, ולא יוכל
להשליכה למקום טמא, ולומר שהיא נרעת ממארת לאחרים, כמו סילון ממאיר המכה
לאחרים, ואם לא ישרף לפשר שיזיק לבגד לאחר שינתל ממנו הנגע: (נג) לא פשה הנגע
בבגר

תוריע יג

מַשְׁתִּי אוֹ בָעֹרֶב אוֹ בְּכָל־כְּלִי־
עוֹר: יח וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֵת
אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע וְהִסְגִּירוֹ שִׁבְעַת־
יָמִים שֵׁנִית: שביעי רביעי נה וְרָאָה
הַכֹּהֵן אַחֲרֵי הֻכַּבֵּס אֶת־הַנָּגַע

תרגום אשכנז קו"י

אין קעטצע אדער איינשלאג:
אדער לעדערנן גערעטהע זיך
ניצט אויזגעבריישעט האט:
(כד) זא זאלל דער פריוטער
בעפעהלין, דאם מאן דאז
שטיק וואשע, וואראן דער
שאדען איזט: (כה) מאן
זאלל עז נאכמאלו זיכען טאג
פערשליסען: (כה) פינדעט

והנה
דער פריוטער, נאכדעם דער שאדען געוואשען וואָרדען, דאם

תרגום אונקלוס

מְשְׁתָּא אוֹ בְעַרְבָּא אוֹ בְּכָל מָאן
דְּמַשַׁךְ: (כד) וְיִפְקֵיד כָּהֲנָא וְיִחְוְרוּן
יַת דִּי בֵיהּ טַכְתָּשָׁא וְיַסְגְּרִנֵּיהּ שַׁבְעָא
יוֹמִין תִּנְיָנוּת: (כה) וְיֵחֲזֵי כָּהֲנָא בָּתַר
דְּתֶחְוֵר יַת טַכְתָּשָׁא והא

רש"י

לחר • לומרנית ל' שפה כמו לימרלח: (נד) לת
תסר בו הנגע. יכול מקום הנגע
בלבד ת"ל לת לסר בו הנגע יכול כל
הבגד כולו טעון כנוס ת"ל הנגע לה כיצד
יכבס יץ הבגד עמו: (נה) לחרי הכבס •
לשון העשות: לח הסך הנגע לת עינו • לח
הוכהה ממרליתו • והנגע לח פשה • מעט
שלם לח הסך ולח פשה טמל ולין ל"ל לח הסך

ופשה הסך ולח פשה לינו יודע מה יעשה לו ת"ל והסגיר לת הנגע מ"מ דברי ר' יהוד' וחכ"ח כולי
על

באור

בבגד, לח פשין סימן ולח פשין רחוק: (נד) וכבסו, כל כניסה נכתב על בגדים, והיה
ללמד הבגדים מכתמיהן ומכל שחלושת הנדבק בם, ונעזרת על ידי נתר וגורית וכיולח, כמו
שם תכבס בנתר ותרבי לך בגורית נכתב עוכך לפני (ירמי' ב' כ"ב), וכן כאן יכוה הכהן
שיכבסו בגד המטונע הזה בנתר וגורית להסיר ממנו כתם הנגע: אח אשר בו הנגע, לת
הבגד לו השתי לו השול שבו הנגע, ולילו לומר וכבסו לת הבגד היה לריך לפרש לו לת השתי לו
לת הערב לו לת השול, זהו לפי פשוטו, ורבותינו ז"ל לומרו יכול הנגע לבד, ת"ל לת לסר
בו הנגע, לח כולך יכבס יץ הבגד עמו, שלילו הבגד כלו, היה לומר וכבסו לת הבגד,
ולילו הנגע לבדו היה לומר וכבסו לת הנגע: (נה) והכבס את הנגע, פי' רלב"ע ז"ל שם
הפועל שלח נזכר שם פועלו מהבנין הכבד הנוסף, והדבר כן הוח, רק שהוח מורכב, שלם
הוח יץ ההפעל היה רלוי להיות הָכְבֵּם, לבל הכבם מורכב עמו ההתפעל התכבם, וכן
לומר רל"ק ז"ל בשרש זה הכבם מקור מורכב מההתפעל וממה שלח נזכר פועלו
מהנוסף, ושתי פעמים יש בפרשה זו ההרכבה הזאת, ושלשה פעמים בלי הרכבה, ומליצה
עמוקה היח, כי הורלת ההפעל על ידי למלעייו, והן הדברים שמכבסים בו נתר וגורית
וכיולח, והורלת ההתפעל על ההסך והדמיון, כמו יש מתעשר, יש מתרושש, הנה כתחכומה
וכיולח, והכניסה היח שמלבנת הבגד ומעבירה כתמיו, לכן נפסוק זה שלמר והנה לח הסך
הנגע לת עינו, לח היה כאן כניסה, על כן הרכיב המלה מההפעל והתפעל, שהכבם נתר
וגורית מכנסים, ולח כותם שלח התכבם בדמיון, שלח נשתנה מרלהו, ולפי שדעת הכהן
היה שיסיר ממנו הנגע ע"י הכבוס, לומר וכבסו: והנה לח הסך הנגע לת עינו, לח נהסך
למרלה לחר שלילו מטמל, כגון לשחיר לו לתכלת, שלילו הסך טהור לעכ"פ שפשה, ושם
מירוק שנירוקין נעשה ירוק והו כהה לומר בעבין (פסוק נ"ו), שלילו יקרע ויגיל הבגד,
וכל החלוקות הללו כלל רש"י ז"ל בלומרו לח כהה ממרליתו, פי' דבריו שעדיין ירוק שנירוקין
הו לחדום שבלדומין, לבל כהה להיות ירוק הו לחדום, וכל שכן שהסך עינו למרלה טהור לין

דיט

תרגום אשכנזי

ג וְהִנֵּה לֹא־הָפַךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינוֹ וְהַנֶּגַע לֹא־פָשָׂה טָמֵא הוּא בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפֶנּוּ פְּחֶתֶת הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּהַתּוֹ: ד וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כֵהָה הַנֶּגַע אַחֲרֵי הַכְּבְּסָם אֹתוֹ וְקָרַע אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־הַשְׁתִי אוֹ מִן־הָעֵרֶב: מפטיר

ה וְאִם־תֵּרָאֶה עוֹד בַּבֶּגֶד אוֹ בשתי

דאַס ער זויעט פֿאַרבע ניט פֿערוואַנדעלט, אונד זיך אויך ניט אויסגעבריטעט האַט, זאָ אויז דאַו שטיק אונריין, אונד מוס פֿער־ברענט ווערדן: ז אויז אייגע צעהרונג אַן דער אוני־רעטטן, אָדער רעטטן זייטע: (ט) זיהט אַבער דער פריוטער, דאַס דער שאַדן דען גל־אַנץ פֿערלאָהרן, נאַכדעם ער געוואַשען וואָרדן: זאָ זאָלל ער איהן אויז דעם געוואַנדע אָדער אויז דעם לעדער, אויז קעטטע אָדער איינשל־אַג

הערויזריסן: (מ) צייגט ער זיך הערנאַך ווידער אַן דעם געוואַנדע, אַן

רש"י

על לובניו: פחתת היא. לשון נמוך כמו בחלת הפחתים (שמואל ב' י"ז) כלומר שפלה היא כנגע שמראיו נקעים: בגבחתו. כתרגומו בשחיקותיה לו בחלתותיה: קרחתו. שחקים יבשים ומכני המדרש שהוכרך לגזרה שוה מכין לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמרה קרחת וגבחת בלחם ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים מה להלן פרח בכולו טהור לך כאן פרח בכולו טהור לכך אמר הכתוב לשון קרחת וגבחת ולעניין פירושו ותרגומו זה משמע קרחת לשון יבשים וגבחת ל' קדמיס כילו נכתב בתחריתו או בקדמותו שהקרחת לשון לחורים והגבחת לשון פנים כמו שכתוב ושם מפלת פניו וגו' והקרח' כל שעופע ויורד מן הקדקד ולחקרו

תרגום אונקלוס

וְהָא לָא שְׁנָא מַכְתְּשָׁא מִן בַּר חָוָה וּמַכְתְּשָׁא לָא אוֹסֵיף מְסָאֵב הוּא בְּנוּרָא תּוּקְדִנֵיהּ תַּבְרָא הִיא בְּשִׁחִיקוּתֵיהּ אוֹ בְּחַדְתּוּתֵיהּ: (מ) וְאִם חָזוֹ כָּהֲנָא וְהָא עַטְיָא מַכְתְּשָׁא בָּתַר דְּחַוְּרוּ יָתֵיהּ וְיַבְּשׁוּ יָתֵיהּ מִן לְבוּשָׁא אוֹ מִן מַשְׁבָּא אוֹ מִן שְׁתָיָא אוֹ מִן עַרְבָא: (מ) וְאִם תִּתְחֲזֵי עוֹד בְּלְבוּשָׁא אוֹ בשתיא

באור

דיבו בצריפה, וים הכך עיבו וליבו טהור, כגון שנהפך מירקרק לאדמדם ומאדמדם לירקרק שכיהן סימני טומאה, ועל זה אמרו בברייתא דת"כ הכך ולא פשה מיבי יודע מה יעשה לו, כלומר שהכך מטמאה טמא למדרה טמא לאחר ולא פשה, וכל שכן אם פשה, ר' יהודה אומר על זה נאמר והסגיר את הנגע שבעת ימים, שנדון כנגע חדש וכריך הסגר בתחלה, ולפיכך פשה לין הסגיון מטמא בתחלה, וחכמים סוברים שהוא כעומד בעיבו, ולבי קורא הכך את עיבו טהור שלא כשנהפך למדרה טהור, ואמר שכיבו (נגעים י"ג ד') כשהוא ופשה כשהוא ולא פשה כלילו לא כשהוא ר' יהודה אומר זרחה בתחלה, ואם כן מאחר לא הכך הנגע את עיבו ולא פשה כלן למדין היאבו, שאם לא הכך ולא פשה טמא, כל שכן לא הכך ופשה, ולמדנו שאם הכך עיבו למדרה טהור בין פשה בין לא פשה טהור הוא, ואם הכך למדרה טמא, לחכמי'

לח

לא הפך עינו, ולר' יהודה הפך עינו ולינו בשרפה, שלא נגע אדם הוא וירקה בבתחלה ואם
לא הפך עינו למראה לאחר, שלא שנעשה מירוק שבירוקין ומחדוש שבחדושים ירוק לו לחדוש,
זהו שפירש לפניו והנה כהה הנגע: פחחת הוא, פי' רשב"ם ז"ל לשון מלרה שמפחית ומחסר,
וכן לשון רשב"ע ז"ל לין לו לח במקרח והיח ידועה בלשון רז"ל ושעתו מסרון הוח שחירע בקרחת
הנגד לו בנבחתו, וזה תמה, שלמעלה כבר לשר נרעת ממחרת היח, ומה טעם לחזור
ולחמרו ולבטות מלשון מלרה בלשון מחרה לחרת, ועוד שחיטו כמנח בלשון הקדש, גם בלשון
משנים לח מנחטו משקל פחחת, ורש"י ז"ל פי' לשון נומח, כמו נחחת הפחחים, כלומר
שפלה היח נגע שמרחיו עוקעין, וכן לשרו בגרייתח פחחת שיהו כל מרלה עוקעין, כלומר
עמוקים כמוכחים בפחת, ובמשוך לפרש: בקרחתו או בנבחתו, תרגם לנקלוס ז"ל בשחיקותי'
לו בחדחותיה, וכפי' רש"י ז"ל דבריו קרחת לשון יבשים ונבחת לשון חדשים, כלומר נכתב בחחריתו
לו בקדמיתו, שהקרחת לשון לחורים, ונבחת לשון פנים, כמו שלמר ולם מפחת פניו ימרט
רלשו נגע הוח, והקרחת כל שעופע ויורד מן הקדקד ולחחריו, ור' ללי' מזרחי ז"ל פי' בשם
המפרשים קרחת משמע שהקרח מן המוכין שעליו שהוח יבן, וזהו בשחיקותיה, ונבחתו חדש
שעדיין המוכין גבוהין עליו, כמו בגבהתו ה"ל וחי"ת מתקלפין, ורלב"ע ז"ל לומר בשם הגאון
שפי' בקרחת הפלה החחרת, כי נבחת היח מפחת פני הנגד, לם כן יהיה קרח מלחוך
הרלש, ולמר רלב"ע ז"ל שיהה פי', קורח לנד הנגד העליון נבחת, שהוח כלפי הפנים,
וכן מתורגם בל"ח (דיח רעבטי זייטי), ונד הנגד השני שהוח לחורי הנגד קרחת, כמו בקרחתו
שהוח לחורי הרלש, וכן מתורגם בל"ח (דיח לוכרעבטי זייטי), והושלו השמות הללו מקרחת
ונבחת הרלש, משעם שכתב רש"י ז"ל מבריימח דת"כ שהוכרך לנזרה שוה מכיון לפריחה בנגדים
שהיח טהורה, כלומר קרחת ונבחת נחדש, ונלמר קרחת ונבחת בנגדים, מה להלן פרח
בכלו טהור, לף כחן פרח בכלו טהור, וכפי' הכתוב לדעתי כך הוח פחחת לשון נומח ושומק,
ולין פחחת סיומן למרלה הנגע שלריך להיות שקוע בנגד כמו שפי' מפרשי הת"כ, דכיון שהנריך
להיות לחדוש שבחדושים וירוק שבירקרקים, והשרלות הללו שוקעים הם, לין טוכך להלמר,
ולין זה כמו ומרלה הנגע עמוק משור בשרו (פסוק ג'), שלהלן יש מרלה שוה ויש גבוהה כמו
שפרשו שם, ושוב לם פחחת סיומן מיוחד לנגעי הנגד, כי' רלוי להכחב למעלה בתחלת
הענין, לו בסוף הנגר רלשון, ושוב שלל מנלטו במסכיות נגעים פחחת, גם רלינו מזה ז"ל
בהלכותיו לל זכרו, לבל כמו שלמר למעלה נרעת ממחרת הנגע (פסוק כ"ח) להבדילו ממרלה
עור בשר, שלין לו תרופה שלל ירפה, כן רלה להבדילו בסוף ימי הסגר שני, מנגעי עור בשר
בהסגר שני, שלהלן לם לל פשה הנגע למר ושהרו הכהן מספחת היח (פסוק ו'), ונגע נגד
לם לל פשה לסוף הסגר שני ירפה, משעם הדבר למרה תורה פחחת היח בקרחתו לו בנבחתו,
כלומר לחני מעיד לעם"י שלל פשה לרוחב ולחרך הנגד, כיון שעמד הנגע בעיניו י"ד ימים,
פשתה בעומק הנגד וזהו פחחת היח, שלם הי' נגע בנבחת הנגד כלפי פנים, פשה בקרחתו
לנד השני, ולם הי' בנבחתו לנד השני, פשה בקרחתו לנד פנים, ולפי שהיו שלל משם
לל זכרוהו בהלכות: (ני) והנה כהה הנגע, לל למר והנה הפך הנגע לת עינו, לפי שבכלל הפך
עינו, שבחתה למרלה טהור, והרי הוח טהור לגמרי, לבל כהה על נגע קלוש כמו שפרשו (פסוק
ז'), ובנגעי עור בשר כרח' חולשתו כשלל הפך שער לבן, לו שמרחהו למשה ממרלה ד' מרח' נגעי'
לל פשה, וכלן נרלה חולשתו, כשירד ממרלה הרלשון שהי' ירוק שבירוקים לו לחדוש שבחדושים,
ועכשיו הוח ירוק לו לחדוש, שלם תלמר כהה שלין לו שוד מרלה ירוק לו לחדוש, ל"ב סר הנגע
ושהר כמנוהר למשה בעכין, וכן לשרו בת"כ כהה למרלה שניה, כלומר מירקרק לירוק:
דהבהם, לפי שעדיין הנגע במקומו, והכהום לל הועיל, ללל לחרי שכבסו לותו, כהה
הנגע מלליו, שלילו פעלו הכהום הי' לו לומר והנה כהה הנגע לחר כבסו, לבל ל חרי הכבס
משמעו שלחר הכהום כהה, שלילו הועיל הכהום הי' מעביר הכחם לגמרי כמו שזכר בסוף
הענין, ועוד שפילו העמידו הכהום על מרלה שני, עדיין הכחם בו ומקומו נקרע ונשרף
והוח כלילו לל כבס כלל, לכן הוולכך המלה גם בפסוק זה, ומשעם שלמרו (פסוק ה'):
וקרע אחו, יקרע מקום הנגע מן הבגד וישרפנו מפי' רש"י ז"ל, וכן הוח בת"כ שיאמרו יכול
יקרע בו קרע קטן לקיים מנות קריעה, ת"ל לותו, כלו' כלו, יכול ישבנו ויניחנו במקומו,
כלו' יכול לחר שקרעו ישרפנו ויבלבט עם הבגד, ת"ל מן הבגד, שיהל מובדל ממנו, יכול
ישליך לת הקרעים לחשפות ת"ל בלח תשרפנו לת לשר בו הנגע למד על הקרעים שטעון

בַּשְׂתֵי אוֹ־בָעֵרֶב אַו בְּכָל־כְּלִי־
עוֹר פַּרַחַת הֵוא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרְפֶנּוּ
אֶת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע: נח וְהַבֶּגֶד
אוֹ־הַשְׁתִי אוֹ־הָעֵרֶב אוֹ־כָל־
כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר תְּכַבֶּס וְסָר
מֵהֶם הַנָּגַע וְכֻבַּס שֵׁנִית וְטָהֵר:
זאת

אַן קעטטע אָדער איינשלאָג,
אָדער אויך אַם לעדערנעם
געראָטהע, זָאָ איזט עס איין
שאַדען דער ווידער אויס-
בלייהט: זָאָ מוסט דוא דאָס
שטיק, וואָרין דער שאַדען
איזט, פֿערברענגן: (נח) דאָס
געוואַנד, דיא קעטטע, דער
איינשלאָג, אָדער דאָס
לעדערנע געראָטהע, וועלכעס
מאָן געוואַשען, אונד דער
שאַדען איזט אויסגעאַנגען: זָאָלל נאָכמאָלס געוואַשען ווערדען, אונד ריין זיין:
דיזעס

רש"י תרגום אונקלוס

כך מפורש בת"כ: (נו) וקרע אותו. יקרע מקום הנגע מן הבגד ויסרפנו: (נז) פורחת היא. דבר המחור ובוקע: באש תשרפנו. את כל הבגד: (נח) וסר מהם הנגע. אם נפשכסה בתחילה על פי כהן סר ממנו הנגע לגמרי: וכבס שנית. לשון טהילה תרגום של כביסין שבפרשה זו לשון ליבון ויתחוור מזה שאינו לשון נקוי שכבול לכך תרגומו ויטהר

בְּשְׁתָיָא אוֹ בְעַרְבָא אוֹ בְכָל מָאן
דְמַשְׁזָר סָגְיָא הִיא בְּנוּרָא תּוּקְדִנֵּיהּ
יָת דְּיִהּ מַכְתְּשָׁא: (נז) וְלִכּוּשָׁא אוֹ
שְׁתָיָא אוֹ עַרְבָא אוֹ כָל מָאן דְמַשְׁזָר
דִּי יִתְחֲזֵר וַיְעַדִּי מְנָהּזֹן מַכְתְּשָׁא
וְיִצְטַבַּע תְּנִינוּת וְדָכֵי: דא

באזר

סריפה, כלו' גם הקרע הזה יש בו נגע, ושעון סרפה, וזהו פשט הכתוב וכן פי' רש"י ז"ל תחלה למד מאת תשרפנו, ויחזר ופי' כיצד, שאם כהה יקרע לבד מקום הנגע ויסרפנו, ואם חזר עוד ירחיב כל הבגד: (נז) ואם תראה עוד, משמע במקומה, ולפי שנקרע מקומה הרשות מן הבגד, למדו חכמים שתולה על מקום הקרע מעלית, וי"ו לומדים שאף כריך: בבגד, לפע"ד שתולה במקומה מעלית, אם חזר הנגע בתוך מקום שיהי' בבגד, הרי הוא פורחת ויסרף: פרחת הוא, זכר המחור ובוקע, מפי' רש"י ז"ל, ולפע"ד שלא פשק יותר מכשיעור הנגע שקרע, קרויה פורחת, וכן אם היה הקרע בגע ירקרק והפורח לחדוש לו להיות טמא ויסרף הבגד, ואל תאמר נגע חדש הוא ויסגר, שלא פורחת היא, שהגרעת הרשות שבבגד שלטו פורחת והנגע שנראה עתה מן היתן העמוק הוא ויסרף, ופורחת אל הבגד כי יהי' בו נגע נרעת (פסוק מ"ג), וכן ואם פרוח תפרח הנרעת (פסוק י"ב), כלומר נגע זו נרעת פורחת היא וכן ואם תראה עוד, כי דמה הנגע שבבגד זה למשהו פורח, לכן לפע"ד שקרע מקום הנגע מן הבגד, שראו שבבגד עדיין פורח, ולכן שעון סריפה, וכן קרוי נגע המחור בבית, שנא' ואם יסוב הנגע ופרח בבית אחר מלבן את הבתים וגו' נרעת ממארת היא בבית טמא הוא (ויקרא י"ד מ"ג ומ"ד), וכריך נתיכה, וכן הבגד כריך סריפה, והשכל מורה עליו שהרי הבג' הרשות עודנו בטלטלי הנקרע, וא"כ הפורח פסיון הוא, ולמי בשבוע רשות הי' טעון סריפה כמו שנא' למעל' (פסוק כ"ח וכ"ב), וא"כ נתת תשרפנו הנאחז כאן, למיטב שב על המקום הפורח, תלה על הבגד כלו: את אשר בו הנגע, הבגד או השתי או הערב או כל כלי העור, ורבותינו למדו מלמד גם על הקרעים שטעונין סריפה, ובמו שפרשנו (פסוק כ"ו) לח כרשב"ע ז"ל שכתב לאחר תשרפנו, נאחר כי מקום הנגע לבדו ישרף, ולדבריו יאמר נאש תשרף את אשר בו הנגע, לכל תשרפנו שב על הבגד, אלא על וכבסו את אשר בו הנגע יפה דלשו יכבס מן הבגד שעם לח הבגד כלו וכש"כ (פסוק נ"ה):

נט זֹאת תּוֹרַת נֶגַע־צָרָעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר׀ אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָל־כְּלִי־עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ׃ פ

יד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ ב זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן׃ ג וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל־

כתוץ

(נט) דיזעז איז דיא פּער־ ארדנונג פּאָם שאַדען דעז אויזואַטצעז, אין וואַללען אָדער ליינען געוואַנד, אין קעטטע, אָדער איינשלאַג, אָדער אין אַללערלייא לעדר־ נען גערעטהע: וויא ער פּיר ריין אָדער אונריין צו ער־ קלעהרען איז׃

יד (א) דער עוויגע שפּראַך צו משה, וויא פּאלגט׃ (ב) דיזעז זאלל דיא פּער־ ארדנונג פּיר דען אויזאַטצינן זיין, וועז ער וועדער ריין ווירד׃ ער זאָלל פּאָר דען פּריזטער

(נט) דָּא אוֹרַיְתָא דְּסַכְתַּשׁ סְגִירוּ לְכוּשׁ עַמְרָא אוֹ כִיתָנָא אוֹ שְׁתְיָא אוֹ עַרְבָא אוֹ כָל מָאן דְּמִשְׁזַר לְדַכְוּתֵיהּ אוֹ לְאָסְוּתֵיהּ׃

וינטע וכן כל כנוסי נגדים שהן לטהילה מתורגמין וינטע׃

יד (ב) זאת תהיה תורת וגו'. מלמד שאין מטהרין אותו בלילה׃ מסון

יד (ו) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ (ב) דָּא תְּהֵי אוֹרַיְתָא דְּסָגִירָא בְּיוֹמָא דְּדַכְוּתֵיהּ וְיָתֵיתֵי לְוָת כָּהֲנָא׃ (ג) וְיִפּוֹק כָּהֲנָא למבר

באור

(נט) תבכם, נסוף ימי הסגר לשון זיכוך הכתן לבנסו, שם כשתכבסנו סר ממנו הנגע לגמרי, ולפי שהועיל הכיבוס לא הוכשרה המלה: ובבם שניה, פי' רש"י ז"ל ל' טהילה, תרגום של כנוסין שבפרשה זו לשון לבון ויתחוור, מן מוה שהיו ללבן שלא לטהול, לכך תרגומו וינטע וכן כל כנוסי נגדים שהן לטהילה מתורגמין וינטע, וכן לחמרו בת"כ, הבגים לטהרו, והרחבוה להסגיר את נגעו, ולדעתי שבשהות ללבן שבעין ע"י סממנים, כוכר בפרשה ההפעל, המורה על פועלים למבעיים, וכאן שהות לטהרה לחוד וכבם בפועל, ולבנין הוא להעביר כתמים בסממנים, וכשנגד לבן בא בחים, לעפ"י שלא יכובם בשתר נטורית, ע"י שפשוף לבד מתלבן ג"כ קצת מאחדוריתו ומזוהמתו, לכן כל טהילת נגדים נקרא כבוס, ולכן תרגומו וינטע, כי ושכל תרגם ויטהל: (נט) זאת התורה, כשנמר דיני נרע' עור בשר וקדיריהן לא לחר זאת תורת, לפי שלא נפסק הענין כלו, שעוד צריך לכתוב דיני טהרה בפרשה הסמוכה, אבל נרעת הבגדים שנחר משפטם בענין, אחין בהן את טהרה וטהילה לו שריפה בלח, לכן לחר זאת תורת ונו' לטהרו או לטמאו, כלומר הכל לחרתי לך כל דיני טהרתן, וכל דיני טומאתן, לא חסרתי כלום: בגד הצמר, אל בגד הצמר, ובפי' רלב"ג ז"ל מרבע סמוכים יש, ובמקרא חמשה גבולי חיל מלאכת עבודת בית (ד"ה ח' ט' י"ג), וכלן סמוכים אל השם שהוא סוף לכל הטפלים׃

יד (ב) תורת המצרע ביום טהרתו, התורה האמורה בפרשה שלמעלה היא ליומי הסגרו וקלטו, וזאת תהיה תורת המטהל ביום טהרתו׃ ביום טהרתו, ביום שילחה שבתב'

תרגום אשכנזי

אויסערהאַלב דעז לאַגערז: זיהט דער פריזטער נון, דאַס דער שאַדען דעז אויזאַטצעז גע־ אַן דעם אויזאַטציגען גע־ היילט זייא: (ד) זאָ לאַסט ער פֿיר

מצורע יד

כְּחוֹיִן לַמַּחֲנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע הַצָּרַעַת מִן־ הַצָּרוֹעַ: ד וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח למטהר

רש"י

(ג) מחוץ למחנה. קון לשלש מחנות שנשתלח שם כימי מלוטו: (ד) קיות. פרט לטריפות עהולות

תרגום אונקלוס

לְמִבְרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא וְהָא אִתְּסִי מַכְתְּשׁ סְגִירוּתָא מִן סְגִירָא: (ד) וְיִפְקֵד כָּהֲנָא וְיִסַּב לטהרי

באור

נגעו: והובא, פרשתיו (פר' י"ג ב'): (ג) ויצא הכהן, לפי שהמצורע יושב בדד מחוץ למחנה, פעמים שמדקיק כמה פרכוסות מן העיר למצוא לו מוצב בימי חלוטו, וחין הכהן קייב לילכת חליו, לח והובח ל הכהן, המצורע בח עד לפני שער העיר, ולפי שחסור עדיין ליכנס ל המחנה, נריך הכהן לנחת חליו ולעשות כמפורש בענין, וזהו ויצח הכהן וגו': מחוץ למחנה, מחנה ישרחל, שהמצורע משתלח חון לשלש מחנות, כמו שנחינו (כלים פ"ח ז') עיירות המוקפות חומה מנורע משתלח מהן: וראה הכהן, יתבונן בנגע ובסימניו: והנה, כשיתברר לו שכן הוח כדברי הנרוע שהובח חליו, שנרפח הנגע, וכן כל והנה לדעתי על דבר מסופק שמתבונן עליו לחיך הוח, כשיתברר הדבר חומר והנה, כמו ויהי בבקר והנה היח לחה, שנלילה היה נספק, ובבקר התברר לו שהיח לחה, וכן וירח והנה לויל (בראשי' כ"ב י"ג), וכן כחן וזהו שתרגם חנקלוס ז"ל ויחזי כהנח והח חתסי, ורשב"ם ז"ל פי' על והנה תוויים בנטנה (שמות כ"ה כ"ג), כל והנה על כל דבר חדום רגיל לומר כן, ואם כוונתו חדום ידיעה וברור דבר, מסכימים דבריו לדבריו, ואם חדום ממש לימי יודע מה חדום יש בנרשון' הנגע: נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, לחרטו (פרשה י"ג ב'), שהצרעת חלי בנוף, וכשיוליד לחת מחרחית הלובן בשור נגע הוח, וכשירפח הנגע, לשפ"י שעדיין הצרעת בגופו, יטהרנו הכהן מטומחתו, וזהו שחמר שירחה הכהן שם נרפח נגע הצרעת, והוסיף מן הצרוע, לפי' עדיין צרעתו בגופו טהור הוח כשחר קולים שחינן מטומחין, ור' יוסה הספרדי המדקדק חמר כי נרפח נגע הצרעת מן הנרוע הוח הפוך, והיה לחוי להיות נרפח הנרוע מנגע הצרעת, ומשיב עליו רשב"ע ז"ל מכתוב כי נרפח הנתק טהור הוח, ועוד כי נרפח הנגע, ויפה השיב, והטעם תלמד מדברינו שעיקר הטומחה היח הצרעת, ומרחה הנגע ליטנו מחלה חלח סימן טומחה, לכן לח תלה רפוחת הנגע בנרוע חלח בנגע עלמו, ובת"כ שט והנה נרפח, שהלך לו נגעו, הצרעת, שהלך לו שער לבן, מן הנרוע שהלכה לה המכיה, כלו' שהלך המרח' כלה, לו שעמדה והלך כימין טומחתה שער לבן לו המכיה טהו': (ד) וצוה הכהן, לחחד מן הלבנים שהביחו לוחו, לשמרו והובח: ולקח, החים הזה: למטהר, בשביל הנרוע המטהר, הרובה עתה לטהר עלמו מטומחתו, כי הוח מן ההתפעל, ודגש הטי"ת מורה על הסרון תי"ו הנטיין: חיות, נרישות, וכן עד חיותם (יהושע ה' ח'), וכן כי חיות הנה (שמו' ל' י"ט), נרישות ונעלי כח להפליט בלי עזר המילדת, כי הברישות היח החייה, לח כחות הנפש פועלות בנוף בלי מוכח, וזהו פי' ושנות חייה יוסיפו לך (משלי ג' ב'), לנבל החולה קנת פעולות נפשו כמו מתים, וזה קרוב לדברי השומר (חולין) שחיין רשחי לחנריס שלהן פרט למחוסר לחר, וי"ל חיות פרט לטריפה, כלו' שעתידה למות, חה כדעת החומ' טריפה הויה היה, ובת"כ שנו חיות פרט לנסוחות, לחרו כן על החלת הנסחלת שלח יבילנה שנושה, כי הלקרת המשתלחת לי לפנ' בנשושה: טהרה, פרט לטמחות, חה

מצורע יד

לַמְטַהֵר שְׁתֵּי־צִפֳּרִים חַיּוֹת
טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת
וְאֵזֹב: ס וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת־
הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׁ
עַל

תרגום אשכנזי קכ

פֿיר דען ריין צושפּרעכנדען,
צוויא געזונדע, ריינע פֿאגעל
בריננגן: אויך צעדערן האלץ,
אונד האכראטהע וואלל־ע
אונד דאז קרויט היסאפּ:
(ה) אויך דען פּריעסטערז
בעפֿעהל, שלאכטעט יעמאנד
דען איינען פֿאגעל: אין איין
אירדען געפֿעס, איבער

תרגום אונקלוס

לְמִדְכֵּי תַּרְתֵּין צִפְּרִין חַיִּין דְּכְיָן וְאָעָא
דַּאֲרָזָא וּצְבַע זְהוֹרִי וְאֵיזוֹבָא:
(ה) וְיִפְקֵיד כָּהֲנָא וְיִכּוֹס יַת צִפְּרָא
חֲדָא לְמָאן דַּחֲסַף עַל

רש"י

טהורות. פרט לעוף טמא לפי שהנגעים באים
על בגדו הרע שהוא מעשה פטפוטי דברים
לפיכך החקק לטהרתו בפרים שמפטפטים
תמיד בגפטוף קול: ועץ ארז. לפי שהנגעים
באים על גסות הרוח: ושני תולעת וחזוב.
מה תקנתו ויתרפא יפשיל עצמו מגזותו
כתולעת וכחזוב. עץ ארז. מקל של ארז: שני
תולעת

באור

יתכן אם נפור טולע טמא וטהור, כי בתלמוד ירושלמי בחלקו ים לומרים עוף טהור קרוי נפור,
וים לומרים כל העופות בין טמא בין טהור קרוין בפרים, ורמב"ן ז"ל בפרושו תחריך בזה,
ולדעתו ז"ל אם נפור הוא כלל לעופות הקטנים המצויים בנקר בנפוף ובגורר, ומלשון
תרגום הוא נפרח, כמו יגוב ויגפור (שופטים ז' ז'), פי' יאכס בנקר, ותמר התצחק בו
כנפור ותקטרנו לבערותיך (חיוב מ' כ"ט), כי דרך הנערים לשחק בעוף קטן, ובתלמוד
דגריו ככוכים, ואם כן בריך טהורות פרט לטמאות, ואותן שמוכרים בפור אם בעוף טהור,
יאמר טהורות פרט לאסורות לאכילה, כגון בייפרי עיר בדחת ועוף שהרג את הנחש, וחלפי
ע"ז: ועץ ארז, תרג אם החילן, ועז תרג תתיכה מחילן זה ואמרו חכמים מצותו שיהא באמה
ארך, ושוביו כחלק רביע מעובי כרע האמה: ואזב, תרג הוא הגדול שבמאזים, וחזוב הקטן
שבכלן, וכן אמר ראב"ע ז"ל שהעד מדברי חכמת שלמה: ושני תולעת, שבי הוא מרחם
תולוס, ולפי שיש כמה מיני לבוע בהן מרחם תולוס יאמר ושבי תולעת, תולוס שבוע מתולעת,
והוא לדעתי התולעת הידועה שתדמיתה מזהיר שקורין קושעניל"יש, אלא שתולעת זו כמעט
נאמערי"ק החדשה, ואם כן כשתרך לומר שהיתה טולעת בימים הקדם, וכשבתה לאחרי כן,
[ח"ה עיין מה שפי' בו בפ' תרומה (שמות כ"ה ד')], ורש"י ז"ל פי' לשון שב אמר בשופ
זהורית, כלומר לא כבריתה של שערות אדומים, שאין שבועה בידי אדם, וזהורית היא אדמימו'
של בגע תולעת, ובת"כ אמרו ושבי יכול פיקח, כלומר בגע תולע ידוע שהיה מתולעת, ת"ל
תולעת, לי תולעת יכול אחד מן הבגועין, כלומר בגע תולעים אחרים, כמו אלון שבשע
תבלת, ת"ל שבי, היא כיצד זו זהורית טובה, כלומר מתולעת הבועת האדום הטוב המזהיר:
(ה) וצוה הכהן, למביאי הבפרים, ושחט על פיו את החטת, ובת"כ ונזה הכהן לוי בכהן
ושויתה בכל אדם דברי ר' יוסי בר"י, ר' אומר אף שויתה בכהן, ולדעת ר' יפרע ונזה הכהן
למביאיהן ביביאו כלי אדם ומים חיים המוכרים בשוק זה אצל זה נוכרו אחלה, ולכן למעלה ונזה
הכהן ולקח כלים מודים שהלקיחה בכל אדם, אחיך יתכן לומר אם הוא עצמו העושה, כן כ"ל,
והרב בעל ק"ח פי' בענין אחר: אל, פי' ראב"ע ז"ל כמו על וכן אל הכעד הזה התפללתי,
[ח"ה, ועל דעתי שעור הכתוב שיחתוך את הבפור, בענין שיזוב דמו אל כלי חרש, על מים
חיים שבתוכו, ואין לנוך שתהי' השחיטה בשעה למעלה מן הכלי]: על מים חיים, שבתן
תחלה

מצורע יד

עַל־מַיִם חַיִּים: ו וְאֶת־הַצִּפֹּר
הַחַיָּה יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת־עֵץ הָאֶרֶז
וְאֶת־שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֶת־הָאֵזֹב
וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת־ י הַצִּפֹּר הַחַיָּה
בְּדַם הַצִּפֹּר הַשְּׁחֻטָה עַל הַמַּיִם
הַחַיִּים: ז וְהִזָּה עַל הַמִּטַּהֵר
מִן־הַצָּרַעַת שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ
וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה עַל־

פני

תרגום אשכנז

איבער פֿרישעו וואַסער :
(ו) דאָרויף נימטט ער דעו
לעבענדן פֿאָגעל ואַמט דעם
צערערן האָלץ, דער האָך־
ראָטהען וואָללע, אונר דעם
היואָפֿן : טונקט ריזעו אַללעו,
נעבוט דעם לעבענדן פֿאָגל,
אין דאָו בלוט דעו געשלאַכ־
טעטן פֿאָגעלו, וועלכו אונטר
דעם פֿרישעו וואַסער איוט :
(ז) בעשפרענגט דעו ריין צוו־
שפרעכנדעו דאַמיט וובעו
מאַל : רייניגט איהו, אונד
לאָסט דעו פֿאָגעל אויף'ו

רש"י

תולעת • לשון של צמר לצבוע זהורית : (ה) על
מים חיים • נותן לותם תחילה בכלי חרס שיהיו
דם נפסר ניכר בהם וכמה הם רביעית : (ו) את
הנסטר החיה יקח לותה • מלמד שחיבו לוגדה
עמהם חלח מפריסה לעלמה לחל העך והחזוב
כרוכין יחד בל' הזהורית כענין שכתו' לת עך
הארז ולת בני התולעת ולת החזוב קושה לחת
לשלשתן יכול כשם שחינה נכללו לגודה כך לח
תהח נכללו טבילה ת"ל ושבל לותם ולת הנסטר

תרגום אונקלוס

עַל מַי מַבּוּעַ : (ו) יָת צִפָּרָא חֲיָתָא
יִסַּב יָתַהּ וְיָת אָעָא דַּאַרְזָא וְיָת צִבְעָא
זְהוֹרִי וְיָת אֵיזוֹבָא וְיִטְבּוֹל יָתְהוֹן וְיָת
צִפָּרָא חֲיָתָא בִּדְמָא דְּצִפָּרָא דְּנִכְסָתָא
עַל מַי מַבּוּעַ : (ז) וְיִדֵּי עַל דְּמִדַּכֵּי
מִן סָגִירוּתָא שְׁבַע זִמְנִין וְיַדְכְּיֵנֵיהּ
וְיִשַׁלַּח יָת צִפָּרָא חֲיָתָא עַל אפי

באור

תחלה בכלי חרס : מים חיים, שטבעין תמיד מן המקור ואינן פוסקים, ונקראים חיים לפי
שמתגברין ובועין, כמו המי שמתבועע תמיד כל זמן שהוא מי, ולא ממעין לכוב שמימיו פוסקין
לפעמים, וכן חיים לשון גבילות כמ"ש (פסוק ד') , כלומר שרוצין לשתייה והן שובים, לא מים
מלוחים שבועין ולא חמים ותהו מה שבטו בת"כ מים חיים ולא מים מלוחים ולא מים פושרים ולא
מים מכוכים ולא מים מבטפים : (ו) את הצפר וגו' , מלמד שחיבו לוגדה עמהם, לא מפריסה
לעלמה, לחל העך והחזוב כרוכין יחד בלשון הזהורית, כענין שבחוב את עך הארז ואת בני
התולעת ואת החזוב קושה לחת לשלשתן, יכול כשם שאין הנסטר בכלל הגודה, כך לא תהח
בכלל טבילה, ת"ל ושבל לותם ואת הנסטר החיים, המוזך את הנסטר לכלל טבילה, מפי רבי
ז"ל והוא פשוטו של מקרא : על המים החיים, לחבר דם הנפיר טרם למעלה מן המים, לוטל
כמו עם, כמו על הנפשים (שמות ל"ה כ"ג) , כלומר לא נדם לחבר מן הנסטר הזה, לא בלותו
דם נסטר שהוא מעורב עם המים החיים, ורחב"ע ז"ל לחמר על המים, שהדם מעורב עמם,
וזה קרוב לדברינו : (ז) והזה, שרבו מזה, והוא מן ההפעיל : המטהר, הרומה להטהר
מטומחת הנרעת, שהיה טומחת הנגע : ושהרו, כלומר גם הזלה זו בריכה לטהרתו, לא
שהוא טהור בהזלה זו, שהרי צריך שוד לכל הדברים האמורים בענין לפניו, ועל
כן בעל הטעמים חבר וטהרו עם ושלח : על פני השדה, לחמרו בת"כ שלח יעשוד ניפו וישלחנה
לים, שלח יעשוד בגינת וישלחנה למדבר, שלח יעשוד חוץ לעיר וישלחנה כלפי העיר, ונקדושין

(פ"ל

מצורע יד

פְּנֵי הַשָּׂדֶה: ח וְכִבֶּס הַמִּטַּהֵר
אֶת־בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר וְאַחַר יָבוֹא
אֶל־הַמַּחֲנֶה וְיָשַׁב מִחוּץ לְאָהֳלוֹ
שִׁבְעַת יָמִים: ט וְהָיָה בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ
אֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־זְקָנוֹ וְאֶת גַּבֹּת
עֵינָיו וְאֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ יְגַלֵּחַ וְכִבֶּס
את

תרגום אשכנזי קבא

אויף'ן פֿעלד פֿליגען: (ח) דער
ריין געשפּראָכען ווערדען
זאָלל, וואָשט הירוף זיינע
קליידער, שעערט זיך אַללע
זיינע האָרע אַב, באַרעט זיך
אין וואַסער, אונד ווירד ריין,
ער דאַרף נעמליך הערנאַך
אינו לאַגער קאָממען: יעראָך
מוס ער זיך נאָך זיבען טאָגע
אויסערהאַלב זיינעז צעלטעז
אויפֿהאַלטען: (ט) אָם
זיבענטען טאָגע אָבער,
שעערט ער זיך אַללע זיינע
האָרע אַב, אָן וואָהל פֿאָם
קאָפֿף אַללז פֿאָם באָרטע,

דיא אויגען ברוינען, איבערהויפט אַללעז האָר שעערט ער אַב, וואָשט

תרגום אונקלוס

אַפֵּי חַקְלָא: (ח) וְיַצְבַּע דְּטַהֲבִי יַת
לְבוּשׁוֹהִי וְיגַלַּח יַת כָּל שַׂעֲרֵיהּ וְיִסְחֵי
בְּמַיָּא וְיִדְכֵּי וּבָתַר כֵּן יֵעוֹל לְמַשְׁרִיתָא
וְיִתֵּיב מִבָּרָא לְמַשְׁכְּנֵיהּ שִׁבְעָא יוֹמִין: (ט) וַיְהֵא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְגַלַּח יַת
כָּל שַׂעֲרֵיהּ יַת רֵישֵׁיהּ וְיַת דְּקָנֵיהּ וְיַת גְּבִינֵי עֵינוֹהִי וְיַת כָּל שַׂעֲרֵיהּ יְגַלַּח וְיַצְבַּע
יַת

רש"י

דכתי' תחזור את הנגעים לכלל טבילה: (ח) ויצבע
מחק לתלמוד · מלמד שחסור בתשמיש המטה:
(ט) את כל שערו וגו' · כלל ופרט וכלל להקיש כל

באור

(פ"ד דף כ"ז ע"ב) משמע שאחר החזרה חוזר הכהן לעיר ומצלח הנגעים משם על פני השדה,
ויטו כמלא העין, וגבת מצרעת למדבר: (ח) וכבס המטהר את בגדיו, מלותה טבילה
ולילך ליטו מטמאי שוב משכב ומושב, לכל עדיין מטמא לדם ובגדיים במגע: את כל שערו,
לא שער בית הסתרים, כמשמ' לפניו: במים, לפילו במי מקוה: אל המחנה, מחנה
ישראל: וישב מחוץ לאהלו, לעם"י שבח לל המחנה, יכי' כמגודה ולסור מתשמיש המטה
כן הוא בת"כ, ולחמרו עוד אין לחלו שלח לשתו שנה' שובו לכם לאהליכם, וחהו פשט הכתוב,
לא כדברי רלב"ע ז"ל, שאמר וכבס וגלח את כל שערו כלל, ורחץ במים וטהר בערב כמשפט,
ולח"כ שב לפרש, כי זה יכי' לאחר ימים שבעה, ופרש כי יגלח כל שערו את ראשו ואת זקנו,
ולדבריו אין כאן שלח גלוח לאחד, ובערב זה טהור גמור, ובלא המחנה, ול"כ אין טעם לאמרו
ושב מחוץ לאהלו שבעת ימים, שהרי על כאן הוא מחוץ לעיר, יאמר ובי' ביום השביעי יגלח
ללמדנו שכל המעשים הללו יעשה ביום השביעי, ולמה בכל מקום לומר מחוץ למחנה, ועתה
לומר מחוץ לאהלו, ושיקר בקבלת חכמים שביום שהרתו לאחר שעשה כל הלמור בעניין מותר
לבוא אל המחנה, אבל אסור בתשמיש המטה שבעת ימים כאבל, וכל לאותן שבעת ימים הוא
מב הטומאה, לטמא לדם וכלים במגע לא במשא, כמו שביארנו (כלים פ"ח מ"ו), לבעל הטומאה,
וכו' והמכורע בימי ספרו וכו' הרי לו מטמאין לדם וכלים במגע: (ט) והיה ביום השביעי,
מיום בולו של המחנה: וגלח את כל שערו, כלל: את ראשו, לפי' כיר שכאמר בו תשב
לא ישבור על ראשו, אם נבשבע וגרפת יגלח את ראשו: ואת זקנו, לפי' כהן שבח בו ופחת
זקנם

וואַשט זיינע קלײדער, באַדעט זיך אין וואַסער אונד ווירד ריין: (י) אַם אַכטען טאַגע ברינגט ער צוויי שאָפֿע אָהנע פֿעהלער אונד אײן יאָהריגעז שאָף וויבלי׳עז געשלעכטז אָהנע פֿעהלער: דרײַ צעהנטהײל פֿײנעז מעהל, צום שפייזאָפֿפֿער מיט אָל אַנגעקנעטן, אונד אײן לוג אָל: (יא) דער רייניגנדע פריזטער שטעללט דען מאַן, דער גערייניגט ווירד: אונד דיא אָפֿפֿער שאַפֿט, פֿאַר דען עוויגען, אַם אײנגאַנג דעז שטיפֿטז

גע׳צעלטז: (יב) הירויף ניממט

רש״י

על מקום כנוס צער וכרי׳: (י) וכבשה לחת. לקטלת: וג׳ עשרונים. לנסכי ג׳ כבשים הללו שקטלתו ולשמו של מצורע טעונים נסכים: ולוג לחד שתן. להזות עליו שבע וליתן ממנו על תנוך אזנו ומתן בהונות: (יא) לפני ה׳. בצער נקטיר ולא בעזרה עצמה לפי שהוא מחוסר

חר דמשחא: (יא) ויקים הכהן המדבי את הגברא המדבי ויתהון קדם יי׳ בתרע משכן זמנא: (יב) ויתיב

כהנא

באור

אקנס לא יגלחו, מגלח לפרעתו: ואח גבות עיניו, פרט, ואת כל שערו יגלח חזר ופרט, מדבה כל מקום שער הנראה כשהוא ערום כעודר וכמוסק, וממעט בית המתרים, וכן שניהו (נגעים פ״ג ל׳), כשם שנראה לכאן כך נראה לתגלחתו: וכבס את בגדיו, שלובש שהיו מטמאין לותן עור במגע, וכבוס בגדים שלמעלה לותן שיעור עליהן, שהיו מטמאין עור במושב כמו שפרשנו: (י) בת שנתה, שעברה עליה שנה, לא שנה למנין עולם: ושלשה עשרוני׳ סלת מנחה, לנסכי שלשה כבשים הללו, שקטלתו ולשמו של מצורע טעונין נסכים, מפי רש״י ז״ל וכן הוא בת״כ, ושמרו שם יכול לקח למנחה, כלומר שעשרונים הללו הן מנחה בפני עצמן כשהוא לומד והעלה הכהן את העלה ואת המנחה המזבחה, לימד שאינו של מנחת בהמה, כלומר לפי שהיה כליל כמו העולה למדנו שהיא מנחת בהמה, שלא היה נפני עצמה תהיה נקמצת ונזריה לפנים, גם למדונו רבותינו ממקרא לחר הכתוב בפרשת נסכים: בלולה בשמן, כל עשרון מנחה יהיה בלול בשמן כדין המפורש להלן, לכל עשרון רביעית ההין שמן שהוא לוגין: ולוג אחד שמן, להזות שבע ולתת ממנו על תנוך אזנו ומתן בהונו, ואעפ״י שמצורע עשיר מביא ג׳ עשרונות והדל עשרון אחד, אין הן בלוג שמן אחד, העשיר לא יביא: (יא) והעמיד, הכהן יעמיד את המתטהר ושלשה הכבשים להכישים על המזבח נעזין: לפני ה׳ פתח אהל מועד, כבר פרשנו (פרשה ט׳ ג׳), שהשורה היא פתח לאהל

דער

תרגום אונקלוס

ית לכושוהי ויסחי ית בישריה במיא ויתדכי: (י) וביומא תמינאה יסב תרין אימרין שלמין ואימרתא חדא בת שתא שלמתא ותלתא עסרונין סולתא מנחתא דפילא במשח ולוגא חד דמשחא: (יא) ויקים כהנא דמדכי ית גברא דמתדכי ויתהון קדם יי׳ בתרע משכן זמנא: (יב) ויתיב

כהנא

הכהן

מצורע יד

הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
וְהִקְרִיב אֹתוֹ לָאָשָׁם וְאֶת־לֹג
הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה: שני יג וְשָׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ
במקום

תרגום אשכנזי קכב

דער פריזטער דאז איינע
שאף, ברינגט עז צום שולר-
אפפער, נעבזט דעם לוג
אויל: ער מאכט נעמליך מיט
בוידען איינע וועגדונג פאר
דעם עוויגען: (יג) שלאכטעט
הערנאך דאז שאף, אן

תרגום אונקלוס

כָּהֲנָא יַת אִמְּרָא חַד וְיָקְרֵיב יָתֵיהּ
לַאֲשָׁמָא וְיַת לוֹגָא דְמִשְׁחָא וְיֵרִים
יָתְהוֹן אֲרִמָּא קֳדָם יְיָ: (יג) וְיִכּוֹס יַת
אִמְּרָא באתר

רש"י

מחוסר כפורים: (יב) והקריב אותו לאשם -
יקריבנו לתוך העזרה לשם אשם: להניף -
שהוא טעון תנופ' יי: והניף אותם - את האשם
ואת

באור

פיעד, גם עזרת נשים ושאין הפתוחות למעלה מכלל פתח ז"מ הן, אבל לפני ה' היא העזרה שהיא מקום שכינה, והוסיף פתח ז"מ, ללמדנו שאינו בעזרה עכשיו שהרי הוא מחוסר כפורים ואינו כדת על גילתו למקדש, שלא למדו מכאים שעומד בשער נקנור והתירה לו התורה להכנים בהמתו ותוך חזקו לפנים בשביל המתנות להטהר מצרעתו: (יב) הכבש האחד, מבני הכבשים המחוסרים בעניו: והקריב אחו לאשם, יקדישנו לאשם, כמו זכר תמים יקריבנו (פרשה ז' ג'), יקדישנו, וכן זה, יקדישנו לשם אשם, כי על המביא לא למר רק שמביא שני כבשים וכבשה אחת, לא שיקרא עליהן שם אשם ומי עולה, כי הכהן יעקר אחד מהן ויקדישנו לאשם, וזהו ואת לוג השמן, שהרי אין ממנו דבר למזבח, אבל יקדישנו לכפר עם האשם להזות ממנו לפני ה', ולאת ממנו על גוף המצורע, [ז"ה כראיה שהוא על דרך כלל ופרט וכלל, למר שהכהן יקריב את הכבש לאשם ואת לוג השמן: כיצד? והניף אתם וגו' ותנופת השמן והזאתו זהו דרך הקרבתו, ועל הדרך הזה מתורגם בל"ק]: והניף אהם, האשם והלוג ונעשין תנופה יי: (יג) ושחט את הכבש, אבל שחיטה קודמו כבש לא לשם, כי השחיטה גם בבהמות חולין, כמו ושחט את בן הבקר (פרשה ז' ה'), וסם פרשנו: במקום, אשר ישחט וגו' על יד המזבח בצפון, ומה ת"ל והלא כבר נאמר בתורת אשם בפרשת זו את אשר ישחט וגו' אשם טעון שחיטה בצפון, לפי שיש זה מכלל תמות לידון בהעמדה יכול תהא שחיטתו במקום העמדתו לכך נאמר ושחט במקום אשר ישחט וגו' מפי רש"י ז"ל והוא מברייתא ת"כ, ואם גם החטאת והעולה בהעמדה, כי ותותם אב על כל המוכח לכפרת ולטהרת המצורע, ונאמר שחטו במקום העמדתן, על כרחך פי' את החטאת ואת העולה, המפורשין בפרשת ויקרא וכפ' זו את אהרן, שהרי לא פירש כאן מקום שחיטתן, ולא אמר ושחט אותו במקום אשר ישחטו את האשם, שגם הוא מפורש בזו את אהרן? לפי שמלבד זה תוכרך להקיש במקרא זה אשם לחטאת לעניו מתן דמים ואמורים, כמו שיתבאר, הקישו ג"כ לחטאת ולעולה לעניו השחיטה, ועוד הרי אלו באין ללמד על האשם שלא ישחט במקום העמדתו, ומכאן למדין שגם שחיטתן היה בצפון לא במקום העמדתן, ולפי שעדיין יש מקום לומר שישחט האשם במקום שחיטת חטאת ועולה זו ושחיטת שלשתן במקום העמדתן, על כן הוסיף במקרא, במקום המפורש בפרשת ויקרא ובפרשת זו, שהוא בצפון העזרה, ועתה מתפרש מה שנאמר עוד בברייתא אין לי אלא אשם במקום הקדש, מכיון שחק חטאת ועולה במקום הקדש ת"ל את החטאת ואת העולה במקום הקדש, הרי שבאין ללמד ומכאן למדין על דרך שאמרנו, וכאן תמיהת מפרשי ת"כ ז"ל: כי בחטאת, פי' רש"י ז"ל כי ככל החטאת האשם הזה הוא

לכהן

ק בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת־
הַחַטָּאת וְאֶת־הָעֹלָה בִּמְקוֹם
הַקֹּדֶשׁ כִּי כְחַטָּאת הָאָשָׁם הוּא
ס לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא:
יד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם
וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן

המטהר

אין דעם ארטע, ווא מען דאז זינדענאפפער אונד דאז גאנצע אפפער שלאכטעט, נעמליך אין דעם הייליגען ארטע: דען דאז שולדאפפער האט דער פריזטער אן זיין זעהען, וויא איין זינדענאפפער, עז איזט איין אלל־ערהייליגזטעז: (יד) דער פריזטער ניממט פאן דעם בלוטע דעז שולד־ אפפערז, ברינגט עז אן דאז

הערפאר ראגענדע קנארפעל אם

רש"י

ובמקום תשחט העולה: (יג) במקום אחר ישחט וגו'. על ידך המזבח בצפון ומה ת"ל והלא כבר נאמר בתורת חטאת בפרשת צו את תהרון אהרן שחיטה בצפון לפי שיכול אף זה מכלל לחמורות לילון בהעמדה יכול תהא שחיטתו במקום העמדתו לכך נאמר ושחט במקום אחר ישחט וגו': כי כחטאת החטאת. כי ככל החטאות הכתוב הזה לכהן בכל עבודות התלויות בהן הוסיף לחטאת זה לחטאת תאמר הוקיל שיצא דמו מכלל שאר לחמורות ליתן על תנוך ובהונות לא יהא טעון מתן דמים ולישורים לגבי מזבח לכך נאמר כי כחטאת החטאת הוא לכהן יכול יהא דמו ניתן למעלה כחטאת ת"ל וכולי בת"כ: (יד) תנוך. גדר למצעי אבהון ולבון תנוך לא

תרגום אונקלוס

בַּאֲתַר דְּיִכּוֹס יָת חַטָּאתָא וְיָת עֲלָתָא בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי כְּחַטָּאתָא אָשְׁמָא הוּא לְכָהֲנָא קֻדַּשׁ קוּדְשִׁין הוּא:
(יד) וְיִסַּב כָּהֲנָא מִדְּמָא דַּאֲשָׁמָא וְיִתֵּן כָּהֲנָא עַל רוּם אוּדְנָא דמדכי

באור

לכהן, בכל העבודות התלויות בהן הוסיף לחטאת זה לחטאת, שלא תאמר הוקיל ויצא דמו מכלל שאר לחמורות ליתן על תנוך ובהונות, לא יהא טעון מתן דמים ולישורים לגבי המזבח, לכך נאמר כי כחטאת החטאת הוא לכהן, יכול יהא דמו ניתן למעלה כחטאת ת"ל וכו', וכן הוא בזבחים (דף מ"ט ע"ב), רק לגבי בכל העבודות התלויות בהן הוסיף לחטאת זה לחטאת, תמיה קצת, שבחטאת לילון שדם חטאת בחצנב ולמעלה, ודם אשם בכלי ולמטה, ומלת להכהן הניח לרבינו ז"ל לפרש כן, ולולי מלת להכהן כפשוטו לומר שאשר אשם זה הוא להכהן כשאר החטאת, מה בשר חטאת ליטו בחכל לכהן עד לאחר שזורק הדם והורמו החלבים, כן האשם הזה טעון תחלה מתן דמים ולישורים למזבח קודם שיכשר בשרו לכהן, ולמדנו שהאשם הזה אוכל לחטאת בכל מתיריו, ולשיטה מכרייתא דת"כ שמנו על כי כחטאת החטאת הוא לכהן מה חטאת דם מזבח מתירה, לף אשם דם מזבח מתירו, כלומר שאוכל לחטאת שבירך מתן דם ולישורין למזבח להתיר הבשר לכהן, לא שדם נהונות ואזן מתירים, ועל כן אמר הכתוב קדש קדשים הוא, שכן נאמר באשם כל זכר בכהנים יאכלנו במקום קדוש יאכל קדש קדשים הוא, כחטאת האשם תורה אחת להם הכהן אשר יכפר בו לו יהיו (פרשה ז' ו' ז'), ולבן לא זכר בסוף הכתוב עולה, לפי שהיא כלה למזבח, ואין ממנה לכהן, אבל לשבין העבודה עניכה לא האוכל לוקן הכתוב כמו שאמרו ת"ל ואת תורת האשם, תורה אחת לכל החטאות ואשם מצורע בכלל שיהא דמן נתון למטה, וכן הוזה בכלי: (יד) ולקח הכהן מדם האשם מקבל בידו, כמו ונתן אהרן בעצמו על כהן, אבל דם שזורק מקבל בכלי כמו בכל החטאות

ואמרו

מצורע יד

הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃
טו וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלּוֹג הַשָּׁמֶן וְיָצַק
עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמְאלִית׃
טז וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ
הַיְמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־
כפו

תרגום אשכנזי קכג

אם רעכטן אָהרע דעזיעניגען,
דער גערייניגט ווירד: אונד
אויף דען דומען זיינער
רעכטען האַנד, אונד אויף
דען גראָסען צעהן זיינעז
רעכטען פוסעז: (טו) הירויף
נימטט דער פריזטער פֿאָן
דעם לוג אָעל: אונד גיסט
דאָפֿאָן אין דעז פריזטערז
לינקע האַנד: (טו) טונקט
זיינען רעכטען צייגעפֿינגער
אין

תרגום אונקלוס

דְּמַדֵּי דַיְמִינָא וְעַל אֱלְיוֹן יְדֵיהּ דַיְמִינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵיהּ דַיְמִינָא׃ (טו) וְיִסַּב
כָּהֲנָא מְלוֹגָא דְמִשְׁחָא וְיֵרֵיק עַל יְדָא דְכָהֲנָא דִשְׂמָאלָא׃ (טו) וְיִטְבּוֹל כָּהֲנָא
ית אֶצְבְּעֵיהּ דַיְמִינָא מִן מִשְׁחָא דִי עַל
ידיה

באור

ואמרו רבותינו שני כהנים מקבלים את דמו לאחד בכלי ואין בידו, זה שמקבל בכלי בוז וזרקו על המזבח, וזה שמקבל בידו בוז לו לאכל מנתרו: חנוך, גדר לאמצעי שבאזן ולצון תנוך לך נותנ לי, והפותרים קורין לו עבדרום, מפי רש"י ז"ל, ובת"כ אמרו ונתן על תנך, יכול על תנך ולמעלה, ת"ל על נתך, הי על נתך יכול על גובה של אזן, ת"ל תנך נתך, הא כיצד זה גדר האמצעי, ולמה לי שנאמר מלה מורכבת, תורה על הפנים ועל החיצון בגובה האזן, כי תוך פנים, נתך גובה מלמעלן והכה ה' נגע על תומת לנתך (עמוס ז' ז'), והחל"ף נוספת, למדנו שהוא בין שהיתה בגדל האמצעי, ותונקלוס ז"ל שתרגם על רוס אודנא, לאו כן להוציא פנים האזן ואזנה שהמלה לצון גובה כמו שפרשנו, לכל יג"ע תרגם על גדירת מנעלא: [ח"ה עיין מ"ב בפ' תזוה (שמות כ"ט כ')]: בהן, גדל: (טו) ולקח הכהן מלג השמן, לפי הפשט ירצה שיטו לקח השמן כלו, שאם כן היה לומר ולקח הכהן את לוג השמן ויצק, לכל מלוג משמעו שלקח כלי קטן מלוג השמן ויצק לתוכו, כי לרך יצוק כלו, ומין כפי מחזקת לקבלו ויגר לתוכו, ואם כן לא לאמר מה יעשה בשאר בלוג, לכל מכאים לאמרו שעודי הלוג מתחלק לכהנים (ס"פ כל התדיר), ואינו לוכל לומר בעודה לזכרי כהנה כשאר ק"ק שהרי הוקש לאשם: כף, פרשתיו (פרשה י"ח ד"ו): על כף הכהן השמאלית, היא כף הכהן המטהר, לפי כן דרך נחות בלה"ק, והעד הפסוק הבא אחריו, כן פי' רשב"ע ז"ל, וכן נראה מסברת, שאם נותן על כף עצמו נראיה להיות השמאלית, כדי שיטבול בה הימנית, לכל אם היניקה לכף תכרו מה לי ימנית שלו או שמאלית, או שאמר שכך נוהרת הכתוב, וזה דעת רבותינו ז"ל שהוא ליטוק לתוך כף תכרו, כמו שביארנו (נגעים פרק י"ד י') בטל מלוג השמן ויצק לתוך כפו של תכרו, ואם יצק לתוך כף עצמו יצא: (טו) מן השמן, לכל לצון טבילה לאחריו כי"ת כמו ושבל ונו' בדם הנפטר השחוטה, לבד כאן ובפר העלם דבר, וירצה שבאזן טבילה על הלחלוחית שהוא מקבל, ולכן בעשם מדרך הלשון שיסיף תליו בי"ת, לפי שמקבל בגעשי בדבר שנטבל בו, ופעם יסיף תליו מן, לפי שנטבל מעט: בפי השמאלית, מזה הוכיח רש"י ז"ל שהוא על כף עצמו כנ"ל, ואין הכרע, שכמו כפו יוכל לשוב על הכהן המזר בפסוק שלפניו שמקבל השמן בכפו: והזה מן השמן באצבעו, לא כי' פריך לומר אלא והזה שבעפעמי',

תרגום אשכנזי

אין דער לינקען האַנד האַט :
אונד שפרענגט דאַפֿאָן זיבען
מאָל פֿאָר דעם עוויגען :
(ז) פֿאָן דעם איבריגען אָעלע
אין זיינער האַנד, בריינגט ער
אַן דאַז רעכטע אָהרקנאָרפעל
דעזיעניגען, דער גערייניגט
ווירד, אַן דען רויטען זיינער
רעכטען האַנד, אונד אַן דען
גראָסען צעהן זיינעז רעכטען
פֿוסעז : איבער דאַז בלוט דעז
שולדאָפּפֿערז : (יח) וואַז אין
זיינער האַנד נאָך אַן אָעל
צורוק בלייבט, בריינגט ער
אויף דאַז הויפּט דעזיעניגען
דער גערייניגט ווירד : אַלזאָ
פֿערזאָהנט דער פריזטער
אויף איהן, פֿאָר דעם עוויגן :

מצורע יד

כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית וְהִזָּה מִן־הַשֶּׁמֶן
בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי
יְהוָה: ז וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־
כַּפּוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן
הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית
עַל דַּם הָאָשָׁם: יח וְהַנּוֹתָר
בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן
עַל־רֹאשׁ הַמִּטַהֵר וְכִפֶּר עָלָיו
הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה: יט וְעָשָׂה הַכֹּהֵן
את

(יט) דער פריזטער מאַכט הירויף דאַז

רש"י

לא טדע לי והפותרים קורין לו טכד"רום (עיין שמות כ"ט ך') : בהן גדול : (יח) לפני ה' כנגד

תרגום אונקלוס

יְדֵיהּ דְּשְׂמָאלָא וְיַדֵּי טַן מִשְׁחָא
בְּאֶצְבְּעֵיהּ שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ :
(יז) וּמִשְׁאַר מִשְׁחָא דִּי עַל יְדֵיהּ יִתֵּן
כָּהֲנָא עַל רוּם אוּדְנָא דְּסִדְּכֵי דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵיהּ דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵיהּ
דְּיַמִּינָא עַל דְּמָא דַּאֲשְׁמָא : (יח) וּדְיִשְׁתְּאַר בְּמִשְׁחָא דִּי עַל יְדָא דְּכָהֲנָא יִתֵּן
עַל רֵישָׁא דְּמְדַכֵּי וִיכַפֵּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא קֳדָם יְיָ : (יט) וְיַעֲבֵד כָּהֲנָא את

באור

ולפי שהוסיף יין המשן בתוכן, ילמדנו שבכל שבע הפעמים יהי' המשן בתוכן, בתחי
לתרומה כריחטה, ולפי שכל פעם יחסר, ידענו שעל כל טבילה הזאה, וכן לעיל ושנ
והזה על כל הזייה טבילה : לפני יהוה, כנגד בית ק"ק : (יז) על דם האשם, אין נתן
להמתין עד שיהיה המקום נגוב, וכן אין טורך שבשעת הזאה זו, יהי' שם עדיין הדם, שהר
במטורע לא לעיר על מקום דם החטאת (פסוק כ"ה), לעפ"י שכבר נגוב, גם רבותינו לעיל
מלמד שיקדם הדם למשן, או לשון אין שם דם יתן, אין שם דם כלומר שבתקנת לא יתן
ת"ל על מקום דם החטאת : (יח) והנותר בשמן, בית במקום אין, כמו שכתוב במטורע ה
(פסוק כ"ט), ולפשוטו שפרושו כאן שהחלק בשמן שבקרן טוהר, ולעיל על זה למעלה (פרש
ס' ל"ג), כי ההזיות ותיבתו על תנוך ובהונות מעכב, אבל נתינת השמן על רחשו לעפ"י שלא
נעשה אינו מעכב כפרה וטהרה, ושמי דעת ר' יוחנן בן נורי שאומר (נגעים פרק לתורון)
שיהי מכוה בן, אבל לר' עקיבא שאומר אם נתן כאן לא נתן כפר, יתפרש בי"ת כמו
כמו בן : [ח"ה, עיין מ"ם מהורלת הבי"ת ומ"ש בפ' ויקהל (שמות ל"ה ח'), ובפ' פקוד
(שם ל"ח כ"ו), ועל הדרך ההוא מתורגם בל"ן] : וכפר עליו, טומאה גדולה זו שבתה על

הנגע

מצורע יד

אֶת־הַחַטָּאת וְכִפֶּר עַל־הַמִּטַהֵר
מִטֻּמְאָתוֹ וְאַחַר יִשְׁחַט אֶת־
הָעֹלָה: כ וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת־
הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחָה
וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהֵר ס
כא וְאִם־דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת
וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם לִתְנוּפָה לְ
לכפר

תרגום אשכנזי קכד

דאָז זינדענאָפּפֿער צורעכט,
פֿערואָהנט אויף דען ריין
צושפּרעכנדען: אונד שלאַכ-
טעט זאָדען דאָז גאַנצע
אָפּפֿער: (כ) צולעצט כריגט
רער פּריעסטער דאָז גאַנצע
אָפּפֿער, נעכסט דעם שפּייס-
אָפּפֿער, אויף דען אַלטאָר:
אַלזאָ פֿערואָהנט רער פּריעסטער
אויף איהן, אונד הירמיט
איז ער ריין: (כא) ווען ער
אַבער אַרם איז, אונד זיין
פֿערמאָגען ניכט הינרייכט:

דאָמיט

תרגום אונקלוס

רש"י

אֵת חַטָּאתָא וִיכַפַּר עַל דְּמִדַּכֵּי
מֵסְאוֹבָתֵיהּ וּבָתַר כֵּן יִכּוֹס אֵת עֲלָתָא:
(כ) וְיַסֵּק כָּהֲנָא אֵת עֲלָתָא וְיָת מִנְחָתָא
לְמַדְבְּחָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא וְיִדְכֵּי:
(כא) וְאִם מִסְכֵּן הוּא וְלֵית יְדֵיהּ מַדְבְּקָא
לכפרא
וְיַסֵּב אִימַר חַד אָשָׁמָא לַאֲרָמָא

כנגד בית קדשי הקדשים: (כ) ואת המנחה. מנחת נסכים של בהמה: (כא) ועשרון סולת לחד. לכבש זה שהוא לחד יביא עשרון לחד לנסכיו

באור

כפגם, כי נכתם עוד לפני ה', ובמעשים הללו יכפר עליו, כי יכסה על עון כפשו לפני ה', ולא ירחה עוד למוכרת עין, ולשון כפרה בתורה (פרשה ו' ד'): (יט) ועשה הכהן את החטאת, היא הכבשה כי חטאת יחיד בחה נקבה, ואין טורך לפרש מה יעשה בה, כי מעשה חטאת מפורשים בפרשת ויקרא: וכפר על המטהר, זוהי כפרה שניה, שהחטאת מכפה: ואחר ישחט את העלה, לאחר שכפר בדם החטאת ישחט את העולה ויזרוק דמה, קודם שהעלה לשורי החטאת, כמו שנכתב בתורת כהנים (דף פ"ט ע"ח) דם חטאת קודם לדם עולה, לגבי עולה קודמים לשורי חטאת: (כ) והעלה הכהן את העלה, שהיא כלה למזבח: ואת המנחה, שבאת עשרונים החמורים למעלה שהן נסכי בהמה, עשרון לכל כבש, וחברם עם העולה לפי שבאת העשרונים הם כליל למזבח כמו העולה, ואין מהן כלום לכהנים, כמו חטאת ואשם שנתנו לכהנים: וכפר עליו, זהו כפרה שניה, שהכפרת העולה, ורמב"ן ז"ל כתב טעם למיני כפרות הללו, ואינן מספיק הכתוב: וטהר, לקדש ולמקדש: (כא) ואם דל הוא, מלת דל לפעמים על חוסר הממון וזה הרגיל, ופעמים על חוסר הגבר, כמו דלות ורעות תאר (בראשית מ"ח י"ט), מדוע תאר ככה דל בן המלך (שמואל ב' י"ג ד'), ופעמים על חוסר הדעת, כמו ואני תמרתי אך דלים הם נואלו כי לא ידעו דרך ה' (ירמיה ה' ד'), ומזה לדעתי מלות ה' תוכן דל (משלי י"ט ז'), ובחרגומו (חגיגה ט"ג ע"ב), ולפי שגם בעל מעט הממון יקרא דל בנגד העשיר שיש לו הון רב, לכן הוסיף ואין ידו משגת, שקללה ידו שפילו להביא ג' הכבשים החמורים בעניין, ואילו לאוכל ואין ידו משגת, כייתי חומר שיש לו ממון ורוצה לקנות ואינו מוצא, ת"ל ואם דל הוא, שאין לו מה לקנות, וכן תמרו בת"כ ואם דל ממה שהיה בן מלה מכה ובעשה בן חמשים מכה ת"ל ואין ידו משגת וכו', ובפרשת ויקרא בתורו (פרשה ה' ז' י"ח): כבש אחד אשם לתנופה, כשמביא אשמו כבשים, על הכהן להקדים אחד מהן לאשם כמו שאמרנו (פסוק

מצורע יד

כְּכַפֹּר עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד
בָּלוּל בַּשֶּׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן׃
כא וְשָׂחָה תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה
אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וְהָיָה אֶחָד
חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה׃ כב וְהֵבִיא
אֹתָם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטָהֳרָתוֹ
אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד
לִפְנֵי יְהוָה׃ כג וְלָקַח הַכֹּהֵן אֵת
כֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְאֵת־לֹג הַשָּׁמֶן
וְהֵנִיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי
יהוה

תרגום אשכנזי

דאַמיט אויף איהן פֿערזאָהנט
ווערדע: איין צעהנטהייל
פֿיינעז מעהל מיט אֶעל אַף
געקנעטן, צום שפייזאָפֿפֿער,
אונד איין לוג אֶעל:
(כב) צוויי טורטעלטויבען
אָדער צוויי יונגע טויבען
(וואָצו זיין פֿערמאָגען הינ־
רייכט): דאַפֿאָן זייא איינז
צום זינדזאָפֿפֿער, אונד איינז
צום גאַנצאָפֿפֿער: (כג) אַם
אַכטען טאָגע זיינר רייניגונג,
בריינגט ער זיא דעם פריזטר:
פֿאָר דען איינגאַנג דעז
שטיפֿטזעלטז, פֿאָר דעם
עוויגען: (כד) דער פֿריזטער
ניממט דאַז שאָף צום שולד־
אָפֿפֿער אונד דאַז לוג אֶעל:
אונד ער, דער פריזטער נעמליך, מאַכט דאַמיט איינע וועגדונג
פֿאָר

רש"י

לנסכיו: ולג שמן. לתת ממנו על הנתוכות
ושמן על נסכי המנח' לח התקן הכתוב לפרש:
(כג) ביום השמיני לטהרתו. שמיני לנפריס
ולהזאת

תרגום אונקלוס

לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי וְעִשְׂרוֹנָא סוֹלְתָא חַ
דְּפִיל בְּטְשָׁח לְמִנְחָתָא וְלוּגָא דְּטְשָׁחָא
(כב) וְתַרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ תְרֵין בְּנֵ
יוֹנָה דִי תַדְבֵּיק יְדֵיהּ וְיֶהֱא חַד חַטָּאתָא וְחַד עֲלָתָא: (כג) וַיְיתֵי יָתְהוֹן בְּיוֹמָ
וְטִינָאָה לְדָכוּתֵיהּ לְוָת כָּהֲנָא לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם יְיָ: (כד) וְיִסַּב כָּהֲנָ
יָת אִמְּרָא דַּאֲשָׁמָא וְיָת לוּגָא דְּטְשָׁחָא וְיֵרִים יָתְהוֹן כָּהֲנָא אֲרָמָא קֳדָם "

באור

י"ג), ונדלות שחיטו מבית על כבש אחד בידוע שהוא לאשם: לתנופה לכפר, פעמ"י שה
תנופה מכפרת, כי הדם הוא בגופם יכפר, אבל הוא כנותן טעם למה כבש זה לאשם, ול
חטאת לו עולה, לפי שאשם עיקר הכפרה, כי מעשה חטאת ועולה על מנת כמעשה
חטאת ועולה, וכבר מניתי בקרבן עולה ויורד שמביא עוף תחת בהמה, אבל מעשה אש
לתיבו ככל האשמות, שהרי צריך תנופה וכו', לכן הכבש האחד שחייב להביא יכו' לאש
לתנופה, ורבותיהו למדו לתנופה לכפר וכי יש תנופה מכפרת, אלא ללמד שאם עשה תנופ
ש"ר מנה כאילו לא כפר וכפר: ועשרון סלת אחד בלול, שעור הכתוב ועשרון אח
סולת, בלול בשמן למנחה, אבל בעל העטרים חבר אחד עם בלול בשמן, סובר שמלת אח
מיותר, כי די במלת עשרון, אבל יאמר, שהעשרון האחד הזה צריך לו לוג שמן ומ"כ שלש
עשרונים צרי כן שלשה לוגין, ות"כ למדו מלמד שכל עשרון ועשרון טעון לוג כדברי תכ
ורמ"י ז"ל פי' לכבש זה שהוא אחד, יביא עשרון אחד לנסכו, לפשר שהוא לשיטת אח
שהוא

מצורע יד

תרגום אשבנוי קכה

יְהוָֹה׃ כס וְשָׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ
הָאָשָׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם
הָאָשָׁם וְנָתַן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־
הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃
כט וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹּק הַכֹּהֵן עַל־
כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית׃ כי וְהִזָּה
הַכֹּהֵן בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן־
הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמָאלִית
שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָֹה׃ כא וְנָתַן
הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן יֹ אֲשֶׁר עַל־
כַּפּוֹ עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַהֵר
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית
וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל־

פֿאָר דעם עוויגען׃ (כה) מאַן
שלאַכטעט דאָז שאָף דעז
שולדאָפּפֿערז׃ דער פריזטער
ניממט פֿאָן דעם בלוטע דעז
שולדאָפּפֿערז, ברינגט עז אַן
דאָז רעכטע אָהרקנאָרפעל
דעזיענינגען, דער געריינינגט
ווירד׃ אַן דען דוימען זיינער
רעכטען האַנד אונד אַן דען
גראָסען צעהן זיינעז רעכטען
פֿוסעז׃ (כו) פֿאָן דעם אָהלע
גיסט ער אין זיינע, דעז
פריזטערז, לינקע האַנד׃
(כז) שפרענגט מיט זיינעם
רעכטען פֿינגער, פֿאָן דעם
אָעלע, דאָז אין זיינער לינקען
האַנד איזט׃ זיבען מאָהל פֿאָר
דעם עוויגען׃ (כח) ברינגט
פֿאָן דעם אָעל, דאָז אין
זיינער האַנד איזט, אַן דאָז
רעכטע אָהרקנאָרפעל דעז־
יענינגען, דער געריינינגט
ווירד, אַן דען דוימען זיינער
רעכטען האַנד, אונד אַן דען

מקום
גראָסען צעהן זיינעז רעכטען פֿוסעז׃ אַן

תרגום אונקלוס

רש"י

יי׃ (כה) וְיִכּוֹס יַת אִמְּרָא דַּאֲשָׁמָא
וְיִסַּב כָּהֲנָא מִדְּמָא דַּאֲשָׁמָא וְיִתֵּן עַל
רוּם אוּדְנָא דְּמִדַּכֵּי דַּיְמִינָא וְעַל אֻלְיוֹן

ולהזות על מרז וחוזר ומני תולעת׃ (כח) על
מקום דם האשם · לפיכך כתיב הדם
למעלה שאין הדם נזרק אלא למקום נזרק׃
ונתתי

יָדֵיהּ דַּיְמִינָא וְעַל אֻלְיוֹן רִגְלֵיהּ דַּיְמִינָא׃ (כו) וּמִן מִשְׁחָא דְּיָרִיק כָּהֲנָא עַל יְדָא
דְכָהֲנָא דִּשְׂמָאלָא׃ (כז) וְיַדֵּי כָהֲנָא בְּאֶצְבְּעֵיהּ דַּיְמִינָא מִן מִשְׁחָא דִּי עַל יְדֵיהּ
דִּשְׂמָאלָא שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ׃ (כח) וְיִתֵּן כָּהֲנָא מִן מִשְׁחָא דִּי עַל יְדֵיהּ עַל
רוּם אוּדְנָא דְּמִדַּכֵּי דַּיְמִינָא וְעַל אֻלְיוֹן יְדֵיהּ דַּיְמִינָא וְעַל אֻלְיוֹן רִגְלֵיהּ דַּיְמִינָא עַל

אתר

באור

שהוא כמו לכבש הלחד׃ ולג שמן, לתת ממנו על הנקובות, ושיין על נסכי בהמה לא לחזקן
הכתוב לפרש׃ (כב) אשר חשיג ידו, שיהו תחלה לידו, [ל"ה, יתכן לפי הפשט שהקדים
במקרא קדוש בעלה, ואם ידו משגת לשתי תורים, לא יביא בני יונה, יכן מתורגם בל"ח]׃
והיה, על פי הכהן׃ (כג) ביום השמיני לטהרתו, שמיני לנגעים ולהזות על מרן וחוזר
הבי

מְקֹום דַּם הָאָשָׁם׃ כט וְהַנּוֹתָר
מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן
יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטַּהֵר לְכַפֵּר
עָלָיו לִפְנֵי יְהוָה׃ ל וְעָשָׂה אֶת־
הָאֶחָד מִן־הַתֹּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי
הַיּוֹנָה מֵאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ׃ לא אֶת
אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ אֶת־הָאֶחָד
חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה עַל־
הַמִּנְחָה וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל
הַמִּטַּהֵר לִפְנֵי יְהוָה׃ לב זֹאת
תּוֹרַת אֲשֶׁר־בּוֹ נֶגַע צָרָעַת
אֲשֶׁר לֹא־תַשִּׂיג יָדוֹ
בְּטָהֳרָתוֹ׃ פ רביעי ששי

אַן דיאועלבע שטעללע, וואָ
דאָז בלוט דאָז שולדאָפּפערו
איזט׃ (כט) וואָז פֿאָן דעם
אָעלע אויף דער האַנד דעז
פריזטערז נאָך איבריג איזט,
כרייננט ער אויף דאָז הויפּט
דעויעניגען, דער געריינינגט
ווירד׃ אום פֿאָר דעם עוויגען
אויף איהן צו פֿערזאָהנען׃
(ל) אַלזדען זאָלל ער איינע
פֿאָן דען טורטול־טויבען
אָדער יונגען טויבען צורעכטע
מאַכען׃ (נאַכדעם נעמליך
דאָז פֿערמאָגען הינריכענד
וואָר)׃ (לא) וואָז זיין פֿער־
מאָגען אויפֿגעבראַכט, ווירד
איינז דאַפֿאָן צום זינדען־
אָפּפֿער, אונד דאָז אַנדרע
צום גאַנצען אָפּפֿער גענאָמ־
מען, נעבסט דעם שפייז־
אָפּפֿער׃ וואָדורך דער
פריזטער אויף דען צוריינינג־
דען פֿאָר דעם עוויגען פֿער־
זאָהנט׃ (לב) דיזעז איזט דיא לעהרע פֿיר דעניעניגען, דער דען אויזואַטען אַן זיך האַט׃
ווען זיין פֿערמאָגען גיכט הינריכט, אונד ער ריין ווערדען זאָלל׃ דער

תרגום אונקלוס

אֲתַר דְּטָא דַּאֲשָׁטָא׃ (כט) וּדְיִשְׁתְּאַר מִן מִשְׁחָא דִּי עַל יְדָא דְּכָהֲנָא יִתֵּן עַל
רֵישָׁא דְּטָהֵבִי לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי קֳדָם יְיָ׃ (ל) וְיַעֲבֵיד יָת חַד מִן שַׁפְנִינְיָא אוֹ
מִן בְּנֵי יוֹנָה מִדְּתַדְרֵיק יְדֵיהּ׃ (לא) יָת דְּתַדְרֵיק יְדֵיהּ יָת חַד חַטָּאתָא וְיָת חַד
עֲלְתָא עַל מַנְחְתָּא וְיכַפַּר כָּהֲנָא עַל דְּטָהֵבִי קֳדָם יְיָ׃ (לב) דָּא אוֹרַיְתָא דִּי
בֵיהּ מַכְתַּשׁ סְגִירָא דְּלָא תַדְרֵיק יְדֵיהּ בְּדָכוּתֵיהּ׃ ומליל

באור

ומני תולעת׃ (כח) על מקום דם האשם, פרשתיו (פסוק י׳)׃ (ל) מאשר תשיג ידו, אולי ילמדנו שאם לא נתן לידו רק תור או בן יונה אחד ישאנו הכהן לפטורת, אחין השלח מעכבת כפרתו׃ (לא) את אשר תשיג, לפי הסיגן יכול הלקחן פטורת ושאני שולה, ודכותיה דרשו על שלמה פעמים הגד יד המעורים בפרשה׃ על המנחה, על מנחת חוטא מקדימה לפטורת העוף׃ (לב) זאת תורת אשר בו נגע צרעת, תורת מסר הנסיון, זאת תורת הנרפא מנגר כי׳ בו נגע צרעת׃ אשר לא תשיג, לפי שהיה גם תורת מטורע עשיר,
ילפינן

מצורע יד

נג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר: נד כִּי תָבֹאוּ אֶל־
אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית
אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם: נה וּבָא אֲשֶׁר־
לוֹ הַבַּיִת וְהִגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר
כנגע

תרגום אשכנזי קכו

(נג) רער עוויגע שפראך צו
משה אונד אהרן, וויא
פאלגט: (נד) ווען איהר אין
דאז לאנד כנען קאממט,
דאז איך אייך צום אייגענטום
אייגגעבע: אונד איך אין
אייגעם הויז אייערן אייגענ-
טהימליכען לאנדעו דען אויס
זאטץ ענטשטעהן לאסע:
(נה) זא זאלל דעריעניגע,
דעם דאז הויז געהאָרט,

קאממען, דעם פריעסטער בעריכטען אונד שפרעכען: עז

תרגום אונקלוס

(נג) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן
לְמֵימָר: (נד) אֲרֵי תֵּעֲלוֹן לְאַרְעָא
דְכְנָעַן דִּי אֲנָא יָהֵיב לְכוֹן לְאָחְסָנָא
וְאֶתֵּן סְגִירוּ בְּבֵית אַרְעָ
אָחְסָנַתְכוֹן: (נה) וְיֵעוֹל דְּדִי לֵיהּ
בַּיְתָא וְיֵחֵוֵי לְכָהֲנָא לְמֵימָר כְּסֵכְתָּשָׁא

רש"י

(לד) ונתתי נגע צרעת. בשורה היא להם
שהנגעים בתים עליהם לפי שהטמינו לאמוריים
מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל הנבעים
שהיו ישראל במדבר ועל ידי הנגע יותץ
הבית ומוצאן: (לה) כנגע נראה לי בבית.
לפי' הוא תלמיד חכם שיודע שהוא נגע ולפי
לא יפסוק דבר ברור לומר נגע נראה לי אלא
כנגע

באור

ירצה בעיני שהוא כמו ונחר, כלומר וכן היא תורת הנגע אשר לא תעשה ידו בטהרתו להביא
אלא כבשים, ללמדו מה יעשה, או זאת תורת נחר בו נגע צרעת, לוק יעשה בטהרתו,
וכן הדברים המפורים, בפרשה מה שיעשה ביום טהרתו, ומה שיעשה בשמיני לטהרתו,
וכן היא תורת נחר לא תעזב ידו, ומלת בטהרתו אב לשניהם. ויב"ע אתרגם דלא תהוי גזרת
לחזיית דניה מכתש נירעתא, ירצה שכן לזה כלומר תורת הנרעה לכהן לאחר שהוקלט
שהוא ביום טהרתו: (לג) ואל אהרן, פרשנו (פרשה י"ג ח'): (לד) נתן לכם לאחזה,
היא הארץ שירשו כשעלו ממצרים, והיתה להם לאחוזה, לכל בני ישראל שבאותה לארץ,
או גם בארצות שנתן הש"ב במתנה לל"ש ע"ה, ולא נתנו לאחוזה לשולי מצרים, כגון קיני
וקניזי וקדמוני הין בתי ישראל שבהם מטמאים בנגעים: ונתתי נגע צרעת, ללמדנו שהנגעים
הללו הין ממנהגו של עולם, אלא בדרך טופת, וכבר כתבנו כן למעלה (פרשה י"ג י"ז):
בבית ארץ אחוזתכם, בבית בעלי בארץ שהיא לאחוזתכם, לכל מקום אלא כבעו עדיין מידי
הכנענים הין הנגעים מטמאים בו: (לה) ובא אשר לו הבית, לפי הפשט לאסר
אם השביר ביתו לאחר, וברצה בו נגע, הין הדר בו חולך אל הכהן, אלא מי שהבית שלו,
וחו אסר לו הבית שהוא חדון לבית, וכן לאחר הוא לו יתכנו ביום הסתו (ויקרא ו' ג'), והין
לי הכרע מדברי המפרשים והבריייתות, ובת"כ למדו ובא אשר לו הבית, אלא ביד שלו:
והגיד, כל לשון הגדה ביאור דברים, שיבא ויתן עם הכהן על דבר זה, שהכהן ישאל איך
קרה הדבר, והוא יגיד לו, וזהו שאמרו בת"כ והגיד לכהן, ידקדק הכהן כיצד בא הנגע
לביתו: לאמר, לשיבה המשובה, כך יאמר לו כנגע נראה לי בבית: כנגע, דרך מוסר
אלא יפליט ויורה לפני הכהן שהוא נגע, לעני"ן שאין טומאה וטהרה תלוין על פי הכהן, וכן
לאמרו לפיליו תלמיד חכם ויודע שהוא נגע ודאי לא יגזור ויאמר נגע נראה לי בבית, אלא כנגע:
נראה לי בבית, למדנו שלא יבא על פי מה שמע מדברי הבעל ביתו, אלא על פי מה שראה
בעיניו

תרגום אשכנזי

עז צייגט זיך עטוואָס אין מיינעם הויזע, וויא דער אויסזאַץ: (לו) דער פריזטער זאָל בעפֿעהלען, דאַס מען דאַס הויז ריימע, בעפֿאָר ער קאָמט, דען שאַדען צו בעזיכטיגען, (דאַמיט ניכט אַלעס אונריין ווערדע וואָס אים הויז איזט): הערנאָך קאָמט דער פריזטער דאַס הויז צו כעזעהן: (לז) ווען ער זעט דען שאַדען בעטראַכטעט, אויב פֿינדעט זיך אַלעס אין בעשאַפֿען, דאַס מען דען וואָנדען דעס הויזעס דונקעלגרינע, אָדער

מצורע יד

כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבָּיִת׃ לו וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת־הַבַּיִת בְּטֶרֶם יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת־הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא כָּל־אֲשֶׁר בַּבָּיִת וְאַחַר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת־הַבָּיִת׃ לז וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבַּיִת

שקערות

רש"י

כנגע נראה לי: (לו) בטרם יבא הכהן וגו'. מכל מקום אין כהן נוקף לו אין אם תורת טומאה: ולא יטמא כל אשר בבית. אותם לא יפנהו ויבא הכהן וירחה הנגע נוקף להסגר וכל מה שבתוכו יטמא ועל מה אמרה תורה אם על הכלי שטף יטבילם וישהרו ואם על האוכלין ומשקין יאכלם בימי טומאתו הא לא אמרה

תרגום אונקלוס

כְּסֵתָא אִתְחֲזִי לִי בְּבֵיתָא׃ (לו) וְיפַקֵּד כָּהֲנָא וִיפַנּוּן יַת בֵּיתָא עַד לָא יֵעוֹל כָּהֲנָא לְמֶחֱזֵי יַת מַכְתְּשָׁא וְלָא יְסָתָאֵב כָּל דִּי בְּבֵיתָא וּבָתַר כֵּן יֵעוֹל כָּהֲנָא לְמֶחֱזֵי יַת בֵּיתָא׃ (לז) וְיֶחֱזֵי יַת מַכְתְּשָׁא וְהָא מַכְתְּשָׁא בְּכוֹתָלֵי בֵּיתָא פַּתְנ

באור

בעיניו, כדי שיוכל לפרש דבריו ולהגיד הכל לכהן, וירחה טעמו על דבר לפי שבמטות הכהן צריך לפנות את הבית, צריך שיבין הכהן מדבריו שהוא נגע ממש ממראות המטמאין, ולפי כן במרחה נרעת עור בשר וכגדים: בבית, מתוכו, שהיו מטמא מלחוריו: (לו) וצוה הכהן ופנו את הבית, נרחה שהוא נוהג הכתוב אלא יטמאו כלי הבית מטומאת הנרעת, ומלת ופנו לפי רבים ופי' רבה"ע ז"ל בעל הבית ואנשי ביתו, ושעם הרבים לפטותו מהרה: בטרם יבא הכהן וגו', שכל זמן שאין כהן מוקף לו, אין שם תורת טומאה: ולא יטמא כל אשר בבית, שאם לא יפנהו ויבא הכהן וירחה הנגע מוקף להסגר וכל מה שבתוכו יטמא, למדנו שבשרחה הכהן שהוא נגע ודאי, צריך שיאמר מיד שצריך הסגר, ולא יקדים עד שיפנו הבית, ואם אמת כמו שאמרנו (פסוק ל"ה), כי אחר לי הבית לאמור, לא הדר בתוכו, הרי הנגע תאמת מדין הבית, ואין השם רופה שיטמאו כלי הדר בו, גם שם אין הדבר כן, פעמים שיש בבית כלים שאולים מאחרים, ולמה יקרה בשביל זה, וכן משמע לשון כל אשר בבית אין לו בין לאחרים, ולפי שהכתוב הזהיר גזירת הכתוב, אמר שיפנה כל אשר בבית, לפילו תכילי עניים תכילי קניס, שאין בהי קטול טומאה, והדבר ספק אם מקבלים טומאה בבית או לא, ויהיה ולא יטמא כל אשר בבית דבריס המקבלים טומאה: ואחר כן, לאחר שהבית פנוי: את הבית, גם הבית צריך שירחה, שם רחוי לטומאת נגעים, כי יש בתים שאין מטמאין, שצריך להיות מדובק בעל ד' כותלים, כמו שביארנו בנגעים ובת"כ, בית שעל בית שלישין לאו מטמא בנגעים, כ"ל: (לז) וראה הכהן את הנגע והנה הנגע

נגע

מצורע יד

שְׁקַעֲרוּרֹת יְרַקְרַקֹּת אוֹ אַדַמְדַּמֹּת וּמַרְאֵיהֶן שָׁפֵל מִן הַקִּיר

תרגום אונקלוס

פְּתִיתִן יְרָקָן אוֹ סַמָּקָן וּמָחֲזֵיהֶן טָבִיד מִן כּוֹתְלָא

תרגום אשכנזי קכו

אָדער דונקעלראָטהע פֿער־טיפֿונגען זיך צייגען: אירער שיין נעמליך איוט טיפֿער, אלס

רש"י

מספה תורה לגע על כלי חרס שאין להם טהרה במקוה: (לז) שקעורות. שוקעות במרחיבן: ומלטו

באור

נגע נגע, מלמד שאין הבית מטמא לגע בשני גרישין: בקירות הבית, בחלת מן הקירות שהרי לומר שפל מן הקיר, ויש מרבותינו לומרים שיהיה על שני קירות שהן כקיר לחת, ותהו בקרן זוית: שקערורת ירקרקת או אדמדמת, לדעתי שקעורית תאר לאבנים, לאבנים שקועות בקירות בקרקעית שקעורית, והמלה מורכבת מן שקע ומן ערה, שקע יורה על היות האבן שקועה בבנין, וערה יורה להמך שחסר לחלנו מן הקיר, כשיקלו הטיט מסביבותיה, כמו ערו ערו עד היסוד בה (תהלים קל"ז ז'), וכמו ויערו את האהרן (ד"ה כ"ד י"ח), כי כן הם נריכין להיות לשון ט מלת נגעים, לאבנים תלושים שחוברו בבנין ע"י טיט, וכמו שנראה מלשון תכתובים שבעניו וחלנו את האבנים וגו' ואת הבית יקניע מסביב וגו' (פסוק מ' ומ"ג), הרי שמדבר על לאבנים תלושות שבקשום בקיר ע"י טיט, ושבעיו אחר ומערה לותן מן הקיר, לכל קיר של סלע מצוי ימי גרמנית, או קורות שהן על פני הקיר או עפר שבקיר אין הנגעים מטמאין בהן, ופי' הכתוב כך הוא ורואה את הנגע והנה הנגע בקירות הבית, כי לפי שלמעלה אמר ונתתי נגע בבית ארץ לאחזתכם, בנגע נראה לי בבית (פסוק ל"ד ול"ה), והכל בכלל אין שנראה בקיר או בקורה או בקרקע הבית, אין באבניו אין בעציו אין בעפרו, פי' עתה שהנגע צריך להיות בקירות הבית, ואף לא בכל מה שבקיר, אלא כשנראה בקיר שקעורות ירקרקות או אדמדמות, לאבנים שקועים בקירות, שיהיו מקצתן ירקרקות או אדמדמות, או יסגיר את הבית, ואחר שבא המקרא לשון נקבה, כמו והאבן גדולה על פי הבאר (בראשית כ"ט ג'), לאבנים שלמות (דברים כ"ז ו'), לא תבנה אתהן גזית (שמות כ' כ"ה). ולפי"ז ורמב"ם ז"ל דעת אחרת בפי' שקעורת ובדבר עליה בסמוך. ורשב"ם ז"ל פי' שקעורת אין אחד מן המראות שאבניו עוכרין עליו ירקרקות או אדמדמות וכמו שמוצאים בדודים שבוכרים שהן מיני מראות, וקרוב לזה אמר רד"ק ז"ל גם השרשים שבירכו בו שחורות, ובת"כ שוקעות ומראיהם ירקרק או אדמדם, ודומה כי המלה היא מורכבת מן שקע ומן שער, כי הוא ענין שחרות ועכירות, וכל זה תמה בעיני, כי במשנה שניה (נגעים פ"ג מ') הבתים מטמאין בנגעות וכו' סיומין בירקרק ובאדמדם ובפסין, ומשקעורת לא שנה כלום, גם בנגעי בגדים לא נאמר לגע והיה הנגע ירקרק או אדמדם (פרשה י"ג מ"ט), לא נגע אחר מעורב בו, וכמו שנאמר (שם משנה ז') הבגדים מטמאין בנ' שבעות וכו' סיומין בירקרק ובאדמדם ובפסין, ועוד שניה (נגעים פי"א ד') הבגדים מטמאין בירקרק שבירוקין ובאדמדם שבאדמי, ואם תלמוד להן מראה השחרות לא יהיה עוד לאדום שבאדומים לו ירק שבירוקין, ואם תאמר בנתים צריך גם לשחרות היה לו לשנות דין זה בנתים, ומשנתינו הנוה המדה בשתיהן, ועוד אם שקעורת מראה בפני עצמה, למה שקעורת ירקרקות סיוכות בנגעים, ואם תאמר מראה בפני עצמה, אלא שחרות משורב בירקרק או באדמדם, ויהיה עניכו כמו בלועז (אזערנליך גרין אדר אזערנליך רעטהט), היה ראוי להיות להמך ירקרקות או אדמדמות שקעורות, שכן דרך לשון העברי, וכמו שכתוב בפתוך שכלנן בחרת לבנה אדמדמת (פרשה י"ג כ"ד), גם אין לשון המקרא מתיאב בפי' זה וכמ"ש בסיומך: ומראיהן שפל מן הקיר, מראה האבנים הללו שבהן הנגע שפל ממראה הקיר, לאכל המקרא קשה, שהרי כתן סיומן ירקרקות או אדמדמות, שפרושו ירוק שבירוקין ואדום שבאדומים, ובלי ספק המראות הללו

אַלז דיא איבריגע וואַנד : (לח) זָאָ זאָלל דער פריזטער אויז דעם הויזע העראויז גאהן, פאָר דען איינגאַנג דעז הויזעז טרעטען : אונד זאָלל זיבען טאַגע פערשליסען : (לט) וועז דער פריזטער אַם זיבענטען טאַגע ווידער קאָמט : אונד ויהט, ראַם

הַקִּיר : לח וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן־הַבַּיִת אֶל־פֶּתַח הַבָּיִת וְהִסְגִּיר אֶת־הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים : לט וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה והנה

תרגום אונקלוס

בּוֹתָלָא : (לח) וְיִפּוֹק כָּהֲנָא מִן בֵּיתָא לִתְרַע בֵּיתָא וְיַסְגַּר יַת בֵּיתָא שַׁבְעָא יוֹמִין : (לט) וְיָתוּב כָּהֲנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְיֶחֱזֵי והא

באור

נרחין שפלות, ומה טוב להתנות שיהיה מרחיקן שפל מן הקיר, שם ליטו שפל, ליטו ירוק שבירוקין ולא לחוש שבלחומים, שהרי בנגד כתן ג"כ שני סימנים הללו, ולא לחוש שיהיה מרחיקן שפל מן הבגד, גם במשניות מכאים לח זכרו התנאי הזה, וירחה נראני שאין זה בכתוב תנאי להיות ג"כ שפל מן הקיר, אלא ספור הוא שאחר המרחות הללו שהיותן בתכני הבית שלח כמנהגו של עולם, יהיה מרחיקן שכל מן הקיר, וסוגרך לומר כן בנתים ולא בנגדים, לפי שהבגדים לוקן מתטמאין בנגעים שלח נמר ופשתים לבנים, לח לבושים בין בידי אדם בין בידי שמים, ולכן ניכר בהן מרחה הנגע תמיד, אבל הבתים מטמאין בנגעים בין בבושין בידי אדם בין בבושין בידי שמים, כמו שאניטו בתוספתא ובהלכות רמב"ם ז"ל (ט"ל פרק י"ד), ופעמים שהבית בבוש בלחת ממרחות אלו, ואחמר לוא יוכר הנגע, לכן הודיע הכתוב שהחבנים שבהן הנגע יהיו תמיד מרחיקן שפל מן הקיר, אבל רש"י ז"ל פי' על שקערורת, שוקעין מרחיטו, ויפה תמה הרלב"ם ז"ל למה ח"כ נאמר לאחריו ומרחיקן שפל מן הקיר, גם רמב"ם ז"ל התנה כן, ואמר (שם) כשיבוח הכהן וירחה הנגע שוקע ירקרק או אדמדם, ומה שאמר רש"י ז"ל שהוא תוספות ביאור של שקערורת, דחוק מאד, ואבל הפרושים לא אבין למה אמר שקערורת ירקרקת או אדמדמת שאחתן לעון רבות נקבות, והכל שב לפי' זה על מלת הנגע שבכתוב, ונגע לשון יחיד זכר, ואין לך לומר שבב על מלת נקירות, שהרי נסמך לו ומרחיקן שפל מן הקיר, אבל אם שקערורת תאר לאבנים הכתוב מתיבב על מבוטו ודברי חכמים מתיבבים, גם נרייתא דת"כ כפי שנורם רד"ק ז"ל וכמ"ם למעלה מצמו שוקעות ומרחיקן ירקרקות או אדמדמות, נראה שתרגמו שקערורת על האבנים השקושות בקיר, ממש כדברינו: (לח) ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית, לא ילך לבימו ויסגיר, ולא יעמוד בפתח תחת המשקוף ויסגיר, אלא בנגד המשקוף מבחון, ואם הלך לבימו והסגיר או שעמד בתוך הבית תחת המשקוף והסגיר כאלו בדיעבד: והסגיר, מדברי הכתוב למן הכרע אם הוא סגירה ממש, והייטו שסגור דלת הבית, שהרי בנגעי עור בשר נאמר ג"כ והסגיר הכהן את הנגע וגו' (פרשה י"ג ד'), וכן נאמר בבגדים (שם נ'), ואיטו אלא שיאמר הכהן שבעל נגע זה או בגד זה מוסגר שבעת ימים, לא שיסגירטו ממש, וכן כאן לפשר שיאמר בית זה מוסגר שבעת ימים, וכמו שהאריך בזה הרב בעל משנה למלך (הלכות ט"ל פי"ד ה'), ואמר שכן דעת רמב"ם ז"ל, ודעת רש"י ור"ם ז"ל שהוא סגירת הדלת ממש, ולדעתם יש לי לחלק באלו שנדים ובגדים שאמר והסגיר את הנגע, ואם נאמר על סגירה ממש היה לו לומר והסגיר את הבית, והסגיר את הבגד, אבל כאן שאמר והסגיר את הבית לא והסגיר את הנגע נראה שהוא סגירה ממש: (לט) וראה, והתבונן: והנה פשה, מתנרר לו שפשה ומפורש למעלה (פסוק ג'): פשה,

מצורע יד

וְהִנֵּה פָּשְׂתָה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת׃
מ וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלְּצוּ אֶת־
הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנָּגַע
וְהִשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל־מִחוּץ
לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃ מא וְאֶת־
הבית

תרגום אשכנזי קבח

דאָס רער שאַדען איז דען
וואָנדעען דעז דאָזיעז צו־
גענאָממען׃ (מ) זאָ זאָלל ער
בעפֿעהלען, דאָס מאַן דיא
שטיינע דאָרויז ציהט, אַן
וועלכען רער שאַדען איזט׃
דיוע ווירפֿט מאַן אוסער־
האַלב רער שטאַדט אַו איינען
אונריינען אָרט׃ (מא) דאַז
הויז

תרגום אונקלוס

וְהָא אִסְיָא מַכְתְּשָׁא בְּכוֹתָלֵי בֵּיתָא׃
(מ) וִיפַקֵּד כָּהֲנָא וְיֶשְׁלְפוּן יָת אִבְנַיָּא
דִי בְהֵן מַכְתְּשָׁא וְיָרְמוּן יָתְהוֹן לְמִבְרָא
לְקַרְתָּא לַאֲתַר מְסָאָב׃ (מא) וְיָת
ביתא

ר"ש"י

(מ) וחלצו את האבנים כתרגומו ויזלפון יטלם מגזם כמו וחלצה כעלו לגזן הסרד׃ אל מקום טמא · מקום אחר טהרות מסתמאות שם למדך הכתוב שהאבנים הללו מטמאות מקיימן בעזרה

באור

לפילו כל שהוא וה פטור הסמיך׃ בקירת הבית, לפילו רחוק מן הראזן, וכלבד שיהיה כשיעור נגע בגרים, ולא ביאר הכתוב רק לא פטר, ולא ביאר מה דינו לא מצאו עומד בעיניו, אם יפטרנו או לא, ואי לפטר למר שיפטרנו, אם הנגע עדיין עומד בעיניו, שבסוף הענין כאמר והנה לא פשה הנגע בבית לאחרי הטיח את הבית, ושהר הכהן את הבית כרפא הנגע, למדנו שלא ישהרנו עד לאחר חליצה ושיחה, לא העומד בעיניו, וא"כ מה יעשה לו כשעמד בעיניו, ת"ל למר שיחלין ויטוח, שהרי אין הכתוב מחייבו כן רק אם פשה, ואמרו רבותינו שמסגירו וטותן לו שבוע שניה, ואם נפוץ שבוע שניה עוד עומד בעיניו לו שפשה חולין וקינה ויטח, כמו בפשה בראשון׃ (מ) וצוה הכהן וחלצו, הגיזי בכהן והחליצה בכל לשון׃ וחלצו, לשון הסרה ממקומו כמו וחלצה נעלו (דברים כ"ה ט'), וכן ת"ח ז"ל ויזלפון, ומוכח הכתוב לפי שלחליצת האבנים אין הקיר נריכין כליס, ואין כן חליצת כעל׃ בהן, כמו בהם לפרושי על שקערורות ירקרקות לו תלמדנו, שכלן על האבנים המטוגעות׃ אל מחוץ לעיר, כמו אל מקום ידוע שהוא מחוץ לעיר מוכן לזריקת גם האבנים כאלה, ואילו כאמר והשליכו לאתהן חוץ לעיר או מחוץ לעיר, הייתי לומר שכל אחד ילוך למקום שירצה, כן כ"ל׃ אל מקום טמא, לון מקום טמא אחר קרקע את קטול טומאה, לכן אמרו את"כ שיהא מקומו טהור, כלומר המקום שחליכום שם יקרלו טמא, ומה שפי' רש"י ז"ל אל מקום טמא, מקום אחר טהרות מסתמאות שם, למדך הכתוב שהאבנים הללו מטמאות מקיימן בעזרה כו׃
מא) ואת הבית יקציע, פי' רש"י ז"ל לדוכיר בלע"ז [וכרש"י כ"י ריזכיי"ר בלע"ז, וכל"ח (בצניידן)], יכלשון משנה יש הרבה, ורשב"ם ז"ל אמר יקלף, כמו יעשהו במקלטות (ישעי' מ"ד י"ג), ולפי שכשאוך אמר אשר הקלו, והן שני שרשים קלע וקלף, ונם קלה לשון כריתה וקלוף, כמו לקלות ביזרעאל (מ"ב י' ל"ב), קלות עמים רבים (תהלים נ' י'), אומר אני שזרע קלע שניטו שמקלף בשוה משני הצדדים שעשה זויות יפר, ותהי יעשהו במקלטות, שהוא הכלי בעלת זויות ייפר בו לחתן מה שכורת, ולכן נקראו יכבתי הבית מקלטות כמו למקלטות המשכן בירכתים (שמות ד"ו ד"ג), לפי שהי הצדדים פונעים בזויות בעיבור, וכן כאן יקלוף סביבות האבן שהלן מכל הצדדים בשוה, ויעשה כן במקלטות, שיהיו זויות מקבילות׃

מבית

תרגום אשכנזי

הויז אַבער זאָלל ער אינווענ־
דיג אום דען אויזאַטץ הערום
אַבקראַצען לאַסען: אונד דיא
קאַלקערדע, דיא מאַן אַב־
קראַצט, שיטט מאַן אויסער־
האַלב דער שטאַדט, אַן איינן
אָנדריינען אָרט: (מב) מאַן
זאָלל אַנדרע שטיינע נעהמן,
אונד שטאַטט דער אויז־
געבראָכענען שטיינע אײן־
זעטצען: אויך אַנדרע קאַלק־
ערדע נעהמען אונד ראַו הויז
טינכען: (מג) בליהט דען דער
שאַדען ווידרום אַם הויזע אויז, נאַכדעם מאַן

מצורע יד

הַבַּיִת יַקְצֵעַ מִבַּיִת סָבִיב וְשָׁפְכוּ
אֶת־הֶעָפָר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא:
מב וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת וְהֵבִיאוּ:
אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפָר אַחֵר
יָקַח וְטָח אֶת־הַבָּיִת: מג וְאִם־
יָשׁוּב הַנֶּגַע וּפָרַח בַּבַּיִת אַחֲרֵי
הלץ

רש"י

נשודן בו: (מא) יקציע רבו"ניל בלע"ז (והוא
לקציע"ר בל"ז בצניידן) וכלשון משנה ים הרב':
מבית • מנפנים: סביב • סביבות הנגע בת"כ
נדרש

תרגום אונקלוס

בַּיְתָא יְקַלְפוּן טְנָגִיו סְחוֹר סְחוֹר וְיִרְמוּן
יַת עַפְרָא דִי קַלִיפוּ לְמִבְרָא לְקָרְתָא
לַאֲתַר טָמְאָב: (מב) וְיִסְבוּן אַבְנִין

אָחֳרָנִין וְיֵעֲלוֹן לַאֲתַר אַבְנַיָּא וְעַפְרָא אוֹחֳרָן יִסַּב וְישַׁוֵּעַ יַת בַּיְתָא: (מג) וְאִם
יְתוּב כַּתְשָׁא וְיִסְגֵּי בְּבַיְתָא בָּתַר
דשליפו

באור

מבית, מנפנים, במקום שיש שם הטחן המטוגע בקיר קולף מסביב לו הטיח, וסביב שם
על הטחן שחלן, לח סביב הבית כלו, שאם כן היה לו לומר ואת הבית יקצע, וכן תמרו
רבותינו בת"כ, ורחב"ע ז"ל לתמר י"ח יקציע שיפלו המקצת, ולזה זה נכון שכבר פשה הנגע
בבית רק יקציע כל הבית, ולא דבר נכוחה, שהפשיון מטמא בכל שהוא והוא עם הטוח על
הטחן לחת, ואם פשה גם לטחן לחרת, תבטל גם זו: ושפכו, לפי שהעפר שמוציאין ניתן
בכלי לו בפק, יתכן לומר ושפכו, ועל הטחנים לומר והשליכו: הקצו, זה שרשו קנה מהבנין
הכבד, לפי שהקנות בכלי, ולא לומר לאחר הקציעו, כי לזה טופל שלח על מלאכת הקצע,
שיהיו הזויות מכוונות, לא על העפר שהוקצה במקצועות, ועליו לומר לאחר הקצו, כלו' שכריתו
במקצוע, ורש"י ז"ל פי' הקצו לשון קנה, לאחר קצעו בקציע הנגע סביב, ובזה לי שכוון למה
שאמרנו, ואם רא"ם ז"ל לא פי' כן, ורשב"ם ז"ל לתמר הקצו, יש לומר שפתרונו לשון קטוע,
מדכתיב לאחרי הקצות לת הבית, נמצא שהקטוע קדוי הקנות, שהרי הלשון כתוב למעלה ואת
הבית יקציע, ולזה כן וכמו שיתבאר (פסוק מ"ג) לפכול רחב"ע ז"ל לאחר ויגזרת קנה, כי
קנתו היתה למעלה הסירו לבדו, ולזה נוכל לדוקק זה, ולדעתי גם הקנה נקרא כן בעבור
שאם ואילך נכרת ונפסד, והבנין על הכריתה, וברם קנן דומה לו, וגם רד"ק ז"ל בשרשים
לתמר קנב קנן קנה ענינם אחד לשון כריתה וחתך: (מב) אבנים אחרות, לא מאבני הני'
הזה מקיר לתמר שבו, וכן לתמרו בת"כ ובמשנה: והביאו, לל הבית: אל התחת, במקום
שיבאו הטחנים הראשונים: וטח, מלשון העין, שרשו טוח, ואם טיח, כמו לזה הטיח
(יחזקאל י"ג י"ב), וזה יזוע: (מג) ואם ישוב הנגע, למעלה לתמר שאם פשה בשטוח הלשון
יקציע הבית, ולתמר עתה שאם ישוב הנגע ופרח בבית, ולתמרו תכמים שאל חזר לזה פלוני
למקומו

מצורע יד

חֵלֶץ אֶת־הָאֲבָנִים וְאֶחֲרֵי
הַקְּצוֹת אֶת־הַבַּיִת וְאֶחֲרֵי
הַטּוֹחַ: (מד) וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה
והנה

תרגום אשבנזי קכט

דיא שטיינע הערויסגעאָגען:
נאָכדעם דאָז דאָוס אָב-
געקראַצט אונד געטינכט
וואָרדען: (מד) דער פריוטער
קאָמט, אונד זיהט, דאָס
דער

תרגום אונקלוס

דְּשַׁלִּיפוּ אַבְנַיָּא וּבָתַר דְּקַלִּיפוּ אָת
בֵּיתָא וּבָתַר דְּאִתְּשַׁע: (מד) וְיֵעוֹל
כָּהֲנָא וְיֶחֱזֵי והא

רש"י

מדרש כן איקלוף הטיח שסניד לאבני הנגע:
(מג) הקצות. לשון קרה יאשר קצעו בקנוע
הנגע סביב: הקצות. לשון העשות וכן העוף
לכל מלן את האבנים מוסב הלשון על החדש
שחלבן והוא משקל לשון כבד כמו כפר דבר:
ואם ישוב הנגע וגומר. יכול חזר בו ביום יהא
עושה ת"ל ובא הכהן ואם ישוב מה שיבה האמור להלן בסו' שבוע אף שיבה האמור' כאן בסוף
שבוע: (מד) ובא הכהן וראה פשה. יכול לא יהא החוזר טמא אלא אם כן פשה
כאשר נראת מאחרת בבתים ובאשר נראת מאחרת בבגדי' מה להלן טמא את החוזר אף
על פי שאינו פושה אף כאן טמא את החוזר אף על פי שאינו פושה אם כן מה ת"ל והנה פשה
אין כאן מקומו של מקרא זה אלא ונתן את הבית הוי ליה לכתוב אחר ואם ישוב הנגע
וראה והנה פשה הא לא בא אלא ללמד אלא על נגע העומד בעיניו בשבוע ראשון
ובא בסוף שבוע שני ומצאו שפשה אלא פירש הוא הכתוב למעלה כלום נשומד בעיניו בשבוע
ראשון ולמדך כאן בפשיון זה שאינו מדבר אלא בשומד בראשון ופשה בשני ומה יעשה לו יכול
יתגיר כמו שסמך לו ונתץ את הבית ת"ל ובא הכהן ובא הכהן ללמד ביאה משיבה מה שיבה
טולן וקולה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה טולן וקולה וטח ונותן לו שבוע ואם חוזר נותן לא חוזר
טהור ומכין אלא עמד בזה ובזה טולן וקולה וטח ונותן לו שבוע ת"ל (ובא) ואם בא יבוא ממה
הכתוב מדבר אם בפושה בשני הרי כבר אמור הא מיהו אומר (ובא) ואם בא יבא אלא את שבא
בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני וראה והנה לא פשה זה העומד מה יעשה לו יכול
יתגיר ולך כמו שכתוב כאן ושהר את הבית ת"ל כי נרפא הנגע לא עהרתי שלא הרפוי ומה יעשה
לו ביאה אמורה למעלה וביאה אמורה למטה מה בעליונה טולן וקולה וטח ונותן לו שבוע
דגמר לה זהו שיבה זהו שיבה אף בתחתונה כן וכולי כדאיתא בת"כ גמרו על דבר אין נתינה
אלא בנגע האמור לאחר חלינה וקינוח ואין האמור נדיך פשיון וסדר המקראות כך
הוא

באור

למקומו, כשיחזור הנגע לאותן האבנים, כלו' לאפ"י שיש עתה אבנים אחרות שאינן מבית
האוצע, ישוב הנגע למקומו הראשון, ויפרח באותן האבנים שהניחו על הבית, וזהו שאמר
לאחר חלץ את האבנים, שזהו תכוף שהאבנים שהיה בהן הנגע חלץ מן הבית, ופרח עתה
באבנים החדשות הללו, ולכן בעל הטעמים שם האתנחתא תחת האבנים: ואחרי הקצות
את הבית, גם לאחר שהכרית העפר שהיה סביבות האבנים הראשונים, ואחרי הטוח טיח חדש
סביבות האבנים החדשות, אלא תוכל לומר שלא דבר מן הנגע הראשון סביבות האבנים, שעל
ידי כן פרח באבנים שהניחו, אלא שב הנגע למקומו, ורבותינו ז"ל למדו ממלת בבית, שהם
נראה במקום לאחר בבית כשבי גרסין הרי הוא כאומר ונתן את הבית, ומלת הקצות מקור מן
ההפעיל, וכן הטוח, ולפי שמדבר על העפר שכרתו מן הקיר, לא על מעשה הקציעה,
את מלת הקצות כאו שאמר למעלה הקצו, לא כדברי רשב"ם ז"ל, (מד) ובא הכהן, לא
באותו היום, אלא לסוף שבעה, כמו שלמדו רבותינו בת"כ: וראה, יתבונן במראה הנגע,
אם היו מראה טמאה וכשיעור המטמא: והנה פשה הנגע בבית, לדעתי כל שיבת נגע
במקומו

תרגום אשכנזי

דער שאַדען אין דעם הויז צוגענאָמען : וְאִם איזט עז איין פֿערדערבליבר אויזאַטץ אַם הויז, עז איזט אונריין : (מה) מאַן מוס ראַז הויז איין־ריסען, נעמליך דיא שטיינע, ראַז

מצורע יד

וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּבָתֵּי צָרַעַת מַמְאֶרֶת הִוא בַּבַּיִת טָמֵא הִוא: מה וְנָתַץ אֶת־הַבַּיִת אֶת־אֲבָנָיו ואת

רש"י

הוא . ואם ישוב . ונתץ . והבא אל הבית . והלוכל בבית . ובא הכהן וראה והנה פשה . ודבר הכתוב בעומד ברשות שכותן לו שבוע שני להסגרו וכשוף שבוע שני להסגרו ראה ורואהו שפשה ואם יעשה לו קולף וקורחה ושב וכותן לו שבוע

תרגום אונקלוס

וְהָא אִסְתְּאָה מַכְתְּשָׁא בְּבֵיתָא סַגִירוּת טְחַרְרָא הִיא בְּבֵיתָא מְסָאֲב הוּא : (מה) וְיִתְרַע יַת בֵּיתָא יַת אַבְנוֹהִי ויתי

באור

במקומו על הלבנים הקדמות עודף על הנגע הרשון, וכשהוא כאני גריסין ירוק נתינה, לפיכך נראה פחות מנגע הרשון, כגון שהלבנים שחלנו היה עליהן נגע כשלשה גריסין, וכשב הנגע הוא כאני גריסין, ג"כ פסין הוא, שפשה הנגע שבנית, על שלשה גריסין הרשונים שביטלו מיומו, וכן אם נראה במקום אחר מן הבית, תמיד פסין הוא, שפשה על מה שהיה תחלה, שהרי הנגע הרשון במקומו בלבנים שחלן, והרי הנגע מכת הבית, והוא לעין פורח, וכלעין הכתוב ופרח בבית, זה סיפן שעודו בבית, וכן לעין הכתוב בנגד אחור בו הנגע אחר שנקרע ממנו, שאחר סורסת היה בחם תשרפנו (לעיל י"ג נ"ב), ופרשיה למעלה, ואם כן יפה אמר על נגע האחור והנה פשה הנגע, ואין לנו צריכין לומר שאין כאן מקומו של מקרק זה, ושלי לפשר להעמידו במקומו, שלא המקרק כתוב כהלכה וכמשפטו, רק שאין צורך להאמר שהרי כל שיבת נגע פסין הוא, כיון שהנגע הרשון במקומו על הלבנים שחלן, כמו בנגדים שהוא במקומו על הטלאי שקרע מן הבגד, ואיכו דומה לנגע קדם שנצרך הסגר מתחלה, שאין זה קדם אלא פסין על הרשון, לכל בא ללמד על פסין של שבוע שניה שחלן וקורחה ושב וכותן לו שבוע שלישית לראות אם יחזור, וכן דעת רבותינו ז"ל שהרי לתרי למדונ"ם נראת ממחרת מבגדים שהנגע האחור מטושל בלי פסין, לאמרו אם כופנו לדרוש את האחור מה ת"ל וכא הכהן וראה והנה פשה הנגע, הבא לו, לא שאלו רק מה ת"ל, מקרא שאינו צריך הוא, לא היך לפשר לומר כן, לפי שאין מלת פשה כותר ההלכה, ואלא תאמר שעל כן נאמר שנצרך פסין מפני שהנגע האחור בנתים, למדו תחלה בנ"ם מבגדים שאין האחור צריך פסין, ומשם ן"ל לתקן מלת פשה כפשוטו לומר שמלת פשה לשון תוספת, נאמר על דבר טפף על גבי, כמו וגוספף גם הוא על אוכלו (שמות ח' י'), וטספה נחלתן (במדב' ל"ו ד'), ונאמר על דבר האחור, כמו יוסיף ה' אבית ידו (ישעיה י"א י"א), ויתבבלו ולא יספו, לא חזרו עוד להבנה, וכאן נאמר על האחורה, לא שנעקור הכתוב ממקומו ונקבענו במקום אחר, ומשם שפרשנו תרגה שהכל כפשוטו שהאחור תמיד פסין מפני הוא, ונם רש"י ז"ל שכתב אין כאן מקומו של מקרק זה, כוונתו שלא היה צריך להאמר במקום זה, ונראה עוד כפי הפשט שעל כן נאמר בנגע האחור והנה פשה, ללמדנו שאין פסין מחייב בתינה, לפי שפסין חזרת הנגע, לכל כל זמן שהלבנים במקומן אין הפסין נזרם בתינה, ואין צריך ללמדנו כך בפשה בשנע רשון, שהרי מפורש למעלה, לכל בא ללמד על השיעור ברשון ופשה בשני שאינו נותן לפי קולף וקורחה ושב, וכן אמרו רבותינו ז"ל ומסתברא על לשון המקרא ושב הכהן וכא הכהן זו היא בינה זו היא בינה : צרעת ממארת היא, פרשניהו בנגעי בגדים (פרשה י"ג נ"ת), וכן כאן שאין תרופה לבית זה וצריך נתינה, כפי לשון מתתי' שאין לו תקנה וצרוף ישרף : בבית, בכל הבית, ולכן אחר ופורק : (מה) ונתץ את הבית, מלת נתינה פרשנו (לעיל י"ד מ"ה),

וכן

מצורע יד

וְאֶת־עֲצָיו וְאֶת כָּל־עֲפַר הַבָּיִת
וְהוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־
מָקוֹם טָמֵא: מו וְהַבָּא אֶל־הַבַּיִת
כָּל־יְמֵי הִסְגִּיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד־
הָעָרֶב: מז וְהַשֹּׁכֵב בַּבַּיִת יְכַבֵּס
אֶת־בְּגָדָיו וְהָאֹכֵל בַּבַּיִת יְכַבֵּס
אֶת־בְּגָדָיו: מח וְאִם־בֹּא יָבֹא
הכהן

(מח) וען אַבער דער פריזטר קאָמט,

תרגום אשכנזי קל

דאַז האָלץ אונד אַללען קאַלק
דעז דאַזהויזעז אויזאיינאַנדער
נעהמען: אונד אויסער
האַלב דער שטאַדט אַן
איינעם אונריינן אָרט ברינגן:
(מו) ווער אין דאַז הויז קאָמט,
זאָ לאַנגע מאַן עז פֿערשלאָסז
ען: ואָלל ביז אַם אַבענד
אונריין זיין: (מז) ווער אין
דעם הויז שלאָפֿט, מוס
אויך זיינע קליידער וואַשען:
ווער אין דעם הויז איסט,
מוס זיינע קליידער וואַשען:
אונד

תרגום אונקלוס

וְיָת אָעוֹהִי וְיָת כָּל עֲפַר בֵּיתָא וְיִפֵּק
לְמִבְרָא לְקָרְתָּא לַאֲתַר מְסָאָב:
וְדֵיעוֹל לְבֵיתָא כָּל יוֹמִין דְּיַסְגִּיר

רש"י

שבוע חזר ונותן לו חזר ומיעון נפרים שתין
בנגעים יותר משלשה שבועות: (מח) ואם
בא יבא. לסוף שבוע שני ורואה והנה לא פשה *
מקרא

יָתֵיהּ יָמֵי מְסָאֲבוּ עַד רְמַשְׁא: (מז) וְדִישְׁכּוֹב בְּבֵיתָא יְצַבַּע יָת לְבוּשׁוֹהִי וְדֵיכוּל
בְּבֵיתָא יְצַבַּע יָת לְבוּשׁוֹהִי: (מח) וְאִם מֵיעַל יֵעוֹל כהנא

באור

וכן כתוב בריך שיסח את הבית מיסודו, כמו שפורט את לבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית,
שנאמר להלה הן הבית ומהן נגעה: (מו) והבא אל הבית, ולא שהה בו הלה יכול מיד, כמו
שפרש: והבא אל הבית כל ימי הסגיר אותו, שבוע ראשונה, וכן אם לא פשה בראשונה,
והסגירו שבוע שניה, הבית הזה כל הבית טמא, ולא לאחרי שחלן וקנה ושם, שהם קודם הסגירו
נכנס לתוך בית טמא, לפי שנגע האחור הבא ע"ג הבית קודם שנתן לותו טמא, שהרי מוחלט
הוא ועומד לנתיצה, ורבותינו למדו כן מן כל ימי: ישמא עד הערב, לפי שעין כעוס
בגדים: (מז) והשכב בבית, לפי' שהיה נראה בתחלה שבגילה לבדה היו מטמא בגדים,
לפיכך השוכב לו לחוכל בבית מטמא בגדים: קבלו רבותיו שאפילו לא שכב ולא לכל, אלא שהה
בבית כדי שיעור לכילה, שהוא כדי לכילת פרס מטמא בגדים, וכן יורה גם לפי הפשט, שעל
כן לחוכל והשוכב מטמאין בגדים, לפי שנריכין לשהות בו, שנריך זמן לחוכל שיאכל כדי
לכילת פרס, וכן היושף הנכנס בו לנוח, נריך זמן שישכב וינוח, אלא שלכילה אין מדת זמן,
לפי שיעור לחוכל לכילת פרס, ולכן מזכיר אותי הלה, שדרך בני אדם לנוח לבית לאכול או
לשכב בו, ונלמד זמן שוכב מחוכל, וכן נלמד לכל שוהה בו כדי לכילת פרס, אפילו לא אכל
ולא שכב מטמא בגדים, לפי שנאמר בסמוך ראשון שטמא ושיהו מטמא בגדים:
(מח) ואם בא יבא הכהן וגו', כלומר לאחר שחלן וקנה ושם והסגירו שבעת ימים, כל
זולה שלא חזר הנגע למקומו, חוץ מפירוש לו פשה הנגע בבית, שאילו חזר היה פסיון, לפי'
חזר כמות שהיה, ולפעמים אפילו פחות ממנו, כמו שפרשנו למעלה (פסוק מ"ב), אלא
שהיה לו לומר ואם לא שב הנגע בבית לאחרי וגו', ללמדנו גם כאן דין קדם בעומד בעיניו

בשבוע

תרגום אשכנזי

מצורע יד

אונד זיהט, דאַם דער שאַרפֿער אים הויז ניכט צוגענאַמען, נאַכדעם מאַן דאַז הויז גע־ טינגט: זא זאָלל דער פריזטער דאַז הויז רוין שפרעכען, דען דער שאַרפֿער איזט גע־ היילט: (מ) מאַן ניממט, אום דאַז הויז צו ענטזינדיגען, צוויא פֿאָגעל: אויך צעדרוי־ פֿאַלין, האַלץ־אַטהע וואָללע, אונד היזאָפּע: (נ) שלאַכטעט

דען

רש"י

מקרח זה בח לעשר, בשומד בעיניו בריחון ובשני ומה יעשה לו יכול יטהרנו כמשמעו של מקרח ושהר הכהן את הבית ת"ל כי נרפח הנגע לח טהרתי אלח את הרפוי ואין רפוי אלח הכי' שחוקנה והוטח ולח חזר הנגע מכל זה טעון חליטה וקיטוי ושיחה ושבוע שלישי וכן המקרח בלרם ואם בח יבח בשני ולקה וכנה לח פסה ישיחנו ואין שיחה בלח חלין וקיטוי ואחר הטוח את הבית ושהר הכהן את הבית אם לח חזר לסוף השבוע כי נרפח הנגע ואם חזר כגר פירש על המזר שטעון שיחה: (מו) כל ימי הסגיר אותו. ולח יותר שקלף את נגעו יכל שאני מוכיח המקלף את נגעו ת"ל כל ימי: ישמח עד הערב. מלמד שאין מטמח בגדים יכול אפילו שהה בכדי אכילת פרס ת"ל והאוכל בבית יכבס את בגדיו אין לי אלא אוכל אוכל מכין ת"ל והשוכב אין לי אלא אוכל ושוכב לח אוכל ולח שוכב מכין ת"ל יכבס יכבס ריבה אם כן למה נאמר אוכל ושוכב ליתן

שיעור

תרגום אונקלוס

כַּהֲנָא וְיֵחֲזֵי וְהָא לָא אוֹסִיף מַכְתְּשָׁא בְּבֵיתָא בָּתַר דְּאִתְּשַׁעִית בֵּיתָא וְיִתֵּן כַּהֲנָא יַת בֵּיתָא אֲרֵי אִתְּסֵי מַכְתְּשָׁא: (מח) וְיֵעוֹל לְדַבְּאָה יַת בֵּיתָא תְּרֵתִין צִפְּרִין וְאָעֵי דַּאֲרָזָא וּצְבָע זְהוֹרִי וְאֵזוֹבָא: (נ) וְיִכּוֹם

יַת

באור

בשבוע ראשון ושבוע שני, שלשה פעמים בשני בריך חליטה וקיטה ושיחה, ולכן כתב אחד דין נגע המזר אם לא פשה נרפח הנגע ושהר את הבית, מכל מקום חליטה ושיחה לעכ"פ שלא פשה, לאן הבית שהור, ולמדנו שאם עמד בעיניו בשבוע ראשון ושבוע שני שהור, אף נריך חליטה ושיחה, כיון שלא פשה בראשון לו עמד בעיניו בראשון ופשה בשני, וגם זה לשון רבותינו ז"ל מלשונות הכתוב כיון שבא בפ"ר מ"ו ז"ל, כללו של דבר המקראו' מתפרשין כסדרן, וכל אחד נכתב במקומו, והדינין שאינן מפורשים בדרשים מהן מדרך הסברא, ויותר מזה על דרך שדרשום רבותינו ז"ל, שרמו עליהן הכתוב בדברים קנרים וכנ"ל: הטח את הבית, קנר הכתוב ושהר השוח שהיח לחרוכה, וקדמו לה החליטה והקנישה, ולמעלה זכר שלשתן כאחי העניין מושם שכתבנו: ושהר הכהן את הבית, בדרך שיפרש בסיוף: כי נרפא הנגע לאן עוד נגע בבית, שלאנשים שהיה נהן הנגע הוסרו ממנו, ולא פרש בו עוד, הרי שנרפא הנגע, ולמדנו שאם הנגע עמד בעיניו בראשון ובשני שאין הבית שהור, שהרי לא נרפא הנגע, וכנ"ל: (מט) לחטא, כמו וחטא את המובח (ו ט"ו), הכהן המחטא אותה (לעיל ו' י"ט),

ומס

מצורע יד

תרגום אשכנזי קלא

אֶת־הַצִּפֹּר הָאַחַת אֶל־כְּלִי
חֶרֶשׂ עַל־מַיִם חַיִּים: נה וְלָקַח
אֶת־הָעֵץ הָאֶרֶז וְאֶת־הָאֵזֹב וְאֵת שְׁנִי
שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֵת הַצִּפֹּר הַחַיָּה
וְטָבַל אֹתָם בְּדַם הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה וּבַמַּיִם הַחַיִּים וְהִזָּה
אֶל־הַבַּיִת שֶׁבַע פְּעָמִים: נו וְחִטֵּא
אֶת־הַבַּיִת בְּדַם הַצִּפּוֹר וּבַמַּיִם
הַחַיִּים וּבַצִּפֹּר הַחַיָּה וּבְעֵץ
הָאֶרֶז וּבָאֵזֹב וּבִשְׁנִי הַתּוֹלָעַת:
נז וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה
וְכִפֶּר עַל־הַבַּיִת וְטָהֵר: חמישי
נח זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל־נֶגַע
הצרעת

דען אייגען פֿאגל: אין איין
אירדען געפֿעס, אויבער
פֿרישעז וואַסער: (נה) הירויף
ניממט ער דאַז צעדרנהאָלץ,
דען היסאָפּען, דען האָר־
נאטהען פֿאַדען, אונר דאַז
לעבענדען פֿאָגעל: טונקט
אַללעז אין דאַז בלוט דאַז
געשלאַכטעטן פֿאָגעלז,
אונראין דאַז פֿרישע וואַסער,
אונר בעשפּרענגט דאַז הויז
זיבען מאַל: (נו) ענטזינדיגט
דאַז הויז מיט דעם בלוטע דאַז
פֿאָגעלז אונר דעם פֿרישען
וואַסער: אויך מיט דעם
לעבענדען פֿאָגעל, נעבזט
דעם צעדרנהאָלץ, היסאָפּען
אונר דער ראָטהען
וואָללע: (נז) לאָסט דען
לעבענדען פֿאָגעל אויסער־
האַלב דער שטאָדט אויף'ז
פֿעלד פֿלינגען: הירמיט פֿער־
זאָהנט ער אויף דאַז הויז:
אונר עז ווירד ריין: (נח) דיזעז
איזט ריא לעהרע פֿיר אַללען
שאַדען דאַז

תרגום אונקלוס

יַת צִפָּרָא חֲדָא לְמָאנָא דְחַסַף עַל מַי מַבּוּעָא: (נה) וְיִסַּב יַת אָעָא דַאֲרָזָא וְיַת
אֵיזוֹבָא וְיַת צִבְעָא זְהוֹרִי וְיַת צִפָּרָא חַיְתָא וְיִטְבּוֹל יַתְהוֹן בִּדְמָא דְצִפָּרָא נְכִסְתָּא
וּבְמַי מַבּוּעָא וְזֵי לְבֵיתָא שְׁבַע זִמְנִין: (נו) וְיַדֵּכֵי יַת בֵּיתָא בִּדְמָא דְצִפָּרָא וּבְמַי
מַבּוּעָא וּבְצִפָּרָא חַיְתָא וּבְאָעָא דַאֲרָזָא וּבְאֵזוֹבָא וּבְצִבְעָא זְהוֹרִי: (נז) וְיִשְׁלַח
יַת צִפָּרָא חַיְתָא לְמִבְרָא לְאַפֵּי חַקְלָא וִיכַפַּר עַל בֵּיתָא וְיִדְכֵּי:
(נח) דָּא אוֹרַיְתָא לְכָל מַכְתַּשׁ סגירותא

באור

וסם פרשתיו: (נג) וכפר על הבית, יכפה בו קרפת הבית, ושהר משומאתו: (נד) לכל
נגע הצרעת, גרעת השחין והמכוה, ונגעי קרחת וגבחת, ועשם שנזכרו בפני עצמן לפי
שמצאתן כלשון בהרת לבנה למדמדת, שהן הפתוכים: ולנתק, שיהו משמת במראיהם

הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק׃ נח וּלְצָרַעַת
הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת׃ נט וְלִשְׂאֵת
וְלַסַּפַּחַת וְלַבֶּהָרֶת׃ ס לְהוֹרֹת
בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהֹר זֹאת
תּוֹרַת הַצָּרָעַת׃ פ

טו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ב דַּבְּרוּ אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם
איש

דעז אויזאַטצעז, אונד פֿיר
דען גרינד: (נה) פֿיר דען
אויזאַטץ אים געוואַנדע,
אונד אַם הויז: (נו) כייא
איינער ערהַבנעז, אַז־
געל־וּפֿנעז אַרער פֿלעקינגען
שטעלל׳ן: (נז) דאַרנאַך צו
אונרטהיילן, וועז עטוואַז
ריין, אַדער וועז עז אונריין
איז: דיזעז איז דיא
לעהרע פֿיר דען אויזאַטץ:
טו (א) רער עווינג שפראַך
צו משה אונד אהרן,
וויא פֿאלגט: (ב) רעדעט מיט
דען קינדערן ישראל׳ז אונד
זאַגט איהנען: וועז

רש״י

שיעור לשוכב כדי לאכילת פרס: (נז) להורות
ביום הטמא וגו׳. ליום יום מטהרו ולא כל
מטמאו:

טו (ב) כי יהיה זב. יכול זב מקום
יהא טמא ת״ל מבשרו ולא כל בשרו
לאחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין
טמא זב ושמא בזכה מה זכה ממקום שהיא
מטמאה טומאה קלה נדה מטמאה טומאה
חמורה זיבה לף הזב ממקום שמטמא טומאה
קלה קרי מטמא טומאה חמורה זיבה: זובו
טמא. למד על הטפה שהיא מטמאה. זוב
לזמה

תרגום אונקלוס

סְגִירוּתָא וְלִנְתָקָא: (נח) וְלִסְגִירוּת
לְבוּשָׁא וְלְבֵיתָא: (נט) וְלַעֲמָקָא
וְלַעֲדָיָא וְלִכְהָרָא: (ס) לְאַלָּפָא בְּיוֹם
מְסָאֲבָא וּבְיוֹם דַּכְיָא דָּא אוֹרַיְתָא
דְּסְגִירוּתָא:

טו (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה וְעִם
אַהֲרֹן לְמֵימָר: (ב) מַלֵּילוּ
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימְרוּן לְהוֹן גבר

באור

כנעים, חלה ככל מרפה וכשער נהיה: (נה) ולצרעת הבגד, שמטמא בנקרק ותולדתם,
וכן זאת התורה לנרעת הבית שמטמא במרקות אלו: (נו) ולשאת, וכן זאת תורת תרבע
מרקות כנעים המטמאים בעור הבשר ופרשנים (למעלה י״ג ב׳). (נז) להורות, אלו הן
היכהן מיודו הכהנים על פיהן ביום הטמא, על פי סימני טומאה הנאמרים למעלה ישמאו,
ואלו הן היכהן מיודו על פיהן ביום הטהור, שעל פי סימני טהרה האמורים יטהרו הלמד
הנגד או הבית ביום שהרתן:

טו (א) וידבר ה׳ אל משה ואל אהרן, הכהנים יפריטו בין זכה לנדה, כאשר לאחז״ל בין
דם לדם, ושתה יקל לנאחר הטמאים מדבר בספר, כי הנרעת נגע גלוי, מפי רבה״ע
ז״ל: (ב) כי יהיה זב בבשרו, כמו זבת חלב ודבש (שמות ג׳ ח׳), שמוב חלב טוף מדדי
הבהמה, ומרוב שומן הכילות יעלו עפים, וכן זב מבשרו שבוף מאליו שיפין בלי כונה,
ל׳ כשבבת זרע שיורה לחוץ בדרך, וכן ותהה כי תהיה זבה, לפי שדם נדות יוצא מעיו, ולכן
כל שבבת זרע לאחר וחוץ כי תצא ממנו ש״ז, ובתוספתא למדנו מה בין זובו לשבבת זרעו, זובו
בח

מצורע טו

אֲשֶׁר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ
זוֹבוֹ טָמֵא הוּא: ג וְזֹאת תִּהְיֶה
טֻמְאָתוֹ בְּזוֹבוֹ רָר בְּשָׂרוֹ אֶת־
זוֹבוֹ אוֹ־הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ מִזּוֹבוֹ

טומאתו

תרגום אשכנזי קלב

ווען יעמאַנד אַן ווינעם גליד
דעז פֿלוס האַט, זאָ זאָל זין
אויפֿלוס אונריין זין: (ג) מיט
ווינער אונריינקייט, ווענן
דעז פֿלוסעז, זאָלל עז
פֿאַלגענדע בעשאַפֿענהייט
האַבען: דאַז גליד מאַג דעז
פֿלוס טריפֿען לאַסען, אָדער

פֿערשטאָפּפֿט זיין פֿאַם פֿלוסע,

זאָ

תרגום אונקלוס

גֶּבֶר גְּבַר אֲרֵי יְהֵי דָּאֵב מִבְּשְׂרֵיהּ דּוֹבֵיהּ
מְסָאֵב הוּא: (ג) וְדָא תְּהֵי סְאוֹבְתֵּיהּ
בְּדוֹבֵיהּ רִיר בְּשְׂרֵיהּ יַת דּוֹבֵיהּ אוֹ
חֲתֵים בְּשְׂרֵיהּ מִדּוֹבֵיהּ סְאוֹבְתֵּיהּ

רש"י

דומה למי בנק של שתרין ודמוי עליהן
גיהה המיוחדת שכבת זרע קטור כלומן גיהה
שלישה מיוחדת: (ג) רר: לשון ריר זוב את
בשרו: את זובו. כמו ריר שיוצא מטול: או
החתים. שיוצא עם ופותם את פי הלחה
ונפתם בשרו מעפת זובו זהו פשוטו. ומדרשו
מנה הכתוב הליכות רליות שתים וקרלו טמא שנאמר זב מבשרו זובו טמא הוא ומנה הכתוב
השני רליות שלש וקרלו טמא שנאמר טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו

טומאתו

באור

את מבשר מת, ושכבת זרעו מבשר חי, זב דומה לשניהם גיהה המיוחדת וש"ן קטורה כלומן גיהה
שלישה מיוחדת, ולפי שהוא מחלה כלי הזרע, שהן נכנסים להחזיק הזרע בתוכן וטוטף מעצמו,
נקרלו זב: מבשרו, כנוי לערות הזכר, וכפי' רלב"ע ז"ל, ומלשון כן גדלי בשר (יחזקל ט"ז
ד'), לשון בשר חמורים בשרם (שם כ"נ ד'), וכן דם יהיה זבה בבשרה, ורבותינו ז"ל למדו
יכול זב מכל מקום, כלי' מפי מחותמו לו מלמד, ת"ל מבשרו ולא כל בשרו, ולשון שהלך
הכתוב בין בשר לבשר, זכיתי לדין שמא בזב ושמא בזבה, מה זבה ממקום שהיא
מטמא טומלת כדה הקלה מטמלה טומלת זיבה חמורה, לף הזב ממקום שהוא מטמא
טומלת קרי הקלה, מטמא טומלת זיבה החמורה: זובו טמא הוא, למד על הטפה
שהיא מטמלה, לכל דם היולא מפי הלחה לזיבו מטמא, רק זובו ומימי רגליו
מטמלים טומלה חמורה: (ג) וזאת תהיה טמלתו בזובו, לם כוונת האומר על מה
שהוא מטמא, כגון מגע משכב ומושב, לין זה מקומו, הלא בפסוק שלחריו, לכל
הנוגע על לזבו תהיה הזיבה ביקרא זב ויטמא, וכפי' רלב"ע ז"ל וזאת וגו' הטעם
כי הזב הוא על ג' דרכים, ויפה פי', ורבותינו למדו מכלן טומלתו תלויה בזובו, ולזבם
תלויה בימים כנגד שבריכה שלשה ימים רטופי', הב מטמא בג' רליות ביום לחד:
רר בשרו את זובו, פעל עבר ויורד ריר על זקן (תהלים ק"ל ב'), וכן הרוק יקרק
הנוטף מן הפה ויורד על הזקן, וכן הזיבה היולא ממנו קלוש ונוטף מבשרו: או החתים
בשרו מזובו, החתים שרשו קתם, כמו כי קתום הוא (ישעיה כ"ט י"ו), והקתים מן הקפלים
וכפי' רש"י ז"ל שיוצא עם ופותם את פי הלחה, ונפתם בשרו מעפת זובו, ולפרושו יאמר או
נפתם בשרו מזובו, ולפשר החתים יוצא, שבשרו החתים לת פיו, מפני זובו שיוצא יוצא,
וכפי פי הלחה, וכשהתולדות דומיהו לת"כ לפתן יוצא טפות ענות, ולפי שעליו לומר רלב"ע
ז"ל שהתחבר הזוב ונקרם, ולא יצא הקרי בשכבו עם הלשה, שעל כל פנים לינו מטמא על
שיצא לפתן, כמו שלמדו רבותינו מבשרו עד שתצא טומלתו מתן לבשרו, ולכל הפרושים ילמדנו
הכתוב שהזב מטמא בין יוצא בטול כריר בין יוצא עב: טמאתו היא, כל לחד מג' דרכים

מצורע טו

טְמֵאָתוֹ הִוא׃ ד כָּל־הַמִּשְׁכָּב
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא
וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו
יִטְמָא׃ ה וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע
בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃
ו וְהַיֹּשֵׁב עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב
עליו

תרגום אשכנזי

זאָ איזט ויינע אוריינינקייט
אין ביידען פאללען גלייך׃
(ד) יעדע לאגערשטאטט,
וואוהין דער פלוסיכטיגע צו
ליגען פלעגט, זאלל אוריין
זיין׃ אונר יעדעז נעראטהע,
דאראוף ער צו זיצען פלעגט,
זאלל אויך אוריין זיין׃
(ה) וועז יעמאנד ויינע לאגער־
שטאטט בעריהרט׃ זאלל
ער ויינע קליידער וואשען,
זיך אין וואסער באדען, אונר
ביז אבענד אוריין זיין׃
(ו) וועד אויף דעם נעראטהע ויצט, וואוהין
דער

רש"י

טומאתו היא היא כיצד אתים לטומאה
והצליות מוקיקתו לקרקע׃ (ד) כל המשכב׃
הרוקו למשכ' יכול אפי' מיוקד למלאכה תלמוד
ת"ל אשר ישכב אשר שכב לא נאמר אלא אשר
ישכ' המיוקד תמיד לכך יצא זה שאומרים לו
עמוד ועשה מלאכתנו׃ אשר ישב,ישב לא נא'
אלא אשר ישב עליו הזב מיוקד תמיד לכך׃
(ה) ואיש אשר יגע במשכבו׃ למד על המשכ'
שטומר מן המגע שהוא כעשה לב הטומאה לטמ'
אדם לטמא בגדים והמגע שהיו משכב אין לו
גלד הטומאה ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין׃ (ו) והיושב על הכלי׃ אפי' לא נגע אפי'
כלים

תרגום אונקלוס

סְאוֹבְתֵּיהּ הִיא׃ (ד) כָּל מִשְׁכְּבָא
דִּי יִשְׁכּוֹב עֲלוֹהִי דִּזְקָנָא יְהֵי מְסָאַב
וְכָל מָנָא דִּיתֵיב עֲלוֹהִי יְהֵי מְסָאַב׃
(ה) וּגְבַר דִּי יְקָרֵב בְּמִשְׁכְּבֵיהּ יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְּמַיָּא וְיְהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא׃ (ו) וְדִיתֵב עַל מָנָא דִּיתֵיב
עלוהי

באור

שלו, טומאתו היא לטמא טומאת מטה׃ (ד) כל המשכב, הרוקו למשכב, פרט לאם שכב
על הדלת ועל דף הכור שאינו רוקו למשכב, יכול כל רוקו למשכב אפי' מיוקד למלאכה תלמוד
ת"ל אשר ישכב עליו המיוקד למכירה, יצא זה שאומרים לו עמוד ועשה מלאכתנו׃ יטמא,
טומאה קטורה, לטמא אדם ובגדים, לא טומאת מגע, שהטורה הקשירה במשכב ומושב ומרכב
יותר מכל שאר הדברים שהזב ניגע בהן, שכלן נעשים ראשון, ואינן מטמאין אדם וכלים,
אלו נעשים לב הטומאה לטמא אדם וכלים, ובכתוב הסמוך יפרש טומאה זו׃ וכל הכלי,
המושב במשכב, במיוקד למושב, פרט לאם שאומרים לו עמוד ועשה מלאכתנו, ולכן נאמרה
כאמר בלשון עתיד ישכב ישב, ולא שכב וישב׃ (ה) ואיש אשר יגע במשכבו, לא אמר
אבר שוכב עליו הזב, אפילו אינו שוכב עליו בשעת מגע, המשכב לב הטומאה לטמא אדם
הניגע לטמא בגדים, ומגע שאינו משכב אינו אלא לב הטומאה, ואינו מטמא אלא אוכלין
ומשקין, ולמדנו שמשכב הזב קשור אפר שניגע בו הזב כמו שפרשנו (פסוק ד')׃ יכבס
בגדיו, שהן עליו בשעה שניגע במשכבו, וכן מטמא כל הכלים, אבל אינו מטמא אדם וכלי
חרס, ואחר שפירש אינו מטמא לפילו כלים ובגדים, וכל שכן שאינו מטמא אדם וכלי חרס,
רק מטמא טומאת מגען להיות תחלה׃ (ו) והישב על הכלי, לפילו שאר מושבות זו על ג

מצורע טו

עָלָיו הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: ז וְהַנֹּגֵעַ
בִּבְשַׂר הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: ח וְכִי־
יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר וְכִבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
ט וְכָל־הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו
הזב

תרגום אשכנזי קלג

דער פלוסזיקטיגע זו זיצען
פפלעגט: זאלל זיינע קליידר
וואשען, זיך אין וואסער
באדען, אונר ביז אבענד
אונריין זיין: (ז) ווער דען
בלאסען לייב דעו פלוסזיקטי-
גען בעריהרט, זאלל זיינע
קליידער וואשען, זיך אין
וואסער באדען, אונר ביז
אבענד אונריין זיין: (ח) ווען
דער פלוסזיקטיגע אן איינעו
רינען מענשען שפייכעל
ווירפט: זאלל ער זיינע
קליידער וואשען, זיך אין וואסער באדען, אונר ביז אבענד אונריין זיין: (ט) וואס
זום רייטצייג געהארט, וואורוף דער פלוסזיקטיגע זו

תרגום אונקלוס

עָלוֹהִי דּוֹבָּא יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי
בְּמַיָּא וְיֵהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא:
(ז) וּדְיִקְרַב בְּבִשְׂרֵהּ דּוֹבָּא יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְּמַיָּא וְיֵהֵי מְסָאַב
עַד רַמְשָׁא: (ח) וְאֲרֵי יְרוֹק דּוֹבָּא
בְּדַכְיָא וְיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְּמַיָּא וְיֵהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא: (ט) וְכָל מַרְכַּבָא
די יִרְכַּב עֲלוֹהִי
דובנא

רש"י

כליס זה על זה כולם מטמאים משו' מוש' וכן
במשכ': (ח) וכי ירוק הזב בטהור. וגגע בו
לו נשלו שהרוק מטמא במשא: (ט) וכל
המרכ'. לפי על פי שלא יצא עליו כגון התפוס
על מרגע שקורין מרטו"ן (והוא פחמ"ן בל"ע
ואטלנריף' ואטלקחלף) טמא משום מרכ'
והחוכף

באור

ו, והזב יושב בתחתון והטהור במושב העליון, לפי' יושב הטהור על גבי שליו מקבל טומאת
טומאת התחתון בוקע ועולה ומטמא את הטהור לשפ"י שלא נגע, וכן הדין במשכב לפי' עבר
מלעות זו למעלה מזו, טמאין כלם, וכתב בחד דין נגיעה ובשני דין מושב ומשכב: (ז) והנוגע
בבשר הזב, דומה לנוגע במשכב ומושב, שמטמא בגדים וטמא טומאת ערב, והכתוב
מלמדנו שאינו טמא טומאה כזו עד שינע בבשרו ממש, לפי נוגע בבגדי הזב אינו מטמא בגדים
וכלים, שאפ"י שהן על גופו אינן חשובים כמשכב ומושב שהנוגע בהן מטמא בגדים גם הם
אין הזב שוכב עליו, זהו פשוטו של מקרא: בבשר הזב, לפי פשוטו בשר הזב טהור כלל גופו,
וכללו גם בית הכתרים, כמו כי יהיה זב מבשרו, ולמדנו שאפילו נגע במקום שהטומאה
יוצאת מגופו אינו חשוב מנוגע במשכב ומושב: (ח) וכי ירק הזב בטהור, שנגע רוקו בחלם
טהור, הרוק מטמא כמו הנגיעה בבשר הזב ושאין כאבים בגדים, וכן מטמא במשא לשפ"י
שלא נגע, לפי חכמים בטהור, מה שביד טהור טמאתי לך: ירק, שרשו רקק, ויש שורש
קרוב לו ירק, כמו וחביה ירוק ירק בפניה (במדבר י"ב י"ד), וירקה בפניו (דברים כ"ה ט'),
והוא הדין לכיחו וגישו ורירו ומי שפיו שהכל בכלל רוק, כי מלת רקק נופל על ליקה עבה,
ובלשון חכמים דגים יש הרקק בגרונו, וכת"כ שם אין לי אלא רוקו כיחו וגישו רירו ומימי החלב
שלו מניין ת"ל וכי ירוק, ופי' רש"י ז"ל וי"ו דוכי דרשי, ואולי למדוהו ממלת ירק שמשמו רקק
והכל בכלל: (ט) וכל המרכב, הכלים המיוקדים לרכיבה, מטמאין לשפ"י שהיו רוכב,
אבל

תרגום אשכנזי

צו רייטען פפֿלענגט, זאָלל אונריין זיין: (י) ווער עטוואָס בעריהרט ראָ ער אונטער זיך צו האָבען פפֿלענגט, זאָלל ביז אָבענד אונריין זיין: ווער דיזע דינגע טראָגט, מום זיינע קלייִדער וואָשען, זיך אין וואַסער באָדען, אונר ביז אָבענד אונריין זיין: (יא) ווען דער פֿלוסיגטינע בערירט, בעפֿאָר ער זיך דיא האָנדע אָבגעוואַשען (דאָ הייסט בעפֿאָר ער זיך צור רייניגונג גבאָדעט האָט):

תרגום אונקלוס

דוכנאָ יהי טמָאָב: (י) וכל די יקרב בכל די יהי תחותוהי יהי טמָאָב עד רמשָא ודיבטיל יתהון יצבע לבושוהי ויסחי בטיָא ויהי טמָאָב עד רמשָא: (יא) וכל די יקרב ביה דוכנָא וידוהי לא שטף בטיָא ויצבע לבושוהי

רש"י

והלוקח שקורין לו"יום (והוא סע"ל בל"ח ולטל) טמא טומאת ערב: (י) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו. של זב הוא ולימד על המרכב שיהא הנוגע בו טמא ולין טעון כבוס בגדים והוא חומר במשכב ומרכב: והנושא חותם. כל הלמוד בענין הזב זובו ורוקו ומכבת ורעו ומימי רגליו והמשכב והמרכב מטמין מטומאת שרץ לטומאת בגדים: (יא) וידיו לא שטף במים. בשעד שלא טבל מטומאתו ולפי שסק יעזבו וספר

באור

לגל שם רכב על המשכב ועל המושב, לומן יוכלים מכלל משכב ומושב ומטמין בגדים גם במגע, וכן הלוקח שיושב עליו הרוכב מושב הוא ומטמא במגע כמו במשא, ומרכב הוא הכלי שהן לרכיבה וכמו שפי' רש"י ז"ל בגוף התרים של סרגת שקורין מרטי"ן [(בל"ח וואלנדרק, זאטלקנאפף)] טמא מושב מרכב, והלוקח טמא מושב ומשכב: (י) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו, של זב, כן פי' רש"י ז"ל, כלומר לא תחתיו של מרכב, אלא כשיגע לחוש במרכב וכל כלי המרכב שהיו תחת הזב ישמא הוא ולא בגדיו, לכל הכלים שהמרכב נשא עליהן אם לא נגעו בו, לומן טמאין ולא מטמאין, כמו שלמדנו בת"כ יכול תחתיו של מרכב, שהן הכלים שתחת המרכב שלא נגעו בו ישמאו, דין הוא, פי' דין הוא שלא ישמאו, כי אם הזב החמור לומן מטמא כלי שקף שלא במגע, מרכב הקל לומן שלא ישמא כלי שקף שלא במגע, ולמדנו כי לענין נגיעה הקלה תורה במרכב ממשכב ומושב, שהנוגע בהן טמא בגדים, והנוגע במרכב לומן מטמא בגדים וכלים: והנושא אותם, על כל הלמודים בענין כלמר הזב זובו ורוקו ומכבת ורעו ומימי רגליו והמשכב ומושבו ומרכבו, מטמין מחוש לטומאת בגדי': (יא) וכל אשר יגע בו הזב, כבר למד למעלה והנוגע בכסיר הזב (פסוק ו'), ומה לי שהזב נגע בטמא, או טמא בטהור, ומנה הכתוב לפי שלמד למעלה בכסיר הזב מעשה שארעו, למד עתה שגם נגיעת יד מטמיתה כנגיעת שאר הגוף, שהרי למד וידיו לא שטף במים, הרי שהכסיר על נגיעה כדרך הנוגעים שהיא ביד, כך כרוכה לפי פשוטו, ושוב למעלה מדבר לגבי כלחוש הנוגע, ומלן הוסיף ללמוד דין כלי חרס וטומאת מדף, ולמד דין טבילה וכמו שיתבאר: וידיו לא שטף במים, פי' רש"י ז"ל בעוד שלא טבל מטומאתו ולפילו פסק יעזבו וספר שבעה שחוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו, כי לי לפשר לנו לומר שלא נימי עזבו שטף ידיו, לפי'

לא

מצורע טז

בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב: יג וְכָלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִבָּע־
בּוֹ תְּהֶוֶב יִשָּׁבֵר וְכָל־כְּלִי־עֵץ
יִשְׁטַף בַּמָּיִם: יג וְכִי־יִטְהַר הַזָּב

כזוכו

תרגום אשכנזי קלד

זאָלל זיינע קלײדער וואַשען,
זיך אין וואַסער באַדען, אונד
ביז אַבענד אונריין זיין:
(יג) אין אירדען גערָאטהע,
דאָו דער פֿלוסוים־טיגע בע־
ריהרט, טים צערברָאכען:
אונד אַלֶע־זו האָלצערנע אין
וואַסער אויסגעוואַשן וועדען:

(יג) וועו דער פֿלוסוים־טיגע פֿאָן זיינעם פֿלוסע

תרגום אונקלוס

וּבְשָׂרֵהּ יְסַחֵי בְּמַיָּא וְיֵהֵי מְסָאַב
עַד רַמְשָׁא: (יב) וְמָאן דְּחַסַּף דִּי יִתְבַּר
בֵּיהּ דּוּכְנָא יִתְבַּר וְכָל מָאנָא דְּאָע
יְשְׁתַּטַּף בְּמַיָּא: (יג) וְאַרֵי יִדְכֵּי דּוּבָנָא

טדוביה

רש"י

ובשר שנעשה ומחובר טהילה משמש בכל
טומאותיו וה שהוציא הכתו' טהילת גופו של זב
בלשון שטיפת ידים ללמדך שאין בית המטרים
טעון ביאת מים אלא לבר הנלוי כמו הידים:
(יב) וכלי חרס אשר יגע בו הזב. יכול אפי'
נגע בו מלחוריו כו' כדאית' בת"כ עד היכן
מגעו

באור

לא טבל כל גופו לא יטמא בנגיעתו בידיו, שהרי טומאת קרי הקלה כאמר בו ורחץ את כל בשרו
במים, כל שכן זב החמור, אלא יועיל שטיפת ידים בלי טבילה ולכן לא הצריכו רבותינו מקרא
לומר ממנו שמדבר על טבילת הגוף כלו, ולא אמרו כדרכם ידיו יכול ידיו ממש ת"ל וכו' לפי
שיכול לפשר לאמרו, ולשם זאכר כאן הטבילה לפרש נעו"ה: שטף במים, זה שהוציא הכתוב
טבילת גופו של זב בלשון שטיפת ידים, ללמדך שאין בית המטרים טעון ביאת מים, אלא חבר
הנלוי כמו הידים, כן פי' רש"י ז"ל וכן הוא בת"כ, וכמ' פסיקתא זוטרתא דבר אחר וידיו
זה גופו, שנאמר חית ידך (ישעיה כ"ו י'), כלומר חית עצמך, ורשב"ם ז"ל פי' ידיו משל לאותו
מקום, כמו תכלה ותחתה פיה (משלי ל' ך'), לך מסיך הוא רגליו (שופטים ג' כ"ד), לכל
אלו העניים דומים, ולדעתי יאמר הכתוב לפי פשוטו, שהידים עסקניות הן וטנעות בכל
מקומות הגוף, פעמים בפיה פעמים בחף, ובדבק בהן זוב ורוק ושאר
לחלוח, על כן צריך שישטפם היטב במים קודם טבילה להעביר הלחה הטמאה הדבקה בהן,
פן ישאר עליהן לחה טמאה לא עלתה לו טבילתו, והוא הדין כל מקום בגוף שדבק בו לחת
אלא צריך שישטף במים להעבירו, אלא שבאר הכתוב בהווה שדרך לחה להדבק בידים, ולפי
שזוב טומאה יוצאת מגופו, ולא מזכר קודם לבן טבילת הגוף בעבור טומאה היוצאת מגוף החדש,
לאמר כאן דין השטיפה הצריכה להעביר הלחה הטמאה, וכן בנדה תבא ויולדת ובעל קרי,
והטבילה עצמה היה צריך לאמרו כאן, שנאמר בבוקר ורחץ בשרו במים חיים ושהר (פסוק
י"ג), לכל טומאה שאין לחה יוצאת מגופו כמו טמא מת ובגע צרעת ומגע צרעת וכבלה היה
צריך שטיפה זאת דק אלא יהא דבר טהור שמקפיד עליו תורן, ואלת שטף על
השטיפה להעביר דבר ממקומו, וכן אמר רשב"ם ז"ל שהוא להעביר לכלך שום דבר ממקומו,
כמו ומרק ושטף במים (פרשה ו' כ"ח) להעביר שומן החטאת שבכלי, וכן תשטוף ספיחיה עפר
מרן (ויק' י"ד י"ט): (יב) וכלי חרש אשר יגע בו הזב, אחזרו כמו שלמדו רבותינו מכלי
חרס האמור בחטאת, ולפי שהכתוב לשון נגיעה למדו ממנו טומאת היסט, ואין טומאת
היסט נכל התורה רק נזב: וכל כלי עץ ישטף במים, גם זו טבילה כמו וידיו לא ישטף
במים, ונזכר לשון שטיפה אחותו השטם עצמו, שלפעמים ידי הזב מלאות ליחה טמאה,
ובנגעו בכלי נדבקה בו הלחה, על כן כשיבא צריך שישטף במים להעביר הטומאה הדבקה
בו: (יג) וכי ישהר הזב מזובו, לשון טהרה נופל על סור ענין רע, כאן בגוף כאן בנפש,

כאלן

תרגום אשכנזי

פֿלוסע בעפֿרייאט ווירד, וואָ צעהלט ער ויבען טאָגע נאָך ויינעם בעפֿרייאט ווערדן, וואָשט ויינע קליידר: באָדעט זיינען בלאָזען לייב אין פֿרישם וואַסער, אונד זאָלל דאָרורך רוין ווערדען: (יד) אַם אַכטען טאָגע זאָלל ער צוויי טורטעלטויבען, אָדער צוויי יונגע טויבען נעהמען: צום איינגאַנגע דעז שטיפֿטז־ געצעלטז פֿאָר דען עווינגען קאָממען, אונד זאָלל דעם פֿריוטער געבען: (טו) דער פֿריוטער זאָלל איינע אַלז איין זינדאָפֿפֿער, דיא

מצורע מו

מְזוֹבֹו וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר: יד וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה וּבָא לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְנָתַן אֶל־הַכֹּהֵן: טו וְעָשָׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד עֹלָה וְכִפֶּר

אונד

רש"י

מגעו שהוא ככולו הוי לומר זה הסיטו: (יג) וכי יטהר. כשיפסוק: שבעת ימים לטהרתו. שבעת ימים טהורים מטומאת זובו שלו

תרגום אונקלוס

מִדַּוֵּבֵיהּ וְיִמְנֵי לֵיהּ שִׁבְעָא יוֹמִין לְדָכוּתֵיהּ וְיֵצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְּשָׂרֵיהּ בְּמַי מַבּוּעָא וְיִדְכֵּי: (יד) וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה יִסַּב לֵיהּ תְּרֵתִין שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין בְּנֵי יוֹנָה וְיֵיתֵי לְקֳדָם יְיָ לְתַרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִתְּנִנּוּן לְכָהֲנָא: (טו) וְיַעֲבֵד יַתְהוֹן כָּהֲנָא חַד חַטָּאתָא וְחַד עֲלְתָא וִיכַפֵּר

באור

כשיזין המסרק נראה עוד נקרע טרפה, כי ממצלת החטם נלע יטמאנו, וכשלא ירחה בו עוד יטהר הלע, וכתבו ומחטאתי טהרני (תהלים נ"א ד'), לע טהור נרע לי אלהים (שם י"ב) וכן כשוב הלחה לל מקומה הרחוי בנוף, ולע תרחה עוד מאליה המוכה נקרע טהרה ועל זה אמר כאן וכי יטהר הזב, לע שטהר עדיין מטומאתו, לאלע כמו שמפרש מזובו, אחין ורש"י עוד לאמר, שלא כנוס ככלי הזרע כמו כל לרס, וכן לאמרו בת"כ וכי יטהר, כשיפסוק מזובו: וספר לו, לפי שאין ספירת ימים אלו רק בשעור טהרתו אמר לו: שבעת ימים לטהרתו, שבעת ימים לנוסים טהורים מטומאת זיבה, וזהו מספר המוסגר שהמתולר המורה על דבוק הימים, לע ימים מפוזרין, ואם רלה בלחד מהן זיבה אין הימים הרלשונים עולים מן המנין, אלא כיתר מכיהו, ומיום שפסק מתחיל למנות מתחלתן: במים חיים, הטבעים מן האר, ולפי שמתכנסים ומתפשטים תמיד נקראים חיים, אבל מי בור ומקוה עומדים כמתים נלי תטעה, וכמ"ש (פרשה י"ד ה'): וטהר, מטומאתו שהיטו מטמא עוד, וכת"כ דרשו על זה: (יד) לו, לכפרתו: ובא לפני ה', לדעתי הוא כמו יבא כל כצר להשתחוות לפני (ישעיה ס"ו כ"ג), עדיך כל בצר יבואו (תהלים ס"ה ג'), כי יבוא להשתחות לה' ולהודות לו על שטהרו שטהרו מזובו: פתח א"ם, לעזרה בצער נקטר מקום שטולי יום עומדים, ומכאן למדו שהזב טובל ביום הכניטי לספירתו, אלילו טובל בלילה, איך יבוא לעזרה ומקומר הערב שמש: (טו) ועשה אותם הכהן, הכהן יפרים אחד לחטאת ואחד לעולה, כן פירשו דבותינו ולמדו

מצורע טו

וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזּוֹבוֹ: ס ששי שביעי טז וְאִישׁ
כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע
וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: יז וְכָל־בֶּגֶד
וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה עָלָיו
שִׁכְבַת־זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם וְטָמֵא
עד

תרגום אשכנזי קלה

אונר אויף איהן פאר דעם
עוויגען פערזאָגען, וועגען
זיינעו פלוסעז: (טז) ווען פאן
יעמאַנדען דער זאַמען ענט-
גער־ט: באַדעט ער זיינען
גאַנצען לייב, אונד אויט ביז
אַבענד אונריין: (יז) יעדעז
געוואַנד אדער לעדער, וואָ-
ראַן זאַמען געקאָממען איזט:
זאָלל אין וואַסער געוואַשען
ווערדען, אונד ביז אַבענד
אונריין

תרגום אונקלוס

וִיכַפֵּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא קֳדָם יְיָ מִדּוֹבֵיהּ: (טז) וּגְבַר אֲרֵי תִּפּוֹק מִנֵּיהּ שִׁכְבַת
זַרְעָא וְיִסְחֵי בְמַיָּא יָת כָּל בִּשְׂרֵיהּ וְיֵהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא: (יז) וְכָל לְבוּשׁ
וְכָל מָשַׁךְ דִּי יְהֵי עֲלוֹהִי שִׁכְבַת זַרְעָא וְיִצְטַבַּע בְּמַיָּא וְיֵהֵי מְסָאַב
עד

באור

מן המקרא שלא הפריסם הוא כשנתם הפרשו הפרש, שלא עשה על מעשה החטאת והעולה
היה לו לומר והקריבם הכהן לחטאת ולאחד לעולה: וכפר עליו, במתן דמים, וכתב
רמב"ן ז"ל שצריך קרבן להודות לה' שרפא לותו ושהרו, וצריך חטאת לכפר על חטאו, שלא
יעשה לו עוד חלי: מזובו, מכאן ואילך שהיה לזב וטמא, ועתה שפסק יכשה על חרפת
נגעו נקראן זה: (טו) תצא, פי' רלב"ע ז"ל שלא ברצונו, ולא ידעתי למה, שהכתוב מדבר
על לומם ועל רצון, הן שבכב עם אשה, הן במקרה לילה, ושם בעבור שחזר לומר ואשה
אשר ישכב איש אותה וגו', הוא בעבור האשה כמו שיתבאר (פסוק י"ח): שכבת זרע, פי'
רלב"ע ז"ל כמו שכבת הטל, מגורת וכללי שמים מי ישכיב, וכן רד"ק ז"ל בס' השרשים לומר
שכבת הטל ענין ירידה ושפיכה, וכאן להיות שזה שכבת זרע, ולדעתי לין שכבת הטל לשון
שפיכה, כי מנחתו טל כלי מלת שכבת, ולמה לנבד לומר שכבת הטל, לכל לפי
שהיה הטל שוכב לרוחה לנקות את האדמה והיון יורד עליו, ועל שוכב עליו מלמעלה, שלא ירד
עליו רבר יון האויר, על כן במקום זה לנבד קורלו שכבת הטל, גם מי ישכיב לשון שפיכה
אל לשון שפיכה, כי נכלי שמים הם המקוות שהמים העליונים בהן, והמשלם לכדים מלאים
מים כמו כשבר נכל יוצרים (ישעי' ל' י"ד), כי הש השכיבם כפי הסדר שסדר להן, גם
העננים נקראים כפים, לפי שהן ככף לים שזוכב בו דבר, וכן המים בענבים, וכן שכבת
זרע, הורע היוצא מן האדם ע"י המשכב, ומשמו לו מלת שכבת להבדילו ממלת זרע שהוא על
התולדות, כמו והקם זרע לאחיך (בראשית ל"ח ח'), זרע אברהם עבדו (תהלים ק"ה ו'),
אבל לא מזרעך הוא (בראשית ט"ז י"ב), וכן כלם והכלל כל מקום שמדבר על הבנים, לומר
זרע, וכשמדבר על יציאת זרע מן הגוף לומר תמיד שכבת זרע, ונקראה מלה זו להבדיל
ביניהן דרך כלל להיות שאין לשון זרע מן האדם, אלא לנוכח המשכב להעמיד
תולדות לא לנבלה: כל בשרו, לומר שכאים מים שכל בשרו טהרה בהן, ומשם הן לומר
על לומה ברוס ג' לומות כאשר הזכיר לרבעי' שלה: (יז) וכל בגד וכל עור,
וכן כל שאר הכלים, כמו שאמרו רבותינו בתורת כהנים כמו בגד ושוד הנאמר בצרעת
והנאמר בזבים, כל שנילת בגדים קדוייה כבוס, ומשעם שבאמרו (פרשה י"ג נ"ה):

מצורע טו

עַד־הָעָרֶב׃ יח וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע וְרָחֲצוּ
בַמַּיִם וְטָמְאוּ עַד־הָעָרֶב׃ פ
יט וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זָבָה דָּם יִהְיֶה

זבה

תרגום אשכנזי

אונריין זיין׃ (יח) וועו יעמאַנד
אַיינער פֿרויען פֿלייַשליך
בייאווהנט׃ זאָ זאָללען זיך
בירדע אין וואַסער באַדען
אונד בין אַבענד אונריין זיין׃
(יט) וועו איינע פֿרויא איהרען
פֿלוס האַט, נעמליך דאַס
איהר אַבפֿלוס ווירקליכען

בלוט איזט אַן

רש׳י

שלח ירמה זוב וכולן לטופין (יח) ורחצו במים ׳
גזרת מלך היו שתשמש החשה בניו׳ ולין הטע׳
משום טוגע בשכב׳ ורע שהרי מגע בית הסתרים
היו׳ (יט) כי תהיה זבה ׳ יכול מלחד מכל
מיכריה ת״ל והיו גלתה מקור דמיה לין דם
מטמא שלש הבא מן המקור׃ דם יהיה זובה

בבשרה

תרגום אונקלוס

עַד רַמְשָׁא׃ (יח) וְאִתְּתָא דִּי יִשְׁכּוֹב
גְּבַר יָתָהּ שְׁכוּבַת זַרְעָא וְיִסְחוֹן בְּמַיָּא
וְיֶהֱוֹן מְסָאֲבִין עַד רַמְשָׁא׃ (יט) וְאִתְּתָא
אֲרֵי תְהֵי דַיְבָא דָּם יְהֵי

דובה

באור

(יח) ואשה אשר ישכב איש אתה, לפי שהזכר אומר ואיש אשר ישכב את אשה שכבת זרע, לפיכך נכתבם הוא טומאת החשה, כי טומאת הזיעה מן ואיש כי תצא ממנו ש״ז, כמו שבארנו, ועתה לומד שגם החשה בריאה עגילה, וכמו שפי׳ רש״י ז״ל מבראשית דת״כ נזרת מלך היו שתשמש החשה בניה ולין הטעם משום טוגע בש״ז, שהרי מגע בית הסתרים הוא, ולכן הלל בעיקר׃ (יט) ואשה כי תהיה זבה, בין דם נדה בין דם זיבה, יתכן לכנות בל׳ זיבה, כמו שפרשנו במעלה (פסוק ג׳), שהוא כמו זוב את חלבו ודמו, שמרוב חלב ודמם שבהמות ובחיות זב לחין, וכן מותר דם שחשה, שהתולדת לא תכילנו, תדחק לחין, ובכלל זה דם נדה ודם זיבה, והתורה הבדילה בין דם לדם, שבעת ימים רחשונים תקרלנו דם נדה, ולא תוסיף לזוב תקרלנה דם זיבה, לכן יפה אמר בתחלת הענין והחשה כי תהיה זבה, לין זיבתה כזיבת הלים שהוא הקרי הלבן, אלא דם יהיה זובה בבשרה, הדם היוצא ממקור שלה הוא זיבתה שתשמש בה, ומלת בבשרה כנגד לתותו המקום כמו שפרשנו שם, ולזיבה מטמא בלובן, ומרחה דמים מפורשים במשנה ובגרייתא, ולמדו רבותינו כי תהיה זבה, יכול מלחד מכל לכריה, ת״ל והיו גלתה לת מקור דמיה לין דם מטמא שלש הבא מן המקור, שהוא המקום הילוד שבתולדתו הוא מקור זובו דם׃ שבעה ימים תהיה בנדתה, פי׳ רש״י ז״ל בנדתה, כמו ומתכל יבילוהו, שהוא מכוזה ממנע כל לחדם, ולפי׳ זה לא ידעתי למה תקרל כן לבד בשבעת ימים רחשונים, ונם בימי זיבתה היא מטוזה, ונם הזב היה רלוי להקרל בו בעבור שהוא מטוזה, נם לשון הכתוב לינו מתיצב, שעדיין לא דבר שתהיה נדה, והיה ט לומר תחלה שבעת ימים תהי׳ נדה, לכל בנדתה משמע הנדה המיוחד לה תהיה בו שבעת ימי׳, לכל ירמה הכתוב כמ״ש (פרשה י״ב ב׳), שמלת נדה שרשו נדד, כמו סנה מן סנב, מדה מן מדד, והוא שם התאר לבעלת הדמים, כי בתולדת כל לחשה שים לה תורת כבשים, שהם נודד מן הגוף, מלשון כפור טרדת מן קנה כן לים נודד ממקומו (משלי כ״ו ח׳), שהוא על ההשתקה ממקומו לל מקום לחר, וכן דם החשה נודד מן הגוף שם משכן הדם, ויולא מן לגוף, ולפי שולת היו תולדת החשה וכל הנשים עון נה, לזדוע תורת טיבולת דם שבעה ימים היו תולדת החשה, ובהן תקרל נדה, ולזו שלמר שהדם הזב מן החשה לין כלו דם וגם הכך מן התולדות, כמו כל זוב הלים שהוא הכך מתולדות הלים, אלא שבעת ימים

רלשונים

מצורע טו

וְהִ֣יא בִטְהָרָ֔הּ שִׁבְעַ֥ת יָמִ֖ים תֵּשֵׁ֑ב וְכִבְּסָ֤ה בְגָדֶ֙יהָ֙ וְרָחֲצָ֣ה בְשָׂרָ֔הּ בְּמַ֖יִם חַיִּ֥ים וְטָהֵֽרָה׃ כט וּבַיּ֣וֹם הַשְּׁמִינִ֗י תִּקַּ֤ח לָהּ֙ שְׁתֵּ֣י תֹרִ֔ים אוֹ֖ שְׁנֵ֣י בְנֵ֣י יוֹנָ֑ה וְהֵבִ֣יא אֹתָ֗ם אֶל־הַכֹּהֵן֙ אֶל־פֶּ֣תַח אֹ֔הֶל מוֹעֵֽד׃ ל וְעָשָׂ֤ה הַכֹּהֵן֙ אֶת־הָאֶחָ֣ד חַטָּ֔את וְאֶת־הָאֶחָ֖ד עֹלָ֑ה וְכִפֶּ֨ר עָלֶ֤יהָ הַכֹּהֵן֙ לִפְנֵ֣י יְהוָ֔ה מִזּ֖וֹב טֻמְאָתָֽהּ׃ לא וְהִזַּרְתֶּ֣ם אֶת־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֔ל מִטֻּמְאָתָ֑ם וְלֹ֤א יָמֻ֙תוּ֙ בְּטֻמְאָתָ֔ם בְּטַמְּאָ֥ם אֶת־מִשְׁכָּנִ֖י אֲשֶׁ֥ר בְּתוֹכָֽם׃ לב זֹ֣את תּוֹרַ֔ת אֲשֶׁ֥ר יִהְיֶ֖ה בּ֑וֹ וְיֹצֵ֥את מִשִּׁכְבַ֖ת זָֽרַע׃ לג וְהַדָּוָה֙ בְּנִדָּתָ֔הּ וְהַזָּ֥ב אֶת־זוֹב֖וֹ לַזָּכָ֣ר וְלַנְּקֵבָ֑ה וְלָאִ֕ישׁ לְמִשְׁכַּ֖ב טָמְאָֽה׃ פ

תרגום אשכנזי קלו

אן איהרעם גלירע: זא ואלל זיא זיבען טאגע אין איהרער אבזאנדרונג בלייבען, אונד ווער זיא בעריהרט, כיז אבענד אונריין זיין: (כ) אללעז לעז, ווארויף זיא אין ואהרנד ער אבזאנדרונג ליגט, זאלל אונריין זיין: אללעז, ווארויף זיא זיצט, זאלל אונריין זיין: (כא) ווער איהרע לאגער שטאטטע בעריהרט: זאלל זיינע קליידער וואשען, זיך אין ואסער באדען, אונד כיז אבענד אונריין זיין: (כב) ווער אירגן נעראטהע בעריהרט אויף וועלכעם זיא צו זיצען פלעגט: זאלל זיינע קליידר וואשען, זיך באדען, אונד כיז אבענד אונריין זיין: (כג) אויט עז אויף דער אשר לאגערשטאטטע, אדער אויף דעם נעראטהע, אויף

תרגום אונקלוס

דְּוָתָהּ בְּבִשְׂרָהּ שִׁבְעָא יוֹמִין תְּתֵב בְּרִיחוֹקָהּ וְכָל דְּיִקְרַב בָּהּ יְהֵי טְמָאָ עַד רַמְשָׁא: (כ) וְכָל דִּי תְשַׁכּוּב עֲלוֹהִי בְּרִיחוֹקָהּ יְהֵי טְמָאָ וְכָל דִּי תֵיתֵב עֲלוֹהִי יְהֵי טְמָאָ: (כא) וְכָל דְּיִקְרַב בְּמִשְׁכְּבָהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְמַיָּא וְיֶהֱא טְמָאָ עַד רַמְשָׁא: (כב) וְכָל דְּיִקְרַב בְּכָל מָאנָא דִּי תֵיתֵב עֲלוֹהִי יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְמַיָּא וְיֶהֱא טְמָאָ עַד רַמְשָׁא: (כג) וְאִם עַל מַשְׁכְּבֵיהּ הוּא אוֹ עַל מָאנָא

רש"י

נבשרה. אין זובה קרוי זוב לטמא לגלג עם כן הוא לשון לחלוח: בבדתה. כשם ומתכל יכילהו (ויק' י"ח) שהוא מטהר ממגע כל לחלוח: תהי' בנדת' לפי' לא רחצה לגלג רחיצה לחשוכה: (כג) ואם על המשכב הוא. השוכב לו היום' על משכבה לו על משכבה לפי' לא נגע בה לף הוא כדת טומת' החמורה במקרה העליון שטשון כבוש נגדי': על הכלי. לרבות את המרכ': בנגעו בו. ליטו

באור

לשומים שתוב בהן דם, תהיה בנדתה כפי תולדתה, ואחר כן אמר ואשה כי תזוב וגו' בלא עת נדתה לו על לדתה, וזו הכך מן התולדות ותקרא זבה הגריכה ימי נקיים וקרבן, לא הגדה, ולכן זב וזבה ומטורע לעפ"י שטומאתן חמורה מנדה אין שם נדה עליהן, לפי שבאן הכך מן התולדת ואחלה פרטית לאיש לאחר, וזה הפי' מקוור מאד: שבעת ימים תהיה בנדתה, בין רואה כל שבעה, ופסקה בשביעי טובלת לערב ושהורה לגעלה, בין שראתה בין פעם לאחד טמאה כל שבעה: יטמא עד הערב, יטמא בגדים, לכל ליטו מטמא לדם וכלי חרס: (כ) וכל אשר תשכב, המיוחד לשכיבתה מטמא לפע"י שלא בגעה בו, וכן

וכל

תרגום אשכנזי

אויף וועלכעם זיא ויצט, אינדעם ער עז בעריהרט: זאָלל ער ביז אָם אַבענד אונרײן זיין: (כל) וועז זיא פֿעמאַנד בעשלאָפֿט, אונד

מצורע טו

אֲשֶׁר־הוּא יֹשֶׁבֶת־עָלָיו בְּנֶגְעֹ־ בּוֹ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: כד וְאִם שָׁכֹב יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ וְתִדֶּי

נדתה

רש"י

איהרע

מדבר לגג על המרכ' שבתרכה מעל הכלי: בנגעו בו יטמא • ולימו טעון כנום בגדים שהמרכ' לין מגעו מטמא לדם לטמא בגדים• (לגל מטלו מטמא לדם לטמא בגדים): (כד) ותהי נדתה עליו • יכול יעלה לרגלה

תרגום אונקלוס

דִּי־הִיא יָתְבָא עֲלוֹהִי בְּמִקְרֵבֵיהּ בֵּיהּ יְהֵי מְסָאֲב עַד רַמְשָׁא: (כד) וְאִם מַשְׁכָּבָ יִשְׁכַּב גְּבַר יָתָהּ וּתְהֵי רֵיחוֹקָה

באור

וכל לגל תגב עליו המיוחל למוש: (כא) וכל הנגע, כמו מגכב הזב: (כג) ואם על המשכב, רבותינו פירשו הכתוב הזה שמדבר על השוכב על מגכבה לו היושב על מושבה, לפע"י שלימו טונע טמא ומטמא בגדים, בנגעו בו לימו שב על מגכב ומושב המטורגים במקרא זה, לגל על המרכב הרמוז במלמר על הכלי, ועליו לבד למר בנגעו בו יטמא עד הערב, שלין טונע במרכב מטמא בגדים, ולפי שלמעלה כשדבר במגע לג נזכר מרכב, כללו בפסוק זה לעניו מדרש ולעניו מגע, זהו עניו המקרא לדעת רבותיו, וכן פי' רש"י ז"ל ולם על המשכב הוא, השוכב לו היושב על מגכבה לפילו לג נגע בה, לף הוא בדת טומלה הלמורה במקרא העליון שטעון כנום בגדים, על הכלי לרבות לת המרכב, בנגעו בו יטמא, ולימו טעון כנום בגדים, שהמרכב לין מגעו מטמא לדם לטמא בגדים, וחהו כדברינו, לבל פשוטו של מקרא כתוב, כי נעל הטעמים הפסיק במלת בו, והרי לדבריהם סוף המקרא דבק בנגעו בו יטמא עד הערב, שהוא על הטונע במרכב, ולין לקבל מה שפי' רשב"ם ז"ל בדרך הפשט ולם על המשכב הוא שב על הכלי לשר תשב עליו, והנה הכלי על המשכב, לו כלי על כלי על כן הטומלה קלה, כי לין ישוב על הכלי לשר תשב עליו, והכלי הטובר מושב, ולימו כמשכב, ולמה יגרע טומלתו שהיושב על המשכב שלף יטמא הטונע בו בגדים, ולם כלי טהור, לין ישוב עליו מלת הוא, ולף נזכר בפסוקים שלפניהם, ושוב שהכלי הטהור נעשה לחטון, ולימו מטמא לדם כלל, גם גם' פסיקתא «טרתי התקשה בפי' המקר' הזה, וברלה מדבריו שפי' גם בן שבב על כלי טהור שעל משכב הבדה, שמטמא לדם במגע ולף בגדים, וקרלו טומלת מטורף ולמר שכן שניטו (זבים פ"ה ד') חבורי טמא על הטהור וחבורי טהור על הטמא טמא, וה תמה, כי חטורין שנו בתוספתא שהן שערו ופברו ושניו, וטמא גם לטמא בגדים, לבל כלי שעל המשכב לימו מטמא לדם כלל: ולדעתי פשוטו של מקרא כך הוא, לפי שים בבדה ענין טומלה שלינה בזב, שהיה מטמא לת בועלה טומלת שבעה, כמוכר בכתוב המיוחס, לבן לחר שלמר למעלה (פסוק י"ט) טומלת מגעה, ולמר (פסוק ך"ח וך"ט) טומלת מגע משכב ומושב שלה, חזר ולמר שלין בכל טומלות הבדה רק טומלת ערב, לבד כשזוכב עמה שטמא טומלת שבעה, והוא שלמר ולם על המשכב הוא, לפילו שכב הלדם על משכבה, לו על הכלי לחר היא יושבת עליו, שיב הלדם על מושבה, לפילו בעת שהיא יושבת עליו, וכלל זה שבל בנגעו בו, שגם בגע במשכב ומושב והרי כלן טומלת מדרס ומומלת מגע, והבדה שמה קרולה שליו, לעפ"כ יטמא רק עד הערב, ולם שכב יושב לים לותה וט' לבל לם שכב לת לותה, זה טמא טומלת שבעה, ומכלן שתה שלת זכר כנום בגדים, שלין צורך להלמר, שהטונע ריקן מטמא בגדים, כל שכן שוכב וטונע כשהיא יושבת עליו, וכל שכלו של מקרא לים תלת להקל שלת יטמא רק טומלת ערב, זהו פשוטו, תלת לפי שלת נזכר מרכב בתחה, כשהוסיף למלת הכלי, ושלת תלמר שגם מרכב למשכב ומושב, כשהוסיף למלמר בנגעו בו יטמא עד הערב: (כד) ואם שכב וט', לבל השוכב עמה ליטו בכלל המלמר למעלה שלין

מצורע טו

נִדָּתָהּ עָלֶיהָ וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים
וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו
יִטְמָא: ס כח וְאִשָּׁה כִּי־יָזוּב
זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת־
נדתה

תרגום אשבנזי קלו

איהרע אַבזאָנדרונג אַלזאָ
אויך אַן איהן קאָמטט, זאָלל
ער ויבען טאָגע אונרין זיין:
דיא לאַגערשטאָטט, וואָ־
רויף ער ליגט זאָלל אונרין
זיין: (כה) וען אוינער פֿרויא
דאָ בלוט פֿילט טאַגען,
אויסער דער צייט איהרער
אַבזאָנדרונג

תרגום אונקלוס

רְחוֹקָה עָלוֹהִי וִיהֵי טְמֵאָב שְׁבָעָא
יוֹמִין וְכָל מַשְׁכְּבָא דִּי יִשְׁכּוֹב עֲלוֹהִי
יְהֵי טְמֵאָב: (כה) וְאִתְּתָא אֲרֵי יָרוֹב
דוֹב דְּמָהּ יוֹמִין סַגִּיאִין בְּלָא עִדָּן
רחוקה

רש"י

שלא בת עליה בחמשי לנדתה לא יטמא לאחר
שלשה ימים כמותה ת"ל ושמא שבעת ימים
מה ת"ל ותהי נדתה עליו מה היא מטמאה
לדם וכלי חרס אף הוא מטמא לדם וכלי חרס:
(כה) ימים רבים: שלשה ימים
נדתה

באור

מטמאין לדם וכלי חרס לפיכך בשעה שזוכרין לו טוענים בטומאה, ואינן טמאין רק טומאת
ערב, זוב חמור כנדה עכשיו, שתהי' טומאת נדתה עליו, וכמ"ש, והיתה נדתה עליו, יכול
יעלה לרגלה, שלא בת עליה בחמשי לנדתה לא יטמא שלא ג' ימים כמותה, ת"ל ושמא שבעת
ימים, ומה ת"ל ותהי נדתה מה היא מטמאה לדם וכלי חרס, אף הוא מטמא לדם וכלי חרס,
לשון רש"י, וכן הוא בת"כ, כלומר טומאת נדתה תהי עליו שיטמא כמוה לדם וכלי חרס,
[ל"ה מבדר הטעמים ומשמע כמו שפי' הרלב"ע, שתיבות ותהי נדתה עליו הן מן התנאי לא
מתיבות התנאי: והטעור שלא שכב יכבב לים לותה וע"י כך תבא נדתה עליו, יהי' טמא
שבעת ימים, וכן מתורגם נל"ק]: וכל המשכב, לא הכתוב ינשיל עליו טומאת נדתה
לכל דבר ידעט שאשה משכב ומושב הם הטומאה בעוה, ולא הי' צריך לומר וכל המשכב אשר
ישכב עליו יטמא, שלא נתן הכתוב משכב ומושב שלו מטומאה חמורה לטומאה קלה, שלעפ"י
נדתה עליו ומטמא לדם וכ"ש כעוה, לענין משכב ומושב חלוק ממנה, שאין משכב ומושב שלו
מטמאין לדם לעמת בנדים, שלא משכב ומושב שלו מטמאין לבגד לוכלין ומשקין: (כה) ואשה
כי יזוב, כבר פרשנו שבעבעת ימים ואילך כשתרלה דם, ליט קרוי דם נדה, שאין בתולדת
הבשים שיתריך התורה יותר מז' ימים, לכן מה שרואה עוד זיבה, הוא חלי בגוף כמו חזוב
בלים ובריסה שבעה בקיים וקדמן: יזוב זוב דמה, כבר למדנו שעל שתי הדמים יאמר ל' זיבה,
שלא שדם הנדה שבעי, ועל זה לאמר שלא זה דמה שבתולדתה לזוב, זוב ימים רבים בלא עת
כדתה, שתרלה דם בגד תולדתה, שהתולדות הוא לרך קבוע, שהוא עת נדתה, והיא
תרלה בלא עת נדתה, לו כי תזוב על נדתה, לאחר שנטהרו ז' ימי נדה, תרלה עוד דם,
לו היא זבה: ימים רבים, ג' ימים, ומפי רש"י ז"ל, ובת"כ הוציאו תנחים דבר זה בדרכי
דרשם, וכשלחתה שלשה ימים לכופים הרי היא זבה גדולה, ובריסה כפירת שבעה וקדמן שבל
דחתה רק יום אחד, שומרת יום שכנגדו, ולא לא דחתה בו שיבלת לערב ושהוסיף,
ולמדו רבותינו ז"ל יום יש בין נדה לנדה, וכפירת בתחלה שבעה וכן ימי נדה, ולא תרלה
ג' ימים בי"ל יום שלאחריהן, בין משכבן לימי נדתה בין מושבנין הרי היא זבה: כל ימי
זוב טומאתה, מפיל זבה קטנה שרלתה רק יום אחד לו שנים, שאינה שלא שומרת יום

אבזאנדרונג אבפליסט, ארער עז פליסט איהר אב איבער דיא געוואהנליכע אבזאנדרונגצייט: ואלע לאנגע איהר דיא אונריינקייט אבפליסט, זאלל ויא זיין, ויא אין איהרער אבזאנדרונגצייט, דיא אונריינקייט איהרער אבזאנדרונג: (כו) יעדע לאגערשטאטע, ווארויף זיא אין דען טאגען איהרעז פלוסעז צו ליגען פפלעגט, זאלל פאן איהר גלייכען אלטען וועדען, ויא דיא לאגערשטאטע אין איהרער אבזאנדרונג: אללעז גערוהע ווארויף זיא זיצט, זאלל אונריין זיין, ויא דיא אונריינקייט איהרער אבזאנדרונג: (כז) ווער דיזע רינגע בערירט זאלל אונריין זיין: זיינע קליידער ואשען, זיך באדען, אונר ביז אבענד אונריין זיין: (כח) ווען זיא פאן איהרם פלוסע פרייא ווירד:

נִדָּתָהּ אוֹ כִי־תָזוֹב עַל־נִדָּתָהּ כָּל־יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה הִוא: ט כָּל־ הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־ יְמֵי זוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ יִהְיֶה־ לָהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר תֵּשֵׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטֻמְאַת נִדָּתָהּ: יא וְכָל־הַנּוֹגֵעַ בָּם יִטְמָא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־ הָעָרֶב: יב וְאִם־טָהֳרָה מִזּוֹבָהּ

וספרה

נדתה • לחד שיכלו שבעת ימי נדתה: או כי תזוב • את שלשת היומים הללו: על נדתה • מעלג מכדתה יום לחד או היה זבה ומפסקת חרין בפרשה זו ולא כדת הכדה אזו טעונה ספירת שבעה נקיים וקרבן והכדה ליכה טעונה ספירת שבעה נקיים אלא שבעת ימים תהיה בכדתה בין רואה בין שאינה רואה ודרשו בפרק (זו) לחד עשר יום שבין סוף כדה לתקלה נדה שכל שלשה לטופין שתראה בתחד עשר יום הללו תהא

דְּחוּקָה אוֹ אֲרֵי תְּרוֹב עַל רְחוּקָה כָּל יוֹמֵי דוֹב סְאוֹבְתָּהּ כְּיוֹמֵי רְחוּקָה תְּהֵי מְסָאֲבָא הִיא: (כו) כָּל מִשְׁכְּבָא דִּי תִשְׁכּוֹב עֲלוֹהִי כָּל יוֹמֵי דוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב רְחוּקָהּ יְהֵי לָהּ וְכָל מָנָא דִּי תֵתֵיב עֲלוֹהִי מְסָאֵב יְהֵי כְּסוֹאֲבַת רְחוּקָהּ: (כז) וְכָל דְּיִקְרַב בְּהוֹן יְהֵי

טָמֵאָב וְיצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְתֵּי בְּמַיָּא וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא: (כח) וְאִם

ותטני

דְּכִיאַת מִדּוֹבָהּ

באור

כנגד יום, מטמאה משכב ומושב כזבה גדולה: ימי נדתה תהיה, לענין טומאה, שמטמא לת טעלה כנדה, כי טמאה היא: (כו) כמשכב נדתה תהיה לה, כמו שהמשכב משכבת עליו בימי כדתה טמא, כן תהיב לה משכבה משכבת עליו בימי זובה: כטמאת נדתה, כטומאת מושב כדתה: (כח) ואם טהרה מזובה, מבואר למעלה (פסוק י"ג): ואחר הטהר, כתב רמב"ן ז"ל ולאחר תעבר, כזב, ועל דרך הפשט שתרחץ במים חיים כזב, לגל רבותינו הקלו בטהרת הזבה, שתעבר כדרך שאר הטעבלים מעומאתם בעי מקוה, והטעם להם לפי

שלח

מצורע טו

וְסָפְרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר
תִּטְהָר׃ שביעי כט וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
תִּקַּח־לָהּ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי
בְּנֵי יוֹנָה וְהֵבִיאָה אוֹתָם אֶל־
הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
ל וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־הָאֶחָד
חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה וְכִפֶּר
עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזּוֹב
טֻמְאָתָהּ׃ מפטיר לא וְהִזַּרְתֶּם
אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם וְלֹא
ימתו

תרגום אשכנזי קלח

זאָ טום זיא זיבען טאָגע
צאָהלען, הערנאָך זאָלל זיא
ריין זיין: (כט) אָם אַכטען
טאָגע, ניממט זיא צוויי
טורטולטויבען אָדער צוויי
יונגע טויבען: ברינגט זיא צום
פריזטער, פאָר דעם איין־
גאַנגע רעז שטיפטוגעצעלטו:
(ל) דער פריזטער זאָלל ריא
איינע אַלו איין זינדענאָפפער,
דיא אַנדרע אַלו איין גאַנצעו־
אָפפער צורעכטע מאַכען:
אונר אויף זיא פאָר דעם
עוויגען פערזאָרגען, וועגען
דעז פלוסעו איהרער אוף־
רייניגקייט: (לא) איהר זאָללט
דיא קינדער ישראל'ז אַב־
האַלטן פאָן פעראונרייניגונג:
דאַמיט

תרגום אונקלוס

וְתִמְנֵי לָהּ שָׁבְעָא יוֹמִין וּבָתַר כֵּן
תְּדֵכֵי: (כט) וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה תְּסֵב
לָהּ תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרִין בְּנֵי יוֹנָה
וְתֵיתֵי יָתְהוֹן לְוָת כָּהֲנָא לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: (ל) וְיַעֲבֵד כָּהֲנָא יָת חַד חַטָּאתָא
וְיָת חַד עָלְתָא וִיכַפַּר עֲלָהּ כָּהֲנָא קֳדָם יְיָ מִדּוֹב טְאוּבְתָהּ: (לא) וְתַפְרְשׁוּן

רש"י

תהא זכה: (לא) והזרתסיתן כזירה שלא פריצה
וכן מזרו לחזר (ישעיה ו') וכן כזיל לחזיו: ולא
ימותו בטומאתם. הרי הכרת על מטמא מקדש
קדוי

באור

שלא היה צריך לומר ואחר תטהר שלשון זה בכלל ימים הוא, ולא נתן הכתוב להתביר שלא התלוק
שנין נקבה לזכר שתהיה זוכה בדם, ולחלק בין עת לדתה, ובין בלא עתה, ולא נתן ואחר
תטהר שלא לדמות לה טהרה לכל הטהרין שבתורה שהן במי מקוה, ויפה פי': (כט) וביום
השמיני, פרשתיו למעלה (פסוק י"ד): (ל) ועשה הכהן, גם זה פרשנוהו (פסוק ט"ו):
מזוב טמאתה, וכוב לשון מזובו פתם, כי זוב הזכר תמיד טומאה היא לחייבו קרבן, לכל
זוב האמור בעת כדתה שלשו טומאה לחייבה קרבן, פרט מזוב טומאתה, שזוב זה טמא יותר
מזוב כדתה: (לא) והזרתם, שרשו זור כמו מן נגד נפח נחמר והגשתם, והפרשתם לאזהרו
(מלאכי ב' י"ג), כן נאמר מן מזר והזרתם, ודגש עין הפעל מורה על מקרון ט"ן הפרש,
והנזירות היא ההפרשה, כמו נזיר אחיו (בראשית מ"ט ך"ו), ויכזרו מאחרי (יחזקאל י"ד ו'),
מזרו לאחור (ישעיה ו' ד'), כלו שלשה נת"כ, והאזהרה לכהנים כי עליהם לשמר ולהבדיל בין
הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור (ויקרא י' י'), ולהזהיר את בני ישראל וגו' (שם שם
י"ן), ולכן נראה העניין מוכר מהכן, שהם ירחיקו את ישראל מדברים שיטמאו בהן, כמו שנא
זב ודבר בהם, וכן יבזו לטמאים שיטהרו כהלכתן. וכנגד' דרשו מזה לזהיר לבני ישראל שיפרשו
מבשותיהן שמוך לוסתן כלו' שירחיקום מלהטמא, וזה בשביבת הלשה בהיותה שמוך לוסתה,
ין תרלה בלה בשעת הטמים: ולא ימתו בטמאתם, שם יעשלו בלשת מעומלות החמורות
בעניו

יָמֻתוּ בְּטַמְּאָתָם בְּטַמְּאָם אֶת־
מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם: לג וְאֵת
תּוֹרַת הַזָּב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ
שִׁכְבַת־זֶרַע לְטָמְאָה־בָהּ:
לג וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּב אֶת־
זוֹבוֹ לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה וְלָאִישׁ אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה: פ

וידבר

תרגום אשכנזי

ראמט זיא זיך ניכט דורך פֿעראונריינונג דען מאָר צוציהען, וועו זיא געמליך מיינע רעזידענץ פֿעראונריינען, וועלכע אונטער אידנען איזט: (לג) דיזעז איזט דיא פֿעראָרדנונג פֿיר דען פֿלוסזיכטיגען: אונד דען יעניגען, דעם דער זאמען ענטגעהט, אונד דאדורך אונריין איזט: (לג) וויא זיך דיא שמערצליידענדע אין אידערער אבזאָנדרונג צו פֿערהאלטען, זאָ וויא דער פֿלוסזיכטיגע, עז זייא מאָגז אדער פֿרויענזפערזאָן וועגען זיינעז פֿלוסעז: אונד פֿיר דען מאָנדער מיט אייגער אונריינען צוזאמען ליגט:

דער

רש"י

קדוי מיתה: (לב) זאת תורת הזב. בעל לקייה לחת ומהו תורתו ולחזר תלת ממנו שכבת זרע הרי הוא כבעל קרי ועמא טומאת ערב: (לג) והזב את זובו. בעל שתי לקיות ובעל שלשה לקיות שתורתן מבוארת למעלה:

וידבר

תרגום אונקלוס

יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְסָאֲבָתְהוֹן וְלָא יְמוֹתוּן בְּסָאֲבָתְהוֹן בְּסָאֲבֵיהוֹן יַת מַשְׁכְּנִי דִי בֵינֵיהוֹן: (לג) דָּא אוֹרַיְתָא דְּדוֹכְיָא וְדִי תִפּוֹק מִינַּיהּ שְׁכְבַת זַרְעָא לְאִסְתָּאָבָא בָּהּ: (לג) וְלִדְסָאוֹבְתָּא

וּמְלִיל

בְּרְחִיקָה וְלִדְאָבֵית דּוֹבִיָּה לְדָכַר וְלִנוּקְבָא וְלִגְבַר דִּי יִשְׁכּוֹב עִם מְסָאֲבְתָּא:

באור

בענין, לו שנטמאו גם ויתענלו להטהר מהן, יבואו לידי חיוב מיתה, ושמץ תלמר הלא לומן כזהרין על חלה, על כן פירש נטמאם את משכני אשר בתוכם, כי לפשר ביטולו ל מקדשי יהל בתוכם ויתחייבו מיתה לשמים: (לב) זאת תורת הזב, נכתוב הסמיך חזר ואמר והזב את זובו לזכר ולנקבה, ופרשו רבותיט שהרלשון מדבר על זב בעל לקיה לחת ודיט כבעל קרי טעון כיום וכשהעריב שנטבל טהור, בין זב בין זבה, ויפה סמכן הכתוב, והכוכרי נכתוב הסמיך כלם טמאים טומאה חמורה, ולפי הפשט זכר תחלה טומאות יולאות מן הגוף, אחן זיבה וקרי לענין טומאתן וטהרתן, אבל טעון ספירת שבעה ובעל קרי טומאת ערב, זב טעון שתי לקיות ומהו תורתן, בין זב בין זבה, טעון הפלת שבעה ימי טהרה: לטמאה בה, לפי הפשט רומז על הלחה, כשבכל לום לותה שכבת זרע, תטמא גם היא וכריכה טבילה, וחזו לטמלה בה הכולל גם הנשכבת ומלת בה על שכבת זרע, ולפי שבל לטמלה בה על הקרי לבדו, הסמיך בעל הטעמים במלת הזב, ולא הפסיק במלת זרע: (לג) והדוה בנדתה, כבר פרשנוהו, (פרשה י"ב ג'), ולמעלה (פסוק י"ט), כי נדה תהר לכל לשה בעת הוסת, ולפי שהיא מחלה טבעית ומרגשת בעל בעופה תקרלו דוה, ועל זה למר והדוה בנדתה, שולת תורת הלשה הדוה מדוה של יתי בידתה: והזב את זובו, יכן הוא תורת כל זב בזובו, כל לחד כפי דרכו, לזכר במרלשה לוכן שהוא זב שלו, ולנקבה במרלשה לודם שהיא זוב שלה: ולאיש אשר ישכב עם טמאה, עם נדה לו זבה, שטומלתה עליו טומלת שבעה, ולמעלה זכר שהלשה תטמא מקרי היום, וכאן טומלת היום מדם הלשה, כך כ"ל:

וידבר

טז ו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן
בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ׃
ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר

אל

תרגום אונקלוס

טז (ו) ומליל יי עם משה בתר
דמיתו תרין בני אהרן בקרוביהון
אשתא ונכרתא קדם יי ומיתו׃
(ז) ואמר יי למשה מליל עם

טן ומל תסכב בטאב אלא תעות כדיך שמת
פלוני זה זרוז יותר מן הרשעון לכך כאמר אחרי
מות שני בני אהרן׃ (ב) ואמר ה׳ אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא אלא ישות כדיך שמתו
בניו

תרגום אשכנזי קלט

טז (ו) רער עוויגע שפראך
צו משה, נאכדעם
דיא ביידען זאהנען אהרן׳ז
דאז לעבען פערל׳אהרען,
אל׳ו זיא נעמליך פאר רעז
עוויגען רזינטראטען אונר
שטארבען׃ (ב) דא זאגטע
רער עוויגע צו משה, רערע

טט

ר ש׳י

טז (א) וידבר ה׳ אל משה אחרי מות
שני בני אהרן ונומר -
מה ת׳ל (ס׳א אין אנו יודעים מה נאמר לו
בדבור ראשון) היה ר׳ אלעזר בן עזריה מושלו
משל לאוהב שבבנם אנשו רופא א׳ל אל תאכל
טוגן ואל תשכב בטאב. בא אחר וא׳ל אל תאכל
טוגן ואל תשכב בטאב אלא תעות כדיך שמת פלוני זה זרוז יותר מן הרשעון לכך נאמר אחרי
מות שני בני אהרן׃ (ב) ואמר ה׳ אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא אלא ישות כדיך שמתו
בניו

באור

טז (א) וידבר ה׳ אל משה, כבר פרשנו (פרשה ז׳ ל׳), כי דבור נופל על הרחבת דברי
דברי טעם ושכל טוב, ולשון אמירה על המאמרים הקצוצים בחכמה, מה שיאמר בלי
תוספות ובלי גרעון, וכן כאן אחרי מות שני בני אהרן, דבר אל משה והודיעו בבהירות טעם
מיתתם, וקדושת הדביל והליכל והעזרה, ועבודת הכהן הגדול ביום הכפורים, ואחריו כתוב
ואמר ה׳ אל משה דבר אל אהרן אחיך, כולל מה שיאמר משה לאהרן, והן הדברים שיכתוב נם
בתורה, אלא שבעל פה פירש לאהרן פירוש המאמרים האלו, והיו דבר אל אהרן אחיך,
שתדבר לו בהרחבת דברים פי׳ האמירות שתאמר לו: אחרי מות שני בני אהרן, פרשנו
למעלה (פרשה ז׳ י׳), שחילקה לבני אהרן קדושי עליון שיתעלו בזהן לעבור את פי ה׳ ואת
כי משה עבדו, ומה שכל׳ ויקריבו לפני ה׳ אש זרה, פרושו מתנה אש לא צוה להם, לא שעברו
על אזהרה מפורשת בתורה, ואמת תאמר שעברו על ואל יבוא בכל עת הקדש שהוא במיתה,
והם נכנסו לפנים אלא כדת, לכן לאמר כאן אחרי מות שני בני אהרן, ללמדנו אלא כאמרם
אזהרה זו למשה עד אחרי מות שני בני אהרן, הא כפי פשוטו, אבל בברייתא אמרו שאזהרם
אחרים קודם לכן, והשוכם אחרי כן: בקרבתם לפני ה׳ ויטתו, פירש למה מתו, לפי
שקרבו אל ה׳, והי׳ ראוי לגדולים שבאותה לבוא בגישות בעצמם, לבלתי נשת אל הקדש,
ואם מלהבת המקום ב׳׳ה עשו, היה להם למלך בחשה רציונו, ולשלח פיו, ואם היו שמים כן,
היה משה שולח מאת ה׳, כמו שעשה בפסח שני, והיה השם מודיע לו ענין הפרשה ואל יבוא
בכל עת אל הקדש, והוא אלת בקרבתם, כאשר קדבו לפנים לפני ה׳, לא אמתו בעבור הקטר
לבד, שהרי שם הקטרת על האש בחוץ, כאשר אמרו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת, ואח׳כ
כתוב ויקריבו לפני ה׳ אש זרה אשר לא צוה אותם, ואילו הקטר בהקטר היה להם למות מיד,
אלא אתו בעבור שבכנסו לפנים, ויפה כחשך הענין דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקדש
וגו׳ ולא ימות, שתלה הענין בשמירת פנים אלא כמיתתו, בין לעבור אלא כדת בין שבכנם כיאה
ביקנות: בקרבתם, אמר ריש׳ע ז׳ל אלת בקרבתם שם הפעל, וה׳׳א לקרבה אל המלאכת
שנה ת׳׳ו כמובנו ה׳׳א הנקבה, וכאן הוא: (ב) דבר אל אהרן אחיך, שיפרש לו טעם מיתת
בנין, ויבין כי טורד המקום מאד, ואל יבוא בכל עת אל הקדש, הוא טעם ו׳׳ו ואל, [ר׳׳ה שעם
קו׳׳ו כמו אל׳׳ן], דבר אל אהרן אחיך אלא יבא, כמו דבר אל בני ישראל ויעשו (שמו׳ י׳׳ד ט׳׳ו)]:

מיט דיינעם ברודער אהרן: ׀ אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־
דאַס ער ניכט צו יעדערצייט עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת
אין דאָז הייליגטהום, איננער אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן
האַלב דעז פָּארהאַנגז קאָמ־ וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־
מע: נעמליך פָּאר דען דעקל, הַכַּפֹּרֶת: ג בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן
וועל כער אויף דער לאָדע אל
ליגט, דאַמיט ער ניכט אום־ אין
קאָמע, דען איך ווערדע אין
איינער וואָלקע איבער דעם
דעקעל ערשיינען: (ג) מיט
פָּאלגענדעם זאָלל אהרן

רש"י

נכיו: ולא ימות. שאם נכנס רוח מת: כי בענן אראה. כי תמיד לכי כרוכה שם עם עמוד ענכי ולפי שאכרתי שם יזהר שלא ירגיל לבוא זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ביה"כ: (ג) בזאת. גימטריא שלו ד' מלות ועבר רמז לבית הלחם: בזאת יבא אהרן וגו'. ולמה לא נכתב את כי אם ביה"כ כמו שאפרש בסוף

תרגום אונקלוס

עִם אַהֲרֹן אָחוּךְ וְלָא יְהֵי עָלַיִל בְּכָל
עִדָּן לְקוּדְשָׁא מִגַּיו לְפָרוּכְתָּא לְקֳדָם
כַּפּוּרְתָּא דִי עַל אֲרוֹנָא וְלָא יְמוּת אֲרֵי
בַּעֲנָנָא אֶנָא מִתְגְּלֵי עַל בֵּית כַּפּוּרְתָּא:
(ג) בְּרָא יֵהֵי עָלַיִל אַהֲרֹן לְקוּדְשָׁא

באור

אחיך, לאמרו רבותינו נכיו, שכן דרך הלוח יקרות לאת, כמו כי נשבה לחיו (ברכות י"ד ע"ד), וכל שכן הוא, גם רמזו שמתו שכי נכיו בעבור כן, לכל מקום לומר נגל יבא: בכל עת, לפילו פעם לחת לסול, ולמה לאמר ולא יבוא אל הקדש וגו' בזאת יבוא וגו' הייתי לומר ביום הכפורים מותר לבוא כל היום כל פעם שירצה לכן הוסיף בכל עת, שלבד שאסור לבוא שם כל השנה כלה, כיפורים נסוף הענין, שלו גם ביום שמותר ליכנס אל יבוא שם בכל עת, רק לעשות פנים שנשטוה עליהן בפרשה זו, וכן לאמרו נת"כ: אל הקדש מבית לפרכת, השוה והיכל גם הם קודש, כיפורים נפרכות שלמעלה, לכן לאמר מבית לפרכת שהוא הדביר, והוסיף אל הקדש לרמות את ההיכל, שעל הבית כלו נאמרה ומקום החרון במיתה, אל פני הכפרת, שענן ה' עליו: אשר על הארן, המכסה על החרון, שהו לשות העדות מכתב אלהים: ולא ימות, היה לא יבוא אל מקום החרון ימות: כי בענן אראה על הכפרת, זה טעם שאמר אל פני הכפורת ולא לאמר אל פני החרון, לפי שעונש המיתה בעבור שמיקל בכבוד המקום ב"ה השוכן על הכפרת, שעליו ענן כבוד ה', וכל הרואה הענן שעל הכפרת יודע שאם נגלו האלהים, וכשמיקל רואה לבוא אם מייב מיתה, וזהו פי' כי בענן אראה על הכפר', וכן בבנין בית עולמים כשירד הענן ידעו כלם שנגלה בו שכינה, לו לאמר שלמה ה' לאמר לשכן בערפל (מלכי' ח' י"ב), כי הכבוד לא יראה לעין, רק הענן נראה, ומעיד שהכבוד שכן בו, וראיה מדברי משה שאמר הבר עין בעין נראה לתה ה' (במדבר י"ד י"ד), ופי' הבר ועננך עומד עליהם (שם שם), ובעמוד ענן לתה הולך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה (שם שם), וכל הרבעים שכה רלו ישראל את העמודי' האלה, שעליהן לאמר נראה לתה ה', לפי שידעו שהכבוד שוכן בקרבם, וכן כי בענן אראה על הכפורת, כך נראה בעיני פשוטו של מקרא, ורש"י ז"ל פי' תמיד לכי נראה שם עם עמוד ענכי: ולפי שאכרתי שם יזהר שלא ירגיל לבוא זהו פשוטו, ומלשון לכי נראה שם עם עמוד ענכי, יראה שכוון לדברי, לא כדברי רמ"ם ז"ל, עוד לאמר רש"י ז"ל ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ביום הכפורים, כלומר שהקטרת רקטן, שכו נכנס לפנים תקלה, ומתלת בענן למדו שעשה מעשה ענן נריך להיות

בקטרת

אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפֶר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה: ד כְּתָנֶת־
בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ
עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר
וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ
הֵם

תרגום אשכנזי קמ

אין דאָו הויליגטהום קאָמ־
מען: מיט איינעם יונגען
שטיר, צום זינדאָפּפֿער,
אונד מיט איינעם ווידער צום
גאַנצאָפּפֿער: (ד) איינען
לייבראָק פֿאָן לייגוואַנד דאָז
הויליגטהומז ואלל אָר אָן־
זיהען, אונד לייגענע בייף
קלייידער אָן זיינעם לייבע
האָבען, מיט איינעם לייגענן גירטעל זיך אומבינדען אונד איינען לייגענן בונד
אויפֿוועטצען:

עז

תרגום אונקלוס

לְקוּדְשָׁא בְּתוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא
וְדָכַר לְעָלְתָּא: (ד) כְּתוּנָא דְבוּצָא
דְקוּדְשָׁא יִלְבַּשׁ וּמִכְנְסִין דְבוּץ יְהוֹן
עַל בִּשְׂרֵיהּ וּבְהֶמְיָנָא דְבוּצָא יִסָּר
וּמִצְנֶפְתָּא דְבוּצָא יִתְּנִית בְּרֵישֵׁיהּ
לְכוּשֵׁי קוּדְשָׁא אִנּוּן

רש"י

נסוף הפרשה נחדש השביעי בעזור לקדש:
(ד) כתנת בד וגו'. מניד שחיט מזמז לפניס
בזמנה בגדיס שהוא מזמז בהס בחוץ אין בהס
זהב לפי שאין קטיגור כשהס סניגור אלא
בזרנשה ככהן הדיוט וכולן של בוץ: קדש
יהיו. שיהיו מעל הקדש: ינוף. כתרגומו
יקית ברישיה יניף ברישו כמו ותנף בגדו
ומקתתיס

באור

נקטרת: (ג) בואת, נסדר ומשפט שאומר לך יהוה לחהן על הקדש לשרת לפני, ונס זה לא
בכל עת שירצה, אלא פעם אחת בשנה כמו שיפרש בסוף הענין, ומלת זאת תזמז זכר ונקבה,
[ל"ה במקום שלא הוכרח המין יבא בפלס נקבה, וכבר העמדתיך על הכלל הזה בספר ח' וג']:
הקדש, העזרה וההיכל והדביר, כי בשלשה המקומות יעבוד עבודתו ביום זה, ואח"כ פי'
שיהיו גס מצית לפרכת, שאל' והציל יהיה לפרכת (פסוק י"ג): בפר בן בקר, שלא יקנה
משלו, כי הס לכפר עליו ועל אחיו הכהנים: (ד) כתנת, אחר שיטול את הקדש ביום זה,
ויפשוט את בגדיו, ילבש תרשעה בגדי בד הללו: בד, פרשתיו (פרשה ו' ג'): קדש, שיהיו
מעל הקדש, מפי רש"י ז"ל, וכן הוא בת"כ ואמרו מין לי שלא שלבד מציין לרבות שאר
בגדי כהונה גדולה ובגדי אחיו הכהנים, ת"ל בגדי קדש הס לרבות את כלן, כי לפי שמצית
ביום זה קדושת משלו, הייתי אומר גס יצטרכו שהבגדים יהיו מעל הקדש,
ודמיין ז"ל אמר לפי הפשט אמר בשמנה בגדים ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך,
יאמר גס שלה בגדי קדש הס, וזה קשה שאס בגדי כל השנה קדש, כל שכן שיהיו לפניו
ולפנים, ועוד כתנת של יום זה שוה לכתנת של כל ימות השנה שאמרו בד, והכתוב אומר
כתנת בד קדש יהיו, והגריהו לי כפי הפשט שהכל שב על ענין שלמעלה בזולת "יצוה אהרן את
בני", שכולל גס הדביר מול פני הכפרת, ועליו אמר בגדי קדש הס, בגדים שיובד בהס
לפני ולפנים, ולא יעבוד בהן בשאר ימות השנה שהיו בכהם לפניס, ולכן כאמר אחר כתנת,
לפי שגס בשאר ימות השנה הכתנת בד, ואעפ"כ לא יהיו בהן כתנת שעבד בו לפני ולפנים,
ואח"כ אמר על כלם בגדי קדש הס, לא לתשמיש שאר ימות השנה, ורוזה אחכמים שכלו
שחסור לשמז בהן אפילו ליה"כ אחר, ולמדונו מן והכיאם גס שטשינן גניזה: יצנף, פי'
הס ז"ל כתרגומו יקית ברישיה יניף ברישו, כמו ותנף בגדו ומקתתיה, ורמב"ן ז"ל תמה
על אונקלוס למה תרגם לשון המיוחד לנשיאה ממש, שלגלגה

ברישו

תרגום אשכנזי

עז זינד הייליגע קליידער, דאהער זאלל ער זיך פאר־ הער באדען, אונד זיא הער־ נאך אנלענגן: (ה) פאן דער געמיינע דער קינדער ישרא"ל זאלל ער צווייא ציגענבאקקע צום זינדענאפפער: אונד איינען ווידדער צום גאנצען־ אפפער נעהמען: (ו) צוערוס זאלל אהרן זיינען שטיר

אחרי מות מז

הַיָּם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם: ס וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה: ו וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר

החטאת

צום

רש"י

ורחץ במים. לותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו ושמש פעמים היה מחליף מעבודת פנים לעבודת חון ומחון לפנים ומעבה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב וכל חליפה טעון טבילה ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור: (ו) את פר החטאת אשר לו. הקמור למעלה ולמדך כאן שמעלו הוא בח

תרגום אונקלוס

אַהֲרֹן וְיִסְחֵי בְּמַיָּא יָת בִּשְׂרֵי וְיִלְבַּשִׁנּוּן: (ה) וּמִן קֳדָם כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִסַּב תְּרֵין צְפִירֵי עִזִּין לְחַטָּאתָא וּדְכַר חַד לַעֲלָתָא: (ו) וְיָקֵרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא

דחטאתא

באור

גרלאו כנגיף, ואמר לולי לימנו בלשון הקרמית, כי גם הנגיפות והדלדלים שביטשיה תרגם יב"ע כתריה, ואין לשביטים לשון נגיף ומנגפת, רק לשון הקדש בשביטים מנגפתא, ולדעתי אין זה טעם לנקלום, כי הכתוב לומר ומנגפת בד יגוף, ושם יגוף הנשה הבי"ת מיותר, ואם אין בלשון לרמי מלה זו, למה תפש רש"י ז"ל דברי המתרגם שתרגם כן מדוחק לשון, אלא שהנגיפה טפל על נגד לרוך שבוכפין לותו בענול סביב הרלש, ואין בגרלת שהכה"ג טוף נגד לרוך כניב רלשו כל יום, אלא שמנגפתו נכופה מנגד לרוך מעת שבעשית ע"י עושי הנגדים, וכן נוכר במעשה עם אחר הנגדים, כי המנגפת כשוי הרלש הוא שמכיתו עליו בעת לחת, לכל הפעל יגוף יש לטעות שמנגלו סביבות הרלש, שהרי להלן לומר ומשת המנגפת על רלשו (ויקרא ו' ט'), ולא וכר בשתיהן נגיפה, (שמות כ"ט ו'), וכן ושם את המנגפת על רלשו (ויקרא ח' ט'), ומלת נטעה שמנגפת שליה"כ היה טוף עתה סביב הרלש, תרגם יחית בריטיה כמו יום, דומה ללשון הנכתב במנגפת של כל ימות השנה, ואמר יגוף מלשון מנגפת, שהיותו על הרלש נרלה כנגוף, וזה עלמו טעם רש"י ז"ל שאמר כתרגומו להכילנו מלטעות בפי' יגוף, כך כ"ל: ורחץ במים, לותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו, ושמש פעמים היה מחליף מעבודת פנים לעבודת חון ומחון לפנים, ומעבה מבגדי זהב לבגדי לבן, ומבגדי לבן לבגדי זהב וכל חליפה טעון טבילה, ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור, לשון רש"י ז"ל, וקשה את"ב ולמדוכו מן המקרלות: (ה) ומאת עדת בני ישראל, מלת עדת פרשנוהו (פרשה ד' י"ג), כי כל ישראל מכוונין ביום זה לסליחת עון: לחטאת, יפורש בעבין שלא קרב לאחד מהן, והשני משתלח חי למדבר, לכל יגיד שמפרישין שתיהן לחטאת, לכפר על חטאת ישראל ופשעיהם, לא שמפרישין אחד לעזאזל, כי לא יקדישו משתלה קדשן לעזאזל, אלא מפרישין שני שעירים לחטאת, ומנות הפס היה שגורל עליהן הכהן, ועשה אחד חטאת להקריבו על המזבח, והוא שהעני ישלחו למדבר, ולבן תכל ההפרשה אמר על שתיהן לחטאת כלומר לכפר על פשע וחטאה, שאחד קרב, והשני יתודה עליו הכהן, ויתן עליו את כ שונותם, וכן תרלה בכל הפרשה לקרי בן שלא נקרא שתשלח שד חטאת: (ו) והקר

אהרן

אחרי מות טז

הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: ז וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יהוה

תרגום אונקלוס

דְחַטָּאתָא דִי לֵיהּ וְיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ: (ו) וְיִסַב תְּרֵין צְפִירִין וְיִקוֹם יָתְהוֹן קֳדָם יְיָ בְּתָרַע

תרגום אשכנזי קמא

צום זינדענאפֿפֿער דאַר־ כרינגען: אונד פֿיר זיך אונד ויין הויז פֿערזאָהנען: (ז) ער ניממט דיא ביידען באָקקע: שטעללט זיא פֿאָר

ר ש"י

ולא מפל נכור: וכפר בעדו ובעד ביתו מתודה עליו

משכן

באור

אהרן, מכל הקרבנות החמורים שעומדים בעזרה, יקריב חלבו תחלה פר החטאת אשר לו, בו יתחיל עבודתו, ואלת והקריב הנשה, כמו ויקרב משה את אהרן וגו' (ויקרא ח'ו'), אשר לו, פי' רש"י החמור למעלה ולמדך כאן שאשתו הוה בת ולא מפל נכור, ואפשר שהוא כיוצא טעם למה יתחיל בפר החטאת, לפי שעלו הוא וכל לכפר עליו, ולקוי שיתודה תחלה על עצמו, טרם יכפר על העדה כלה: וכפר בעדו, מתודה עליו עוונותיו ושונות ביתו, כי הלנה והתפלה מכפרים, וכן פי' רש"י ז"ל, וכן שנינו בגמרייתא דת"כ זה ווידוי דברים, ולמדונו מכפרה של שעיר המשתלח שנאמר בו ישמד כי לכפר ה' לכפר עליו (פסוק י'), ואין בו מתן דמים, ואמרו עוד ואם נפשך לומר וברשותו בנמרא שאל תאמר תלמוד משעיר המשתלח נפנים שהוא בפרה בדם, ת"ל והקריב אהרן וגו' וכפר בעדו ובעד ביתו, ועדיין לא נשחט, ואתה לכי על הצב"ס ז"ל שאמר לפי המצב יביאנו בעזרה כדי להקריב אותו לכפרה, כמו שמפרש לפניו ושחט את פר החטאת אשר לו, ואין דבריו נראין שהרי הפסיק בטולות, ועוד שחזר ואמר והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו, ואח"כ אמר ושחט את פר החטאת אשר לו, ואם לא תפרש וכפר על ווידוי דברים היה היה, ולמה יחזיק לפרשו על ווידוי דברים, ובפי' כתוב כן בשעיר המשתלח, ובשולה נאמר ומשך ידו על ראש קרבנו ונסלה לו לכפר עליו (ויקרא ח' ה'), ואקריו ושחט את בן הבקר וגו', הרי שבמיכה שהיה ווידוי מכפר, כי לפי' שעיקר כפרתה בדם אם אין ווידוי והכנעת לב אין חפץ בקרבנו, כמו שאמרו רבותינו אפילו עשה מיכה כולו לא כפר, והשתא שביום הכפורים עיקר הכל התשובה והוידוי, לכן הודוי הראשון היה על עצמו ועל ביתו, שהן חשתו ובניו, שעליו מוטל להוכיחם ולהיסירם מדרך, ולכן טרם יחל בעבודת היום, הקריב פר חטאתו והתודה על עצמו וביתו שיהיה זכאי לכפר על העדה כלה, כמו שבנינו שם כיצד היה מתודה לאחר שהפיל גורלות, [ח"ה לפי"כ ליכני ו' הפעולות] על מקרא, שהוא על דרך הנזכר בגמרייתא של ר"ח בן ר"י הגלילי, כל כללי ולאחריו מעשה, ליכי לאח פרשו של ראשון, הכיר (פסוק ו') דרך כלל שיקריב בתחלה את פר החטאת אשר לו, ויכפר על ידו בעדו ובעד ביתו, כיצד? עתה יבאר דרך פרט, בתחלה יעשה גורלות, לפי שיצטרך לומר ושחט את פר החטאת אשר לו, כדי לבאר שלא יצטרך להפסיק במעשה עבודתו, לומר שיגרול קודם שחיטת הפר, לא"כ תזר ולמה (פסוק י') עתה יתחיל בהקרבת הפר שכבר, כיצד? ושחט את פר החטאת וגו' עד פסוק ד', שם בגמרא הקרבת הפר והזאת דמו, זהו על דעתי פשוטו של מקרא, ומיתור הכתוב דרשו רז"ל מה שדרשו]: ביתו, כמשמעו לאשתו ובניו שהן ביתו של אדם, ובמיוחד לפרש יותר: (ז) ולקח את שני השעירים, כלומר לקח שהתודה על פרו יביאנו במקומו וילך ויקח את שני השעירים, ולא כאמר בהן והקריב, לפי שעדיין לא היו עומדים בהן עבודה לא ווידוי ולא שחיטה עד לאחר הקטרת הקטרת: והעמיד אתם לפני ה', משמיד בפתח אהל

כנגד

תרגום אשכנזי

יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ח וְנָתַן
אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת
גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד
לַעֲזָאזֵל׃ ט וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־
הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל

° גליון עמוד כי״ס עם״ו סימן ליהוה

פֿאַר דען עוויגען הין, אַם
איינגאַנג דעז שטיפֿטס־
געצעלטז׃ (ח) לעגט אויף
דיא בוידען באָקקע צוויי״א
לאָוע׃ איין לאָז פֿיר דען
עוויגען, אונר איין לאָז פֿיר
עזאזל׃ (ט) אהרן ברינגט
דען באָק, אויף וועלכען דאָז
לאָז פֿיר דען עוויגן געפֿאַללען
איזט, דאַר׃ אונר

רש״י

עליו עונותיו ועונות ביתו׃ (ח) ונתן אהרן
על שני השעירים גורלות׳ מעמיד לחד לימין
ולחד לשמאל ונותן את ידיו בקלפי כנגד גורל
ימין ואומר בשמאל ונותן עליהם את שכתוב
בו לשם הוי׳ ואת שכתוב בו לעזאזל
משתלח לעזאזל׳ עזאזל׳ הוי הר עז וקשה
כוך גבוה שנאמר לרן גזירה חתוכה׃

ועשהו

תרגום אונקלוס

מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ (ח) וְיִתֵּן אַהֲרֹן עַל
תְּרֵין צְפִירִין עֲרָבִין עֲרָבָא חַד לְשָׁמָא
דַיְיָ וַעֲרָבָא חַד לַעֲזָאזֵל׃ (ט) וְיִקְרֵיב
אַהֲרֹן יָת צְפִירָא דִי סָלִיק עֲלוֹהִי
עֲרָבָא לְשָׁמָא דַיְיָ

באור

כנגד בית ק״ק פניהם למערב ואחוריהם למזרח, ולפי שלפני ה׳ משמע בהיכל אחרי דעורף
הוא עומד, הוסיף פתח א״מ שהוא העזרה שלפני שמעמידן כנגד בית ק״ק יהיו לפני ה׳, ולמדנו
שצריכין עומדים לפני ה׳ לשבודתו, וכמו שאחרנו (פסוק ה׳)׃ (ח) ונתן אהרן על שני
השעירם גרלות, לא שיתן על כל אחד שני גורלות אלא שעור הכתוב איזה מהן בקלפי גורלות,
ואותן גורלות שהוציא יתן עליהם, ואזר ופי׳ גורל לאחד לה׳ יתן על שעיר זה, ותורל אחד
לעזאזל יתן על השעיר השני, זהו לפי הפשט, וכתותיו למדו גורלות שיהיו שוין שלא יעשה
אחד גדול ואחד קטן, ח׳ על כסף וח׳ על זהב, ח׳ על אים וח׳ על תשכרוע, ופי׳ רש״י ז״ל
לשון עצייתו, מעמיד ח׳ לימין וח׳ לשמאל, ונותן שתי ידיו בקלפי, וכותל גורל בימין ואומרו
בשמאל וכותבן עליהן, זה שכתוב בו לשם הוי׳ ואת שכתוב בו לעזאזל משתלח לעזאזל׃
גורל אחד לה׳, הכתוב מפרש מה יכתב על הגורלות שזכר, ואומר גורל אחד קדוש עליו
לה׳, ועל אחד מהן קדוש לעזאזל׃ לה׳, להקריבו לה׳׃ לעזאזל, לשלחו לעזאזל׃
לעזאזל, פי׳ רש״י ז״ל הוי הר עז וקשה כוך גבוה שנאמר לרן גזירה חתוכה, וכת״כ שכיוצא
למקום הקשה בהרים ובכרך שבי שעירי תניח עזאזל קשה שבהרים, וכן הוא לשון ואת חילי
החרן לקח, דרשוהו כמו עז חל, לשפ״י שים זי״ן בין חל״ף לגמ״ל, ודבריהם אמת כמו
שאחרם, ורחב״ע ז״ל שכתב לשון הגזרן כי עזאזל שם הר, ונקרא כן בעבור שהוא תקיף,
כי טעם וכר השם כטעם הרמי לכל יקותיאל, והגזרן הלוי תפשו כי החל״ף במלת עזאזל בין
זי״ן לזי״ן, ולדעתי אין תפיסת רב השר הלוי תפיסה, ובחכמה הוכח החל״ף בחה בין זי״ן לזי״ן
וכילי של החל״ף הניחו תחת הזי״ן, לפי שבהכפל לות השרש עורה על ההפלגה, כמו ירקרק
לחדמדם, וכמ״ש (פרשה י״ג), וכאן רומז על הפלגת העזות, ולפי שראהו עזז, חילו כשהכה
זי״ן לזי״ן לא היה כפל לות השרש בשתב בשרשו שלם, על כן הושלה החל״ף בין זי״ן לזי״ן,
ויהיה כשני פעמים עז, ועוד אבאר לפניהו (פסוק ך״ב) דעתי בפי׳ המלה הזאת׃ (ט) והקריב
אהרן, לפי שצריך לקרות לו שם ולקדשו לקרבן חטאת, לשון הקריב׃ עליה עליו, כלומר
שעלה גורל השם עליו בין הלוקח מן הקלפי, לו שהוכח על גבו הגורל לה׳, כמו תשר לא עלה

לַיהוָה וְעָשָׂהוּ חַטָּאת: י וְהַשָּׂעִיר
אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל
יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו
לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:
יא וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר
החטאת

תרגום אשכנזי קמב

אונד מאַכט איהן צום זינדאָפּפער: (י) דער בּאָק, אויף וועלכען דאָס לאָז פֿיר עזאזל געפֿאַלען איזט, זאָל לעבענדיג פֿאָר דעם עווינגען חינגעשטעללט ווערדען, אום איבער דענועלבען צו פֿערזאָהנען (נעמליך דיא זינדען דער קינדער ישראל'ס דרויף צו בעקעננען): אונד איהן
הערנאַך צום עזאָזל אין דיא ווּיזטע צו שיקען: (יא) הירויף זאָל אהרן ווינען שטיר
צום

תרגום אונקלוס

דְיֵי וְיַעְבְּדִנֵּיהּ חַטָּאתָא: (י) וּצְפִירָא
דִי סְלִיק עֲלוֹהִי עַדְבָא לַעֲזָאזֵל יְתָקֵם
כַּד חַי קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי לְשַׁלָּחָא
יָתֵיהּ לַעֲזָאזֵל לְמַדְבְּרָא: (יא) וְיִקְרֵב
אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא דחטאתא

רש"י

(ט) ועשהו חטאת. כשמים הגורל עליו קורא לו שם וחומר לה' חטאת: (י) יעמד חי. כמו יועמד חי על ידי לחריים ותרגומו יתקם כד חי מה ת"ל לפי שכתוב לשלח אותו לעזאזל ואיני יודע שלוחו שם למיתה שם לחיים לכך כתוב יעמד חי עמידתו חי עד שישתלח מכאן שלוחו למיתה: לכפר עליו. שיתודה עליו
כדכתיב

באור

עליו שול (במדבר י"ט ג'): ועשהו חטאת, הכהן יקרא לו עתה שם חטאת, כי השמי לכנו חטאת שאינו קרב, וכן שנו בת"כ שיאמר לה' חטאת, ואי אפשר לומר ועשהו כדין חטאת, שהרי למטה בענין הוא אומר ושחט את שעיר החטאת, לא כראוי"ע שפי' ועשהו חטאת שיתחטא, ובת"כ עוד ר' ישמעאל אומר לא היה צריך לומר חטאת, לפיכך אומר שלח לשם לרעתי פרושו לפי שמתחלה כשר ליקחו שני שעירי עזים לחטאת, ועתה שמגריל עליהן די שיאמר לה' ואינו יודעין שהוא חטאת קרב לה', לא כפי' הרב נעל ק"ח שלדעת ר' ישמעאל ועשהו חטאת כפשוטו שיקריבנו לחטאת, שלא גם לדעתו קריאת שם הוא שלא שיהיו צריך להזכיר חטאת, שכבר ידוע לה' ידעינו שהוא חטאת גמור: (י) והשעיר וגו', לא יקרב חטאת, כי לא יקרב במקדש, ולא זה שדמה הוחות, שלא יעמד חי: יעמד חי, מן ההפעל, והרבוי להיות יעמד בשורק, והוא קמץ בעבור לות הגרון שאחריו, כמו יקרס כל רכוסו, ונזכר ההפעל נגד והעמיד לותם שהות מן ההפעיל, ועליו אמר יעמד כמו שהעמד מן הכהן כן יעמד חי, לא יעשה בו דבר בקדש: לפני ה' לכפר עליו, לפני"ש שאחר הקרבנות מכפרים בעיתם נתתי לכם, זה יכפר עליו הכהן עוונות בני ישראל לפני ה' בשולחו חי, ואמר הטעם לשלח אותו לעזאזל המדברה, כדי שישלחוהו חי וילך לעזאזל ויסע עליו את כל עוונותיהם אל ארץ גזרה, וזכרה זו מפורשת בענין אחיו ודברי דברים, שנאמר וסיים תהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עוונות ב"י וגו' ונתן אותם על ראש השעיר, ואמרו רבותינו יעמד חי מה ת"ל, כלומר ידעתי שלא ישלח שהרי אמר לשלח אותו וגו', לפי שאיני יודע אם שלוחו למיתה או לחיים, ת"ל יעמד חי לפני ה', עמידתו חי לפני ה', אבל שלוחו למיתה, ועוד אתבאר בעז"ה (פסוק כ"ג): (יא) והקריב אהרן, לעשות עבודה אחרת בפרו, ומהו וכפר בעדו ובעד ביתו, שמוסיף פעם שני עליו ועל אחיו הכהנים, כי אחר שהתודה על עצמו ועל אחיו ובניו החשובים כנופו, עתה רצוי שיכפר גם על אחיו הכהנים והוא ביתו כאמור כאן, שכולן קדושין ביתו, שנאמר בית אהרן ברכו את ה' (תהלים קט"ו י"ב), וכן
שנינו

תרגום אשכנזי

צום זינדענאפֿפֿער דאַרבריג־
גען , פֿיר זיך אונר זיין הויז
פֿערזאָהנען : עה שלאַכטעט
נעטליך זיינען שטיר צום
זינדענאפֿפֿער , (יב) ניממט
דיא רויכפֿאַנגע פֿאָלל
גליהנדרער קאָהלען , פֿאָם
אַלטאַר דער פֿאָר דעם עוויגן
שטעהט , אונר ביידע האָנדע
פֿאָלל קליינגעשטאָסענעז רויך־
ווערקז : (יג) אונר בריינגט עז
איננערהאַלב דעז פֿאָרהאַנגז :
(יג) דאַזעלבזט פֿאָר דעם
עוויגען , לענגט ער דאַז רויך־
ווערק אויף דאַז פֿייאר ;

אחרי מות מז

חַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ
וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ : יג וְלָקַח
מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל
הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא
חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא
מִבֵּית לַפָּרֹכֶת : יג וְנָתַן אֶת־
הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה
וכסה

זא

ר ש י

כדכתיב והתודה עליו וגו' : (יא) וכפר בעדו וגו' . וידוי שני עליו ועל מחיו הכהנים שהן כלן קרויים ביתו שנאמר בית יהרן ברכו את ה' וגו' מכאן שהכהנים מתכפרין בו וכל כפרתן היכה אלא על טומאת מקדש וקדשיו כמו שנאמר וכפר על הקדש מטומאות וגו' : (יב) מעל המזבח . החיצון : מלפני ה' מנד שלפני הפתח והוא נד מערבי : דקה . מה ת"ל דקה והלא כל הקטרת דקה שנאמר ושחקת ממנה הדק אלא שתהא דקה מן הדק שמערב יום הכפורים היה מחזירה למכתשת :

תרגום אונקלוס

דְחַטָּאתָא דִי לֵיהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל
אֵינַשׁ בֵּיתֵיהּ וְיִכּוֹס יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא
דִי לֵיהּ : (יג) וְיִסַּב מְלֵי מַחְתִּיתָא
גוּמְרִין דְאֶשָׁא מֵעִלַּוֵי מַדְבְּחָא מִן קֳדָם
יְיָ וּמְלֵי חָפְנוֹהִי קְטוֹרֶת בּוֹסְמִין דְקִיקִין
וְיָעֵל מִבָּתַר לְפָרוֹכְתָא : (יג) וְיִתֵּן יָת
קְטוֹרֶת בּוֹסְמַיָּא עַל אֶשְׁתָּא קֳדָם יְיָ
ויחפי

באור

מיכו בת"כ : ושחט , מוחט ומקבל את הדם , ונותנו ביד כהן למרס ש שלח יקרוש , כדי שילך תחלה ויקטיר קטרת בפנים : (יב) גחלי אש , נחלים בוערות לח עושות : מעל המזבח , החיצון : מלפני ה' , מנד המזבח שלפני פתח היכל , והוא נד מערבי : חפניו , של כהן , הגדול כפי גדלו והקטן כפי קטנו : קטרת סמים דקה , כבר כתיר ושחקת ממנה הדק (שמות ל' ל"ו) , וביה"כ דקה מן הדקה שמערב יה"כ היה מחזירה למכתשת : והביא , את הכף והמחתה מבית לפרכת , לקדש הקדשים , ואם הוא מביאם ידענו שנכנס לשם : (יג) ונתן , אחר שיהיה בפנים , יתן את הקטרת על האש : לפני ה' , בין בני החרון עד הכפרת , כך הוא פשוטו של מקרא וכן קבלו רבותיו , אבל הבדוקים תמרו שיתן מבחוץ ויכנים בפנים והביאו תכמים מפסוק זה , ואם דרשו כי בענן ארלה על הכפרת שיהא לפנים בענן הקטרת , וחכמים האילו שבח למדנו שיהיה בקטרת עשב מעלה עשן , שיהא מתמר ועולה כמקל , ומלבד זה אין הכרע כי לפי פשוטו על ענן הכבוד הוא אדבר כמו שפרשנו (פסוק ג') : וכסה ענן הקטרת , רבותינו למדו מזה שאם לא כתן בה מעלה עשן לו שחסר אחת מכל סמניה חייב מיתה , ולפי פשוטו לפי שאמר ולא ימות בכל עת ונו' ולא ימות כי בענן ארלה על הכפרת , בי"כ יכנס אחלה בקטרת , ויקטירנה מול הכפרת לפני

וְכִפֶּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת הַכַּפֹּרֶת
אֲשֶׁר עַל הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת :
יד וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה
בְאֶצְבָּעוֹ עַל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה
ולפני

זאָ דאַס דיא וואָלקע פֿאָן דעם
רויכווערקע דעו דעקעל, דער
אויף דעם צייגניסע ליגט,
נאַנין פֿערהילט, דאַמיט
ער ניכט אומקאָממע :
(יד) הירויף ניממט ער פֿאָן
דעם כליוטע דעו שטירו,
שפרענגט דאַפֿאָן מיט ויינעם

פֿינגער אָבען גענגען דיא פֿאָרדערזייטע דעו דעקעלו הין : אונד

וְיַחְפֵּי עֲנַן קְטֹרְתָּא יַת כַּפֻּרְתָּא דִּי
עַל סַהֲדוּתָא וְלָא יְמוּת : (יד) וְיִסַּב
מִדְּמָא דְתוֹרָא וְיִדֵּי בְאֶצְבְּעֵיהּ עַל אַפֵּי
כַּפֻּרְתָּא קִדּוּמָא וְלָקֳדָם כַּפֻּרְתָּא יַדֵּי

(יג) על הארון . שבתוך הפרוכת : ולא ימות .
הא לא עשתה כתקנה חייב מיתה :
(יד) והזה באצבעו . הזאה אחת במזרח :
ולפני הכפרת יזה שבע . הרי לפחות למעלה
ג'

באור

ה', גם ענן הקטרת יכסה את הכפרת שענן ה' עליו, ולא ימות, ולכן תאר עצמן הקטרת כלשון ענן, נגד כי בענן אראה, ויב"ע תרגם ויכפי ענן קטורתא, ועל ולא ימות מתם ולא ימות בחצי מלהבת קדם ה', כלומר לפני שמקטיר לפני ה', לא יקרבו כאחד קיה לבניו בקרבתם לפני ה', וכן תרגם למעלה ויחיו בחצי מלהבת, ודבריו קרובים לדברנו : (יד) ולקח, לאחר שהקטיר הקטרת יולא מן ק"ק אל העזרה, ולוקח המזרק שט לם הפר מן הדובר הרביעי שבעזרה, ובגם פעם שני לק"ק, ועומד במקום שעמד ויעבנו כשאר זיכה ועתה נכנס פעם שני, וכן ובחט את שעיר החטאת (פסוק ט"ו), לא זכר שלח, ומוכן ממה שנאמר לקחיו והביא את דמו ז מבית לפרכת : סדם הפר, מדם שבמזרק יקח בחצבעו להזות : והזה באצבעו על פני הכפרת, ולא סיכם כמה יזה למעלה, ולפי שלא נא הכתוב לפתוח שלא לפרש, הרי זה הזאה אחת, ורבותינו ז"ל למדו שבדם העשיר מעורב שלשו הזאה אחת, לפי שנאמר בו והזה ואחו, והזאת דם הפר כלשון היחו, כי לשון ועשה את דמו כאחד עשה לדם הפר, שיהו הזאותיהן שוות, והזאות שלמטה בעשיר המעורים, גלמדים מהזאות שבע של פר המטרגים : על פני הכפרת קדמה, לא שיזה על הכפרת, שלא כתו על פני כל אחיו נפל (בראשית כ"ה י"ח), כלומר שעומד בין שני בדי הארון ומזה הזאות כנגן סיוך הכפרת, ושיפי הדמים טפלים לארון, מרים ידו למעלה מן הכפרת ומזה הזאה אחת כנגד שובי הכפרת, ולפני הכפרת יזה שבע, ג"כ נגד שובי הכפרת שהרים ידו למעלה עד תודו של כפרת, כמו שביארו (יומא נ"ג ע"ב) ולא היה מתכוון להזות למעלה אלא למטה שלא כמנהג, כלומר הזאה לא היתה זאת למעלה קמה ולימו למטה ממה, שלא כמנהג ופירשו בגמרא כמבגדנת, שהרים ידו למעלה, לכל ההכאה היה על מקום אחד, וכן הכהן מרים ידו על הכפרת, והזאות כלן מזה במקום אחד, בלומר כנגד תודו של כפרת שם מטיל דמם מלהבעו, וכן יודע במבית למעלה (תהלים ע"ד ה'), תרגומו יפלוף בקורנסא היך גבר דמרים ידוהי, וחכו שאמרו (יומא דף נ"ה ע"ב) תנא כשהוא מזה לימו מזה על הכפרת, שלא כנגד עוביה של כפרת, וכמו שפי' רש"י לימו מזה על הכפרת על גגה, אלא כנגד עוביה, ולא היו דמים טונעים בה, כלומר כנגד עוביה מעוף הדם מלהבעו, והטיפין טופלים לארון בין הזאות אחת למעלה, וכן בשבע שלמטה, אלא כשרוצה להזות אחת שלמעלה, מגביה ידו ומקלה למעלה מן הכפרת, ומנדדה למטה עד כנגד שובי הכפרת ומזה, והזאות שלמטה

וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יָזֶה שֶׁבַע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ׃ טו וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת׃ טז וְכִפֶּר

אונר אונטן פֿאָר דעם דעקל, שפרענגט ער זיבען מאָהל מיט זיינעם פֿינגער פֿאָן דעם בלוטע׃ (טו) אַלדאַן שלאַכטעט ער דאָן באָק צום זינדאָפּפֿער פֿיר דאָז פֿאָלק, ברינגט זיין בלוט איננער האַלב דעז פֿאָרהאַנגז׃ אונר בעהאַנדעלט ריזעו בלוט, ווי אר דאָז בלוט דעז שטירז בעם האַנדעלט, שפרענגט נעמליך דאַפֿאָן אָבען גענען דען דעקל אונר אונטען פֿאָר דעם דעקל׃

(טו) דאַדורך פֿערזאָהנט ער אויף

על

רש״י

ח׳ למטה׃ (טו) תחר לעם • מה שכפר מכפר על הכהנים מכפר השעיר על ישראל והוא השעיר שעלה עליו הגורל לפשׁ׃ כתחר עשׂה לדם הפר • תחת למעלה ו׳ למטה׃ מטמאות

תרגום אונקלוס

שְׁבַע זִמְנִין מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵיהּ׃ (טו) וְיִכּוֹס יָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי לְעַמָּא וְיָעֵל יָת דְּמֵיהּ לְמִבָּרָא לְפָרוֹכְתָא וְיַעֲבֵד לְדַמֵּיהּ כְּמָא דִּי עֲבַד לְדַם תּוֹרָא דִּתְוָרָא וְיַדֵּי יַתֵּיהּ עַל כַּפּוֹרְתָא וְלָקֳדָם כַּפּוֹרְתָא׃ (טו) וְיַכַּפֵּר

על

באור

מגביה ידו למעלה עד כנגד עיני הכפרת ומזה חזרו שלשתן (שם) כשהוא מזה למעלה מנגד ידו למטה כשהוא מזה למטה מנגד ידו למעלה׃ (טו) ושחט, לאחר שגמר עבודת דם הפר בפנים, יוצא אל העזרה ושוחט את השעיר שעלה עליו הגורל לה׳׃ אשר לעם, לא היה צריך לומר, שהרי אין כאן שעיר לכפר על הכהנים, אלא פרושו תחר לכפרת העם, וכמו שפי׳ רש״י ז״ל מה שכפר מכפר על הכהנים מכפר השעיר על ישראל׃ והביא את דמו מבית לפרכת, לפי הפשט לפי שלא נאמר כן בדם הפר, הוצרך להכתב כאן, שחילו לא נאמר הייתי טועה לפרש ועשה לדמו שיזה לפני ולפנים כמו דם הפר, לכך מפיר התורה לנו ידענו, שהרי כתם הכתוב והזה ממנו וגו׳ עכשיו שנאמר והביא, ידענו כי ועשה מדבר על ההזאות שיהיו הזאותיו שוין להזאות הפר לחת למעלה ושבע למטה׃ והזה, זהו מה שיעשה בו, ו״ו וקוק כמפרש והוא כמו להזות, גם יעשה כן בלבנה כמו שמפורש בדם הפר׃ על הכפרה, בתרגומו למעלה (פסוק י״ז)׃ (טו) וכפר על הקדש, זהו קדש קדשים שבו ארון וכפרת שם ה׳ נקרא עליו, ויכפר עליו בקטרת ובהזאת דם, שלא תסתלק שכינה מעל ישראל בעבור טומאתם ופשעיהם, כמו שנאמר יומם תכפר על המזבח וקדשת לותו (שמות כ״ט ל״ז), שיהיה ק״ק וכשר להקריב עליו תמי ה׳, וכן וכפר על הקודש, שיהא ראוי להשרות השכינה בתחתונים, ורליה שכאשר רבו עוונותיהם כם תלקה שכינה מעל ארון ברית ה׳׃ מטמאת בני ישראל, לפי הפשט כולל כל העברות החמורות הגרמים סילוק שכינה שכלם קרויים טומאות, בע״ז נאמר למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי (ויקרא כ׳ ג׳), בעריות כאמר ולא תטמאו בהם (שם י״ח ל׳), וכ״ל כאמר ולא תטמא הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה, וכן שאר העבירות, ובגללן יכפר על הקדש׃ ומפשעיהם לכל

חטאתם

אחרי מות טז

עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְכֵן
יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם
בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: יז וְכָל־אָדָם
לֹא־יִהְיֶה | בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ
לכפר

תרגום אשכנזי קמד

אויף דאָס הייליגטהום, וועגן
דער אוניריינקייטען דער
קינדר ישראל'ס, אונר וועגן
אירהרער איבערטרעטונגען,
אין אַללען איהרען זינדען:
עבען אַלזוֹ מאַכט ער עז מיט
דעם שטיפטוצעלט, דאָז
מיטטען אונטער איהרען אוף־
רייניגקייטען דאָ שטעהט:
(יז) ניאמאַנד זאָלל אין דעם

שטיפטוגעצעלטע זיין, וואָן ער הינין גאַהט, אים הייליגטהומע צו

תרגום אונקלוס

עַל קוּדְשָׁא מִסּוֹאֲבָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִסְתָּרְהוֹן לְכָל חֲטָאֲהוֹן וְכֵן יַעֲבֵד
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דְשָׁרֵי עִמְּהוֹן בְּגוֹ
סוֹאֲבָתְהוֹן: (יז) וְכָל אֱנָשׁ לָא יְהֵי
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בְּמֵעֲלֵיהּ לכפרא

רש"י

(טו) מטמאות בני ישראל. על הכפרים
למקדש בטומאה ולא טרח להם בפיוס שכולם
לבל חטאתם וחטאת היו שוגג: ומפשעיהם.
לפי הכפרים מוזד בטומאה: וכן יעשה לאהל
מועד. כשם שהוא מכפרים בפרים לה' למעלה
ה' למטה כך הוא על הפרכת מבחוץ מכפרים
לחת למעלה ובבע למטה: השוכן להם בתוך
טומאתם. לפי לפי שהם טמאים בביהם

באור

חמאתם, גם על הפשעים שעברו נה' וכדבר קדשו, לפרוק מעליהן עול מלכותו ותורתיו
ומצותיו, לעבת בדרכי חטאתם, שהן הדרכים הרעים שנהגו בלבם התאוה והחמדה. לכל
בבותיו אמרו שצריך זה מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, ואמרו מטומאות ולא כל טומאות,
שהן טומאות מקדש וקדשיו שחלקן הכתוב מכלל הטומאות שהן בעולה ויורד, ור' שמעון אומר
מחקוה הוא מוכרע שנאמר וכפר על הקדש מטומאות, מטומאתו של קדש, ומכפר על האוהל
שהיו בני קהת, כגון שיש ידיעה בתחלה ולא בסוף, וכן על המוזידין שבכלם בטומאה מויד,
שנאמר ומפשעיהם, ואין פשע אלא מזיד, ונם לדעתם ז"ל שהן אפרשנו במלואים יכפר על
הקדש: וכן יעשה לאהל מועד, כיון שעשה נק"ק, כשם שהוא מכפרים בפרים לחת
למעלה ה' למטה כך הוא על הפרוכת מבחוץ מכפרים לחת למעלה ה' למטה, ולא שהיו
מקטיר מבחוץ, שב על וכפר, שעיקר כפרה בדם, ולא גם הקטרת מכפרת, כמ"ש (פסוק
יג), מ"מ לא היו עושות, שהרי לא טוה היה ליטול אלא חפניו קטרת סמים דקה, ולהניחו ע"
חנית לפרכת, לכל השורף שבו דם הפר והשעיר, יש בו להוחות דנות, גם לא הוכרך
לומר בלחו מקום יוה בלהל מועד, שכבר מניחו כלומתו בפר חטאת וכפר העלם דבר שיצא
דמו לל להל מועד, ויוה מהן לת פני פרכת הקדש: השכן אתם בחוך טמאתם, שב על
להל מועד שהוא במחנה, שהו יעבדו בית ישראל לת הפסח, ולפי שהוא מקום רחוי ביותר
בין שהוריס, ולפי שצב גם על וכפר על הקדש שהוא הדיוט, לכל לינו דרך כבוד בלמעלה,
כי הקדש הוא החרון והכפרת שצב ה' נקרא עליו, על כן נכתב לכל להל מועד שבולל הבית
כלו, וידעט כי הפסח שוכן בו, וכן ולא תטמא לת החרן לשר לתם יושבים בה לשר לני שוכן
בתוכה, ואמר הטעם כי לני ה' שוכן בתוך בני ישראל, וכן כהן לומר וכן יעשה לא"ת השוכן
לתם בתוך טומאתם, כלומר ולני ה' שוכן בו, והיו שומרו לת כ"ש השוכן לתם בתוך טומאתם,
ולפי"ש שהן שומרים שכינה בינתם, כלומר ח"ת כבוד לשכינה שהיא בישראל: (יז) וכל אדם
לא יהיה באהל מועד, בהיכל לכל בעזרה מיותר, ולפי"ש שבכל השנה לסור לחדם לבוא

בהיכל

תרגום אשכנזי

צו פֿערזאָהנען, ביז ער ווידער
הערויז קאָממט: אַלזאָ זאָלל
ער אויף זיך, זיין הויז, אונד
דיא גאַנצע פֿערזאַמלונגו
ישראל'ס פֿערזאָרגען:
(יח) הירויף נעהמט ער הער-
פֿאָר פֿאָר דען אַלטאַר, דער
פֿאָר דעם עווינגען שטעהט:
אונד

אחרי מות טז

לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר
בְּעַדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־
קְהַל יִשְׂרָאֵל: שני יח וְיָצָא אֶל־
הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר
עליו

רש"י

ביניהם: (יח) אל המזבח אשר לפני ה'. זה
מזבח הזהב שהוא לפני ה' בהיכל ושה ת"ל
וכי לפי שהוא ההזאות על הפרכת ועמד מן
המזבח ולפנים והוה ומתנות המזבח הזקיקו
לנאת מן המזבח ולחון ויתחיל מקרן מזרחית
נפונית: וכפר עליו. מה היה כפרתו ולקח

תרגום אונקלוס

לְכַפָּרָא בְּקוּדְשָׁא עַד מִפְּקֵיהּ וְיכַפַּר
עֲלוֹהִי וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ וְעַל כָּל
קְהָלָא דְיִשְׂרָאֵל: (יח) וְיִפּוֹק לְמַדְבְּחָא
דִי קֳדָם יְיָ וְיכַפַּר עֲלוֹהִי וְיסב

באור

בהיכל שלא בשעת עבודה שנאמר ולא יהיה בכל עת אל הקדש, וכיה"כ כל העבודות לוין כשירות
חלוץ בכ"ג, הוצרך לאחרו לפני שצריך כהן לסייעו, למדם במורק בדם הפר שלא יקרוש בשעה
מקטיר בפנים, והייתי אומר שמותר להכילו עמו, כמו שבכל יום הכהן המקטיר קטרת
מכנים עמו כהנים המסייעים לותו, כמו שמביאו (תמיד פ"ו ג') הזהיר שכל אדם לא יהיה
בה"מ, חלוץ ממרס בעזרה, ולכן על מה שמביאו (יומא דף מ"ג ב') ומותבו לימי שמרים בו
על הדוכן הרביעי שבהיכל, מקשה בגמרא והא כתיב וכל אדם לא יהיה בה"מ, ומתרן רב
יהודה תני של היכל, כלומר בעזרה ברוכן הרביעית מן ההיכל, ולא הקשה מן ואל יבוא בכל
עת, לפי שצורך עבודה הוא: בקדש, בקדש הקדשים ובהיכל: וכפר בעדו ובעד ביתו,
בפר: ובעד כל קהל ישראל, בשעיר, לפי שבפרו לחמר וכפר בעדו ובעד ביתו, חלוץ
בשעיר לא נאמר עדיין שיכפר על בית ישראל כלו, לחמר שנאמרים הללו שעשה בפנים ועל
הפרכת, יכפר בעדו ובעד ביתו, ובעד כל קהל ישראל, ודבותיטו לחמרו (יומא נ"ז ע"ל)
שרוחו על הקטרת שמכפר עליו ועל הכהנים ועל כל ישראל וכלם שוין בו, שמביטו כפרה חלוץ
קטרת שנאמר ויתן את הקטרת ויכפר על העם: (יח) ויצא אל המזבח אשר לפני ה',
לחמר שנאמר בהיכל מתנות שעל הפרוכת, הולך משם אל מזבח הזהב, כמו שמביטו (יומא נ"ח
ע"ב) ויצא אל המזבח אשר לפני ה', זה מזבח הזהב, ופי' רש"י ז"ל שם שהיו מזבח החיצון
פלוי לפני ה' הוא, וכן כתוב בפר מעיט וכפר העלם דבר של צבור, ומלבד זה שכבר מעלנו
כמ"ש, ואם תאמר הלא עומד בהיכל ואיך נאמר ויצא? שנו בת"כ לחמר ר' נחמיה לפי שמביטו
בפר הבא על כל המצות שבהן עומד חון למזבח וזה על הפרכת, יכול לקח זה כן ת"ל ויצא
אל המזבח, היכן היה לפנים מן המזבח, ואילו היה לחמר ויצא אל המזבח גם כן הייט דורשים
כן, לחלל מלת ויצא שלא להזקיקו עוד לנאת חון למזבח כלו, ולהתחיל ההזאות מקרן מזרחי
נפונית שהרי בהולך מן הפרכת פונע במערב המזבח תחלה, ואם היה רצוי להתחיל הלא
שהכתוב לומר ויצא, וכן לחמרו בגמרא (יומא נ"ח ע"ב) דכולי עלמא מיהא בהיות קרן דפנוב
בריאה לא עביד מאי טעמא לחמר שמואל דלחמר קרא ויצא אל המזבח, עד דנפיק מכולה מזבח,
וכן שנת רש"י ז"ל, ובחנם תמה עליו הרב ר' חלבי מזרחי ז"ל, ודברי רלב"ע ז"ל שכתב וצא
אל המזבח, הוא מזבח העולה, תבין מדברינו שהן דברי שגגה, ועוד שם על מזבח העולה,
אין בענין הזאות על המזבח שבהיכל, ומה שם כן וכפר להרן על קרטתיו לאחת בשנה מדם

אחרי מות טז

עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם
הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב: יט וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם
בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ
וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וכלה

תרגום אשכנזי קמה

אונד פֿערואָחנט דאַרויף:
ער נימט נעמליך פֿאָן דעם
בלוטע דעו שטירו, אונד דעו
באָקו, ברינגט דאַפֿאָן אַן דיא
עקען דעו אַלטאַרו רונד אום־
הער: (יט) שפרענגט פֿאָם
בלוטע מיט דעם פֿינגער
זיבען מאָהל דרויף: רייניגט
עו אונד הייליגט עו דאַרורך,
וועגען דער אונריינקייט

דער קינדער ישראל'ו: ווען

תרגום אונקלוס

וְיִסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא וּמִדְּמָא דְצִפִּירָא
וְיִתֵּן עַל־קַרְנָת מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:
(יט) וְיִזֵּי עֲלוֹהִי מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵיהּ
שְׁבַע זִמְנִין וִידַכְּיֵנֵיהּ וִיקַדְּשִׁינֵיהּ מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וישצי

רש"י

מדם הפר ומדם השעיר מעורבין זה לתוך זה:
(יט) והזה עליו מן הדם. לאחר שכתן מתנות
בלבנתו על קרנותיו מזה שבע הזאות על גגו:
וטהרו. מזה שעבר וקדשו לעתיד לבא:

באור

מעשה הכפורים (שמות ל' י'), ואם מלת ויכח הכיאו לומר כן, לא עמד על הורתה, שאין
ירושה בכל מקום על היוכח מאחד לאחד או מבית לבית או מן העיר אל מן לעיר ויוכח, אבל
הגחתה גם על מעתיק ממקומו למקום אחר באחד בבית בעיר או בשדה שהוא עומד, ויתורגם
(בל"א פורטרוקן), רק אם יורה על יכולה ממקום למקום אחר יכתב אבל מלת מן כמו ויכח
הכהן מן הבית אל פתח הבית (פרשה י"ד ל"ח), ויכח יעקב מבאר שבע (בראשית כ"ח י'),
וכאלו אבל מלת מן יורה גם על ההעתקה במקום שהוא עומד, כמו בכל האלו יכח קוס
(תהלים י"ט ה'), שקוס נעתק בכל הארץ כלה, וכן ועליו תגור חרב מנוחלת על מתניו
בתערה והוא יכח ותפל (שמואל ב' כ' ח'), כלומר שבעתק ממקומו לנשת אל שמאל, וכן
עגדך יכח בקרב המלחמה (מלכים ח' כ' ל"ט), כלומר שבעתק ממקומו, כי לו יכח ה' לפניך
(שמואל ב' ה' כ"ה), וכן לאחר יכח לפניהם ולאחר יכוח לפניהם (במדבר כ"ג י"ג), בכלן הענין
מה שלושין (פורטרוקן), וכן כאן לא לאחר ויכח אשם אל המזבח אלא ויכח פתרונו שיעתיק
בהיכל מהלחה למערב המזבח אל מזרחו: וכפר עליו, ומה יכפר עליו, ולקח מדם הפר
וגו' נהוגות דם הוא מכפר עליו, ושעם ו"ו של ולקח לנעלות על וכפר עליו, לכל פתרונם
ת"ע ויכפר עליו בשתעות מליו, ירצה שלדעתו וכפר עליו ענין נפני עצמו שקודם ההזאות
יכפר בדברי דברים ובתפלה, וכן כתב נפני וכפר על הקדש ויכפר על קודש בשתעות מליו,
שבכל ענודה יתחנן לתלמיו, כמו וכפר בעדו שהוא על וילוי דברים, שגם עליו לומר ויכפר
בשתעות מליו, ודברי טעם הם: מדם הפר ומדם השעיר, משורשים זה בזה, לא מכל
אחד בפני עצמו, ולמדונו בת"כ מפסוק על קרנותיו אחת נשנה מדם חטאת הכפורים, ואם
כל אחד בפני עצמו הוא אחים, ויש בזה מחלוקת ר' יהושע ור' יוחנן: ונתן, בלבנתו מן
הדם על קרנות המזבח, ואין צריך לאמרו שכן משורש לכל כל מתנת חטאת: (יט) והזה
עליו, מזה שבע הזאות על גגו של מזבח, וכאן פי' בלבנתו, לפי שבכל התורה לא מצינו
הזאות על טהרו של מזבח, וירצה לו שזה שאמר בפרשת ואתה תצוה וכפר אהרן על קרנותיו
אחת בשנה, שלא נזכרו ההזאות שעל טהרו, כי חזר לומר מדם חטאות הכפורים אחת בשנה
יכפר עליו, סוף הכתוב רומז על ז' הזאות שעל טהרו: וטהרו, מטומאות בני ישראל, שבכל
לשון טהרה נגד טומאה: וקדשו, בהזאות הללו יקדשנו לעתיד שיהיה קדש, והקטרת

שיקטירו

תרגום אשכנזי

(כ) ווען ער דען דאמיט פֿערטיג איזט, דאַז הייליגע טהום, דאַז שטיפֿטזעלט, אונד דען אַלטאַר צו פֿערזאַנען: זאָ פֿיהרט מאַן דען לעבענדיגען באָק דזער: (כא) אהרן דריקט זיינע בויידע האַנדע אויף דען קאָפּף דעס לעבענדיגען באָקס: אונד בעקענט דרויף אַללע טים טהאַטען דער קינדער ישראל, אַללע

אחרי מות טז

כ וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־
אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב
אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי: כא וְסָמַךְ
אַהֲרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָו עַל רֹאשׁ
הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת־
כָּל־עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־

ידיו קרי פשעיהם

רש"י

(כא) ים עתי המוכן לכך מיום לתמול: וכת

תרגום אונקלוס

(כ) וְיִשֵּׁצֵי טְלָכְפַּרָא עַל קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא וְיָקְרֵב יָת צְפִירָא חַיָּא: (כא) וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן יָת תַּרְתֵּין יְדוֹהִי עַל רֵישׁ צְפִירָא חַיָּא וִיוַדֵּי עֲלוֹהִי יָת כָּל עֲוָיַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָת כָּל

טרדהון

באור

מיקטירו עליו יום יום יהיה לרצון לפני ה', לפי שעשאו טהרו, נרך קדושה לתרת לקדשו לעתיד, כמו שאין המשחה שנתקדשו בו מתחלה כל כלי המשכן, וכמו הרגלת דמים שנתקדש בו מתחלה מזבח החיצון, וזהו שאמרו רבותינו ת"כ וטהרו לשעבר, וקדשו לעתיד לבוא: (כ) וכלה מכפר, לאחר שעשה העבודה הזאת, שנה כלה כל עבודת הפנימית, לו יקריב את השעיר החי: את הקדש, עבודות שבדביר הקטרת ומתן דם פר ושעיר, שהן לכפר על טומאת מקדש וקדשיו של לפני ולפנים: ואת אהל מועד, המתנות שעל הפרכת, שהן לכפר על טומאת היכל וקדשיו, ואמר רמב"ן ז"ל כגון מנורה ושלחן ולחם הפנים והפרוכת עצמה: ואת המזבח, מתן ד' ומתן ז' שעל המזבח הפנימי, ואמר רמב"ן ז"ל שהכפרים על טומאת מזבח עצמו וקדשיו כגון הקטרת, וכן דם פר העלם דבר: והקריב, יקריבנו אליו להתודות עליו: (כא) וסמך, פרשטיהו (פרשה ד' ד'): שתי ידו, כגון אלו לכל הסמיכות שהן בשתי ידים, וג"ז פרשטיהו (שם), וכתרגום יב"ע ית תרתין ידוי בשדרת קדם ית ימינתא על שמאליה על ריש גפירא חייא, לפרש מלת שתי וידו חסר יו"ד, ומפרש שתים שבלשון כת', שמניח ידו הימנית על השמאלית, ואם כן יש טעם לכל הסמיכות שנאמר בכלן ידו, והסמיכ' בשתי ידים: והתודה, יודה שקטלו ושפשעו ישראל לפניו, וכגר פרשנו זה וגם טעם ההתפעל (פרשה ה' ה'): עונת בני ישראל, מחטות רשות מחטות תועה, שחטאו תועה על ה' ועל דבריו ועל מעשיו, ושרשו עוה על שם שמעותים הישר, ועל כן עוברים על מצותיו, כי לא ישרו בעיניהם, ולשון הם מודים, כמו עוה נה (במדבר ט"ו ל"ו), ועליו אמר הוי מושכי העון בחבלי השוא (ישעיה ה' י"ח), ובתרגומו בספרטו גן נעול (בית ו' חדר ב'): פשעיהם, הן המרדים, שהסכימו בלבם לפרוק עול המלוך מעל צואריהם, כמו לא תפשע לבנה (מלכים ב' ח' כ"ב), כמדינה המורדת בגזית מיד המלך, וזה יהיה לפעמים מרוב התאוה שנגרה בלב והרגו לחטוא, ובשלישן מתחמיים בלבם לשוב מהן, לסוף יסכים הלב לפרוק של שמים מעליו, וזהו פשעיהם לכל חטאתם, כי החטאים הם דרכי היצר פעולות דרכי הגשם נחרק בכלות, שהן טבעיים ללב האדם, כדרך כי יצר לב האדם רע מנעוריו

(ברכות

אחרי מות טז

פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְנָתַן
אֹתָם עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח
בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה׃
ונשא

תרגום אשכנזי קמו

אללע איהרע פֿערברעכען ,
איהרע זונדען אללערליא :
דיוע בריננט ער דאַרורך אויף
דען קאָפף דעז באָקז , אונד
שיקט איהן דורך אויגעז דאַז
בעשטעללטען מאַן אין דיא
וויזטע : דער

תרגום אונקלוס

וִיכַפַּר עַל קוּדְשָׁא עַל סָאֲבָתָא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל מַרְדֵּיהוֹן לְכָל חֲטָאֲהוֹן וְהֵיכְנָא יַעֲבֵד לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דְּשָׁרֵי עִמְּהוֹן בְּגוֹ סָאֲבָתְהוֹן׃ וְשַׁלַּח בִּידָא גְּבַר זִמְנָא לְמַדְבְּרָא׃
וימל

באור

(נחלת ה' כ"ק) , ופרשנוהו (שם) , ותבין כי החטא לפשר יהיה בשגגה , סכור שהוא בשר כשר , והוא נבלה , שהוא שומן והוא חלב , לכל עון וכל שכן פשע תמיד מזיד , וסנת העין שיסור רע , וכן סנת הפשע שילכו ויעזבו השוטות עד שיסכים לפשוע , היה החטאת שהן דרכי לבו הרעים , שכאשר יתגברו , להקל מעליו פחד השם , ישות ויסור רע , ובאחרית יבוא לפרוק עול לפשוע , וגגד זה אמר תקלה לת כל עוטת בני ישראל , והוסיף ולת כל פשעיהם , ועל שתיהן אמר לכל חטאתם שגרמו להם להעוות ולפשוע , וכאילו אמר לזכור להם גרמיים שהן בני לדם שהחטאים כשועים בהם , והם הגילוח לעון ולפשע , וכשיזכו לפני לסלח להם , לכן הכתוב מזכיר סדר הודוי , כי בודאי ילך על הסדר , ויבקש תחלה סליחה על החטאים הכוללים השגגות , גם הזדונות מבד שיגרו תקלה , ואחריו על השוטות שבאו לחסור רעה על ה' ועל מלותיו , ולסוף גם הפשעים , שמרדו והסכימו לפרוק עול , וכן שניהו בת"כ כיצד היה מתודה לבל השם חטאו עוו פשעו לפניך עמך בית ישראל וכו' : ונתן אתם על ראש השעיר , השוטות והפשעים היכן כתפסיס ניד לומר עליהן שיתנם על ראש השעיר , לכל ונתן לותם כשו ונתן לותו על כל לרן מנרים (בראשית מ"ח מ"ג) , שבמלות פיו נתן לותו לשליט על מנרים , וכן רנים כיוצא בהם , וכן כאן יאמר שכלן יהיו כתונים על ראש השעיר , וגם זה היינו בכח הלדם וכנורתו , לכל מכטיח השם שעשה הכהן כשדר הזה , יבואו על ראש השעיר , והרי הוא כמתן לותם על ראשו , וכן ונתת מהודך עליו (במדבר כ"ז כ') , שיתן עליו מהוד רוחו השוכה , ולין זה ניד השדם להחזיק מרוחו על רוח וולתו , לכל השם שעשה זאת , לם יסמוך משה לת ידיו עליו , ויעמידהו לפני העדה , ויטהו לעיניהם , וכשעשה משה כן הרי הוא כאילו הוא נתן עליו מהודו , ורלוי שבמעשה נוכרו סמיכה והעמדה וטוהה , ונתינת ההוד לא זכר , ולפ"כ לאמר ויעש משה כאשר טוהו ה' , לפי שהרגישות שהיא ונתת מהודך עליו , נתקיים מענשו ע"י שלשה הדברים שהיו ניזו לעשות : ושלח , לאמר סתם ולא לאמר ושלחו , לכלול השעיר עם השוטות הנתונים עליו : איש עתי , פי' רש"י ז"ל המוכן לכך מיום לתמול , וכ"כ לאמרו עתי שיהא מוכן , וקרוב לומר שהכתוב מנה כשהכין מתודה עליו , כאותו העת שיהא שם איש מוכן שומד לכלו בשורה הלוקח לת השעיר ושוליכו מיד ל המדבר , ואילו לא לאמר עתי , הייתי סבור שיוכל להשתל' לקח נמר כל העבודות , לכך נאמ' עתי , שעניכו באותו העת עלמו , וא"ל לאמרו שיהא מוכן , לא שיהיה מוכן מתמול , רק מוכן בשעת הודוי , כדי שיוליכנו מיד אל המדבר , לכל רד"ק ז"ל גם השרשים פי' לים עתי , שהוא תואר לאיש , כי לאמר איש מוכן ללכת שם שהוא הדרך , גם רשב"ם ז"ל פי' איש נקי כדרכים ובמדברות ורגילין בכל עת שהולכין לותו , ואילו מבין שעמם , וכל ההולך לשם יודיעוהו תכה ילך , גם מלין לותו לבחר מסכה לשכה במדבר , כאשר אחר בחוקתי , לכל עתי מוכן מיד לחותו השת , ולכן לרלה עתי לפילו בשבת , שהייתי לומר יה"כ שהל להיות בשבת , יתיכן לכלו עד הערב , שכשיו שכתוב עתי מוכן בשת הודוי , וכשיגמול ישלחנו , ידעתי שלפילו

בשבת

(כב) דער באָק טראָגט אַלוֹאָ אַלל־ע איהרע מיסטהאַטען אין איין פֿערווינישט לאַנד: כג זאָ שיקט ער דען באָק אין דיא ווּיזטע: (כג) ווען אהרן

כב וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר: כג וּבָא

אהרן

תרגום אונקלוס

(כב) וְיִטּוֹל צָפִירָא עֲלוֹהִי יַת כָּל עֲוֹיָתְהוֹן לְאַרַע לָא יַתְבָא וְיִשַׁלַּח יַת צָפִירָא בְּמַדְבְּרָא: ויעול

באור

בשבת וטומאה: (כב) ונשא, השם מבטיח שלא יתן הכהן עליו עון בית ישראל, ישא השעיר עליו את כל עוכותם אל ארץ גזרה, ולא יהיו עוד למכשול לבית ישראל: ארץ גזרה, לשון מדבר מרעה צאן, כמו ויכהג את הצאן אחר המדבר (שמות ג' א'), תלוש אל ארץ גזרה, כמו והמה מידך נגזרו (תהלים פ"ח ו'), ארץ המכרתת את יושביו, שמם מבלי כל, ורשב"ם ז"ל פי' ארץ מרגה שאין בה שום תבואה, שהיא גזרה ונכרתת מכל טוב: ושלח את השעיר במדבר, לפי שכבר אמר ושלח ביד איש עתי המדברה, השני על איש עתי, שכבשוהו אל תוך גזרה ישלחנו במדבר, ושם תדמיהו אל ושלח את הצפור החיה על פני השדה (פרשה י"ד ז'), אין טעם לתיבת במדבר, כי במדבר הוא שומד, יאמר ושלח את השעיר, ושוב יאמר על פני המדבר, כמו על פני השדה, ובחצות אין לזוז מקבלת תכותיו ז"ל, שלמדו מן ישמד מי שבשוגג למיתה, והדעת נותנת כן שלא שלוחו לחייב יהא מותר בתכילה שלא לאחר תורה שלא לתקלה, ולפי יתכל השעיר שהפרש לחטאת ונשא עליו עון בית ישראל כלו, ולולי גם במלת ושלח השני יראה שומת, שהוא לשון מהורות הדבר הזה, שלוח גמור מן החיים למות, כי הקרב נקרא בעבור כן שלח, כמו ויעש שלח לרוב (ד"ה ב' ל"ב ה'), בשלח יעבדו (לעיל ט"ו), ולדעת י"ל שהכניח רד"ק ז"ל בשרשים שוה ושלחם ביד פשעם (שם ח' ד'), רגלי שלחה (שם ב' י"ב), וכן כתן, וכמו שביעי (יומא דף ס"ו ע"ח) דוחקו לקחוליו והוא מתגלגל ויורד ולא היה מגיע לחצי ההר עד שעשה מכרים מכרים, ולדעתי לין זה בכח הגלגול, כי לעצם שיעור גדלתו לין הכרח שיעשה מכרים, וכל שכן שיקרה כן קודם שהגיע לחצי ההר, ויהיה כן בכל שנה ושנה, לכל מעשה נסים הוא, ולכותיבו ספרו לנו במשנתם את מעשה ה' מ טוליו, ותהו עניין עזאזל שכתב למעלה לשלח לאותו לעזאזל המדברה, שאלת עזאזל כולל הענין השני במשנתנו, ולפשר שיקרנו כן בארץ טובה, לכל גזרת הכתוב שיהיה שלוחו לעזאזל במדבר, ורליתי בתרגום יג"ע דבר שהכחני, כי תרגם על ושלח את השעיר במדבר ויפטר גברא ית צפירא למדברא דנוק ויסוק לפיר' על טוריא דבית הדורי וידחביה רוח זיקא מן קדם ה' ויטות, וזה נראה ישר, שכשדוחפו לאחוריו רוח עזה יוצא מלפני ה' ומפרק עליות השעיר, ולא יחזר עכם לא עכם ועל זה שניהו לא היה מגיע לחצי ההר עד שעשה מכרים מכרים, שהוא מדרך הכפלות לרמוז על מחיית עון בית ישראל, גם שם השני לים השני, גם שם הקשה לנגש מחד, שם ישובו ימחו עוונותיהם ברוח עזה מלפני ה' שלא ישמוד דבר כנגדו, ולין בסדר עבודת הספרדים שתקנה אחד מן הכהנים הגדולים נוכר בה ענין הדחיפה ונעשה מכרים מכרים והוסיף ואומר כך ימחו עוונות עמך בית ישראל, כלומר כשראה שים עתי מן שקרה לשעיר, היה אומר כך ימחו וכו' ולדעתי מלת עזאזל כולל ענין זה, כי עזה תדבר לרוח, כמו ברוח קדים עזה כל הלילה (שמות י"ד כ"א), ולפי שהה"ח לינה בתוכה נתחלפה בחל"ף, ומלת זל גם היא תאר לרוח פתלתי רוח קשה מאד המפרק גדולים כרגע, ורוח זה מצוי במדינת תרבי"ז, שעליו כתוב ימשר על השעים פחים תפרר ורוח זלעפות מנת כוסם (תהלים י"א ו'), ורוח זלעפות הוא לשון שתורנו, והמלה מורכבת

אחרי מות טז

אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט
אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ
אל

תרגום אשכנזי קמז

אהרן ווידר אין ראז שטיפטו־
צעלט היניין געהט (נעמליך
ראז רייבערגעשידר אב צו־
האלען, ראז ער ראזועלבום
האט שטעהן לאסען), זא
אין

תרגום אונקלוס

(כג) וְיֵעוֹל אַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַשְׁלַח
יָת לְבוּשֵׁי בוּצָא דִּי לְבַשׁ בְּמֵעֲלֵיהּ
לקודשא

רש"י

(כג) ובא אהרן אל אהל מועד. למדו רבותינו
מכאן זה מקומו של מקרא זה וכתבו טעם
להכריחם במסכת יומא ולמדו כל הפרשה כולה
נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו שהיא לאחר
עשיית עגלתו ועולת העם והקרב לתורי פר ושעיר שבעשירית בתוך בגדי זהב וטובל ומקדש
וטשטן ולובש בגדי לבן: וכן אל אהל מועד. להוציא את הכף ואת המחתה שהקטיר בהם
הקטרת לפני ולפנים: ופשט את בגדי הבד. לאחר שהוציאה ולובש בגדי זהב לתמיד של בין
הערבים והוא סדר העבודות. תמיד של שחר בבגדי זהב. ועבודת פר ושעיר הפנימית
וקטרת של מחתה בבגדי לבן. וחילו ואיל העם ומקטיר המוספין בבגדי זהב והוצאות כף ומחתה
בבגדי לבן, ובאי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטרת הפיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי
זהב, וסדר המקריבות לפי העבודות כך הוא. ובלם את

באור

מן זל ועפות, שנקרא זל, ועף ממית כרגע, וכן ולעפה לאחותי מרצעים וע' (שם ק"ע
ע"ב), וכוח על דרך השיר, וכם כך בדרך העבע הנהוגה כל שכן בשיוצא בדרך פלא, וכם כן
פחל מורכב מן עזה וחל, כלומר רוח עזה של זל, שמשכה יתפרק לחתיכות ויעות מיד,
ולפי שכבר אמר למשלה בשלח לותו לעוזל המדברה, לא הוצרך לאמרו כאן שנית, שלח כתם
ונשא את העשיר במדבר וכשילו אמר ושלח את העשיר לעוזל במדבר, וביותר שמדבר על
מעשה, ולפי שאין זה גיד הירך, פתם שישלחו שם במדבר לאשה שישלחו, והעיקר שיהא
שלוח לעוזל, ולא בישוב שלא יאכלו בארץ נוכרי, ועם זה מתיישב הכל על הדעת: (כג) ובא
אהרן אל אהל מועד, הכתוב לותו לומר למה יבוא שם, שכבר כוכרו כל העבודות הנעשות
יום זה בהיכל, ואין עוד דבר לעשות שם, ולמדנו רבותינו שביאה זו היא לקדש
קדשים להוציא את הכף ואת המחתה שהניח שם שחרית בין בדי הארון, וכריך שיהיה לבוש
בגדי זהב כשהוא שם, ואחר שהוציאם תמו כל ביאות פנים ביום זה, ואין טורך עוד לבגדי
זהב, ולכן ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקדש, והניחם שם שטשונין גניזה ולא
יעשנו בהן ליום כפורים אחר, וכן אמר רשב"ן ז"ל שלא יתכן לומר שהכתוב מצוה שיבא אהרן
אל אהל מועד לשם דבר, רק לפשוט שם בגדיו ולהיות עדות שהיכל ה', ולהניחם שם לדקדק,
ועל כרחנו שהרן אל אהל מועד לעניין עבודה לא הוצרך הכתוב להזכירה, והיא הוצאת הכף
והמחתה, שאין זה מקומו של כתוב, כי הוצאת כף ומחתה היא אחר עשיית לילו ואיל העם,
כמו שלמדו רבותינו מן המקראות, ולכן אמרו (יומא דף ג' ע"ב) כל הפרשה כלה נאמרה על
הסדר חוץ מפסוק זה, ואעפ"כ יש להסביר למה נכתב כאן, כי סדר עבודת יום זה כך היא,
תמיד של שחר ומוספי היום שבפרשת פנחס בבגדי זהב, ולא וכרם הכתוב בפרשה זו, שהיתה
מדברת רק בקרבנות של אהרן ושל עדת ישראל, אבל כאשר במועדים אחרים, לאחר כן
נכנס להקטיר קטרת של מחתה ולהוציא דם פר ושעיר בהיכל ובהיכל בבגדי לבן, לאחר כן מקריב
שעיר הנעשה בחוץ שהוא מכלל מוספי היום, וחילו ואיל העם ותמיד של בין הערבים בבגדי
זהב, וחז"כ נכנס בבגדי לבן להוציא את הכף ואת המחתה וחק"כ מקטיר קטרת ומטיב את
הנרות בבגדי זהב, הרי חמש פעמים שלובש ומחליף בגדים לכל אחת עבילה ושני קדושי ידים
ורגלים, ואם כן הכתוב אמר כאן ופשט אהרן את בגדי הבד אשר לבש בבואו אל הקדש ביום זה ושלח בגדי
לבן, לפי שנקרא הענין אמר שבגדיו של הקדש ביום זה יבגד בד, הולך ומונה על הסדר

אין דאָז הייליגטהום געהן וואָלטע : אונד פערזואָהרט זיא ראָזעלבוט : (כד) ער באָדעט זיינען לייב אין וואַסער, אָן איינעם הייליגען אָרטע, זיהט זיינע געוואָהנליכע קלייִדער אָן : גערוט הינאויז, ברינגט זיין גאַנצעזואָפֿער אונד דעז פֿאָלקז גאַנצעזואָפֿער : אַלזאָ זאָלל ער אויף זיך אונד דאָז פֿאָלק פֿערזואָהנען : דאָז

רש"י

לית העיר במדבר ורחץ את בשרו במים וגו' ורחץ ועשה את עולתו וגו' ואת חלב החטאת וגו' . וכל הפרשה עד ואחרי כן יבוא אל המחנה ואחרי כן ובא אהרן : והניחם שם . מלמד שטעונין גניזה ולא ישתמש בלותן ד' בגדים ליה"כ אחר : (כג) ורחץ את בשרו וגומר . למעלה למדנו מורחץ את בשרו ולבשם שכשהוא מפשיט מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה (שבתורה פשט בגדי זהב שעבד בהם עבודות תמיד של שחר ולהם בגדי לבן לעבודת היום) וכאן למדנו שכשהוא מפשיט לבן לבגדי זהב טעון טבילה : במקום קדוש , המקודש בקדושת עזרה ואין היתה בגג בית הפרוה וכן (ס"ת וכן) ד' טבילות הבאות תוכה ליום לכל הרחצה' היתה בחול : ולבש את בגדיו . שמכה בגדים שהוא עובד בהן כל ימות השנה : ויצא . מן ההיכל אל החצר שמוכח העולה שם : ועשה את עולתו . של לשלה החמור למעלה בזאת יכפר בעדו ובעד העם וגו' : ואת עולת העם . של אחד לשולה החמור למעלה ומאת עדת בני ישראל וגו'

תרגום אונקלוס

לְקוּדְשָׁא וְיַצְנַע יָנוֹן תַּמָּן : (כד) וְיַסְחֵי יָת בְּשָׂרֵיהּ בְּמַיָּא בַּאֲתַר קַדִּישׁ וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשָׁתֵהּ וְיִפּוֹק וְיַעֲבַד יָת עֲלָתֵהּ וְיָת עֲלַת עַמָּא וְיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל עַמָּא : וית

באור

כל עבודותיו שעובד בבגדים הללו עד ובלח את השעיר במדבר ולפי שהעבודות שלאחריהן כלן בבגדי זהב, לא רצה להפסיק ביניהן בהוצאת כף ומחתה שהיו בבגדי לבן, כי היה נראה תמיד לקטרת, על כן סמכה כאן לשחר העבודות שהן בבגדי לבן, וחזר וכתב הרבה אל ח"ת כאשר למעלה י"ל שהני חותם עתה עבודות בגדי לבן, עוד כדרך שיבוא אל ח"ת בבגדים הללו, ואת"כ יפשטם ויניחם שם, ואת המחתה היה להוציא את הכף ואת המחתה, והעבין נכון מאד : (כד) ורחץ את בשרו, אם על ובלח את השעיר במדבר, שכן נמצאו כל עבודות שהן בבגדי לבן, יחזור וישבול, ולבש את בגדיו שהן שמונה בגדים שעובד בהן כל השנה, ומשה שחזר למעלה ורחץ את בשרו ולבשם (פסוק ד'), למדנו שכשהוא מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה, ומכאן למדנו גם כשהוא מבגדי לבן לבגדי זהב צריך טבילה : במקום קדוש , המקודש בקדושת עזרה , והיא היתה בגג בית הפרוה , וכן כל ד' טבילות הבאות תוכה ליום , לכל הרחצות האמורות על שחר שהיתה בכל יום , היא היתה בחול : ויצא , פי' רש"י מן ההיכל אל החצר שמוכח העולה שם , ומכי תמה שכבר היה בחצר כשטבל , גם קודם לכן , כי שעד שמשלים היה עומד בעזרה , ותחזור ויניחה זו מבית הטבילה , ויחלץ מלבושה זו אל החצר להקריב שאר הקרבנות , לו כמו ורחץ אל המוכח (פסוק י"ח) : את עלהו , ישבח כשטבל כל עולה , ומה"ת לשולה החמור למעלה בזאת יבא אהרן וגו' : עלה העם , החמור למעלה מאת עדת בני ישראל וגו' : ובעד בעדו , כשולתו : ובעד העם , כשולתם , שגם הקדש

אחרי מות מז

נה וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר
הַמְּזַבֵּחָה: מ וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־
הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־
כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה: מ וְאֵת
פַּר הַחַטָּאת וְאֵת ׀ שְׂעִיר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם
לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ
למחנה

תרגום אונקלוס

(מה) וְית תַּרְבָּא דְחַטָּאתָא יַסֵּק
לְמַדְבְּחָא: (מו) וּדְמְשַׁלַּח ית צְפִירָא
לַעֲזָאזֵל יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי ית
בְּסָרֵיהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵעוֹל לְמַשְׁרְיָתָא: (מו) וְית תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וְית
צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִי אִתְּעַל דְּמְהוֹן לְכַפָּרָא בְּקוּדְשָׁא יַפֵּיק לְמִבְרָא

תרגום אשבנוי קמח

(כה) דאָז אונשלי"ט דעז
זינדענאָפּפֿערו, ל"אָפּט עד
אויף דעם אָלטאָר אין רויך
אויפֿשטייגען: (כו) דער דעז
ציגענבאָק טום עזאזל גע־
בראָכט וואָרד, ואשט ווינע
קלייִדער, באָדעט ווינען לייב
אין וואַסער: הערנאָך קאָן ער
וידער אין דאָז לאָגער קאָמ־
מען: (כז) דען שטיר צום
זינדענאָפּפֿער אונר דעז באָק
צום וינרענאָפּפֿער, דערען
בלוט אין דאָז היגל־יגטהום
געבראָפּט וואָרדען צום פֿער־
ואָהנען, ואָלל מאָן אויסער־
האָלב דעז

רש"י

וגו': (כה) ואת חלב החטאת. לימודי סר
ושעיר: יקטיר המזבחה. על מזבח החיצון דאו
בפנימי כתיב לית תעלו עלין קטר' ורה ושלח
ומנחה: (כו) ומשלח את השעיר. להיכל

באור

למשריתא

ן נריכה לכפרת הכהנים והקהל כיום זה, ואתן מזה על מזבח החיצון כשרה, לת מדם הפר
והשעיר, וכמ"ש (פסוק י"ח): (כה) ואת חלב החטאת, לימודי סר ושעיר, ומם החלבים
והמעה והכלין יותרת ושתי הכליות, כלומר כל הנקרת חלב תכל לימודי חטאת, יקטיר מן
סר חטאת והשעיר החטאת, וכמ"ש (פרשה ז' ג' וט' ופרשה ד' ח'): יקטיר המובחה,
על מזבח החיצון, ולמעלה (פרשה ד' ו' ח') בתרגומו: (כו) והמשלח את השעיר לעזאזל,
לית עתי שמעיתי לנוק ודוקמו לתקודיו, שמל ידי כן מצלחו לעזאזל, וכמ"ש (פסוק כ"ב):
ככם בגדיו וגו', לפי שהשעיר הזה נושת עליו עוונות בני ישרתל, מטמת לדם ובגדים,
ובגריית' לומרו יכול הוא נזרת מלך, כלומר לת בעבור טומאה, ת"ל ותקריבן יוצת ל המחנה,
סר ותחר לתמור להלן במגרע בטומאה לף כתן מפני טומאה, וכתן דקדק ה בתוב ופי' לעזאזל,
ולת לומר ותשלח לת השעיר במדבר כמו למעלה (פסוק כ"ב) כרתה שעיקר השולחה מתחלת
כשדתף למוטה, שהות השלוח לעזאזל וכתו שבתרטו שם, ושתי דעות ר' שמעון שזטו (יומת ס"ג
ע"ב) מלימתי משמת בנדים מצינת תן לחומת ירושלים ר"ם לומר מצעת דקייתו לנוק, וכנמ'
(שם ע"ב) מצינת תן לחומת ירושלים דכמי ר' יהודה, ר' יוסי לומר עזאזל וכשם עד שהגיע
לנוק, ר' שמעון לומר וכו' ושרקו בכת רלם ומשמת בנדים, ופי' רש"י לקשכר דפיסתו תדיקתו
סיף שלוחו, ושתו כשנין שבתרטו: (כו) אשר הובא את דמם, להיכל ולפנים, ולת
סיה צריך להכתוב כי תין כשנין רק סר חטאת לחד ושעיר חטאת לחד, ומפורש זתך מדמן
לפנים, תבל כת לגמד טעם שריפתן ומטומאתן, לפי שהוכת דמן בפנים, ולגמד על כל
חטאת פנימי כמו סר מזיח וכנור ושעירי ע"ז שהן כשריפה, שכלן מטמאין בגדים, ושלת הוכת

לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־
עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־
פִּרְשָׁם: כח וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם
וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה:
כט וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם
ע בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ
תְּעַנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־
טלאבה

דעו לאַגערז הערוויטראַגען:
אונד איהר פֿעלל, פֿלויש
אונד מיסט אין פֿויאר פֿער־
ברענגען: (כח) דער זיא
פֿערברענגט, וואַשט זיינע
קלײדער, באַדעט זיינען לייב
אין וואַסער: הערנאַך קאַן
ער ווידער אין דאַס לאַגער
קאַממען: (כט) דיזעז זאָלל
אייך צום עווינגען געזעטצע
זיין: אַם צעהנטען טאַגע דעז
זיבענטען מאָנאַטז זאָלל
איהר פֿאַזטען אונד גאַר קיין
ווערק

תרגום אונקלוס

לְמַשְׁרִיתָא וְיוֹקְדוּן בְּנוּרָא יָת מִשְׁכֵּיהוֹן וְיָת כִּשְׂרֵהוֹן וְיָת אוּכְלֵיהוֹן: כח וּדְטָרַח
יַתְהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי יָת בִּשְׂרֵיהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵעוֹל לְמַשְׁרִיתָא:
(כט) וּתְהֵי לְכוֹן לְקָיָם עָלַם בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא תְּעַנּוֹן יָת־
נַפְשָׁתְכוֹן וְכֹל

באור

מן ההפעל, ולא כאמר לאחר הבית, אלא בעבור שהמיתן הכה"ג בבגדי לבן נמצים
על כן מטמאין: יוציא, להרן בנוי על דעת רלב"ע ז"ל, והנכון יוציא המשיח, וכן ושרפו
השורים, רמב"ן ז"ל: מחוץ למחנה, חוץ לשבע מחנות כמו שפרשנו (פרשה ד' י"ב) אלא
כיון שיצא חוץ למחנה לחוץ המתעסק לשרפו מטמא בגדים: את עורתם וכו', כנגיד שאמרנו
קודם שישרפנו, לבל ליכו בגדיו בשר וכמו שבארנו (שם): (כח) והשרף אתם, כל
העוסק בעבודת שרפה לפיכך נכנס כלפי מטמאים כמו שאמר ושרפו, לא המכוון לת החוץ
והמסדר עני מערכת: (כט) והיתה לכם, המכוון אחוזת עבדיו, לישוב מלאכה ושבת
נפש, ולרלב"ע ז"ל פי' והיתה לכם, העטרה הזאת, ולישב כראוי בשיבי, שעליו הוא למשוח
בשמן (פסוק ל"ב), ושוב את"כ היה לו לומר והיתה זאת לכם: לחקת עולם, כן נקראים
מצות התורה, שהן חקים קבועים בחכמה לא ישובו, כמו חקי שמים וארץ, שנאמר עליהן
חק נתן ולא יעבור (תהלים קמ"ח ו'), אם ישובו החקים האלו מלפני (ירמיה ל"א ל"ו), וכן
שהן חקי התורה שהן קדם, ונתנו ליסרם, ועל כן אמר לכם, גם את"כ אמרו לכם ולא לאחרים,
וכמו אחקי שמים וארץ קבועים ועומדים לא ישבו ולא יחליפו, לא יוסיפו ולא יגרע, כל ככל
בשמים עומד בסכוטו עתו ומועדו, כן חקי התורה קבועים, לתן לשבות וחין להוסיף וחין לגרוע,
וחוק המצוה הזאת היא במועדה בעשור לחדש השביעי, לא בחדש וחר ולא ביום וחר:
בחדש השביעי, מתו החוק הזה ומתי יהיה? בחדש השביעי בעשור לחדש, תענו את
נפשותיכם וגו', ואמר הטעם כי ביום הזה יכפר וגו', כלומר הוא היום שיעשה בו הכהן כל
האמור בענין למעלה: תענו את נפשותיכם, אמר רלב"ע ז"ל לפי שכתוב ותעבור בהם
נפשכם, ידענו כי הענוי הוא התענות והוא הנכון וכאמר ונפש בעבה תשביע, שטעמו כמו
ותפק לרעב נפשך (ישעיה נ"ח י'), והכלל כל עצמי שיאמר במקרא דבק עם נפש הוא הענוי,
ויפה דבר, והכלל שכתב הוא יסוד בעבור הלשון, כי בעבור החדש מתוארת נפש

אחרי מות טז

מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם: כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל

תרגום אונקלוס

וְכָל עֲבִידָא לָא תַעֲבְדוּן יְצִיבָא וְגִיּוֹרָא דְיִתְגַּיְרוּן בֵּינֵיכוֹן: (ל) אֲרֵי בְיוֹמָא הָדֵין יְכַפַּר עֲלֵיכוֹן לְדַכָּאָה יַתְכוֹן מִכֹּל

תרגום אשכנזי קמט

ווערק פֿערריכטען, דער אײנהיימישע אונר דער פֿרעמדע, דער בייא אײך זיך אויפֿהאלט: (ל) דען אַן דיזעם טאָגע פֿערזאָהנט מאַן אויף אײך, אום אײך צו רייניגען:

באור

בעבור התחברך לגוף שתשתמש בכחותיה תחת השם, כמו שרמזנו (פרשת ג' ל'), והתחברו' הואת תעמוד על ידי המלכל והמשקה, ולא תתכן מבלעדיהן לכן כשימצאו מתכה נקרא עכשו נפש, ואם גם השיכה הכרחית לגוף, לי לפשר לנטות עליה, שאין ברצון החדש להמנע ממנה, שלפעמים יצוין שלא מדעתו, וכת"כ למדוהו במה מכינו, ולמדו עוד תשנו את נפשותיכם שנוי שיהיו נבית נפשותיכם ולשון זו לכילה ושתיה, ולדעתי פרושו שיהיו בפנימיות בית הנפש ולשון זה הלא לכילה ושתיה, שע"י קשורה הנפש בגופה שהוא הדם: וכל מלאכה, יתבאר בעז"ה בפרשת לעמוד: האזרח, דמה כל לחד מזרע ישראל לשורש, שהזריחה היא לשמש, כמו וזרח השמש (קהלת ו' ה'), ויזרח לו השמש (בראשית ל"ב ל"ב), ולפי שזורח יום יום, יפורסם וידע במעלתו, ודומה לו המיוחסים מדור דור למשפחותיהם, לא כן הגר שלא הכירוהו ולא ידעו למבוחיו מקדם, וכן כשורש רענן (תהלים ל"ז ל"ה), שהוא הצץ הנגזל שעמד כיפיו דורות רבים, לא כן כיון יונק וימל, ולא אמרנו שורש קורח רק על ישראל, ודר"ק ז"ל בפרשים פי' שורש הוא התושב והקדמון בעיר, כי הוא מגולה לכל, ויודע מי הוא ומשפחתו לכל הגר הוא מכוסה ולא ידע לדעת מי הוא ומי משפחתו: והגר הגר בתוככם, לדעת רד"ק ז"ל בפרשים מלת גר מכחי עי"ן שרשו גור, ועניינו שהוא גר לחנו, פעמים הוא גוי וקבל עליו שלא לעבוד ע"ז, ויש שבתגייר והתיסד והוא שהזהירתו התורה על ענין המצות, ודעת רשב"ע ז"ל שהוא כמו נרגיר שבכרת יון הסעיף שהוא החזרת, ולדעתי שרשו גרר יון הכפולים, מענין בטון שכמים גורר לחם משה, גריר לבתרייהו, וכן מגרדות בפגרה (מלכים ח' ו' ט'), כי כלי המגרה כמשך מכה לנגד, וכן הגר מתגרר מפה נפה, וכתוב הנס על החלמנה לשון תגי מתגורר עמה, וכמו בן שן שרשם קנן בן גר שרשו גרר, ובכינוי ובין גרו (דברים ל' ט"ו) בניני, בעבור הרי"ם שליט מקבל דגש, וכן מעלת גרה כמ"ש (לעיל י"ח ג'), ויש שלשה מיני גרים, הא' גר בעיר לישב יחיו ויחלך לו, והשני שהתיסד בעיר ונתן במתנות הרשעים, והוא גר תושב, והשלישי שהתיסד וקבל עליו תורה ומצוה והיה כאחד מאזרח החרן, והוא גר צדק, ועליו נאמר והגר הגר בתוככם להבדילו מגר המתגורר על לישב יחיו, ומגר תושב, וכן בהגה בכל המקומות, כמו וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לה' (שמות י"ב מ"ח), תורה אחת יהיה לכם ולגר הגר בתוככם (שם מ"ט), וכן כלם כמו שכתוב בכל המקומות: (ל) כי ביום הזה, כמו שפרשנו שהוא היום בעצמו שיכפר בו הכהן עליכם בעבודותיו המפורשים למעלה: לטהר אתכם, על ידי כפרה זו ישהר אתכם, וכי מובטח לכם שיטהר את נפשותיכם מעוונת חטאתיכם, ולכן תכינו עצמיכם לטהרה זו על ידי העצות והשביתה, וכמו וכתן אותם על ראש השעיר (פסוק כ"א), שפרשנו שעל ידי עבידתו ודוויו יעשה ה' כן, כן ש' עבודותיו ישהר הש אתכם, והרי הוא כלשון הוא עושה, כי לא שהרת הנפשות ביד הכהן, אלא ביד ה', כלומר תזקקו עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם, ומכל גלוליכם אטהר אתכם (יחזקאל ל"ו כ"ה): מכל חטאתיכם, נכל המקרה טהרה שומאה הש וה לעשות וה, כי העומאות הן המעשים, שהן מעשה התוה והרשעה, שנתלים

תרגום אשכנזי

פֿאַן אַלֿע אייערן זינדען זאָלֿט איהר פֿאָר דעם עווִיגן ריין ווערדען: (לח) עז איזט פֿיר אייך אין רוהעטאָג פֿאָן דער ערטען קלאָסע, איהר זיסט אָבער אויך אַן דעם ועלבען פֿאָטען: דיזעז איזט אין עווִיגעז געזעצן:

(לט) קינפֿטיג פֿערזאהמט דעריענִיגע פֿריזטער

אחרי מות מז

מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ: לח שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: לט וְכִפֶּר הַכֹּהֵן

אשר

רעז

רש"י

ולפני ולפנים: (לכ) וכפר הכהן אשר ימשח וגו' כפרה זו של יה"כ לינה כשרה אלא בכהן גדול לפי שנאמרה כל הפרשה בלהרן וזרעך לומר בכ"ג הבא להקריב מיקר כמוהו: ואשר

ישלח

תרגום אונקלוס

מִכֹּל חֲטָיֵכוֹן קֳדָם יְיָ תְּדַכּוֹן: (לח) שַׁבָּא שַׁבְּתָא הִיא לְכוֹן וְתָעַנּוֹן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן קְיָם עָלַם: (לט) וְיכַפַּר

כָּהֲנָא

די

באור

כלם כדרכי הנפש, כמו חומה וכלל התלות הרעות והתמדות הרעות, וכשישלים גלח וממלים לותו מחצות כלה ישתלחו, וקשה למדם להכירם מעל גבו, ולהביא בו מחצות טהורות של תכמה ובדק, ולפי שהחטאים הם הטומאות, לכן נכלל העיקרים בשם לכל חטאים, לח לכל עונות, כמו הרב בנפשי מעוני ומקטרתי טהרני (תהלים ק"ח ל'), ולם החטאים מוצלים נלב, יניע נם לכלל עון ופשע, כמו שפרשנו (פסוק ד"ח), ולכן נקט ומקטרתי טהרני, והתפלל לב טהור נרא לי אלהים (תהלים ל"ח י"ב), שהוא העיקר, וכן כאן לאחר שאמר לטהר לאתכם, פירש מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, זאת הטהרה היא מכל חטאתיכם, כרחשונות לח יוכרו, נם הנשי ישהר לנבנם לנל תחטאו עוד, והחיות הלב טהור מקטרתיו הין עוד שון ופשע, ובמשנה למדו (יומח דף פ"ח ע"ב), דרש ר' אלישער בן עזריה מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, עבירות שבין אדם למקום יה"כ מכפר, עבירות שבין אדם לחבדו אין יה"כ מכפר עד שירצה את חבירו, למד כן מאלישע לפני ה', ולפרושנו היא כפשוטו, שהטהרה שתשיר הכהן, היל ה' היא לנו, שיתן בנו לב אחד לב טהור, אחת היא דעת ר' עקיבא, שכן שנו שם עוד למר ר' עקיבא לשראל לפני מי אתם מטהרין, ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שנאמר והזקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וגו' ואומר מקוה ישראל ה', מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל, דעתו כדברנו וכפשוטו של מקרא: (לא) שבת שבתון היא לכם, כל לשון שבת ושביתה לשון ענין אחוה, אלא פרושו הפסק ובטול, שיפסיק ביום זה מכל מלאכה ועניו חול יקדש היום הזה לה', וכיא"ם בשו"ת (פרשה ד"ג ג'), וגם בשבת נאמר שבת שבתון ולכן אין ביניהן חלוק כלל, אלא נוסף יה"כ על שבת, שמלבד שביתת חול ממלאכה, יש בו עוד הפסק ענין חול מאכילה ושתיה ותענוגים, שכלול בשבת שבתון, לכן לאחר שבת שבתון הוסיף ועניתם לת נפשותיכם: חקת עולם, לפי שלמעלה תלה טעם לימול מלאכה והעניני בכפרת הכהן, שאת תחשוב בזמן שהי מקדש וכהן, אין לאסור מלאכה, ואין עניי, לכך לאמר שבת שבתון היא לכם, טהא היא לכם לעולם כמו שבת בראשית, נם ועניתם לת נפשותיכם ביום זה בכל דור ודור לקת עולם, תמיד תעשו כן כעשור לחדש השביעי: (לב) וכפר הכהן, לאחר שנוה על קדושת היום לישראל ואסר עליהן במלאכה ושתיה ומשלאכה, כין בזמן המקדש כין בגלותן, חזר לענין הראשון, לפי שהענוה ניד מקרא, שמא תקשה הוא לנהו ישמה כן בפעם הזאת כשיטת יום עשור לחדש

השביעי

אֲשֶׁר־יְמַשַּׁח אֹתוֹ וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא
אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלָבַשׁ
אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ׃
(ג) וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ
יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־
עם

אַלטאר׃ אונד פֿערזאהנט אויף אויף דיא פריזטער אונד

דען מאַן זאַלבען, אונד אין
דאַז אַמט אײנזעטצען ווירד,
אַן זיינעז פֿאַטערז שטעללע
דען רינגט צו פֿערזעהען׃
דיזער זאָל אויך דיא ליינענע
קלײדער, דיא קלײדער דעז
הייליגטומז, אַנצוזעהן׃
(ג) ער פֿערזאהנט נעמליך
אויך דאַז אַללערהיליגזטע,
פֿערזאהנט אויך דאַז שטיפֿטז־
צעלט אונד אויך דען
דער

תרגום אונקלוס

דִּי יְרַבֵּי יָתֵיהּ וְדִי יְקָרֵיב יָת קוּרְבָּנֵיהּ
לְשַׁמְשָׁא תְּחוֹת אֲבוּהִי וְיִלְבַּשׁ יָת
לְבוּשֵׁי בוּצָא לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא׃
(ג) וְיְכַפַּר עַל מַקְדַּשׁ קוּדְשָׁא וְעַל
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא יְכַפַּר וְעַל
כָּהֲנַיָּא וְעַל כָּל עמָא

רש״י

ימלא את ידו׃ (שיכול) לומר לי מלא המשוח
בשמן המשחה מרובה בגדים מניין ת״ל ואשר
ימל׳ את ידו וגו׳ והם כל הכהני׳ גדולי׳ שעמדו
מיחזיה ולילך שנימוה בגמה בלוחית של שמן
המשחה׃ לכהן תחת אבו׳. ללמד שאם בנו
ממלא את מקומו הוא קודם לכל אדם׃
ויעש

באור

הכיעי, לו מדי שנה בשנה כל ימי חייו, ולקרילו לא יהיה כן, רק ישראל מיינין בו בעניני
ונשוא מלאכה, אלא המשחה שהיתי עליו להיות טהרת על כל כהן גדול שיהיה בכל דור ודור
תחתיו׃ ימשח אתו, הנגיד במטות העם׃ ואשר ימלא את ידו, יסוך לותו לכהן תחת
אביו, ותמרו רבותינו לין לי אלא המשוח בשמן המשחה מרובה בגדים מניין ת״ל ואשר ימלא
את ידו וגו׳, ופי׳ רש״י ז״ל שהן כל הכהנים גדולים שעמדו מיחזיה ואילך, שנימוו בגמה
בלוחית של שמן המשחה׃ גם יש משוח ומרובה בגדים בזמן אחד, שהרי מתקנין כהן אחר
לאחר תחתיו אם ירצה מכוח ב״ג, וכמו שכתב רמב״ן ז״ל׃ תחת אביו, לפי שהכהן המשוח
הראשון שיקום תחתיו הוא נהו נאמר תחת אביו, ועוד לשהרן הוא לאני כל הקמים לאחריו, כמו
שנראה לאניכם (ישעיה כ״ח כ׳), וזהו לפי הפשט, ורבותינו למדו מכאן שאם נהו ממלא את
מקומו הוא קודם לכל אדם׃ ולבש, כל כה״ג לדורות ילבש ג״כ בגדי הבד׃ בגדי הקדש,
בגדים לבנים נהם לפני ולפנים׃ (לג) וכפר, גם הוא יכפר את מקדש הקדש, מבית
לפרכת ש פני הכפרת, וכמו שפרשנו (פסוק ט״ז)׃ ואת אהל מועד, הולות שעל הפרכת
בח״ץ, ועל מזבח הפנימי, לכל וכן יעשה לח״ץ הנאמר למעלה, לו לפשר לפרש על מתן
ד׳ שעל קרנות מזבח הקטרת כמו שאתה רואה ב״ל, שהרי לא עשה כן בקדש הקדשים רק
לחת למעלה ואנא למטה, וכן יעשה בח״ץ על הפרכת׃ ועל המזבח, מזבח העולה׃ יכפר,
דרשו רבותינו ללו העזרות׃ ועל הכהנים, יכפר בזידון על הכהנים, בעלו ובעד ביתו
ולקיו הכהנים׃ עם הקהל, כל עם ועם שבקהל, והן לויס וישראלים, ורבותינו דרשו
יכפר לזו הלויס׃ (לד) והיתה זאת לכם לחקת עולם, זאת הכפרה בגגדי בד ועל המזבח
שהיתי, תהיה לחקת שולם לעשות כן פעם לחת בכל שנה בעשור לחדש השביעי, כי לפי
שאמר בזאת יבוא אהרן אל הקדש, שומע אני שאם יעשה כמדה זו, שיהא לבוא בכל עת
שירצה

דער פֿערזאַמלונג: (לג) רייזט
זייא אייך אין עוויגען גע-
זעצץ, אויף דיא קינדער
ישראל, ווענען אַלֿלער
איהרער זינדען, צו פֿער-
זאָהנען, אינמאַל אים יאָהר:
מאַן טהאָט וויא רער עוויגע
רעם משה בעפֿאָהלען:

יז (א) דער עוויגע שפראַך
צו משרה, וויא
פֿאָלגט: (ב) שפריך צו אהרן,
זיינען קינדערן אונד אַלֿלען
קינדערן ישראלֿ, אונד זאָגע
איהנען: דיזעז האַט דער
עוויגע

עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: לג וְהָיְתָה־
זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר
עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם
אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ רביעי
יז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־
בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר

רש"י

(לג) ועם כאחר נוה ונומר. כשהגיע יום
הכפורים עשה כסדר הזה ולהגיל שכחו של
אהרן שלא היה לובען לגדלתו שלח כמקיים גזרת
המלך:

תרגום אונקלוס

עַמָּא דְּקָהָלָא יְכַפַּר: (לג) וּתְהֵי דָּא
לְכוֹן לְקָם עָלַם לְכַפָּרָא עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִכָּל חוֹבֵיהוֹן חַדָּא בְּשַׁתָּא
וַעֲבַד כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:
יז (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ב) טַלֵּיל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן דֵּין פִּתְגָמָא דִּי

באור

מיכה, לו אדם ליטו רופה לנוח על הקדש כלל הרשות בידו, לכן לחר שתהיה זאת העבודה
לחקת עולם, שחייב לעשותה ביום הכפורים, ולין רשות בידו למנוע עצמו מעבודת ל הקדש,
ולינו רשאי לעשות כן בכל שת מיכה, אלא לחת בשנה, כשם לחת בשנה ביום שתקן ט:
ויעש, לאהרן, קיים מה שנחזו, וכי' רשב"ן ז"ל שנחזר כל ימיו מבוא מביח לפרכת אלמי
ביה"כ, ועשה עבודת יה"כ כאחר נוה ה' לת משה, וירלה שכל שנאמר אלא לאחר לאחר משה
שנכנס לפני ולפנים בכל שת, והוכיר לוחו עליו במיחה, כי ידע שחורת משה לאחו לאחו
שנעשוה כן מפי הגבורה, וחכו שאמרו בת"כ כאחר נוה ה' לת משה, לאהרן שומע מפי משה
כשומע מפי הקדש, ודקדקו כן אלא כאחר ועם כאחר נוחו משה:

יז (ב) דבר אל אהרן ואל בניו, המקריבים אלא יקריבו בחוץ: בני ישראל, מביא
הקרבנות אלא שחטו בחוץ: זה הדבר, לפי שחלכות הפרשה הזאת קשה לאחון, שאל
שביכת דם נחמה שכותר גם לבני נח שנאמר כירק עשב נחתי לכם לת כל (בראשית ט' ג'),
יאמר דם יחשב להם הפוך דם שפך, ואחת תשוב שהם דברי משה לאחיהם עליהן, הקדים זה
הדבר אשר נוה ה' לאמר שבאותו הסנהן שמעתי מפי הגבורה, ולמד על כל המלות שנדבר בל'
שמע, ובת"כ אמרו מלמד שהדברה בלאה לאמר וכו', בנין אב לכל הפרשיות שנאמר

צֹאן יְהוָה לֵאמֹר: ג אִישׁ אִישׁ
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר
אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ
אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:
ד וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא
הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיהוָה
לפני

תרגום אונקלוס

פקד יי למימר: (ג) גבר גבר מבית
ישראל די יכום תור או אמר או
עזא במשריתא או די יכום מברא
למשריתא: (ד) ולתרע משכן זמנא לא אייתיה לקרבא קרבנא קדם יי
קדם

תרגום אשכנזי קנא

עוויגע בעפֿאהלען: (ג) יעדר
מאן אויז דעם הויז ישראל'ז,
דער אויגען אפֿטון, אדער
איין לאם, אדער איינע ציגע
אים לאגער: אדער אויסעם
דעם לאגער של־אפֿטער
(ד) אבער ניכט פֿאר דען
איינגאנג דעז שטיפֿטוצעלטז
נעבראכט האבען ווירד:
דען עוויגן צו ערזרען,
פֿאר

רש"י

(ג) לשם יחוש שור לו כשב • במוקדשים הכתוב מדבר שכן להקריב קרבן: במחנה מן

באור

נכה למר, ומתפרש מדברט: (ג) איש איש מבית ישראל, לפי עכו"ם ליכו חייב משום שחט ומעלה בחון, ועוזין במות בכל מקום ומעלין לשמים: אשר ישחט, נחלקו רבותיט ז"ל יש סוברים שהפרשה כלה מדברת במוקדשין, תחלה ענש כרת על השוחט בחון, ופרשת ולזיהם תלמר להזהיר על ההעלאה, לפי שאר תלוה לא נאסר להם מעולם, ומה שכתוב כי ירחיב ה' אלהיך את גבלך וגו' ואמרת אוכלה בשר כי ירחק ממך המקו' וגו' בכל לות נפשך תזבח ואכלת בשר היא נתוה על השחיטה, שבמדבר היו אותר בחולין בשר נחיה, חוכי שעת ר' עקיבא פ"ק דחולין (דף י"ו ע"ב), ועל דרך זו שנוה הכרייתא בת"כ, ועל דרכה פי' רש"י ז"ל את הפרשה הזאת, יש סוברים שהפרשה הרחשונה מדברת בחולין, שבמדבר אסר להם לאכול בשר קולין, והורכו לזבוח הכל זבחי שלמים, ולפוף מ' שנה חזר ואתיר להם בשר תלוה כשהם לארן, חוכי שעת ר' ישמעאל והיא הקריבה לפתח הכתוב, ולפיה זו הפרשה הרחשונה לומרת השחיטה מקום לאכל מועד על דרך כלל, בין קולין בין מוקדשין, וכל שכן הוא, ויפה למדו ממנו עוכא לשוחט מוקדשין בחון, והפרשה השניה מדברת בשוחט בפנים, לפי שהעלאה בחון אנס הוא חייב כרת, ועל זה תתיצב קומית רש"י ז"ל, גם מדברי רשב"ן ז"ל נראה כן, שכל לא נאמרה כאן: שור או כשב או עז, אלא מיכן והלאה ליכרל להקריב, שכל נבי ואיל שחיכן נבי הקרבה אפילו לדעת האומר שהפרשה לומרת בשר תלוה, היו מותרין במדבר, שהרי במשכן תורה כשחר והתיר להם בשר תלוה אמר לך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל כן תאכלנו (דברים י"ב כ"ב), למדנו כי צבי ואיל היתרו לאכול גם במדבר, וכן הוא בגמרא (חולין דף י"ו ע"ב): במחנה, בחזו מחנה שיהיה, מחנה לויה או מחנה ישראל, כל שהיו במחנה שכינה פתח אהל מועד שהיה העזרה סיב כרת: מחוץ למחנה, חוץ לכל מחנה במדבר גם חוץ ממחנה ישרל: (ד) פתח אהל מועד, העזרה: לא הביאו, יי, [ל"ה, כבר הוכרתי זה במקום אחר שכל הפעל נעבר, והוא זמן מורכב (ויורד ביכוי גערלבט היכען), ואלו אמר לא הביאוהו יי' במשמע לאחר שחיטה, ואז אין תועלת עוד בהבאתו, לכך אמר הביאו, ואולם להלן (פסוק ח' ט'), שאמר ועלה עולה או זבח, לסיב גם את המקטיר בחוץ, אמר יביאנו בעודיו]: להקריב,

לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יֵחָשֵׁב
לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת
הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃
לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים
עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְהֵבִיאָם לַיהוָה
אל

פאר עוויגען צו אהרן,

פאר זיינער וואָנונג, אין אפּפער דאַר צו ברינגען: דעמיניגען זאָלל דאַז בלוט, וועלכעז ער פערגאסען, צור בלוטשולד געראַכענעט, אונד ער אויז זיינער נאַציאָן אויז־גער־אטטעט ווערדן: (ה) דאַמיט ריא קינדער ישראל איהה שלאַכטפיה, דאַם זיא ביזהער אויף דעם פעלדע געשלאַכטעט האַבען: דעם

ר ש"י

מזן לעזרה: (ד) דס יחשב · כשופך דס לחלס שמתחיי׳ בנפשו: דס שפך · לרבות את הזורק דמיס בחוץ: (ה) למען דס זובחים · לאחר

תרגום אונקלוס

קֳדָם מַשְׁכְּנָא דַיְיָ דָּמָא יִתְחַשַּׁב לְגַבְרָא
הַהוּא דָּמָא אֲשַׁר וַיְשַׁתֵּצִי אֱנָשָׁא
הַהוּא מֵיעַטֵיהּ: (ו) בְּדִיל דִּי יַתּוּן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דִּכְחֵיהוֹן דִּי אִנּוּן דָּבְחִין עַל אַפֵּי חַקְלָא וַיַיתִינוּן קֳדָם יְיָ לְתָרַע
משכן

באור

להיות קרבן לה׳: לפני משכן ה׳, לא שיזרקו ויקדישו שם, ושחטו בחוץ, אלא שישחטו בעזרה ויקבל הכהן דמו וזורקו על המזבח לפני משכן ה׳ לכפר עליו: דם יחשב, הרי השותת על פני השדה, כשופך בחוץ, יחשב כשופך דם, לא כדם נהמה שהתרתי והותירו למיס, אלא דם שפך, כלומר שפך דם שחייב על שפיכתו, והיא דם אדם, לכן כשהתיר בשר תלוה לומר לעם״י שחסרתי לך לאכול דם, על הארץ תשפכנו כמיס (דברים י״ב ט״ז), כלומר לא יחשב לך על כדם, אלא כשופך מיס: יחשב, מבנין נפעל, ונחלק עליהי מס׳ נזיר בפרשה שלא״ם שחין לשון הכרח יחכן על המחשבה הנפעל בו על שלשה דרכים, והאחד מהן אם כפי מחשבת כל חושב הדבר כן, והרי ג״כ יהיה שחשוב עליו להפך ממחשבתו, ולכן כאן שכפי מחשבתו חין רע בשפיכות דם נהמה, ומיהות הרי דם יחשב, ועונשין עליו במלקות, נזכר הנפעל, וכן על שדה הארץ יחשב (לקמן כ״ה ל״א), ונחשב לכם תרומתכם (במדבר י״ח ך״ז), והדומיס להם: דם שפך, פרשהיו, והדותיו דרשו לרבות את הזורק דמיס בחוץ: (ה) למען אשר יביאו וגו׳, נדרתי כן, אלא שחטו חיס לים את שורו ואת שיו בכל מקום שירצו בשדה, לבל יביחוס כלס אל מקום אחד, ולא בחדר המקומות שיבחרו בו הס, אלא והביחוס לה׳, ולא שיקריבו לשמיס בחדר המקומות אלא את ההבחה לה׳ היא אל פתח א״ת אל הכהן, ולא שיביחוס שם ליד הכהן להקדישם ואח״כ ישחטום בחוץ, אלא ובחו זבחי שלמיס לה׳ לופס ורק וגו׳ שיהיו קדשים זבחי שלמיס כשאר החשור בשלמי׳ בפרשת ויקרא, כך הוא פשוטו של מקרא, וכפי הברחה טעם כל זה לפי שבמדבר רחו עבודת השעירים שהמצריים נעשוחתם ואהליהם לא היו אוכלים בשר תלוה, כמו שבתוב כי תרבה כי תשיבת המצריים לאכול את העגדים לחס, לבד כשבחטו לגלוליהם היה מכהגם לזבוח על פני השדה, והדם שותת על הארץ, ומתאספים הקרוחים על הזבח ושוגים בגיבות הדם ואוכלים הבשר, ועל זה גזרה תורה לא תאכלו על הדם לא תבחשו ולא תעוגגו (לקמן י״ט כ״ו) וכמו שפירש (פרשה י״ט ך״ו) ולכן בשיבחו משכיר, אמרה להם תורה בשר תלוה, לפי שחטו במדבר על פני השדה לפל בסוף ללבעים שבה בחו אל אהל מועד, ושגו בעריהם ובבתיהם, אין הזביחה שוד על פגי

השדה

אחרי מות יז

אֶל־פֶּ֣תַח אֹ֣הֶל מוֹעֵ֔ד אֶל־הַכֹּהֵ֖ן
וְזָבְחוּ֙ זִבְחֵ֣י שְׁלָמִ֔ים לַיהוָ֖ה
אוֹתָֽם׃ י וְזָרַ֤ק הַכֹּהֵן֙ אֶת־הַדָּ֔ם
עַל־מִזְבַּ֖ח יְהוָ֑ה פֶּ֚תַח אֹ֣הֶל
מוֹעֵ֔ד וְהִקְטִ֥יר הַחֵ֖לֶב לְרֵ֥יחַ
נִיחֹ֖חַ לַיהוָֽה׃ יא וְלֹא־יִזְבְּח֥וּ עוֹד
את

תרגום אשכנזי קנב

פֿאר רעם איינגאַנג רעז שטיפֿטוצעלטו, רעם פריזטר ברינגען: אונד אַלז פֿריידעז־אָפּפֿער רעם עוויגען צו עהרען שלאַכטען: (י) רער פריזטער דאַז בלוט אויף רען אַלטאַר רעז עוויגעז, רער אם איינגאַנג רעז שטיפֿטוצעלטז שטעהט, שפרענגען: אונר דאַז אונשליט צום אַנגענעהמן נעזרוך, רעם עוויגען צום

עהרען, אין רויך אויפֿשטיינען לאַסען: (יא) אונד זיא אַלזוֹ איהר

תרגום אונקלוס

מַשְׁכֵּן זִמְנָא לְוָת כָּהֲנָא וְיִכְּסוּן נִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ יַתְהוֹן׃ (י) וְיִזְרוֹק כָּהֲנָא יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא דַיְיָ מִתָּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַסֵּק תַּרְבָּא לְאַתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃ (יא) וְלָא יִדְבְּחוּן עוֹד

את

רש"י

מפתח אהל מועד אל הכהן: (ז) לשעירים. לשדים כמו

באור

מצדה, כי אם בבמתם או במקומות כדרך יושבי העיירות, ואין לתמוה עוד לקמן הרחקתן, הקיר להם בשר תאוה לנפשי, גם לזובח בשדה, לבד שלא יאכל על הדם, ולכן אמר ואכלת בשר בכל תאות נפשך (דברים י"ב כ"ו), וכן רק בכל תות נפשך תזבח ואכלת בשר כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך בכל שעריך (שם שם ט"ו), זכר השערי לרמוז שאינן עוד על פני השדה, והגיזה על הרוב בשערים ובבתים, ותהו שעם הכתוב שאמר למען אשר יביאו בני את זבחיהם אשר הם זובחים על פני השדה, כלומר בשר תאוה אשמרתי עתה במדבר שעשו לפי שזובחים על פני השדה, כל אחד שוחט סביב לאהלו ואוכל ממוך לו את זבחו עם קרוביו וריעיו, ודומה למנהג הזובחים לשעירים, על כן יביאום לה' אל פתח א"מ, וכמו שפרשנו, והוא עיקר פשוטו, ומלבד זה יוכלו מבריס ילעו גלוסי מבריס, ולסוף מ' שנה היה דור אחר, גם במדבר היה להם המן, ולא היה הבשר הכרחי להן, רק מתאוה יתירה ומבטן חסר, שמטעם זה בפסק הבלו מיד, כמו שאחרנו בספר ח"ם (פרשה ט"ו ח'), וטעם על זה שזיה כלם נקהלו מקום לפני המשכן, לכל באי ישראל שהן ברחוק מקום, גם הקרובים למקדש מותרים בבשר תאוה, ועשם זה הוסיף לפרש במשנה תורה (דברים שם), לבל רש"י ז"ל פי' לשדים זובחים, לשד הם זובחים, גם רגילים לזבוח, כלומר שהיו רגילים לזבוח במבריס על פני השדה, ובגרשה לפניט ממלת עוד (פסוק ו') ולדברנו הוא כפשוטו, ורשב"ם ז"ל פי' לשד הם וכו' ויש מהם שטועים לשעירים ולא לשמים, ונם זה מסייע לפרושנו כפי פשוטו של מקרא: ווכחו, מי שילמה, ויותר נראה שהן מנעלים ושב על והניחום, כי שחיטה כשרה בזר: אותם, חילו לומר וזבחו זבחי שלמי, ה' לשפשר לומר שיחטוט בחוץ, לבל תחלה יביאום אל ח"מ, עם זבחי שלמים, על כן חזר לומר אותם, כלומר חלה שהביאו אל פתח א"מ יזבחו שם: (ו) וזרק, התורה פרשה זריקה והקטרת חלבים, אע"פ שאמרה וזבחו זבחי שלמים, וכבר מפורש בפרשת ויקרא שבשלמים טעונין זריקת דם והקטר חלבים, לפי שמדבר על המקריב לא לבדר ולא לנדבה ותודה, חלה לחכול בשר, שגם זה דיבר בשאר שלמים: לריח ניחח, פרשנו למעלה (פרשה ח' ט') והודיע שבזבחין לשמים, אעפ"י שזוחט לאכול הבשר, הרי הוא ריח ניחוח לה', ומדבה שלום: (ז) ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים, לשדים, כמו ושעירים ירקדו שם (ישעי' י"ג כ"א), ושעיר

איהר שלאַכטפֿיה ניכט מעהר
דען וואַלדטייפֿעלן אפּפֿערן
מאַגען, דענען זיא פֿער-
בוהלטער וויזע נאַכהענגען
דיזען זאַלל איין עווינער גע-
זעטץ פֿיר אייערע נאַכקאָמ-
מען זיין: (ח) פֿערנער זאַללזט
דוא איהנען זאַגען, יעדער-
מאַן אוים דעם הויז ישר[א]ל,

אֶת־זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר
הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם
תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם לְדֹרֹתָם:
ח וַאֲלֵהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־
יגור

אָדער איין פֿרעמדער, דער

רש"י

כמו וזעירים ירקדום (ישעיה י"ג): (ח) אחר יעלה

תרגום אונקלוס

לְדַיְרֵיהוֹן: (ח) וּלְהוֹן תֵּימַר גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא דְיִתְגַּיְרוּן בֵּינֵיכוֹן

יָת דִּבְחֵיהוֹן לְשֵׁידִין דִּי אִנּוּן מְטַן בָּתְרֵיהוֹן קְיָם עָלַם תְּהֵי דָּא לְהוֹן

באור

על רעתו יקרא (שם ל"ד י"ד), וכן תרגם אונקלוס, לאכל יי"ע כתב, לטעות דמתילין לשידי, וחמר רמב"ע ז"ל שנקראו השדים כן בעבור שישתער הגוף הרואה אותם, והקדוש בעבור שירצו אותם המשוגעים כדמות שעירים, ומלת עוד תורה שכן היו ישראל עושים במצרים, ורמב"ן ז"ל התריך לדבר על ענין השדים, לאכל אין טוב לפשט הכתוב, ובמשך יקרא זה למעלה לפי שחמר לפני הס עובדים על פני השדה, ותחמר מה נכך ומה בין עובד על פני השדה, לו עובד בבית, לכן חמר ולא יובחו עוד את זבחיהם לשעירים, שכן הי' דרך העובדי' לשעירים וכו"ם (פסוק ה'): אשר הם זנים אחריהם, פי' רמב"ע ז"ל, כל מבקש אותם ומחזין בהם, הוא זונה מתחת אלהיו, שיחשוב כי הם מי שייטיב לו ירע תחן מהם הנכבד והגדול, וכל מי שנוטה אחר דבר רע מתאותו, נקרא זונה לחריו כמו ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם (במדבר ט"ו ל"ט), וכל הזונה אחר תאוותיו, זונה מלחריו, כמו הנמתם כל זונה ממך (תהלים ע"ג כ"ז), כאשה הזונה עם אחר בהתבתה אותו, וזונה מנעלה ושוכבת אותו: חקת עולם, פרשתיו (פרשה י"ו כ"ט): ואת להם, לפי שהי בעיני שנה התיר להם בשר תאוה, יחקת עולם אם על ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירי', גם על השוחט מוקדשין בחוץ, על כן אמר תהיה זאת להם: לדרתם, כפי הדורות, שכל זמן שהיו במקומו כמו בגילה וטוב ונבטין אחוזי מן בנאה לאסור, ויש דורות שהן שעת היתר הבמות: (ח) ואלהם האמר, כמו תחמר עוד, וכבותיו דרשיהו (פ' פרת חטאת): הגר בישראל, זה גר צדק, כי הגויים מקריבים בבמה לשמים, ולמעלה פרשנו (פרשה י"ו כ"ט): אשר יעלה עלה או זבח, למדו מכאן רבותינו על העלאה, שפיטו אחד בפנים והקטיר בחין חייב, וכן ח' אחד וח' מקט"ר שהיו חייבין, ועל דרך הפשט עכשיו מדבר על מוקדשין שאם העלה עולה או זבח בבמה בשעת איסור הבמות, חייב כרת משום שחוטי חוץ, לאכל זובח על פני השדה לשמים בשעת היתר הבמות אין בו כרת, כי לא נאסר רק במדבר ומטע, שחמרנו, ושוב בזה חולין למוקדשין, שמעינן שחתר בשר תאוה, יבאה וביאת שדה מכלל לאסור, ואיכו חייב אלא על מוקדשין לבדן כשחטן בבמה בשעת איסור הבמות. ובמה מקום מיוחד ונבדל לשחוט עליו, ויש בזה מלחקת תנאים (זבחים דף ק"ח ע"ב) יש אומרים אינו חייב עד שיעלה לגחש מזבח, ור' שמעון אומר משעלה העלה על הכתף או על הכלא חייב, ועליו אמר אשר יעלה עולה או זבח, והעלייה היא לשחוט ולגמרון דש ולהקטיר אימוריו, ועל כלן חייב

כאחרו

אחרי מות יז

תרגום אשכנזי קנז

גָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה
אוֹ־זָבַח: ט וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ
לַיהוָה וְנִכְרֵת הָאִישׁ הַהוּא
מֵעַמָּיו: י וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית
יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם
אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי
בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם
וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ:
כִּי

דער בייא איך זיך אויף־
האלט: דער אין גאנצעוואפ־
פער אדר אין מאהלאפפער
דאַרבריינגען: (ט) אונד ניכט
פאר דען איינגאנג דעז
שטיפטוצעלטז פיהרען ווירד,
אום עז דעם עוויגען צו עהרען
צוריכטען צו לאסען: דער־
זעלבע זאלל אויז זיינער
נאציאן אויזגעראטטעט
ווערדען: (י) אונד ווען איין
מאן אויז דעם הויז ישראל,
אדער איין פרעמדר, דער
בייא איך זיך אויפהאלט,
עטוואז בלוט אים: זא ווילל
איך מיינען צארן אויף דיא
בלוטעסגרע פערזאן לעגען,
דען

אונד זיא אויז איהרער נאציאן אויזראטטען:

תרגום אונקלוס

רש"י

בֵּינֵיכוֹן דִּי יַסִּיק עֲלְתָא אוֹ נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא: (ט) וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
לָא יַיְתִינִנֵּיהּ לְמֶעְבַּד יָתֵיהּ קֳדָם יְיָ
וְיִשְׁתֵּצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ: (י) וּגְבַר
גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרַיָּא דְיִתְגַּיְרוּן
בֵּינֵיכוֹן דִּי יֵכוֹל כָּל דָּמָא וְאֶתֶּן רוּגְזִי
מִגּוֹ עַמֵּיהּ:

יעלה עולה. לחיי' על המקטיר ליכריס בתוך כשוכט בתוך שחט שחט לחד והעלה מכירו שניהם חייבין: (ט) ונכרת. ורבו נכרת ויש נכרתין: (י) כל דם. לפי שנאמר בנפש יכפר יכול לא יהא חייב אלא על דם המיוקדשים ת"ל כל דם: ונתתי פני. פנאי אני פוכה מכל

אֲרֵי נַפְשָׁא דְּבִסְרָא הִיא וְאֶתֶּן יָתֵהּ
ארי

באור

כלומר למעלה אמר ישחט שור וגו' (פסוק ג') וכאן אמר עולה או זבח, אבל למעלה שהכתוב בחולין לא נאמר עולה וזבח: (י) ומן הגר הגר בתוכם, גר צדק, שאין התורות מוזהרין על הדם, ויש דעת יחיד בסנהדרין שנאמר להם הדם: כל דם, לפי שנאמר בנפש יכפר, יכול לא יהא חייב אלא על דם המיוקדשין, ת"ל כל דם, ומשנה תורה כשהתיר בשר חולין, מבורש רק את דמו לא תאכל וגו' (דברים י"ב כ"ג): פני, מלת פנים פרשנות בפני עצמה, ונקרית החלק יפה הנקוב פנים, שים בו משהו תומים המכהיגים את הנוף, וכן כתות מכהיגי הנפש נקלפים פנים, כמו החכמה והדעת והשכל והבינה, כמו את פני מבין תכאר (מצלי י"ז כ"ד), ירחתו על פניכם (שמות כ' י"ז), ורבים כאלה וכן ההבנה העליונה שהיא בחכמה בתבונה ובדעת נקרא פנים, כי כל דרכיו משפט, הכל כפי שירת החכמה, וכאשר ונתתי פני, כלומר ונתתי בה משפטי הנדק, ופירש והכרתי אותה מקרב עמה, כלומר לא

יא כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר: יג עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם: יג וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר

(יא) רען דער לעבענוגייזט אללעז פליישעז (אדער דאז פערזאהנליכע דער לעבנדיגן געשאפפע), איזט אים בלוט: איך האבע דאר־ער פער־ארדנעט, דאם עז פיר אייך אויף רען אל־טאר קאמטען זאלל, אויף אייערע לעבענז־גייזטער (דאז הייסט אויף אייערע פערזאן) צו פער־זאהנען: רען דאז בלוט איזט עז, וועלכעז פיר רען לעבענז־גייזט (דאז הייסט, פיר דיא פערזאן) פערזאהנט: (יג) דארום האבע איך צו רען קינדערן ישראל'ז געזאגט, קיינע פערזאן פאן אייך זאלל בלוט עסען: אויך דער פרעמדע, דער זיך בייא אייך אויפהאלט, זאלל קיין בלוט עסען: (יג) יערערמאן פאן רען קינדערן ישראל'ז, אדער אין פרעמדער, וועלכער הגר

מכל עסקי ושפק בו: (יא) כי נפש הבשר. כל בריה נדם היא תלויה ליפיכך נתתיו על המזבח לכפר על נפש החדש תבא נפש ותכפר על הנפש: (יב) כל נפש מכם. להזהיר עַל נַפְשָׁא מְכַפַּר: (יג) עַל כֵּן אֲמָרִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֱנָשׁ מִנְּכוֹן לָא יֵיכוֹל דָּמָא וְגִיּוֹרָא דְיִתְגַּיַּרוּן בֵּינֵיכוֹן לָא יֵיכוֹל דָּם: (יג) וְגַבַר גַּבַר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרַיָּא

(יא) אֲרֵי נַפְשָׁא בִּשְׂרָא בְּדָמָא הִיא וַאֲנָא יְהַבְתֵּיהּ לְכוֹן עַל מַדְבְּחָא לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתֵיכוֹן אֲרֵי דָמָא הוּא

באור

יפקח ממצפט תכמתי: (יא) כי נפש הבשר בדם, נח נלמדנו למה חייב כרת האוכל דם, שהם תאמר שהוא דבר נתעב וטמא, למה יותן על מזבח ה' הטהור, על כן כי' שהדם בעבור מנחל, שהשרו בחכילה לפי שנפש כל בשר בדם היא, הן נפש היא הן נפש בהמה ועוף, כלומר התחברות הנפש עם הבשר הוא על ידי הדם, שהו תפעל נפש כל מין ומין, שמכח הנפש יתנועע הדם תנועתו ויחיה את הבשר, וכן יש בדם חלקים דקים לתין מספר ממינים שונים המתפעלים מכחות הנפש הרצונות, ודם כל בעל חי משונה מדם בעל חי ממין לחר, כפי ערך נפשו הנטועה בו, שתפעל בדמו פעולות הנרמות למין זו, ולכן חמרתיו ליסרחל בחכילה, וכמו שחפרש (פסוק י"ד): ואני, כלומר חני ה' שהן לחר יחר חקיתי ומשפטי: נתתיו לכם על המזבח, נזרתי שיזרק למענכם על המזבח: לכפר על נפשותיכם, זהו כי', לכם, כלומר להיות כפרה על נפשותיכם, על חטאי נפש החדש מכם: כי הדם הוא בנפש יכפר, בעבור הנפש שהיתה קשורה בו יכפר על הנפש שחטאה, וכמו' רחב"ע ז"ל בנפש הוא בו יכפר והטעם נפש תחת נפש, וי"ח כמו על נפשותיכם ותין לו טעם תחר שתאמר על נפשותיכם, וזה כדברינו, רק מה שחמר בנפש הוא בו, דעתו הוא בו בעודו חי, גם כי'

אחרי מות יז

הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר: יד כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא

ואמר

תרגום אשכנזי קנח

וועל כער בייא איהנען זיך אויפהאלט, דער איין ווילד פרעט, עז זייא איין טהיר, אדער איינען פאגל, פאנגט וועל כעז געגעסען ווערדען זאלל: (יד) מוס דאז כלוט דאפאן אויזלויפען לאסען, אונד טיט ערדע בערעקן: (יד) רעז דאז

מיט רעם לעבענזגייזטע פערבונדנע בלוט איזט דאז פערזאנליכע אללעז לעבענדיגען פלייישעז:

איך

תרגום אונקלוס

דִּי יִתְגַּרוּן בֵּינֵיכוֹן דִּי יְצוּד צַיְדָא חַיְתָא אוֹ עוֹפָא דִּי מִתְאֲכַל וְיֵשׁוֹד יַת דְּמֵיהּ וִיכַסְּיֵנֵיהּ בְּעַפְרָא: (יד) אֲרֵי נַפְשׁ כָּל בִּשְׂרָא דְּמֵיהּ בְּנַפְשֵׁיהּ הוּא

ואמרית

רש"י

גדולים על הקטנים: (יג) אשר יצוד· לפי שלא כיד· לווזין ותרנגולים מכין ת"ל כיד מ"מ אם כן למה נאמר אשר יצוד שלא יאכל בשר שלא בהזמנה וזאת תורת לטמאים: (יד) דמו בנפשו הוא. דמו הוא לו במקום הנפש שהנפש תלויה בו: כי נפש כל בשר דמו הוא· הנפש היא הדם

באור

ל"פ כי נפש הבשר, שכל בריה בדם היא תלויה, ולפיכך נתתיו לכפר על נפש האדם, הנה נפש ותכפר על הנפש: (יב) על כן אמרתי, משעם זה לפרתי כל דם לבני ישראל, לפי שהיתה הנפש קשורה בו לא בעבור שקרב על המזבח שא"כ לא יאסר בחולין, או שלא בחולין רק מפיכן הקרבן לגבי המזבח, כמו תכויר שלא יהיו בשר כשר ושו, אבל לאסורו מפני שנפש הבשר בדם היא, ולכן נאסר כל דם בהמה חיה ועוף, שהן כלן מן היתרן, וכת"ס (בפרק י"ג): והגר, גר נדק שקבל תורה ומצוה: (יג) ומן הגר הגר בתוכם, גם זה גר צדק: יצוד, דבר הכתוב בהווה שדרך חיה ועוף להיות נטולים, גם העוסק לווזין ותרנגולי' מצוית חייב בכפוי הדם, וכמו שלמדו רבותינו בת"כ: חיה, לפי"ש שבהמה נקראת חיה, וכמו שכתוב (לעיל י"ח כ"), ואם כן תאמר דבר הכתוב בהווה, והוא הדין בהמה, וכמו שרבינו לווזין ותרנגולים, לפי פשוטו לא היה כאן בהמה בכלל חיה הי' הכתוב אומר בהמה ועוף, כי גם חיה בכלל בהמה וכמ"ש (שם שם) שבכל המקומות במקרא שמזכיר חיה לעוף אין בהמה בכלל, וכן קבלו רבותינו אחין כפוי דם טהג בהמה, ובגמרא (חולין דף פ"ו ע"א) למדו כן מקרא על היתרן תשפכנו כמים, מה מים אינו נדיך כפוי, אף דם בהמה אינו נדיך כפוי: ושפך את דמו, כי לם המיתם נחן, והדם אותת אינו נדיך לכפות אותו, שהרי הבשר לאכול מצוה נבלה, שלא שלך אותו הי, והוא ישפוך את דמו בשחיטה כשרה, ואז יכסנה דמו בעפר, ולכן חבר בעל הטעמים ושפך את דמו עם וכסהו בעפר: וכסהו בעפר, פי' רשב"ם ז"ל כי אז לא יהיה ריחו לאכילה, ואין זה נכון, שאם כן גם דם בהמה יתחייב כפוי, ורלב"ג ז"ל לאמר שנוה לכפות כל דם שאינו קרב לגבי מזבח, שלא יקבוק הרוחה ברוחותו והוא דם נבי ואינו לו שוק כי זבח מזבח נע"ז, ולא ילעתי למה יקבוק זאת, ויודע שהן מותרין לאכילה ונריכין להשחט, ויותר יש נדלות על זה כשאילה דם שור לו שה, רק אין נמו לחפש אחר טעמי המצות, אם אין להם עסק להבנת פשט המקרא: (יד) כי נפש כל בשר, בין בהמה בין חיה ועוף דמו בנפשו הוא, כי לפי שאמר למעלה כי נפש הבשר בדם היא, ופרשנו שהנפש תפעל בדם היו כל פעולותיה, אמת תאמר בנלות הנפש אין הדם כלום, כמו אדם שיש בנית בנלותו אין בנית אות ממנו, והכל אקד אם יש בנית בדם או בשאר, לכן אמר כי נפש

אחרי מות יז

וְאֶמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל־
בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־
בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא כָּל־אֹכְלָיו יִכָּרֵת׃
טו וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה
וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס
כגדיו

תרגום אשכנזי

איך האָבע צו דען קינדערן ישראל׳ן געזאָגט, איהר זאָלט דאָז בלוט פֿאָן קיינעם לעבענדיגען פֿליישע עסען: דען דער לעבענדיגייט (אָדער דאָז פערזאָנל׳יכע) אַלע׳ס לעבענדיגען פֿליישעז, איזט אייגנז מיט זיינעם בלוטע, וואר עז איסט, זאָלל אויז געראָטטעט ווערדען:

(טו) יעדע פערזאָן, אייז אייגהיימישער אָדער פֿרעמדער, דער פֿאָן אייגם געפֿאַללענעז אָדער צערריסענגען פֿיה עסען־וועירד: זאָלל

ר ש׳ י

הדם׳ דם ובשר לשון זכר׳ נפש ל׳ נקבה:
(טו) לשון תאכל נבלה וטרפה׳ נבלת עוף טהור דבר הכתוב אחין לה טומאה חלה בטעה מנבלעת בבית הבליעה ולמדך כאן שמטמאה במכילתה ואינה מטמאה במגע וטרפה האמור כאן לא נכתב אלא לדרוש וכן שניהו יכול תהא נבלת

תרגום אונקלוס

וַאֲמָרִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בִּשְׂרָא
לָא תֵיכְלוּן אֲרֵי נַפְשׁ כָּל בִּשְׂרָא דְּמֵיהּ
הִיא כָּל דְּיֵכְלֵיהּ יִשְׁתֵּיצֵי׃ (טו) וְכָל
אֱנָשׁ דְּיֵיכוֹל נְבֵילָא וּתְבִירָא בְּיַצְבָּא
וּבְגִיּוֹרָא וְיַצַּבַּע לְבוּשׁוֹהִי

באור

כל בשר דמו בנפשו הוא, כלומר דם הוא לבדו טהר שתוכל הנפש להתקשר עמו, כי דמו בנפשו הוא, שים בדם חלקים דקים המתפעלים מכחות הנפש ושחרים לפעולותיה, ואם אין שם חלק קשר בין הנפש והגוף, ובעבור חלה החלקים שהן בדם הכנה לפעולת הנפש, והם נאחרים בו בגלות הנפש, לאחרתי לבני ישראל בעלי הנפשות היקרות שהבדלתי מכל העמים להיות לי, דם כל בשר לא תאכלו, לפיכך ממיתין קרבין לנגעי מוכה: כי נפש כל בשר דמו הוא, בין נפש הדם, בין נפש הנע״ח היא הדם, כלומר שפועלת בגוף כל אחד כפי תכונת דמו וחלקיו, ולכן כל לוכליו יכרת, לפי שמערב חלקי דם הפחותים מאד עם חלקי דמו הנכבדים ויתקלקל בפעולות נפשו, כי נפש החדש ממעל, והיא נאמת חיים, וכשתתקרה בגוף בעלת נפש, כלומר ויפח באפיו נשמת חיים (בראשית ב׳ ו׳), ואקריו ויהי האדם לנפש חיה, ונפש הבהמה מלמטה, כלומר אלא שנברא רק לתשמישי האדם, ואין בכחה לפעול פעולת אדם נבדל ובשכל וכדעת שהים, כאמרו תונח החלן נפש חיה למיכה (שם ז׳ כ״ה), וכאמרו (לעיל ב׳ ז׳). ולולי מעשם זה נוח שיכפר דמן בעפר, להרחות שחלקים וחלקי בעפר׳ ומשכטי ה׳ אמת כדקו יחדיו, שעל כן דם אדם שותר מן התורה, אחין בו טעם זה לאחרו, וכן דם דגים שותר, לפי שנאמר עליהן בכלל ישרצו המים, ואין דמן כדם שאר הנע״ח לפעולות נפש נמדות, וכמ״ש (לעיל י״ח כ׳), ולכן אינו מצחית דם אדם החוכלו, כן נראה בעיני: (טו) וכל נפש, לולי נסמיך לכאן, לפי שכשנכרת על הדם, הודיע טעם הדבר שלא מפני טומאה נאמר, שהרי החוכל דם שחוטה בטוג אינו טמא, ואינו חכל בטגגה נבלה או טריפה הקלה, נריך טבילה וכבוס בגדים, ואם לא ישהר וחכל קדש או נכנס למקדש חייב כרת, וכל שכן בטוג בטומאה חמורה: נבלה וטרפה, אין לפרש שאינו טמא עד שיאכל ממנה, שהרי מפורש להלן שמטמאה במגע, ואם תתעקש שבמגע אינו מטמא בגדים, יאמר עמך כי מפורש והבוצע לת נבלתה יכבס בגדיו ושמא עד הערב (לעיל י״ז ז׳), ושוד שאם כן

בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעֶרֶב וְטָהֵר: טז וְאִם לֹא יְכַבֵּס
וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: פ
יח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה

אלהיכם

קינדערן ישראל'ס, אונד זאגע איהנען איך, דער עוויגע,

תרגום אשכנזי קנה

זאלל זיינע קלײדער וואשען,
זיך באדען, אונד ביז אוף
אבענד אונריין זיין, הערנאך
איזט ער ריין: (טז) וואשט
ער אבער זיינע קלײדער ניכט,
אדער באדעט זיך ניכט: זא
האט ער פיר זיינע מיסטהאט
צו ביסען:

יח (א) רעד עוויגע שפראך
צו משה, וויא
פאלגט: (ב) רעדע מיט דען
אייער

תרגום אונקלוס

לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְּמַיָּא וְיֵהֵי מְסָאַב עַד
רְמְשָׁא וְיִדְכֵּי: (טו) וְאִם לָא יְצַבַּע
וּבְשָׂרֵיהּ לָא יַסְחֵי וְיִקְבֶּל חוֹבֵיהּ:
יח (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(ב) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵימַר לְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן

רש"י

מכלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה ת"ל טרפה מי שיש במיטו טרפה יכול עוף טמא שאין במיטו טרפה: (טו) וכבס בגדיו. אם יאכל קדש או יכנס למקדש חייב על טומאה זו ככל שאר טומאות: ובשרו לא ירחץ וכבס עוכו"ם על רקיקת גופו עגום כרת ועל כבוש בגדים במלקות:

יח (ב) אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני אנכי ה' אלהיך וקבלתם עליכם

באור

בגר נאמר למעלה והלומל מבגלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב (שם שם), לכל האמת כדברי רבותינו שהכתוב הזה כולל בגלת עוף טהור לפי שאינו מטמא במגע, שיטמא בבית הבליעה, בגלי מגע והיכט, וכגון שתאכו לו חגרו בפיו, ולעולם הכתוב כולל גם הלומל בגלת בהמה טהורה וטמאה, ומדבר כדרך הלומלים שבועג וכועס מה שהוא לומל וכטמא במגע ובמשא לטמא בגדים, וכמו שכתבנו שם בשם רמב"ן ז"ל, וזכר טרפה שלמדים בשחיטה לאכילה, וכשאה דין טומלתה שוה לכשרה בשאה, וכן בגלת בהמה טמאה שלמדה בשחיטה יוכלה בשחיטה מידי בגלה, ולפעת רבותינו נכתב טרפה ללמדנו שאין בגלת עוף טמא מטמא בבית הבליעה: באורה, בין שתהיה בין הלומרת, מבני ישראל עצמן, וכמו שפרשנו (לעיל ט"ו ד"ט): ובגר, גר נדק, לכל גר תושב שאינו מקבל ברית אין לו דין זה, ואעפ"י שלא נאמר כאן לשאר יגור בתוככם, אין לטעות, לפי שבפילוש התירה תורה בגלה וטרפה באכילה לגר תושב, שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה (דברים י"ד ד"כ), ואיך יטמא עוף ובגדים, ועוד שהעניין מחזר למעלה בלאמרו וכל נפש אשר תאכל, ואחר שלפכיו לאמר ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אין נוהג לבטל, וכללו בגלת שרץ ונבר, לכל בת"כ לאמר ואין גר יכול לפילו גר תושב, ת"ל לוגרו מה לוגרו בן ברית אף גר בן ברית, והי' שולה על דעתם לומר כן לפי שלא נאמר הגר בתוככם, וזה חזוק לדברנו (לעיל ט"ו ד"ט): (טו) יכבס בגדיו: ונשא עוגו, אם אכל קדש או ככנס למקדש חייב כרת על טומלה זו ככל שאר הטומלות, ולאמרו רבותינו על רקיקת גופו בכרת, ועל כבוש בגדיו במלקות: עוגו, פרשנוהו (לעיל ט"ו כ"ח), לפי שאין עבירה זו דומה לבא על הערוה או לאכול חיסור שיגרו תקפו, שהן החטאים שדרכי יצר הלב, וזו לפי שעבר שלא שיקל במחשבתו בקדש ובמקדש, לכן נקרלת עון, וכן פרשנו (לעיל ה' י"ז):

תרגום אשכנזי

אחרי מות יח

אייער נאָטט (בעפֿעהלע אייך
דיזעז) : (ג) איהר זאָלט
ניכט זאָ טהון , ווי אים
לאַנדע מצרים געשיהט , ווָאָ
איהר געוואָהנט האַבט : אויך
ניכט זאָ , ווי אים לאַנדע
כנען געשיהט , ווָאָהין איך
אייך פֿיהרען ווערדע : נאָך
אייהרען געזעטצען זאָלט איהר
ניכט

אֱלֹהֵיכֶם : ג כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־
מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא
תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־כְּנַעַן
אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה
לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא
תלכו

דש"י

מלכותי מעתה קבלו גזרותי . ר' לומר גלוי
וידוע לפניו שכופין לגתך בעריות בימי עזרא
(עזרא ט') לפיכך בא עליהם בגזרה אני ה'
אלהיכם דעו מי גוזר עליכם דיין לפרע וכאיזו
לשלם שכר : כמעשה ארץ מצרים . מגיד
מעשיהם של מצריים ושל כנעניים שקולקלו
מכל התורות ולותו מקום שיצאו ד' ישראל
שקולקל מן הכל : לפני אני מביא אתכם שמה .
מגיד אחרון עתיד שכבשו ישראל שקולקלו יותר מכולם : ובחוקותיהם לא תלכו . מה
הניח הכתוב שלא אמר אלא או נימוסות שלהן דברים החקוקים להם כגון טרטיות
ואיצטדיאות

תרגום אונקלוס

אֱלָהֲכוֹן : (ג) כְּעוֹבְדֵי עַמָּא דְאַרְעָא
דְמִצְרַיִם דִי וְתֵבְתּוּן בָּהּ לָא תַעְבְּדוּן
וּכְעוֹבְדֵי עַמָּא דְאַרְעָא דִכְנָעַן דִי אֲנָא
טָעֵיל יָתְכוֹן לְתַמָּן לָא תַעְבְּדוּן
וּבְגִימוֹסֵיהוֹן לָא תהכון

באור

יח (ב) אני ה' אלהיכם , לכי המנוה , הוא ה' המצוי המחויב הנשגב משקול דעת כ
הנמנעים , שהייתי לכם לשהיים בייחוד , כי הגדלתי לתתכם מכל העמים להיות לי ,
לשמור משפטי וחקתי לת הודעתים לכל גוי , ועליכם לקבל , כי החקים האלה יוצאים מני
מחקקתי חקים לשמים ולארץ , וחקקתי תורת האדם , ואני חקקתי לכם החקים שתהנהנ
כי רובי הערוות חקי עליון הם , חין לדעת כודם , וחין לנקש טעמם שת לבני ה' אלהיכם הנוה
לותם חין להרהר לתריהם : (ג) כמעשה ארץ מצרים , מלת מעשה טפל על כלל מעשה נמי
לדם , לת על חקי המדינה שגזרו עליהן מלכי הארץ ושופטיה , והיו מעשה לכאן מגרש
מקולקלים מלה יותר משאר לומות , הולכים לחרי ההבל ועושים רשות שחינן מפורשים נתור
בחזהלות מיוחדות , כי לת אמר כל מה שעשו המצריים , שהרי כשתו כשים והולידו בנים , ונש
בתים וכטעו גטות , ואלה לת אמר הכתוב ליעשה , לפי שחינן מעשה מצריים בייחוד , ולת מעש
ארץ כנען לנהן , שת מעשה כל בני חדם , ובת"כ לתמרו יטול לת יבנו בניינים ולת יטעו כטיעת
כומתם , ת"ל ובחוקותיהם לת תלכו לת למרתי שת בחקים החקוקים להם ולחבותיהם ולחמ
לבותיהם , ומה היו עושים הלום נוצח לחים וכו' : ישבתם בה , לת שאני מרחיק חתכ
מהבלי מצריים וכנען לבד , ומשתר לכם ללמוד ולעשות הבלי שאר העמים , שת לבן לני מזה
מצריים לפי שיצאתם מה והורגלתם במעשיהם , ולבן לני מזכיר כנען , לפי שאני מביח חתכ
שמה שת תלמדו לעשות כמעשיהם : ובחקותיהם לא תלכו , מלת חק בתרגומו , וכן בחוקותי
הגלמר כתן , דברים שחקקו מדור דור במצריים לוך יעבדו לשהיהם , וחקי המשפט שבמדי
שכל יושבי המדינה חייבין לעבות בהם , חתם לת תלכו בחקות הללו לפיכך לבכם לשמים , כו
לם חקקו להם שהשכל לשקץ ילבם נגד לדום , לו ידוק , לו עשוי בתמונה ידועה , ל
תקוקיו לכם כתוק הזה לשמים , ובת"כ לתמרו ובחוקותיהם לת תלכו , וכי מה הניח הכתו

אחרי מות ית

תֵּלֵכוּ׃ ד אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ
וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ה וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם
אני

תרגום אשכנזי קנו

נעמט וואנדעלן׃ (ד) מיינע
רעכטע זאלט איהר אויס-
איבען, אונד מיינע נעזעצע
זאלט איהר בעאכאכטען,
דערנאך אייערן לעבענס-
וואנדעל אייגצוריכטען׃ איך
בין דער עוויגע אייער גאטט!
(ה) בעאכאכטעט מיינע גע-
זעצע אונד מיינע רעכטע,
דורך דיא דער מענש, וועלכער
איך

ער זיא אויזאיבט, עוויגעו לעבען ערהאלט׃

תרגום אונקלוס

תְּהֹון׃ (ד) יָת דִּינַי תַּעְבְּדוּן וְיָת
קְיָמַי תִּטְּרוּן לְמֵיהַךְ בְּהוֹן אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲכוֹן׃ (ה) וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַי וְיָת
דִּינַי דְּיַעְבַּד יָתְהוֹן אֱנָשָׁא וְיֶחֱי בְּהוֹן
בחיי

רש"י

ותנחדיאות ר' מאיר אומר לפי שרבי הלמוד
מביאן תכמים׃ (ד) את משפטי תעשו׃ לפי
דברים התמורים בתורה במשפט אחד לפי
נאמרו היו כדאי לשומרן׃ ואת חקותי תשמרו׃
דברים שאין נזרת תאלך אומר ככתב שניתן עליהם
למה נאמרו לשומרן ולשמות השוב משיבין עליהן
כגון לכילת חזיר ולביאת שעטנז וטהרת מי
קטאת לכך נאמר לפי ה' גזרתי עליכם לי אתה
רשאי ליפטר׃ ללכת בהם׃ אל תפטר מתוכם
מכאת התורות׃ (ה) ושמרתם את חוקתי וגו'׃ לדרכות אחר הקדוקי תכרתם אחת פרט הכתוב
בהם׃ ד"א ליתן אמיר׳ ועשייה לחוקים ושמירה למשפטי׳, למי אחת ניתן אחת עשייה
למשפטים ושמירה לחקים׃ וחי בהם׃ לעה"ב אחת תאמר לשולם
הזה

באור

אחת אמרו והלא כבר נאמר לא ימלט בך מעביר בנו ובתו באש וגו' אחת אחת תלמד בניאומות אחת
מהמרי החקוקין להם (כלו' הניאומות משמו תוק לכל יושבי תרבם אילמו בהם) כגון תיאטרלין
וקרקסאות, והם מיני נחוק הידועים, שיעשו ביום לידת לכבוד עבודתם, וכל אלו לא תלמדו
בהם ולפילו לשמוע, וזה כדכתיב: (ד) את משפטי תעשו, כל משפט בנוי על יסודות
קטנות, ויש משפטים בכל מדינה, אבל יסודות המשפט מקולקלין, אבל משפטי הם יסודתן
דרכי הצדק, ועל פיהן תכין משפטיו, על זה כתוב בנדק תשפיט עמיתך (לקמן י"ט ט"ו), וכתיב
משפט בעו"ה, ואומר משפטי ה' אמת נדקו יחדו (תהלים י"ט י'), עליהן נטיין כל הדינין
והעונשין שבתורה וכן כל משפטי בני אדם, אם משפט העבד ומשפט השמה ומשפטי הנזקין
והריטות, ועל דרך כלל כל מעשה שיש בשפיט עליו כדאי אם לעשות, תעשו כמשפטי, אם
משפטי לחני בדבר הוא משפט נדק, וכן תעשה, אם כנגד מעשה לחן עשיים וכנען,
הרי שופטים על מעשיהם וטוענים להם כפי השעלה על רוחם: ואת חקתי, חקי הצדק שנות
עליהן הקב"ה לבני ישראל, כגון חקת שבת ומעדי' ועבודת יום"כ ומילה וכדומה להן, הכל בשיעדו
ונקבב יהוע, תשמרו בלבבכם לפלות להם, כי חקים ומשפטים כוללים כל מצות התורה
וכשמרו ומי גזר גדול ממך לי חקים ומשפטים נדיקים ככל התורה הזאת (דברים ד' ח'), ולפי
נדיקים: אני ה' אלהיכם, דעו מי המצוה, תני ר' שלהיכם, וכשו שפרשתי: (ה) ושמרתם
את חקתי ואת משפטי, למעלה אמר עשייה אבל משפט, ושמירה לחקים, ועכשיו גזם
שמירה על שתיהן ועשייה על שתיהן, כי המשמרים היא בלב, כמו שאתה אומר את הדבר (נחמיה
ל"ו י"ח), וזהו התלמוד ובתיבת הדברים על לב שעליהן אתה אתה והיו הדברים האלה אשר אנכי
מצוך היום על לבבך (דברים ו' ו'), ועל ידי כן יבוא הלב ויקל לו לעשות כתלמודו, כי לא
העדה

תרגום אשכנזי

אַנִי יְהוָה׃ ששי ס וְאִישׁ אִישׁ
אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא
תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי

יהוה

איך דער עוויגע (פֿערוויגער דיוען)! (ו) ניאמאַנד זאָלל
אייגער בלוטפֿערוואַנדטען
פֿערואָן, אויהרע בלאָסע
אויפֿצודעקען, זיך נאָהען:
איך

רש"י

יהוה והלא סופו הוא מת: אני ה'. נאמן
למלם שכר: (ו) לא תקרבו. להזהיר הנקבה
כזכר לכך נאמר לא: אני ה'. נאמן
למלם שכר: (ו) ערות אביך. זו אשת
אביך. או יכול הלא כבמשמע נאמר
כאן ערות אביך ונאמר להלן ערות אביו
גלה מה להלן אשת אביו אף כאן אשת אביו.

תרגום אונקלוס

כְּחַיֵּי עַלְמָא אֲנָא יְיָ׃ (ו) גְּבַר גְּבַר
לְכָל קָרִיב בְּשַׂרֵיהּ לָא תְקָרְבוּן לְגַלָּאָה
עֶרְיָא אֲנָא יי

וערות

באור

המדרש עיקר שלח המעם' וחכו"ז שאמר תאר יעשה לותן החלם וחי בהם, וכת"כ תשמרו זו המשפט
לעשות בהם זה המעשה, האדם, בשמת החלם עולה למעלה, והנוף ימשיכנו למטה, ולם
יסר מכל עניני הנוף כעלי וכים ימות בעה"ו, ולם יכהג כבהמות בלי דעת יכריח בפעו מלוך
החיים העליונים, ועל ידי החקים והמשפטים הללו יוכל לפלם לורחותיו בחכמה, ויחיה
בעה"ז ובעה"ב, וחכו תאר יעשה לותם החלם וחי בהם, ולונקלוס ז"ל תרגם וחי בהם, ויפי
בהן לעלמת דלתי, מסביס למה שפרשנו, וכמו שבניבו (תהות פ"ו) גדולה תורה שהיא טוהנת
קייס לעושיה בעה"ז ובעה"ב, ובתרגום בפרושנו שם: אני ה', תאר מאתי הכל, לי ילה
לומר שהחייס קשורים עם משפטי וחקתי: (ו) איש איש, לאמרו לבנותינו שהוא כלל, ערות
לביך וערות לאך ונו' פרט, כלל ופרט יש בכלל שלא מה שים בפרט, כלומר לא נאסר הדבר
לשקול הדעת לאסור עוד לאחרות שהיו מפורשים בפרשה מכח ק"ו ובנדון, יש לך שלא מה
שבפרט, ומניח שם משלים לאך הייתי דן מבנדון להרבות ערוות, לכל לפי שהוא מדה בתורה
כלל ופרט יש בכלל שלא מה שבפרט, ידענו שהיו להוסיף גם אחת על המפורש בכתוב, ולבן
כתבה תורה הכלל והפרט, יש מן הערוות שהן שאר בשרו כמו הלם והלחות והבת וכיולא, ויש
מהן שהיו שאר בשרו רק לפורות בעבור בעליהן שהן שאר בשרו כמו כלתו ואשת אחיו, ויש מהן
שפסורות בעבור שהנקבות שאר זו לזו כמו אשה וכתה ואחי אחיות, ועל כלן לאמר בכלל זה לא
תגיע אל כל שאר בשרו לא תקרבו ונו', ואחריו בא הפרט ללמדנו להיו מכל מין הן שאר, והן
בכלל שלא מה שבפרט כמו שאמרנו. ויש מן הערוות שהיו שאר בשרו כך, כמו אשת אחיו ודוד
זכר ונקבה, והיו בכלל לים לים אל כל שאר בשרו, לפי שלא הוצרכו למדת כלל ופרט, שהיו
להוסיף עליהן במדת ק"ו ומשקול הדעת כמו בערוות שאר בשר: שאר בשרו, לדעתי מלת
שאר כגוף הן שארית, והטעם האדם לעצמו כמו העיקר, וכני משפחתו שהם מעצמו ובשרו,
שארית בשרו הם, שהתוו כלם מעצם אחד, וכן לדעתי פי' הגם לחם יאכל תת חם יהיו שאר
לעמו, שהיו טעם כפול, שלא הלחם עיקר, וכל המעודה שאר, כי הבשר והלפת ושאר
המאכלים שארית המעודה הם: תקרבו, כמו לשכיבה, וכן ותקרב אל הגביאה (ישע"ח
ג'), וקרוב למלת אל תגעו אל האשה (שמות י"ט ט"ו), כן פי' רשב"ם ז"ל, וכאן הוא, שלא לפי
שאומר לא תקרבו לגלות ערוה, למדנו מכאים שאסור גם על קריבה המביאה לידי גלוי ערוה,
והיא שכיבה בקרוב בשר, כי תקרבו הכל במשמע: ערוה, שרשו ערה, ובפי' ערות הארץ
בחתם לרחות (בראשית מ"ב י"ב), פי' רש"י ז"ל גלוי הארץ, מהיכן היה בוחה להבחם, כמו
את מקורה הערה, וכמו ערום וערייה (יחזקאל ט"ז ז'), וכן כל ערוה שנמקרת לשון גלוי, וכן
בשתו ז"ל שכל גופות האדם הוא לשון גלוי, שהרי קלתן לשון שפיכה, כמו ותער כדה (בראשית

יְהוָֹה׃ ס ז עֶרְוַת אָבִיךָ
וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה אִמְּךָ
הִוא לֹא תְגַלֵּה עֶרְוָתָהּ׃ ס
ח עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה
ערות

תרגום אשכנזי קנז

איך דער עווינע (פֿערכישע דיזעו)! (ז) דוא זאָללוט דיא בלאָסע דיינעז פֿאָטערז (דאָז היסט), דיא בלאָסע דיינער מוטטער ניכט אויפֿדעקען: זיא איזט דיינע מוטטער, דוא זאָללוט איהרע בלאָסע ניכט אויפֿדעקען: (ח) דוא זאָללוט דיא בלאָסע דיינער שוועסטער ניכט אויפֿדעקען: עז

תרגום אונקלוס

ו: (ו) עֶרְיַת אֲבוּךְ וְעֶרְיַת אִמָּךְ לָא
תְגַלֵּי אִמָּךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתַהּ׃
(ח) עֶרְיַת אִתַּת אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי
ערית

רש"י

ועורות אמך. להניח לאמו אחיכו תחת לכיך׃
(ח) ערות אשת אביך. לרבו׳ לכתר מיתה׃
נת

באור

ד"ך"), ויערו את הלרון (ד"ה ב'ך'ד' י"ח), לכל שם דבר ערוה בכל המקרא לדעתו לשון גלוי, לכל לא ידעתי לך כופל על לותו המקום המכוסה לש ון גלוי? ועוד הכתוב לומר לגלות ערוה? לכל דלכ"ע ז"ל לומר ערוה דבר מגונה, נחשב לריך לה תכסות, ועל ערות הלרן פי' נעבור היות המנהג להסתיר הערוה שהוא דבר מגונה על כן לומר על דרך משל, לו נעבור היות הערוה נסתרת כך לת בלים לרלות סוד הלרן, ולדבריו לין ערוה גלוי לש שם דבר לאותו המקום, ולדעתי כל לשון ערוה וערוה הורלתן שוה, וכלם ל' שפיכה, ולכן הלינרים שבאדם שלין משמשים רק למשכך, שהן הנקנים התחתונים שבאים ושהם נקרלים ערוה, ולין דומים לנקבי הפה והלף והלזן, שנטועים באדם לתשמישים לחרים, ללכול ולשתות ולדבר, ולשלוף רוח ולהריח ולשמוע, לכל התחתונים שלין לש למשכך, נקרלים ערוה על שם תשמישן, ולפי שים שתי מקומות לתשמיש זה, כשאמרה תורה לש תקרבו לגלות ערוה, מזהיר על כדרכה ועל שלש כדרכה, ומלת ערוה על כל לחת מהן, כמו שקבלו רבותיכו ז"ל, ושם תפקפק לומר שהוא הכתוב מדבר לבד בנדרכה, כבר סיכוהו רז"ל עוד למקרא לש תשכב משכבי לשה וכמו שלמרנו שם, ועוד לפרש בעז"ה (לקמן ד' י"ח): אני ה', המלוה זאת: (ז) ערות אביך, ים מדבותיכו לומרים כמשמעו, וכן ערות לחי לכיך שיתחייב בעוגג שתים, ויש לומרים ערות לכיך עביטו לשת לכיך, וכן פי' רש"י ז"ל ערות לכיך זו לשת לכיך, לו ליטו לש כמשמעו נלמר כלן ערות לכיך ונלמר להלן ערות לכיו גלה, מה להלן לשת לכיו ללף כלן ערות לכיו, וערות לשת לכיך לש תגלה לרבות לאחר מיתת לכיו, ולמר רשב"ן ז"ל שוה נלמת כפי משמעות הכתוב, ויפה דבר שכוונותיו יש בפרשה, שתלה התרפה בבעלה כאלו ערות לכיך היא, ערות לכיך היא, וכל שכן שמכיו כן על לשת לכיו ערות לכיו גלה, לכל כפי הפשט ילדה שעיקר הכתוב הוא להזהיר על משכב הלש, ונם ערות לכיך על הלש, וזכר לנ ולש, לפי שלין בכל העריות הנשואות שפוגם בביתו לשרו כי לש זו לבד, כי לשת הלב ולשת דודו וכלתו לשת הלש, לילן שלרו, לבד משכב לש שהיה והוא שלרו, ולש לשת לחיו ולשת דודו לסורל בעבור ערות הלש והדוד, כל שכן משכב הלש שמלבד שהיה ערוה כוסף עוד שהיה ערות לכיו, ולפי שהזהירה על הלש, חזר ופירש לכיך היא לש תגלה ערותה, ומשכ"ן ז"ל פי' ג"כ כפי פשט זה קרוב לדברי, ולילן לנו לומר ערות לכיך על הנקבה המוכנת עם לכיך, וערות לכיך על הזכר הבא על לחו, ולש כן יהיה לימוד הבא מפורשת בתורה, מכלל ערות לכיך, שנאמרה על אשתו כמו כל האזהרות הללו, שהרי בכל הפרשה תלה האזהרה בזכרים והנקבות בכלל הנפשות השוות, ולמה כאן יכתוב האזהרה על הנקבה: (ח) אשת אביך, שאינה אחו ערות אביך הוא, כמו שמפורש ושים לפר יעשה לת לשת לחיו ערות לחיו נלה (לקמן ד' י"ח):

עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא: ס ט עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ
לא

עז איזט צוגלייך דיא בלאָסע דיינעז פֿאַטערז: (ט) דיא בלאָסע דיינער שוועסטער, זיא זייא דיינעז פֿאַטערז אָדער דיינער מוטטער טאָכטער, אים הויזע גע־באָהרען, אָדער אויסער דעם הויזע געבאָהרען: איהרע

רש"י

(ט) בת אביך. אף בת אנוסה במשמע: מולדת בית או מולדת חוץ. בין שאומרים לו לאביך קיים את אמה בין שאומרים לו הוצא את אמה כגון ממזרת או נתינה:
ערות

תרגום אונקלוס

עֶרְיַת אֲבוּךְ הִיא: (ט) עֶרְיַת אֲחָתָךְ בַּת אֲבוּךְ אוֹ בַת אִמָּךְ דִּילִידָא מִן אֲבוּךְ מִן אִתְּתָא אוֹחֲרִי אוֹ מִן אִמָּךְ מִן גְּבַר אוֹחֲרָן
לא

באור

(ט) ערות אחותך בת אביך, אף בת אנוסה במשמע: מולדת בית או מולדת חוץ, פשוטו כך נראה בעיני לפי פשוטו, מפי' רשב"ם ז"ל, ואיני מבין טעמו, כי יתרגם בית פנויה שיושבת בבית אביה, וחוץ נשואה, כמו ושלשים בנות שלח החוצה (שופטים י"ב ט'), וכן שיתרגם חוץ פנויה, שאין לה בית, מה ההבדל ביניהן? ומה טעם למלת מולדת, והראב"ע פי' מולדת בית שנולדה מארוסין וקדושין, ומולדת חוץ, חוץ מהמנהג, ואין המליצה מתיישבת בפי' זה, ועוד אחותך בת אביך הכל במשמע גם האנוסה וכמו שאמרנו, והנכון כפי הפשט הוא דעת חכמים שאמרו שאפילו נולדה אחותו מחייבי כריתות וכל שכן מחייבי לאוין אחותו היא, והיה אחותו ממזרת או נתינה ואם בא עליה חייב כרת כבעל אחות כשרה, ופירשו בין שאומרין לו לאביך קיים בין שאומרין לו הוצא אחותך היא, ויהיה פי' מולדת בית, הילודה מאם היושבת ביתה, ומולדת חוץ, ילודה מאם שצריכה לצאת חוץ מבית בעלה, וכן פי' רש"י ז"ל והוסיף כגון ממזרת או נתינה, כלומר גם אם האחות ממזרת שנולדה מאחת מחייבי כריתות, או שהיא בת נתין, שאין אביה מישראל אחותו היא, וכן פי' דבריו רא"ם ז"ל, ואולי לדעת חכמים יש לפרש עוד מולדת כמו מארצך וממולדתך ומבית אביך (בראשי' י"ב א'), וראיתי באבן עזרא (אסתר ח' ו'), שהוכיחו פרושנו על ס' בראשית שכן על המשפחה, וכן מולדת בית, שאמה ממשפחה הראויה לבית זה, או שאמה מולדת חוץ, ממשפחה זרה לבית זו, כגון חייבי כריתו' ולאוין, אבל אונקלוס תרגם דילידא מן אבוך מן אתתא אחרי או מן אמך מגבר אוחרן, ואם כדבריו יהיה ללא צורך, כי אחותך בת אביך או בת אמך אין לו פתרון כי אם על דרך זה', ולרמב"ן עוד פשט אחר, ומסוף דבריו נראה שלא ישר גם בעיניו ולא אאריך [א"ה, מדברי אונקלוס המתרגם נראה שהוא מפרש מולדת על הבת, לא על האם, ושלאשו שנקראו הבנים מולדת, כמו ומולדתך אשר הולדת (בראשית מ"ח ו'), וכן משמע דעת בעל הטעמים, ולא ישרו בעיני דברי הראב"ע ז"ל, מולדת בית, שנולדה לאביו או לאמו על משפט בית ישראל ע"י ארוסין וקדושין, ולשון בית שנולדה מאשה היושבת עם בעלה בבית כמשפט, ומולדת חוץ שתפס אביו אשה או שנתפשה אמו עם איש אחר, ושכב עמה, ויעלה על הדעת שאין לחוש לשאר הבא מן הזנות, שהוא הפקר, לכך הוצרך להזהיר עליו, ורבוי דאף בת אנוסה במשמע הוא מדרש חכמים, ואין להקשות עמנו על דרך הפשט, וגם חז"ל אמרו שאין האונסין מכלל העריות לפי שאינן בכלל (יבמות כ"ז ע"א), ואין א"כ בת אנוסה במשמע לולי מדרש חז"ל]: ערותן, ערות כל אחת מהן: (י) ערות בת בנך, ולא זכר הבת, מלבד שהיא אסורה כ"ש מבת בתו שבאה מכח הבת, אלא גם לבתו מאשתו לפי הפשט מקרא שלפנינו צריך הוא, שהיא
לפניעו

לֹא תְגַלֵּה עֶרְוָתָן: ס י עֶרְוַת
בַּת־בִּנְךָ אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה
עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה: ס
יא עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ
מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא

תגלה

ציונט, אונר אַלוּ דיינע שוועסטער איז:

תרגום אשכנזי קנה

איהרע בלאָסע זאָללסט דוא
ניכט אויפֿרעקען: (י) דיא
בלאָסע דיינר זאָהנסטאָכטער
אָדער טאָכטערטאָכטער
זאָללסט דוא ניכט אויפֿרעקן:
דען זיא זינד דיינע אייגנע
בלאָסע: (יא) דיא בלאָסע
דיינר שטיפֿמוטטערטאָכטר,
דיא פֿאָן דיינעם פֿאַטער ער־

איהרע

תרגום אונקלוס

לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתְהֶן: (י) עֶרְיַת בַּת
בְּרָךְ אוֹ בַת בְּרָתְךָ לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתְהֶן
אֲרֵי עֶרְיָתְךָ אִנּוּן: (יא) עֶרְיַת בַּת אֵתַת
אֲבוּךְ דְּיָלִידָא בַּר אֲבוּךְ אֲחָתְךָ הִיא
לָא

תגלי

רש"י

(י) ערות בת בנך וגו'. בנתו מלטסתו הכתו' מדבר ובתו ובת בתו מלמתו לכו למדין מערות לסה וכתה שכלמר בהן לל תגלה בין שהיל ממנו ובין שהיל מלים לחר: ערות בת בנך. ק"ו לבתך חלל, לפי שלין מזהירין מן הדין למדוש מג"ם במכלת יבמות: (יא) ערות בת לשת לבוך. לומד שליו קיי' על לקוחו משכחה ונכרית

באור

לפניו לומר ערות לשה וכתה לל תגלה, ל"ל כל שולב עם בתו גלה ערות לשה וכתה שלל שכ"ל בת בנך ובת בתך, לפי שלהלן לת בת בנה ולת בת בתה לל תקח מדבר בלשתו מן הכשולין, לכתוב כלן מדבר לילך שיהיה, לפיכך לכם לשה והוליד בת לו בן, לסור בנתו ובת בתו ובת בנו, לכל על בתו מלטסתו לין לבו מקרוב מפורש, לם לל שכלה בק"ו מבת בתו, וכמ"ש בגמ' גלוי מלתל בעלמל הוה, ורבל לומר שכל מג"ם הבל הבה זמה זמה, ועוד לפרש: ערותן, ערות כל לחת מהן: ערוותך הבה, לפשר שהוא ג"כ טעם למה השמיע הבת, שלל זכר רק לומר שהן ערוה לו ולל לבביו, לכל בתו גם ערות לביו היל שהיל בת בנו, לכל בת בנו ובת בתו לינן לסורין לבביו מן התורה שלל שבוות מדברי סופרים, וכמו שלמרו כלל ופרט לין בכלל שלל מה שכפרט: (יא) ערות בת אשת אביך, שהיל מולדת לבוך לחותך היל, לכל בת לשת לביך שהיה מולדת לביך, כגון שבלל לביו לשה והיתה לה בת מלים לחר מותר לבנו, שהיה מולדת לביו לל בתו ולל ממשכתו, וכשנשל לותה לישו פוגע בלביו בעל לשה כלל, ולדעת חכמים (יבמות דף ד' ע"ל) בת הכתוב הזה לחייבו על לחותו מן הכשולה בשני לוהן, משום ערות לחותך בת לביך, ומשום ערות בת לשת לביך, לכל לחותו מן המנוסה שהיה לשת לביו, לישו סייב שלל לחת, וכן פסק רמב"ם ז"ל, ולפי שהיל הלחות בת הלב לחמורה למעלה, לל כוכרה עוד בפרשת קדושים, וכמו שיתבלר שם בעז"ה: אשת אביך, לומד שהישו סייב על לחותו משכחה ונכרית, לכך כתוב בת לשת לביך, בתוויה לקדושין, כ' רש"י ז"ל, ולפישו לחכמים שלומרו שכל הכתוב לסייבו שתים על לחותו מן הכשולה, שוהים על לחותו משכחה ונכרית הישו סייב, כמו שלמדונו מן הלשה וילדיה תהיה לחדוניה, גם כפי הפשט הוה למד מן מולדת לביך, שמלת מולדת על המשכחה כמ"ש (פסוק ט') שגריכה בנת להיות ממשכחת לביו, ולו סייב עליה משום לחותו, לכל בתו המולדת לו משכחה ונכרי, לין בנת ממשכחת לביו, שבנך בנת משכחה ונכרית לינן קרוי בנך וכן בתך, ומה שהוסיף רש"י ז"ל לומר בתוויה לקדושין הוה להבדילה מחייבי כריתות, שלין קדושי לביו תופסים בם, וסייב על מולדת מן כמ"ל (פסוק ט') לפי שחייבי כריתות לתוין לקדושי לקריס, לכל משכה

ונכרית

תְּגַלֶּה עֶרְוָתָהּ׃ ס יג עֶרְוַת
אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה שְׁאֵר
אָבִיךָ הִוא׃ ס יג עֶרְוַת אֲחוֹת־
אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ
הִוא׃ ס יי עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ
לֹא תְגַלֶּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב
דֹּדָתְךָ הִוא׃ ס טו עֶרְוַת

כלתך

איהרע בלאָסע זאָללוט דוא
ניכט אויפֿדעקען׃ (יב) דיא
בלאָסע דיינר פֿאַטערשוועזטר
זאָללוט דוא ניכט אויפֿדעקן׃
דיא איזט איינע בלוטפֿער־
וואַנדטע דיינעז פֿאַטערז׃
(יג) דיא בלאָסע דיינער
מוטטערשוועזטער זאָללזט
דוא ניכט אויפֿדעקען׃ דען
דיא איזט איינע בלוטפֿער־
וואַנדטע דיינער מוטטער׃
(יד) דיא בלאָסע דיינעז
פֿאַטערזברודערז זאָללוט דוא
ניכט אויפֿדעקען׃ דוא זאָללוט נעמליך זיינער פֿרויא ניכט בייוואָהנען, דיא איזט
דיינע טאַנטע׃ (טו) דיא בלאָסע דיינער

רש״י

וגכרית לכך כתיב את תשת לאביך ברחויה לקדושין׃ (יד) ערות אחי אביך לא תגלה׃ ומה היא ערותו על אשתו לא תקרב׃

תשת

היא׃ (יד) עֶרְוַת אֲחִ אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּי לְאִתְּתֵיהּ לָא תִקְרַב אִתַּת אֲחָבוּךְ הִיא׃

(טו) עֶרְוַת

כלתך

תרגום אונקלוס

תְּגַלֵּי עֶרְיָתָהּ׃ (יב) עֶרְוַת אֲחוֹת אָבִיךָ
לָא תְגַלֵּי קָרִיבַת אָבוּךְ הִיא׃ (יג) עֶרְוַת
אֲחַת אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי קָרִיבַת אִמָּךְ

באור

וגכרית לישן רחויין לקדושין כלג, וכן לשמו בגמ׳ (יבמות ד״ג ע״ח)׃ (יב) אחות אביך׃ בין מן האב בין מן האם׃ (יג) אמך, בין מן האב בין מן האם, ויתבאר עוד (פרשה ד׳ י״ט)׃ (יד) ערות אחי אביך לא תגלה, לאחי לאביו מן האב, לכל אשת לאחי לאביו מן האם, ואשת לאחי לאמו בין מן האב בין מן האם, לישן של אביות מדברי סופרים, וכבר פרשנו (פסוק ו׳) שלדעת יש מרבותינו בא לקייבו אתים משום ובר ומשום לאחי לאביו, ועל דרך הפשט ילפה לי, לפי שאכתן ולילך משום ערות שלישן שאר בשר כמו שפרשנו למעלה (פסוק ו׳), ואעפ״כ נחשבי׳ לו כאחיו לפי שבושות לשאול הקדוש לו, ודומה כשוכב עם בעליהן שהן שאר בשרו, הוכיר כן בכאם הרחמן ואמר ערות אחי אביך לא תגלה, ופירש הכוונה, על אשתו לא תקרב, שאם תקרב שיה יחשב לך כמגלה ערות לאחי לב, וכמו שפי׳ רש״י ז״ל ערות אחי אביך לא תגלה, ומשמו ערותו על אשתו לא תקרב, והדבר ברור: דרתך היא, הוא דודך, והיא תשובה כמוהו וכדודתך היא וכמו שאמרנו, וכפי׳ רשב״ם ז״ל דודתך היא, תשובה היא כדודתך, לכל מה שכתב עוד והנה מה יעשו המוסיפים נמוסות על התור׳ לנגדה כי לא לסבר הכתוב אשת לאחי האם ולא לם האב ולא לם האם, על כן אנחנו נריכין לקבלה, לם כוונתו שלולי הקבלה היה מתירים לותן לגמרי וגזרו עליהן בקבלה משום שניות, יפה דבר, לכל לם דעתו שהן מסורות מן התורה כערוות האמורות בפרשה, דברי שגגה הן, כי אין ערוה של תורה שלא הוזהרנו בפרשה, וכן דעת מעתיקי התורה אין חולק על זה, ומסוף דברי הכריתו להתיש לותו, שאמר ויתכן שלא הוכיר אשת לאחי האם כי כלמוד משאת לאחי האב והוכירה בפרשת קדושים, גם המוכרות שלא הוכירם, הכתוב דבר על הרוב, ולישנו שלדעתו כלן ערוות הם, ואין זה

אשת

אחרי מות יח

בַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת בִּנְךָ
הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס
(טו) עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָחִיךָ לֹא תְגַלֵּה
עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא: ס (יז) עֶרְוַת
אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת־
בת

תרגום אשכנזי קנט

דיינער שווּיגערטאָכטער
זאָללוט דוא ניכט אויפֿדעקען:
זיא איוט דיא פֿרויא דיינעז
זאָהנעז, איהרער בלאָסע
זאָללוט דוא ניכט
אויפֿדעקן: (טו) דיא בלאָסע
דיינער ברודערפֿרויען זאָללוט
דוא ניכט אויפֿדעקען: עז
איוט דיא בלאָסע דיינעז
ברודערז: (יז) דיא בלאָסע
אייגער פֿרויא אונד איהרער טאָכטער זאָללוט דוא ניכט אויפֿדעקען: דוא זאָללוט
איהרעז זאָהנעז אָדער איהרער
טאָכטער

תרגום אונקלוס

בַּלָּתְךָ לָא תְגַלֵּי אִתַּת בְּרָךְ הִיא לָא
תְגַלֵּי עֶרְיָתָהּ (טו) עֶרְיַת אִתַּת אָחוּךְ לָא
תְגַלֵּי עֶרְיָתָא דְּאָחוּךְ הִיא: (יז) עֶרְיַת
אִתְּתָא וּבְרַתָּהּ לָא תְגַלֵּי אֶת בת

רש"י

(טו) אשת בנך היא. לא אמרתי אלא בשם לכנך לאשות בה פרט לאחות ואשת אח וכברית:
(יז) ערות אשה ובתה. לא אסר הכתוב אלא ע"י בשולי הרחשוב, לכך נאמר לא תקח ל' קיחה, ומן לענין השוכב אצר יקח את אשה ואת אמה נאמן קיחה, אבל אנס אשה מותר לישא בתה:
שאר

באור

אחרי מות יח

בַּת־בְּנָהּ וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא: יח וְאִשָּׁה אֶל־

אחותה

תרגום אשכנזי

טאָכטער טאָכטער ניכט נעהמען, איהרע בלוטסאָפּע אויף צוּדעקען, זיא זינד בלוטספּערוואַנדשאַפט, דאָס ווארע אונצוכט: (יח) דוא זאָללוט

תרגום אונקלוס

בַּת בְּרָה וַית בַּת בְּרָתָהּ לָא תְסַב לְגַלָּאָה עֶרְיָתָא קָרִיבִין אִנּוּן עֲצַת חֲטָאִין הִיא: (יח) וְאִתָּא עִם אחתה

רש"י

שארה הנה. קרובות זו לזו: זמה. עצה כתרגומו עצת חטאין תיעוך יועצך לחטוא: על

באור

לסבור בלשון שהיא חמותה, ולכן כתן הפסיק הטעם, ואת לסבר בת בנה ובת בתה, ובפרשת קדושי' לסבר הכך ולים לסבר יקח לת לבה ולת לסה, לפי שכתן בתשמע שלם לקח בנשואין, לסבור לבוח על בתה ועל בת בנה ובת בתה, לבל שיסבר לבוח ש חמותו בזנות ויתן בו כרת, פי' להלן לסבר יקח לת לבה ולת לסה, לחסור חמותו ולחר שכלמדו אתיהן לח הוכרך עוד שם לפרש לסבור מעלות בחמותו, שכלמדין מן המפורשים כתן, כמו שחסר בנת בן לחתו ובנת בתה, כן לסבור בלם חמותו ובלם חמיו, ועוד יתבלר בעו"ה בפרשת קדושים: לא תחקח, לם בשח הלם, שוב לין לקיחין בנת בנה ובנת בתה, שלין קדושין תופסין בהן, ומה טעם לסר לח תקח, ויותר תסה לשון רש"י ז"ל שהוכיח ממנו שלח יסבור הכתוב שלח ע"י כישואי הרלשונה, לולי ל' לח תקח לגלות ערותה שתים בתשמע שלח יקח לחת משה, ולח"כ יגלה ערות לסה שהיא חמותו, לו לם חמותו לו לם חמיו, וכן לם בשח הלם לח יגלה ערות הבת לו בת בנה לו בת בתה: ערוחה, היל הסניה הלסורה עליו: שארה, כלן לין הלסור בעבור שהן שלר בשרו, ולח בעבור שהן ערות לחד מקרובין, כמו לחת לחיו ולחת דודו, לבל לסורות בעבור שהן שלר בשר זו לזו, ושמע תלמר הרי מותר ליטא לסה ודודתה שהן ג"כ שלר בשר, לכן הוסיף זמה היל, כלו לסור משום זמה: זמה הוא, תרגם לנקלוס עצת חטלין היל, ופי' רש"י ז"ל יועך לחטוא, ורמב"ן ז"ל תמה ולמר לח ידעתי טעם לזה שבל העריות גם העברות הלחרות היבר יועט לחטוא, ויבה בא, יהוח ז"ל פי' כי סם זמה בגזר מן כלשר זמם לעשות לחתי ומחשבה התגובה יקרלו מזמה, ולזכות העשוי במחשבה בסתר יקרלו זמה, וכלשר הוקשה עליו שבל העריות הן זמה, הוסיף שבלשה ובתה וחמה, כשיבב עם לחת שהיא לסתו יקרל בלחרת בעבור קרבתם ודמיונם ותהיה שבבת שביהם לו זמה, כענין בני תמורה שלמרו ז"ל, ולבן למר ערות לסה ובתה, ולח למר ערות בת לסתך לח תגלה, ולמר וליש לסר יקח לת לסה ולת לסה, זלח למר ערות לם לסתך לח תגלה (כלומר להורות גם שבב המותרת שהיא לסתו זמה היל בעבור מחשבתו בשניה), ולם כדברין יהיה כן גם בסתי לחיות, גם לין קדושין נכון, גם מזמה לרשה, כמו יתפשו במזימות זו מחשבו (תהלים י' ב'), לין שליש בל מזימותיו (שם שם ד'), ולין מזמות ירפיע (משלי י"ב ב'), והבלל בל מזמה המזכרת בתם לבל הלדם היל לרשה, וכשהוא לשבח בסמך לו מלת תבונה דעת לו תושיה, כמו בגזר תושיה ומזמה (משלי ג' ד"ח), לבשר דעת ומזמה (שם ח' ד'), ולין מזמה מחשבה פשוטה, שלו שומק עיון והתבוננות מחשבה על יתר מחשבות הלב, פעמים בענין טוב פעמים בענין רע, ולפי שלין ברשה תבונה והשתקעות מחשבות לדם יותר מבזבות, הניחו עליהן בם זמה בתם, והתורה מעידה שמחשבות זמה מתגברות מלד במשכב לשה ובתה וחמה, כי הבם בל יבר מחשבות מבין, כלומר כי הוא ידע יצרנו (תהלים ק"ג י"ד), ולבן נתן הטעם זמה היל, שעל ידי המשכב הזה הלב מקטמת מלד, כי גוברת בו הזמה הטבוחה להבם ב"ה, ושוב מפרש (לקמן ד' י"ד), והקשה הרמב"ן ז"ל בלשון הכתובים לחת ומקשים גם לדברנו, שבשביבת השותפת תתגבר בו ג"כ

הזמה

אחרי מות יח

אֲחֹתָהּ לֹא תִקַּח לִצֹרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ: יט וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ: כ וְאֶל־אֵשֶׁת עֲמִיתֶךָ

תרגום אשכנזי קם

זאלזט ניכט איינע פרויא נעבען איהרער שוועסטער נעהמען: אייפערזוכט צו ערגען, נעבען איהר, אונד בייא איהרעם לעבען, אויך איהרער שוועסטער בלאסע אויף צו דעקען: (יט) איינער פרויא, דיא אין איהרער אונרייניגן אבזאנדרונג איזט: זאלזט דוא ניכט בייאוואהנען, איהרע בלאסע אויף צו דעקען: (כ) מיט דער פרויא דיינעו

תרגום אונקלוס

אָחֳתָהּ לָא תִסַּב לְאַעָקָא לָהּ לְגַלָּאָה עֶרְוָתָהּ עֲלָהּ בְּחַיָּהָא: (יט) וְלָאִתְּתָא דְּרְחוֹק סְאוֹבְתָּהּ לָא תִקְרַב לְגַלָּאָה עֶרְוָתָהּ: (כ) וְלְאִתַּת חַבְרָךְ לָא

רש"י

(יח) על לחותה. אחיותה כלאחת: לצרור. לשון צרה לעשות לה צרה לגלות את ערותה בחייה למדך שאם גרשה לא ישא את לחותה כל זמן שהיא בחיים

באור

אחותה: (יח) ואשה אל אחותה לא תקח, פי' רש"י ז"ל אחיותה כלאחת, כי והיה אז לחותה, משמע אחיותה כלאחת, לא שקדמן כלאחת, שהרי למדנו מ"ל שכבר אחין קדמוין תופסין בה בזה אחר זה, אין תופסין בה בבת אחת, ואין כאן כרת כלל, לא שקדם האחת, ובעשית העניין לצרור לגלות ערותה, וכשבא עליה חייב כרת, ופי' אחיותה כלאחת שאחיותה בחייה, וכמפורש בחייה, כלומר לאחר מות הראשונה: לצרר, פי' רש"י ז"ל לשון צרה, לעשות לה צרה לגלות את ערותה בחייה, וכן למד הנמ"ס ז"ל כמו וכעסתה צרתה, אחי כאים לאחד נקראו צרות זו לזו, לפי שהיו יודע למה נאמר, כי האשה מצוה ערוה, לא בעבור שהן צרות, ובערות תגלה ואתה לא זכר לצרור, גם הן צרות, ולהיותי לרמב"ן ז"ל שכתב לצרור לותן זו לזו, כי הן רצויות שתהייה לוהבות זו את זו לא שתהייה צרות, ולא יאמר כן בגלה ואתה ואחיה, כי הנה אחר ואחרות גם לאחר מיתה, וזה דיוק שגם האחיות אחר, ואחרות לאחר גרושי הראשונה, ואפשר לפי שאמר והיה אז לחותה לא תקח, מזר ופירש בין שהוא לצרור, שלקח גם האחיה לגלה, והרי הן צרות זו לזו, או לגלות ערותה שבא עליה רק פעם אחת בוטת חייב כרת, כי לפי שאחר מות הראשונה, קדמון תופסים באחיה, הוצרך לומר שבחיי הראשונה, לא יקח האחיה, כפי מחשבתו בדרך לקיחין, גם לא יבוא עליה, ולפי' זה יפה הפסיק בעל הטעמים במלת תקח, ורד"ק ז"ל כתב הבית וכעסתה צרתה בשרש צור, לכל לצרור הוא מן הכפולים, כמו צרור את הזהבים (במדבר כ"ה י"ז), וצרו לאתכם (שם ל"ג כ"ה), ונוכל לומר שהכתוב מודיע שאם בא עליה בחיי האחיה טורר הוא לה ועושה רעה גדולה, כי לפי שמותרת לו לאחרי מות הראשונה, לומר שאם יבוא עליה בחייה עושה לה כמעשה צורר וחויב: עליה, על הראשונה שקדמון בקדושין נמורין: בחייה, למדך שאם גרשה לא ישא את לחותה כל זמן שהיא בחיים, וכי רש"י ז"ל, וגם שזה רחוק לדברנו אחין שעם האשור בעבור שעשות צרות זו לזו: (יט) ואל אשה בנדת טומאתה, בימים שנודד דם טומאת מנופה, והן ימי נדה ויכה הכתובים בפרשת תזריע, ולפי שמלת נדת הזכיר כאן כולל כל דם הנודד מנופה נדה ויכה ה' צרך להוסיף מלת טומאתה, כי יש נדיות דם טהור ליולדת זכר ונקבה כמפורש בפרשת תזריע: לא תקרב לגלות ערוותה. לפי שהנדה טהא גם בחזקת טהרה, הוסיף בה לא תקרב, שבהיות לבו גם בהוסיף עמו בבית, הוסיר על הקריבה המביאה לידי גלוי ערוה, וכמו שהזהיר כן בדקא

תרגום אשכנזי

דיינעו נעבענמענשען ואללוט
דוא דיך ניכט פליישליך פער-
מישען : דורך זיא אונריין צו
ווערדען : (כח) פאן דיינעם
זאמען ואללוט דוא ניכט היו-
נעבען , דעם גאטטען מולך
צו עהרען , דורך דאו פייאר צו פיהרען : אונד דען נאמען דיינעו

אחרי מות יח

עֲמִיתֶךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע
לְטַמְאָה־בָהּ : (כח) וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־
תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל
את
צו עהרען , דורך דאו פייאר צו פיהרען : אונד דען נאמען דיינעו

רש"י

נחיים : (כא) למולך . ע"ם הוא שמה מולך
הו היא עבודתה שמוסר בנו לכומרים ועושין
שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן בראגליו
בין שתי מדורות הלשם : לא תתן . זו היא
מסירתו לכומרים : להעביר למולך . זו העברת
הלשם

תרגום אונקלוס

לָא תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזַרְעָא לְאִסְתָּאָבָא
בָּהּ : (כח) וּמִבְּנָךְ לָא תִתֵּן לְאַעְבָּרָא
לְמוֹלֶךְ וְלָא תְחַיל
ית

באור

העבין על דרך כלל בכל העריות , והנה הכתובים מכאן ואילך חוזרין אחר לא לבועלן לגבעלן ,
והן מרובה כדה ואחת לוים זכר והנה זהו תוכן סדר הכתובים בפרשה זו : (כ) ואל אשת
עמיתך , לרעתי שרשו עם , וממנו מלת עם , שהוא על הקנון שכל לחד דבק עם חבריו , וכן
עמתי עמתו עמתך , וכולל כל לויזי המין , לפי רד"ק ז"ל בשרשים לפי שרשו עמת , ופירוש
חבר , וממנו לעמת העגה יפירנה , לפי הקרוב , וקול החופנים לעומתם לנוכחם , וגם לרעתו כלו
כל לויזי העם , שכל לחד מהם זה לעמת זה , וכמו שאומרים בל' לוע"ז (דיין כענן מעבען) :
תתן , יתבאר בעז"ה (פרשה ד' ט"ו) : לא תתן שכבתך לזרע , כפי הנראה לפון לגלוי
ערוה לגמרי , כגון למשכב על טומאה , שהרי בכל השכיבות המותרות יעשה כן אפי' לא
יקריבו כן בכל המקרה , אלא לפון ידיעה לו קריבה לו ביאה , ולכן נכתב לפון גלוי ערוה נכ"ל
הכתוב האסורות מעוט אחר , וכן נכתב , לפי שכלן תקי הפס הם , ולולי שאסרן הכתוב לא
ידענום מדעתנו נכתב בכל לחד שהמשכב עמהן הוא גלוי ערוה , שכל לותן שהן תועבות גם
בשקול הדעת אין צורך להזכיר בהן לפון זה , ולכן לא נזכר בחמת לוים ונזכר והמה גלוי ערוה ,
לפי שהן לאסורות גם משקול הדעת , ומשכב חמת לוים נקרא כלוף , כמו שכתוב בפ' קדושים ,
ולכן לומר לא תתן שכבתך לזרע : לזרע , פי' רשב"ן ז"ל לפי שלא יבקה כל הטוען בה , הוקש
לומר לזרע , שלולי לומר לא תתן שכבתך בלבד היו' כלאה שיוכיר לפילו שוכב עמה לחבק ולנשק ,
וכלן בחייבי כריתות יהיה , על כן הזכיר שכבתך לזרע , לפרש כי במשגל יהיה , פי' דנהי
שלא תשכב עמה כדרך השוכב עם לשה להוליד זרע , שנריך שיערה בה , לכל לם הערה אע"פ
שלא נמר ביאתו חייב , שלולי היה נריך נמר ביאה , היו' נכתב שכבת זרע כמו בשפיכה מהופה ,
לכל מלת זרע בכל מקום לינבו על הזרע היוצא מן הגוף , שלא על הבנים , כדרך הכלל שאמרו
(לעיל ט"ו ט"ו) , וזהו פשוטו של מקרא , ורלב"ע ז"ל לומר כי המשגל על שלשה דרכים , הלחד
לפריה ורביה , והשני להקל מלאת הגוף , והשלישי לתאוה וחמה , על כן לומר לזרע , שאינו
לפריה ורבי' לפוי : לטמאה בה , זהו טומאת הלפס , עליה לומר שלמה טוף לשה מכר
משחית נפשו הוא יעשה (משלי ו' ל"ב) , כי המעשים הללו משחיתים הנפש ומטמיאים לותה
(כא) ומזרעך לא תתן , לחר זכר העריות , שמשכב משחית הזרע , שהנולד מהן נחשב
הוא זרע פגום , סיוע להן לומרה זו שהיא נ"כ על הזרע , שלא נטמא בטעם התועבה
הזאת , לכל זכר והנה שנזכרים לקריה אין מהן טוב : לא תתן להעביר למלך , ע"ז
שמה מולך , זו היא עבודתה , שמוסר בנו לכומרים , ועושין שתי מדורות גדולות , ומעבי-
את

אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ פ
(כג) וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי
אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃ (כג) וּבְכָל־
בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ
לטמאה

תרגום אשכנזי קסא

דיינעו נאָמען דאַדורך ענט־
הייליגען , איך דער עוויגע
(פֿערביטע דיוען) !
(כג) איינעם מאַנסען וואַללוט
דוא ניכט אויף וויבעלי־כע
וויזוץ בייאוואַהנען : עז איזט
איין גריואל : (כג) מיט קיינעם
פֿיה זאַללוט דוא דיך פֿלייש
ליך פֿערמישען , דורך

תרגום אונקלוס

ית שְׁמָא דֵאלָהָךְ אֲנָא יְיָ : (כג) וְית
דְכוּרָא לָא תִשְׁכּוֹב מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא
תּוֹעֲבָתָא הִיא : (כג) וּבְכָל בְּעִירָא לָא
תִתֵּן שְׁכוּבָתָךְ לאסתאבא

רש"י

הֹאֶת : (כג) תבל הוא . לשון קדם וערוה
וכלוף וכן ולפי על תבליתם (ישעיה י') .
ל"א תבל הוא לשון בלילה וערבוב זרע לחדש וזרע
נהמה

באור

את הכן נרגליו בין שתי מדורות האש , לא תתן , זו היא מסירתו לכומרים , להעביר למולך , זו העברת האש , לשון רש"י ז"ל , ורמב"ן ז"ל טען עליו ואמר שהוא מעבירו בתוך האש ממש , וכאמרם בגמרא כמשורתת לפוריא , גם הין הכומרים מעבירין לותו , כי היך דתקייב הוא מיתה בעבודת לחרים , שלא הוא עצמו מעביר , וכן אמר הכתוב מעביר בנו ובתו באש , הלא האב מוסרו לכומרים , ועושים בו עבודות טמאות , ואח"כ מחזירים לותו לחבין , והוא מעבירו בלהב האש , ומביא רליה מן הירושלמי שאמרו לעולם היו קייב עד שימכרנו לכומרים ויטלנו ויעבירו , כלומר שיחזור ויטלנו מהם ויעבירנו באש , ולפי' זה יאמר הכתוב לא תתן זרעך לטומרים , לעשות בו כשקוציהם , למען תעבירנו באש למולך , ועוד יתבאר (פרשה ך' ב') : ולא תחלל את שם אלהיך , אלת שם נופל על פרסום כח נגלה לנו , ושם תפארת שהיו נודע לכל , שהוא כאדר בקדש וקדשנו בתורותיו ובשכון שכינתו ביניהו , והעושה זאת מחלל שמו הגדול ית' , ועוד לפרש (שם פסוק נ') : (כב) ואת זכר לא תשכב משכבי אשה , לפי שסכינה כולל גם המשכב במשמע לחת , הזהיר לפרש משכבי אשה , שאמר על גלוי ערוה כמו משכב האשה , ולפי שאין בזכר משכב לאשה כדרכה , הזהיר לומר כאן במלת משכבי על שני משכבים , וכמו שרמזנו (פסוק ו') , וכמו שאמרו רז"ל : תועבה הוא , המשכב הזה היא תועבה , דבר הגורם לפילו נתולדה , והלוהרה על הנושכב ועל המשכב , ויאמר רשב"ע ז"ל לאחר שאמרנו הן שכבתי אמם את אבי , הנה לוהרה לנושכב ולמשכב , ויפה הסיב עליו רמב"ן ז"ל ע"כ למה לא היתה האשה בכלל ובכל בהמה לא תתן שכבתך , כי הנשים בכלל התורה , ועל דליתו הסיב רמב"ן ז"ל לפי שהי' שכור , והם גרמו לו התטועה להוניח ורעו , הן השוכנות , ולי ירלה שלמעם שכאן לא יתכן לומר תשכב על הנבעל בעבור שאסורים משכב אשה , את לוט דנרה דרך מוסר שכבתי במטה עם אבי , ולא זכרה הבעילה , וכן ושכבה בחוקך (מלכים ג' ג') , על השכיבה אבלו , וזה דרך כבוד , ובגמרייתא אמרו ר' עקיבא לומר ואת זכר לא תשכב , קרי בית לא תשכב , כלומר בנפעל והרי זה גם לוהרה לנשכב , ולחסות שאדרך בשוני הכתובי , בכל הפרשה נכתבה הלוהרה על הזכר השוכב , והנקבה הנשכבת נכלל הלוהרה , וכמו שאמר בסוף וכאברתו הנפשות העושות , וא"כ גם בלוהרה זו נהג כן שאלתה בשוכב והנשכב נכלל הלוהרה , וגם עליהן לבי קורא וכאברתי הנפשות העושות , אלא לפי שבכל הלוהרים הנשכבת נקנה הטפלה לזכר , וכאן שניהם זכרים תבאו רבותינו לסמוך גם לוהרת הנשכב על המקרא ואמרו שאלת תשכב יש לקרות תשכב בקמ"ץ וניל"י : (כג) ובכל בהמה , לא אמר ואת כל
נהמה

לְטַמְּאָה־בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד
לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָהּ תֶּבֶל
הוּא: כּי אַל־תִּטַּמְּאוּ בְּכָל־אֵלֶּה
כִּי בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם:
כּה וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ
עליה

דורך דאַזועלבע אונריין צו
וועלדען: אויך אייגע פֿרויא
זאָלל ניכט דעם פֿיה הין־
האָלטען צור שאַנדונג, עז
איוט אייגע פֿערמישונג (דער
נאַטוראַרטען): (כד) פֿער־
אונרייניגט אייך ניכט מיט
דיזען דינגען: דען מיט דיזען
דינגען האָבן זיך דיא פֿאָלקער
פֿעראונרייניגט, דיא איך
פֿאָר אייך אויסטרייבע:
(כה) דאָז לאַנד איוט דאַרורך אונריין געוואָרדען, איך האָבע דיא מיסעטהאַטען,
דיא דרויף געשעהען זינד געאַהנדעט: אונר

תרגום אונקלוס

לְאִסְתַּאֲבָא בַּהּ וְאִתְּתָא לָא תְקוּם קֳדָם בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ תִּבְלָא הִיא:
(כג) לָא תִסְתַּאֲבוּן בְּכָל־אִלֵּין אֲרֵי בְּכָל אִלֵּין אִסְתָּאֲבוּ עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא מְגַלֵּי
טֻן קֳדָמֵיכוֹן: (כד) וְאִסְתָּאֲבַת אַרְעָא וַאֲסֵעֲרִית חוֹבָהּ עלה

באור

בהמה, לו ולכל בהמה, לפי שמכיחה כולם שכיבה קרוב בזר, והכתוב מדבר בחייבי מיתה, דקדק לומר וכל בהמה שמדבר על הרביעה, ושעם וכל לרעתי בין זכר בין נקבה, כי חייב בין כדרכה בין שלא כדרכה, וכמ"ש רמב"ם ז"ל (יסודי התורה פ"ח ט"ו). וכן בין בא על הבהמה בין הבהמה עליו וכ"ש בהמה זכר ונקבה נכללו: לא תהן, גם זה יתבאר (לקמן כ' ט"ו): לטמא בה, לטמא נפשו ולהזדהמה: ואשה לא תעמד, כרטן, ולא היה לפסר לומר תשכב נקל, שהרי היה הכשכבת, וכן לא היה לפסר לומר תשכב בנפשך, שהורתה שלא כרצונה, ובלשון פשוטה, על כן לומר לא תעמוד: לרבעה, לכוונה זו תעמוד לפניה, שיכנע לותה הבהמה, מלשון בהמתך לא תרביע כלאים (לקמן י"ט י"ט), והוא שפך בה זרע בהמה, ומלשון חכמים ומן הרביעה על הנשך, ולשודט שחיטת חלק על לותו מעזה, וכל הערוות מזכיר הזכר והנקבה נכללו, שכיחין עוברים, ויקרא לכי עליהן וכרתו הנפשות העושות, (וכמ"ש פסוק ך"ב), לבד מבשכב בהמה, שאין הבהמה נכללו הנפשות העושות, לפי לא נאמר רק לזכר הזכר עם בהמה, הייט לומרים אין לנו שלא מה שפרט הכתוב, אבל לשה כרבעת אישה נכלל זה, לכן הוצרך לכתוב לזכרה גם עליה: תבל הוא, כי' רמ"י ז"ל לשון קדש וערוב וכוף וכן וחפי על תבליתם, ד"ת תבל הוא לשון גלילה וערבוב זרע אדם תרע בהמה, ורלב"ע ז"ל כתב לפי הדקדוק לומרו שזאת העלה מהכפל כמו תמם יהלך (תהלים ס"ח ט'), והתי"ו נוסף, וחמרו כי טעמה כמו השחתה, ולא ידעתי טעמם, כי השחתה משרש נלה, גם כל הערוות משחתם גם, ולפי שעבור שחיטו מיני ולא מולידו, הנה גם בשוכב עם כלתו נאמר תבל עשו (לקמן כ' י"ב), גם רד"ק ז"ל בשרש נלל אמר תבל עשו נפלם תמם יהלך לן מפש, ולפי שמבלבל ורעו עם מי שחיטו רלוי להזדווג עמו לאמר תבל, ולפי כן הוא נכל הערוות יאמר כן, ועוד אפשר על זה בעו"ה נפ' קדושים: (כד) אל תטמאו בכל אלה, לאמורין נעכין, לפי שלא נאמר טומאה רק בחטת לוט ובבהמה, לפיך שכלן מטמאין הנפש: תטמאו, לן תתטמאו עכשיכם: כי בכל אלה נטמאו, נהן, על קנתן הוזהרו עליהן, כמו תרבעה שנזכרו בחזרוה חטת לוט, ושריפת

הנגים

אחרי מות יח

עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־
יֹשְׁבֶיהָ׃ מפטיר כּוּ וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם
אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא
תַעֲשׂוּ מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה
הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃
כּוּ כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל
עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם
ותטמא

תרגום אשכנזי קסב

אונד דאז לאנד האט זיינע
בעוואוהנער אויזגעשפיען׃
(כו) בעאבאכטעט איהר אלזו
מיינע געזעטצע, אונד מיינע
רעכטע, אונד בעגעהט קיינו
פאן דיזען אבשיילישקייטען׃
זא וואהל דער איינהיימישע,
אלזו דער פרעמדע, דער
זיך בייא אייך אויפהאלט׃
(כז) דען אלזו היא אבי
שיילישקייטען האבען דיא
איינוואהנער דעו לאנדעז
פאר אייערער ציים בעגאנגן׃
אונד

תרגום אונקלוס

עֲלַהּ וְרוֹקֶנֶת אַרְעָא יָת יַתְבָהָא׃ (כו) וְתִטְרוּן אַתּוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי וְלָא תַעְבְּדוּן
מִכֹּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין יַצִּיבָא וְגִיּוֹרָא דִּי יְתָגְרוּן בֵּינֵיכוֹן׃ (כז) אֲרֵי יָת כָּל
תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין עַבְדוּ אֱנָשֵׁי אַרְעָא דִּי קֳדָמֵיכוֹן ואסתאבת

באור

הנגיס לע"ז וזכר ונהמה, וכן ערות אם וחתות מן האם׃ משלח מפניכם, לגלגי אשר
לגי מגרש מכניכם, ואם בשעת הדיבור עדיין ישבו בארץ, כבר שולחו קונתן לפניכם כמ"ש
(כאוקב כ"ח), גם כאמר על הגזרה שיכלה כבר מפני עליון, כמוכר נסוף משפטים׃ (כה)
והטמא הארץ, גם תושבות מגרים דומים לתושבות לבני כנען, ולא לפי שהכנענים הם
יושבי הארץ הנבחרת להשרות השכינה, גרשו שומרה גם לארץ, ולא תוכל הארץ לשאת לותם׃
ואפקד עונה עליה, כמו ופקוד על עוכה עליה, כלילו השין על הארץ, והשם פקד ונזר
על השון לשר עליה שיעור ממנה, וכן ומשתי את העון הארץ ההיא ביום אחד (זכריה ג' ט'),
ולא פקידה כמו ויפקד פקידים (בראשית מ"ז ל"ד), שנופל על המנוה דבר על ענין מה,
וכן פקד השם דבר שעל ידו יעשה השון, וחזר ופירש מה פקד עליה, ותקיא הארץ את יושביה,
כמו שמקיא דבר הנגאל בעיכיו, כן הקיאה הארץ מתוכה את יושביה הנגאלים והמתועבים׃
(כו) ושמרתם אתם, ישראל היולדים לת לרגם׃ ההועבת האלה, למדך שבכל תועבות
כן, ואם לא נכתב תועבה רק במשכב זכר׃ והגר, גר צדק שנכנס לברית, ועל כן הגר
נתיכם, ופרשנוהו (לעיל ט"ו ד"ט)׃ (כז) כי את כל, כלומר מה שאמרתי שנטמאו הגוים
בכל אלה, ושנטמאת הארץ, היא בעבור שהעשים הללו הם תועבות ולכן מטמאים הנפש
ומטמאין הארץ׃ האל, כיו האלה, כמו הם המה, ורבותינו ז"ל דרשו עליו׃ עשו
אנשי הארץ אשר לפניכם, לפי שכבר אמר כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח
מפניכם, ועוד אני הארץ אשר לפניכם במשמע קודם להם דורות רבות, והלא הם אבני
הדור היום, לאשוב שכבר מדורות רבות הקיאה הארץ משפחות רבות מן הכנענים והרפאים
שהיו לפניהם בשעת התועבות הללו, והושיבה לחריש תחתיהם, כמו ואחר נפיצו
משפחות הכנעני (בראשית י' י"ח), שהן משפה האחרונים ערקי סיכי נמרי קמתי ואחרוני,
שרשו פלשתים מגרש מגרים את עריהם כמו שהוכחנו בפרושנו לספר בראשית, והנו שפתר
הכתוב כאן והודיע שגרושי האומות ההם היו בעבור שטמאו הארץ בתועבות הללו׃ (כח) ולא
תקיא

תרגום אשכנזי

אחרי מות יח

אונד דאַז לאַנד איוט דאַרורך אונריין געווָאָרדען : (כח) דאַמיט דאַז לאַנד אייך ניכט אויזשפייאט , ווען אייהר עז פֿער אונרייניגט : זָא וויא עז דאַז פֿאָלק אויזגעשפיאן , דאַז פֿאָר אייך דאַרין גע־ווען : (כט) דען ווער פֿאָן דיזען אַבשיילִיכקייטען אייגע בעגעהט : דיא פערוָאָנען , דיא זָאלכעז בעגאַנגען , זָאלען אוי איהרער נאַציָאן אויזגעראָטטעט ווערדען : (ל) בעָאכאַכטעט אַלוָא , ווַאז איך אייך פֿאָרשרייבע , קיינעז פֿאָן דען אַבשיילִיכען געזעטצען אויז צו איבען ,

דיא

ר ש"י

בהמה : (כח) ולא תקיא הארץ אתכם · מפני שהכיליהו דבר מלמד שאין עומד בפני מלך מקילו כך ארץ ישראל מיסר מקיימיה עוברי עבירה ותרנגו ולא תרוקן ל' ריקן מריקה ענמה מהם : (כט) הנפשות העושות · רובר והנקבה בתמיה : (ל) ושמרתם את

(ל) וְתִטְרוּן יָת מַטְרַת מֵימְרִי בְּדִיל דְּלָא לְמֶעְבַּד מִנַּימוֹסֵי תּוֹעֲבָתָא

תרגום אונקלוס

וְאִסְתָּאֲבַת אַרְעָא : (כח) וְלָא תְרַוַּק אַרְעָא יָתְכוֹן בְּסָאוֹבֵיכוֹן יָתָהּ כְּמָא דִּי דּוֹקִינַת יָת עַמָּא דִּי קַדְמֵיכוֹן : (כט) אֲרֵי כָּל דִּי יַעֲבַד מִכֹּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין וְיִשְׁתֵּצוֹן נַפְשָׁתָא דְּיַעַבְדוּן מִגּוֹ עַמְּהָן :

דאתעבידא

באור

הקיא הארץ אתכם, עם הכלל ידבר, שלא יאמרו בחקות התועבות הללו, שתהיה הארץ מותרת להם בעונת מלכיהם ושריהם, כי תקיא לותם האדם, כאשר קאה לגוי אשר לפניהם, ולכי לא תפגתי בזה, כי בכם בחרתי להיות לכם לאלהים ולהוסיף לתתם בארץ הזאת המוכנת להשרות השכינה לעזוב לכם ולכל עמי הארץ, וכמו שאמר שלמה בתפלתו, ושם תגלו ממנה לעתיד מועדי בארץ, לין מקדש ולין חורבן שוב גדולות וטורחות, ובפרשת קדושים כיוצא הדבר ושמרתם את כל חקותי וגו' ולא תקיא הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה (לקמן כ' כ"ג), כלומר הארץ שאני נותן לכם כאשר תשבו בה לשמור תורותי ומשפטי בתוכה, וממה שכתב רמב"ן ז"ל בענין זה (פסוק ד') יתבאר פרושנו בפסוק זה : (כט) כי כל, עתה פירש דין היחיד, שאם יעשה אחד מכיניהם אחר ישאה אחת מכל התועבות הללו, לעפ"י שלא על כל העדה יקנוף, ולא יגרום שתקיא הארץ את יושביה, עוכ היחיד הזה הוא שתכרת נפשו מקרב עמי, ותדעו כי גדולה העבירה הזאת בעיני שהיא גורמת הכרתת הנפש, ואם תתפשט לתוך כל העדה ואין מוחה בידם תטמא הארץ ותקיא אתכם : ונכרתו, יש דעת רבות בפי' ענין זה, ובדבר על זה כתב"ה (לקמן כ' ג' ד"ג ל') : הנפשות העשת, הזכר והנקבה בתמיה, לשון רש"י ז"ל, ובכר רמזנו על זה (פסוק ד"ג) : (ל) ושמרתם את משמרתי, הדברים שצויתי לכם למשמרת, תשמרו לותם, ועם הכ"ל ידבר, תגזיקו על

אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא
תִטַּמְּאוּ בָּהֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: פ סדר קדושים

יט ו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ז דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת

בני

תרגום אונקלוס

דְּאִתְעֲבִידָא קַדֵּישִׁין וְלָא תִסְתָּאֲבוּן
בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:
יט (ו) וּמַלֵּיל יְיָ עִם־מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(ז) מַלֵּיל עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא
דבני

תרגום אשכנזי קסג

דיא פֿאר אייך אויסגעאיבט
ווּאָרדן, פֿעראונרייניגם אייך
ניכט דורך דיאועלבע: אין
דער עווינע אייער גאָטט
(בעפֿעהלע אין דיועו)!
יט (ו) דער עווינע שפּראָך
פֿערנער צו משׂה
וויא פֿאָלגט: (ז) רעדע מיט
דער געמיינע דער

רש"י

מצוותי. להזהיר בית דין על כך: ולא תטמאו בהם אני ה' אלהיכם. הא אם טמאתם אני ה' אלהיכם ואתם כפלים מאחרי ומה הנאה יש לי בכם ואתם מקייני כלייה לכך נאמר אני ה' אלהיכם:

יט (ב) דבר אל כל עדת בני ישראל. מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני

באור

מי, ולא תניחם להמשך אחר תקות מנחים וכונתן לחוקק חקים כחלה בתרומי, אלא כמו שאמר ושמרתם אתם את חקתי ואת משפטי (פסוק כ"ו), וזהו לבלתי עשות מחקות התועבות אשר נעשו לפניכם אלא תעשו חקים של תועבות כלל, וזה על הכלל, כי קניעות חקים במדינה מסור ביד זקני העם ושופטיו, וכפי רש"י ז"ל ושמרתם את משמרתי, להזהיר ב"ד על כך ויפה פי': ולא תטמאו בהם, לפשר שהיא לאזהרה על היחיד העובד בסתר, ואם הוא על הכ"ד, יהיה בעבור עומדת הלשון שאם יטמאו בהם תטמא הארץ, כנ"ל (פסוק כ"ח): אני ה' אלהיכם, פרשה בראש הענין:

יט (ב) עדת בני ישראל, מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלויין בה, מפי רש"י ז"ל, וכן הוא בת"כ, ולדעתי הטעם לפי שכל המצות שנאמרו בפרשה זו עד ודבר המשך כל ישראל חייבין בהן, ולא ניחיד בה מנוה לכהנים לבדן, ולפי שהן גופי תורה, ורובם נוהגים בכל שעה לשמרם ולעשותן, נאמרה בהקהל, ואמר עדת ישראל, כי מלת עדת נופל על הכנסיה כלה כשמתכוונין כלם לדבר אחד ועל דעת אחת כמו שנאמרו (פרש' ד' י"ג): קדשים תהיו, מלת קדושה היא התעלות על דבר הפחות ממנו, ויש קדושות הרבה, כי הנזיר מן התורת הנקלות מחד, כמו תועבת הזמה, והמאכלים האסורים, נקרין קדוש, שנאמר והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' (לקמן כ' כ"ו), וזה כתוב בסוף העריות ומאכלות אסורות, ויש מתקדש מעט, ויכול קצה במותר לו, שתוף בביאת כשיו הרשות, ויהיה נבוכתי יין וכוולני בשר, וידבר דברי נבלה, ורמב"ן ז"ל קראו בכל בדרשות התורה, ויש מתקדש גם מנלה, ויוכיח ומטו בדברי חול וכל עניניו לקטוף ולכנוס ועל עבודה רבה תשר לו, ויעשר בהנין תורה ומצות למת, וכן יש קדושה למעלה מקדושה, עד שאפשר שיזכה להתקדש למדי, עד שלא יחוס לכבל מקרי העולם הטובות והרעות, כי לבו קדוש ומתרומם על הכל, ודבק בחליו, וכמו שזכרה תורה (פרשה כ"ו ו'), ושם לפרש בעז"ה, ולכן פתחה תורה ואמרה קדושים תהיו, כל אחד כפי כח נפשו, יהיה פרוש ונבדל מפחיתות ינרו הרע בעצמו, ויתגדל ויתרומם עליו, ויפה פי' רש"י ז"ל קדושים תהיו הוו פרושין מן העריות ומן הערוה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, פי' דברים לפי שהעריות יצר

תרגום אשכנזי

דער קינדער ישראל'ס, זאָגט
איהנען נעמליך, איהר זיסט
הייליג זיין: דען איך דער
עוויגע אייער גאָטט, בין
הייליג: (ג) איין יעדער האָבט
ער־פֿורכט גענען פֿאָטער
אונד מוטטער, אונד בעי־
אָבאַכטט מוינע

קדושים יט

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ג אִישׁ אִמּוֹ
וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי
תִּשְׁמֹרוּ

רש"י

מפני שרוב גופי תורה תלויין בה: קדושים
תהיו. הוו פרושים מן העריות ומן העבירה
שכל מקום שתמה מוצא גדר ערוה תמה מוצא
קדושה תמה זונה וחללה וגו' לפי ה' מקדשכם.
ולא יחלל זרעו לפי ה' מקדשו: קדושי יהיו,
תמה זונה וחללה: (ג) איש אמו ואביו תיראו.
כל אחד מכם תיראו אביו ואמו וזהו פשוטו:
ומדרשו

תרגום אונקלוס

דְּבַר יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן קַדִּישִׁין
תְּהוֹן אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן:
(ג) גְּבַר טַן אִמֵּיהּ וְטַן אֲבוּהִי תְּהוֹן
דַּחֲלִין וְיָת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִּילִי תִּטְרוֹן

באור

לג האדם נוטה אליו מאד, מי שפרוש מהן, בידוע שיש בו כח קדושה ורוממות, ולכן נכתב
קדושה לכל עדיות, וכן יתקדש משאר הפחיתיות שהיצר נוטה אליהן: כי קדוש אני ה'
אלהיכם, כלומר והלכת בדרכיו (דברים ד"ם ט'), ואמרו ז"ל מהו קדוש אף אתה הי' קדוש,
ולכן היתה מצוה שתומה כי כוללת מיני קדושות רבות כמו שאמרנו, וכל אחד מישראל חייב
בקדושות המפורשות בתורה, כמו קדושת העריות, וקדושת מאכלות אסורות, ולזה נאמר
מפורשות כוללות במאמר קדושים תהיו, וחייב בהן כל אחד כפי כח נפשו, והקדושה תלך
הרבה הוא, לא נעבור דברים שהן פחיתיות כי הוא שוכן עד מרום וקדוש, נעלה לחין חקר גם
מדרכי הקדושים, שלא לעפ"י שעשה הכל בחכמה, ויסד בכל הדברים חקות קבועות, גם
בקדש דרכו לעשות בפלאות נגד חקות הטבע, כמו שעשה רבות לטובת ישראל במצרים ועל הים
ובמדבר גם בארץ ישראל, וככה חייבים אתם להתקדש במקצה ובמעשה נגד טבע לבבכם,
לשמור תורותי ומשפטי שהן בקדש, על כן אמר אלהיכם כמו אנכי ה' אלהיך, ובאלהותו ברצונו
בפי' ס' תכמוני אלמה (פרשה ע"ו ס'): (ג) איש אמו ואביו תיראו, היחל בעיקר הרצון,
מידעו כי האדם נברא בצלם אלהים, ואין לדעתו מקרה כלדת הבהמה שלא בהשגחת השם,
מאבר נשמה עליונה בגוף, להיות נפש חיה תחת השמש, וזהו תקונו, בין בשוב לו בין בגר
לו, כי יש תקוה ותקרית לנפש האדם, ויוסף הגמול על כל דרכי האדם ומעשיו, ולפי אחזותו
מותפין ניצוציו, ועל ידם נעשה החפץ העליון, וכמו שאמרו קדושים ז"ל, לכן חייב בתורתם
ובכבודם, לכל המכתים בפעלת בלם האדם והשגחת יוצרו עליו, אין מקום לכל התורה ולכל
המצוה, גם לא יירוץ את לבותיו משקול דעתו, כי אין דעת האדם מכרעתה, שהם תאמר
ירלום ויכבדם לפי גדלותו וגדלותו והטיבו עמו, לא יקשיבה רק מי שהי חייב עוכים, לכל
בני עניים העטופים ברעב מגעוריהם, וכאשר גדלי שלטום לחנותם מעל פניהם, ומתגוררים
בחלטת נחושה כל, ובוחרים מות מחיים, אין טובה יכילו לחנותם, יאמרו לחנותיו להכאתם
כוזבו, ואוי לנו כי גדלוהו, לכל היתה מצות ה' בדרך הקדש, על כן לאמר בדברות אביות כבד
את אביך ואת אמך כאשר ציך ה' אלהיך (דברים ה' ט"ו), כלומר לא משקול דעתך, אלא
בעבור שהוא ציך בעשותך, ולפי שקדושת המשפחה הוזהה, יסוד התורה והמצוה כלה, הקדישם
לכל, וכן אחם נה ואהבת לרעך כמוך, ואם אמרם: איש, כל איש מכם תירלו אביו ואמו,
וכולפי פשוטו, ומפי' רש"י ז"ל, וגם יש בו מדרש חכמים הובא בפרושו: תיראו, ילוה

תִּשְׁמְרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
ד אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי

מסכח

תרגום אונקלוס

תִּטְּרוּן אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן׃ (ד) לָא תִתְפְּנוֹן
בָּתַר טָעֲוָן וַדְחָלָן דמתכא

ומדרשו אין לי אלא אים אתה מכיין כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים אם כן למה נאמר אים אתים ספק בידו לעשות אחד מהן ד' עשות אחרי עליה: ואתו ותבעו • כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהאדם ירא את אביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהאדם מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמגדלתו בדברים: ואת שבתותי תשמרו • סמך שבת למורא אב לומר לך על פי שהזהרתיך על מורא אב אם יאמר לך חלל לך את השבת אל תשמע לו כאן נאמר כל מצות: אני ה' אלהיכם • אתה ואביך חייבים בכבודי לפיכך לא תשמע לו בטל את דברי אחרון אחרון אל יבא במקומו ואל ידבר במקומו ואל יסתור את דבריו • ואחרון אחרון מאכיל ומשקה מלבים ומגעיל מכלים ומוכיח: (ד) אל תפנו אל האלילים • לעבדם • אלילים נאמן אל כלם הוא מצוב, ואלהי מסכה • תמילתן לאלילים הם אם אתה טוענ לחתיכם סוף

תרגום אשכנזי קסד

מיינע רודהעטאגע: זאיך,
דער עוויגע, אייער גאָטט!
(ד) האלטעט אייך ניכט צו
דען גאָטצען, אונד

ר ש"י

באור

כנוד, כמו שאמרו ז"ל לאזמו מורח לא יצא במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתיר את דבריו, כמו את ה' אלהיך תירא (דברים י' כ'), שמדבר על ירא רוממות, ובאמרם ז"ל הקיש מורא אב אם למורא המקום, וכבר יסדנו בס' גן נעול (בית ח' חלון ט') שכל לשון מורא אצלינו הוא לשון לאחדים לות מ"ם, כלם על ירא כבוד ורוממות: ואת שבתותי תשמרו, זהו העיקר השני, שידעו כי הש"י ברא את העולם מאין בכחו הגדול, ונתן לכל דבר קוקו כפי מכמת חכמתו, ולכן אם ירצה יוכל לשנות מעזיו, והן הן דרכי הפלאות לעיניכם, כי מה' לא יפלא דבר, ומי שמכחיש בזה כופר בתורת ישרא, שמעותיה טפלות על הנפלאות, והעיקר אות השבת, כי אות היא כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וכמו שאמרו (חולין דף כ' ע"ח), גם כל המועדים נצטוו על זכר נפלאותיו לאחר עשה, ולכן לאחר לים לתו ותבעו תירא סיך ואת שבתותי תשמרו, וכן סמכן בעשרת הדברים: תשמרו, במחשבת הלב, וכן כל שמירת שבמקרא, כמו ותבעו שמר את הדבר (בראשית ל"ו י"ח), ויורה על מניעת הדבר, כמי שאומר הוטו שלא יאבד, כן תחדש שומר בלב מה שחשוק בנפשו בו, ותשומר עשה, כאשר ושמרתם ועשיתם (דברים ז' ו), ושורש האמת במחשבת הלב, גם במעשה לא יסתור דבריו ולא יכזבו וכמ"ש, וכן שמירת השבתות במחשבת הלב, גם במעשה שלא יחלל לאיתם: אני ה' אלהיכם, לכי יצרתי עולמי בחכמה, ולכי יצרתי רוח לדם בקרבו, ולפי שלכי אלהיכם עשה נפלאות למענכם, וקדשתי לתכם לי, טויתי לתכם לקדש שבתות, ולירות האמת: (ד) אל תפנו אל האלילם, והו העיקר השלישי, שידעו רוממות הש"י כי מרום וקדום הוא, וילמיכו בו בדרך לחמת, ולל יחתבו במחשבתם לפנות לחרי האלילים, ומלת אלילים הכפל מן לל, וטופל על כל דבר שלכו במניעות ולין בו מועיל, ולחיה כן רופאי לל כלכם (לאיוב י"ג ד'), על כן הוא לחד משמות הע"ז, כמו כי כל אלהי העמים לאלילים (תהלים צ"ו ה'), ועל כן לחשוב שלין האומרים הוזקת לבד על עבודת אלילים, אל"כ לין לחמר שורש לאות ושבת, לאבל כוללת גם קדושת מחשבת לדם בלחשבתו, שיהיה הכל בדעת נכונה כפי הדעות שבכל מפי התורה והנביאים והחכמים והתולדות הנלחמות ביוצא מהן בקול דעתו, ולל יפנה לבבו לאחר ההבלים ודברי סכלות שלחמינו נתן הסכלים ועקבי לב, בכלל זה כל ההבלים שיקרתי בלשון (לחרמלויכן), שלין להן יסוד בדעת האדם, ויהדבק בהן לסוף יקשה תיעה על ה', כמו שיתבאר, וזהו מה שאמרו לבותיכו ל תפנו, ל מדעתכם: אתנו, בלב, כמו וקם יפנה לבבך (דברים ל' י"ו), לאחר לבבנו פונה (שם כ"ט י"ו): ואלהי

מסכה

תרגום אשכנזי

קדושים יט

אונר מאַכט אייך קיינע אַב־
גאָטטער אָדער ערצט : איך
דער עוויגע אייער גאָטט !
(ה) ווען איהר פֿרייד־ענמאַל
דעם עווינען צו ערהרן
דאַלטעט, זאָ האַלטעט עז
זא, דאַם עז אייך צור גע־
נאַדע אַנגענאָמטען ווערדע :
(ו) אַן דעם טאָגע אייערז פֿרייד־ענמאַהלז,

מִסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם וּפֶסֶל
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם : ס וְכִי תִזְבְּחוּ
זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם
תִּזְבָּחֻהוּ : ו בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל
ומחרת

אונר

תרגום אונקלוס

רש"י

סוף עשה לותם תלוהות : לח תעשו לכם ·
לח תעשו לחחרים ולח תחריס לכם וח"ת לח
תעשו לעצמכם לכל לחרים עושין לכם הרי
כגר נחמר לח יהיה לך לח לך ולח של לחרים :
(ה) וכי תוכחו וגומר · לח נחמרה פרשה זו
חלח ללמד שלח תהח זביחתן חלח על מנת

דְּמֵיתָבָא לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן אֲנָא יְיָ
אֱלָהְכוֹן : (ה) וַאֲרֵי תִכְּסוּן נִכְסַת
קוּדְשִׁין קֳדָמַיְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְּסוֹנֵיהּ :
(ו) בְּיוֹמָא דְּיַתְנֵכֶם יִתְאֲכֵל וּמְיוֹמָא

ליאכל בתוך הזמן הזה אחם לקטוע להם זמן לאכילה הרי כגר נחמר אם נדר או נדבה וגו
קרבנו וגומר : לרלוכם חוכחהו · חפילת זביחתו חהח על מנת כחת רוח חיה' לכם לרלו
שאם חפגהו עליו מפגהו' פסול לח ירלה עליכם לפני : לרלוכם · לחפייסכם ש"ו גל
(מכואר שמות כ"ה ג') זהו לפי פשוטו · ורבותינו למדו מכאן למתעסק בקדשים שצ
שנריך שיתכוין לשחוט : (ו) ביום זבחכם יאכל · כשחוכחוהו חפגהו על מנת ומן זה שקנ
לכם

באור

מסכה לא תעשה לכם, מסכה היא על כסף וזהב שהם נתכים בדפוס, והן הצלמים, וכ
מסכה ולא פסל עץ ואבן, וכמו שכתוב בעשרת הדברים, כי שם יזהיר על ע"ז גמורה, וכ
שב על דעם המקרא, שמזהיר על מחשבת הלילים, שבכללן דמיונות והבלים, ולפי שטה הש
לעשות דמות כרובים מזהב, שמת יראה שיהו מחשבת הכל, ועשה מסכה לשם נטה על
הזהיר על המסכה, וכל שכן פסילי עץ ואבן, ויתפרש מלת לכם כפשוטו, לפי"ש שכפי מחשב
עשה לכבוד השם, וכן אלהי מסכה לא תעשה לך (שמות ל"ד י"ז), עם המחשין בה' יהי
דמיך לו שמירת שבת ומועדים כמו כאן, וכן לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תע
לכם (שם כ' כ"ג), הכל על טעם אחד, ומקרא זה אינו למדין שהסוכה על מחשבת הכל
לסוף ישתכח גם בעיקר ויעשה מסכה, וקרוב לזה אמרו רבותינו ז"ל, גם רש"י ז"ל כ
תלילין הם, ואם לתה סוגה לחריבה, סופך עשה לותם לחריבה : (ח) וכי תזבחו, זהו הש
נשנה מחשבות כל סוכב, גם בהר סיני לא רחיתם כל תמונה : (ח) וכי תזבחו, זהו הש
הרביעי, על קדושת המטות, וידעו כי מעשיהן נשנים מחשבות הללו בעצמן כשבעשים נחו
ולכן יעשום בדעת נכונה ובהדרת קדש, וכל המטות עיקר הכל כוונת הלב והמחשבה הנכו
כאמרם ז"ל רחמנא לבא בעי, לכל לפי שאין בכלן גם לחת שתפסל בכוונה של הבל או ז
על המעשה בעבור שנות המחשבה לבד הפגול, שאם חשב בקרבן מחשבת חוץ לזמנו האוכל
לפיכך נזמנו חייב כרת, לבן וזבר לותה כאן בשביבי הקדושות : זבח שלמים, מפורש
ג' ח'), ודין פגול ונותר נוהג בכל הקרבנות, לבל זבח שלמים, שבשרן נאכל לבעלים
לדם ובכל העיר, גם קלים מקרבן תודה, שאינו נאכל לגל ביום קרבנו, ויבוח לבה
לבשר חולין, על כן חייב כאן על לאכלתן כרת לם חשב לאכלן חוץ לזמנו, וכל שבן תודה
ויותר קדשי קדשים שאינן נאכלין לגל לזכרי כהונה לפנים מן הקלעים : לרלוכם חוכח
שהח כוונתכם שיהח לרלון לכם, שתערב לה' מנחתכם, ותנהגו גם בקדושה כמות

האמורם

קדושים יט

וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: ז וְאִם
הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה: ח וְאֹכְלָיו
עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה
חלל

תרגום אשכנזי קסה

אונד טאַגו דרויף, מאַג דאַ־
פֿאָן געגעסען ווערדן: וואַ
אַבער ביז אויף דעם דריטטען
טאַג איבריג בלייבט, ווערדע
פֿערברענט: (ז) האַט אַבער
אַם דריטטען טאַגע נאָך דאַ־
פֿאָן געגעסען ווערדן זאָל־
לען: זאָ איזט עז פֿערוואַרפֿן,
אונד ווירד ניכט צו גענאַדען
אַנגענאַממען: (ח) ווער דאַפֿאָן איסט, האַט זיינע שולד צו טראַגען, דען ער האַט
אין הייליגטהום דעז עוויגען ענטווייהט: דיאזעלבע

תרגום אונקלוס

וּמִיּוֹמָא דְּבָתְרוֹהִי וְדִישְׁתָּאַר עַד יוֹמָא
תְּלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקַד: (ז) וְאִם
אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה
מְרַחַק הוּא לָא יְהֵי לְרַעֲוָא:
(ח) וְדַיְכְלִינֵיהּ חֹבֵיהּ יְקַבֵּיל אֲרֵי יָת
קוּדְשָׁא דַּיְיָ אחיל

רש"י

לכם כגר: (ו) ואם האכל יאכל וגו'. אם
ליטו עניו לחוץ לזמנו שהרי כגר נאמר ואם
האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ונומר תניהו עניו
לחוץ למקומו יכול יהיו חייבין כרת על אכילתו
ת"ל והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ממנו ולא
מאכילו יפת הבשלו במחשבת חוץ למקומו:
(ח) ואוכליו עונו ישא שלמדנו מבשר חוץ למקומו בחם ליטו עניו, אין לאוכלו בכרת,
מדבר

באור

פנול

תרגום אשכנזי

ריאועלבע פערזאן, זאלל
אויז איהרער נאציאן אויז
געראטטעט ווערדן: (ט) ווען
איהר אייער פעלד ארנדעט,
זאללוט דוא דאז ענדע דיינעז
פעלדעז ניכט פאללענדעז
אבארנדטען: אויך וואז איין
צעלן פאן דער ארנדטע אב
פאללט ניכט אויפלעזען:

קדושים יט

חָלֵל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמֶּיהָ: ט וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר
אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ
לְקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט:
וכרמך

אין

ר ש י

מדבר ושיטו עטים כרת על הכושחט חוץ למקומו שכבר מעטו הכתוב וה בטותר נשוד מדבר וכמם כריתות למדוה יג"ם: פגול · מתועב כמו ומרק פגולים כליהם (ישעיה ס"ה): (ט) לא תכלה כלות שדך. שיהיו פאה בסוף השדה: ולקט קצירך. שבליס הטשרים בשעת קצירך לקט לו אתי לכל אלם לוקט לקט:

לא

תרגום אונקלוס

אֲחֵיל וְיִשְׁתֵּצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ:
(ט) וּבְמֵחְצַדְכוֹן יַת חֲצָדָא דְּאַרְעֲכוֹן
לָא תְשֵׁצֵי פְּאַתָא דְּחַקְלָךְ לְמֶחְצַד
וּלְקָטָא דְּחַצָּדָךְ לָא תְלַקֵּט: וכרמך

באור

פגול תך ומו, פתם ותמר והנפש האוכלת ממנו עונה תשא, ולמדו מכאן עון עון שחייב כרת: ואכליו, לפי פשוטו כל אחד מאכליו עונו ישא: עונו, שיבא רעה על מנות הגם, והקל בקדשו, וכבר פרשנו מלת עון (לעיל ז' ח'): קדש ה' חלל, דמה במחשבתו כמו שאין רע לאכול בשר חולין ימים רבים, כל זמן שהוא טוב למאכל, כן בשר קדש, ותהו קדש ה' חלל, ולכן ונכרתה: (ט) ובקצרכם את קציר ארצכם, זהו העיקר המיוחד יותר על קדושת הארץ, גם בדברי קול, כאשר יקנידו את קנידם, יעזבו מהן לעניים, ודבר זה טוהג לבד בארץ אשר הגם שוכן בה, כמו שנזהר והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ וגו' (לקמן כ"ה כ"ג), כן נזהר על תבואת הארץ לתת מהן מתנת עניים, ומלת בקוצרכם, פעל מן הקל, והיה ראוי להיות הקוץ בקמץ קטן, כמו שאמר רקב"ע ז"ל: קציר, התבואה כשהיא בשולה וראויה להקצר נקראת קציר: לא תכלה, כמו ויכל משה את המלאכה (שמות מ' ל"ג), שהוא גמר הדבר, וכן לא תכלה לגמור הקציר כלו לעצמך, אלא הגם ממנו חלק לעניים, והחלק הזה יהיה בפאת השדה בסוף השדה, בחלת מפאותיו, שכלן סוף שדה הן, וזה ההבדל שבין רוח ובין פאה, לפי שהרוח רוח נשוב רוח דרום, ואינו לומרים פאת נשוב ופאת דרום, רוח נשוב הוא נד נשוב, כי השומד בחמנע השדה מגם שתקילון לרבע הרוחות, ע"ד משל כלפי פניו לרוח מזרח, וכלפי לאחוריו רוח מערב, ומגם הרוחות הולכים ומתפשטים תמיד, לכל פאת נשוב הוא קנה הנשוב של הדבר הנשוב, ולכן פאת שדך הוא סוף השדה, ואילו אמר לא תקצור פאת שדך, הייתי לומר שצריך להניח לרבע הרוחות סביב השדה כלה בסופם, כיש לא תקיפו פאת ראשכם שכולל הפאות כלם, עכשיו שאחר לא תכלה שהוא גמר הקציר, למדנו שקובר הכל לבד המעט שמניח בפאה לאחת, כך נראה לי, וכת"כ לאמרו אין פאה אלא בסוף: שדך, לכל שדה ושדה חייב להניח פאה: לקצר, לא תגמור עם קציר הפאה, אלא הנח הפאה בעקובר, ורבותינו נתנ"כ ובתלמ' (שבת דף כ"ג ע"ב) נתנו טעמים למה אמרה תורה להניח פאה בסוף השדה: ולקט קצירך, שבליס הטופלים בשעת הקצירה לאחת או שתים, שאין נלקטים עם הקלושות, אלא נלקטין לאחד לאחד, ותהו נתן לקיטה, כי המתפ

סופך

קדושים יט

יג וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט
כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
יד לֹא תַגְנֹבוּ וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־
תשקרו

תרגום אשכנזי קסו

(י) אין דיינעם ווינבערגע זאללוט דוא קיינע נאכלעזע האלטען, אונד דיא איין־ צעלנע טרויבען דיינעז וויין־ בערגז נים אויפלעזען: דעם ארמען אונד דעם פרעמדען זאללוט דוא זיא לאסען, איך, דער עוויגע, אייער גאט! (יא) איהר זאללט נים שטאהלען: אוך איינער דעם אנדערן נים־ טן אבלייגגען, אונד

תרגום אונקלוס

(י) וְכַרְמָךְ לָא תְעוֹלֵל וְנִתְרָא דְכַרְמָךְ
לָא תְלַקֵּט לְעָנְיֵי וְלִגְיוֹרֵי תִּשְׁבּוֹק
יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהָכוֹן: (יא) לָא
תִגְנְבוּן וְלָא תְכַדְּבוּן וְלָא תשקרון

רש"י

(י) לא תעולל לא תטול שלו' שבה וכן כיוצ' ליזהו עוללת כל אחין לו לא כתף ולא נטף: ופרט כרמך. גרגילי ענבים הנופלים בשעת בצירה: אני ה' אלהיכם. דיין ליפרע ומיכי גוזה מכם אלא כפשוט שנאמר אל תגזול דל וגו' (משלי כ"ב) כי ה' יריב ריבם וגומר: (יא) לא תגנבו. תורה לנוטה ממון לא תגנוב

באור

אסף אלא אחת, וכן ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל: (י) וכרמך לא תעולל, לא תטול עוללות שבה, למדו חכמים לחיובי עוללות כל אחין לה לא כתף ולא נטף, ופרשוהו בתוספתא, וכתב רמב"ם ז"ל (הלכות מ"ע פ"ד י"ח) למה נקרא שמו עולל, מפני שהוא למאחר האסולות כעולל לחים, וירמה שמדרך הנוכר להכניס העוללות, ולחר גמר הבציר יבוא לקחת העוללות, והבציר נקרא מעולל, והוא שכתוב כי תבצור כרמך לא תעולל לחריך (דברים כ"ד ך'), כמו לאחר בציריך, שאם קיחת העוללות בכלל הבציר, היה לומר ולא תבצור עוללות כרמך, לאחר בציותו מעשה בפני עצמו לא יכול עליו לשון בציר, אלא לשון מעולל, וכן עולל ישולנו כנפן שחית ישראל (ירמי' נ' ט'), ומפורש אם בוצרים באו לך הלא יעלירו עוללות (עובדי' ה' ה'), וכן ויעללוהו בחסלות (חופטים ך' מ"ה), שהיה שבית אחר ההרג הרב הרחצון, וכן כעוללות אם כלה בציר (ישעי' ך"ד י"ג), וזהו וכרמך לא תעולל: ופרט כרמך, גרגרי ענבים הנופלי' מן האסול בשעת בצירה, והוא לשון כלל ופרט שבדברי חכמים, כי באסול גרגירים רבים, ולא קראו לקט שהרי אמר לא תלקט, לפי שבתוחות כל שבלת יחידי, לאחר זו שקבוע באסול יש לה שם פרט בעוקה בו בעת האסול כלו, ובוה שאם יפול הפרט, לא ילקט לוחו, גרגיר מכאן וגרגיר מכאן: לעני, שרשו ענה וכן עבו ושרש זה והעניין אחד שנפשו בעבה, לשון שעבו הוא בדעתו, ועבי גם בעבור לבוחו ופלוחו: ולגר, זה גר צדק ולעני' שלא נאמר הגר לאכסן למדונו רבותינו ממקרא זה לגר ליתום ולאלמנה מה לוי בן ברית אף גר בן ברית: תעזב אתם, שב על כלם על פאה ולקט ופרט ועוללות: תעזב, הנח לפניהם ואם יבואו: אני ה' אלהיכם, מקדם לאכסן במצוחי יותר מכל העמים: (יא) לא תגנבו, זהו העיקר השני, והוא על דברים שבין אדם לאחרו, שיתקדשו מדרכי התאו' והחמדה, ויתדמו לדרכי השם ב"ה, שהוא נדיך ויאר, ולא עילתה בו וכיוצ' בירמיה: לא תגנבו, בממון הכתוב מדבר, ולמד מעניני ולא תגנוב בעשרת הדברים למד גם הוא מעניני שמדבר גם על גונב נפשות, ועשם שבכתבו בתורות בכתיב זה בשון רבים, לדעתי בגד עשיר ורש יחד, שגם רש אין לו כל מוחר עליהן, גם אם העשיר חיבו מקפיד, כי המעשים בעינין מחוסים בעיני ה', וכן מוהיר לגנוב את שלו בין הגנב, אעפ"י שבושל את שלו, אלא בריך שיוציאנו מחחת ידו בחפץ, וכן לחרובת"כ בן בג בג אומר אף חגנוב את שלך מאחר הגנב שלא תרחה גונב: לא תכחשו, כבר פרשנו

(לעיל

תרגום אשכנזי

קדושים יט

אונר נים לויגען : (יב) איהר
זאלט בייא מיינעם נאמען
נים פאלש שווערען :
אונר דארוך דען נאמען
דיינעו גאטטעו ענטהיליגען,
איך דער עווינע ! (יג) דוא
זאלסט דיינעם נאכסטען
נים פארענטהאלטען ,
נים

תשקרו איש בעמיתו : יג ולא
תשבעו בשמי לשקר וחללת
את־שם אלהיך אני יהוה :
יג לא־תעשק את־רעך ולא
תגזל

רש"י

תגנו' שבעשרת הדברות לוהרה לגוזב נפשות
דבר הלמד מעניבו דבר שחייבין עליו מיתת
בית דין : לא תכחשו . לפי שנאמר וכחש בה
משלם קרן למדנו שוגם לוהרה מניו ת"ל לא
תכחשו : ולא תשקרו . לפי שנאמר וכשבע על
שקר ישלם קרן ותומש למדנו שוגם לוהר' מניו
ת"ל ולא תשקרו : לא תגנובו לא תכחשו לא
תשקרו ולא תשבעו . אם גבבת סופך לכחש , סופך לשקר , סופך לישבע לשקר : (יב) ולא
תשבעו בשמי . למה נאמר לפי שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא יכול לא יהא קלון
אלא על שם המיוחד מניו לרבו' כל הכנויין ת"ל לא תשבעו בשמי לשקר כל שם שהוא לי
(יג) לא תעשוק . זה הכובש

שכר

תרגום אונקלוס

תשקרון איש בחבריה : (יב) ולא
תשתבעון בשמי לשקרא ותחל ית
שמא דאלהך אנא יי : (יג) לא תעשוק
ית חברך ולא תגוס

באור

(לעיל ה' כ"ח), כגון שתבע ממנו פקדון או מלוה או אבידה, והלה לומר לא היו דברי' מעולם,
ושם אני מיכי כחש, והלחד מחריו לות בי"ת והשבי לחריו למ"ד, וכל שמכחש את חבירו בשקר
בקרקע מכחש, לפעל רשב"ם ז"ל פי' לא תכחשו, כפירת ממון המוטל בידו כדכתיב וכחש בה
לא תשקר ממון שהלוהו, ותמה מהי עליו כי בפירוש כתוב וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד
וגו' (לעיל ה' כ"ה), ותשומת יד שותפות במו"מ או מלוה, ועיקר כדברנו, ולא תכחשו מלי
כחש לו חבירו במלוה, ויש ללוות פקדון ביד המלוה, על ידמר מכחש גם מהי בפקדון, ותשלום
ממנו מה שהלויתי לו, מלא לא תכחשו, הודה לו על הפקדון, וממוך הוכיח ביד ב"ד
ולא תשקרו, השקר כולל כל מה שהוא נגד דרך האמת, כמו שקר שלחתי ותורתך לחתי
(תהלים ק"ט קמ"ג), דרך שקר הסר ממני ותורתך חנני (שם ק"ט), וכל מי שהיה מת
עם חבירו כהונן הולך עמו בשקר, כמו אם תשקור לי ולביתי ולנכדי (בראשי' כ"א כ"ג), שקר
עמי בדרך שקר להיות כפוי טובה, וכשהוא בבנין הכבד עניבו שעושה שקר בדבר פיו, כמו
ולא תשקר בחשובתי (תהלים פ"ט ל"ד), וכן כאן אם הבטחת לחברך בחשובתך, לא תשקר
בחשובתך ובדבריך, או שאבר לו יין בחשובה, לא יאמר לו אין בחשובה, וכל כל כיוצא בזה, וכשבע
לשון הבים, אלא ישקר הוא במשקר בו : איש בעמיתו, אב על בתו ובקר, ואלת בעמיתו
בחלוטו (שם שם) : (יב) ולא תשבעו בשמי לשקר, כולל כל החשורים, אחם תבע ש
גבבה, או על פקדון ומלוה, ועל כל דבר שקר שעשה לו, לא ישבעו לשקר, וכן כתוב וכשבע
על שקר (לעיל ה' ד"ג), כי השקר כולל כל מה שהוא נגד דרך האמת, וכשבע לקוי' השקר
שהוא עוש, כגון בשבע אלא גבב, אלא הפקיד לחתו אלא הלוהו אלא הבטיח לו כך או כך, הוא שבע
לשקר, ובעם תשבעו בנפעל פרשבו (לעיל ל' ל'), וכשבע ובשבע, או בשקר וכשבע שם
אחים, וכמ"ש רשב"ם ז"ל (הלכות שבועות פ"ח) : בשמי, מפורש בחקום לחקר שבשבועה ה
בשם ה', כלומר שבעת ה' תהיה בין שביהם, וכשמו תשבע (דברים י' ך'), ולמה נאמר כן
בשמי, למדו רבותיבו לפי שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, יכול לא יהיבים מ
בשמי, על שם המיוחד בלבד, מניין לרבות את כל הכנויין ת"ל בשמי, כל שם שהוא לי : וחללת

שם

קדושים יט

תִּגְזֹל לֹא־תַלִּין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתָּךְ

תרגום אונקלוס

לָא תְגֹזַל לָא תְבֵית אַגְרָא דַּאֲגִירָא לוָתָךְ

תרגום אשכנזי קסו

ניכטו רויבען: דוא זאָלסט
דען לאָהן דעו טאַגלאָהנערס
ניכט איבערנאַכט בייא

רש"י

שכר שכיר: לא תלין נקוה מוסב על הפעולה: עד בקר. בשכיל יום הכתוב מדבר עליו השם מדבר בשכיר לילה שהשלמת פעולתו משעלה עמוד השחר לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית

באור

שם אלהיך, נתרבו למעלה (לעיל י"ח כ"ח), כי הכשבע בשם לשקר, מקלל שם אלהיו, שטרא בו מבהג חולין להמיר כבודו בחתת מחפציו: (יג) לא תעשק, כל המאורין למעלה עושים בשתר, כי ירחים מבעל דינם, הגבוה בשתר, והמכתם והמשקר לפי שירת שיחייבוהו בב"ד, על כן מכחשים ומשקרים, ואם יתחייבו שבועה כשבעים גם לשקר, והמוכרים עתה עושים בחוקה, ואין מורח בעל דין עליהם, ולכן חתם בהם וירחת מאלהיך, כי הוא העד והוא הדיין, ואם לים זרוע לחתה, אין מיד השם מגיל: תעשק, העושק יעשה מן החזק לחלש, כמו והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם ומיד עושקיהם כח וגו' (קהלת ד' א'), וכן כל עושק שנמקרא על לים זרוע העושק את הנעשלים, ושוחה בפרהסיא כמו הגזלן, ולכן הם בעושים בתקרא זה, שלא שהעושק לימו טועל מיד זולתו, אבל כובש לעצמו מה שאיבד לו, כמו בנוגע שכר שכיר, וכן אמר לא תעשוק שכר עני ואביון וגו' (דברים ד"ד י"ד), הרי שהעושק חוק, והעשוק עני ואביון, ואין כח לו להוציאו מידו, ובאמרו ולא יקרא עליך אל ה' וגו' (שם כ"ד), כי קנרה ידו מהושיע לה, וכן אמרה ר"ל שהעושק היא הכובש שכר שכיר, וכן כל כיוצא בזה, כשם בידו מלוה או פקדון או יושב בבימו, ואינו רוצה להחזיר לו, לא בשתר ובכתב, אלא בחוק יד הרי זה בכלל עושק, ורבב"ע ז"ל שכתב לא תעשוק את רעך בשתר, אין דבריו נראין בעיני, כי עיקר העושק כמו הגזל בחוקה: ולא תגזול, זהו שלוקח מידו בחוקה, כמו ויגזול את האבנים מיד המצרי: לא תלין, ת"ו תלין לדעת רש"י ז"ל לשון נקוה מוסב על הפעולה, ולא פירשו כתי"ו של תעשוק ושל תגזול, אמר רמ"ם ז"ל לפי שלא אמר אלא בשכיר יום שהוא בבין הכבד יונח, רק בפסוק עריס יליהו מבלי לבוש (לויב כ"ד ז'), לכן פירשו על הפעולה שיהיה עימד: פעלת, פי' רלבב"ע ז"ל כמו שכירות, וכן ופעולתו לפניו (ישעיה מ' י'), ויתכן היותו דרך קצרה, והעשם שכר פעולתו, ונם' ברחזית מבואר אמרו הבדל בין לשון פעולה עבודה מעשה ומלאכה, והכלל כל לשון פעולה על הכוונה איכון העשה במעשהו הן טוב הן רע, ולהגדיל עון זה אמר פעלת, כלומר העני הזה שכר עמו לעבודת אדם להחיות נפשו ונפשות אנשי ביתו, כמו שנאמר כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו (דברים כ"ד ט"ו), וזה נקרא פעולה: אתך, ליטו חייב אלא ת"כ יש בידו ואינו משלם, שלשה אתו, כמו אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן ויש אתך (משלי ג' כ"ח), אבל אם אין משות בידו, אין השכר נן אתו, וכן אמרו בגמרא (ב"מ דף קי"ב ע"א) יכול אפילו אין לו ת"ל אתך אין אתך: ער בקר, בשכיר יום הכתוב מדבר, אינו אלא מצטער אחת, לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה, ומקום אחר הוא אומר לא תבא עליו השמש מדבר בשכיר לילה, שהשלמת פעולתו משעלה עמוד השחר, לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום, לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית שיהא לבקש מעות, מפי רש"י ז"ל, והוא מדברי רבותינו ז"ל בברייתא דת"כ ובתלמוד פירשו הדבר אחין אומר כאן בשכיר לילה, ובמקום תורה מדבר בשכיר יום, שהרי שכירות היום מצטלמת לבעל הבית, ואין בשכיר לילה יעבור בבקר, ובשכיר יום יעבור כבוא השמש, ועדיין היום וזמן תשלומים, ודבריהם נאמנים, לא כדברי רשב"ם ז"ל שפי' ולא תלין, שכיר לילה, והכה המלין קשולת שכיר גם הוא אינו ירא מב"ד, כי אומר לו לך ושוב ואין אתי, אבל לפני המקום ב"ה

תרגום אשכנזי

קדושים יט

בייא דיר בלייבען לאַסען,
ביז מאָרגען: (יג) דוא זאָללוט
קיינעם טויבען פֿלוכען,
קיינעם בלינדען אַנשטאָם אין
דען וועג לעגען: זאָנדערן דיך
פֿאָר דיינם גאָטטע פֿירכטען,
איך, דער עוויגע! (טו) טהוט
קיין אונרעכט אים געריכטע,
פֿערשאָהנע

אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר: יג לֹא־תְעָשֹׁק
חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל
וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:
טו לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא־

תשא

רש"י

הנית עוכה לבקר מעות: (יג) לא תקלל
חרש: אין לי אלא חרש מניין לרבות כל אדם
ת"ל בעמיך לא תאור מ"כ נאמר חרש מה
חרש מיוחד שהוא נחייס לפי כל שהוא נחייס
יבא המת אחיהו נחייס: ולפני עור לא תתן
מכשול. לפני הסמוך נדבר לא תתן עצה
שאינה הוגנת לו אל תאמר לו מכור שדך וקח
וירחת מאלהיך. לפי שהדבר הזה אינו מסור
ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך נאמר בו וירחת מאלהיך המכיר מחשבותיך וכן
כל דבר המסור ללבו של אדם השומעו ואין אחר הבריות מכירין בו נאמר בו וירחת
מאלהיך: (טו) לא תעשו עול במשפט. מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול שנאמר
ומשוקן

תרגום אונקלוס

לְוָתָךְ עַד צַפְרָא: (יג) לָא תְלוּט דְּלָא
שְׁמַע וְקֳדָם דְּלָא חֲזֵי לָא תְשַׁוֵּם תַּקָּלָא
וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ: (טו) לָא
תַּעְבְּדוּן שַׁקַּר בְּדִינָא לָא תיסב

לך חשוך ואתה שוקף עליו וטולה היימנו:
לבריות לידע אם דעתו על זה לעשה או לרעה
ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך נאמר בו וירחת מאלהיך המכיר מחשבותיך וכן
כל דבר המסור ללבו של אדם השומעו ואין אחר הבריות מכירין בו נאמר בו וירחת
מאלהיך: (טו) לא תעשו עול במשפט. מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול שנאמר
ומשוקן

באור

גלוי שומר עברה, כמו שני הלשון המשוכים זה מלאחריו: (יג) לא תקלל חרש, לפי הפשט
שני הלשון כפשוטם להזהיר מהרע מלין פתח בע"ד וכ"ד, כמו המקלל חרש שאינו שומע, ולא
יוכל לריב עמו, והכותן מכשול לפני עור שאינו רואה, שלא וירחת מאלהיך השומע כל ורואה
כל, ומזה תלמד לכל עושה רע בסתר, שאין לומר שהקפידה תורה לבד על קללת החרש ומכשול
לפני עור, וכי תעלה על דעתך שמותר לקלל שום אדם מישראל, או להכשילם, הלא כמו
שאמרנו, וכן נאמר אלהים לא תקלל וכאיש בעמיך לא תאור (שמות כ"ב כ"ז), לפי שמדרך
האדם המתחייב בדין לקלל את הדיין, והמוכרח לעשות בגזרת המושל לקלל את המלך, וכן
מדרך האדם להקל בקללת החרש שאינו שומע ולא מבטיח בה, לפיכך פרש אלו, וכל שכן
שאסור לקלל שאר בני אדם המבטיחים בה: ולפני עור לא תתן מכשל, כמו ונתתי מכשול
לפניו (יחזקאל ג' כ'), אבל הפקח רואה וזהיר ותובעו על מעשהו, ואינו מדבר בעור ממש,
אלא שאסור להכשיל שום אדם בחינו דבר שיהיה, בהיותו כשור בדבר הזה, שאינו מרגיש,
שמכוין להרע לו, והשומה אינו יודע ממנו, שיוכל לומר לטובה נתכוונתי, וכן תרגומו
רבותינו ז"ל לאמרו ולפני עור לא תתן מכשול, לפני סומא בדבר, בא ואמר לך בת אים פלוני
מה היית להכנה, אל תאמר לו כשרה, והיא אינה אלא פסולה, היה טוען ממך עצה, אל
תתן לו עצה שאינה הוגנת לו וכו' אל תאמר לו מכור את שדך וקח לו חמור ואתה שוקף עליו
וטולה ממנו, אמת תאמר עצה טובה אבי נותן לו, והרי הדבר מסור ללבב, שנאמר וירחת
מאלהיך אני ה', ראוי שהכל נכלל מכשול, הן בתורה כמו אתם הכשלתם רבים בתורה,
והן בגופו והן בממונו, ומלת נתינה על כל דבר: ויראת מאלהיך, זהו ירחת שנאמר, כדרך
הכלל שכל לשון ירחה שאתרנו מ"ם הוא ירחת שנאמר (פסוק ג'): אני ה', רואה
כל ואין מניח מידי: (טו) לא תעשו עול במשפט, העול בכל דבר חסור, שכן תמר כי
תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול (דברים כ"ה ט"ז), ואמר במשפט שאינו מדבר

כאן

קדושים יט

תִּשָּׂא פְנֵי־דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי
גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ׃
(טז) לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא

תעמד

אַנגריינגער אונטער דיינעם פֿאָלק הערום,

תרגום אשכנזי קסח

פֿערשאָנגע דען אַרמען
ניכט, אונד אַכטע ניכט דאָ
אַנזעהען אייגעו פֿאָרנעהמען,
זאָנדערן ריכטע דיינעו נאָכו
טען נאַך דער גערעכטיגקייט׃
(טז) געהע ניכט אַלֹן איין

שטעהע

תרגום אונקלוס

תִּיסַב אַפֵּי מִסְכֵּינָא וְלָא תְהַדַּר אַפֵּי
רַבָּא בְּקוּשְׁטָא תְּדִינֵיהּ לַחֲבָרָךְ׃
(טז) לָא תֵּיכוֹל קָרְצִין בְּעַמָּךְ לָא

תקום

רש"י

ומזוקן חרס ותועבה שהעיל קרוי תועבה שנאמר כי תועבת ה' כל עושה עול והתועבה קרויה שקן וחרס שנאמר ולח תניח תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקן תשקצנו וגו': לח תשא פני דל. שלח תאמר עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו תוכנו נדין וכמה מתפרנס בנקיות: ולח תהדר פני גדול. שלח תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה היאך אכייבנו ואראנו בבושתו עוכ"ם בדבר לכך נאמר ולח תהדר פני גדול: בצדק תשפוט עמיתך. כמשמעו. ד"ח הוי דן את חביבך לכף זכות: (ט) לח תלך רכיל. אני אומר על סם שכל משלחי מדנים ומספרים לשון הרע הולכים בנתי רשעים

באור

כאן לכד בעול ממש שמרשיע לדיק ומלדיק רשע עקב אחד, שלח מלד התמלה לו מדרך מוסר, ואחן למשפט התמלה טובה, והמוסר יקר, לכל במשפט רע הוא, כי המשפט לאלהים הוא, ויקוב הדין את הדבר, וחזו שפירש לח תשא פני דל וגו', ולכן בעל הטעמים שם המפסיק קצת גדול, כי עד כאן המאמר מחובר: לא תשא, כמו לולי ישא פני (בראשית ל"ב כ"א), לשון נשיאת פנים (דברים י' י"ז), ומלת פנים רשומו עליה (לעיל י"ג י'), שנאמר על הנהגת הכבוד, ונשיאת פנים הוא שמעביר על רוע מנהגו בעבין מן העבירים, ונחזב בעיניו כאילו לא פעל רעה, ומדרך בן אדם לחטול על הדלים, המשקרים בממון, ויאמרו יסוריו מעבירין לותו על דעתו, ואם הדיין עושה כן במשפט עול הוא, כי הוא חייב לשפוט כפי צורת הדין על קו הנדק בלי נטיה של רחמים וחמלה, וקרוב לזה אמרו רבותינו שלח תאמר עני הוא זה, לחזל ואני והעשיר חייבין לפרנסו, תוכנו ומה מתפרנס בנקיות, לכך נאמר לח תשא פני דל: ולא תהדר פני גדול, מלת הדר בלשוננו כמ' מגדל הלבנון, והוכחנו שענינה בכל מקום על סגלה ויש בדבר, שהיא יתרון על לותה הסגלה עצמה בדבר לחר, כמו חכם שבחכמים, עשיר שבעשירים, גבור שבגבורים, רוב חכמתו רוב עשרו ורוב גבורתו הדר לו, ויגועו (זיין פרטנו), וכן הדין בכל בניניו, ועל זה נאמר לח תהדר פני גדול, שלח יתן לו יתרון (פרטנו) במשפט נגד בעל דינו, ובעבור מלת פני רמזו כי מדבר על גדולת הכסף, כי כבר על מנהגי בסאו כמו שנאמרו, כגון גדול בתורה וכחכמה, כמו שלמה לי לל הגדולים (דברים ה' ה'), והלים עשה גדול מאד (שמות י"ח ג'), ומדרך בני אדם להדר לת החכמים ולגבורים, והוא מנות הסם, כאמרו והדרת פני זקן, גם אם בשגגה יחטאו יכס עליהן לכבוד תורתם וחכמתם, לכל בדין לסור להדרו בדברים ולחפות על כבודו, ועל לתה עושה תלח לח תכיר פנים במשפט, וכל שכן גדול בעושר לו במשפחה, שלח תהדרנו: בצדק תשפוט עמיתך, שפוט כלם על קו הנדק, כפי החקים שכתבתי לך שכלם נדיקים: תשפוט, בנר פרטנו (לעיל י"ח ד'), כי נדק ומשפט שני עניגים, נדק הן היסודות והחקים, כמו דין הגנב, דין המזמים, דין התובעים, והן חקי התורה שהן נדיקים, ועל פיהן ישפוט הדובע ישקול נדעתו דבר משפט הבא לפניו, עד שיוציאנו כפי הנדק, לכל יהם הן חקי התורה נדיקים, כשישפוט על פיהן הדיין הנדיק, המשפט בלי עול, לכל לינגו משפט נדק:
(טז) לא תלך רכיל בעמיך, לח תלך בבתי עמך לרגל לותם, לשמוע סודותם, ולהגיד

לזה

תרגום אשכנזי

שטעה־ע ניכט צוריק בייא
דער געפֿאַהר דיינעו נאָכּ־
טען : איך , דער עוויגע !
האַסטע

קדושים יט

תַּעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְהוָה :
לא

רש"י

רעיהם לרגל מה ירחו רע לו מה ישמעו רע
לספר בסוק נקרחים הולכי רכיל הולכי רגילה
משפיי"מכט בלע"ז (בל"ח שפיאנריי"ח) . ורחייה
לדבר שלח מניטו רכילות שחיטו כתוב בל' הליכ' לח תלך רכיל · הולכי רכיל כתובת ורחל
(ירמיה ו') ושחר לשון הרע אין כתוב בו הליכה, מלשני נסתר רעהו (תהלים ק"ח) לשון רמיה
לשון מדברת גדולות לכך לחני חומר שהלשון הולך ומרגל שהכ"ף נחלפת בגי"מ שכל
האותיות שמוחיפים ממקום לחד מתחלפות ז בזו בי"ת בפ"ח וגי"מ בכ"ף וק"ף וט"ן
בלמ"ד ז"ן בג"ד וכן וירגל בעבדך (שמואל ב' י"ט) רגל במרמה לחמר עלי רעה וכן לח רגל
על לשונו וכן רוכל המוחר ומרגל לחר כל סחורה וכל המוכר בשמים להתקבע בהם
הנשים על שם שמחזר תמיד בעיירו' נקרח רוכל לשון רוגל ותרגום לח תיכל קורנין כמו תיכלו
קרניהון די יהודח, לחכל ביה קורנח בי' מלכח (דניח ג') כרחה בעיני שהיה משפטם לחכול
בנית המקבל דבריהם שום הלעטה וקוח גמר חסוק שדבריו מקוימי' ועשידים על החמתות'
הלעטה נקרחת תכילת קורנין לשון קורן-בעיניו (משלי ו') שכן דרך כל הולבי רכיל לקרן
בעיניהם לרמות דברי רכילותן שלח יניטו שחר הנושעים : לח תעמוד על דם רעך . לרחות
נמיתתו וחתה יכול להנילו כגון טובע בנהר וחיה לו לבטים בחים עליו : חני ה' . נחמן
בשלם

באור

לזה מה שרחה לו שמע מחברו , לשפ"י שחיטו מכוין לרמוז לשורר לחיכה ומדנים , שכמה תקלות
יולחין מזה , כחמרו הולך רכיל מגלה סוד (משלי י"ח י"ג) , ונחמן רוח מכסה דבר , וכל שכן
שם הולך רכיל לשלח מדנים , שהוח לשון הרע גמורה , על זה חמר חכמי רכיל היה קך למשן
שקך דם (יחזקל כ"ב ט') : בעמיך , לכל שוכניו והשלחמים בנו , מוחר לשלוח מרגלים לעמוד
על סודם להכיל מידם , כמו שמניטו בכתובים , לולי על כן ממוך מחבחות בעבה תכון ובתחבולו'
עבה מלחמה (משלי כ' י"ח) , גולה סוד הולך רכיל וגו' (שם י"ט) : רכיל , המסיר בעיירות
וקונה מזה ומוכר לזה שומע מה שזה לריך לקנות חה למכור נקרח רוכל , וכן השומע שיח
ומספר לזה נקרח רכיל , וכן פי' רש"י רשב"ם רחב"ע ורמב"ן ז"ל , ויפה חמר רמב"ן ז"ל שלהבדיל
בין שניהם שם זה רוכל לשועל ושם זה רכיל חחר בעגמו כמו סרים נזיר , כי בנפשו קוח ועליו
תשוב , כלומר שהיח לחחת ממעות הנפש , הפך נחמן רוח , גם יפה דקדק רש"י ז"ל
שהולכי רכיל כמו הולכי רגילה משפיי"מכט בלע"ז (ובל"ח שפיאנריי"ח) , כי לח מניטו לשון
רכילות שחיטו כתוב בלשון הליכ' , ושחר לשון הרע חין כתוב בו הליכה , מלשני נסתר
רעהו (תהלים ק"ח ה') , לשון רמיה (שם ק"כ ג') , לשון מדברת גדולות (שם י"ב ד') , וחם
כדברנו נפי' הכתוב שחיטו מדבר על לשון הרע ממש , וקל וחומר הוח שם הרכיל שחיטו מכוין
לרעה עובר בלחו , כל שכן מגלה סוד להרע בו בלשון הרע , ויחמר רש"י ז"ל עוד שהכ"ף
נחלפת בגיי"ל שחתיכן ממנח החיך , וכן וירגל בעבדך , רגל במרמה לחמר עלי רעה , כן
רגל על לשונו , כלומר שדומים לרכיל בכ"ף , ותנקלום ז"ל תרגם לח תיכול קורנין בעיך ,
וכי' רשב"ם ורמב"ן ז"ל , תיכול לשון השמעת קול , שמספר ומגיד מה שרחה או שמע בגיד
חביריו , וכן קרח בגרון , תרגם יונתן תכלי , ירעם יי בקול (ש"ב כ"ב י"ד) , תכלי : לח
תעמוד על דם רעך , לשפ"י שנוירתיך לח תלך רכיל בעמיך , ש תחמר גם לח בודע לי שישומ
עליו להרגו , לו ערודים לחריו , חיני לריך לגלות לחוזו , לו להיות לעזר לו , ת"ל ולח תעמוד
על דם רעך , כלומר חל תעמוד במקומך , כמוך לדם רעיך הקרוב להשפך , שלח יחמן בך
זלך להכיל דמו מיד רודפיו , לו מסכנה גלויה , וכן חמרו חכמים ומניין לח רחית טובע נהר
לו לבטים בחים עליו לו חיה רעה בחה עליו חייב חתה להנילו בנפשו , ת"ל לח תעמוד על

קדושים יט

יז לֹא־תִשְׂנָא אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־
תשא
בעליידינט האַס נעמליך)

תרגום אשכנזי קסט

(יז) האַסטע דיינען ברודער ניכט אים הערצען! דוא קאַנוט דיינעם נאַכּוטען פּער- ווייזע געבען (וועז ער דיך (ציין למעה בניחור) טראַגע

תרגום אונקלוס

רש"י

(יז) לֹא תְשַׂנֵּי֙ אֶת אָחִ֣יךָ בְּלִבָּ֔ךְ אוֹכְחָא תּוֹכַ֖ח אֶת עַמִּיתָ֑ךְ וְלָא תקבל

לבלם שכר ונחמן ליפרע: (יז) ולא תשנא עליו חטא. לא תלבין את פניו בדברים: (יח) לא תקום

באור

דם רעיך, ואמרו עוד מכיון לדורף לחר תכרו להרגו ולחר חכוד ולח' כערה המלורם' שקיי' לחתה להפילו בנפשו ת"ל לא תעמוד על דם רעך, והכל כללו נפשט המקרח: אני ה', ש נדיק, לני מכוך על כל מלה: (יז) לא תשנא את אחיך בלבבך, שכלה ולחכה הם שתי מדות הטוכות זו מזו בנפש, ולחיכן תלויות בשכל ובכחירה, ללא בתולדת הנפש עלמה, ולכן נפש זלת תלהב מקנלת דברים, ותשכח מקנתן, ונפש לחרת להפך, ע"ד משל זה לוהב עריס וה לוהב לדמה, זה לוהב מלחכה זו, וה מלחכה לחרת, וכן מתפשטות על כלל הכע"ח, זה לוהב סום, וה לוהב כלב, וכן על כלל בני לדם, זה לוהב בעל מדות ללו, וה בעל מדות לחרות, ולכן השכלה והלהבה מיוחסים בכל המקרח לנפש, כמו שכתי נפש דוד (ש"ב ה' ח'), הגידה לי שלהבה נפשי (ש"ה ח' ז'), וכן כלם, ולחיכן מיוחסים ללב, שחלת לב בכל מקום נופל על מעשה הבחירה ומשפט השכל, ולחין הלדם מושל על מה שכעוע בנפשו, להפוך לחהבתה לשכלה, לו שכלתה לחהבה, ולא יכול הנפש על מה שלין בידנו לעשות, שלא שתשכלת נפש לא תכלה תקלה לחדם השכוח לה, ולא תשכית החמלה, כי לם ירלנו במיכר יחמול עליו וישוכהו, לכן לא הזהירה תורה עליה, ללא לא תשכח לת לחיך בלבבך, כלן נלמר בלבבך ללמדנו שלין החזהרה על שכחת נפש, כדרך שכלת החכמים לכסיליס, ושכלת הפקדים לשוטים, ללא החזהרה על שכחת הלב, כמשכע שכל הלב, לם כעבע נפשו לוהב לוחו, ללא שעשה לו רעה, ונפש בלבו לשכוח לוחו, ומשכלה כזו יבלו תקלות גדולות, כמו לבשלום ת לחמנן שהיה ביניהם להבת לחיים, וכשהרע לו לחמנן בדבר תער, שכח לבשלום לת לחמנן בלבו, ולילה התקלה שיכלה עזה, וכן כלמר פעם לחת להבת לב, ותהו ולהבת לת ה' ללהיך בכל לבבך, ונם זה במשפט השכל, שלא תחליק על מעשיו ועל מכותיו, וכן למרו ז"ל בספרי (זכרי' ז' י'), ולים לת רעת רעהו לל תחשבו בלבבכם (שם ח' י"ו), וה פי' לא תשכח לת לחיך בלבבך, והדברים ברורים, ורשב"ם ז"ל פי' לם גמלך רעה, לא תתרלה לפניו כלוהב, ובקרבו יש לרבו, לא טוב לל תשכלהו בלבך, ולפרושו החזהרה גם לם מעלה שכוכ הוא לו, ונם רשב"ם ז"ל דעתו כן הוא, שהרי בהלכות (דיעות פרק שני ו') מביא לדוגמת לבשלו' שכרלה לו שכלתו, וכן שניהו חזקו כל שלא דבר עמו שלשה ימים: הוכח תוכיח את עמיתך, נדר לו חטלו, ודבר על לבו דברי דעת, ללמדו הדרך הנכוכה, ויודה על חטלו וישוב דרכו, ולם לתה עשה כן לא תשל עליו חטל כמו שלמרנו, וכולל דברים שבין לדם למקום וכין לדם לחברו, לם הרע עמך לא תשמור עליו שכלה בלב בעבור מעשיו, ללא הוכיחהו והעמידהו על החמת, וכל לשון תוכחה שבמקרא המסיק לצל לדם הוא נדול דברים בדעת, עד שיודה לו שכשגדו, לא על עוכ ומוסר שליבן מדברים החטל כי יחמר שכשב שלא כדין לבל נכתב על עוכי שמים, כי הוא לבדו ב"ה מוכיח בתכלית מוסר, כי נדיק ויסר הוא ובוחן לב וכליות. וכן והוכיח במישור לענוי לרן (ישעיה י"ל ד'), שיברר להם תעלומות חכמתו, כי לא יתכן לומר שיעניש לעגוי לרן, וכן כלם, ונלמנוס בספרינו מעין נגים: ולא תשא עליו חטא, בענודו, כמו כי עליך נשלתי חרפה (תהלים ס"ט ח'), כלומר בעבורך נשלתי חרפה, וכלמדו ומדפת פורפיך נפלו עלי (שם שם י'), וכן

ולא

תרגום אשכנזי

קדושים יט

זאָלסטו דיך נישט רעכען , אויך

רש"י

תקום: לומר לו השחילני מגלך ח"ל ללמד להזהר ח"ל לריבי משחילך כדרך שלח השחלתני ולשון היזק נטירה ח"ל

תרגום אונקלוס

באור

וְלֹא־תִשְׂטֹר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ
לרעך

תרגום אונקלוס

וְלָא תְיַטַר דְּכָבוֹ לִבְנֵי עַמָּךְ וְתֶרְחֵמִיהּ
לחברך

אוין ניט צאָרן האַלטען
געגען דיא קינדער דיינעז
פֿאָלקו, ליבע דיינען

רש"י

ס"ל השחילני את קדושך ס"ל לאו למחר ס"ל השחילני מגלך ס"ל הא לך ואיני כמותך שלח השחלתני

באור

אבל אם הוא רשע לית כדכתיב ירצת ה' שנאת רע, אין לקבל פי' זה, כי המצוה כוללת לכל ישראל. ואומר לכי אחין מלת כמוך בלה"ק כולל כוכה זו, אלא כמוך פרושו הדומה לך, כמו כי כמוך כפרעה (ברחצית מ"ד י"ח), דומה לתה במעלתך למעלת פרעה, אין נתן וחכם כמוך (שם מ"ח ל"ט), שוה לך ודומה לך, וכן מי כמכה באלים ה' (שמות ט"ו י"ח) וכן כלם, וכן כתן פרושו ואהבת לרעך, שהוא כמוך שוה לך ודומה לך, שבגרת גם הוא בגלם אלהים, והרי הוא לדם כמוך, וזה כולל לכל בני לדם, שכלן בגרלים בגלם, ועל זה לאמר ר' עקיבא זה כלל גדול בתורה, ור' עקיבא עמו שבח זה הכלל במשנתו חביב לדם שבגרא בגלם (לבות כ"ג), ושוד גם לם עכביו מרשיע, בגרא בדמות אלהים במשלה ובבחירה, ויוכל לבחור בטוב, ועל זה לאמר בן עזאי זה ספר תולדות לדם כלל גדול ממנו, לפי שבמקרא זה נאמר בדמות אלהים עשה אותו, וכן שלמי שבח זה הכלל במשנתו אל תהי בז לכל לדם וכו' (לבות כ"ד), וכן לאמר אלמה בז לרעהו קסר לב ואים תבוטות יקריב (משלי י"ח י"ג), ופרשנו הכל בפרושנו על מם' לבות, וכריך להפתר בלשון (ליכה דיין כענגטין דער דיר גלייך לריט), אם כן סתם הכתוב ולא פירש קצב אהבה זו, וכא הגלי הזקן ופירש הדבר מה דסבי לך לאהבך לא תעביד, שעל כל פנים לא תעשה לו דבר שאם יעשה לך תבטער, וה לאמת ברור שאסור לנו לנער או לבזות שום לדם בדיק או רשע, לבד על דרך המשכט או על דרך תוכחת מלהבה להשיבו למוטב, וכמו שחייבה תורה מיתה לעופך דם לדם, אם חכם או סכל אם בדיק אם רשע, ולמרה הטעם כי בגלם אלהים עשה את לדם (ברחצית ט' ו'), כן הוא לעניין מה דסבי לך וכו', ולילו פי' כמוך שתאהבנו כעלמך, מלבד שלא בטרך לפרושו של הכלל, שלא שיעש והקטין נדבריו כוונת המאמר. ואולם המליצה המורגלת בלה"ק על האוהב ונלתו באהבת עלמו היא לאהבו כנפשו, כמו לאהבת דוד ויהונתן, שנא' ויאהבו יהונתן כנפשו (שמוא ב' י"ח), ולאמר כי לאהבת נפשו לאהבו (שם כ' י'), ואם ממנה ידבר הכתוב, היו לו לומר לאהבת לרעך כנפשך, ומה פלא יש באהבת דוד ויהונתן, שלמר עליה כפלאתה לאהבתך לי לאהבת נשים, אם כל ישראל חייב לאהוב כנפשו, לכל עיקר כמו שלמרנו, שלמר ואהבת לרעך כלמר כתם, ומפר לאחרים בעלי הקבלה, גם בעל השעמים העמיד הטפחת תחת לרעך, שלולי חבר בגויה לרעך כמוך, יתפרש רע שהוא כמוך בנדק בחכמה וכיוצא, לכן הבר בגויה ואהבת לרעך, שיאהב את כלם, והפריד מלת כמוך, ומעתה פרושו שהוא לדם כמוך, ולפי שהמבנד את כלם האדם, ומתכון במעלתו מטיב לנפשו ולכל האדם, אתמה תורה הכל באמרה זו, כמו שהתחילה אים למו ואביו תירלו, וכמו שפרשנו (פסוק ב'), והלילה מוקקת שבעתים, ולא בטרך עוד לדברי רמב"ן ז"ל שלמר שהיא הפלגה, שלא נרה בשום: לרעך, בלע"ז, והסתכל שבכל המקומות סמוך לאהבה מלת את, כמו ואהבת את ה' אלהיך (דברים ו' ה'), ויאהב גם את רחל (ברחצית כ"ט ל'), וכן כלם, וגם זה נאמר על פרושנו, כי את ואותו מורים על עצם הדבר, והוא שהיית סבלה מיוחדת בתוכו, שבעורה יתאהבנו מכל זולתו, ואין זאת האהבה האמורה כאן, אלא בעבור עבין כולל שכלן שוים כמותו נבראים בצלם, על כן כאן ובפסוק ואהבת לו כמוך לא נאמר את ואותו, שלא לא"ל שבאהבה דבר תוכה לו, וה מצפא הלשון בכל מקום, כמו שרם לאוהב אלפעמים לאחריו בי"ת, בעמים לא"ל, והאמין בה' (ברחצית ט"ו ו'), כי לא האמין להם (שם מ"ה כ"ו), ופרשנוה פרושנו לם' ברחצית, וכן שרם בחם וכחם בעמתו (לעיל ה' כ"ו), כחם לו (מלכים ח'

תרגום אשכנזי

דיינען נאָכטען, זאָ ווייא דוא דיך ועלבוט ליבוט: איך, דער עווינע! (יט) בעאָבאַכטעט מיינע

קדושים יט

לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה: יט אֶת־ חקתי

רש"י

השלמני והיה כטורח שכוסף הליכה בלבו לע"פ שאינו מוקס: ואהבת לרעך כמוך. אמר ר' עקיבא זה כלל גדול בתורה: (יט) את

תרגום אונקלוס

לְחַבְרָךְ כְּוָתָךְ אֲנָא יְיָ: (יט) יָת־ קיימי

באור

י"ג י"ת), וכאחרונה (לעיל ה' כ"), והמבין יבין [ל"ה, כל דבריו דברי חן ושכל טוב לעושיהם, ולשרי כל השומע לתוכחתו, אבל אין פשטות הכתובים מורה עליהם, ולדעתי שעור הכתוב כך הוא, לא תשנא את אחיך בלבבך, הזהיר שלא לבוא ישאר מעשות לרעהו כמעשה השונא להכותו, לקללו או לעשות לו רעה, כי אם אף בלבו ובקרבו לא ישנאנו, ומבואר שיטה השם ז"ה אף על מדות הנפש, כי גם הן מסורות לבחירה, ויש הנתון למשל עליהן בכח מביאתו, כמו שבוה לא תחמוד, (עיין מה שכ' הרלב"ע בפתוח הדבור הזה, וז"ש בבאורו נפ' יתרו) וכן טוה על האהבה בכמה מקומות, כגון לאהבת הגר והעבד ובאמר להלן ואהבת לו כמוך הוכח תוכיח את עמיתך, אם גמלך רע, הוכיחנו על פניו וכרך לו רעתו, ולא תשא עליו חטא בשתוק נגדך, לשמרו בלבך עד יום פקדך לותו, כי אם תוכיחנו מיד, שלולי יתבטל לו יעוב ובאם, וע"י כך תעוב האהבה בלבבכם: לא תקום, לעשות לו כאשר עשה לך, ולא תטור, רעתו בדברים או במעשה: ואהבת לרעך כמוך, בכל מדות ודרכי האהבה שאתה אוהב לעצמך, במדות ודרכים ההם תאהב את חבירך, ואין הכתוב מדבר בכמות האהבה, כי אם באיכותה, וכדי להבין זה צריך להקדים, שיש במדות הנפש לוך וכמה, כגון האהבה, כי יתכן שיאהב האדם גם דבר אחין בו רוח חיים, ואולם אין לאיכות האהבה שוה בכל הדברים, לא יאהוב האדם את בהמתו כאשר יאהב את בנו, ולא יאהוב את אפניו ומנולתיו כאשר יאהב את אשתו, אף לא יאהוב את כספו ואת זהבו, כאשר יאהוב את נפשו ואת תלמדו, וכן כל כיוצא בזה, ואף בדברים הדומים לענין האהבה, יש הבדל בכמה, שהוא החזק והמולאה ויש שיאהב את בנו הקטן יותר מן הגדול, יאהב את גביע הכסף יותר משאר כליו, או יאהב את סוסו יותר מחמורו, וכן בכיוצא בזה, ובכל מקום שאי אפשר להשוות לשני הדברים הנאהבים יקדם הנאהב ביותר, ואהו היתרון בכמות ובמעלת האהבה, מעתה אמרה השם שנאהוב את רעהו בכל דרכי האהבה אשר בהם נאהוב את עצמנו, שהוא האהבה היותר כשנה באיכות, ובכל מקום שלא תתנגד אהבת זולתנו לאהבת עצמנו האמתי על פי הנדק והיושר, מחויבים אנו לעשות לזולתנו כל מה שהיינו עושים לעוצמנו, ואולם לא יחייב בכל זה ההבדל נאחוז וחולשה, ואם כפי מצפן הנדק והיושר לא נוכל להשיב לזולתנו, מבלעדי שנזיק לעצמנו מה בלתי רצוי, יתכן שתקדם אהבת עצמנו, כמו שאמרו"ל קודמין לחיי חבירך, והכלל שתשורה לא כוונה פה אל כמות האהבה, אחין נוכל נו שלא במקום ההתנגדות שאי אפשר לקיי' שניהם, כי אם אל איכות האהבה, במקו' שאין התנגדות בין שני הדברים הנאהבי', ואז תאהב לרעך כמוך ובכל דרכי ההטבה שאתה מטיב לעצמך, לאתה מטיב לרעך, לא לתועלת האוהב או הנאהב, כאשר יאהב האדם את אפניו ומנולתיו, כי אם לתועלת ושובת הנאהב, כאשר אתה אוהב את עצמך: (יט) את חקתי השמרו, מלת חוק נאמרהו (לעיל נ' י"ז), שהוא ענין אחין להוסיף על ואין לגרוע ממנו, כמו חקי ברחמי', וכן חקי התורה הקנועים במועדם, גם נאספרם נ במשקלם, ומזה זה לאמור כלאים, לאמרה תורה הרכבת שני מיני נע"ח, והרכבת שני מי נמחים, וזריעת שתי מיני תבואות, ובגיזת צמר ופשתים שעטנז, ולא לאמרה הרכבת המתנג' תערובת זהב וכסף נחשת, ולא לגיזת שני מיני צמר, של רחלים ושל גמל, ולא צמר ו ולא פשתן וצמי, וכיוצא בהם, רק שלו הנזכרים, וזהו חוק השם בתורה, ושאר שדבר הנ"ב ורמב"ן ז"ל בטעם מנוה זו, יש להשיב מכלאי זרעים וכלאי בגדים שאין הטעם נהוג בהם והכלל

קדושים יט

חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא־תִזְרָע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא

תרגום אשכנזי קעא

מיינע געזעצע, זיין פֿיר־ זאָללט דוא נישט אין פֿער־ מישטע גאַטטונג צוואַמען ברינגען, דיינען אַקער נישט מיט פֿערמישטעם זאַמען בע־ זאָגן: אונד קיין קלייד אַן פֿערמענגט

דיך קאָממען לאָזען, דאַ אויז ליינען אונד וואָללען

תרגום אונקלוס

בְּעִירָךְ לָא תַרְכִּיב עִירוֹבִין חַקְלָךְ לָא תִזְרַע עִירוּבִין וּלְבוּשׁ עִירוּבִין שַׁעַטְנֵז לָא

רש"י

חקותי תשמרו. ואילו הן בהמתך לא תרביע כלאים וגו' חקים אלו גזרת מלך שאין טעם לדבר: ובגד כלאים. למה נאמר לפי שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יכול לא ילבש גיזי צמר ואכיני פשתן ת"ל בגד מכין לרבות

כלאים ת"ל שעטנז דבר שהוא שוע טווי וכו' ואומר אבי כח לשון דבר המלך וזהו זה עם זה (אבני מיבחי"ב בלע"ז (כמו מיקס"טער. גל"ז פערמישט. גשמענגט) כמו חזיין לבחזי דלית נהון אתו מכרזין לשון כשם פליטע"ר (עיין שמות י"ח י"ח) ול' שעטנז פי' מנחש

מחברת

באור

אכלל שאין לבקש טעמי המצות, כי הם חקי אלהים, וכן פי' רש"י ז"ל חקים שהן גזרת מלך שאין טעם לדבר, כלומר לבני אדם, כי על הפסח נאמר שהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה (איוב כ"ח כ"ג), ומה שאמרו בגמר' יכול משלמי חקים שחקקתי לאדם הראשון, ובפרק תרביע חקותי חקותי שחקקתי לך בבר לבני נח, היינו טעם של מצוה לאסור הרכבת חילוף סרק בין מאכל ועץ מאכל בעץ מאכל, לפי שנאמר בהן במעשה ברחשית למיניהו לאסור כלאים, ולזה דאיתי עץ הכלל, שלא נאמר בהן למיניהו, וכן עץ סרק על עץ סרק שהוא בכלל דשא כמו שאמרו חלבו בפי' ספר ברחשית: בהמתך, גם בהמת לחרים על בהמת לחרים, וכל בהן בהמתו על בהמת לחרים, או בהמת לחרים על בהמתו, כי המעשה עצמו לאסור, אפי בהן את חקותי תשמרו, חקים שחקקתי לך בבר שנאמר בבהמות למיניה, מה לי בהמתו מה בהמת לחרים, וכן למדו מזה שחקילו בהמה על חיה וחיה על בהמה, טהורה על טמאה טמאה על טהורה, בין בחרן בין בח"ל, לפי שאינה מצוה התלויה בארץ, ולזה לאמר בהמתך תחקילו בהמתך תיכה תכוזה לך שלא להרביע לזתה, לכל הרכבעת וגם הכולד מהן אסור בכלאים, וכל שכן בהמת לחרים: תרביע, לשון רביעה פרשנו (לעיל י"ח כ"ג), ותרביע בהשיל לפי שהוא המצרים בידיו, כמו שאמרו בגמרא: כלאים, לדעתי טעם המלה הזאת, כמו שאתה שני דברים, לא יתכנו להיות מחוברים, וכאן הם על דרך משל בכלאים בעל כרחן, כי ארם המלה כלאי: שדך, בין שדך בין שאר ואפי' שדי נכרי, כמו שאמרנו בכלאי הכרם, ובאמר שדך על שדות שבארץ שהיא כחלקך בארץ, לפי שדות של ח"ל כמו שאמרו בתלמוד, גם לפי שהיו לאסור שלא לזרוע כלאים, ואם זרע או זורעין נכרי הזרע היוצא מותר בהלכה, לאמר שדך לרמות לפיהו שהיא שלך, גם בזה לא הסכימו לזרוע בה כלאים, לכל מה שנמצא בארץ בהלכה, וכללו זו הרכבי שבי מיני חילוטות בין בארץ בין בח"ל, כי גם הם עני הדמה: ובגד כלאים, כאן לא אמר ובגדיך לא תעשה כלאים, לפי שאין עושר על המעשה, כי אתה לשרתך לעשות כלאי בגדים לעוכרן לגוי, לכל בגד כלאים שעטנז, לפיהו עשאן גוי, או יעלה עליך, על הלבישה עוכר, וכן הוא אומר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו, ואם בא הנאמר כאן אינו אלא צמר ופשתים: שעטנז, במשנה תורה ביאר שעטנז היינו של צמר ופשתים יחדו, לא משאר מינין, ואלת שעטנז אין בידינו לפרשה, לכל רבותינו פרשוה בכלאים שהיא מורכבת משלשה מלות שוע טווי וכח, ואמרו בת"כ והביאו רש"י ז"ל בפרושו ובגד כלאים מה ת"ל (פי' למה נאמר כאן בגד), לפי שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו,

יכול

לא יעלה עליך: כ ואיש כי
ישכב את־אשה שכבת־זרע
והוא שפחה נחרפת לאיש

פערטענגט אזוים: (כ) וועו
יעמאנד אויפן פרויא בעי
שלאפט, זיא אבער אזוים
אייגע לייבאויגנע, דיא
אויפם מאנגע אויגען אזוים,

אונר
ר ש"י

והפדה

תרגום אונקלוס

מחברת נמר ופנתיס: (כ) נחרפת
לחיים · מיועד ת ומיוקדת לחיים · ולית
יודע לו דמיון במקרא ובספרא כתניתא שחניה
ספרא ותניה את חורין המשוחרת לעבד ערבי
שמת בספרא הכתוב מדבר: והקדה

לא יסק עליך: (כ) ובבר אברי וישכוב ית
אינתא שבבת זרעא והיא אתה
אחידא לגבר ואתפרקא

לה נפדתה · לדוי ולית פדוי וסתם פדיון בכסף: לו תהיה · בשטר: נקרת
תהיה. היא לוקה ולא הוא · יש על בית דין לבקר את הדבר שלא לחייבו מיתה כי לא תהיה
ולין קדושים נמורין ורבותינו למדו מכאן שמי שהוא בחלקות תחת בקרקי שהדיינים המלקין
קורין על הלוקה מס לא תעשה וגו' ופלת ה' את מכותך ושמר: כי לא תהיה
לפיכך

באור

יכול לא ילבם ניתי נמר ויכניסי פנתס, ת"ל בגד, ומכין לרבות את הלבדים (פי' לבדין חיגן
מרוגים בבגד העשוי מחוטין טווין), לא עשויים מנמר ופנתים טריפים יחדו ושועים), ת"ל
שעטנז דבר שהוא שוע טווי וכו', ולדעת רשב"ם ז"ל (כלאים פ"י ב') הלבדין כלאים של תורה
הן, ורחב"ד ורמב"ן ז"ל כחלקו עליו, וכן בפי' שוע טווי וכו כחלקו גדולי עולם, וכפי פשט
דברי הברייתא נראה שלמוד משעטנז לאסור שועין, שהן המחוברים היטב בטרוף, שהן הלבדין,
ואיסור בגדים כשהן חוטין טווין נמר בפני עצמו ופנתים בפני עצמן, ואף"כ הן תרוגים יהא
להיות בגד לו קשורים יחד, שזהו לשון כת בלויה ועקמומית, שכל תרוג לו קשור מתעקם
לחוט, ולא לחדיך בעכין זה: לא יעלה עליך, להגין לומר לא תלבש, ומכיון שלא יתכסה בו
ת"ל כאן לא יעלה עליך לי לא יעלה עליך, יכול לא יפגיל את הקופה לאחריו ת"ל לא תלבש,
עליך למעט תחתיו, וכן לומרו מותר לתת להניעו תחתיך, לכך לומרו מכאים לא תעשה כן
שלא תהיה נימוח לחת עולה על גברו: (כ) ואיש כי ישכב, גם זה מחקי הפס, כמו
שיתבאר: שכבת זרע, בכל הערוות המערה כנומר, ובספרא תרופה נריך שכבת זרע נמר
ביאה, ושכבת זרע בתרגומו (לעיל ט"ו ט"ז): והיא שפחה נחרפת לאיש, פי' רש"י ז"ל
בספרא כבעית תניה ספרא ותניה את חורין המשוחרת לעבד ערבי שמת בספרא
הכתוב מדבר, ופרושו בשטת ר' עקיבא, כי לר' ישמעאל מדבר בספרא ודלית, כמו שנינו
(כריתות דף י"ל ע"ב), ולדעת שני התנאים, יפה קורקו לים להבדילו ממנה, שהיא ספרא
עתם שתיכה יוצאת לעולם, והוא תעפ"י שנמכר לעבד, ליכו עבד ממש, שהרי יולא בשן
וליכו בכל דבר כלים מבני ישראל, ורחיה (מכילתא פרשת יתרו) שאמרו כי תקנה עבד עברי,
התורה קורקתו עבד בעל כרחה, כלומר בפי הרחמת לין שם עבד עליו, וכאמרו כי לי בני
ישראל עבדים (לקמן כ"ה כ"ה), ושם כדעת י"ל שמדבר בעבד כנעני כדיך טעם למה לא אמר
נחרפת לעבד: נחרפת לאיש מיועדת ומיוקדת לחים, ולית יודע לו בחקרא, מפי'
רש"י ז"ל, ורמב"ן ז"ל דמה זאת המלה אל נימי קרפי בימי בערותי, וכמו המשרת יקרא בער,
כן הפילגש המשרתת לשכיבה תקרא נערה, וזהו נחרפת שהיא נערה לחים, שהיה תחתו
לגמרי, ולין כאת בפי' זה, ורשב"ם ז"ל פי' שהוא כמו עם חרף נפשו למות (שופטים ה' י"ח),
מכר נפשו למות, וכן נחרפת מסירה לחים, כלומרו שם אדוניו יתן לו אשה (שמות כ"א ד'),
ודבריו נכונים, ואעפ"כ גם המלה לשון חרפה, וכן בימי חרפי, כי הילדות והשחרות הבל
ומרבה עכלות, וכן החרף נגד הקיץ, ולכן כל מסירה אל חרפה ובזיון נקרא חרף, חרף
נפשו למות שבזה וחרף נפשו, למסור עותה למות שלא לסבול שעבוד הגר, וכן כאן לפי שנמכרה
לעבד

קדושים יט

וְהַפִּדְרָה לֹא נִפְדְּרָה אוֹ חָפְשָׁה
לֹא נִתַּן לָהּ בְּקֹרֶת תִּהְיֶה לֹא
יוּמָתוּ כִּי לֹא חָפְשָׁה: כא וְהֵבִיא

תרגום אשבנזי קעב

אונד ניכט לאסגעקויפט
וואָרדען, אויך ניכט זאנטען
איהרע פרייאהיים ערהאלטן
האבּען: וזא שטעדט דיא
גייסעלצוכט דרויף, שטערבן
אבער זאלען זיא ניכט, רעכט
את

זיא אזוי ניכט פרייא געווארען: (כא) ער זאל איהר דעם עווידען אן עהרען פאר
דעם אויגאנג דעז שטיפטוצעלטז זיין שולדאפפער ברינגען:

תרגום אונקלוס

וְאִתְּפְרָקָא לָא אִתְפְּרִקַת בְּסַפָּא אוֹ
חֵירוּתָא לָא אִתְיְהִבַת לַהּ בְּשִׁטָר
בְּקוֹרְתָא תְּהֵי בַהּ לָא יְמוּתוּן אֲרֵי לָא אִתְחֲרַת: (כא) וַיַּיְתֵי

רש"י

לפיכך אין חייב עליה מיתה אחת קדושין הוא מפני קדושי קדושין ואיב מיתה

באור

תרגום אשכנזי

איינען ווידדער נעמליך עום שולדאפער : (כב) דער פריעסטער זאלל איהן פאר דעם עווידן מיט דעם ווידדער דעו שולדאפערו פער זאהנען , ווענען דער זינדע דיא ער בעגאנגען : דא ווירד איהם דיא בעגאנגע זינדע ערלאסען ווערדען : (כג) ווען איהר אינו לאנד קאמט אונד אללערליא אבוטבוימע פפלאנצט

קדושים יט

אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם : כג וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי
יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא : פ שלישי

כג וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם
כל

רש"י

אתה : (כב) ונסלח לו מחטאתו לאחר חטאו לרבות דיבורא לאשמא : (כג) ויכפר עליו

בַּהֲנָא בְּדִבְרָא דְּאָשְׁמָא קֳדָם יְיָ עַל חוֹבְתֵּיהּ דִּי חָב וְיִשְׁתְּבֵק לֵיהּ מֵחוֹבְתֵּה
כל

דִּי חָב : (כג) וַאֲרֵי תֵּעֲלוֹן לְאַרְעָא וְתִצְבוֹן

תרגום אונקלוס

באור

מביאה אשם : אשמו , כמו מכל מלאת ה' ואשמו (ויקרא ד' י"ג) , וכן והביא את אשמו לה' על תמים מן הצאן , אחאש ענינו על מעשהו ודומה להתכפר : איל אשם , אילת איל פרשה (לעיל ה' ט"ו) , ולפי שכל האשמות טעון שלשה איל , קבעה תורה כאן ואומרה איל אשם , שהיא הילוע המטרים שם , וידענו שצריך להיות מן הצאן בכסף שקלים : (כב) על חטאתו , מוגג בין מזיד , שהרי במזיד מדבר בקרבן תהיה , וזה לשון משלת חטאת כולל שתיהן כמו שפרשנו (לעיל ד' ג') , ולא נכתבה פרשה זו בין חקות הערוות בפרשת אחרי מות , לפי שהיא מכללן , שבכל הערוות וכריתו הנפשות העושות , החיים והאשה איש , וכאן החיים פשוט , בבהמה כרת וכאן לקח היא מלקות בעדים , ואם יש עדים בעורה מברת , והבא מעונה מעשה זה מכל מעשי הערוות , כמו שביארנו במשל' ובגמרא (יבמות נ"ה) , גם הבאת קרבנו מעונה מאחר הבאת הקרבנות ולכן נאמרה פרשה זו כאן בכלל חקותי תשמרו , (כג) וכי תבאו אל הארץ , גם זה מקרא קתולה , למה אלה שבים יהיו הפירות ערלים , ולא תאמר לדברי רשב"ע ז"ל שאמר כי הפרי הבא עד שלש שנים אין בו תועלת ומזיק , ואם כדבריו למה לא תהנה באותן שבשנה ע' ס' קרבן שבאו לארץ , ולא בטבילות ח"ל , ולא בפירות של עכו"ם , כמו שהנה בכל מקום לשון נטיעה , והמה וחיה שדמה שיהיו : תבאו אל הארץ , כל המצות התלוית עד כאן , נהגו גם נשים לכל נטיעת עניים לא יתכן במדבר לא מקום זרע נפן ותאנה ורמון , ואם כן לזה ממעט בכל שבשבע ישראל בח"ל , לו שעל כן לומר כי תבואו אל הארץ , שהיא מצוה טובת לבד נאמר בח"ל , ויש בזה מחלוקת בין חכמי ישראל אם ערלה נוהג בח"ל או לא , ולדעת כל אחד יש טעם לפיכך הכתוב וכתו שבאתם : ונטעתם כל עץ מאכל , לכל הנטוע קודם לכן היו חייב נשרפו ועדלהם ערלתו את פריו , פי' רש"י ז"ל ותשמתם בתימתו , יהא לשוש ונפתם מלהנות ולדעתי כל ג' ערלה שבמקרא כפוי מכשיר המכסה על יופי הדבר , כי ערלת בשר מלמד מכסה תבנית הגיד על עטרה שלו כמו שרמזנו (לעיל י"ב ג') , וערל לב משל לכפוי המכסה והסכלות המכסה על בינת הלב , וערל לזן גם הוא משל לכפוי המכסה על שמיעת שלא ישמע לתוכחת המוכיח , ושל שפה לכפוי מחלה המכסה על שפתיו שלא תדברנה מרמה

קדושים יט

כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ
אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם
עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: כה וּבַשָּׁנָה
הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ
הִלּוּלִים לַיהוָה: כו וּבַשָּׁנָה
החמישית

תרגום אונקלוס

כָּל אִילָן דְּמֵיכַל וְתַרְחֲקוּן רַחֲקָא יָת
אִבְיהּ תְּלַת שְׁנִין יְהֵי לְכוֹן מְרַחַק
לְאָכְרָא לָא יִתְאֲכֵל: (כה) וּבְשַׁתָּא
רְבִיעָאָה יְהֵי כָּל אִבְיהּ קוּדָשׁ תּוּשְׁבָּחִין
קֳדָם יְיָ: (כו) וּבְשַׁתָּא חמישאה

תרגום אשכנזי קעג

פּפלאַנצט, זאָ זאָללט איהר
דיא פֿרוכט דאַפֿאָן אַלו אויננ
פֿאַרהויט אַנועהען: דריטע
יאָהר זאָללט זיא אייך אַלו
פֿאַרזוכט אַנשוועדען זיין,
אונד נוכט גענעסען ווערדען:
(כה) אַללע פֿרוכט דעז פֿיער-
טען יאָהרז: זיא איין היילינ-
טהום, צור דאַנקאָפֿונג,
דעם עויגען צו ערדרען:
אים

רש"י

לרבות את המוזיל כצוג: (כג) וערלתם
ערלתו. וטמיתם טהרתו יהא לטמא
ונסתם מליהנות ממנו: אלם שניס
יהיה לכם ערלים. מלמדתי שנה לו מצע'
כטיפתו יכול אם הניחו לאחר אלם שניס יהא
מותר ת"ל יהיה בהוויתו יהא: (כד) יהיה
כל פריו קדש. כמעשר שני שכתוב בו וכל
מעשר הארץ ונומר קדש לה'. מה מעשר שני
ליטו

באור

שתה גם אתה והערל (חנקוק ב' ט"ו), והמתכסה בכסוי של גנות וחרפה, ורחוק יקיקלון על כנוכך (שם שם), וכן במטות השם יחשב בחילו הפירות נג' שנים דאמוני' כמו מכסה מחום' על העץ, ועליו לומר וערלתם ערלתו את פריו, כלו' לעפ"י שפרי החילן הן הדרו ויפיו, אתם תערלו ערלתו את פריו, תחשבו על עץ זה שים עליו ערלה שהוא פריו, ולפי שפריו כמו ערלה לא יאכל, ויש לנדד דברי רש"י ז"ל לענין זה: שלש שנים יהיה הענין זה: לכם, ישראל שקדשתי אתכם במצותי, לא שהן ערלה בעצמן, שהרי נאכלין לבני חדש, וגם לכם מותרין כשנטען עכו"ם בעצמו, וכן שקן הם לכם, כמו שנאמרו (לעיל י"ח י'): ערלים, זאת המלה קשה שהיא לשון תואר רבים, כי אין ערל נאמר כי כל הגוים ערלים (ירמיה ט' ד'ח), ואיך תשוב על יהיה, לכל ענינו על הפירות המיומים עליו, שיהיה לכם כשן נומח פירות ערלים ומאומים, ומפרש לאיזו ענין, ואמר לא יאכל מה שנומח עליו: (כד) קדש הלולים לה', כמעשר שני שכתוב בו וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש לה' (לקמן כ"ז ל'), פלו' קנוי הוא לה' וקדוש הוא, אף שנתן לותו לך לאכלו במקום אחר יכתר לשכן שמו שם, ולשמוח שם לפני ה' להללו ולשבחו, כאמרו ואכל' שם לפני ה' אלהיך וגו' מעשר דגנך ותירושך וגו' למען תלמד ליראה את ה' אלהיך (דברים י"ד כ"ג), וכן קדש לה', הנאמר בנטע רבעי, קנויים הם לה', והו' נתן לותם לבעליו לנהוג בו כמו בפירות מעשר, שיאכל חוץ' לו כסף פדיונם בירושלי', ולפי פשוטו על כן נאמר הלולי', לפירות שיהיו קדש ממש להנתן לכהן, אף אלם יאכלם בלוטי וטיומאה כחולין, אף נריך לעלות לירושלים לאכול לותם שם בהלולים בתוצאות ובתהלות להשם ב"ה, והלולים שאתה בהלל ובשבחה, כמו ויעשו הלולים (שופטים ט' כ"ז), ואם כן למדנו שקדושתו כקדושת מעשר, שאמרה בו הלולים אלו, והכתוב לא לאמר ובשנה הרביעית תאכל פריו קדש הלולים לה', לולי הייתי יודע שנריך לאכול הפירו' עצמם, ונאמת מותר באכל לותם על כסף, ולהעלות הכסף לירושלים לקנות בו בקר וצאן ליין ושכר ושאר, ולכן אמר קדש הלולים לה' בין

תרגום אשכנזי

(כה) אים פינפטצן יאָר אבער קאָננט איהר דיא פרוכט פערצעהרען, דאַדורך זאָלל דיר ערטראָג פערמעהרט ווערדען: איך בין דער עוויגע אייער גאָטט: (כו) איהר זאָללט בוי'ם

קדושים יט

הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־ הדם

רש"י

ליטו ניתכל תן לתוספת ירושלים אלא נפדיון לף זה כן ודבר זה הלוים להי' הוא שנוטלו עם לבנה ולהלל לשמים: (כה) להוסיף לכם תבואתו. המבוה הוזהר שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו שבשכרה לכי מדרך לכם פירות הנטיעה. היה ר' עקיבא אומר דברה תורה כנגד יצר הרע אלא יאמר אדם הרי מרבע שנים לכי מנטיעה זו תנם לפיכך נאמר להוסיף לכם תבואתו: לכי ה'. לכי ה' המבטיח על כך וגאין לשמור הבטחתי: (כו) לא תאכלו על הדם לדרכה פנים נגדרם בסנהדרין. אלא יאכל

תרגום אונקלוס

חֲמִישָׁתָא תֵּכְלוּן יָת אִבָּהּ לְאוֹסָפָא לְכוֹן עֲלַלְתֵּהּ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: (כו) לָא תֵּיכְלוּן עַל דְּמָא

באור

כן בין הנקף בלספם, ועל כן בעל הטעמים הפסיק בגגיה תחת פריו: (כה) ובשנה החמישית תאכלו את פריו, כיו מולין, לף שנדיך לאכלם, אבל תאכל גם כל מיני הנאות, לאכלם ולעשות בהם פחורה וכיוצא, וכיו שיתגלה להוסיף לכם תבואתו, לומר לכי לפי פשוטו של מקרא, לפי שגם בשנה הרביעית מותר לאכול אותם בח הכתוב להבדיל בין אכילת שנה רביעית, לאכילתן בשנה החמישית, כי משות רביעי' נדיך שיקנה בהן בקר וגאן לאכילה להלולים, וכשהתבואה לו בכסף פדיונם רב, אין לו מהן כלום רק מה שיאכל הוא וביתו בירושלים, והטוב יאכלו עמו לוי וגר ויתום ואלמנה, ואסור לו לעשות בהן פחורה, ולתת בכספם בלוכרו, או להוציא בנדכי נופו לבגדים וכיוצא, אבל פירות חמשית שנאמר בהן תאכלו את פריו, מפרש אותה בלילת כל מיני הנאה, וזהו להוסיף לכם תבואתו, שתעשו בתבואתו הכל להוסיף לכם היין ושוכר, כדרך לחדוני החרון חלוספי' הון ושוכר בתבואת לרנם, ומלת תבואתו, כמו כי טוב סחרה מסחר כסף ומחרון תבואתה (משלי ג' י"ו), ובלועז (לויכ' קונכט) מה שמניח הבהי, ומכלל זה לחי שומעים שפירות שנה רביעית חיכן חלא לאכילה בירושלים, ורמ"י ז"ל פי' הכתוב כפי מדרש חכמים, והכל לחת, ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע: (כו) לא תאכלו על הדם, לפי פשוטו הוא דבר לגד מעניכו, לף תנחשו ולף תעוננו, אבן זה מין ממיני הטומחות הללו הוא, וכן פי' רשב"ם ז"ל, ולחר עניכו שאוכלין על קבר החרוג ולגם מכשפות אלא יבקום לו ענין מכשפי' לחר, וכן פי' רמב"ן ז"ל ולחר עניכו שהיו שופכי' הדם ומחכים לותו בנחת, והגדים מתקבצים שם כפי דעתם ותוכלים על שלחנם להגיד להם העתידות, וכבר פרשו (לעיל י"ז י"ב), שעל כן אסר להם במדבר בשר תחוה, לפי שהיו שוחטין על פני השדה, וקדוש לו יושבים ותוכלין בשר, לבל כבוחים לחרן ויבחו בעריהם ובבתים היתר להם לבחים בשר תחוה בכל מקום, אבל תוהרת לף תחכלו על הדם במקומה שומדת, שחסור לקבוע מעונתם חבל הדם, מוה דרך הזובחים לבעירים, ולדעתי עשו כן כיוי שחול שכחמר ויעש העם על השלל ויקחו צאן ובקר ובני בקר ויחטו לארצה ויחכל העם על הדם (ש"א י"ד ל"ב), פי' בחקים שחת הדם בשלו ולכל ותכלו, וכחשר חמרו לשחול הבה היום בוגדים לה' לחכול על הדם (שם שם ל"ג), הוה גלו שי היום חבן גדולה (שם שם) ותחר הגיעו שי חיש ורוו ותים שיהי ושחטתם שה ותכלתם ולף תחטחו לה' לחכול על הדם (שם שם ל"ד) פי' שחטתו כלם על החבן שחשו חבל חהל העלך, וכל חקל היה נרוך להו לך הבשר השחוט ש

חהלו

קדושים יט	תרגום אשכנזי קעד
הַדָּם לֹא תֹאכֵלוּ וְלֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ׃	כיי"ם בלוטע קיינע מאהלצייט האלטען: אכטעט ניכט אויף שלאנגענבעווענונג אויך ניכט
מ לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ׃	אויף דען צוג דער וואלקען (ארער האלטעט: אייך אן קיינע אבערגלויבישע פאר־
ושרט	

שריטונג אונד זייד קיינע טאגעוואהלער): (כו) איהר זאללט דאס האר ניכט רונד אם הויפטע נעבוט דען פארדערעקען אבנעהמען: אויך זאללט דוא ריא עקען דיינעו באארטעו ניכט גלאט אבפוטצען: אום

תרגום אונקלוס	רש"י
דְּמָא לָא תֵּכְלוּן וְלָא תְנַחָּשׁוּן: (כו) לָא תְקִפוּן פֵּאתָא דְרֵישֵׁיכוֹן וְלָא תְחַבֵּל יָת פֵּאתָא דְדִקְנָךְ׃ וחבול	יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים ותזרוק לאוכל מבהמות חולין עד שתתן נפשה ועוד הרבה: לא תנחשו. כגון אלו המנחשין בחולדה ובעופות פתו נפלה מפיו נבי הפסיקו בדרך: לא תעוננו. לשון עוטות ושעות שאמר יוסף פלוני

יפה להתחיל מלאכה שעה פלונית קשה לנחת: (כז) לא תקיפו פאת ראשכם. זה המשוה גדעיו לאחוריו ולפדחתו ונמצא הקף ראשו עגול סביב שעל אחוריו עקרי שערו למעלה מגדעיו הרבה: פאת זקנך. סוף הזקן וגבוליו והן חמש שתים בכל לחי ואחת למעלה מכל הראש שהוא רקב ים גו שתי פאות ואחת למעה בסנטרו מקום קבור

באור

אלא, ועי"ם היו נשמרים מלכתחיל על הדם, וזהו כפשוטו, ורבותינו ז"ל דרשו מפסוק זה כמה דברים וכלם ליסודי תורה הן, שלא יאכלו על אחד מהן לפי שהוא לאו שבכללות: על, מגד ומסוך, כתו וסכת על האהרן (שמות מ' ג') ולומדין: לא תנחשו, פי' רש"י ז"ל כגון אלו המנחשין בחולדה ובעופות, פתו נפלה מפיו נבי הפסיקו בדרך, וכן הוא בת"כ, כלומר כל הסיוע למעשות מעשיו על פי אלו ההבלים שלהן נהם ממש, ומה יסור לנו, הרי הוא מנחש שהולך עליו הכתוב, לכל חם לילו סיוע מעשיו עליהן לזה נכון כלום, והסמיכה היא כמו עגד לאברהם ויהיותן, שעל פי מה שקרה להם עשו מעשיהם, שלא שהנחשים הללו לא סמכו על ניחוש של הגל ההיא, כי היה נכון לבם ה', ושאו ממנו שיומין להם הדברים שלקחו לשות, דברים שהיו כמתהו של עולם, ולכאורה מלא הם שלהם, היה ראוי שיחוק לבבם לעשות על פיהן ולדעת כי ה' מבלין מעשיהם, ותהו שאמרו (חולין דף ס"ה ע"ת) כל נחש שהיו כלישעל עגד לאברהם וכיוצאתן בן שהול לילו נחש, ונפרשנו לם' בראשית הרחבנו בזה: ולא תעוננו, פי' רש"י ז"ל ל' עיטות ושעות, שהוא יום פלוני יפה להתחיל מלאכה, שעה פלונית קשה לנחת, וזו דעת ר' עקיבא, ויש לומדים הלו לחומי עינים, ויהיה ארשו עין מהבנין המחונע: (כז) לא תקיפו פאת ראשכם, לחמו בת"כ סוף הראש, והלו הן הנדעין מכאן ומכאן, וכבר פרשנו (פסוק ט'), כי הסוף נקרא פאה, הוא סוף הראש, שלא שמלמין זה כל שהוא סוף יהיה אסור, כמו שער הפדחת ושער סוף הגלגלת, לכל לפי שהוקיפו בלשון הקפה למדנו שלא לאסור שלא הנדעין מכאן ומכאן, שהם מגלחן מקיף שער הראש כלו, וכמו שפי' רש"י ז"ל המשוה גדעיו לאחוריו לאחו ופדחתו, נמצא היקף ראשו עגול סביב שעל אחוריו עקרי שערו למעלה מגדעיו הרבה, פי' לפרושו סוף הראש שהוא הגלגלת מכוון כנגד הפדחת, והשער שלמטה מן הגלגלת היה שער הראש שלא שער העורף, ונמצא שיער הראש מוקף בעגול, לכך הנדעין הנמשכים למטה, שהרי הילדים שלהן להם זקן, יש להם שיע' הנדעין, וכשמגלח הנדעין ומשוה לוקח עם הפדחת ואחוריו לאחו, ראשו מוקף כלו, ומלת מקיפו שרשו יקף, כמו הקיפו עלי יחד (תהלי' פ"ח י"ח), מקיפים לת היס סביב, (מלכי' ב' כ"ד)

תרגום אשכנזי

(כח) אום איינו טאָדטען ווילּ
לען ואָללט איהר אייך קיינען
שניט אינ'ו פֿרַייש געבען ,
אויך קיין איינגעאָצטעז מאַל
אַן אייך מאַלען : איך , דער
עווּיגע ! (כט) ענטווייד־ע
דיינע

קדושים יט

כח וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ
בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא
תִתְּנוּ בָּכֶם אֲנִי יְהוָה: כט אַל־
תחלל

רש"י

תנור שני הלחיים יקד : (בח) ושרט לנפש .
כן דרכן של אמוריים להיות מגרטין בשרם
כשמת להם מת : וכתבת קעקע . כתב המקוה
ושקוע שחיטו כמקח לעולם מקעקעו במחט
והוא מצחיר לעולם : קעקע . לשון והוקע
לוחס

תרגום אונקלוס

(כח) וְחֻבּוֹל עַל מֵת לָא תִתְּנוּן
בִּבְשַׂרֵיכוֹן וְרוּשְׁמִין חֲרִיתִין לָא תִתְּנוּן
בָּכוֹן אֲנָא יְיָ : (כט) לָא תחיל

באור

ד"ל) ודומיהן , ומצלנו עוד שרש נקף מקפרי נו"ן , ושניהו הסרה , כמו ונקף שנפי יער
(ישעיה י' ל"ד) , כנקף זית (שם י"ז) , ובנגין הכנד תחמר גם כן תקיעו , כמו מן נגש וט
תגישו קסם ותולה (מלאכי ח' ב') , ומחכמת הכתוב שבחרה במלה שהיה לשון הסרת השער כמו
לותן שבחפרי נו"ן , גם לשון הקפה סביב כלותן שעגלי ע"ן , ולמדנו שאפילו במספרים אסור ,
שחיטו תולה החיסור בהשחתה שלא בהקפה : הקפו , לשון רבים , לומרו רבותיו ז"ל לחייב את
המקיף ואת הנקיף : ולא תשחית פאת זקנך , למד מענינו שהכתוב על פאות מיוחדות
שבזקן , וקבלו רבותיו ז"ל שהן חמש , שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה , וכמו שפירש
רש"י ז"ל שתי' בכל לחי ולחי למעל' לגל הלחי שהוא רחב ויש בו שתי פאות ולח' למטה בסנטרו
מקום תנור שני הלחיים יקד : השחית , לומרו נת"כ לפי שנאמר להלן ופאת זקנם לא יגלחו ,
יכול אפילו גלחו במספרים כבתער יהא חייב , ת"ל לא תשחית פאת זקנך , יכול אפילו לוקנו
במלקט והישבי יהא חייב , ת"ל לא יגלחו , הא כיצד גלוח אים בו השחתה הוי לומר זה תער ,
וכי' הר"ן ז"ל תער מגלח השער מעיקרן , ואני קורה דמספריים חדים כעין תער גם הן
מחליקין כתער , ועל כן יכול אפילו גלחן במספרים כתער , כלומר שהחליק הפאות כמו
בתער , גם התער יהיו מגלח השער מעיקרן , ולדעתי לשון השחתה טופל על המכלה דנר
נבת אחת בלח ובחוקה , ודומה לו התער שבהעברה אחת על הבשר לוקח חצי הזקן בבת אחת
לו פלה כלו בבת אחת , לבל במספרים לי לחסר אלא מעט מעט , והתורה לומרת ולא תשחית
למדנו שעל גלוח של תער מקניד , ויפה לומרו לי לא תשחית יכול אפילו לקחו במלקט והישבי ,
כלומר שהן כלים הלוקחים הפלה בבת אחת כמו תער , לא כמו שפירשו ז"ל שמשחיתים השער
מעיקרו וכמו שפרשנו , לכן לומר להלן לא יגלחו אחיזו לסור אלא ע"י גלוח , ותער מגלח כמו
שמנינו ביום הכות יגלח ה' בתער השכירה ונו' (ישעיה ז' ך') , וכן מספרים , לבל עלקח
והישבי לוקן כלי גלוח , ולפי שהגדירה תורה גלוח והשחתה , לוקן זה אלא תער : (כח) ושרט
לנפש , השריטה יהוא בדברי ר"ל הרבה , יסרט סריטה נכוחל , וכשעשהו בבשר יהיה
קבורה , וכפי הנראה הוא העכו"ם טוהגין לעשות שריטה יהוא בבשר כשמת להם מת , לאיש
מחשבה רעה שהיו מושנים על הנפש , וזהו שרט לנפש , כי לא לומר לא תשרטו בשרכם לנפש
אלא ושרט לנפש כמדבר על שריטה יהועה שהיה בשביל נפש , לותה לא תתנו בבשרכם , כמו
וכתובת קעקע לא תתנו בכם , שהיה כתיבה בכוונה , ובמשנה תורה נאמר לא תתגודדו (דברי'
י"ד א') , כמו ויתגודדו כמשפטם בחרבות (מ"א י"ח כ"ח) , והוא בכלל ושרט לנפש : וכתבת
קעקע , מכתב של קעקע , שהשורט מכתב בבשרו כמין לותיות , ומלת השריטות עם דיו לו
כתול

קדושים יט

תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא
תוגה

תרגום אשכנזי קעה

דיינע טאכטער ניבט , זיא
צור אונצוכט צו פערפיהרען :
דאמיט

תרגום אונקלוס

תַּחֵיל יַת בְּרָתָךְ לְאַטְעָיוּתָא וְלָא
תטעי

רש"י

לותם והוקענוס (סנהל' כ' כ"ג) תוחבין עץ
בחרן ותולין לותם עליהם וכמלו מקוקין
ותוכין בקרק' פורפי"ייכט בלע"ז (בל"ן
דורך גרלאנגד • לייגנרלאנגך) : (כט) אל תחלל את בתך להזנותה • בימכר בתו פטוי'
לביאה אלא לשם קדושין : ולא תזנה הארץ • אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה
לעשותן

באור

כאוכל , והיא הקשקע , ובמשנה (מכות דף ד' ע"ח) , כתב ולא קשקע , קשקע ולא כ' לישנא
דייק שיכתוב ויקשקע , בדיו ובכחול ובכל דבר שהוא רושם , ולפי' זה וכתובת על הטריטה ,
וקשקע על הרשימה בדיו לו בגבע , אלמון וכתובת לא תתנו בכם , בכם תורה על מכתב על
טריטה , לא על מכתב שעל העור , ול"כ כתב ולא קשקע על העורה לותיות ולא השחירן בדיו ,
וקשקע ולא כתב על הרושם בדיו ולישנו שורט , וכך הבנתי מל' רמב"ם ז"ל (עכו"ם וחוקותיהם
פי"ב י"ח) שאמר כ' ולא רשם בגבע , לו טרשם בגבע ולא כ' בטריטה פטור עד שיכתוב ויקשקע ,
הרי שקרא הטריטה כתיבה , והרשימה קשקע , וכן נכון כי קשקע יש המרובעים לדעת רל"ק
ז"ל בטרשים , וחוץ שורגל בכל' מכחים שקשקע כל הבירה כלה וחזר מרים לבעליו , וכן כאן
המכתב חפור בשור וקיים בו ע"י הבגע , לכל שרע לבד לישנו קיים שחזר וגרפא , לו כמו שפי'
רש"י ז"ל קשקע , ל' והוקע אותם והוקעטוס , שתוחבין בחרן יתולין אותן עליהן , וכמלא
מקוקן ותחוכין בקרקע פורפייכט בלע"ז (פורפייאנט , ובל"ן דורך גרלאנגד , לייגנרלאנגך) ,
כתב המקוקה ושקוע שלישו כמחק לעולם , שמקשקע במחט וחוזר מחזיר לעולם , ולדעת רבינו
ז"ל שמחט שחוקב בשור וכותב בו ים עליו בגבע שחור שנכנס בכתיבה ומחזיר לעולם , וסוף סוף
וכתובת על הטריטה , שורט לקשקע , שהוא ע"י בגבע הנכנס בטריטה , לכל ר"ע מברטנורא
ז"ל הבין שהקשקוע היא הטריטה , והמכתב היא הרשימה , ולפי המקרא וכתובת קשקע הפך ,
רבינו וכתובת בתוך הקשקע לא תתנו בכם , והתם שנה עד שיכתוב ויקשקע נמצא לאחר לפי
המקרא , ולדברנו לפי המקרא ולפי התם הכל על הסדר : בכם , לא לאחר בטרכם , לפי
שלשון שרט בטבר , שלא בשור הטבר , כלומר לדם כי יהיה בשר בשרו (לעיל י"ג ב') , ושם
בתרגומו : (כט) אל תחלל את בתך להזנותה , לפי שעם קדוש אתה לי , לא תטהגו בזרעכם
מנהג תועבים שהיו בהן שאר העמים , שיזנו בהן קדשות ומופקרות לכל בעבור לתגן , ואתה לא
תחלל את בתך להפקירה לזנות לכל , ובכלל זה לפילו למוסרה לאיש אחד שלא לשם קדושין
וקדושין , שאם הותר דבר זה , ימסרנה היום לזה ומחר לאחר , והיא תמצוי עגמה בעבור
לתגן לכל דורש אותה , והרי היא מופקרת לכל , ועליה נאמר לא תהיה קדשה מבנות ישראל
(דברים כ"ג י"ח) , ולישנו דומה לאומם ומפתה שחייבה תורה ממון ולא מלקות , כי אומם ומפתה
מקרה , לא מדעת אביה , וגם היא לא הכירה עגמה לכך , לכל מוסר בתו או היא משמרת
עגמה בשביל ממון וכיוצא בזולין הוא , שאעפ"י שמנוי הבא על הפנויה שלא לשם קדושין לא עשאה
זונה , כאן תבוא לידי זנות ממש , שיבואו עליה גם מי שאין קדושין תופסין לו בה , שהרי
היא מופקרת לכל , ועל כן אמר להזנותה , שעל ידי שימסרנה שלא לשם קדושין , יעשנה
זונה , ולכן לפי' מוסרה למי שקדושין תופסין לו בה עובר בלאו , וכן דעת רש"י ז"ל , ועין שוד
עליו תלמות הרמב"ן ז"ל : וכן הורה רמב"ם ז"ל , ויפה אמר רמב"ם ז"ל להזנותה , זנות של
פטויה להיות כקדשה , וכן שנוי בת כ"כ אל תחלל וגו' , לא אמרתי שלא תחלל שהוא לשם זנות ,
ואיזה זה המוסר לאכזרו בתו פטויה שלא לשם קדושין , וכן היא המוסרת עגמה שלא לשם קדושין :
ולא תזנה הארץ , כלומר אם תעשה כן מתרבה הזנות בכל הארץ , בהיות קדשות ומופקרות
בכל , כאמרו ויקם ויכבו יולכו אל הבעל' (שופט ב' י') , ותלה הזנות בארץ , לפי שגם הארץ

תרגום אשכנזי

דאַמיט דאָו לאַנד ניכט אוי־
צייטיג אונד פאָללער שאַנד־
טהאַט ווערדע : (ל) בעאָב־
אַכטעט מיינע רוה־עטאַגע ,
אונד האַבט עהרפורכט פאָר
מיינעם הייליגטהום : איך ,
דער עוויגע ! (לא) האַלטעט
אייך ניכט אַן טאַדטען־
בעשוועהרער אונד צייכען־
דיטל־ער , זולט אייך ניכט דורך דיאועלבע

קדושים יט

תְּזֻנָּה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ
זִמָּה׃ (ל) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ
וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃
(לא) אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־
הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה

כהם

דש״י

לעשותן במקום לחר ולא בחרנכם וכן הוא
לומר וימצאו כהניכם ונומר (ירמיה ג׳) :
(ל) ומקדשי תיראו . לא יכנס לא במקלו
ובמנעלו וכלפכותו וכאבק שעל רגליו ואעפ״י
שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמרו
אין בנין בה״מ דוחה שבת : (לא) אל תפנו אל
האלוהות לשעל לוב וידעוני . שעל לוב זה
בעוס המדבר ושחיו וידעוני המכניס עמס חיס
שאמה ידוע לתוך פיו והענס מדבר : אל

תרגום אונקלוס

תִּטְעֵי אַרְעָא וְתִתְּלֵי אַרְעָא עֲצַת
חֲטָאִין : (ל) יָת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִּי לִי
תִּטְרוֹן וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן דַּחֲלִין
אֲנָא יְיָ : (לא) לָא תִתְפְּנוֹן בָּתַר כְּדְיִן
וְדִכּוּרוֹ לָא תְתְבְּעוֹן לְאִסְתָּאָבָא בְּהוֹן

באור

קדושים , ואתה מחללה בדעות הזנות , כאמרו ותחניפי לרץ בזנותיך וברעתך (ירמיה ג׳ב׳) ,
שהרי על העריות לשון ותקיץ הארץ את יושביה (לעיל י״ח כ״ה) , ולא תקיץ הארץ אתכם
וגו׳ (שם כ״ח) , ומדברנו שם תבין שמלבד שמקלל ורעו , גם חושש בעבור הארץ : ומלאה
הארץ , ע״י המעשים הללו תחלל הארץ ומה , שעל כל דרך ועל כל פתח עינים ישבו קדשות
להחטיא כל עובר לרץ , וכמה מחשבות זמה , ולשון ומלאה הארץ על יושבי הארץ כל עובר ושב
עליה , כמו ומלאה הארץ דעה את ה׳ , ולפי שאלת זה נכתב בעריות , וכתן מדבר שבהיה
לאמרו את ב״ר בן יעקב לומר מתוך שהוא בא על בנים הרבה ואינו יודע על איזו מהן בא ,
והיה שקבלה מאנשים הרבה , ואין יודע מאיזו מהן קבלה , אנג ובא לבתו , אנג ובשלח
לבנו , כאלו הוא בעו לבתו , ובנו לאחותו , בזמן שמעלה את העולם מזכיות , אתה פעמ שר ,
ומסכים עם מלת להזנותה : (ל) את שבתתי תשמרו , ככר נאמר בראש הענין (פסוק ג׳)
להזהיר על קדושת המחשבה וכמ״ש שם , ועכשיו מדבר שהתיחדו ישראל לבד בזנות הללו , כי
לא נזה שבת בשאר העמים ואם כלם נזהרין להודות על חדוש העולם , ולכן נאמר לא תחלל את
שבתי להזניתה , כדרך הקדושה שבכל התורות , לאמר את שבתותי תשמרו , כי שם נאמר אות
היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה׳ מקדשכם (שמות ל״א י״ג) , כי יום השבת הללו
בשעה ברחנית , היא דבקות השכינה בתתתונים , כי לאחר שכלה מלאכתו בששת ימים ,
נכנם בעולמו לנרכו ולקדשו , וכשמרו בני אדם בדורות הראשונים מאחרי ה׳ , באחר באחריהם
ובזרעו להיות להם לאלהים , להשכין שכינתו בתוכם לבדם , ולכן אותם לבד נזה על יום השבת
שהוא קדם , להיות אות כי עם זו קדם הם , והשומר את יום השבת , יודע שהוא ורעו קודש ,
ולא יקבל ורעו באחר האמים , גם ישמור מכל המעשים שהזהיר עליהן למעלה : ומקדשי
תיראו , מקדשי תחר נתתי בתוכם , תירלו ירלת כבוד ולא תעשו דבר הגורם טומאת המקדש
שמקדש ה׳ בתוכו , כאמרו ולא תעמא את המקדש תחר אתם יושבים בה תחר אני שוכן
בתוכה וגו׳ (במדבר ל״ה ל״ד) , ולפי שאמר ולא תזנה הארץ וגו׳ שלא יגרשו טומאת הארץ ,
שאר ומקדשי תירלו , כלומר תנו כבוד לה׳ שהיכם השוכן בתוכם , ושלא תירלו בתורתו

(פסוק

תָּמִים אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
(לג) מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ
פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי
יהוה

צו פֿאראונרייניגען : איך ,
דער עוויגע , אייער גאָטט !
(לג) פֿאָר איינעם גרויאען
הויפּטע זאָלסטו דוא אויף-
שטעהן , ראַו אָנזעהען איינעם
אַלטען פֿערזעהרען : אונד
איך

תרגום אונקלוס

בְּחֹק אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן׃ (לג) מִן קֳדָם
סָבָא בְּאוֹרַיְתָא תְּקוּם וּתְהַדַּר אַפֵּי
סָבָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יי

רש"י

תקקשו . להיות עסוקים בם שלא תעסקו בם
לתת מטמאין לפני ולכי מתעב אתכם : לכו ה'
אלהיכם . דעו לת מי לתם מחליפין במי :
(לב) מפני שיבה תקו . יכול זקן לחמלי ת"ל
זקן לין זקן שלא שקנה חכמה : והדר' פני זקן .

חזקו

באור

(פסוק ג') שהוא ירלת רוממות , כמו שאמרו רבותינו ז"ל לחזקו מורא לא יכנס להם הבית במקלו ונתרשל בשבעליו בלחלוקתו ובלחלק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מק"ו , כלומר שו"ת משלת המורא , שיכבד המקום הנורא הזה בכל שה , ושיקר המורא והכבוד בלב בשעור כבוד המלך : (לא) אל תפנו , כמו ש תפנו אל האלילים (פסוק ד') והמנייה כולל הכל , לפנות מחריהם בלב להחמין במעשים המתועבים הללו ולחקוק אותם , ולשחול בהם גם לעשותם , ולם לן מקרא זה מזהיר לבעל לוב וידעוני השוחה מעשה והן בפקילה , ואזהיר על השואל מבעל אוב וידעוני , שבהיהן פוגין אחריהם , ואפילו הבטייה במקשבת הלב , וכן יש להוכיח מבריית"ת שאומרת שהיהן , אבל לא ימכון בך מעביר בנו ובתו באש וגו' ושואל אוב וידעוני (דברי' י"ח י"א) , מדבר בבעל אוב וידעוני עבמן , שהן שואלין באוב , וכמו כל האמורים בכתוב זה בעמן מעשה , אבל השואל בבעל אוב באזהרה , ולבן שנה במעשה (סנהדרין דף ס"ה ע"א) הרי הן בפקילה , והבשואל בהן באזהרה , לא שנה ותשוב בהן , כי השואל באוב חוא השושה מעשה , אל הבשב שיהו שם השוב מבעל אוב , שהוא כשב מבעל אוב , כמו שאמרה את מי לעלה לך (שמואל א' ד"ח י"א) , והתוספו' ז"ל שם שהקשו שם בתוב זה אזהרה לבשואל בהם יתחייב כרת , שהרי אמר (פרשה ד' ו') והבפש אשר תפנה אל האובות וגו' הידעונים לנטות אחריהם וגו' והכרתי אותו מקרב עמו , אין הבתובים דומים כי להלן מפורש אבלו לנטות אחריהם , שהוא השושה מעשה וחייב כרת , וכן כל לנטות על המעשה , כמו לנטות אחרי המולך (לקמן ד' ה') , כי אחל לנטות (לקמן כ"ו ו') : האבת , שם התועבה כך היא , והעושה מעשים אלו נקרא בעל אוב , כלו' שים השופח במעשה החוב , ורש"י ועשה אוב וידעוני (ד"ה כ' ל"ג ו') , וכן בקשו לי בעלת אוב (ש"א ד"ח ו') , קסמי לי באוב (שם שם ח') , וכן הידעונים שם התועבה , הרי נודע לבו מה הם המעשים הללו , ורבותינו ז"ל אמרו בעל אוב , זה פיתום הבודבי מבחיו , וידעוני זה המדבר בפיו , ואחיהן מעשה כשפים ע"י נבלת של מת ושנם של חיה שאוה ידוע , אין להאריך בזה , שבבר בארתי דברים אלו מהורות רבים מן האחרונים הידועות לבו : אל תבקשו למטמא בהם , כל מבקש בכשף לדבר בכל לב , כמו אם תבקשנה בכסף (משלי כ' כ"ד) , כי אינו מוהיר ש תפנו לדעת מה מעשיהן , שאם עושה בן להבין ולהזהר מיתר , כמו שאמרו לא תלמד לעשות , אבל אתה למד להבין ולהזהר , על מה הוהיר אל תבקשו לטמא בהם , לתור אחריהן מלהכתו אותן לטמא בהם להתעסק במחשבות הללו טומאת בפש , כמו שמחשבות זמה המשחיתים הבפש ומטמאים אותה בן שו , וזהו שאמרו בת"כ , מלמד שאין בלבו על האדם , אל"כ הפנה דעתו להן ובטמא להן , כלומר לא בשחוב עליהן בלי בניית דעת לטמא , ובמחשבות עריות שאין לומר עליהן שיקשה להבין ולהזהר בלומר סתם ש תטמאו בכל אלה (פרשה י"ח כ"ד) : אני ה' אלהיכם , אחר שניתי לאתכם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם , כמו שפי' בשנת תורה בפרשת כי אתה בא אל הארץ וגו' : (לב) מפני שיבה תקום ,

לקמן

אך, דער עווינע! (לג) ווען איין פֿרעמדר זיך אין אייערם לאַנדע אויפֿהאַלט: וּמִסְּט
איהר איהן ניכט

יְהוָה: ס רביעי ששי לג וְכִי־יָגוּר
: זי
אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ
אתו

רש"י

לחזקו הדו' לא יצא ממקומו ולא יסתי' את דבריו יכול יעניש כמי שלא רצוהו לכך נאמר וירצת משליך שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו שאין מכיר בו חלש הוא וכל דבר המסור לגלגל דברים לא תאמר לו למען היית עובד ע"מ ועבדיו אתה בא ללמד תורה שנתנה מפי הגבורה

יי: (לג) וְאִם־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר
בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּן יתיה

ללב נאמר בו וירצת משליך: (לג) לא תונו * אתו

תרגום אונקלוס

באור

לאחר שהזהיר על קדושת המחשבות מכל מחשבת הבל והגיונים וכשפים, שלא יפנה לחוש המתפתחים בידיעת העתידות כמו מעונן ומנחש ולוקח וידעוני, גזה עתה שיכבדו את האמת, ויתנו כבוד לחכמים וליודעים, והן על שתי דרכים, הדרך האחד שחכמו על ידי נסיונות נראים, כי היסיסים בימיהם הרגים עמדו על דברים רבים מה טוב ומה רע, כאמרו בישעיה חכמ' וגו' (ליום י"ב י"ג), והדרך השני על ידי התורה, שלמד תורה וחכמה, וזה יתכן גם בנעדר לנראים, והוא בכבד מן הראשון מאד, ועל הראשון לומר מפני שיבה תקום, כשתראהו שנה תקום מפניו לכבדו, וכל שיבה במשמ' כמו שאמרו (קדושין דף ל"ב ע"ח) חיסי בן יהודה היה אומר כל שיבה במשמע, ואמר ר' יוחנן הלכה כחיסי בן יהודה, לפי' טוב בתורה בעבדו לפניך תקו' מפניו להראות שאתה חולק כבוד גם לנעלי החכמה מבד הנסיון, ואם הוא לא עשה כלום בחירתו, אלא רוב נראים יודיעו חכמה מעצמן, ועל כן נאמר עם דבר שיבה, ולא עם התואר הנ, כי חלוקת כבוד היא, לשיבה שהודיעה לו חכמה, לא בעבור פני הנ, ואח"כ לומר והדרת פני זקן, זה חכם בתורה, שרוב לכבוד מפני כבוד בשמתו שנטה לבו לעסוק בתורה ונעשה חכם, ואמרו פני זקן, כי הפנים על הנפש, כמו שנאמרו (פסוק ט') ואת הדר טפלו על היתרון כמו שנאמרו (שם) שיהיה יתרונו נלבך על שאר בני לדם, זה דרך תורה חכמה שיהדר בלב ובמעשה את החכמים, וכן לומרו ז"ל תיזהו היזור לא יצא ממקומו ולא ידבר ממקומו ולא סותר את דבריו, :דומה לזה לומרו במורח הנ וחם כמ"ש (פסוק נ') וכל שכן שיקום מפניו שחייב לפחד לשבח לשמחי: ויראת מאלהיך, כבר נאמרו (פסוק י"ד), שהיות לחדריו מ"ם הוא ירצת שכתב, וכתב על דבר מסור ללב, שאין יכול להודע לאדם אחר, לפי שלעיני אדם יקום ויהדר את החכמים בדברים ובמעשים, ובלבו יהיה בזה חכמה ומוסר, לו לפי שאינו הוא להם יתרונן מחברתם שלא יצטרך להדרם, על כן נאמר על זה וירצת משליך, גור לך מבפנ שליך הנוחן לבבות, כי יביאך במשפט על בוזין תורתו וירצו, ועם הנטיעה ז"ל את כ' פי' קו שלא שכרו על חלק המעשה, שאמרו יכול אם רצוהו יעניש כאילו לא רצוהו, הת כל דבר שהוא מסור ללב נאמר בו וירצת משליך: (לג) וכי יגור אתך גר, זה גר צדק, ופרשה (פרשה ט"ז ט"ו): בארצכם, גם בח"ל לשמור להיות הגר, ובכתב בתורכם לפרש הנזכר זו מה היא שבהיותה תורכם, שנתתי לכם לבחלה, כן תאמרו לנו נתנה תורה, ויקל בעיני הגר הגר אתכם, שאין לו חלק ונחלה בה, ותנו לאותו בדברים להשפילו ולבזותו, וכן כל הוכחה שנמקרת על בעלי הכח נגד חסרי כח, שמרויחים מחסרון החלש כנגדם, כמו יום ושאכה הוגו בך (יחזקאל ד"ג ו'), והחכלתי את מוניך את נשרם (ישעיה מ"ט ד"י), וכן אל תשי לים את לחיו (פרשה ד"ה י"ד), נהיותו לך לשפל ממך, וכן כתן, וכמו שפרשנו אל יהי נעיניך בעבור שהוא מעם אחר ואחרון לחברת, ורבותינו אמרו בת"כ שלא תאמר לו למה היית עיבר עבו"ם ועבדיו נכנסת תחת כנפי השכינה, גם זו פרט מעניני ההוכחה, וחכרוהו לם שהוא גם בגלות שאין לנו ארץ נחלה להתפאר בה: (לד) יהיה לכם הגר, כבר אמר לנו (במדבר ט"ו ט"ו), תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם, שלא כאורח מכם יה

קדושים יט	תרגום אשכנזי קעז
אִתּוֹ: לד כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לה לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט	ניכט דריקען: (לד) דער פֿרעמדלינג, וועלכער זיך בייא אייך אויפֿהאלט, זאלל אייך זא גוט אלז איינהיימישר זיין, דוא זאלזט איהן ליבען, ווייא דוא דיך זעלבט ליבוט: דען איהר זייט אויך פֿרעמדלינגע געוועזען אים לאנדע מצרים: איך, דער עוויגע, אייער גאטט! (לה) איהר
בַּמִּדָּה	
וְאַללט קיין אונרעכט טהון אים געריכט:	אין

תרגום אונקלוס	רש"י
יָתֵיהּ: (לד) כְּיַצִּיבָא מִנְּכוֹן יְהֵי לְכוֹן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיַּר עִמְּכוֹן וְתִרְחֵם לֵיהּ כְּוָתָךְ אֲרֵי דָיְרִין הֲוֵיתוֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהָכוֹן: (לה) לָא תַּעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִין בְּמִשְׁחְתָא	הגטורה: (לד) כי גרים הייתם. מוס שנך על תלמר לחברך: תני ר' תלהיכם. תלהיך ותלהיו תני: (לה) לא תעשו עול במשפט. מס לדין הרי כבר נאמר לא תעשו עול במשפט. ומה משפט השטי כאן היא המדה והמשקל והמשורה שהמודד נקרא דיין שאם שקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין וקרוי עול שכלוי ומשוקן חרס ותועבה וגורם

לאחרים דברים המעוררים בדיין מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה

באור

מעוז לכם הגר הגר אתכם: ואהבת לו כמוך, זאת המליצה פרשנה (פסוק י"ח), ולא היה צריך להאמר, שכבר נכלל במצות ואהבת לרעך כמוך, אבל נכתב לעבור עליו בשני עשין לפי שבא לאסור תחת כנפי השכינה, וכן לא תוטו אותו, כבר נאמר כן בישראל וגר נדק בכלל, ונאמר עוד וגר לא תוטה, כל זה לעבור בלאוין הרבה, וכמו שאמרו (ב"מ דף כ"ט ע"ב), וכן לענין האהבה אמרו חכמים מעוז ואהבת לרעך כמוך, ומעוז ואהבת לו כמוך, וכן אמר רמב"ם ז"ל בפ"ה מעשה (ר"ן), וטעם על זה נאמר ואהבתם את הגר (דברים י' י"ט), ומה טוענים דברי רבותינו ז"ל טוב על הגר כמו שטוב על עצמו, שנאמר ואהבת את ה' אלהיך, ונאמר ואהבתם את הגר, ולא אמרו טוב על כל אדם ואהבת לרעך כמוך, שאינו דומה הנאמר בגמ"ד, שאינו סגולה פרטית בנאהב למצות אהבת המקום ב"ה שנאמר בה את, כי אין קץ לטובותיו העליונות המשורות לאהבתו אותו, אבל בגר אמר ואהבתם את הגר, בעבור שים גם סגולה פרטית יותר מאחר בני אדם, שעוב אדם ועמו ומעשיו, וכח לקבל עליו של תורה ומצוה, וזה דומה לזו ואהבת את ה' אלהיך, ולאב"ע ז"ל פי' לרעך, על דעת דבים שהלמ"ד טפל כלמ"ד לאחבר ועל דעתי שהוא כמשמעו שיאהב הטוב לאחרו כמו לנפשו, אבל ל"כ חסר מסר מלת את הטוב בכתוב, והוא קרוב לדברי רמב"ן ז"ל שאמרו על סור הקנאה מן הנפש בכל הדברים, וכפי מ"ש למעלה (פסוק י"ח) מתיישב הכל: כי גרים הייתם בארץ מצרים, והמצריים הזו אתכם והעבידו בכם בפרך, שאמרו לנו הארץ וכפרעתי מהם כיד חזקה להשיב תרפתם אל חיקם, כי היו סדרי המצות מכוונות להכניע גאון בנפש, כמו שבארתי בפ' ח"ם, על כן תשמרו אתם ולא תזו את הגר באהבתכם [ל"ה, עיין מה שכתבתי למעלה (שמות כ"ג ל"ג)]: אני ה' אלהיכם, אשר עשה למענכם נסים ונפלאות, והגלתי אתכם על אדמתכם ומוציכם: (לה) לא העשו עול במשפט, אם לדין הרי כבר נאמר לא תעשו עול במשפט, ומהו משפט השטי כאן, היא המדה המשקל והמשורה, מפי רש"י ז"ל, וכן הוא שטי בת"כ,

והוא

תרגום אשכנזי

קרושים יט

אין מאַם דער פּלאַצן , אים
געוויכט , אונד אים מאַם רעז
הויפענו : (לו) ריכטיגע וואַגע ,
ריכטיגעז געוויכט , ריכטיגעז
שעפּעלמאַם אונד ריכטיגעז
קאַננענמאַם טיסט איהר
האַבען : איך , דער עוויגע ,
אייער גאָטט , דער איך אייך
אויז רעם לאַנדע מצרים גע־
פֿיהרט האַבע ! (לו) בעאַב־
אַכטעט אַללע מיינע גע־
זעטצע אונד

בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוֹרָה׃
לו מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת
צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃
לז וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־
כל

רש"י

תרגום אונקלוס

ומפיל לת ישראל בחרב ומגלה לות' מחנם :
במדה . זו מדת הארן , במשקל, כמשמעה .
ובמשורה . היא מדת הלח : (לו) מאזני צדק .
סס המשקולת שבקלן בכנדם : איפה . מידת
היבש : הין, זו מדת הלח : לשר הוצאתי לתכם
על מנת כן . ד"ח לכי הבאתיו במצרים בין
טיפה של בכור לטיפה שלימו של בכור,
ולכי הבאתן ליפרע ממי שעושין משקלותיו

בְּמִשְׁחָתָא בְּמַתְקָלָא וּבְמִכְלְתָא׃
(לו) מְאוֹזְנֵן דְּקִשׁוֹט מַתְקָלֵן דְּקִשׁוֹט
מְכִילֵן דְּקִשׁוֹט וְהִינֵן דְּקִשׁוֹט יְהֵוֹן לְכוֹן
אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן דִּי אַפֵּקִית יָתְכוֹן
מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם׃ (לו) וְתִטְרוֹן יָת
כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל דִּינַי

באור

וחוץ פשט הכתוב , ומלת במשפט על כל תקון דבר הנימת לב כפי הנדק , וידוע בעיני כי
כלן מדבר עם בתי הארן שהם המבדקים המדות והמשקלות והמיתות , שלא יעבו שום במשפט
להקטין לו להגדיל להעשיר יחודים במדינה וכיוצא , ולהלן נאמר לא יהי' לך בכיסך אבן
ואבן וגו' (דברים כ"ה י"ג) לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה וגו' מדבר עם היחיד לא יהיה לו אבן
קטנה לאכול , ואבן גדולה לקנות בה , אם לא יתבן בבתי הארן , והוא בכיסך בביתך , וכאן
אמר במשפט ובשום לבנים : במדה , במדת קרקעות , שברוך לה אכמת המדידה והם יודעים
משפט הדבר , לך ישוב לת ההתון : במשקל , כולל המשוכים והאבנים : ובמשורה ,
פי' רש"י ז"ל זו מדת הלח , ואם תאמר ומים במשורה תשתה (יחזקאל ד' י"א) , לינו לחיה כי
היא מדת הלח לבד , לולי הוא שם מדה ללח וליבש , ומן הכתוב שלאחריו נראה כן , שנאמר
משקל למער מאזני צדק לבני צדק , ובגד משורה למר איפת צדק והין צדק , שהן מדות יבש ולח
[ע"כ , וז"ל למרו שהמשורה לחד מעלמים ושלש בלוג , ובת"כ איתלקו בה] : (לו) מאזני
צדק , מאזנים העשוין כדין , לת מאזני מרמה , שבמה מיני מרמה יש במעשה מאזנים כידוע :
אבני צדק , הן המשקולות שבקלן בכנדן , פפי' רש"י ז"ל : איפה , היא מדת היבש :
והין , זו היא מדת הלח : אני ה' אלהיכם , הייתי לכם לאלהים , לעזור עליכם תקים
ומשפטים , לת הודעתים לכל גוי : אשר הוצאתי אני' , כאן לבני ה' מלהיך לשר הוצאתיך
מארץ מצרים (שמות כ' ב') , לפי שאתם כאן העגין כלו לשר בשוק לשר הוצאתי לתכם מת"מ ,
לתם קבלתם עליכם עול מלכותי במצרים , ועל תנאי זה הוצאתי לתכם משם , קבלתם עליכם
מלכותי קבלו גמורה , זהו כפי הפשט , אבל רבותינו ז"ל פרשוהו על ענין המשיך לו על תנאי
כך הוצאתי לתכם מארץ מצרים , על תנאי שתקבלו עליכם מצות מדות , שבל המודה במצות
מדות מודה ביציאת מצרים , וכל הכופר במצות מדות כופר ביצ"מ , ויש בזה טעם עמוק
מרשעה בפי' לפ' ק"ם (פרשה י"ב י"ג) : (לו) ושמרתם את כל חקתי , ענין שמירה ועשיה ,

ושין

כָּל־מִשְׁפָּטַי וְאֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
אֲנִי יְהוָה: חמישי פ
כ א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר ג הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ מוֹת יוּמָת
עם
זאל געטאָרטעט ווערדען: דאָז

תרגום אשכנוי קעח

אונד אַללע מיינע רעכטע,
אונד האַלטעט זיא: אייך,
רער עוויגע!
כ (א) רער עוויגע שפראַך
פּערנער צו משה,
וויא פֿאָלגט: (ב) זאָגע אויך
דיזעו דען קינדערן ישראל'ס:
יעמאַנד פֿאָן דען קינדערן
ישראל'ס, אָדער אין פֿרעמ-
רער, רער זיך אונטער דעם
פֿאָלקע ישראל'ס אויפֿהאַלט,
אונד פֿאָן זיינעם זאַמען דעם
גאַטעען מלך אויבערגיבט,
דאָז

תרגום אונקלוס

דִּינַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ:
כ (א) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(ב) וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל תֵּימַר גְּבַר
גְּבַר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִגִּיּוֹרַיָּא דְיִתְגַּיְרוּן
בְּיִשְׂרָאֵל דִּי יִתֵּן מִזַּרְעֵיהּ לְמוֹלֶךְ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל

רש"י

מִשְׁפָּטַי נמלך להזכיר לתת הכריו' שאין מכירין
נהם:
כ (ב) ואל בני ישראל תאמר · שוכנין על
החזהרות: מות יומת · בס"ד ואם אין כח בס"ד
עם הארץ ממיתין אותן: עם הארץ. שבניו
נכרות
עטא

באור

אלין חקים ומשפטים נתרבו למעלה (פרשה י"ח פסוק ד' ה'), ויאור לאמרם כאן בגמר
הפרשה כלה:
כ (ב) ואל בני ישראל תאמר, כל האמור בפרשה שלמעלה שנוהג בכל הים ובים, כאמר
על כל עדת בני ישראל, אבל פרשה זו שבאמרו בה שוכנין על החזהרות, דברים שבמברו
לבתי דינין, כאמר ואל בני ישראל תאמר: איש איש, לפי פשוטו ענינו כמו יהיה מי שיהיה,
וכן בתרגום תשכנוי (יעמאכ), ורב"ע תרגם נגבר עלי לו סיב, ולבותיהו ז"ל בת"כ דרשו
עליו: ומן הגר, גר צדק: אשר יתן מזרעו למלך, יש חכמים לומרים מולך ע"ז נאמרה,
ר"ל שהוא מן ממיבי הכשפים, ולדעת האומר שהיא ע"ז בא לענוש כרת וסקילה על כל העובד
ע"ז נענשה זו של מולך לעפ"י שהיא עבודה המיוחדת לה, וכבר זכרנו (פרשה י"ח כ"א),
שלדעת רמב"ן ז"ל היו מעבירין הבנים בתוך אש, והיא לוכלת בם עד שמתים, ולבותיהו
למדוהו בס"ד כאמר למלך לא תתן להעביר למלך, וכאמר להלן מעביר בנו ובתו באש, מה
להלן באש לתוך באש, וכן משמעות הכתובים שמדליים התועבה הזאת מאד על כל שאר
מיני ע"ז, הין זה שלא בעבור שפיכת דם הבנים והכזריות החכות, שכאמר ויבנו את במות
הבעל אשר בגיא בן הנום להעביר את בניהם ואת בנותיהם למלך אשר לא ניויתי ולא עלתה
על לבי לעשות התועבה הזאת (ירמי' ל"ב ל"ה), ואיזו חייב מלא כמעביר מורעו, שכל המעביר
בנתו באש פטור כמו שאמרו בגמרא, וכם רם"ז ל כוכים מסוגים זו שאין העברה באש למלך
עבודה, אלא מנד זה לבד זה, שכבר הסיב רמב"ן ז"ל שהעברה האמורה חייב מיתה, וכשהעביל
בנתו פעם אחת ולא יכול לסבול, פשוט מדין ב"ד, ומדברי רבותינו בגמרא ים כמו רמיון
לדעת רמב"ן ז"ל, שבמקום שהכתוב מכתוב על העברה באש למלך כאמר בו אשר לא ניויתי ולא
עלתה

דאָ גענעמיגע פֿאָלק זאָלל
איהן מיט שטיינען צו טאָדטע
ווערפֿען : (ג) איך זאָל אוך
ווערדע אויך מיינען אָרן אָן
איינען זאָלכען מענשן לעגען ,

עַם הָאָרֶץ יַרְגִּמֻהוּ בָאֲבָנִים :
ג וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא

והכרתי

אור

רש"י

כגרסת התרגום שעתידין לירם את האבן על ידי מכות הללו : (ג) ואני אתן את פני . פנחי שלי פוגה לבי מכל עסקי ועוסק בו : בעיני ולא בעיני אחיו כל הנכור בכרתין : כי מזרעו נתן למולך . לפי שכלמה מעביר בנו ונתו בעיני

תרגום אונקלוס

עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל יַרְגְּמוּנֵיהּ בְּאַבְנָא:
(ג) וַאֲנָא אֶתֵּן יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא

ואשצי

בן בנו ובן בתו מטין ת"ל כי מזרעו נתן למולך

זרע

באור

עלתה על לבי , ולמרו ז"ל לא נזדמן לאכרהם , ולא עלתה על לבי ליפתח , ולא יתכן זה שם העברה במולך לומר לא העביר מכל זה לבד זה : מות יומת , בס"ד , ולכן הפסיק כאן בעל הטעמים : עם הארץ , פרשנוהו (פרשה ד' כ"ו) , שלבד המלך , והכה"ג , וסנהדרי גדולה לאין בכלל עם הארץ , וכל החקרים קדויים עם הארץ , כי שלשה אלה הם השופטים העליונים , ולכן לאמר לאחר שנתקייב מיתה בס"ד , ירגשוהו עם הארץ , כדרך ויד כל העם באחרונה (דברים ט"ו ו') , ורש"י ז"ל פי' שם לא יהיה כח בס"ד עם הארץ מכיעין אותן , וכן הוא בת"כ , וכאילו לאמר מות יומת בס"ד , או עם הארץ ירגשוהו , שלבלי זה שלא לאחר שנתקייב בס"ד , לא נדרך קלקה ונקימה : באבן , עם הכלל כמו ויהי לי שור וחמור (בראשית ל"ב ה') , ורבותינו דרשו מלמד שהם מת באבן אחת יכת : (ג) ואני אתן את פני , מלת פני פרשנוהו (פרשה י') , שיפשטהו הכתוב על התועבה הגדולה הזאת , ויכריתהו מקרב עמו , ומוסב על מקרב שלפניו , כס ירגשוהו באבן , ואני אכריתנו מקרב עמו , ומכאן לכי למד שהכריתות האמורות בתורה הן בבה"ג , שהם בעה"ו לאחר שמתוך יכרת , ולזן לך לפרש שהם לא יומת ע"פ ב"ד , כגון שהיו כח בידם לו שעבר בפתר , יכרת מקרב עמו בקיבר ימים , שזה לאמר למטה בעין , ולא העלם יעלימו וגו' לבלתי המית אותו (פסוק ד') , ושמתי אני את פני באיש ההוא ואכרתי אותו (שם ה') , ומה לי העלם יעלימו , או שבר בפתר , או שהיו כח בידי ב"ד להרגו , ולא כל מיני מיתות אומרין להם התורה , שכל המתורה יש לו חלק לבה"ב , כמו שנתבארין (דף מ"ב ע"ב) הכתוב מדבר כשלא עשה תשובה , שלבד שנפקל בעה"ו , אכריתנו מעמיו לאחר המות , וזה להכך מן ולתה תבוא אל לבותיך בשלוש (בראשית ט"ו ט"ו) , וזה ואכרת מקרב עמו , והוא כאן לא לכל הכריתות האמורות בתורה שהן מיני עונשים המגיעים לנפש היולאות שלוקה כלשפת אל עמה , וכן לאחרית רשעים נכרתה (תהלים ל"ז ל"ח) , שאכרתי מאחרית החיים , וזה פי' ואכי אכריתי כמותו (במדבר כ"ג י') , ועל החכמה נאמר כי שם יש לאחרית ותקוותך לא תכרת (משלי כ"ג י"ח) , ולאחרית לאחר החיים הללו , וכמו לקוטה לאחריתם (תהלים ע"ג י"ז) , לך בתלקות תמית למו וגו' (שם פ"ט) , והרי דבותינו ז"ל לאמרו הכרת שעבר ע"ז הכרת הנפש היולא , הכרת בעה"ו תכרת לעה"ב , וכל שכן כותן מזרעו למולך , שעבר ע"ז וגם רוכך לת בנו , שלא שהם ז"ל לאמרו שיש גם כרת בעה"ו שימיו נכרתין , וכבל זאת לכו רואין דשעים גמורים ולפעמים מזקינין בדשעתם , והיכן כרת שלו לילו , שם לא לעה"ב , ומדרך הסנהדרין אין כל הכריתות שוות , הן בזמן והן בנעור הנפש , ושוף סוף השובר על לאת מתן ולא שב בחייו , נכרעין ממנו בחתת ממיני הכריתות בלחריתו , שוב לחיתי בפי' החכם ר"ש פשוטו ז"ל ואכי אתן את פני , שם לא יסוב מדשש , בלופן שלא תהא מיתתו כפרתו , והכרתי לותו , זה בהכרח יכן לחיי שלם , לאחר שרגשוהו בלבן , אחין להכריתו עוד בעה"ו , ושם דבר : כי מזרעו נתן למלך , שאר העובדים ע"ז נותנים לה תוך הירוי לבמים , כמו שנת קדבן לע"ז , והרבע הזה נותן למולך זרעו , שמדוב שומעת לבו לא קמל על זרעו ,

קדושים כ

וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי: ד וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עם

תרגום אשכנוי קעט

אונד איהן אויז זיינעם סָאלקע אויז־אטמען: דאַרום דאַם ער סָאן זיינעם זאמען דעם מלך איבערגעבען, מיין הייליגטום צו פֿעראונרייניגען, אונד מיינען הייליגען נאמען צו ענטווייהען: (ד) וואן אלזו דאו געמיינע וועזען איהרע אויגען

תרגום אונקלוס

וְאֶשָּׁתֵי יָתֵיהּ טְגֵי עַמֵּיהּ אֲרֵי מִזַּרְעֵיהּ יְהַב לְמוֹלֶךְ בְּדִיל לְסָאָבָא יָת מַקְדְּשִׁי וּלְאָחָלָא יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי: (ד) וְאִם מְכַבֵּשׁ יְכַבְּשׁוּן עמא

רש"י

זרע פסול מכיון ת"ל בתתו מזרעו למולך: למען טמא את מקדשי. את כנסת ישראל שהיא מקודשת לי כל ולא יחללו את מקדשי: (ד) ואם העלם יעלימו אם העלימו בדבר אחד, סוף שיעלימו בדברי הרבה אם העלימו מבהדי קטנה

באור

לאיתה בדבר שהוא תועבה בעיני הש"י, כמו שאמר לעיל ולא דברתי אל נביי, כי רמוז ומגין וקדום הוא: למען טמא את מקדשי, כדרך קדם ישראל לה' רחצית תבוחתו (ירמיה ב' ג'), והרשע הזה מטמא קדם ה' אשר אהב להעבירו למלך הענוה הזה, דומה למה שפרשנו (פרשה י"ח כ"ח) שהאומה תזהרת מולך, לאחר הערוות שהולידים מהם ממזרים, לומר לאחר שהקדשתיך מטומאת המשכב להיות זרעך מקודש לי, אל תעביר זרע קדש למלך, וכן ממזרים נקבלה ונא את בניהם אשר ילדו לי העבירו להם לאכלה (יחזקאל כ"ה ל"ז), וקרוב לזה מי' רש"י ז"ל למען טמא את מקדשי, את כנסת ישראל שהיא מקודשת לי כלשון ולא יחללו את מקדשי, וכן כולל טומאת המקדש עצמו, כי שופך דם ילדים נקיים לתועבה הזאת, ועל זה נאמר ולא תטמא את הארץ וגו' אשר אני שוכן בתוכה (במדבר ל"ה ל"ד), כלומר הארץ אשר מקדשי בתוכה, שדומה למטמא את מקדש ה', ורמב"ן ז"ל פי' עוד לפי שהמקריב מזרעו למולך, ואח"כ יבוא אל מקדש ה' להקריב קרבן מטמא את המקדש, כי קרבנותיו טמאים ותועבה לש"י, והוא עצמו טמא לשולם שכשמא בראה שעשה, כמו שאמר בלוב וידעתי לטמאה בה, וכתיב וכגלוליהם טמאתם ואחר שאמר ונם את בניהם אשר ילדו לי וגו' אמר עוד ואת עצו לי טמאו את מקדשי ביום ההוא (יחזקאל ד"ג ל"ט), וכל הפירושים הללו אמת: ולחלל את שם קדשי, כלומרו ומזרעך לא תתן להעביר למלך ולא תחלל את שם אלהיך (פרשה י"ח ך"ח), ותחרטו שם טעמו ושכולל כל הזוכה מאחרי הש"י ואוהל ברכיו לו דורש עתידות מזולתו, וברשה שמזכר זה שם וכאן אחר תועבת המולך, לפי שהרשע הזה עובד לזיו בהקרבת בניו, ומזבח שכן רגון האל, והרי הוא מחלל שם קדשו, לייחס לו תועבה גדולה ואכזריות כמרן שיבקש לכבודו הריגת הבנים, וחזו עצמו אשר לא צויתי ולא עלתה על לבי, וכמו שאמר כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו לאלהיהם כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם (דברים י"ב ל"ב), והזהיר שם שלא נעשה כן לשמים, ונאמר עוד ואת עצו לי טמאו את מקדשי ביום ההוא וגו' (יחזקאל ד"ג ל"ט), הרי שהיו מחסים עבודת המולך למעשה כשר ורצוי לגבוה, ורמב"ן ז"ל אמר (פרשה י"ח ך"ח), שכאשר ישמעו הגוים שכבר את המולך בזרעו, ויקריב מבהמתו קרבן לה' הוא חלול השם, וזה קרוב לדברו: (ד) ואם העלם יעלימו, לילי אמר לבד לבלתי המית אותו, היה מיכב על הסופטים, וכשאמר בתתו מזרעו למולך למדנו שמדבר גם על הרואים המעשה, ומעלימים עיניהם כלילו לא ראו, לבלתי המית אותו בעדותם לבי שמרמזים עליו, ולזין מסיים על כבוד השם המתחלל במעשהו, ולא על דם בעלות נקיים השפוך, ולזין כדרך לומר לא הסנהדרין עצמם יעלימו עיניהם ולא ימיתוהו

תרגום אשכנזי

אויגען פֿאָן אייגעם זאָלכען
מאַננע אַבגיטרען, דער פֿאָן
זיינעם זאַמען דעם מלך
גיבט: אויהן ניכט אום צו
ברינגען: (ה) זאָ ווערדע איך
מיינען צאָרן אויף אייגען
זאָלכען מענשען אונד זיינע
פֿאַמיליע ריכטען: אונד
איהם

קדושים כ

עַם הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־
הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ
לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ:
ס וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ
הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי
אתו

רש"י

קטנה סוף זיעלימו סנהדרי גדולה: (ה)
ובמשפחתו. למר ר"ש וכי משפחה מה חטאה
אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין
כולם מיכסין שכולן מחפין עליו: והכרתי
אותו. למה נאמר לפי שנאמר במשפחתו
יכול יהיו כל המשפחה בהכרת ת"ל אותו אותו
בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת

תרגום אונקלוס

עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל עֵינֵי־הוֹן מִן גַּבְרָא
הַהוּא בְּדִיהַב מִזַּרְעֵיהּ לְמוֹלֶךְ בְּדִיל
דְּלָא לְמִקְטַל יָתֵיהּ: (ה) וַאֲשַׁוֵּי אֲנָא
יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא וּבְסַעֲדוֹהִי
וְאֶשֵׁצֵי יתיה

באור

פתחול נקוות ה' עליכם: (ה) ושמתי אני, למעלה (פסוק ג') אמר ואני אתן את פני,
וכן לפניו (פסוק ו') אמר ונתתי את פני, גם (פרשה י"ז י') אמר ונתתי פני בנפש ההוכלת את
הדם, וכאן אמר ושמתי, להעתי הוא כמו ושם ה' לקין אות (בראשית ד' ט"ו), ושמתי
בהם אות (ישעיה מ"ו י"ט), שהיה אות בגוף, והטעם לפי שהלך חמור מאד
אחרית מעני העולמים כמו שאמר עם היתן ירגמוהו באבן, גם ואני אתן את פני
בעה"ג, לפי שהוא שהם לא יחיתוהו שתים לעשה, ושמתי אני את פני בחיים ההוא, שיהיה
נמנפה, גם והכרתי אותו בעה"ג, וכן הנגי שם פני בכם לרעה (ירמיה מ"ד י"ל), שאמר
על הקרב והרעב והדבר שיהיו בם, וחין כן לוכל דם, ופוגה אל החיות: ובמשפחתו,
בפרוש לפי בראשית פסוק למשפחותיהם יצאו מן התיבה הוכיחו שבכל העיניים יש משפחות,
כמו מן הטוס מין החמור, כלם מין אחד, אבל משונים טוס ימדינה זו מטוסי מדינה אחרת:
והדומים ממש נקראים משפחה, וכן במין האדם, יש משפחות שדומים בטבע בפעולותיהם,
כמו היום משפחות שנזכרו בכתובים. קינתן בעלי חכמה, בעלו גבורה, וכמו משפחת הכהנים
והלוים וכן בכלם, וגם הדומים במעשה התועבות ובמחשבות טומאה נקראים משפחה, כאמרו מן
המשפחה הרעה הזאת (ירמי' ק"ג), ולכן אותן המעלימות עין מן התועב הזה ומחפים עליו
קרוי הכתוב משפחתו, כי דומים לליו בטבע בפעם, וקרוב לזה אמרו בת"כ אמר רבי שמעון
וכי מה חטאה המשפחה, אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כלן מוכסין, שיש
בה לפעמים שאין כלה לפעמים, שמחפין עליו, כלומר לפעמים שבמשפחה ואינן מדקדקים אותן
מחברתם כלה לפעמים שאין הלפעמים רע בעיניהם, לולי כן לא היו מחפין עליהם ולא מתגנן
אותן, וכן כאן אלו המעלימים עיניהם ממשפחתו הן וכדומין עמו: והכרתי אתו ואת כל וגו',
לפי שלא אמר והכרתי אותם, אלא אמר תחלה והכרתי אותו וחזר לומר ואת כל הנוטים אחריו,
למדנו שאין המשפחה בהכרת לעה"ג כמותו, שהרי לא עשו התועבה, לכן והכרתי אותו לבדו,
אבל במשפחה אמרם את פני בעה"ז שכתובין בישורין, ועל כן חזר ואמר שאם יש במשפחה שהלכו
בעבות למותו לו שסייעו בדבר יכרתו גם המה, יחד ואת כל הנוטים אחריו לזנות אחר
המולך, כי לזנות על העוסק מעשה כמו בפסוק שלאחריו, וכמו שכרשנו (פרשה י"ט ל"ו),
וכן כ"ל אמרו והכרתי אותו את ה' לפי שהוא ובית אבותיו יכול תהא משפחתו בהכר' ת"ל אותו אותו
בהכרת

אֹתוֹ וְאֶת יְכָל־הַזֹּנִים אַחֲרָיו
לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב
עַמָּם: יְוְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה
אֶל־הָאבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים לִזְנֹת
אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ
הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ:
זְוְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פסוק סגיעי

ושטרתם

איהם, זאממט אללען דיא
זיינער אונצוכט פאלגען, דעם
גאטטען מלך אנצוהאנגען,
אוין איהרער נאציאן אוין־
ראטטען: (ו) דיא פערזאן,
וועלכע זיך אן טארטען
בעשוועהרער אינר צייכען
דייטלער האלטען וועד,
איהנען אן צו האנגען: אוך
דיאועלבע פערזאן וועדע
איך מיינען צארן ריכטען,
אונד ויא אוין איהרער נאציאן
אויזראטטען: (ו) האלטעט
אייך הייליג, זא וועדעט
איהר הייליג זיין: דען איך

דער עוויגע בין אייער נאטט! בעאכאכטעט

וְיָתֵיהּ וְיָת כָּל דְּטַעֲן בַּתְרוֹהִי לְטַטָּעֵי בָּתַר מוֹלֶךְ טְגוֹ עַמְּהוֹן: (ו) וְאֵינָשׁ
דִּי יִתְפְּנֵי בָּתַר בִּידִּין וּדְכוּרוֹ לְטַטָּעֵי בָּתְרֵיהוֹן וְאֶתֵּן יָת רוּגְזִי בֶּאֱנָשָׁא הַהוּא וְאֶשֵׁצֵי יָתֵיהּ מִגּוֹ עַמֵּיהּ: (ו) וְתִתְקַדְּשׁוּן
וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

נהכרת מלך ביסורין: לזנות אחרי המולך
לרבות שאר ע"ז שעבדה בכך וחפי' לין זו
עבודתה: (ו) והתקדשתם. זו פרישות ע"ז:
תהיו

ותטרון

באור

נהכרת ולין משפחתו נהכרת מלך ביסורים, ותביאהו מדברו: (ו) והנפש אשר תפנה, לדעת המומר מולך מיכה ע"ז יפה סימנו מל לוב וידעוני שגם הן כשפים לשעת עתידות, ולדעת המומר שהם ע"ז, סמך מלין לוב וידעוני שגם הן נכרת: לזנות אחריהם, לעבות מעשה, וכן כל לזנות על המעשה, ופרשיהו (פרשה י"ט ל"ח): והברתי אתו, היה לו לומר והכרתי אותה מקרב עמה כי נפש לשון נקבה, ורשב"ע ז"ל אמר מצאתי כשפים, שם כל נפש תרבעה עשר, וכן והכרתי אותו, וזה דוחק כי רק מצאנו מעודות את כשפים (יחזקאל י"ג ך'), וכן כל נפש תרבעה עשר, אבל כאן בכתוב אחד אמר תפנה, בנפש תהיה, ויסוך לו אותו עמוד אחד אולי ירמוז ליוסי הדין הגדיל סיקוס בנוף ונפש ויכרת מקרב עמו, ובת"כ אמרו לפי שנוי אומר לים או אפשר כי יהיה בהם אוב או ידעוני וגו' עוכב שמעני מזהיר מכין, תלמוד לומר אל תפנה אל האובות ואל הידעונים: (ו) והתקדשתם, הקדישו עצמיכם, תתרומנו בלבבכם ממחשבות בזויות וממעשי בוים כאלה כדרך שם הכהנים הנשים על ה' יתקדשו (שמות י"ט ך"כ), והן אותן שזכר בפרשה מולך ואוב וידעוני וכדומה מכל מיני ע"זוכשפים, וכן אמרו בת"כ זו קדושת פריסת עכו"ם, או תיכה אלא קדושת כל המצות, כשהוא אומר קדושים תהיו, הרי קדושת כל המצות אמור, ומה ת"ל והתקדשתם זו קדושת פריסות ע"ז אך אתה למדנו לפרשני (פרשה י"ט ב') שכל המצות האמורות בפרשה שלפנינה קדושות הן: והייתם קדשים, אם תעשו את שלכם ותתקדשו הרי מצוה לכם שתהיו קדושים: כי אני ה' אלהיכם, כדי לקדש אתכם ולהעלותכם על כל מהני העכו"ם:

ושטרתם

ח וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם
אֹתָם אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃
ט כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת־
אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת יוּמָת
אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ׃ י וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ

(ח) בעאבאַכטעט מיינע גע־
זעטצע אונד האַלטעט ויא׃
איך בין רער עווינע, רער
אייך היילינט! (ט) וועלכער
מאַן זיינעם פֿאַטער אָדער
זיינער מוטטער פֿלוכען וווירד,
זאַלל רעז טאָדעז זיין: ער
האַט פֿאַטער אָדער מוטטער
געפֿלוכט, אונד ראַדורך זיין
לעבען פֿערווירקט (זיינע
בלוטשולד ליגט אַן איהם,

אשר
ער האַט עז זיך ועלבסט צו שרייבען): (י) וועז יעמאַנד מיט אייגער עהעפֿרוי א
מיט
עהעברוך טרייבט,

רש"י

(ט) אביו ואמו קלל. לרבות לאחר מיתה: דמיו בו. זו סקילה וכן כל מקום שנאמר דמיו בו דמיהם גם ולמדנו מחוב וידעוני שנאמר בהם כאן ירגמו אותם דמיהם גם ופשוטו של מקרא כמו דמו בנפשו אין כעבד על מיתתו שלא הוא שהוא גרם לעצמו שיהרג: (י) ואיש.
פרש

תרגום אונקלוס

(ח) וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן
אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן: (ט) אֲרֵי גְּבַר גְּבַר
דִּי יְלוֹט יָת אֲבוּהִי וְיָת אִמֵּיהּ אִתְקְטָלָא
יִתְקְטֵל אֲבוּהִי וְאִמֵּיהּ לָט קְטִילָא חַיָּב׃
(י) וּגְבַר דִּי יְגוּף יָת אִתַּת גְּבַר
דִּי

באור

(ח) ושמרתם את חקתי, כמו כן תשמרו את מקצתי, גם לותן שתיהן כפי שקול דעת החדם, ולולי נזהרו עליהן לא היו נזויות לחכמי לב, כי גם שלה יש תשמרוס ותעשוס תתקדשו בהן, כי ואני ה' מקדשכם על ידיהן: (ט) כי איש איש אשר יקלל, החקים שנזויתי לכם לעשות, תשמרו אחד לעשותם, כי יש תתעללו בשמירתן, לסוף לספר שתגיעו בגללם למות בידי ב"ד, תשמרו החקים שנאמרו בעניין, לין בזדון לחת מהן חיוב מיתה, זולתי מקלל אביו ואמו, ומחלל שבת, ועובד למולך, ושופה לוב וידעוני, ומקבת הערוות, ולוזרת המלך נזכרה בפרשת לקרי מות, ולכן החל בה בפרשה זו וחייב עליו סקילה, ולוזרת לוב וידעוני כתיבה בסוף פרשה שלפעלה, לכן כתיב עוכם שלה בסוף פרשה זו, ומלות מוות לב ולם כתיבה בתחלת הפרשה הקידמת, על כן החל בעוכשה בפרשה זו, ולא כתיב כאן עוכם מחללי שבת, שכבר נפורש מחלליה מות יומת, גם סקילה מפורש בספר במדבר, ולם כתיב ומקלל אביו ואמו מות יומת (שמות כ"ל י"ו), הוצרך לשנותו לחייבו גם לאחר מיתה, ועוד לפי שרצה להזכיר עוכשי הערוות, שהיא קדושת הזרע, סמך לו עוכש מקלל אביו ואמו, שהוא ג"כ בעבור קדושת הזרע שהן מותפין ביניהן, וכמו שכתבתי (פרשה י"ט ג'): יקלל, בשם המיוחד ולמדונו רבותינו מן הכתוב: את אביו ואת אמו, פי' רש"י ז"ל מוסף עליהן ואחר עמהן וכן הוא אומר יקלל את אביו, וכן אומרו רבותינו ז"ל שחייב על קללת אחד מהן: אביו ואמו קלל, רבותינו למדו מכאן לרבות לאחר מיתה, לפי שאמר לאחר מיתה פטור, חייב במקלל, ולאב"ע ז"ל אמר טעם אביו ואמו קלל, כלומר תועבה גדולה עשה: דמיו בו, זו סקילה, וכן כל מקום שנאמר דמיו בו דמיהם גם, ולמדנו כן מחוב וידעוני שכת' בהם כאן ירגמו אותם דמיהם גם, ופשוטו של מקרא כמו דמו בנפשו, אין כעבד על מיתתו שלא הוא, שהוא גרם לעצמו שיהרג, מפי רש"י ז"ל, כלומר דמיו בו ולא באחר, והוא עתיד לתת דין ומשפט שגרם בעוכשו
לעצמו

קדושים כ	תרגום אשכנזי קפא
אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת־יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאָפֶת׃ יא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה מוֹת־יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם בָּם׃	מיט דער פֿרויא זיינעז נאָכוטן עהעברוך בעגעהט : דאַ ואָלל דער עהעברעכֿער אונד דיא ער־העברעכֿרין דעז טאָדעז זיין : (יא) ווער זיינע שטיף־ מוטטער בעשלאָפֿט : דער חאַט זיינעז פֿאַטערז בלאָסע אויפֿגעדעקט : זיא ואָלל־ען ביידע דעז טאָדעז זיין , זיא
ואיש האַבען איהר לעבען פֿערווירקט :	ווען

תרגום אונקלוס	רש"י
דִּי יִנְאַף עִם אִתַּת חַבְרֵיהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל גֵּיפָא וְגִנְפְּתָא : (יא) וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוֹב עִם אִתַּת אֲבוּהִי עֶרְיָתָא דַּאֲבוּהִי גְּלֵי אִתְקְטָלָא יִתְקְטְלוּן תַּרְוֵיהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין :	פרט לנקטן : תסר יכלף לת תסת . פרט לחסת קטן למדנו שחין לקטן קדושין ועל לחזו חסת חים חייבתי לך : תסר יכלף לת תסת רעהו · פרט לחסת עכו"ס למדנו שחין קדושין לעכו"ס : מות יומת הנואף והנואפת . כל מיתת בתורה
וגבר	המזרה

באור

לענין שיפך דמו , שהרי כל חייבי מיתות מתודין שהרג מיתתן כפרתן ואם לזיט שב דמיו בו : (י) ואיש , פרט לקטן : אשת איש , פרט לחסת קטן , למדנו שחין קדושין לקטן , ועל לזו חסת חים חייבתי לך , תסר יכלף לת תסת רעהו , פרט לחסת עכו"ס למדנו שחין קדושין לעכו"ס , מפי' רש"י ז"ל , וכן שנוי בת"כ , ויב"ע תרגם על חסת חים תרוסה , וחסת רעהו נשלה , וכפי הורחות המלות נמי תמה שלח תרגם להפך , כי חסת חים משמע יותר בעולה שהוח לזיה , ולפי פשוטו בכל העריות לפסר שיעבור לבח על העריה , ולח יעשה חמם לנעלה , שהרי למו וכלתו ודודתו וחסת לחיו לסורות גם לחחר מיתת בעליהן , ושחר העריות לפסר נפטרות , לבד חסת חים מלבד הערוה , שזה חמם גדול לנעלה , כמו שנזכר גם' משלי כי קנחה חמת גבר ולח יחמול ביום נקם (משלי ו' ל"ד) , וקייתי לומר שעיקר הלסור בשניל החמם , לבל יזכב עמה ברטון בעלה , כמו לכצי זמה המקלקים נשותיהם , לזיו לומר כל כך , לפיכך דקדקה תורה ולמרה חשר ישכב חת חסת חים , חשר יכלף לת חסת רעהו , כלומר בין חסת לזיה נחמם , בין חסת רעהו ערוה בחעשהו , תמיד חייב מיתה : ינחף , לשון כילוף כופל על זכות חסת חים , וכן לומרו רנותיכו ז"ל לין כילוף חלח בחסת חים , לפי שחין בכל העריות חמם לבד לם היה גם חסת חים , נקרחת בילוד כילוף , ולולי לף חשרם המלה כלף , בכללו לף חשרהו לכף , שמעלה לף הנעל וקנלתו : מוח יומת , כל מיתה המזרה בתורה סתם לזיבה חלח חנק : (יא) חת חשת חבין , בין שהוח לומו בין חסת לחביו לזיבה לומו , ועדיין לח למדנו שחייב על לזו לסופה , שלזיבה חסת לחביו , לכך נלמר ערות לחביו גלה ולדון ג"ם , נלמר כלן ערות לחביו גלה , ונלמר להלן ערות לחיך וערות לחך לח תגלה (פרשה י"ח ז') , ערות לחיך זו חסת לחיך , לו לזיו חלח לחיך מעם (וכמו שלמרו מכמים לחייבו שתים) , נלמר כלן ערות לחביו גלה , ונלמר להלן ערות לחיך מה כלן חסת לחביו , לף להלן חסת לחביו , ומשמע בין חסת לחביו שהוח לומו ובין חסת לחביו שלזיבו לומו , וחזר לכתוב וערות לחיך , ללמדך משום חם לעפ"י שלזיבה חסת לחביו כגון לסופה , ולמדנו בג"ם זו גם עושה הבלמר כלן מלזירה הבלמר להלן מה לזהרה גם בלזו שלזיבה חסת לחביו , לף עושה כן , כך דרשו רבותינו בת"כ וזהו כפשט הכתוב כיון שפרשה זם , וח"כ עושה זה כולל המזהרות כלם המזהרות בענין זה מפרשת לחרי מות : ערות חביו גלה , פי' רלב"ע ז"ל דבר גדול עשה , ולדעתי כפי הפשט

לפי

תרגום אשכנזי

(יב) ווען יעמאַנד זיינע שוויגערטאָכטער בעשלאָפֿט, זא זאָללען זיא ביידע דעו טאָדעז ווין: זיא האָבען איינע שאָנדלעכע פֿערמישונג בעגאַנגען, אונד איהר לעבען פֿערווירקט: (יג) ווען יעמאַנד איינע מאַנזפערזאָן אויף איינע וויבליכע אַרט בייאָוואָהנט, דאָ האָבען זיא ביידע אין גרייאל בענאַגען: זיא זאָללען דעו טאָדעז זיין, זיא האָבען דאָז לעבען פֿערווירקט: (יד) ווער איינע פֿרוא

קדושים כ

יב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֵּבֶל עָשׂוּ דְּמֵיהֶם בָּם: יג וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם: יד וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח

את

רש"י

בתורה סתם לישכה לשון חנק: (יב) תבל עשו. ל"ל מבלבלין זרע האב בזרע הבן: (יג) משכבי אשה. מכנים כמכחול בשטוקלי"ש

תרגום אונקלוס

(יב) וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוֹב יַת כַּלְתֵּיהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטָלוּן תַּרְוֵיהוֹן תִּבְלָא עֲבָדוּ קְטָלָא חַיָּבִין: (יג) וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוֹב יַת דְּכוֹרָא מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא תּוֹעֲבְתָּא עֲבָדוּ תַּרְוֵיהוֹן אִתְקְטָלָא יִתְקְטָלוּן קְטָלָא חַיָּבִין: (יד) וּגְבַר דִּי יָסֵב

את

באור

לפי שאשת אביו גם אמו, זכר עשה השכם שעכ"פ ערות אביו גלה, לעפ"י שהיא נכריה לו, כמו ערות אחיך היא, וכמו שנאמרו שם: (יב) ואיש אשר ישכב את כלתו, כל העריות האמורות בפרשת אחרי בין אשת איש בין בהן מיתת ב"ד, לכך כתן סתם מיד כלתו לאשת אביו, לאחר מותן שהן במיתה, וערות את בנך לא זכר בשוגגין, כי בכלן אשה ובתה הוא כמו שיתבאר, והאחיות שם בין אשת אביו לכלתו שהן חייבי כריתות נפרט כתן באחרונה: תבל עשו, פי' רש"י ז"ל נבלו, לשון אחר מבלבלין זרע האב בזרע הבן, ולישי יודע לכוון הדבר, שגם אשת אביו בלבל זה, וכבר רמזו על זה (פרשה י"ט כ"ג): (יג) את זכר, בפרשת אחרי הקדים ערות אשה ובתה לזכר, לפי שסתם כל העריות האמורות, ועל כן הניח זכר ונקבה באחרונה, וכמו שרמזנו שם (פרשה י"ט כ"ח), וכתן סתם כל חייבי מיתת ב"ד, ולכן כפר תחלה לותן שהן בסקילה, אבל אשה ובתה הן בשרפה: משכבי אשה, מכנים כמכחול בשטוקלי"ש, כן פי' רש"י ז"ל והוא לפי פשוטו, וכבותיהו ז"ל למדו את כ' מגיד שכבי משכבות נקבה, ר' ישמעאל לומר הרי זה בא ללמד ונמצא למד, כלומר מן טוב ללמד שחייב על זכר כדכתיב ובזכר, שחייב אף על נקבה כדכתיב, ונמצא למד לכל העריות שחייב על זכר כדכתיב וכבר למדנו שהו' במשמעות מלת ערוה: (יד) אשר יקח את אשה ואת אמה, נכנס כאמר שכיבה, וכתן כתוב ואמר יקח, ללמדך שלא חייב אלא דרך לקיחין, שבעל אשה, ולא"כ בת על אמה, אבל אם לו בתה אשה, עותר ליטול אמה לו בתה לו לאותה, מכאן אמרו נושאין על המטוטפה ועל המטוטפה, והלוקח והמפתה על הנאשה חייב, ואין כן לפניו ואים אשר יקח את אחותו, שהרי אין קדושין תופסין בה, ושעם שכאמר באחותו לקיחין לפרש נעו"ה, אבל כאן שתופסין קדושין בראשונה, דקדקה תורה אשר יקח ע"י לקיחין ממש, כן למדנו מבראשית דת"כ ומיבמות (דף כ"ו ע"ב): את אשה ואת אמה, לפי פשוטי המקראות ראינו שנזכרו בפרשה זו לשונין כל העריו' שזכר לעיל בהוקרה, לבד ערות בת בנך לו בת בתך, וכן ערות אשת אביך לא תגלה לת בת בנה ולת בת בתה לא

תקף

קדושים כ

אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הֵוא
בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן וְלֹא־
תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם: טו וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה מוֹת
יומת

תרגום אונקלוס

יָת אִתְּתָא וְיָת אִמַּהּ עֲבֵרַת חֲטָאִין הִיא
בְּנוּרָא יוֹקְדוּן יָתֵיהּ וְיָתְהֶן וְלָא תְהֵי
עֲבֵרַת חֲטָאִין בֵּינֵיכוֹן: (טו) וּגְבַר דִּי
יִתֵּן שְׁכוּבְתֵּיהּ בִּבְעִירָא אִתְקְטָלָא
יתקטל

תרגום אשכנזי קפב

אונד איהרע מוטטער היי־
ראַטעט, דער האַט שאַנד־
טהאַט געטריבען: מאַן זאָלל
איהן אונד זיא פֿערברענגען,
דאַמיט קיינע שאַנדטהאַט
אונטער אייך געדולט ווערדע:
(טו) ווען יעמאַנד אייגעם פֿיה
ביאשלאָפֿט, זאָלל ער דעו
טאָדעו

רש"י

(יד) ישרפו אותו ואתהן. לי לאתה יכול לומר לפתוח להלשונה ישרפו שהרי כשאה בהיתר ולא כאסרה עליו אלא לאשה ואמה הכתובין כאן אתיין לאסור שבאת את חמותו ואמה וכ"ש מדבותיו שאומרים אין כאן אלא חמותו ואמו לאתהן את לאת מהן ולעון יוכי הוא הן לאת:
ואת

באור

מקח, אתי שו לא מוכרו בשוכנים, ובמקומם למד ולים לאבר יקח את לאשה ואת לאמה, והיה
היה, שא לאם כשא האם, ואת"כ בא על בתה, קורא לאי עליו ערות לאשה ובתה לא תגלה,
ואם כשא הבת, ואת"כ בא על לאמה, קורא לאי עליו ולים לאבר יקח את לאשה ואת לאמה, וכמו
שכאמרו את בנה ובת בתה על לאשתו, כן אם כשא הבת כאסרו עליו חמותו כגד את לאשתו כמו
שלמדנו, ואם חמותו כגד את בתה, ואם חמיו כגד את בנו, שהרי לאשה את בתה על אם חמותו,
ואת בן אם חמיו, וביון שכאסרו את לאשתו מלים לאחר ואת בנה ואת בתה, כל שכן בתו ואת בנו
ואת נתו, שהן בכלל לאשה ובתה והן זרעו כמו שאמר כי ערותך הנה, ולותן שמאשתו לינן
ערותו, כי אם שאחרה הנה, אל אלין שריפה מפורשת בכתוב בק בחמותו, והוא המקרא ולים
לאבר יקח את לאשה ואת לאמה, אבל אם חמותו ואם חמיו, את לאשתו ואת בנה ובת בתה,
ואת בתו ואת בנו מלמדנו, לין השוכח מפורש בהן, הוצרכו חכמים ללמדם בגזירה
שוה, ומה זמה הנה בא, כאמר כאן זמה היא, וכאמר לאבל ערות לאשה ובתה לא תגלה את את
בנה ואת את בתה לא תקח וגו' שאחרה הנה זמה היא (פרש' ק"ת ז'), מה להלן את בנה ובת בתה,
אף כאן אם חמותו ואם חמיו, ומה כאן שריפה אף להלן שריפה, וכן כאמר בלאשה ובתה שאחרה
הנה וכאמר אבל את בנו ואת בתו כי ערותך הנה, מה בלאשה ובתה שריפה שהרי כאמר בהן זמה
היא אף את בתו ואת בת בנה אפי' מלטפתו בשריפה: אחו ואתהן, לפי הפשט לפי שהכתו'
הוה טולל כמה גופים בתה ובת בתה ובת בנה, בתו ובת בתו ובת בנו, וקמותו ואם ואם
חמיו, אמר ואתהן בלשון רבים, שאם שבב עם גופים מחולקין כלם בשריפה, שוב מצאתי בס'
כסיקתא זוטרתי ולמה הוציאו הכתוב בלשון לתתן שמשמע את שתיהן, כדי ללמדך על שתיהן
דין אחד בלאשה ואמה ובלאשה ובתה והוא הדין לדורות שבתוספו עליהן את בתה ואת בנה,
מכל מקומות ג"ל בחלקו ר' ישמעאל לומר ואתהן לאת אמן, אלו לפס' לומר שתשרף הלאשה שבשת
לאמה, שהרי בהיתר לקחה ולא כאסרה עליו, ור' עקיבא לומר ואתהן שתיהן, שהכתוב
מדבר שבב עם חמותו ואמה, ואין ביניהם אל משמעות דורשין ופשט הכתוב, כי אין
מכלין בשריפה, ורבא לומר יש ביניהם חמותו לאחר מיתת לאשתו, שלמעת ר' עקיבא לימו חייב
אף כשביהן בחיים, כלומר בעוד שביהן בעולם הקוטלת היא תשרף:
לא תהיה זמה בתוככם, בפ' לאחרי פרשו שבשב עריות הללו מרבה טומאת זימה בנפש
היתר, ולכן לאבר בהן ג' דורות למעלה וג' דורות למטה, ולפי שכל העריות זמה הן, ולפיכך
המתבון בעריות לפש"י שאינו בא עליהן, ממלא נפשו מקללת זמה, סמך לאן ולא תהי' זמה
בתוככם

יומת ואת־הבהמה תהרגו׃
טז ואשה אשר תקרב אל־כל־
בהמה לרבעה אתה והרגת
את־האשה ואת־הבהמה מות
יומתו

טאָרעז זיין: אונד דאָז פֿירט
זאָללט איהר אויך אומברינגן:
(טו) ווען אײנע פֿרויא זיך צו
אײנעם פֿיה האָלט, דאַם עז
איהר בייא וואָהנע, זאָ ואָללט
איהר דיא פֿרויא אונד דאָז
פֿיה אומברינגען: זיא ואָללען
דעז

תרגום אונקלוס

יתקטל ויתּ בעירא תתקטלון׃
(טו) ואיתּא די תקרב לות בעירא
למשלט בה ותקטול ית איתּא ויתּ
בעירא איתקטלא יתקטלון

רש"י

(טו) ואת הבהמה תהרגו׳ אם לאדם חטאת
בהמה מה חטאה אלא מפני שבאה לאדם
תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב תסקל ק"ו
לאדם שיודע להבחין בין טוב לרע ונותן דעתו
לחברו לעבור עבירה כו׳ גדר תהא לזה׳ אבד
תאבדון את כל המקומות הרי דברים ק"ו ומה
מילטות שאין רוחן ושכר נזוקין על שבאת
תקלה

באור

בתוככם, כלומר לכי שהיכם שוכן זמה, ולכן לאחם לאבר קדשתי אתכם לי, לא תהיה זמה
בתוככם: (טו) ואיש אשר יתן, לפי שהוא נגד העבירה הנעשה באדם, שהפילו הבע"ח לא
יהוונו ברצון למי שהיו ממיכם, לאחר לאבר יתן שכרתו לא לאבר יאכל כמו שאמר בשחר העריות,
וכן אמר בשוהרה (פרשה י"ט ד"ג), וכן בשוהרת לאחת לים (שם ד'), לפי שגם זה נגד דעת
האדם בעבור החומם שפרשנוהו (פסוק י'), ובעבור הזדע שיבאב על שם שלא הולידו:
בבהמה, טעם כי"ת בבהמה, ולא אמר אות כמו בכל העריות, פרשנו למעלה (פרשה י"ט
ד"ג): מות יומת, בסקילה כמו שיתבאר (פסוק ט"ו), ולא אמר מות יומתו, שלא להשוות
אדם והבהמה, לכן אמר מות יומת על האדם לבד, כי כן נכתב בכל התורה לשון זה על שום
האדם לבדו, ולפי שלא יתכן להאמר על הבהמה, אמר עוד ואת הבהמה תהרגו, ובסמוך
יתבאר עוד, ואמרו רז"ל למדנו שוגג לשוכב, לבשכב מכיין, ת"ל כל שוכב עם בהמה מות יומת
(שמות כ"ב י"ח), אם היכו עכין לשוכב תבהו לבשכב, שוהרה מכיין הרי הוא אומר לא תתן
שבבתך לא תתן שכיבתך, למדנו שאין דעת רבוניכו ז"ל לפרש לא תשכב זו שבבתך על הבשכב,
לא כדעת רשב"ע ז"ל שהבאתו למעלה (פרשה י"ט ד"ב): ואת הבהמה תהרגו, אם אדם
חטא בהמה מה חטאה, שלא לפי שבאה לאדם תקלה על ידה אמרה תורה תסקל, ק"ו לאדם
שיודע להבחין בין טוב לרע ונותן דעתו לחברו לעבור עבירה, כיוצא בדבר אתה אומר אבד
תאבדון את כל המקומות וגו' (דברים י"ב ב'), הרי הדברים ק"ו ומה מילטות שאין רוחן ואין
שומעין על שבאה תקלה על ידם אמרה תורה השחת שרוש וכלה המטה את חברו מדרך מיס
לדרכי חייה עשה"ו, מפי' רש"י ז"ל, וכן הוא שהי בת"כ עם עוד דוגמות אחרות: (שו) תקרב
אל כל בהמה, בודון שמתקרבת לגלות שתרבע, וזה כי' לא תעמוד לאומר בשוהרה, וכם
פרשנו (לעיל י"ח ד"ג): כל בהמה, בין גדולה בין קטנה: לרבעה, מטוהר (שם שם): מות
יומתו דמיהם בם, מטוהר למעלה, ולפי הפשט מה טעם לומר על הבהמה שדמה בה ובן
בשפיכת דם נהמה דין ושבון, ועוד כבר אמר והרגת את האדם ואת הבהמה, ולמה חזר
לומר מות יומתו, לכל לפי שבשוכב אמר מות יומת ואת הבהמה תהרגו, ובנשבבת אמר והרגת
את האדם ואת הבהמה, ולפיכך יודע בחיוב מיתה, אתם על שניהם מות יומתו דמיהם בם,
ומוסב על השוכב ועל הנשבבת ללמדנו שבתיהן בסקילה, ודמיהם בם יתפרש כמו בכל העריות
שבאתה כן ולמד מחיוב וידעוני שמפורש בהם סקילה, ולכן בעל הטעמים הפסיק במלת הבהמ',
ולם רבותינו ז"ל למדו בשוכב מות יומת בסקילה, אתה אומר בסקילה, או כל' מכל מיתות

יוּמָתוּ דָּמֵיהֶם בָּם: יז וְאִישׁ
אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו
אוֹ־בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־עֶרְוָתָהּ מ

והיא
אונר ויא לאסען זיך

תרגום אונקלוס

יִתְקְטְלוּן קְטָלָא תַּיְבִין: (יז) וּגְבַר דִּי
יִסַּב יָת אֲחָתֵיהּ בַּת אֲבוּהִי אוֹ בַת
אִמֵּיהּ וְיֶחֱזֵי יָת עֶרְיָתָהּ · והיא

תרגום אשכנזי קפג

רעז טאָדעז זיין, זיא האָבען
איהר לעבען פֿערווירקט:
(יז) ווען יעמאַנד זיינע שוועס-
טער נימט, זיינע האַלב-
שוועסטער פֿאָן פֿאַטערליכער
אָדער מיטטערליכער זייטע,
זי
איינער

רש"י

תקלה על ידם למיתה תורת השחת שרוף וכלה
המטה את מניהו מדרך טייס לדרכי מיתה על
ידה כמה וכמה: (יז) חסד הוא · לשון חרפה
וגדופה מסורה · ומדרשו אם תאמר קין כשם
שקיבל עשה המקום לבניו עולמו ממנו
שנאמר

באור

שנתורה, ת"ל ואת הבהמה תהרגו, נאמר כאן הריגה ונאמר להלן (בגן סורר ומורה) הריג'
(כי הוא תהרגנו) מה הריגה האמורה להלן סקילה (שנאמר וסקלתו באבנים ומת) (דברים
י"ג), אף כאן בסקילה, לדעתי אין זה לשד גמור, שלא נלמדו כלם מן מות יומתו דמיהם
בם, שלא נפי שבשן הריגה נופל תמיד על מיתת סייף, כמו הרגו בחרב (במדבר ל"א ח'), אין
תאמר כי דמיהם בם יתכן גם על מיתה לחרת שהיא סקילה כמו כאן, הוצרכו להוכיח שבשן
הריגה נופל גם על סקילה, כמו שמצינו בגן סורר ומורה, ואחר שלמדנו שכולל גם סקילה,
גם כאן פרשו כן נפי שנאמר דמיהם בם, ולא מצאנו בכל המקרא לשון הריגה על סקילה לבד
בגן סורר ומורה, שהלו עיקר הלמוד מבן סורר ומורה, ת"כ בכשכבת שאמר והרגת את החי'
ואת הבהמה מות יומתו, יכול ג"כ מבן סורר ומורה, ומס ו"ל דרשו והרגת את החי' ונ'
בסקילה אתה אומר בסקילה או הי' וכו' ת"ל דמיהם בם, ולהלן נאמר דמיהם בם (בלוב
ודשני) מה דמיהם בם האמור להלן בסקילה (שנאמר בהן ידיהם יהיו להם) אף כאן סקילה
ועד מה נוכל ללמד להכתב דמיהם בם, ועוד לא מות יומתו דמיהם בם שב על החשד ועל
הבהמה, היה לו לומר גם בפסוק שלפניו מות יומתו, לו והרגת את החי ואת הבהמה, ועוד
למה למדונו מבן סורר ומורה, ילמדוה מן והרגת את החשד ונ' שכת' בו נפי' דמיהם בם,
והוסק לומר נפי שמפורש שם סקילה, כך ק"ל: (יז) ואיש אשר יקח את אחתו, בכל העריו
שאין קדושין תופסין בהן אומר אשר יקח, ונס בלחוקו אין קדושין תופסים
בה, לומר לפי שכל הכתוב מדבר נפי מחשבת השוכב עמה, ללמדנו שפילו היכו מכרין לונות
שלא שוטף לותה, וכפור שעושה כהונן, בנפשו הוא ויכרת כמו שיתבאר: בת אביו או בת
אמו, וכל שבן בת אביו ואמו: וראה את ערותה, גם בזה שיהא הכתוב מכל העריות, לדעתי
גם זה נפי מחשבתם, שהיו עושים למלאת תאותם, ומתוקף יצרם הרע, שלא היו ויכין
מחשבים שוועם הגון, ואחרוי לחדם ביותר הדוגג עם לחותו ואחי אלת בלה"ק, שנאמר
בעלות ערותה יותר מערות שאר הנשים, וכן היא תראה את ערותו, שתבאר יותר להדוגג
בחיוב מהדוגג עם אחר, וכמו בכל מקום שאר תראה (דברים י"ג י"ג), כי ראיתי בנביו לי
אלך (ש"א ט"ו ו'), והתורה לחמה ערותה ערותו, נפי שבחמת הוא ערוה עליה והיא ערוה
עליו שאלת ערוה לגבלי וכמ"ש (פרשה י"ח), כי ערות האחות לובי שאחרה לותה תורה, הי'
עולה על דעת האדם, שהיא ראויה לחדם ביותר מכל הנשים, שהם מיוחדים זו את זו מנד
האחות, והקיומן מורע אחד דומים זו לזו ויהיה השלום ביניהן, והנשים אשר יולידו ידמו להם
ביותר וכמ"ש רמב"ן ז"ל (שם ו') שלובי אחי האם אין לחדם נשואים הנוים, כמו שיוציא את בתו
לבנו הגדול ממנה, ויכניסם בבחלתו ויפרו וירבו בביתו, ויהי תחלת משתיתו של עולם כך הי'
שאסר הכתובה לוקחה מבלא האדם, ובניהם נולדו עם נשותיהם, קין ותאומתו והבל

תרגום אשכנזי

קדושים כ

אויגער רעז אַגרערן בלאָסע געליזטען, זאָ אויס עז בלוט־ שאנרע, זיא זאָללען פֿאָר רעז אויגען איהרער נאַציאָן אויס־ גערָאטטעט ווערדען:

וְהִיא־תְרָאָה אֶת־עֶרְוָתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם

ערות

ער

רש"י

תרגום אונקלוס

שנאמר עושה חסד יגמה (תהלים פ"ט): העריה

וְהָיָא תֶחֱזֵי יָת עֶרְיָתֵיהּ קַלְנָא הוּא וְיִשְׁתְצוֹן לְעֵינֵי בְּנֵי עַמְּהוֹן

ערית

באור

ותלמודו, ואילו לפ חטא החסד, והשולם הי' עומד מבוקר כתבניתו הראשון היו כל בני אדם בולדים זכר ונקבה כאחד והם ל"ש ותשתו, ויפה הוכחתו כן בגחירתו לפ" גרחצית, ול"ב הטעם לאחותו על דעת זו, עושה כפי מחשבתו דבר הגון וטוב גדולה, שבוחר בה מכל הנשים היותר יפות וטובות: חסד הוא, גם זה כפי מחשבת הטעם לאחותו, שמעשה חסד הוא בעיניה, וכמו שאמרנו שפגור הוא והיא שעושין חסד זה עם זה וטובה גדולה, ולפי המלה יובלת מידו פשוטה, שבכל מקום שעושה על הפלגת טובה, כי מלת נדק על שורת הדין במשקל נכון, ולכן כנדלים שני השמות הללו, כי נדק תמיד על האמת והנכון כפי החכמה, וכמו שאמרנו (פרש" י"ט ד'), לכל חסד לפי שאינו של הפלגת טובה, לפ שעושהו נדיק, יעשהו בדרך נדקויפלג להטיב עם הרחוים לו, ולפ עושהו רשע, יפלג בטובה לרשעים כמותו, ותהיה חסדו חטאה, חה לדעתי פי' נדקה תרומס גוי וחסד לאמים חטאת (משלי י"ד ל"ד), הנדקה היא תרומס ותגדל גוי, ולפי כן החסד, שלפעמים חסד לאמים חטאת, לפ נדקה לעוקה מהם, וכן חסד הנאמר כאן הוא לפי מחשבת האח והאחות, לבל כפי מדת הנדק הוא חטאה גדולה, ולכן וכרתו לעיני בני עמם, כן נראה בעיני, ובת"כ שנו חסד הוא, ושמא תאמר קין נשא את אחותו ת"ל חסד הוא, והשולם מתחלתו לפ נכרת שלפ בחסד, שנאמר כי אמרתי עולם חסד יבנה (תהלים פ"ט ג'), וענין המדרש הזה פשט הכתוב הוא, שאין כוונתו שהוצרך להיות כן לבנות השולם ממנו כנראה, מפי' רש"י ז"ל, וכמו שתרגם יב"ע, שלפ גם לדעתם חסד הוא שב על שים לחטר יקח שהוא חוטב כן, ושמא תאמר והרי אמת הוא שנשא קין לאחותו, ועל זה אמר היטו דומה השולם מתחלתו לעה"ו, שמתחלה לפ נכרת שלפ בחסד, ואחר שנתקלקל בחטא החלם, תכרת הנפש השוטה ההיא, לבל רש"י ז"ל פי' חסד הוא, לשון תרמי חרפה מסודה, וכן פי' רבי' חננאל חסד לאומים חטאת לשון חרפה, וכבר הזכיר רמב"ן ז"ל ואמר דוקא להיות מלת חסד בלשון הקדש משמש בהפוכים כאלה, והכתובים משמשים ומהללים במלת חסד, לכל מיסודת בל' תרמי לשון אחרת, וגם לותו הלשון מבדיל ביניהם, זה מתורגם חסדו וזה מתורגם מיסודת, ועל פי' רבינו חננאל אמר שלדעתו הוא ל' תהפוכות, כי נדקה וחסד נזכרי' בפסוק זה, והם האחים התאומים המוכרים בכל מקום, כמו רודף נדקה וחסד (משלי ד"ל ד"ג), ולפי ה' עושה חסד משפט ונדקה בארץ (ירמי' ט' ד"ג), ודברי נכונים, שלפ שהוא ל"ל פי' חסד הוא לים חסד הוא, כלומר שהי' ראוי לו לעשות חסד עם אחותו להשיאה לבעל, והוא עוכר אותה על כן יכרת, ולפי פי' זה מתוק לאחר, וכן מה שפי' על ורואה את ערותה, לפי שהאח והאחות ישנים יחד, ואינו נראין בגלות שוליה, גם נוה לין טעם, וברוחין הנכרים כמו שפרשנו, ותרשה זוכר קיחה נאחותו ובאשת אחיו, כלומר אלה יוכל להתנכל שכוונתו לטובה, וכמ"ש (פסוק ד"ח), ומכן נדע לשאר העריות שבכל לופן חייב העובר, אפילו לפ התכוין לזמה ולנוית, כשובר על מקי הקב"ה יכרת [ח"ה, בתרגומי הלכתי בשנת רש"י ז"ל, וכמו שתרגם החנקלוס קונח הוא, וכ"מ משנת הכתוב, שבח להודיע תועבת השוטה, כמו זמה היא, תבל עשו, תועבה עשו, תביו ותמו קלל, וכן כלם, והנרי הרב השבחר נ' רקוקי [נעיני מדרך הפשט]: לעיני בני עמם, לדעתי חזר להזכיר בפרשת השוטין חייני

קדושים כ	תרגום אשכנזי קפד
עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא׃	ער האַט ריא בלאָסע ויינער
יח וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה	שוועזטער אויפגערעקט ,
דָּוָה וְגִלָּה אֶת־עֶרְוָתָהּ אֶת־	פֿערריגט זיינע שטראָפֿע :
מְקֹרָהּ הֶעֱרָה וְהִוא גִּלְּתָה אֶת־	(יח) ווען יעמאַנד איינע פֿרויא
מְקוֹר	בעשלאָפֿט , דיא אַ הרע
	רייניגונג האַט , ער רעקט
	איהרע בלאָסע אויף , אונד
	בערידרט איהרע בלוט־
קוועלע , אונד זיא ווילליגט דאַרין ,	איהרע

תרגום אונקלוס	רש"י
עֶרְיַת אֲחָתֵהּ גַּלֵּי חוֹבֵיהּ יְקַבֶּל׃	(יח) ערוה . גלה וכן כל לשון ערוה
(יח) וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוֹב עִם אִיתְּתָא	הוא והו"ו יורדת בתיבה לשם דבר כמו זעוק
מְסָאבָא וְיַגְלֵי יָת עֶרְיָתַהּ יָת קְלָנָהּ	מגזרת לא קם ילא זע וכן לחוה מנעת לא
גַּלֵּי וְהִיא תְּגַלֵּי יָת סוֹאבַת	והערוה זו נחלקו בה רבותינו יש אומרים זו
	נזיקת שם ויש אומרים זו הכנסת ערוה :
	ועמת

באור

כריתות , כמו אחותו עם כל העוברים לאחריה , לענ"ד שעל כן כבר לומר למעלה יג כל אשר יעשה מכל התועבות האלה וכברתי הנפשות העושות מקרב עמם (פרשה י"ט כ"ו) , בעבור שהזכיר בכל אחד עונש בידי שמים , שבאחותו הוסיף לעיני בני עמם , לא כמו כן על שכב אל אחות אביו ואל אחות אמו , שאין לשוטי בני עמם , ואם אין לנו מזה ענין זה , למדנו התוב הכלימה בעיני הנפש לעה"כ , שאין הכרת נפשו ואין הזקק שלא לעיני בני עמם יכרתו , ואיני יודע אם ללמד על עצמו יבא , או על כלל הכריתות , שכלן נעשין לעיני בני עמם , ולמה"ן ז"ל פרשת נטוער כפשם , בענין אחרי ויגיעו יחד כי יד ה' עשתה זאת : ערות אחותו גלה , כלי' אם היה מת חכם ומזמין כי תמצא ערוה עליו , לכי גורתי שהיה ערוה עליו , כמו אמר ערות אחותך את אביך ואומר לא תגלה ערותן , ולפי שגלה ערותה שוטו יחד , וכבר פרשו (פרשה ר"כ ו' ו' ר"ת) , עין מלת עין , וכל הנושא לאותו ואוסב כי חסד הוא , עין הוא , ועין ההפך מחסד , כי הכלמת שוטה בדרך נדך שהוא החסד הנכון , נקרא יסר ומוסרים , כאשר תכין נדך ועצמך ומוסרים (משלי ג' ט') , והתפך מן יסר הוא עין , יהרי הוא התפך מן חסד הוא , ועשם שנוכר הוא לנדו , לפי שהוסב על הזה זהרה שעבר אבי"ז כי ערות אחותך וגו' לא תגלה , וכן ערות אחותו גלה , והיה בכלל כיוצא בהוזרת כל העריות , ולדעת רמב"ן ז"ל עוטו יחד אחד מן הכורתים , ועשו עוזיה החצוצרה הוא דבק כי מן הצרעת הוא , מעצמו לא יכלה , ובכתה בו השם ויכלה על ידו בכרת , ולפרושנו עוטו יחד שהוא בכרת לעה"כ לא עזה תעוכה : (יח) את ערות אשת דוה , ל' מחלה שהיא חולה מדם תיוכת מנופה , וכולל כל נדות ולכה , שבעת ימים תהיה דוה : את מקורה הערה , ת"ח ל' את קלונה גלי , גם רש"י ל' פי' הערה גלה , וכן כל ל' ערוה גלוי הוא , ויהו"ו יורדת בתיבה לשם דבר , והדבר קשה שהוא עצמו יגלה את ערות , ויכפול הכתוב דבר אחד בשני שמות על גלוי , כי על ונלה את ערותה , ת"ח ל' ויגלי את עריתה , ועוד אין ל' כמדו רבותינו מהברה אחיו כריך גמר ביאה , ומלקו על התערוה י"ל זו נזיקת שם , וי"ל זו הכנסת עשרה , לפי הערה גלוי כמו ונלה את גלותה , שכל בכל העריות ולא למדו ממנה מה למדו מן הערה , אבל לפרושנו על שם דמי עריה , שהוא שם לאנרים הנברחים בחד לנפשנו , כי הערה פעל כנוי משם עריה , מורה על הנעת הלבר במקור גלה , שהיא ערותה , ולפי זה מורחו למדנו שעל הכניעה בלבר זה במקור גלה , או בהכנסת מקנתו חייב , ואולקים יהיו הכנסתו מיקייב עליו , ולבן חזר הכתוב וזכר בפרש' ו נדה , לענ"ד שלא הוסיף בשנוי , כי כרת

תרגום אשכנזי

קדושים כ

מְקוֹר דָּמֶיהָ וְנִכְרָתוּ שְׁנֵיהֶם
מִקֶּרֶב עַמָּם: יט וְעֶרְוַת אֲחוֹת
אִמְּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה
כִּי אֶת־שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה עֲוֹנָם
יִשָּׂאוּ: כ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־

דודתו

איהרע בלוטקוועללע אויף־
צו רעקען: זא זאללען זיא
בײדע אויז איהרער נאציאן
אויזגעראטטעט ווערדען:
(יט) דיא בלאָסע דיינער
מוטטער שוועסטער אדער
דיינער פאטערשוועסטער,
זאללזט דיא ניכט אויפרעקען:
דאס דיסט, דיא בלאָסע
ווינער בלוטפערוואנדטן בעריהרען, דיא מיסען איהרע שטראפע לײדען: (כ) ווען
יעמאנד זיינעז פאטער ברודערס פרוא

בעשלאפט

רש"י

(יט) ערות אחות אמך. שכך הכתוב בלאוהרתן
לומר שיזהר עליהם בין על אחות אביו ואמו
בין האחד בן על אחיותיהן מן האם לבעל ערות
אשת אחיאביו לא הזהיר אלא על אשת אחי
אביו מן האב: (כ) אשר ישכב את דודתו,
המקרא הזכיר ללמד על כרת האומר למעלה

שהיא

תרגום אונקלוס

סוֹאֲבַת דָּמָהָא וְיִשְׁתֵּצוּן תַּרְוֵיהוֹן מִבֵּין
עַמְּהוֹן: (יט) וְעֶרְיַת אֲחַת אֲבוּךְ וַאֲחַת
אֲחוּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי יָת קָרִיבְתֵּיהּ גְּלֵי
תוֹבֵיהוֹן יְקַבְּלוּן: (כ) וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוֹב

עם

איתת

באור

שלה לומר בפרה שלמעלה, ללמדנו על הערלה שיתחייב בה, ויצתה מן הכלל ללמד על כל
העריות שבהערה לבד קייב, ומל' מכשים שאמרו והערה בה, נרמז שלא פרשוהו גלוי שלא הכעס
חגר, ונכתב בי"ו נבדה לפי שהיה לאחיו המותרת לו, והייתי תומר שטעו' הערוה הוא נעשר
הזרע, שלא יוליד ממנה וולד הטמר בדם נדה, לכך פי' שעל הערלה לבד חייב, וכל שכן נכלן
[ק"ה, ל' ערוה לדלת לנקלום ורש"י כ' יפול על המקום הרחוי להתכסות, והפעל ממנו על נעלי
המקום ההוא, ויהי"ס כ' בחור הכ' יעלה את ערות', שהסיר הכסוי מעל המקו' הרחוי להתכסו'
ורש"י שדרשו לשון הערה על התחלת הטוהה, פתריהו מל' דנקות, כמו שאמרו על כמער מים,
כלים המעורה עליהה שלו, כלומ' הדנק נחשתו פה כנגד פה (עיין רל"ק ערם ערה)]: והיא
גלחה, לפי שחמי הערה, שמא תאמר היא לבד חייב לפי שהערה, לכך לומר והיא גלתה את
מקור דמיה, כדרך בל"א ערוה, כלו' לפי היא חייבת שנתרבתה שיערה בה, ואם הערלה גלו
לו דנקות כי' לפשר לומר ס עליה והיא הערתה את מקור דמיה: (יט) וערות אחות אמך,
בפרשת אחרי הקדים לאחות א' לאחות אם, וכאן הפך הסדר, לולי למדנו שהן שקולין, לפי
שהמשפחה מתייחסת לאב, הוא שאחר אמו גם היא מכורה באיסור חמור כזה: לא תגלה,
כבר נאמרו אזהרות הללו בפרשת אחרי מות, ואם ללמד הערלה, ושניכם ישאו, כי' לו לומר
והיה תכר ישכב עם אחות אביו וגו' כמו שאת הלשון נכלן, מכאן למדו רבותינו, בין שהיה אחות
לאחיו מאב בין אם, ובין שהיה אחות לאחי אביו שלא מאמיה כלן נכלל האזהרה הן, ולקן
לשת אחי אביו כמו שיתבאר: שארו הערה, לומר כי את שאמרו הערה לשון יחיד, לפי שלשון
הערלה היתה לא נזכר כמו שפרשנו (פסוק י"ח), ולפי שלא זכר את הנקבה כמו נבדה, הוסיף
לומר עונם ישאו כ' רבים הוא והיה, ושונם ישאו פרשני למעלה (פסוק י"ז), ונאמר כאן פעם
שנית הערלה, וכבר הוקשו העריות כלן לנדה, לומר רבותינו שאת לבד הערלה נהרגה
שחייב עליה, ומליגה זו כבר פרשנוה (פסוק י"ז): (כ) דודתו, אשת אחי אביו, לפי שאחי אמו
אינו מזהר עליה, כי בפירוש כתוב ערות אחי אביך לא תגלה ש לאשתו לא תקרב דדתך היא

(פרשה

קדושים כ

הָדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֶטְאָם
יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ: (כא) וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת אָחִיו נִדָּה
הוּא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים
יהיו

תרגום אשכנזי קפה

בעשלאָפּט, דאַ האָט ער דיא
בלאָסע זיינעז פּאַטרברודערז
אויפגעדעקט: זיא מיסען
איהרע שטראָפע לייִדען,
זאָללען קינדרלאָס שטערבן:
(כא) ווען יעמאַנד זיינעז
ברודערז פרויא ניממט, דיא
וויא איינע פרויא אין דער

רייניגונג אַן צו זעהען: דער האָט דיא בלאָסע זיינעז ברודערז אויפגעדעקט: זיא
זאָללען קינדרלאָס בליבען

תרגום אונקלוס

אִיתַּת אַח אֲבוּהִי עֶרְיָתָא דְּאַח אֲבוּהִי
גַּלִּי חוֹבֵיהוֹן יְקַבְּלוּן בְּלָא וְלַד יְמוּתוּן:
(כא) וְגֶבֶר דִּי יִסַּב יָת אִיתַּת אֲחוּהִי
מְרַחֲקָא הִיא עֶרְיָתָא דַּאֲחוּהִי גַּלִּי בְּלָא
וְלַד יהון

רש"י

שהיא נשוכת הליכת ערירי: (כא) ערירים.
כתרגומו בלא ולד ודומה לו ואנכי הולך ערירי
יש לו בנים קונרן לון לי בנים מת בלא בנים
לכך שכח בשכי מקראו' שו ערירי' ימותו ערירי'
יהיו ערירי' ימותו מם יהיו לו בשע' עביר' לא
יהיו לו כשימו' לפי שקונרן בחייו ערירים יהיו
מם לון לו בשעת עבירה יהיה כל ימיו כמו
שהוא

באור

(פרשה י"ח י"ד), הרי שלא הזהיר על לשת לחי לחמו, ולכן לא נאמר בזוהרה ערות דודך לא תגל', כמו כאן שאמר ערות דודו גלה, שא"כ הרי בכלל דודו מלא ודודו מלא: ערות דדו גלה, לפי"ז שהיא לויב' שאחרו, בניית' ו ג לה ערות דודו, וקבלו רבותינו שהיו מזהיר שלא על לחיבניו מחב, לבל לשת לחי לחביו מלא היו מוהר עליה, ולמדוהו מנ"ש כאן ערות דודו גלה, וכאן' להלן לו דודו לו בן דודו יגאלנו (פרשה ד"ה מ"ט), מה להלן מן הלא לקח כאן מן הלא, ול' הכ' מעיד, שבזוהרה לא קראו דודו מטעם הזאת, וכאן קראו דודו ולא לחי לחביו למעט לחי לחביו מלא: חטאם ישאו, על המויד יאמר נ"כ מטעה שהוא נשוכ הליכת ערירי, מפי רש"י ז"ל, המקרא הזה בא ללמד על כרת האמור למעלה שהוא נשוכ הליכת ערירי, מפי רש"י ז"ל, חס על דרך האומר שהכריתת האמורות בתורה הן בעה"ז שמת בקונר ימים ושורשו נכרת, לבל לא הכרת הוא בעה"ב, כמו שנראה מפרשת האולך, הוליא בפרשה זו על עונשין, שלבד הכרת הנאמר בפרשת לחרי מות על העריות בכללן, יש גם בעה"ז עונשין, קלתן ע"י ג"ד כמו חייבי סקילה ושריפה וחנק וקלתן בידי שמים, והוסיף בלחותו שזו יבא, וכן בלחות לא ולחות חב, שתרגן זו בעה"ז החלה והקללה, כמו שכתבנו בפ' האזינו ז"ל, בשוכב עם דודתו, מטתו יבא, ושוד ערירים ימותו, וכן בלשת לחי, ותראה לפרושו שכל החזהרות שבפרשת לחרי קור וחבין כאן להוסיף בשוכב, ולותן שלא נזכרו בכלל הנזכרות הם למיתת ב"ד, לבד לשה על לחותה שלא בשנית כאן, לפי שהיא בכרת לבד, ולא עונש בעה"ז לא בב"ד ולא בדין שמים: ערירים, כתרגומו בלא ולד, ויפה פי' רש"י ז"ל מלה זו בפרשת לך לך:
(כא) ואיש אשר יקח את אשת אחיו, בין לשת לחי מלביו בין לשת לחי מלמו, ונם כאן זכר לקודין, לפי"ז שאין קדושין תופסין בה, לפי שהיתה לשת לחיו במקום מנוה, מם אין לו בנים, להקים מם לאחיו, שאל תאמר לקחתה לפילו במקום בנים, להשיב עם בני לחיו להיות להם לאב, ולהשיב עם תלמיתו, בין לחיו מלביו בין מלמו, שהרי מם אין בנים היה מנוה לקחתה, לכן לאמר נדה היא, תחזנה ותדמנה לנדה, שהיא לשתך המותרת לך, וכשתפסוק ווכה תחזור להיות מותרת לך, ונימי כדותה מכוזבה עליך לקבור מתר, כן לשת

לחיך

תרגום אשכנזי

קדושים כ

בלייבען : (כב) בעאבאַטטעט
אַללע מיינע געזעטצע אונד
רעכטע , אונד האַלטעט זיא :
דאַס דאַ לאַנד , אין
ווועלכעז איך אייך פֿיהרע ,
אום דאַרין צו וואָהנען , אייך
ניכט אוישפייע : (כג) פֿאָלגט
ניכט דען געזעטצען דעז
פֿאָלקז , ווועלכעז איך פֿאָר
אייך אויזטרייבע : דען עכטען
ווייל זיא דיזעז אַללעז
געטרַאַן , עקעלט

יִהְיוּ׃ כג וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־
חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם
אֹתָם וְלֹא־תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה
לָשֶׁבֶת בָּהּ׃ שביעי כג וְלֹא תֵלְכוּ
בְּחֻקַּת הַגּוֹי אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ
מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה עָשׂוּ

ואקין

רש"י

שהוא עכשיו : כדה היא . השכינה הזאת
מטרדה היא ומלוסה . ורבותינו דרשו לחסור
הערלה נה כנדה שהערלה מפורשת נה לת
מקורה הערה : (כג) ולקן . לשון מיאם
כמו

תרגום אונקלוס

יְהוֹן׃ (כג) וְתִטְּרוּן יָת כָּל קְיָמַי וְיָת
כָּל דִּינַי וְתַעְבְּדוּן יַתְהוֹן וְלָא תְרוֹקוּן
יַתְבוֹן אַרְעָא דִי אֲנָא מַעֵיל יַתְכוֹן
תַּמָּן לְמִיתַב בַּהּ : (כד) וְלָא תַהֲכוֹן

בְּגִימוֹסֵי עַמְמַיָּא דִי אֲנָא טָגֵלִי טֻן קֳדָמֵיכוֹן אֲבֵי יָת כָּל אִלֵּין עֲבָדוּ

ורחיק

באור

לחיך כשים בנים היא ערוה לך , כך נראה לי לפי פשוטו של מקרא שמדה הכשים שהן לפעמי' מטה ולפעמים חסור כרת , ורחב"ע ז"ל פי' הכתוב לחסורה גם תבא עת להיות מיותרת , וכן יתכן לאחת הלח , וכן כתב רבינו טוביי גר' שישור גם' פסיקתא זוטרתי : ערירים יהיו , אז העובד בעה"ו כמ"ש (פסוק כ') וכרת מפורש בפרשת לקחי מות , ואמר רש"י ז"ל יש לו בנים קוברן , אין לו בנים מת בלא בנים , לכך סמך בנוי מקראי' ללו ערירים ימותו ערירים יהיו , ערירים ימותו , אם יש לו בשעת העברה לא יהיו לו כשימות , לפי שקוברן בחייו , ערירים יהא אם אין לו בשעת עברה , יהיה כל ימיו כאלו אינו , והם דברי התלמוד (יבמות ד' כ"ה ע"ח) וכפי הפשט : (כב) ושמרתם , למעלה (פסוק ח') הזהיר על השמירה והעשייה , והחמיר בעונשין על היחידים העוברים , כריתות ומיתות ב"ד , ועכשיו חזר והזהיר עליהן בעבור טומאת הארץ , אחם יכלו בחוקות הכנענים והאמוריים יגלו ממנה , ולא יפקו ה' נזה , כי אם בישיבת ישראל על האדמה , שעי"כ יחי' המקדש על תלו וזכיותו בניין , על כן אמר ולא תקיא הארץ , כלומר השמרו שלא תקיא אתכם , כי לכי מביא אתכם שמה לשבת בה , לא להגלות ממנה , וכמו שאמרתי (פרשה י"ט כ"ח) : (כג) ולא תלכו בחקת הגוי , ידבר על הכללי שלא יכלו בחוקות הכנענים , אחם יעשו להם חקים כאלה שגרמו שתקיא אותן הארץ , ועם זה מבואר (עם ל') : כי את כל אלה , כמו עבודת המולך והכשפים והעריות : ואקין בם , כי רחב"ע ז"ל דרך משל , כמו ותקצר נפשו (שופטים י"ו ט"ז) , ולדעתי הוא כמו ויאמץ אחד כישראל (תהלים ע"ח כ"ט) , ויקאה ממנו ואקין , כמו ונפשנו קצה בלחם הקלקל (במדב' כ"א ו') , וכן ואקין כם שחשבו לפני כדבר נתעב ומגואל , ואחסתי גם אשבו עיד בארץ חגר לכי שיקיא , ואשבו כמו ויקיטו מפני בני ישראל (שמות ח' י"ג) , ויקן תוקב מפני העם (במדב' כ"ב ג') , כי כל שלקריו ני"ת פרושו כמו שזכרנו , וכן לתמרו נת"כ ואקין נם , כאחם קין

ממנו

וְאֶקֹץ בָּם׃ כד וַאֲמַר לָכֶם אַתֶּם
תִּירְשׁוּ אֶת־אַדְמָתָם וַאֲנִי
אֶתְּנֶנָּה לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ אֶרֶץ
זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם
מִן־הָעַמִּים׃ מפטיר כה וְהִבְדַּלְתֶּם
בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה

עקעלט מיך איהרער׃
(כד) אונד רעדעט צו אייך, איהר זאלט
ענער ערדרייך איינגעהמען׃
איך ווילל עז אייך צום בע-
זיטצע איינגעבען, דאס לאנד,
ווארין מילך אינד האניג
פליסט׃ איך בין דער עוויגע,
אייער גאטט, דער צוויישען
אייך אונד אנדערן פאלקערן
איינען אונטערשיד מאכט׃
(כה) איהר מיסט אלזא אויך
איינען אונטערשיד מאכען,
צוויישען

וּבֵין
צוויישען רייגעם אונד אונרייגעם פיה,

וְרַחִיק מֵימְרִי יָתְהוֹן׃ (כד) וַאֲמָרִית
לְכוֹן אַתּוּן תֵּירְתוּן יָת אַרְעֲהוֹן וַאֲנָא
אֶתְּנִינַהּ לְכוֹן לְמֵירַת יָתַהּ אֲרַע עֲבָדָא
חֲלַב וּדְבָשׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי
אַפְרֵשִׁית יָתְכוֹן מִן עַמְמַיָּא׃
(כה) וְתִפְרְשׁוּן בֵּין בְּעִירָא דַכְיָא

כשו קנתי נחיי לדש שהיה קן במזונו׃
(כה) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה׃
לין צריך לומר בין פרה לחמור שהרי מובדלין
ומכירין הם אלא בין טהורה לך לטמאה לך בין
שבשחט רובו על סיימן לבשחט חציו וכמה בין
רובו לחציו מלא שערה׃ משר הבדלתי לכם
לטמאה

באור

ממנו, שלוחו מוכל שיהיה שוד לנגד עיניו׃ (כד) ואמר לכם, נויתי לכם שתירשו את
ארמתם, כי ירושת הארץ ויעודה מטוה גדולה, ומוכרת בכמה מקומות בתורה, ומטעם
הגדול שכתבנו למעלה (פסוק כ"ב), והרמב"ן ז"ל בתוספותיו על מכון המנית מכלה במטוה
הרביעית, ורמב"ם ז"ל שלח מכלה הוא לפי שלדעתו לא נהגה רק בימי משה ויהושע, ולכן
מנוה לדורות, ופוף פוף כשנעשה חקים הגרמים גלות לטו מבטלין מנות ישיבת הארץ׃
אתם תירשו את אדמתם, על כל פנים תירשו את אדמתם, אם ילכו מלרנם מוטב, ואם
לו תקבו אותה מידם במלחמה׃ ואני, אם הם עוים גדולים ועצומים מכם, אין בכך
כלום, כי אני אתננה לכם, ואני אכניע אותם, עד שתירשו את הארץ ירושת עולם׃ ובח,
שהן קמה קשת רעך (דברים כ"ג כ"ה), כן מין זכה זבת חלב, ובאדטהו (פרשה ט"ו ב'),
שנופל על הלחה היונקת מחליה, ולי לפשר לה להשאר בגוף שהיה מכונסת בו, שמרוב החלב
שבהמות יוב מחליו, ומרוב עשים שבפירות יוב לחין׃ ודבש, מתיקות הפירו׳ ובאדטהו
(פרשה ב' י"ח)׃ אני ה' אלהיכם, העושה כפלאות למעבכם, אני אתן את אדמם בידכם׃
אשר הבדלתי וגו', להשכין שכינתי בתוככם, ובחרתי בארץ הזאת להיות מקדשי בתוכה,
לכן לא תעשו מעשים שבעובדים תקיא הארץ אתכם׃ (כה) והבדלתם, וכשם שהבדלתי
אתכם מן העמים, כן תבדילו אתם בין הבהמה הטהורה לטמאה, וכן השף הטמא לטהור,
לכן שהתרתי לכם יחבו בעיניכם לטהורים, והאסורים לטמאים, ואם כלם מעשה ידי
הם, ולין בהן שקץ בעצם אלילה אל תשקצו את נפשותיכם וגו', לכם יהקצו אם תאכלום, כי
הבדלתי אותם לכם משאר המינין׃ בין הבהמה הטהורה, בבהמה הקדים טהורה לטמאה

וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא
תְשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה
וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי לָכֶם
לְטַמֵּא: כו וִהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים
כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וָאַבְדִּל
אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי:
כז וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בָהֶם

צווישען אונריינעם אונר
ריינעם געפֿליגעל: אונר אייך
ניכט זעלבזט צום גרייאל
מאכען, דורך פֿיה, געפֿליגל,
אדער אויף ערדן קריכענדעו,
דאז איך אייך, אלז עטוואז
פֿעראונרייניגנדעו, אויז גע-
זאנדערט האבע: (כו) איהר
מיסט מיר געהייליגט זיין,
דען איך דער עוויגע כין איין
הייליגעו וועזען: אונר איך
האבע אייך פֿאן אללען נאצ-
יאנען אבגעזאנדערט, דאם
איהר מיין זיין זאלט:

אוכ

(כו) מאן אדער פֿרויא אונטער איהנען, דיא

רש"י

לטמא. לאסור: (כו) והבדיל אתכם מן העמים להיות לי אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו. רבי אלעזר בן עזריה אומר מכיון שלא יאמר אדם נפשי קצה בנשר מותר לי לאכול בלאים אבל יאמר לאדם נפשי קצה בנשר ומה לעשה ואני אבדמים גזר עלי ת"ל והבדיל אתכם מן העמי להיות

תרגום אונקלוס

לְטַמְאָא וּבֵין עוֹפָא מְסָאֲבָא לְדַכְיָא
וְלָא תְשַׁקְצוּן יַת נַפְשָׁתְכוֹן בִּבְעִירָא
וּבְעוֹפָא וּבְכֹל דִּי תִרְחַשׁ אַרְעָא דִּי
אַפְרֵשִׁית לְכוֹן לְסָאֲבָא: (כו) וּתְהוֹן
קַדִּישִׁין קֳדָמַי אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ
וְאַפְרֵשִׁית יַתְכוֹן מִן עַמְמַיָּא לְמִהְוֵי

בידן

לִי אִלֵּין קָדָמָי: (כו) וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בְּהוֹן

באור

נגעוף הקדים טמא לטהור, לפי שבהמות מפורשים בתורה, והן עשרה מינים,
ועופות מפורשים הטמאים, והן כ"ד מינים: לטמא, שיהיו נעיניכם טמאין לאכילה, חסו
שתי רש"י ז"ל לטמא, לאיסור: (כו) והייתם לי קדושים, שייכים אתם להיות לי קדושים,
מתעלים על מנהגי שאר העמים, וכמו שנתרגו (פרשה י"ט כ') ואבדל אתכם וגו', שם
הבדלתי אתכם מן העמים להיות לכם לאלהים ולכון בתוככם, כל זה עשיתי אתהיו לשמי
וגחלתי, וכל מעשיכם יהיו לכבודי, ולעם שתתלוו לכנסיו ולמאכלים שאסרתי לכם, תחנשו
מהן לכבודי, תהו שאמרו בת"כ והבדילו רש"י ז"ל נפרשו ר' אלעזר בן עזריה אומר מכיון שלא
יאמר לאדם נפשי קצה בנשר מותר, לי אפשי לבלאים כלאים, אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואני
שבמים גזר עלי, ת"ל והבדיל וגו' להיות לי, אתה הבדלתם מהם לשמי, פורש מן העבירה
ומקבל עליו של מלכות שמים, ופרשו כמו שאמרנו אתין כדגרים או מלוס נטוע נטבע הלוס,
ולא בעבור טעם רפואת הגוף וכיוצא, שלא נזרת הכתוב שהבדיל לותם ע"
מקיים הללו מכל העמים, ולא יפרוש הלדם מהן שלא בעבור שמקבל עליו עול מלכות שמים:
(כו) ואיש או אשה, לפי שלא נכתב לזהרת לוט וידעוני וכרת שלהן בפרשת עריות, מ
בפרשה (י"ט כ"ז) תמר לא תעשו לכל התועבות וגו', ובפרשה זו (פסוק ו') תמר והנפש
תעשה אל התועבות וגו' והכרתי לותו מקרב עמו, זכר גם עושה כ"ד שלהן לחקר כל הזכרים
לנביו

קדושים אמר כ כא

אוֹ אָח אוֹ יְדֻעֵנִי מֵוֹת יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם: פ

כא ו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לָנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא

בעמיו

תרגום אשכנזי קפו

דיא טאָדטענבעשוועהרער, אָדער צייכענדייטלער זיין ווערדן, זאָללען דעז טאָדטעז זיין: מאַן זאָלל ויא שטייניגן, ויא האַבען דאַז לעבען פּערווירקט:

כא (ו) דער עוויגע שפּראַך צו משה, רעדע מיט דען פּריוטערן, דען זאָהנען אהרן'ס: אונר

זאַגע איהנען, מאַן זאָל זיך אַן קיינער לייכע אונטער זיינער

תרגום אונקלוס

בֵּידִין אוֹ דְּכוּרוֹ אִתְקְטָלָא יִתְקְטְלוּן בְּאַבְנָא יִרְגְּמוּן יַתְהוֹן קְטָלָא חַיְבִין:

כא (ו) וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לְכָהֲנַיָּא בְּנֵי אַהֲרֹן וְתֵימַר לְהוֹן עַל מֵית לָא יְסְתָּאַב בעמיה

רש"י

לחיות לי שתהא הבדלתכם מהם לשמי פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים: (כג) כי יהיה בהם לוט וגו'. כאן נאמר בהם מיתה ולמעלה כרת עדוס והתרוקח נסקילה מזיד בלא התראה בהכרת ושגגתם חטאת וכן בכל קייבי מיתות שנאמר בהם כרת:

כא (א) אמר אל הכהנים. לתור ולחזר להזהיר גדולים על הקטנים: בני אהרן. יכול חללים ת"ל הכהנים: בני אהרן. לפי בעלי מומין במזבח. בני אהרן ולא בנות אהרן: לא יטמא בעמיו. נעוד

באור

בעמיו, ולפי שהזהיר לאחי אותו מקרב עמו לשון זכר, לאמר ואיש או אשה, לא תלוים לבדו: כי יהיה בהם אוב או ידעוני, שיאמרו בהם שעשה לוט או מעשה ידעוני, ויעידו עליהם בג"ד שעשו כמעשים האלו, כי אין לוט וידעוני תלוי בלוים, אלא גם המעשה כך הוא כמ"ש (פרשה י"ט ל"א): מות יומתו, על פי ב"ד: ירגמו אתם, כמו עם הארץ ירגמוהו באבן (פסוק ג') וגם מצוה:

כא (א) ויאמר ה' אל משה, פרשנו למעלה (פרשה ח' ט') שהזהירה כוללת דברים רבים ודברים קטנים, ולכך תמיד דברים רבים, ושנשמך לאמירה לדבר, יורה שדבר גרוצה, גם כאן לומר לעם בלשון הנח בעגין, וכן כתן ויאמר ה' אל משה בלשון הכתוב בעגין, כן לומר אל הכהנים בני אהרן בחיתו הלשון שאני לומר לך, ושעם אלא נאמר גם כאן דבור ואמירה, ובלי ספק כדבר עמו והורהו הלכות כלם בבחינה לאחרים בנ"ה (פסוק ד"ה): אמר אל הכהנים בני אהרן, בפרשיות שלמעלה נאמר אל אהרן ואל בניו, ולא נאמר הכהני, לפי שהם מצות בקרבנות ומעלות הקדש שהם מוקדש, אבל כאן שהזהירם מלהטמא למת בעולם, לפי' אין למוקדש ואלא בשעת עבודה, מפני מעלתם וכהונתם, לכן נאמר הכהנים, כלו' שיהיו כבוד בעצמם, לפי שהם כהנים משרתי שהיו, מדברי רמב"ן ז"ל, ולפוחיו ז"ל דרשו בני אהרן יכול חללים, ת"ל הכהנים, בני אהרן לפי בעלי מומין במזבח, בני אהרן ולא בנות אהרן, כמו שפי' רש"י ז"ל, וכפי הפשט לא זכר כאן אהרן, לפי שאמר בעגין והכהן הגדול מאחיו וגו' שהוא על כל הכה"ג העומדים תחת אהרן שהן כלם בני אהרן, כי לאהרן אנשו לא יקרה לקרוי מות כלל ולהזהיר דבר מטומאת שאר קרובים, ועם זאת הרת לפולי הכשרין לא יתכנו בו, ואין כבודו להזכיר עליהן כמו שלא הזכירו (פסוק י"ג) במומין, וכמו שאפרש שם רמב"ן ז"ל: ואמרת אלהם, למעלה שנאמר אל אהרן ואל בניו, הוא בעגין הקרבנות

תרגום אשכנזי — אמר כא

בְּעַמָּיו: ג כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֵב
אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ
ולאחיו

זיינער נאַציאָן פֿאר אונרייניקייט: (ג) נור אַן זיינעם בלוטס־
פֿרייַנד, דער איהם נאָהע
פֿערוואַנדט איזט: אַן זיינער
מוטטער, זיינעם פֿאַטער, אַן זיינעם זאָהנע, זיינער טאָכטער, אונר

רש"י — תרגום אונקלוס

בעוד בהמת בתוך עמיו וכל מת מנוה: (ב) כי
לם לשארו הקריבה:
לרבות את החלוקה: לשאר לא היתה נתיה
למשכב

בְּעַמֵּיהּ: (ב) אֱלָהֵן לְקָרִיבֵיהּ דְּקָרִיב
לֵיהּ לְאִמֵּיהּ וְלַאֲבוּהִי וְלִבְרֵיהּ וְלִבְרָתֵיהּ
ולאחוהי

באור

שמכילים ישרצ, שלא יהם העובדים, לכל פרשה זו ושתי פרשיות שלאחריה המדברות בעניין
ונטומאות שהן חוכת הגוף לכהנים לבדם, היכל לומר ש הכהנים בני לחרן, כלומר מעבודו
לנוה לך דברים שתאמר ש הכהנים בייחול, שיהיו טהורים ביותר כלל, ולא"כ פרט מה הן
הדברים הללו? ולמרת שיהם לנפש לא יטמא בעמיו והולך ומפרש עד כי לני ה' מקדשכם
(פרשה כ"ב י"ח) ועוד לפרש (פרשה כ"ד), ורש"י ז"ל פי' לומר ולמרת להזהיר גדולים על
הקטנים, וכן בתוספתא"כ: לנפש, נקרא הגוף המת נפש, מטעם שנאמרו (פרשה ג' ו'),
שנקראת נשמת החדם נפש בעבור שהתקברה בגוף, ועל ידו תפעל תחת השמש, שעל ידחטוי
הוה לומר ויהי החדם לנפש חיה (בראשית ב' ז'), ולפי שהגוף סכת זה, שהיותה הן לגוף הן
לה עסק בכל חשר תחת השמש, לכן גם בגלות הנשמה ממנו נקרא נפש, שהוא עמו טעם
שמטת ז טומחה תמורה, בעבור שהיה נפש לנשמת חיים העליונה שגם בעבור זה החכל ודיניו
יטמא, הן ההתפעל, ודגש המ"ם על שם הכנין, ודגש הטי"ת להבלעת תי"ו הכנין, ופרושו
לח יטמח עלמו: בעמיו, פי' רשב"ם ז"ל חים נעם הכהנים לח יטמח לנפש לדם, שחילו היה
כתוב לעמיו, היה משמע שלח יטמח לעמיו, כמו שכתוב לנפש לח יטמח, ופי' עוד לנפש
הבמוכח בעמיו לח יטמח, ולפרושו הרלשון לימי יודע מה נוכך לומר נעם הכהנים ומהם ילדר,
גם לפי' השני למה הבמוכח בעמיו, ומה חסר שם לומר לנפש לח יטמח, ובחלת חלת בעמיו
קשה בעיני, למה גרוב המקומות יאמר הן עם נכנסי עמו עמך, ובמקנת המקומות כתוב
לבן רגים, כמו בפרש' זו בעמיו, בעל בעמיו, בתולה מעמיו, זרעו בעמיו, וכן לכל החכיפה
ויחסף חל עמיו (בראשית מ"ט ל"ג), גם במקנת הכריתות כמו וכרתה הנפש ההיח מעמיה
(פרשה ז' כ"ו וכ"ח וכ"ט), וכל לדם שעם לחד, ולחשות לני לפי שחלת עם הוח על קנין נני
לדם שהם הה עם זה, לכן על קנין הלומה כלם יאמר עם, וכן על כל קנין פרטי שנאמר
יאמר עם, כמו קנין הכהנים, קנין השרים, קנין החכמים, ולכל לדם יש תכונה שהח
מתחבר עמהם, והנכבד יתחבר עם לנשים כערכו, יש נשוי שרים וגבורי חכמים וכיולא,
ועל זה נלה המליצה בעמיו שהם המיוחדים שנלמוך שהן עמיו, ולמר שמוהר הכהן שלח
להטמח לנשוי נפש חפי' לוהן שהן עמיו, בשות קריבו דולו לו בן לחיו, בשות כהן לו בשות
קכם גדול לו חר הנבח לו הבשיל, לח יטמח לו וכל שכן לשחר בני לדם, וכן פי' עמיו שנכתב
על לדם פה שנחסף למחילת עמיו ככבדים וגדולים כמוהו, וכן הכריתות שנהייתו מחברת
הגדולים תכרת נפשו מיחבריהם, וכן כל בעמיו שנפרשה זו וכמו שלפרש, ורש"י ז"ל פי' בעמיו,
בשוד שהמת בתוך עמיו יבח מת מנוה, ולשון ת"כ בעמיו בזמן שעמיו שם ליטי מטמח יבח מת
מנוה, ולשון זה מכוון יותר, [ל"ה, יולח שכוונת הרשב"ם ז"ל נפי' השני לתרן מה שדקדק
נפי' הרלשון מדוע לח לחמר בעמיו בשום הלמ"ד, ולכך לחמר שהכוונה לנפש המטמח בעמיו,
והשוד לנפש מיבח שהם עמיו שהן העכו"ם מטמחין בחלל המת, יהילו לחמר עמו הי' במשמע
שנעם הכהנים לנד מדבר, וכ"ש פשטות הכתוב]: (ב) כי אם לשארו הקרב אליו,
שלח נחנו (פרשה י"ח ו') שנקריחים בן קרובי החדם מטפקתו לפי שהן שחרית נשרו, וש
שלח קרוב כמו השפה המשמיע בעגין, שהן קרובים יותר מהן, והרחוקים כמו לחי וחני

אמר כא

וְלַאֲחִיו: ג וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ

תרגום אשכנוי קפח

אונר זיינעם ברודר: (ג) אונר אַן זיינער שוועסטער, וועז זיא נאָך יונגפֿער, אונר אים הויז איוס, דאָס זיא נעמלד נאָך קיינעם

תרגום אונקלוס

וְלַאֲחוֹהִי: (ג) וְלַאֲחָתֵיהּ בְּתוּלְתָּא דְּקָרִיבָא לֵיהּ דְּלָא הֲוָת לְגֻבַּר לַהּ

באור

לאמו בן בנו ובן בתו ובן לחמיו ולוידיו, ויש שד הרחוקים יותר ופלס אחר, ולזיה לזה שאחר לאחרו הקרוב שיו ממשפחתו וירש חותה (במדבר כ"ז י"ח), הקריב מהם ביותר, ולפניו נאמר ונתתם את כחלתו לאחי לביו (שם שם ט'), למדנו שדודו אחרי, והרחוק עוד גם הוא אחרו, על כן פירש כאן אחיו מטמא כי אם לאחרו הקרוב לו, ויחור ופירש ואחר לעניין טומאה מי הם אחר קרוב? נאמו ולאחיו וגו', כך הוא פשוטו של מקרא, אלא לפי אחין צריך להאמר, אחר שפירש אותם בשמותיהן מי הם הקריבים הללו, לכן דרשו רבותיטו ז"ל בת"כ אין אחרי אלא אחותו, שנאמר אחר לאביך היא, ולא רחיתי מי שפירש רחיה זו, ורחה לי אבך פרישו, לפי שנאמר אחרי, ולא אמר כי אם לאחר הקרוב שיו, לא בא להוסיף אחר על השאה המפורשים, אלא שתהא שיורה לבדה אחרי, כי השאה אחרית היום פלג גופא, כמו שאניטו במעשה נרחשית (שנרחיתי כן נפי' יקוטי שמשוני בשם הרחב"ד ז"ל), ולא אחר לביו ואמו או אחד ממשפחתו, אבל אם חוסיף אחר אחר, תיטו אחרו לבדו, אלא הוא אחר קרוב יותר ליחיו או לבנטו ולבתו וכיוצא, ומביא רחיה מערות אחות לאך לא תגלה, שהיא אחרו, וקורחה אחר לאביך, לפי שהיא אחר קרובה יותר ליחיו, ופי' זה קבלה ביד רבותיטו ז"ל שפשט המקרא בולל גם אחותו, ורמב"ם ז"ל אחמר (הלכות אבל פ"ב ה') מדבריהם שיתאבל היום על אחותו הנשואה, כבר כי' מוהרי"ק ז"ל שבל דבר אחיטו מפורש בתורה ממש לאפ"י שדיטו דין תורה קידת רמב"ם ז"ל מדברי סופרים, ואחותו היטו מפורש בתורה, שהרי לאחרו תרגום אונקלוס ז"ל נקריבי' דקריב לי', וחפשר לי לומר שבדעת רמב"ם ז"ל לאפ"י שמטמא לה דין תורה, היטו אלא רשות לא מצוה ואפשר קרובים המפורשין, שנאמר עליהן לה יטמא שחייב להטמא להן, ולכן לא נאמר בהמו"ר שלא לבבר אחרו עם השאה המפורשים, ועל זה אמר (שם הלכה ז') אחותו אל כהן מטמא לה על כרחו, והיטו מטמא לה אלא מדברי סופרים עשאה כמת מטה אחין לה קוברין, אבין אחין לה יורש אלא הוא, לא תמצא מי שיתעסק בה, ואוקמך לטעם זה בעבור מטמא לה בעל כרחה, שהו' גזרת חכמים שמדין תורה מיתר להטמא לה, וחכמים עשאה כמת מניח שיהא להטמא, ולזיה עשו בת"כ מעשה ביוסף הכהן שמתה אחותו בערבי פסחים ולא רצה לטמא לה, וחפשיטו חכמים ושחוטיו בעל כרחו, ומזה למד שאין התורה היטו חייב להטמא לה, אלא"כ למה לא רצה להטמא לה, ומה ספרו לנו שחפשיטו חכמים ושחוטיו, פשוט כל מצות עשה כיוצא עד שיקיים, לכל החייב היטו אלא מד"ס, לכל שאיתר הכהן להטמא לאחותו מדברי תורה הוא כמו שקבלו רבותיטו ז"ל, ואין רבי' משה ז"ל חולק על זה שהרי פסק (שם פ"ג ה"ב) כל כהן המטמא למת מן משאה מתים המפורשים בתורה או לאחותו בעדים והתראה הרי זה מלקה, הא למדת שאין התורה אוסר להטמא לה, אלא שהיה מפורשת לפי שהיטו מבין משאה קרובים: הקרב, נדרש לדעת רבותיטו ז"ל פרש לאחיה, ושיו פרש לנרואה שהיטו מטמא להן, ולשון זכר הקרוב אב על אחרו, וכן פי' בפסיקתא זוטרתי: לאמו ולאביו, אחר אם וזה נרחשיה, שאבד האחר חייב באורלם וכבודם לאחר מיתה בנחיים: ולבנו, בת"כ דרש על כל החמורים שאין האחד למד מאבדו ובריכין בלם להיות מפורשים, ואין זה מקומך לפשט הכתוב: (ג) ולאחותו הבתולה, למעט אם יודעה היא, אחו אחר לא היתה לאיש, כלומר למשכב היא, פרש לאחטאה ומפותה, לפ"י אלא בחזקת שיהו מטמא לה, אבל אם לא נבעלה, לפ"י שהיא בוגרת, או שאבדה בתולי"ם הבלעת אין מטמא לה, וכן הוא

תרגום אשכנזי

אמר כא

לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא: ד לֹא יִטַּמָּא
בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֶחָלּוֹ: ס לֹא־
יִקְרְחָה קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפְאַת
זקנם יקרחו קרי

קיינעם מאַננע צו געדאַרט האַט: אַן איהר זאָלל ער זיך פֿעראונרייניגען: (ד) זאָנדט אַבער דאַרף ראַו הויפּט רער נאַציאָן זיך נישט מאַללו פֿערי אונרייניגען: אונר דאַדורך זיין אַנועהען שוואָכען: (ה) זיא זאָללען זיך אויף איהרעם קאָפּפֿע קיינע קאַהלע פלאַטטע שעהרען, אויך ניכט ריא עקען דעו

רש"י

תרגום אונקלוס

לאיש לה יטמא · מכוה: (ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו · לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחולל הה בעולה עמו וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשרו בשוך שהוא בתוך עמיו שיש לה קוברין אחיה מת מכוה ובאחיה שאר לאחרתי בלותו שהוא להחלו להתחלל הוא מכהונתו: (ה) לא יקרחה קרחה · על מת והלא לא ישראל הוזהרו על כך אלא לפי שכאשר בישראל בין עיניכם יכול לא יהא חייב על כל הראש ת"ל בראשם ולמדו ישראל מכהנים בגזרה שוה כאשר כאן קרחה ובאשר בישראל

לְהֶת יִסְתָּאַב: (ד) לָא יִסְתָּאַב רַבָּא
בְּעַמַּיהּ לְאַחֲלוּתֵיהּ: (ה) לָא יְקָרְחָן
קָרַח בְּרֵישֵׁיהוֹן וּפְאָתָא דִדְקָנֵהוֹן

באור

בת"כ: הקרובה, לרבות את המאורסה, כל זמן שלא נבעלה לאיש מטמא לה: לה יטמא, מכוה, לא רבה לטמא מטמאין לותו בעל כרחו, כן שנו בת"כ, ונסמך ל לאחותו שמטמא מדבר, וכל שכן האחרים: (ד) לא יטמא בעל בעמיו, ת"ח ו"ל לא יסתאב רבא בעמיו לאחלותיה, וכן פי' רשב"ן ז"ל טעם בעל בעמיו כמו מבעלי יהודה, מלשון בעליו תן שם (שמות כ"ב י"ג), ונקרב בעל הבית (שם שם ז'), כי הנכבדים יקראו לאדוני', יאמר לא יטמא הנכבד בעמו להחל את כבודו, לא רק בגופו ל לחבל מועד לבערת, אלא שלא יחלל מעלתו בטומאת המתים, ולפי שלדבריהם נראין לאו למר שהוא כפול, שכבר אמר לנפש לא ישמא בעמיו, נראה לדעתי יותר שאעפ"י כי בעל בעמיו כתרגומו רבא בעמיה, לא נאמר על הכהני כמו לנפש לא יטמא בעמיו, אלא על הכהן הגדול לבדו, שהוא בעל בעמיו מדון וגדול בעמיו הנכבדים, כי לפי שהיה לכהנים בני אהרן להטמא לקרובים, לא כמו שאמר עליהם בזמיר למלוים כמו שפרשנו שם, חזר ואמר שהכהן הגדול שהוא בעל בעמיו עומד בחשורו הראשון ולא יטמא כלל לפני לקרובים, ומלת להחלו, להתחלל לבדו בתוך עמיו, שהרי אם יטמא לקרובי כמלא אם ימות עליו אחד מקרוביו, כל עמיו הכהנים טרשים, והוא לבדו מיטמא לו, ונקרא הענין חזר ופירש מי הוא בעל בעמיו, ואמר והכהן הגדול מאחיו וגו', ופרט כל דיניו גם הענין ן,ונראה הענין כלל אחד בכלל כל בני אהרן לענין הדינין המפורשין בהן, ולפי שזה טהרה בין בכה"ג משוח בשמן המשחה, בין במרובה בגדי', וכדתנן (הוריות פ"ג ד') אין בין כה"ג משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות, קורותיו בעל לא מצית, כן נראה בעיני, ורבותיו דרשו בעל מום, לפי שהיה להטמא לאחותו, חזר ואמר לא יטמא בעל בעמיו פעמים שהיו מטמא, כגון לאחותו פסולה, וכן פי' רש"י ז"ל, ורשב"ם ז"ל פי' שום בעל בעמיו הכהנים לא יטמא לאחותו, להחלו, שהרי מתחלל מכהונתו, ולפי דברי חכמים לא משמע לאחותו פסולה ומחוללת, לכל מטמא לאחותו כשרה, וכפי פשט אלו מה טעם הוצרך להזהיר עליה, והיה נכלל כל הקרובים והעם שהיו מטמא להן שכאשר עליהן לנפש לא יטמא בעמיו, אבל אם תהיה בתולה אחרו לאחותו, הוצרך להזהירו על הפסולה: (ה) לא יקרחה קרחה בראשם, להלן אמר בניהם אתם לה' אלהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת (דברי' י"ד א'), ס' נראה לפי שהכהנים הוזהרו בעטרת יתרות הוסיף בראשם בכל הראש בישראל

אמר כא

וְזָקְנָם לֹא יַגְלֵחוּ וּבְבְשָׂרָם לֹא
יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת: וְקְדֹשִׁים יִהְיוּ
לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם
אלהיהם

תרגום אשכנזי קפט

רעז באַרטעז אַבפוטצען,
אונד אַן איהרעם לייבע קיינע
איינשניטטע מאַכען: (ו) זיא
זאָלל׳ען איהרעם גאָטטע
הייליג זיין, אונד רעז נאַמען
איהרעז

תרגום אונקלוס

דְּרָקְנֵהוֹן לָא יְגַלְּחוּן וּבְכְשַׁרֵהוֹן לָא
יְחַבְּלוּן חֲבוּל: (ו) קַדִּישִׁין יְהוֹן קֳדָם
אֱלָהֲהוֹן וְלָא יְחַלְּלוּן שְׁמָא דֶּאֱלָהֲהוֹן
ארי

רש״י

ניסרלל קריסה מה כאן כל הרחק לף להלן כל הרחק במשמע כל מקו׳ שיקרא ברחק ומה להלן על מת לף כאן על מת: ופלת זקנם לא יגלחו • לפי שכאמר בישראל לא תשחית (ויקרא י״ט) יכול נקטו במלקט ותיטבו יהא חייב לכך כאמר לא יגלחו שאיטו חייב אלא על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה וזהו תער: ובבשרם לא ישרטו שרטת • לפי שכאמר בישרל ושרט לנפש לא שרטת שריטה שתיכה או יתירה היא לדרוש שהיה לו לכתוב לא ישרטו ומני יודע שהיא שרטת

באור

שישרל לא החזהרו רק בין עיניהם, ישרל לא החזהרו רק למת, והכהנים החזהרו מכל וכל, מכל רטותיטו קבלו שזין כהנים וישרלל בללו זה, ומה שכאמר כאן היא עבמו מה שכא׳ להלן, בח זה ולמד על זה, שכן לאמרו קריסה לחייב על כל קריסה וקריסה, ברחק שיכול תיטו חייב אלא על בין העיניים בלבד, ת״ל ברחק לרטות אלא ברחק כלו, יכול ישרל לא יתחייבו על קריסות רטות אלא אחת, ולא יהו חייבים אלא על בין העיניים בלבד, ת״ל קריסה קריסה לגזירה שוה, מה כהנים חייבין על כל קריסה וקריסה, ועל הרחק כבין העיני׳, לף ישרלל כן, ומה קריסה האמורה בישרל אין חייבין אלא על המת, לף קריסה האמור בכהנים לא יהיו חייבים אלא על המת, וסוף סוף לבריסם מתמיהים וכמו שכאמר רח״מ ז״ל שאם גם ישרל חייבין על הרחק כלו למה נאמר בהן בין עיניכם, ולמה לא נלמד מהברית הכתוב, שהכהנים שריבה בהן מצות יתרות חייבין בכל הרחק, וישרלל אין חייבין רק בין עיניהם, והשאלה עצומה מאד, ועוד יקשה בעיני אם שוין בכל ענין יאמר בישרל ולא תקריחו קריסה ברחשכם למת, והייטו שומעים הכל כי כל שכן בכהנים, וכפי הפשט ולייש קבלת חכמים ז״ל ירחה בעיני שנפרשה זו המדברת עם הכהנים משרתי ה׳, הזהירם בייחוד מקרות קריסה, ומלעשות שרט, ולגלח פלת זקנם, לפי שהמרי עכו״ם זה היי מנהגם לכו״ם, כמו שמליטו בעובדי הבעל ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים עד שפך דם עליהם (מ״א י״ח ך״ח), והוא עצמו השריטה המוכרת פה, וכן היו קורחי רחשיהם ומנלחים פלתי זקנם, שהרי רביטו משה ז״ל כתב (הלכות עכו״ם פרק י״ב ח׳), אין מנלחין פלתי הרחק כמו שהיו עושין עובדי כו״ם וכו׳, ואמר עוד (שם הלכה ז׳) דרך כהני עכו״ם היי להשחית זקנם לפיכך אסרה תורה להשחית הזקן וכו׳, ואמר עוד (שם הלכה י״ג) גדידה ושריטה אחת היא, וכשם שהיו הגויים עורטים בבשרם על מתיהם מפני הצער, כך היו מובלין בעצמם לעבודת כו״ם שכאמר ויתגודדו כמשפטם, ואין בפק שגם הקריסה היו עושים כהני עכו״ם, ולכן נכתבו כל אלו בייחוד לכהני ה׳, שלא יהיו כן בעבודת ה׳, לבל ישרלים שאינן בני עבודה, לייכן לאסורים בקריסה ובשריטה אלא על המת, שכן היו עושים עכו״ם למתיה׳, וזהו ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם, וכן לא תתגודדו ולא תשימו קריסה בין עיניכם למת (דברי׳ י״ד א׳), ובכלל זה גם הכהנים שבעשותם כחלה למת חייבין, וזה שאמרה הבריית׳ לף קריסה האמור בכהנים ליטו חייבים אלא על המת, לא בח להוציא אחין הכהנים חייבים אם עשו כאלף בעבודתן כדרך כהני הבעל, תלילה לומר כן, אלא בח להוציא אם עשה כן על ביתו שבפל ועל ספינתו שטבעה בים, כמו שמצינו כן בישרל, שהרי גם רביטו משה ז״ל לאמר כן בשריטה שאמרי׳

תרגום אשכנזי

אמר כא

איהרעז גאָטטעז ניט ענטּ
ווייהען: דען ריא וינר פערּ
זאָגען, וועלכע ריא פֿייארּ
אָפּפֿער דעז עוויגען, ריאּ
אָפּפֿערשפייוע איהרעז גאָטּ
טעז דאַרבריינגען, דאַהער

אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה
לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם
וְהָיוּ קֹדֶשׁ: ז אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה

לא

מיסען זיא הייליג זיין: (ז) קיינע הורע, קיינע ענטווייהטע פערזאָן זאָללען

רש"י

שרטּ: (ו) קדושים יהיו. על כרחם יקדישום בית דין בכך: (ז) זונה. שנבעלה בעילת ישראל לחסור לה כגון חייבי כריתות לו נתין לו ממזר: חללה. שנולדה מן הפסולים שנכהונה כגון בת לוי שנתן גדול לו בת גרושה וחלוצה מכהן הדיוט וכן שנתחללה מן הכהונה על ידי בעילת אחד מן הפסולים לכהונה

תרגום אונקלוס

אֲרֵי יַת קוּרְבָּנַיָּא דַיְיָ קָרְבַּן אֱלָהֲהוֹן
אִנּוּן מַקְרִיבִין וִיהוֹן קַדִּישִׁין:
(ז) אִתְּתָא טְעָיָא וּמְחַלָּלָא לא

באור

בישראל כשורה לעבודת כו"ס חייבין, וכאן החזירו הכהנים עליהן לפילו בשוגג, ועתה הכתובים מתייבים על מכונס, שבישראל נחסרו למת וכל שכן כהנים, נוסף עליהן כהנים שחסורין לעשות כן בעבודת המקדש, ולכן הכתובים מלמדין זה על זה, כמו שאמר הנביא, ולא הוכרך להתפרש בתלמוד והלכות שהוא בכלל ובמוקשיהן לא תלטו, כל מה שחקקו הם לעכו"ם, אתם לא תעשו כן לשמים, וכמ"ש (פרשה י"ג ב'), וחולי מנהג המשרתים למת הוא לקרוח על הפרחת, ולכן אמרה בין עיניכם, שלא שאנו למדין זו מזו שחייב על כל הראש כבין העינים: ופאת וקנם לא יגלחו, פרשנו למעלה (פרשה י"ד ו'), שנא למעט מלקט ורישני שחייבין מלקט וזה רחוק לדברי רבותינו ז"ל, שהיו לא ילמדו הכתובים זה על זה, יהיה לישראל קסיל במלקט ורישני ולכהן מותר: שרטת, כמו שרט שם דבר בתוספת ת"ו ה"ח כתיבתו, ולמדו חכמים מזה שחייב על כל שריטה ושריטה, וכן בישראל: (ו) קדושים יהיו לאלהיהם, לשע"י שעל כל העדה נאמר קדושים תהיו, הכהנים הנשמים שיו יתקדש ביותר, כן להזהר מטומאת מת, וכן מטומאת מכהני גוים והבליהם, יתרוממו בלבבם על מכהני בני חדש, וגם בשת שלרם הרחוק לו לכהנים שהם כריע כלח להם, יעבדו במקדש ה' בשמחה הראויה לעבודתו, וחזקי קדושה גדולה כמו שפרשנו (פרש' י"ט ב'), כי הבדלתי אותם מכל משפחות ישראל לעמוד לשרת לפני: ולא יחללו, במהגיהם את שם אלהיהם. כי הם כהני ה', וחם בעבודתם יהכו ככהני עכו"ם יקללו שמו הגדול הנקרא עליהם: כי, כמו שאמרנו שבהיותם משרתי הש קולם הם: אשי ה', מבואר (פרשה ח' ט'), שכל הקרבנות הבאכלות על המזבח קרויים לחם ואני ואיטים, כלומר מתנה על האש לה': לחם אלהיהם, אשי ה' הללו קרויים לחם, כמו את קרבני לחמי לאשי: והיו, גם המקריבים קדש לה', כמו העבודות שהם עובדים: (ו) אשה זנה, כפי הפשט כמו זונה בכל המקרא המפקרת עצמה לזנות, ורש"י ז"ל פי' שנבעלה בעילת ישראל שחסור לה כגון חייבי כריתות לו נתין לו ממזר, וכן שנינו במשנה (יבמות דף ס"ח ע"ב) וחכמים אומרים חין זונה אלא גיורת ושוחררת ושנבעלה בשלת זנות, ופי' רש"י ז"ל בשלת גוי ועבד פסלה, ושנבעלה בשלת זנות שנבעלה לפסול לה, כגון אחת מכל העריות, וכגון בת ישראל לנתין וממזר, ויש שהוא לחרת אחין זונה מחייבי לאוין, שלא מחייבי כריתות אחין קידושין תופסין בה וכן כותי ועבד, וסוף סוף הכל כלול בשם זונה שהיא המפקרת לכל, כי המפקרת עצמה לזנות אחין עליה מי שירצה, ובכללן פסולין וחייבי כריתות וחייב לאוין, וחכמים שאמרו כי לא נאסר זונה בשלת זנותה, שלא שכך קבלו שזונה האמורה בה מהכהן לוקה עליה היא שנבעלה בשלת זנות: וחללה, תחר לנקבה, ולזכר חלל בשני

קמיץ

לֹא יְקַחוּ וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ
לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו׃
וקדשתו

זאלען זיא הייראטהען,
אויך קיינע פֿרויא דיא פֿאן
איהרעם מאננע פֿערשטאסען
ווארדען, זאללען זיא הייא־
ראטהען: דען אין זאלכער
מאן איזט זיינעם גאטטע הייליג׃

תרגום אונקלוס

לָא יִסְבּוֹן וְאִתְּתָא דְּמִתְרָכָא מִבַּעֲלָהּ לָא יִסְבּוֹן אֲרֵי קַדִּישׁ הוּא קֳדָם אֱלָהֵיהּ׃
ותקדשניה

באור

קיימין, והדר"ק ז"ל נמי הסכימו שרש חלל כתב, לבי חָלַל בקרבי (תהלי' ק"ט ד"נ), פועל עבר כי חניו פתח, ונפעל חלל (יחזקאל ד"ח ד"ג) תחר, יכן ממותי חללי(שם)או בחללי (במדבר י"ט י"ח), טובים היו חללי חרב מחללי רעב (איכה ד' ט'), ועניין אחר כי חללי יהודה (מלאכי ב' י"א), אל תחלל את בתך להזנותה (ויקרא י"ט כ"ט), והתחר מזה אחה זוכה וחללה, ואחן מזה העניין ואחה חלל רשע (יחזקאל כ"א ל'), או מהענין הראשון, וכת"י ואת חייב קשלא רשיעא, זהו תוכן דבריו, ונעיני תמה איהיה אחר לאחד לשני עניינים נפרדים, על הדרינה שהוא בקל התחר חלל חללים, ועל חלול כבוד וקדש, שהוא תמיד בנניו הכבד ג"כ התחר בקל חלל חללה, והחמת לדעתי הוא לפי שהענין שוה בשניהן, כמו שהתחר חלל שהוא על הדרינה עניבו אלא יהיה לאחרי נפלו, כן תחר חלל וחללה על לאבדן כבוד קדושה לדור דור, ולזרעו אחריו חזרה, וכמו שאתם חלל הומת ע"י הרג או רעב, ולא עשה בעצמו כלום, שעל המעט שיהרוג אדם את עצמו לדעת, כן חלל וחללה לענין קדשת כהונה שהוחל ע"י אחר, כמו שבא בקבלת רבותינו ז"ל לאוהי חללה זו שנולדה מאחד מכל הפסולים לכהונה, והרי היא לא עשתה עברה, ובעשית חללה ע"י מעשה הביה וחמה, ואין תרופה לחלול זה, שהטעת חללה והוליד מזה בן, לאותו הבן חלל, ואין תורת כהונה עליו, והרי הוא כזר מותר להטמא למתים, ובעת גרושה, וכן חס הוליד ממנה בת היא חללה, וכן זרע זרעו של חלל הם חללים לפילו עד שלף דור, כי חלל זכר חלל לעולם, וכן זרע הבת, רק חס נשאת חללה ליסרא והוליד ממנה בת מותרת לכהונה, לבל כל זמן שהיא נשואה לכהנים, תמיד זרעו חללים, ולכן בקדשת חללה על שם הזכר שהוא חלל, ואין כן כהן שעבר עברה כעין שבאת זינה או חללה או שכרת את הנפש וכיוצא לזינו נעשה חלל, גם אין זרעו ממוליד אין המותרת לו חללים, כך נראה בעיני, וסוגית הגמרא מסייעת לי' זה שהם למדו שגם חללה לכה"ג זונה וגרושה לכהן הדיוט נעשית חללה בביאה זו ולזקין עליה משום חללה, ולכן הקשו (קדושין ד' ע"ז ע"ח) טולדה אין לא טולדה, והרי שמה וגרושה זונה דלא טולדה והויא חללה, ומשני רבא לזוקי חללה מביקרה מדברי תורה, ואין נריכין לפרש מדברי סופרים, כל שטולדה מפסולי כהונה, למדנו מפי' חללת חללה בתורה שהם היא על דרך שפשטה שהוא על ידי אחר, אלא שחכמים למדו מן המקראות שהם כתחללה ע"י ביאת אחד מן הפסולים לכהונה היא ג"כ חללה, לפי שגם הפוגע בעמיתו יקרא חלל: לא יקחו, כל אחד מהכהנים: גרושה מאישה, לפי הפשט יראה שלהון אמר וכתב לה ספר כריתות ושלחה מביתו (דברים כ"ד ח'), ואין גרושין לא כאמר שם, כמו ויגרש אותם מלת פני פרעה (שמות י' י"א), לבן או אמר ואשה גרושה, היתה אחלילה סוללת פנויה שגרשוה מן הבית או מן העיר בעניר רעה שעשתה שנבעה או שהלשינה עליהן, על כן חוסיף מחישה, שמדבר על נשואה שגרשה לישה, ולישה אלא בספר כריתות, שהם לא כן הרי היא בחזקת חיים, ורבותינו ז"ל דרשוהו לענין אחר: גרושה, חעם"י שלא גרשה אדעתו, שלא מצא בה דבר ערוה או רעה אחרת, כגון אותן כשים שכופין בעליהן להוציאן בגט, גם הן אסורות לכהונה: כי קדש הוא לאלהיו, כל ישראל קדושים נאמרים, ולא התחלו שלא, והכהן קדוש מהם, ולבן נצטוה מיוחדות יתרות בענין הקדושה, ואמר כאני יהוה

תרגום אשכנזי

(ח) דוא מוסט איהן הייליג האַלטען, דען ער זאָלל דיא אָפּפֿערשפּייז דיינעז גאָטטעז דאַרבּרינגען: ער מוס דיר הייליג זיין, דען איך דער עוויגע, דער אייך הייליגט, בין ועלבוט הייליג: (ט) דיא טאָכטער איינעז פּריזטערז, דיא זיך דער הוררייא ער־גיבט: האַט איהרען פֿאַטער

ענטוויהט זאָלל

אמר כא

ח וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם: ט וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תָחֵל לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ

תשרף

רש"י

לכהונה: (ח) וקדשתו. על כרחו אתם לא רצה לגרם הלקהו ויסרהו על זיגרם: קדש יהיה לך. נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה: (ט) כי תחל לזנות. כשתתחלל על ידי זנות שהיתה בת איש בעל וכתה לו מן התירוסין או מן הכשופין ורבותינו נחלקו בדבר והכל מודים שלא דבר הכתוב בפנויה: את אביה היא

מחללת

תרגום אונקלוס

(י) וְתִקַּדְּשִׁנֵּיהּ אֲרֵי יָת קָרְבַּן אֱלָהָךְ הוּא מְקָרֵב קַדִּישׁ יְהֵי לָךְ אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן: (ט) וּבַת גְּבַר כָּהֵן אֲרֵי תְּתַחֵל לְמִטְעֵי מְקַדּוּשַׁת אֲבוּהָ הִיא מְתַחֲלָא בְּנוּרָא

תתוקד

באור

והתפרש (פרשה ד' כ"ב): (ח) וקדשתו, נהג בו מנהג קדושה, ותהיה מעלתו בעיניך למעלה ממעלת כל העם, ומזה הטעם כי את לחם אלהיך הוא מקריב, כלומר תשוב לזה לבבך יתרון קדושתו, שהרי נתרתי בו להקריב קרבן אלהיו ודם זבחיו, וכן אמרו רבותינו וקדשתו נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה, וכן בכל דבר מעלה, וזהו כפי פשוטו, ועוד דרשו על קדשים יהיו, על כרחם, ד"ל יקדישום בכך, וכן דרשו על וקדשתו שלא ילוה לגרם על כרחו יגרם לא נשא פסולה לו: קדש יהיה לך, זהו פי' וקדשתו, לא נעלב כרצך ומנורת המקום ב"ה, שלא קדוש יהיה לך יחשב בעיניך לקדוש ה', כדרך וקראת לשבת ענג לקדש ה' מכבד (ישעיה כ"ח י"ג), כי נפשות המשפחה הזולת יקרות ביותר, כי נשוא נתן כח קדשה יתרה לעמוד בהיכל ה' לשרת לפניו, ובת"כ אמרו קדש יהיה לך, לרבות בעלי מומין, לפי שאמר כי את לחם אלהיך הוא מקריב, שלא תאמר לא ליטו מקריב כגון בעלי מומין, לפיכך נאמר לקדשו ולכבדו על כן הוסיף קדוש יהיה לך, הוא עצמו קדוש ה' יחשב לך: כי קדוש אני ה' מקדשכם, כמו והייתם קדושים כי קדוש אני (פרשה י"ט ב'), ופרשנו שם לאני הקדוש, ובילי לקדש אתכם, וכן כאן יאמר לאני ה' מקדשכם, כשם שקדשתי אתכם מכל העמים להיות לי קדוש, כן קדשתי את הכהנים מכלכם, ונתתי להם לזה קדושה להיות מזרתים במקדשי, ולכן קדש יהיה לך: (ט) ובת איש כהן, בתו של כהן, כי לא תפסיר לומר כהנת, שאין תואר זה על הנקבות שאינן עובדות במקדש: כי תחל לזנות, שהרי קלל מפעלי אל, ומשרש זה לשון תחלה, כמו התל הנגף (במדבר י"ו י"ח), לחל את פיהך (דברים כ"ג כ"ב), ואם תחל מענין זה היתה הת"ו מוטלת בקמץ, גם מה טעם לומר שתתחיל לזנות, לומר כי תזנה, שכל תחל לשון חלול, כמו שאמר רד"ק שיתכן להיות מבנין נפעל, והקי"ת רחויה להפתח, כמו למעני מעשה כי לך יחל (ישעי' מ"ח י"ח), או שהוא מבנין הפעיל והת"ו רחויה להפתח, כמו לא יחל דברו (במדבר ל' ג'), וכן

דעת

אמר כא

תִּשָּׂרֵף׃ ס וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ ׀
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ
לִלְבֹּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ
לא

תרגום אשכנזי

זאָלל פֿערברענט ווערדען׃
(י) דער פריזטער אבער
וועלכער אונטער זיינען
ברידערן דער פֿאַרנעהמזטע
איזט, אויף דעסזען הויפט
זאַלבאָעל גענאָסזען, אונד
דער אין זיין אַמט איינגעוצצט
וואַרדען, דאַס ער דיא
קלײדונג טראַגען דאַרף׃ דער זאָלל בייא איינעם טרויער פֿאַללע
זיין הויפטהאַר
ניכט

תרגום אונקלוס

תִּתְעַזָּקַד׃ (י) וְכָהֲנָא דְּיִתְרַבֵּא מֵאֲחוֹהִי
דִּי יִתְרַק עַל רֵישֵׁיהּ מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא
וְאִתְקְרֵב יַת קֻרְבָּנֵיהּ לְמִלְבַּשׁ יַת
לְבוּשַׁיָּא יַת רֵישֵׁיהּ לא

רש"י

מִחֻלֶּלֶת. תְּלָלָה וּכְתָבָהּ לְתַת כְּבוֹדוֹ שֶׁאוֹמְרִים
עָלָיו לְמָחוֹר שֶׁזֶּה יֶלֶד לְמָחוֹר שֶׁזֶּה גָּדֵל׃ (י) לֹא
יִפְרַע. לֹא יְגַדֵּל פֶּרַע עַל לְבָבוֹ וְיִהְיֶה גָּדוֹל
פֶּרַע

באור

דעת רבותינו ז"ל שאמרו בת"כ כי תחל יכול אם תללה לת המנת תדון בשריפה, ת"ל לזנות
כשללה זנות לת בדבר אחר: את אביה היא מחללת, קדושת אביה הכהן היא מחללת,
שכיות אביה כהן לאל עליון, לת היה ראוי שתתחלל ולעשו בזנות שתגרום שיחללו קדושת אביה
ראמרו עליו שים בו שמן דבר, ולכך יכתוב ממנו בת כאן, וזהו שפי' רש"י ז"ל תללה וכותה לת
כבודו, שאומרים עליו אחרי שזה ילד אחרי שזה גדל, וכן ומקלוה פתח בית אביה מטעם זה,
לת שבישראל לת אמר אחרי, וכאן מחללת קדושת הכהונה, וקבלו רבותינו ז"ל שהכתוב מדבר
בזנות שים בה זיקת בעל, ולמדו ג"ש כאמר כאן אביה וכאמר להלן פתח בית אביה מה להלן
זנות עם זיקת הבעל אף כאן זנות עם זיקת הבעל, ונחלקו בדבר אם מן המרוסין לו מן
הנשואין: באש תשרף, בכל מייבי מיתות אמר הכתוב תתלה מות יומת, כמו מות יומת עם
האשה ירגמו באבן (פרשה כ' כ'), מות יומת דמיהם בם (שם שם י"ח), מות יומת באבן ירגמו
דמיהם בם (שם שם כ"ז), וכאן סתם ואמר באש תשרף, לפי שבכל מקום שבין לומ' תתלה
שבלבי לו פלובי קיי' מית', ואח"כ יתמ' באיזה מית' יומיתוהו, ולפי שכאן מדבר באותה שהו' במית'
לפי' בישרף, שהיה אחרוסה לו כאושה, שכן באנק וכסקילה, ובבת כהן לזנה בשריפה, על כן לת הי'
צריך לומר מות תומת, וזה כפי קבלת רבותינו ז"ל, מדברי הרלב"ג ז"ל, ויפה פי': (י) והכהן
הגדול מאחיו, הכהנים ולפרושו למעלה (פסוק ד') יפרש מה שאמר לת ישמח בעל בעמיו,
אותו הכהן הגדול מאחיו, והוא הבעל והאדון עליהם, ומי הוא זה אשר יוכל על האמר
שכן המשחה וגו': הגדול, לפי פשוטו שהוא אדון עליהם, מכל רבותיו אמרו שהוא על
אחיו בעלות גופו וכספו, שיהיה גדול מאחיו בגוי ובעושר ובכח ובחכמה ובמראה, וכל מיני שהבעלות
שבעל המשחה הכהנים הגדולים במצות הסמ ע"פ נביא, והוא יאבר הגדול שבכלן בגדלת נפש,
בשפלה גבוהה ובאבר ע"פ אחיו הכהנים, שריך שיהיו עיניהם בוחים אילו בו הגוי והשוער
בחכמה ובמראה, וגם החכמה יכולים לדעת, שאומרין ממנו הלכה בכל מקום ויודע: יוצא
על ראשו, דקדק הכתוב ביציאה ולת בהשיחה, לפי שבני אהרן במשחו נם הם עליהם ועל
בגדיהם בהולת שמן המשחה, אבל על ראש אהרן יצא השמן ומשחו לקדושת כהונה גדולה, ויתבין
שמן המשחה (פרש' ח' י"ג וכ"): ומלא את ידו, שכתן לו הרשות והכח ללבוש את הבגדים,
שכן בגדי כהונה גדולה לשרת בם, ולפי אלת היה צריך לומר כן, כי מיניקת שמן המשחה ידענו
שהוא בכה"ג, יש לומר ואלת לו אלא כאו ואכה אביו ואמו, כי לפי שבבית שני לת היה שמן

אמר כא

לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם: יא וְעַל כָּל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא
לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא: יב וּמִן
הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל

את

תרגום אשכנזי

ניט זויל ויאבזען לאסען,
זיינע קלייידער ניט צער-
רייסען: (יא) אונד צו קיינער
לייכע קאמטען: זעלבזט אן
פאטער אונד מוטטער זיך
ניט פעראונרייניגען:
(יב) אויך דעזוועגען ניט
אויז דעם היילינגטום גיהן,
דאמיט ער דאז היילינגטום זיינעז גאטטעז

ניט

רש"י

פרע יותר מדאי: (יא) ועל כל נפשות
מת וגו'. בלהבל המת: נפשות מת. להניח
רבינ"ת דם מן המת במטמח בלהבל: לאחיו
ולאחו לא ישמח. כא בא אלא להתיר לו מת
מצוה: (יב) ומן המקדש לא יצא. לילו הולך
לאחר המטה ועוד מכאן למדו רבותינו שכהן
גדול מקריב לחון וכן ממשו לאף אם מתו לחניו
ולאחו לילו נזיך לנאת מן המקדש אלא עובד עבודה: ולא יחלל את מקדש. שלילו מחלל
נכך

תרגום אונקלוס

לא יבבי פירוע ולבושוהי לא יבזע:
(יא) ועל כל נפשת טיתא לא יעול
לאבוהי ולאטיה לא יסתאב: (יב) ומן
מקדשא לא יפוק ולא יחל את

באור

כמשמעה, כיון שאלא ילו לנבוח את הנגדים דין כהונה גדולה עליו, ואסור בכל החמור בעניין
ולא נזכר לגבי הנגדים לבד, לפי שדין טומאה ופריעה ופרימה טורח גם בשאר מלאכה, שלא
משום בשאכה בגדים: לא יפרע, פרשטוהו וכן לא יפרוס (פרשה י' ו') והוא על מת, כמו
שנזכר שם בענין, וכן לאמרו בת"כ ר"מ לומר את ראשו וגו' על מתו, כדרך שבני אדם פורעים
ופורמים על מתיהם, ורמב"ן ז"ל כפי' ועל כל נפשות מת הנאמר לאהרן במשך לבניו, יאמר
יפרע ולא יפרום על כל נפשות מת ולא יבוא עליו, והאמת שכונג פריעה ופרימה בכה"נ על
מת, שאסור לו לעלות פרע לעולם וכן לפרוס, ומטעם זה נאמר כאן קודם ועל נפשות
מת, וכל שכן הוא אם על מתו שמתאבל עליו אסור בפריעה ובפרימה כל שכן אלא על מתו,
וזה דעת רמב"ם ז"ל בספר (ה' בילת מקדש פ"ו י') כהן גדול אסור לגדל פרע ולקרוע בגדיו
לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש, ולכך נאמר בו את ראשו לא יפרע וגו', לכל כהן הדיוט
שמטמא לקרובים, פורע ופורם עליהם כדרך שאר לבלים, שהינו שובד בעידו טומאה ובבגדים
למקדש אסור בפריעה ופרימה ואם עבד פרוע ראש או קרוע בגדים, לעפ"י שלא חלל עבודתו
קיבל מיתה בידי שמים, ולעפ"י שגם פרוע ראש לא נאמר בכהן הדיוט, למדונו מדברי קבלה
שנאמר ויין לא ישתו כל כהן ורואם את יגלמו ופרע לא יבלמו (יחזקאל מ"ד ך'), מה שתוי יין
במיתה אף מגולי פרע במיתה הרואה שלבך נאמר בכה"ג קודם ועל כל נפשות מת, לגלות
שהוא בעבודתו במקדש, שהוא תמיד עם מקריב מנחת כליל בכל יום ושאר
תמיד בעניני המקדש, ללמדנו שבל עובד במקדש אסור בחלה בשעת עבודתה לפילו כהן הדיוט
ולפי שהיו שומעים במכותו לדברי קבלה שפירשה, תה דרך בהן נפשם הכתובים: ועל כל
נפשות מה לא יבא, בגד אחרת (פסיק ח') שהנוף נקרא נפש לאחר המות, לפי שעל ידי הגוף
החדש לנפש חיה, והיה הפשר לומר ועל כל נפשות לא יבא, שלא מתפרש בהזן, כי לאחר
שאחר לא ישמא מבואר שמדבר בנפש [illegible], כי להבן מפורש שהטומאה נאחדם מת, אבל מת
ובות לא הייבו שומעין בחיו ענין מדבר, ע"כ בן הוסיף לומר נפשות מת שלא יבוא בבי' לו בחלל
שם מת, ולמדנו שהזהר על טומאת האהל אעפ"י שלא נגע, ודבותיו דרשו נפשות מת
רבינו"ת דם מחתי מתים שמטרפין לטומאה, כי הנפש הוא הדם, כאמרו כי נפש כל בשר הוא
בנפשו הוא (פרשה י"ז ך') ופרשו שים נדם חלקים רבים שנים המקפלין מבקות הנפש: ולאמו
ולאמו לא ישמא, והו פומאת מגע, וכן כהן

אמר כא

אֶת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן
מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה׃
והוא

תרגום אונקלוס

ית מקדשא דאלהיה ארי כליל משח
רבות אלהיה עלוהי אנא יי׃ והוא

תרגום אשכנזי קצב

ניכט ענטווייהע: דען ריא
קראנץ, וואלבעאל דיינעז
גאטטעז איז איף זיינעם
הויפטע, איך, דער עווינע!
ער

רש״י

נכך את העבודה אחתי׳ לו הכתוב היה כהן
הדיוט שעבד תוכן חלל: (יד) יחללה׳ שהולדם
מפסולי

באור

דיוט כאותן שחסור לו לטמא להן מוהר על אחיהן ילחדהו מג״ם לא יטמא לא יטמא מכ״ג:
לאביו ולאמו לא יטמא, וכל שכן לבנו ובתו ולאחיו ולאחותו שמלבד הקירבה חייב
בשולחם וכבודם גם לחקר מותם, ורבותינו ז״ל בת״כ דרשו לאחיו ולאחיו לא יטמא, לכל
משמע יכול כמת מטה: (יב) ומן המקדש לא יצא, לגזרת אחר מטת אחיו ולהתאבל עליו,
אבל יטמא לו, ותלה התורה במקדש, ולא אסר עליו לגמרי מביתו, גמי שלא אסר עליו
בהעצב ולבכות על מיתת קריבו, כי זה דרך כל אדם, והגין לו וחייב לספוד ולבכות עליהן,
אבל אחיר (סנהדרין דף י״ח ע״ב) יונתן חפילו אחר המטה, ור׳ יהודה אחיסר בפי שחוב שמר
בבני יצחק כהוכתו ויגע בטומאה הרי שלמדת כלם מתאונן ומתעצב עליהן, לגזר מן המקדש
לא יצא, ממעטין שעשה במקדש לא יצא אחם עוסק בעבודה ושמע שמת לו מת, אסור לו
לבטל עבודתו ולבכות, אחם יכיחנה מעצבת לב, לרון לבכות ולהתאבל על מתו, לעין יחצב
לב, שהיותו קדוש ה׳ וגדול מכל אחיו, תרב קדושתי ושמחת לבו בעבודת ה׳ מרוב כל,
וקדושים על העצב ועל תמרור נפשו גם בשעת אחלו הקרוב אליו, וכמו שפרשנו למעלה (פרשה
כ״ג) שזהו דרך הקדושים אבל היא רק מדרגת קדושת כהן הגדול אחיליו
אחר הכהנים הקדושים גם הם לאלהיהם לזון חייבין ביתרון הקדושה הזאת, ובכתוב
נשמר לקדושים החמורים בענין וכשובדים בחכיות מלאכים עבודתם, כי יודע השם אחין
שה נכחם להתרומם גם על העצבון הזה ולעבדו בשמחה: ולא יחלל וגו׳, אחם בעצבת לבו
ניח העבודה ויבא, הרי הוא מחלל את מקדש אלהיו, כלומר שטרוד בו מהיב חול, שעשית
בעמי׳ דבר בשביל דבר אחר שחשב בעיניו יותר, והוא חייב להרחות אחכן בעבודת אלהיו
יותר מכל, וכמו שכתוב וידם אהרן (פרשה י׳ ג׳) ובחרטוהו שם, ובכלל זה שמעט אחל יקען
בעיניו לאמר מיכה לעבוד את אלהי, ותקריבה לותי כאה, אלו ולא יחלל את מקדש אלהיו,
תמרם הוי״ו לנתינת טעם כי לא יחלל את המקדש, שרצוי הוא לעבוד תוכן, וממילא כשמע
מכהן הדיוט שעבד תוכן חלל, וכמ״ש (ובחים דף ט״ז ע״ח) לוכן דמחיל עבודה מכח לן,
דכתיב ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא לאחר שלא יצא חלל, וח״כ דברי הברייתא בת״כ
לאמרה ומן המקדש וגו׳ לוהרה שלא להניח עבודה ולצאת, וסיגית התלמוד בזבחים שולים
בתוך וכהלכה: אלהיו, בכבוי, בעבור רוב דבקות לבו בה׳, וכן קדושים יהיו לאלהיהם
(פסוק ו׳) וכתרטוהו (פרשה ל׳ כ״ג): כי נזר שמן משחת אלהיו עליו, שמן משחת אלהיו
הוא עליו נזר, כמו כן הזהב נזר הקדש (פרשה ח׳ ט׳), כמו עטרה, ונקרא נזר שמזיר לותו
מכל אחיו, שגדולתו רבה עליהן, לבן טופל על כל דבר קדוש, כמו שיין המשחה שמזיר את
הנוגעת בו מכל העם למעלה ולבבוד, וכן על מלכי בית דוד הכמשחים בשמן זה נאמר ועליו
נזרו (תהלים קל״ב י״ח), וכן בשם הנזיר שעליו אמרינן השם קדלו נזר הקדש, וכן בגויד
כי נזר אלהיו על ראשו (במדבר ו׳ ז׳), והכלל זאת העלה על נדלה של קדושה, בהיות פרוש
מן הטומאות ומן התאוות, ורמז הכתוב במלת נזר גם על הכהנים הגדולים שהיו בבית שמי
שזון מעוטים בשמן המשחה, אבל מן הקדש עליהם, וכן אמרינן בת״כ: אני ה׳, לימדו
בת״כ להגיד שה גדלם, כלומר אני ה׳ יוכר נפשו, ואני יודע כי כאו רב לעמוד בכל אלה:

והוא

תרגום אשכנזי

(יג) ער זאָל אייגע פרויא
אין אירם יונגפערנשטאַנדע
הייראַטן: (יד) אייגע וויטווע,
פערשטאָסענע, ענטוויהטע,
אָדער אייגע הורע,
זאָל פערזאָגן זאָל ער
ניכט הייראַטהען: זאָגערן
אייגע יונגפער אויז זיינער
נאַציאָן זאָל ער הייראַטען:
(טו) ער זאָל זיינען זאָמען
ניכט כייא דער נאַציאָן ענט־
וויהען: דען אזיך בין דער עוויגע, דער איהן הויליגט: דער

אמר כא

יג וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח׃
יד אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה
אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־
בְּתוּלָה מִזַּרְעוֹ יִקַּח אִשָּׁה׃
טו וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי
אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ׃ ס שני

וידבר

רש"י

מפסולי כהונה • (טו) ולא יחלל זרעו. היא שם כנסת לחלק בין הפסולות זרעו היאנה חלל מדין

תרגום אונקלוס

(יג) וְהוּא אִתְּתָא בְּבְתוּלָהָא יִסַּב׃
(יד) אַרְמַלָּא וּמְתָרְכָא וְחַלִּילָא טָעְיָא
יָת אִילֵּין לָא יִסַּב אֱלָהֵן בְּתוּלְתָא
מִבְּעַמֵּיהּ יִסַּב אִתְּתָא׃ (טו) וְלָא יְחַלֵּל זַרְעֵיהּ בְּעַמֵּיהּ אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁיהּ׃

באור

(יג) והוא, הלוים הגדול הזה שבויתי עליו קדושות כהנה, אל תאמר שרשוי לו להתקדש ניחא
שם כל לשה ש יגש, כמו שכתבתי במעמד הר סיני, שלא לשה בבתוליה יקח, חייב שיהא בתולה
בבחוליה, הנפרד בתולים, והן הן השמות שלא יתפרדו לעולם כמו כעורים וחקוקים, וה
שמות שלא יתחברו כמו כסף זהב ונרגל, כמו שזכר רד"ק ורחב"ע ז"ל: (יד) אלמנה וגרושה,
סדר הכתוב מן הקל אל החמור, אלמנה מן זה פגם כלל ושתרת גם לכהן, רעה ממנה
הגרושה, שלא מלאה מן בעיני בעלה ומסורה גם לכהן הדיוט, רעה ממנה החללה שנולדה
מפיסולי כהונה, רעה ממנה זונה, שפגמה עצמה בדבר עברה, ובכהן הדיוט הסדר מן
החמור אל הקל זונה וחללה וחקריהן גרושה, והוא הסדר הנכון, שלא שנכתב"ג פתח בחמור
שנתחדשה בו שהוא לאסור אלמנה ולכן הוצרך להזכירם מן הקל אל החמור, ורבותינו נת"ק
דרשו טעם שנאמרו כלן: וחללה זנה, כמו וזונה, שכבר אמר זונה וחללה אבל אלמנה
גרושה לא אמר, לומי טעיטו שבא לאסור לכה"ג גרושה גם לאחר מיתת בעלה שגרושה, והיא
מתירים לכהן הדיוט גרושה לאחר מיתת המגרש, ולכן הפסיק טי"ו: את אלה לא יקח,
אמרו רבותינו חללה לא יקח, ואם לוקח מחלל זרעו, ולין זרעו מן הכלה חולין, לעפ"י שהיו
כרת על ניאותה: כי אם בתולה מעמיו יקח אשה, אמרו רבותינו מלמד שהוא מטה על
הבתולה, דומה לפרוצבו על והוא לשה בבתוליה יקח שהייב ליאת לשה ומפסוק זה נראה גם
שהוא חובה: מעמיו, לפי פשוטו יאמר מלבד שיזכר מקחת הפסולין לו, גם יקח את גדולי
מבשים שהן כערכו שרשוי לו להזדווג בהן, וכמ"ש פי' בעמיו למעלה (פסוק ג') [ח"ה, לפ
דרכי גם פה הכוונה שיוכל לקחת בתולה משרחל שהם עמיו, ואילו אמר מעמו הייתי לומ
את כהן דוקא]: (טו) ולא יחלל זרעו בעמיו, היא שם כנסת לחלק בין הפסולות זרע מדין
חלל מדין קדושת כהונה, לפין רש"י ז"ל, והוא לאו בפני עצמו, כמ"ש (קדושין דף ע"ח ע"ב)
קדש ובעל לוקה אתים, משום לא יקח, ומשום ולא יחלל, בעל ולא קדש לוקה לחת משום
לא יחלל, קדש ולא בעל לוקה, מה טעם לא יקח משום ולא יחלל, לפי שהעיקר משום
חלול זרע, למדנו שזרעו היאנו חלל, ואחר חלל פרשנו (פסוק ז'): בעמיו, הפשוט
והגדולים

אמר כא

טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
יז דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ
מִזַּרְעֲךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ
מוּם לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם
אלהיו

תרגום אשכנזי קצג

(טז) רער עוויגע רעדעטע
פֿערנער מיט משה, וויא
פֿאלגט: (יז) זאגע אהרן
פֿאלגענדעז: ווען יעמאנד פֿאן
דיינען נאכקאמען אין ק'נפֿ-
טיגען צייטען איינען לייבו-
פֿעהלער האבען ווירד, זאלל
ער ניכט הערבייא קאמען,
אפֿפֿערשפייזע זיינעז

תרגום אונקלוס

(טז) ומַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
(יז) טַלֵּיל עִם אַהֲרֹן לְמֵימַר גְּבַר טָבְנָךְ
לְדָרֵיהוֹן דִּי יֶהֱא בֵּיהּ מוּמָא לָא יִקְרַב לְקָרָבָא קוּרְבָּנִין

רש"י

מדין קדושת כהונה: (יז) לחם אלהיו • מאכל אלהיו כל שעורה קדוי לחם כמו שנד אלהיה

באור

והגדולים כמ"ש (פסוק ג') שחפילו חלמנת מלך לו חלמנת כה"ג לשורה לו, ואם הם עמיו ומנשים כערכו, וכ"ש חלמנת וגרושת הדיוט: כי אני ה' מקדשו, חמרו נספרא לגגיד מה גרס, כלומר קדושתי שקדשתיו, נתתי לו נפש יקרה, נורמת שהורתי חותו נשה החזהרו', ותפר שכנוי מקדשו על הזרע, וסג על זרעו, לפי ה' מקדש זרע לחרן להיות משרתי בניתי, ואם ישמח בגילות הפסורות, מחלל זרעו מהיות כהן לפני, כי הכלל פסול מדין כהונה, ואין כן ישרש הבח על הפסורות לו, לשפ"י שפוגם זרעו, דיינו כדין ישרש בכל דבר: (יז) דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך, בפרשיות שלמעלה חמר לל להרן וחל בניו, לפי שמטוס על הקרבנות וכיוצא, שהן תפלרת למשפחה ז, חבל בפרשה זו המדברת על המומין, חילו חמר לל להרן וחל בניו, היה נריך לומר לים מכם לדורותיכם ולח ירבה להזהיר חת להרן עצמו על המומין, כי להרן קדוש ה' כלו יפה ומוס חין בו, וכת"כ שחמרו כל חיש מה ת"ל לפי שכתי זרע להרן, חין לי חלח זרעו, להרן עצמו מניין ת"ל כל חשר בו מוס, פי' עצמו הכהן הגדול מתתיו מבניו וכמו שיתבחר, מפי' רמב"ן ז"ל, וכאן הוח: חשר יהיה בו מום, מפרש גלוי בנוף שנרחה לעין שחינו תמים, וכן ומוכיח לרשע מומו (משלי ט' ז'), פי' מנרד לו מומו שנרחה לכל, ואעפ"כ לוקח לו קנין, וכ"ש יוסר רשע, וזה פרשנוהו נם' מעין נגוים נרחנה, וכן כלך יפה רעיתי ומוס חין בך (ש"ה ד' ז'), שכן קרחה יונתי תמתי, ובל"ח (פעהלר), ומלת יהיה, נגד מלת להזרותם, וכין שנולד כן ממעי חמו, וכין שנולד תמים ונתקדש בו מוס חסור להקריב: לא יקרב להקריב, לבותינו נת"כ למדו מן המקרחות שחייבים על כל העבודות על הזוחות ועל ההקטרות של כל מיני הקרבנות, ולמדנו שוד מכיון לרבות היניקות והבלילות והתנופות והתנשות וכו' ת"ל לח יגש להקריב, יכול יהו חייבים על הלגש, ת"ל לחם, מה לחם מיוחד שהו' מסום עבודה, יצחו חלו שחינו מסום עבודה, שכבר פרשנו (פרשה כ' כ') שחיניקה והבלילה וכל הקודם להקמינה כשר בזר, וכמו שחמרו (מנחות דף י"ח ע"ב) לימד על יניקה וכלילה שכשרה בזר וכן פסק רמב"ם ז"ל (מ"ק פ' י"ב ה' כ"ג) וכל מעשיהן כשרין בזר עד שיבואו לבית הקמינה, וח"כ כהן בעל מוס נרוע מזר שחסור גם בחלה, ולל תת זה על זה, כי זר חפילו בעל מוס עושה מה שחתידו התורה לעשות, שחינו שנד בתורת כהן, חבל בעל מוס כהן כשעושה כן כרחה שנד בתורת כהונתו, וזה חולין כלפי מעלה, ולכן כל מה שעושה במקדש פוסל חת המעשה, ועל זה נחמר כחן לח יקרב להקריב לחם חלהיו, וכן (פסוק י"ח) לח יקרב, ושוד (פסוק כ"ח) לח יגש להקריב חת חשי ה', לח חמר נחחד מהן לח יקריב, חבל כוסיף פעם לח יקרב ופעם לח יגש, ללמד שלח יקרב ולח יגש לעשות דבר הנריך להעשות

תרגום אשכנזי	אמר כא
זיינעז גאָטטעז דאַרצוברינגן: (יח) רעדן עז געזיכט זיך ניכט, דאַס איין מאַן, דער איינען לייבז־פּעהלר האַט, העראיא קאַמסט: איין מאַן דער בלינד,	אֱלֹהָיו: יח כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־ בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פסח אדר

רש"י	תרגום אונקלוס
לחם רב (ויקרא כ"א): (יח) כי כל איש אשר בו מום לא יקרב. לומר דין שיקרב כמו הקריבהו כח	אֱלָהֵיהּ: (יח) אֲרֵי כָל גְּבַר דִי בֵיהּ מוּמָא לָא יִקְרַב גְּבַר עַוַּר אוֹ חגיר

באור

בקרבנות הבאים להקריב על המזבח, ולכן שניהם (מדות פ"ב ה') מזרחית צפונית היה היתה לשכת העצים, שעם הכהנים בעלי מומין מתליעים בעצים וכו' שלפי שאסור להן לסייע בשום עבודה לפילו מה שכשר בזר, היו עוסקים במלאכה זו, כך נראה לי, ורחיה ממה שנינו (חולין פ"ח ו') כשר בכהנים פסול בלוים, כשר בלוים פסול בכהנים, כי בעל מום כשר בלוים ופסול בכהנים, והרי הלוים משוררים לפילו בעלי מומין, ולילו בכהנים גם כמו זאת לשון בעלי מומין, שכן נאמר וכני נאמר לאהרן הכהנים יתקשו בחצוצרות, ותניא (ספרי פ' בהעלותך), ר' עקיבא אומר תמימין ולא בעלי מומין, ור' טרפון הודה לדבריו, ולכן לא הבנתי מה שכתב רמב"ם ז"ל (כילת מקדש פ"ט ה') לגבי היונק והכולל וכו' לפי"ש שנפסלו והרי הוא מוזהר על כל אלו ולוקה לילו חייב מיתה, לולי שהיו שב על יונק וכולל, ומפרשי ספרו ז"ל לא אמרו על זה דבר, וכן תמה על הרב ר"ע מברטנורא ז"ל (זבחים דף ק"ג ע"ב) שעל מה שנינו ואין חייבין עליו לא משום זרות וכו', פירש לילו חייב מיתה לפי"ש שנפסל לותו דבר שעבד בו, גם הרב בעל משנה למלך ז"ל (פ"ב מהלכות תמידין ומוספין) התשורר לין יהיה הזר טוב מבעל מום, ולא לחריך כזה, כי הנראה לדעתנו לפשט הכתוב כתבנו: לחם אלהיו, מאכל אלהיו כל פעודה קרויה לחם, כמו שבד לחם רב, לשון רש"י ז"ל, ולכן כולל כל הקרב למזבח: (יח) כי כל איש, לפי"ש שלים זר מותר לעשות מקנת מעשים בקדש, כמו יניקה וגלילה, והרי נדיך שיקרב לל הקדשים, כל שים לשר בו מום לא יקרב, וכמו שיתבאר, ורש"י ז"ל פי' כי כל שים וגו' לא יקרב, לילו דין שיקרב כמו הקריבהו נא לפחתך (מלאכי א' ח'), ולין כוונתו ז"ל שהכתוב דומים מאם, כי בעל מום לילו מבזה חולין וגם בחצרות המלכים יעבוד, ולולי שגור הכתוב שלא יעבוד בקדש, לא היה בא בדין, שלא הביאו לדוגמא: עור או פסח, כבר כת' רמב"ן ז"ל שהמומים המוכרים בתורה לבות הן, ורבותינו בחרו מומים רבים כלמדים מהלה, ושורש הדבר בעיני לחת בין בשתי עיניו, ועוד יש מומין בראות שוכרו רבותינו, וכן פסח בין סנר בשתי רגליו בין בחת, ושל שאר מומין ברגל שוכרו רבותינו, ושתי הלה מונעים פעולת לדם, לחד מונע הראות והשני ההליכה: או חרם, שחוטתו שקוע, לפי"ש שלילו כותל שתי עיניו לחת, ופי' רמב"ן ז"ל קרוס מלשון חרס ענין חרבן, ונקרא בעל חוטם שקוע כן, לפי שהחוטם הדרת פנים, כמו שאמרו לין מעידין לדם על פרצוף פנים עם החוטם, ושי שלין חוטמו כתוכר קוטמי בני לדם טורתו חרבה, וים של מומין בחוטם זכרוס רבותינו ז"ל: או שרוע, הפך לן קורס, כי הוא מעורת מהשתרע, שהוא ההרחבה, שהלבר רחב ונדול ממה שראוי להיות, וכמו שפי' רש"י ז"ל שלחת מליבריו גדולה מהצרתה עיניו לחת גדולה ולחת קטנה לו שוקן לחת לרוכה מהצרתה, וכן שניהם בשומין (בכורות פ"ו י') עיניו לחת גדולה ולחת קטנה לוזו לחת גדולה ולחת קטנה, שלא שבת"כ שניהם שרוע זה שבשמאל ירכו, ולין זה פסח, שהרי לאמרו בגמרא שבשתרבבה ירכו, ופי' רש"י ז"ל שלחת מירכותיו גדולה מהצרתה, ודומה לוה בעין ובלון, וכל שכן הוא, שלא לדעתי היכך שהוא לחבר היותר גדול, שהייתו גדולה מהצרתה בראיה לכל ועליו נקרא שרוע, ושתי הלה לינן מונעין בפעולת הלדם, ולפי"ש

כס

אמר כא

פְּסֵחַ אוֹ חֵרֶם אוֹ שָׁרוּעַ: יט אוֹ
אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ שֶׁבֶר רָגֶל
אוֹ שֶׁבֶר יָד: כ אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַק

תרגום אשכנזי קצד

אַדער לאַהם אזוי, דער איין
אויגנערריקטעז נאָזענבוין,
אָדער איין גליד זו לאַנג
האַט: (יט) איין מאַן, דער
דען פֿום אָדער דיא האַנד
געברָאכען: (כ) איין בוק־
או
לינטער אָדער צוועריג, אויגער

תרגום אונקלוס

חַגִּיר אוֹ חֵרֵם אוֹ שְׁרִיעַ: (יט) אוֹ
גְּבַר דִּי יְהֵי בֵּיהּ תְּבַר רַגְלָא אוֹ תְּבַר
יְדָא: (כ) אוֹ גִּבֵּין אוֹ דוּקָא אוֹ

רש"י

כח לפתחך (מלאכי ו'): חרוס · שחוטמו
שקוע בין שתי העינים שבוקל שתי עיניו כאחת:
שרוע · שאחד מאיברי גדול מחברו עינו אחת
גדולה ועינו אחת קטנה או שוקו אחת ארוכה
מחברתה: (כ) או גבן · שוני"כיולם בלע"ז

(והוא סורמי"לע בל"ז דער לאנגע לויגן צרויכן האלט) שגביני עיניו שערן לרוך ושוכב:
או דק · שים לו בעיניו דוק שקורין טי"לה (טאי"לה או טע"לה בל"ז לייז גוועבן) כמו
הטוטה

באור

שם מומים גמורים: (יט) שבר רגל, רבותינו ז"ל אמרו עוד מומים רבים ברגל, כגון חולי מצוי
ברגל שאר בני אדם, וכן ביד, והכל בכלל שבר שאם השבר מום לעפ"י שאינו מתרפא מאליו
יד ורגל, וכן שאינו כשהוא עצם ידו ושנצם רגלו לעפ"י שאינו יכול (בכורות פרק ו' ח'), כל
שכן לותן המשונים ממנו: (כ) או גבן, תמר רחב"ע ז"ל קרוב מגזרת הרים גבנונים והטו"ן
שרש והוא שם התואר וכן דק הוא כמשמעו להיות דק קצר קומה, ולעפ"י שגם אלו מומין,
כמו שאמרו (פרק ז' ו') הקפח והגמם, אין דבריו נראים במשמעות הכתוב, כי מה ענין גבן
ודק עם תבלול בעיניו, אלא בגוף כלו, ותבלול דק בעין, ויותר יפיק תבלול לעור, לכל
רבותינו שאמרו (שם פ"ג ב') אין לו גביניים אין לו אלא גבן אחד זהו גבן החמור בתורה, והוא מלשון
גביית עיניו, שהן השיער שמעל עיניו ואפילו מסר אחת הרי זה מום, וזהו גבן שהוא בעל גבן
אחד, ועליו אמרה אין לו אלא גבן אחד זהו גבן החמור בתורה וכל שכן אין לו גביניים כלל: או
דק, במשנה שניתו (שם שם) ר' יוסף לומר כל שגביניו שוכבים, ואם פי' גבן שאמרו גביניו
לרוכי' ושוכבי' על עיניו, יהיה דק להפך שגביניו דקים שאין בהם שער כלל, וזה דעת י"ב
וירושלמי שתרגמו לו דגביניו שכבן תפיין עיניו לו לית שער בגביניו, לכל לדעת חכמים שגבן
הוא שאין לו גביניים, יפרשו דק על נקודה שבאמצע של עין, כמו הטוטה כדוק שמים ויתחפש
כאהל לנסות (ישעיה מ' כ"ב), ונת"כ דוק זה הדוק, תלמוד לומר שיהא עיניו מכוין ת"ל או דק, כלומר
דק כדמות נקודה שעולה לבנה באמצע שעין, ומכוין תלמוד לו מהו ועיניו שים בה לוכן כמשך
בה כדמות תולע תלמוד לו מהו עיניו ת"ל או דק [ל"ה, רש"י ז"ל פי' גבן, סורלילייס בלע"ז
(סורסילע, דער לאנגע לויגן בדויכן האלט) שגביני עיניו שערן לרוך ושוכב: או דק, שים לו
בעיניו דוק שקורין טיל"ה, כמו הטוטה כדוק (ישעיה מ') עכ"ל, ומס ניסבי' כ' כדוק כיריעה,
שקורין טיל"ה (טאילה, או טעל"ע, בל"ע לויין גוועבי'), הרי שפי' גבן כשהוא ר' יוסף,
ודק כשהוא החכמים]: או חבלל בעינו, פי' רש"י ז"ל דבר המבלבל את העין, כגון חוט
לבן הנמשך מן הלבן ופוסק בסירוגין, שהוא עושה המיקף את השחור שקורין חרוכ"ל (בל"ח לויגן
שטערן), והחוט הזה פוסק את העגול ונכנס בשחור, ויתרגם תבלול מיל"ה לשון תלמוד, שהוא
דומה לתולעת לחותו החוט, וכן כתרגומו חכמי ישראל במומי הכתוב תלמוד נתק ועיוב, ויפה פי',
לע"פ שבריית"א אמרו על או דק תלמוד נתק עיוב, זה ללמד שם זה חוט לבן בשחור שהוא חוט כמו
נקודה עגולה, ואיני יודע את השחור ליגע בלבן, אלא הסירה שלימה, אבל תבלול הוא
כשחוט הלבן נמשך מליבון שבעין, ופוסק העגול המקיף את השחור וככתם בשחור, וזהו לשון
תבלול שבולל הלבון שבעין עם השחור שבעין, והחוט הזה הוא ג"כ כתולעת משך כמו שאמר
רבינו ז"ל בפי' דברי התרגום,

ודקיק

תרגום אשכנזי

אויגער, דעם ראָז וויסע אים אויגע מיט דעם שוואַרצען פֿערמישט איזט: וועד דיא טראָקנע אָדער פֿייכטע קראָטצע אַן זיך האַט, אָדער דעם דיא האָרן צערדריקט זינד: (כח) וועד פֿאָן דען נאַקאָמען אהרנז אייגען לייבופֿעהלר האַט, זאָלל ניכט הינצוטרעטען, דיא פֿייראָפֿפֿער

אמר כא

אוֹ תִּבֵּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אָשָׁךְ: (כח) כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת־

אשי

רש"י

הַטּוּחַ כְּדוּק (ישעיה מ'): תְּבַלּוּל. דָּבָר הַמְבַלְבֵּל אֶת הָעַיִן כְּגוֹן חוּט לָבָן הַנִּמְשָׁךְ מִן הַלָּבָן וּפוֹסֵק בְּסוֹפוֹ אוֹ חוּט עוֹגֵל הַמְקִיף אֶת הַשְּׁחוֹר שְׁקוֹרִין פְּרוּנ"ל (בל"ז לוינן שטערן) וְהַחוּט הַזֶּה פּוֹסֵק אֶת הָעוֹגֵל וְכֵהָה בַּשְּׁחוֹר וְתַרְגּוּם תְּבַלּוּל טִילִיץ לְשׁוֹן תְּלוּן שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְתוֹלַעַת לוּתוֹ הַחוּט וְכֵן כֵּיוֹצֵא מִכָּאן יִשְׂרָאֵל בְּמוּמֵי הַבְּכוֹר תְּלוּן נְחָם עֵינֵיכֶם: גָּרָב וְיַלֶּפֶת. מִינֵי שְׁחִין הֵם גָּרָב זוֹ הַקָּרוּם שֶׁחִין הֵיכֶם מְכַסִּים וּמַבְחוּן: יַלֶּפֶת. הִיא חֲוָזִית הַמְּגֵרִית וְלָמָּה נִקְרֵאת יַלֶּפֶת שֶׁמַּלְפֶּפֶת וְהוֹלֶכֶת עַד יוֹם הַמִּיתָה וְהוּא לֹא מַבְחוּן וְיֵכֶם מְכַסִּים וּמְקוֹ' וְאֵינוֹ לֹא קוֹרֵת לְגָרָב שֶׁחִין הִלֵּת מַבְחוּן וְיֵכֶם מְכַסִּים שֶׁ"ב' וְגָרָב וְאֵינוֹ כֵּן כְּשֶׁחִין גָּרָב לְכָל חֲרָם קוֹ' לְיַלֶּפֶת גָּרָב וְכְשֶׁחוּט סְיָיךְ לְכָל יַלֶּפֶת קוֹרֵת לְחֲרָם גָּרָב כָּךְ מְפוֹרָשׁ בְּכְתוּבוֹ': מְרוֹ' לְפִי הַתַּרְגּוּם מְרִיס פְּחָדִין שֶׁפְּחָדָיו מְרוֹסְסִין שֶׁהֵיכִים שֶׁלּוֹ כְּתוּתִין פְּחָדִין כְּמוֹ גִידִי פְּחָדִין יְשׁוּרְגוּ (לְהוֹ מ'): (כא) כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם. לְרַבּוֹ' שֶׁאֵר מוּמִין: מוּם בּוֹ. נַעֲשָׂה מוּמוֹ בּוֹ פְּסוּל לוֹ לִפְנֵי עִנְיָן אַחֵר מִלְּהִיוֹ

תרגום אונקלוס

אוֹ חִילְיוֹ בְּעֵינֵיהּ אוֹ גָרְבָּן אוֹ חָזָן אוֹ מְרִיס פְּחָדִין: (כח) כָּל גְּבַר דִּי בֵיהּ כְּסוּתָא מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן כַּהֲנָא לָא יְקָרֵב לְקָרָבָא אֶת קָרְבְּנַיָּא

באור

וְלִשְׁיָה מִשְׁבְּתֵינוּ (בכורות ד"י כ') הִרְי בְּעֵינָיו דִּין תְּבַלּוּל לְעִנְיַן כֹּחַ וְעֵיכָב, וְלִיזוּ תְּבַלּוּל לְבֵן הַפּוֹסֵק בְּסוֹפוֹ וְכֵהָה בַּשְּׁחוֹר, לְדַעְתִּי הַפֵּי' תְּבַלּוּל הַלָּזוּן כֹּחַ הוּא תְּבַלּוּל הַלָּזוּן כֹּחַ, לְפִי שֶׁהִיא נְקוּדָה הַלֵּת כְּדְמוּת הַלָּזוּן כֹּחַ, שֶׁהוּא מְבַלְבֵּל הָרוּחוֹת שֶׁהִיא רוּחַ כְּהוּגָן, וְלָכֵן שֵׁם וְהִיזוּ תְּבַלּוּל, כְּלוֹמַר לְפִי שֶׁהוּא מַה בֵּין דָּק לְתְּבַלּוּל הַחָמוּר בִּכְתוּב בְּפִי עַצְמוֹ, וְהַיְנוּ שֶׁהוּא לְבֵן הַפּוֹסֵק בְּסוֹפוֹ, שֶׁמְּבַלְבֵּל אֶת הָעַיִן, וְהִיזוּ מוֹבֵא הָרְחוֹת, כָּךְ נִרְאֶה בְּעִינַי, לְפִי כְּפִי רַ"מ ז"ל בְּפִי' דָּק, גַּם מַתְיִיב מִדְּבָרָיו מַה שֶׁתָּמַהּ עַל רַ"י ז"ל: אוֹ גָרָב, זוֹ הַחֲרָם, שֶׁחִין יֵכֶם מְכַסִּים וּמַבְחוּן: יַלֶּפֶת, הִיא חֲוָזִית הַמְּגֵרִית, וְלָמָּה נִקְרֵאת יַלֶּפֶת שֶׁמַּלְפֶּפֶת וְהוֹלֶכֶת עַד יוֹם הַמִּיתָה, וְהוּא לֹא מַבְחוּן וְיֵכֶם מְכַסִּים, וּמְקוֹ' לְאַחַר לוֹמַר וְגָרָב לוֹ בְּחֲרָם, קוֹרֵת לְיַלֶּפֶת גָּרָב לְפִי שֶׁמִּיָּךְ לְכָל חֲרָם, וְכְשֶׁמִּיָּךְ גָּרָב לְיַלֶּפֶת הוּא חֲרָם, מִפֵּי' רַ"י ז"ל וְכָךְ מְפוֹרָשׁ בִּבְכוֹרוֹת, וְלֹא גָרָב תָּמִיד טוֹפֵל עַל שֶׁחִין יֵכֶם, הֵן לֹא מַבְחוּן וְיֵכֶם מְכַסִּים, אוֹ יֵכֶם מַחוּן וּמְכַסִּים, לְכָל לֹא מְכַסִּי וּמַבְחוּן מוּם עוֹבֵר הוּא: מְרוֹת אֲשֶׁר, פֵּי' רַ"י ז"ל לְפִי הַתַּרְגּוּם מְרִיס פְּחָדִין, שֶׁפְּחָדָיו מְרוֹסְסִין, שֶׁהֵיכִים שֶׁלּוֹ כְּתוּתִין, פְּחָדוֹ כְּמוֹ גִידִי פְּחָדִין יְשׁוּרְגוּ, וּמְרִיס נִלְמַד מִדְּמִי הוּא מְעָרְךְ, תַּרְגּוּם וּמְעָרְךְ וּמְרִיס, וְהוּא הַקָּרוּב לְפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, כִּי יֵשׁ דְּעוֹת לַחֲרוֹת בְּעִנְיָן זֶה, כְּמוֹ שֶׁפֵּי' רַ"ם ז"ל, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמַצ"ן ז"ל שֶׁזִּכְרוֹן הַמּוּמִין שֶׁבִּכְתוּב הוֹלְכִים עַל הַסֵּדֶר מִתְּחִלַּת לְקַל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב עַל סִפְרִי: (א) כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, כְּבָר לָמַד לִים מִזַּרְעֲךָ לְדוֹרוֹתָם, וּמָה טַעַם לוֹמַר עוֹד מִזֶּרַע לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן, יֵשׁ לְפָרְשׁוֹ עַל כִּי כָּל לִים לֹא תִּצְרַךְ בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב, שֶׁנֶּאֱמַר לְחַסֵּר עַל הַכֹּהֲנִים בְּעֲלֵי מוּמִין מֵעֲשִׂים שֶׁהִתִּיר לוֹר לַעֲשׂוֹת בְּקָרְבָּנוֹת, וְאַתְּ תִּתְמַהּ שֶׁלֹּא הוֹתָרוּ לְכָל לִים לְזָרִים תְּמִימִים, לְכָל לְזָרִים בְּעֲלֵי מוּמִין כָּל שֶׁכֵּן שֶׁיַּחְסֵר עֲלֵיהֶן לְעִנְיָנֵן, לָכֵן חָזַר לוֹמַר כָּל לִים וְכוֹ' מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, לֹא אָמַרְתִּי לְךָ מוּמִין שֶׁלֹּא נִזְרַע מֵאַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא נִזְרַע, וּמָה

שמותר

אמר כא

אִשֵּׁי יְהוָה מֻם בּוֹ אֶת לֶחֶם
אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב: כב לֶחֶם
אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים וּמִן־
הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל: כג אַךְ אֶל־
הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ
לא

תרגום אשכנזי קצה

פֿייאראפּפֿער גאָטטעו דאַר־
צו ברינגען: ער האָט איינען
לייבוּפֿעהלער, מום ניכט הינצו־
טרעטען, דיא אָפּפֿערשפייז
זיינעו גאָטטעו דאַרצוברינגן:
(כב) ער קאָן צוואַהר דיא
אָפּפֿערשפייז זיינעו גאָט־
טעו, זאָוואָהל פֿאָם אַללער־
הייליגוטען: אַלוֹ פֿאָם הייליגן
עסען: (כג) נור זאָלל ער
הינטער דען פֿאָרהאַנג קאָמטען: אוֹנד ניכט צום אַלטאַר

תרגום אונקלוס

קָרְבָּנַיָּא דַיְיָ מוּמָא בֵּיהּ יָת קָרְבַּן
אֱלָהֵיהּ לָא יְקָרֵב לְקָרָבָא: (כב) קָרְבַּן
אֱלָהֵיהּ מֵקָדְשֵׁי קוּדְשַׁיָּא וּמִן־קוּדְשַׁיָּא
יֵיכוֹל: (כג) בְּרַם לְפָרוֹכְתָּא לָא יֵיעוֹל
וְלִמַדְבְּחָא לא

רש"י

שהיו. כל מאכל קרוי לחם: (כב) מקדשי
הקדשים. אלו קדשי הקדשים: ומן הקדשים
יאכל. אלו קדשים קלים ואם נאמרו קדשי
הקדשים למה נאמרו קדשי קלים אם לא נאמרו
הייתי אומר בקדשי הקדשים יאכל בעל מום
ממניו שהותרו לזר שאכל משה בשר המלואים
אבל בחוץ ושוק של קדשים קלים לא יאכל
שלא מניו זר אוכל בהן לכך נאמרו קדשים
הפרכת. להזות שבע הזאות שעל הפרכת:

באור

קלים כך מפורש בזבחים: (כג) אך אל
ואל המזבח. היתכן ובהיכל הוגרעו ליכתב

מותר לזר תמיד מותר לזר בעל מום: כל אשר בו מום, לרבות שאר מומין, מפי רש"י
ז"ל, וכן הוא בת"כ: אשי ה', פרשתו (פרשה ל"ט), ולפי הפשט לכלול הקטרת והלבונה,
כל שהן מתכות גבוה: מום בו, נשוך מומו בו פסול, לא לחם עבר מומו כשר: את לחם
אלהיו, וכן למעלה (פסוק י"ז) לחם אלהיו, כמו כי קדוש הוא לאלהיו (פסוק ו') וכן
מטמא, כי לפי שבעל מום קדושת כהונה עליו, רק שחיטו מקריב, לחם אלהיו, שהוא
קרב לעשות ככהן הנאכר והקדוש לאלהיו, ועל כן נאסר עליו הכל, שלא בעל העבודות אזר
גייב עליו מיתה, בעל מום בטהרה ולוקה, ומה זר פטור עליו וכל שכן מה שמותר לזר,
בעל מום חייב לוקה, לאכל פוסל העבודה: (כב) לחם אלהיו מקדשי הקדשים, אלו קדשי
קדשים: ומן הקדשים יאכל, אלו קדשים קלים, ושעם שנאמרו שחיטתן פיזרן בצפון ובנקבי
והניתו רש"י ז"ל בפרושו, ולפי הפשט אילו נאמר קדשי קדשים הייתי אומר שהתיר לו לאכול
מבשר הקדשות, שלא יבואו לידי טיתר שם השוכלין משטין, לכך נאמר ומן הקדשים יאכל
שהן התרומות, כמו ולא יאכל מן הקדשים (פרשה כ"ב ו'), וכל זר לא יאכל קדש (שם שם
ז'), ללמדך שחולק בתרומה ובקדשי קדשים ככל אחיו הכהנים, ומותר ליתן התרומה
לאוכלים לכהן בעל מום, אחיו ומן הקדשים יאכל, שתהא פרנסתו ואחיו מן הקדשים, כמו
שאחר יאכל מן הקדשים כי נאמרו הוא (שם שם ז'), וכת"כ שבו יאכל, לפי שמחלוקת: (כג) אך
אל הפרכת לא יבא, פי' רש"י ז"ל להזות שבע הזאות שעל הפרוכת, ואל המזבח לא יגש,
מזבח החיצון, ובהיכל הוגרעו להכתב כאפורש בת"כ, והוא תמה בעיני שם כבר משטותו
בכל העבודות כמו שפרשתי (פסוק י"ז) לחזור חוזר וזכירו מן ההזאות שעל הפרכת,
שהן עבודות פנימיות, וכן אלא יגש אל מזבח העולה לעבוד עליו, שם לא שהוזר להזכיר לפחות

תרגום אשכנזי

אמר כא

דיינטרעטען, דען ער האָט
איינען לייכטפֿערטיגען אין
זאַלל מיינע הייליגטהימער
ניכט ענטווייהען, דען איך
דער עווינע האַבע

לֹא יִגַּשׁ כִּי־מָום בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל
אֶת־מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה
מקדשם

רש"י

תרגום אונקלוס

ומטורם בת"כ: ולא יחלל את מקדשי. אתם
ענד

לָא יִקְרַב אֲרֵי טוּפָא בֵּיהּ וְלָא יְחַלֵּל
יַת מַקְדְּשַׁי אֲרֵי אֲנָא יְיָ
מקדשהון

באור

מליו ולא יחלל את מקדשי, אתם עבד חלל ועבודתו פסולה, ויותר נראה כפשוטו, שאזהיר
גם על בעיה ריקנית שלא יבוא לכל הפרכת להתקוות עם, ושלא יגש אל המזבח היכין לעמוד
על המזבח, לעפ"י שהיו שנד, ולולי שאין כוונתו להאריך היה לפשר לפרש על דרך זו הנזכרים
הכהוים בת"כ שרמז עליה רש"י ז"ל, ופרושו בשעת רמב"ם ז"ל אחמר (ביאת מקדש פ"ו מ"ו)
שכהן נעלי מום לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים שנאמר לכך לכל הפרכת לא יבא ואל המזבח
לא יגש, ואם עבר ונכנם לוקה לעפ"י שלא עבד, ואם רמב"ן ז"ל חולק עליו ודעתו נפי' הכתוב
כדעת רש"י ז"ל, ואמר כי מה שהיו בני החולם ולמזבח מקודש ממנו שאין נעלי מומין
ופרועי ראש נכנסין לשם (כלים פ"ח ט') זהו מלא מעלות דרבנן, כבר אמרנו (פרשה י' ט')
שבענין שאמר מן המזבח ולפנים יש לחלוק עליו, שבעזרה מותר לילך מדין תורה לפילו ב
החולם ולמזבח, ועל זה היו הגיגו גם הרמב"ד ז"ל, אבל בעיקר הדבר פשט הכתוב מוסיף
שהזהירו מנוח אל הפרכת בהיכל, ואל המזבח לא יגש, על המזבח לא יעלה, אפי' היו עובד
וכן אחמר בזרי' ואתה וכניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם
וגו' והזר הקרב יומת (במדבר י"ח ז'), זכר המזבח ולמבית לפרוכת כמו כהן, ולעפ"י שאין
קייב מיתה אלא על עבודה תמה, כמו שלמדו בגמרא מן עבודת מתנה אתן את כהונתכם, אמר
לו לעלות על המזבח, אפילו לעשות מה שאתר לו, ולכן אמרו (זבחים דף ס"ה ע"ח) אחר ל
עקיבת וכי תעלה על דעתך זר קרב לגבי מזבח, וכן כהן בעלי מומין, ושמא תאמר בעל
מומין שכשולין לעבודה, תיך יכנסו להיכל והרי הן בכלל ואל יבוא בכל עת אל הקדש, הורה
לאסור עליהן אפילו למתנה כגון לעשות רקיעות, שאם יש כהנים תמימין לעשותן, אמרו
בעלי מומין ליכנס אם משום לך אל הפרכת ונו', ובגרייתא דת"כ שני יכול לא יכנס לעשות
רקיעות ת"ל לך, נראה ברור שהוזהרו בעלי מומין ליכנס מבית לפרכת מדין תורה אפי' כשהוא
עובד, שאם בעבור ואל יבוא בכל עת נגעו בו כמו שאנו רמב"ן ז"ל, גם על כהנים תמימים
יאמרו כן, ויותר יקשה שחלקו (ערובין דף ק"ה ע"ח) טמאין ובעלי מומין מי נכנס לעשות
רקיעות, ואם בעלי מומין אסורין בגד מחעלות דרבנן, ת"כ לעשות מנוה שהיו עובר מצוה
ואל יבוא, לך יעלה על הדעת שיכנסו טמאין שאזהרין על הכניסה, לין זה שלא שנעל מצוה
לאסור ליכנס להיכל ולמזבח כפשט הכתוב וכדברי רמב"ם ז"ל: כי מום בו, כמו שאמר למעלה
(פ' י"ח) לענין העבודה, אמר כאן לענין הכניסה: ולא יחלל את מקדשי, הבי"ן נפת"ן
ולא מנאתי כדוגמתו, שכל האחרים הבי"ן נמיר"ק לשון יחיד, כמו למען טהר את מקדשם
(פרשה כ' ג'), ולדעתי גם זה מוכיח שאזהר על העבודה, ועל הכניסה למקומות
המקדשים, וכלל אתיהן במלת מקדשי, הקדנות שהן קדשי ה', מחלל אותן בעבודתו
ומקדש מחלל בכניסתו למקומותיו הקדושים, ועבין אחד מקדש שהוא בו מכהג חולן, כ
אלו יחלל את מקדש אלהיו (שם כ"ח כ"ג), להיות במקדשי לחללו (יחזקאל מ"ד ז'), הבי מקדש
את מקדשי (שם כ"ד כ"א), זה יתכן בנכנם למקום המקודש שלא כדת, ואילו אין בכל הפרשה
אזהרה רק על העבודה, מהו מקדשי בת"כ, שבשום מקום לא נאמר מקדש ומקדשים על

הקדנות

אמר פא כב

מְקַדְּשָׁם: כי וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־
אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: פ
כב ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ט דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־
בָּנָיו וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר
הם

תרגום אשכנזי קצו

האַבע וויא געהיילינט:
(כד) משה טרוג דיזען דעם
אהרן, זיינען זאהנען: אונד
אַללען קינדער ישראלס פאר:
כב (ח) דער עווינע שפראך
פערנער צו משה,
וויא פאלגט: (ט) זאגע אהרן
אונד זיינען זאהנען, דאס זיא
זיך צוווילען דער היילינטימר
דער קינדער ישראלס ענט-
האלטען (דאמיט זיא מיינען
היילינגען נאמען ניכט ענט-
וויהען): וועלכע זיא נעמליך
מיר

תרגום אונקלוס

מְקַדְּשֵׁהוֹן: (מ) וּמַלֵּיל מֹשֶׁה עִם
אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כב (ם) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
מַלֵּיל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי
דְּיִפְרְשׁוּן מִקּוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא
יְחַלְּלוּן יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי דִי אנון

רש"י

עבד עבודתו מחוללת ליפסל: (כד) וידבר
משה. המצוה הזאת: אל אהרן וגו' ואל כל
בני ישראל. להזהיר בית דין על הכהנים:
כב (ב) וינזרו. יזהרו תלת פרישת
וכן הוא אומר ויכזרו מלכי
(יחזקאל י"ז) כזורו אחור (ישעיה ח') יפרישו
מן הקדשים בימי טומאתן: וימנעו מקדשי בני
ישראל אשר הם מקדישים לי ולא יחללו את שם
קדשי. שלא המקדש ודשהו, אשר הם
מקדישים

באור

הקרבנות, אלא קדשי קדשים, אבל כולל גם המקדש בעבור הכהנים, ולפי שכולל גם הקרבנות,
אמר למעלה מזה בת"כ ומניין אתה עבד עבודתו פסולה ת"ל ולא יחללו את מקדשי: כי אני ה'
מקדשם, אלמא מקדשים רבים, ומוסב על מקדשי, מהי מקדש את הקרבנות, ואני מקדש את
המקדש, ומי שהוא בתחת מהן מכהן חולין, מחלל את מקדשתי לכן ה' הקדוש, ומה תלמי
מקדש הוא קדוש בתחת: (כד) וידבר משה אל אהרן וגו', לתנוק שמוסב על שתי פרשיות
שלמעלה, כי בראשונה לא נזכר לאהרן וישראל, ובשניה לא נזכרו בניו ובני ישראל, ושוב
בראשונה לא נזכר לשון דבור, שיפרש להם הדברים בחר היטב, לכן אתה בפסוק זה אחת
נזכרו דבור, ונזכרו בו אהרן ובניו וכל ישראל ליתן את החמור בזה לזה, ורש"י ז"ל פי' אל בני
ישראל, להזהיר בית דין על הכהנים, וכן הוא בת"כ:
כב (ב) וינזרו, שרשו נזר לשון רחוק ופרישה, כמו והזרתם את בני ישראל (פרשה ט"ו
ל"ח), כזורו אחור (ישעיה ח' ד'), וכאן הנפעל, שיזהרו על הקדשים כהוגן, ועל
ידי כן יפרשו מהן בטומאתן ולא יגשו בהן לטמאם, כי הפסוק הראשון כולל, יכוה על הכזירים
מן הקדשים, שלשון שוכב כרת חלה על האוכל קדש בטומאת הגוף, מ"מ חלול גדול
הוא לטמא בשר תודת ושאר קדשים להוציאו לשרפה, ועוד כולל גם העבודה, שלא יעשו כהן
במקדש בטומאה, וכמ"ש בסמוך: ולא יחללו את שם קדשי, שכל הטהור מבני חול כדברי
קדושים, מחלל שם השם, כי לפי שהשם קדש יהוה תקי קדש, לכן הטהור בשם נקרא קדש,
ומזה כי השם קדש, והמחלל אותם הרי הוא מחלל שם קדשו ית': אשר הם מקדשים לי,
פי' רש"י ז"ל אשר הם מקדישים לי ולא יחללו את שם קדשי פרש המקדש ודשהו, ובת"כ דרשו
אשר

תרגום אשכנזי

מיר הייליגען, איך, רער
עוויגע! (ג) זאָגע איהנען, אין
צוקונפטיגען צייטען ווער פּאָן
אייערן נאכקאָמען רען
הייליגטהומערן, וועלכע דיא
קינדער ישראל'ס מיר הייליגן,
זיך נאָרעט, (אונד דאָפּאָן
איסט נעמליך), זאָ לאָנגע
איינע אונרייניגקייט אָן איהם
איוט: דיאוועלבע

אמר כב

הֵם מְקַדְּשִׁים לִי אֲנִי יְהוָה׃
ג אֱמֹר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־
אִישׁ ׀ אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־זַרְעֲכֶם
אֶל־הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו
ונכרתה

רש"י

מקדישים לי. לרבות קדשי כהנים עמהן:
(ג) כל איש אשר יקרב. יכול קריבה זו חלה
מכילה וכן מניטו שכשמכ' לחורת מכילת
קדשים נטומאה בלשון נגיעה בכל קדש לא
תגע לחורה לאוכל ולמדוה רבותיט מגזירה
שוה (ס"א מהיקש) וא"א לומר שחייב על
הנגיעה שהרי נאמר כרת על האכילה נמו את

תרגום אונקלוס

אִנּוּן יְקַדִּישׁוּן קֻדְשַׁי אֲנָא יְיָ׃ (ג) אֱמַר
לְהוֹן לְדָרֵיכוֹן כָּל גְּבַר דִּי יִקְרַב מִכָּל
בְּנֵיכוֹן לְקוּדְשַׁיָּא דִּי יְקַדְּשׁוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ וּסְאוֹבְתֵיהּ עֲלוֹהִי
וישתצי

באור

אשר הם מקדישים לי, לרבות קדשי כהנים עמהן, ולפי הפשט יתכן נשיני, לפי שמוזהר
על לוכל בשר ק"ק וקדשים קלים ותרומה בטומאת הגוף, והרי הן חלק הכהנים וחלק הנעלי,
וקורא לותן קדשים וחלל הפא, לפי שעשם חשר הפ מקדישי לי, כי המפרים בהמה לחטא
לחפא לו נשלמים יקדיש כלה לה', לכן לפעמים יש נהן חלק כהנים, ונשלמים חלק לבעלים,
הכל קרא מתחלת ההפרשה: אני ה', דשו לת שם מי לתפ מחללים: (ג) אשר איהם,
כל החומר נענין: לדרתיכם, הן נדור זה הן נחורות הנחים: אשר יקרב, יתן קריבה
זו אל תכילה, שהרי עכ כרת, ולא יתכן זה על הנגיעה, כי נפסוק הסמוך לומר נקדשים
לא יאכל (פרשה כ"ב ד'), וכן נפרשת נו לת לחרן נלומרו את כריתות זו נכל זו על האכילה,
ואם על הנגיע' חייב, לא הוצרך לחייבו על האכילה, נכל לפי שאמר תכלה ויכולו מקדשי נני
ישראל, שהיה ההרחקה תכילה מנעת נם, כי חמור לטמא קדשים נידים, והטומאים שער
נל"ת, לומר עתה חשר יקרב, שהיה ההכך מן הגזירה, ואת"כ פירש שהקובה החמורה
עניכה מיקרב לאכול מהם, ורמב"ן ז"ל לומר (ביאת מקדש פ"ד ה') טמא שעבד במקדש חלב
עבודתו וחייב מיתה בידי שמים על עבודתו לעפ"י שלא שהה שם שכשמר ויכולו מקדשי ב"י ולא
יחללו לת שם קדשי ה"ו לזהירה לעובד בטומאה, ולהלן הוא לומר ומתו בו כי יחללוהו, שם
מילול החמור שם חייב מיתה ב"ד לף כאן מיתה ב"ד, וא"כ הכתובים כולנים שכיהן טמא שעבד,
וטמא שאכל קדש, ואף ויכולו מלאכול תרומתן כזרים, וכן הפסוק הנזי
כל לוא חשר יקרב, נמשמעו קריבה למזנח לעבודה, נם קריבה לאכילת קדשים, ועל אכילת
קדשים אמר ונכרתה: אשר יקדישו בני ישראל להי', אם נם על העבודה מדבר, יאמר
שהקדשים כמו עולה ושלמים ושאת ואשם ומנחה שיקדישו ב"י להקריבם לה' במקדשו, לא
יקרב הכהן הטמא לעבוד נם העבודה, ואם עבד חייב מיתה ב"ד, ואת"כ מדבר על האוכל
תרומה בטומאת הגוף, וכמו שאפרש: וטמאתו עליו, הטומאות שאפרש בפסוק, ואם על
העבודה אין לטעות, ואם על האכילה אין לפרש שמדבר בטומאת נשר, כי אם על לוא שנאמר
הכתוב, ועוד אם אם על הקדשים, היה לו לומר וטומאתם לשון רבים, ועוד וטומאתו עליו
משמע שעדיין טומאתו עליו, וכשיעטול ישהר, ואין זה נכשר שאין הטומאה יוכלת ממנו,

תלמוד

אמר כב

וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלְּפָנַי
אֲנִי יְהוָה: ד אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע
אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים
לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ
בְּכָל־טְמֵא־נָפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־
תצא

תרגום אשכנזי קצו

דיאזועלבע פערזאָן: זאָלל פֿאָר
מיינען אויגען אויסגעראָטטעט
ווערדען: איך, דער עוויגע!
(ד) וועלכער מאָן פֿאָן דען
נאַכקאָממען אהרן'ס דען
אויסזאַטץ אָדער זאָמענפֿלוס
האָט, זאָלל פֿאָן דען הייליגען
טהימערן ניכטס עסען, ביז ער
ריין ווירד: ווער עטוואָס בע־
ריהרט, דאָס אַן אַינער לייכ
אוניריין געוואָרדען, אָדער ווען
דער

תרגום אונקלוס

וְיִשְׁתֵּצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מִן קֳדָמַי אֲנָא
יְיָ: (ד) גְּבַר גְּבַר מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן וְהוּא
סָגִיר אוֹ דַאֲיב בְּקוּדְשַׁיָּא לָא יֵיכוֹל
עַד דִּי יִדְכֵּי וְדִיקָרֵב כָּל מְסָא נַפְשָׁא
אוֹ גְּבַר דִּי
תפוק

רש"י

להרן אחי כריתות זו תלוי זו וחס על הנגיעה
חייב לה הוצרך לחייבו על האכילה וכן תדע
בתורת כהנים וכי יש נוגע חייב לוס כן מה ת"ל
יקרב משיכשר ליקרב אתן חייבין עליו משוס
טומאה תלה לוס כן קרבו מתיריו וחס תאמר
אפילו כריתות בטומאת בהנים למה כאן נדרשו
במסכת שבועות תלה לכלל ותלה לפרט וכו':
וטומאתו עליו. וטומאת האדם עליו יכול
בגגר הכתוב מדבר וטומאתו של בשר עליו ובטהור שאכל את הטמא הכתוב מדבר ע"כ
ממעטי לתה למד מי שטומאתו טורדת ממנו הכתוב מדבר תהו האדם שיש לו טהרה
בטבילה

באור

ומלשה הטעמים שנויים בת"כ, ועוד למדו כן בג"ש משומאתו שנאמר בפרשת פרה לחדומה
שמדבר משומאת הגוף: מלפני, ממקום המקדש מעון לשאר הנפשות, כמו ויכח קין מלפני ה'
(בראשית ד' ט"ז), שנוסע מן העזרה שהרי שם השכינה, וכפי' לס' בראשית בחרטומו, וכן
מלפני ה' הוא טורח (יונה ח' י'), שיכח מח"י הר המקדש: אני ה', שנידי לעשות כן: (ד) איש
איש מזרע אהרן, הכהן, למעלה (פרשה כ"ח י"ו) פרשנו בשם רמב"ן ז"ל למה לא נזכר
להרן עצמו בפרשת מומין, וכן כאן לומר הרב ז"ל שהכל דבר אל אהרן ואל בניו כי יתכן
שיארע גם להרן טומאת מגע בשת לו בשרן, אבל כאשר זכר נרעת וזיבה, חזר ואמר איש
איש מזרע להרן, כי לא יארע זאת בגופו, כי מלאך ה' נבאות הוא: והוא צרוע או זב, בין
מצרוע מוסגר בין מוחלט, בין זב בעל ריאיה לחת, בין בעל שלש ראיות, בקדשים לא יאכל
עד אשר יטהר, כדין טהרה האמור בכל אחד מהן, כך היה נראה לפי פשוטו, ולוס כן נכלל
זה אשם מעון הנאת כפרה, לא יאכל בשום קדש עד שיביא קרבנו, אבל רבותינו קבלו שאכי'
לותן שהן מחוסרי כפרה, כשטובלים לוכלין במעשר, הערב שמש לוכלין בתרומה, הניח'
כפרתן לוכלין בקדשים, ומשכוהו לשלשה כתנים, לחד ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ
בשרו במים (פסוק ו'), הא לוס רחץ ואכל, זהו למעשר, "והשני ובא השמש וטהר ואחר יאכל
מן הקדשים (פסוק ז'), וזהו לתרומה, והשלישי ניולדת שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה
(פרשה י"ב ח'), למדנו שאינה טהורה עד אחר הנאת קרבן, הוא לקדשים, ולמדו שהפרש'
לוחת מדברת בתרומה, ועד אחר יטהר כמו ובא השמש וטהר, שאינו לי בטבילה לתרומה אלא
בהערב שמש, ונם בשר הכתוב יתכן בפי קבלתם ז"ל בשעל כן זכר תחלת נרוע וזב, שם נהן
הגריכין לקרבן, ולמר עליהן בקדשים לא יאכל, כולל קדשי מזבח ותרומה ומעשר, כל לוחד
בפי דרכו מעשר בטבילה ותרומה בהערב שמש, וקדשים בהנאת כפרה, על כן כתב עד אחר

ישמא

דער זאמען אבגעגאנגן איוט :
(ה) אדער ווער איין קריכענ׳
דעו טהיר בריהרט, דאו איהן
אונריין מאכען קאן : אדער
איינען מענשען, דער איהן
אויף אירגענד איינע ארט
אונריין מאכען קאן : (ו) דיא
פערזאן, וועלכע איינע זאלכע
אונריינקייט בעריהרט,
זאלל ביז אבענד אונריין :
אונד ניכט עהער פאן דען
הייל׳ינטהימערן גענישען ,

תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע׃ ה אוֹ
אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־שֶׁרֶץ אֲשֶׁר
יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־
לוֹ לְכֹל טֻמְאָתוֹ׃ ו נֶפֶשׁ אֲשֶׁר
תִּגַּע־בּוֹ וְטָמְאָה עַד־הָעֶרֶב וְלֹא
יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ
בשרו
ביז

רש״י

נטילה : וכרתה וגו׳ . יכול מלד זה לנד זה יכרת ממקומו ויתיצב במקום אחר תלמוד לומר לכני ה׳ בכל מקום לכני : (ד) בכל טמא נפש . נמי שכטמת במת : (ה) בכל שרץ אשר יטמא לו . כשיעור הלקוי לטמא בכעדשה לו נחל׳ . במת : אשר יטמא לו . כשישרו לטמ׳ וחזו כוית : לכל טומאתו . לרבות טנע בזב ומבה נדה ויולדת : (ו) נפש

תרגום אונקלוס

מַנֵּיהּ שִׁכְבַת זַרְעָא : (ה) אוֹ גְבַר דִּי יִקְרַב מִכָּל רִיחֲשָׁא דִּי יִסְתָּאַב לֵיהּ אוֹ בֶאֱנָשָׁא דִּי יִסְתָּאַב לֵיהּ לְכֹל סְאוּבָתֵיהּ : (ו) אֱנָשׁ דִּי יְקָרֵב בֵּיהּ וְיֶהֵי מְסָאַב עַד רְמָשָׁא וְלָא יֵיכוֹל מִן קוּדְשַׁיָּא אֶלָּהֵן אַסְחֵי בְּשׁוּרֵיהּ

באור

יוהר הכולל טנילה והערב שמש וקרבן לכל לחד כדין טהרה הצריכה לו, לח״כ זכר השומלת שלינן בהנלחת קרבן, והבדילנן טנילה להערב שמש וכמו שיתבלר בעו״ה : בכל טמא נפש, שכנע נמי שכטמת במת : הנא ממנו שכבת זרע, שטמת טומלת ערב כמפורש למעלה (פרשה ט״ו ט״ז), וכן הטנע בשכבת זרע, כמו שלמר בת״כ, ולכן סמכן שמתיהן בגישת : (ה) בכל שרץ אשר יטמא לו, שהן שנה שרלים המטמלים באותם, המפורשים בפרשת ויהי ביום השמיני, לכל רבותיו דרשוהו על השעורין, שחס כנע בכוית מן המת לו מן הגבלה וכעדשה מן השרץ, שהן שעוריהן לטומלה, לפור בלכילת קדשים : או באדם אשר יטמא לו, לפי הפשט שכנע בזב לו במטרע נדה וכנה, שהרי כל המטיינן הן בעלי טומלת ערב, וזהו לחר יטמל לו, כלומר שכנע בלחד טמל , כיל בכל שרץ לחר יטמל לו, כי על המת מן לחר יטמל לו, שכל מת מטמל, והטנע במת שטמל שבעה וצריך הזלה שלישי ושביעי, מן נוסף שזכירתו הכתוב, כי מפורש בפרשת חקת לענין בילת מקדש שזה עם לכילת קדשים, ולם הזכירו היה נריך להזכיר טומלת ערבה והזלה, כי לין יכול לחליו נפש לחר תנע בו וטמלה עד הערב, לכל בת״כ דרשו לחד מהם זה המת, לכל טומלתו לרבות זבין וזבות נדה ויולדות, ומין ספק שמלת לחד מהם כולל גם המת, והדין למת : לכל טמאתו, לכל מיני טומלה שלחד מטמל כגון זב ומטרע ונושל נדה, כשנגע בלחד מבעלי הטומלות הללו דיו כמפורש בענין : (ו) נפש, פתח בזיים, ולח״כ למר נפש כי תנע בו וטמלה עד הערב, וסוף לומר ולח יכול, תילי שהלל בזיים לפי שכולל קדשי מזבח שלינן לוכרי כהונה, מכאן שידבר על המעבר והתרומה חוזר לומר נפש, ולפי שמלת נפש כולל גם הקטנים, חוזר לומר ולח יכול שנג על מלת לזיב : הנע בו, לחד מן הטמלים הללו, לפי רש״י ז״ל ולח יאכל מן הקדשים, למעלה למר בקדשים לח יכול, לפי שבללנו הכל כמו שלמרנו, וכלן שמדבר על המעבר למר מן הקדשים : כי אם רחץ בשרו במים, לפי הפשט יתמר תענ״

אמר כב

בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם: ז וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ
וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקָּדָשִׁים
כִּי לַחְמוֹ הוּא: ח נְבֵלָה וּטְרֵפָה
לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ אֲנִי
יהוה

תרגום אשכנזי קצה

ביז זיא זיך פֿאר־הער גע־
באדעט האט: (ז) ווען דען
דיא זאננע אונטערגעגאנגען
איזט, זאל ער ריין זיין:
אונד נאכהער ווידער פֿאן דען
הייליגטימערן עסען דירפֿען,
דען דיזעז איזט זיינע שפייזע:
(ח) אומגעפֿאלענעז אונד
צערריסענעז זאלל ער ניכט עסען אונד דאדורך אונריין ווערדען: איך, דער

תרגום אונקלוס

בִּשְׂרֵיהּ בְּמַיָּא: (ו) וּבְמֵעַל שִׁמְשָׁא
וְדֵכֵי וּכְתַר כֵּן יֵיכוֹל מִן קוּדְשַׁיָּא אֲרֵי
לַחְמֵיהּ הוּא: (ח) נְבֵלָא וּתְבִירָא לָא
יֵיכוֹל לְאִסְתָּאָבָא בָּהּ אֲנָא יי

רש"י

(ו) נפש תשר תגע בו • בלחד מן הטמאים
הללו: (ז) ואחר יאכל מן הקדשי. כדרך שיכתו
בתורה שמותר לאכלה בטהרה שם: מן
הקדשים • ולא כל הקדשים: (ח) נבלה
וטרפה לא יאכל לטמאה בה • לענין הטומאה
הזהיר כאן שאם אכל נבלת עוף טהור אחד
לה עומאת מגע ומשא אבל לא עומאת אכילה

באור

משהה עד הערב, אם לא רחץ בשרו במים אינו טהור, אבל אם כן מה טעם לומר וטמאה עד
הערב, לא יאמר אלא ירחץ בשרו במים ובא השמש וטהר, אבל כפי קבלת רבותינו יפה פשוטו
של מקרא, תחלה לומר וטמאה עד הערב, שאפילו טובל מבעוד יום, אינו טהור עד הערב,
ואסור ליכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים, ואח"כ לומר ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ
בשרו במים, אבל אם טבל לפני מבעוד יום מותר באכילת מקצת קדשים וזהו המעשר, ולכן
הפסיק, וחזר בפסוק הסמוך ולומר ובא השמש וכו' לענין תרומה כמו שיתבאר: (ז) ובא
השמש וטהר, לא לומר כי אם רחץ בשרו במים ובא השמש וטהר אלא הפסיק, והחל בכתוב
לומר ובא השמש וטהר ולאחר יאכל וגו' לפי שהכתוב הזה מדבר בתרומה שבריכה הערב שמש:
ובא השמש, יש שקיעת החמה עצמה, ועדיין אורה על החופק כמו שעה ורביעית שעה,
אבל ובא השמש הכתוב כאן על בינת הלוד, שהוא בינת הכוכבים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל
(נדרים דף ס' ע"ב) משתי דקתי ובא השמש בינת לודו (כלומר שבא גם לוד השמש שהוא בינת
הכוכבים), ומאי וטהר יומא (כלומר שנסתלק לוד היום מכל וכל), דלמא בינת שמש
הוא (כלומר שקיעת החמה עצמה), ומאי וטהר טהר נברח, ותרצו ח"כ ליתא קרא וטהר,
אה דרך הסמכתא כי לפי הפשט גם אם ובא השמש על סוד הלוד אלא על הלוח, וכן
אמר רבא"ע ז"ל וטהר סג על הטמא, כמו וכפר עליה הכהן וטהרה, כי אין בפסוק
זכר יום, רק קו"ל העתיקו, שאפילו שיבא השמש לא יאכל עד סוד הלוד, ומזה הפסוק
לסמכתא, על כן אמרו טהר יומא: כי לחמו הוא, לפי פשוטו יאמר לפע"י שהיה טמא,
ולא היה ראוי לעבוד במקדש, מותר לאכול גם מן הקדשים שהוקדמו בימי טומאתו, כי לחמו
הוא, שנתתי לותם לאכילת הכהנים בין מותרין לעבודה בין לאסורין, וכמו שהיתרו למעלה
לבעלי מומין (פרשה ך"ת ך"נ), ורבותינו נת"כ דרשו עליו: (ח) נבלה וטרפה, פי' רש"י ז"ל
לענין טומאה הזכיר כאן, שאם אכל נבלת עוף טהור אחד לה טומאת מגע ומשא אבל לא טומאת
אכילה בניגוד הבליעה לאסור לאכול בקדשים, וכן הוא בת"כ, שהרי לא זכר הכתוב רק טומאת
היולאות מגופו, או טומאת מגע, לכן הוצרך להזכיר עוד טומאת אכילה, שאינה אלא בנבלת
עוף טהור, וזכר טרפה לדעת זה ללמד אחד מאי טומאת בית הבליעה אבל מאי אית בגויה טרפה יבא
בנבלת עוף טמא אחד באינו טרפה, ורשב"ם ז"ל פי' נבלה וטרפה לא יאכל לפע"י שאינה השף

הוקרה

יְהוָה: ט וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי
וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בּוֹ
כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם:
י וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשָׁב
כהן

דער עוויגע! (ט) זיא זאלען
דאָו וואהל בעאכאטטען,
וואו איך איהנען אויפטראגע,
דאמיט זיא זיך קיינע שולד
אויפלאדען אונד דאראן
שטערבען, וען זיא זאלטען
ענטווייהן: איך, דער עוויגע,
הייליגע זיא! (י) קיין גענמיינר
זאלל עטוואו הייליגען עסען: דער הויזבעדינטע
איינעו

רש"י

בנית הכליעה וחסור לאכול בקדשים ובריך
לומר וטרפה מי שים במיכו טרפה יבא בגלת
עוף טמא שהין במיכו טרפה: (ט) ושמרו את
משמרתי. מלאכול תרומה בטומאת הגוף:
ומתי בו. למדנו שהיא מיתה בידי שמים:
(י) לא יאכל קדש. בתרומה הכתוב מדבר
שכל

תרגום אונקלוס

יג: (ט) וְיִטְרוּן יָת מַטְרַת מֵימְרִי וְלָא
יְקַבְלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא וְיִמוֹתוּן בֵּיהּ
אֲרֵי יְחַלְּנֵיהּ אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁיהוֹן:
(י) וְכָל חַלּוֹנִי לָא יֵיכוֹל קוּדְשָׁא
תּוֹתָבָא דְּכָהֲנָא

באור

הותרה להם טרומה לגבלה, ומ"ה בגמרא ומוכר טרפה ללעת זה, לפי שרומה לגבלה, ואחרכה כמו מליקת העוף, ולפי הפשט אפשר לפרש לפי שאמר ואחר יאכל מן הקדשים מי לאמר הוא, הזהיר שלא יאכלו גבלה וטרפה מן הקדשים, אלא מתגבלה בהמת קדש בחייה, או שנודע שנטרפה, לפיכך נודע אחר זריקת דמים, מסורין לאכול הבשר אחיכו לאמש, אלא תאמר לא הזהיר על גבלה וטרפה שלא באולין, לאכל במוקדשין מותר לאכילה, גם אינן מטמאין במגע ובמשא, שהרי התיר למלוק עוף במוקדשין, לכן אמר לא יאכלו לטמאה בה, תזהרם על האכילה, ואם לאכל בטומאת וחסור באכילת קדשים: (ט) ושמרו את משמרתי, הכהנים ישמרו את משמרתי, דברים שבינתים שמרו בטהרה, שהיא התרומה והקדשים, שלא יאכלו בשר הזהיר כרת על אכילתן בפרשת בו ביום את אהרן, ובפרשה זו מדבר על התרומה שלא יאכלוה בטומאת הגוף, וכן כי' רש"י ז"ל ושמרו את משמרתי, מלאכול תרומה בטומאת הגוף: ולא ישאו עליו חטא, לא ישאו על הקדש חטא, כמו וכפר חטאו (פרשה ד' ט"ו), כלומר שישימו לב לדקדק על עצמן בעניני הטומאות, ויזהרו מלד מגעת ל הקדש, וחזו לבון ושמרו שהיא המיתה בלב, ושהי הזהירות הצריכה בקדשים, ואם מקלות רצה יבואו בטומאתן ויאכלו קדש ישאו עליו חטא, כמו שהאל ויגזרו מקדשי בני ישראל, וכן כולל המקדש, שלא יקדשו אל הקדשים לעבוד עבודה בטומאה, כמ"ש למעלה (פסוק ג'): ומתו בו כי יחללהו, אם יחללו קדש בודון, הן לאכלו בטומאת הגוף, או לעבוד עבודה בטומאה, יתחייבו מיתה בשמים, ומלת אחול בחרטו (שם), ושמרו הנותיהו כי יחללוהו, פרש לטהור שאכל את הטמא, כלומר שהיו במיתה, שהיה חייב שלא בחללו את הקדש, ואין זה שלא אם הקדש טהור, והוא לוכל חותו בטומאת הגוף: כי אני ה' מקדשם, הקרבנות הקרבין לפני קדשתים, ושמא מחלל לותם בעבודתו, וכן קדשתי לותן זהן לאכילה, ושמא האוכל לותם מחלל לותם: (י) וכל זר, שהיה מזרע אהרן: לא יאכל קדש, בתרומה הכתוב מדבר, שכל הענין הנר בה, מפי' רש"י ז"ל, ולא תוכל לפרש שמלת קודש כולל כל הקדשים, שאם כן בכללן גם קדשי קלים ומעשר שנקרא קדש, וכן מותרין לור: תושב כהן ושכיר, לפי הפשט תושב כמו גר תושב שהיו עברי, ותושב כהן גוי שיושב בביתו של כהן ושומך על שלחנו, וכן שכיר שנשכר

לחרוש

אמר כב

כֹּהֵן וְשָׁכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ׃
(יא) וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ
הוא

תרגום אשכנזי קצט

איינעז פריזטערז, אונד דער
לאהנדינער זאלל ניכטז
הייליגען עסען׃ (יא) ווען
אבער אײן פריזטער איינע
זאָ

תרגום אונקלוס

דְכָהֲנָא וְאַגִּירָא לָא יֵיכוּל קוּדְשָׁא׃
(יא) וְכָהֲנָא אֲרֵי יְקַנֵּי נְפַשׁ קִנְיַן כַּסְפֵּהּ
הוא

רש"י

שכל הענין דבר זה: תוסב כהן ושכיר. תוסבו על כהן ושכירו לפיכך תוסב זה נקוד פתח לפי שהוא דבוק ותיבה, תוסב זה נרגע שהוא קטוי לו עד היובל ותיבה שכיר זה קטוי קנין שנים שיוכל בשר הקדשים ממנו בק"ו, לא אתיא תוסב ושכיר שלא נרגע ויובל בו', ורמינהי שבבריית׳ תניא תוסב ושכיר מק"ו מתוסב, והשיבו תיובתא לימא תוסב לבד הייתי אומר זה קטוי קנין שנים, ושוב שאתה יכול לפילו קנה ע"ע יאכל בתרומה ת"ל קנין כספו וכו', ולא כוכל לומר כן אם מצאת תוסב ושכיר ע"ע היוצא בשן או ביובל, ומעתה תניין דברי רמב"ם ז"ל שכתב (הלכות תרומות פ"ו ה') הוה אסור לאכול תרומה שנאמר וכל זר לא יאכל קדש, אפילו הי' תוסב כהן או שכירו שנאת' תוסב כהן ושכיר לא יאכל בו, תוסב זה שכיר עולם, שכיר זה שנים, ועבד עברי הרי הוא כתוסב ושכיר, והרכה נתקשה הרב בעל כ"מ בלשון זה, ומפשט הכתוב שפרשנו נכונים דבריו מאד: תושב כהן ושכיר, תוסבו על כהן ושכירו, לפיכך תוסב זה נקוד פת"ח לפי שהוא דבק, מפי רש"י ז"ל, כלומר לא אם התוסב או השכיר עצמו כהן: (יא) וכהן כי יקנה נפש, עבד כנעני שקטוי לגופו, לשון רש"י ז"ל, ואיני יודע לאיזה לשון יצא לו כן מל' כי יקנ', הם נעבד עברי כאמר כי תקנה עבד עברי (שמות ד"א ב') ואין גופו קטוי לו, [ז"ה, נראה מרש"י ז"ל הוכיח פי' ממלת נפש] ורא"מ ז"ל פי' בפסוק הקודם לעני' שכל מקנת כספו של כהן אוכלים בתרומה, כמפורש בכתוב וכהן כי יקנה ונו' לומר זה שאף גופו קטוי, אבל עבד עברי בת הכתוב ולמדך כאן שאין גופו קטוי לאכול, ואיני מבין זה שהרי תוסב ושכיר אוכל לפרש על גוי לו ישראל שאינן עבדים קנויים בכסף, ומקרא וכהן כי יקנה נעבד עברי, ולמדך שגופו קטוי לאכול, אבל בת"כ אמרו יכול אפילו קנה עבד עברי יאכל בתרומ', ת"ל קנין כספו יצא עבד עברי שאין כסף, וכך פרושו קנין יתכן להאמר על כל הנקנה, כמו כי תקנה עבד עברי, אבל הוסיף קנין כספו ללמדנו, שהדבר הנקנה שיש בו כסף, ודומה לכספו, כמו הקונה שדה וכלים, שם הוכה חוזר ומוכר לותן בכסף לאחרים, גם אלו שאחרין לגביו אחריו, ודומה להן עבד כנעני היום קונהו ומחר חוזר ומוכרו לאחר, ומאחרין לגביו אחריו, וכן בהמתו של כהן הוי קנין כספו, לכן היה לו לאכלת בכרישי תרומה שהיו נכנסין עם עבד עברי שיש בו כסף, שאין בידו למכור לותו לאחר, אלא עובד עם ובניניות יוצא

הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיֶלֶד בֵּיתוֹ הֵם
יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: יג וּבַת־כֹּהֵן כִּי
תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת
הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל: יג וּבַת־
כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה
וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית

אביה

זאָ קאַן זיא וידער אין איהרעז פאַטערהויז עז

זאָ קאַן זיא דאַפאַן עסען: זאָ
אויך אין זיינעם הויז גע־
באַהרנע שקל־אַויען קאָנגען
פאַן זיינער שפייז מיט עסען:
(יג) ווען אייגעז פריוטערז
טאָכטער אייגען געמיינען
הויזאַטעז: זאָ דאַרף זיא
ניכט מעהר פאַן דען הילינגען
גאַבען עסען: (יג) ווען אַבער
דיא טאָכטער אייגעז פריוטערז
זויטווע אָדער געשידען ווירד,

רש"י

בתרומה מן המקר' הזה אתה היה קנין כספו ועוד למד ממקר' אחר כל טהור בביתך וגו' בספרי: (יב) לאיש זר. ללוי וישראל: (יג) אלמנה וגרושה. מן החיים הזר: וזרע אין לה. ממנו: ושבה. היא אם יש לה זרע ממנו תסורה בתרומה כ"ז שהזרע קיים: וכל

תרגום אונקלוס

הוּא יֵיכוֹל בֵּיהּ וְיַלְדֵי בֵיתֵיהּ אִנּוּן
יֵיכְלוּן בְּלַחְמֵיהּ: (יג) וּבַת כָּהֲנָא אֲרֵי
תְּהֵי לְגֶבֶר חִלּוֹנִי הִיא בְּאַפְרָשׁוּת
קוּדְשַׁיָּא לָא תֵיכוֹל: (יג) וּבַת כָּהֲנָא
אֲרֵי תְּהֵי אַרְמְלָא וּמְתָרְכָא וּבַר לֵית
לַהּ וְתָתוּב לְבֵית אבוהא

זרע

באור

לאכסי חנם, ולימו מנחילו כמו אחר קניניו, לימו קנין כספו, וחזו פשוטו של מקרא, שנתן עבדים כנענים כספו של אדם הן, לא עבדים עבריים, וכן לא יקם כי כספו הוא (שם ד"ח ד"ת): נפש, לאחר שהוכתוב מדבר בעבד כנעני, יתכן שאחר כסף, כי בקנין זה קונה כספו, שבכסף במלות מילה ובכל המלות שאתה קונה בהן, ועבד עברי הנקנה פותה משעלתה שהרי יוכל למסור לו שפחה כנענית להוליד ולדות: ויליד ביתו, בני העבדים והשפחות שנולדו בביתו, לפי שהן שלו וכספו הן יאכלו בלחמו שהוא לחם הכהן, ויליד בית כל שכן מקני קנין כספו, ולפי פשוטו שב על ע"ע שאסר לו רבו שפחה כנענית, לפע"י שאנו לימו יוכל הם לוכלין מדין יליד בית כי כספו הוא: (יב) ובת כהן כי תהיה לאיש זר, זר מן הכהונה לפילו לוי וישראל, לו זר לה לפילו כהן, וכמו שמצינו בת"כ לאיש זר לית ממזר, מכיין לפילו ללוי ולישראל, ת"ל לאיש זר, כלומר שרשוי להיות לה לאיש, וכן למדנו מפסוק זה, שאפי' אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט פסלה מן התרומה: היא בתרומת הקדשים לא תאכל, בכל הפרשה אמר קדש וקדשים, וכאן אמר תרומת הקדשים, לכלול חוץ ושוק של זבח השלמים הנקרלים תרומה, כמו שוק התרומה וחזה התנופה (פרשה י' ט"ו), והוכרך לאסור שתיהן כמו שאמרו בת"כ, ולמד שאעפ"י שאם נתאלמנה או נתגרשה וזרע אין לה שמותרת בתרומה, לימה מותרת בחזה ושוק: (יג) ובת כהן, המשוכ למעלה: אלמנה וגרושה, או גרושה כמו ומכה אביו ואמו (שמות כ"ח ט"ו), גם אפשר בשתיהן, שבשלת בזר ונתאלמנה, וחזרה ונשלת לבעלה הראשון ונתגרשה, ולילו נאמר גרושה, הייתי אומר אסורה בתרומה לפי שאסורה לכהן הדיוט, לכך נאמר אלמנה, שמותרת לכהן הדיוט, לפילו אין לה זרע תאכל בתרומה, לכך נאמר אלמנה, ולילו נאמר אלמנה, הייתי אומר כשאין לה זרע קודם, לכך גרושה לפי' אין לה זרע לפסידה בתרומה, לכך נאמרו שתיהן: וזרע, אין זרע בין זרע זרעה פוסלה מתרומה, ולפילו זרע זרעה פעמ פוסלה מתרומה, אין זרע

זרעה

אמר כב

אֲבִיהָ בְּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ
תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ׃
יד וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה
וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן
אֶת־הַקֹּדֶשׁ׃ טו וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־

קדשי

תרגום אשכנזי ר

צוריק קעהרען , וויא אין
איהרער יוגענד , אונד פאָן
איהרעז פאַטערז שפייוע
עסען : קיין נעטיינער אבער
דאַרף דאַפאָן עסען : (יד) ווען
יעמאַנד עסוואַז הי ליגעז אויף
איררטום גענומען : זאָל זאַלל
ער דען פינפטען טהייל דאַצו
לעגען , אונד זאָ דעם פריעסטר
דאַז הייליגע ערשטאַטטען :

(טו) ויא זעלבסט זאַללען דיא הייליגטהימער דער

תרגום אונקלוס

אֲבוּהָא דְּרְבִיוּתָהָא מִלַּחְמָא דְּאֲבוּהָא
תֵּיכוֹל וְכָל חֻלְנָאי לָא יֵיכוֹל בֵּיהּ :
(יד) וּגְבַר אֲרֵי יֵיכוֹל קוּדְשָׁא בְּשָׁלוּ
וְיוֹסֵף חוּמְשֵׁיהּ עֲלוֹהִי וְיִתֵּן לְכָהֲנָא
יָת קוּדְשָׁא : (טו) וְלָא יְחַלְּלוּן יָת

קודשיא

ר ש"י

זר לא יאכל בו . לא בת ולא שפחה להוציא את הלוקח
שמותר בתרומה זרות תמרתי לך ולא לנכיות :
(יד) כי יאכל קדש . תרומה : ונתן לכהן
את הקדש . דבר הרשות להיות קדש אצינו
פורע לו מעות מלא פירות של חולין והן
נעשין תרומה : (טו) ולא יחללו ונומר להאכיל
לזרים

באור

זרעה מן השפחה והנכרית , שנאמר תרע לזן לה , נריך שיהיה זרעה , לאכל הטולד מן השפחה
והנכרית הינו זרעך : ושבה אל בית אביה , ירמה לפי הפשט שהוא תנאי כמו וזרע זרע לה ,
כלומר מבעד שהיה לה זרע , גם שבה אל בית אביה , אז משפחתה הראשונה , שהיה לה עסק עול
עם משפחת בעלה , פרט לשמת בעלה , והיא זוממת עכם , ותנאי שלישי שתשוב כנעוריה ,
שרש ידעה היא , פרט למשוברת , וכן שמו בת"כ ושבה אל בית אביה פרט לזמורת עכם , כנעוריה
פרט למשוברת , ולולי שהן תנאים מה היה טורך להאמר , יאמר וזרע לזן לה מבעז אביה
תאכל , וכי הצריכה הכתוב שתשוב בבית אביה , והרי כל שהיה לה זרע לפי' דרה בעיר לחזרת
לוכלת בתרומה , וכן משמע ו"ו ושבה כמו ו"ו של וזרע שבהן תנאים , וכן תרגמו יב"ע ,
לבל רש"י ז"ל פי' ושבה , הא לם יש לה זרע ממנו לסורה בתרומה כל זמן שהולד קיי' , משמע
מדבריו כי ושבה עניבו להתירה לשוב לבית אביה להיות עם כנעוריה לאכול מלחמו : מלחם
אביה תאכל , בתרומה ולא בחזה ושוק : וכל זר לא יאכל בו , פבר נאמר למעלה (פסוק
י') , לבן פי' רש"י ז"ל לא בת ולא שפחה להוציא את הלוקח זמות' בתרומה , זרות תמרתי לך ולא לנכיות ,
וכפי הפשט פי' רבב"ע ו"ל על בן לם יש לה , ובעבורו לא תאכל היא , ויותר פשוט נראה לפי
שהבר למעלה בזרים יתן הכהונה , שבשת בלוי ולישראל , הוסיף כאן לפילו בשת לכהן שהשור
לה , הזרע הנולד ממנו מכל וזר מן הכהונה ולא יאכל בו , לעם"י שהוא מזרע הכהני' , ורבותינו
מאמרו לענין שלחריו , ולא לגמר שזר הלוכל תרומ' בשגגה חייב בחומש , לבל בת כהן שבשת
לישראל ומת והניח זרע , לם תאכלה תרומה היתה מפלמת חומש , וכן כהן שאכל תרומת חברו
לפי שאינן זרים לה : (יד) ואיש , פרט לקטן : כי יאכל קדש , תרומה , לבל לוכל קדשי
קדשי לחוץ זריקת דמן בשוגג משלם את הקרן לכהנים , והכהנים לוקחין בדמיו שלמים כן
שנ בת"כ : חמשיתו , שיהא היא וחומשו חמשה , כמנ מוסיף הרביעית ממה שנהנה : ונתן
לכהן את הקדש , אילו אמר לבד ונתן לכהן , הייבו חומשים שבריך לשלם קרן וחומש לכהן
לבל מה שנות ן לו אינו תרומה , לבן אמר את הקדש , שעל הקרן והחומש של קדושת תרומה ,

וחם

תרגום אשכנזי

אמר כב

דער קינדער ישראל'ז ניט ענטווייהען : וועלכע וויא נעמ= ליך , דעם עוויגען צו עהרען , אויפנעהמען : (טז) אונד ניט פערשולדוגג אויף זיך זעלבסט לאסען , אינדעם וויא איהרע הייליגטהימער פערצעהרען : דען איך דער עוויגע הייליגע וויא : פערנר

וידבר

קָדְשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־ יָרִימוּ לַיהוָה : טז וְהִשֵּׁיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה בְּאָכְלָם אֶת־ קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם : פ שלישי

רש"י

לוריס : (טז) והשיאו אותם . את עצמם יטענו עון באכלם את קדשיה' שהובדלו לשם תרומה וקדשו ונתקדשו עליה' . ותונקלוס שתרגם במיכלהון בסותכן שלא לעורך תרגמו כן : והשיאו אותם . זה לשון משנה חתים שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה שמדברים נחלש עצמו וכן

תרגום אונקלוס

קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יַפְרְשׁוּן קֳדָם יְיָ : (טז) וְיַקְבְּלוּן עֲלֵיהוֹן עֲוֹנָן וְחוֹבִין בְּמֵיכְלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא יָת קוּדְשֵׁיהוֹן אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁהוֹן :

ומליל

באור

ואם כן מניך נשלם לו דבר הרשות להיות קדש , שהיו טורח לו מעות , שלא פירות של חולין והן נעשין תרומה : (כו) ולא יחללו את קדשי בני ישראל , פי' רש"י ז"ל להתכילן לזרים , ורמב"ן ז"ל טען עליו שלא הוזכר לאו זה בתלמוד , שלא לאסור הוא לעשות כן כמו בשאר כל האסורין , ויכוה טען , ותשובת הרמב"ם ז"ל על טענה זו ליכה מתבררת לי , ורמב"ן ז"ל פי' טעם הכתוב כי בני ישראל כמשך למעלה , והוא לשהרה שנית בזר שלא יאכל קדש בעבור שיוכה להזכיר בו העוכש , ואמר והשיאו אותם את עצמם כשאר יאכלו את קדשיהם , ולפירושו היה רצוי לומר ולא יחללו את קדשיהם , ואם לתקן זה אמר כי בני ישראל כמשך למעלה , וכאלו שאר הכתוב ולא יחללו בני ישראל את וגו' , הרי מלת קדשי כמיך , ושל שוכש זר האוכל תרומה מפורש למעלה , ומתו בו כי יחללוהו , וכאן העוכש סתום , ולפי פשט הכתוב נראה לי שומכ על רוח הענין , תחלה אמר ויכזרו מקדשי ב"י ולא יחללו את שם קדשי , כוללו כל הקדשים וכמו שפרשתי שם , שיפרשו מהן בטומאתן , ולא"כ זכר דיני התרומה ושאסורה לזרים , לכן חתם הענין ולא יחללו את קדשי ב"י , שיפרשו מהן בטומאתן כי על קדשי מזבח כבר אמר לשר הם מקדישים לי , ופרשתי טעמו שהקרבן כלי יקדישו לגבוה , להקריב ממנו חלב ודם על המזבח , לכן כשאר ממנו לאכילה קדושת הקרבן עליו ולפי שאין הדבר כן בתרומה , שאין ממנ' דבר לגבוה , שהרי מתחלה מפרישים חותה להיות בלעתו של כהן , שאת תאמר אין בזה חלל קודש כשיאכלוה בטומאה , חזר ופי' את אשר ירימו לה' , שגם התרומה ירימוה קדש לה' , אלא שהשוב נתנה במתנה לזרע אהרן , בתנאי שיהנו בה בקדושה , כמו בשר הקדשים שהו' קדש וכתן להן משלחן גבוה : (טז) והשיאו אותם עון אשמה , לם יאכלו התרומה בטומאת הגף , כמו שאוכלים לחם חולין שלהם יטענו על עצמם עון אשמה , כי אני ה' מקדשם , והיו קדש , וכן תרגם תנקלוס ז"ל ויקבלון עליהון עוין חובין , במיכליהון בסותכן את קדשיהון , וזה כדעת ר' ישמעאל שהיה דורש שבשה חותם שמדברים נחלש עצמו , וזה אחד מהן , ורש"י ז"ל פי' את עצמם יטענו עון , באכלם את קדשים שהובדלו לשם תרומה וקדשו ונתקדשו עליהן , לשהרו פי' שבב לם יאכלוהו לזרים , אבל מלת באכלם מוסיפותו על הכהנים כמו ולא יחללו , ורבותינו ז"ל דרשו עוד מפסוק זה לחוכרה לאוכל טבל קוד' שניטלה תרומה גדולה ותרומ' מעשר , ותמרו את אשר ירימו לה' נעתידין לתרום הכתוב מדבר : עון אשמה , עון שיעשם

אמר כב

ב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
ג דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב
קָרְבָּנָם לְכֹל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־
נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה
לְעֹלָה׃ יט לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר
בבקר

תרגום אשכנזי רא

(ב) פֿערנער שפראך דער עוויגע צו משה, וויא פֿאלגט:
(ג) רערע מיט אהרן, מיט זיינען זאָהנען, אונד מיט אַללען קינדערן ישראל'ס:
אונר זאָגע איהנען, וועלכער מאַן אויז דעם הויז ישרא'ז,
אָדער איין פֿרעמדער אין ישראל, דער אין אָפּפֿער ברינגען ווילל, עז זייא וועגען
געליבערע, אָדער אַלז פֿרייא־
ווילליגע נעשענקע, דאָס זיא
נעמליך איין גאַנצעזאָפּפֿער
דעם עוויגען צו עהרען ברינגן
וואָללען: (יט) צור גענאַדע

אויפֿגענאָממען צו ווערדען: מוס עז אָהנע ליידפֿעהלער, מאָנליכעז געשלעכטז,
פֿאַן

תרגום אונקלוס

(ב) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
(ג) מַלֵּיל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם
כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר גְּבַר
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָיָא בְּיִשְׂרָאֵל דִּי
יְקָרֵיב קוּרְבָּנֵיהּ לְכָל נִדְרֵיהוֹן וּלְכָל
נִדְבָתְהוֹן דִּי יַקְרְבוּן קֳדָם יְיָ לַעֲלָתָא׃
(יט) לְרַעֲוָא לְכוֹן שְׁלִים דכורא

רש"י

וכן ניוס מלאת ימי נזרו יביא לאותו, הוא יביא
את עצמו, וכן ויקבור אותו בניו הוא קבר
עצמו כך כתרגם בספרי: (יח) נדריהם.
הרי עלי: נדבותם. הרי זו: (יט) לרצונכם.
הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני שיהיו
לכם לרצון (פיי"מכט בלעז (בל"ת
בזעגפטיגונג). ואיזהו הראוי לרצון: תמים זכר
בנקר בכשבי' ובעזים מבל בעולת. השוף אין
נרך

באור

נו, שיתקייב עליו דין, כי המחלל קודש נקרא שן, שחוטא מחשבות קלות ראש על עניני
קדש, וכמ"ש (פרשה ו' ח'): כי אני ה' מקדשם, לכן שן גדול ניד המחללם: (יח) איש
איש, אמרו רבותיט ללמד שהגוים נודרים נדרים ונדבות כישראל: ומן הגר בישראל,
זה גר נדק שהוא בישראל: אשר יקריב קרבנו, שכדי להביא קרבן, או נדבו לבו להביאו,
ואינה למלאת נדרי ולהפרים בהמה מעדרו, ואיזו לבל נדריהם ולבל נדבותם, ויקריב יקדיש,
כמו תדש כי יקריב (פרשה ח' ב') ושם באהרונו: לבל נדריהם ולבל נדבותם, לבל מיני
נדר ולבל מיני נדבה, ושב על בני ישראל, והתבדל שבין נדר לנדבה בפרשת בו את
אהרן, וכמו שאמרו חכמים נדר הרי עלי, ונדבה הרי זו, כי שתם נדר הוא בעת נדרו,
כשיאמר אם יעשה לי השם כך, הרי עלי להקריב כך וכך, או שאמר אם יהיה לי כך, הרי
עלי עולה, ויש נודר בלי תנאי שיקרט כך אומר הרי עלי להביא עולה או שלמים, לפי
שאין בהמה מזומנת לפניו, אבל נדבה הוא המתדב ממה שיש בידו ואומר הרי בהמה זו לעולה,
ולכן כשנודר חייב באחריות, אבל נדבה שמייחד מיד הבהמה שהוא להקריב, אינו חייב
באחריות: יקריבו, יקדישו: לעלה, זכר תעלה עולה שטוענה זכרות ותמות, וכבר
אמר זכר תמים יקריבנו (פרשה ח' ג'), ולמד כאן שאם הקדיש בעל מום עובר בל"ת, אבל
הקדיש נקבה לעולה מעפ"י שאינה קרבה אינו עובר בל"ת, כי בעל מום נזיון קדושים הוא אבל

נקבה

אמר כב

בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים: כ כָּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא תַקְרִיבוּ כִּי לֹא לְרָצוֹן יִהְיֶה לָכֶם: כא וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ לִנְדָבָה בַּבָּקָר או

תרגום אשכנזי

פאָן רינדפיה, שאָפען אָדער ציגען זיין: (כ) וואָס אייגען פעהלער האָט, מיסט איהר ניכט דאַרבריינגען: רעכט עז וויזד ניכט צור געאַבעד אויפגענאָמען וועדען: (כא) ברינגט יעמאַנד אַיין פריידענאָפפער, רעם עוויגען צו עהרען, אַלו אייז בע- זאָנדרז געליבטע, אָדער אַלו

פאָן

רש"י

נדרך תמות וחכרות ולזיבו כפסל נמום אלא נסמרין לחנר: (כא) לפלא נדר. להפרים נדבתו

תרגום אונקלוס

דכורא בתורין ובאמריא ובעזיא: (כ) כל די ביה טוותא לא תקרבון ארי לא לרעוא יהי לכון: (כא) וגבר ארי

יקרב נכסת קודשיא קדם יי לפרשא נדרא או לנדבתא בתורי או

באור

נקבה קרבה נשאר מיני קרבנות נהמה: (יט) לרצנכם, הביאו דבר הראוי לרצות לחבכם לפני, שיהיה לכם לרצון לפניי"ט בלע"ז, וכל"ל (בושפטיגונג), ולזיבו הראוי לרצון תמי' זכר, לשון רש"י ז"ל, ולזמה לזה כרשבו נפסוק לרצונו לפני ה' (פרשה ח' ג'): תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים, ולא כתיב שוף, מכאן למדו בת"כ תמות וחכרות בבהמה ולזין תמות חכרות בעזות, ופרשבזו (שם פסוק י"ד), ולפי שעיקר הפרשה מזהרת במומין, שאם מקדישין למזבח שובר בלזו הקדיש תמיס לזכר, ועכשיו אם לרצונכם יהיה, נריך שתקדישו לי בתמים שבזכרים, ומלת תמים בזרצונו (שם פסוק ג'), משלבד שלא יהא בו מום, גם נריך שיהיה למצוה ממבקר עדיו, כעדר כל הסרון, לזכל לזיבו שובר כל"ת שלא יעבד במום, ולהלן משמר מלזיו מינין יקדים קרבנותיו, הקדיש זכר שנריך להקדים פר לעולה ולא פרה, ולזותו הפר יהיה ג' תמים: כל אשר בו מום, לפיבו מום עובר בלא תקדישו בעוד מומו בו, ולא יזמר לקדישבו ולזמתין להקריבו עד שיעבור מומו, שלא כשמקדישו עובר בל"ת, כי בזין הוא בקדשים: לא תקריבו, ולא בזת"כ לא תקריבו, לי משום בל תשחת הרי בל תשחט לזמור למטה, פי' לא תקריבו שלא לה', הא לזיבו לזומר לא תקריבו, שלא משום בל תקדיש: כי לא לרצון יהיה לכם, לא תפיקו רצון מה' אם תקריבו כשה, ומלת רצון בזרצונו (שם פסוק ג'): (כא) ואיש כי יקריב זבח שלמים לה', כולל שלמים ותודה, כי הממלא מברתו זבח תודה, וזהו לשבין הנדר שנדר בעת צרה, והמבדב מרוב שמחה ושובה, מביא שלמים הנאכלין לב' יומים ולילה א': לפלא נדר או לנדבה, זה פי' זבח שלמים, ומלת לפלא פי' רש"י ז"ל להפרים נדבתו, וכן לזמר ריחב"ע ז"ל לפלא, לפרש וכן ת"א ז"ל לפרשא כדרא, ולא ידעתי לזיזו נריך נכתב לפלא וכל נודר ונודב נריך לפרש, ולזקשה כי מדרך הנודר בעת צרה, לנדור עולה שכלה למזבח, לא שלמים לשמחה, ולזיה לבזיח בריקך בעולות תשלם לך נדרי (תהלים ס"ו י"ג), לשבר פבו שפתי ודבר פי בצר לי, עולות מחים לעלה לך (שם שם י"ד וט"ו), ויפתח נדר עולה, שלא שלפעמים מלבד העולות, יריעיב נדרו להביא גם זבחי תודה כשילמ מצרתו, לספר לזחין חסדי ה' על זבחו, וכן הנודר על נקשת טובה ג"כ יזור עולה, ולפבים נדר יזור לפעמים גם שלמי שמחה, שבשיג העובה בבח זבחי שלמים, להודות בקהל

רעו

אמר כב

אוֹ בַצָּאן תְּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן
כָּל־מוּם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ: כג עָוֵרֶת
אוֹ שָׁבוּר אוֹ־חָרוּץ אוֹ־יָבֵלֶת
אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא־תַקְרִיבוּ
אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשֶּׁה לֹא־תִתְּנוּ
מהם

תרגום אשכנזי רב

פאָן רינדפיה אָדער קליין־
פידה: זאָ זייא עז אָדער
מאַנגעל, וועז עז געאָדיג
אויפגענאָממען וועדען זאָלל,
עז מום גאַר קיינען לייבו־
פעהלער האַבען: (כג) וואַז
מיט בלינדהייט בעהאַפטעט,
געברעכלין, פערשטימעלט
איזט, וואַז וואַרצען האַט,
מיט טראָקנער אָדער פייכטר
קראָצע בעהאַפטעט איזט, זאָלסע שטיקע מיסט איהר ניכט דעם עווינגען צו עהרען
דאַרבר ינגען: אונד קיין פייראָפפער דאַפאָן דעם

תרגום אונקלוס

אוֹ בְעָנָא שְׁלִים יְהֵי לְרַעְוָא כָּל טוּמְיָא
לָא יְהֵי בֵּיהּ: (כג) עַוֵּר אוֹ תְבִיר אוֹ
פְסִיק אוֹ יְבֵקָן אוֹ גְרִדָּן אוֹ חֲזָזָן לָא
תַקְרְבוּן אִלֵּין קֳדָם יְיָ וְקוּרְבָּנָא לָא
תִתְּנוּן מנהון

רש"י

בדבורו: (כב) עורת · עם דבר על מום
עורין בלשון נקבה שלא יהיה בו מום של עורין:
או שבר · לא יהיה (ס"ת שלא יהיה שבור):
חרוץ · רים של עין שנסדק או שנפגם וכן
שפתו שנסדקה או נפגמה: יבלת · ורו"לה
בלע"ז (כל"ח ווארצין): גרב. מין חזזית וכן
ילפת ולשון ילפת כמו וילפת שמשון (שופטים
ט"ו) שחחחה בו עד יום מיתה שלין לה רפואה:
לא תקריבו. שלשה

באור

רעיו כי טוב ה' לעולם חסדו, וזהו שאמר לפלוני נדר, שיקריב זבח שלמים, או תודת שלמיו
שמיים עם הנדר, ולזון כן נדבה הבאה מרוב שלום שדרכה להיות זבחי שלמים, ולכן תמצא בכל
מקום לשון הפלאה לכל נדר, כמו כי יפליא לנדור נדר כזיר (במדבר ו' ב'), כי תחריש נודרים
שלה ושלמים, וכן יחריב ויפרע נדרו להיות כזיר, וכן לזה כי יפליא נדר בערכך נפשות (ויקרא
ך' ג'), ושם תפרע. וההפלאה הזאת מוכרת גם בתהלים, אמר לך לבבי בקשו פני, ואחריו
אקרא (תהלים קי"ג י"ג), כשתבקשני תביא גם זבחי תודה ותקרא בשמי בתוך לחמי, ואחריו
נדרי לה' אשלם ונו' שהן השלות, ואחריהן אמר בחנכות בית ה' בתוככי ירושלים, ולזה הכתוב
על העולה, שתקרב כליל בחנכות ה', וסופו על זבחי תודה, שהן נאכלין בכל העיר, ולכן
לכל העולה (פסוק י"ח) לא אמר לשון הפלאה: תמים יהיה לרצון, לעפ"י שנאין גם נקבו',
תמימין יהיו: (כב) עורת, פי' רש"י ז"ל שם דבר על מום עורין בלשון נקבה, שלא יהא בו מום
של עורת, כלומר שתהיו תאהר נקבה מן עור לזכר, שהי' לשון להיות העי"ן נחיר"ק, ושד למה
לא יביר הזכר, ושד שבור וחרוץ על הזכר, שלא שם המום הוא נין לזכר נין לנקבה, לכל
דחב"ע ז"ל כי' שהוא שם התאר לעין, ועין ל' נקבה: שבור, שים בו אגר שבור הן יד או רגל
או לפיטי שבר זכר, כמו שבטו בת"כ, כי הכל בכלל שבור, וכן כל שהוא בגלוי, לכל שבר
שלא שנסתר תיכו מום, ולמדוהו ממומי אדם, ובעל מום של עורת תיכו שלא בעין, ובעל מום
של שבור באברים רגים, ומה שפי' רש"י ז"ל או שבור, לא יהיה, רצונו בעל מום של לזכרי שבור
לא יהיה: חרוץ, בעל מום של חרוכה ודקיקה לא יהי', כגון רים של עין שנסדק או שנפגם,
וכן שפתו שנסדקה או שנפגמה וכיוצא בהן, וחרוץ כמו גזור, כמו ומחרוץ תבוזתה (משלי ט"ז
ט"ו), שהן המחכנים הגזורים מן החרן, משפטיך תתה תרנת (מ"ח ד' מ'), גזרת, ובלשון
משנה הרב' שמא יעשה חרוץ: יבלת, פי' רש"י ז"ל ורוחה בלע"ז (ווארצין), ושם דבר על מום
שלא כמו עורת, ועניינו שלא יהי' הקרבן בעל מום של יבלת, וזהו שמניה בת"כ יבלת, זה בעל

יבלת

דעם עוייגען צו עהרען אויף
דען אַלטאַר לעגען :
(כג) איינען אָכסען אָדער איין
לאַם , דאַס איין גליד צו לאַנג
אָדער צו קורץ האַט : קאַנסט
דוא וואָהל צום פֿרייאווילליגן

מֻחָם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה :
כג וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׁרוּעַ וְקָלוּט
נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וְלִנְדָר לֹא

ירצה

געשענק מאַכען , אַבער פֿיר איין געליבדע וויזרד

רש"י

שלשה פעמים להזהיר על הקדשתן ועל שחיטתן
ועל זריקת דמן : ושה לא תתנו . לזהרת
הקטרתן : (כג) שרוע : לאבר גדול מחבירו :
קלוט . פרסיתיו קלוטות : נדבה תעשה
אותו לבדק הבית : ולנדר . למזבח : לא ירצה .

יחזה

תרגום אונקלוס

מְנַהְנִין עַל מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ : (כג) וְתוֹר
וְאִמַּר יַתִּיר וְחַסִּיר נְדַבְתָּא תַּעֲבֵיד
יָתֵיהּ וּלְנִדְרָא לָא

יהי

באור

יבלת : גרב , נעל מוס שלגרב וכן ילפת , וכחרטם למעלה (פרשה ד"ח ד') : לא תקריבו
זהו לאו על שחיטת בעל מום : אלה , לכל לתת מקריב את שנעבדה בו עבודה : ואשה ,
מתנת לא , ויהי ההקטרה , מלבד שעובר על שחיטתן חריקת דמם , עובר גם על הקטרתן :
(כג) ושור ושה שרוע , פרשהוהו (פרשה ד"ח י"ח) : וקלוט , לשרו את"כ פרסת רגלו דומה
לשל סוס , פרסת רגלו דומה לשל חמור , כלומר שעולים כשל סוס ושל חמור ואינן שסועין , ואם
הם עגולין ולא שסועין זהו קלוט החמור בתורה , ויאמר רשב"ע ז"ל קלוט הפך שרוע ,
שרוע מקלט , שאינן רשאים כשל שור ושה : נדבה תעשה אותו , אין לפרשו בקדשי מזבח כי
לפלוג כדר לו לנדבה , ושהבדיל בין שרוע וקלוט לשאר מומין , שכל המומין פסולין בין לנדבת
לנדבה , ושרוע וקלוט יהין פסולין שלא לנדר , שהם לשון הרי עלי כהם , נדרך לשל כדרו תמי
לכל לשון על שרוע וקלוט לכתחילה הרי זה עולה , מותר להקריבה , כי אין הדעת סולקת
שיקרב שרוע וקלוט למזבח , שהן מומין גלויין יותר מן המומין שנזכרו תחלה , והרי במומי לקוי
נזכר שרוע לכל עור ופסח וחרוס , שהן המומין הגדולים מהנזכרים לאחריהם , וכן קלוט
בבהמה משונה , ושוד שומה לבמין טומלה , ולשמת בקבלת רבותיו ז"ל שאמרו את"כ נדבה
תעשה לותו לבדק הבית , והוא הדין לנדר לבדק הבית , כמו שדרשו נדבה תעשה לותו ולנדר
ולנדר למזבח לא יהיה ולא לנדבה , לזיהו הקדש בא לרשות , הוי לומר זה הקדש מזבח , ורשב"ג
ז"ל היה לתקן לשון המקרא כפי קבלתם ולומר רוב הנדבות לבדק הבית , כמו שאמר במשכן כל
כדיב לב הביאו את תרומת ה' (שמות ל"ה כ"ב) , ובמקדש אני ביושר לבני התגדבתי (ד"ה א'
ד"ט ט"ו) , ובבנין שני עם הנדבה לבית אלהים (עזרא ח' ל') , כי אין בעניין בדק הבית חיוב
נדבת הגבם , ומנהג הנותנים לבדק הבית שבנדבה יביאו הרי זו לבנין , לפיכך כל נדבה שתה
הוא לבדק הבית , ונדר שתם יאמר לקדשי מזבח , לך לזבח זבח תודה וגו' כדרי לה' תשלם וש
(תהלים קט"ז י"ד) , תכוף בידך בשעות תשלם לך נדרי (שם ס"ו י"ג) , עלי אלהים נדרך
אשלם תודות לך (שם נ"ו י"ג) , והנותנים למזבח בנדרים יביאו , שם יבליאכי אלהים תכוף לשלם
בשעה , וזהו שור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה לותו , לכל אשר ידבנו , ולנדר לה' לא יהיה
ואם גם הרב רש"ם ז"ל קבל דבריו לכי תמה , שכל פרשת הקדשות שהן לבדק הבית , מתחלת
בכל נדר לוש כי יפליא נדר בערכך בפשות לה' (פרשה ד"ז ב') , וכל דברי הפרשה שם סובבים
על זה , וכן וידר ועקב נדר (בראשית ד"ח ד') , ולא היה לה' לשעה ולא לקרבן , וכן וידר ישר
נדר וגו' והחרמתי את עריהם (במדבר כ"ח ג') , וחרמים לבדק הבית , ובקדשי מזבח מצינו
בנדבה לזבחה לך (תהלים כ"ד ח') , ושריו לנדבה לעם ולכהנים (ד"ה ב' ל"ה ח') , וכל נדר
לב עולות (שם ב' ט"ו ל"ח) , התנדבו לבית אלהים (עזרא ב' ס"ח) , והכללים טודר נדר למזבח
ויש לבנין הבית אלו לשניים , וכן נדבה היא למזבח , גם לבדק הבית , שכל לומר הרי עלי ולש

וְרָצָה: (כד) וּמָעוֹךְ וְכָתוּת וְנָתוּק
וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיהוָה
ובארצכם

זאללם איהר ניכט דעם עוויגען צו עהרען דאַרבריינגען: אין

ווירד עז ניכט ווֹאהל אויף־
גענאַממען: (כד) איין שטיק,
דעסען האָרען צערריקט,
צערקוועטשט, אַבגעריסען,
אָדער פֿערשניטטען זיינד,

יְהֵי לְרָעוָא: (כד) וְדֵימְרִים וְדִידְכִים
וְדִישְׁלִיף וְדִיגְזִיר לָא תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ
ובארעכון

ניר עד שנפסקו חוטים שתלויין בהם לפי שכל נתונים הם בתוך הכים והכים לח נתלש: וכרות כרותין בכלי ושוין נכים: ומעוך · תרגמו ודימרים זהו לשונו בתרגומי ל' כתיתה וכתות · תרגומו ודידכים כמו הבית הגדול רסיסי' (עמו' ו') בקישות דקות וכן קנה המרוסס:

ובאַרצכם

באור

שפרים מיד קרוי נדר, לפי' לומר בעבור נדרה, לבן ירחה בעיני שהכתוב תפס בכל לאחד לותא
שים ללשון השני ממנו, היתיר נדבה לבדק הבית וכל שכן נדר, ואסר נדר למזבח וכ"ש נדבה,
והטעם כל מתנדב בנפש חפצה מתנדב מרב אהבה, ולומר הרי זו ואיך יפרים לכתחלה בעל
מום נגוה, על זה נאמר הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך (מלאכי א' ח'), לא כן
כתוב אומר הרי עלי, ולפעמים כבוד מועד לשלם נדרו חפן לשלם ממיטב פרים, ואין בעדרו
כי אם רזה ובעלת מום ואין ידו משגת לקנות מן השוק, והרי זה אומר עושה דרך בזיון, וחפצ'
לעשות אילה לרגון, לכן לומר ולנדר לא ירצה, וכל שכן לנדבה, ומלמדנו נדבה תעשה לותו
לבדק הבית, למדנו מלותו הטעם עצמו כ"ש שיעשה לנדר, ועל זה דרשו בת"כ שנדבה שנרצה
הכתוב מוסב על ולנדר, ונדר שנפסוק הכתוב מוסב על נדבה, ורחיה אומר ולרוב נוכל ויש
בעדרו זכר ונוקד וזובח משחת לה' (שם שם י"ד), מלמד שנוקד ויש בעדרו זכר ומובחר, וזובח
משחת, לפי שנוקד ואין בעדרו תמים ואין בידו לקנותו וזובח משחת, לפי"ש שעובר בלאו לוכו
בהרו, ומקריב שלמעלה, וכי תגיזון שור וגו' הקריבהו נא לפחתך (שם שם ח'), על נדבה
יכול, ויפה זכר שרוע וקלוט שהן מומין גדולים בעבור נדבה תעשה לותו וכל שכן מומין לחרי',
כי לאמור מובח כבר נאסרו כל המומין למעלה, [ק"ה, לפי פשוטו של מקרא נראה לי שכך
פרושו, לחרי שאר אסר הקרבת בעל מום על המזבח, אמר שיכול לעשות ממנו נדבה להי',
להקדישו לנדוך גבוה המותר בו, והוא כמ"ש חו"ל לבדק הבית, והנדבה שיאמר הרי זה לנדבת
הבית, ולנדר לא ירצה, כלומר אם אמר הרי עלי שור לבדק הבית, לא יביא שרוע וקלוט או
בעל אחר מומין: ורז"ל שהתירו נדרי בעל מום לבדק הבית, היינו אם אמר הרי עלי שור או
אחרן לבדק הבית, אבל אם אמר מתם הרי עלי שור או שה לבדק הבית, לא ירצה אם יביא
בעל מום, ועל הדרך הזה מתורגם בל"ת] : (כד) ומעוך וכתוה ונתוק וכרוה, נביניס או
בניד, משך ביניו משוכין ביד, כמו שמא מעבו אדיקן (יחזקאל ד' ג'), כתות, כתותים
והוא יותר ממעוך, כמו וכתת נתן הנחשת (מ"ב י"ח ד'), כתית למאור (שמות כ"ז כ'),
נתוק, תלושין ביד עד שנפסקו החוטים שתלויין בהן, לפי כל נתונים הם בתוך הכים, והכים
לא נתלש, וכרות כרותין בכלי ושוין נכים, מפי רש"י ז"ל, וירחה כי תרגומתן לשון דומים
למומין המזכירים בתלה, אחרי לשון בגלוי, וחכמים למדו מה שבר רגל ושבר יד בגלוי, לפי כל
בגלוי, תלה שנקרחים מומים בעבור המרום, שהוא משחת שליו מוליד, וכל הבע"ח נכרתו
נכרות ולרבות, כמו שנזכר במעשה ברחבית, ולכן זכר תרנעה או בפני עצמן לשון דומים
לשאר מומין שבכלן יש בזיון קדשים כאמרו הקריבהו נא לפחתך, ואו לתן בזיון, שעושין
בהן לבעלים, והם טובים לאכילה יותר מאותן שלשון מכורסין, על שעולין על שלחן מלכים,

תרגום אשכנזי

אמר כב

אין איירם לאַנדע זאלטעז ניכט מאַכען: (כה) אונר פֿאַן דער האַנד איינעז אוויי לאַנדערז דערגלייכען ניכט אַננעהמען, אום עז צור אפּפֿערשפייז

וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: כה וּמִיָּד בֶּן־נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אלהיכם

אייערז

רש"י

ובארצכם לא תעשו • דבר זה לסרס שוס בהמה וחיה וחפי' טמאה לכך נאמר בארצכם לרבות כל אשר בארצכם אחי תפשר לומר לא נעשו על הסרוס תלמ בארץ אחרי סרוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף טובעת בין בארץ בין שהביאו קרבנו בייד כהן להקריבו לשמים לא נעלי מיעין לקרבן נכי לא שלח עם כן מיחסרי שנמצאן לא תקריבו מכל תמימה תקבלו מהם

תרגום אונקלוס

וּבְאַרְעֲכוֹן לָא תַעְבְּדוּן: (כה) וּמִן בַּר עַמְמַיָא לָא תְקָרְבוּן יָת קוּרְבָּן אלהכון

בחוצה לארץ: (כה) ומיד בן נכר • נכרי תקריבו לו בעל מום וחף על פי שלא נאסרו לגבי מזבח ולא טובעת בנמה שבעזות מכל על המזבח לרבות את הנכרים שטורים

באור

מכל מסורין למזבח לפי שהוא דבר מסחת, ומיך לו ובארצכם לא תעשו, ללמדנו שמלום הדבר לפני היוצר ב"ה, וחוסר עליהו מעשים הלו בחזרה, ובהיות לחת מהן בבהמה מסורה למזבח: ובארצכם לא תעשו, במקדש מסור להקרבה, ובארצכם כל מקום שאתם יושבים, לשע"י שמותרין לאכילה, לא תעשו אתם דבר זה לסרס שום בהמה וחיה לפילו טמאה, לכך נאמר בארצכם לרבות כל אשר בארצכם, אחי אפשר לומר לא נעשו על הסרוס שלא בארץ, שהרי סרוס חובת הגוף, וכל חובת הגוף טובע בין בארץ בין בח"ל, מפי רש"י ז"ל, וכן הוא בת"כ ויש להוסיף שלין לומר שהעשם היא לפי שמקריבין אז קרבן לה', שלא כן היה לו לאסור בכל נכל המומין שלא להטילן בבהמת חולין, שלא שאסר לנו בעבור שהוא מלום בעלמו, ולמדנו שאסורו טובע גם בחיה ובבהמה טמאה בארץ ובח"ל, וזה למדתי מדברי רלב"ג ז"ל: (כה) ומיד בן נכר, לין לסרס שלם תקנו בהמות מסורסות מבני הנכר, לשע"י שלא הזהרתי לותם על הסרוס, לא תקריבום לה', שא"כ לין נותך להלמר, שהרי הוהיר סתם, ומה לי סרוס בעלמו או ע"י לחרים, לבל כפי פשוטו נראה שבא על ומשך וכתות וגו' שלא יקבלו כשלא מיד הגוים שנדרים נדרים ונדבות כישרא, שמא תלמר לפי שלא נלטוו על הסרוס, ולילן מבילין לותן דרך בזיון שלא לכבוד, שבארבעם שלין על שלחן מלכים כמ"ש (פסוק כ"ד) לילן דומין לשור מומין, על כן מזהיר שלא יקריבום, ולמר הטעם כי משחתם בהם, שסוף סוף המשחת הוא בשחת שהן מסירסין, והוא דרך משחת נגד רקים שחקקתי במעשה ברחשית, לכן מום גם זה ההשחת הרי הוא כאום לחר, וכמו שאסור להעלות בעל מום על המזבח הן משרשין מעכ"ם כן שלא, ומזה נלמד לזהרה שלא להקריב בעלי מומין בקרבנות גויס, שהרי לחר מום גם לא ידעו לכם, שמעט שבהיות בו מום לסור להקריבו, ולפי שמדת משחת למום נמור למדנו שכל השחת עבירה בבהמה לסור כמום, כמו רובע וכרבע ונעבד וטונח, וחכו שלמרו (סנהדרין דף נ"ד ע"ח) דבי ר' ישמעלל תנח כל מקום שנלמר משחתם ע"ז ג"ע וש"ד כלומר גם הם משחת וחסורין, גם רש"י ז"ל פי' הכתוב על לסור הקרבת מומין בקרבנות עכו"ם, ורבותינו ז"ל שלמדו מייטו שלין מקבלין שלים מן הגוים לקבל בהן קרבנות נמור, לא הולילו המקרא מפשוטו שהרי הם לחרו מבין שהקבות בסרוס ת"ל כי משחתם בם, ר' יהודה לומר לין נקבות בסרוס, הרי גם לדעתם פשט המקרא שב על ומשך וכתות וגו', לכל דרשו דרשתם מן לסם שלהיכם, גם רמב"ם ז"ל לומר (הלכות מ"א פ"ח הלכה ו') ולא קרבנות ישרלל לבד חלא לף קרבנות עכו"ם הם הקריבן והן ג"ם ליקה שנלמר ויד בן נכר לא תקריבו לת לחם אלהיכם מכל חלה, ושהג עליו מוהרי"ק ז"ל ולא קרבנות ישרלל וכו' מבואר בכתוב, ויפה פי', גם להבן לומר (ה' שקלים פ"ח ו') לכל הכותים שבתבו מבבית השקל לין מקבלין מהם, ולא הבין

ל"ת

אמר כב

אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֱלֹהַּ כִּי
מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא
יִרְצוּ לָכֶם: ס כוּ וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כז שׁוֹר אוֹ־
כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת
יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי
וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֵּׁה
ליהוה

תרגום אשכנוי רד

אײערז גאָטטעז דאַר צו
ברינגען: זײ האָבען איינע
פֿערשטימלונג אַן זיך, אַלזאָ
איינען לייבזפֿעהלער, אונד
קאָנגען אײך ניכט צור גענאַדע
אויפֿגענאָממען ווערדען:
(כו) דער עווינע שפּראַך צו
משה, ווײ פֿאָלגט: (כו) איין
אָכּז־קאַלב, שאַף־לאַם,
אָדער ציגענלאַם, דאַז גע־
באָהרען ווירד, זאָלל זיבען
טאָגע בײַ זיינער מוטטער
בלייבען: פֿאָם אַכטען טאָגע
דעם

תרגום אונקלוס

אֱלָהֲכוֹן מִכָּל אִלַּיִן אֲרֵי חֲבוּלְהוֹן
בְּהוֹן מוּטָא בְּהוֹן לָא לְרַעֲוָא יְהוֹן
לְכוֹן: (כו) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

רש"י

שנודרים נדרים ונדבות כישראל: משחתם *
חבולהן: לא ירצו לכם * לכפר עליכם:
(כו) כי יולד. פרט ליוצא דופן: (כח) אותו
ואת

(כז) תּוֹר אוֹ אִמַּר אוֹ עִזָּא אֲרֵי יִתְיְלִיד וִיהֵי שִׁבְעָא יוֹמִין כְּתַר אִמֵּיהּ וּמִיּוֹמָא
תְּמִינָאָה וּלְהָלְאָ יִתְרְעֵי לְקָרְבָּנָא קָרְבָּנָא
קדם

באור

לית ולא כתוב שנלמד היומו, ועם זה התיבה תמיהת רש"י ז"ל: לא ירצו לכם, פי' רש"י
ז"ל לכפר עליכם, ולפי יודע ענין כפרה זו, כי מדבר בקדבנות עכו"ם ואינן לכפר על ישרא
ונת"ל שמזו לא ירצו לכם, מלמד שאין מרצים, סובב על דרשתם שאין מקבלין מקלי עכו"ם
לקנות בהן קדבנות נבור, כי אינן מרצים לכפר על ישראל, אך כפי הפשט שמדבר בקדבנות
עכו"ם, לא תמר לא ירצו על הכפרה, אלא לפי שנהוג להם לרצון שנגו מקדם לה', ומלפני
אין נוים יבואו להשתחות בו למלך ה' ולהקריב לו קרבן, אבל אם תקבלו מהם בעלי מומין
אשמרתי לכם להעלותם על מזבחי, להם לא יהיה נוהג לשון, כי לא ניתנו על הדבר הזה, אבל
לא לרצון יהיה לכם, ואין רנוז בכל מקום לבד כפרה, אלא גם מוכרת טובה ותכות: (כו) שור
או כשב או עז כי יולד, הנולד מן השור נקרא שור, והנולד מכשב או עז נקרא שה, ולמדו
מכאן שור בן יומו נקרא שור, וכן כשב ועז, לרמות שהן שלמים בטורתם בהולדם, כמו שהן
בוקטותם, ואין בן החדש שהוא בתחלה עולה ויונק, בהולדו בל ידע מה, עד יגדל ולמוד
ויעשול, כי בו בשעת חייט והכח לבחור בטוב לו ברע, ואם יוכה ידמה בחקריתי לבר שהין,
ועל זה תמה המשורר מפי עולליס ויונקים יסדת עוז (תהלים ח' ג'), שהיה החדש שבתחלתו
עולל ויונק, גרוע משאר הבע"ח, ועליו תתן עוז להפליא לעשות, וכל זה להרחות שהיכו
שכל במעשה השם בעבור יתרון גופו על שאר הבע"ח אף בעבור בבוד נשמתו בשיבחר בטוב,
ובבר בארנו ענין זה בפי' מס' חגיגה (פר' ג' משנה ח'): יולד, כמנהג הילודים, פרט ליוצא
דופן בחיי אמו או במיתה: והיה שבעת ימים תחת אמו, כמו תחת יד פרעה (בראשית
מ"א ל"ה), תחת רשות אמו, כי היא תעוררהו בימים הראשונים, שתניקהו ותצנית
עליו, לא שתייב הכתוב שתהיה אמו כל ז' הימים, שלפילו מתה ס"ה תחת אחר שנולד, ראוי
לקרבן משמיני ואילך, אלא דבר בהווה, וגם אם מתה מיד כשר משמיני ואילך, אף שרבותינו
למדו

יהוה דעם עוויגען צו ערהרען :
(כח) איהר דירפֿט אויך פֿאָן
רינד אָדער שאָפֿפֿיה : ניא־
מאָלו דאָו פֿיה נעבוט ויינעם
יונגען אָן אויינעם טאָגע
שלאָכטען : (כט) ווען איהר
לרצנכם דעם עוויגען צו עהרען איין דאָנקאָפֿפֿער שלאָכטעט : זא

רש"י	תרגום אונקלוס
ואת בנו · טהג בנקבה שחסור לשחוט החם והבן לו הבת ולינו טהג בזכרים ושתר לשחוט החב והבן : לותו ואת בנו · לף בנו ולותו בשמע : לרצונכם	קדם יי : (כח) ותורתא או שיתא לח ולברה לא תכסון ביומא חד : (כט) ואדי תכסון נכסת תודתא קדם יי לרעוא

באור

לומר מזה פרט ליתום שאתה לומו בשעת לידה שפטור לקרבן, שצריך להיו' שעה אחת תחת אמו: ומיום השטיני והלאה ירצה, אם תקדישנו ותעלנו לה' ילינה: לקרבן אשה לה', להקדש ולהעלותו על החיטים, ללמד כאשם שחסור להקריבו מחוסר זמן, כך תחסור להקדישו מחוסר זמן: (כח) ושור או שה, וי"ו מוסיף על ענין ראשון, כמו שאמרתי לך מחוסר זמן, כן תמי לחסר לך לשחוט לותו ואת בנו, ולפיכך בחולין, שאם במוקדשין לבד היה לו לומר ולותו ואת בנו לא תשחטו, והיה מוסב על שור לו כאב לו עז שברחם העגל, וכן לומרו בחולין (דף ע"ח ע"ח) וכן לא תשחטו משמע גם חולין, שבכל לחסורי מזבח לא מיבעי שהוסיר בלשון שחיטה לו זביחה סתם, חלא בלשון הקרבה, לו שחיטה חלבו הקרבן, לו שבשחט לה', כמו לא תזבח לה' אלהיך שור ושה כל מום (דברים ט"ו ד"ח), הוסיף לה' אלהיך ללמד שאפלו בקדש חלל שחיטה סתם גם חולין במשמע: אתו ואת בנו, לף בנו ולותו במשמע, ולפי משמעות הכתוב אסור החב עם בנה, לו החם עם בנה, שכן דרך הכתובים להזכיר הזכרים והנקבות בכלל, כמו במומין וכמחוסר זמן שהגין בנקבות כנזכרים, ונאמר בהן שור ולא פרה, גם בנו כולל בתו ובתה משעם זה שלמו, וזה לדעת חנניה החומר (חולין דף ע"ח ע"ב) לותו ואת בנו טהג בין בזכרים בין בנקבות, ויש מחכמים לומרים לותו ואת בנו לימו טהג בזכרים, וכן פי' רש"י ז"ל לותו ואת בנו טהג בנקבה שחסור לשחוט החם והבן לו הבת, ולימו טהג בזכרים, ושתר לשחוט החב והבן, וכגמרת לומרו (כתובות דף קי"ח ע"ב) שיש ספק אם תוספין כורע החב לו לא, ולכן פסק רמב"ם ז"ל (ה' שחיטה פי"ד ה"ח) שאם טחט ולחי אחו חבין שחטו חין שוחטין אמיקן ביום אחד, ואם אחט לימו לוקה, ואם כוונת התורה שאין תוספין כורע החב, והיה הכלל הזה מסור בידינו בעל פה, כלומר ג"כ לתו ואת בנו, לפי שהיא עיקר הזרע שהולד נקרא על שמה, ייתם לה כלון לשון זכר, כמו תרבעת שנקרא כל המין על שם הנקבה משעם קרוב לזה שפרשנו (פרשה י"ח ו'), וכן ת"ל ז' ותורתה לו שיהא לה ולברה וכו': ביום אחד, לא כיום של קרבנות שהוא כ"ד שעות כמו שפרשנו (פרשה ז' ט"ו), חלא כיום הנלמר במעשה בראשית שהיום הולך לאחר הלילה, ואם אחט אחר אחר חטות, מותר לשחוט בנה אחר נאת הכוכבים, כמו שפרשנו (חולין פ"ה משנה ה') יום לאחד הלמור בלותו ואת בנו היום הולך לאחר הלילה, את זה דרשו שמעון בן זומא נלמר במעשה בראשית יום לאחד, ונלמר בלותו ואת בנו יום לאחד, מה יום לאחד הלמור בי"ב היום הולך לאחר הלילה (בראשית/ויהי ערב ויהי בקר), לף יום לאחד הלמור בלותו ואת בנו היום הולך לאחר הלילה, כלומר שאפשי שכל כ"ד שעות קרויין יום, יום לאחד משמו כלותו יום של מעשה בראשית, חלא לאריך בזה: (כט) הזבחו ובח תודה לה', זבח תודה פרשנו (פרשה ג' י"ג), ולמרו רבותינו שאמרות מדבר של תודה ועל כל הנלכלין ליום לאחד כמו שעות ולאם ולילו מזיר: לרצנכם הזבחו, חלות וביחתכם הזהרו אתה לרצון לכם, ואם

הרגון

אמר כב

לְרָצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ: (ל) בְּיוֹם הַהוּא
יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־
בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה: (לא) וּשְׁמַרְתֶּם
מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה:
(לב) וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי
וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אני

וויהט טיינען היילינגען נאַמען ניכט, איך ווילל געהיליגט ווין אונטער דען קינדערן ישראל'ס:
איך

תרגום אשכנזי רה

זאָ שלאַכטעט עו, דאַס עו
"איין צור גענאַדע אויף"
געגאָממען ווערדע: (ל) אַן
דעמועלבען טאַגע זאָלל עו
געגעסען ווערדען, איהר
מיסם ניכטו דאַפאָן אויף דען
פאָלגענדן טאַג שטערען
לאַסען: איך, דער עוויגע!
(לא) בעאָבאַכטעט מיינע גע־
באָטהע אונד האַלטעט ויא:
איך, דער עוויגע! (לב) ענט־

תרגום אונקלוס

לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכָּסִין: (ל) בְּיוֹמָא
דֵּהוּא יִתְאֲכֵל לָא תַשְׁאֲרוּן מִנֵּיהּ עַד
צַפְרָא אֲנָא יְיָ: (לא) וְתִטְּרוּן פִּקּוּדַי
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ: (לב) וְלָא
תְחַלְּלוּן יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי וְאֶתְקַדַּשׁ
בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אנא

רש"י

(כט) לרצונכם תזבחו · תחלת זביחתכם
יהיה אתכם לרצון לכם ומהו הרצון ביום
הזה יאכל לאחת להזהיר אלא אתה אחיה
על מנת כן אל תשחטהו על מנת לאכלו למחר
אחת תשחטנו על מנת לאכלו לאחר יום יהא לכם
לרצון · דבר אחר לרצונכם לדעתכם מכאן
למתעסק בפסול בזביזת קדשים וחף על פי
שפרט לנאכלי' לבני יומיס חוץ ופרט בנאכלים
ליום אחד אתה אחיה זביזתן על מנת לאוכלן
נזמנן: (ל) ביום ההוא יאכל · לא נא להזהיר אלא אתה אחיה על מנת כן אתם
לקטא לו זמן לאכילה כבר כתוב וכבר זבח תודת שלמיו וגומר: אני ה' · דע מי גזר על
הדבר ואל יקל בעיניך: (לא) ושמרתם זו המשנה: ועשיתם · זה המעשה: (לב) ולא
תחללו · לעבור על דברי מודיעין ממשמע שנאמר ולא תחללו מה ת"ל ונקדשתי מגיד שניכך

באור

הרצון ביום ההוא יאכל, לא נא להזהיר אלא אתה אחיה על מנת כן, ואל תשחטהו על
מנת לאכלו למחר, אחת תשחטנו על מחשבות פסול לא לרצון יהיה לכם אחי לפשר לומר שבח
הכתוב לקטוף לו זמן לאכילה, כבר כאמר וכבר זבח תודת שלמיו וגו', מפי רש"י ז"ל וכן הוא
בת"כ, ולמעלה (פרשה י"ט ה') נאמר כן על שלמים הנאכלין לב' ימים, וכאן בתודה הנאכלת
ליום ולילה, ומס פרשנו טעם שזכר הנאכלין לב' ימים, ואעפ"כ זכר גם תודה שלא תאמר אם
אחיה ע"מ לאכול ביום השלישי לא לרצון הוא, אבל ע"מ לאכול למחר לאו פנול שהרי מניני
שלמים שנאכלין לשני ימים, על כן הזהיר גם בתודה שזבחוה לרצונכם, ומהו לרצון ביום ההוא
יאכל, אבל אם זבח אותו לאכלו למחר פסול: (ל) ביום ההוא יאכל, יום שנאמר במוקדשים
הוא דשעות, אבל לא כלו, שעכ"פ לא תותירו ממנו עד בקר, לפי' שעדיין הוא נד"ר
שעות לזריקתו ושבח טוקר כשעה כותר: אני ה', דע מי גזר על הדבר, ואל יקל בעיניך,
לשון רש"י ז"ל, ומוסב על כל החומר למעלה, ולחזוק עוד שכאן אחם העכין כלו אחלתו דבר
על כל עדת בני ישראל לאמר קדושים תהיו וגו', שהולך ומזהיר על קדושות רגות לשראל,
ונקדושות המיוחדות לכהנים בשביל הטומאות והמומין והדברים הפוסלים בקדבנות לכן כיש
שנאמר בתחלת העכין חזהיר על זבח שלמים שלא יפגל, כן אחם נאזהרה זו על זבח תודה,
ואחם לאו ה': (לא) ושמרתם, זו המשנה, ועשיתם, זו המעשה, מפי רש"י ז"ל, ובבר
בארנו זה (פרשה י"ד ה'): (לב) ולא החללו את שם קדשי, נאמר על כל העונות

שנכרשות

אַנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם: לג הַמּוֹצִיא
אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת
לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה: פ ויאמר
כג ו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ז דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה

אשר

איך בין דער עוויגע, דער
אייך הייליגט: (לג) דער אייך
אויז דעם לאַנדע מצרים גע־
פֿיהרט האַט, אייער גאָטט צו
זיין: איך, דער עוויגע!

כג (ו) דער עוויגע שפּראַך
צו משה, וויא
פֿאלגט: (ז) רעדע מיט דען
קינדערן ישראל'ס, אונד זאַג
איהנען, דיא פֿעסטטאַגע דעו
עוויגען, אַן

רש"י

לקדם שמי יכול ביחיד ת"ל בתוך בני ישראל
וכשהוא מוסר עצמו יהיה מסור על מנת למות שכל
המוסר עצמו על מנת כן אין עושין לו כם שכך
מציאו בחכמיה מיכאל ועזריה שלא מסרו עצמן
על מנת כם שכלמר והן לא ידיע להוי לך
מלכא וגו' מיכאל ולא מיכאל ידיע להוי לך וגו'
(דניאל ג'): (לג) המוציא לתכם. ע"מ
כן: לחי ה' נאמן לשלם שכר:

כג (ב) דבר אל בני ישראל מועדי ה'.
עשה

תרגום אונקלוס

אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן: (לג) דְּאַפֵּיק יָתְכוֹן
מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֵאלָהָא
אֲנָא יְיָ:

כג (ו) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לָהוֹן מְוָעֲדַיָא דַיְיָ די

באור

שבפרשיות שלמעלה, שלא תעבדו על לחת אחרת כמוהו ובקלות ראש, כלומר אין כאן כאן, שאם תעשו כן הרי אתם מחללים את שם קדשי, וכבר נאמרו זה: ונקדשתי בתוך בני ישראל, לפי דרכה להתקדש בתוך בני ישראל, לעיני העוים, שבראותם שהם פורעים מצוותיו, וכוזרים מדרכי העמי' בעבור חקי השם, ואינן מהרהרין אחריהן, לפי' שעשיהן בשגגה מדעתם, יתקדש שמו הגדול בעולמו, וכל המקיים מצוה אין בה מסרון כים, לו העדר כנוד ואינו חוטא, מקדש שמו הגדול ית' בעולמו, וכ"ש אם מוסר נפשו להתעטר לו למות בעבור המצוה אין קדוש השם גדול ממנו, וכן אמרו בת"כ כאהוה תומר ונקדשתי מסור את עצמך ועשה שמי, יכול ביחידי, ת"ל בתוך בני ישראל המרובים: אני ה' מקדשכם, לכן תני מצוה לתכם זאת, כי אם תשמרו חקותי ומצותי תני ה' מקדשכם משרה עליכם רוח קדושה, ותתרוממו על כל המעשים, ויקל בעיניכם לבוז במאין בנוף ובכסף למען תהנתי: (לג) המוציא אתכם, כלומר חלל המוציא לתכם מארץ מצרים, בדרך הקדש בלוחות ובשופתים, להיות לכם לאלהים, כלומר להיות מנהיג לתכם על דרך פלא, ולתת לכם תורות וחקים קדושים, להשכין שכינתי ביניכם, ולשפוך עליכם רוח קדשי, כשתורים בפרשת המילה, אני ה' הוא המקדש לתת לכם כח לכל דבר שם תלכו בחקותי: אני ה', השוה כל חלה, ופרשהו (פרשה י"ח כ'):

כג (ב) דבר אל בני ישראל, פרשת המועדים כל ישראל שוין בה, והקרבת המוספים התלויה בכהנים לא נתפרשו בה, לכן תמר דבר אל בני ישראל: מועדי ה', נאמרו (פרשה ח' ט' וד' י"ג), פרשה יעד, והוא שלעונין (בשמיני), וים יעידת מקום, כמו אהל יועד (שמות כ"ג כ"ח), למועד דוד (שמואל ח' כ' כ"ח), בית מועד לכל חי (איוב ל' כ"ג), ויעידת זמן כמו למועד אשר דבר אותו אלהים (בראשית כ"ח כ'), למועד אשוב אליך (שם י"ח י"ד), ושתיהן נעשים על ידי מלאכות השמים, כי לפי המזיגות ותקון מקו השוה, ומרוחק

מקום

אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי
קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי: ג שֵׁשֶׁת
ימים

תרגום אונקלוס

דִי תְּעַרְעוּן יַתְהוֹן מְעָרְעֵי קֻדְשָׁא אִלֵּין
אִנּוּן מוֹעֲדַי: (ג) שְׁתָּא יוֹמִין

אַן ווּעלכֶּען אִיהר הַיילִינע
פֶּערזַאמלוּנג פֶּערקִינדִיגען
זָאלְט, זִינד דִּאלֶגענדע:
(ג) וְעכֶּז טַאגע

רש"י

עצה מועדות שיהיו ישראל מלמדין בהם
שמעברי' את השנה על גליות שנעקרו ממקומן
לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו לירושלי':
שם

באור

מקום ממקום ומדינה ממדינה, ומהלך ימים מזו לזו לא אפשר לדעת אלא ע"י המאורו' והכוכבים,
וכן קניעות וזמנים לשנות ולימים וכיוצא, על כן נאמר והיו לאותות ולמועדים (שם א'), אלת
למועדים כולל הענין הגדול שאמרנו, ואלת לאותות גם הוא כולל ענין גדול פרשנוהו בפי' ס'
בראשית, והנה יש מועדים קבועים בבריאת שמים וארץ שיגלגלו הכוכבים בפי תוקפיהם, כמו
היום והחדש ומועד זרע וקציר וקור וחום, לכל המועדים הנזכרים בפרשה זו לינן כן, לכל
כלם מועדים ידועים לבד לכאחד בקדם, לין להם התלות באותות שמים וארץ הקובעים מועדים'
לכל בני עולם, ומסרו לבד לישראל שהם קדם לה', על כן הכל מועדי ה' אשר תקראו אותם
מקראי קדש, כלומר השם הגדול יעד הזמנים הללו לשמור בהן חקים ומצות קודם שבוא לעשות
בהן: מקראי קדש, לתרגום ז"ל תרגם דתערעין יתהון מערכי קדיש, ופי' רמב"ן ז"ל שעשאו
אלשון אשר יקרא אתכם בתחלת הימים, לשון מחורע, בכל יום שיחרעו תעשו אותם קדש,
ולפי' יודע מי מלמדנו, והכתוב עשאו קצע כל אחד במועדו, ורשב"ם ז"ל פי' אשר תזמנו
אותם ומכי קדש, כל לשון קריאה שאצל מועדים, לשון קביעת זמן הוא, כמו קרא עלי מועד,
וכן התרגום מערכי קדיש, ויש לפרש דעת המתרגם שיכונו עם מועדים שו כעם דבר קדש,
שה דתערעין יתהון, שיהיו מסורים בעזיית מלאכה, ויעשו בהן את השם להללו ולשבחו,
וכנודע בכוונות נקיה ונעוגה, לכל יותר נראה לי שלדעתו ז"ל כל לשון קריאה על מי שמייחד
שם נקי לנושם, לו יום מבין הימים, כמו ויקרא קרא ה' בשם בנלאל וגו' (שמות ל"ה ל'),
שייחדו בשם, וכן לכלם בשם יקרא (תהלים קמ"ז ד'), שמייחד לכל אחד שמו ומעשהו, וכן
כל קורא לזולתו מייחדו מבין האחרים, וכן קריאי העדה (במדבר ז' ט"ו), שמיוחדין
בעדה לכל דבר עבה ונדולה, ולכן תרגם מערעי כנשתא, קרא עלי מועד (ליכה ז' ט"ו),
ויחד עלי מועד, וכן תרגם ערע עלי זמן, וכן תאר תקראו אותם מקראי קדש, שתייחדו
אותם להיות מיוחדים בין הימים להיות בהם בחסור מלאכה וכיוצא, ורמב"ן ז"ל פי' מקראי
קדש שיהיו ניום זה כלם קדושים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית
ה' ניום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לאל בבשות נקיה ולעשות אותו יום משתה,
כמו שכתוב עם' עזרא על רחש השנה, ומקרא קדש מלשון קדושי העדה (במדבר ט"ו ב'),
אחרי כן יאכלו הקדושים (ש"א ט' י"ג), והם נקבל לפרש מקראי קדש על דרך זה, מה טעם
לומר תאר תקראו אותם, יאמר תאר יהיו לכם מקראי קדש, ואפשר לי לכלול בו עוד אלת
תקראו לזמנים הללו בשמות שאתם קוראים למועדי מעשה בראשית, כמו יום ליצה קדש שנה
ערב קציר קין ואחרן, ותאחרו מועד יום השביעי, מועד יום ט"ו לחדש הראשון וכיוצא, לכל
תקראו אותם מקראי קדש בשמות של קדושה, כמו שמפורשין בפרשה שנת לה', חג המצות
לה', יום תרועה לה', יום הכפורים לה', חג הסכות לה', חג העצרת לה', וכיוצא
במקראי קדש הללו, המורים שהימים הללו הם מועדי ה' וקדש הם לה', שאסורין במלאכה,
בדרך וקריאת לשבת עונג (ישעיה נ"ח י"ג), גם בכלל נזה דעת הרב המתרגם שאמר [הכהן
נדעתי שהוא מענין וקראתם דרור לכל יושביה (פרשה כ"ה י'), שיודיעו ויכרזו בהם
שנת ע"י התקיעות שהיו תוקעין, ואם נ"ע ע"י שנוקי נ"ד, ומאחר מיני ההכרזה והפרסום,

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון מקרא־
קדש כל־מלאכה לא תעשו
שבת

טאָגט קאָן אַללערלייא קונזט־
אַרבייט פֿערריכטעט ווערדן:
אָבּ זיבענטען אַבער איזט
דער רוֹאָבּוטע פֿייערטאָג,
צור הייליגען פֿערקינדיגונג,
קיינע קונזטאַרבייט זאָללט
איהר אָן דעמועלבען פֿערריכטען:
עז

רש"י

(ג) ששת ימים וגו'. מה ענין שבת אצל מועדות ללמד, שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאלו חלל את השבתות וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאלו קיים את

תרגום אונקלוס

יומין תתעבד עבידתא וביומא שביעאה שבתא שבתא מעדא קדיש כל־עבידתא לא תעבדון שבתא

באור

יום הזה קדוש לה', גו יבואו ממלאכתם, ויתקבצו לשמוע דבר ה' מפי רבותי העם וחכמיו, ויתענגו במאכלים ומשתקים כי קדוש הוא מאשר היתים והם מועדי ה', והכל הולך לענין אחד], אבל עיקר בעיני כתרגומו של אונקלוס ז"ל ועל דרך שפרשו דברים: אלה הם מועדי, הנאמרים בפרשה זו, אבל רבותי קדושים לא נזכרו בה, אעפ"י שיש בהן קרבן מוסף, חוץ מכלל המועדים הקדושים, אלא ממועדי המחלות על שם הלבנה שמתקדשת, וכן כולל לי' בניסן אחוז מועד הפסח, וט"ו בו אחוז מועד העומר, אעפ"י שאינן מקראי קדש: (ג) ששת ימים, כל ששת ימים שיש בשנה: העשה מלאכה, מותר לעשות בהן מלאכה: וביום השביעי, של כל ששת ימים, הידוע להם לדעתי ממדבר סיון כשירד המן, כי קודם לכן לא היה נודע, כי החשבון מתחיל משבת י"ב, ומי מעיד על חשבון זה, לכן משה אומר והיה ביום הששי וגו' והיה משנה על אשר ילקטו יום יום (שמות ט"ז ה'), משבו השומעים שהוא ששי לדעתו, ואם אומר להם כן גם' לו גד' לשבוע, תמהו כאשר מנהו לשם משנה קודם לכן, ובאו נגיחו העדה והגידו זאת למשה, והשיב היה אשר דבר ה' לאמר שבתון שבת קדש לה' מחר (שם שם כ"ג), כלומר היום הוא יום השבת שדבר ה', לא ששי לשבוע אלא לשבוע, כי שבתון שבת קדש לה' מחר: שבת, נפתיחתו לם' גן נעול פרשו שבת לומנו על המנוחה מבטול מלאכה, אל עכינו הפסק יהיה מאיזו דבר שיהיה, כמו וקנים משער שבתו (איכה ה' י"ד), שבת משוש תופים (ישעי' י"ד ח'), ושבות המן (יהושע ה' י"ב), ושבתו שלשת החגשים (איוב ל"ב ח'), וכן ושבו ביום השביעי מכל מלאכתו (בראשי' ב' ב'), שפסק ממלאכתו, לכן כשאמר שבת לה' אלהיך (שמו' כ' י'), נאר ממה ישבות ואמר לא תעשה כל מלאכה, וכן כל שבת לה', שיפסוק מעניני חל ויקדש היום לה', כמפורש בנבואת ישעי', וכן כאן פי' כל מלאכה לא תעשו שבת הוא לה', ושם האריכנו: שבתון, וכן נאמר בויק"כ לפי שבשניהן לאוריין לפי' מלאכת אוכל נפש, וכן שבת גם למועדי קדש, אמותר בהן מלאכת אוכל נפש, אלמן לא מציגו שם שבת על המועדים, אלא שבתון, כי יום השביעי ויק"כ הן שבתות של שבתון המועדים: מקרא קדש, פרשתו מלאכה, יש הבדל בין מלאכה ובין עבודה ובין מעשה ובין פעולה, וכמ"ש למעלה (פרשה י"ג), וכאן נראות מעט על עבודה ומלאכה, יש עיבד לעצמו, ויש נשכר לעבודת אחרים, ובכלל עבודה הכל, פעמים שנשכר מלאכה, כגון תורם לו ורוצע לו כותב, ופעמים בדברים שאינן מלאכה, כגון ליטול משאות ממקום למקום, או לרוץ בשבתי רבו, או להלבישו ולהלוך כליו אחריו, כי אם מלאכה אינו טפל אלא על מעט, לפי שאמנה בו שבעי הדברים שבבריתן, כשיהיה הציוי להועיל, כמו התורם משנה החדשה, וכן הזורע ומכסהו בעפר, או טחה שמשנה מרחה הגייר וכן כל מנות מלאכות ותולדותיהן יש בה אזהרה להועיל, כי המקלקלן

פעורין

אמר כג

שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: פ
ב אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי
קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם
במועדם

תרגום אשכנזי רז

עס איז פֿייערטאָג רעם עוויגן
צו עהרען, אין אַללען אייערן
וואָהנפלאָטצען: (ד) דיזעז
אַבער זינד דיא פֿעזטע רעז
עוויגען, אַן וועלכען אייהר
הייליגע פֿערזאַמלונג
פֿערקינדיגען

תרגום אונקלוס

שַׁבְּתָא הִיא קֳדָם יְיָ בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן:
(ו) אִילֵּין מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ מְעָרְעֵי קֹדֶשׁ
דִּי תְעָרְעוּן יָתְהוֹן בזמניהון

רש"י

לת השבתות: (ד) אלה מועדי ה' • למעלה
מדבר בעבור שבת וכאן מדבר בקדוש החדש:
בן

באור

פטורין, והתורה אסרה המלאכות לא העבודות, כי לא נאמר לא תעבוד ביום השבת, ולכן
מותר לטלטל אבנים וכסאות למקומות רחוקים בשביל האורחין, וכן לרחץ בחמוטת, ולהוליך
כלים בידה"י, אחר הן עבודות חיקן מלאכות, שבמעשיו היו משכח דבר, ולכן היו עובר
עליהן בלאו, אבל הן בעצמן, כי העושה רק מעשה חול אינו בשבת היו מקדש היום לאהיו את
לעצמו, וזהו שאמר שבת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך (שמות ל"ג ד"ת), וכר עבודות
ומלאכות שמותרין בהם, ויום השביעי שבת לה' אלהיך מכות עשה שיפסוק יום זה מכל דרכי חול
מעבודה וממלאכה, ויקדשהו לה' אלהיו, ואת"כ אמר הלאו לא תעשה כל מלאכה, אפי' עליו
במקום אחר כל העושה בו מלאכה יומת (שם ל"ה ב'): שבת הוא לה', לא שיבות למטות
מכות מעבודת שבת הימים, אלא לה', בעבור השם שבת ביום השביעי מכל מלאכתו, וברכו
ויקדשו, כן יפסוק הוא מברכי חול אלו, ויקדש היום לאהים: בכל מושבותיכם, שבת היא
פונת הנוף, ואמר בכל מושבותיכם לדעת רמב"ן ז"ל לפי שהתיר עבודה במקדש בתמידין
ומוספין, אמר שהאסור טהג בכל מושבותיו, לא בבית השם, וכן אמרו במכילתא במשבות
לי אתה מבעיר, ואתה מבעיר בבית המקדש, ולכן לא נאמר כאן חקת עולם לדורותיכם, כי
שבת נרמזית ידענו שהוא חקת עולם כימי השמים על הארץ, וכגמרא (קדושין דף ל"ד ע"ב)
אמרו הואיל שנאמר בענין המועדות הייתי לומר שבריכה קדוש ב"ד כמועדות, ת"ל בכל
מושבותיכם, ולפי הפשט לפי שאין מדת הימים שוה בכל התורות שעת שהוא יום במדינה זו הוא
במדינה אחרת לילה, לאמר הכתוב שבכל מושבותיו בעשה יום השביעי תחר לבו שבת ליהוה
לה': (ד) אלה מועדי ה', גם שבת מועדי ה' הוא, כי למנות אשר ולקדש שביעי אין לו
קביעות בקצי שמים וארץ, אבל נבדל בענין זה משאר המועדים, שהוא תלוי בימים, כל שביעי
לימים הוא שבת, ואין כן המועדים, לא לאמרה תורה בי"ד לחדש הראשון פסח ויום שלאחריו
חג המצות ז' ימים, ומספר ימים שלאחריו חג השבועות, ומספר כך ימים לאחריו יום תרועה,
ולימים כך יה"כ, ולימים כך חג הסוכות, אלא כל מועד תלוי במספר ימים בחדש ידוע, לפי
שאין החדשים שוים בכל השנים, אין הימים שוין מועד למועד שוין בכל השנים, אלא בזמן הבית
תלוי בראייה, ובזמן הזה תלוי בסוד העבור של המחזור, ומלבד שתלויין בחדשי הלבנה בריכין
הוו לעשות פסח במועד החביב, וחג שבועות בימי קציר חטים, וסוכות במועד האסיף, לכן
אמר אלה מועדי ה' המוכרים מכאן ואילך, לענין שהם מקראי קדש כמו השבת, והכל השוה
שבהן מועדי ה', מכל מקום בריך שתקראו אותם במועדם שקבעתי להם כאן תיחדו אותם

בְּמוֹעֲדָם: ס בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין
הָעַרְבָּיִם פֶּסַח לַיהוָה:
ו וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ

הזה

פֿערקינדיגען אַללט: יערעז
צו זיינער צייט: (ה) אים
ערשטען מאָנאַטה, אַם פֿיער־
צעהנטען טאָגע דעז מאָנאַטז,
צווישען בוידען אַבענדען:
ווירד דאָז פסח געבראַכט,
דעם עווידגן צו עהרען: (ו) אַם
פֿונפֿצעהנטען טאָגע דיעז
מאָנאַטז געהן

רש"י

(ה) בין הערבים. משש שעות ולמעלה: פסח לה'. הקרבת קרבן שמו פסח: והקרבתם

תרגום אונקלוס

בְּזִמְנֵיהוֹן: (ה) בְּיַרְחָא קַדְמָאָה
בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא לְיַרְחָא בֵּין שְׁמָשַׁיָּא
פִּסְחָא קֳדָם יְיָ: (ו) וּבַחֲמִשַׁת עַשְׂרָא
יוֹמָא לְיַרְחָא הדין

באור

ביום ידוע לחדש, ומועד ידוע לשמח את הגוף ונקיר וחסיף: (ה) בחדש הראשון, לפי שנייתי לכם למנות לחדשי השנה בחדש ניסן, כלומר לחדש הזה יהיה לכם לחדשי השנה (שמות י"ב ב') בין הערבים, בפרשת בא פי' רש"י ז"ל משש שעות ולמעלה קרי בין הערבים, שהשמש נוטה לבוא מבוקר לערוב, ולשון בין הערבים נראה בעיני לומר שעות שבין ערבית היום לערבית הלילה, ערבית היום כשהשמש נוטה לשקוע מכי יגעו בללי ערב, וערבית הלילה בתחלת הלילה, והביא ראיה לזה ע"ז ל', ורמב"ן ז"ל ורש"ם ז"ל הלינו בעד פי' זה, ולפי שפסק שכתבנו כן היה שמשת בשמש הגיד מבוקר עד שקיעת החמה קרוי בין הערבים, וכמו שאמרו בגמרא, וכן לפי פסק שכל הזמן ההוא נקרא ג"כ ערב, ולפרש לשון בין הערבים לחשוב כי בלשון הקדש נקרא חצי היום עד תחלת שבע בקר, ומתחלת שבע עד שקיעת החמה נקרא ערב, בקר מלשון לא יגרו בקר (פרשה י"ג ל"ו), שע"י אור השמש נבדלים הצורות, וערב מלשון ועם זוטים לא תתערב (שמות ד"ד ח"ח), שהצורות מתערבות, והטעם לפי שמהבקר עד הצהריים האור הולך ומוסיף והצללים מתקצרין, ומהצהריים ואילך הצללים הולכים ומתרחבין, ונקרא זמן הערב שרי בין הערבים לשמדו שעורו של ערב: שכל בקר נגמרים ומאחו רגע מתחיל הערב, כי הנחתועל הגיעית חצי שעה של כל יום ממקום שהוא שוער עד קצה מזרח שלו שהוא מהלך ו' שעות של שמש, כי תחלת שבעית מתחיל הערב הגמור בגיעית לופקי, שהוא כיולת השמש בקצה המזרח ומאז ואילך כל רגע ערב ממש במקומות שבגיעין על סוף שעה י"ב שהוא כיולת שמש לשם גם לשם זה, לכן כל שעות הללו נקראים בין הערבים, ונודע כי הבקר עד סוף שעה שנית, ומן הפרס בין ערבים לבין הערבים, רק ערב חפשר להניח גם על שעה אחת מן השעות של אחר חצות, אבל בין הערבים מבורר שהוא על אחר חצות היום כלו, והוא לפנות ערב (ברחשית ד"ג ס"ג), שעניין סמיך לשקיעת החמה, וכאן התיר הכתוב שחיטת הפסח מתחלת שעה שבעית, ואמר בתורה גם תזבח את הפסח בערב, וכן בתורה נאמר בין הערבים ופעם בערב, וסרי טעמא ע"ז ל': פסח לה', הקרבת קרבן שמו פסח לשון רש"י ז"ל, ופי' רש"י ז"ל שבא ללמד שמו של יום הרבעה עשר לחיו קרוי פסח, ולדעתי לפי שאמר שה מועדי ה' מקראי קדש, והקדיש היום הרבעה עשר לחיו לאסור בעשיית מלאכה ולחיו מקרא קדש, וזכר לחיו בעבור שקבע לו מועד לחיו טוסד מהלכי המחורות, ולחיו דומה לראשי חדשים שלא נזכרו בפרשה, כי ראשי חדשים הן מועדי חקות השמים, לכן אמר פסח לה', לא אמר תעשו פסח לה' או תזבחו פסח לה', אלא פסח לה' על שם המועד, כלומר שעשה על הקרבת קרבן שמו פסח, וחקיש

אמר כג

חַג הַמַּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ: ז בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם

תרגום אשכנזי רח

גיהט דיא פֿייערטאָג רעס אונגעזויערטען בראָטעס, דרעי טעג לאַנג זאָלסטו עסען אונגעזויערטע בראָט: (1) אָם ערשטען טאָג זאָל איר הַיליגע פֿערזאַמלונג

תרגום אונקלוס

דֵּין חַגָּא דְּפַטִּירַיָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא יוֹמִין פַּטִּירָא תֵּיכְלוּן: (1) בְּיוֹמָא קַדְמָאָה יְהֵי מְעָרַע קַדִּישׁ

באור

דעת רבינו שלמה ז"ל, יכון נזכר על דרך זה בפרשה מועד יום תקרבת העומר: (ו) חג המצות וגו', מתחיל חג המצו שבתפרש עניני בפרשת בא ע"ז פרעה, וזהו שמלאך שבעת ימי' מצו' תאכלו, וכלן מג לה': שבעת ימים, כל מקום שנאמר שבעת שם דבר הוא שבוע של ימים שטיש"ן בלע"ז בעטיש"י, בל"ח (לייז וויבנטליכע), וכן כל לשון שמוכת שבת תחנת שבעת שלשת לשון רש"י ז"ל, והנה חג המצות שבעת ימים, כי חלו חונגים לה' בחכילת המצה לזכר נפלאותיו כל שבעה, ושקריבון כל יום מוספין, לפי שלא נא הכתוב כאן אלא לקבוע המועדי', לא לפרש הדיבון שבתפרשו במקום אחר, ירמה שהוסיף שבעת ימים מצות תאכלו להוסיף שבעת הימים זו לזו, ומסרה הדבר לחכמים לך יבינו העם בקדישת ימי חול המועד, אלא שלמדנו רמב"ם ז"ל (הלכות י"ט פ"ו ה"ז) לן לסור מלאכה בחה"מ מדברי תורה, וכן דעת ר"ת ז"ל, ולדעתם לא זכר הכתוב זה, רק בעבור יום ראשון ויום שביעי, שבשניהם הזהיר לו בשבעת ימים הללו, הראשון מהם האחרוני שלהם מקרא קדש ולשון בעזרת מלאכה: (ז) יהיה לבם, ומהו קדושתו, כל מלאכת עבודה לא תעשו, כמו שאתם עושים בימות החול, ובפרשת בא פירשה תורה לך לשון יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם (שמות י"ב ט"ז), שהמלאכות שהן לצורך לאוכל נפש מותרות, ולזה מענין הפרשה שלא נאמרה רק לקבוע מועדי הימים המקודשים: מלאכת עבדה לא תעשו, פי' רש"י ז"ל לפיכך מלאכות התשובות לכם עבודה וטורח, שיש חסרון כיס בשבילה שלהן, כגון הדגר הטבד, כך הבנתי מת"כ דקתני יכול לא יהו חולו של מועד יהא לאסור במלאכת עבודה וכו', לזה יאמר פירושו בעיני רשב"ן ז"ל שיאמר הכתוב לא תעשה מלאכה דבר לבד, ויבואו שאר המלאכות בק"ו, ועוד היה לשון שיאמר כן לף בשבת, ועוד היכיך רשב"ן ז"ל מכל הברייתות והשמושות שבתלמוד שלזה בתורה רמז לזה מלאכת מותרת בחה"מ ולזה אסורה, ולכן פי' הרב ז"ל מלאכת עבודה היא כל מלאכה שאיכה לצורך לאוכל נפש, כי מלאכה שהיא לאוכל נפש היא מלאכת הנאה לא מלאכת עבודה, ולהלן (שמות י"ב ט"ז) שאמר בחג המצות כל מלאכה לא יעשה בהם, לצורך לפרש לך שאר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, ובפרשה זו כללה עניין זה בכל מועד במלאכת מלאכת עבודה, כי סמכה על האסורים להלן, ובפרשת כל הבכור שאמר בחג המצות לא תעשה מלאכה, סמכה על האסורים בחג המצות בפרשת בא, גם לא לאמרה שם כל מלאכה כמו בשבת ויה"כ אלא מלאכה אתם, כלומר לותה מלאכה שהזהרתיך עליה לא לאוכל נפש, ולזה סתם שדעת הרב נכון בפעם המקרא. אלא שאין מלאכת עבודה מורה על הענין שאמר, ושם מלאכה של הנאה לו לא, שהיין עבודות הן, ולפי הסברת יותר יש מלאכת עבודה בגשול ובתקון הכשורות, שכותב שתי לותיות, לו תופר שני תפירות, ויהוי עניו לשר קרוב לזה בשעת התפרת, ונראה לי שמלאכת עבודה קרויה כל מלאכה שעובר בהן החלם לשעתו לו לאחרים לימים רבים, כמו העבודות שבשדה לחרוש ולזרוע ולבצור ולקצור, וכן תופר וכותב ם שרים וכיוצא שבעשים לימים רבים, כמו הקוצר להכנים לאוצר לכל השנה, ותופר בגד להיות לתשמיש ימים רבים, וחינן נריכין להעשות ביום שיצטרכו להם, אלא נעשים קודם לכן ימים רבים, גם שמתמרים לאחר כן ימים רבים, לגד מלאכות לוכל נפש שהתירה תורה בי"ט, כלן אינן

יכולים

לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ: ח וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה
לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ
ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים אֶל־הָאָרֶץ
אשר

פֿערזאַמלונג פֿערקינדיגען:
אזוי קיינע דאַנרווערקע
אַרבייט פֿערריכטן: (ח) אונד
זיבען טאַגע הינדורך דעם
עוויגען פֿייראָפֿפֿער ברינגן:
אַם זיבענטען אַבערמאַלן
הייליגע פֿערזאַמלונג פֿער-
קינדיגען, אונד קיינע האַנד-
ווערקזאַרבייט פֿערריכטען:
(ט) פֿערנער שפראַך רער
עוויגע צו משה, ווי א פֿאלגט:
(י) רעדע מיט רען קינדערן
ישראל'ס, אונד זאַגע איהנען:
ווען איהר אין ראָס לאַנד
ראָס

רש"י

(ה) והקרבתם אשה וגו'. הס המוספין
התמידי בפרשת פנחס ולמה נאמרו כאן
לומר לך שאין המוספין מעכבין זה את זה:
והקרבתם אשה לה'. מכל מקום אם אין
פרים הבא אילים ואם אין פרים ואילים הבא
כבשים: שבעת ימים. כל מקום שנאמר
שבעת אם דבר הוא שבוע של ימים שט"נ
בלע"ז וכן כל לשון שמונת שבת תמימת שלשת
מלאכת עבודה. לפילו מלאכות החשובות
לכם עבודה וטורח הם אסרון כיום שבטלה
שלהן כגון דבר האבד כך הבנתי מתורת
כהנים

תרגום אונקלוס

יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא
תַעְבְּדוּן: (ח) וּתְקָרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ שְׁבְעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
מָטַרְתָּא קַדִּישׁ כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא
תַעְבְּדוּן: (ט) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: (י) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵּעֲלוּן לְאַרְעָא
די

באור

יכולים להעשות קודם י"ט מבלי שיהא טעון, ולא היתרו להעשות שאורים ליומים הבאים, אלא מה שצריך לאוכל להשיב נפשו ביום זה, על כן אמור לקטור לו לטחון בי"ט, שבכלל מלאכת עבודה הן, וכן כל כיולא בזה, לבד מותן הטריכות ליומן כגון אחישה וכיוצא ואפייה וכיוצא, שאם נעשו מאתמול מפסידין, וכן למדנו שאסור לחפות תולבשל מי"ט ליומי חול להתקייס ליומים הבאים זה מלאכת עבודה, אלא שאוקמת מלאכות אלו לחכמים, כגון לקטור ירקות ופירות, לעפ"י שמפסידין, והתירו מקנתן כגון שחיקת סמנין המפסידין, לולי גזרו על כל קנירה יין המזיגר, ואין זה מענין הפסח, שסוף סוף נפי שאפירים להלן שמלאכת לוכל נפש מותר בי"ט, ראוך התורה על היתר זה כאן בתלית מלאכת עבודה, ומאה שבתרנו (פסח נ') תיבת עוד שכל המלאכות הן לפעמים עבודת, לבד המוציא מרשות לרשות, שלעפ"י שעבד האדם לוולתו ליצא מצוותיו, לא יעבדנו בייחוד למלאכת הוצאת משא מרה"י לרה"ר, והתורה רצתה להתיר גם הוצאה בי"ט לאומה כל מלאכת עבודה לא תעשו, פרט להוצאת שלעפ"י שהיא מלאכה היכר מלאכת עבודה, והבן: (ח) והקרבתם אשה לה', מתנות אף, והם המוספין התמידים בפרשת פנחס, ורמז עליהן כאן, לפי שקרוי שבעת הימים חג המצות, לומר שעם לפי שמקריבין בכל יום מהם לשה לה', ולהו היא חג לה': (י) כי תבאו אל הארץ, לרן בענין

שלחי

אמר כג

אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וְקָצַרְתֶּם
אֶת־קְצִירָהּ וְהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר
רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן :
יא וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה :
לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת

יניפנו

תרגום אשכנזי רט

דאַז איך אייך איינגעבען ווילל
קאָמען , אונר אָרנדטע
האַלטען ווערדעט : זאָ זאָללט
איהר איין עומר , דאָס ערשט־
לינגע אייערער אָרנדטע ,
דעם פריזטער בריינגען :
(יא) דאזער זאָלל מיט דעם
עומר אויפע ווענדונג מאַכען
פֿאָר דעם עווינען , אויך גע־
נאַדע אויז צו ווירקען : דען

טאַג נאַך דעם פֿעזטע זאָלל

תרגום אונקלוס

דִּי אֲנָא יָהֵיב לְכוֹן וּתְחַצְּדוּן יָת חֲצָדָא
וְתֵיתוֹן יָת עוּמְרָא רֵישׁ חֲצָדְכוֹן לְוָת
כָּהֲנָא : (יא) וְיֵרִים יָת עוּמְרָא קֳדָם
יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן בָּתַר יוֹמָא טָבָא

ירימניה

רש"י

כהנים דקתני יכול לא תלוי אלו על מועד יהא
אסור במלאכת עבוד' וכו' : (י) רחצי'
קנינכם . שתהא רחצוה לקניך :
(יא) עומר . עשירית האיפה כך היתה שמה
כמו וימדו בעומר : והניף . כל תנופה מוליך
ומביא מעלה ומריד מוליך ומביא לעצור רוחות
רעות מעלה ומוריד לעצור עלעיס רעים :
לרצונכם . אם תקריבו כמצפט זה יהיה
לרצון

באור

שאני נותן לכם , לעפ"י שנאת ופסח נהגים במדבר , הקרבת העומר לא תנהג שם , ואם תאמר יביאו מקניר ארץ ישראל אל המדבר להניף ולהקריב קרבן , לא כן הוא אלא וקצרתם את קצירה , תחלה תנקלוה ותהיה שלכם ותקצרו אתם את קצירה . והבאתם את עמר ראשית קצירכם , עומר הנקצר בתחלה , תביאו אל הכהן העומד לפנות במקדש , למדנו שעומר התנופה לשון לכל הקניר , ואילו אמר והבאתם מראשית קצירכם עומר אל הכהן , לא הייתי יודעין שהעומר עצמו ראשית הקניר : עמר , מפורש להלן והעמר עשירית האיפה הוא (שמות ט"ז ל"ו) : עמר , לאחר שקצרו בליל י"ו בניסן שלשה בתוך , הביאו השבלים לעזרה , והיו מהכהנים לותן בתוך , ונתנים בתנור מנוקב כדי שיהא האור שולט בכלן , ושעושים בעזרה שתהא הרוח מנשבת בם , ודשים אותן וזורקין לרחים של גרוסות , ומביאים ממנו עשרון שהוא מנופה ני"ג נפה , שהוא מדת העומר ועליו אמר והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן , שהתקינים הללו נעשו בו קודם שעמד על עומר שלם , ללמד שהכתוב קנר כאן יסייך על המפורש ואם תקריב מנחת נכורים לה' תניב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת נכ דיך (פרשה ב' י"ד) , שמדבר במנחת העומר כמו שהוכחנו שם , וכתוב ונתת עליה שמן ושמת עליה לבונה (שם ט"ו) , וכל אלו בשרין גם בזר , וכמי שכתוב במנחת סלת ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה (שם ב') , ואחריו אמר והגישה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קומצו (שם ג') , שמקישה ואילך מנות כהונה , כן במנחת העומר שנאמרה תנופה מתנופה ואילך מנות כהונה , ועל אותו עשרון עם שמנו ולבונתו נאמר כאן והבאתם את עמר , וכל שם כאשר שאין קנינין בלילה זו להוצי' מהן העומ' , נקר' על שם זה עומר רשות הקניר : (יא) והניף , כל תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד , מוליך ומביא לעצור רוחות רעות , מעלה ומוריד לעצור עלעיס רעים , מפי' רש"י ז"ל , ותנופה היא קדם שנתקדש כאן , שאר המנחות לאחר שעוכין תנופה , אבל הגשה לקרן דרומית מערבית של מזבח לא נאמר כאן , שהוא מפורש בכל המנחות , וכן הקמיצה והקטרתו והאכילת הכהנים לא נאמר כאן , שנתפרשו במנחת העומר

תרגום אשכנזי — אמר כג

וואלל דער פריוטער ראמיט דיא וועגדונג מאכען: (יג) אין דעם טאגע, דא — יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן: יג וְעָשִׂיתֶם בַּיּוֹם הגיפכם

רש"י — תרגום אונקלוס

לרצון לכם: ממחרת השבת · ממחרת יום טוב הראשון של פסח אתה לומר שבת בראשית לי לאתה יודע לפיהו: (יב) ועשיתם — יְרִימִנֵיהּ בְּהָנָא: (יג) וְתַעְבְּדוּן בְּיוֹם ארמתכון

באור

בפרשת ויקרא שנאמר והקטיר הכהן את אזכרתה מנחה ומשמנה על כל לבונתה אשה לה' (שם ט"ז), ושם בלהרוגיו: לרצונכם לשון רש"י ז"ל שם תקריבו במשפט זה יהיה לרצון לכם, וכן לרצונכם תמים זכר וגו' (פרשה כ"ב י"ט), ושם מפורש: ממחרת השבת, ממחרת י"ט הראשון של פסח, שהם אתה אומר שבת בראשית, לי אתה יודע לפיהו לשון רש"י ז"ל, וכן הוא בת"כ ר"י אומ' ממחרת השבת ממחרת י"ט, יכול ממחרת שבת בראשית, וכי נאמר ממחרת שבת בפסח, והלא לא נאמר אלא ממחרת השבת, והלא כל השנה מלאה שבתות הן ומשיב מלשון שבת, והראיה הזאת פשוטה וקוקה לבטל דברי הצדוקים שהיו אומרים ממחרת שבת בראשית, וכן כתב רמב"ן ז"ל זו גדולה שבראשית בגמרא, כי מה טעם לומר כי תבואו אל הארץ ועל תניפו עומר ממחרת שבת בראשית, שאמעו בני זמן מן השנה כשנכנסו לארץ ונקצור קצירם יביא הכהן את העומר ממחרת השבת, גם הן לפי השבועות זמן שמחה, ושיד נכנסים הגשמים לאחרי כן, אתי נחל לספור רק מיום הבל תרמש נקמה כפי דעתכם ולא דברי תורה, ולפי שהלך עוד גם הם בת"י נחל לספור מהבל תרמש נקמה, מה נעשה בנלו' מלשון יום נחל לספור, והם הן ספירה הן יום תמימים לגמ השבועות, והתורה אמרה נעשרת חקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם, הבל הם ממחרת השבת י"ט בניסן של פסח, וכבר אלכן בגמרא, וכפי הפשט יש לישב שלולו דעת התורה על י"ט האחרון, היה לו לומר ממחרת החג כי החג שבעת ימים, ודעתו שהוא ממחרת י"ט האחרון עכשיו שאמר ממחרת השבת על כרחנו ממחרת י"ט האחרון, אבל קשה קשה יקשה אלא מניתו לשון שבת על המועדים אלא שבתון, ורק שבת בראשית ו"הכ נקראים שבת, ושוב שבת זה י"ט, ושבע שבתות שבעתן זה עצמו שבושת, וכן עד ממחרת השבת השביעית, שבוע השביעית, ואומר רמב"ן ז"ל כי יתכן שכל שבת הנזכר בפרשה שבוע, ושעם ממחרת השבת, לומר שביום הנפת העומר יתחיל לספור השבוע בפניו, וא"כ יהיה היום הזה ממחרת לשבוע שעבר, כלומר אומר יהיה יום התשיעי ממחרת שבוע ליומים העוברים, ולחזון לשבועת יספור, עד שיגלים שבע שבועות, ושבוע שהזכיר ושמשה עשר יום, לומר שיקח את העומר ממחרת השבוע הנזכר, ויספור ממנו שבע שבתות, ולא לשעות ביום לארבעה עשר, כי לא הזכיר ממנו רק בין הערבים, ולא הדעת נוטה בפרושו, כי מה טעם להיות יום ט"ו שבוע, ולילו שבוע ליומים, ולא לימות החדש. ולדעתי לפשר שאלת מחרת נופל גם על יום שני שבשבוע לו יום שני בחדש, וכשנאמר מחרת השבוע לו מחרת החדש, עניינו היום שאחר תחלת השבוע לו החדש, וכן נופל על יום שאחרי תום השבוע לו החדש, ולפי כן הוא ממחרת השבת הנאמר כאן פרישו יום שני שבשבוע זו, כי לפי שאמר למעלה שבעת ימים עלות תאכלו, שהוא שבוע של ימים הרי שבעת ימי הקג שבוע, ועליו אמר ממחרת השבת היינו המזכר לפניו יניפנו הכהן, ופרושו ממחרת הראשון שיקרה בשבוע זו, והוא ט"ז בניסן, כי ט"ו יום ראשון בשבוע זו, ומחרתו ט"ז, ומש"ה תאמר ממחרת י"ט האחרון, שהוא מחרת של השבוע כלה, כבר אמרתי שי"כ יאמר ממחרת הקג, כי הג המתו' כל שבעת הימים, ומחרתו מחרת י"ט האחרון עכשיו שאמר ממחרת השבת, לומו הלא ממחרת הראשון שבשבת זו, וגם לדעת רמב"ן ז"ל יקשה שמן ממחרת השבוע של הג המצות, ועל כרחך תשיב תשובה כזו, ויתבאר שד נשו"ה (פסוק ט"ו), [ל"ה], גם לדברי הרב המאיר אין ממחרת השבת הזה דומה למחרת השבת

אמר בג

הניפכם את־העמר כבש תמימם
בן־שנתו ליהוה׃
ג ומנחתו שני עשרנים סלת
בלולה בשמן אשה ליהוה ריח
ניחח ונסכה יין רביעת ההין׃
ונסכו קרי ולחם

תרגום אשכנזי רי

דאַ דיועז געשיהט׃ ואלט
איהר, דעם עוויגן צו עהרען,
איין יאָהריגעז לאַם, אָהנע
לייבזפֿעהלער, צום גאַנצען
אָפּפֿער ברינגען׃ (ג) דאַז
שפייזאָפּפֿער דאַצו, צווייא
צעהנטעל פֿיינעז מעהלז מיט
אָעל איינגעריהרט, אַלז איין
פֿייראָפּפֿער, דעם עוויגען
צו עהרען, צום אַנגענעהמען
בראָד׃

נערוך: דאַז דאַז טראַנקאָפּפֿער, איין פֿירטעל הין ווין׃

תרגום אונקלוס

אַרמַתבון ית עוטָרָא אימר שלים
בר שתיה לעלתא קדם יי׃
(יג) ומנחתיה תרין עשרונין סולתא
דפילא בטשח קרבנא קדם יי לאתקבלא ברעוא ונסכיה חמרא
רבעות היגא׃
ולחם

רש"י

כבש. תוכה לעומר הוא בא׃ (יג) ומנחתו
מנחת נסכיו: שני עשרונים ־כפולה היתה׃
ונסכו יין רביעית ההין ־לפי על פי שמנחתו

באור

מלהלן פסוק ט"ז, כאשר יבאר שם, ושוב אחין לומן ממחרת כשהוא דבוק עם הומן, אלא בוקר
הסמוך לאחרי הומן ההוא, וא"כ ממחרת השבת בוקר הסמוך לשבת מלאחריו, אבל שבקים
לקרא דדייק ומוקי לאפוקי, שהרי גם המכחישי' הלומרי' ממחרת שבת ברחשית, יכטרכו
לומר אחין לומן ממחרת השבת בפסוקי' י"ח וט"ו דומה לממחרת השבת בפסוק ט"ז, שהרי שם
ובפרשתם לכם ממחרת השבת על שבת ברחשית הוא לומר, לא יכלו מחשים היום כי שם
ממחרת שבת ברחשית השמיטית, והתורה לומרה על ממחרת השבת השביעית, ועל כרחם גם הם
לומר שהכוונה שם (פסוק ט"ז) על השבוע השביעית] : (יב) ועשיתם ביום הניפכם, התנופה
ביום, אבל קבירתו ותקומו בלילה כמו שחמרו ז"ל, והתורה סמכה קביר העומר להבחתו שיהו
מחוברין, לפי שבריך העומר להיות גרש כרמל, כד מלא, ואם נקבר לילו יומים קודם לכן לילו
כרמל, ועוד שספירת העומר בלילה, והכתוב לומר מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה
שבועות, כלומר מתחלת הנפת חרמש על הקמה, שמעט שהיה נקבר תחלת ליל ט"ז: הניפכם,
כהן אחיך העדה כולה: העומר, הוא עשרון סלת שנאמר מצלם לחיות שבלים וקרלו
תמיד על שם המדה, לפי שמנחה זו לבדה מלא העומר מכומנם לא פחות ולא יותר, ולאין
כן שתי הלחם ולחם הפנים וכל מנחה הבחה בפני עלמה וכל מנחת כהנים שם רבה להוסיף
על עשרון מיסוך, ונת"כ שנו שלשה שמות יש לו, עומר שבלים, עומר התנופה, עומר
שמו, כלומר שמיוחד בשלשתן מכל המנחות שבת בשבלים, ובריך תנופה, ומלות העומר:
ועשיתם בבש, תוכה לעומר הוא בא, לשון רש"י ז"ל, ואין לדמו שיעבבו זה את זה,
שהרי שנו בת"כ ועשיתם בבש, לשפ"י שאין עומר ועשיתם עומר לשפ"י שאין בבש, אלא
דמשמע שקרבן זה בא בגלל העומר, ואינו בכלל מוספי היום המפורשים בפרשת פנחס, ולכן
לא נזכר שם: בן שנתו, לא שנה למנין שלש: (יג) ומנחתו, מנחת נסכיו שני
עשרונים, יתא מכלל כל הבבשים ליתן שני עשרונים, יכול בשם שנכפל סלתו, כן יכפל
יינו, ת"ל ונסכה יין רביעית ההין, וכן שמעו בשמן כל מנחת בבש: אשה ריח ניחח, פרשנות

(פרשה

אמר כג

יד וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם: ס טו וּסְפַרְתֶּם לָכֶם

תרגום אשכנזי

(יד) ברויט, זאגט נעמעהל אונד גרינע קערנער דירפֿט אירער ניכט עסען, ביז אן עבען דיזעם טאג, ביז אירער דאס אפפער אייערס גאטטעס געבראכט האבט: דיזעס זייא אייער עווינע געזעצט פֿיר אייערע נאכקאממען, אין אללען אייערן וואהנפלאטצען: (טו) אירער צאהלט אלזדען

פֿאם

רש"י

כתולה אין נסכיו כתולים. (יד) קלי. קמח עשוי מכרמל כך שמייבשין לותו בתנו': כרמ'. הן קליות שקורין גרניי"לש (גרש"י כ"י גרניי"ם והוא כמו גרע"נע. נל"ח קערנער): בכל מושבותיכם. כחלקו בו חכמי ישראל יש שלמדו מכאן שהקדש טהור בחוצ' לחזן ויש אומרי' לא בח חלא ללמד שלא כנגעו על הקד' חלא לאח' וכוצ' ויטיב' משכבו וחלקו: ממקרת

תרגום אונקלוס

(יד) וְלַחֲם וְקָלִי וּפִירוּכָן לָא תֵיכְלוּן עַד בְּכָרָן יוֹמָא הָדֵין עַד אַיְתֵיכוֹן יָת קוּרְבָּנָא דֵאֱלָהֲכוֹן קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן בְּכָל מוֹתָבָנֵיכוֹן: (טו) וְתִמְנוּן לכון

באור

(פרשה ח' ט'): (יד) ולחם וקלי וכרמל, קלי קמח עשוי מכרמל כך שמייבשין לותו בתנור כרמל הן קליות שקורין גרניי"לש, [גרשה שכ"ל גרניי"ש, והוא בל"ח (גרשעטע), ויהי' שם הקליות העשויות ממיני דגן נשודן רכות כרמל, והקמח העשוי מכרמל יקרא קלי], מפי' רש' ז"ל, וקלי כמו קלוי בחם (פרשה כ' י"ד), שהוא על המעשה וקלי שם התואר, וכן פי' רש' ז"ל בזבחיו: לא תאכלו, תפילו למצות מנה: עד עצם היום הזה, לשון עצם היום תמצא בענין (פסוק כ"ח) שהוא על יום של מעשה בראשית, שהוא מערב ועד ערב, ויתכן כלומש רבן יוחנן בן זכאי שדרש והתקין מעשה המקדש שיהיה יום הקף כלו לפסור, ושחסורו מן התורה ועד עצם היום הזה ועד בכלל, ובזמן הבית העומר מתירו, ועליו נאמר עד הביאכם את קרבן אלהיכם, ולדעת האומר עד ולא עד בכלל, ובזמן הבית עומר מתיר, ובזמן שאין בה"מ קיים התיר מזרח מתיר וכמ"ש (מנחות דף ס"ח ע"ח) ופי' רש"י ז"ל עד עצם היום עד מתלא היום, ולדעת ר' יהודה פי' עצם היום, עצמו של יום, סוף סוף מודים כלם שעצם היום של יום ש"ב, וכן כתוב בעזרת נביה"כ וכמו שיתבאר שם, ומפשר שגם לדעת זו הלילה מקרי בכלל היתר, אלא לפי שאמר עד הביאכם את קרבן אלהיכם, לא התיר בזמן שאין בה"מ קיים אלא משעה הראויה להבאת קרבן, והוא משהתיר העזרה, ובכל הדיעות הוקרך לומר כאן עד עצם היום הזה כמ"ש (פסוק כ"ח), ולא מתחלת היום, אלא עד הביאכם ות' עד שקרב העומר, וזהו עד הביאכ' את קרבן אלהיכם, לכל אין הקרבת הכבש מעכב, וכן שנו בת"כ: חקת עולם, ליום זה לא לפניו ולא לאחריו, ומלת קוק באחרוניה (פרשה ג' י"ז): בכל משבתיכם, נתלה בו חכמי ישראל, יש שלמדו מכאן שהקדש טהור בח"ל, ו"א אלא בח אלא ללמד שלא כנגעו על החקד אלא לאח' יהושה ויטיבה משכבו וחלקו, מפי' רש"י ז"ל, ולפנרש האומה יפה לומר לא תאכלו עד עצם היום הזה, לפי"ש שאין עומר נעבור הזמן הזה, ומזר ואמר עד הביאכם לזמן שבית המקדש קיים: (טו) וספרתם לכם, כל אחד ואחד כך שנו בת"כ, אבל נשים

נאמר

אמר כג

לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: טז עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת

השביעית

תרגום אונקלוס

לְכוֹן מִבָּתַר יוֹמָא מְבָא מֵיתוֹם אֵיתוֹאֵיכוֹן יַת עוּמְרָא דַּאֲרְמוּתָא שָׁבַע שְׁבוּעִן שַׁלְמָן יְהוֹן: (טו) עַד מִבָּתַר שְׁבוּעֲתָא שביעתא

תרגום אשכנזי ריא

פֿאַם אַנדערן טאָג דעם פֿייערטאָגן, פֿאַם טאָג, דאָס איהר דאָס עומר דער ווענדונג געבראַכט: זיבען גאַנצע וואָכן: (טו) ביז אויף דעם טאָג נאָך דער זיבענטער וואָך

השביעית

רש"י

(טו) ממחרת השבת · ממחרת יום טוב: תמימות תהיינה. מלמד שמתחיל ומונה מבערב שהם לא כן לוין תמימות: (טו) השבת השניה · כתרגומו שבועת שביעית: עד ממחרת השבת השביעי' תספרו. ולא עד גמר

באור

כלומר ומספרת לך, שהוא בית דין סופרין ומברכין: ממחרת השבת, כמו שפרשנו מקרת ראשון בשבוע של ימי החג, שמתחיל מליל ט"ז בניסן, שמנות הספירה בלילה, ולילו לאחר לבד מיום הניפכם את העומר התטופה, הייתי לומר שהספירה ביום, ולילו לאחר ממחרת השבת לבד, הייתי לומר שהוא מקרת למקרת הבאה לאחר תחלה ויתחיל לספור מי"ז, לכך נאמר מיום הניפכם וגו' וכן הוא לומר מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבע שבועות (דברים ט"ז ט'), כלומר משעת שתתה רשאי להניף חרמש על הקמה, שהוא ליל קנירת העומר, שנריך להיות לשעת הקניר, ומלותו זמן תחל לספור: שבע שבתות, כתרגומו שבע שבועין, ובמשנה תורה נאמר שבעה שבעות תספר לך (שם טז), ונקרא שבוע על ימים שבת, בשעור שבכל שבוע יום שבת, ולפי שאמר למעלה על שבעת ימי החג ממחרת השבת, קורא לכל השבועות ספורין בהן שבתות: תמימות תהיינה, לפי שבשבוע הראשונה שבו מתחיל הספר תספרו יום, כי יום לאחון מימי החג ליט בכלל המנין, הייתי לומר שבשה הנשארים נחשבים שבוע, לפי שקורא שבעת ימי החג שבת לאחד, ת"ל תמימות תהיינה, שבע שבתות הללו תהיה כל אחת בעלת שבעה ימים, ואולי שגם בשבוע הן קורין כאן שבתות, שעכ"פ צריך שיהיה בכל אחת מהן יום השבת, ואם תאמר הראשונה רק שבת ימים, פעמים שאין בה שבת, כגון אם קל יום ראשון של חג שבת, ודבותינו שאמרו ממחרת השבת ממחרת י"ט, דרשו תמימות ללמד שאינה מבעלא, שאם לא כן לוין תמימות: (טז) עד ממחרת השבת השביעה, כתרגומו שבועתא שביעאה, ויום לאחון בשבוע השמינית הוא מחרת של שבוע שביעית, ולאחר שאמר תמימות תהיינה, כל שבוע של ו' ימים ידעינו שאין מקרת זה יום שבי בשבוע השביעית, כמו ממחרת השבת של הקרבת העומר: עד וגו' תספרו, ולא עד בכלל והן מ"ט יום, חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה' ביום חמשים תקריבוה, ואומר לנו זה מדרשו, לכל פשוטו עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו, ומקרא מסורס הוא לשון רש"י ז"ל, ולמי תמה לפשוט זה עדיין לוין למי יודעין שם החג ביום החמשים, או בלאחרון לימי הספירה, שעל כן פי' ביובל וקדשתם את שנת החמשים שנה (פרשה כ"ה י'), וגם המדרש תמה לאחר חמשים יום עם והקרבתם, ולוין לשון המקרא סובלו, גם המפסיק תחת מלת יום, ושוד לשתיהן המקרא מיותר לאחר שפירש שתתחיל הספירה ממחרת י"ט, ובשפור שבע שבועות תמימות, ידעינו שיכלה המספר לפני מחרת השבת השביעית, שהוא לאחון לשבוע השמינית, גם נודע שיום הבא לאחר מ"ט הוא יום החמשים, לבל בבריתא דת"כ שבו תספרו חמשים יום, יכול ספור חמשים, ויקדש חמשים ולאחד, ת"ל שבע שבתות תמימות תהיינה, לי שבע שבתות תמימו' תהיינה יכול יספור מ"ח ויקדש יום מ"ט, ת"ל תספרו חמשים יום, הא כיצד מנה לרבעים

וואָלט, צאָהלט איהר פֿונפֿציג
טאָגע: אונד ברינגט זאָרגן
נייאע שפייזאָפֿפֿער, רעם
עווינגען צו עהרען: (י) אויז
אייערן וואָהנפלאָטצן ברינגט
איהר צוויייא בראָדט, צור
וועגזונג, פֿאָן

הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם
וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה
לַיהוָה: י מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם
תָּבִיאוּ ׀ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם

אלף דגושה שני

רש"י

בכלל והן תרגעי' ותשעה יום: חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'. ביום חמשים תקריבו וחומר לפי זהו מדרשו לכל פשוטו עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו ומקרא מסורס הוא: מנחה חדשה היא המנחה הרשאוה שהובאה מן החדש ואם תאמר הרי קרבה מנחת העומר קיבה כשאר כל המנחות שהיו נאכלות מן השעורים: (יז) ממושבותיכם. ולא מחוצה לארץ: לחם תנופה. לחם תרומה המורם לפס גבוה וזו היא המנחה

תרגום אונקלוס

שְׁבְיעָתָא תִּמְנוֹן חַמְשִׁין יוֹמִין
וְתָקְרְבוּן מִנְחְתָא חַדְתָא קֳדָם יְיָ:
(י) מִטּוּתְבָנֵיכוֹן תַּיְתוֹן לַחֲם אֲרֵטוּתָא

תְּרֵתַין גריצן

באור

ותשעה, וקדם יום חמשים כיוצא, חהו פשוטו של מקרא, וכך פרושה להודיענו שאע השבועות
ליכו ביום מ"ט ולא ביום נ"א, הוכרכו שני הכתובים להאמר, תחלה נאמר שבע שבתות תמימות
תהיינה, ותמימות בלי חסרון ותוספות, ואיך אין לעשות לספור חמשים יום, ועל כרחך
תספרי חמשים יום חיכו לחזנון הספירה, שלא לעשות הגי ביום החמשים, ולולו לא נאמר אלא
שבתות תמימות תהיינה והקרבתם מנחה וגו', הייתי אומר ביום מ"ט לספירה יהיה הגי
עכשיו שנאמרו שתיהן כך תספרו שבע שבתות תמימות תהיינה ימי הספירה, עד ממחרת השבת
השביעית תספרו חמשים יום, עד ועד נכלל, כמו עד יום החמד ועשרים לחדש בערב (שמות
י"ב י"ח), שאם תספרו ממחרת השבת עד מחרת השבת השביעית חמשים יום, לו והקרבתם
מנחה וגו' לו תקריבו לא נפסק שבע שבתות, ולאחר שתלה הספירה בשבתות תמימות לא ניתן
ידענו כי תספרי חמשים יום חיכו ספירה של מנוח, שלא יחזנון גני לחדש לקבוע יום חג, לא
יהיה רשאין לשבוע חדשה, שלא מחרת השבת השביעית, שאין בספירה יותר משבע שבתות,
ולפי שאין ספירת יום חמשים זו למוכה לא אמר תספרו לכם, שלא אחכמים ז"ל למדו מהם
שמוכה לממכי יומי ומכיה לממכי שבוע, לפכל בכתוב אין זכר לדבים שלא אמר והיו לך שבע
השבתות מ"ט יום, כמו שאמרה בשמה ויובל, גם להלן אמר שבעה שבועת תספר לך
מנחה חדשה לה', היא מנחה רשאוה שהיא שנאה מן החדש, ואם תאמר הרי קרבה מנחת
העומר, חיכה כשאר כל המנחות שהיו נאכלות מן השעורים, מפי רש"י ז"ל, וכן שנו בת"כ מנחה
חדשה שתהא חדשה לכל המנחות, כלומר שאין מביאין במקדש מתבואה חדשה שנכנסה בשנה זו
מנחה קודם שתי הלחם, שהוא זמן קציר חטים, כמו שאמר ושם השבועות בכורי קציר חטים
(שמות ל"ד כ"ב), ומנחת העומר לא קדש הכתוב חדשה, לפי שהיה מתרת מנחות של חדש
שחפי' מנחת קנאות של שעורין היכן בחין מן החדש קודם לשתי הלחם, לכל שתי הלחם לא
הקריבה תורה שיהיו רשאות הקציר, שלא מתבואת הקציר החדש, רק שתהיה הרשאוה מן
החדש, שאם היכה רשאוה היכה חדשה, שאם תפרש חדשה נעבור שהיה מן החדש גם לא
קדמו לה מנחות אחרות, היה רשאי לומר מנחת חדש, כמו שאין מפני חדש תוכיח (לקמן ד' י')
לו מנחה חדשה של תבואה חדשה: (יז) ממושבותיכם, ולא מחוצה לארץ כן הוא בת"כ בפרק
רש"י ז"ל, ולהיכו לומר ש בכל משבותיכם לרשות תוצה לארץ, שלא לארץ משבותיכם, כמו ש

אמר כג

שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ
תֵּאָפֶינָה בְּכוּרִים לַיהוָה׃
יח וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת
כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר
בן

תרגום אונקלוס

גְּרִיצָן תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין סוֹלְתָא
יְהוֹן חֲמִיעַ יִתְאֲפֶין בְּכוּרִין קֳדָם
יי׃ (יח) וְתַקְרְבוּן עַל לַחְמָא שַׁבְעָא
אִמְּרִין שְׁלִמִין בְּנֵי שְׁנָא וְתוֹר בַּר

תרגום אשכנזי ריב

פֿאָן צווייא צעהנטהיל פֿיינעז
מעהלז מיסען ויא זיין, אונד
אַלז געוויארטעז בראָד נע־
באַקען ווערדען׃ דיזעז זינד
ערשטלינגע, דעם עוויגען צום
עהרען׃ (יח) נעבסט דיזעם
אָפּפֿערט איהר זיבען שטיק
יאָהרינע לאַממער אָהנע
לייבפֿעהלער, אין יונגעז אָכזענרינד

רש"י

המנחה החדשה החמורה למעלה׃ בכורים׃
לחשוכה לכל המנחות לף למנחת קנאות הכא׳
מן שעורים לא תקריב מן החדש קודם לשתי
הלחם׃ על הלחם׃ בגלל הלחם תוכה ללחם׃
ומנחתם ונסכיהם׃ כשפע מנחה ונסכים
המפורשים בכל התמה נפרשת נסכים שלשה
עשרונים

באור

מצותו ל אלין מושבותיכם לשר לכי נותן לכם (במדבר ט"ו ב'), וכמו שכתב רמב"ן ז"ל: לחם
התנופה, יפרש מה היה מנחה חדשה החמורה כאן, ואמר שתוכה מנחה כשאר המנחות
הקטנות, שהקומץ והלבונה למזבח, כי זאת תהיה לבד לחם לפני להביף לותו לה' כמו שאמ'
למטה בענין, לכבל למזבח לא יעלה: שתים שני עשרנים, שתי לחמים, וכל לחת עשרון:
מה תהיינה, שלש מאות: חמץ, פרשנהו (פרשה ג' י"ח), ויאמר רמב"ן ז"ל לפי שהם
תודה לה', שחקות קניר שאר בהו, וקרבן התודה יביא על לחם חמץ, ולדעתי ז"ל כאמר
שחכת השאר תוכה בחה לתודה, לפי שלא לאמר ע"יין קניר חטי' שהיה העיקר ולכן היה מנה
בכל המנחות שים מהן קומץ למזבח: בכורים לה', פי' רש"י ז"ל ראשית לכל המנחות, לף
מנחת קנאות הבאה מן השעורים, לא תקריב מן החדש קודם לשתי הלחם, לכל בת"כ לאמרו
על מנחה חדשה, אין לי (שהרי ראשונה) שלא למנחות חטים, מנחת שעורים מניין, כשהוא
אומר וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה וגו' (במדבר כ"ח כ"ו), הם אינו ענין למנחת
חטים, תבהו ענין למנחת שעורים, ועל בכורים לה' שנו, ר' שמעון אומר כאן בכורי'
לה' ובאומר להלן (פרשה ג' י"ד), בכורים לה', מה בכורים האמורים כאן על גבור, לף בכורי'
האמורים להלן על גבור, וכבר פרשנו זה (שם שם), ואמר עוד אם תאמר זו מעל גבור ולהלן על
יחיד, אמרת לאו אם זו ראשית קניר אין הלן בכורים לה', ואם הלן בכורים לה' אין זו ראשית
קניר דברים המוסרין להלן לאמרן כאן, ופרוסה נראה לי לעפ"י שהעומר ראשית
קניר, הייתי אומר מנחת יחיד מראשית קניר שדקו גם היא בכורים לה', עכשיו שכל' בשתי
הלחם בכורים לה' לפי שהיא ראשונה לכל המנחות לא בעבור ראשית הקניר, למדנו שפרשת
אם תקריב מנחת בכורים בשומר על בעבור מדבר, שהיא הראשונה לכל המנחות הבאות מן
החדש, אחם על יחיד קרא בכורים לה', תהיה היא הראשונה מן החדש, ושוב אין שומר הבעבור
ראשית הקניר׃ והבן: (יח) והקרבתם על הלחם, תוכה ללחם, כך שנו בת"כ, לא
הלחם מעכב את הבבשים, שהרי שנו שם בבשים שעפ"י שאין לחם, שלא לומר שאינן תוכת היו'
מוסיפין, שלא שנאמר הלחם הם באין תהו תוכה ללחם, וכמו שפרשנו בשומר (פסוק י"ב),
בן כי רש"י ז"ל על הלחם, בגלל הלחם תוכה ללחם, הוסיף בגלל הלחם, שאינו בא בגלל
מוסיפין, שלא תוכה ללחם, לכל בת"כ לא שנו בשומר (פסוק י"ב) תוכה לשומר, שלא שתם
שומר בא לעפ"י שאין בבש, ובבש לעפ"י שאין שומר, וכאן שאמרו תוכה ללחם, אינו לעבב,

ולכן

תרגום אשכנזי

אמר כג

בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵיל שְׁנֵים יְהוָה
עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
אֲשֶׁר רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:
יט וְעָשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת וּשְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
לְזֶבַח שְׁלָמִים: כ וְהֵנִיף הַכֹּהֵן
אתם

אָפּצוענריגער אונר צווייא
ווידערער: דיוע וואללען גאַנצע־
אָפּפֿער זיין, דעם עוויגען צו
ערהרען, נעבוט איהרעם
שפייזעאָפּפֿער אונר טראַנק־
אָפּפֿער, פֿאַם פֿייאר צו פֿער־
צערהרען, צום אַנגענעהמען
געריך, דעם עוויגן צו ערהרען:
(יט) איהר מאַכט אויך איינען
ציגענבאָק צו זינדענאָפּפֿער:
אונר צווייא שטיק יאָהרינג
לאָמטער צו פֿרייד־ענאָפּפֿער: (כ) דער פריוסטער זאָלל,

ר ש"י

עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון
לכבש זו היא המנחה והנסכים שני היין לפר
ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש:
(יט) ועשיתם שעיר עזים. יכול שנעשה
הכבשים והשעיר החמורים כאחת הם שנעשה
הכבשים והשעיר החמורים בחומש הפקודים
כשהתה מניע לכל פרים ואלים היכן הם למוד
מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן אלו קדשו בגלל

תרגום אונקלוס

בַּר תּוֹרֵי חַד וְדִכְרִין תְּרֵין יְהוֹן עֲלָתָא
קֳדָם יְיָ וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן קוּרְבָּן
דְּמִתְקַבֵּל כְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ: (יט) וְתַעְבְּדוּן
צְפִּיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא וְתַרְיָן
אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא לְנִכְסַת קוּדְשָׁא:
(כ) וְיָרִים כָּהֲנָא

יתהון

באור

ולכן אנו מוד כבשים לעפ"י אחין לחם, וכן אניט (מנחות דף מ"ה ע"ב) הפר והאלים והכבשים
והשעיר לוין מעכבין את הלחם, ולא הלחם מעכבן, ושעם תוכה ללחם פירשו שם בגמרא,
מלמד שנתחייבו בכבשים קודם שנתחייבו בלחם, כלומר במדבר הביאו כבשים בלי לחם, לא
כמו שפי' רש"י ז"ל תוכה ללחם, אחם לא הניח לחם ליט מביא כבשים, ולין הדבר כן אלו
נתחלף לו שנעה כבשים החמורין בפסוק זה עם ג' כבשים של שלמים, שלדעת ר"ש אם לין לחם
לין כבשים, כמו שאפרש: יהיו עלה, תחלה מוכה מספר הקרבנות, וחזר לומר יהיו שלה
לה', ולא אמר והקרבתם על הלחם לעולה שנעת כבשים, שאילו כן הייתי אומר שמעכבין זה
את זה, עכשיו שהפסיק הענין ואמר יהיו עולה לה', מלמד שעל כל פנים יקריבו אה לשלה
לעפ"י אחין לחם, וכל שכן שיביאו לחם אם לין קרבנות, שהרי אמר על הלחם, שתלוין
הכתוב בלחם, ואני לדעתי פי' הלמוד הוה שהיו מפורשים בגמרא: ומנחתם ונסביהם, עם
מנחה שלהם ונסכים שלהם, כמו שהן מפורשים בכל התורה בפרשת נסכים, שלשה עשרונים
לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש, ונסכיהם שני היין לפר, ושליש ההין לאיל ורביעית
ההין לכבש יין לא ככתוב העומר שנאמרה בנחתו: (יט) ועשיתם שעיר עזים, יכול שנעת
כבשים ושעיר החמור בחומש הפקודים הם שנעת כבשים ושעיר החמורים כאן, כשהתה מניע
לפרים ולאלים לוין הן, אלו לגלל אלו קדשו בגלל לחם, ואני אומר היום, כן הוא בגזירתה דת"ל,
וכן פי' רש"י ז"ל, כלומר אעפ"י שמין כבשים ושעיר שבפרשה זו עם לוחן שבפרשת נסכים,
מפרים ואלים תדע שאינן הן, שהרי כאן פר אחד ואלים שנים, ושם פרים שנים ואיל אחד,
ואמרו בגמרא לאחוק זה שגם בשתנה הסדר כאן שוכיר כבשים תחלה, ואח"כ פר ואלים, ושם
פרים ואיל תחלה ואח"כ כבשים, וכן הדעת מכרעת אחין שכל הפרשה המוספין, לבד כבש
העומר וקרבנות הבאין על הלחם, מכלל אחין מוספין, אלא זה בשביל העומר ואלו בשביל

הלחם

אמר כג

אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁנֵי כְּבָשִׂים קֹדֶשׁ
יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן׃ כח וְקָרָאתֶם
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יהיה

תרגום אשכנוי ריג

ואממט דעם ברויט דער
ערוטליונגע, פאר דעם
עוויגן, איינע ווענדונג מאכן
מיט דען צוויא לאממערן:
זיא זאללען דעם עוויגען גע־
היילינט אונר דען פריזטערז
זיין: (כח) אן עבען דיזעם
טאג זאללט איהר פאר־
קינדיגען, הוילינג פערקינדיגונג זאלל

תרגום אונקלוס

יִתְהֵן עַל לֶחֶם בִּכּוּרַיָּא אֲרֵמָא קֳדָם
יְיָ עַל תְּרֵין אִמְּרִין קוּדְשָׁא יְהוֹן קֳדָם
יְיָ לְכָהֲנָא׃ (כח) וּתְעָרְעוּן בְּרַם יוֹמָא
הָדֵין מְעָרַע קַדִּישׁ יהא

רש"י

הלחם ותילו למוספין: (כ) והניף הכהן
לותם תנופה. מלמד שטעונים תנופה חיים
יכול כולם ת"ל שני כבשים: קדש יהיו. לפי
שלמי יחיד קדשים קלים תוקק לומר בשלמי
נבור

באור

הלחם: לזכות שלמים, שתהא זכיתן לשם שלמים, כך הוא בת"כ וכמוך יתבאר בעו"ה:
(כ) והניף הכהן אתם וגו' תנופה, מלמד שטעונין תנופה חיים, שיהו זה תנופת חזה ושוק
כבר נאמר בפרשת ט, וכתוב שם מזבחי שלמיהם לכלול שלמי נבור שטעונין תנופת חזה ושוק,
שם כן תנופה האמורה כאן שבריכין תנופה מחיים, וכן אמרו בגמרא (מנחות דף ס"ב ע"ב):
על לחם הבכורים וגו' על שני כבשים, כי' רמ"י ז"ל יכול כולם, ת"ל על שני כבשים,
תמם דעת ר' יוסי בן משולם שאמר כבשים על גבי לחם, ומה לחמי מקריב על שני כבשים להוציא
שנעשה, ולפי זה יאמר והניף הכהן שני הכבשים תנופה על לחם הבכורים, ולפי הפשט והניף
משך עליהן ותקר עמו, והניף לותם שני כבשים הנזכרים לפניו על לחם הבכורים, וכן יניף
לחם הבכורים על שתי כבשים, ואם אין לעשות שתי תנופות כמו שבארנו (פרשה ח' כ"ח),
מלת על משמש כמו משך וכמ"ש (פרשה ט"ו י"ד) שהייתי אומר שיניף הכבשי' לבד משך ללחם,
לכך הזכיר ג' על שני כבשים שגם הלחם בתנופה, ומניף לותן כאחד ממוכין זה לזה, וזה כדעת
רבי שאומר מניח זה בנגד זה ומניף, ובגמר' הקשו והא כתיב על, ותרצו רבי סבר על במשך:
קדש יהיו לה' לכהן, מוסב על הכבשים ועל הלחם, לפי שלמי יחיד קדשים קלים ונאכלים
בכל העיר לכל טהור, יכול אף חלו כן, ת"ל קדש יהיו לה' שהן קדש קדשים, כחטאת ואשם
שנאכלין בפנים בין הקלעים לזכרי כהונה, כן חלו לכהן הם, וכן לפי שאין דבר מלחם
הבכורים קרב לגבוה, שהרי הם חמץ, ואמר עליהן קרבן ראשית תקריבו לותם לה' וג' המזבח
לא יעלו לריח ניחוח (לעיל ב' י"ב), וכמו שפרשנו שם, יכול שאותרין לזרים כמו לחמי תודה,
ת"ל קדש יהיו לה' לכהן, שנאכלין לבני הכהנים, ואיתיהן משלחן גבוה הם זוכים, שהם קדש
לה' והוא נ"ה ויכה לותן לכהן, וכנגמ' (מנחו' דף מ"ב) לאמרו מי כתיב קדש יהיו לה' ולכהן, לה'
לכהן כתיב, כלומר הוצרך לאמר רב הונא קנאו הגס ונתנו לכהן, וזה כדברינו, כך נראה
בעיני פשוטו של מקרא: (כא) וקראתם בעצם היום הזה, זה שאמרתי לעיל שתקראו לותם
מקראי קודש לכלה הם שועדי, גם היום הזה נכללין, כי תקראו בעצם היום הזה, ופי' לשון
קריאה, ואמר מקרא קדש יהיה לכם, שתייחדו היום הזה מבין שאר הימים, שכל מלאכת
עבודה לא תעשו בו, לבל ניזק טעם למה הוסיף בו בעצם היום הזה, ולא אמר סתם כמו
בשאר המועדים, ואמרו פי' בעצם היום הזה? ואמנ"ן ז"ל התירוץ לדבר על זה (פסוק כ"ט),
ותוכן דבריו שהמפרשים פרשוהו גוף היום הזה, וכן ולחם וגו' עד עצם היום הזה (פסוק

תרגום אשכנזי

אמר כג

זאלל עו אייך זיין, אונד איהר זאלט קיינע האנדווערקס־ארבייט פֿערריכטען: רייזע זייא אין עווינגעו געועטין, אין

יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם בְּכָל־ מושבתיכם

תרגום אונקלוס

יְהֵי לְכון כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן יְתֵם עָלַם בְּכָל מותבניכון

באור

י"ד), עד נוף היום, וכן בענם השמים לטהר, נוף השמים, שלין לפרש ענם היום תעלומו וכמו, שהרי גם הלילה נכלל, וביום הכפורים מפורש מערב ועד ערב תשבתו שבתכם (פסוק ל"ב), חלה לפי זה לספור מיום הבאת עומר להקריב מנחה חדשה ולהניח קרבנות התמידי בעניו, הייתי תומר שהמועד תלוי בחלו, וכשאין מנחה וקרבן ליט מועד ולא מקרא קדש, תמר בענם היום היום מקרא קדש, נוף היום הוא מקרא קדש ואסור בעשיית מלאכה, וכן ביום הכפורים לפי שהוא ביום זה עבודות קרבנות לכפר על ישראל, לכן כשהוא על אסור מלאכה ועטו היום, תמר נהן בענם היום הזה, שהן תלויין בנוף היום, ואפי' בזמן שאין קרבן טהנים שלו, וכן באסור חדש שתמר עד הביאכם את קרבן אלהיכם, הוצרך לומר על ענם היום הזה, שאסור חדש תלוי בנוף היום הזה, שאפילו בזמן שאין עומר, החדש אסור לפניו ואותר לאחריו, ומלת ענם על כח הדבר ותקפו, ולכן יזכיר בימים הנוכרים בענם היום, כלומר שהנהגים הדברים נכח ענם הימים, לא בענול דבר אחר שהן הקרבנות. ולדעתי אמת כי בענם היום נוף היום, אבל לא מטעמו לבד שכ"כ אין טעם למליצה זו כשהיא סמוכה לעניינים אחרים, כמו בענם היום הזה בא בא ושם ויפת (בראשית ז' י"ג), וימל את בשר ערלתם בענם היום הזה (שם י"ז כ"ג), ויבבר ה' אל משה בענם היום הזה לאמר, עלה אל הר העברים הזה וגו' (דברים ל"ב מ"ח מ"ט) ודומיהם, אלא לפי שאלת יום בלשון תורה גם על מעת לעת כ"ד שעות, והוא יום הנאמר בקרבנות כמ"ש (פרשה ז' ט"ו), ועיקרו על יום של מעשה בראשית שהוא מערב ועד ערב, שעליו מוסדות כל המצות, ולזה נתוך להודיע כן בהם, שבבר פרש הכתוב כן בתג המצות שאמרה בערב תאכלו מצות, ואמרה מיום הראשון עד יום האחד ועשרים לחדש בערב, ולפי שיום הנאמר בקרבנות על מעת לעת, הוצרכו חכמים ללמוד יום אחד האמור בתורתו ואת בשו מיום אחד האמור במעשה בראשית, כמ"ש שם (פרשה ד' ב"ח), לפי שמיוך לקרבנות, לכן בתג השבועות שלא נכתב טעם התג בתורה כמו תג המצות ותג הסוכות, חלה אמר שביום החמשים לספירה נקריב מנחה חדשה לה', ובניה עולה וחטאת ושלמים גם מוספין, והייטו אומרים שדומה יום זה ליום ט"ו בניסן שמקריבין בו מנחת העומר וכבש לעולה ומוספי היום, ואיכטו מקרא קדש ולא אסור מלאכה, על כן אמר שהוא מקרא קדש ואסור במלאכה, ואלו לא אמר בענם היום הזה, הייתי אומר לפי שמקרא קדש זה ואסור מלאכה בעבור קרבנות היום, יהיה קדושתו ואסור מלאכתו ביום שמקריבין בו, ובלילה שלאחריו שאוכלים בו הזבח והחטאת והשלמים, לכך נאמר בענם היום הזה, היום עצמו ובפני עצמו שהוא יום של מעשה בראשית, אבל מעת לעת שעפ"י שמקרא יום אין כלו ענם יום אחד, וכן יום הנף אחיו מקרא קדש, רק כוה להקריב בו מנחת העומר וכבש לעולה ומוספי היום, הייתי אומר לדעת האומר עד ועד בכלל שהוא יום של קרבנות, ואסור החדש ביום ההקרבה ולילה שלאחריו, לכך נאמר בענם היום הזה שהוא יום של מעשה בראשית, וכן לדעת הת"ח עד ולא עד בכלל, הייתי אומר שאסור עד שיביאו הקרבן, שאז מתחיל יום זה, כלומ' עד ענם היום הזה להתיר מהחיל המורת ומטעם שפרשנו (פסוק י"ד), וכן ביה"כ כמו שפרש, ומעתה זכרון מליצה זו בכל המק מות על דרך זה, אלא תאמר שבבשבו בתיבה בהרים עד נהרים של יום שלאחריו, שלא בענם היום הזה שבעשה תבל בלולו היום, שהוא יום י"ז לחדש השני, וכן לא תאמר אמל תגרהם חנשי ניתו מעת לעת, חלה בענם היום הזה שבדבר עמו קדם נוח השתם, וכן בלותו היום שבדבר עם משה, נוהו עלה אל הר העברים, וכמו כאיה בדורה מכתוב ויהי לעת נוח

השתם

מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם׃
כג וּבְקַצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם
לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ
וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי
וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ פ חמישי
כד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
דבר

אין אַללען אייערן וואָהנ־
פלאָצען, פֿיר אייערע נאָך־
קאָממען: (כג) אינדעם איהר
אַבער אין אייערם לאנדע
אַרנדטע האַלטעט, זאָללט
דוא דיא ווינקעל דיינעז
פֿעלדעז ניכט פֿאָללינ אַב־
מאָהען, נאָך צור נאַלאָזע
דיא איינצעלנען אָעהרען
אויפֿוכען: ואָנדערן דזו
אַללעז דעם אַרמען אונד
פֿרעמדלינג איבערלאַסען,
איך, דער עווינע אייער
גאָטט! (כג) פֿערנר שפּראַך דער עווינע צו משה, וויא פֿאָלגט: זאָגע

מוֹתְבָנֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן: (כג) וּבְמֵחְצַדְכוֹן
יָת חֲצָדָא דַּאֲרַעְכוֹן לָא תְשֵׁצֵי פְּאַתָא
דְּחַקְלָךְ בְּחַצָּדָךְ וְלֶקְטָא דְּחַצָּדָךְ לָא
תְלַקֵּט לְעָנְיֵי וְלִגְיוֹרֵי תְּשִׁבּוֹק יַתְהוֹן
אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: (כד) וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר: מליל

בנוי שהן קדמי קדמים: (כב) ובקצרכם.
חוזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין. אמר ר'
לבדימי בריבי יוסי מה ראה הכתוב ליתנה
בחמשה הרגלים פסח ועצרת מכאן ורחם
הזכה ויה"כ (ויקג) מכאן ללמוד שכל הנותן
לקט שכחה ופאה לעני כראוי מעלין עליו כאלו
בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו
בתוכו: תעזב. הנח לפניהם והם יקחו ואין
לך לסייע לאחד מהם: אני ה' אלהיכם. נאמן
לשלם

באור

השם נותן יהושע וירידוס מעל העניים וישליכו על המערה אשר נחבאו שם וישימו מבני גדולות
על פי המערה עד עצם היום הזה (יהושע י' כ"ז), אלא תחשוב לפי שהיו סמוך לשקיעת החמה,
היתה שיית החבנים בגילה שלאחריו, על כן אמר עד עצם היום הזה, הכל נעשה בעצם יום
זה קודם הערב: מקרא קדש יהיה לכם, זהו מצות עשה לקדש היום הקרוב על דרך שפרשנו
למעלה (פסוק ג' ופ' ג') ומי שהיו מקדשו לילו עובר בלאו, ואע"פ שאמר כל מלאכת עבודה לא
תעשו, שעל עשיית מלאכה עובר בל"ת, וכן אמר בשבת: חקת עולם, פרשתינו: בכל
מושבותיכם, אפילו אם אין קרבנות, תהיה הפסיקה ויום המושיב מקדש קודם ואסור במלאכת
עבודה, וגם אם תפרש בכל מושבותיכם, אפילו בא"י בזמן שהמקדש קיים, מלת לדורותיכם
כוללת כל הדורות גם לאותן שבגלות: (כב) ובקצרכם, פרשתינו (פרשה י"ט ט'), וחזר ושנה
לעבור עליהן בשני לאוין, מפי רבי ישמעאל, ויתכן לפי הפשט, בשביל שנזה על הקרבת העומר,
שהוא ראשית קציר שעורים, ועל שתי הלחם שהוא ראשית קציר חטים, שהן תבואות השדות
כלם, חזר והזהיר על פאה ולקט, כלומר כמו שנזהיתך להניח לי ראשית כל קציר, כן תתן
גם כל קציר שלך לעניים, ואם תעשה כן תברך בכל מעשה ידיך, ולכן לא זכר גם השלוחת
והפרט שבכרם, כי אין ענין למה שאמור בפרשה: תעזב אותם, לשון עזיבה על הפועה
לגנו מן הדבר ואין לו עוד עסק בו, והוא קרוב לשכחה, כמו עזבני ה' וה' שכחני (ישעיה מ"ט
י"ג), וכן יגהג עם הפאה והלקט, תהו שפי' רבי ישמעאל הנח לפניהם והם יקחו, ואין לך
לסייע לאחד מהם: אני ה' אלהיכם, פרשתינו (פסוק ג'): (כג) וידבר ה', לכל מג המצוות

כד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מקרא יו:

תרגום אשכנזי

(כד) זאג דען קינדערן ישראל׳ס פאלגענדעז: אם ערשטן טאג דעז זיבענטן מאנאטז, זאלל איין רוהעטאג זיין, אן וועלכעם צום אן־דענקען גאבלאזון: אונר

רש״י

לזכרון שכר: (כד) זכרון תרועה. זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות לזכור לכם עקידת יצחק

תרגום אונקלוס

(כד) מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא יְהֵא לְכוֹן נַיְחָא דוּכְרָן נְקָבָא טערע

באור

לג לומר וידבר, לפי שמועדו תלוי ביום תשעה עשר, לכל יום התרועה ויה״כ ויתן הפסוק, שכל לחד מועדו מטורם נאמר בכל לחד דכור נפקי מנהו: (כה) בחדש השביעי באחד לחדש, לפי שלא לומר בחד לחדש השביעי, לחשוב שעור הכתוב הוא בחדש השביעי גם כן לכם מועדי ה׳ כמו בחדש הראשון, והולך ומונה בחד לחדש מועד זכרון תרועה, ובעשור בו יה״כ, ובט״ו בו חג הסכות, וכן מונה מועדי חדש הראשון בי״ד בו פסח ובט״ו בו חג המצות, לכל חג השבועות לא תלה בחדשו, שלא ליום חמשים מט״ן שבכיתן, ואם כן המועדים כלם תלויים בחדש הראשון שהוה להיות ליושלם ריש קדשים, ובחדש השביעי שהיה ריש לחדשים קודם מתן תורה, כמו שאמרו במכילתא לכם ריש קדשים ולא לאלה״ר, כי הקדמונים היו מונים מתשרי, לפי שבחדש זה נברלו שמים וארץ כדברי ר׳ אליעזר שנראין דבריו, כמו שכתב רמב״ן ז״ל בפרשת נח, ואומר אני שעל כן נקרא החדש השביעי ירח האתנים, שהתנשאו המפרשים ז״ל בפרושו, ולדעתי עניני החדש שבו נברלו יסודות השמים והארץ, כי מלת איתן על הכחות הנטועים בשמים ובארץ מעת היותן, כמו והאתנים מוסדי ארץ (מיכה ו׳ ב׳), וכן איתן מושבך (במדבר כ״ד כ״א), כלומר משבך מבנר שנעי, ורמיה ושים בסלע קנך, ודרך בוגדים איתן (משלי י״ג ט״ו), פי׳ כל כך חזק, כמו כח איתן, נחל איתן (דברים כ״א ד׳), שהיו עשוי בידי אדם אלא נטבע וכן כלם, וזה רמיה לדעת ר׳ אליעזר, ואם כן בחדש לחדש השביעי הוא ראש השנה, וכמו שתקנו לאבי כנסת הגדולה בתפלה זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, ולא יקראו הכתוב כן, לפי שראשית השנה הוא בהכנם השמש במזל מאזנים, ואין זה בכל שנה בחדש לחדש השביעי, אלא שנות המחזור של ישראל אין זו לזו, לכל מ׳ לחדש השביעי גזרת הכתוב הוא, והוא ממועדי ה׳, ובספר יחזקאל נאמר בכ״ה לגלותנו בראש השנה בעשור לחדש השביעי (יחזקאל מ׳ א׳), לולי בשנה ההיא פגע יום ראש השנה הגשור ביום העשירי, שלא שרבותינו ז״ל פרשו שהיה שבת יובל: שבתון, אין שבתון כמו שבת, שלא קרא הכתוב שבת כי אם יום השביעי ויה״כ, לפי שאסורין גם במלאכת אוכל נפש, ואחר האומרים כמו ר״ה וסוכות נקראו שבתון, וכמו שרמזנו (פסוק י״ח), ועם מנקלוס ז״ל תרגם שבת שבתון של שבת ויה״כ שבת שבתך, וכל שבתון של מועדים תרגם כייחך, תהו מלות עשה שיהיה לנו יום שבתון, ולקריו ל״ת כל מלאכת עבודה לא תעשו, וכן לשרו רבותינו שבתון עשה, וזה כמו השבת אשר נו עשה שבת לה׳ לחייך, ופרשנו (פסוק ג׳) שהוא נגד שבת ימים תעבוד גם העבודות שיכין בלתו, הן בעשה, וכן במועדים שוכר על מלות שבתון. ורלוני שכן דעת רמב״ן ז״ל שכתב שהוא מצוה להיות לנו מנוחה ביום טוב ולפי׳ מדברים שיכין מלאכה שלא ישרת כל היום למדוד התבואות, ולשקול הפירות והמתנות, ולמלא החביות יין, ולפנות הכלים והחבים מבית לבית וממקום למקום, ואם היתה עיר שוקעת חיישה ולתותי׳ נשואות בלילה יהיו עומדים על החמורים, ולף יין וענבים ותאני׳ וכל משא יציאו בי״ט, ותהיה השוק מלא לכל מקח וממכר, ותהיה החנות פתוחה והקונים מקיף והשלקנים על שלקו׳ והזהונים לפניה׳,

מִקְרָא־קֹדֶשׁ: כה כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם
אִשֶּׁה לַיהוָה: ס כו וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כז אַךְ

בעשור

אונר הויליגע פֿעסטפֿערזאמלונג
זיגונג געהאַלטען ווירד:
(כה) קיינע קנעכטישע אַרבייט
זאָללט איהר פֿאַרריכטען: אונר
זי זאָלען אפֿפֿער ברינגען: (כו)
פֿערנער שפּראַך דער עוויגע צו
משה, וויא

פֿאָלגט: (כז) היגעגען אַם

מְעָרַע קַדִּישׁ: (כה) כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן
לָא תַעְבְּדוּן וְתְקָרְבוּן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:
(כו) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
(כז) בְּרַם בעשרא

יצחק אקרא תחתיו ליל: (כה) והקרבתם
לשון רבים, השמפין החמורין בחומש הפקודים:
(כו) לך. כל לחכין וילקין שבתורה מעוטין
מכפר הוא לשנים וליטו מכפר

באור

ה בָּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה
יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה
לַיהוָה׃ כח וְכָל־מְלָאכָה לֹא
תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם
כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ כט כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ

אשר

תרגום אשכנזי

אַם צעהנטען טאָגע דיזעס זיבעטען טאָגעס (עז איזט דער פֿערזאָהנונגטאָג), זאָללט איהר הייליגע פֿעסטפֿערקינרוגג אונד פֿאַסטטאָג האַלטען: אויך זאָלט איהר פֿייערען אַפֿפֿער דעם עוויגן צו עהרען ברינגען: (כח) אַן דיזעם טאָגע זאָללט איהר קיינער לייא קונסטאַרבייט פֿערריכטען: דען עז איזט דער פֿערזאָהנונגטאָג, אַן וועלכעם איהר פֿערזאָהנט ווערדעט, פֿאַר דעם עוויגען איערם גאָטטע: (כט) דען יערע פֿערזאָן, וועלכע

רש"י

מכפר על שאינם שבין: מקרא קדש: קדשהו בפסוקי נקייה ותפלה ובאחר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקייה ותפלה: וחלבתי

תרגום אונקלוס

בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין יוֹמָא דְכִפּוּרַיָּא הוּא טְעַס קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וְתָעַנּוֹן יַת נַפְשָׁתֵיכוֹן וְתַקְרְבוּן קֻרְבָּנָא

קֳדָם יְיָ: (כח) וְכָל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן בְּעֶקָּרָן יוֹמָא הָדֵין אֲרֵי יוֹמָא דְכִפּוּרַיָּא הוּא לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן: (כט) אֲרֵי כָּל אֱנָשׁ די

באור

(כה) והקרבתם אשה לה', השמפין הלמורים בשעת הפקודים, מפי' רש"י ז"ל: (כז) אך בעשור לחדש השביעי הזה, כל זמן ורקן שבתורה משמען הן, מכפר הוא לשנין ולשנין מכפר לשלשין שנין, לשון רש"י ז"ל והוא ממדרשי רבותינו ז"ל, ורמב"ן ז"ל פי' לך כיון לשון העגין, כמו לכן נודע הדבר (שמות ג' י"ד), וכן לך בעשור לחדש, מבטיח שנעשה לחדש יהיה יום כפורים, ולשון יודע לך יפרש הדב ז"ל לך בשעשה עשר יום (פסוק ל"ט), כי אין שם נוכח הנטחה לשמת הדבר, ורשב"ם ז"ל פי' לך בעשור וגו' בשאר י"ט הותרה מלאכת לאוכל נפש, אבל יה"כ שהוא יום ענוי כל מלאכה אסורה בשבת, ולדעת זו טעמו כטעם אבל, ואפשר שעשור הכתוב הוא לשם' שכל המועדי' הלמורים למעלה הם מקרא קדש גם לשרפת בהן בשמחה ובעבודה, וכמו שאמר גם' עזרת על רפח השנה, הנה בעשור לחדש יום הכפורים הוא, מקרא קדש יהיה לכם, תקדשוהו בכל מלבד במאכל ומשתה ושאר תענוגי מלאכ ועניתם את נפשותיכם: ועניתם, פרשהו (פרשה ט"ז כ"ט): והקרבתם אשה לה', כאלו כתיב בחתי מות ובפחם, לשון רשב"ם ז"ל: (כח) בעצם היום הזה, כגר כתוב (פסוק כ"ח) מה ת"ל רמב"ן ז"ל כזה, ומה שנרמזה לנו, וכן כתן לפי שתלה הכתוב בקרבנות שיקריב הכהן המשיח בו' הזה, הייתי אומר שאמת שמתיל העבודה לאמור במלאכ וחייב בעבור, לא קודם לכן ולא אחרי כן, לכן אמר בעצם היום הזה, בעצמו של יום זה שהו' עד ערב, ואמר הטעם כי יום כפורי' הוא וע', שהיו' עצמו כפורים לכפר עליכם, גם אם קדשתם קדשנות, ולכן היום כלו לקוד במלאכה וחייב בעבור: לפני ה' אלהיכם, פרשהו (פ"ט ל"ב)

אמר כג

אֲשֶׁר לֹא־תַעֲנֶה בְעָצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: ל וְכָל־
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־
מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִקֶּרֶב עַמָּהּ: לא כָּל־מְלָאכָה
לא

תרגום אשכנזי רטז

וועלכע אַן דיזעם טאָגע
ניכט פֿאַזטעט: זאָלל אויך
איהרער נאַציאָן אויסגעראָט־
טעט ווערדען: (ל) אונר איינע
יעדע פערזאָן, ריא אַן עבען
דיזען טאָגע אירגענד אייניע
קונזטאַרביט פֿערריכטעט:
דיאזעלבע פערזאָן ווילל איך
אויך איהרער נאַציאָן פֿער־
טילגען: (לא) גאַר קיינערלייא
קונזטאַרביט זאָללט

תרגום אונקלוס

דִי לָא יִתְעֲבֵד בְּהוֹן יוֹמָא הָדֵין וְיִשְׁתֵּצֵי
מֵעַמַּהָא: (ל) וְכָל אֱנָשׁ דִּי יַעֲבֵד כָּל
עֲבִידָא בְּהוֹן יוֹמָא הָדֵין וְאוֹבֵיד
יָת אֱנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמֵּיהּ: (לא) כָּל
עֲבִידָא
לא

רש"י

(ל) והאבדתי · לפי שהיו לומר כרת נכנס
מקום ויכול יודע מה הוא כשהוא לומר
והאבדתי למד על הכרת שהיו חלין לנדן:
(לא) כל מלאכה וגומר · לעבור עליו
בלאוין הרבה או להזהיר על מלאכת לילה
כמלאכת

באור

(כט) תענה, שכבין פועל יוצא ל' תענ' ע"י מכניע' המאכל והמשק': ונכרתה, פרשתיו (פ' כ' ג')
(ל) והאבדתי את הנפש ההוא, לפי שהוא לומר כרת נכנס מקום, ויכול יודע מהו,
כשהוא לומר והאבדתי, למד על הכרת שהיו חלין לנדן, לשון רש"י ז"ל מכרייתך דת"כ,
ופי' כיון הכל שאבדו מן העולם בקוצר ימים, והרב בעל ק"מ ז"ל השיב עליו שת"כ מהו חיוב
חלין לנדן, ומה דבר אחר יש, וחין זה שלמה, שהייתי לומר שיכרת גם לעה"ב, שוד הקשה
הכרת במשמע יותר קצור ימים מוהאבדתי, ועיד שחין מיתה קרויה אבדה, אם הנפש קיימת,
וגם זה רעוע שמיניו כללו לנדנו (במדבר י"ו כ"ז), על המות, ונאמר ויאבדו מתוך הקהל
(שם י"ו ל"ג), ושמיני (חלק דק"ט ע"ב) ר' אלישעזר לומר עליהם הכתוב לומר ה' ממית ומחיה
מוריד שאול ויעל, והרב ז"ל פי' למד על הכרת שהיו מת בקוצר שנים, חלין לנדן לכרת נפשו,
כאבדה שלח תאבד עוד · וחין כן דעתי חלין גם כרת על הנפש, שהרי לאחרו הכרת תכרת
נפשו תכרת לשה"ב, שלא כך פי' כרת זה שלא נפש ליהיו יודע מהו, אם כרת ממש בעוף
הנכרת מן הסרס שלח יבוא חלין עוד וייקר ויפסד, לו כמו ספר כריתות (דנייסק"ד ח'),
שמתרקקין זו מזו, ואפשר לשוב, כשהוא לומר והאבדתי למדנו שהיו כריתה ונטלה, חלין
לנדון כדבר הנאבד שמתרקק וחוזר ונאבד, כמו ונאבו האובדים בחרן לעזר (ישעיה ל"ז י"ג),
כי ריחוס ונכון ה', ואחר כלות עונש הכרת שתאבד הנפש מעמה, יבוא וירחם עליה, ולא
כל הכריתות לנדון ממש, והרי שניהו כל ישראל יש להם חלק לעה"ב, לבד מאותן האמורין
שם, לנאל קייני כרת נכנס כל ישראל הן: (לא) כל מלאכה לא תעשו, פי' רש"י ז"ל לעבול
עליו בלאוין הרבה, או להזהיר על מלאכת לילה כמלאכת יום, ושני הפרושים תמוהים,
ורמ"ם ז"ל התקשה בזה ולא ישב הדבר כהוגן, ולדעתי לפי שנכל המועדים נאמר כל מלאכת
עבודה לא תעשו, להתיר לוכל נפש והוכיח מדעות לרשות כמ"ש (פסוק י'), ושיום הכפורים נאמר
וכל מלאכה לא תעשו, הייתי חוש' שע"כ חסר לוכל נפש לפי שהוא יום עניי ואסור בחכילה
ושתיה, לנאל הוא' שהותרה בכל המועדים וכן הכערה מותרין גם ביה"כ, ולזו דומה לשבת,
שנו שבת השם מכל מלאכתו חסר הכל, לנאל יה"כ שוה בשעתו לכל המועדים ולין ביניהן חלא
מלאכת

לא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: לג שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִוא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: פ ששי

לג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

רבר

זאללט איהר אין דעמועלבען טהון: דיזעז זייא איין עוויגעז געזעטץ, אין אללען אייערן וואהנפלאטצען: (לב) עז זייא איך איין גראסער רוהעטאג, אונד איהר זאללט פאזטען: אם נייגטען דעז מאנאטז זאללט איהר דעז אבענדז אן פאנגען, אונד פאן אבענד ביז אבענד אייערן רוהעטאג האלטען: (לג) פערנער שפראך דער עווינע צו משה, ווייא פאלגט: זאגע

תרגום אונקלוס

לָא תַעְבְּדוּן קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן בְּכָל מוֹתָבָנֵיכוֹן: (לג) שַׁבָּא שַׁבְּתָא הוּא לְכוֹן וְתָעַנּוֹן יָת נַפְשָׁתְכוֹן בְּתִשְׁעָה לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא מֵרַמְשָׁא עַד רַמְשָׁא תְּנוּחוּן נְיָחֲכוֹן: (לד) וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

מליל

באור

מלאכת לאוכל נפש, לכן חזר והזהיר כל מלאכה לא תעשו וגו', ואמר הטעם שבת שבתון היא לכם, שדומה לשבת בראשית בכל פרטיו שגם בו נאמר (פסוק ג') וביום השביעי שבת שבתון, עכשיו למדנו שגם הוכחה והבערה מסורים בו, ולכן על מה שסיננו (כריתות דף י"ג ע"ב) רמ"ח לאו היה שבת והוכיחו קייב, שאמרו בגמרא (דף י"ד ע"ח) לאמר רפרם זאת אומרת ערוב והוכחה לשבת ואין ערוב והוכחה ליו"כ, השיבו עליו שפירשו קייב לף משום שבת, וכשרצה להוכיח כן ממה שסיננו לכל שעיר המשתלח עתי לפילו בשבת, השיבו גם על הוכחה זו, ושיימו שלא דרפרס בדותא היא, ואין דרך התלמוד לומר על סברת חכם אחת דבר בדוי שלא כדעת התורה וכיותר שהוא על דרך משל ומתן של הלכה, זה הוכיח ושלו השיבו, ודברי שניהם אינן מופתים, אבל כדין לאמרו שדבר בדוי הוא, שמפשט הכתוב נראה שיו"כ דינו ככל דבר כשבת: (לב) שבת שבתון הוא לכם, כמו שאמרנו שדינו כדין שבת בראשית, ולהבדילו בטעם מן השבת, הוסיף לכם כי לכל שבת שבתון הנאמר בשבת בראשית לאמר שבת היא לה' (פסוק ג'), כי בו שבת מכל מלאכתו, ואין כן יו"כ, שלא שבת שבתון היא לכם, לתת תאמרו היום הזה להיות לכם שבת שבתון: ועניתם את נפשותיכם, מלבד אחת שבת שבתון לעניין מלאכה, נוסף עליו יום זה שהוא לאסור באכילה ושתיה ושאר ענוייו, כי בו תענו את נפשותיכם: בתשעה לחדש בערב, כבר אמר בעצם היום הזה בשביתה וכן בעניי, שמעט שהוא יום העשירי ממש, ויום בראשית מערב ועד ערב, וכמו שהפסיק זה בחג המצות, על כן קבלו רבותינו ז"ל שהכתוב מלמדנו כאן להוסיף אחוז על הקדש בין מלפניו בין מלאחריו, ומתחיל מתשעה לחדש בערב קודם כניסת יום העשירי, וכמו שאומרים לפניו, כן מערב עד ערב ערב שבי יתי' עליו תוספת כערב ראשון, ומוסב על שבת שבתון ועל ועניתם, שאומרים לשבות ממלאכה ואומרים להתענות, ולכן הלאכת תחת נפשותיכם, ולמדומין תשבתו שבתכם, כל שבות שאתה עושה בין שבתות בין י"ט אתה מוסיף לפניהן ולאחריהן: חשבתו שבהכם, כגר בארצו שכל שביתה נעול והפסק, והפסק הזה הוא מעניני חול מלאכה ואוכלה ושתיה, לעשות היום הזה קדש לה' להדבק בו במחשבה ובמעשה, ולכן בכל התורה עשה של שבת בלשון שביתה, חעפ"י שנאמר ונוח ביום השביעי (שמות ך' י') וביום השביעי שבת ויכפש (שם ל"ך י"ך), לא נאמר

לד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה: לה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: לו שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם ק

(לד) זאגע רעד קינדערן ישראל'ז וויא פֿאלגט: אם פֿונפֿצעהנטען טאג דיזעז זיבענטען מאנאטס איז דאס לויבערהיטטענפֿעסט, זיבען טאג, דעם עוויגן צו עהרען: (לה) אם ערשטען טאג איז פֿייערליכע פֿעסטפֿערקינדיגונג: אונד דאַ זאלט איהר קיינע דינגדוערקטאגע טהון: (לו) זיבען טאג הינדורך ברינגט איהר פֿייער־אפֿפֿער דעם עווינן צו עהרען: אם אכטען טאג וויא ווידרום

פֿייערליכע פֿעסטפֿערקינדיגונג, דאַ

לכם

תרגום אונקלוס

(לד) טַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר בְּחַמְשָׁא עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין חַגָּא דְּמַטְלַיָּא שַׁבְעָא יוֹמִין קֳדָם יְיָ: (לה) בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן: (לו) שַׁבְעָא יוֹמִין תְּקָרְבוּן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לָכוֹן

באור

משום מקום תנוח לו תנפש, כי עיקר המצוה היא השביתה שהוא ההפסק מכל דבר חול להדבק בה', ולכן נאמרה על הנהמה לומר למען יבוא שורך וחמורך (שם ד' י"ב), ועל עבד כנעני ובן הלמה לומר ויכפש בן אמתך והגר (שם שם י"ב), כי אלו אינן בכלל שביתה רק בכלל מוטה משלטול מלאכה ועבידה, כמ"ש בפתיחתנו הרשומה לפ' נן נעול. והנן: (לד) חג הסכות שבעת ימים לה', נאת המצות לומר גם המצות לה', ואחריו שבעת ימי' מצות תאכלו, לפי שכבר נתפרשו משפט המצות ושהן ז' ימים גם בפרשת בח, לכן סתם ואמר גם המצות לה', ופירש ז' ימים מצות תאכלו מטעם שאמרנו שם, וידענו שכאן גם הם, אבל משפט הסוכה ושעשוה לא נאמרה עדיין לומר גם הסכות ז' ימים לה', כל שבעת הימים הם גם לה', ובכוף הענין פירש טעם הדבר, ולא היה נריך לומר גם הסכות כלל אלא נאמרה עשר יום ונו' גם שבעת ימים לה', ולמדתי מברייתא דת"כ שאילו לאמר כן, הייתי אומר בסכות תשבו שבעת ימי' לאחר שבעת ימי החג שדבר לפניו, עכשיו שאמר גם הסכות למדנו שהן ז' רשמיים ולא ז' לאחרונים, והוא פשט הכתוב: (לו) הקריבו אשה, ואם תינטו שוה כאשה גם הפסח, מפי רבינו ז"ל, כי משפטי החג לתן קרבנות יום אחד אחר יום לאכלו והולכין ומתמעטין הפרים על הסדר, אבל החג אחד הוא: והקרבתם אשה לה', המיוחד ליום זה נמנו ספ' פנחס, כי הוא רגל בפני עצמו, ואינו מכלל חג הסוכות: עצרת הוא, רש"י ז"ל פירשו ע"פ מדרש אגדה עצרתי אתכם אצלי, כמלך שומן את בניו לסעודה לבך וכך ימים משהגיע זמנן להפטר אמר בני בקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם, ולפי שאינו נם נמנינו על פסח עצרת לה' אלהיך (דברים ט"ז ח'), ירמוז בעיני כפי הפשט אחר שבדק המלה עצר, כמו אם תעצרני (שופטי' י"ג ט"ו), נם כאן עצרת תיעצרו עלינו משות כמעשה ימי חול, ותלו

עפירם

תרגום אשכנזי

אמר כג

לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה
עֲצֶרֶת הִוא כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ: (לו) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה
אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי
קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיהוָה
עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וְנָסָכִים דְּבַר־
יום

דַא איהר רעם עוויגען צו עהרען פֿייראָפֿפֿער ברינגען זאָללט, עו איזט איין ענט־האַלטונגזטאָג (אַן וועלכעם מאַן זיך אַללער געשאָפֿטע ענטהאַלטען מום), איהר זאָללט קיינע האַנדווערקס־אַרבייט אַן דעמזעלבען פֿער־ריכטען: (לו) דיזעו זינד דיא פֿעזטטאָגע דעז עוויגען, אַן וועלכען איהר הייליגע פֿער־
יום

קינדיגונג צו האַלטען האָבט: דעם עוויגען צו עהרען וועדען פֿייראָפֿפֿער דאַר־געבראַכט, גאַנצאָפֿפֿער, שפייזאָפֿפֿער, שלאַכט אונד טראַנקאָפֿפֿער,
יעדעז

רש"י

תרגום אונקלוס

כמלאכת יום: (לו) עצרת היא. עצרתי אתכם לכלך כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימי׳ כיון שהגיע זמנן ליפטר אמר בני בקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם: כל מלאכת עבודה. לפי׳ מלאכה שהיא עבודה לכם אתם לא תעשוה יש חסרון כיס בדבר: לא תעשו. יכול לא תלוו של מועד יהא מסור במלאכת עבודה ת"ל היא: (לו) עולה ומנחה. מנחת

לְכוֹן וּתְקָרְבוּן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ בְּנִישְׁן תְּהוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן: (לו) אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דְּיְיָ דִּי תְּעַרְעֻן יָתְהוֹן טְעָרְעֵי קַדִּישׁ לְקָרָבָא קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ עֲלָתָא וּמִנְחָתָא נִכְסַת קוּדְשִׁין
וְנִסּוּכִין פִּתְגָם
יום

באור

שפירש כל מלאכת עבודה לא תעשה וכן להלן אתמר וביום השביעי עצרת לה׳ מלהיך, שיעצרו עמכם לכבוד היום, פירש לא תעשו מלאכה, כי כמו שעשה יום ראשון של חג הסכות מקרא קדש, ולא שביעי שלו, כן חג המצות ראשון שלו קדש לכל שביעי חילו קדש בשבוע חג המצות, חלא עצרת לה׳ חלהיך, וכן בסכות טוב על יום השמיני עצרת, ולפי שחילו בשבוע חג המצות, ולא בשבוע חג הסכות, ולא נצטוו בהן מצות מיוחדות להקרא על שמם, כי יום ראשון לחג המצות יש בו מצוה לאכול מצה בלילו, ועל שמו יקרא חג המצות, ואין כן שבת השמיני שהן בסות, וחג השבועות, יש בו מצוה קדמת לספור שבעה שבועות ועל שמו נקרא חג השבועות, וכחג הסכות יש בו מצוה ליטב בסוכה ול׳ מינין, בר״ה מצוה להיות יום תרועה, ויה״כ מצוה להתענות בו, יש לכל אחד שמו על שם המצוה המסויימת בהן, לבד ז׳ של פסח וס׳ של ימי החג שאין בהן מצוה שיקראו עליהן, אין להן שם אחד כי אם עצרת, יום שיעצרו בו ממלאכה ומעניני חול, בשבוע הסם, כי הוא מצוה עליהן, מדרש אגדה שהביא רש״י ז״ל כנוהן טעם לדבר. גם רשב״ם ז״ל פי׳ עצרת, עצירת מניעת מלאכה, וקרובים לזה דברי רחב״ע ז״ל: (לו) להקריב אשה לה׳, אין זה פי׳ של אשר תקראו אותם מקראי קדש, שהרי בר״ח ג׳ כ׳ אשה לה׳, ואינו נכלל מקראי קדש וכן ר״ה אלא להקריב כתיב ולהקריב וכך פירוש כל המועדים הנזכרים בענין הם מועדי ה׳, קבעתן לקרות אותן מקרא קדש, כמו שבת ויום הכפורים ור׳ של חג המצות, וראשון ואחרון של סכות, ור״ה ויה״כ, וקבעתן הן מועדי ה׳ להקריב בהן אשה לה׳, לא שהן מקרא קדש, כמו חול המועד של פסח וכל סכות ור״ד לחדש ניסן, וט״ז בו, אבל כלם מועדים להקריב בהן אשה לה׳: עלה ומנחה,
מנחת

אמר כג

יוֹם בְּיוֹמוֹ: (לח) מִלְּבַד שַׁבְּתֹת יְהוָה וּמִלְּבַד מַתְּנוֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה: (לט) אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ

השביעי

תרגום אשכנזי ריח

יעדעו אַן זיינעם טאָגע: (לח) אויסר דען שבת טאָגען דעו עוויגען: אויסער דען גאָבען, אויסער אַללען נעליבדען, אונר אויסער אַללען פֿרייוואויללִיגען געשענקען, דיא איהר דעם עוויגען ווירטעט: (לט) יערָאך איוט נאָך פֿאָלגענדעו צו בעאָבאַכטען: וען איהר דיא

פֿרוכטע

תרגום אונקלוס

יום בְּיוֹמֵיהּ: (לח) בַּר מִשַּׁבְּיָא דַיְיָ וּבַר מִמַּתְּנָתֵיכוֹן וּבַר מִכֹּל נִדְרֵיכוֹן וּבַר מִכֹּל נִדְבָתְבוֹן דִּי תִתְּנוֹן קֳדָם יְיָ: (לט) בְּרַם בְּחַמְשָׁא עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא

שביעאה

רש"י

כפכים הקדינה עם העולה: דבר יום ביומו • חוק הקטב בחומש הפקודים: דבר יום ביומו • לח לם עבר יומו בטל קרבנו: (לט) לך בחמשה עשר יום תחגו • קרבן שלמים לחגיגה יכול תדקה את השבת ת"ל לך הוחיל ויש לה

תשלומין

באור

מנחת נסכים הקדינה עם העולה, עפי' רש"י ז"ל, לפי שהתורה דברה על מוספי המועדים שבחומש הפקודים, שמקריבין עם כל עולה מנחה ונסכים, כמו שאמר בפרשת שלח לך, וחס כן אין מנחה כשאר מנחות הנאכלות, שלח מביאו מנחה זו במועדים, לח מנחת נסכים שקדינה עם העולה • ולפי שבכל המוספין יש חטאות, ולח נזכר בפסוק זה, ושוד אתין בחד מהן בחומש הפקודים וכתי שלמי נבור וכאן לתר זבח, לתחוב שמלת וזבח הנאתר כאן הוא על החטאות, כי לפי שבשרן נאכל לכהנים, הרי הן וזבח כמ"ש וזבח לשון עבודה הוא, ויש בעודה לכהנים, וחס נאתר שהכתוב כולל קרבנות המוספין גם הקרבנות שפרט כאן, יכלול עולה גם בשם הבא עם העומר, ופר בן בקר וחלים שניים של חג השבועות, ומנחה יכלול גם מנחת העומר ומנחה חדשה, וחבי יכלולם קרבן פסח, ושני כבשים לשלמים בחג השבועות, ועיר עזים לחטאת ושאר חטאת המוספין, ונסכי יכלול גם נסוך המים בסוכות, הכל דבר יום ביומו, שבכל אחד מאלו ושל מוספין בלילך להקרב ביומו הקבוע לו, לח לם עבר יומו בטל קרבנו: (לח) מלבד שבתות ה', לפי שאלמל שבת לא תאר והקרבתם אשה לה', שבשאר כל הקרבנות האמורי' בפרשתי הולרך לאמר מלבד שבתות ה', שבכל אחת מהן מקריבין שני כבשים לעולה, כאשר בחומש הפקודים, ולא תאר בשבת והקרבתם אשה לה', שאינו זוכר כן לא במועדים שהן פעם אחת בשנה, אבל שבתות ה' רבות בכל שנה, ולמד עוד שאם אל אחד מועדים אלו בשבת נרוך להקריב עוד מוספי שבת, ולמדנו עוד שכל קרבנות המועדים דוחים את השבתות, ולא היה טרוך לומר ומלבד קרבן רחצי קדשים, שאין אלו בהם רק יום תרועה, ובבר מפורש להלן מלבד עולת החודש וגו' (במדבר ד"ט ו'): מתנותיכם, הן הקרבנות שנדבים נשבור כבוד הרגלים, כשעלין לרגל מביאין שלמי שמחה: כל נדריכם כל נדבחיכם, כלדים ונדבות של כל השנה, כשעלין לרגל מביאין אותן לשלם נדריהם ונדבותם, שלח לשבור בכל תאחר, כמו שלמדנו בסוגיא ס"ק דר"ה (דף ג' ע"ב) וקודם לכן אינן עומדין, שרחוי להעלות נדרים ונדבות בשעתים קלטו שלב החדש פנוי, וכל ישראל נחפנין, ויוכל לשבוד את ה' בשמחה בקרבנותיו, כמו שנאמרו בפתיחתו הראשונה לספר זה שמל, וגם הם קדמין למועדים הללו בחול המועד של חג המצות ות"ה של חג הסוכות: (לט) אך בחמשה עשר יום וגו' תחגו את חג ה' שבעת ימים, כבר אמר למעלה בחומש

עבר

תרגום אשכנזי

אמר כג

פֿריכטע דעו לאַנדעו איין־
געוואַמטעלט, וואַללט איהר,
פֿאַם פֿונפֿצעהנטען טאַגע אַן,
ראַו פֿעזט דעו עוויגען ויבען
טאַגע אויף פֿאַלגענדע וויזע
פֿייארן: אַם ערוטען טאַגע
אייזט רוהעטאַג, אונד אַם
אַכטען טאַגע דאַרויף אייזט
אַבערמאַלו רוהעטאַג:

הַשְׁבִיעִי בְּאֶסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת
הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְהוָה
שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן:
ולקחתם

אַם

רש"י

תשלומין כל שבעה: באספכם את תבואת הארץ. שיהא חדש שביעי זה בזמן לקיבוץ מכאן שנטעו לעבר את השנים שאם אין העבור פעמים שהוא בחמשה הקיץ לו התורף: תחוגו. שלמי חגיגה: שבעת ימים. אם לא תהיה בזה יהיה בזה יכול יהא מחוייב כל שבעה ת"ל

ובקחתם

תרגום אונקלוס

שְׁבִיעָאָה כְּמִכְנְשְׁכוֹן יַת עֲלַלְתָּא דְּאַרְעָא תְּחַגּוֹן יַת חַגָּא דַּיְיָ שַׁבְעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא קַדְמָאָה נַיְחָא וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה נַיְחָא:

ותסבון

באור

עשר יום וגו' חג הסכות שבעת ימים לה', למעלה נזה על המועד, וכאן נזה תחוגו, שיהיה קרבן שלמיו לחגיגה, יכול יביאכל שבעה, ת"ל ותגעתם לותו חג, יום אחד במשמע ולא יותר, ולמה נאמר שבעה לתשלומין, יכול תדחה את השבת ת"ל לך, הואיל ויש לה תשלומי' כל שבעה, זהו לפי קבלת רבותיו ז"ל והיא שנת דש"י ז"ל, אבל רשב"ם ז"ל לפי' לך בחמשה וגו' לפי שרוב השנה ויה"כ בחיים לזכרון ולכפרה סולות בח לשמחה ולהודיה, על שמילא בתיהם כל טוב בימי לסיפה, וקרוב לזה אמר ראב"ע ז"ל לפי שקודם לו וכר עבוי נפש, לסור להתעטות בחג הסכו' שנאמר בו שמחה, ויש לפרש יותר על דרך זה לפי שבזה בחג זה על השמחה בפרשה זו, וכן בשבת תורה, לאמר לך למעט קלות רחג והוללות, וכן בתוב להלן והיית לך אך שמח (דברי' ט"ז ט"ו): באספכם את תבואת הארץ, שהיה נזון לסיפה, ואת החסיף בלשת השנה (שמות כ"ג ט"ז), ובשבה תורה נאמר חג הסכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך (דברים ט"ז י"ג), שהוא בימי הבציר, וכן אמר ראב"ע ז"ל תבואת הארץ, שדות וכרמים, ואמרו רבותיו בת"כ השתדל לעבר את השנה שתעשה את החג בלסיפת לוך כל הפירות, ובבר למדנו על העבור מן שמור את חדש האביב (שם שם ד'), אלא שהתורה כתבה בכל מושב עתי השנה פסח בציב, ושבועות בבורי קציר חטים, וסוכות באספכם את תבואת הארץ להזהיר על העבור לקבוע השנים כתקנן, שיבואו המועדים בלם בעתם, ואם בשבה בעבור שנים, לא קיימנו גם מושב לאחר בהלבתו, לא פסח לפי שהיו לציב, ולא שבועות לפי שהיו קציר חטים, ולא סוכת לפי שהיו בו לחלוף: שבתון, לפי שבבר פירש למעלה ביום הראשון מקרא קדש בל מלאבת עבודה לא תעשו, וכן ביום השמיני וגו', קבר בתן ואמר לבד משבי ימים תלו שבתון, שהיו השביתה ומנוחה, ולפי שחדש מנוה לבל שבעת ימי החג, לולי שאמר שהן קדושים יותר מחול המועד אל פסח, סור ואמר אין לבם אלא יום ראשון ושמיני שהן שבתון, וכל האחרי' הא"מ: חחגו, שלמי חגיגה, ולפי שהן לשמחה נקראו חג על שם החג, כי חג במו קול המון חוגג (תהלים מ"ב ה'), והיא תגיעת בני אדם בשמחתם, במו שיטול על בל התענות במו יקום ויטעו בשבור (שם ק"ו בי"ו), ותגועת החגיגה היא לבבוד השם, ועל בן נקראים העועדי' חג ה', וכן תחוג לי בשבה (שמות בי"ג י"ד), תתטעא גרוג שמחה לי ולבבודי, ועיקר שאמר בחן ולא בחג המצות, לפי שסמיך גם למקרא שלאחריו, שנוה על לקיחת ד' מינין שמסננים בהן את מוגף ה' בשמחה ובקול תודה, וזהו הקגיגה והתגועה הגשורה, גם לפי שהוא זמן

הלסיפה

אמר כג

מ וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עץ

תרגום אונקלוס

(מ) וְתִסְבוּן לְכוֹן בְּיוֹמָא קַדְמָאָה פֵּירֵי אִילָנָא אֶתְרוֹגִין וְלוּלְבִין וְהַדַסִין וערבין

תרגום אשכנזי ריש

(מ) אַם ערוטען טאָג נעממט איהר פֿרוכט פֿאָם בויטע הדר (אתרוג), פּאָלמצווייגע, אויגען

רש"י

וקחתם לותי יום אחד במצוה, ולא יותר ולמה נאמר שבעה לתשלומין: (מ) פרי עץ הדר. עץ שטעם עצו ופריו אוה: הדר. הדר בחילנו מצוה לעשה. חקו לתרוג: כפת תמרים. תמר

באור

כאמיה, שמדרך כל בני אדם לשמוח ולחוג, וכן המנהג בכל המדינות, טוב ליישר שיחתו אתם לשם ה' ויעשו בו מצוה שטוב להם, וכל שכן אחר החגים: (מ) ולקחתם לכם, כל אחד ואחד יקח מצה: ביום הראשון, לפי שהוא לומר ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים, ידענו שכן שבעת ימים האמורי' במקרא שלפניו, ומה תורך לומר ביום תרשון והוא מכלל השבעה, תלי לפי שאמר וביום השמיני שבתון, הייתי טועה שמצות ד' מיכן מתחיל ביום השני ומסיי' בשמיני לכך אמר מיתחיל ליה מיום הרשון, גם זה כלי פשוטו של מקרא, מלבד שמכאן מתיהן לגופן וכמו שאחאר בסוף הכתוב, וכת"כ שנו ביום ולא בלילה, שהיה לו לומר ברשון, ואמר ביום ללמדנו שחיוב יום של מעשה ברשות כלו, כמו ביום הרשון שבתון, שלא כהן הוא על זמן מן היום שהוא לור, שעליו נאמר ויקרא אלהים לאור יום (ברשית א' ה'), כי שבעת ימים האמורי' בסוף הכתוב הייתי מפרש כמו בכל מקום שנאמר ימים שהלילות עמהן, וזו דעת חכמים בגמרא (סוכה דף מ"ב ע"א): פרי עץ הדר, פי' רש"י ז"ל עץ שטעם עצו ופריו אוה, הדר הדר בחילנו מצה לשה תה לתרוג, וכת"כ לאמרו פרי עץ שטעם עצו דומה לפריו זה לתרוג, בן עזאי אומר הדר הדר בחילנו מצה לחברתה, וכן אמרו בגמרא פרי עץ שטעם עצו ופריו אוה זה לתרוג, והקשו ולמאי פלפלין, והשיבו שלי לקשר יקח לא יכשר לקיחה, יקח יותר פרי עץ אמרה תורה ולא יותר, ולפי שרש"י ז"ל נוחר בדברים קרובים ובקושים, להשיב על שאלת התלמוד הוסיף להוכיח הדבר מתיבת הדר, הדר בחילנו מצה לשה, שוה ודאי לבד מתרוג, כי אין פרי דומה לו בעניו זה, אלא שכל זה לחמכתת, כי ר"ת הדר תורג, ואין המלה בשון דילה, ויותר קרובים לפשט דברי חכמי' שאמרו פרי עץ שטעם עצו ופריו אוה, ואעפ"י שאין פלפלין הוא דרך משל ומתן על הלבה, ועיקר הדבר היה מפורש בירושלמי מלחתיהם חכמי הקבלה, גם רמב"ן ז"ל לחר שכל אלו הם מכחות שעשו רבותינו ז"ל לקבלתם, והוא ז"ל פי' כי הלילן הנקרא בלשון תרמית לתרוג, נקרא שמו בשם הקדש הדר, כי פי' לתרוג חמדה, כדמתרגמינן ונחמד למראה, דתרגם לחזו, לא לתחזוד, לא תרוג, ולשון חמדה והדר אין בטעם, ונקרא העץ והפרי בשם לחד, כי כן היתה ברוב, כמו תחנה חנון ורחום, [ח"ה, עלהדרך הזה מתורגם כל"ח], ומתה שפרשתו נכסוק ולא תדבר פני גדול (פרשה י"ט ט"ו), תרחה שלא יתן בלשון לקרות עץ יפה העניים בשם הדר, כי הוא שם כולל לא פרטי לעץ לחד, שהם לשון הדר על יתרון שיש לדבר על דבר לחר, היתרונות רבים בעניים ובפירות, לזה יתרון במראה, ולזה בטעם, ולזו בחריפות, ולזו בגודל, וח"כ לם יש יתרון לתתרוג בריחו לו ביפיו, יש לפרי לחר יתרון בגדלו לו בטעם גם יש יפים ומריחים יותר ממנו, כמו פרי לבלבח"ם, ולכן אין לחד מחכמי התלמוד שעלה זה על דעתו, וכשחלו שחל פלפלין, לא הניחו בדרך תמה התורה לומר הדר שהוא לשון יופי ותחדה ולתה לומר פלפלין, והוצרכו ללמוד מפרי עץ שטעם עצו ופריו אוה לפי שיוק הקבלה על המקרא, הרי אין ללמוד ממלת הדר בלחוד פרי הכתוב מדבר, אלא כך פרושו מלותו אין אבוחיך לקחת לפריו, תקח ההדר שבמינו ומשובח, שים לו יתרון במראהו וגדולו על שחר פירות המין ההוח, ולחר שקבלנו שהפרי הזה שת לתרוג נריך שיקח לותו שים לו יתרון על חבריו, וכך הניחוהו חכמים, והו שלמרו בגמרא לתרוג היכא פסול מלי לעשות הדר בשבון ולינח, וכן בעל כתמים ומטוקב וכיוצא פסול משעם הדר: כפת תמרים, פי' רמב"ן ז"ל

אמר כג

עֵץ־עָבֹת וַעֲרֵבֵי־נָחַל וְשִׁמַּחְתֶּם
לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת
יָמִים: מח וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה
שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם
לדרתיכם

תרגום אשכנזי

איינען אַזוֹ פֿאָם בוימע עבות
(הדס, כל"ף מירטע), אונד
באַכווייד־ען: אונד זייד פֿראָה־
ליך פֿאָר דעם עוויגן אייערם
גאָטטע, זיבעז טאָגע:
(מח) דיזעז פֿעזט האַבט איהר
דעם עוויגען יעדעז יאָהר
זיבען טאָגע צו פֿייארן: אַלז
איין עוויגעז געזעטץ פֿיר

תרגום אונקלוס

וַעֲרָבִין דְּנַחַל וְתֶחְדּוֹן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן
שִׁבְעָא יוֹמִין: (מח) וּתְחַגּוּן יָתֵיהּ חַגָּא
קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּשַׁתָּא קְיָם עָלַם
לדריכון

רש"י

מסר ו"ו למד שחיבה לולח לחת: וענף עץ
עבות. שעניפיו קלועים כעבותות וכחבלים
וזהו

באור

פשוטו של מקרא יאמר שנקח לנו פרי עץ הדר ונקח כפות תמרים, וענף ע' מעץ עבות וענף
ערבי נחל, לחד מכל מין, כי כפות תמרים מחוסר לל ולקחתם לכם שהן הרבים, כי הלכם
היא כר' עקיבא, שאמר כשם שלולב לחד ולתרוג לחד, כך הדס ע' וערבה לחת, ולכך
תרגם לנקלים בכלן לשון רבים, מחוסר לל ולקחתם לכם שהם הרבים, לבל לפי' זה יקשה
למה זכר הכתוב בכלן לשון יחיד ולולב לשון רבים כפות, כי ערבי נחל אין דרך לפרש וענף
לחד מערבי נחל כמ"ש, ולדעתי גם כפות תמרים לשון יחיד, כי בתמרים לא יתכן לומר ענף
בלה"ק, לפי שכלו עלין נקרא הייחור על שמן, ולפי שעלי התמר שקושות דומות לכפות
כקרסים כפות וכשאומר כפות תמרים, הרי זה כאלו יאמר עלי תמרים, כלומר ייחור של
עלי תמר, וממלת כפות שמענו שהן ייחור שלו עלין זו לפניו מזו, לחלת מונחת בחברתה כמו
בכף, ולולי כן היה לומר עלי תמרים, כמו ועלי תמרים (בחמיה ט' ט"ו): וענף עץ עבת,
שעניפיו קלועים כעבותות וכחבלים, וזהו הדס העשוי כמין קלישה, לשון רש"י ז"ל, ובשב"ם
ז"ל פי' וענף עץ עבית קמן הוא (כלומר שהיו לשון עבותות), כלו' ענף של עץ מעובה הרבה,
ולפרושו אין לדעת עין הוא, רק שיהיה מעובה, ולריך לומר שנודע במסורת מלבותנו כשו
פרי עץ הדר: וערבי נחל, לתרו רבותינו גם הגדלים בהר ובנקעה כארים, ולדעתי זה
שייך בלה"ק ערבי נחל, ולא יתכן בלשון זה לומר לשון יחיד ערבה, והטעם לפי שדרכן לנטל
על נחלים ויבלי מים, והם מכסין עליהן ושוטין כל על המים, לכן נתן להם שם ערבי נחל,
לשון ערב ויחבה, וכלועז (פרדונקלב"ד), וגם הגדלים בהרים זה שמם, ולא יתפרדו, כי
הרבים יחזיקו לח עץ יחידי, לולי שבלשון חכמים מקיטו ערבה, ואינו לשון תורה, ואין לנו
לדקדק לומר כדברי רמב"ן ז"ל ענף מערבי נחל, ויש מחכמים לומרי לתרוג ע' ולולב ע' והדס
שלשה יערבי נחל שתי': ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים, לתרו בת"כ לפני ה'
לאהיכם כל שבעה, ולא במדינה כל שבעה, ומשמע בית המקדש התקין ר"י בן זכאי שיהא לולב
ניטל במדינה כל שבעה, ואם כן לאמר ביום הראשון תובה לכל ישראל, ושבעת ימי' במקדש:
(מא) וחגתם אתו חג לה' שבעת ימים בשנה, לפי שהחג הזה הוא על רוב טובה שרולין
בימי האסיף, שהפירות כלם הם בגרן ויקב, שאל תאמר שכל פעם בשנה שתרלה ברכה
בחסיך, תעשה לך חג כזה, לכך אמר שבעת ימים הללו שקבעתי לך הוא חג לה' משעדי
קדם, ואם תוסיף על ז' ימים הללו לשון הוא שלו ואין בו זכות ומצוה, וגם ז' ימים הללו לי לתת
רשות לעשותן מתי שתרלה כל לחד בזמן שפיפיתי, לולי חקת עולם לדוריתיכם, לפי' לין לכם
לחלת שדה ולרס, וגם בתרגום אלין החסיף כלה בזמן זה, ואין המיגין הללו מצויין לך, תמיד

לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
תָּחֹגּוּ אֹתוֹ: מג בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ
שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח
בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת: מד לְמַעַן מ
ידעו

פֿיר אייערע נאַכקאָמען,
אַם ויבענטן מאָנאַט מיסט
איהר עז פֿייארן: (מב) זיבען
טאָג ואָלט איהר אין
לויבערהיטטען וואָהנען: ווער
איינהיימיש איוט אין ישראל,
זאָלל אין לייבערהיטטען
וואָהנען: (מג) דאַמיט אייערע
נאַכקאָמען

תרגום אונקלוס ר ש"י

לְדָרֵיכוֹן בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה תְּחַגּוֹן
יָתֵהּ: (מג) בְּמַטְלַיָּא תֵּיתְבוּן
שָׁבְעָא יוֹמִין כָּל יַצִּיבָא בְּיִשְׂרָאֵל יֵתְבוּן בְּמַטְלַיָּא: (מג) בְּדִיל דִּידְעוּן

יתהו הדם העשוי כמין קליעה: (מב) החורש
זה לוחץ: ביזרחל. לרגות את הגריס: (מג) כי

באור

בחדש השביעי תחגו לותו: (מב) בסכת תשבו שבעת ימים, זה שקראתיו למעלה חג
הסכות, לפי שבשבעת ימי החג הללו תשבו בסכות, וכמו שבשבעת ימי חג ויכפור מלאכה מיהגין
בהן בין ביום בין בלילה, כן מצות סוכה נוהגת ליולת כימים, אלא שרבותינו ז"ל למדו את"כ
ימים אין לי אלא ימים ליולת מניין, ולמדו שים דרך לעמוד מלהלל מועד, שנאמר ופתח ח"מ
תשבו שבעת ימים יומם ולילה (פרשה ח' ל"ה), אף כאן ליולת נכללו, ויש דרך אחר לעמוד
משבעה שבלולב זהן ימים ולא ליולת, ת"ל תשבו שבעת ימים בח"מ, ותשבו שבעת ימי' בסוכה,
לגזרה שוה מה להלן ימים וליולת אף כאן ימי' וליולת, ולשע"י שקראתי שבעתי המקומות אין דבר
מיוחד, מ"מ דיכן לגזון מלבון שבשניהן נאמר תשבו, אמלת תשבו שניה מקום שהחדש קובע
עם ישיבתו, כמו ויבא יעקב בארץ מגורי אביו (בראשית ל"ז ו'), וכשבין שבשו עם תשבו אין
תשבו אלא כעין תדורו, מכאן אמרו לוכל בסוכה ושותה בסוכה ומטייל בסוכה ומעלה כליו
בסוכה, ואכל תשבו של מ"מ בלילה הכתוב יומם ולילה, שזו היא ישיבה ממש, ומלמד על תשבו
הנאמר כאן שהוא ימים וליולת, גם מלבון הכתוב נדרוש כן, שהרי ז' ימים אלו הן לותן ז' ימי'
שבשוק שלפניו, ויהיה לו לומר שבעת הימים, ושבעת ימים תאכלון אלא נזכרו, כי
בשנור המשמעות הזה הוכרך לומר למעלה (פסוק ל"ד), חג הסוכות, וכמו שפרשנו, אבל
כאן לא נאמר שבעת הימי' שהיה מוסב על ז' ימים של לולב שנזכר לפניו, וידעו להן לחותן הימי'
שהן בני ליולת: בל האורח, פרשנוהו (פרשה ט"ז ב"ט), ולא היה נריך לומר ביזרחל,
כי שמהם ידבר בפרשה זו, גם כל לותן יזרחל הוא, אבל עניבו כל לותן, וכל מי שהוא
בכלל עדת ישראל שהן נירי נדך ועבדים משוחררים, וכן שנו בת"כ לותן זה לותן, ביזרחל
לרגות גריס ועבדים משוחררים, ולמדו עוד לותן להוציא את הנשים, ונגמ' למדו שבן הלבה
מקובלת, והכתוב לסמכתא, ולמדו עוד כל לותן לרגות את הקטנים, ופי' בגמרא לותן
שהן בני חנוך, וכל זה לסמכתא, ורשב"ם ז"ל פי' כל לותן, לפילו לותן שים להן נתים
שנו בסכות, ולין כתת בפי' זה, כי עם יושבי בתים מדבר, ויותר נראה להפך, כל לותן
לפילו לותן שאוכלין כל ימות הקין בסכות, נריכין לעשות בתי סוכה לפס מניה, חה טעם
בת"י בי"ת בסכות, וכן הלכה, ולפי הפשט לפי שבמצות לולב לותר ומחתם לפני ה' אלהיכם
שהוא במקדש וכמו שפרשנו, שאת הייטו לומרים שדומה לו מצות סוכה שהיא בגבולין, לכך
הוסיף כל לותן ביזרחל יושבו בסכות: ישבו בסכה, למדו רבותינו בסכות של כל דבר,
ולמה נריכה סכך מד' מינין לחמורין למעלה, וכן הוא לומר בעזרא נתן ההר והביאו עלי זית
ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לעשות סכות ככתוב (נחמי' ח' ט"ו), ועלי
זית ועץ שמן הן מינין לחמרים: (מג) למען ידעו דרותיכם, לשון ידיעה על נתור דבר והרגש

תרגום אשכנזי

נאַקאָמטען עו ווייסען, דאָס
איך דיא קינדער ישראל'ן
האָבע אין היטטען וואָהנען
לאַסען, אַלו

אמר כג

יְדָעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַּסֻּכּוֹת
הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בהוציאי

רש"י

בסוכות הושבתי • ענני כבוד :
טו

תרגום אונקלוס

דְּיִדְעוּן דָּרֵיכוֹן אֲרֵי בְּטַלַּלַּת עֲנָנִין
אוֹתֵבִית יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל באפקותי

באור

פנימי, פעמים הרגש נפשי, הוא הרגש המדות והמושכלות הרוחניות והמצוירים בשופתי,
ופעמים הרגש חושי העושה רושם בנפש, ועליו אמר כאן למען ידעו דורותיכם, בשהושבתי עמהם
בסכות ויושבים בהם ז' ימים, יעשה זה הרגש בנפש לעילוי נשמתם הרוחיים, וידעו כי בסכות
הושבתי ונו', אבל בלי מעשה לא תרגיש הנפש על ידי הספור לבד, וזה סגולה לכל הדברים
המעשיים שמקנים הרגש בנפש הרוחה: כי בסכות הושבתי ונו', פי' רש"י ז"ל ענני כבוד,
פי' סכות משל לענני כבוד שהיו סוככין על ישראל, להגן עליהם, כמו סוכה שעושין הסוכני'
על פני השדה להגנה, אבל בת"כ שנו כי בסכות ונו' ר' אליעזר אומר סכות ממש היו, רבי
עקיבא אומר בסכות ענני כבוד היו, ולפי"ז שדברי ר' אליעזר כפשט המקרא, תקשה דניהו
ז"ל שטת ר' עקיבא, לפי שלא מצינו בשום מקום שיהיו ישראל במדבר בסכות, ורחב"ע ז"ל
שאמר שהיו עושים סכות במדבר, וכן רמב"ן ז"ל שאמר שלדעת האומר סכות ממש, החלו
לעשותן בתחלת היוצא מפני הקור כמנהג המחנות, ולכן המלוה בחדש השביעי, לפי שרוב
הדגריהם מן הכתוב שאמר בהוציאי אותם מא"מ, שמשעו על תחלת יציאתם משם, כי לא
אמר הושבתי את ב"י במדבר, ולמה סכות ולא אהלים כמנהג הנוסעים, ורחיה עוד הושיבך
באהלים כימי מועד (הושע י"ב י'), ואגיד לך דעתי, ידעתי שדרך התורה בספורים לקצר
במקום אחד, ולפרש במקום אחר, וחשבתי שגלגל בחת בגחלת ה' בשעה אחת ממצרי', והיו
מפוזרים במקומות רבות בגשן ובמצרים, יחד להם בשעה אחת במקום שהיה כלם,
אלה מפה ואלה מפה, והמקום ההוא היה סכות, על זה כתוב וישאו מרעמסס סכתה בשש
מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף (שמות י"ב ל"ז), וזה על סכתה כי בשם נפשו כלם, וכיו'
שלאחריו כתוב ויסעו מסכות ויחנו באיתם ונו', ואז נאמר וה' הולך לפניהם (שם י"ג כ"א וכ"ב),
לכל במסע הראשון בלילה ישנו בגבל סכות, ובאן פי' הדבר כי בסכות הושבתי את ב"י, ומאחר
לימתי היתה זאת, ואמר בהוציאי אותם מא"מ בגליל ט"ו בניסן, לא במדבר כי אם חי' הענן
עליהם, ואין סכתה שם מקום לו בכל במדבר מצרים, אבל חזו על פני השדה, והשם
קורהו סכות על שם הסכות שנהיו שם, ודומה לו ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה
סכות (בראשית ל"ג י"ז), תנה על פני השדה, והכתוב קורהו סכות על שם הסכות שעשה שם
יעקב, ורחיה על כן קרא שם המקום סכות, ותיהי לדעתי סברת ר' אליעזר שאמר סכות ממש
היו, כלומר זה שאמר להלן וישאו מרעמסס סכתה, לזו שם עיר לו כפר שהיה בא"מ, אלא
סכות ממש היו שם, ולשון הנרייתא מורה על פי' זה, שאם על סכות שעשו במדבר, כי' רחמי
לומר סכות ממש עשו להם, ומאחר כי אבחתי זאת מפורש בנרייתא דמכילתא פרשת בא
שנו שם ויסעו ב"י מרעמסס סכתה סכות ממש היו שנאמר ויסעו בסכתה דברי ר' אליעזר,
וחכמים אומרים לא סכות אלא מקום, שנאמר ויסעו מסכות ויחנו באיתם, מה איתם מקום
אף סכות מקום, ר' עקיבא אומר אין סכות אלא עבי כבוד שנאמר כי על כל כבוד חופה,
הרי שמחלוקתם שנויה על ויסעו מרעמסס סכתה שלדעת ר' אליעזר היו סכות ממש, ועליו
הוא נסמך תנא, והטעם כי בסכות הושבתי את ב"י בהוציאי אותם מא"מ, שהוא נמשל
הראשון שיצאו בסוכו', וא"כ היתה חג הסכו' לזכר המצות, כמו שבחתם לעשות את הפסח עצת
מצות, כן בחתם הושיבם בסכות, ונת"כ שנו בהוציאי אותם מא"מ, מלמד שאף הסכו'

אמר כג

הַמּוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ מד וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ פ שביעי

תרגום אשכנזי רכא

אלו איך זיא אויז מצרים
געפֿירט רחאבע : איך ,
רער עוויגע אייער גאָטט !
(מד) משרה מאָטע הירויף
דיא פֿעוטע רעז עוויגען : דען
קינדערן ישראל'ז בעקאַנט :
פֿערנר

תרגום אונקלוס

דְּאַפְקוֹתִי יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ (מד) וּמַלֵּיל מֹשֶׁה יָת
סְדַר מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ וְאַלֵּיפִינוּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

באור

תרגום אשכנזי

כד (ה) פֿערנער שפּראַך דער עוויגע צו משה, וויא פֿאָלגט: (ב) בעפֿיהל דען קינדערן ישראל'ס, דאַס זיא דיר קלאַרעז, געשטאַלטנט אָפּל בריינגען, צור לויכטונג: דאַמיט שטעטז ליכט אונטערהאַלטן ווערדע:

דרויסען

ר ש"י

כד (ב) צו את בני ישראל. זו פרשת מצות הנרות. ופרשת ואתה תצוה לא נאמר, אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש נוך המנורה וכן משמע ואתה כיוצא לנוות את בני ישראל על כך: שמן זית זך. שאר שמנים יונתים מן הזית הרחצן קרוי זך ויפין מפורשין במנחות ובתורת כהנים: תמיד מלילה

תרגום אונקלוס

כד (ה) ומלילו יי עם משה למימר:

(ב) פקיד ית בני ישראל ויסבון לך משח זיתא דכיא כתישא לאנהרא לאדלקא בוצינא תדירא:

טברא

באור

כד (ב) צו את בני ישראל, סיוע מטורח ולפי הפנים לפרשה שלמעלה שנאמרו גם למיעדים שהן פעם לשנה בשנה לו בשבט בומן קטן, ושולת תמיד וקטרת שהן יום יום, הן לשעה ידועה, לבד מטורח ולפי הפנים הן תמיד, לא יסורו רגע ולותן זכר לדבר: ויקחו אליך, זו מצות הנרות, ופרשת ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש נוך המנורה, וכן משמע ואתה כיוצא לנוות את בני ישראל על כך, מפי רש"י ז"ל ועל דרך כלל יש פרשיות לדבר שנאמרו ונשנו, כמו השבת שנאמרה בעשרת הדברות, ונמלאכת המשכן, ובפרשת המועדים, וכל פעם שנשנה נתחדשו בה מליצות ללמוד מהן הלכות ודברים חדשים, גם כאן נתחדשו ונשתנו המליצות מלותן שנאמרו שם, וכמו שיתבאר: ויקחו אליך, הנטור יקבלוהו ויביאוהו אליך, וכן ויקחו לקח פרה אדומה, מפי רשב"ן ז"ל: שמן זית זך, זך תואר לשמן, שהן הן תיגרונת שמרים, וכן זכו מורים מעלג (תיכה ד' ז'), שהשלג לבן וזך הוא בו עכרורית, וכן דעת רבותינו ז"ל וכמו שפי' רש"י ז"ל ג' שמנים יונתי' מן הזית הרחצן קרוי זך, והוא הכשר למנורה, ולותן שלקחו כשרין למנחות, ורחב"ע ז"ל פי' כפרשת ואתה תצוה זוך תואר לנוית, שהן הגרגרי' שהן כתושין עשוים לו שלא כלכלו קנתם, ועל כן הזכיר הכתוב זך לשבי כתית, ובשביל לא יתכן לומר זך על פרי הזית הלא תואר טוב, וכתית שנין לתואר גו, כי מה טורך לומר כתית כלל, שכבר קדמו שמן, ואין שמן הלא זית כתות, אבל נא למדנו שיוכלו השמן למנורה על ידי כתיתה, לא ע"י קורות ולא ע"י טחינה, כמו שנאמר (מכחות דף פ"ו ע"ח) מנרגרו ברחם הזית וכותנו ולותן לתוך הפל, זה רחצן, שהן נקוה זה שבי, טוחן וטוען זה שליבי, הרחצן כשר למנורה והשאר למנחות, ושנין הכתוב שיהיו השמן זך, וזוהר ומפרש שיהיה כתית, לא שהן ולא שתין והם הוא זך, גם לא יתערב בו דבר מבחון, וגם זה בכלל זך: למאור, לומר לבי שהשמן והכתילה, שעל ידיהן נדמה לאור נאר להאיר, נקרא מאור, כי האור הוא העצם המאיר, והמאור המכשיים להאיר, המקיימים את האור, ובמעשה ברחצית נאמרו לאור עם שמים ולאהן ברגע רחצן, והוא היקר מכל לבו לא האיר בלאהן, עד שבא ל הכלים שנאמרו הסם להיות מלוחות, שנאמר עליהן יהי מלוח

אמר כד

ג מְחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת יַעַרְךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּמֵעָרֵב
עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת
עולם

תרגום אונקלוס

(ג) מִבָּרָא לְפָרוּכְתָּא דְּסָהֲדוּתָא
בְּמַשְׁכְּנָן זְמָנָא יְסַדַּר יָתֵיהּ אַהֲרֹן
מֵרַמְשָׁא עַד צַפְרָא קֳדָם יְיָ תְּדִירָא
קָיֵם עלם

תרגום אשכנזי רכב

(ג) דרויסן, פֿאָר דעם פֿאָר-
האַנגע דעו צייגניסעז, אים
שטיפֿטוגעצעלטע, זאלל עז
אהרן צורעכטע מאַכען, דאָס
עז פֿאָר דעם עוויגען אַללע
צייט פֿאָם אַבענד ביז אַן דען
מאָרגען ברענגע: איין

רש"י

מלילה לגלילה כמו שלת תמיד שחיה לנח
מיום ליום: (ג) פרכת העדות. שלפני
הארון שהוח קרוי עדות. ורבותינו דרשו על
כר מערכי שהוח עדות לכל כלי עולם שהשכינ'
שורה בישראל שנתנו בה אמן כמדת חברותיה
ומשכה היה מתחיל וכה היה מסיים: יערך
לותו לאהרן מערב עד בקר. יערך לותו
עריכה

באור

ניקוי הנרות (נרחבות פ' י"ד), ולמדנו שגם השמש מאיר ולא לור, כלי מקבל האור, ועבור להאריך גו לשלם, להחיל על האהרן, והמאור הקטן כלי מקבל לור השמש, וע"כ נאיר נאהרן, וכפי' ס' נרחבות הרחבנו בזה: להעלה, להדליק, וכד"ה נאמר בשרש כשפט (נ"ל ד"ה), ותלת להעלות לפי שדרך שלהבת הכר לעלות למעלה, ורבותינו למדו מ"כ שהיא שלהבת עולה: נר תמיד, האור הלאות במאור נקרא נר, ועל שמו נקרא הכלי שהשמן והפתילה והאור בו נר, כמו ועשית את נרותיה (שמות ד"ה ל"ז): נר תמיד, בפרשת ואתה תנוה פי' רש"י ז"ל כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר שלת תמיד שחיה מלח מיום ליום, וכן במנחת חנתין אמר תמיד ואינה מלח מחנייתה בבקר ומחנייתה בערב, לכל תמיד נאמר בלשם הפנים הוא מצבת לבונה, לכל דעת רשב"ם ז"ל היא שהנרות היו לולקין תמיד יום ולילה, ואמרו בהשיבו את הנרות (שם ל"ט ל"ז), עכשיו שיתקן פתילה חדשה ושמן חדש למוח היום ויחזור וידליקם שיבערו עד הערב, וחולקים עליו גדולי שולם ז"ל, מלח אנם לדע' רש"י שלח היו דולקין רק בלילה, נאמר נר תמיד על נר המערכי, שנוהן שהשכינה בישראל נשה לו נם, שחשם"י שחינו נותן בה אמן מלח כמדת חברותיה היה דולק כל היום עד הערב, ומלח נעשה לו ניס זה, ומלאו כנה חדשה ונותן בו פתילה חדשה ושמן חדש ומדליקו, וממנו מדליקין הנרות בערב, וכן אנו את"כ, וכן מפורש בשם' תמיד: תמיד, לפי שבת, תמיד לפי נסוחתה ת"כ: (ג) מחוץ לפרכת העדה, מחוץ לפרכת המבדיל בין קדש הקדשי' שם לחות העדות בחרון ה', יחיר את הנרות, לא בקדש הקדשים, כי לא לאורה הוא נריך: באהל מועד, בהיכל ולא בעזרה, כי אין לאהל מועד בכל מקום שלא דביר והיכל, כמו שנאמרנו' (שמה ח' ג'): יערך, לשון ערך וסדר, שיתן בנרות שמן כמדת הלילה, ופתילות שתוקנו' לדלוק יפה, דומה לזה פי' רש"י ז"ל שריכה הראויה למדת כל הלילה, ושערו חכמי' תכי לות לכל נר ונר, והן כדתי לף לגילי שבת ומדה זו הוקבעה להם: אתו, מוסב על נר תמיד, וכן לכל נר ונר, כשפורש בפסיק הסמוך: אהרן, וכן נפ' בהעלתך נאמר בהעלותך את הנרות (שמו' ויש כן לאהרן ובניו (במדבר ח' ב'), לכל נפ' ואתה תצוה נאמר יערך לותו לאהרן ובניו (שמו' ל"ו ל"ו), אחין המצוה חוכה על הכה"ג, שלח כל הכהנים כשרי' להדלקת המנורה, שבמקומו' חוכה על הכה"ג לבדו, יאמר הכתן המשיח, כמו נפר העלם דבר ומנחת חביתין ומעבד' ל"ו וכיוצ, לכל בשאמר לאהרן ובניו גם הכהני' ההדיוטים בכלל לא הוא והמשוחים תחתיו קאמר לאהרן לבד מינו שלא לבגדיו לפי שהוא לבני המשפחה, והלקוח מעובד בבית ה', וכן

תרגום אשכנזי

אמר כד

אײַן עוויגעז געזעטץ פֿיר אייערע נאָכקאָמען: (ד) אויף דעם לייכטער פֿאָן ריינעם גאָלדע זאָלל ער ריא לאָמפען פֿאָר דעם עוויגען יערער צייט צו רעכטע מאָלען: (ה) אויך ניממוז דוא פֿיינעז מעהל, באַקעזט דאַפֿאָן צוואָלף קוכען: יערער

עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ד עַל הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת־הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: פ

ה וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עשרנים

רש"י

עריכה הדלוק למדת כל הלילה ושערו חכמים חצי לוג לכל גר וגר וכן כדתני תק לעילי תקופת טבת ומדה זו הוקבעה להם: (ד) המטורה הטהורה. שהיה של זהב טהור. ד"ח על טהרה של מטורה שמטהרה ומדשנה תחלה

תרגום אונקלוס

עָלַם לְדָרֵיכוֹן: (ד) עַל מְנָרְתָא דְכֵיתָא יְסַדַּר יָת בּוּצִינַיָּא קֳדָם יְיָ תְּדִירָא: (ה) וְתִסַּב סוֹלְתָא וְתֵיפֵי יָתָהּ תְּרֵתָא עַשְׂרֵי גְרִיצָן תְּרֵין עסרונין

באור

וכתתם ממטות תרומת ה' לאהרן הכהן (במדבר י"ח ך"ח), אלכל נס' בהעלותך פי' רשב"ן ז"ל שאהרן היה המדליק לותן כל ימיו, לפי"ש שהמטה כשרה בגביו, כי' הוא מזדרז במטה הגדולה הזולת הדומות לדבר עליון, והאריך שם בדבריו: מערב ועד בקר, לזיכו מוסב על יערך לותו, שלזן הערוכה כי לם זמן קבר, לכל מוסב על לפני ה' תמיד, שיערוך לותו הכהן, להיות הנר לפני ה' תמיד מערב עד בקר, שלם לא יעריכנו בכבוז, ויכבה הנר קודם הבקר עבר על המטה: חקת עולם לדרתיכם, כל זמן שיש עבודן לו מקדש חוק זה טהרה: (ד) על המנרה הטהרה, היא מטורת זהב טהור הנאמר בכתוי משכה המטורה, עליה יערוך את הנרות, ויאמר רשב"ן ז"ל לפי שהלכן לא לאמר אלא יערוך לותו אהרן ובניו וע' ויהיו במשמע על מטורה לו בלא תלכד, אם תשבר לו תלכד, כאשר היה בשובם מן הגולה, לאמר עתה על המטורה הטהורה, אלא ידליקו אלא על המטורה הטהורה, ויפה דבר, שכל זמן שמטורת משה קיימת חייב להדליק עליה, ואחרות עוד שעל כן אם הכתוב להלן ולא פירש שיערוך הנרות על המטורה, ומם כלן אם תלה ואמר מתן לפרכת העדות כת"ו יערוך לותו, וכפוף לאמר על המטורה הטהורה, גם לא פירש בשתי המקומות שיהיו שבעה נרות, אלא נלמד תמיד, נלמדנו שעותר להוסיף בהיכל על מטורות כמשפט מטורה שעשה משה, ולהעלות עליהם נרות, אלא שעל כל פנים חייב גם להעלות נרות על מטורה טהורה שעשה משה, ומזה למד המלך שלמה שהוסיף עשר מטורות בהיכל, שכן נאמר ואת המטורות חמש מימין וחמש משמאל לפני הדביר זהב סגור (מ"ח ז' מ"ט), ואמרו רבותינו חמש מימין המטורה של משה וחמש משמאלה, ונאמר בד"ה ויעש את מטורות הזהב עשר כמשפטם, ויתן בהיכל חמש מימין וחמש משמאל, וכמשפטם היו המשפט המפורש במטורת משה, ולפי שעיקר מטה היה להעלות נר במטורה הטהורה לאמר תניח לירכתם ומטורת הזהב וגרותיה לנער בערב בערב (ד"ה ב' י"ג י"ח), וכאלן עוד המטורה שעשה משה מותר לעשות מטורה לחברת כמו שולי העולה בימי עזרא, ולפילו יהי המטורה וכפתוריו ופרחיו לאין מעכבין, כמו שלמדו רבותינו ז"ל מלאכת מקשה היה (במדבר ח' ד'), לומר שאין מעכב אלא מקשה, לפילו זהב לאין מעכב, ומ"ש רשב"ן ז"ל בס' בהעלותך: לפני ה' תמיד, שתהיה המטורה על מקומה בהיכל ה', כי אם היה נתון, לאין מקום למטורה זו: (ה) ולקחת סלת, בנוי, וכן ואפית לותי, ובלה זו התלה מלרע והיא זרה, מפי רשב"ע ז"ל: אחה, הכלת, כי בקלת נקבה: החלה האחת,

עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת׃
ו וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרֻכוֹת
שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן
הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה׃ ז וְנָתַתָּ עַל־
הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה
לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה׃
ח בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת

יערכנו

תרגום אונקלוס

עֲסָרוֹנִין תְּהֵי גְרִיצְתָּא חֲדָא׃ (ו) וְתָשַׁוֵּי
יָתְהוֹן תְּרֵתִין סִדְרִין שֵׁית סִדְרָא עַל
פִּתְוָרָא דְכִיָּא קֳדָם יְיָ׃ (ז) וְתִתֵּן עַל
סִדְרָא לְבוֹנְתָא דְכִיתָא וּתְהֵי לְלַחְמָא
לְאַדְכָּרָא קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃ (ח) בְּיוֹמָא
דְשַׁבְּתָא בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא יסדריניה

תרגום אשכנזי רכג

וערער קופען זאלל צוויא
צעהנטען דאַבען׃ (ו) דיזע
לעגוט דוא אין צוויא שיכטען,
זעכס אויף איינע שיכט׃
אויף דען טיש פאַן ריינעם
גאָלדע, פאַר דעם עוויגען׃
(ז) אויף יעדע שיכט לעגוט
דוא לויטערן ווירויך׃ דיזער
ווירויך דינע דעם בראָדטע
צום פאָרשטעלען אין פייער־
אָפפאָר, דעם עוויגען צו
עהרען, (ח) אַלל׳ צייט,
יעדען סאַל אַם שכת,
זאָל

רש״י

תחלה מן הלפר׃ (ו) את המערכת. את חלות
המערכת התחת׃ השלחן הטהור. של זהב
טהור. ד״ח עלטהרו של שלחן שלא יהו הסניפין
מגביהין את הלחם מעל גבי השלחן׃ (ז) ונתת
על המערכ׳. על כל לחת מחתי המערכו׳ היו
שני כזיכי לבונה שלא קוצין לכל לחת׃
והיתה. הלבונה תהת ללחם לזכרה שלין
מן הלחם לגבוה כלום שלא הלבונה נקטל
כשמלקטין לותו נכל שבת ושבת והיה לזכרון
ללחם

באור

על לחת מי״ב חלות הללו, ובאה מלת יהיה בסימן הזכר, כמו ויהי כל הנפש (בראשית י״ד
י״ח), ואפשר שכפי משפט הלשון יורה שאין הכוונה שתהא לחת מן הי״ב חלות תהיה שכיהעשרוני׳
ואלו החלות לוקחיהן להיות כן, שלא יהיה כל לחת׃ (ו) ושמת אותם שב על סוף הכתוב,
משמע על השלחן׃ שתים מערכות, נמתי סדרים׃ שש המערכת, נמערכה לחת לסדר
שם חלות, וכן בשניה, ולפיכך כל מערכת מפורש במשנ׳׃ השלחן הטהור, שכתוב עליו ועשית
שלחן וגו׳ וכפית לותו וכל טהור (שמות ל״ה ל״ג), ועוד זה לילו מעכב, שעל גולה עשו שלחן לחר
שלא כל זמן שלותו של משה קיים, שהוא למדך עליו לחם הפנים, ולמדנו שמותר להוסיף על
השלחן הזה כמו שעשה שלמה שכתוב ויעש שלקטות עשרה ויתן בהיכל חמשה מימין וחמשה
משמאל (מ״ח ז׳ מ״ט), כלומר לחותו של משה, וכמו שפרשנו במנורה׃ (ו) ונתת על
המערכת, כנר לחר שם המערכת, ועליה לחר שעל כל מערכת ישים לבונה זכה, וכן פי׳
רש״י ז״ל על כל לחת מחתי המערכו׳, היו שני כזיכי לבונה שלא קוצין לכל לחד, וכת״כ למדוהו
מן המקרא׃ על, שלא על הלחם, שלא על נמנוך שהיה שמש תיכת על במקומות רבות, וכן
לשון נמרא׃ זכה, נרורה מכל פסולת׃ והיתה, הלבונה השלה על השלחן׃ ללחם
לאזכרה, לזכרון טוב לפני ה׳, כי הלבונה תשה לה׳, ומוכיר ללחם שיהיה למחן, כי חן
מן הלחם לגבוה כלום, ולפי שהלבונה שלה על הלחם נעבור הלחם, הלחם הנתן לכהנים
הוא שלך מלחי ה׳, כשם שיכי המנחה לחר שהוקטר הקומץ, והכי הכיכים קדש קדשים, כן
הלחם הוה קדש קדשים, כמו שיפרש נפסוק ע׳) : (ח) ביום השבת וגו׳ נזכת
שם לך לת סיעתה ומקטיר הלבונה, ועורך לת החדשה׃ מאת בני ישראל בריח עולם,

יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם:
וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ
בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים

זאלל ער עז צו רעכטע לעגן
פאר דעם עוויגען: דיא קינדר
ישראל'ן מיטן עז הערגעבן,
דיזעז איזם איין עוויגער בונד:
(ט) עז גיהערט אבער אהרן
אונד זיינען זאהנען, דיא
פערזעהרען עז אין הייליגעם
ארטע: דען עז איזט איין

הוא

רחייל'יגטום דער עהרשטן קלאסע, רש"י

תרגום אונקלוס

יְסַדְּרִנֵּיהּ קֳדָם יְיָ תְּדִירָא מִן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל קְיָם עָלַם: (ט) וּתְהֵי לְאַהֲרֹן
וְלָבְנוֹהִי וְיֵיכְלוּנֵיהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי

קוֹדֶשׁ קוֹדָשִׁין הוא

באור

לח מיבעי ליה למיכתב אלא לשון זה בא ללמד שכל הקרבנות טעונין שלשה דברים, ולח רבותא מי אמרי' פשוטו של מקרא זה ותרגומו ע"ל תרגם מן קדם ני ישראל לקיים עלם, ומאי מכי לפי שנאמר השם את יום השבת ויקדשהו נעשה נרשמית, שבו שבת מעבודתו, וכתיב למלך על יהודיו, ומכן להשכין שכינה בתחתונים, שהוא בכלל ברית עולם של מעשה בראשית, וכתיב ארשעה (פרשה ג' ל"ג), ובכתבי בני לדם מלחרי ה', ובגבור תגרשם תרשע, נתקיים בהם הברית הזה, שהוא ברית שלם, ולכן כשכלת הברית עם אברהם חרשו, לאמר והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם (בראשית י"ו ל"ג), שתהיו לתם עם ה' העוסקים בתורת הכלולים ביום השבת של מ"ב, ועל כן לתם לבד נוה על השבת, וכן אמר לעשות את השבת לדורותם ברית עולם (שמו' ל"ח ט"ז), לכן בלתם הפנים שמניתן ביום השבת ביום השבת, ואין דוגמותן בשאר קרבנות נבור, שלות בתן בחול כתו בשבת, ועומר ושתי הלתם שהן מנחות נבור בתין בחול כתו בשבת, לבד מנחת לתם הפנים שמנתה בשבת, והיו שתים עשרה חלות כמספר שנים עשר שבטי ישרל, לאמר מלת ג"י ברית עולם, להודות כי בני ישרל מקריבין מנחה זאת לכבוד קדושת היום שנתנו שבת מלת ג"י, מרמז ג"י, ברית עולם, ממי שהברית שט, ונקל מרומו מדברנו' והנן [ח"ה, ולי נראה שהוא מוסב על מה שלמטה, השער שבני ישרל יתנו לת המלח, והיה לאהרן ולבניו, ברית עולם מלת בני ישרל להקריב התנה לה', ותק עולם מלאי"ה לאהרן ולבניו, וכן מתורגם כל"ת]: (ט) והיתה, המנחה הזאת, שבל דבר הבא מן התבואה בכלל מנחה הוא מפי' רש"י ז"ל, ויפה פי', כי לפי שאמר ושמת לתם שתים מערכות, מאי אהן אתי מנחות, על כן חזר לומר והיתה שבלה מנחה לאחת תה לדעתי פי' ונתת על השלחן לתם הפנים (שם ד' ל'), דמתו לפנים שהוא לאחד ולינרין כפולים, אתי עיבים אתי נתירים, אבי לפתות, אתי חוברים, וכן אתי מערכות למנחה לאחת, ורשב"ן ז"ל פי' והיתה על כל לאחת מן המערכות, ולישו נראה לי: ואבלהו, מוסב על הלתם שהוא לשון זכר, מפי' רש"י ז"ל, ומעם י"ב לתמים, כלומר ג"כ להודות שהן נחשבים לאחד: במקום קדש, פרשתו (פרשה ו' ט'): קדש וגו', כלומר שנריך לנהוג בו כתו בשירי מנחות שיש מהן קיתן למזבח, שהוא חלקו מאשי ה', וכתו שפרשתו (פסוק ז'): לו, לכל לאחד הניתל חלקו ממתו, לו לפי שאמר לאהרן ולבניו, הודיע אחיו לכלן שאף לו נבית לא על תשתר ורבותיו אמרו לאהרן אבל

במלוקת

אמר כך

הוּא לָהּ מֵאֲשֶׁר יְהוָה חָק עוֹלָם : ס י וַיֵּצֵא בֶּן־אִשָּׁה ישראלית

תרגום אונקלוס

הוא ליה מקודמוי דיני עלמא: (י) ונפק בר אתתא בת

תרגום אשכנזי רכד

דאו איהם, אלו איין בעי שמאטיגעז רעגם, פאו דען אפפערן דעז עווינן ציפאללם: (י) איינוט גינג דער זאהן איינער

רש"י

(י) ויצא בן האשה ישראלית. מהיכן יצא רבי לוי לומר מעולמו יצא ברכיה לומר מברשה של מעלה יצא ולגלג ותמר ביום השבת ישרכנו

דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום, שמח פת טוגנת של תשעה ימים נתמיים. ומתניתא לחמרה מבית דיטו של משה יצא מחוייב הוא ליטע להלן בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן לחם מכני דן אני לחמו לו חיים על דגלו בחותת לבית לבניתם

באור

במחלוקת ולבניו במחלוקת: חק עולם, בית עולמים: (י) ויצא בן אשה ישראלית, טעם שכתב ספור זה כאן לת פירוש המפרשים ז"ל על דרך הפשט ולדעתי לפי ספור ויקרא כלו מרחבו ועד כאן קדושות, קדושת הקרבנות, והנזירה מן הטומאת והערוות, ומועדי ה' הקדושים, וכל פרשת קדושים, וכמו שבארתי שם, ומכאן ואילך לת דבר שור על קדושת הגוף והמצות, כי אם בקדושת המקדש ושבל, לכן כתב בתחלת הספור הזה, לפי שבפרשת קדושים החל לים לחמו ולבניו תירלו (פרשה י"ט ג'), ובאתרו שם טעמו, וכן כשדבר על השבתים, החל כי ים לים לשבר יקלל לת לחביו ולת לחמו מות יומת לחביו ולחמו קלל דמיי ט (שם ק' ט'), ועל ברכת השם לת הזהיר ולת העניש, ושם הוא חמור מלד ממקלל הוריו, לפי שאין מדרך כבוד שלמעלה להזהיר על ברכת השם הנכבד והנורא המיוחד, ואילולה לבני ישראל היודעים לת ה' שיברכוהו, והדבר בעצמו כתב, שהיודע לותו שהוא לבדו ואתתו הכל ואין מי יעמוד לפניו, קללתו לשנאין תחשב, ומי שיברך לת השם, מעיד על עצמו שאינו מאמין בו, ולת יזהיר השם בתורתו לכופרים בעיקר, על כן בלה לזהיר על המקלל לת השם המיוחד, לכל שפר לגלח מלהים לת תקלל (שמות ד"ב כ"ו) שכולל דיינים וכיוצא וכמו שאפרש, לכל שפר הכתוב שקרה הדבר הרע הזה במחנה ישראל, שברך לים לת השם המיוחד, לת שהיה לים מורא ישראל קלילה, לל בן לים מבני שהיה מלומד בתועבות מצרים, ולת ה' לת ידע, ומשלת משה ותשובת השם לתו למדין על דרך הספור דין פושע כזה: ויצא, לת פרשה תורה מהיכן יצת, ורש"י ז"ל העתיק מדרש רבותיו ז"ל מהיכן יצת, ר' לוי לומר מעולמו יצת, ר' ברכיה לומר מברשה של מעלה יצת ולגלג מתניתת לחמרה מבית דיטו של משה יצת מחויב, לת ליטע להלן בתוך מחנה דן, לחמרו לו מה טיבך לכאן לחם מכני דן לני, לחמרו לו לים על דגלו בחותת לבית לחותם כתיב, ככתם לבית דיטו של משה ויצת מחויב עמד ונדף, ומברת ר' לוי כולל מה שלמרנו שהשוה בן כופר בעיקר ויוצת מעולמו כי לין לו נחלה וחלק בחיי עולם, ומברת ר' ברכיה היה טעם למה נסמיך ספור זה לכאן, וגם זה מתיצב מדברנו, ומברת מתניתת הוא טעם למה לומר בן האשה ישראלית ולוא בן לים מבני, וגם זה מתיצב מדברנו, לפני רמב"ן ז"ל פי' כפשוטו שיצת מחלטו, כמו ויצלו בניים פתח להליהם (במדבר ט"ז ד') וכן פי' רמב"ן ז"ל שהיה כמו ויצת בתוך העיר (לסתר ד' ח'), שיצת מביתו לל תוך העיר, וכן זה יצת מלהלו ומקומו ובלת בתוך העם. לפני לין זה מוכרת כמ"ם לעון יניקה למעלה (פרשה ט"ז י"ח), מכל זה נרלה לי שכל לעון ויצת לבוטה נפיכה בלב, להגיד כי הדשע הזה יצת לשורר מדנים להכעים לת ישראל: וינעו במחנה, לפי שלמר ויצת בן האשה ישראלית לת בתוך שיצת חוץ למחנה, ללת שיצת מקנה המחנה ובלת חל המחנה, ושם היתה מלה ומריבה בינו ובין לים ישראלי לת וכרו הכתוב מי היה, גם לת טעם המלה, לולי בן המצרי דבר דגרים לחר לת כן על ישראל, ושבח מנהגי לבותיו ותדולתם, ולים הישראלי התפלל בה' שהוא מלהי ישראל לחר נחלם ממצרים,

והשפיל

תרגום אשכנזי

אמר כד

אייגער ישראליה, אבער אייגעז מצרישען מאננעז, אונטער דיא קינדער ישראליז אויז: (יא) אונד גערופט אים לאגער אין שטרייט, דיזער זאהן אייגער ישראליה מיט אייגעם ישראל: (יא) דער זאהן דער ישראליה שפראך דען נאמען אויז אונד לאוי טערטע, מאן בראכטע איהן

יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי: יא וַיִּקֹּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אל פֹּאר

רש"י

לבושים כתיב נכנס לבית דינו של משה ויצא מקויצ עמד ונדף: בן איש מצרי. הוא המצרי שהרג משה: בתוך בני ישראל. מלמד שהתגייר: ויכו במחנה. על עסקי המחנה: ואיש הישראלי. זה שכנגדו שמיקה בו מטה לחלי (יא) ויקב. כתרגומו ופרש שנקב שם המיוחד ונדף והוא שם המפורש שאתה מסיכי: ושם אמו שלומית בת דברי. שבטן של ישראל שפרשמה

תרגום אונקלוס

בַּת יִשְׂרָאֵל וְהוּא בַּר גְּבַר מִצְרָאִי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִתְנְצִיאוּ בְּמַשְׁרִיתָא בַּר אִתְּתָא בַּת יִשְׂרָאֵל וְגַבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל: (יא) וּפָרֵישׁ בַּר אִתְּתָא בַּת יִשְׂרָאֵל יַת שְׁמָא וְאַרְגִּיז וְאַיְתִיאוּ יָתֵיהּ לוֹת

באור

והשפיל נאון פרעה ועבדיו בעבור עמו, והקנף בן המצרי וקלל, חכר במחכה כי שם עקר ה', כתמרו חצר עין בעין גרחה לחתה ה' ועגבך עומד עליהם (במדבר י"ד י"ד), ושם נשע הרשע הזה: בתוך בני ישראל, לת שהיה במצרים עם אביו, ועכשיו בת, לפי שהיה בתוך בני ישראל, ולפי לת כל מעשה ה' הגדול, ולעפ"כ התפקר לעשות מה שעשה: בן הישראליה ואיש הישראלי, להורות כי גוי הבא על בת ישראל הולד לזיו ישראלי, ולעפ"י שפסקו בגמרא גיי הבא על בת ישראל הולד כשר, הרי תמרו מזכירין לת הולד שהוא פגום להכוסה, וכל שכן אחיו ישראלי בשם ליחום ולדגלים ולנחלת לחרן, מפי רמב"ן ז"ל, ועד לחריך בזה, לפני לזיו הכרחי לפשט הכתוב: (יא) ויקב, יש לומרים שפרושו ויפרש, כמו לחצר כי ה' יקבנו (ישעי' מ"ב ג'), לחכמים לחצר נקבו בשמות (במדבר ל' ז'), ויש לומרים שהוא כמו מה לקוב (שם ד"ג ח'), והרחשון קרוב לפי לעתי, מפי' רלב"ע ז"ל, גם דעתי כוטה לפי' הרחשון, שלפי' השני העניין כפול, גם לתרגום ז"ל תרגם ויברים, לכל יב"ע תרגי ויברים ויחרף, הרכיב שני הפרושים, לולי שבטור שעניין המלה תמיד פריצת שם, פעם לגדלה ופעם לקללה, כפי העניין שכתוב לפני, ולפי הוא לפני שהרי כתוב לחריו ויקלל, ולת ויקלל תרגם לתרגום ויב"ע תרגיז, לבל חרף לזיו קללה לפי דברי חרוף, וה"כ ויקב לזיו קללה לפי פרוש לפני ולחריו: השם, פלת שם על כל דבר בשם כת שגלה ממנו הנודע לבריות, שעי"כ יקראו לדבר ההוא בשם, כמו שהגלות שבחת לחדם ביחתו לו גבורתו, יקראוהו בשם מכם מבין לו גבור, ועל דרך זה בן שמותיו של הקב"ה, שהגלות משפטיו ודיניו יקרת לחלוש, והגלות טובו יקרת טוב, והגלות רחמיו רחום, וכן בכל דבר, וכל שם יורה על ענין פרטי, לבד שם לחד שכולל כל הפרטים עד בלי תקר, והוא שם בן ד' חות, כי הוא מורה על תוכן תמציות פרטי הכל ושלין שוד מלבדו, וגודע מזה שהוא הכל והכל בו, ולכן עליו לחמר שם סתם, וחין בן לחשך ישראלית לת שם, שפרש שם בן ד' חותיות, וכן לחמר ליהוה לת השם הנכבד והנורא הזה לת ה' ללהיך (דברים כ"ח נ"ח),

והבן

אמר כד

אֶל־מֹשֶׁה וְשָׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית
בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה־דָן: יג וַיַּנִּיחֻהוּ
בַּמִּשְׁמָר לִפְרֹשׁ לָהֶם עַל־פִּי
יְהוָה: פ
יד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
טו הוֹצֵא אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים
את

תרגום אשכנזי רכה

פֿאָר משה: וויינע מוטטער
הים שלמית, דיא טאָכטער
דבריה, אויז דעם שטאַמע
דן: (יג) מאַן טהאַט אייהן
אינ'ז געפֿאַנגנים: ביז אייהנען
בעשייד געבראַכט וועירדע,
אים נאַמען דעז עוויגען:
(יג) דיירוך שפראַך דער
עווינע צו משה, וויא פֿאָלגט:
(יד) לאַם דען לאָזטערער אויז
דעם לאַגער הינאויז פֿיהרען,
אַללע דיא עז געהאָרט האַבן,
זאָללען

תרגום אונקלוס

לוֹת מֹשֶׁה וְשׁוּם אִמַּהּ שְׁלוֹמִית בַּת
דִּבְרִי לְשִׁבְטָא דְדָן: (יג) וְאַפְרִזוּ
בְּבֵית מַטְרָא עַד דִּיתְפְּרֵשׁ לְהוֹן עַל
גְּזֵרַת מֵימְרָא דַיְיָ: (יג) וּמַלֵּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (יד) אַפֵּיק יָת
דְּאַרְגִּיז לְמַטְרָא לְמַשְׁרְיָתָא וְיִסְמְכוּן
כָּל דְּשָׁמְעִין
ית

רש"י

שפרסמה הכתוב לגו לומר שהיה לבדה היתה
זונה: שלומית. לשון פטפוט שלם עליכן מפטפטת בדברים שואלת בשלום הכל:
בת דברי. דברנית היתה מדברת עם כל אדם
לפיכך קלקלה: למטה דן. מגיד שהרשע
גורם גנאי לו וגנאי לאביו וגנאי לשבטו כיוצא בו
אהליאב בן אחיסמך למט' דן שנא לו שנא לאביו
שנא לשבטו: (יב) ויניחהו. לבדו ולא הניחו
מקושש עמו שבניהם היו נפרק אחד וידעים
היו שהמקושש במיתה שנאמר מקלליה מות
יומת לכל לא פורש להם שלא היו יודעים מה חייב מיתה עליו: (יג) השומעים. אלו
העדים

באור

והנן: ושם אמו, במקושש נאמר ויקריבו אותו וגו' אל משה ואל אהרן ואל כל העדה, וכאן
נאמר ויביאו אותו אל משה, שהיה לפשר לתשובה שהיתה אמו ממשפחת משה, על כן לכבוד משה
ולהגילו מב"ד, לא הביאוהו לפני העדה כלה, על כן הפסיק ואמר ושם אמו שלומית בת דברי
למטה דן, שלפילו משבטו לא היתה, אבל הביאוהו למשה לבד, לכבוד השם שלא לפרסם
הנבלה הזאת לכל העדה: (יב) ויניחהו במשמר, במיטת משה, לא דן מדעתו שם מקלל
אביו ואמו כדין נסקילה כל שכן זה, שאין עונשין מן הדין, ואולי עבדו תמוד ניסורין ומיתה,
לו איל ה' תהיה בו, כמו בעדת קרח: לפרש, כמו מפורש ומוסכם שכל (נחמיה ח' ט'),
ואות קרוב ללשון פריסה בפי"ן אמלית, כמו דבר פרוש שאין קנתו מכסה: על פי ה', בגזרת
השם, לפי שלא נאמר למשה עד הנה דין המקלל המתינו על משה, שיפרוש להם, דינו על פי
ה': (יד) הוצא, מבאן הכנד הטפף, כמו הושב את אחיך (בראשית מ"ג ו'), שיטה לשלוחי
ב"ד שיוציאוהו: מחוץ למחנה, ישראל: וסמכו כל השמעים וגו', פי' רש"י ל' השומעים,
אלו העדים, כל להכיח את הדיינים, את ידיהם, לומדים לו דיך בראשך ואין לנו כאבי,
בחיתך שחתה גרמתה לך, ולפי' זה רחוי להעשות כן בכל יונח ליהרג, ואפשר שחלוק מקלל
אחיר עוברי עברה, שהשמיע לאזני העדים השומעים עון פלילי כזה, וחוי לאוזנים שכך שומעו,
ושוב שהעדים נריכין להגיד בפיהם מה ששמעו, וכמו שבניגו במשנה (סנהדרין דף ל"ו ע"ב),
וכן

תרגום אשכנזי

זאללען איהרע האָנדע אויף זיינען קאָפף לעגען: (טו) אונד דיא נאַנצע געמיינע איהרע שטייניגען: (טו) דען קינדערן ישראל'ס מאַכט פֿאַלגענדעז בעקאַנט: וואר זיינע גאָטטהייט לאָזטערט, זאללל פֿאָר זיין פֿערברעכען בישען: (טז) וואר אַבער דען נאַמען דעז עוויגען טיט לאָזטרוגג אויושפריכט: דער זאללל געטאָדטעט ווערדען, דיא גאַנצע געמיינע זאללל איהן שטייניגען: איין פֿרעמדער זאָ וואָהל,

אמר כד

אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה: טו וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ: טז וְנֹקֵב שֵׁם־יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־הָעֵדָה כַּגֵּר

כאורח

רש"י

העדים. כל להכיות את הדיינים: את ידיהם: לומרים לו דעתך גרועה היתה ומה נעבדים בשבילך שתהא נרגמת לך: כל העדה. במעמד כל העדה שלוחו של אדם כמותו: (טו) ובעל חטאו. בכרת כאדם התראה: (טז) ונוקב שם. לשון חייב על שיפרש את השם ולא המקלל בכאן: ונוקב. לשון קללה

כשו

תרגום אונקלוס

יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישֵׁיהּ וְיִרְגְּמוּן יָתֵיהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא: (טו) וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּיל לְמֵימַר גְּבַר גְּבַר אֲרֵי יְרַגֵּיז קֳדָם אֱלָהֵיהּ וְיִקְבֵּיל חוֹבֵיהּ: (טז) וְדַיָּיִשׁ שְׁמָא דְיָ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל טָרְגָּם יִרְגְּמוּן בֵּיהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא

כיציבא

כְּגִיוֹרָא

באור

וכן הדיינין סומכים ידיהם הנאמנים הלזה, והרי הן חייבים לקדוש על עדותן, כמו שלמדנו שם, לכן סומכים ידיהם על ראשו, לומר אתה גרמת לנו כלוחת, נקיים מכאן, ומשמיעו תחול על ראשך, כענין שמיכת ידי הכה"ג על ראש השעיר המשתלח, שנתן עליו את עון בית ישראל: כל העדה, במעמד כל העדה, מכאן שלוחו של אדם כמותו, מפי רש"י ז"ל וכן הוא בת"כ, ולפי פשוטו ילמוד שכל המוכה לרעהו הכל חזה שאיר מביה, לכבוד ה' אלהיו: (טו) כי יקלל אלהיו, למדנו רבותינו כי יקלל בכנוי: ובעל חטאו הרי הוא בכרת בלשון ובעל חטאו ולמה להלן בכרת חלף הרוג, מה להלן כרת חלף כלן כרת, אבל נוקב שם ה' שהוא שם המיוחד חייב מיתה, ולמה רבתה ע"ז הכתוב שאלת אלהים שם התואר, והמלאכים יקריאו אלהים, וכן הדיינין, ומי יוכל לדעת מה הם בלב המקלל, לכך שם יפרש השם הנכבד, שלמנו שם התואר ולא יתערב עם שם, כי הוא לבדו, והנה הטעם בעת שיקלל שם יפרש השם יומת בנקבו שם כאשר עשה בן המצרי, ולמען כבוד השם לא נזכר, ויפה פי', וזה טעם שעל הכתוב נכרת, כי השם לבדו יודע פשרו, והוא יכריתהו מארץ חייס, לכבד מפרש השם המיוחד יומת, ואלת יקלל שנכתוב זה כתוב לכתוב השני, כי לכבוד השם הנכבד והנורא המיוחד בכתוב השני נאמר בשם ונוקב, כלומר לשם נקלתו פירש השם יומת, לכל למעלה שאמר ויקלל לומר מלת השם תחת שם בן ד' אותיות, וכגמרת (סנהדרין שם כ"ו ע"ב) שאין שאר ונוקב שם ה' יומת, שפירש השם באותיותיו לשעבר שלא יכתיב, ומוכרתו את ה' אלהיך תירא, כלומר שתירא רוממותו וכבודו, והוא נגד כבודו לפרש שמו, והביאו שלוחרת עשה לישה תוכרה, ולא מביאו שמוכיל עליו כלל, ועי' ו"ל' ונוקב לשון קללה כמו מה לקוב,

ואין

אמר כד

בָּאֹהֳלָה בְּנָקְבוֹ שֵׁם יוּמָת: יז וְאִישׁ
כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת
יוּמָת: יח וּמַכֵּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה
יְשַׁלְמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ:
יט וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ

כאשר
נעבענמענשען פֿערל־עצט:

תרגום אשכנזי רכו

אַלו אויפהויפישער, ווער דען
נאַמען צור לאָזטרונג אויפ־
שפריפט, זאָלל דעז טאָדעז
זיין: (יז) ווער אירגענד
איינען מענשען ערשלאָגט,
זאָלל גענאָדטעט ווערדן:
(יח) ווער אין פֿיה ער שלאָגט,
זאָלל עז בעצאָהלען: לייב
פֿיר לייב: (יט) ווער זיינען
דעם

תרגום אונקלוס

בְּצִיבָא בְּפָרְשׁוּתֵיהּ שְׁבָא יִתְקְטֵל:
(יז) וּגְבַר אֲרֵי יְקְטוֹל כָּל נַפְשָׁא דַּאֲנָשָׁא
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל: (יח) וְדִיקְטוֹל נַפְשׁ
בְּעִירָא יְשַׁלְמִנַּהּ נַפְשָׁא חֲלַף נַפְשָׁא:

רש"י

כמו מה לקח: (יז) וחיים כי יכה וגומ'. לפי שנאמר ומכה חיים וגומר אין לי אלא שהרג את חיים לשם ומכה וקטן מנין תלמוד לומר כל נפש
אדם
(יט) וגבר אֲרֵי יִתֵּן טוּמָא בְּחַבְרֵיהּ
כמא

באור

אין כוונתו, שאין טוען לענין קללה, שהרי למעלה על זיקה פי' כתרגום ופרים, לכל טוען זה כיוצא בו לענין קללה, לפי שעל פרישות השם ליטו חייב, כמו שהוכיח בגמרא, ושאלת התלמוד, היא על דרך משל ומתן של הלכה, כי לפי הפשט נשמע ממלת יקלל שברישא הכתוב וכמו שאמרנו: (טו) רצה ירגמו בו כל העדה, כאן לאמרו בת"כ יהיו כל העדה כנעלי דבג' לו, וזה כמו שפרשנו (פסוק י"ד): כגר כאזרח, לפילו גר תושב וגיו מתגורר בתוכנו, כמזקלל ויפרש השם יומת: בנקבו שם יומת, ירצה בעיני לפי שחוזר לומר בנקבו שם יומת, וכו הוא מדבר, גם לגר לזכר השם כמו למעלה, שכך גם על מקרה שלפניו שאמר כי יקלל אלהיו בכללי וכשם שפשוט, ואמר עתה בנקבו שם יומת הכולל כל השמות, לפי פירש שם המיוחד יומת בידי אדם, ואם פירש בכור יומת בידי שמים בכרת, כי מלת יומת גם על מיתה בידי שמים, כמו וזכר בקרב יומת (במדבר ט"ו ל"ה), שכוון בידי שמים, ום לדעתי הכלל בין מות יומת ליומת וכמ"ש (פסוק ל"ה): (יז) ואיש כי יכה, פי' רחב"ע ז"ל יתכן שהכו אלה הכנים זה לת זה, על כן נתנה ואת הפרשה, זה בחוק, ולדעתי לפי שהשוה לתן קבוד המקום לכבוד ב"ו, שעל אנרך השם חייב סקילה, ועל מקלל אביו ואמו חייב סקילה, בעבור כבוד הנלם שהן שותפין בעיותו, וכמ"ש (פרשה י"ט ג'), משך לו דין מכה אדם שיהיה חייב מיתה, ומכה שאר הבע"ח לפי' של מבריו ליטו אלשמין, ליסוד בלבבו בשכל בלם החלם וגדולתו, ומטעי' שנאמרו שם, גם (שם פסוק י"ח): כל נפש אדם, לפי שנאמר מכה איש, לשון עתה כל נפש אדם אין לשון בן קטן, לפילו בטו לו עבדו ואמתו, הרי הוא חייב מיתה מטעם המפורש בפרשת בח כי בלבם אלהים עשה את האדם: (יח) ומכה נפש וגו', לכל מכה נפש בהמה לפילו של חבריו, ישלמנה, ומכה נפש תחת נפש, איתן לו בהמה לחרת: (יט) ואיש כי יתן טום בעמיתו, גם בן לא היה יתן היזק שיכלה נפשו נמיתן, וכאשר עשה כן יעשה לו, לכל שלא ניתן נמשפט ב"ד, שכך קבלו אבותיט, שדברי הכתוב שבר תחת שבר עין תחת עין וגו תחת בן, כאשר יתן בו טום באדם בן יתן בו ליטו כתיבת טום טמם, לכל תשלומי ממון, שאין לותו בשבר, ולליזה מפסיק ולא תקחו כופר לנפש רוצח (במדבר ל"ה ל"ב), ואפילו שוגג הזהיל לקחת כופר מלכות לעיר מקלט, לכל על כתיבת טום יש כופר ממון, ושל שהכתוב לומר הכה יכה את רעהו באבן או באגרוף ולא ישות ונפל למשכב, שיצלם בשר רפוי ושבת ובוות, אי שכוון דבר שבממון, ואין לך לומר שאין זה לכל מכות שבתורה, לכל נתן בו טום שליט

חוזר

תרגום אשבנוי

רעם געכיהרט, וויא ער גע־
טהאַן האַט: (כ) ברוך פֿיר
ברוך, אויגע פֿיר אויגע,
צאַהן פֿיר צאַהן: וויא ער
איינען פֿערלעצט האַט, זא
זאַלל־טע איהם ווידער גע־
שעהן, (דאַ־הער ער צור
שאַדלאַסהאַלטונג פֿערבונדן
אויז): (כא) ווער איין פֿיה
ערשלאַגט מוס עו בעצאַהלן:

אמר כד

כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ:
כ שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת
עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן
מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ: מפשיר
כא וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה

אדם

אונר

רש"י

לדם: (כ) כן ינתן בו. פילשו רבותינו שלשה
כתובות מוס ממם חלק תשלומי ממון אמין מוסו
כעבד לכן כתי' בו לעון נתינ' דבר הנתון מיד
ליד: (כא) ומכה בהמה ישלמנה. למעלה
דבר בהורג בהמה וכאן דבר בשוה בה
מבורה: ומכה לדם יומת. לפי' לא הרגו אלא
עשה בו מבורה אלא כאמר כאן נפש וכאמר
לעיל ואיש דבר הכתוב ובא להקישו למכה

בהמה

תרגום אונקלוס

כְּמָא דְעָבַד כֵּן יִתְעֲבֵד לֵיהּ: (כ) תְּבָרָא
חֲלַף תְּבָרָא עַיְנָא חֲלַף עַיְנָא שִׁנָּא חֲלַף
שִׁנָּא כְּמָא דְיָהַב מוּמָא בְּאֱנָשָׁא כֵּן
יִתְיְהִב בֵּיהּ: (כא) וְדִיקְטוֹל בְּעִירָא
יְשַׁלְּמִינַהּ וְדִיקְטוֹל

אנשא

באור

מחר כמו כן ועין, כן יעשה לו מוס, הרי מכה פנע תחת פנע ומבורה תחת מבורה (שמות
ל"ל ך"ה), והן דברים שמוזרים ומתרפאים, ועוד שלי לפשר לכוון לתת בו מוס כשאר נזק
בעמיתו, כמו שאמר לקמ"ע ז"ל בשם הגאון מי שאסר שלישית לוה עיני לך יוכל לעשות כן בעין
השוכל, לכל הכל תשלומי ממון, וכל זה בדין ג"ל, לכל בדין שמים כשאר עשה כן יעשה לו,
אלין שוטו כמקל לו בתשלומים, ואם לא נתשוה שלמה ולא התרצה לו מבירו, לכתם עוש
לפני ה', והוא יפרע ממנו, כי קייב שיעשה לו כשאר עשה, וכמו שכתב רמב"ם ז"ל בהלכות
(חובל ומזיק פ"ה ג' ט'): (כ) כן ינתן בו, לאמר לקמ"ע ז"ל יש בי"ת תחת על כמו תחר שלי
לוכב בה (בחמי' ב' י"ג) ולבאים כן, לו פרושו כן ינתן בו אם לא יפדה, ולין פרושו השני נכון,
גם הלשון לין טורך בו, כי הכתוב מדבר על מה שרלוי לתות שיכתן בו מוס כזה, שלא יעבר
בידי שמים, וע"י ג"ך יתקייב תשלומים שקנע לו הכתוב: (כא) ומכה בהמה ישלמנה,
כבר נאמר למעלה, ומ"י ז"ל פי' בשוה דעותיו למעלה דבר בהורג בהמה, וכאן דבר בשוה
בה מבורה, ומכה לדם יומת לפילו לא הרג, אלא עשה בו מבורה, שלא נאמר כאן נפש
ובמכה לביו ואמו דבר הכתוב ובא להקישו למכה בהמה, מה מכה בהמה מתייס, אף מכה לביו
מתייס, פרט למכה לאחר מיתה, לפי שאינו שהמקללו לאחר מיתה חייב, הוצרך לו' במכה
מהוא פטור, מה בהמה בחבלה, אף אין חבלה לין תשלומים, אף מכה לדם ליטו קייב עד
שיעשה בו מבורה, וכפי הפשט נראה שלמעלה דבר בראשיה נמורה, שאמר כי יכה כל נפש
לדם, כגון שתקע החרב בלבו, ועליו לאמר שות יומת שב"ד ימיתוהו, שבכל מקום בשפיכ
לתורה שכאמר מות יומת מקור ועתיד על מיתה בידי ב"ד, וכן למעלה מכה נפש בהמה שמיתת
כאן מדבר גם על מכה לדם וקבל בו ומת מיד לו לאחר זמן, שלפעמים לין בו מיתת ב"ד
וכמו שנת בהלכות רמב"ם ז"ל הלכות רוצח וש"ג ס"ג המכה את חבירו בוזון בחבן או נשן
והמיתו, לומדין הדבר שהכהו בו, והמקום שהכהו עליו, וכת ההכלה, וכת ההורג וכת
קנהרג, ואם פעלוהו ב"ד, סוף סוף לפני השם גלוי וחוש ומגרש מיתתו, ושפע ביל השם

ויומת

אמר כד

אָדָם יוּמָת: כג מִשְׁפַּט אֶחָד
יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כְּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כג וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ
אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֶבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל
עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: פ

תרגום אשבנזי רכז

אונד ווער איינעז מענשען ער־
שלאגט, ווירד געטאדטעט:
(כב) גלייכעז רעכט זאללט
איהר האבען, דער
פרעמדע וויא דער איין־
הייטישע: דען איך בין
דער עוויגע אלמעכטיגער גאטט!
(כג) משה מאלטע דיזעז דען
קינדערן ישראל'ז בעקאנט:
וואראויף מען דען לאוטערער
אויז דעם לאגער הינאויז
פיהרטע, אונד מיט שטיינען
צו טאדע וואַרף: דיא קינדער
ישראל'ז טהאטען אלוא וויא
דער עוויגע דעם משה בעפאהלען האטטע:

תרגום אונקלוס

אַנְשָׁא וְתָקְטוֹל: (כב) דִּינָא חַד יְהֵא
לְכוֹן כְּגִיּוֹרָא כְּיַצִּיבָא יְהֵי אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲכוֹן: כג וּמַלֵּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאַפִּיקוּ יָת דְּאִתְגְּזִיף לְמִבְרָא לְטַשְׁרְיְתָא
וּרְגָמוּ יָתֵיהּ אַבְנָא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ
כְּמָא דְּ פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:
וּמַלֵּיל

רש"י

בהמה מה מכה בהמה משייס לף מכה לחביו
ולמו משיי פרט למכה לחבר מיתה לפי
שמניו שהמקללו לחבר מיתה חייב הוגרך
לומר במכה אפטול ומה נהמה בחללה אתם
אין חכלה לין תעלומין לף מכה לחביו ולמו לימו
חייב עד שיעשה בו חבורה: (כב) אני ה'
אלהיכם. אלהי כלכם כשם שאני מיחד שמי
עליכם כך אני מיחדו על הגרים: (כג) ובני
ישראל עשו. כל המנות האמורות בפרשה
במקום

באור

חית נידי שמים, וכמ"ש (פסוק ט"ו), וכן ומכה בהמה ישלמנה, שחבל בה, ויפה לחר
וגמ"ס"ל מכה נפש בהמה ממיתה לגמרי, ומכה בהמה ישלמנה מוכל לשפ"י שלימו ממיתה
לגמרי, וכמו שאמר למעלה במקלל אות יומת על מיתת ב"ד, ופשט שכי יומת לכלול עונש שמי,
קודר שתיקון על מכה נפש לחם [ח"ס], יתכן לפי פשטות הכתוב, שבח לבחר את החמור למעל',
שכי מן הדין לעשות מדה כנגד מדה, ואמר כמו שהמכה בהמה, ומסר ממון תנירו, רלוי
שלמנה, ומכה אדם שהרג נפש רלוי שיומת, כן הי' רלוי שיתן מוס בחדם, כאשר נתן
מום בחבירו, אלא שנמשפט בני אדם לי אפשר לעשות כך, וגרך שיקבעו לו תשלומין]:
(כב) משפט אחד יהיה לכם, בדין הורג נפש אדם בהמה, כל הורג אדם יומת, והורג
בהמה ישלם, כגר כאזרח יהיה, גר המתגורר בתוככם מעמי הארצות דינו בענין זה כאזרח:
כי אני ה' אלהיכם, המנוה אתכם על כך, ורש"י ז"ל פי' אלהי כלכם, כשם שאני מייחד
שמי עליכם, כן אני מייחד שמי על הגרים, ולפרושו גר הנאמר כאן גר נדק שקבל עליו תורה
ומנות, ואם כן מה טעם להאמר, אבל לא רחיתיו בגרייתא דת"כ: (כג) וידבר משה,
מיד לאחר הדינין האלו: ובני ישראל עשו, כל המנות האמורה בפרשה זאת אחר דחייה
תיאה ותלייה, מפי רש"י ז"ל, ול"ת כף לאמיר כף לדחייה כף לתלייה כף אלא תלין נבלתו
על כן, ולאמן זה מתוקן יותר, כי אמיכה מפורש כאן בנווי ולא במעשה, וכל האחרים יוכן
מהרשין כאן לאפי בנווי, ורמב"ן ז"ל פי' שיעשו כן בשבוע שנות ה' את משה, לא מעבחתם

בהר כה

כה ו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי לֵאמֹר: ג דַּבֵּר אֶל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי
תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן
לָכֶם

תרגום אשכנזי

כה (ו) דער עוויגע האַטטע
צו משה אויף רעם
בערגע סיני געשפראָכען,
וויא פֿאָלגט: (ג) רעדע מיט
דען קינדערן ישראל'ס, אונד
זאַגע איהנען: ווען איהר אין
דאָס לאַנד קאָממט, דאָס איך
אייך

רש"י

במקום לחר דקייה לגימה תלייה:

כה (א) בהר סיני. מה ענין שמטה
אצל הר סיני והלא כל
המצות נאמרו מסיני אלא מה שמיה נאמרו
כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אף כאן
נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך שניה
בתורת כהנים. ונראה לי שכך פירושה לפי
שלא מצינו שמיטת קרקעות שנאמרו בערבות

תרגום אונקלוס

כה (ו) ומלליי יי עם משה בטורא
דסיני למימר: (ג) מלליי
עם בני ישראל ותימר להון ארי
תיעלון לארעא די אנא יהיב
לכון

מואב במצוה תורה למדנו שכללותיה
ופרטותיה

באור

לת בן המנרי:

כה (א) וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר, פי' רשב"ם ז"ל בהר סיני, קודם שהוקם
להל מועד, לכל מקרא שניתן בהרים הוא, מה לי אם נאמרה בסיני או באהל מועד ואין
שמיטה מובה שניתה בריכה להם במדבר, וכל שכן אלא נהגה קודם ה"מ, שהוצרך
ליתר שכבר נאמרה בסיני, ועל כן לאמרו רבותיו בת"כ מה ענין שמטה להר סיני והלא כל
המצות נאמרו מסיני, כלומר אלין ענין לשמטה שניתה בריכה שתבטוה מיד בהר סיני, ועוד
ליתו לית נאמר מהר סיני, הייבו יודעים שנאמרה אם, שהרי כל המצות נאמרו בהר סיני
כדאמרינן בנזקין, והייבו אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטיה ודקדוקיה מהר
סיני אף כאן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, כלומר שמיטה נאמרה כללותיה בפ' משפטים
והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך ויתך
(שמות כ"ג י'), ושוד שבת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות (שם ל"ד
כ"א), וכאן חזר לומר פרטים בשמיטה ויובל והדינין התלויין בהם, ואומר שנאמרו בהר סיני,
ללמוד שכל המצות שנאמרו בסיני על דרך כלל, שנאמרו כללותיהן בתורה, גם הפרטים שלהן
נאמרו, אלא שנאמרו לומר שהוא פה אל פה, שכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא ללמד על
עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כלו יצא, וכן המצות שנאמרו מאהל מועד ובערבות מואב על
דרך כלל, ונכתבו כללותיהן בתורה, גם הן נאמרו פרטיהן בנגזרתה למשה, חוץ תורה שבעל
פה, שעל כרחך לומרם והלא כל המצות, עניני רוב המצות, אתם תאמר כאן, הרי פסח
שני, והרי פרשת נחלות, שהוצרך לשחל לת פי', אלא בת ללמד על המצות שנאמרו בסיני
בת"מ ובערבות מואב, שנאמרה כל אחת עם פרטיה: (ב) דבר אל בני ישראל, כשנמסר
הספר זה לנחות על קדושת הגוף והמקבות התחיל לדבר בקדושת הארץ השמטה והיובל, אתם
יבטלום יתחייבו גם עליהן גלות הארץ, כמו על העריות ועל ע"ז וע"ג, וכמו שאמר בעו"ה
בפרשת בחקותי: כי תבאו, לאחר ירושה וישיבה, שים לבל אחד בחלתו בארץ, וכנראה
מפסוק שם שניתם תורע זרך וגו': אל הארץ, המיוחדת היא לארץ כנען: אשר אני נותן
לכם, לגבל מה שניתי נוטן לכם, לשע"י שהיא מכלל המתנה שנתתי לאברהם, כגון קיני
וקנזי וקדמוני שהן עמון ומואב ולארץ לחוש ועד נהר פרת, אין שביעית נוהג בהן, שהרי לניני

נותן

בהר כה

לָכֶם וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שַׁבָּת
לַיהוָה: ג שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ
וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ
את

תרגום אשכנזי רכח

אייך איינגעבע: וְאָזאל דאָז
לאַנד רעם עווינען צו עהרען
איינע פֿייאר האַלטען:
(ג) וועלו יאָרען רינדורך
קאַנוט דוא נעהמליך רייז
פֿעלד בעוואָהן, אין עבען דער

צייט רייגען וויינבערג בעשניירען: אונד דיא פֿריכטע

תרגום אונקלוס

לכון ותשבט ארעא שבוטתא קדם
יי: (ג) שית שנין תזרע חקלך ושית
שנין תכנוש ית

רש"י

ופרטותה כלן נאמרו מסיני את הכתוב ולמד
כלן על כל דבור שנדבר למשה מסיני הי'
כלם כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו
בערבות מואב: (ב) שבת לה'. כשם
שנאמר

באור

ניתן לעשן לכם, ומי שקוטה בהן שדות וכרמים, אין שמטה נוהגת בהן: ושבתה, לשון שביתה
מרגנו (פרשה ד"ג ד'), שענין המלה הפסק ובטול, וכן כאן תפסוק הארץ מהצמיח זרועיה,
כי לא תזרע ולא תעבד, ולא היה לפסר לתלות השביתה בלשון, ולומר ושבתה השביעי' שבתות
מעבודת הארץ, שהיו דומה לשביתה האמורה בשבת, שהיא חובת הגוף בכל מקום ובכל זמן,
לכל עבודה בשביעי' היתה הכתובה אלא בארץ, ובארץ לאחרו' מותר לזרוע ולקנטר, ואין השביתה
אלא לארץ: שבת לה', פי' רש"י ז"ל לשם ה', כמו שנאמר בשבת ברא'י', וכת"כ שנו (פסוק
ד') שבת לה', כשם שנאמר בשבת ברא'י' שבת לה', כך נאמר בשביעי' שבת לה', אבל לא
תזרע וכרמך לא תזמור, כל מלאכה שבשדך, וכל מלאכה שבכרמך וכמ"ש בעו"ה, ולשיטו
ז"ל שפי' לשם ה', כוונתו פשוטה, כמו יום מנוחה של שבת שהוא לשם ה', לפי שנו שבת מכל
מלאכתו, לא להכלית עצמו ולהתענג בו, כן שנה שביעי' שבת לשם ה', שהוא בודאי הוא כוונה,
לארץ ומלואה, ולבן נוה על שביתת השנה השביעי', וכר ליום השביעי שנו שבת מכל מלאכתו,
לא שתבון שבתות הארץ לאחת לשבע שנים, כדי שתוסיף את בחה, כמנהג עובדי אדמה,
מה שטען רמב"ן ז"ל שכל המועדים הם לשם ה', ולא נאמר בהאחת מהן לה', אלא יאמר יהיה לכם
שבתון ויהיה כ"אמר שבת שבתון יהיה לכם, לישו שטענה שגם בחג המצות נאמר גם המצות לה',
כלומר לשם ה', לא להכלתך, וכן חג הסכות שבעת ימים לה', ואם כיה"כ וסכות נאמר גם
לכם, הרי בשבת נאמר ג"כ קדש היום לכם, ובשמשה והיתה שבת הארץ לכם, ולאחם הסיע
כרמ"ם ז"ל כוונת רש"י ז"ל לדעת רמב"ן ז"ל שכוון לדרך הסוד, ושוד לכתוב דעתי בפרשה בעו"ה
(פסוק ה'): (ג) שש שנים, יפרש מה היא שביתת הארץ, ואמר שדך לא תזרע וגו', לא
שבתות מכל מלאכה שעושין בקרקע, כגון ליסד יסודות לבנות בתים, או לחפור בורות, או
לעדור בהרים לחתוך לבנים ומתכות, אלא תשבות מחרישה וזריעה וזמירה, וכן שנו בת"כ
שבתה הארץ, יכול מלחפור בורות שיחין ומערות ומלתקן את המקולות ת"ל שדך לא תזרע
וכרמך לא תזמור, והלא בעיני שור שעל כן הקישם הכ שנים תזרע שדך וגם שנים וגו',
שהלא מקרא אחיו נדיך, אחילו אמר ושבתה הארץ שבת לה' שדך לא תזרע, הייתי טועה
לומר ושבתה הארץ מכל וכל, אחילו זריעה וקצירה שהיא לחיי נפש אסור, וכל שכן בנין
וחפירה, עכשיו שאמר הכ שנים תזרע וגו', הובר אחיו מותר אלא על זריעה וחמירה,
ועל דרך רבותינו ז"ל הכ שנים תזרע ולא בשביעית, ולאו הבא מכלל עשה עשה, ומצות הזורע
בשביעי' עובר בלאו ועשה: שש שנים, לא אמר שבע שנים, כמו שבע ימים תעבוד (שמו' כ'
ט'), לפי שבע שנים של שנים, שהוא המספר המופלג מהמתוקר, שכל אחד דומה למכרו,
ואין זה אלא בימים שכל ז' כ"ד שעה, אבל שנה השמטה תיכן כאן כפי סדר העבורין, הוצרך
לומר הכ שנים: תזמר כרמך, תקנן ומערותיו, ותרגמו לא תכבש, ובת' כ"י ז"ל דומה לו

קוצים

פֿריליטע דאַפֿאַן איינזאַמלן: (ד) אים זיבעטטען יאָר
אַבער זאָלל דאָז לאַנד אייטע
האָהע פֿייער האַלטטען, אייטע
פֿייער רעם עוויגען צו עהרען:
דיין פֿעלד זאָלל דוא ניכט
בעזאָען, דיינען ווייטבערג
ניכט בעשניידען: (ה) וואָז
פֿאָן דיינער פֿאָריגען ארנדטע
נאַכוואַכטט, דאַרפֿטט דוא ניכט איינארנדטן, אויך

עגבי

ר ש"י

שנאמר בשבת בראשית: (ד) יהיה לארץ. לעבדות ולכרמים: לא תזמור. שקונן זמורותיה ותרגומו לא תכסח ודומה לו קוצים כסוחים (ישעיה ל"ג) שרופה בשוחה כסוחה (תהלים פ'): (ה) את ספיח קציריך. לפי' לא זרעתה והיא נומחת מן הזרע שנפל מהבשת הקנוי קציר ספיח: לא תקצור. להיות מחזיק בו כשאר קנוי שלא הפקר יהיה לכל: גוילך.

תרגום אונקלוס

יַת עֲלַלָתָהּ: (ד) וּבְשַׁתָּא שְׁבִיעָאָה
גִּיחַ שְׁבִיטְתָא יְהֵי לְאַרְעָא שְׁבִיטְתָא
קֳדָם יְיָ חַקְלָךְ לָא תִזְרַע וְכַרְמָךְ לָא
תְגָסַח: (ה) יַת בְּהָא דַחֲצָדָךְ לָא
תַחְצַד וְיַת עֲנָבֵי שבקך

מסר

באור

קוצים כסוחים, שרופה נתש כסוחה, והכה קניבת הזמורות בגפן למזיחתו, כזרועה לשדה: ואספת את תבואתה, זהו הקניר לשדה, והבוצר לכרם, אחוסף תבואת החרן שנאמר בשנה ההיא לא יגרן וא יקבו, כמו וחג האסיף בחסיף את מעשיך מן השדה, ובלשון לעזין בנציי', כמו שיבואר בשני פסוקים הסמוכים: תבואתה, שם ג החרן הכוכרת בפסו' פרחון, מפי' רשב"ע ז"ל, הוה קמת, ומלת תבואה שם כולל לכל מה שתניב החרן, הדגן התירוש והיצהר והמתנבים וכיוצא, כמו ומחרף תבואתה נכחר (משלי ג' י'), מה שתניב החכמה, נבחר ממה שיניב החרן, ורב תבואות בכח שור (שם י"ד ד'), משבע השור להניב יתרון הרבה לבעליו, ולפיכך תבואה היא ג החופר לחכול לשבעה ולעשות כחורה, כמ"ש (פ' י"ט כ"ה): (ד) שבת שבתון, לשון התורה בשניית, שבת שבתון, כמו בשבת, שהרי במועדים לא נאמר אלא שבתון, וכן לאמר שבת היא לה', ונם בשניית לאמר כן, לחבוב שבת ללמדנו שהשניית דומה בחיוב עבודת החדמה, לשבת בכל המלאכות, לא שדומה במלאכה למועדים, שהתיר מלאכת אוכל נפש ליום המועד, והייתי לומר שנם בשניית היה מותר במלאכת הקרקע חלא כשורע וקוצר להכנים לחנר ולמחורה, חבל מעט מה שנדרך להכלכל ביתו שהוא לאוכל נפש מותר, לכך נאמר בו שבת שבתון שבת לה' כמו שבת בראשית שאסור בו לפילו מלאכת אוכל נפש, וקרוב לי לומר שזולת דעת הכרייתא שאומרת נאמר בשניית שבת לה' כמו בשבת בראשית, כלומר לא שבתון כמו במועדים, להשוות דינה לדין שבת, ולכן שדך לא תזרע כל מלאכה שבשדך, וכרמך לא תזמור כל מלאכה שבכרמך, כלומר חפילו מעט לקיי נפש, ופי' הזה מוכרע, שאם פרוש כל מלאכה שבשדה נמה שריעה וחוזרת, כגון שנת זה למעלה, ושוב אוקמת ממעשה השדה היתר למעלה מן הקרקע, אבל לפרושו נכון הכל, ולדעתי כמו יום השניי יום השבת, בענול הנרכה והקדושה, שתהיה שניות שרוים נתחתונים, כן שבת השניית רומזת על ברכה וקדושה שתהיה רחויה לחרן לולי מה שהקלקל השולם בחטאו של אדה"ר, ולפי שעוד יתקן לעה"ב, לפיכך בשבת השניית מלאכת השדה, שלא יעשול האדם בזיעת אפו לאכל לחם, שלא הוציאו את ברכתו לפס, ושתהיה ממקיימת השנה הזאת הפקר לכל, שהברכה העליונה לעתיד

לבוא

עִנְּבֵי נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר שְׁנַת
שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ: ו וְהָיְתָה
שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָה לְךָ

ולעבדך

תרגום אונקלוס

עִנְּבֵי נְזִירֶךָ לָא תְקַטּוֹף שְׁנַת שְׁמִיטְתָּא
יְהֵי לְאַרְעָא: (ו) וְתֶהֵי שְׁבִיעִיתַ אַרְעָא
לְכוֹן לְמֵיכַל לָךְ ולעבדך

מִלַּח הכל יהיו שוים בה אתה ובכירך ותושבך:

ר ש ״ י

שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרת:
לא תבצור. לותם ליקח בוצר אלא מן המופקר:
(ו) והיתה שבת הארץ וגומר. לף על פי שאסרתים עליך לא נאכילה ולא בהנאה אסרתים אלא שלא תגהוג בהם כבעל הבית שבת הארץ לכם לאכלה. מן השבות אתה אוכל

תרגום אשכנזי רכט

אויך דיא טרויבען דער אוף־
בעשניטענען וויינשטאָקע ניכט
אייגלעזען: עז זאָלל אין דעם
לאַנדע אײַן שַׁייאריאַהר זיין:
(ו) וואַז דיזעז שַׁייאריאַהר
בריינגט, זאָלל אײַך אַללען
דיינעם

באור

לנטוע תמיד שוה לכל, ויהיו כל ימות העולם הפקר לכל, כמו בשה״ז התויר והמים: (ה) את ספיח קצירך לא תקצור, לפי׳ לא זרעתה, והיא נמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר, והוא קרוי ספיח, לא תקטור להיות מחזיק בו כשאר קניך אלא הפקר יהיה לכל, לשון רש״י ז״ל, וזה גזל ותפסתה את תבואתה, ובשנה השביעית הנמחים מספיח הקציר, לא תקטור לחסוף אותם לגדיך, אלא תנהג בו מנהג הפקר שתעזוב אותם לקניר כל אדם, וזו גם אתה בחלד מהם: ענבי נזירך, שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם, לא תבצור אותם לוקך בוצר אלא מן המופקר, כן פי׳ רש״י ז״ל, לבל מחשמעות הכתוב נראה שענבי נזירך כמו ספיח קניך, שהן הענבים שנמחו בשביעית, לא עשה בהם עבודת כרם, כמו ספיח הקניר, אלא עבד בהם עבודת השדה, ועליהן אמר הכתוב שלא יקטור ולא יבצור אותם להכניסן לתוכו, לבל יהיו הפקר לכל אדם, ופי׳ נזירך כמו נזיר אחיו (בראשי׳ מ״ט כ״ו), שנפרש מאחיו ולא נהגו בו מנהג אחיו, וכן נזיר שהזיר עצמו מן היין שלא ישתה ממנו, וכן ענבי נזירך, ענבים מן הגפנים שהיו נזירך, שלא נהגת עמהם כמנהג בעל הכרם עם גפניו שומר ובוצר אותן, אלא היית נזור מלחריבן, והם נזרו מלחריך שלא זמרת ועבדת אותן בשביעי, ושביעית שנמחו מלהיותן, כמו הספיח שנומח מלהיו, לא תבצור אותם, וקרוב לזה פי׳ רשב״ן ז״ל ולמר ספיח קניך (כלומר לא ספיח ממש), כמו לכול השנה ספיח (מלכים ב׳ י״ט כ״ט), שהוא נספח אל קניר שנה שעברה, מנזרת ונספחו אל בית ישקב (ישעיה י״ז ו׳), והנמן שלא עבד ולא חפר ולא זמר אותו יקרא נזיר, כי הזירו והפרישו ממנו כאילו היו שלו, אחר שנקראים שנקך, שהחתם אותם לשמיר ולבית, ולמר הרב ז״ל עוד יתכן כי המנהג בישראל שהכרם אשר הוא בתה לא יומר ולא יעבד ועלה שמיר ושית, יקראו לו נזיר, כלומר שהוא כרם הנזיר, מפני שהנזיר אסור ביין והענבים לחים ויבשים, והיו עובד כרמו, וזה קנת רחוק, [ח״ה, על דעתי שהכרם שלא נומר יקרא כרם נזיר, שלומין ומורותיו לשערות הנזיר שלא נתגלח, והענבי׳ גם הם יקראו נזירים לדמיון הזה, וכן מתורגם בל״ח]: שנת שבתון יהיה לארץ, פי׳ רשב״ן ז״ל מן הזריעה והזמירה, ומה שכתוב לחריו והיתה שבת הארץ, לעניין מה שתוכיח בשביעית מן הספיח והענב, שיהיה לכלכם יחד לאכלה לך ולעבדך, ולשון יודע לאדוני קורך וזמר שבת שבתון על לשון הזריעה והזמירה, וכבר פירש שבת שבתון וגו׳ שבת לא תזרע וכרמך לא תזמור, ולדעתי שבתון מחות משבת שבתון ומן שבת לה׳, לכן בשאור זריעה וזמירה אמר שבת שבתון, שהיקן בשנה זו כלל וכלל, לבל לענין קנירת ספיח וכנירת ענבים, הרי הם מקנרין וכנצרים בשנה זו כמו בשנים לחלות לבל לא לאסוף אל הבית, שלא

תרגום אשכנזי

דיינעם קנעכט, דיינער מאגד: דיינם לאהנקנעכט, אונד דעם אינוואהנער, וועלכער זיך בייא דיר אויפהאלט: אויך

בחר כה

וְלַעַבְדֶּךָ וְלַאֲמָתֶךָ וְלִשְׂכִירְךָ וְלִתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ:
ולבהמתך

רש"י

מוכל ולי לתת לוכל מן השוק: לך ולעבדך ולאמתך. לפי שנאמר ולאכלו תביאו עמך יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים ת"ל לך ולעבדך ולאמתך הרי נעלים ועבדים ושפחות לאוריים כאן: ולשכירך ולתושבך.

תרגום אונקלוס

וּלְעַבְדָּךְ וּלְאַמְתָּךְ וְלַאֲגִירָךְ וּלְתוֹתָבָךְ דְּדַיָּרִין עִמָּךְ: ולבעירך

באור

הרשות לכל אדם שהן הפקר, על כן אמר עליהן שבתון שעל כל פנים בשנה ז שבתון, שלא תנהוג בקנייתן וובניתן כמנהג שאר עבים, דומה לפרושו נמלת שבתון הנאמר בפרשת המועדים: (ו) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לעפ"י שאסרתים עליך, לא באכילה ולא בהנאה לאסרתים, שלא שלא תנהוג בהם בנעל הבית, שלא יהיו עוין בה, לתת ושכיר ותושבך, לפון רש"י ז"ל, ורמב"ן ז"ל הוסיף בעבור שאמר שבת שבתון יהיה לארץ, לומר שתהיה השביתה הנזכרת לכם לאכלה, ותהיו בה כלכם מאשר תוכיל הארץ מעמוד בשביתה, וזה דוחק בלשון הכתוב, ופי' עוד שהשנה תקרא שבת הארץ, כאשר יקרא היום שבת ה' לו שבת סתם, והטעם על תבואת השבת, כי השבת לא תאכל · ולדעתי פרושו כפשוטו בשאר השנים לתת עמלים בעבודת שדה וכרם, לתת ועבדיכם תורשים וזורעים וחוצרים, לכל שנה ז שהיא שבת הארץ, היא תהיה לכם לאכלה, לאכול תבואתה, כלם יבאתו מעבודה עניים ועשירים, ולעפ"כ לא ידאגו, כי הכל הפקר ויכולים לקחת מכל אשר תמצא יד, וכמו שאמר והשביעי תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה (שמות כ"ג י"ב), ואם תאמר איך לא ידאגו אם אין חרישה וקציר כמוך על המטורים בענין ונויתי את ברכתי לכם בשנה השביעית ועשת את התבואה לשלש השנים (פסוק כ"א), וה"כ שבת הארץ גם לכם לשביעית, שאין לכם לעשות דבר רק לאכול ולשתות, ומנהג זאת המלה בלה"ק על השולט בשלו ונהנה ממנו ליכו לוכל לקחו בדאגה ולא ירא שמחסר הוכו ולא ימנע מה לאכול, כמו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך (תהלים קכ"ח ב'), אתאכלנו בשמחה, כמו שלמדו ממנו לתיבו עשיר השמח בחלקו, וכן לוים אשר יתן לו השלים עושר ונכסים וכבוד וגו' ולא יעלישנו השלים לאכול ממנו (קהלת ו' ב'), והטוכו גם כל האדם אשר נתן לו האלהים עושר ונכסים והשליטו לאכול ממנו ולשאת את חלקו ולשמוח בעמלו זה מתת אלהים היא (שם ה' י"ח), וכן אמר שאל ידאגו בעבור שאין חרישה וקציר, לכל יהיה שבת שבת הארץ להם לאכלה, להנות מתבואותיהם העשירים והעניים, [ז"ה, נתרגומי הלכתי בשבת רש"י והרמב"ן ז"ל, שבמי הפלאה אין הכתוב מדבר אלא בתבואת השנה השביעית לאחרי שהשוה בהם השכיר והתושב, שאין מזוכותם עליו, ולדברי המבאר ראוי לתרגם כזה (היה פיאור דעם יהדרם ואלא פון דיין אלאן גנאסן וועדען, פאן דיר וכו')]: לך ולעבדך ולאמתך, לתת ועבדך ואמתך הכנענים שהן קנין כספך, יאכלו תבואת השנה השביעית יערכך ומיקנך, גם יאכלו מה שקוצרין וכוצרין מפירות שביעית מן ההפקר, ואל ירע לבבך בהם, לכלכלם מן הגורן, לפי שאין עבדים לומתך בשנה ז, אלא גם להם יהיה שבת הארץ לאכלה: ולשכירך ולתושבך, שהן גוים שבורין לישראל, לו גר תושב בשערך, גם הם שמחו בשבת הארץ ותהיה להם לאכלה, שלוקחין מן ההפקר ואוכלין, ולכן הפכיק בעל הטעמים בשלת ולאמתך, כי עבד ואמה קנין כספו ומייני למקנת בהמות, ומזוכותיהן עליו אוכלין עמו גם מתבואת שדות, ושכיר ותושב אין ומזוכותיהן עליו רק אוכלין מן ההפקר,

ולהלן

ז וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר
בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ
לֶאֱכֹל: ס ח וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע
שַׁבְּתֹת שָׁנִים שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע
פעמים

תרגום אונקלוס

(ו) וְלִבְעִירָךְ וּלְחַיְתָא דִּי בְאַרְעָךְ תְּהֵא
כָּל עֲלָלְתָהּ לְמֵיכַל: (ח) וְתִמְנֵי לָךְ
שָׁבַע שְׁבִיעָן דְּשָׁנִין שָׁבַע שָׁנִין שָׁבַע
זמנין

(ו) אויך דיינעם פֿיה, אונד
דעם געווייל־דע אין דיינעם
לאַנדע: מוס דער ערטראַג
דיזעו יאַהרו צום עסען איבר־
לאַסען וועדען: (ח) רוא
צאָהלוט זיבען זאַלכר פֿייאר־
יאַהרע, נעהמליך זיבען מאַל
זיבען

רש"י

הנוים: (ו) ולבהמתך ולחיה. אם תיה לוכלת בהמה לא כל שכן שאזוטתיה עליך מה ת"ל ולבהמתך מקיש בהמה לחיה כל זמן שחיה לוכלת מן השדה תהא לבהמתך מן הבית, כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית: (ח) שבתות שנים. שמיטות שנים, יכול יעשה ז' שנים שמטה ויעשה יובל לחריסם ת"ל שבע שנים
שנים

באור

ולהלן קמ' והשביעי' תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה (שמות כ"ג י"א), שהוא על תבואות של שביעית וכאן הוסיף לפני שכיר ותושב, וכל שכן לאביוני ישראל: (ו) ולבהמתך, בהמות בייתיות שפרנסתן שוטלות עליך, תאכל מה שרצו למאכל בהמה מתבואת השנה השביעית, לפי' שלא תהנה שנה זו מעבודתן, כדרך עבדך ואמתך: ולחיה אשר בארצך, הם חיות היתרן שאינן מקנה האדם, ואין פרנסתן עליו, יאכלו גם הם מתוך גבולך זו מן ההפקר, וכן הבהמה: תהיה כל תבואתה, כגון תבואתה על היתרן שנרמש השנה, לשמדו שכבר מותרין בפירות שנגע היתרן בשנת השבת, כך נרמזה לי לפי פשוטו של מקרא, ומשליכת לאכלה, יפה למדו רבותינו ז"ל לאכלה ולא לסחורה, ועוד למדו רבותינו ז"ל כלה לחיה מן השדה, כלה לבהמתך מה שבבית, אחס אין החיה מוכחה עוד בשדה, לו זמן בישוב פירות שבשביעית שנרוך בעל הבית לבער מביתו כל מה שאסף מתבואת השביעית לאכילה, וכתלקו גדולי שולם בענין הבעור, רש"י ותום' ורמב"ם ורמב"ן ז"ל למדו שנרוך לבערם מן הבית ולהפקירן לכל, ואחר שעשה כן, יוכל גם הוא לקחת מן ההפקר ולאכול, ולשנרתם ז"ל לאסור שהוא דבר בטעמו, אחס כלה לחיה מן השדה העניים והאביונים שלא תרנו לאסוף לא יאכלון שוד מחיה בשדה, ואו זמן שיבערו העשירים מן הבית כל השדף עדיין מה שאספו ולהפקירו, הן מאכל לחס הן מאכל בהמה, לאכל עניים לוין נריכין לבער וכל מה שאספו אל ביתם היה שלהם, כמו שלמדו מן ואכלו אביוני עמך שנאמר להתירן לעניים לאחר זמן הבישור, לאכל רמב"ם ז"ל לאמר אמנות הבישור היה שיאכלם ואסורין באכילה, ומן נוך נוה לפשט המקרא, ורמב"ן ז"ל כתב בענין זה דברים של טעם, ילמדם דורש לאמת מפרו: (ח) וספרת לך, בבית דין, כן שנו בת"כ, ואיזו כאו וספרתם לכם ממחרת השבת (ויקרא כ"ג ט"ו), והוא דבר בטעמו, כי לספירת העומר יש יום מיוחד שמתחילין בו בלם, לכל התחלה למנות השמטה, אם יהיה מסור לכל אחד, כל אחד ימנה שנה אחת שנים מיום שמתחיל לזרוע שדהו, ויעשה כל אחד שמטה בפני עצמו, ולכן נריך שיהיה מסור לב"ד: שבע שבתות שנים, שבע שנים של שבת שבתון, לא שבעה שנים של שבתון רגופיה, אלא שבע שנים, שבע פעמים, כלומר שבע פעמים תמנה שבע שנים, וכבר אמר שהשנה השביעית שבת, הרי לך בהן שבע שנים של שבת: והיה לך ימי וגו', מגיד לך שלפי' שלא עשית שמוט' עשה יובל לסוף מ"ט שנה, ופשוטו של מקרא יעלה לך מספר שנות השמוטות למספר ע"ט, לפי רש"י ז"ל, ולפי שבע שבתות השנים,

הם

פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים שָׁנָה: ט וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם: י וְקִדַּשְׁתֶּם אֶת

זיבן יאָהר: זאָ ראָם ריזע זיבן פֿייאריאָהרע צוואָמען איינע ציט פֿאָן גיין אונר פֿירציג יאָהרען אויסאָבען: (ט) אָם צעהנטען טאָג דעז זיבענטען מאָנאָטז ראָרוף זאָלסטו דוא אין דיא טראָמפּעטע שטאָסען: אָם פֿערזאָהנונגסטאָג נעמליך, זאָלסט איהר דיא טראָמפּעטע האָרען לאָסען, דורך אייער גאַנצעז לאַנד: (י) ראָו פֿונפֿציגסטע יאָהר

שנת זאלסט

שבים שבע פעמים הוי לומר כל אחד ואחד בזמנו: והיו לך ימי שבע וגו'. מגיד לך שע"פ שבח שביות שמיטות עשה יובל לסוף מ"ט שנה ופשוטו של מקרא יעלה לך חשבון שנות השמיטות למספר מ"ט: (ט) והעברת. לשון ויעבירו קול במחנה לשון הכרזה: ביום הכפורים. ממשע שנאמר ביום הכפורים לומי יודע שהוא בעשור לחדש מה ת"ל בעשור לחדש הוקש לחדש תשרי שהוא עשירי לחדש השביעי (שהרי אמר ביום הכפורים שמועדו בעשור לחדש השביעי), אלא בא ללמד על תרועות ראש השנה שהיו בחדש השביעי שתהא כאן, מה זו בשופר אף זו בשופר: בעשור לחדש ביום הכפרים, כי' ר"י ז"ל ממשע שנאמר בי"ה, לומי יודע שהוא בעשור לחדש מ"ה לומר בעשור לחדש, אלא לומר לך תקיעה בעשור לחדש הוקש שנת בכל מרכבם אלא נפ"ל לבד, וכן הוא בגרייתא דת"כ, ורש"י ז"ל הקשה אלפי כדר הכתוב היה להם לומר ממשע שנאמר בעשור לחדש לומי יודע שהוא בי"ה, ומה ת"ל בי"ה, ולדעתי לא לומרו כן לפי שהם היה לומר בחדש כו' בי' לחדש, ולא נזכר תניב אלו קניר אלו חסיף, אפשר לטעות שהוא עשור בניסן שהוא שביעי לתשרי, כי תשרי ר"ה לשנים, ושמיטין ויובלות בשנים תלוין, ורומזין למעשה בראשית, ותבינהו מדברנו (פרשה כ"ג ל"ד), לכן אחלו הם נאמר יה"כ שידעינו שהוא בתשרי נאמר בעשור לחדש, ולפי הפשט יש להשיב שאילו נאמר בי"ה הייט טועים שתרועה זו היא קודם הכנסת עטרו של יום, לפי שנאמר בי"ה ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב (שם ל"ב), וכמו שפרשנו, לכך נאמר בעשור לחדש, ולמן ערב תשעי עשור לחדש: בכל ארצכם, שלמד שכל יובל ויובל קייב, כך אנו

באור

הם שנות השבתון עמהן ולא יתכן לומר עליהן שהן מ"ט שנה, הוסיף מלת ימי, כי יום נאמר על מועד, ועניינו מועדי שבע שבתות השנים, כלומר מספר המועדים שבכל תחת שבתון יעלו למ"ט: (ט) והעברת, לשון ויעברו קול במחנה, לשון הכרזה, מפי' רש"י ז"ל, וכן אמרו בגמרא (ר"ה דף ל"ד ע"ח), שחיטו העברה ביד: שופר תרועה בחדש השבעי, אמרו רבותינו ז"ל שאין צריך לומר בחדש השביעי (שהרי אמר ביום הכפורים שמועדו בעשור לחדש השביעי), אלא בא ללמד על תרועות ראש השנה שהיו בחדש השביעי שתהא כאן, מה זו בשופר אף זו בשופר: בעשור לחדש ביום הכפרים, כי' רש"י ז"ל ממשע שנאמר בי"ה, לומי יודע שהוא בעשור לחדש מ"ה לומר בעשור לחדש, אלא לומר לך תקיעה בעשור לחדש הוקש שנת בכל מרכבם אלא נפ"ל לבד, וכן הוא בגרייתא דת"כ, ורש"י ז"ל הקשה אלפי כדר הכתוב היה להם לומר ממשע שנאמר בעשור לחדש לומי יודע שהוא בי"ה, ומה ת"ל בי"ה, ולדעתי לא לומרו כן לפי שהם היה לומר בחדש כו' בי' לחדש, ולא נזכר תניב אלו קניר אלו חסיף, אפשר לטעות שהוא עשור בניסן שהוא שביעי לתשרי, כי תשרי ר"ה לשנים, ושמיטין ויובלות בשנים תלוין, ורומזין למעשה בראשית, ותבינהו מדברנו (פרשה כ"ג ל"ד), לכן אחלו הם נאמר יה"כ שידעינו שהוא בתשרי נאמר בעשור לחדש, ולפי הפשט יש להשיב שאילו נאמר בי"ה הייט טועים שתרועה זו היא קודם הכנסת עטרו של יום, לפי שנאמר בי"ה ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב (שם ל"ב), וכמו שפרשנו, לכך נאמר בעשור לחדש, ולמן ערב תשעי עשור לחדש: בכל ארצכם, שלמד שכל יובל ויובל קייב, כך אנו

נהר כה

שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקָרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ
אל

תרגום אשכנזי רלא

זאלט איהר אלזו היילינען, אונד אים לאנדע אלל־ען איינוואהנערן פרייהייט אויזרופען: דיזעז זאל אייך איין יובליאהר זיין, אן וועלכם יערערמאן

תרגום אונקלוס

שְׁנַת חַמְשִׁין שְׁנִין וְתִקְרוֹן חֵרוּתָא בְּאַרְעָא לְכָל־יָתְבָהָא יוֹבֵלָא הִיא תְּהֵא לְכוֹן וְתָתוּבוּן גְּבַר לַאֲחֻסְנָתֵיהּ

רש"י

מקודשת השנה: וקראתם דרור. לעבדים בין נרצע בין שלח כלו לו עד שנים משמכר לפי רבי יהודה מהו לשון דרור כמדייר בי דרייתי וכו' שדר בכל מקום שהוא רוצה יהיו גרשות לחרים: יובל היא. שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבי' שם לה לבדה ומה שמה יובל שמה על שם תקיעת שופר: ושבתם איש על אחוזתו. שהשדות תוחזרות לבעליהן: ואיש אל

באור

נת"כ: (י) וקדשתם את שנת החמשים שנה, שנה שהיא לתשעה ולחמשים שנים שנת חמשים, וכבותיבו ז"ל למרו לפי שכתוב בעשור לחדש יכול אין לי שנה מתקדשת אלא בעשור לחדש, כשהוא אומר וקדשתם את שנת החמשים שנה, מלמד שהיא מתקדשת מרגע השנה, ת"כ לכל לשמרי עבודת האדמה הם מר"ה ואילך, אבל שלוח עבדים אינו עד לאחר שהעבירו שופר תרועה בארץ, וכן למרו עוד למר ר' יוחנן בן נרוקא לא היו עבדים משועבדים נפטרין בשנת, ולא שדות מחרות לבעליהן, אלא אוכלים ושותים ושמחים ועטרותיהם בראשיהם מה שניע יה"כ, הגיע יה"כ תקעו שופר, שדות מחרות לבעליהן, ועבדים נפטרין לבתיהן, ין נאמר פשט הכתוב, שלעניין עבודת האדמה הוא שנת היובל לשנת השמטה כמו שיפורש (פסוק י"ב), ומתחלת מרגע השנה, וזהו שנה ממש ועליה קראה שנת החמשים שנה, אבל קדשתם שלא נאמר על שנות השמטה, אב על תעבירו שופר וקריאת דרור, שהוא יתרון לשנת היובל על שנת השמטה, ולזאת הקדושה מתחלת מיום הכפורים, ולכן נאמר אחר והעברת שופר תרועה, כי על שביתת האדמה בשנות השמטה, נאמר ושבתה האדמה שבת לה', דומה לשנת נרחשית שבת הפס ממלאכתו, ושנת היובל יקדשו בקריאת דרור בארץ: וקראתם דרור בארץ, זוהי הקדושה, כמו ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו (בראשי' ב' ג'), ין מקדשו שנה זו לשלח כל עבדיכם לחרות, ולהשיב השדות לבעליהן, ויהיו כל יושביה שרים בכל לחוה: דרור, זאת המלה על מי שהוא חפשי, ויוכל לשבת בכל מקום שירצה, ולכן נאמר שאינו ניד לחדש נקרא דרור, כמו ודרור קן לה (תהלים פ"ד ד'), וקריאת דרור הוא שיצאו העבדים חפשים, וכן שנת"כ לון דרור אלא חירות, מ"ר יהודה מה הלשון דרור, מדייר בי דייריא ומסקר בכל מדינה, עשאו הכפל ין דירה שיוכל לדור במקום שירצה ולסחר בכל המדינות, וקורס לכן היה קנית רבו ועובד עבודתו: לכל ישביה, לפי הפשט אינו לכל שני הארץ שיצאו העבדים חפשים, בין היוצאים ביובל, בין היוצאים מעשי הארץ, מי שהיה עבד עברי נרצע לשלוח ביובל, וכמפורש (פסוק נ"ד), ולבותיבו דרשו מזה שאין היובל נוהג אלא בזמן שהשבטים כלם יושבים בה כל אחד בנחלתו: יובל הוא, שנה זו מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה יובל שמה, על שם תקיעת שופר, כן פי' רש"י ל, ורמב"ן ז"ל למר אין המקרא מתיישב לפי' זה, שאמר תהיה לכם ושבתם וגו', ומה ענין ה לשם יובל של תקיעה, וכן לא יצר בעיניו לפרש יובל היא נקובה בשם זה שקראתי לה, ותהי' כם לכלכם ידועה בתקיעה שתתקע בה להוכיר עניה שתשובו איש ל לאחוזתו ואיש ל משפחתו שובו, וכן יובל היא שנת החמשים שנה לא תזרעו, כלומר ידועה בשם שתהיו נוהגין בה כך,

תרגום אשכנזי

יעדערמאַן צו זיינעם אייגענעם טהוטע, אונד יעדערמאַן צו זיינעם געשלעכטע צורוק קעהרט: (יא) דאָס פֿונפֿציגוטע יאָהר זאָל אייך אַללע ציים איין יובליאָהר זיין: איהר

רש"י

על משפחתו תשובו. לרשות את הנרצע: (יא) יובל היא שנת החמשים שנה. מה ת"ל לפי שנאמר וקדשתם וגו' כדאיתא בר"ה ובת"כ: את מוריש. את העבדים המשומרים אצל

בהר כה

אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ: (יא) יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תזרעו

תרגום אונקלוס

לְאַחְסָנָתֵיהּ וּגְבַר לְזַרְעִיָּתֵיהּ תְּתוּבוּן: (יא) יוֹבְלָא הִיא שְׁנַת חַמְשִׁין שְׁנִין תְּהֵי לְכוֹן לָא תזרעון

באור

שהרי פי' שופרות היובלים, קרני האילים, וכן תרגם יונתן שופרא דקרנא דיכרא, וכן בגמרא מלי מסייע דהאי יובלא ליבמת דדיכרא הוא, שכן בערכי קורין לדיכרא יובלא, ולפי שעופר של י"כ היכו מיוחד להיות של חיל, לכל כל השופרות כשרין בו, למה תקרא השנה שנת חיל, לכן פי' רמב"ן ז"ל לשון הנאה, כי סימך אל וקדשתם דרור שיהיו כלם בני חורין ועליו אמר יובל היא, שנה יובל כל אים אל לאחוזתו, וכן יובילוהו רבים אל משפחתו, והשתעבדו בלשון זה נעכיכים רבים, יובל בי (ישעיה י"ח ז'), ועל יובל ישלח ארציו (ירמיה י"ז ז'), ונתנה הארץ יבולה (פרשה כ"ו ד'), אין יבול בגפנים (חבקוק ג' ט"ז), ולא נתקדשה דעתי בפרוסו, אלא נעיכי פי' רש"י ז"ל עיקר, שהקדוש שנה זו בשם מיוחד יובל, כי הלשון הזה מורה על שררה וחירות, ולשם אין לנו יודעין להוכיחו מדעתנו, וזהו שאמרו בגמרא שהוא לשון ערבי דוכרא, על שם שהזכר הוא הנעל והמוכל, והלשה תחת ידו, ולכן לאמרו שופר של חיל, וכשו שתרגם יונתן שופר היובל שופרא דקרנא דיכרא, כי חיל זכר הכבש בן שתי שנים החוק, כמו וחילי נחלק לח תחלתי (בראשי' ל"ח כ"ח), דומה ואת חילי החרן לקח (מלכים ג' כ"ד ט"ו), ולפי שיובל לשון משלה וחירות, כל שופר שתוקעין עליו להשמיע קול משלה וחדוות יקרא שופר היובל, ויש שתי מיני תרועות האחד להכניע הלב ולהפחידו, כדרך שיתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, והוא לעורר בתשובה, ומיזן זה שופר ר"ה שנאמר בו זכרון תרועה, שהיא להזכיר לותנו לפני השם כמו שפרשנו (פרשה כ"ג כ"ד), ותרועה אחר לסימן מלוכה ומשלה, כמו שנזכר פעמים רבות כשמליכו מלך שהיו תוקעין בשופר, ומיזן זה שופר תרועה של יום הכפורים, שהוא שופר יובל גדולה וחירות, והכבדל נקולכי ים שני מיני תרועה, והשומעים יודעים לחזור להכניע, ולחזור אל גדולה, ומלתי דבר זה מוסכם מן המקובלות, כי בחתן תורה נאמר ויהי קול השופר הולך וחזק וגו', וכן מכוכה בכל הפרשה, והיה קולו משוך בלב השומע הכנעה וחרדה, לבד כשנתן סיזן מתי יעלו בהר לאמר בתוך היובל השמ יעלו בהר (שמות י"ט י"ג), שהתקעו בזה המפרשים ז"ל, ולדעתנו לאמר כתוך ישמע שופר היובל, שישמעו קול שופר של יובל, שהוא קול חירות ומלוכה, הוא סיזן לסלוק הכבוד מן ההר, ולא מותרין לעלות, ופעם שני בהקפת עיר יריחו, לפי שבשר להם הנצחון והמשלה, לזה ליהושע ביום יום כשיקיפו את העיר יעלו שבעה כהנים לפני הארון וכידיהם שבעה שופרות היובלים, כלומר שיריעו עליו תרועת היובל, והם לבד הריעו, לסיזן מלכות השם ושתפול העיר לפניו, וכן כל העניז שם מוסכים לדברנו לזמי שמתבונן בו, וכן כתן לפי שאמר תקלה ביה"כ תעבירו שופר בכל ארצכם, ואמר שיקראו דרור לכל יושביה, לאמר יובל היא תהיה לכם, השנה הזאת היא לכם שנת יובל, שנת חירות וחרות, ולכיפה לאמר רש"י ז"ל על שם תקיעת שופר, כלומר שתוקעין בה תרועת חירות ומשלה: ושבתם איש אל אחוזתו, שהשדות תחזרנה לבעליהן, ויבוא כל אחד לשלוט בחלקתו, כדרך השדים שים להם בחלת שדה וכרם: איש

אל

תִּזְרָעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ אֶת־סְפִיחָיְךָ
וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־נְזִרֵיהָ: יב כִּי
יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם
מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ אֶת־
תְּבוּאָתָהּ: יג בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל
הַזֹּאת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־
אחזתו

תרגום אונקלוס

תִּזְרְעוּן וְלָא תְּחַצְּדוּן יָת כְּתָהָא וְלָא
תְּקָטְפוּן יָת שְׁבָקָהָא: (יב) אֲרֵי יוֹבְלָא
הִיא קוּדְשָׁא תְּהֵי לְכוֹן טִן חַקְלָא
תֵּיכְלוּן יָת עֲלָלָתָהּ: (יג) בְּשַׁתָּא
דְּיוֹבְלָא הָדָא תְּתוּבוּן גְּבַר
לְאַחסָנָתֵיהּ

תרגום אשכנזי רלב

איהר זאָלט ניט זאָען,
אויך דען נאַכוואַלן ניט
אָפּערנדטן, אונד דיא אונ־
בעשניטענען וויינשטאָקע ניט
אַבלעזען: (יב) דען ווייל עס
איין יובליאַהר איזט, זאָ מוס
עס אייך הייליג זיין: דען ער־
טראָג דאַסאָן קאָננט איהר
פּאָם פֿעלדע פּערצעהרען:
(יג) אָן דיזעם יובליאַהר גע־
לאַננט איהר: יעדער וו דער
צו

רש"י

לאכל בזמר לחתה מן המופקרים כמו שנאמר בשניעית כך נאמר ביובל מנאן אתי שנים קדושות שמיטות זו לזו שנת מ"ט שמיטה ושנת החמשים יובל: (יב) קדש תהיה לכם · תופסת דמיה כהקדש יכול תנא היא לחולין ת"ל תהיה בהווייתה תהא: מן השדה תאכלו · על ידי השדה אתה לוקח מן הבית אתה לוקח מן הבית כדי שתהא השדה נראית לעבר מן הבית כמו שנאמר בשניעית כך נאמר ביובל: (יג) תשובו איש
לל

באור

אל משפחתו תשבו, בין כשהוא יוצא מעצמו ביובל, בשוב אל בית אחוזתו או משפחתו שהיה בכרך מהן, לעבוד תחתן אחר, ולא יהיה עוד בשנה זו אים מכם עבד לאחר, אלא כלכם בני חורין: (יא) יובל הוא, אחר שמנו על נחלת השדות, ועל נחלת העבדים לחורין, לומר שכמו כן היא שנת יובל שמחה וחירות לעבדי' ולבעלי הנחלות ולעבדיהן הכנעני, שלא יעבדו שנה זו עבודת האדמה, לזרע ולזמר קנייר, לבל יתעצלו לאכול מאוכלותיהן ומן האקר, כמו שנאמרו למעלה (פסוק ו'): לא תזרעו, ולא זכר כאן ולא תזמורו, שבכלל זרעה זרע הדגן וזרע החילנות, שהטוטא לילן ולזומר לותו בכלל לא תזרע, שמלת זרע גם על פרי העץ, כמו עץ פרי וגו' לפי זרעו בו למינהו, לבל קנייר ליטו טופל על החילנות, ולא קנייר על תבואת הדגן, וראיה שאסור לזמור, שהרי קורא לה הכניר נזיריה: ספיחיה, הן ספיחי הפקר של השמטה שנקברו בשביעית, ונמצו ביובל מזרע שנפלו: נזיריה, פרשנוהו (בפסוק ה'), ורשב"ם ז"ל פי' נזיריה, גדולי ענבים שנשרו לא תבצרו וכן ספיחים בתבואה, אלא דעתו שהנזיריים הם ענבים שנשרו בעת הבציר ונמצו אלא יבצרם, ולכן לא פי' למעלה על ענבי נזיריך, כי מפורש ענבי, ותמה מני עליו, אחין ענבים הנושרים נומחים להיו' עץ הנפן, לבל יטעו נפן יין הזמורה, ואם נומחים לא יעשו פרי שנה ראשונה, ועוד אם יעשו פרי הרי הן אסורים ערלה, והאמת כמו שפרשנו שנזיריך הם עני הנפן אלא זמר, אלא יבצור ענביהם הן ולא תבצרו את נזיריה, לא תבצור ענבים מעני נזיריה, ומדברו תנין למה לא אמר למעלה ענבי נזיריך לא תזרע וכרמך לא תטע, שאם נוטע בשביעית או ביובל לא יצא ענבים בשנה הבאה, אם יצא אסורין משום ערלה: (יב) כי יובל הוא, השנה הזאת שנת חירות ושרוי, לא שנת עבדות: קדש תהיה לכם, כמו שנת קדש הנבדלת מימי חול לענין כל מלאכה, כן השנה הזאת תהיה קדש משאר השנים לענין מלאכת האדמה, ורבותינו ז"ל דרשו שהיא תופסת דמיה כהקדש: מן השדה תאכלו, ע"י השדה אתה לוקח מן הבית, שאם כלה לחיה מן השדה, אתה צריך לבער מן הבית, כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל, לשון רש"י לוקח מעשרם
רבותינו

תרגום אשכנזי

בהר כה

צו זיינעם אייגענטום: (יד) זאָ
אַפֿט איהר אַלזאָ אייגער דעם
אַנדערן עטוואָ פֿערקויפֿט,
אָדער אייגער פֿאָם אַנדערן
עטוואָ קויפֿט: זאָ מיסט
איהר אייך אייגאַנדער ניכט
פֿערפֿאָרטהיילען: נאַך

אַחֻזָּתוֹ: (יד) וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּר
לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ
אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו:
בספר

רש"י

לא לאחותו. והרי כבר נאמר ובאתם איש אל
אחוזתו אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בה וגאל
אחרת לאביו ביובל: (יד) וכי תמכרו ממכר
וגו'. לפי פשוטו כמשמעו ועוד יש דרשה מניין
כשאתה מוכר מכור ליישראל חברך ת"ל וכי
תמכרו ממכר לעמיתך מכור
ומניין שאם בא לקנות קנה מישראל חברך ת"ל או קנה מיד עמיתך: אל תונו. זו אונאת ממון:
בספר

תרגום אונקלוס

לְאַחֻסָּנָתֵיהּ: (יד) וַאֲרֵי תְזַבְּנוּן זְבִינִין
לְחַבְרָךְ אוֹ תְּזַבְּנִין מִידָּ חַבְרָךְ לָא תוֹנְנוּן
גְּבַר יָת אֲחוּהִי: במנין

באור

רבותינו ז"ל, ולפי פשוטו מן הסדה תאכלו, מה שהניחה הסדה מאליה שהן ספיחים וכיוצא
לא ממה שזרעת וחרית: (ג) בשנת וגו', כבר נאמר למעלה ובאתם איש לאחוזתו, לולי הייתי
אומר שטעון רשות לשוב ולהחזיק באחוזתו, ואם היו רוכה הרשות בידו, ויימתין עד לתך היובל,
לפי שבשנה זו היו כהנה מאחוזתו, כי אין זרע ואין קציר, וכל היוצא מאליו הפקר לכל, לכך
חזר והזה בשנת היובל הזאת תשובו וגו', כלומר גזור לכי שישוב כל איש בשנה זו לאחוזתו, כי
כראשה בעיני כפי פשוטו, לכל רבותינו דרשו שגם לרבות המוכר שדהו, ועמד בה וגאלה
אחרת לאביו ביובל, הפי' לדעתי שבכתוב הנאמר למעלה סמיך לו ואיש אל משפחתו תשובו,
והייטו לומרים שדומה לו ובאתם איש אל אחוזתו, אם הוא מכורה לאיש אחיו משפחתו, לכך
חזר לומר בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו, שאל תאמר אם כן תקונה מפסיד מעותיו
(יד) וכי תמכרו, לפי שאמר תשובו איש אל אחוזתו, שמא תאמר אם כן תקונה מפסיד מעותיו
שכתן בעד הסדה, לכן בא ללמדנו שאין מכירת הקרקעות בארץ ישראל לצלטין אלא כל מוכר
ימכור על מנת שתשוב הסדה ביובל, והייטו מוכר אלא שני תבואות, ועל פי משנתן זה ימשוך
המוכר ויקנה הקונה, ולא יונו איש את אחיו, כמו שאפרש בפסוק הסמוך במספר שנים וגו',
וכמו שפי' רש"י ז"ל שזהו פשוטו ליישב המקרא על אפניו שאל הכוללה בא להזהיר, כשתמכור
או תקנה קרקע, דעו כמה שנים יש עד היובל, ולפי השנים ותבואות הסדה שהיא רואיה לשום,
ימכור המוכר ויקנה הקונה שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל, ואעפ"י שאמרו רבותינו ז"ל
אין לוקחה אלא כמטלטלין, לא בקרקעות ועבדים ושטרות, כבר הסביר רמב"ן ז"ל שתי סגנונות
ישרות, שגם לפי הקבלה לא הוציאו המקרא מפשוטו, ותוכן דבריו שלא הבדילו חכמים בין
מטלטלין לקרקעות לענין הוכחה, אלא לענין שיהא המקח בטל אם הוכחו יותר משתות,
וכחות ממנו מחילה היא, ובקרקעות לפיכו יותר משתות המקח קיים, לפי שיחלו עליה
כמו על פחות משתות במטלטלין, לכל שין בין קרקעות למטלטלין שהמוכה שובר בלאו אל
תונו איש את אחיו, שהרי הענין מדבר בקרקעות, וכן לעפ"י אין לוכחה בקרקעות
אין זה אלא לענין שוי הסדה במקח, לכל אם הוכחו במספר השנים, או שהשיגו שיוכר
לו לי לחלוטין, או שהשיגו בגודל הסדה ובמספר תבואות, גם בקרקעות יש
לוכחה בדברים אלו, כשטועים במדה ובמנין לפיכו פחות משתות וכל שכן במטלטלין:
תמכרו, לשון רבים, ועמיתך ל' יחיד, וחזר לכל קנין לומר בלשון יחיד, וגם בזה התשורר
רמב"ן ז"ל, ומה שאמר ליישב הדבר לא עלתה בי דעתי, ואחשוב שבמכר לפסר שנים "מוכרי"

טו בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְּבוּאֹת יִמְכָּר־לָךְ׃ טז לְפִי רֹב הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעֹט הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר

לך

(טו) נאַך אַנצאָהל דער יאָהרע, וועלכע נאַך דעם יובל פֿערשטרייכען זינד, מוזט דוא פֿאָן דיינעם נאָכטען קויפֿען: יענער אַבער דיר נאַך אַנצאָהל דער אָערנדסע יאָהרע, דיא דוא צו ער־ווארטען האָוט, פֿערקויפֿען: (טז) יע גראָסער דיא מענגע דער יאָהרע, דעסטאָ מעהר קאָנוט דוא פֿיר דען קויף נעבען, אונד יע גרינגער דיא מענגע דער יאָהרע, דעסטאָ וועניגער מום דוא דאָפֿיר נעבען: דען מאָן פֿערקויפֿט דיר יאָ נור איינע אַנצאָהל פֿאָן

(טו) בְּמִנְיַן שְׁנַיָּא בָּתַר יוֹבְלָא תְּזַבֵּן טִן חַבְרָךְ בְּמִנְיַן שְׁנֵי עֲלַלְתָּא יְזַבִּן לָךְ׃ (טז) לְפוּם סְגִיאוּת שְׁנַיָּא תַּסְגֵּי זְבִינוֹהִי וְלְפוּם זְעִירוּת שְׁנַיָּא תַּזְעֵר זְבִינוֹהִי אֲרֵי מִנְיַן עֲלַלְתָּא הוּא מְזַבֵּן לָךְ

(טו) במספר שנים לאחר היובל תקנה׳ והוא פשוטו לייט׳ המקרא על לופכיו על הלוקח׳ כלומר להזהיר כשתמכור לו תקנה קרקע דעו כמה שנים יש עד היובל ולפי השנים ותבואות השדה שהיא רואיה לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל ולפי יש שנים מועטות וזה מכרה בדמים יקרים הרי כשלקח לוקח ולפי יש מרוצות ולפי ממנו תבואות הרבה הרי כשלקח מוכר לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן זהו שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך לפי מנין שני התבואות שעתיד ניד הלוקח למוכר לו ורבותינו דרשו מכאן שהמוכר שדהו ליטו רשאי לגאול פחות משתי שנים שעתיד שתי שנים ניד הלוקח מיום ליום ולפיליו ים שלשה תבואות נלוקח שתי שנים כגון שמכרה לו

באור

כגון זה מכר לחברו בית בכך וכך, וזה מכר לו תמורתו שדה בכך וכך, והוא כמו מליפין, שזה קנה דמים לביתו וזה לשדהו, ועל שניהן לומר וכי תמכרו ממכר, כלו׳ כל אחד מכר ממכר לעמיתו, והזהיר לשניהן שלא יונו איש את אחיו, לבל נקנין כסף לו לפשר שיהיו שניהם קונין, שלא אחד מוכר ואחד קונה, ועל כן לומר לו קנה מיד עמיתך, שקנה בכספו מכר עמיתו, והזהיר גם כן לשניהן שלא יונו איש את אחיו, ולפי שאמר מיד עמיתך למדנו רבותינו ז"ל שמדבר בטלטלין הנקנין מיד ליד, והבדילו בין מטלטלין לקרקעות לענין ההוכחה וכמו שאומרו, ואם כן למדנו בין באליפין בין בקנין כסף המוכה שכר בלאו: אחיו, לרך תוכלו והוא לאחיך: (טו) במספר, הוסיף ותנא השדה ניובל, יהיה מקנתך כפי מספר השנים לאחר היובל, אם הן מעוטות לו שוה מרוצות, כגון תתן כסף מקנת השדה, והטעם שהכתוב מדבר נגד הקונה, ולא כנגד המוכר נמספר שנים לאחר היובל תמכר לעמיתך, לאחוב לפי שאין אדם מוכר לאחותו אלא מתוך הדחק, כמו שנאמר הקונה אל ישמח והמוכר אל יתאבל (יחזקאל ז׳ י"ב), ומתוך שמצטרך למעות, מדרך הלוקח להוניח את המוכר כי מה יעשה: שני התבואות ימכר לך, לא לאלטין, ומספר שנו על המוכר שלא יוכלו למכור לו גוף השדה לאלטין, ויכרכה בול ויקנין הלוקח לקנותה, וכשיגיע היובל צריך להשיבה: (טז) לפי, אם יש עדיין שנים רבות עד היובל, כן תרבה כסף מקנתו, שאין כאן מוניאה בשנה אחת, ואם כ׳ מצאנו

השנים

תרגום אשכנזי

בהר כה

פאן ארנדטען : (יז) פער־
פארטהיילט איינער דען
אנדערן ניכט , זאנדערן
פירכטע דיך פאר דיינעם
גאטטע : דען איך , דער
עוויגע , בין אייער גאטט :
(יח) האלטט מיינע גע־
זעטצע , בעאבאכטט מיינע
רעכטע , אונד בעפאלגט ויא :
זא ווערדט איהר אין דעם
לאנדע זיכער וואהנען קאנ־
נען : (יט) דאז לאנד ווירד

רש"י

לו בקמותיה ובני ליכו יוכל מפדותו כלומר מספר שנים של תבואות ולא של שדפון ומעוט שנים שנים : (טו) תרכה מקנתו . תמכרנה ביוקר : תמעיט מקנתו . תמעי' בדמי' : (יז) ולא תונו ליש את עמיתו . כאן הזהיר על תוכחת דברים שלא יקניט את חבירו ולא ישיאנו עבה שהיה הוגע' לו לפי דרכו והכאתו של יוען ואם תאמ' מי יודע אם נתכוונתי לרע' לכך נאמר וירלת מאלהיך היודע מחשבות הוא כל דבר המסור ללב שאין מכיר שלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו וירלת מאלהיך : (יח) ושבתם על הארץ לבטח . שלישי שני יט ונתנה הארץ

דיינע

תרגום אונקלוס

לך : (יז) ולא תונון גבר ית חבריה ותרחל מאלהך ארי אנא יי אלהכון : (יח) ותעבדון ית קיטי וית דיני תטרון ותעבדון יתהון ותתבון על ארעא לרוחצן : (יט) ותתן ארעא

באור

השנים עד היובל ולפי רוב השנים ירבה ויכפול הכסף , ולפי מעט השנים , תמעיט כסף מקנתו , וגם כתוב זה עם הלוקח ידבר כמו שפרשנו טעמו : מספר תבואת , שעד היובל הוא מוכר לך לא נוף הקרקע , מפי' רשב"ם ז"ל , ולפי שכבר למד במספר שני תבואות יזכור לך , לפרש שלא יערוך החשבון על נוף הקרקע , לומר שכך וכך ערך דמי שדה זו לחלוטין , ועתה נמכרת על זמן כל עשר או עשרים שנה לתן לו כך וכך , שלא החשבון יהיה כמה שיש תבואות שדה זו בשנה לחת , ועל ערך זה יזכור התבואות של השנים שהן עד היובל : (יז) ולא תונו איש את עמיתו , לפי הפשט אל תעשו הרחקות בין בקרקעות , כגון הוכחה גלויה לכל , שהוכו במדת הקרקע , או במספר השנים , או שמכרה לו לחלוטין , שכזה שיש קרקעות למשלשלין , וצריך להביא לו גזלת ההוכחה , וכמו שכתבנו בשם רשב"ן ז"ל , ועכשיו מזהיר על הוכחה במקח שהיה גלויה , והמוכה יוכל להתנגל שגם הוא קנהו בכך , או שנעשינו שוה כן , ולפי שהוא דבר המסור ללב , לומר לו וירלת מאלהיך הרוחה כל ויודע מנפשות לב האדם , לכל רעותיו ז"ל למדנו שהכתוב הזה על תוכחת דברים , וכמו שפי' רש"י ז"ל , ולפי שהאדם מוכה חברו בדברי קנטורים בשעת לצי פנים , וכשיטעה חברו יאמר לו כתכוונתי להקניטך , לזה כך תו כך כתכוונתי , הזכרך לומר וירלת מאלהיך : כי אני ה' אלהיכם , לאלהיכם הוא הסך הנכנד והטורח לא נעלם ממנו דבר : (יח) חקתי , הקטועים ז' לשמוח ושמחים ליובל , תעשו הכל כמו שחקקתי , לא תשנו דבר , ופרשנו זה (פרשה ג') : משפטי , הדינין וההלכות הנוהגים על יסודות החקים הללו : השמרו , בלב , כי יהיו חביבין עליכם , לו ועשיתם אותם , שגדול תלמוד שמביא לידי מעשה , ובחרטומו (פרשה י"ח ד' ה') : וישבתם , גם על כלל החקים והמשפטים ידבר , שנעברם על התורה יעלו מן החרן ,

וכמו

בהר כה

הָאָרֶץ פִּרְיָהּ וַאֲכַלְתֶּם לָשָׂבַע
וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ: כ וְכִי
תֹאמְרוּ מַה־נֹּאכַל בַּשָּׁנָה
השביעית

תרגום אונקלוס

אַרְעָא אִבָּהּ וְתֵכְלוּן לְמִשְׂבָּע וְתֵתְבוּן
לְרוּחָצָן עֲלָהּ: (כ) וַאֲרֵי תֵּמְרוּן מָה
נֵיכוֹל בְּשַׁתָּא שביעתא

תרגום אשכנזי רלד

זיינע פֿריכטע דאַרגעבען,
אונד איהר ווערדעט צור
גניגע צו עסען האַבען: אונד
ויכער וואַנען קאָננען:
(כ) איהר ווערדעט פֿילליכט
זאַגען: וואָו זאָללען וויר דען
אים

רש"י

ישראל גוזלים שכל' לו תרנה החזן את שכחותיה
והרנת את שכחותיה ושבעים שנה של גלות
בבל כנגד שבעים שמיטות שבטלו היו:
(יט) ונתנה הארץ וגו' וישבתם לבטח עליה:
שלא תדלקו משנת בצורת: ולכלתם לשובע:

באור

וכמו שנזכר בתוכחות, שלא נכתב לנגד מצות שמיטין ויובלות, לפי שבטולן גורם ג"כ שיגלו
מן הארץ, וכמ"ש (פרשה כ"ו ל"ד) באז"ה: לבטח, שלא תירקו שיעלו לויכיכם בכם וינלו
מארצכם ממנה: (יט) ונתנה הארץ פריה, מלת פרי נופל על כל התבואות, כמו מרפשית
כל פרי האדמה (דברים כ"ו ב'), וכולל תבה ושערה, וגם פרי העץ, ועל שתיהן אמר שתתן
הארץ פריה, כי פרו ורבו (בראשית א' כ"ח), יתן פרי, שהדגר הגולד הן בשנה הראשונה
נתן הוא פריו, לנגל עיקר שם פרי יתכן יותר בעץ, שהעץ מתקיים גם בלי פרי, לנגל עשב
השדה כשיתוש פריו ימל ויבול, ולכן אמר להלן ועתה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו (פרשה
כ"ו ד'), וגם יתבאר עוד בעו"ה: ואכלתם לשבע, יתן פתרוט שיאכלו די ספוקם למלאת
רעבונם, שלא מלת שובע בלה"ק על ההסתפקות, שתהיה נפשם שמחה, ולא תתאוה לדברים
אחרים, וכלומר לשובע (כוס פרגינין), וזהו ברכה גדולה, והיפך אתה תאכל ולא תשבע
(מכה ו' י"ד), וזה דרך הרשעים שנאמר להם תמיד שחסר מהם דבר, כמו שפי' שלמה נדיק
אוכל לשובע נפשו וכטן רשעים תחסר (משלי י"ג כ"ה), ולכן נאמר על היין ובקר תשבעו לחם
(שמות ט"ז י"ב), ולחם בקר לשובע (שם שם ח'), ולחם שמים ישביעם (תהלים ק"ה מ'),
נדה שלא להם לשובע (שם ע"ח כ"ט), לפי שאכלוהו לבדו מרגעים שנה, וזרך האדם שאין לו
רק תבשיל אחד, שיתאוה לתבשיל אחר, ועוד מדרך האדם כשאוכל תבשיל אחד יום יום להיו'
קן טו, ויין שמים היה לשובע, וכפי' רוח חן לפ' ח"ם (פרשה י"ז) באמרנו זה בראשונה: וישבתם
לבטח עליה, לדעתי זה פרושו שישבו לבטח לגמרי מרעים רעים מדאגת בצורת ותליים וכיוצא מצרות
השלם, לכן למעלה נאמר לבטח בסוף, ובפסוק זה אמר תחלה וישבתם לבטח, ואח"כ אמר
עליה: (כ) וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, בכל השנים התבואה התדשה נאכלת
בשנה שלאחריה, ואם כן תבואת השנה השמינית שנקצרה בניסן וכפסין, היא מאכל לשנה השביעי',
ואיה יאמרו מה נאכל בשנה השביעית, יאמרו מה נאכל בשנה השמינית, כי בשביעית אין זרע
ואין קציר, על כן אמר רשב"ן ז"ל שהוא כמו שכורים וכי תאמרו בשנה השביעית מה נאכל,
כלומר מה נאכל בשמינית, ואין טוב בעיני לפרש המקרא, ועוד מה טעם וכי תאמרו בשביעית,
ומ בשנת ובחשנת ידלנו על לשנן השנה שאחר השמיטה, והיה לו לומר וכי תאמר מה נאכל
בשנה השמינית, ולדעתי הכתוב מתפרש מן החמור למעלה והיתה שבת הארץ לכם לאכלה
(פסוק ו'), ופרשנו שלא לאכלה הוא על השמיטה שישמטו לאכול תבואותיהם בהשקט בלי עמל
כנגי תורין ושרים, ועתה יפרש הדבר, שם תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, לוך לאמרת
נאכל לאמרו בשמיטה ובלי דאגה, הן לא נזרע בשנה זו ולא נאסוף בו תבואתנו, ואם כליכו
לאכול מה שבאוצרותיו מתבואות השנה השנית, יהיה לנו תרפת לעג ומחסור בשמינית: לא
נזרע, והספיקים מעטים ולא יספיקו לכלנו, ולא אמר ולא נזמור, כי פרי העץ גדלים גם
בלי זמירה ואם לא עוסים כמותם, לכל אמר ולא נאסוף את תבואתנו, שלשם' שפירות האילן

תרגום אשכנזי

בהר כה

אים זיבעטטען יאָהר עסטען ? וויר זאָללען יאָ ניכט אויזאָען, אונד ריא אָרנדטע ניכט איין־ברינגען : (כא) זאָ ווילל איך אַבער מיינען זעגען פֿער־הייסען אים ועכזטען יאָהרע : דאָס עו איינע אָרנדטע הערפֿאָר ברינגע, אויף

רש"י

לף בתוך המעיים תהא בו ברכה : (כ) ולא נאסוף · לא תבואתינו . כגון יין ופירות החילן וספיחין הבאים מחליהם : (כא) לשלש השנים · לקבל השנים מניסן ועד ר"ה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרקטון

תרגום אונקלוס

שְׁבִיעָתָא הָא לָא נְזָרַע וְלָא נְכַנוֹשׁ יָת עֲלַלְתָּנָא : (כא) וַאֲפְקֵיד יָת בִּרְכָתִי לְכוֹן בְּשִׁתָּא שְׁתִיתָאָה וְתַעְבֵּד יָת עֲלַלְתָּא לִתְלָת שנין

באור

מבזדותיו גדלים, אסור לו להפסיד הבית כמו שנעשה בשאר השנים, להכניסן לתוכו את כל הפקר לכל, ופירות של שנה שנית כגון לכלכוס בשביעית, גם הספיחים העולים מאליהן לא נאסוף הבית, וכן פי' רש"י ז"ל ולא נאסוף אל הבית, את תבואתינו כגון יין ופירות החילן וספיחים העולים מאליהן : (כא) וצויתי את ברכתי, כל לשון ברכה תוספות טובה, בתבואי אם היה נבזה וכמשפט, ולכן כל טובות שלמעלה נקראים ברכה, לפי שנתנין בנדק וכמשפט, וכפ' ברוך תברס נאל עליון (בראשית י"ד י"ט), פרשתיו היטב : ועשה, הברכה שתהי תעשה את התבואה לשלש השנים, כי זאת הברכה היא תוספת כח שיתן השם נאלן על כל הכלל, שלין לפרש ועשת על האדן, שהין זכר לארן בשנין, ומלת ועשת זרה, שהיה לו לומר ועשתה : לשלש השנים, לקבל השנים שניסן ועד ר"ה ולשביעית ולשמיני שיזרעו בשמיני במרקטון ויקנרו בניסן, לשון רש"י ז"ל, ולדעתו אין כאן הבטחה על שביעית שלאחריה יובל, ועל כן פי' על עד השנה התשיעית ונו' עד קן הבטות של תשיעית, שהוא עת בוא תבואת שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרטות, ובתשרי הוא את האסוף לבית, ולדבריו אלו תסר שנת השנית, שעת האסוף שלה בסכות של שביעית ואין כאן שלש שנים, אלא שביעית ושמיני, ויאמר רש"י ז"ל שוד פעמים שהיתה נריכה לעבור לאחרא שנים שנית שלפני השמטה השביעי, שהן בטלין מעבוד' קרקע ב' שנים רטופות, ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כלן, אבל יותר היה לקוי שיזכור הכתוב ברכה לד' שנים, ויהיו שלש כל שכן, ובות' שלאחלה מאחו מדבר ביובל, ורשב"ם ז"ל שאמר שזהו פשוטו של מקרא, לית למדנו מדבריו תשובה על מה שאנו, אבל רשב"ן ז"ל שאמר שהשבון בפ' ועשת את התבואה' לשלש השני', בעבור שנת היובל שתעשה השנית לכל שנת השמטה והיובל והשנה שלאחרי היובל כי כולה יפן יאכלו, ולפ כדבריו אין לאמר לקראיו וזרעתם את השנה השמינית, ואיזה שנת היובל ? ומה שכתב שנת לומר שתזרעו בשנה השמינית כמנהג הארן, ולא תזהרו לקרום ולזרוע ולבצור, כי עד בוא תבואתה לבית נעת האסוף בחג הסוכות תאכלו יפן, אין הדעת מתיבבת בו, שהתחיל ביובל ומייב בשמטה פשוטה, ואיך יזהרו וזרע וקציר כל שנה כמנהג הארן, ושוד שהקנירה בניסן ובניין ויכולים לאכול מתבואה מדאה, ולפ הבטיח ברכה לשלש השנים, כל שכן שלא יחסרנו על שנה לחת, ולכל הפרושים האלה אין טעם למה כפל הכתוב ואמר ואכלתם יפן התבואה יפן, ומזר לומר עד השנה התשיעית ונו' תאכלו יפן, יאמר ואכלתם יפן עד בוא תבואתה, וידעט שאסוף שנה שמינית סיף בתר האסוף של תשיעית · ולדעתי הכתוב מדבר על השמטה, ועל השמטה השביעית

שחקריה

הַשָּׁנִים׃ כג וְזָרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה
הַשְּׁמִינִת וַאֲכַלְתֶּם מִן הַתְּבוּאָה
יָשָׁן עַד יוֹם הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־
בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן׃
כד וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת
כי

תרגום אונקלוס

שְׁנִין׃ (כב) וְתִזְרְעוּן יָת שַׁתָּא תְּמִינָאָה
וְתֵכְלוּן מִן עֲלַלְתָּא עַתִּיקָא עַד שַׁתָּא
תְּשִׁיעָאָה עַד מֵעַל עֲלַלְתָּא תֵּכְלוּן
עַתִּיקָא׃ (כג) וְאַרְעָא לָא תִזְדַּבַּן
לְחַלּוּטִין ארי

תרגום אשכנזי רלה

אויף דרייא יאהרע׃ (כב) ווען
איהר זאָלט זאַעען אין דעם
אכטן יאָהר ווידער
עסן פון דעם אַלטן
ביז אין נייַנטן
יאָהר ביז אין
דעם נייַנטן
יאָהר׃ (כג) גרונדשטיקע

רש"י

במרחץ ויקנרי בניסן׃ (כב) עד השנה
התשיעית׳ עד גמ הסוכות של תשיעית שתוך
עת בית תבואתה של שמינית לתוך הבית שכל
ימות הקיץ היו בשדה בגרנות ובתשרי הוא שת
האסף לבית ופעמים שהיתה גריכה לעשות
למרבע שנים בשנת שלפני השמטה השביעית
שהן בטלין מעבודת קרקע שתי שנים רצופות
השמטות כלן׃ (כג) והארץ לא תמכר׳ ליתן
הלוקח כוחה׃ לצמיתות׳ לפסיקה למכירה
פסוקה

באור

שחריך שנת היובל, כי לפי שבשמטה אמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו', אמר עכשיו
וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, וכל שכן שידאגו בשנה השביעי׳ שאחריה יובל, ועל
זאת נאמר וציתי את ברכתי לכם בשנה הששית, אלא תדאגו משנת השמטה, ולא משמטה
ויובל שלאחריה, כי לשנה ברכתי ועשת לכם השנים, והן שנים אלמות, כי תבואת השנה
הששית תבוא לו הבית בעת האסיף, והוא תג הסכות של שביעית, ויאכלו ממנה כל שנת
השביעית, ושנת היובל שהיא השמינית, ושנה שלאחרי היובל שהיא התשיעית שנה זרעו ויקנרו,
את האסיף שלה בתג הסכות של עשירית, ועד לתוך הזמן יאכלו מתבואת ששית, והוא לשלש
השנים, וחזר ופירש שתיהן על שנת השמטה לומר וזרעתם את השנה השמינית, כלומר אם
תזרעו בשנה השמינית, שהיא השנה שלאחרי השמטה הפשוטה, לא תאכלו מן התבואה כל השנה
הרביעית מתבואת הששית, חה שמש הוי"ו של וזרעתם, ולעניין שמטה ויובל לומר עד השנה
התשיעית, כלומר ואם לא תזרעו גם בשנה השמיני׳, שהוא ראשית יובל לאחר השמטה, אז
תאכלו מתבואת ששית עד השנה התשיעי׳, עד ועד בכלל כל השנה התשיעית, והוא שפי׳ עד
בוא תבואתה תאכלו ישן, ומלת תבואתה אב על השנה התשיעי׳, כלומר עד בוא האסיף של שנה
תשיעית, שהיא נקב הסכות של עשירית תאכלו ישן מתבואת ששית, טעם על ישן לשון,
שהוא ישן נושן, וכמ"ש (פרשה כ"ו י'), ורבותינו ז"ל בת"כ אמרו גם כן שהכתובים מדברים
על שמטה פשוטה, ועל שמטה שלאחריה היובל, אלא שדרשו כן ממלות יתרות,
ואני לפרש פשוטו של מקרא בחתי, [ח"ה, הגרוזה בפי' רש"י והרשב"ם שהדברים
כמשמען, ובאחר שמטות הכתוב מדבר, והענין כך הוא, קניר השעורים בניסן, ומתפרנסים
והולכים מן השעורים עד ניסן הבא, ומן החטין הנקנרים בסיון עד סיון הבא, וכן לימי הבציר
והאסיף לענב ולזית ולתאנה ולמון, הפירות הנלקטים כל אחד בזמנו יספיקו על הרוב לבנים
אבר קדש, וש"ב תבואת השנה הלפשונה נאכלת בימות הקיץ של השנה הבאה ובכל השנה השני

תרגום אשכנזי

דען דאָו לאַנד איזט מיין : (כד) אין
איהר אַבער זייד נור פֿרעמד־
לינגע אונד געדולדטע אויף
מיינם באָדען : (כה) אין
דעם גאַנצען לאַנדע , דאָו

בהר כה

כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים וְתוֹשָׁבִים
אַתֶּם עִמָּדִי : כה וּבְכֹל אֶרֶץ
אחוזתכם

רש"י

פסוקה עולמית : כי לי הארץ . אל תרע עיניך
בה שניה אלך : (כד) וככל ארץ אחוזתכם
לרבות בתים ועבד עברי ודבר זה מפורש
בקדושין

תרגום אונקלוס

אֲרֵי דִּי לִי אַרְעָא אֲרֵי בַיָּרִין וְתוֹתָבִין
אַתּוּן קֳדָמָי : (כה) וּבְכֹל אַרְעָא
אחסנתכון

באור

עד תחלת השנה השלישית בכלות האסיף והניח על השנה השנית , מעתה אם לא יזרעו ולא יקצירו בשביעי' לא יהיה להם שערים בניסן של שביעית , ולא פטים בסיון , ויתמיד להם מאסור כל אחד מפירות האדץ בזמן האסיף שלו עד השנה התשיעית , וזהו ועשת את התבואה לשלש השנים , השעור כמ"ש רש"י , לקנת השנית מניסן עד ר"ה , ולשביעית ולשמיני' כלה , עד השנה התשיעית , אשר יכלו ימי הניב והאסיף של שמינית] : (כג) והארץ לא תמכר , ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ביובל שלא יהא הלוקח כובשה לעון רש"י ז"ל , ולפי' זה לשון רש"י ז"ל שהיה לו לומר והארץ לא תקנה לצמיתות , והיה שעניו לא תמכר לכם לצמיתות , וכן לא ימכרו ממכרת עבד (פסוק מ"ב) , לזהרה בלוקח שיוציאנו ביובל , ולשון הרב ז"ל עוד שיתכן שיהיה לא תמכר ללאו בשוכר שלא יחכור לותה ללוטין , ולעפ"י שיובל מפקיעה , הזהיל הכתוב למוכר לו לבניהם שלא יעשו ממכרם לצמיתות , ואם לשון כן יעברו בלאו זה , ולא יועיל להם כי תחזור ביובל , וכך פירשו הרב רביט משה ז"ל , וכענין שאמרו במאי דאמר רחמנא לא תעניד לי עניד לא מהני ולקי משום דעבר להורמנא דמלכא , ומלבד זה יהיה לי שחפצר שהמוכר מוכר לותה ללוטין , והלוקח מעלם חושן הרבה בעד נוף הקרקע , ועושין קנטי' בשנת היובל להחזיר לו השדה בשנה זו , ותוזר ומחזירה לו אחר היובל , וא"כ לא תמכר כולל מוכר ולוקח , וגם על והארץ שלא תהיה נמכרת בין מוכר ולוקח , ועוד יכלול הכתו' הזה לזהרה למלך לו לקניני עם , שלא תמכר מן הארץ הזאת מקום למלך אחר קליפין במקום אחר , אחין בידיני לכופו שיחזרנו ביובל , ולדעת רמב"ן ז"ל אין הכתוב לזהרה , אלא טעם , תנהגו ביובל ולא יקשה בעיניכם , כי לי הארץ ולכי הוא שתמכר לצמיתות , ופי' רש"י ז"ל לגרלה יותר : לגאלה , לחלוטין , כמו כמתו בנור חיי (לויקה ג' כ"ג) , ימיתם ה' אלהינו (תהלי' ל"ד ד"ג) , שלא יחיו עוד , וכן מוכר לצמיתות שלא תשוב אליו עוד : כי לי הארץ , אין זה טעם למה לא תמכר לצמיתות , שהכל שלו גם הבתים והאטלטלין , כמו לה' הארץ ומלואה (שם ד"ד ח') , ושוד גם כשמכרת ליד אחר לחלוטין , לא יצלה מתחת יד השם , לכל יאמר לבי אדון הארץ , וכידי לנטות מה שאני מפרן בו , ולכן בעל העשרים שם המפסיק תחת הארץ : כי גרים והושבים אתם עמדי , זהו ענין אחר , שמא תאמרו הרי נתת לנו הארץ לאחוזת עולם , ולקחנו לזרע הארץ , על כן לאמר לעפ"י שכנגד שאר העמים לזרע הארץ לתם , ונתנה הארץ לכם לאחוזה לנחל אותה לבניכם לאחריכם , עמדי אתם גרים ותושבים , כי לי הארץ , ואתם דומים כגרים שבאו מארץ רחוקה , ולדוני הארץ הרשה אותם להיות תושבים בארצו , ונתן לכל אחד מהם לשבת בו , אחין נוף הקרקע קנוי לו לעשות בו מה שירצה , וכן הוא באחת כי הלדם דומה בארץ גגר , כי כשאתו ממעל , וירד ממקומו למטה לשבת בארץ , וכן לאמר דוד כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי (תהלים ל"ט י"ג) , ולאמר כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו כצל ימינו על הארץ (ד"ה א' כ"ט י"ד) , כלומר עוד מעט ונשובה אל המקום ממנו יצאנו משם , ועוד לאמר גר אנכי בארץ אל תסתר ממני מצותיך (תהלים קי"ט י"ט) , כלומר אני מן הארץ אלא גר בה שמרומים , על כן אל תסתר ממני מצותיך , וכן גר ותושב אנכי עמכם (בראשית

בחר כה

אֲחֻזָּתְכֶם וְגֵאלָה תִּתְּנוּ
לָאָרֶץ: ס רביעי כה כִּי־יָמוּךְ
אחיך

תרגום אשכנזי רלו

אייער א׳ינענטום איזט: זאלל
בייא גרונדשטיקען דאו
ווידער־איינלאָזן שטאַטט פֿינ־
דען: (כה) ווען דיין ברודער
פֿאָן פֿרמאָגען קאָמט, אונד

תרגום אונקלוס

אֲחֻסָּתְכוֹן פּוֹרְקָנָא תִּתְּנוּן לְאַרְעָא:
(כה) אֲרֵי יְתַסְכַּן אחוך

רש״י

בקדושין נפרק רחמן • ולפי פשוטו סמוך
לפרשה שלאחריו שהמוכר לאחוזתו רשאי לגאלה
לאחר שתי שנים או הוא או קרובו ואין הלוקח
יכול למעכב: (כה) כי ימוך אחיך ומכר • מלמד

שאין

באור

(כ״ג), בערככם ליכי כאשר לאחוזת הארץ, שלא גר מארץ נכריה, שבעשה תושב בארצכם:
(כד) ובכל ארץ אחוזתכם, לרבות בתים ועבד עברי, ודבר זה מפורש בקדושין בפרק רחמן,
לפי פשוטו סמוך לפרשה שלאחריו שהמוכר לאחוזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים או הוא או
קרובו, ואין הלוקח יכול למעכב, כך פי׳ רש״י ז״ל, וכן פי׳ רשב״ם ז״ל, ולא נכון הדבר בעיני
רמב״ן ז״ל שיכלול בפרשת היובל פסוק זה, ויאמר בפרשה הסמוכה כיצד כי ימוך אחיך?
גומר • [לאמר המתרגם, לפי נדע שהתחלת הפרשה הסמוכה מן כי ימוך אחיך?
לדעת הרש״י והרשב״ם נאמר שהתחלת מפסוק ד״ל, יאמר דרך כלל מלבד הקורה ביובל
מתו רשות למוכר או לקרובו לגאול את ממכרו, ואח״כ יפרש דיני הגאולה בפרט, כמשפט
הכתוב בכ״מ, והברחה שהיובל אין כסף לא תקרת גאולה, וכל לשון גאולה במקום
ממכר הוא (ויד רקויף) בל״ת, לכך יאמר גאולה תהיה לו וביובל יצא], אלא גאולה תתנו על כאת
הבתים ביובל, ולשון גאולה כמו גאל ה׳ את עבדו יעקב, שהוציא עבדו מיד המחזיקים בו, וגאלתי
אתכם בזרוע נטויה, וכן גאלה תתנו לארץ מיד הקונים המחזיקים בה שלא כתתיה להם לאחוז,
והנה הלוי ישראל, לכל בטעם למה כאמר מקרא זה אמר הרב ז״ל לפי שאמר כי לי הארץ, וכל
הארצות לו הנה, על כן אמר וכל ארץ אחוזתכם לא בחוזה לארץ, זה לא נכון בעיני, כמו
שיתבאר מפרושינו על כי לי הארץ, ועוד שברחם העניין באמר כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן
לכם, ועוד כפי האמת מה טעם למאמר כי לי הארץ, אבל לדעתי זה הפסוק דבק עם אותו
שלפניו והארץ לא תמכר וגו׳, כי ברחם העניין לא אמר רק וזכתם בים אל אחוזתו (פסוק י׳),
אמר שנית בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחוזתו (פסוק י״ג), ואמרנו שכא לחייבנו שישוב אל
אחוזתו, ועדיין לא שמענו כיצד יתקיים דבר זה, וכי הלוקח יפסיד ממונו • ופירש שכל מכר
בכל קרקעות לא יהיו בגוף הקרקע, אלא במספר שני תבואות, ועבשיו בא הכתוב ליתן לא
טעם על הדבר, שאסור למכור לצמיתות ואסור לסופר לכתוב שטר מכירה על גוף הקרקע,
ואסור לעדים להעיד על שטר כזה, וכל שכן שאסור לבית דין לקיים מה שכתוב בו, ושאל
מיהו שאם מכר אחד משראל אחוזתו לצמיתות, והמוכר והקונה רוצים בדבר, ויודע לב״ד,
לו מייבין ב״ד להוציא הקרקע בשנת היובל מיד הלוקח, ולהחזירה ליד המוכר וכופין אותו
שוב לאחוזתו וכל שכן אם הלוקח מחזיק בקרקע, והמוכ׳ מבקש דין השבה, שיעשו ב״ד שלהן
על כרחו של לוקח, וע״ז אמר וכל ארץ אחוזתכם גאלה תתנו לארץ, אתם מייבין לתת גאלה
לארץ, להוציא מיד המחזיק בה, וממלת נכל למדו בת״כ לרבות בתים וע״ע שנכתבו אם יחזיק
בהן הלוקח, מייבין ב״ד לגאלן מיד המחזיק בהן, ויש בזה דברים בשנת התלמוד בקדושין:
(כה) כי ימוך אחיך, שרצו מכך מן הכפולים, כמו וימכו בעוכם (תהלים ק״ו מ״ג), וכן
דעת ר׳ יהודה המדקדק ורד״ק ז״ל גם׳ השרשים, ובא המלחשים תחת החולם, כמו ירון ושמח
(משלי כ״ט ו׳), לכל לדעת ר׳ יונה המדקדק ולחב״ע ז״ל הוא מכחי עי״ן, ובפי׳ המלה אמר
רחב״ע ז״ל שהוא כמו דל ומכיון, ואין כן דעתי, כי הדל חסר כל, כמו וחס דל הוא ואין ידו
עמנו, והוא גם התואר, ואין גם תואר בשרש מכך, שלא עכינו שיפול וירד ממצבו לפילו

כשלר

תרגום אשכנזי

בהר כה

אונר פאן זיינעם אייגענ־
טוהם פערקויפט: זא קאן
זיין נאכוטער פערוואנרסער
קאמען אונר דאז ווידער איינ־
לאזען, וואזיין ברודער פער־
קויפט האט: (כו) האט
יעמאנד קיינען ווידעראיינ־
לאזער: ער זעלבזט אבער
קאמט ווידער צו פערמאגען, אונר ערווירבט זא פיל, אלז צום

רש"י

אחין לדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק
עני: מאחוזתו. ולא כולה לאד דק מכן
שיצייר שדה לעצמו: וגאל את ממכר אחיו.
ואין הלוקח יכול לעכב: (לו) ויחי כי לא יחיה
לו גואל. וכי יש לך לדם ישראל אחין לו
גואלים אלא גואל שיוכל לגאול ממכרו:

וקשב

תרגום אונקלוס

אַחוּךְ וְיִזְבַּן מֵאֲחֻסְנָתֵיהּ וְיֵיתֵי פָּרִיקֵיהּ
דְּקָרִיב לֵיהּ וְיִפְרוֹק יָת זְבִינֵי אֲחוּהִי:
(כו) וְגֻבַר אֲרֵי לָא יְהֵי לֵיהּ פָּרִיק
וְתַדְבִּיק יָדֵיהּ וְיַשְׁכַּח כְּמָסַת

פורקניה

באור

כאחר לו קנתו, כגון שהיו לו קרקעות שוים עשרת אלפים, נם כספים ומטלטלין ואבד כספו
ומטלטליו, ואין לו לפרנסת ביתו לו לבדם נשיו, וצריך למכור אלו קרקעותיו, וכן בעבדים
ימך המקרה (קהלת י' י"ח), פי' מקרת הבית מתפללת על ידי מנלה
אלא תקן הבית בזמנו, וחכמינו ז"ל התחמנו נם מה בשרה זה ולמדנו גבוה וגמוך, וגמוך
במשקל נגוזו ועברו (נחום ג' י"ב), והוא הענין שפרשנו: כי יטוך אחיך וסכר, לשון רבותינו
ז"ל אין לדם רשאי למכור מאחוזתו, אלא כי יטוך, לא שימכור מאחוזתו לקנות בדמיהן בהמה
בית הו כלים, הו ליתן הכסף בלוכר: מאחוזתו, לשון רבותינו ז"ל מאחוזתו ולא כל מאחוזתו
שאילו צריך למכור, לא ימכור רק כפי הצריך לו לפי שעה, לא שימכור הכל בבת אחת,
ר' אלישזר בן עזריה ומה אם לנבוה אין לדם רשאי להחרים את כל נכסיו, עאכ"ו לעצמו,
ולפי הכתוב דבר כיוכר מקנת, ומשיל מקנת, ולעפ"כ רשאי לינאל מקנת שמכר, וכל שכן
מוכר כל לאחוזתו: ובא גאלו, הפרשה מדברת בשוכר שני תבואות עד היובל, שמותר
לקרוב לו היות עצמו לנאל שדהו מיד הקונה, ואיזו יכול לעכב ולומר איפשר שנים מכרת לי,
אלא נואלה מידו מיד, ולפי שקרובי האדם מצטערים בגרעתו, וחפצים להגילו ממכה, נקראים
נואליו, מטעם שפרשנו (פסוק כ"ד), וכפי הנראה מלשון הכתוב מצוה לקרוב שינאל ממכר
לאחיו, ובמס' קדושין נחלקו בו ר"ל ור' יהושע אם ינאל חובה או רשות ורמב"ם ז"ל פסק רשות,
ולמדנו הכתוב שאין הלוקח יכול למאות, אבל לאחר שאיזו קרובו איזי יכול לנאול השדה מיד
הלוקח, כי זכות הלוקח קודם, לעפ"י כשינאלנה תהיה ביד הנואל, ולא ביד המוכר ואין
נאולה נמירה, מכל מקום ישתה לב היוצ אם לאחותו תחת יד נואלו הקרוב אליו, ולא ביד זרים,
שקרובו איזו רוצה להרויח בפירותיו, נם יעשה עמו חסד בכמה דרכים מה שלא יעשה הלוקח:
הקרב אליו, כמו שאותן התמורים בפרשת תמור כי אם לשארו הקרוב אליו (לעיל כ"ב),
אלא שאם לא ינאל לאחד מהן, מצות הנאולה בקרובים הרחוקים מהן, והטעם מבואר מדבריו
פיוסר הוא קרוב לו, יהיה יותר בטובתו, ובת"כ אם הקרוב אליו, מלמד שהקרוב קודם:
וגאל את מכר אחיו, לא לאחר את לאחות אחיו, כי לא מכר את האחוזה עבמה, אלא
התבואות הלו שאחר ממכר לאחיו, הדבר שמכר לאחר: אחיו, כמו כי תבשים מלים תבשו
(בראשית י"ג ח'), קרובים: (כו) ואיש כי לא יהיה לו גאל, וכי יש לך לדם ישראל אחין

לו

בחר כה

גְּאֻלָּתוֹ: מ וְחִשַּׁב אֶת־שְׁנֵי
מִמְכָּרוֹ וְהֵשִׁיב אֶת־הָעֹדֶף לָאִישׁ
אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ:
מא וְאִם לֹא־מָצְאָה יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב
לו

תרגום אשכנזי רלז

צום ווידער איינלאָזען נאָטהיג
איוט: (כז) זאָ זאָלל ער דיא
יאָהרע זייט דעם פֿערקויף
אַברעכנען, דען איבערראָזט
דעמיעניגען ערשטאָטטען,
דעם ער עז פֿערקויפֿט האָט:
אונד ווידער צו זייגעם אייגען
טהומע געלאַנגען: (כח) איוט
זאָ

ער ניכט פֿערמאָגענד איהם ווידער צו בעצאָהלען:

תרגום אונקלוס

פּוּרְקָנֵיהּ: (כו) וְיַחֲשֹׁב יַת שְׁנֵי זְבִינוּתְהִי
וְיָתֵיב יַת מוֹתָרָא לְגַבֵּר דִּי זַבֵּן לֵיהּ
וְיִתּוּב לַאֲחֻסְנָתֵיהּ: (כז) וְאִם לָא
אַשְׁכַּחַת יְדֵיהּ כְּטַסַּת דְּיָתִיב לֵיהּ

רש"י

(כו) וחשב את שני ממכרו. כמה שנים היו
עד היובל כך וכך ונממה מכרתיה לך נמך
וכך עתיד היית להחזירה ביובל כמכלת קונה
מספר התבואות כפי׳ חשבון על כל שנה שלכת
לותם שלש שנים לו תרגע הוסף את דמיהן יען
החשבון וטול את הפחי והחזיר את העודף
בדמי המקח על האכילה שאכלה ויתגם
לעוקף: לאיש אשר מכר לו. המוכר הזה שבא לגאלה: (כח) די השיב לו. מכאן שאינו גואל
לכתלין

באור

לו גואלים, אלא גואל שיכול לגאול ממכרו, מפי' רש"י ז"ל, והוא תו"כ, ובגמרא פי' רש"י
ז"ל וכיוצא לך וכו' והלא בשוה אחד משמואל קיים הוא קרוב לו, אלא שאין לו מי שיכול לגאול,
שידו משגת לקיים הגאולה, ואם גואלו הקרוב ממנו ביותר שעליו החוב לגאל עכשיו הוא, שאר
הקרובים כלם פטורים לעפ"י שידם משגת: והשיגה ידו, כסף: ומצא, שעכשיו בא לידו
כמו שפרשתי (פרשה ט' ט"), ולמדו רבותינו שאם יכול וגאל, אלא נהפוך הוא, ואם שכח ולא ימכור
מרוב וגאל בקרוב, ברי וגאל כיפה, כלומר אין מנוח עליו לעשות כן, ואם עשה אין הלוקח
חייב להחזירה: כדי גאולתו, למדו רבותינו ז"ל לא יגאל חניין: (כז) וחשב, מכאן הדגש
היובל לשכי, וכן הוא בכל חשבון אין לחד מהן בקל, לומר לכי לפי שחשבה וחשבון לחד,
שכל חשבון יסודתו על מחשבות, שחושב על פרטים שנתן לחברו, ועל פרטים שקבל, ועושין
חשבון זה עם זה, מחשבה שבעלמה מוה יזכיר לו חברו וכן להפך, ולפי שמחדש בו מחשבות
לא חשב עליהן מלבו כלומר וחשב בשכין היובל: וחשב את שני ממכרן, כמה שנים היו עד
היובל כך וכך, כמה מכרתיה לך כך וכך, עתיד היית להחזירה ביובל, כמכלת קנית מספר
התבואות, כפי חשבון על כל שנה, שכלת לותה שלש שנים לו תרגע, הוסף את דמיהן מן החשבון
ושול את השאר, והחזיר את העודף בדמי המקח על האכילה שאכלה ויתנה לעוקף, לשון
רש"י ז"ל, ורשב"ם ז"ל פי' והחזיר את העודף, מן השנים עד היובל שלא שכל עדיין, על שנים
שאכל כבר, ודברי רש"י ז"ל מבוררין יותר, כי לפי ישוב השנים העודפים, והחשבה היא
הדמים, וכריך לפתר העודף בדמי המקח שנתן על דמי האכילה שאכלה, וחשבון זה יסודתו
על מספר שני המכר: לאיש אשר מכר לו, המוכר הזה שבא לגאלה, לשון רש"י ז"ל, כלו'
ליטו עשה חשבון אלא עם הקונה שמכר לו הגואל שדהו, אבל אם הקונה מכר את השדה לאחר
בימים הרבה, ליטו צריך להחזיר אלא הימים שקבל מן הלוקח שמכר לו הגואל שדהו וכן הלכה:
ושב לאחוזתו, מכאן יש ללמוד שגאולת הקרובים ליטו אלא מיד הלוקח, ועכשיו שגאלו אותה
ליח תחת ידם, שהרי גאולת הגואל אלא אחר ושב לאחוזתו, ועשם ושב לאחוזתו לדעתי מלמדנו
הענין כלו, שחשוב עצמו מכח כך גאולתו וגאל שדהו, אין לו רשות לגאל מיד לוקח
זה, ולמוכרה לאחר, אלא ושב לאחוזתו צריך שיושב לאחוזתו, אלא נתנה לו תורה רשות לבטל
המקח

תרגום אשכנזי

בהר כה

זאָ בלייבט דאָז פֿערקויפֿטע לאַנד אין דען האָנרען דעז קויפֿערז, ביז צום יובליאַהר: אים יובליאַהר אַבער ווירד עז ווידער פֿרייא, אונר ער גע־ לאַנגט ווידער צו זיינעם אייגענטהומע: (כט) ווען יעמאַנד אײַן וואָנהויז אין

לוֹ וְהָיְתָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְיָצָא בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ: ס כט וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר בֵּית־מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה

והיתה

אייגער אוממויארטען שטאַדט פֿערקויפֿט, זאָ

רש"י

לחצרין: עד שנת היובל. שלא יכנס לתוך חומה שהרי כלום שהיובל משמט בתחילתו: (כט) בית מושב עיר חומה. בית בתוך עיר המוקפת חומה מיימות יהושע בן נון: והיתה גאולתו. לפי שנאמר בשדה אחוזתו כל זמן שדהו עתיד שנים הרבותים ליטול לגאלה הוצרך

לפרש

תרגום אונקלוס

לַיְהּ וְיהוֹן זְבִינוּתְהִי בְּיַד דְּיַזְבֵּן יְתִיהּ עַד שַׁתָּא דְּיוֹבְלָא וְיִפּוֹק בְּיוֹבְלָא וְיָתוּב לַאֲחֻסָּנָתֵיהּ: (כט) וּגְבַר אֲרֵי יְזַבֵּן בֵּית מוֹתַב קִרְתָּא וְהוּא

ויהי

באור

המקח הרחבון, אלא כדי שיזכה לחזרתו, לא לחזור ולמוכרה להרויח בכסף מקנתו, ולמד הקדוש גואל לשע"י שאין המוכר אב לחזרתו מטעם שאמרנו (פסוק כ"ה), ועל כן לא אמר אם אין לזה גואל, שוב לא תצא החזרה מיד לוקח זה ליד לוקח אחר, אלא לפי' השיגה יד המוכר וגאל את אחוזתו, ושב לאחוזתו, כדרך שיזכה לאחזרתו לא שימכרנה לאחר: (כח) די השיב לו, מה שצריך להשיב לו: ממכרו, תבואות השדה שמכר לו: ביד, ברשות: ויצא, המוכר מיד הקונה בשנת היובל: ושב, המוכר לאחוזתו, וכתיבנו דרשו מקרא זה בת"כ, ולישב צריך לכפול המקרא: (כט) בית מושב, סימן, כלומר בית דירה, ולשון קבלת רבותינו (פסוק ל') הייטב לומרים שבא להוציא בית תבן וכיוצא, ומה ז"ל לומר שבהתישבו בה היתה' עיר חומה, לא שהקטנה חומה מחבי חיישבו בתוכה, ולמדנו מזה שצריכה להיות מוקפת חומה מימות יהושע בן נון: עיר חומה, של עיר חומה: והיתה גאולתו, לפי שכלל למעלה הגאולות כלם במאמר וכלל תמן לאחזתכם גאלה תתנו לארץ, וכללן גאלה בחיו ביובל, וגאלתו בתוך זמנו אם בגאל ע"י קרוב לו ע"י המוכר עצמו, לומר על בית עיר חומה שתהיה גאולתו עד תום שנת ממכרו, וכתב רש"י ז"ל לפי שנאמר בשדה שיוכל לגאלה משני שנים ולילך כל זמן שירצה, ובתוך שתי שנים הרבותים ליטו יכול לגאלה, הוצרך לפרש כאן שאין חלוק, שאם רצה לגאול בשנה הראשונה גואלה, ולאחר מכאן ליטו גואלה: שנה שלימה מיום שמכרה, שאם מכרה בסיון, גאלה עד סיון הבא, לא שנת עולם שתחלתה תשרי וכשמוכרה בסיון לא תגאל אלא עד תשרי: ימים תהיה גאלתו, כגון מכ"ז בסיון זה עד כ"ז של סיון הבא, לפע"י שחיבה ג' נה של שם"ה יחיל שנה מתם, אתבת השתא לנקודתה, אלא שנה של קנישות המחזור שהיא לפעמים שנ"ד ימים, וזה הכלל לדעתי שכשרוצה להודיענו שיהיה החשבון ע"פ קנישות המחזור קורא לה השנה ימים, כלומר מספר ימים של שנה זו, וכן ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה (שמות י"ג י'), לפי שתולה אותה בת"ו לחדש הרחבון, ומועד האביב, וחלו צריכין להשוות השנים כפי שניהן, ופ"י כך שנה לפלוני מחברתה, ויהיו שוות להיות כל אחת משם"ה ימים, לחר מימים ימימה, ורש"י ז"ל לפי' ימים תהי' גאולתו, יש שנה שלימה קרויים ימים, וכן תשב הנערה אתנו ימים לפחות כוון רניט רק להודיענו שאלת

ימים נופל על כל ימי השנה,

ומדברם

בהר כה

וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד־תֹּם שָׁנַת
מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלָּתוֹ׃
נ וְאִם לֹא־יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ
שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר־
בָּעִיר אֲשֶׁר־לֹא חֹמָה לַצְּמִיתֻת
לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא
לו קרי ביכל

תרגום אונקלוס

וַיְהִי פּוּרְקָנֵיהּ עַד מִשְׁלַם לֵיהּ שַׁתָּא
דְּזַבִּינוּתֵהּ עִדָּן בְּעִדָּן יְהֵי פּוּרְקָנֵיהּ׃
(נ) וְאִם לָא יִתְפְּרֵק עַד מִשְׁלַם לֵיהּ
שַׁתָּא שְׁלֵטְתָּא וְיֵקוּם בֵּיתָא דִּי בְקַרְתָּא
דִּי לֵיהּ שׁוּרָא לַחֲלוּטִין לְדָזְבֵּן יְתֵיהּ
לְדָרֵיהּ לָא יִפּוֹק ביובלא

תרגום אשכנזי רלח

זאָ דויארט דאָז ווידעראיין־
לֶאָוועגזעלט דאָז גאַנצע
יאָהר נאָך דעם פֿערקויף׃
איין פֿאַלליגעז יאָהר זאָלל
עז ווידער איינגעלאָזט ווערדן
קאָננען׃ (נ) ווירד עז אַבער
איינגעהאַלב איינעז פֿאַלליגן
יאָהרז ניכט איינגעלאָזט׃ זאָ
בלייבט דאָז הויז אין דער
אומטויארטען שטאַדט דעם
קויפֿער פֿיר זיינע נאָכקאָמען,
אויף

רש"י

לפרש נזה שהוא חלוף שאם רצה לגאול
בשנה ראשונה גאלה ולאחר מכאן לזיכו גאולה׃
והיתה גאולתו · של בית : ימי · ימי שנה שלימ׳
קרויים ימים וכן תשב הנערה אתנו ימים׃
(ל) וקם הבית לצמיתות · יצא מיכחו של
מוכר ועמד בכחו של קונה׃ (אשר לא חומה ·
לו קרינן למרו דרשיניו ז"ל לף על פי שאין לו
עכשיו הואיל והיתה לו קודם לכן · ועיר
מקנה היא והזכרך לכתוב לה מתך שנריך
לכתוב

באור

ומדברו בפשט הדבר׃ (ל) ואם לא יגאל, לא פרשה תורה על ידי מי, ומדרך הפשט
כאשר על המכורש בשדה, שהגאולה ע"י קרובים, הוא ע"י עניו׃ לו, שב על מוכרו׃ שנה
תמימה, הוקיף תמימה בענין שנה מעוברת, שהייתי לומר ימים תהיה גאולתו מרבה ימי
שנה, לפיכך ע"י ימים שתקרא שנת מוכרו, לכל שנה מעוברת שמים שדפים על שם"ה
ימים, כיון שתמו ימי שנה גמורה של שם"ה ימים לא תגע עוד, לכך נאמר תמימה שלא תחסר
ים אחד משנת המכירה מחשב לאחד, ואם השנה מעוברת כתעברה למוכר, וכל הפשט הזה
נהלכה, שכן שנו ת"כ עד תיש שנת מוכרו, לא שנה למנין שלם, תמימה חכמים אומרי׳
שנה תמימה י"ב חדש מיום ליום, לפיכך אם נתעברה השנה כתעברה לו, ורבי אחמר שנה
תמימה שם"ה ימים כמנין ימות החמה, מפרש ימים תהיה גאולתו, שאינו יכול לגאלה עד
אחר שני ימי׳ למכירה׃ וקם הבית, אין לי אלא בית, מנין לרבות בתי בדים (שכותבין בו הזמים)
נחת שיטין ומערות, והמרחצאות והשובכות והמגדלות, ת"ל אשר בעיר, כלומר כל מה
שמוכר בעיר חומה זה דיבר, ואחמר בית המשוב ואילהוב לחדש, לאו בגג
אלא תוך שנתו ואינו יוכל ביובל, וכל שכן האחריס שכן למטה ממנו׃ לא חומה, קרי וכתיב
לו, ודלו רבותינו לעפ"י שאין לו עכשיו, והיה לו לפנים מיכן׃ לצמיתות, לחלוטין׃
לקנה אתו לדרתיו, אם מת הקונה הוא לבניו אחריו, ולפי הפשט לפי שאמרו אתי גאולת
קרובים, אחת גאולה בתוך שני מוכר, והשניה גאולה ביובל, ועל כל אחת אפשר לומר
לצמיתות, לכן פירש שהיא לצמיתות גמורה, שאתי הגאולות אינן מיכנין בו, על גאולת שניה
אמר לקנה אותו לדורותיו, שאם קנאו על מ"ח שנה לא יגאל לא מידו ולא מיד בנו, ועל גאולת
ביובל אמר לא יצא ביובל, אבל רבותינו ז"ל דרשו על לא יצא ביובל, שמלמד גם על שנת מוכרו,
שאין אינה מכורה לצמיתות, ואם יפגע היובל בשנה זו לא יצא, וזהו שפי' רש"י ז"ל לאחר כך

בפרש

תרגום אשכנזי

בהר כה

אויף עוויג : אונד ווירד אים יובל־יאהר ניכט פֿרייא :
(לא) היזער אויף דאָרפֿערן,
דיא מיט קיינע מויער אום־
געבען זינד, וועלכן צו אַקער־
שטיקען גערעכנעט : עו
פֿינגעט ווידעראיינאָוועג שטאַטט,

בְּיוֹבֵל : (לא) וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר
אֵין־לָהֶם חוֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה
הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ
וביובל

אונד

תרגום אונקלוס

ר ש"י

בְּיוֹבְלָא : (לא) וּבָתֵּי פְּצִיחָיָא דִּי לַיְתִין
לְהוֹן שׁוּר מַקַּף סְחוֹר עַל־
חֲקַל אַרְעָא יִתְחַשְׁבוּן פּוּרְקָנָא יְהֵא
להון וביובלא

לכתוב לא נפנים תקנו לו במסורת זה טופל
על זה) לא יצא ביובל · תמר רב ספרא אם
פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא : (לא) ובתי
המגרי · כתרגומו פנחין עיירות פתוחות
מלין חומה ויש הרבה בספר יהושע הערים
וחצריהם : בחגריה׳ ובעילותם : על שדה
החרן יחשב · הרי הן כשדות הנגחלים עד
היובל ויוכלין ביובל לגעלים אם לא נגחלו : גאלה תהיה לו · מיד אם ירצה ובזה יפה כחו
מכח

באור

ספרא אם פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא : וקם, כמו ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם
(בראשית כ"ג כ'), וכן כתן, ועכינו בלשון (עם זאל שטעקן בלייבן), שבתוך שנתו לולי לא
יקום הקנין, ור"י ז"ל פי' יצא מכחו של שוכר ועומד בכחו של קונה, והכוונה לחת :
(לא) ובתי החצרים, לשעתי העירות שאין חומה להם סביב, נקראים חצרים, לפי שפתוחין
ונכנסין ויוצאין בהם בלי שוכע, כמו חצר הבית שהוא פתוח ליכנס ולצאת, ואין כן הבית שיש
לו מרבע חומות ופתחים נכשול ולפתוח, וכן תרגמו אונקלוס פנחין, ופי' רש"י ז"ל עיירות
פתוחות מאין חומה, ויש הרבה בם' יהושע הערים וחצריהם, בחגריהם ובעילותם, והוסיף
הכתוב שהבתים הבנויין בחצרים, אשר אין להם חומה סביב, על שדה החרן יחשבו, דיכם
כדין שדה לחוזה, וגזרת הכתוב הוא, אין לו טעם בדעת האדם, כי החצרים גם הם עירי
מושב כמו ערי חומה, ויש פרוש רבות יפות וגדולות מערי מבצר חומה לאתים ובריח, ואעפ"כ
דין נתיהן כשדה החרן, על כן נאמר יחשב בנפעל, לפי שהוא נגד מחשבות לבב האדם,
והכלל הזה יסדני למעלה בפי' דם יחשב לאיש ההוא (פרשה י"ז ד'), שהמחשבה היא
בחירת האדם, ומושב כל אחד כפי בחירתו, מ"מ יתכן הנפעל, אם לפי דעת האדם יחשב
כן, והאם היודע האמת יאמרו לפשוט להפך, וכן הכתוב בכתוב זה, וכן וכחשב לכם תרומתכם
(במדבר י"ח כ"ז), וכיולא בהן, ורמב"ן ז"ל לא למד כן, ותוכן דבריו שבית עיר חומה
לאחרי שבת ממכרו, שיש המוכר שנה תמימה בבית אחר, מתיחס מן הראשון, ולא תמשך
תקוייתו אם יחלט, אבל בתי החצרים עשויין לשמירת השדות, ולהיותם מושב לעובדי האדמה,
על כן דינם כשדה החרן, ואין טעם זה הגון כפי פרושו בשלת בחצרים, ועוד מה טעם לשור
גדולה שוקפת חומה לאחרי שנת יהושע בן נון, שתדין בדין חצרים, [ל"ה, שעפ"כ נראה כדברי
הרמב"ן ז"ל שהם נלוותי' לפשטו' הכתו', שהפרות הכתובות על פני השדה ליושב האחרי' ועובדי
האדמה, נקראות חצרות (דאלף שחפטן), לפי שאין שם בתים וחצרות לא שוקי' וריחות
ושערים, כמו בערים הבנויות חומה ובריח, ובתי החצרות הם כמו קלף מן השדות, לפי שהן
בנויות לגרכן, ותהו לשון על שדה החרן יחשב, ולא למד כשדה החרן יחשב, כמו שנלמד
ונחשב לכם תרומתכם כדגן (שם שם), לפי שאין הכוונה על ההשתות שבין הבתים הם
לשדות, כי אם שהבתים נחשבות עם השדות לפי שהן חלק משדי החרן, ולכך דיבר כדין
השדות, ולולם כדי שלא יחשוב דין הגאולה בכל עת, למדנו קו"ל שאין חומכין שלא על חומה
שוקפת בעת שנכנסו לחרן, אם נבילה לחומה בימי יהושע, שו נבילה שניה בימי עזרא,
וכן

בחר כה

וביבל יצא: לג וְעָרֵי הַלְוִיִּם בָּתֵּי
עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת עוֹלָם תִּהְיֶה
לַלְוִיִּם: לד וַאֲשֶׁר יִגָּאֵל מִן־הַלְוִיִּם
וְיֵצֵא מִמְכַּר־בַּיִת וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ
ביבל

תרגום אשכנזי רלט

אונד אים יובל ווירד דאָז פֿערקויפֿטע פֿרייא: (לג) וואָז דיא שטאָדטע רער לוים כע־ טריפֿט, נעמליך דיא הייזער אין איהרען אייגענטהומ־ שטאָדטען: זאָ זאָללען דיא לוים אין עוויגען אינלאָוונג־ רעכט רַאַבען: (לג) ווען

יעמאַנד פֿאָן דען לוים זעלבוט עטוואָ אוינלאָוט, זאָ ווירד דאָז פֿערקויפֿטע הויז, אונד
דיא אייגענטומשטאָדט
אים

תרגום אונקלוס

וּבְיוֹבֵלָא יִפְּקוּן: (לג) וְקִרְוֵי לֵיוָאֵי
בָּתֵּי קִרְוֵי אֲחֻסַּנְתְּהוֹן פּוּרְקָנָא עָלַם תְּהֵי
לְלֵיוָאֵי: (לד) וְדִי יִפְרוֹק מִן לֵיוָאֵי
וְיִפֵּקוּן וְבֵיתֵי בֵּירְתָּא וְקִרְוֵי אֲחֻסַּנְתְּהוֹן
ביובלא

רש"י

מכח שדות אחוזתן אין נגאלות עד שתי שנים: וביובל יצא. בקנס: (לב) וערי הלוים לרבעים ושוכח עיר שנתנו להם: גאולת עולם. גואל מיד לאחיו לפני שתי שנים שם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם בחלפים תמה סגיבות הערים לו לא מכרו בית בעיר חומה גואלי לעולם ואינו חוזר לפוף שנה:
וחזר

באור

וכן בגיאולה שליסית ביאות הגאולה לעתיד כ"נ]: גאלה תהיה לו, כשדה לאחין שבגאל מיד הלוקח בשני ממכרו עד היובל, כן תהיה גאלת בתי חבריס, לא כבית עיר חומה שאינו נגאל רק עד תום שנת ממכרו, ואחר כן נחלט ללוקח: וביבל יצא, כשדה לאחוזה שם לא נגע יובל ביובל חבס, כן בתי החבריס, לא כבית עיר חומה שאין לו גאולת יובל, ומקרא זה רחיה למה שפרשנו למעלה (פסוק ל'), ודע"י ז"ל פי' גאלה תהיה לו, מיד אם ירצה, יכוה יפה כתו מכח שדות, שהשדות אינן נגאלות עד שתי שנים, וביובל יצא חבס, והוא מבריית' דת"כ, שאחר שהוזכה דינו לשדה ילעטו שהוגנין בו שתי הגאולות, לכן אמרו שבח הכתוב ליפות כחן מכח השדות, ולהשוותן לבתי ערי חומה שזמן גאולתן מתחיל מיד, אלא שאמרו אחר שנתת ט' כח יפה שבשדות, וכח יפה שבבתי ערי חומה, יכול לא יצא ביובל, ת"ל וביובל יצא:
(לב) וערי הלוים, מ"ח עיר שנתנו להם, לשון רש"י ז"ל, כלומר הערי' שנתנו להם על פה ה' הם הנקראים כאן ערי הלוים, והבתים שבהן נקראים כאן בתי ערי אחוזתם, כי הערים בלי אחוזתם הם כמשורש לפניו, ולכן בתיהן ועריהן דין אחד אחזה להם, אבל בתי לוים שבערי ישראל, או שבנו עיר במדבר כאלת אילו שבנו אין לעיר ההיא דין ערי לוים: גאלת עולם תהיה ללוים, כפי פשטי מקראות הללו ירצה שעיני שנתן להם הקב"ה כל מיני גאולות המפורשות למעלה בשדה אחוזה ובבתי ערי חומה ובבתי החבריס ועוד יותר מהן, והכתו' הולך ושוכח הגאולות בקצרה, ואמר תהלה גאלת עולם תהיה ללוים, לא כבתי ערי חומה שאינן נגאלין רק עד תום שנת ממכרם, ואלה נגאלין לעולם עד היוס, וכן לא כשדה אחוזה שאינו נגאלת בשתי שנים הראשונים, ואלה נגאלין מיד, וכן שנו בת"כ: (לג) ואשר יגאל מן הלוים, ואף גם זאת כל הרוצה ליגאל מן הלוים יכול ויגאל, לא כשדה אחוזה שאינה נגאלת אלא בגואל קרובו אלו או השיגה ידו ונאלה, ואלה נגאלין מכל משפחת הלוי, כל הרוצה יכול ויגאל, ושער הכתוב וכן אחר יגאל מן הלוים יגאלנה, מי שירצה יגאל, וגם בגואל לוי טרם דין זה, ולא תאמר לא נאמרו דברים אלו אלא בבן לוי שמכר ביתו לישראל, אלא יופקע מיד הלוים, אבל אם לקח מן הלוים יגאל הבית מיד הישראל, לא תנתק מידו, אלא יוחלט כאחר בתי ערי

תרגום אשכנזי

בהר כה

אים יובל ווירד פֿרייא: דען דיא הייזער אין דען שטאָדטן דער לוים וינד איהר אייגענר טהום אונטער דען קינדערן ישראל׳ס: (לד) אוין פעלד דאַז אין דער נאַהע אַן איהרן שטאָדטען ליגט, זאָלל נאַר נימט פֿערקויפֿט ווערדן קאָננען: זאָנדערן איהר עוויגע

בַּיּוֹבֵל כִּי בָּתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם הֵוא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לד וּשְׂדֵה מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר כִּי אֲחֻזַּת עוֹלָם הִוא לָהֶם

ר ש״י

(לג) ואשר יגאל מן הלוי. ואם יקנה בית לו עיר מהם ויצא ביובל לותו ממכר של בית לו של עיר ויעוד ללוי אחכרו ולא יהיה חלוט כאשר בתי ערי חומה של ישראל וגאולה זו לשון מכירה. ד״ח לפי שכתב גאולת עולם תהי׳ לנו יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל אבל בית בערי הלוים לאבל לוי אבדה מלוי יהיה חלוט ת״ל ואשר יגאל מן הלוים אף הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם: ויצא ממכר בית. הרי זו מכוה לחברת ואם לא גאלה יוצאה ביובל ואינו כאלט לסוף שנה כבתי של ישראל: כי בתי ערי הלוים הוא לחותם. לא היה להם בחלת שדות וכרמים אלא ערים לשבת ומגרשיהם לפיכך הם להם במקום שדות ויש להם גאולה כשדות כדי שלא תופקע מחלתם מהם: (לד) ושדה מגרש עריהם לא ימכר. מכר גוכר אחס הקדים בן לוי את שדהו ולא גאלה

תרגום אונקלוס

בְּיוֹבְלָא אֲרֵי בָּתֵּי קִרְוֵי לֵיוָאֵי הִיא אֲחֻסָּנַתְהוֹן בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (לד) וְחַקְלָ רוֹחַ קִרְוֵיהוֹן לָא יִזְדַּבַּן אֲרֵי אַחְסָנַת עָלַם הוּא להון

באור

קושה, לפי שכאשר ביד לוי, אלא גם אם יגאל אחד מן הלוים, ולא יגאלה הלוי הממכר מידו, ויצא ממכר בית, לא כבתי ערי חומה שאינן ביובל, אף אם לא נגאל הבית, מיד הישראל לו מיד הלוי, ויצא ממכר בית הלוי מיד הקונה ביובל, וכן עיר אחוזתו, אם נמכרה ולא נגאלה מן הלוים, או שמכרו לחוב בחלת מעריהם לתשמיש הקונה ולא נגאל, אבל גם היא מיד הקונה ביובל כשדה אחוזה, זהו פשט המקרא המתוס הזה לפי דעתי, ורשב״ם ז״ל אמר ואשר יגאל מן הלוים, שירצה לגאול, ואין לו במה לגאול, ויצא ממכר בית וגו׳, כלומר תשוב לו בחנם ביובל, ולפרושו הוא כדרך ואם לא מצאה ידו וגו׳ ויצא ביובל וכן לאחוזתו, אבל הפי׳ זה דחוק בלשון הכתוב, היה לו לומר ואם לא יגאל ויצא ממכר בית. ורש״י ז״ל פי׳ ואשר יגאל מן הלוים, אשר יקנה בית או עיר מהם ויצא ביובל אותו ממכר בית או עיר וכו׳, וגאולה זו לשון מכירה, ד״ח יכול מן זה אלא ביישראל שקנה מלוי, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט, ת״ל ואשר יגאל מן הלוים, אף הגואל מיד לוי גאולת עולם, ויצא ממכר בית מצוה לחברת, אם לא גאלה יוצאת ביובל, ולפי הפשט אינו צריך, ומסכים לפרושו שהכתוב מדבר בשני דברים, ולרמב״ן ז״ל פרושים כזה קשה מספרי, [ד״ה, הגרשה בכוונת הכתוב, לפי שאמר למעלה גאולת עולם תהי׳ ללוים, יכול שדה הלוי הנגאלת מלוי לאחר תהיה ביד הגואל לעולם, ולא תצא ביובל, לפי שלשון גאולת עולם סובל גם הפי׳ הזה, לכך אמר ואשר יגאל מן הלוים ויצא ממכר בית וגו׳, שאין הכוונה כמה שאמר גאולת עולם, אלא שיכול לגאול לעולם, אבל השדה הנגאלת תצא ביובל] כי בתי וגו׳, לא היו להם אלא שדות וכרמים, אלא ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום שדות, ויש להם גאולה כשדות, כדי שלא יופקעו אלא מהם, מפי רש״י ז״ל: (לד) ושדה מגרש עריהם, כמשמעו בפרשת אלה מסעי: לא

ימכר

לָהֶם׃ ס לה וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ
וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ גֵּר
ותושב

תרגום אשכנזי רמ

אייגענטהום בלייבן׃ (לה) ווען
דיין ברודער נעבען דיר אַב־
קאָמט, אונד ווינע דאַנד
זינקען לאָסט׃ זאָ זאָלסט
דוא איהן אונטערשטיצען,
דאַם אויך רער פרעמדע אונד

תרגום אונקלוס

לְהוֹן׃ (לה) וַאֲרֵי יִתְמַסְכֵּן אֲחוּךְ וְתִתְמוֹט
יְדֵיהּ עִמָּךְ וְתִתְקַף בֵּיהּ גַּיָּר ותותב

רש"י

נִגְלָה ומכרה נזכר לומר שיכה יגאלה לכהנים כיוצא
כמו שנאמר בישראל ולא ימכר ימכר לת העבדה לחים
לאחר לא יגאל עוד לכל דן לוי נאולת לעולם׃
(לה) והחזקת בו׳ אל תניחהו ארד ויפול
ויחי

באור

ימכר, מכר נזכר, שאם הקדיש בן לוי עבדו ולא נגאלה ומכרה נזכר, לומר יוכלה לכהנים
ביובל, כמו שנאמר בישראל ולא מכר לת העבדה לחים לאחר לא יגאל עוד, אבל בן לוי נאולת
לעולם, לשון רש"י ז"ל, וכן הוא בת"כ ואמרו לו לא ימכר מכר עולם, כלומר אלא ימכר
לצמיתות, ת"ל כי לאחות עולם הוא להם, כלומר אם הקודרה על מכר עולם, מה תורך
לומר שהיה להם לאחות עולם, וכבר אמר (פסוק ל"ג) שהיה לאחותם, ועוד יאמר סתם כי
היה לאחותם, וידעינו שדין עבדיהם כדין עבדה לאחות ישראל, שנאמר עליהן למעלה והאחזתם לא
תמכר לצמיתות, ועל כרחך במכר נזכר מדבר, שביובל בוה באחות ישראל לומר יוכלה ביובל
לקדיש, אלא היה כעבדה הנמכר לכהנים, ואמר בלעם אלא ימכרנה הנזכר מטעם כי לאחו׳
עולם הוא להם, שתהיה לאחותם לעולם, לפילו הקדישה נאולה לעולם, ומטעם זה עצמו
אין לפרש הכתוב כפשוטו ועבדה מגרש עריהם לא ימכר, כעבדה לאחות ישראל לפילו במספר
שני תנחות, והכתוב שאמר נאולת שלם תהיה ללוים מדבר בבתים ועריס, שאם כן מה טעם
לומר כי לאחות שלם הוא להם, ואין המכר בעבדה האחוזה עצמו אלא לשני תנחות, אלא ערי
הלוים האמור למעלה כולל גם עבדה מגרש עריהם, שגם הם בכלל העיר, ודיניהן כדין הבית,
ומה הורך להוסיף בעבדה מגרש דין מכר נזכר לפי שבאחות ישראל היה יוכל ביובל לגעל האחוזה
המקדיש אותה, וללוים כגאל לעולם, וכפרושנו זה נסתלקה תמיהת רש"י ז"ל על דברי
הגמרא, והתיבב פשוטו של מקרא: אחוזת עולם, אלא תנאי מיוחד לעולם לפי' שם הקדישה,
לא כאחות ישראל שהיה לעולם, שהרי שם הקדישה ומכרה נזכר יוכלת אתחת ידי המקדיש:
(לה) וכי ימוך, פרשתיו (פסוק כ"ה): ומטה ידו עמך, המעיל העשיר והנכבדים על היל
נעלת העמיתה והכח, ואבדן הנכסים להתמוטטת היד, ועליו הנאמר והחזקת בו, כאדם
שרגליו מטות וקרוב לנפיל, ואחרו מחזיק בו ומונעו מלנפול, כן הלוות כסף למשה ידו כמחזיק
בו, שאם תניחהו לנפול יקשה עליך לאחרי כן להקימו, ואין שאמרו בת"כ ומטה ידו עמך, א
תניחהו מיוחד, הא למה זה דומה למשל שעל גבי החמור, שוקנו במקומו אחד תופס בו ומעמידו,
כאל לאחרן תעשה אין מעמידים אותו: עמך, אצלך וקרוב לך, שאתה יודע מהו לו: והחזקת
בו, בו שב על אחיך לא על ידו, וכל שרש חזק בכבד הנוסף על התופס בכתו
ניחו דבר שלא ימות: גר והושב, לפי הכתוב גר מאחרן בכריה והוא תושב, כמו גר ותושב
אנכי עמכם (בראשית כ"ג ד'), והוא גר שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ולוכל נבלות, אבל גר
מאחרן נכריה שמתגייר באחרן, ואינו עובד ע"ז, ותושב מבני התושבים באחרן, ולפי שבניהן
שוין, לאמרו בת"כ גר זה גר צדק, ותושב גר לוכל נבלות: וחי עמך, אם אין לו להחיות
עצמו, תזקהו להחיותו, ואם כן מצת והחזקת על אחיך שלפניו ועל גר ותושב שלאחריו, ולכן
בעל הטעמים הפסיק במלת עמך, שלא את אחיך אתה מחזיק כשיעור ומטה ידו, שלא יבוא
לכלל מכסור, אבל גר ותושב כשהגיע למכסור אתה מצוה להחיותו, ולשעת רעותינו שגר זה

תרגום אשכנזי

בהר כה

אונד געדולדעטע בייא דיר
לעבן מאָגע: (לו) דוא זאָללסט
וועדער צינו נאָך איבערשום
פּאָן איהם נעהמען, זאָנדערן
דיך פּאָר דיינעם גאָטטע
פּירכטען: אונד דיינען
ברודער נעבען דיר לעבען
לאָסען: (לז) גיב איהם דיין
געלד ניכט אויף צינו: אונד

וְתוֹשָׁב וָחָי עִמָּךְ: לו אַל־תִּקַּח
מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ
מֵאֱלֹהֶיךָ וְחָי אָחִיךָ עִמָּךְ: לז אֶת־
כַּסְפְּךָ לֹא־תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ
וּבְמַרְבִּית לֹא־תִתֵּן אָכְלֶךָ:

אני

דיינען מונדפּאָרראַטה ניכט אויף איבערשום: איך

רש"י

תרגום אונקלוס

ויהיה קשה להקימו לגלגל חזקתו מצעת תשת
היד למה זה דומה למשא שעל החמור עודהו
על החמור תחד תופס בו ומעמידו נפל לארץ
קמתה אין מעמידין אותו: גר ותושב. (גר
זה גר נדק) לף אם הוא גר או תושב ואיזהו
תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל
נבלות: (לו) (נשך ותרבית, חד שוכיהו דכנן
ולעבור עליו בשני לאוין): וירית מאלהיך.
לפי שדעתו של אדם נמצאת אקר הרבית ונקרא לפרוע

וְתִשְׁתֵּב וְחֵי עִמָּךְ: (לו) לָא תִסַּב מִנַּיהּ
חִבּוּלְיָא וְרִבִּיתָא וְתִדְחַל מִן אֱלָהָךְ וְחֵי
אָחוּךְ עִמָּךְ: (לז) יָת כַּסְפָּךְ לָא תִתֵּן
לֵיהּ בְּחִבּוּלְיָא וּבְרִבִּיתָא לָא תִתֵּן
מֵיכְלָךְ:

אנא

קיימו

באור

גר נדק כל המכריס בפסוק אין להחזיקם כשיעורו ומשה ידם, וענין וחי עמך מלות עשה על
קיום כפם, ודעת רמב"ן ז"ל בספר המלות מלוה י"ח שנה הכתוב כאן על גר תושב כגלות:
(לו) אל תקח מאתו נשך ותרבית, לפי פשוטו מקרא זה מדבר שהלוהו סתם כסף או פירות,
ולא התנה עמו שיתן לו כשך או תרבית, וכשפורע הלוה ורוצה ליתן לו תרבית כשך או תרבית,
הזהיר שלא יקחהו ממנו, והכתוב המשיך מדבר שלא יתן לו בספו בנשך, שלא יתנה כך עמו,
ואם התנה עובר בלאו, תעפ"י שלא פרע לו בלום, ויש מחלוקת בין גדולי המורים בענין כשך
ורבית מלוחרת בין ניתן סתם, או שאמר בפירוש שהיו בטלות מלבך, ואם הוא רבית
קלוקה שאסור מן התורה או לא, ואם לפרושנו בפסוק זה כשנותן לו בדרך רבית לאסור מן התורה
אין לכתוב על דבריו, כי לפרש פשוטו של מקרא בלתי לא להורות הלכה: נשך ותרביה,
לד שויוה רבנן ולעבור עליו בשני לאוין, לשון רש"י ז"ל, לכל רמב"ן ז"ל לאמר שלפי פשוטו כשך
הוא המלוה מנה שיתן לו כל שנה ושנה חמשה שקלים רבית, ולפי שאבדנו ועולה נקרא כשך כי
לאחריתו כנחש יפך, ותרבית הוא על שנה לאחת, וזה לישנו כשך, שלא יעלה יותר מן הסך ההוא,
לכל הוא מרבית, וכתוב לאמר נעז"ה: ויראת מאלהיך, לפי שלא הלוהו על מנת שיתן
לו רבית, שלא מטוב לבבו, יורה לשעתו היתר לקחת לותו בשעת תשלומים, כשיתן לו הלוה
הרבית מרצונו ודעתו, ולא יירא אדם שיגזול בשביל זה, לאמר וירית מאלהיך שיפרע ממך אם
תעשה כן, ורש"י ז"ל פי' לפי שאחדם מורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות מלבו,
הוצרך לומר וירית מאלהיך, לו היתה מעותיו בכרמי להלוותם לישראל ברבית, הרי זה בכר
המסור ללבו של אדם ומחשבתו, לכך הוצרך לומר וירית מאלהיך: וחי אחיך עמך, לחזק
ולהזהיר, ומדרשו אחדר לי' רבית דליתי עמך, לוה בהחזרת ריבית קלוקה, כעין שאמר
בגזל והשיב את הגזלה לחזר גזל, מפי' רמב"ן ז"ל, ולפי פשוטו אם אחה מלוה לו בלי רבית לא
וחי אחיך עמך, לכל כשיתן לך רבית חייו תיכף, כי ירא ללות מפני הכשך: (לו) את
כספך, פרשנוהו (פסוק לו), ואולי יש הבדל בין כשך לתרבית, כשך נקרא כשאנלם מלה

ותמכת

בהר כה

לח אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לָתֵת לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן
לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: ס
לט וְכִי־יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר־
לָךְ

תרגום אונקלוס

(לח) אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּקִית יַתְכוֹן
מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמִתַּן לְכוֹן יַת
אַרְעָא דִכְנָעַן לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֵאלָהָא:
(לט) וְאֲרֵי יִתְמַסְכֵּן אֲחוּךְ עִמָּךְ וְיִזְדַּבַּן
לָךְ לָא תְפַלַּח בֵּיהּ פּוּלְחַן עַבְדִין:
כאגירא

תרגום אשכנזי רמא

(לח) איך בין דער עוויגע
אייער גאָטט, דער אויך אויז
דעם לאַנדע מצרים גע־
פֿיהרט: אייך דאַו לאַנד כנען
איינצוגעבען, אונד אייער
גאָטט צו זיין: (לט) ווען דיין
ברודער נעבען דיר פֿער־
אַרמט אונד זיך דיר פֿער־
קויפֿט: זאָ

רש"י

היימו, ומורה לעצמו היתר בזכיל
מעותיו שהיו בטלות מצלו, הוכיח לומר
וירדת מלהיך, לו התולה מעותיו
בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית הרי
זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו לכך
הוכיח לומר וירדת מלהיך: (לח) אשר
הוצאתי וגו'. והבחנתי בין בכור לשחיטה בכור
אף לכי יודע וכפרע מן המלוה מעות לישראל
ברבית ואומר על נכרי הס"ל ת"ל אשר הוצאתי

לתת לכם מארץ מצרים על מנת שתקבלו עליכם מצותי לפילו הן כנגדות עליכם: לתת לכם את
ארץ כנען בשכר שתקבלו מצותי: להיות לכם לאלהים. שכל ישראל הדר בארץ ישראל לכי לו
לאלהים

באור

ומשה בעבור מלה, שנטרך מכספו ומפסיד, ותרבית לפצר בלי נטיכה, כגון שהלוה ו מלה
כורים חטים על מכת שיצלם לו מלה ומשה, והולו החטים וקנה מלה ומשה נקחות ממם
שהיו שוין מלה בשעת ההלוחה, והרי תרבית בלי נטך, ולכן אצל כסף נאמר נטך, ואצל
לוכל תרבית שנם זה לסור, ולפעמים יש נטך גם בלוכל, והרי נטך כסף נטך לוכל, וכל שכן
הוא מתרבית, ורמב"ן ז"ל לומר לפי דרכו (בפסוק ל"ו) שהמנהג להלוות לת הכסף בנטך, נכל
שנה יתן כך, והלוכל ילוהו על הקניר, והו יפרעהו מנרטו בתוספות קנוב, לצל בגמרא (ב"מ
דף ס"ב ע"ב) הוכיחו שנטך ותרבית לחד הוא: (לח) אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי וגו',
כי רלב"ע ז"ל שומר בן בעבור נר ותוצב וחי עמך, כי לני ה' הוצלתי לתכם מל"מ שהייתם
עם גרים וכתי לכם לקוחה, לצל רבותינו ז"ל לומרו בת"כ על מנלו זה הוצלתי לתכם מל"מ
שתקבלו לת מצות ריבית, שכל העודה במצות ריבית עודה ביניקת מצרים, וכל הכופר במצות
ריבית כאילו כופר ביניק' מצרים, וטעם דבריהם שמצות ריבית דעת האדם תתירנו, שמעותיו
בטלות והלוה מתעסק ומרויח בהן, ולמה לת יהיה יתרון גם למלוה, לצל שהוא תוך מחוקי
התורה הנעלם מעקול דעת האדם, שנצטוו בהן ישראל שהוניח השם לותם מל"מ בלותות
ובמופתים, ועל כן נריכין לקבל חקי אלהים כמו שפרשנו (פרשה י"ט ל"ו), ולכן העודה במצות
ריבית שהוא ישרה עודה ביניקת מצרים, שהשם עושה לותות ומופתים, ועל כן יכוה על חקי
קדש, והכופר במצות ריבית כאילו כופר ביניקת מצרים: לתת לכם את ארץ
כנען. לצר נחר לנצתו מכל הלרכות: להיות לכם לאלהים, לתת
מקדשו בתוככם ולהשכין ביניכם שכינתו, ואין זה רק בארץ כנען לצר בחר בה אלהים, מקוש
המקדש והנבואה והלותות והמופתים, שאני טדע לכם על ידיהן לתלהים תלהי ישרש, שתתם
נבדלין לי מכל הלומות, ואין כן בשאתם גולים ממנה, שאין חזון ואין לותות ומופת בארץ העמי',
ונדמה כאילו אינו תלהיכם, שהרי אין יתרון שלכם על העמים נראה שם, ולכן נותי לכם
ארנות התלוות בארץ כנען שמשם ידעו, ולקוו לכם לקיימם שלא תעלו מן הארץ, וכן בברכת
העלם

בהר כה

לָךְ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד׃
מ כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ
עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ׃
מא וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ
ושב

תרגום אשכנזי

זאָ זאָללזטו איהן ניכט, וויא
איינען לייבאיגענען אַרבייטען
לאַסען: (מ) וויא איין טאָג־
לאָהנער, איין געדולדטער
הייולינג, מאָג ער בייא דיר
זיין: אונד ביז צום יובליאָהר
דינען: (מא) אַלודען אַבער
ציהט ער מיט זיינען קינדערן
פאָן דיר וועג: קעהרט

רש"י

לאלהים וכל היונק יימנה כשובד ע"מ:
(לט) עבודת עבד. עבודה של גנאי היתה
ניכר בה כעבד שלח יולך כליו לחריו לבית
המרחץ ולח יגעול לו מנעליו: (מ) כשכיר
כתושב. עבודת קרקע ומלאכ' לומטות כאחר
שכירים התנהג בו: עד שנת היובל. אם פגע
בו יובל לפני זה שנים היובל מוציאו: (מא) הוח וכליו עמו. לאחר ר"ש אם הוח
כאכר

תרגום אונקלוס

(מ) כְּאַגִירָא כְּתוֹתָבָא יְהֵא עִמָּךְ עַד
שַׁתָּא דְיוֹבְלָא יִפְלַח עִמָּךְ: (מא) וְיִפּוֹק
מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנוֹהִי עִמֵּיהּ וְיָתוּב

באור

המילה ממך מתנת חלרן עם היות להם לאלהים שכת' ונתתי לך ולזרעך אחריך וגו' את כל ארץ
כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלהים, ונפרושנו שם הרחבנו בזה, וזהו שכתו את"כ לתת
לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים מיכן לאמרו כל גר ישראל היושב בארץ ישראל מקבל עליו
עול מלכות שמים, וכל היונק לאומה לארץ כאילו עובד ע"מ, וכן בדוד הוא אומר לאוריים הם
לפני ה' כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים (ש"א כ"ו י"ט),
וכי עלתה על דעתו שדוד המלך עובד ע"ז, אלא שהיה דורש ואומר כל היושב בא"י מקבל
עליו עול מלכות שמים, וכל היונק לאומה לארץ כאילו עובד ע"ז: (לט) וכי ימוך וגו' ונמכר
לך, לאמרו לכותיו ז"ל שלא ימכור עצמו אלא מפני הדחק, לא שימכור עצמו להניח המעות
בכיסו, או לקנות בו דבר: לך, בין מוכה עצמו בין מכרוהו ב"ד לא ימכר אלא לך, מבריית
ת"כ: לא העבד בו עבדת עבד, עבודה של גנאי שיהא ניכר בו כעבד, אלא יולך כליו
לחריו לבית המרחץ ולא יגעול מנעליו, מפי' רש"י ז"ל, וכן הוא בת"כ, ולפי שהתורה קורלו
לאיך, וקורלו עבד, לאמרו אם אתה מתהג בו כאיך, והוא יתהג בעלמו כעבד, וזה ענין כאות
בפי' הכתוב, וכן דרשו בו, בו אי אתה מוכה כעבד, אבל שבד אתה בנן חורין עבודת עבד,
כלומר בן חורין שהיו מכור לעבודת רבו, והסכיר עלמו לשרת ולהולין כליו לבית המרחץ,
מותר להשתמש בו, אלא הקפידה תורה אלא במכור לכל דבר מפני החזקו אחין דעתו להתנוית
בעבודות בזויות, לבל אם כשבר מדעתו לבך, אין לבו דוי על בזיונו, גם בן חורין שוה לרבו
החכם כן מפני כבודו, וחיט בזיון לו: כשכיר כתושב יהיה עמך, לעפ"י שמכר עלמו לך
בכסף אקבל, והרי הוא מכור לך לכל עבודתך, אלא יפער מיך קדים זמנו, ותוכל לבזותו
לעשות כאחר תנוה עליו, תנהג עמו כשכיר שמכר לך לעבודה ידועה, ולפי אחין השכירות
ושת אלא לנבוק, אם תכבד עבודתך עליו יניח עבודתך וילך לו, או כתושב היושב בביתך
והוא מתוכלי לאמך, שמדרכו לעבוד לבעל הבית, חלף טוכתיו, וכן תושב הארץ מדרכו
לעבוד לאדוני הארץ, וכשתכניד על התושב ישובך וילך לו מביתך או מארלך, ומדרך בני האדם
שיבנו עם שכיר ותושב בדרך כבוד ולא יכבידו עליהן, כן יהיה העבד עימך: עד שנת היובל,
כגר נאמר למעלה שהעבדים יולאים ביובל, ואמרו רבותיו שכת לגאד אם פגע בו יובל לפני
זה שנים היובל מוציאו, בין מוכר עלמו בין מכרוהו ב"ד, בין נרלע קודם זה לרלשתו בין
לאחר

בהר כה

וְשָׁב֙ אֶל־מִשְׁפַּחְתּ֔וֹ וְאֶל־אֲחֻזַּ֥ת
אֲבֹתָ֖יו יָשֽׁוּב׃ מג כִּֽי־עֲבָדַ֥י הֵ֛ם
אֲשֶׁר־הוֹצֵ֥אתִי אֹתָ֖ם מֵאֶ֣רֶץ
מִצְרָ֑יִם לֹ֥א יִמָּכְר֖וּ מִמְכֶּ֥רֶת
עבד

תרגום אשכנזי רמב

קערט צו זיינעם געשלעכטע
צוריק, אונד געלאַנגט ווידער
צום אייגענטהום זיינער
עלטערן: (מב) דען זיא זינד
מיינע קנעכטע, דאַ איך זיא
אויז מצרים געפֿ֯הרט האַבע:
זיא מיסען ניכט וויא

תרגום אונקלוס

וְיָתוּב לְזַרְעִיָּתֵיהּ וּלְאַחְסָנַת אֲבָהָתוֹהִי
יָתוּב: (מב) אֲרֵי עַבְדַּי אִנּוּן דִּי אַפֵּקִית
יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לָא יִזְדַּבְּנוּן
זבון עבדין

רש"י

ממכר בניו מי מכרן אלא מכרן שרבו חייב
במזונות בניו: אל לחזות לבותיו. אל כבוד
לבותיו ואין לו ללמד בכך: לחזות. חוקת:
(מב) כי עבדי הם. שטרי קודש: לא
ימכרו ממכרת עבד. בהכרזה כאן יש עבד
למכור

באור

לאחר זמן, ולפי פשוטו יאמר שלבד לענין זה לזמן קצוב ותוכב, שהוא חייב לעבוד עמך
עד היובל, שאם מכר עצמו לשנים רבות, או נרצע שעובד עד היובל, אין לו רשות לצאת מתחת
יד עד שנת היובל, ולענין זה הוא כעבד גמור שקנית מן הגוים, ואז חייב לתת לשלמו מנס:
(א) ויצא מעמך הוא ובניו עמו, לאחר ר' שמעון שם הוא נמכר, בניו מי מכרן, אלא
מכרן שרבו חייב במזונות בניו, מפי רבי ז"ל, ולפי פשוטו לא יאמר לו רבו תתה נמכרת לי
ואני חייב לשלחך מפני היובל, הנח לי בניך שכלכלתים עד היום, ואכלכלם מכאן ואילך
משעבודי במקומך שהרי הם לא נמכרו לי, אלא חייב לשלח לותו ואת בניו עמו ביובל: ושב אל
משפחתו, כאשר למעלה ואיש אל משפחתו תשובו (פסוק י'), ואמרו רבותינו שהמקרא הזה
בא לרבות על מכרוהו ב"ד שתים או שלש שנים לפני היובל שהיובל מוציאו: ואל אחוזת אבתיו
ישוב, לפי פשוטו שם היה לו לאחוז, ואכר לותה בעניו, ואת"כ העני יותר ואכר עצמו,
כשיצא ביובל ישוב אל משפחתו להיות אחוזת אבותיו כמותם, גם לאחוזתו היובלית מיד הקונה ביובל,
יש אוניה, אלא כאשר לפי שורש בעצמו ונמכר לעבד ליטו עד שתהיה לו לאחוזה בשדה
אבר ואדון, אלא גם לאחוזת אבותיו הנכבדים יאוב, ובת"כ אבו למה שהחזקו משפחתו הוא
או דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר למשפחתו ולאחוזתו הוא אב, ואיט אב לשדה שהיה בו,
הן גאולה, פי' כך בחלקו בגולה לעיל מקלט וגב, וזה קרוב לענין שאמרנו, שהכתוב מדבר
אבל אל משפחתו ואל אחוזתו ולא יגרע ממשפחתו בשעה שנמכר לעבד, ולא בחלקו רק אם גם
לאחיו יאוב אם לא, ולכן רש"י ז"ל אפי' אל אחוזת אבותיו וא כבוד אבותיו ואין לזלזל בכך, לאחוזה
מקה, בשעת ר' מאיר היא, אלא שהוליא אלא לאחוזה מפשוטו, ולפשר שגם רבותינו הכיאו
הכתב במקומו, וכמו שאמרנו, ורלוה שדרשו כן גם למעלה (פסוק י'), ושם אין יתור בכתוב:
(מב) כי עבדי הם, יאלו הם תרעם עבדים לי, יועיל לשר הוכחתי לותם מארץ מצרים שעל
ידי הטובה הגדולה הזאת שעשיתי עמהם, לפדות נוי מקרב גוי בלותות ובשופטים, נעשו לי
עבדים, כאשר שאמרנו הענין הנכבד הזה בפי' רוח חן (פרשה ט"ו ח'), ולא יעבוד בהם עבודת
בדרך שעובדים בעבדים, אלא הנמכר מהם לאחר הן ע"י נכרי או מעצמו מדוחק השעה,
אפי' שיעבוד לקונה אותו, לא יהיה בעיניו כעבד להשפילו בעיניו, או להחזיק בו לדורות,
בו לא ימכרו ממכרת עבד לדברים כאלה, אלא כשכיר כתושב יהיה בו, וביובל יצא לחפשי
וגם לחיות לאחיו, זהו פשוטו של מקרא, ואני אומר את"כ כי עבדי הם שטרי קדם עליהם
ואמרו, לשר הוכחתי אתכם מארץ מצרים, על תנאי שלא ימכרו ממכרת עבד, ואמרו עוד
בדר אחר לא ימכרו ממכרת עבד, שלא ישמידנו בסימטא ועל אחן הלקח, בהכרזה כאן יש עבד
למכור ולא ישמידנו על אחן הלקח, כמו אפי' רש"י ז"ל, כלומר המכירה שנקה תהיה בדרך
כעבד

תרגום אשכנזי

בחר כה

וויא שקל־אַוועז פֿערקויפֿט וועירדען : (מג) דוא מוסט
ניכט מיט דאַרטע אויבער
איהן הערשען : אונד דיך
פֿאַר דיינעם גאַטטע פֿירכטן :
(מד) קנעכט אונד מאַגד ,
דיא פֿאַלליג דיר לייבאויגען :
קאַנוט דוא פֿאַן דען פֿאַל־
קערן , דיא אום אייך הערום
וואַהנען , אוין איהנען קאַנוט

עָבֶד : מג לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ
וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ : מד וְעַבְדְּךָ
וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ מֵאֵת
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם מֵהֶם
תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה : מה וְגַם מִבְּנֵי

התושבים

דוא קנעכט אונד מאַגד קויפֿען : (מה) אויך אוין

ר ש״י

תרגום אונקלוס

למכור ולא יעמידנו על תכן הלקח : (מג) לא
תרדה בו בפרך . מלאכ' שלא לצורך כדי
לענותו אל תתמ' לו החס לי לית הכום הזה והוא
ליטו צריך עדור תחת הגפן עד שחכה ואת
תתמ' לפי שהוא מכיר בדבר אם לצורך אם שלא ולא
מכי לו שהו' לצורך הרי הדבר הזה מסור ללבו
לכך נאמר וירית : (מד) ועבדך ואמתך אשר
יהיו לך . אם תאמר אם כן במה תשתעבד בעבדי
לא תקיים כל נשמה אלא מי ישתעבדי מלת הגוים
הם יהיו לך לעבדים : תאר סביבותיכם . ולא

עַבְדִין : (מג) לָא תִפְלַח בֵּיהּ בְּקָשְׁיוּ
וְתִדְחַל מִן אֱלָהָךְ : (מד) וְעַבְדָךְ וְאַמְתָךְ
דִּי יְהוֹן לָךְ מִן עַמְמַיָּא דִּי בְּסְחָרַיכוֹן
מִנְּהוֹן תְּקָנוֹן עַבְדִין וְאַמְהָן : (מה) וְאַף
מִבְּנֵי

שכתוב

באור

כעבד , ולא תדמה למכירת עבד מעמים לחרים : (מג) לא תרדה בו בפרך , כמו וירדו בדמע
חיים (בראשית מ״ב כ״ו) , שטפל על הגניבה בכח במקל וברטיה , וכן הרודים בעם העשים
במלאכה (מלכים מ״ה ה׳ ל׳) , וכדרך שמכריחים את הבהמות , ומלת בפרך על הקושי , וכן
ת״ל בקשיו המשברת את הגוף , כמו וישברו מצרים את ב״י בפרך (שמות מ׳ י״ג) , על דרך
שמשעבדין בעבדים כנענים , כמו שאמר וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת
ידו (שם כ״א כ׳) , ואין כן ממשלה שהיא בגוי ולא תתכן בבהמה אלין בה דעת , לא כראב״ע
ז״ל שפי' תרדה בו כשעם ממשלה , לפי דבריהו ז״ל נת״כ שבו לא תרדה בו בפרך שלא תאמר לו
תן לי את הכוס הזה והוא ליטו צריך לו וכו' עדור תחת הגפן עד שחכה , וכן פי' רש״י ז״ל מלאכת
שלא לצורך כדי לענותו , הוסיפו גם ענודות קלות כאלין שלא לצורך רק לענות הגוף ולשבר
הלב , לפי שהוליאו המקרא מפשוטו : ויראת מאלהיך , שם הוא עבד כנען ואיך ירא ממנו ,
ירא מאלהיך כי יריב את ריבו , ולפשט דבריהו ז״ל שבו שאת תאמר לצורך עצמי לפי שעה , הרי
הדבר מסור ללבב , ולכך כאמר בו וירית מאלהיך : (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך , לפי
שעל היעדרלי לומר כי עבדי הם , שלא יהיו לך לעבדים , לפיכך אמר ועבדך ואמתך אשר יהיו לך ,
כלומר לותן שיהיו עבדים לעבדך , תקנה מאת הגוים וגו' , ורש״י ז״ל פי' אם תאמר אם כן
במה תשתעבד בעבדי , נעבדי לוכי טוכל , בלומות לוכי טוכל , שהרי הזהרתני לא תקיים כל נשמה
שלא מי ישתעבדי : מאת הגוים , כי רש״י ז״ל הם יהיו לך לעבדים , ורא״ע ז״ל נדחק בלשון זה ,
כי הכתוב לומר מהם תקנו , ולדעתי כוונת רש״י ז״ל שאמר הם יהיו לך לעבדים , אם ישכרו
את עצמם לכם , כי לא הזהרתי רק שלא שנגנבו מארצכם , וכן מהם תקנו עבדים שיניחו מארצות
רחוקות לבקורה ושלת מהם חסר וכ״ו , וכ״כ מאת הגוים תאר סביבותיכם , להוציא מאותן
שבתרן שהן בכלל לא תקני כל נשמה , וכמו שפירש״י ז״ל , לא שתתיר לקחת מן הגוים שבסביבותיכם

נגיהם

הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם
תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם
אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ
לָכֶם לַאֲחֻזָּה: מו וְהִתְנַחַלְתֶּם
אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת
אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ
ובאחיכם

אוין דען קינדערן דער גע־
דולדטען, דיא זיך בייא אייך
אויפהאלטען, אוין איהנען
קאננט איהר קויפען, אונד
אוין איהרעם געשלעכטע,
דאס בייא אייך איזט, דאס
זיא נעמליך אין אייערם
לאנדע גענייגט האבען: דיזע
קאננען אייער אייגענטהום
ווערדען: (מו) איהר קאננט
זיא אויך אייערן קינדערן

אלו איין ערבגוט הינטערלאסען, אונד אלזא אויך עוויג אלו שקלאווען געברויכען:
אונטער

תרגום אונקלוס

טְבָנֵי תּוֹתָבֵא עַרְלַיָּא דְּדָיְרִין עִמְּכוֹן
מִנְּהוֹן תְּקָנוּן וּמִזַּרְעִיתְהוֹן דִּי עִמְּכוֹן
דִּי אִתְיְלִידוּ בְּאַרְעֲכוֹן וְיהוֹן לְכוֹן
לַאֲחָסָנָא: (מו) וְתַחְסְנוּן יָתְהוֹן
לִבְנֵיכוֹן בַּתְרֵיכוֹן לְיָרוּתַת אֲחָסָנָא
לְעָלַם בְּהוֹן תִּפְלָחוּן ובאחיכון

רש"י

שכתוך גבול לרכישכם שהרי בהם למדתי לא
תהיה כל כמוהו: (מה) ומן מבני התושבים
שבאו מטגיבותיכם ליטול כסים בארצכם וילדו
להם הבן הולך אחר האב ואינו נכלל לא
תהיה אלא אתה מותר לקנותו כעבד: מהם
תקנו ומאתם תקנו: (מו) והתנחלתם
אותם לבניכם אחריקום בהם לנחלה לנוכך
בניכם אחריכם ולא יתכן לפרש הנחילום
לבניכם שאם כן היה לו לכתוב והנחלתם
לאותם

באור

גויים וכנעניהם בחזקה לעבדים ולשפחות, אלא שמהם תקנו עבד ואמה שיגיעו לארצכם
ויכרוס עם, כי יש סוחרים נפש אדם כסוחר בכנעני טור גם' יחזקאל: (מה) וגם מבני
התושבים הגרים עמכם, כמו שאומר לכם להשתעבד בעבו"ם אשר בטיניותיכם, מותרין
אתם גם בבני התושבים, וכן גרים שקבלו עליהן שלא לעבוד ע"ז, כמו גר תושב החוכל בנבלות,
לעפ"י שהם גרים עמכם, אין להם דין ישראל, אלא מהם תקנו, מאותן הבנים תקנו מיד
אנשים השוכרים אותם: ומהשפחתם אשר עמכם, מאותן בני התושבים שהולידו אותן
אנשיהן בארצכם מבני' הכנענים לעפ"י שגר האם מכנענים, הואיל ואמותיהם גרים תושבים
מארצות אחרות, מותרין אתם לקנות לעבדים: והיו לכם לאחזה, מלבד שיהיו עבדים
להשתעבד גם, גם לא ינחלו ולא יגאלו ביובל, אלא דינם כאחוזה שהיא שלך ואין לאחר חלק
בו, וכמו שיפרש בכתוב הסמוך: (מו) והתנחלתם אתם וגו', זה פירוש והיו לכם לאחזה,
כשדה אחוזה שאדם מנחיל לבניו אחריו, כן ינחילו עבדיהם לבניהם אחריהם, כי יכולו אותם
להיות להם לעבדים, וזהו הכלייה, וזה ענין והתנחלתם, שהקונים ישתעבדו גם ויכניעום,
להיות גם עבדים לבניהם אחריהם, וזהו שפי' רש"י ז"ל בחזקו החזיקו בהם לנחלה לנוכך
בניכם, ולא יתכן לפרש הנחילו לבניכם, שאם כן היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם,
והנחלתם כמו והתחזקתם ויפה פי', אבל אנקלוס ז"ל תרגם ותחסנון יתהון: לרשת אחזה,
שיירשום אחריו כאחוזת שדה הנאה מאב לבנו: לעלם בהם תעבדו, לפי הפשט בא לומר
שאינו יוצא ביובל, לעפ"י שאמר למעלה ושבתה תשובו (פסוק י'), והעבדים הללו
ים להם משפחה בארצכם כאמור בפסוק הקודם לא ישובו אליהן, אלא לעולם בהם תעבדו,
והענין זה שוה לאחוזה הקיימת לעולם, לא שדינם כאחוזה שאין רשאי למכרה לצמיתות, אלא

תרגום אשכנזי

בהר כה

אונטער אייערן ברידערן
דען קינדערן ישראל'ז אַבער,
זאָלל אייגער אויבער דען
אַנדערן ניכט מיט שטרענגע
דהערשען: (מז) וועז איין
פֿרעמדער אָדער געדולדטער
בייא דיר צו פֿערמאָגען
קאָממט, דיין ברודער אַבער
קאָממט אַב: אונד פֿערקויפֿט

וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ
בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ
בְּפָרֶךְ: ס שביעי מז וְכִי תַשִּׂיג
יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ
עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ

או

זיך אַן דען פֿרעמדען, דער בייא דיר וואָהנט, אָדער

רש"י

לותם לנגיכם והתנחלתם כמו והתחזקת': לים באחיו: להניח כפיו בעמיו ומלך במשרתיו שלח לרדות בפרך: (מו) יד גר ותושב: גר והוא תושב כתרגומו ערל תותב ובספו מוכיח ונמכר לגר תושב: וכי תשיג יד גר ותושב עמך. מי גרם לו שיעשר דבוקו עמך: ויך מקיך עמו. מי גרם לו שימוך דבוקו עמו ע"י

שלמד

תרגום אונקלוס

וּבְאַחֵיכוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר בַּאֲחוֹהִי
לָא תִפְלַח בֵּיהּ בְּקָשְׁיוּ: (מו) וַאֲרֵי
תַדְבֵּיק יַד עָרֵל וְתוֹתָב עִמָּךְ וְיִתְמַסְכֵּן
אָחוּךְ עִמֵּיהּ וְיִזְדַּבַּן לְעָרֵל תּוֹתָב עִמָּךְ

או

באור

רשאי למוכרו למי שירצה לחלוטין, ורבותינו ז"ל דרשו, ובגמרא דרשו עליו: ובאחיכם בני ישראל וגו', לין זה נגד לעולם בהם תעבדו, אלא שיהיה נגאל בשני עבדותו, ושיהא כשם שהוא גואל, אלא היה צריך להאמר, כי מפורשין הגאולות למעלה בפרשה, וכן החזרה אל תרדה גם בפרך כבר נאמר למעלה, לכן פי' רש"י ז"ל ובאחיכם וגו' לים באחיו, להניח כפיו בעמיו, ומלך במשרתיו שלח לרדותם בפרך, והוא ענין נאה, כמו שהעבדים העברי' הנמכרים לנו, לין רשאי לנו לרדות גם כמו בעבדים, כן הדין נוהג בעבדי המלך ומשרתיו, לפי' שחייבין לשמוע לכוחם ולעבוד למלכם, לכן רשאי להחשיבם כעבדים, ולנהוג בהם בפרך קשות, לרדות גם בפרך, אלא יהיו בעיניו כאחים, ויכניע לאט ולאט יכניד עולו עליהם, אבל באחי מותר לו לרדות, וכמו שמביאו בגמרא שלא שם גם אחד מישראל לנוגש בהר ונוגש בגר אם לא הגרים והנותר משפחות הכנעני, ויפה מוסב על ענין הפרשה כלה: (מו) וכי תשיג וגו', כמו והשיגה ידו ומצא (פסוק כ"ו), וכן זה שהשיגה ידו למצוא הון: גר ותושב עמך, גר מחזק בכריה שנעשה תושב בחזקך, כמו שפרשו למעלה (פסוק ל"ה), וכן לאמר רש"י ז"ל גר והוא תושב כתרגומו ערל תותב, וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב: עמך, טפל לך: ומך אחיך עמו, שיטפל בערכו ויטפל לו: לעקר, פי' רשב"ם ז"ל שנעקר מזה המלכות רשות מלהניחם לת תושב ולת גר ולת גוי וחוזר, ולזה מנין דבריו, שהם נעקר והוא רשות מן המדינה שיך לאמר וחם לת ינחל בחלה ויהת בשבת היובל הוא ובמו עמו (פסוק כ"ד), ורש"י ז"ל פירש משפחת גר, זה העכו"ם, כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לע"ז שעמה להיות לה שם, ולת לשאות אלא לחטוב עצים ולשאוב מים, והוא מת"כ, ובתב רשב"ן ז"ל שהם כן יאמר לעקר ומשפחת גר, ורשי ע"ז עקר, לפי שהדם היב לשרש אחריה ולעקרה, ותנקלום תרגם לחרמתי, והוא הנכון, וזכר הכתוב הנמכר לגר התושב עמנו, והנמכר לעקר משפחת הגר שהוא העכו"ם שבמנו, מבטן עקר ארשוני (דניאל ד' כ'), ואמר משפחת גר, שהגר ותושב שהשיגה ידו עמנו, התחבר בתוך עמנו שיהיה נמכר לעקר משפחתו, ואפשר לדעתי לפרש עקר שנעקר יחידי ממשפחתו שהיה בתוך נכריה, ובת אל תרבנו ומתתקר בה, ושיבנו תושב היושב בקרבנו, אלא

מעובדי

בחר כה

אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר׃ מח אַחֲרֵי
נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ אֶחָד
מֵאֶחָיו יִגְאָלֶנּוּ׃ מט אוֹ־דֹדוֹ אוֹ
בֶן־דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־מִשְׁאָר בְּשָׂרוֹ
מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ־הִשִּׂיגָה
יָדוֹ וְנִגְאָל׃ נ וְחִשַּׁב עִם־קֹנֵהוּ
מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת
הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ
בְּמִסְפַּר

תרגום אשכנזי רמד

אָדער אַן אײנעז דער פַּאן
איינר אייולאָנדישען פַּאמיליע
אַבשטאַמט׃ (מח) נאָכדעם
ער פַּערקויפט וואָרדע,
פַּינדעט דאָ אײנלאָוונגער עלטַ
שטאָט׃ אײנער פַּא ויינען
בריידערן לאָוט איהן ווידער
אין׃ (מט) אָדער אײן פַּאָטער,
ברודער, אָדער פַּאטער
ברודערזאהן, אָדער אײך
וואָגט אין בלוטזפַּערוואָנדטר
אוין ויינעם געשלעכטע קאָן
איהן אינלאָזען׃ וויא אוי
וען ער זעלבט זו פַּערמאָגען
קאָמט, זא לאָוט ער זיך

בטספר

ווידער אין׃ (נ) ער רעכנעט אלודען מיט דעם קייפער, פַּאן דעם יאָהר אַן דאָ
איהם פַּערקויפט וואָרדען, ביז צום יובל׃ אונד דאָן קויפגעלד טהיילט ער נאָך

תרגום אונקלוס

אוֹ לְאַרְמָא טְוַרְעִית גִּיוֹרָא׃ (מח) בָּתַר
דְּיִזְדַּבַּן פֻּרְקָנָא תְּהֵא לֵיהּ חַד מֵאֲחוֹהִי
יִפְרְקִנֵּיהּ׃ (מט) אוֹ אַחְבּוֹהִי אוֹ בַר
אַחְבּוֹהִי יִפְרְקִנֵּיהּ אוֹ קְרִיבָא דִּבְשַׂרֵיהּ
מִזַּרְעָתֵיהּ יִפְרְקִנֵּיהּ אוֹ דְּתַרְכִּין יְדֵיהּ
וְיִתְפְּרַק׃ (נ) וְיֵחָשֵׁב עִם זַבָּנֵיהּ מִשַּׁתָּא
דְּאִזְדַּבַּן לֵיהּ עַד שַׁתָּא דְּיוֹבְלָא וִיהֵי
כְּסַף זְבִינוֹהִי

בטנין

רש״י

שלמד ממעשיו׃ משפחת גר׃ זה הנכרי
כשהוא תומר לעקר זה הנמכר לע״ז עכשיו
להיות לה שם ולא לאלהות אלא לחט׳ עבים
ולשחוט סוס׃ (מח) גאולה תהיה לו׃ מיד אל
תניחוהו שיטמע עד שנת היובל שהרי כל עצמו
לא קנאוהו אלא לעובדו עד היובל שהרי ביובל
יצא כמו שנאמר למעלה ויצא בשנת היובל
ובנכרי שתחת ידך הכתוב מדבר ואף על פי
כן לא תנח עליו בעקיפין שפני אלהן השם
אלא כשנה ושנה יכנה לו הנכרי מן דמיו אם היו
בעשרי׳ שנה משנמכר עד היובל וקנאוהו בעשרי׳

מה נשתנה הנכרי שעבודת שנה בשנה ואם שהה אלהן שנים וכף ליעל יכנה לו משנה
שניס ויתן לו העבד משנה עשר שנים

וכן

באור

שעבדו כ״ס, שאין לאדם שניתן לו להיות תושב בשערכו, וכל זמן שהוא בקרבכו כשכע משעבדה,
אם משפחת גר, שנעקר משפחת גר ונכריה לגמרי, ונשכר אלין עכרי לשרתו: (מח) אחרי
נמכר גאולה תהיה לו, מיד אל תניחוהו שיטמע עד שנת היובל, שהרי כל עצמו לא קנאוהו
אלא עד היובל, שהרי ביובל יצא, כמו שנאמר למעלה ויצא בשנת היובל, לשון רש״י ז״ל,
ויש מהות עשה לכל ישראל שנגאל אותו ואל״כ הוה בקרובים שהם קודמים ושעם האחוה ברוב
אלא ישמע וילמד ממעשיהם, כי בשאר הנמכרים הגאולה בקרובים ראשונים, לשון הרמב״ן
ז״ל: אחד מאחיו יגאלנו, אחד המיוחד שבהם, מכאן שאחיו קודם לאחיו מאחיו
בת״כ: (מט) או דדו, זה אחי אביו, בן דודו, זה בן אחי אביו, לו משאר בשרו משפחתו,
אלמד שהקרוב קודם, לו השיגה ידו, יד עצמו, ונגאל כיד כל אדם, בת״כ הוה כהברי רמב״ן
ז״ל שכל אחד משרש שייב לגאל אותו, את שהקרובים קודמים, ונאמר יגאלנו אלמד שעשים

לרבות

בהר כה

בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה
עִמּוֹ׃ נח אִם־עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים
לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף
מִקְנָתוֹ׃ נט וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר
בַּשָּׁנִים עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב־
לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ׃
ס נ כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה
עִמּוֹ

תרגום אשכנזי

נאָך אַנצאָהל דער יאָהרע איין, אַלזו ווען ער אַלו איין טאָגעלאָהנער זאָ לאַנגע דאָטטע בייא איהם ווין זאָללען: (נח) וינד נון נאָך פּילע יאָהרע ביז דאָהין: זאָ מוס ער אין עבען דעם פּער־ האָלטנישס פּאָן זיינעם קויפּ־ געלדע, אַלו איין לאָזענגעלר צוריק געבען: (נט) וינר אַבער נור וועניג יאָהרע נאָך איבריג ביז צום יובל, זאָ ווירד עז אין רעכנונג געבראַכט: נאָך

רש"י

תהו והיה כסף ממכרו במספר שנים: (נ) כימי שכיר יהיה עמו. תשטן המגיע לכל שנה ושנה יחשב כחלו כשכר עמו כל שנה במנה ונכה לו: (נא) לפי עוד רבות בשנים. עד היובל: לפיכן. הכל כמו שפרשתי: לה

תרגום אונקלוס

בְּמִנְיַן שְׁנַיָּא כְּיוֹמֵי אֲגִירָא יְהֵי עֲבִיד: (נא) אִם עוֹד סַגִּיאוּת בְּשַׁנַיָּא לְפוּמְהֶן יָתֵיב פּוּרְקָנֵיהּ מִכְּסַף זְבִינוּהִי: (נב) וְאִם זְעִיר אִשְׁתְּאַר בְּשַׁנַיָּא עַד שַׁתָּא דְּיוֹבְלָא וְיִחַשֵּׁב לֵיהּ כְּפוּם שְׁנוֹהִי

יָתֵיב יָת פּוּרְקָנֵיהּ: (נג) כַּאֲגִיר שַׁתָּא בְּשַׁתָּא יְהֵי עֲבִיד

באור

לרבות את כל הגאולות שיהי כסדר הזה, כגון שדה לחומה וכתי חנרים המגולים בקרובים, שיגאלו כסדר החיוב פה, ויגאלנו הקרוב ליחר שהוא הממכר ליפרקאל מברייתא דת"כ: (נ) וחשב, פרשיהו (פסוק כ"ז): קנהו, וחיו מחשב עם היובים, שקולה עלמו במיתת הלדון: עד שנת היבל, ביובל יוכח, לכל לחיו יובח כאן: והיה כסף ממכרו במספר שנים, יחשב כסף ממכרו שנתן לו בתוך מספר שנים שהן משכת המכר עד היובל, ע"ד משל לם היה עשרים שנה משכור עד היובל, וקנלו בעשרים מנה, מניע לכל שנה מנה, ולם שנה לחלו חמש שנים, מנכה לו חמשה מנים, ומחזיר לו ט"ו מנים, ורלו לא יוכל לומר לא קניתי לשנים, לא תשעה לחלי עד היובל, ולחי רלית למכור לי על ה' שנים לא הייתי קונה לותך, שעד הנה נטפלתי עמך ללמדך סדר עבודתך, להנות ממך בשנות הנאות, ולחן ה' מנים מגיעים לה' שנים הלחרונים, לכך כימי שכיר יהיה עמו, לא כעבד הנמכר ליפרקאל שגריך לעבוד ממנו שנים, רק כימי שכיר לשנה: (נא) אם עוד רבות בשנים, עד היובל, כגון זה שחזרנו שעבד ה' שנים, ועוד ט"ו שנים עד היובל: לפיהן, כפי מספרם המגיע לכל שנה: ישוב, לחדוניו כסף גאולתו, היום הגואל לותו: מכסף מקנתו, מכסוס הכסף שנתן לו כשהוקנו, וכאן שכרשנו: (נב) וחשב לו, הגואל נפלם לו השנים המעשים הנותרים, ולא יאמר עבדת לו ט"ו שנים שדלי נחור, ושתה הוקין ואתה יחשבו מעט מן השנים הנותרים מה יוכל לעבוד נהן, לכך יפלם לו ויציא לת גאולתו, לת כסף גאולתו: (נג) כשכיר שנה בשנה יהיה עמו, לפי"ש שנמכר לו על שנים רבים, לא יחשב לכך כשכיר משנה לשנה, אבל

שנה

בהר כה

עִמּוֹ לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ׃
מ וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא
בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ׃
מא כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים
עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה
אלהיכם

תרגום אשכנזי רמה

זאָלל ער אַנגעזעהן וועדען׃
דוא מוסט ניכט צוגעבען,
דאַס ער אײהן פֿאָר דיינען
אויגען מיט שטרענג בע־
הערשע׃ (כד) ווירד ער
אויך קיינע פֿאָן דיזען אַרטען
אויסגעלאָזט׃ זאָ געהט ער
אים יובליאַהר אויז רעם
דינוט, ער אונד זיינע קינדער
מיט אים׃ (כה) דען דיא
קינדער ישראל׳ז זינד מיר

פתוחה

לײבאײגען, מיינע לײבאײגענע זינד זיא, דאַ איך זיא אויז מצרים געפֿיהרט האַבע,
איך בין דער עוויגע
אייער

תרגום אונקלוס

עִמַּיה לָא יִפְלַח בֵּיה בְּקָשְׁיו לְעֵינָךְ׃
(מ) וְאִם לָא יִתְפְּרַק בְּאִלֵּין וְיִפּוֹק
בְּשַׁתָּא דְיוֹבְלָא הוּא וּבְנוֹהִי עִמַּיה׃
(מא) אֲרֵי דִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַבְדִין
עַבְדַי אִנּוּן דְּאַפֵּיקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא
דְמִצְרַיִם אֲנָא יְיָ אלהכון

רש״י

(נג) לֹא ירדנו בפרך לעיניך׳ כלומר ואתה
רואה׃ (נד) (הוא ובניו עמו הנכרי חייב
במזוזות בניו)׃ ואם לֹא יגאל באלה הוא
נגאל ואין נגאל בשם׃ (נה) כי לי בני ישראל
עבדים׳ שטרי קודם׃ מכי ה׳ אלהיכם׳
כל המשעבדין מלמטה באדם
מלמעלה

באור

שהם סוף עבודתו, וכן זה׃ לא ירדנו בפרך לעיניך, גם טרם יגאל, לא תכיף את העכו״ם
שירדנו בפרך לעיניך, אלא כשכיר וכתושב יהיה עמו, וכדרך שלומר בגמכר לישראל, ושם
נאמרהו (פסוק מ׳)׃ לעיניך, לומרו את״כ יכול יכנם בגיותו לידע מה הוא עושה לו ת״ל
לעיניך, יהיו אתה מהוה אלא לעיניך, ופי׳ בפרך מבואר למעלה (פסוק מ״ג)׃ (נד) ואם
לא יגאל באלה, הדרכים הללו המורים למעלה על ידי קרוביו או על ידי עצמו, ובעוד בעבדותו
ואין מוציא, לא לעולם יעבוד כעבד כנעני, אלא שעל כל פנים יצא בשנת היובל, וכ״ע
כי׳ באלה על השנים כי לומר ואין לא יתפרק באלו שנית, כלומר באותן מספר השנים שמכר
עצמו לעבד, שם יפגע בהן היובל יצא לחירות, ולכותיבו לומרו באלה הוא נגאל (כלומר באלה
הקרובים), ואינו נגאל בשם, ומה זה כפשוטו, שהרי לומר ויצא ביובל, ולא וכר שיצא
בשניות, ועוד שאם יוצא בשם, היך לומר ובחב עם קונהו משנת המכרו לו עד שנת היובל,
ואם שניות למכירה קודמת ליובל, הרי צריך לחשב על השניות: הוא ובניו עמו, פרשנו
למעלה (פסוק מ״ח), ובת״כ שנו לומר ר׳ שמעון מניין שגואל העכו״ם נגאל וכו׳, שנאמר ובחב עם
קונהו, ידקדק עמו, שמא ליטו מדבר אלא בעכו״ם שליטו תחת ידך ומה תוכל לעשות לו,
כשהוא לומר ויצא בשנת יובל הוא ובניו עמו, הא בעכו״ם שתחת ידיך הכתוב מדבר, שם כן
דברה תורה בעכו״ם שתחת ידיך, עשה״ו בעכו״ם שליטו תחת ידיך, מ״ע התמידית תורה על
גזלו של עכו״ם, ק״ו על גזלו של ישראל׃ (נה) כי לי בני ישראל עבדים, כבר נאמר למעלה
(פסוק מ״ב), בגמכר לישראל אלא שעבוד עבודת עבד, ושיצא ביובל, וחזר לומרו כאן בגמכר
לעכו״ם, לפי שבזה שיגאל ע״י קרוביו או אחר לו ע״י עצמו, לפי שהעכו״ם שוכר בו עבודת עבד,
שהרי לא הוהיר אלא לא ירדנו בפרך לעיניך, אבל על עבודה של גוללי שכיר בה שהוא עבד

לא

תרגום אשכנזי

בהר כו

אייער גאָטט! כו (ו) מאַכט
אייך קיינע גאָטצען, ער־
ריכטעט אייך קיין בילד, קיין
דענקמאָהל, אונד דולטעט
אין אייערם לאַנדע קיינען
שטיין

אֱלֹהֵיכֶם׃ כו ו לֹא־תַעֲשׂוּ
לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה לֹא־
תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא
תתנו

רש"י

מלמעלה:

כו (א) לא תעשו לכם אלילים. כנגד זה הגמכר לעכו"ם שלא יאמר הואיל ורבי מנלה ערירות לף לכי כמותו הואיל ורבי ע"ח לף לכי כמותו הואיל ורבי מחלל שבת לף לכי כמותו לכך נאמרו מקרות הללו ולף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר בתחלה הזהיר על הבציעת ולם תמד ממון ונחשד על הבציעת כופו למכור מטלטליו לכך סמיך לה וכי תמכרו ממכר וגו'. (מה כתיב בית לו קבה מיד וגו' דבר הנקנה מיד ליד) לא תזר בו סוף מוכר לחבירו לא תזר בו סוף מוכר לת בירו לא תזר בו סוף לוה ברבית כל אלו הלחרונות קשות מן הרחשונות לא תזר בו סוף מוכר לת עבמו לא תזר בו לא דו לישראל אלא לפי' לנכרי: ואלן משכית' לשון כסוי כיש ושכותי

תרגום אונקלוס

אֱלָהֲכון:

כו (ו) לָא תַעְבְּדוּן לְכון טָעֲון וְצֶלֶם
וְקָמָא לָא תְקִימוּ לְכון וְאֶבֶן
סְגִידָא לָא תתנון

באור

לא תזה יד, על כן מנוה אינאל, שאיך יהיה כעבד ולי בני ישראל עבדים, והמקרא עניש פרשנו למעלה (סה), ורמב"ן ז"ל כתב לשם והעיקר חייבין במנות היובל, לא יקנו את עבדי להם לעבדים: אני ה' אלהיכם, כל המשעבדן למטה כחילו משעבדן למעלה, מפי' רש"י ז"ל:

כו (א) לא תעשו לכם אלילים, מלת אלילים פרשנוהו (פרשה י"ט ד'), שנופל על ע"ז ועל כל עניני הבל שאין כפי דעת האדם, ואפשר שנם במקום הזה היה מדבר בע"ז גמורה, שאין ענין לכאן, ושוב כמה אזהרות יש בתורה על עבודת ע"ז ועל עבודתה, ולכן נאמר אלילים שכולל כל מיני מעשה הבלים ודמיונות של עובדי עכו"ם, לשם' שאין ע"ז כעין הנזהרות הדמיונות שהיו נוהגין לעשות כמו שתרפים וכיוצא: ופסל, שרשו פסל, ועניני על צורה הנפסלת מעץ או מאבן, כמו פסל לך (שמות ל"ד ו'), ויפסלו בוני שלמה (מ"א ה' ל"ב), ונם זה היה לע"ז לעבדו, שלא פסל של מלך וכיוצא, כדרך שעושין הגויים בחרטיהם לזכרון ולבני, וכן מצבה שהיא לאבן לחוד, כמו ויקם יעקב מצבה (בראשית כ"ח י"ח), ואמרו לא תקים לך מצבה אשר שנא ה' אלהיך (דברים ט"ז כ"ב), כלומר לחיותו לעולם, ואם בימי האבות היתה מהובה, לחברי כן עשו לעובדי הכוכבים חוק לע"ז, ומעשה שהיה להם ג"כ וכן פסל נם אם נעשה לכבוד השם אסור, ע"ד שאל לפסיל מאבן תבנית אשה רעיתו עם הלחות בידו ותבנית אהרן וקטרת בידו, לפאר בפסילים כשאר רחוקות העיירות ודרכי הרעים, כדרך שעושין החומות בחרטיהם, כל זה אסור לנו לעשות בחרטנו: ואבן משכית, אפשר גם היא לשון מסוה בחרטנו להשתחות עליה לפיכך אסור לנו, לפי שהיה חוק לע"ז שהיו נותנין לפניה אבן משכית להשתחות עליה, על כן נאמרה אפלו [ו"ה, הרד"ק כשרש שכה כתב שהוא מענין ניור, מלשון הכתוב שהדבר המניר יביט בו האדם, ויתכן שהוא האבן אשר עליו חרטו כתובות משונות, נקרחות (קיערחנליכן, גילדערשריפט), וכתרגומו אבן מרטומי מכרים, והיו הכתובות ההם להכניהם ולאחמיהם כמו מכתב, רשמו על ידם העכו"ם אשר רצו להעלותם מיתר העם, וכדי לכבדם בעיני התיתון לאמרו עליהם שהן כתובות בשבות רחוי להשתחות להן ולעבדם, ובשתיהן מן האבנים ההם עד היום הזה, והשם יתבר לנו לקיים הכתובות האלה בחרטנו, לף לנוי לו לזכר בלבד, והטעם כמו שיכתוב הרב המאחר], לפי שהמעשים האלו

מרגילין

בהר בחקתי כו

תִּתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת
עָלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃
ג אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי
תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃ פ ג אִם־
בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי

תשמרו

תרגום אשכנזי רמו

שטיין מיט בילד ערשר וסט
צור פֿערעהרונג : דען איך
בין דער עווינג אייער גאָטט :
(ג) בעאַכאַטעט מיינע
פֿייערצייטען אונד דאַבט
ער־פֿורכט פֿאָר מיינעם
הייליגטהומע : איך דער
עווינג ! (ג) ווען איהר נאַך
מיינען געזעטצען וואַנדעלט :

מיינע גבאָטע בעאַכאַטעט

תרגום אונקלוס

תִּתְּנוּן בְּאַרְעֲכוֹן לְמִסְגַּד עֲלָהּ אֲדֵי
אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן : (ג) יָת יוֹמֵי שַׁבָּיָא
דִּי לִי תִּטְּרוּן וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן
דַּחֲלִין אֲנָא יְיָ :
(ג) אִם בְּקְיָמַי תֶּהֱכוֹן וְיָת פִּקּוּדַי
תִּטְּרוּן

רש"י

ושכותי כפי שמכסין הקרקע בריצפת לבנים :
להשתחות עליה : לפי' לשמי לפי שהשתחוואה
בפשוט ידים ורגלים היא ולפיכך תורה לעשות
כך תחת כן המקדש : (ב) לפני ה' . כתיב הכא
שכר :
(ג) אם בחקותי תלכו . יכול זה קיום
המצות כשהוא אומר ועשיתם
אותם הרי קיום המצות אמור הא מה תלי
מקיים אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים
בתורה

באור

מרגילין מחזקות הכל ומקדימין לע"ז, ולכן נסמיך לכאן שלא יקיימו הדברים הללו בחרן הקדושה, לפי שהפרשה כולה מדברת בקדושת החרן שתכוון בה שביעית ויובל, ושלא תאמר לכמיותם כי לי הארץ, תחת הענין בחזקות הללו שמדרך הגויים לפקוד בהן טירותם ועריהם שלא יעשו כן ישראל בחרנם, זהו לפי פשוטו, וכן הלכה שפסילי גורת אדם ודמות תשמישי מרום לפיכך אסורין בלא תעשה כמ"ש בגמרא (ר"ה דף כ"ד ע"ב), וכמו שפסק רמב"ם ז"ל (הלכות ע"ז פ"ג) ולמדוהו מן לא תעשון אתי, שאלה הצורות לבד אסורים, וכאן ידבר עם הב"ד ושרי החרן, וכל שכן שהחזרות החלו על הלילים מחמת, ועל פחל הנעבד, כי בת"כ שני לילים, זה ח' מן האמות המגינים שבתגבו בהן עכו"ם לשם מעזיה, ופחל ומנסה לא תקיימו, הילו המרקולים שעל גבי הדרכים, רשב"ג קומר הילו החמנים שברחבי הגשות. עוד למדו שם כנגד זה הנמכר לעכו"ם הכתוב מדבר, שלא יאמר הואיל ורבי עובד כו"ם לף אני אעבוד כו"ם, הואיל ורבי מעלה עד ות לף אני אעלה עריות, הואיל ורבי מחלל שבתות לף אני אחלל שבתות, ת"ל לא תעשו לכם אלילים, וכן דרך רש"י ורמב"ן ז"ל: אני ה' אלהיכם, ובריכין אתם לקבל גזרותי, לא תהדרתים לכל גוי: את שבתתי תשמרו, כבר נאמר למעלה (פ' י"ט ל'), ואלותו הטעם שנאמרו שם, ככתב כאן שימרו בלב שבתות ה' שהן אות כי אני ה' מקדשכם, שאתם קדש לה' מכל העמים, ולכן נתן לכם את יום השבת, וכהיותכם קדש חייבין אתם לקבל עליכם מקותי ומשפטי שהן בדרך הקדש, וכן את מקדשי תיראו ירלת רוממות, לדעת כי אני ה' שוכן בו, ולכן לא תעשו דבר הגורם חלול החרן שמקדש בתוכה, כמו שהזכירים בפסוק הקודם, וכן חלול החרן בבטול השמטה ויובל, ועם הם בכלל את שבתותי תשמורו, ויפה נסמיך מקדש זה כאן, כמו שיפה נסמיך לענין הנזכר שמה: אני ה', דעו מי המצוה על זאת:

(ג) אם בחקותי תלכו, שתלכו בהשגלותיכם בפי החקים שחקקתי לכם, ולא תהיו נלחשים מהן, כדרך חקות העמים שכל ככב הולך כפי חקו הקבוע לו, ומלת בוך בלרטוטו (פרשה ג' י"ז):

ואת

תרגום אשכנזי

בחקתי כו

בעאבאטטעט , אונר ויא האלטעט : (ג) זאָ ווילל איך איממער דען רעגען צור רעכטען צייט געבען : דער באדען זאלל

תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם : (ד) וְנָתַתִּי גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה הָאָרֶץ יבולה

רש"י

תרגום אונקלוס

בתורה : ואת מצותי תשמרו • הוי עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים כמו שנאמר (בחוקתי) ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם : (ד) ונתתי • בשעה שאין דרך בני אדם

תְּטַרְחוּן וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן : (ד) וְאֶתֵּן מְטָרְכוֹן בְּעִדָּנֵיהוֹן וְתִתֵּן אַרְעָא עללתה

באור

ואת מצותי , כללו המצות שאינן תקס , כמו שנאמר (שם) : תשמרו ועשיתם אתם , שנו על החקים והמצות , ולשון שמירה ועשייה פרשנוס (פרשה י"ח ד') , ורבותינו ז"ל נתנ"כ לפי שרצו שנאמר שמירה ועשייה , דרשו תלכו על לשון התורה , וכן פי' רש"י ז"ל , שלשון הליכה נופל על המצוות , כמו ויתהלך חנוך (בראשית ה' כ"ד) : (ד) ונתתי גשמיכם בעתם , לומר לכי שהסדר שהיה הכתוב מברכות ומקללות נכון מאד , ועל כן התל בברכת ונתתי גשמיכם בעתם וגו' ולא בענין לאחר וכמ"ש • לאכל ושבע"ן ז"ל לאחריך נזה , ותוכן דבריו שהקדים לבר הגשמים , שאם נתים בעתם יהיה החויר זך ושוב , והמעיינות והנהרות עוכים , ועי"כ יוסיפו הגופים בריאות וחיים , לדם ונהיה יחדו , והפירות ירבו ויתברכו בהן , ועל זה לאמר ונתנה הארץ יבולה , תלת הארץ בכתוב זה על כדור התחתון כלו , כמו בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ (בראשית א' א') , הללו את ה' מן הארץ וגו' (תהלים קמ"ח ו') , וכל התולדות שבתחתונים יגול הארץ היא , נאחים ובעלי נפש התנועה כלם , ועל כן היא הגדולה שבברכות , ואני תמה לדבריו ז"ל , מ"כ הכל בכלל ונתנה הארץ יבולה , ומה טעם לפרט ועץ השדה יתן פריו ? ועוד שבריאות הדם וחייו נאמר למטה בענין ופניתי אליכם והפריתי אתכם וגו' ? ועל דרך כלל אין פרושו כפי פשט המקרא • והאמת הנראה שכל מיני ברכות וקללות שבתורה , תחת השמש , ושעל ידיהן משלם הקב"ה שכר טוב לבני אדם הצדיקים בכל הארץ , וכפרע על ידיהן מעוכיו , מתחלקים לארבעה ראשי סדרים המשתרשים בשנותיו יחוקאל , שהן רעב , חיה רעה , חרב , ודבר , והפוכיהן הן הברכות שובע , בטחון , שלום , וחיים , שכל אחד כי תחטא לו וגו' וזכרתי לה מטה לחם והשלחתי בה רעב והכרתי ממנה אדם ובהמה וגו' (יחוקאל י"ד י"ג) , לו חיה רעה לעביר בארץ ושכלתה והיתה שממה מבלי עובר מפני החיה וגו' (שם ט"ו) , לו חרב לביא על הארץ ההיא וגו' והכרתי ממנה אדם ובהמ' וגו' (שם שם י"ז) , לו דבר אשלח אל הארץ ההיא ושפכתי חמתי עליה בדם להכרית ממנה אדם ובהמה (שם שם י"ט) , הרי מפורשין לארבעה סדרי המשפטים , שלשתן ד' סדרי ברכות , ולארבעה ראשי המשפטים הללו כוללים כל השפעים הרעים והנזקות המניעים בתבל לארבה , וכמו שיתבאר בעז"ה (פסוק ט"ו) , וכן ראשי הברכות שלשתן , כוללים כל השכר הטוב והעונג שמניעים לאדם בעה"ז , וכמו שיתבאר (שם שם) , וכך הם סדורים בפרשה זו , לארבעה סדרי ברכות ברישונה , ולא"כ לארבעה סדרי השפעים הרעים כאשר שנתבאר לפניהו • ודע כי נוסף על ד' סדרי ברכות וקללות הללו הנוהגים בישראל ובאומות כלם , יש סדר תמיני של ברכות שאינו נוהג אלא בישראל בלבד השכינה בהן , ומקדשו תמיד בתוכם , והנבואה והרו"ק וכיוצא עניכים כשנים כעלים לאין תקר ממיני הברכות האחרים , ולשמחה סדר קללה הפוך ממנה , שהוא סלוק שכינה וחרבן המקדש וכיוצא , וכן הם נזכרים בענין באחרונה • ועוד תדע שגם הברכות שבד' סדרים הללו נוהגים כשהן תלוים על ישראל מתחלפים ברוב טובה מאותן הברכות בענין כשהיו על אחר בעמים , שעל ישראל נתים בהפלגה גדולה בארץ פלת , כמו שמבעיז בפרשה ו ,

וכן

יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ׃
וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בָּצִיר
וּבָצִיר יַשִּׂיג אֶת־זָרַע וַאֲכַלְתֶּם
לחמכם

רייצען: איהר ווערדעט לעבענזמיטטעל

תרגום אשכנזי רמז

זאָלל זיין געוואַקסן, אונד דער בוים אויף דעם פֿעלדע זיינע פֿרוכט הערגעבן: (ה) אייערע דרעשציים זאָלל ביז אָן ריא וויינלאָזע, אונד ריא וויינלאָזע, ביז אָן ריא אויזאַט צור

תרגום אונקלוס

עֲלָלְתָהּ וְאִילָן חַקְלָא יִתֵּן אִבְּיָהּ׃
(ה) וְיַשֵּׂיג לְכוֹן דִּישָׁא לְקֻטָּפָא
וְקֻטָּפָא יַשֵּׂיג לְאַפּוֹקֵי בֹּר זַרְעָא
וְתֵיכְלוֹן לחמכון

רש"י

מדם לנחת כגון בלילי שבתות: ועץ השדה. הן תלוקי סרק ועתידין לעשות פירות: (ה) והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדיש מרובה ותתם עסוקים בו עד הבציר ובציר תעסקו עד עת הזרע: ואכלתם לחמכם לשובע. לוכל קמעא והוא מתברך במעיו: ונתתי

באור

אין הוא בקללה, לולי רחמי השם והבטחתו שלא יכלנו ולא ישחיתו לעולם: ונתתי גשמיכם בעתם, זהו הסדר הראוי לעשות תמיד רעב, והבטיח ברכה על השובע, שבכללו הן ושובר וכל מיני הצלחה בבית ובשדה, ועיקר הכל הגשמים, שהם יעבור השמים הין מהיה למדם והין מניר לבהמה, ויכירנו שניהן, וימכרו כל אשר להם להחיות את נפשם ויהיה עוכי ורים כמו שיתבאר בקללות, ומלבד שהבטיח על הגשמים, הוסיף שירדו בעתם יורה ומלקוש, שהם יורדים שלא בזמן סיוון קללה הם, ורבותינו ז"ל הוסיפו שאפילו בעתם כשיבואו ירדו בשעה שבני אדם ישבים שלא יטעורו, ומשכימים בבקר ועושה הכל בריד: ונחנה הארץ יבולה, שרבו יבול, כמו מן ידע יודישו ומן ילך יוליכו, כן יאמר מן יבל יוכילו שי למורך (תהלים ע"ו י"ב), וכן דעת רד"ק ור"ל בם' הדרשים, אבל רשב"ע ז"ל אמר יבולה, מן כי בול היים ישאו לו, ולא כדע אם היו"ד שרש או ליטו שרש כמלת יקוש, ובפי' ם' ברחשית הוכחנו כי בול ויבול אתי עניינים, אבל בול ומבול שני שמות מעניין אחד, וטופל שם יבול על תבואת השדה, שתוביל כל מיני מאכים הנבשלים עם הזרע שבתוכן, חוץ מברכת החרן שתתן כחה, שהם התדמה מלמה, כגון זרעוני שבה לחר שבה, תחלב ולא יועילו גם הגשמים, כדרך שם שנים תורע חרקך, שלא תצטרך לטוח כל שם השנים: ועץ השדה יתן פריו, הען השומר נזדה משבה לשבה, יתן פריו, כמו שנאמרו (פרשה כ"ה י"ט), שלשון יבול על זרעוני החרן, ולשון פרי על העצים, וכן והורדתי הגשם בעתו גשמי ברכה יהיו (יחזקאל ל"ד כ"ו), ונתן הן השדה את פריו והחרן תתן יבולה וט' (שם שם כ"ז), ומכל מקום יבול כולל גם פרי הען, כי הען יוביל פריו, כמו ואין יבול בגפנים (חבקוק ג' י"ז), וכן פרי כולל גם זרע החרן: (ה) והשיג לכם דיש את בציר, דיוק התבואה הנקצרת בסיון, תשיג זמן בצירת הכרם שהוא בסוף הקין, שכל כך תרבה החרן תבואתה, שתהיו עסוקין בדישתה עד זמן שתבצרו כרמיכם, ושוב הכתוב והשיג דיש את בציר לכם, כלומר לכם עמי השומרים תורתי תשיג דיש שלכם את בצירכם, חוזי הבטחה שבעת בסיקת התבואות, לא יקרו לה שדפון וירקון וברד, ולא תאכלנה התולעת וביותר בשנות השמטות את הפאכים, לכל יאמרו כאן שערים, ויאמר רשב"ע ז"ל התבואר בחסרך את מעשיך מן השדה ומן הכרם, ויפה דבר: ובציר, בגד ען השדה יתן פריו, שיהיו פרי החילן כל כך מרובות, שתביא שהות בסוף הקין עוד יניע עד זמן הזרע שהוא בחורף: ואכלתם לחמכם לשבע, פעמים שהתבואות רבות, גם לחסוף על הבית בלי מקרה רע, וכשיאכלום יאכלום בעצבון ולא יהנו, ויבקשו דברים רבים לחריים בהן ידם משגת לאותם ויטעורו, על כן הבטיח שיאכלו לחמם לשובע, שתשבע נפשם בשמחה וברוב כל ולא תבקש עוד דבר, וכמו שפרשנו (פרשה כ"ה י"ט), וכן זקן ושבע (בראשית ל"ה

תרגום אשכנז

בחקתי כו

צור גניגע צו עסען האָבען, אונד זיכער אין אייערם לאַנדע וואָהנען: (ו) איך ווערדע נעמליך אייערם לאַנדע פרידען געבען, זאָ, דאָס איהר ליגם, אונד נימאַנד אייך שטאָרט: דאָס רייסענדע געווילד ווילל

לַחְמְכֶם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם: שני ו וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ

וחרב

איך אוין אייערם לאַנדע אויזרָאטטען, אונד

רש"י

(ו) ונתתי שלום. שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל לחר כל זאת ונתתי שלו' בארץ מכאן שהשלו' שקול כנגד הכל וכן הוא אומר עושה שלו' ובורא את הכל: וחרב לא תעבור בארצכם. אין צריך לומר שלא

תרגום אונקלוס

לַחְמְכוֹן לְמִשְׂבַּע וְתֵיכְבוּן לְרוּחָצָן בְּאַרְעֲכוֹן: (ו) וְאֶתֵּן שְׁלָמָא בְּאַרְעָא וְתִשְׁרוֹן וְלֵית דְּמַגִּיד וַאֲבַטֵּל חֵיוָתָא בִּישְׁתָּא מִן אַרְעָא ודקטלין

באור

ל'), שהשיג הכל, ולא לימדה נפשו הלוחי וכיתי להשיג דבר זה בחיי, ולהכך נאמר לחר ברכיב כשחול נפשו וקות כמות ולא ישבע, וזה כי' החגדה (ברכות דף כ' ע"ב) חיך לא תשח פנים לישראל, מכי כתבתי בתוריתי ותכלת ושבעת וברכת, והן מדקדקין על עכמם כוית וכניעה, כלומר שכפשם שבעה בחכילה מועטת, שהיא מדת הנדיקים: וישבתם לבטח בארצכם, שלא תצטרכו לעקור דירתכם, לגלות אל מרן לחרת מפני הרעב, כמו שליעלך בימי השופטים, לו מפני מחסור כל דבר, כי ברכת החרן גם הוא עושר תשיגו, והיות המרעה רב לבהמה, ויביאו אליכם שלל הגוים לקנות תבואות וכהמות בחרכם, ואתם תשבו בה לבטח, וזה השלים סדר הברכה שהיא לעמת קללת הרעב: (ו) ונחתי שלום בארץ, זוכי שני סדרי הברכות השכיות שכן לעמת חיה רעה וחרב, שאין הכתוב מדבר על שלום יושבי החרן זה עם זה, שהרי החל לם בחקותי תלכו וגו', ולם אין שלום ביניהם, ואיש את אחיו ירדפו, אלא הולכים בחקות השם, שלא מדבר על השלום עם החיות הרעות וחילי עפר ועם העמים הנולרים חותם, שכל אלו מניריס ונורמים מהמיו' לב, ועליהן אמר ונתתי שלום בחרן וכדרך שהיא החרן השלמה לך (לעיל ה' כ"ג), כי החיות מעוטיהם בחרן, גם מקנתן שחיון טורפי טרף הם מכלים התבואות וכיוצא, כמו שועלים המחבלים כרמים ודומיהן, ואין צריך לומר חיות רעות וחילי עפר: ושכבתם ואין מחריד, כל כך תהיו נטוחים מהיה רעה, ומכל שקן ורמס הפוגע בחדם, שתשכבו בכל המקומות בשדות וביערים, ואין מחריד לומר מהוא עושה כן, כן יפגעו בך חית השדה, לו שלא יהיה מהן מחריד לחתכם, וכן מקרא מלא וכרתי להם ברית שלום והשבתי חיה רעה מן החרן, ושבו במדבר לבטח ושבו ביערים (יחוקחל ל"ד כ"ה), הבטיחם שבמדבר משן לריות ישבו לבטח, וביערים שפם מרעה החיות ישכבו ושבו ואין מחריד, וכן כחן לחר על זה ושכבתם ואין מחריד, וכן תשכבו ולא תפחדו מקרב לר שיפול בחרכם, כי הכל שלום ואין מחריד: והשבתי חיה רעה מן הארץ, עתה יפרש לחשית הכתוב, שיהיה שלום מן הקרה ומן החרב, ולכן תשכבו לבטח מפחד שתיהן, ולא לחר וחיה רעה לא תבוא בחרכם, אלא והשבתי חיה רעה מן החרן ישניטו לעפ"י שיהיו בחרן, לשבית חמתם וטרפם, שכל השבתה לשון הפסק וכטול, כשהוא נקל ענינו על בטול ברצון לפי שעה, כמו תשבתו שנתכם (פרשה כ"ג י"ג), שאם רוצה ים בידו לעשות מלחכה, וכענין הכבד הוא בעול ממנו, שלפע"י שהדבר מפי מבעלו מכל וכל, כמו קמן נפסח שאמר

עלין

בחקתי כו

וְחֶרֶב לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם׃
ז וּרְדַפְתֶּם אֶת־אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ
לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב׃ ח וְרָדְפוּ מִכֶּם
חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רְבָבָה
יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם
לחרב

תרגום אשכנזי רמח

אונד קיין קריגשוועדט
דורך אייער לאנד ציהען
לאסען : (ז) אייערן פיינדען
ווערדט איהר פֿלמעהר
נאכוועטצען : אונד ווא זאללען
פֿאר אייערם שווערדטע הין־
פֿאללען : (ח) פֿינף פֿאן אייך
זאללען איהרער הונדערט ,
אונד הונדערט פֿאן אייך צעהן
טויזענד אין דיא פֿלוכט
שווערדטע

טרייבען : זא זאללען אייערע פֿיינדע פֿאר אייערם

תרגום אונקלוס

וְדָמַטְלִין בְּחַרְבָּא לָא יְעִידוּן
בְּאַרְעֲכוֹן : (ז) וְתִרְדְּפוּן יָת בְּעָלֵי
דְּבָבֵיכוֹן וְיִפְּלוּן קֳדָמֵיכוֹן לְחַרְבָּא :
(ח) וְיִרְדְּפוּן מִנְּכוֹן חֲמִשָּׁא מְאָה
וּמְאָה מִנְּכוֹן לְרִבְוָתָא יִרְדְּפוּן וְיִפְּלוּן
בעלי
ונפלו לויביכם ונמר׳ שיהיו נופלין לפניכם

רש"י

שלא יבואו למלחמה שלא תפילו לעבור דרך
ארצכם ממדינה למדינה : (ז) לפניכם
לחרב . זה בחרב רשהו : (ח) ורדפי מכם .
מן החלצי׳ שבכם ולא מן הגבורי׳ שבכם, חמש׳
מלה ומלה רבבה . וכי כך היה החשבון
והלא לא היה צריך לומר אלא מלה מכם שבי
לוקים ירדופו אלא לומר מועטין המוציאין
את התורה למרובין המוציאין את התורה :
שלא

באור

עלו תצניתו שלוה מבתיכם (שמות י"ב ט"ו), לין ניהך שיבערנו מן העולם, לבל מבטל בלבו
מקדיו שיהיו עוד שלי, וכן והשבתי חיה רעה מן הארץ, שתהיה בארץ, לבל לא תהיה חיה
רעה, וכן כתיב לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי (ישעיה י"א ט'), וזהו דעת רבי שמעון
בן יוחאי דת"ל, שבו שם ר' יהודה אומר משבירם מן העולם, ר' שמעון אומר משביתן שלא
יהיו, אמר ר' שמעון חיתתי היא שבאו על מקום בזמן שהן מזיקים, או בזמן שם מזיקים והיכן
מזיקים, אמור בזמן שם מזיקים והיכן מזיקים, ומניח לחיות על זה מן הכתובים, ועם זה
הכתוב הברכות שהן לעמת קללת היה רעה : וחרב לא תעבר בארצכם, וזהו הברכה
הקללות, שחמש׳ שיתקללו בכם העמים, ויהיו לכם לתוכחים, לפי תעבור קרב בארצכם,
שלא תעבור כמו ויעבור חברס בארץ (בראשית י"ב ו'), שהלך במדינה ממקום למקום, ובניהם
שעולם בשלוחים בחוץ, שנבחרים במדינה, עד היקום שיבנעו גם יושבי הארץ וגם ילחמו
אתם, ואתרבם לא תעבור קרב, כי כאשר יחפצו עליכם לא יבליחו לבוא בגבולכם, שלא
מים יכנסו בגבולכם יפלו לפניכם, כמשמר בסמוך : (ז) ורדפתם את איביכם, כשתשמעו
שלחפים עליכם, לא תגורו מהם, לבוא מפניהם במצור, או להניחם על לחיו זמן ללכת,
כד תחפשו חיילותיכם לבוא עליהם, שלא תהיו בטוחים להנלחם ולהתנצר עליהם, ולכן מיד
ורדפו את אויביכם, ולא יקומו בפניכם, שלא ונפלו לפניכם למרב ביום מלחמה, שכל רש"י
ל שפי' וקרב לא תעבור בארצכם, תמ"ל שלא יבואו למלחמה, שלא תפי' לעבור דרך ארצכם
ממדינה למדינה, הוצרך לפרש ונפלו לפניכם לחרב, היה בחרב רשהו, וכן היא בת"כ :
(ח) ורדפו, לפי שהמר ורדפתם את אויביכם, טרם יעברו בארצכם, שמא תאמרו בריך ומן
הטוף חיל להלחם עמהם, וכן כך יעברו בארץ ויפחידו כאשר ימצאו, לכן הוסיף שלא תבטלו
הטוף חיל, כי אם יבואו מלה, ירדפוס חמשה, וחמש יהיו רבבה, ומחכה גדולה כזו צריכה
לן להתקרב ולעבור במדינה, כי צריכה למחיה, אח נקל שיתחפשו מכם מלה מלבוש, וחם

ילחמו

תרגום אשכנזי

בחקתי כו

שווערדט רינפאלן ! (ט) איך ווערדע מיך צו אייך ווענדן , אייך פרוכטבאר מאכן , אייך פערמעהרן : אונד מיינען בונד מיט

לַחֲרֶב : ט וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם וַהֲקִימֹתִי אֶת־בְּרִיתִי

אתכם

רש"י

תרגום אונקלוס

שלח כדרך החרון : (ט) ופניתי אליכם . לפנות מכל עסקי לצלם שכרכם משל למה הדבר דומה למלך ששכר פועלים וכו' כדאיתא בת"כ : והפריתי אתכם . בפריה ורביה : והרביתי אתכם . בקומה זקופה : והקימותי את בריתי אתכם בברית חדשה לא כברית

בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן קְדָמֵיכוֹן לַחַרְבָּא : (ט) וְאִתְפְּנֵי בְּמֵימְרִי לְאֵיטָבָא לְכוֹן וְאַפֵּישׁ יַתְכוֹן וְאַסְגֵּי יַתְכוֹן וְאָקִים

יַת קְיָמִי עִמְּכוֹן

באור

ירדפו המחנה כלה : ונפלו , לא שיפול אחת עליהם ויגעו , ולא היו עומדים למלחמה , לי לפעמי שיגברו חמשה על מאה , וכל שכן מאה על רבבה , שלא אתם כשתלחמו עמהם יפלו לפניכם לחרב , ועם זה השלים הברכות שהן לעמת החרב והדם : (ט) ופניתי אליכם , כמו שלא תפן אל מנחתם (במדבר ט"ז ט"ו) , כי שלשה סדרי ברכות שוכר למעלה הן כנגדי שתוכח להם , כמו ברכת החרן והעושר , השנאת חיה רעה , ומכירת החרב והדם , לכנגד הסדר הראשון הזה שהוא הבריאות והחיי' וברכות לדם ובהמה , שהן לעמת קללת הדבר הדבק בגוף , המחלים והממית וממועיט לדם ובהמה , לומר ופניתי אליכם , כלומר כמו שאתרך כל אשר מחוכה לכם , ואמנע מכם כל המיכה לכם , עוד אפנה אליכם , ואתן לכם חיים כח ועצמה שתפרו ותרבו מאד מאד : והפריתי אתכם , שרבו פרה , ונוסף על דבר המוליד בכחו דבר אחר , כמו שרבו פרה ורבוי ולענה (דברים כ"ט י"ז) , שורש המוליד רבוי ולענה , וכן הלדם המוליד בנים נקרא מפרה או פורה , והשם פרי שנופל על הדבר שהוליד , כמו ושן הבהמה יתן פרו (לעיל ל') , וכן הבנים פרי הלדם , כמו פרי בטנך (דברים ז' י"ג) , והבטיח שיתן כח בתולדתם להפרות בנים , שלא יהיו בהם עקר ושכרה , ולא חלשים ולומלמים , אלא יהיו בריאים וחזקים להוליד : והרביתי אתכם , שהלדם יוליד רק בן אחד או בת אחת הרי הוא פרה , ועוד גם שהם יוליד מאה , לפעמי שיעורו הנולדים בנשוריהם , לכן הוסיף והרביתי אתכם , שיולידו הרבה , וילדיהן ינדלון ויהיו לאנשים , ויהיו עם רב מאד , וכן תמצא בכל מקום שכתוב תחלה הפרייה ואחריו הרבייה , כמו פרו ורבו ומלאו את הארץ (בראשית א' כ"ח) , ואתם פרו ורבו ודומיהן , לבד בשתי מקומות שהוקדם להקדים רבייה לפרייה , וכן בראשית בארבעה : והקימותי את בריתי אתכם , עכשיו שהדבר על ברכת הלדם עצמו , שיהי' והקימותי את בריתי אתכם , שאקים בריתי לשכר כריתי עמכם , שהוא ברית ההבטחות הגדולות , והייתי לכם לאלהים , לקיימה לעולם , ואלמדכם והקימותי את בריתי אתך ואת זרעך אחריך (בראשית י"ז ז') , וכן (שם ו' י"ח) , ולא מצינו שכרת עדיין עם נח ברית שיאמר עליו והקימותי את בריתי אתך , ופרשבוהו נפי' לשם בראשית , שהברית הזאת היא ברית שכרת השם בימי בראשית עם המינין שברא שיתקיימו , וכמו שאמרנו (פרשה ג' י"ג) , ולפי שעל ידי המבול מחה את כל היקום , לשון לגון שיקים הברית הזאת עמו , שיכלל בתיבה עם משפחתו ועם שנים שנים ושבעה שבעה מכל המינין , ועל ידי כן יהיה לעולם אחרי' , וכן כתוב בשאר ברית עולם של יום השבת , שהוא הברית שיזכה שכינה בתחתונים , ויתקדשו ויתברכו בקדושתו ובנפלאותיו , ולשון הקים בריתו אות עם ישראל , וכמו שיפרש בסמוך , ודומה לו אחת בני ישראל ברית עולם (פרשה כ"ד ט') , ושם באחרונה , ורבותינו בת"כ לשון אחר מפנה מכל עסקי לצלם שכרכם , כמו שפי' רש"י ז"ל , חס כולל הברית הנפלאת שאמרנו , שעליו לשון דוד רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך

בחקתי כו

אֶתְכֶם: שלישי ממיתי וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן
נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ:
ונתתי

תרגום אשכנוי רמט

מיט אייך האַלטען: (י) איהר
ווערדעט אַלודען דען אַ׳בער־
פֿלוס פֿאָן פֿיל׳ען יאַהרען
געניסען: אונד דאַו אַל׳טע
איך

איממער פֿאָר דעם נייאן וועגצוריימען האַבען:

תרגום אונקלוס

עַמְכוֹן: (י) וְתֵכְלוֹן עַתִּיקָא דְעַתִּיק
וְעַתִּיקָא מִן קֳדָם חַדְתָּא תְּפַנּוֹן:
ואתן

רש"י

הרחבה שהפרתם אותה אלף פרות אלף תפר שנאמר וכרתי לה ברית חדשה בית יהודה ברית חדשה לא כברית (ירמיה ל"א): (י) ואכלת' ישנות · הפירות
יהיו

באור

נפלאותיך ומצוותיך לעולם, אין ערוך לעולם לגדולה ולדברה עצמו מספר (תהלים מ' ו'), כלומר עצית רבות בשמים ובארץ, כמו מה רבו מעשיך ה' וגו' (שם ק"ד כ"ד), וכן החקים שיסד במעשה שמים וארץ שם לחסד שם לשבע שבהן טיהג כל עמי התרבות, לכל נפלאותיך ומצוותיך לעולם, שברית הקדושות והנפלאות הן לישראל לבד, והבן: בריתי, ר"ק ו"ל גם' השרשים לומר שברשו ברית, לבל רלב"ע ז"ל לומר שהוא על משקל שבית, ובטותיו בשבית (במדבר כ"ח ל'), ויהיה שרשו ברה מנחי ל"ד ה"א, כמו ברו לכם לחם (שמואל ב' ט"ו ח'), וכן נכון, ומשרש זה להברות ובריה שהן על המזון, ושרש לחמר בר, כמו בר ולחם (נרחמית מ"ה כ"ג), שהוא על התבואה, ושוד שרש ברך מן הכתובים, כמו ודעת שפתי ברור מלכי (חיוב ל"ג ג'), ותומר לכי שכלן קרובים בעצין, והורחותיהן על דברים נקיים מפסולת, כל אחד כפי עניבו, התבואה הנקייה ממוץ ותבן נקראת בר, כמו לתבן לת הבר (ירמי' כ"ג כ"ח), והמזון העולה על השלחן שהוא נקי ויפה נקרא בריה ולחברות, והמחמרים הנקיים מכל שנוע ושעות נקראים ברורים, והלבשים הנבחרים מכל העדה בלי מחלוקת שלין לערער עליהם נחמ' ברו לכם, וכן על התבואה המיוסדים בין שבי נדדים, הטהורים מכל פרעוד ושעבה נקראים ברית, כמו כל כורתי ברית, שכל אחד מחייב עצמו לחברו לעשות לו כך וכך, לם הוא יעשה לך וכך, וקבעו התבואה הללו ברטון שניהם בלי חולק ומערער עליהן, זהו ברית, וכריתות הברית הוא סיום הקיוס וההבטחה, והיה מדרכם לכרות בקר וכתן לבניס, ובעלי הברית עוברין בין בתריהם, וכן התבואה שהתנה השם ב"ה עם מעשה ברחמית, הם ברים וקיימים לעד לעולם: (י) ואכלתם ישן נושן, שיהיו התבואות מרובות מאד, שתאכלנה ממחסף של שתי שנים שלפניהן, וזהו ישן טובן, ושתהיה טובת טעם, משתמרת וטובה להתיבן שלא תקוכו לה בהיותה בת שלש שנים, וישן מפני חדש תוציאו, גם בשנה השלישית לא תאכל כלה, שלא יהיו הברטות מלאות חדש, והאוברות מלאות ישן ובריכין אתם לפנות האוברות למקום אחר, לתת החדש בתוכן, ובהיות התבואה יתירה ממה שבריך למאכל יושבי הארץ, תהיה למוקה ולקנין, ותתעשרו בה, ולפי שהמקרא הזה לוטו ענין לבהן, כי מקומו למעלה כשדבר על הטובע, לחשוב כי לפי שאמר והפריתי אתכם והרביתי אתכם, שמא יאמרו אם נהיה לעם רב מאד, לא תספיק כחלתנו להכיל אותנו לכלכלנו, חזר והבטיח שאבד שתוציא הארץ זרע לעם רב כזה, שלא אתוסיף תבואתה, עד שיאכלו ישן טובן, ושוד לפי שאמר והקמותי את בריתי אתכם, שהן הנפלאות והברכות העליונות שהן למעלה מן הטבע, חזר ורמז על ההבטחה ונתתי את משכני בתוככם (פרשה כ"ה כ"ח), שהן שבת השמטה והיובל והתשיעית שלאחריה, ואף אם עד שוא תבואתה תאכלו ישן, ועליו אומר כאן ואכלתם ישן טובן, והוכיח וישן מפני חדש תוציאו, שגם בתוספת תבואת התשיעית יהיה שוד בתוצרות מתבואת השנית, וינטרכו להוציא לפת החקיון חדש של תשיעית: ונתתי משכני בתוככם, שרש שכן בלה"ק לוטו על היושב קרוב לחברו, שהרי כאמר ולקח הוא ושכנו הקרוב אליו (שמות י"ב י"ד), טוב שכן קרוב מאח רחוק (משלי כ"ז י'), שמעטו שם שכן שלוטו קרוב, לכל נופל
על

תרגום אשכנזי

בחקתי כו

(יא) איך ווייל מיינע רעווידענץ אונטער אויך אויפשלאגען : אונד מיין ויעזען ואלל אן אייך קיין מיספאלליען האבען : איך

יא וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם :
והתהלכתי

רש"י

יהיו מזומנין וטובים להתיישן שיהא יין הטוען על שלש שנים יפה לשתות מצל משתקד : ויין מפני קדם תוליהו . שיהיו הגרוטות מלאות קדם והלוגרות מלאות ימין וכריכי' אתם לפנות הלוגרות למקום אחר לתת החדש לתוכן : (יא) ונתתי משכני . זה בית המקדש : ולא תגעל נפשי . אין רוחי קצה בכם כל שעילה לשון פליטת דבר הנלוע בדבר כמו כי תגעל

תרגום אונקלוס

(יא) וְאֶתֵּן מַשְׁכְּנִי בֵּינֵיכוֹן וְלָא יְרַחֵק מֵימְרִי יָתְכוֹן : ואשרי

באור

על מי שמתעסק עמו ורוצה בדבריו ובמעשיו, לפיכך הוא במדינה לחרת, ומתעסק עמו בלגרות ובמ"מ ודברי ריעים, והוא ההגדל בין יושב בעיר לו אוכן בעיר, יושב כמו והוא יושב בסדום (בראשית י"ד י"ב), שם ישב לבל לא התעסק עם רשעי המקום, לבל והוא אוכן בתלוני ממרא (שם שם י"ג), שהיה לו עסקים ורעות עמהם, כי היו בעלי ברית לאברם, וכן ונתתי משכני בתוככם, שתתעסק עמכם ותהיה קרוב לכם, כי השם אוכן בישראל, ולכונה זו נזה יעשו לו מקדש, בביכול כאילו דר ביניהם, וניתו בעזרם, שם ישחרו פניו בעבודה ובתפלה, והוא יעמד בתוך הגבורה ורוח תלהים, כדרך השכן עם שכניו, שכפי החמת לחר שלמה כי השמים ושמי השמים לא יכלכלוך (מלכים ח' ח' כ"ז), על כן לחר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח'), וכן כל מתבודד לתורה ולתפלה, בביכול השם מתעסק עמו, יאיר פניו חליו ולמדהו דעת ודרך תבוטת, ויצלטהו מכל רעה, וכן לחרו (לבות כ"ג מזמור ג') שהים יושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהן, כי השלם התחתון נברח בשביל החדש לבדו, שבו בשמת חיים יודעת בעוד החל, ולמעטו ים קצר בין השם ובין החרן, כי גלבתו בחרבות חיים, ישמח השם בכיכול בשולמו, והעיקר הם ישרש עם קדושו, שעוסקים בדברי קדש ובמעשים קדושים, ועל ידיהן עיקר שכינה בתחתונים, כמו שלמרו רז"ל אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, כלומר שם משכנו, והבן : ולא תגעל נפשי אתכם, לא תקוץ בכבי אתכם, ואל תירקו אחרי רוב דורות לקון בכם, ואבחר בזרעם לחרית לתתה עליון עליכם, כי אני ה' לא שניתי, אם אתם תעשו את שלכם לעלת בחוקותי, תהיה משכני בתוככם לעולם, וילמר רחב"ע ז"ל לאיבי כבן אדם שינעל נפשו לשנת במקום אחד, ויפה פי', ולשון גיעול פי' רש"י ז"ל לשון פליטה, דבר הנלוע בדבר, כלומר אלא תפליט נפשי אתכם, ונם זה קרוב לדברנו, ורמב"ן ז"ל מוכיח לפרושו, לבל תמה איך יעלה כן על הדעת שתגעל נפשו שומרי תורה, ועל עיקרי תורה נלמר ולף גם זאת בהיותם בחרן חוביהם לא מחתים ולא נעלתים, ול"ל מה נורך להבטחה זו, ולא היה הרב בדרך הפשט כלום, ולכי תמה עליו לדעתו גם המקלות שבמן סותרים זה לת זה, שהרי למר ונעלה נפשי אתכם (פסוק ל') ? ולחמת שהגיעול על דרכים רבים, החחד כמו שלמרנו גיעל נפשו לשכון תויד עמהם, ועל זה הבטיח ולא תגעל נפשי אתכם, כי אני ה' לא שניתי, וים גיעול בעבור פשעים ולו יסלק שכינתו מהם ושפטם ימים רבים עד ירלו שובם, ויסוב לשום עליהם לטובה, ועל זה למר ונעלה נפשי אתכם, וים גיעול שליבי גיעול החלטי, לו שיעבירם מן החרן, לו שיפר בריתו אתם לשולמי עד, ועל זה הבטיח בסוף התוכחה ולף גם זאת ולו' לא מחסתים ולא נעלתים לכלותם להפר בריתי אתם ולו', וכמו שאפרש שם, וזה ברור : נפשי, תרגם אונקלוס ז"ל מימרי, וכן תרגמו יב"ע, לסלק ממנו י"ת לשונות של הגשמה, ומניע

ותקנר

בחקתי כו

יג וְהִתְהַלַּכְתִּי בְתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי
לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי
לעם

תרגום אונקלוס

(יב) וַאֲשֵׁרִי שְׁכִנְתִּי בֵּינֵיכוֹן וְאֶהֱוֵי
לְכוֹן לֵאלָהָא וְאַתּוּן תְּהוֹן קַדְמַי
לעם

תרגום אשכנזי רנ

(יב) איך ווערד אונטער אייך
הערום וואנדערלן , אייער
גאָטט זיין : אונד איהר זאללט
מיינע

ר ש"י

נגעל מנן גבורי' (שמו' ג' ח') לא קבל
המציקה שמוסיפין מנן על עור מבושל כדי
להחליק מעליו מכת מן לו חכית שלא יקוב
העור : (יב) והתהלכתי בתוכ' . לשון עמכם

באור

ותקנר נפשו בעמל ישרא (שופטים י' י"ו) , וזה הוקשה מאד על הרב רבי' משה ז"ל בס' המורה ,
ורי' מה שפי' , ולדעתו המליצה הזאת נוסדת על הכלל שאמרנו (פרק ב' ח') , שבקרלת כוחות
האדם נפש בעבור שפועלת תחת השמש על ידי כלי הגוף , וכן ע"ד משל כח השם הפועל בעולם
הוא בכל המציאות והנמושות , והשכלות שיש לו עם נברלי מטה ונם נשמים , יתלרו בשם נפש ,
ומשלוך דבר מהם מעל פניו יאמרו שנעלה נפשו בו , ולין לו עוד עסק עמו , וזה טעם ותקנר
נפשו בעמל ישרא , כביכול כאדם שיקרנו עמל בכל מעשיו , תקנר נפשו , ותמאס לעסוק
בשום דבר , כמו ותקנר נפש העם בדרך , כן כביכול לפי ישרא תכלית השלם התחתון ,
והעבוד הקשר ביניו ובין הלרן , כשחטאו לפניו ומשלו בם שונאיהם , נאמר ותקנר נפשו
בעבל כאילו לא חפץ עוד בשולם זה , ולין לו עוד שכנות עמו : (יב) והתהלכתי בתוככם ,
ברש עניו השכנות שלפניו , שאמרתי אתכם אתהלך בתוככם , ועניו ההתהלכות אפרש
נקרה , כי פעמים רבות סמוך לאדם , כמו ויתהלך חנוך (בראשית ה' כ"ד) , התהלך נא
(שם ו' ט') , התהלך לפני (שם י"ו ח') , התהלכתי לפניו (שם כ"ד מ') , שים הבדל בין הולך
והתהלך , לותן שבניין הקל הורלותן על החפץ ללכת למקום ידוע , כמו ויעקב הלך לדרכו
(שם ל"ב ב') , וילך מרנה (שם כ"א י') , וכן כלם , ומתהלך לינו מכוין למקום ידוע רק
לעיל , פעם כה ופעם כה , כמו אם יקום והתהלך בחוץ (שמות כ"א י"ט) , והוא העיול הנה
והנה , וכן ויתהלך על נג (ב"ב י"ח ב') , וכן כלם , וכך הוא בהליכת מחשבת הלב , מי
מאכין לעמוד על דבר אחת לדעתו , נקרא הולך , אבל החושב על דבר אחד לנמרי , ולינו
מכוין להשיג עניו אחר שבו , אלא חושב פעם כה ופעם כה מתהפכות אל הדבר הזה נקרא
מתהלך , וכמו מי שהולך למקום ידוע , לינו טותן לב על שדות יערים כפרים ועריס שפונע
בדרכו , רק מגמתו לבוא אל מקום חפצו , אבל המתהלך נהנה מהליכתו , ובל מה שהוא רואה
מתן לבו עליו ונהנה ממנו , כן הולך במחשבותיו לינו נהנה עד שהגיע חפצו ועמד על מה שרצה
לעמוד עליו , אבל מתהלך במחשבותיו מלאכת הדבר , כל מחשבה ומחשבה משמחת לבו , גם
בחושב בפרטי הדבר הנולעים לו , יש לו קורת רוח , וזהו ההתהלכות שמזכר לגבי הקדיש ,
שבל כך היו מוכנים את המקום ב"ה , שהיו שמחים תמיד לחשוב בידיעת ה' , ומתענגים בזכרון
מלותיו ופעלותיו , כדרך לשיך ולזכרך תלות נפש (ישעיה כ"ו ח') , וכן כביכול נהיות השם
הוא את ישרא וזכון בתוכם , כל מחשבותיו אליהם , כי מתהלך בתוכם , רואה מעשה כל
אדם ולבו , וכל מה שהוא רואה יש בו נתת רוח לפניו , זה יושב ומתבונן בתורתו , וזה קורא
בזהו ומניח פלה , וזה מניח ניניו בעליתו , וזה מלוה סלע לעני בשעת דחקו , וביוצא לשפיס
בניס ומעשים שעולים לרצון לפני בשם בבודו , והיה ההתהלכות , כי הוא קדוש אליהם ,
מניח על הכל , והכן : והייתי לכם לאלהים , בהיותי מתהלך בתוככם אנרך אתכם בנדבות
ביותר , ואעשה למעבכם אותות לעובה , ומופתים וכפלאות לא נבראו בארץ , שבעבור כן נקרא
שם אלהי ישרא , לפי ש"י שהוא אלהי הארץ וכל הניים , והתגלותה הזאת היא הנדולה
בכלן , שכוללת כל ההפלאות הנעשות לתן תקר , ותין ערוך אליהן בכל טיבות השי"ת
אך לשעבו קנת לשעלה (פרשה כ"ה ל"ח) , ובה הנעשית השם ב"ה לאבינו אברהם ע"ה בלך
השובה

תרגום אשכנזי

בחקתי כו

טיינע נאַציאָן זיין : (יג) איך
בין דער עווינע אייער גאָטט,
דער אייך אויז דעם לאַנדע
מצרים געפֿירט, נישט
לאָנגער אירע קנעכטע צו
זיין : דער דיא שטאַנגען
אויערז יאָך צערבראָכען,
אונד געמאַכט האַט, דאַס
אירער אויפֿרעכט גערזען
קאָנט : ווען

רש"י

עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו
מזדעזעים ממני יכול לא תירקו ממני ת"ל
נהייתי לכם לאלהים : (יג) אני ה' אלהיכם.
כדאי אני שתשמיטו בי אחני יכול לעשות כל
מלה שהרי הוצאתי אתכם מאדן מצרים
ועשיתי לכם נסים גדולים : מוטות . כמין
יתד בשבי רגלי השור המעבדים המוסרה שלא תנח מרעם השור ויתיר הקשר כמו עשה לך
מוסרות

תרגום אונקלוס

לעם : (יג) אנא יי אלהכון די אפקית
יתכון מארעא דמצרים מלמהוי להון
עבדין ותברית ניר עמטיא מנכון
ודברית יתכון בחירותא : ואם

באור

העונה הנפוצה לו ולזרעו תתומי ברית קדם, כאומרו להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך (בראשית
י"ז ז'), ואמר והייתי להם לאלהים (שם שם ח'), ונפרשנו לשם ברחצית בחלטתו, ונם נעל
העשמים חבר שני המאמרים בנגינה : ואתם תהיו לי לעם, תתקדשו עם ה', וכנויש לא
תתחשבו : (יג) אני ה' אלהיכם, כדאי אני שתשמיטו בי שאני יכול לעשות כל מלה, שהרי
הוצאתי אתכם מאדן מצרים, ועשיתי לכם נסים גדולים, כן פי' רש"י ז"ל, ונכון הוא, ובכלל
זה דעו מי המבטיח כל מלה, אני ה' העושה כל, ואני הוא אלהיכם, וכאשר ראיתם שאני מוכן
לאתכם, ומגיע עליכם גם בשפלותיכם, שהרי הוצאתי אתכם מש"מ מהיות להם עבדים
לא כמלך בן הגלחם במלך אחר, ומוציא עמו ועבדיו מעבדותו, כדי שמעתה יעבדוהו באותן
העבודות שעבדו למלכם, אלא כהוציאי אתכם שגרתי מטות עלכם, עשיתי אתכם בני חורין
ומחלכת כהנים, ואולך אתכם קוממיות כשרים הולכים בקומה זקופה, וכן מכאן ואילך אם
תלכו בחקתי, אתהלך בתוככם והייתי לכם לאלהים, ואתוממכם מעלה מעלה : מטה עלכם,
שם נאמר ופרקת עולו מעל טאריך (בראשית כ"ז מ'), והשל קיים, ולעת אחר אפשר שיוסף
עליו, וכאן אמר ואשבור מטת עלכם, שגרתים מהיות עוד, כי אם תלכו בחוקותי תהיו
עליון למלכי ארץ לדור דור : ומלת מטת פי' רש"י ז"ל כמין יתד בשבי רגלי השור, המעבדים
המוסרה שלא תנח מרעם השור ויתיר הקשר, כמו עשה לך מוסרות, [ומוטות קניל"ייט נלע"ז
(והוא קחוויליע, או שעוילגיע, בל"ח שטיפט, נאגל), ורשב"ם ז"ל פי' מטת עלכם,
כדכתיב עשה לך מוסרות, היא הלטושה שקושרין בה השור על ענן הקדוי מטת, לפי שמטה
ומרכין את צואר השור, וכפי הגזרה מפרש שהמוסרה מונה מטות השור, אבל רד"ק ז"ל אמר
בשרש מוט בפי' ויקח חנני' הנביא את המוטה מעל צואר ירמי' וישברהו, לפי' שהמוטה לשון
נקבה אמר וישברהו נגד השור, כי המוטה היא השור, או נקראת מוטה הלטושה שנקשר בה
השור, ואלי תמה עליו שנביא במוך לו פסוק מטות עץ שברת (ירמיה כ"ח י"ג), שאעבו
שהמוטה עץ לא רבותה, גם על מוסרה יפול לשון נתיקה, כמו נתקתי מוסרותיך (שם ב' כ'),
ושניהם נופל על עץ, לכן הנכון כפי' רש"י ז"ל : קוממיות, שרבו קוס, והשם קומה, כמו
וקבלה קומת מלוין (ישעיה ל"ז כ"ד), ולשי הקומה גדועים, וען קומם ומתקוממים הם
קוממיות

בחקתי כו

יד וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא
תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה׃
טו וְאִם־בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם
אֶת־מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם
לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי
להפרכם

תרגום אשכנזי רנא

(יד) וען איהר מיר אַבער
ניכט גער־אָרכט: אונד
האַלטעט אַללע דיזע געבאָטע
ניכט: (טו) וען איהר מיינע
געזעטצע פֿעראַכטעט, אונד
אַן מיינען רעכטען אייגען
זאָלכען ווידערווילליגען האַבט:
דאַס איהר אַללע מיינע
געבאָטע ניכט האַלטעט,
אונד

תרגום אונקלוס

(יד) וְאִם לָא תְקַבְּלוּן לְמֵימְרִי וְלָא
תַעְבְּדוּן יָת כָּל פִּקּוּדַיָּא הָאִלֵּין:
(טו) וְאִם בִּקְיָמַי תִּקְצוּן וְאִם יָת דִּינַי
תְּרַחֵק נַפְשָׁבוֹן בְּדִיל דְּלָא לְמֶעְבַּד
יָת כָּל פִּקּוּדָי לאשניותכון

רש"י

מוסרת ומטוטת (ירמיה ד'ו) קני"ליי"ח בלע"ז (קלווילי"ע לו שעווילי"ע בל"ז טויפט, בלגל): קוממיות. בקומה זקופה: (יד) ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה ולדעת מדרש חכמים יכול לקיום המצות כשהוא לומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות למה לי אמר ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה ומה תלמוד לומר לי תן לי לבך זה המכיר את רבונו ומכוין למרוד בו וכן בגמרא גבור גיד לפני ה' שמכירו ומתכוין למרוד בו. וכן בלבבי סדום רעים וחטאים לה' מלד מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד בו: ולא תעשו. משלא תלמדו לא תעשו הרי ב' עבירות: (טו) ואם בחקתי תמאסו. שוכח החכמים: לבלתי עשות. מונע את לשרי העושים: ואת משפטי תגעל נפשכם. מוכיח: את כל מצותי. כופר שלא נייתים לכך נאמר את כל מצותי ולא נאמר את

באור

קוממיות, קוממים בגוף, קוממים בשכל ובניכה, קוממים בגבורה, כי השם הגדיל את ישראל והקימם על ככל נפלאותיו, וכל דבר חלום יקרה כופל, כמו חלי יפול לב אדם עליו (ג"מ י"ז ל"ב), שהוא על החומן, לא טופל לחכמי מכס (לויב י"ב ג'), שהוא על החכמה והבינה, והנה הפך הנפילות היא קוממיות: (יד) ואם לא תשמעו לי, כבר נאמרו (פרשה ב' ח'), שמלת שמיעה בלה"ק עניני קבלת הדבר, ורצוי לחדש לקבל תקי שהיו, גם דברים שאינן מתבררים בשכלו, שהרי מן המשכלות הראשונות הוא כי השם לבדו יודע העתידות ולכן אמר ואם לא תשמעו לי, מלת לי כוללת מה שאמרנו, וזה קרוב למה שפי' רש"י ז"ל שהדברים מכמים מה ת"ל לי, לומר לי שלא זה המכיר את רבונו ומכוין למרוד בו, וזה כדבר שהוא רבונו שהוא המלמד לאדם דעת, ומי יחלוק עליו, ושורד בו, שאין דברי תורתו מתקבלין על דעתו: ולא תעשו וגו', לפי שאין ערבים עליו ולא יתכוון בהם בעבר לב, לא יעשה את המצות, שגדול תלמוד שמביא לידי מעשה, ולפיכך מצות שדעת האדם מכרעתן לא יעשה: (טו) ואם בחקתי תמאסו, מלת חוק כאמרו (פרשה ג' י"ז), ולפי שאין נודעין ומתבררין לרעת האדם, ימאסו בהן, וזה גרוע מן המצות כי נודעים בטעמם, ולא יתכן לומר שימאסו לומר משפטי, המשפטים הנוסדים על דרכי החקים שהן דרכי הצדק: תגעל נפשכם, מגיע למעלה (פסוק י"ח): לבלתי עשות, המיתום והגיעול יהיו עד תכליתן, כענין שאמרנו שם, ומפרש מהו תכלית הגיעול, ואמר להפרכם את בריתי, שתכוונו להפר ולבטל את בריתי שכרתי עמכם, ואין רע מזה, ולכן בפסוק האחרון אמר ולא תעשו, שמדבר על בטול המצוה מתחלה ובריקת שוא, ובפסוק זה שאמר שימאסו ויגעלו החקים והמשפטים, למען הפר הברית כלו,

תרגום אשכנזי

בחקתי כו

אונד דען בונד מיט מיר
ברעכט : (טז) זאָ ווילל איך
אויך זאָלכעז געגען אייך
טהון , אונד מיט ענטזעצען
איבער אייך בעשטעלען ,
אויזצעהרגרעז פיבער ,
אונד

לְהַפְרְכֶם אֶת־בְּרִיתִי : טז אַף־
אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי
עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת־הַשַּׁחֶפֶת
ואת

רש"י

תרגום אונקלוס

לאת כל המצות : להפרכם את בריתי . כופר
בעיקר הרי אנא עבידת הרחמנא גורית
השניה וכן עד השביעית ואלו הן לאד ולא
עשה משם בחקרים העוזין שוכח את החכמים
מוכע את החקרים כוף' במצות כופר בעיקר :
(טו) והפקדתי עליכם . ועויתי עליכם : שחפת . קולי שמשוף את הגשר לכפולים
בלע"ז

לְאַשְׁנָיוּתְכוֹן יַת קְיָמַי : (טו) אַף אֲנָא
אֶעֱבִיד דָּא לְכוֹן וְאֶסְעַר עֲלֵיכוֹן
בְּהוֹלָתָא שַׁחֶפְתָּא וקדחתא

באור

לומר לבלתי עשות, כלומר שעל כן לא יעשו המצות, לפי שחפצם להפר הברית לבלתי מתקת
יד אלהי ישראל ולהיות כגוי החרטות, ולומר להפרכם כפי מחשבתם, כי לפי ילמר ותפקד
את בריתי, שלין זה בידם, שעכ"פ יעמוד הברית לעד כמפורש גם' יחזקאל על לותן שלומר
היה כגוים כמשפחות האדמות לבזת עץ ואבן (יחזקאל כ' ל"ב), ולומר מי לבי כתם ה' ת'
גם לא בוד חזקה ובחימה שפוכה למלך עליכם וגו' (שם ל"ד), ועוד לפרש בעו"ה (פסוק
מ"ד) : (טז) אף אני, כבר פרשנו למעלה (פסוק ד'), שסדרי הברכות לרבעה, וכנגד
לרבעה לחצי קללות, שהן רעב, חיה רעה, חרב ודבר, והיסוד הוה נלמן, וכן לרבעת
בשירת האזינו, תחלה רעב, שנא' מזי רעב (דברים ל"ב כ"ד), ולחריו דבר, ולעומי רעה
וקטב מריבי (שם שם), ולחריו חיה רעה, וגן בהמות תשלח בם עם חמת זוחלי עפר (שם
שם), ולחריהן חרב, מחון תשכל חרב ומחדרים תיתה וגו' (שם כ"ה), וכן מכות מלרים
הנחלקים לחרבעה סדרים, כמו שבארנו בפרושנו לס' ח"ם (פרשה י"ב), לחצי הסדרים כך
הן, הלחצון דם הוא מכת רעב ושלחון, שבאושר מי הנהר לין זרע ולין קניר גם כשלון,
השני עמוב, הוא מכת חיה רעה, השלישי ברד, הוא מכת חרב, מה לי הורג בחרב בשן
בשבן הו בברד, הרביעי מכת בכורות, הוא מכת דבר, שלא שבמלרים בלו לרבעתן שלא
כמנהגו של עולם, ובלרבעה מפעמים הללו כלולים כל הנגות והרעות המתחדשים תחת
השמש, כל מיני שוני ודלות ומקסור כלול במכת רעב, כל מיני
פלאים ומעגיע מבע"ח והחברים הלרמים כלול במכת חיה רעה, כל מיני פגעים
אלילים ענים ותגנים ומחלות, פגעים ומכושות ונגיפות, בין מחליהן, בין ע"י בר ועוף,
כלולים במכת חרב, כל מיני התחלואים ומכאובות בגוף, כלולים במכת דבר, זה בכון ומיושב
מלרעת כרחשיהן רעב וחיה רעה חרב ודבר שכולן ממיתים, וכל הנגות בין ממיתין בין לוכן
ממיתין קלות וקשות, כלם תולדותיהן הן, וכן הם סדורין כאן בפרשה תחלה רעב, לחריו
חיה רעה, לחריהן חרב, ולחריהן דבר, לפי קודם זוכר הסדרים הללו, הקדים תוכחה
הכוללת תולדותיהן של חרב ורעב ודבר, וכן קללות ובחות להבהילם בזכרו עוטיתיהם ושוטו
ואם לא ישובו יכולו ד' לחצי הפרעניות הקשות, ולחריהן הסדר השמיני של קללות הללו
המיוחד לישראל שבכליהן חרבן המקדש וגישול כפם שהוא סילוק שכינה וגלות האדון, מה
הסדר הקמיני שבברכות, וזו לדעתי סדר הפרשה הוזת כפי הפשט מסמית עם דברי
הגבולות, ועתה לפרש המקרלות : אעשה זאת לכם, [ח"ה, יתכן שהוא מוסב על סוף
פסוק הקודם, והשעור לף אני אפקד את בריתי עמהם], כתב רלב"ע ז"ל ריקי עוף לומר כי
הקללות

בחקתי כו

וְאֶת־הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת עֵינַיִם
וּמְדִיבַת נָפֶשׁ וְזַרְעֶתֶם לָרִיק
זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֻהוּ אֹיְבֵיכֶם׃
וְנָתַתִּי פָנַי בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי
איבים

תרגום אשכנזי רנב

אונד היצינג קראַנקהייט,
וועלכע דיא אויגען נאך גע-
נאָווג שמאַכטען לאַסען,
אונד דאָו געטיהט בעטריבן:
איהר וועדעט פֿערגעבליך
אייערן ואַמען זאָען, דען
אייערע פֿיינדע וועדען דען
געגנוס דאַבען: (ז) איך
פֿאָן

וולל מיינען צאָרן ווידער אייך ריכטען, דאַס איהר געשלאַגען וועדעט

תרגום אונקלוס

וְקַדַּחְתָּא מְחַשְּׁכָן עֵינִין וּמַפְּחָן נַפְשׁ
וְתִזְרְעוּן לְרֵיקָנוּ זַרְעֲכוֹן וְיֵיכְלוּנֵיהּ
בַּעֲלֵי דְּבָבֵיכוֹן׃ (יז) וְאֶתֵּן רוּגְזִי בְּכוֹן
וְתִתְבְּרוֹן קֳדָם בעלי

רש"י

בלע"ז ואו' תנפלח בל"ח גזווחלגן. לויף
גדזמן) דומה לנפוח שהוקלה פניתו ומרחית
פניו ושופה: קדחת. חולי שמקדיח את הגוף
ומחממו ומבעירו כמו כי אש קדחה באפי:
מכלות עינים ומדיבות נפש. העינים טופות
וכלות לראות שיקל וירפא וסוף שלא ירפא
וילכו הנפשות של משפחתו כמותו כל תאוה בחה ותוחלת ממושכה קרויה כליון
עינים: וזרעתם לריק תורשו ולא תזמח ולא תזמח ואכלוהו אויביכם: (יז) ונתתי פני. פנתי
שלי

באור

קללות רבות מהברכות ולא לחמו אחת, רק נלחמו הברכות כולן, ונלחמו בקללות פרטים,
וח ולהפחיד השומעים, ויותר מזה אמי לומר שהברכות רבות מהקללות ואם תעיס לבבך
תרו בענין מחלוקת הברכות והקללות תבין מדברי הקללות חסדי ה' ורחמיו על עמו, שהרי
ברכות הבטיח שלא יבוא בחוקתיו, ישיגום מיד סדרי הברכות כולם עד בלי די, וא"כ אם
חטאו בחוקתיו להפר בריתו, היה רשאי ליחול עליהם מיד הקללות הקשות כולם, ומן התורה
היו מדין שגם אם ומחסום ויפרוס לא ישיגום הקללות כאחת, אלא ברחשוכ ישגום בתולדות
קללות להחרידם לולי ישובו, ואם לא ישובו ישלח בם רק סדר אחד, ואם עדין לא ישובו שפטם
בסדר השני, ואם יעמדו במרדם ישיגום הסדר הג' וכו', ואם בכל זאת לא ישובו, לא תשיגם
הקללה הגדולה עד לאין מרפא, וכמו שיתבאר: והשקדתי, לשון שיכים לדאות בהם, כמו
שיקד פקידים (בראשית מ"ג ל"ד), וכן לשון רבים ע"ל בלשון פקיד על לחר יעשה תפקידו בו:
בהלה, מבוא המבהלת את הנפש, כמו ונפשי נבהלה מאד (תהלים ו' ד'), שהיה מביאה
בקרב בלב, אלא כל מחשבותיו בלי סדר ומבולבלים, וכמו שיפרש, וזה על כל לשון בעין,
ה', לחרי אלא לשון את הבהלה, כמו שאומר את הזעקת ואת הקדחת, שהיה שתיבת בהלה
הפעל, וזה כמו פתלוס, בלשון המבהיל, וכן מתורגם בל"ח]: את השחפת ואת
קדחת, הם חלוי הגוף המבלבלים דעת האדם, וכן תולדות של דבר כמ"ש, שחפת,
ם' חולי שמשחף את הבשר תנפול"יים בלע"ז, (והוא ענפלע, גזווחלגן, לויף גדזכן
ל"ם), דומה לנפוח שהוקלה נפיחתו ומרחית פניו ושופה, וקדחת, חולי שמקדיח את הגוף
חממו ומבעירו, כמו כי אש קדחה באפי: מכלות עינים, פי' רש"י ז"ל העינים טופות
כלות לראות שיקל וירפא וסוף שלא ירפא ויאות וילכו הנפשות של המשפחה כמותו, כל תאוה
ונה בחה ותוחלת ממושכה קרויין כליון עינים, ואפשר שמתיכן נאמרו על התולה, שעיניו
כלות כל היום אל רטותו, וכפשוט עליו תלחם ותשבע על ברתו, ובהיות עיניו כלות כל היום,
ן מחשבת שמחה בלבו, וריא"ל ז"ל לאמר שהלה התלוי' יחזיקו עינים וילחלבו הנפש, ומלת
רות חסר לחל"ף, כמו שקר מזן (משלי י"ז ד'): וזרעתם לריק זרעכם, תזרעו ולמען
יהיה לריק ולחנם כל עמלכם, כי התוכים יחכלו לחרן, וגם זו מכת בהלה המבלבל

תדעת

תרגום אשכנזי

בחקתי כו

פֿאן אייערן פֿיינדען : אייערע האַסער וועלכע אייך
געוואַלט אויזאיבען : איהר
וועלט פֿליהען , דאַ אייך
ניאמאַנד פֿערפֿאָלגט :
(יז) וועלט איהר מיר
אַלזדען נאָך ניכט

אֹיְבֵיכֶם וְרָדְוּ בָכֶם שְׂנְאֵיכֶם
וְנַסְתֶּם וְאֵין־רֹדֵף אֶתְכֶם :
יז וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ
לי

רש"י

תרגום אונקלוס

שלי פונה לכי מכל עסקי להרע לכם : ורדו בכם שונאיכם . כמשמעו ישלטו בכם . לפנדת ת"כ מפרשה זו אף לכי לעשה וכת . לימו מדבר לגלן בלף וכן לף לכי הלך עמכם נקרי : והפקדתי עליכם . שיהיו המכו' פקודות לתכ' מזו לזו עד שהרשעו' פקודה לנגלי' לגיה לקרת ולשמכנה לה : נהלה . מכה המהלת לת הבריותיהן זו מכת מותן : לת השפת . יש לך לדם שהוא טולה ושוטל במטה לכל בשרו שמוך עליו ת"לשפת שהוא בשקלו עתיד שהוא בשקף לכל נוף ולימו מקדיש ת"ל ולת הקדשת מלמד שהוא מקדיש לו עתיד שהוא מקדיש וסנור הוא בעלמו שיהיה ת"ל מכלות עיניכם לו הוא לימו סנור בעלמו שיהיה לכל לקריס סנורים שיהיה ת"ל ומדיבות נפש : וזרעתם לריק זרעכם . זורעה ולינה מלחמת ומעתה מה לויניכם בתים ותוכלי' ומה ת"ל ולכלוהו לויניכ' הת כיצד זורעה שנה רלשונה ולינה מלחמת שכה שנייה מלחמת ולויניכם בתים ומוכלים תבואה לימי המטר ושנפנים מתים ברעב שלש לקטו תבואה לשתקך . ד"ל וזרעתם לריק זרעכם . כנגד הנגיס והגנוב הכתוב מדבר שאתה עמל בהם ומגדלן והחטיא בת ומכלה לותם שלחמר לשר טפחתי וריניתי לויני כלם (לויכה ג') : ונתתי פני בכם . כמו שלחמר בטובה ופניתי לליכם כך בחמר ברעה ונתתי פני משלו משל למלך שלחמר לעבדו פנה לכי מכל עסקי ושוסק לכי עמכם לרעה : ונגפתם לפני לויניכם . שיהא המות הורג לתכם מנפנים ונעלי דנניכון מקיפים לתכם מבחון : ורדו בכם שונאיכם . שלויני מעמיד שונאים שלש מכם וכם שבשעה שלומת השולם ע"ח עומדים על ישרלל לויכם מבקשים שלש מה שנעלי שלחמר והיה לם זרע ישרלל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגומר ויחנו עליהם ושחיתו לת יבול הלרן (שופטים ו') לכל נשמה שלעמיד עליכם מכם ובכם הם מקפנים לחר המיומנות שלכם וכן הוא לומר ולחר לכלו לחר עמי ועורם מעליה' הפשיט (מיכה ג') ונומר : ונפתם . מפני לימה : ואין רודף לתכם . מבלי כת : (יח) ואם עד אלה . ואם נשוב אלה לש תשמעו : ויספתי . שוד יכוריס לחריס : שבע על חטאתיכם . שנע

פורענות

באור

הדעת , שפתאום יבוא האויב וישבית הכל , תרדה ומחתה , וי"ו של ולכלוהו משום כמוכי , ורמ"ז ז"ל כי' תורשו ולש תגמח , ואם תגמח ולכלוהו לויניכם , חוהי תולדות רשע , לכל קלה , כי לש יקח האויב כל יבול האדן , ללש במקום שיטול שם יאכל יבולם , כמו והיה לם זרע ישרלל וגו' ויבאו עליהם וישחיתו לת יבול האדן (שופטים ו' ג' ד') : (יז) ונתתי פני בכם , פרשנוהו (פרשה י"ו י') , לשפ"י שהאויבים שולטים לתכם , לש לנקש מהם , ללש לתן פני בכם , שלם תעלו עליהם להניל לרנכם מידם , תנגפו לפני לויניכם , חוהי תולדת קרב , לכל קלה , כדרך הנלחמים שהמחנה האחת גוברת על השניה , והאויבים המנליחים יקחו השלל וילכו להם , וגם זה נהלה ולכלול הדעת תרדה ומהומה : ורדו בכם שנאיכם , זהו ענין לחר , וכולל שנאת היהיה , והיא תולדת משפט קיה רעה . וכן הוא כמו כי הוא רודה בכל עבר הנהר (מלכים ג' ד' כ"ד) , שהיתה ממשלת שלמה מושלת עליהם , ומכוה עליהם

מכים

בחקתי כו

לי וְיָסַפְתִּי לְיַסְּרָה אֶתְכֶם שֶׁבַע
עַל־חַטֹּאתֵיכֶם: יט וְשָׁבַרְתִּי
אֶת־גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־
שמיכם

תרגום אשכנזי רנג

ניכט געהאָרכן: זאָ וועדע
איך פֿאָרטפֿאָהרן אייך,
וועגען אייערער זינדען,
זיבענפֿאַך צו צוכטיגען:
(יט) ביז איך ענדליך אייערן
טראָטציגען האָכמוטה גע־
בראָכן: רען

תרגום אונקלוס

לְמֵימְרִי וְאוֹסִיף קְטָרְדֵי יַתְכוֹן שְׁבַע
עַל חוֹבֵיכוֹן: (יט) וְאֶתְבַּר יַת יְקַר
, תוֹקְפֵיכוֹן וְאֶתֵּן יַת שטיא

רש"י

פורענויות על שבע עבירות החמורות למעלה:
(יט) ושברתי את גאון עזכם. זה בית
המקדש וכן הוא אומר הנני מחלל את מקדשי
את גאון עזכם (יחזקאל כ"ד): ונתתי את
שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה. זו קשה
מזל

באור

מכים וארטוכיות, וכן לשון שהמלכיות שהם שוכיכם, כמו לדום עמון ושוכ וכיוכו שהן
שלחי ישראל ותוכחת, תהיה משלחת עליכם, ואתם כבושים תחתם, והם מכיים עליכם
כרצונם, וכמו שהיה בימי הפופטים בין שופט לשופט, והוא ההבדל שבין לויב לשוכן,
לויב נופל על המוין להשחית ולהמית, ושכתב כאן על המלחמה, לפי שוכן נופל גם על הכוחה חנרו
ואין לחוש לו כמו שפרשו (פרשה י"ט י"ו), ולכן הפסיק בעל הטעמים בנגיכה תחת לויב',
שהיו גם תולדת הפחד התמידי שהוא סלוק שכיכה וגלות, שאין לאלהים מושיע לותם, כאילו
אמו שוכן בישראל, לפי קלה, שבשרתם יעקוב על ה' ויקס להם מושיע, וכמו שקרה פעם
אחר פעם בימים ההם: ונמתם, כל כך תהיה לימת שוכאכם עליכם, שאם ישלחו לבושים
לאויבכם, תגופו מפניהם, ואם אין בלבם להרע עמכם, והוא ואין רודף לתכם, וכל
לחמוליהם הם נהלות המשבות הדעת, ולא רלחי משפטים קשים שיוכרם לח"כ, רק להחרידם
שיבו אל ה', וכמו שאמרנו בם' שופטים: (יח) ואם עד אלה, כמו עד כאן, לפי שבאו
עליכם כל אלה החמורים למעלה עדיין לא תשמעו לי: ויספתי ליסרה אתכם, מלבד המכות
החמורות לומיף משפע קשה מאויבת שפטי הרעים, ליסרה לתכם, ובספרנו מעין גניס
באויבו ארם יסר, ואמרנו שים ארם קרוב לו שהוא לסר והוכיחו שלותן שהן בחלף הן על מלסר
הנוף, אם יסרוהו במשמר אלא יבא מחוץ לבתו, כמו ויאסור אותו לעיניהם (בראשית מ"ב
כ"ד), הסום לסור (מלכים ב' ו' י'), ולותן שהן בויי"ד הן על מלסר כחות הנפש שפרטו בחלקי
החכמה ותוקותיה, ומוסר הנפש על שתי דרכיו, הלחד בדברים שיודיעוהו דברי ירלת ה',
עליו נלמר לקחת מוסר השכל (משלי ח' ג'), ירלת ה' מוסר חכמה (שם ט"ו ל"ג), והשני
מוסר עוכש, וממין זה ויספתי ליסרה לתכם, להשיב כחות נפשיכם לל הנמולים שנבלתי להן
ע"י יסורין המחלישים יפר הלב, והדברי רחנים שם: שבע על חטאתיכם, לפי שלרבעה
משפטים שוכר עתה קשים מלד, לומר כל פעם שבע על חטאתיכם, על רוב הכרה, כלילו
היא כפולה ומכופלת מכוכד החטלת שחטלו, וכפי' רשב"ם ז"ל כלומר הרבה מכות על
חטאתיכם, כמו שבע יסול בדיק וקם (משלי ך"ד ט"ו), ולור החמה יהיה שבעתים (ישעיה ל'
ך"ו), והחזיקו שבע נשים (ישעיה ד' ל'): (יט) ושברתי את גאון עזכם, זהו משבע רעב,
וגבד נלחתם היה מדבר שהן טוחים על לרבע הטוכה, והרקיע שעל ראשם שהוא זך וברית
לגויות ומוריד טללים ושמים בעתם, ולומר שיבבר לת נחון עוזם, כי יהן השמים כברזל
והלרן כנחושה: עזכם, מלת עוז פרשוהו בם' מגדל הלבנון, שכל עוז בחול"ם על הכף
הנפלח שלח יוכח, על כן כתוב על הנפלחות העליוכות, כמו בזרוע עוזך פורת לויביך (תהלי'
כ"ע י"ח), ה' עוזי ומעוזי (ירמי' ט"ז י"ט), ועל הרוח הקדש כמו יבדת עוז (תהלי' ל' ג'),

תרגינני

תרגום אשכנזי

בחקתי כו

שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם
כַּנְּחֹשֶׁת: כ וְתַם לָרִיק כֹּחֲכֶם
וְלֹא־תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ
וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ:
כא וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא

דען הימטעל ווערדע איך
אייך וויא אייזען, אונד דיא
ערדע וויא ערצט ויין לאַסען:
(כ) אייערע קראַפֿט וואָלל
פֿערגעבענס פֿערשוועגדעט
ווערדען: דען אייער באָדען
זאָלל ויין געווּאָכס, אונד דער
בוים דעז לאַנדעז ויינע
פֿרוכט גיבט דערגעבען:
(כא) וואַנדעלט איהר מיר צוווידער

תאבו

אונד

רש"י

תרגום אונקלוס

מצל משה שכם הוא לומר והיו שמיך מאיר על
ראשך כחמה ואומר שיהיו השמים מזיעין כדרך
שהנחשת מזיע והארץ לוחה מזיעה כדרך שהן
הברזל מזיע והיא מעמרת פירותיה לבל כאן
השמי' לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע
והיא חורב בעולם והמרקחת מזיעה כדרך
שהנחשת מזיע והיא מחבבת פירותיה:
(כ) ותם לריק כחכם יהיו לדם שלא עמל שלא
חרש שלא זרע שלא נכש וכשם שלא עבד וכשע'
הקניר בא שדפון ומלקה לותו אין בכך כלום
לבל לדם שעמל וחרש וזרע ונכש וכשם ועבד
ובא שדפון ומלקה לותו הרי שיניו של זה קהות: ולא תתן ארצכם את יבולה. לף מה שאתם
מוציל לה בשעת הורע: ועץ הארץ. לפילו עץ הארץ יהא לקוי שלא יוציא פירותיו בשעת
הראוי: לא יתן. משום למעלה ולמטה לעץ ולפרי: לא יתן פריו. כשהוא מפרה מזיל
פירותיו הרי שני קלקול ויש כאן שבע פורעניות: (כא) ואם תלכו עמי קרי.

שְׁמַיָּא דְעִלַּוֵיכוֹן תַּקִּיפִין כְּפַרְזְלָא
וְלֵאָתָא טְטָרָא וְאַרְעָא דְתְּחוֹתֵיכוֹן
חֲסִינָא כְּנְחָשָׁא וְלָטַעֲבַד פֵּירִין:
(כ) וְיִסְוּף לְדַיְקָנוּן חֵילְכוֹן וְלָא תִתֵּן
אַרְעָכוֹן יָת עֲלָלְתָהּ וְאִילָנֵי אַרְעָא לָא
יִתֵּן אִיבֵיהּ: (כא) וְאִם תְּהָכוֹן קֳדָמַי
בְּקְשִׁיו וְלָא תֵיכוֹן

רבותינו

באור

תרתיכני בנפשי עוז (שם קל"ח ג'), ומה שנוטחים עליו עוכרי תלילים, לו מכעיסים שנוטחים
גם בני לדם, הם עוזם נכנעו, שמעורים שהכעיסו נהם ישלט, ויהיו עוז בחמת, ולכן לומר
שלמה מגדל עוז שם ה' בו ירוץ נדיק וכשגב (משלי י"ח ז'), ועל הפקר כתוב ומצבות עוך לחרן
תרד (יחזקאל כ"ו י"ח), וכן כאן נאום עוזכם נכעו, תכי תמצוא נאום שוכם, הנאום שיש לכם
על עוזכם, כי אין לכם עוז רק אם תלכו בחוקתי, לבל בשתעשו אתן שמיכם הוכים פברזל,
לעמת ונתתי גשמיכם בעתם, ואת תרעכם השובה אתן כשחפה, לעמת ונתנה הארץ יבולה
וגו', וכדוגמתו מניבו גאון על רוב טובה שנאמר זה היה עון סדום לחותך גאון שבעת לחם,
וכן פי' רשב"ם ז"ל ושברתי את גאון עוזכם, כדכתיב בשברי לכם מטה לחם (פסוק כ"ו),
וכדכתיב גאון שבעת לחם היה לה, ומדרש אגדה שהוא בית המקדש, (וכן פירשו רש"י ז"ל),
כדכתיב הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם, ולפי הפשט כמו שפרשתי, שבך מוכיח סוף המקר'
ונתתי את שמיכם וגו', ותעפ"י שדברים נראין נסותים, שהרי תרגם מזכר נסוף (פסוק
ל"ח), שהוא תכלית הפורעניות כלם, וכתו שהיא ג"כ תחלית הגלות, כמו שפרשנו (פסוק
ג'), מ"מ לפי שעיקר מענין של ישראל הוא המקדש, לפי שהוא סוכן בו, ובשמרו כי תפלרת
עוזמו לתה וברכוך תרום קרנכו (תהלי' פ"ט י"ח), על כן כשהחל להוכיח על סדר ד' המשפטי',
הקדים התכלית ושברתי את גאון עוזכם, והולך ופורט לוך תבת נרה על נרה עד תכלית נרת
ונעלה נפשי לתכם וגו' והשמותי את מקדשיכם וגו' ועל זה כוון רבותינו ז"ל, והוא ענין נאום

בכתוב

בחקתי כו

תאבו לשמע לי ולא תפתי עליכם

מכה

תרגום אשכנזי רנד

אונד וואלט מיר ניכט גע־
האָרכען: וָא לעגע איך אייך
איממערמעהר

תרגום אונקלוס

תיבון לקבלא דמיקדי ואוסיף לאיתאה

רש"י

רצותיכם לשמו ערכי כמקרה אחיכה אלא לפרקים כן תלכו ערכי במצות ומכחם פירש לשון מניעה וכן הוקר רגלך (משלי ד' ה) וכן יקר

באור

נכתוב, [ח"ה, לי נראה שהוא מוסב על הפסוק הקודם, והשעור עד אשר תשבר את נחן עוכם, כי עוד יאמר על חומן הלב לנכח את כל המוכעי' הקשים לנגדו, ואם יעבור את נטולו יקדח נחון, מעתה אם לא יוסרו בקלקלות אזכר, ויתאמצו בכל לבבם לילך בשרירות לבם, נעלות ונחון, יוסיף ליסר אותם שבע על חטאתם, עד אשר ישבור ויכניע את הנחון ההוא, ועל הדרך הזה מתורגם בל"ת]: (כ) והם לריק כחכם, למעלה אמר וזרעתם לריק זרעכם, שהוא על הזרע שנאמר לריק, כי החויב יאכלנו, וכאן מדבר על חני רשע בחון נפש, ומחפש את החדמה כחה, לאמר שיחרשו ויזרעו ויעשלו מאד בכל עבודת שדה וכרם, לאכל יתם כחם לריק, בכל החרטות יהיה שובע, ולחרכם הטובה לא תתן את יבולה שבכחה לתת, וכן אין החרן הזאת לא יתן פריו, משעם האמור בפסוק הקודם, ומלת ותם, כמו ויתם הכסף (בראשית מ"ז ט"ו), ופרשבוהו (פרשה ח' ג'), ומלת כחכם כמו ואמרת בכחי ועוצם ידי וגו' (דברים ח' י"ז), שהוא כח החדש ושנעו בעבודת החדמה, כלומר שיהיה עמלם ויגיעם לריק, כך נראה לי, וכפי' רשב"ע ז"ל ותם לריק כחכם, שיגעתם בעבודת החדמה, וח"ת מסכים לפרושנו במלת כחכם, לפי רשב"ם ז"ל שפי' כחכם, כח החדמה לא תוסף את לת כחה לכם, לזיו כפי הפשט, גם סוף הכתוב לא יתכן לפי' זה: (כא) ואם תלכו עמי קרי. רצותיכם לשמו ערכי כמקרה אחיכה אלא לפרקים, כך תלכו ערכי במצות, כן פי' רש"י ז"ל, וכן פירשו רשב"ם ז"ל, לפי שחטא מכחם פירשו לשון מניעה, כמו הוקר רגלך (משלי כ"ה ט"ז), ואמר רשב"ם ז"ל שחיטו כן כי הוקר מנחי פ"ח יו"ד, כמו מן יבב הוסב את לחניך (בראשית מ"ג ו'), וקרי מן קרה מגזרת לקרה כה (במדבר כ"ג ט"ו), וכן מנחו מן שנה ויבב ממנו שני (שם ד"ח ח'), ורחב"ע ז"ל אמר רבים פרושי נטורה ונכוח, כאיש שיחזק לבו ולא יפחד ממנו שלא יכוכח, ואין ריע לו, ויש לומרים שטעמו כמו שאמרו הפלשתים כי לא ידו נגעה בנו, מקרה הוא (שמואל ח' ו' ט'), וקרי חסר בי"ת, כמו כי שבת ימים עשה ה' (שמות ל"א י"ז), כמו נשבת, ואפשר לדעתי כי קרי שם המקרה, וכל הקורות הם בחיים בנזרת השם, ופלשתים אמרו כי לא ידו נגעה בנו מקרה הוא, כדרך הרשעים דברו, לו שאמרו מקרה הוא ככל קורת העולם, לא נעבור לחרון עזו, וכן כתוב לון פרושו שאמרו מקרה הוא ולא ה' פעל זאת, כיוצא בו מה טעם והלכתי לקי עמכם בקרי (פסוק ד"ך), אבל עניכו שם תלכו עמי קרי, שם במקרה הרעה הזאת אקרה לכם, תלכו עמי כמו שהלכתם עמי קודם לכן, וחזו שפי', ולא תחכו לשמוע לי, ועוד לפרשנו (פסוק כ"ג וכ"ד), ולדעתי שעל טעם זה תרגם אונקלוס ל' בקריו, שהקשו לבבם ללכת בעצתם הרעה גם כשיעבור עליהן מקרה קשה כזו, ועד כאן לא תאמר שילכו בקרי, לפי שחיטו מוכיר בעון זה, חלף על חטת מלרבעה שפטים הרעים, אבל הרחבות תולדות השפטים היו כמ"ש (פסוק ט"ז), ועתה שהביא עליהם רעב, ועודם שוחדים במרדם לאמר ושם תלכו עמי קרי, [ח"ה, על דעתי שרש קרה הוכח על ההולך לקראת לחדש, וכח לו מנגד פניו, והחל"ף בתיבת לקראת תשורת ה"ת השורש, שחיבה נחה בחמצ תחיבה, נאמר אחר קרך בדרך (דברי' כ"ה י"ח), נח לקראתך, ויקר אלהים אל בלעם (במדבר כ"ג ח'), (עבטענגן קומען), והכבד כי הקרה ה' (בראשית ד' ז' ד') (האט עבטענגן קומען לאסון), שבח לו לעומת פניו ממולו, והנה קרי הוא השם המוסב מהמתואר, וכח בלח שהוא הוא תאר הפעל, וכן דיבו כמו שוכרנו פעמים רבות, והשעור שהקריבה תהיה הקיבת קרי, לעומתו

תרגום אשכנזי

בחקותי כו

אומטערמעדר זיבענפאַך
פלאַגע אויף, אום אייערער
זינדען ווילל'עז: (כג) דיא
ווילדען טהיר'ע ל'אַסע איך
איבער אייך לאָז, דיא זאָללען
אייך קינדער ל'אָזמאַכען,
אייער פֿיה אויפֿפֿרעסען,
אונד אייך זעלבזט אויפֿרייבען:
דאַם אייערע העערשטראַסען
אָדע

דרכיכם

רש"י

יקר רוח (שם ד') וקרוב לשון זה לתרגומו של
אונקלוס לשון קושי שמקשין לכם ליומבע
מהתקרב אלי: שבע כחטאתיכם. פורעניות
לחרוס במספר שבע כחטאתיכם:
(כב) והשלחתי. לשון גירוי: ושכלה לחתכם.
מין לי חיה משכלת בדרכה נכך בהמה מאין
דרכה בכך מכיין ת"ל וגן בהמת תשלח בם
הרי שנים ומכין שתהא ממיתה בשויכתה ת"ל
לשון כוסכין וממיתין כגר היו שנים בארץ ישרל
לחתכם. אלו הקטנים: והכריתה את בהמתכם. מגפון: והמעיטה לחתכם.

מגפנים

תרגום אונקלוס

לְאֵיתָאָה עֲלֵיכוֹן מָחָא שְׁבַע פְּחוֹבֵיכוֹן:
(כב) וְאֶגְרֵי בְכוֹן יַת חֵיוַת בָּרָא וְתַכְּלִנ
יָתְכוֹן וְתִשֵּׁצֵי יַת בְּעִירְכוֹן וְתַזְעֵיר
יָתְכוֹן וְיַצְדָנָן אוֹרְחָתְכוֹן

חמת זוקלי עפר מה אלו נושכין וממיתין לף
חמור טוסך וממית ערוד טוסך וממית: ושכלה
מגפנים: והמעיטה לחתכם. מגפון: והכריתה את בהמתכם.

באור

לעומתו וממולו (ענטגענן), וידוע שהדרכים על דרך השלמה הם הפעולות והמעשים לטוב על
ידם יגיע העושה לתכלית הרצוי ממנו, והתכלית הטוב אשר אליו יכוונו הדרכים ההם, הוא
מגמת פני העושה, ועל הלשון העושה במעשיו ופעל בתכלית הטוב הרצוי ומבוקש ממנו,
יאמר שהוא הולך בדרכיו, או הולך לפניו, ותהי עין ההליכה בדרכי ה' או לפני ה', שהוא
מגמת פניו אל התכלית הרצוי להשם ב"ה, ומתנהג במדותיו, והמעלה היותר נכבדת היא
ההתהלכות את ה' או עם ה' כידוע, מעתה על המורה את פי ה' ומתכוין לעשות נגד רצונו,
יאמר שהולך נמו קרי (ווידלט מיהם ענטגענן, נוויידר), שהם מגמת פניו הפך התכלית
הרצוי להשם ב"ה, ומתנהג בדרכים ההולכים ממנו, ולכן הוא אומר להלן והלכתי קרי אכם
עמכם בקרי, הכוונה שתהיה רצוני ותכלית מעשי הפך ומתנגד לרצונכם ותכלית מעשיכם,
ותתנגד לכם בכל דרכיכם, וכן מתורגם בל"ת (נוויידר ווידלן): ולא תאבו, לשון זה נופל
על מי שנעלה נפשו בחיזו דבר וחיזו חפץ בו, לשון יכריחהו להטות לזון, ולשון מלון
הורידתו שנפשו חפצה בו, לבל שכלו מנגד לו, ולכן לפי שנפשנו במכה הגדולה הזאת, והיה
רצוי להם מנד הדעת לשוב אל ה', קרא כרבותם ולא תאבו, וכן המבדר דבר לחברו נשופת,
ולשון כ' חיזו רוצה לקבל, נופל עליו לשון לא תאבה, וחזו ותוכחתי לא תאבתם (משלי ו' ד"ה):
ויספתי עליכם מכה, על מכת רעב המתורה, תוסיף מכה שהיה של תרעבת משפטי הרעים,
שהיה משלחת חיה רעה: כחטאתיכם, שלא תאבתם שמוע, כחילו אין דעת בכם, גם לכך
תוסיף ליסר לתכם בחיות השדה אין דעת בם: (כב) והשלחתי בכם, לשון גרוי, כמו והנה
משליך בך (שמות ד' י"ו): חיה, לשון יחיד, וכן ושכלה והכריתה והמעיטה, כמו ויהי כי
שור וחמור (נרחזית ל"ב ה'), וגם על כל מיני החיות: ושכלה, כמו למה תשכל גם אנכי
(שם כ"ז מ"ה), וכן דוב שכול (משלי י"ו י"ב), שמית בני לדם בפגיעתו: והכריתה, כמו
וחבי יער המכלים עדרי הבהמות כלם, שאין יודעים להגמל: והמעיטה אתכם, שיכלו

מרנס

דַּרְכֵיכֶם: כג וְאִם־בְּאֵלֶּה לֹא
תִוָּסְרוּ לִי וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי:
כד וְהָלַכְתִּי אַף־אֲנִי עִמָּכֶם בְּקֶרִי
וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי שֶׁבַע עַל־
חַטֹּאתֵיכֶם: כה וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם

חרב

תרגום אונקלוס

אוֹרְחָתְבוֹן: (כג) וְאִם בְּאִלֵּין לָא
תִתְרְדוּן לְמֵימְרִי וְתֵהָכוּן קֳדָמַי
בְּקְשִׁיוּ: (כד) וְאַהֲךְ אַף אֲנָא עִמְכוֹן
בְּקַשְׁיוּ וְאֵלֵקִי יַתְבוֹן אַף אֲנָא שְׁבַע
עַל חוֹבֵיבוֹן: (כה) וְאַיְתִי עֲלֵיכוֹן

דקטלין

אָרט וועלט: (כג) ווען איהר
דאָרורך נאָר ניכט נעזיכטיגט
ווערדט: אונד מיר אימטער
נאָך צוווידער וואַנדעלט:
(כד) זאָ ווערדע אויך איך
פֿאָרטפֿאָהרען: איך צוווידער
צו וואַנדעלן: אויך איך פֿאָרט-
פֿאָהרען אייך, וועגן אייערער
זינדען, זיבענפֿאַך צו פלאָגען:
(כה) איך וועלדע דאָז

רש"י

מכפיס: וגזמו דרכיכם. שגיליס גדולים
וגזילים קטנים הרי שבע פורענית בן בהמה
ובן היה קמת זוקלי עפר ושכלה והכריתה
והמעיטה וכתיב: (כג) לא תוסרו לי. לשוב
אלי: (כה) נקם נקם אליכו בברית
כלרך שאר נקמות וה סמוי עיניו של נדקיהו.
ל"א נקם ברית נקמת ברימי לאחר שגרתם
כל

באור

לרגם ותבואתם וכלי ביתם, ורש"י ז"ל פי' ושכלה לתכם, או הקטנים, והכריתה לת בהמתכם
מכהן, והמעיטה לתכם מכפנים, ולאב"ע ז"ל פי' ושכלה לתכם, בהריגת קטנים, והמעיטה
לתכ', בהריגת הגדולים, ולולי גם במשלות בן מדרגות מנד הרמתים, תשלה תשכל לאחד הנה וד'
הנה, וכשתקשו לבבכם, לכניל מספר רב ויכריתו בהמתכם, ואם גם זה לא יועיל, לשליחם
גם עליכם והמעיטה לתכם, שיהרגו מספר רב מכם: ונשמו דרכיכם, שרצו שם, כמו
מן שנב, נסבו על הבית (בראשית י"ט ד') בנפעל, כן הנעשל מן שם נשמו, כלומר מפחד
הזיק, יהיו דרכי המזיקה שוממין, מין עובר ושב, ולא יוכלו לעלות לבקש נרכם, ולא יבוא
עליהן לום לעזרם: (כג) ואם, כבר רמזו על שרש יסר (פסוק י"ח), שעניכו מלסר כחות
הנפש, וים מוסר על קבמה, וים מוסר על חולת, כי המכריח כח החפץ, לבלתי יתבונן
בתורה, הוא יסר כח נפשו בחולת, עליו כתוב ומוסר חוליס חולת (משלי ט"ז ד"ג), ופרשנוהו
גם' מעין גניס, והנו ואם עד שלה לא תוסרו לי, כלומר למעני לשמוע לקולי, לא תתיסרו
בחולתכם כח הפחד והטורח שבכם, ותתחמלו לבלתי ידוע ממשפטי ודיני: והלכתם, לפי
שאמר תשלה לא תוסרו לי, ידעט שפי' והלכתם עמי קרי, שעדכם תלכו עמי, גם נעבור
עליכם המקרה הרעה הזאת, כאשר הלכתם עמי קודם לכן: (כח) והלכתי אף אני עמכם
בקרי, לתתהג גם לקי עמכם במקריס כשלה, כאשר נהגתי עמכם עד עתה, לא תקם עיני
ולא תחמול עליכם, ומכר זה כאן לפי שכבר הוכיחם שלשה פעמים מדרך תשלה,
בהולדות המשפטים, ובנית במשפט הרשע, ושליסית במשפט החיה, ולא נוסרו לי, עכשיו
יהגג גם הוא עמהם בקרי, להביא עליהם שחרית כל משפטיו הרשים שחסרו עד הנה, שהן
קרב ודבר, שיכור שתיהן בפשע הזאת: והכיתי, עד הנה אמר ליסרה לתכם לא תוסרו לי,
ועכשיו שלא תנו לקבל מוסר, יבקש מהם להכות אותם מכה רבה, ולכן אמר והכיתי:
(כה) והבאתי עליכם חרב, כל הנחת חרב שבמקרא, היא מלחמת חיילות לויבים, חפי'
רש"י ז"ל, ועבין חרב במקרא זה לא כחרב המוכר למעלה (פסוק י"ג) ונפלתם לפני לויביכם,
שהיא תולדת משפט החרב, שנלחמים עם לויביהם ונפלים לפניהם, אלא חני הניח עליכם

חֶרֶב נָקָמֶת נֹקֶם־בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל־עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דֶבֶר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד־אוֹיֵב: כו בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה־לֶחֶם וְאָפוּ עֲשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם במשקל

דאז ראַשווערד איבר אייך ברינגען, דאז רעז בונר רעגען זאלל, זא דאס איהר ווערדעט אין דיא פֿעזטען פֿלאַטצען צידען מוסען: דאַועלבוט ווערדע איך דיא פעזט אונטר אייך זענדען, דאס איהר אייערן פֿיינדען דעננאך אין דיא אָנדע פֿאַללען מיסעט: (כו) ווערדע אייך אייערן בראַדשטאַב צערברעכן (דאז הייסט, הונגערזנאָט אונטער אייך זענדען): זא זאללען צעהן ווייבער אייער בראָד אין אייניעם אָפֿען באַקען, אונד דאַז בראָד נאַך

כל הנלוז קרב שנמקרין היו מלחמת חיילו' לויכים: ונאספתם. מן הסוף לל תוך העריס מפני המצור: ושלחתי דבר בתוככם. על ידי הדבר ונתתם ביד הלויכים הנרים עליכם לפי שאין מליכים לת המת בירושלים וכשהם מוליאין לת המת לקברו נתנים ביד לויב: (כו) מטה לחם. לשון מצמן כמו מטה עז (יחזקאל י"ט): בשברי לכם מטה לחם. לשבור לכם כל מספל לוכל והם חני רעב (שם ה'): ואפו עשר נשים לחמכם בתנור לקד. מקומר עניס: והשיבו לחמכם במשקל.

דַּקְטָלִין בְּחַרְבָּא וְיִתְפָּרְעוּן מִנְּכוֹן פּוּרְעָנוּתָא עַל דַּעֲבַרְתּוֹן עַל פִּתְגָמַי אוֹרַיְתָא וְתִתְבַּנְּשׁוּן לְקִרְוֵיכוֹן וְאֶגְרֵי מוֹתָנָא בֵּינֵיכוֹן וְתִתְמַסְרוּן בְּיַד סַנְאָה: (כו) בְּדְאֶתְבַּר לְכוֹן סְעִיד מֵיכְלָא וְיֵפוֹן עֲשַׂר נְשִׁין לַחְמְכוֹן בְּתַנּוּרָא חַד וְיִתְּבוֹן לַחְמְכוֹן בְּמִתְקְלָא

מוסרות

באור

קרב של חיילות גדולות, לנקום מכם נקם ברית שעברתם: ונאספתם אל עריכם, לח תוכלו לעמוד בשדה להלחם עם חיילות כחלו, ותאספו לל ערי המבצר להשגב בהן מפחד החרב המשכלת בחוץ: ושלחתי דבר בתוככם, בהיותכם במצור לסופים בערים, תשלח דבר בתוככם ונתתם ביד לויב, על ידי הדבר יחשבו לכני המלחמה ורפו ידיהן, ויהיה נקל ללויבים הנרים עליכם לכבוש המבצרים, ולז תנתנו ביד לויב, ויעבוד עמכם כרלונו: (כו) בשברי לכם מטה לחם, בעבור שאני הולך עמכם בחעם בקרי, לשלח עליכם מקרים רעים, תשפטו גם בקרי רעב, כי בעת שיבולו עליכם הלויבים לשבור לכם מטה לחם, שלא יהיו לכם תבולות בשורות, וכשתאספו ל העריס לת תספיק התבואה למאכל האנשים הרבים שבכל עיר ועיר, ויקרו לתכם כחלת חרב דבר ורעב, ורעב זה קשה מרעב הלשון למעלה, שבהיות הרעב מעבר שנים, תמצה להניח תבואות מקום למדינה, לו לפזר רגלו ללכת חוצה ללרן, ורעב זה רעב של מהומה, שהלויבים מבקשים ואין יונח ואין נח בעיר: מטה לחם, כמו המטה שהלדם מסר כח בשעה עליו, כן הלחם משען ללדם להשיב נפשו חליו, וכן נלמר כל משען לחם וכל משען מים (ישעיה ג' ז'), ולפי שהמשיל המסרון הזה לשבר למר מטה, כי המטה שהלדם נשען עליו לם ישבר יכול הנשען עליו: עשר נשים, כלומר הרבה, כמו זה עשר פעמים תכלימוני (ליוב י"ט ג'), וכן עשרת מונים (בראשית ל"ל ז'): בתנור אחד, כי' רש"י ז"ל מקומר עניס, ובנ"ס ז"ל כי' שהשה החלת לל תוכל למלל לת התנור

בחקתי כו

בְּמִשְׁקָל וַאֲכַלְתֶּם לַשָּׂבְעָה וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם׃ (ו) וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וְשָׁכַבְתֶּם וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא תַעֲבֹר בְּגְבוּלְכֶם׃ (ז) וּרְדַפְתֶּם אֶת אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לֶחָרֶב׃ (ח) וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רְבָבָה יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לְפָנֶיכֶם לֶחָרֶב׃ (ט) וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם׃ (י) וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ׃ (יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃ (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם׃ (יג) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהְיוֹת לָהֶם עֲבָדִים וָאֶשְׁבֹּר מֹטֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת׃ (יד) וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה׃ (טו) וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתָי לְהֵפְרְכֶם אֶת בְּרִיתִי׃ (טז) אַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם אֶת הַבֶּהָלָה אֶת הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת הַקַּדַּחַת מְכַלוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבוֹת נָפֶשׁ וְזָרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם וְאָכְלוּ אֹיְבֵיכֶם׃ (יז) וְנָתַתִּי אֶת פָּנַי בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וְנַסְתֶּם וְאֵין רֹדֵף אֶתְכֶם׃ (יח) וְאִם עַד אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיָסַרְתִּי אֶתְכֶם שֶׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם׃ (יט) וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֹשֶׁת׃ (כ) וְכָלְתָה לָרִיק כֹּחֲכֶם וְלֹא תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן אֶת פִּרְיוֹ׃ (כא) וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא אֹבֶה לִשְׁמֹעַ לָכֶם וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה שִׁבְעָתַיִם כְּחַטֹּאתֵיכֶם׃ (כב) וְשִׁלַּחְתִּי בָכֶם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכֵּלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנֶחֱרְבוּ דַּרְכֵיכֶם׃ (כג) וְאִם בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וְהָלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי׃ (כד) וְהָלַכְתִּי עִמָּכֶם בַּחֲמַת קֶרִי וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם אַף אֲנִי שֶׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם׃ (כה) וְאַבֵלְתִּי בְּשַׂר בְּנֵיכֶם וּבְשַׂר בְּנוֹתֵיכֶם

תרגום אשכנזי רנו

נאַך דעם גוויכטע היים ברינגען: (כו) אונד אויהר ווערדט עסען אונד ניכט זאַט ווערדן: (כז) געהארכט אויהר מיר דעננאָך ניכט: (כח) אונד וואַנדעלט מיר צוווידער: (כט) זאָ ווילל איך אויך אים צאָרן ענטגעגען ואונדעלן: איך ווילל אייך ציכטיגען, זיבענפאַך, וועגען אייערער זינדען: (ל) איהר זאָללט דאַז פֿלייש אייערער זאָהנע פֿערצעהרן: אונד דאַז פֿלייש אייערער

תרגום אונקלוס

בְּמַתְקָלָא וְתֵיכְלוּן וְלָא תִשְׂבְּעוּן: (ו) וְאִם בְּדָא לָא תְקַבְּלוּן לְמֵימְרִי וְתֶהֱוֹן קְדָמַי בְּקַשְׁיוּ: (כח) וְאֵיהָךְ עָמְכוֹן בְּתֻקּוֹף רְגַז וְאִידְּבֵי יַתְכוֹן אַף אֲנָא שְׁבַע עַל חוֹבֵיכוֹן: (כט) וְתֵיכְלוּן בְּשַׂר בְּנֵיכוֹן וּבְשַׂר

רש"י

שתהא לתבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור והן יושבו' ומקלות את הזנרים לחלקם ביניהם: ואכלתם ולא תשבעו - זה משלה בתוך המעים כלאם הרי

בנתיכון

באור

בתנור פת, כלומר שאין לכל לחת כי אם מעט: והשיבו לחמכם במשקל, כל כך יהיה מוסר לכם, שכל לחד יקפיד גם על דבר מועט, וכשיחלקו בלומד יירא שלא יבח חלק לידו, ויבטרכו להשיבו במשקל, ובשבת שובע אין לחדם מקפיד עליו ויחלקו בלומד, כך נראה לי, ורשב"ם ז"ל מפרש במשקל הניחוהו לחל התנור, ובמשקל השיבוהו להאכילו לבעליס במשקל וכמוטס לחם בר ומיס לחן, כדכתיב בן לחדם הנני שובר מטה לחם בירושלים ואכלו לחם במשקל ובדאגה ומיס במשורה (יחזקאל ד' ט"ז), וכפי הנראה אין העניים דומיס: ואכלתם ולא תשבעו, הפך ממה שנאמר בברכה ואכלתם לחמכם לשובע (פסוק ה'), ופרשטו שם, וכאן לומר שלא ישבעו, מפחד לב יממהומה, שלא תהנה כפסח ממנו, ורשב"ם ז"ל פי' לפי שבמשקל וכמוטס יאכלוהו, ואס כן מקרא שאינו צריך הוא, ופילום עוד גם אס יאכל ממנו הרבה לא ישביע, כי מאכל תטוח הוא, וכן פי' רש"י ז"ל: (בו) ואם, עתה יזכור אין מספט ממני המיוחד ליסראל, כנגד אין ברכה ממנית שזכר למעלה ליסראל, והודיע שאס גם אחרי עבור עליהם לרבעה משפטיו הרעים, לא ישמעו לו, ואלת בושת כמו בושת יבוא לחרן (ויקרא ט"ו ג'), בושת יכפר שין יעקב (ישעיה כ"ג ט'), כלו' בדברים המזכרי בעבין, וכן כאן ואס בושת כל הנושר בעבין שלמעלה, שהן ד' המשפטים הרעים שעברו עליהן לא שמעו לקול ה', והלכתם עמי, גם עתה במקרים הרעים האלו, כמו שהלכתם עמי קודם לכן: (כח) בחמת קרי, בחמה גם במקרים הללו, כלומר תכלית הרעה הנמלאת במקרי' אלו, כמו שך שמריה יאמו יפתו כל רשעי ארץ (תהלי' ע"ה ח') וכן פ' כום החמה נגטלת ירמי': ויסרתי אתכם, הבטיח גם יסורין הקשים הללו שיזכור שאין למעלה מהן, שאין תלוקה מוקלטת ושכלה, שלא מדרך מוסר לכפר על עוונותיהם ולהשיבם למוטב, שעל ידי שלו יתכפרו עוונותיהם ולסוף ישובו אל ה', כלומר למטה אולי יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם (פסוק מ"ג), וכמו שיתבאר בעזה"ס: (כט) ואכלתם בשר בניכם, גם זה משפט רעב, שכל

תכלית

בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכֵלוּ: (ל) וְהִשְׁמַדְתִּי
אֶת־בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־
חַמְּנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶתְ־פִּגְרֵיכֶם
עַל־פִּגְרֵי גִלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה נַפְשִׁי

אתכם

ז אייערער טאָכטער פֿער־
צעהרען: (ל) איך ווערדע
ז אייערע גאָטצענהאָהען פֿער־
טילגען: אייערע זאָננען־
בילדער אויפֿאָטטען, אונד
אייערע אָזער אויף ריא אָזער
אייער קאָטגאָצען ווערפֿען:
אונד מיין ווזען ווירד עקעל

אן

רש"י

בְּנֹתֵיכֶן תֵּיכְלוּן: (ל) וְאֵישֵׁצֵי יָת
בָּמָתְכוֹן וְאֶקְצֵין יָת חַנְיָנֶסֵיכוֹן וְאֶתֵּן
יָת פִּגְרֵיכוֹן עַל פִּגְרֵי טָעֲוָותְכוֹן וְיִרְחַק

יתבון

תרגום אונקלוס

שבע פורענויות חרב מלוי דבר שבר מטה לחם
חוסר עניים פת נפולת מארח בשעי' וכתפס
לויה מן המנין היו החרב: (ל) במותיכם
מגדלי' ובירניות: חמניכם · מין ע"ז שעשידין
על הגגות וע"ש שעשידין בחמה קדויין
חמנים: ונתתי את פגריכם · תפוקי רעב היו

באור

תכלית רעבון הוא בחמה גדולה והעניין מוסב על הרעב הנזכר לפניו, שלאחרי שהבאתי חרב
נוקמת נקם ברית בתוככם, וכאספתם אל הערים, ושלחתם שם ברעב ובדבר, ולא תזעקו
אלי לשוב מעוותיכם, לא תגיעו לתכלית חמת המוסר, ויגדל הרעב בעריכם, ותאכלו בשר
בניכם, ושוד הקללות האמורות לחריהן, וכמו שקרה כן בירושלים, כאשר היתה שם
בתוכנו חרב נוקמת של הכשדים, והיו נאספים בעריהם, והכשדים נרים עליהם, והי' חרב
רעב ודבר בירושלים, ואעפ"כ לא שמעו לקול הנביא, ולא הסירו אלהי הנכר אשר עבדו להם,
עד שגלו מארצם בחמה שפוכה, ונתקיימו התוכחות כלן · והנה שלשה מיני רעב האמורים
בענין, הם האנויין בחנות, רעב של בטולת, ונתתי שמיכם כברזל וגו' ולא תתן ארצכם
יבולה, והיה קלה מכלן שיש להביא תבואות מארצות אחרות, או לכסוע למדינה אחרת, רעב
של מהומה, בשברי לכם מטה לחם וגו', שהן מסוגרים בערים חין יוצא וחין בא, רעב של
כליה, ואכלתם בשר בניכם וגו': ובשר בנותיכם תאכלו, כי הבנים דרכן להלחם ולנפול
בחרב מלחמה, ומכובד ברת הרעב יאכלוס החלוש, לפי הבנות חין להן מתות או נהרגות
להיות מאכל: (ל) והשמדתי את במותיכם, לתם פרקתם עול מלכותי מעליכם, ועבדתם
אלהים אחרים, וחני אלחתי עליכם תרבעת משפטי הרעים ליסרכם ולהשיבכם אלי, ולא
שבתם עדי, עכשיו לכי בעצמי אשמיד את במותיכם שהעמדתם עליהם ירחתכם, והכרתי את
חמניכם ולא תאמרו כשאבטל מכם הע"ז, לקרב אתכם אלי, לא ונתתי את פגריכם על פגרי
גלוליכם, אשמיד הנעבדים עם עובדיהם, ולא תתאלה בהתכם, ונעלה נפשי אתכם
שאסלק שכינתי מכם, ולא אתהלך עוד בתוככם, ושוד שאר הקללות האמורות לפניהן אחין
למעלה מהן, וכל זה מתקיים בנו, שבאשר נתאלה בחתנו בבית רחתן, ולא שבנו מעון ע"ז,
בחו עליהן כל החלות והקללות הכתובים בתורה, ומאז ואילך השמיד השם במותנו והכרית
והחניד ע"ז מעמו ישראל, כי מיום לכתם בגלות בבל עד היום לא מציטו שעבדו ישראל עוד ע"ז,
לבל נעלה בנפשנו בנו, והייטו לחרפה ולשמה בגוים, וכמו שיתבאר: חמניכם, פי' רש"י ז"ל
מין ע"ז שעשידין על הגגות, ועל שם שעשידין לותן בחמה קדויין חמנים, ולפרושו כשמלו
בגמות שהן המגדלים יכריתו מאליהן החמנים, ורלב"ע ז"ל פי' חמניכם, מגזרת חמה, בתים
העשויים להשתחוות לשמש, והט"ן נוסף כמו"ן נסיס רחמניות, וכרלין דבריו כי הבמות יקומו
עליהן הפסילים, וחחמנים יעבדו לשמש, ורלוה עוד לא יקומו מאליהם וחמנים, ומניה
פשוטה היו עובדים לע"ז, וכן נחמנים: פגריכם, נופותיכם, כמו פגר מוסף, מני'

רלב"ע

אֶתְכֶם׃ לא וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם חָרְבָּה וְהַשְׁמֹתִי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם׃ לג וְהַשְׁמֹתִי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים

בה

אַן אייך האַבען׃ (לא) איך ווערד אייערע שטאָרטע וויזטע מאַכן, אייערע הייליגטהימער צערשטאָרן׃ אונד אייערע ליבליכע גערוכע ניכט ריכען (דאָז הייסט, ניכט אַן־גענעמען)׃ (לב) יאַ איך ווילל דאָז לאַנד דערגעשטאַלט צערשטאָרן׃ דאַס אייערע

פיינדע זעלבוט, דיא עז בעזיטצען ווערדן, וויך דאַריבער ענטוועטצען

יָתְבִין׃ (לא) וְאֶתֵּן יָת קֻרְוֵיכוֹן חֲרָבָא וַאֲצַדֵּי יָת מַקְדְּשֵׁכוֹן וְלָא אֲקַבֵּל בְּרַעֲוָא קוּרְבָּנֵי כְּנִישְׁתְּכוֹן׃ (לב) וַאֲצַדֵּי אֲנָא יָת אַרְעָא וְיִצְדּוֹן עֲלָהּ בַּעֲלֵי דָבְבֵיכוֹן דְּיָתְבִין

בה

ומזימים ילחתם מחיקם ומבזקים לותם וכריסו נבקעת וטפל עליה׃ וגעלה נפשי לתכם׳ זה סילוק שכינה׃ (לא) ונתתי לת עריכם חרבה׳ יכול מחלם כשהוח לומר והשיותי לכי לת החרן הרי לחלם לומר לח מה לכי מקייס חרבה מעובר וגב׃ והשיותי לת מקדשיכם׳ יכול מן הקרבנות כשהוח לומר ולח לריח הרי קרבנות לשורים לח מה לכי מקייס והשיותי לת מקדשיכם מן הגדודיו׳ שיירות של ישרחל שהיו מתקדשו׳ וטועדו׳ לבח שם הרי שבע פורענויות לכילת בשר בניס ובנות השמד׳ בשות הרי שתים כריתות חמניס לין כחן פורעניות לבח על ידי השמדת הבירכיו׳ יכלו החמניס שברחשי הגשות ויכריתו ונתתי לת פגריכ׳ וגו׳ הרי שלש סילוק שכינה לרבע חרבן עריס שממון מקדש מן הגדודיות ולח לריח קרבנות הרי שבע׃ (לב) והשיותי לכי לת החרן׳ זו מדה טובה לישרחל שלח ימלחו החויבים כחת רוח בחרבכם

שתהח

באור

רחב"ע ז"ל, ולפעתי שם נוף מת פגר, מלשון לחשר פגרו לללכת לחתו (שמוח ח' ל' ד"ח), שהיח הכטלה, וכן יומח דמפגרי בית רבנן, שהיו מבטלים ממדרש, וכן נוף הלמד בחייו יעבוד ויעמול, וכשמת הוח פגר ובטל מכל מלחכה ומעשה, וכן על פגרי גלוליכם, שלחשר יעמדו ויכרתו, יהיו פגרים בטלים מהעבד ומהכבד, וח"ם על דרך משל: גלוליכם, שם נגחי לע"ז, מנזרת כלחשר יבער הגלל (מ"ח י"ד י'), מפי' רחב"ע ז"ל: (לא) ונחתי, כלחשר תגעל נפשי לתכם, תלחבו כל החוות לטובה שהנחלתי לתכם, הלרן לחשר נלרתי בה, והמקדש לחשר שכנתי בו, ועבודת הקרבנות שהיו ריח ניחוח לפני לכפר עליכ׳, ועל זה למר ונתתי לת עריכ׳ חרבה, שיהיו העריס חרבות כהרסות והבתים לין יושב בהן, והשמותי לת מקדשיכ׳ המקומו׳ המקודשי׳ לשיס שוממי׳, כמו על הר ניון שמ׳ שועלי׳ הלכו בה (ליכ' כ' י"ח), ולח לריח בריח נלחכם, לם תעלו לי עולה ומנחה לעשות לי נחת רוח, לח לריח בריח קרבנכ׳, כי לח לרבון יהיה, וח"ע ד"ת מעל כמו וירח ה' לת ריח הנחח (ברחשית ח' ל"ח), ופרשנוהו (פרשה ח' ט"), וכל זה פי' וגעלה נפשי לתכ׳, כי לח תהיה מזכני עוד בתוכ׳, ועל כן למר מקדשיכם, שבהסתלק הכבוד מעל הכפרת, לינגו עוד מקדש ה' ללח מקדשיכם, וכן למר רחב"ע ז"ל וכשמו המקדשי׳ שלכם, והטע׳ בתחלה היו מקדשי: (לב) והשמתי אני את הארץ, כשתגלו ממנה לח תשחר החרן לחריכם בטוחה ובנחה, ללח כמו שברכתיה כשיבת׳ עליה, כן עתה לשים לכי לת החרן, עד שתהיה חרפה לכל החרטות, ושממו עליה לויבים היושבים בה, שימלחו בה מחסור כל דבר כל נגע וכל מחלה, להיות לחות לבני מרי, לפעת כי בגלל עונותיכ׳ היתה זחת לה, כמו שלמר גפרי׳ ומלח שרפה כל לחרלה וגו׳ (דברי' ל"ט כ"ג), ולמרו כל הגוי׳

על

בָּהּ׃ לג וְאֶתְכֶם אָזְרֶה בַגּוֹיִם
וְהֵרַיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חָרֶב וְהָיְתָה
אַרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ
חָרְבָּה׃ לד אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ
את

ענטזעטצן זאללען : (לג) אייך
אבער ווילל איך אונטער
דיא שאלקער צערשטרייען ,
אונד דאז שווערדט הינטער
אייך אויזציהען : ווען דען
אייער לאנד ווירד ווייסט ,
אונד אייערע שטאדטע אדע
זיין : (לד) זא ווירד דאז לאנד
ווינע

רש"י

שתהא שממה מיושבים : (לג) ואתכם אזרה
בגוים . זו מדה קשה שבשעה שבני מדינה גולים
למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמים
וישראל גזרו כנמזרה (ירמיה ט"ו) כאדם
הזורה שעורים בגפה ואין אחת מהן דבוקה
באברתה : והריקותי . כשגולף החרב מתרוקן
הנדן ומדרשו חרב הנשמטת לחריכם לוקה
חוזרת מהיר כאדם שמריק את המים ואין סופן
לחזור : והיתה ארצכם שממה . שלא תתהלו לשוב לתוכה ומתוך כך עריכם יהיו חרבה
נראו' לכם חרבות שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסיפו לחזור כאלו אין כרמו
וביתו חרבים . כך שנויה בת"כ : (לד) אז תרצה . תפיים את טעם המקום שכעם על
שמטותיה

בָּהּ : (לג) וְיָתְכוֹן אֵיכְדַר בֵּינֵי
עַמְמַיָּא וְאֶגְרֵי בַתְרֵיכוֹן דְּסַיְפָא
בְּחַרְבָּא וּתְהֵי אַרְעֲכוֹן צְדָיָא וְקִרְוֵיכוֹן
יְהוֹן חָרְבָּא : (לד) בְּכֵן תִּרְעֵי אַרְעָא
ית

באור

על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת וגו' (דס"ד ג), ואמרו על אשר עזבו את ה' וגו' (דס"ד ד),
ותהיה זאת לכם לחרפה ולמשל בגוים : (לג) ואתכם אזרה בגוים , כמו ויזל על פני המים
(בראשית ל"ג ד) , מזרה ישראל יקבצנו (ירמיה ל"א י') , שהוא הפזור מעט בגוי זה , ומעט
בגוי לקח , שתהיו נפוצים בכל הארצות : והריקתי אחריכם חרב , כשתהיו בגוים גולים
ומומלצי' לא ירקמו עליכ' , כמנהג בני אדם שלא יקנאו במדוכתי' ויחמלו עליה' , שלא תריק
לחריכם חרב , תמיד תהיה חרב שליפה מתערה הולכת לחריכ' , שבכל מקו' שתהיו יעלה
עליכ' ויהרגו לתכ' : והיתה ארצכם שממה , כנגד כאשר כן למעלה , ופי' רש"י ז"ל ע"פ מדרש
ת"כ שלא תתהלו לשוב לתוכה ומתוך כך עריכ' יהיו חרבה , נרא' לכם חרבו' , שבשעה שאדם
גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור , כאלו אין כרמו וביתו חרבי' , וכפי הפשט למעלה
שאמר ונתתי את עריכ' חרבה , הייתי סובר שהתוכי' והנייסו' כשיגלו' יחריבו עריה' , כמנהג
הנכרי' והמחריבי' , על כן הוסיף ואמר לתי את הארץ , שיגו עליה הפס חרבן וממון , כמבוא'
בספרם נכבי' , עד שישוממו עליה האויבי' היושבי' בה , ועדיין הייתי סובר שכל זה לפי שעה להודיע
לכל העמי' כי קנאת ה' עשתה זאת , לגל לאחר דורו' רבי' שבשכר יהיו בגלות , תשוב הארץ
לקדמותה ותתן יבולה לאויביה' , ויבטו ערי' ויבני בהן , לכן הוסיף שגם אחר שיזרו בגוי' , תהי'
הארץ שממה , וממילא יהיו עריכ' חרבה , שלא ישבו בהן שונאיכם , בשביל שמות הארץ שלא
ימצאו מה לאכול , וטעם הדבר יפרש הכתוב הסמוך , ורמ"ע ז"ל פי' כי והיתה תרבכם וגו'
דבק עם הפסוק הבא לאחריו , והטעם כאשר תהיה תרבכם שממה אז תרצה הארץ : (לד) אז
תרצה הארץ , פי' רמב"ע ז"ל מלת תרצה כמו תשבי' , וכן עד ירצה כשביר יומו (איוב י"ד ו') ,
כי נרצה עוכ' (ישעיה מ' ב') , ולדעתי כלם לשון רצון , שנופל תמיד על מי שהיה בטעם ,
ואח"כ נתפיים , כמו שפרשנו (פרשה ח' ד') , והנמשל כאילו הארץ תכעס על יושביה שבטלו
שבתותיה , שהיו רוצין לשבות בהן בעבור קדושתה , וכשתהיה שממה מהן יושב , הן זרע והן
קציר , תתפיים מכעסם עוד , והפיום ע"י שני דגרים , האחד שיושביה שחללו קדושתה יסקו
ממנה

בחקתי כו

אֶת־שַׁבְּתֹתַ֔יהָ כָּל־יְמֵ֥י הַשַּׁמָּ֖ה
וְאַתֶּ֣ם בְּאֶ֣רֶץ אֹיְבֵיכֶ֑ם אָ֣ז תִּשְׁבַּ֤ת
הָאָ֙רֶץ֙ וְהִרְצְתָ֔ה אֶת־שַׁבְּתֹתֶ֖יהָ׃
נֹ֚ס כָּל־יְמֵ֣י הַשַּׁמָּ֔ה תִּשְׁבַּ֖ת אֵ֣ת
אֲשֶׁ֣ר לֹא־שָׁבְתָ֔ה בְּשִׁבְתֹּתֵיכֶ֖ם
בשבתכם

תרגום אשכנזי רנח

זיינע פֿייארצייטען ערשטאַטען׃ זאָ לאַנגע עז נעמליך וויזטע זיין, אונד איהר אייך אין דעם לאַנדע אייערער פֿיינדע אויפֿהאַלטן וועראדעט׃ דאַ ווירד דאַז לאַנד פֿייארן, אונד זיינע פֿייארצייטען ערשטאַטטען׃ (לה) זאָ לאַנגע עז פֿערווויזטעט ליגען ווירד, ווירד עז פֿייארן׃ דאַפֿיר דאַס עז אייערע פֿייארצייטען ניכט געהאַלטען האַט, זאָ

תרגום אונקלוס

יַת שְׁמִטָּתָא כֹּל יוֹמִין דְּצַדְיַת וְאַתּוּן
בְּאַרְעָא דְּבַעֲלֵי דָּבֵיכוֹן בְּכֵן תַּשְׁבַּט
אַרְעָא וְתַרְעֵי יַת שְׁמִטָּתָהָא׃ (לה) כָּל
יוֹמִין דְּצַדְיַת תַּשְׁבַּט יַת דִּי לָא
שָׁבַטַת בְּשִׁבְטָתְכוֹן כד

רש"י

שמוטותיה׃ והרצת׃ למלך את שבתותיה׃ (כל ימי השמה׃ לשון העשות ומ"ס דגש במקום כפל שמה)׃ (לה) את לשון שבתה׃ שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד שבוע השמיטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בחרבם לפני המקום לרבע מלות ושלשים שנה שלם מלות ותשעים היו שני עוכם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים ובני יהודה הכעיסו לפניו לרבעים שנה משגלו עשרת השבטי׳ עד חרבות ירושלי׳ הוא שנת׳ (ביחזקאל ד) ואתה שכב על צדך השמאלית ונומר וכלית את לחלה וגו׳ ושכבת על צדך הימנית מ׳ יום נשאת את עון בית יהודה ונכותיה זו גזירה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין ועוד עמו עם שני׳ עד גלות צדקיהו הרי לרבעי׳ וגם׃ ואם תאמר שנות משכה חמשים וחמש היו משכה עשה תשובה שלשים ושלש שנה וכל שמות השבע עשרים ושתים כמו שאמרו בגמ׳ פלג וזל לאיון שתים ועשרה ליהויקים וכנגדן לצדקיהו׳ ושוב לד׳ מאו׳ ול׳ שנה שמיטין ויובלו׳ שבהן והם ט״ז למאה י״ד שמיטין וכ׳ יובלו הרי לד׳ מאו׳ שנה ס״ד׃ לשלשים וזם שנה חמש שמוטות הרי שבעים חסר לחת ועוד שנה יתירה שבכנסה בשמיטה המשלמ׳ לשבעים ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים וכן

הוא

באור

משנה, והשני שלח תתן יכולה לגזים שהתישבו בה, על השני לומר כל ימי השמה תשבות, ועל הראשון לומר ואתם בארץ אויביכם, וחזר ופירש שעל ידי השמה, לו תשבות הארץ, תהיה בטלה מעבודת האדמה, ועל ידי שאתם בארץ אויביכם, תרצה את שבתותיה, את כעסה על שבתותיה שבטלו בשבתכם עליה, וכל זה משל, כאילו הארץ קוננת על ישראל שבטלו שבתותיה, ולא תנחם לרגו׳ על תשבו׳ מתת יכולה ויערק גוליס, * ורש״י ז״ל פי׳ לו תרצה, תפייס את כעס המקום שכעס על שמוטותיה, והרצת למלך את שבתותיה, ונם זה משל, כאילו הארץ בחרבנה תרצה את כעס המקום ב״ה, ומלת והרצת מכוין הכתוב הנוסף, לפרושנו והרצת הארץ לישראל את שבתותיה שבטלו, ותקוזר לקבל לותם ברטון, ולמרו רבותינו ז״ל שבעים שנה של גלות בבל כנגד שבעים שנות שמטה ויובל שהיו בשני׳ שהכעיסו ישראל בחרבם לפני המקו׳ ב״ה, וכמו שנא׳ בפי׳ רש״י ז״ל, וכן כתוב עד רצתה הארץ את שבתותיה וגו׳ למלאת שבעי׳ שנה (ד״ה ב׳ ל״ו ל״ד), [ח״ה, כל לשון תשלומין מעכין שלום רצוי ופיום, שהאדם משל׳ לחבירו מה שעות יש לו, משל׳ עמו ומרצה לותו מדין ודברי׳ שהי׳ לו עליו, וכן הלועז יאמר (בנייהלן, ערשטטטן בריידיגן, נכיגי לייסטן, גוטגטוהן), והכל מעכין רצוי, ויהיה ח״כ בלוז מלת תרצה הארץ (בנייגטוהן, בנייהלן, ערזעכן), וכן ירצו את עוכ׳, הלמוד להלן]: (לה) כל ימי השמה

תשבת

תרגום אשכנזי

בחקתי כו

בְּשִׁבְתֵּכֶם עָלֶיהָ: (לו) וְהַנִּשְׁאָרִים
בָּכֶם וְהֵבֵאתִי מָרָךְ בִּלְבָבָם
בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיהֶם וְרָדַף אֹתָם
קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ כְּמִנֹסַת־חָרֶב
וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף: (לז) וְכָשְׁלוּ אִישׁ־
בְּאָחִיו כְּמִפְנֵי־חָרֶב וְרֹדֵף אֵין

ולא

זאָ לאַנגע איהר דאַרין גע־
ווֹאהנט: (לו) וואָו דיאיעניגע
בעטריפֿט, דיא פֿאָן אייך
איבערבלייבען, זאָ ווילל
איהנען פֿיינהויט אין דאָו
הערץ לעגען, אין דען
לאַנדערן איהרער פֿיינדע:
דיא שטימע אייניגו רוישנדן
בלאַטעו ווירד זיא פֿער־
פֿאָלגען, אונד זיא ווערדען
פֿליהען, וויא מאָן דאָו
שוווערדט פֿליהט, אונד פֿאַללען, דאָ זיא ניאמאַנד פֿערפֿאָלגט: (לז) אייניער זאָלל
איבער דען אַנדערן שטירצען, אַלו וען דאָו שוווערדט הינטער איהם וואָרע, דאָ
דאָך ניאמאַנד נאַכזועצט:

איהר

רש"י

הוא לומר נדבתי היתים עד רצתה הארץ את
שבתותיה למלאת שבעים שנה (דברי הימים ב'
ל"ו): (לו) והבאתי מרך. פחד ורך לבב מ"ס
של מרך יסוד טופל הוא כמו מ"ס של מועד ושל
מוקף: ונסו מנוסת חרב. כאלו רודפים
הורגים אותם: עלה נדף. שהרוח דוחפו
ומכהו על עלה לחר ומקשקש ומניע קול וכן
תרגומו קל טרפא דשקיף וכן תרגומו של
מטרח מקופי: (לז) וכשלו איש באחיו. כאילו הם
כאילוהו לנוס יכשלו זה בזה כי יבהלו לרוץ:
כמפני חרב. כאלו הורגים מלפני הולכים

שיהא

תרגום אונקלוס

כַּד הֲוֵיתוּן יָתְבִין עֲלָהּ:
(לו) וְדִישְׁתַּאֲרוּן בְּכוֹן וְאָעִיל תְּבָרָא
בְּלִבְהוֹן בְּאַרְעָתָא דְּסַנְאֵיהוֹן וְיֵרְדוֹף
יָתְהוֹן קַל טַרְפָא דְּשָׁקִיף וְיֵעֲרְקוּן
כְּמֵעֲרֹק טַן קֳדָם דְּקָטְלִין כְּחַרְבָּא
וְיִפְּלוּן וְלֵית דְּרָדִיף: (לז) וְיִתְקָלוּן
גְּבַר בַּאֲחוֹהִי כְּמִקְדָּם דְּקָטְלִין כְּחַרְבָּא
וְדָדִיף לֵית

ולא

באור

תשבח, כרלה שהכתוב הזה מדבר על שבעי' שנה של גלות בבל, שהיו כנגד שבעי' שנו' השמטה
והיובל שהיו בשנים שהכעיסו ישרל בתרנם לפני המקום ב"ה, וכמו שכתב רש"י ז"ל בפרושו,
ולפיכך היו שנים בימי גלות' מכל העבירות שבידם, היו נדיכין להיות גולי' והחלמה שמתה
בעבור מספר שמטין ויובלות שבטלו, ולכן קודם שגלמו ע' שנה של גלות בבל לא התפלל הנביא
על היושעה, עד שגלמו לפי חשבונו, לא התפלל שיסלח להם על כל עוונותיהם ויושיע: (לו)
והנשארים בכם, שלא יפלו בחרב לויניהם, לא יהבו בחרטת הגויים שהקיפו, מלויקי' כנו'
לחר הם יושבים ביניה' שלא: והבאתי מרך בלבבם, לפי שהדבר עם כל ישרל ידבר לנכח,
וכשמוכיר יחידי' הכשחרי' מן החרב והדבר והרעב, ידבר עליהם בל' נסתר: מרך, פי' רש"י
ז"ל פחד ורך לבב, מ"ס של מירך יסוד טופל הוא, כמו מ"ס של מהר ושל מוקף, וכן לחר רחב"ם
ז"ל שהוא מפעלי הכפל, אבל לא מניטו משקל אם כזה בכפולים, ומדחה כפי' רשב"ם ז"ל שחמר
לניטו ל' רך הלבב, כי המ"ס של מרך עיקר שהרי הכנון נמ"ס, כמו אהל, אבל בכפף (דברי' כ'
ד"ט), וקדחת לשבת עובג, ואין אבר כי אם נתלמוד בשחיטת חולין נתמרך בשו טרפות, וכן
כרלה שמורך יותר מרכות לב, לכן לא אמר ירך לבבם, אלא והבאתי, ושלא כחשוב שבב על
הבשחרים מן הנרו' בחרב' קור' אינלו, אמר שהשרך הוה יביא בלב אלו הבשחרים בחרטת
לויניה': ורדף אחם, כאילו ירדוף לותם, אחר איטסו מקולו: קול עלה נדף, שרשו נדף,

כמו

בחקתי כו

וְלֹא־תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי
אֹיְבֵיכֶם: לח וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם
וַאֲכָלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם:
לט וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם יִמַּקּוּ בַּעֲוֹנָם
בארצת

תרגום אשכנזי רנט

איהר ווערדעט קיין אויפ־
קאמען האבען פאר אייערען
פיינדען: (לח) אונטער דען
פעלקערן ווערדעט איהר
אומקאמען: ראז לאנד
אייערער פיינדע ווירד אייך
פערצערהרען: (לט) דיא
איבריגען פאן אייך ווערדען

צום טהייל דורך אייגענע זינדע הינשווינדען, אין

תרגום אונקלוס

וְלָא תְהֵי לְכוֹן סְיָעָא קֳדָם בְּעָלַי
דְּבֵיכוֹן: (לח) וְתֵיבְדוּן בֵּינֵי עַמְמַיָּא
וְתִנְגַּר יַתְכוֹן אַרְעָא בְּעָלֵי דְּבֵיכוֹן:
(לט) וּדְיִשְׁתָּאֲרוּן בְּכוֹן יִתְמְסוּן
בְּחוֹבֵיהוֹן בארעתא

רש"י

יהיה בלבבם פחד וכל שעה סבורים שלדם
רודפים. ומדרשו וכשלו לים בחיהו זה נכשל
בשנו של זה שכל ישראל ערבין זה לזה:
(לח) ואבדתם בגוים. כשתהיו פורים תהיו
לגוללים זה מזה: ואכלה אתכם. חלו המתים
בגולה

באור

כמו כמוך לשון תדפטו רוח (תהלי' ע"ד), וכדף הנפעל, שהעלה כדף מן הרוח, וכשתגלגל
מרעים ונותן קול, ורמ"י ז"ל פי' שהרוח דוחפו ומכהו על עלה לחר ומקשקש ומוציא קול, ואמר
שהוא דעת המתרגם קל טרפא דשקיף לשון חנטה, שרופו' קדי' שקיפין קדי', ותפשר שקיף כמו
נדף בנפעל והוא על העלה עצמו, לא על עלה לחר שהוא מכה בו, שכן לחר על שרופי' שקיפין:
ונסו מנסת חרב, יגוסו להמלט על נפשם, כדרך שנוסי לחם בפיס להכנע מחרב לויבים:
ונפלו, כדרך הנסי' מפחד לב: ואין רדף, כל זה נאור אל יכתבי מורך בלבב': (לו) וכשלו
איש באחיו, כל כך יגוסו בחפזון להמלט על נפשי', שכל לחד יפגוש רק על הכלת נפשו, ולא
יפנה לים אל לחיו, עד שיכשלו לים בחיו שנמרוצתם יפיל זה את זה ויכשל: כמפני חרב
כדרך הנסי' מפני חרב, שלא יפגו לחות אל בניס מרפיון לדים: ולא תהיה לכם תקומה,
עם הכלל ידבר, כלומר דעו שגם לס תתחברו כלכם להתקומם על לויביכ', כשיגוזו עליכם
יגל מרך בלבבכם, ולא תהיה לכם תקומה לפניה', ומלת תקומה נמשקל תנוחה תמוזה, ושרשו
מנוחי העי"ן: (לח) ואבדתם בגוים, לחר שיעד על החרב שתורק מתערה לחריה', לומר שגם
הדבר והקלקים ידביקום שם, והכל ואבדת' בגוי', ופי' רמ"י ז"ל כשתהי' פזורי' תהיו לגוללים זו
מזו, ולמעלה (פרש' ד"ג ל') פרשנו, שים לגדן שחור ומעלן, וכן ואבדת' בגוים, ועניני שתפוצו
מהלחה לחרכב' למעלכות הרקוקות מכם מחד, לא תדעו שם לבר מחרבכם ומשפקותיכם,
ומשפקות לחרו' שנפוצו לרוח שכי, לא ישמעו מכם לבר, ולרי לחם כלגודי', ולריה ובלו הלובדי',
נחרן לאור והכדקים נחרן מנרי' (ישעיה ד"ו י"ג), כי לפי שמלכות לשור מתפשט' מחד למזרח
השול' ולנפוצו, רקוק מחד מהר הקדם, קרח לנחי' שם לובדים, ונת"כ שנו ואבדת' בגוים,
ר' עקיבל לומר מילו עשרת השבטי' שנלו למדי, כלו' למלכה רקוקה מחד, לחרי' לומרים לין
מובדן ללא גולה וכו', וזה כדברנו: ואבלה אתכם ארץ איבים, פי' רמ"י ז"ל המתי' בגול',
ופי' רלב"ע ז"ל מנהג כל הגולי' למקו' לחר שיעותו רוצם נהשתטח עליה' הלייר והמי', ומלבד
זה ירלו שהוא קלל' שתציג' נחרבי' ההם נרו' ומחסור ודבר שיעותו רבי' מהם: (לט) והנשארי',
בהם, פליטי רעב ודבר: ימקו בעונם, פי' רלב"ע ז"ל שהוא על מחקל יסבו, ושתיהן מפעלי
הכפל, מגזרת המק בשרו (זכריה י"ל י"ב), שרשם כמק יהי' (ישעיה ל"ד ד"ו), וכן כ' רד"ק ז"ל
ומוסיף שכן בל' ספרדי', מקק של ספרי', שהוא מה שנרקב מהם, והוא שנת' כאן שהבשלרי' בקרי',

תרגום אשכנזי

בחקתי כו

אין דעם לאנדע אייערער פיינדע : זאל וויא אויך צום מהיילד דורך דיא זינדע איהרער

בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם וְאַף בַּעֲוֹנֹת אבתם

רש"י

תרגום אונקלוס

בגולה : (לט) בעון תכותם יתם . כשתוודים מעשה תכותיהם בידיהם : ימקו . לשון המסה כמו

בְּאַרְעָתָא בַּעֲלֵי דָבְבֵיכוֹן וְאַף בְּחוֹבֵי אבהתהון

באור

ימקו כיסורין בעבור עונם, וכן נס' יחזקל כי פצעיהו וחטאתיהו עליהו ונס לכחנו כאקים ולך כתיב (יחזקל ל"ג י'), וכמו שהספרי' ומאר הדברי' מעלי' מקק ורקבון, כן בני אדם מעלים דקבון וחלאי' בעמדם בשוב' ובחטאת' : ואף בעונת אבתם אתם ימקו, שבו רבותיהו והלא כבר הבטיח המקו' לישראל שלישבו בן הגלות ע"י נביא ולא בניס ע"י תגות', שנא' לא יומתו תגות על בניס וגו', (דברי' כ"ד ט"ז), אלא בזמן שהן תפוסי' מעשה תגות' דור לאחר דור הן כדוגין על ידיהן, כלו' מלבד שהדוגין על מעשיהן כדוגין גם על מעשה תגות', וכן פי' רש"י ז"ל כשהוטו תגותיה' אתם, כשתוודין מעשה תגותיה' בידיה', ותוף סוף על עון תגותם עדיין יקשה וכתיב לא יומתו בניס על תגות, על מעשה תגות, ולפי הפשט לאחזוב, שהם כשבני' על עוכם, וגם על עון תגותם שלא עשו לפי שלא נא לידיהם, והכוונן לבות רוצה שהם תפוסי' מעשה תגותיהם בידיה', כלומר שכשהם תפנה בהן, ותילו בא מעשה לידיה' היו חוטאין כתגותיה', שהרי תגותיהו לא שמעו לקול הנביאי' שלא הסיר תגותיהם, גם בהיותם במצור ובמלוק, הקשו ערפם ולא שבו אל ה', ולא הסירו גלולי ע"ז מעל פניה', גם בטלו שמטין ויובלות, וכיוצא בעונות החמורות שהיו הנביי' יכולי' לעמוד, וכשבני' עליהן דוב ודוב, שהרי המקדש חרב, וגלה כבוד מן הבני' שלא חטאו כאה כמו שבשבו תגותיה' שחטאו, לפי שגלו לפניו שהם יקרה בימיה' כשה יחטאו כתגותי' וזהו צדוק הגלו', כי יש בכל דור מסידי עליון, הדבקי' בה' בכל לבבם, לבל רגיש מעם האדון שעלילותיה' בשחתות מאד, ויש הועם מחרובי' עד ימוד לא חיקם כפעל', וחז"כ יגאם, וכמ"ש (פסוק מ"ג), והעגין ברור, ועל זה אמר שימקו גם בעונות תגותיה' שבדורו הרשעי', עונות שגרמו החרבן והגלו', ורז"ל שאמרו מחשבה רעה אין הקב"ה מנרפה למעשה, כוונתם לבד על המחשבה, כי אם יבוא מעשה לידו יקרד ויחבע מעשהו, לא על ההסכמה הגמורה והלב הרע שאם יבוא מעשה לידו יעשה, שהיא העבה, כמו שרמזנו (פרשה ג' ד'), ובחלקן ג' מספרנו נן בעול הבדלנו בין לעזות של עבה לעזות של מחשבה, ומם נחרטוהו, [ל"ה, חלילה לאל לחשוב לאחר עון אחר בלא חטא בחילו חטא, והנה לאונקלוס תרגם כשהת רש"י ואף בחובי דאבהתהון בישתי דאחידון כן בידיהן, ואין דעת מניח הטעמי' שאנר אלא אתם עם ימקו, ולפי פירש"י הי' לו לאחבר עם הקול, ואני אגיד לך את דעתי בזה, יש עוכם נפי, והן הרשעות שלא יחולו על רוב האל', כי אם על דרך פלא למעלה מנדר התולדו', ואולם אחרי בותו והיותו, ידבק הרע בחל', ויתמיד לבניו אחריו על דרך הטבע, ולא יסור מזרעו, כי אם אחר אחר עם ימקו, ולפי פירש"י הי' לו לאחבר ד"מ גלות ישרל מעל אדמם, לא היתה בדרך התולדות, כי אם בדרכון השם גרידא, ואולם אחרי אשר גליהו, הנה הבניה הגולדי' לנו גם השם סובלי' עול הגלו' על דרך טבעי, וכן היות נאחן ישרל שמי' כנרול ואחן כנחשה, הוא דרך נפי, אחין מתולדות האחן הבחלת להיות כך, ואולם כאשר תבא הרעה הזאת בעון ישרל אחי מדרך הטבע שיהיו בני אדם נרעב, וימותו גם הבני' הקטני' אשר לא חטאו ולא ידעו בין ימינם לשמאלם, לולי יאחין השם ב"קיומו על דרך פלא : מעתה הרעות האלו תחלתם עוכם נפי, לא יניח' השם כי אם על פשעי' עצומי', ומוסף עוכם עצעי, לא יסיר השם מן בני הבעבע וחרעו אחריו, כי אם בהיות' רחוי לכך ביחוד : והל' הבטיח השם את ישרל שלא יעבוד את הבני' עוכם נפי בעון אבותם, והוא שבא' לא יומתו אבות וגו', ולא"פ כן יתכן לומר אבותיהו חטאו ואינם ואנחנו עוונותי' סבלנו (איכה ד' כ"ב), כי אין הזכו' אצל

בחקתי כו

אֲבֹתָם אֹתָם יְמַקּוּ׃ מ וְהִתְוַדּוּ
אֶת־עֲוֹנָם וְאֶת־עֲוֹן אֲבֹתָם
בְּמַעֲלָם אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי וְאַף
אֲשֶׁר־הָלְכוּ עִמִּי בְּקֶרִי׃ מא אַף־
אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם בְּקֶרִי וְהֵבֵאתִי
אתם

תרגום אונקלוס

אֲבָהָתְהוֹן בִּישַׁיָּא דַּאֲחִידִין בִּידֵיהוֹן
יִתְמְסוּן׃ (מ) וְיוַדּוּן יָת חוֹבֵיהוֹן וְיָת
חוֹבֵי אֲבָהָתְהוֹן בְּשִׁקְרֵיהוֹן דְּשַׁקְרוּ
קֳדָמַי וְאַף דִּי הֲלִיכוּ קָדָמַי בְּקִשְׁיוּ׃
(מא) אַף אֲנָא אֵיהַךְ עִמְּהוֹן בְּקִשְׁיוּ
וְאָעֵיל יתהון

תרגום אשכנזי רס

איהרער עלטערן, מיט איחנן
הינשווינדען׃ (מ) אַ֫לזדען
ווערדען זיא איהרע אונר
איהרער עלטערן זינדע בע־
קענגען, דאַס זיא טרויאלאָס
אַן מיר געהאַנדעלט׃ אונר
מיר צווידער געוואַנדעלט
האַבען׃ (מא) וועז איך אַלו־
דען אויך איהנען צווידער
וואַנדעלן, אונר

רש"י

כמו ימסו וכמוהו תמקנה בחוריהן (זכריה
י"ד) כמקו חנוכותי (תהלים ל"ח)׃
(מא) והבאתי אותם. לכי בעצמי לכניסה זו
מדה טובה ליסראל אלא יהיו אומרים הולכ
וגליו בין האומות עובדי אלילים כעזה
כמעשיהם לכי ליכי מכניסם אלא מעמיד לכי את
כבילי ומחזירן לתוכה ככפי שנאמר והעולה על
רוחכם היו לא תהיה וגו׳ לכי לכם לא ביד
חזקה

באור

מידיו כדאי שינהגו העם על דרך פלא, ולכאו מדוע׳ נגלו׳ תמר בתשובת לבותיכו,
וכן ג"כ שעור הכתוב כאן ואף בעוכות לכתם יתם יתקו, ומדוקדק לשון יתם ויכשלו עם
יתקו, שהם נעכשים עם החטות וסובלים עמהם ועל ידם, שהעוכם כמוך וכל להם מיללו]׃
(מ) והתודו את עונם, לדעתי אין פי׳ הכתוב שיוכו מרעתם ויתידו, כי מה טעם לומר
לחריו אף כי אלך עמם בקרי, גם היה ראוי לומר לא יתידו, לכל לפי שאמר יתקו בעוכם
ועשן לבותם מטעם שנחרכו שבויים גם הם לבבם למרע לעשות כן כשיוצי לידם, על כן כתוב
ליתידו׳ המתפללי׳ א׳ ה׳ בארץ חוביהם בעד שחרית ישרא, שיתודו את עוכם ואת עון לבותם,
כל מה שמעלו בו, וגם לאר הלכו עמו בקרי בימים ההם, כשפיכת לשעלה בשורשיות, כל
אלה יזכרו לפני ה׳, ויודו כי חטאו עוו ופשעו הוא ולבותיהם בכל התעצי׳ הללו, ויכללו עמהן
בגלוי מעשה לבותיהם כחילו היו הם העושים, ומזה למד דניאל לסדר תפלתו בשיה תפלת בגלות
בגלו, שזכר עוכית ישרא שהן בגלות ועוכות לבותיהם מלכיהם שריהם ולבותיהם, ואמר על
הקיים ועל המתים לאר חטאנו לך (דניא ט׳ ח׳), ואלו שמעו לקול הנביאים שהזהירו לותם,
ואמר במעלם לאר מעלו בך (שם שם ז׳), כלשון הכתוב במקרא שלפניו, וכבוש עליהם
הרעות והשפטים הגדולי׳, הללו בקרי ולא לבו שמוע לשוב מעוכותיהם, כמו שכתוב כאן
גם לאר הלכו עמי בקרי, שהיה חלק מן הוידוי, והכתובים מלמדי׳ זה על זה, והוא ענין
נאות לאבות דור דור בגלוכותיו בענין הוידוי והתפלה, ובאמת גדולה ליסראל שבכל ימי זעם,
שנם בהיותן בארצות לויביהן, הקב"ה מתאוה לתפלתן, ושומע ברחמים ויידוייהן ולבתתן,
עולי זאת לא היה מבוקש על סדר הוידוי לוך תהיה: והתודו, כמו והתודה לאר חטא עליה
(פרשה ה׳ ה׳), שהוא מנוח ושם בארצותו, וכן והתודו תאמר כאן: במעלם, כמו נפש
כי תמעל מעל (שם ט"ו), ובארצותו שם: ואף, גם על זאת יתודו: אשר הלכו עמי,
נמעלם בקרי, גם כנוח עליהם המקרים הקשים, וכמו שבארנו (פסוק כ"ח): (מא) אף
אני, אומר לכי עוד שין פסוק והתודו את עוכם והילך עד סוף התוכחה כלם מקרואות של
נחמה הן, כאו והתודו המלמדנו שאפילו שם בתפלתנו גם בימי גלות:ו, ושמ יאמרו ישרא
שם,

תרגום אשכנזי

בחקתי כו

אונר זיא אין פֿיינדעז לאַנד ברינגען וועדע : זאָ ווירד אירער פֿערשטאָקטעז הערץ שאָן געדעמיטהיגט וועדען, אונר זיא פֿיר אירע זינדע גענוגטהון : (מג) איך אַבער וועדע אַן מיינען בונד מיט יעקב : אונר אַן מיינען בונד מיט יצחק, אונר אַן מיינען בונד מיט אברהם דענקען,

אֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אוֹ־אָמַס יִכְנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם: (מג) וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר

מלא ויו והארץ

אונר

ר ש"י

חזקה וגומר, (יחזקאל ד') : לו לא יכנע · כמו לו נודע כי שור נגח הוא לא יכנע · לשון אחר לולי שמא לא יכנע לבבם וגומר : ורצו את עונם · יכפרו על עונם ביסוריהם : (מב) וזכרתי את בריתי יעקוב · בחמשה מקומות נכתב מלא וחליהו חסר בחמשה מקומות יעקב נטל חות חמשו של חליהו ערבון שיבא ויבער גאולת בניו : וזכרתי את בריתי יעקב · למה נמנו לחורנית כלומר כדאי הוא

תרגום אונקלוס

יַתְהוֹן כְּאַרַע בַּעֲלֵי דָבֵיהוֹן אוֹ כְּדֵין יִתְכַּר לְהוֹן טַפְשָׁא וּבְכֵן יַרְעוֹן יַת חוֹבֵיהוֹן : (מב) וְדְכִירְנָא יַת קְיָמִי דְעִם יַעֲקוֹב וְאַף יַת קְיָמִי דְעִם יִצְחָק וְאַף יַת קְיָמִי דְעִם אַבְרָהָם אֶנָא דְכִיר וארעא

באור

לא עוד אלא גם בזה, שהוא נותן לותנו למשמה בחרטת לוביתו, ולא לשלם לנו מדה כנגד מדה, מ"כ כמו שהלכנו עמו נקרי, גם כנות עליו כל המשפטים הרעים, כן הוא נכל השפטים הרעים שמביא עליו, תמיד ממקם לותנו יותר, ושוב אין מקום לווידוי ולתפלה, לכן אמר לעפ"י שגם אני הולך עמהם נקרי והבאתי לותם נארץ לויניהם, שהוא תכלית הקללה, אין כונת שניהם זה, כי אתם חשבתם להפר הברית שביני וביניכם, ולכן הלכתם עמי קרי, ותסבלו כל הרעות, רק לבאתי שוע אלי, ואני הולך עמכם נקרי, להכניע לבבכם הערל שתשובו אלי, כי לא הבאתי אתכם, והלוחי שיגעו הצרות אל לבבכם, ותכנעו מפני, לא תסבלו לכל לאר שלא פשעו ועוו נגדי וירצה עונם : או אז, כדרך בן אדם שאומר כל זאת תעשה לך לולי לא תתרצה לי, ורש"י ז"ל פי' כמו לו נודע כי שור נגח הוא (שמות כ"א ל"ו), לא נודע, וכן אם לא יכנע, לשון אחר לולי, שמא לא יכנע לבבם וגו', והלשון השני כפרושו : ואז ירצו את עונם, לשון רצון, הוא השון שנרם כעם לפני, ירצו במעשיהם הטובים שיעשו אלי, ונעשים שקבלו, וקרוב לזה פי' רש"י ז"ל יכפרו על עונם ביסוריהם : (מב) וזכרתי את בריתי יעקב, מיד שיכנע לבבם הערל וישובו אלי, הנני מוכן לקבל תפלתם נרצון, לזכור לת הברית שכרתי עם האבות ועם האדץ אזכור, האדץ אשר נאדתי לשבתי, שהיא כל ימי הגלות חרבה ושוממה מזכירה עתה, וכבר רמזנו (פרק ג' ב'), על לשון זכירה המסוך אל השם, כי אין שכחה לפני כסא כבודו, אבל לפי שאלהי משפט הוא, וכהג הכל נדדק, יקרה פעמים כפי מרחות משפטיו הנעלמים מאתנו, שניע לנדיק כמעשה הרשעי', ולרשעי' כמעשה הנדיקים, וימים שהנדיק נעוב ומעונה, נדמה לנו כאילו אין זכרונו נח לפני השם, וכן להפך נשלות הרשעים, אבל כבוא יום הגמול לעוב ולרע, יראה לכל כי השם זוכר מעשה כל איש ואיש, והכל הי' שמור לפניו עד יום המועד, ולכן על יום הגמול נסמיך תמיד אבל השם לשון זכירה, כמו ושמע אלהי' את נאקתם וזכר אלהי' את נריתו

את

בחקתי כו

וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר׃ מג וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתֵרֶץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ בְּהִשָּׁמָה מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעְלָה נַפְשָׁם׃

ואף

תרגום אשכנזי רסא

אונד דאַו לאַנד בעדענקען, (מג) דען דאַו לאַנד ווירד פֿאָן איהנען פֿערלאַסען זיין, דאַמיט עס פֿיר דיא פֿייאר־צייטען געגוגטהוע, זאָ לאַנגע זיא עס וויזטע ליגען לאַסען׃ אונד דאַמיט זיא ועלבזט פֿיר איהרע זינדען געמגטהון׃ אַללדיאווייל אונד אין זאָ פֿערן זיא מיינע רעכטע פֿער־

וואַרפֿען האַבען, אונד מיינער געזעטצע איבערדריסיג וואַרדען וונד׃ אַללייז

תרגום אונקלוס

וְאַרְעָא אֶנָא דְּבִיר׃ (מג) וְאַרְעָא תִּתְרְטִישׁ מִנְּהוֹן וְתִרְעֵי יַת שְׁבִיתָהָא כַּד אִתְבַּדְיַאת מִנְּהוֹן וְאִנּוּן יְרַעוּן יַת חוֹבֵיהוֹן לָוְטִין חֻלַּף דְּרָכַי אֵיתֵי עֲלֵיהוֹן דְּדִינֵי קָצוּ וְיַת קְיָמַי רְחֲקַת נַפְשְׁהוֹן׃

ואף

רש״י

הוא יעקב הקטן לכך ואם לומר כדאי הרי יצחק עמו ואם ליטו כדאי הרי אברהם עמו אלא כדאי ולמה לא נאמר זכירה ביצחק אלא אברהם של יצחק נראה לפני נבור ושכח על המובח׃ (מג) יען וביען. גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו׃ ואף

באור

את אברהם את יצחק ואת יעקב (שמות ג׳ ד״ר), שכבתי על יום הגמול, וכן ויזכרה ה׳ (ש״א א׳ י״ט), ויזכור אלהי׳ את נח וגו׳ (בראשית ח׳ א׳), יזכור כל מנחותיך וגו׳ (תהלי׳ כ׳ ד׳), המצות שהבטחתי לו יזכור עתה לגמול לך טוב, וכן כאן לפי שזרע לוביא שרוין בגרה, וכל העמים יושבים שלוים, החרן לאור בתר בה תרבה וזוממה וכל החרטת בטוית, שכדמה לבו שעשה אלו ואלו שכוחים מלפני חלילה, כדרך ותאמר ציון עזבני ה׳ וה׳ שכחני (ישעי׳ מ״ט י״ד), עכשיו שכוח יום הגמול, ודעו בלם כי זוכר אני בריתי עם האבות, ובריתי עם הארץ, ואמלא כל מה שהבטחתי להם: בריתי, פרשתי למעל׳ (פסוק ט׳):(מג)והארץ העוב מהם, לדעתי כך פרושו, כמו שאמר למעלה שאעפ״י שהולך עם ישראל בקרי, אין זה משכחתו לותם, אלא להשיבם אליו לולי שיבוע לבנם הערל, וירגו עונם, ואז יזכור בריתי האבות ונם הארץ יזכור, כן חזר לפרש, שאל יפחדו אם לא יבוע לבנם הערל, שמא עד בלא לא יושעו, אלא על ידי שמעות הארץ תרבה את שבתותיה, ועל ידי גלות ישראל ירגו את עונם, ואע״פ שלא ישובו, כמפורש בנבואה שהדבר תלוי בזמן, שנאמר דברו על לב ירושלי׳ וקראו אליה כי מלאה צבאה כי נרצה עונה כי לקחה מיד ה׳ כפלים בכל חטאתיה (ישעיה מ׳ ב׳), ויחזקאל אמר ותמכו חטאי ומלכותי החסיטו קדישין (דניאל ז׳ ד״ם), אלו שאמר והארץ תעזב מהם, ועי״כ תרצה את שבתותיה בהשמה מהם, ואז אזכרנה, והם בהיותם בארץ לויביה׳ וקדו לותם נדות רבות ועדות ירגו את עונם, וכללות הענין לזכור בריתי אבותיה׳: יען וביען, כי לעפ״י שחסדי לא תמוש מאתם לשלם, מיסרם בכל הפורעניות הללו, לגמול להם מדה כמדה כי הם במשפטי מאסו, ואת חקתי נעלה נפשם, כאמור ברוח הענין (פסוק ט״ז), ואמרנו שם שהם נעלה נפשם בחקת הסם עד שבקיאה, שבקשו לפרוק עול ולהפר בריתו להיות כגויי הארץ, כאמרו להפרכם את בריתי, ולכן רחויין לכל הפרעניות הללו, אבל דעו כי לא כעוותיכם תגמול עליכ׳, אתם רציתם להפר בריתי, ואני בכל היסורין שאביא עליכ׳, איני רוצה להפר בריתי עמכם, [ח״ה, יען וביען לישו בפל לשון כמו שיתבאר בקנת המפרשי׳, כי יען הוא בתיבת טעם, (תהלים ל״ו ל׳), שיבאו עליה׳ הרעות האלה בעבור מעשיהם, ובישן עניבו אלא יתמיד

העוגב

תרגום אשכנזי

(מד) אַלליין אויך אַלורען, ווען זיא זיך שאָן אים לאַנדע איהרער פֿיינדע אויפֿהאַלטן, ווערדע איך זיא דעוועגען ניכט פֿערוואַרפֿען, אויך איהרער ניכט איבערדריסיג ווערדען, זיא אויף צו רייבען, מיינען בונד מיט איהנען פֿאַלליג אויף צו העבען: רעז

בחקתי כו

מד וְאַף־גַּם־זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא־מְאַסְתִּים וְלֹא־ גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: מה וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשֹׁנִים

אשר

איך בלייבע דער עוויגע, איהר גאָטט: (מה) דאַהער ווערדע איך דען פֿריינד־ שאַפֿטבונד־מיט איהרען פֿאָרפֿאַהרען אַללע צייט געדענקען: זא

רש"י

(מד) ואף גם זאת - ואף לפילו הם אני שאמר עמהם זאת הקורעות לשכר תמרת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים לכלותם ולהפר בריתי אתם: (מה) ברית ראשוני - של

שבעים

תרגום אונקלוס

(מד) וְאַף בְּרַם בְּדָא בְּמֶהֱוֵיהוֹן בְּאַרְעָא בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן לָא אַרְחִישִׁינוּן וְלָא אַרְחִיקִנוּן לְשֵׁצָיוּתְהוֹן לְאַשְׁנָאָה קְיָמִי עִמְּהוֹן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲהוֹן:

(מה) וְדִכְרִנָא לְהוֹן קְיָם קַרְמָאֵי

די

באור

העונש הזה, כי אם כל זמן שיעמדו במרדם ויתמידו בחטאם, ואחרי שכר ילכו את עמם יזכרם השם וירחמם, ותהו שמות בי"ת ובינן (לין זא פערן), וכן מתורג' בל"ע, וכותת תקלטם המתרגם כשגנה ממני]: (מד) ואף גם זאת, לשע"י שגם זאת עשיתם, שלניתם להפר בריתי: בהיותם בארץ איביהם, בתכלית הגיעול, כאמרו ונעלה בפניו לחתכם (פסוק ל'), שגם לין שום גדולה וכבוד ליזראל, וכלם רואים כי מאם ה' גם ונעלם, לא מאסתי לחתכ' ולא געלתי לחתכ' לכלותכ', מעל פני האדמה, לו להניח לחתכם על האדמה, ולהפר בריתי לחתכ', שלא תהיו לי עוד לעם לחד בארץ, שלא תמיד יעמוד זרעכם ושמכם, כמו שכתוב כי לעשה כלה בכל הגוי' לשר הדקותיך שמה ולותך לא לעשה כלה וגו' (ירמיה מ"ו כ"ח), וכן תמיד תהיו לי לעם שומר בריתי שלה וברית תורה: כי אני ה' אלהיהם, ולכי ה' לא שכיתי, ולחר שכרתי ברית עם לשותיכ' להיות להם ולזרעם לאלהי' לעולם, לא לשר בריתי בזמן הזמני', וכמו שנתקיי' זה בגלותנו, שלעפ"י חיסים רבים יהיינו בגלות עד היום, ועברו עלינו כל החלות והקללות הכתובות כאן ובשנה תורה, עד היום העמידנו אלהינו בחייס, ולחנתו ולשותיט שומרים בריתו ותופשים תורתו, כמו שם שכתוב שם אלהיהם וגו' (תהלי' מ"ד ד"ס), וכל הענין שם: (מה) וזכרתי להם ברית ראשנים, ככלות הגלות, לשר שיקיש מיד ה' גרות גמול פשעיה', לו לזכור להם ברית רחשוני', כמו שאמרנו (פסוק מ"ג) שלקן היפון על כל פניס יהיו לשם מהם, ויזכור להם ברית רחשוני', ואין זה כמו וזכרתי לת בריתי יעקב וגו', שהרי לשר לשר הזכרתי לות' מל"מ, והלשות לא יכלו משם כי שם נביה', שם טעם שפי' רשב"ם ול"ל לשר למענם הזכרתי לות', ולפי זה אמר בפשוטו, תחלה הבטיח שלא יפר בריתו לשם בגלות, שלעפ"י שאין נביה ולשותינו לא רחינו, ולא נשתייר לנו דבר מכל ההבלשות הנכללות בגרית שכרת השם עם הלשות, לא הפר בריתו, כי הפרת ברית הוא בטולו לעולמי', וחלילה לו ית' לעשות כן, כי לקן נעם יהיו יזכרתו, ועל זה אמר כאן בחתימת הענין, שלסוף חזכרתי להם ברית רחשוני', כלומר כמו שזכרתי ברית לשות לרחשוני', כן יזכרנו לשחרוני', ופירש הכתוב מי הם הרחשוני' הללו שזכר להם בריתו, ומה פעל עמהם? ואמר

לשר

בחקתי כו

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לִהְיוֹת
לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה׃
מו אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים
וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בֵּינוֹ
וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד־
מֹשֶׁה׃ פ רביעי ששי

תרגום אשכנזי רסב

זאָ וויא איך זיא פֿאָר דעם
אַנגעוויסט דער פֿאָלקער אויז
מצרים געפֿיהרט האַבע, אום
איהר גאָטט צו זיין, איך דער
עוויגע! (מו) דיזעז זינד דיא
געזעטצע, רעכטע, אונד
לעהרען, דיא דער עוויגע,
אויף דעם בערגע סיני, דורך
משה געגעבען, אַלז איינען
בונד צווישען איהם אונד דען
קינדערן ישראל׳ז׃

תרגום אונקלוס

דִּי אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם
לְעֵינֵי עַמְמַיָּא לְמֶהֱוֵי לְהוֹן לֵאלָהָא
אֲנָא יְיָ׃ (מו) אִילֵּין קְיָמַיָּא וְדִינַיָּא וְאוֹרָיְתָא דִּי יְהַב יְיָ בֵּין מֵימְרֵיהּ וּבֵין
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוּרָא דְסִינַי בִּידָא דְמֹשֶׁה׃

רש״י

שנטוים׃ (מו) והתורות. לחת בכתב ולחת
בעל פה מגיד שכולם נתנו למשה בסיני׃

ומליל

באור

לשון הוצאתי לות׳ מארץ מצרי׳ לעיני הגוי׳, והם הרחמני׳ שהיו בגלות מצרים בקושי השעבוד,
שנ׳ ברם ויצעק אלהי׳ לת׳ נחקת׳ ויזכור להם לת׳ בריתו לת׳ לאברה׳ לת׳ יצחק ולת יעקב (שמות
ג׳ ד״ך), וכשזכר להם בריתו הוציאם מארץ מצרי׳ לעיני הגוי׳ ביד חזקה ובזרוע נטויה, ולשון
הגוים כלם כי ה׳ הוא אלהי ישראל, כן בחקות תימי׳ לזכור בריתי לאחרוני׳, ולזו הוציאם
מכל המקומות לשון כפולו שם לעיני הגוי׳ בלחות ובמופתי׳ וידעו הגוים כלם כי אני אלהיה׳,
ברחותם לת כל לשון אני עושה למענם, לא כן בהיותם בארץ לויה׳, לעפ״י שלא הפרתי
בריתי לתם, ומצינו עליה׳ מפתר קדמי להעמיד כשבה בין זאבים רבים, לויכני אלהיה׳ לעיני
הגוים, כי אין תאר ואין הדר ליסראל בגלות, אין חזון ואין לות ולא מופת, להודיע על ידיהן
אחני אלהיה׳, זהו פשוטו של מקרא, ודר״י ז״ל כי׳ בריית לחתוני׳, של שבטים, ויש לקרא
כי׳ זה לדברנו: אני ה׳, העושה כל ולא יפלא ממנו דבר, מבטיח כל אלה, [ל״ה, על
דעתי המשך הכתובי׳ אין והתורות לת עונם (פסוק מ׳) עד סוף פסוק מ״ה כך הוא, לומר (מ)
שיתודו לת עונם לשוב מרעתם, ויזכור להם לב זה שהם ולבותם מטלו לאלהיה׳ והלכו עמו
קרי, וכאשר (מא) לף לני הלך עמם בקרי, ולניא לותם בארץ לויביה׳, עד לאשר יכנע
לבבם הערל, לז ישלמו לת עונם בתשובתם לל ה׳, (מב) ולני לזכור
לת בריתי יעקב וגו׳, ולזכור גם לת הארץ אלא לתני׳ עוד שומה, ויושביה כדי׳ וכעים בארץ
לא להם, (מג) כי היתה הארץ כעזבת מהם, כדי שתרץ לת שבתותיה והם ירצו לת עונם,
כל עוד שמלמו במשפטי ובחקתי נעלה נפשם, ולולם עם כל זה (מד) לף בהיותם בארץ
לויביה׳ לני לא למאסם ולא לגעל לותם, ולא הפרו לת בריתי לני לא לפר לת בריתי לתם,
כי לני ה׳ לאלהיה׳ קיים ונאמן בבריתו, ולזה (מה) לזכור להם ברית לחתוני׳, וזה הלכות
זכר כאשר הוצאתי לות׳ מארץ מצרי׳ לעיני הגוי׳, להיות להם לאלהי׳: לני ה׳, כי׳ הוא
ויכי׳ ונאמן לדורותיו בכל נרותם]: (מו) אלה החקים, אב על כל הלמוד מפרשת ויקרא
והלך, שהן חקי׳ ומשפטי׳, חוקי אלהי׳, ומשפטיו הכתוין על החקי׳ האלו, והתורת
בש תורת העולה וכל הקרבנות, תורת נגע הנרשת ודומיהן: אשר נתן ה׳ בינו, הם תלמי

הברית

כז (ל) רער עוויגע שפראך צו משה , וויא
פאלגט : (ב) רעדע מיט
דען קינדערן ישראל'ס אונד
זאגע איהנען : ווען יעמאנד
איין בעאנדערס געליבדע
טהוט : דיא שאצונג געווישער
פערזאנען , דעם עוויגען צו
עהרען , פאן ויינעם פערמאגען אויז צו זעטצען :

ל וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא
נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ נְפָשֹׁת לַיהוָה׃

והיה
בעטריפט

רש"י

כז (ב) כי יפליא . יפרש נפיו: בערכך נפשות . ליתן ערך נפשו לומר

תרגום אונקלוס

כז (ל) ומליל יי עם משה למימר:
(ב) מליל עם בני ישראל
ותימר להון גבר ארי יפרש נדר בפורקן נפשתא קדם יי: ויהי

באור

הברית שנתן ביני ובין בני ישראל , שהם ישמרו החקים והמשפטי' התלה , ואם ישמרום יהיה הוא להם לאלקי' לעשות עמה' ככל נפלאותיו : בהר סיני , כשכרת הקב"ה ברית עם ישראל , כלומרו ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם וגו' , ויקח משה את הדם וגו' ויאמר הנה דם הברי' אשר כרת ה' עמכ' על כל הדברי' האלה (שמות ך"ד ז' ח') , היה הברית על החקי' והמשפטים התלה שהיו ביד משה , שלמדום כלם בבוקה בפת משה המיוחדת מכל הבשמות שלפניו ומלאחריו לקבל לתוך התורה בגבוהה , כמו שפרשנו (פרשה ט' י') , ואז נאמרו לו גם התוכחות התלה , ועל הכל ככרת ברית :

כז (ב) איש , גם נשה בכלל : כי יפלא , פי' רש"י ז"ל כי יפריש נפיו , גם רשב"ע ז"ל פי' יפליא , יפריש ויבחר , וכן אמר רשב"ם ז"ל יבדיל כמו לשון מפרש , שהטודר נדיך למרע בחיוו עניו הוא טודר , וכמה הוא טודר , וכבר גליונו דעתנו בפי' לפלא נדר לו כדבה (פרשה ך"ב ך"ח) , כי מה טעם לומר איפרש דברין , וכל טודר וטודב יפרש , אבל נכתב על המפליג לנדור מלשון הפלאה וחדות , וגם כתוב על הטודר עולה ושלמי תודה כאחת , והוא בפעל , וכאן בנדין הכבד הטוסף בעבור הפלאת הנדר וחדותו , שטודר ערך נפשות , כי מרוב הטודי' שידרו עולה ושלמי' , או ממון לבדק הבית . וכן אמר בנזיר כי יפליא לנדור נדר נזיר (במדבר ו' ב') , שים בו ג"ת שמזיר עלמו מן היין , ודומה להן והפלא ה' את מכותך וגו' (דברים ך"ח ך"ט) , בעבור הפלגת המכה וחדותה , וכן כאן כי יפליא נדר , אחר הפלאת הנדר ערב לפני הגם כ"ה , שהרי אמרו רבותינו ז"ל שנזיר מיעט הוא שבעבר עלמו מן היין , וכן המפליא נדר נפשות , שהם רוצה לתת דבר לבדק הבית , ולזה לו שידור כסף לו זהב לא ערך נפשות , ולכן יצרו בעיני הברי רשב"ד ז"ל שאמר בהשגותיו (הלכות ערכין וחרמין פ"ג ט') שהערכין הם בעין קנם , כשלשים כסף על עבד , וכמו שנדבר שוד בזה : נדר , הערכין הם נדרי' נמורים , שיחייב עליהן משום לא יקל דברו , ולא תאחר לשלמו , ומשום כל היוצא מפיו יעשה : בערכך נפשות לה' , מה היא ההפלאה והחדות שטודר לתת לה' ערך נפשות , ואלת בערכך , פי' רש"י ז"ל כמו ערך , וכפל הכפי"ן לא ידעתי מלזו לשון הוא , ורשב"ם ז"ל אמר שני הכפי"ן כפל הוא כמו שתאמר מן לדם לדמיותם , ומן לבן לבנונית , ומן הנדן דומה לרחיה , שם מורה על ההפלגה , וכמו שפרשנו (פרשה י"ג י"ט) וכן כלם , ולא יתכן לומר כן על בערכך , ורשב"ע ז"ל כתב י"ל כי הכ"ף לנכח הכהן . וכבר כתבנו על פי' מלה זו (פרשה ה' ט"ו) שהוא לנכח הכ"ד והבשיל , שהמטבע מיוסר על פיהן , ויותר נראה בעיני שהיא מלה מורכבת מן ערך , ומן כה או ככה , או כשום כף הדמיון , כמו מן כחל (דברים ל"ג ך"ו) , ועניינו לפי שכל ערך

ג וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה
עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ד וְאִם־נְקֵבָה
הִוא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל:
ה וְאִם מִבֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד
בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ
הַזָּכָר עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה
עֲשֶׂרֶת שְׁקָלִים: ו וְאִם מִבֶּן־
חדש

(ג) בעטריפט דיא שאצונג
זיינע מאנופערזאן פאם
צוואנציגזטען ביז אם זעכ-
ציגזטען יאהרע: זא וירד
דיא שאצונג אויף פינפציג
שקל וילבער געזעצט, נאך
דעם שקל דעז היליגטהומז:
(ד) איזט עז אבער זיינע
פרויענזפערזאן: זא וירד דיא
שאצונג אויף דרייסיג שקל
געזעצט: (ה) וען דיא פערזאן
צווישען פינף יאהרען אונד
צוואנציג יאהרען אלט איזט,
זא וירד דיא שאצונג
דער מאנופערזאן אויף
צוואנציג שקלים: אונד דער

פרויענזפערזאן אויף צעהען שקלים געזעצט: (ו) איזט דיא אבער פאן

(ג) וִיהֵי פֻּרְסָנֵיהּ דִּדְכָרָא מִבַּר עֶשְׂרִין
שְׁנִין וְעַד בַּר שִׁתִּין שְׁנִין וִיהֵי פּוּרְסָנֵיהּ
חַמְשִׁין סֶלְעִין דְּכַסְפָּא בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא:
(ד) וְאִם נְקוּבְתָא הִיא וִיהֵי פּוּרְסָנָהּ
תְּלָתִין סֶלְעִין: (ה) וְאִם מִבַּר חַמֵּשׁ
שְׁנִין וְעַד בַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וִיהֵי פּוּרְסָנֵיהּ דִּדְכָרָא עַשְׂרִין סֶלְעִין וּלְנוּקְבְתָא
עֲשַׂר סֶלְעִין: (ו) וְאִם מִבַּר
ירחא

ערך דכר שנפשו תליוי בו עלי: (ג) והיה
ערכך וגומר • יכול זה לשון דמים תלה בין שהוא
יוקר בין שהוא זול כפי שניו הוא הערך הקטוב
עליו בפרשה זו: ערכך. כמו ערך וכפל הכפ"ין
לא ידעתי מהו זה לשון הוא: (ה) ואם מבן
חמש שנים. לא שיהא הטוהר קטן שלא
בדברי קטן כלום חלש

פורך דכר שלי דכר אחר, שאומר הרי עלי ערך פלוני, ולעתו לתת כערכו כסף לו והוא לגית
ר', משמעת המלה הוזקת על העניין כלו ערך כך, וכמו שהולך ומפרש: (ג) והיה
ערכך, אם יהיה נדר אל הטוהר הזה על זכר שהוא מבן עשרים שנה עד זכר שהוא בן שים
שנה, שאומר עליו יהא ערכו עלי לשלם ככה, לו כערכו לגית ר': והיה ערכך וגו', ערך
כך שנדר זה הדים, יהיה חמשים שקל בסף בשקל הקדש, ואל תאמר ערך נפש אחד לא יערך
אם כל הון שיתן, שלא כפי המפורש בענין, והטעם לפי שהי אפשר לשלם דמים בערך
נפש אחד, ובכן הין הקטנה המפורשת בענין ערך דמים שאם, שלא כמו שכתבנו בשם הריאב"ל
ז"ל שהיה בעין קנה כמו שבעי שקלי' של עבד, ואינו דומה לאומר דמיו עלי, שהכוונה שם
שאחרים רוצים ליתן לקנותו לעבד, ואמין לותו כעבד הנמכר בשוק, וכן כריך לשלם, אם
הוה חלף שקלי' כריך לשלם חלף, ואם הוא מטולטל ומוכה אזין שלין לו דמים הנודר פשוט,
לכל האומר ערכו עלי הין שמין אותו, וכן אמר רש"י ז"ל הין ערך זה לשון דמים, שלא בין שהוא
יוקר בין שהוא זול, כפי שניו הוא הערך הקטוב עליו בפרשה זו: (ד) ואם נקבה היא,
שנדר ערכה לה': (ה) ואם מבן חמש, לא שיהא הטוהר קטן, שלין בדברי קטן כלום,

תרגום אשכנזי

בחקתי כז

פאן איינעם מאנאטה ביז פינף יאהרען, זא וועלד דיא שאצונג דער מאנספערזאן אויף פינף שקלים זילבער: דיא שאצונג דער פרויענס פערזאן זאל זיין דרייא שקלים געועצט: (ו) אויב דיא פערזאן פאן זעכציג יאהרען אלדער דריבער, זא וועלד דיא שאצונג איינער מאנספערזאן אויף פונפצעהן שקל: אונד איינער פרויענס פערזאן אויף צעהן שקלים געועצט: (ח) אויב ער אבער צו אונספערמאגענד, דיוע שאצונג צו בעצאהלען, זא

חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה
עֶרְכְּךָ הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים
כֶּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת
שְׁקָלִים כָּסֶף: ז וְאִם מִבֶּן־שִׁשִּׁים
שָׁנָה וָמַעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה
עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקָל
וְלַנְּקֵבָה עֲשָׂרָה שְׁקָלִים: ח וְאִם־
מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ

לפני

רש"י

תרגום אונקלוס

חלק גדול שאמר ערך קטן זה שהוא בן חמש שנים עלי: (ו) ואם מבן שנה ומעלה כשמגיע לימי הזקנה שיהא קהוי להשבר לחיים כאילו לשמרו לימי סבא נביתא פחת נביתא כבתת נביתא סימת נביתא וסימב טבת נביתא: (ח) ואם מך הוא מערכך קערך הזה: על

יַרְחָא וְעַד בַּר חַמֵּשׁ שְׁנִין וִיהֵא פּוּרְסָנֵיהּ דְּכוּרָא חֲמֵשׁ סְלְעִין דְּכַסְפָּא וְלִנְקְבְתָא פּוּרְסָנֵהּ תְּלַת סְלְעִין דְּכַסְפָּא: (ז) וְאִם מִבַּר שְׁתִּין שְׁנִין וְלֶעֱלָא אִם דְּכוּרָא וִיהֵי פּוּרְסָנֵיהּ חֲמֵשׁ עַסְרֵי סְלְעִין וְלִנְקְבְתָא עֲסַר סְלְעִין: (ח) וְאִם מִסְכֵּן הוּא מִפּוּרְסָנֵיהּ וְיִקֵּימִנֵּיהּ

קדם

באור

חלק גדול שאמר ערך קטן זה שהוא בן חמש שנים עלי, עפי' רש"י ז"ל: (ז) ואם מבן ששים שנה, כשמגיע לימי הזקנה, לחיים קהוי להשבר לחיים, לפיכך החיים פוחת כהזקנה יותר מבלים בערכו, והחיים לפיכך פוחת חלק שלים בערכה, דלשמרי לימי סבא נביתא פחת נביתא, כבתת נביתא סימת נביתא וסימב טבת נביתא, לשון רש"י ז"ל: (ח) ואם מך הוא מערכך, שרשו מכך וכלשונו למעלה (פרשה ד' ה'), שעניו שפלות, פעמים נאמר על היורד ומתפל מאשרו הראשון, כיון כי יסיך לתוך ושכר מחשבתו (שם) שחישבו לו ויהיה מכלל, כי ים לו עדיין לחזרתו, ושוכר לך מקנתו, ולכן תאר זה יסיך לשנין לחר, מחשבו דבר הוא שפל, ולכן גם כאן נאמר ואם מך הוא מערכך, שחשבו שפל מערך כך שנדר, כגון שאמר עלי בן ד' ערכו עלי, ואין בידו מעות שקלי וכן בכל הערכים, ושלו נאמר ואם לא הוא, היה לריך לומר ואין ידו מגעת, שאם אמר ערך בן חמש עלי, ויש בידו ג' שקלי, לא הוא מכלל ידו מגעת לערך קטן כזה, עכשיו שאמר ואם מך הוא מערכך, פירש הענין כלו, ורש"י ז"ל פי' ואם מך הוא, שאין ידו מגעת ליתן הערך הזה, ומדברנו התבאר: והעמידו, כשו שאמר והעמידו הכהן לפני הכהן, כאשר פרשתי על ידו על כף הכהן השמאלית (פ' י"ד ט"ו) ויהיה דרך נשות, לו יהיה והעמידו, שיעמיד הנודר נפשו, עפי' רשב"ם ז"ל, ומס דברנו על זה, וכאן אין כתוי והעמידו על הנודר, אלא על הנודר, ונוכל לפרש שהנודר יעמיד את הנידר לפני הכהן שיעריכנו כפי הסך הנ"ל: והעמידו לפני הכהן, ושמיד הנערך לפני הכהן, שיעריכנו כפי הסגת ידו על מעריך, כי

לפני

בחקתי כז

לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן
עַל־פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר
יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן: ס ט וְאִם־
בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה
קָרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן
מטנו

תרגום אשכנזי רסד

זאָ שטעללע טאָן דיא פערזאָן
פֿאַר רען פריזטער, רעם זיא
דער פריזטער שאָצע: נאַך
דעם פֿערמאָגען רעז גלאָבענ־
דען זאָלל דער פריזטער
שאָצען: (ט) איזט עז איין
פֿיה, ווועלכעז מאָן דעם
עוויגען צו ערהרען אָפּפֿערן
דאַרף: זאָ זאָלל דאַזיעניגע
שטיק, וועלכעז

תרגום אונקלוס

קֳדָם כָּהֲנָא וְיִפְרוֹס יָתֵיהּ כָּהֲנָא עַל
מַיְמַר דִּי תַדְבִּיק יַת נַדְרָא יְפָרְסִנֵּיהּ
כָּהֲנָא: (ט) וְאִם בְּעִירָא דִּי יְקָרְבוּן
מִינַהּ קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ כֹּל דִּי יִתֵּן
מינה

רש"י

על פי אשר תשיג. לפי מה שיש לו יסדרנו
ויעריך לו כפי קיום מטה כך וכסת וכלי לומטת
שם היה ממר מעריך לו תמורו: (ט) כל אשר
יתן ממנו. למר רבלה על זו עולה דבריו קיימין
ותמכר לגרכי עולה ודמיה חולין חן עדמי
לותו האבר: טוב

באור

לפי שאין בערכין יותר מחמשי' שקלי', והוא תוך התורה כמו שפרשנו (פסוק ג'), למדה תורה
שאין הקצבה האמורה בפרשה זאת בערכין עשיר, לכל מעריך עבי לימו נותן אלא כפי
הגיע ידו, ואלא להקל בהקדש, כריך העמדה לפני הכהן, שעליו מוטלין שמיני הקדשות,
והכהן יערוך את הערך כפי הצנת יד המעריך, אלא יהיה הערך תלוי על פי הדיוט, אלא כפי
דעת התורה על פי הכהן: על פי וגו', לפי מה שיש לו יסדרנו, ויעריך לו כדי קיום מטה כר
וכסת וכלי לומטת, אם היה ממר מעריך לו תמורו, מפי רש"י ז"ל, ואם אין לו רק אחד
דו, וכתב לתעלומי', שלפי העשיר ליתן כריך לבעל יותר, לכל אחד דמי פלוני עלי, כריך
לבעל' דמיו כפי מה שהוא שוה אם נמכר בשוק, ואם המקדיש עני, נותן מה שיש לו, ועל הכאלה
נאמר בעל חוב להקדש, ואם העשיר כריך לבעל': (ט) ואם בהמה, לפי הפשט יאמר הכתוב,
למעט שהנודר ערך נפשות מבעל' דמי', וכן המקדיש בית ושדה וכיוצא, גיטל מן ההקדש בדמי',
והמקדש יוצא לחולין, אין הדין כן במקדיש בהמ' הראויין להקרב על גבי המזבח, אלא אם
הקדישן סתם, ובתם הקדש לבדק הבית, או שפירש לבדק הבית, כל אחד יתן ממנו לה'
להקדש, יהיה קדש ולא יצא לחולין בגאולת דמי', אלא הטוהה לותה מן ההקדש מבעל' דמים
להקדש, והיא תקרב על גבי המזבח, אם זכר תקרב עולה, ואם נקבה זבחי שלמי', וכן פסק
רמב"ם ז"ל (ערכין וחרמין פ"ב) המקדיש את בהמתו סתם או שהקדיש את נכסיו סתם,
רואין כל בהמה ראויה הראויה להקרב על גבי מזבח זכרי' ומכרו לנדבי עולה' וכו' והדמי'
יפלו לבדק הבית, בסתם הקדשות לבדק הבית, ועל זה נאמר ואם בהמה אשר יקריבו ממנה
קרבן לה' וגו', כלומר כל הראוי לקרבן על גבי המזבח יקרב, והנה אסור להקדיש תמימין
לבדק הבית, וכמ"ש רמב"ם (הלכה ו') אלא שאם הקדישן ומכרו ויפלו דמיהן להקדש, ואם יקרבו
על המזבח וזהו שאמר הכתוב יהיה קדש, אלא יצאו לחולין כשאר הקדשות שנפדו, ורמב"ם ז"ל
פי' כל אשר יתן ממנו לה', אם הקדישו סתם יהיה קדש קרבן ולא בדק הבית, לכל (תמורה
פ"ג ח') שנינו סתם הקדשות לבדק הבית, וכמ"ש רמב"ם ז"ל, אלא שהוא מחלוקת ר"ש ור"י,
וחולי כוותי' רמב"ם ז"ל שאמר' שהקדישו סתם והוא לבדק הבי', יהיה קדש קרבן וכמו שאמרנו,
ולא לבדק הבית לחלוטין אינה לחולין בדמים: ממנו, בהמה שם כולל לכל הקרב, כמו מן
הבהמה מן הנקר ומן הכאן (פרשה ג' ב') ושם מפורש, וא"כ מלת ממנו על מין מזבח מין בקר

תרגום אשכנזי

בחקתי כז

וועלכעז ער דעם עוויגען צו
עהרען הינגעגעבען, ועלבזט
הייליג זיין: (י) ער דאַרף עז
ניכט פערוועכזעלן, אדער
פערטוישען, וועדער דאַז
גוטע מיט איינעם שלעכטען,
נאך דאַז שלעכטע מיט איינם
גוטען: וועז ער אבער איין

מְמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ: י לֹא
יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא־יָמִיר אֹתוֹ טוֹב
בְּרָע אוֹ־רַע בְּטוֹב וְאִם־הָמֵר
יָמִיר בְּהֵמָה בִּבְהֵמָה וְהָיָה־הוּא
דוד
ותמורתו

שטיק פיה מיט דעם אַנדערן פערטוישט, זאַ זאָלל עז זעלבזט נעבזט

רש"י

תרגום אונקלוס

(י) טוב ברע: תם בבעל מום לו רע
בטוב וכל שכן טוב בטוב לו רע ברע:

מִינָהּ קֳדָם יְיָ יְהֵי קוּדְשָׁא: (י) לָא
יַחֲלִיפִינֵיהּ וְלָא יַעְבֵּר יַתֵּיהּ טַב בְּבִישׁ
אוֹ בִישׁ בְּטַב וְאִם חַלָּפָא יַחֲלִיף בְּעִירָא בְּבָעִירָא וְהָא הוּא וחלופיה

באור

לו כשב לו עז: (י) לא יחליפנו, לפי הפשט חליפין הוא על דבר אחר, שיתן חלף השלה
ממון לו כלי כסף וזהב לקדש, לפע"י שחליפתו שוה יותר ממנו, ולא ימיר הוא שנותן דבר זה
עלמו תמורתו, בקר בנקר עז בעז לו כשב בכשב, אבל בהמה על כסף וכיוצא ליכו נופל עליו
אלא ל' חליפין, והכתוב הבדיל בין חליפין לתמורה, שאם מחליף קרבן בכסף לו זהב, לפע"י
שעובר על ל"ת, לין מעבירו כלום, שאין הדבר נתפס כלל להיות קדש, לאבל הממיר בהמה
בבהמה, כגון בקר בשב ועז זו בזו, והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, ולכן חור ותמר, ואם המר
ימיר בהמה בבהמה, ולא חזר לומר ואם החליף שאין החליפין קדש, ואם כן הממיר ליכו שוכר
רק בגלוי לחד, וזהו שכתוב (תמורה דף ו' ע"ב) אלא שאם המיר שמר וסופג את החרנעי', ולא
לומר שסופג שמוכים, לאבל בגמר' דרשו (שם דף ט' ע"ח) לא יחליפנו בשל לחברו', ולא יחליף בשל
עלמו [ל"ה, גרלה שהחליפין בליכו דומה, כמו בהמה בחבן, או שלו בשל חבירו, שאין הדברי'
דומי' לף לפי כוונת מחליפי', והמרה בדומי', כגון שלו בשלו, בהמה בבהמה, בחינת
דמיון, כפי כוונת הממיר]: טוב ברע, בהמה טובה ובריאה, בבהמה רעה ורזה, כמו לת
שבע הפרות יפות מראה ובריאות' (בראשית מ"ח ד'), ושבע הפרות הרקו' והרעות וגו' (שם
ד'), כך נראה לפי פשוטו, לאבל רבותינו דרשו והבייאו רש"י ז"ל בספרשו טוב ברע, תם בבעל
מום, או בעל מים בתם, ובס זה פשט המלה, כמו שאמרו בת"כ מביין לרע שהוא בעל מום
(כלומר מבין שבלשון הכתוב קורא גם בעל מום רע), ת"ל לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר
יהיה בו מום כל דבר רע, ומצאתה לכו למדין שאם הזהירה תורה על רע בטוב, כל שכן טוב
בטוב ורע ברע, ואם תאמר אם אמרה רע בטוב כל שכן טוב ברע, תוכרך להכתב בעבור ואם
המר ימיר וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, שתחול הקדושה על בעל מום לפילו מום קבוע,
לפע"י שהקדים בעל מום קבוע ליכו קדוש: בהמה בבהמה, בהמה כולל בקר כשבים ועז',
ללמדך שממירין בקר בכשב לו כשב בעז, ולין תמורה בעופי' וכמלחי': והיה הוא וגו', נחות
הלשון הוא, לפי שהקרבן קדוש קדושת הגוף, ואם החליפו לו המירו לא עשה כלום, כי לי
לפשר שינה מקדושתו, לא יתכן לומר עליו יהיה קדש, כי הוא קדוש ועומד, לאבל על התמור'
שהיו חולין ועתה נעשית קדש, עליה נכון לומר יהיה קדש, לכן לומר והיה הוא ותמורתו,
שהקרבן כשאר קדש כמו שהיה ונם תמורתו, ולפי שהתמורה היתה תחלה חולין, לומר יהיה
קדש שבעתיד יהיה הכל קדש, [ל"ה, לין הכוונה סוכלת הפירוש הזה, כי מלת ותמורתו
בגדלת נטעם מפסיק, ועוד שאו מלת יהיה קדש התמורה לבדה, היה לו לומר תהיה, שאז כן
דרך הל' ונקוטה, מלת והי' היא סימן לתשובת התנאי, ומלת תהיה היא דבור המבילות,

וכמוה

בחקתי כז

וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ׃ יא וְאִם
כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־
יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה
וְהֶעֱמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי
הַכֹּהֵן׃ יב וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ
בין

תרגום אונקלוס

וְחֻלּוּפֵיהּ יְהֵי קוּדְשָׁא׃ (יא) וְאִם כָּל
בְּעִירָא דְּלָא יַקְרְבוּן מִינַּהּ
קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ וְיָקִים יָת בְּעִירָא קֳדָם
כָּהֲנָא׃ (יב) וְיַסְרִים כָּהֲנָא יָתַהּ בין

תרגום אשכנזי רסה

נעבוט דעם דאַפֿיר געגעבענעז
שטיקע היילוג זיין׃ (יא) איזט
עז אַבער אין שטיק אונריינעז
פֿיה, דאַס מאַן דעם עוויגען
צו עהרען ניכט צום אָפּפֿער
ברינגען דאַרף׃ זאָ זאָלל מאַן
דאָז פֿיה פֿאָר דען פריזטער
ברינגען׃ (יב) דער פריזטער
זאָלל עז שאָצען, וויא

רש"י

(יא) וחס כל בהמה טמאה · נבעל' מוס
הכתוב מדבר שהיא טמאה להקדיש ולמדך
הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין
בפדיון חלא חס כן הוממו׃ (יב) כערכך
הכהן כן יהי'. לפחות כל אחד הבא לקנותה
מיד

באור

המוס (במדבר ד"א ח') והיה כל הנשוך ורואה לותוחי, וכן (שופטי' ז' ד") והי' אשר אומר אליך זה ילך אתך הוא ילך אתך, וכן (שם י"ח ל"ו) והי' היונח וגו' והי' לה', וכנו'כ] : (יא) ואם כל בהמה טמאה, לח טמאה ממש לאכילה, כל' הנאמר בפרשת שמיני, שהרי אומר אשר לח יקריבו ממנה קרבן לה', ורבי' שאין מקריבין להן למוזבח, כמו חזיל וכבי ויחמור ושאול לאכילה, ועל כרחך תפרש טמאין לקרבן בין טמאין לאכילה או לח, ת"כ למה אומר טמאה, יצא וחס מן הבהמ' אשר לח יקריבו ממנה קרבן לה', ועל כרחך שהכתוב מדבר בשיני' הקרבן לאוזבח חלא שהן טמאין למוזבח מחמת מוס, ואיזו שהכתוב מפרש אשר לח יקריבו ממנה קרבן לה', כלומ' שוהי טומאתה, שאירע בה לאחד מן הדברי' שלא יקריבו ממנה קרבן לה', כלומר שנפל בה מוס קבוע, וכן הלכה, כמו שבנו בת"כ יכול בבהמה טמאה לחורה, תל' בהמה טמאה לחורה, הא לימו מדבר שלא בפסולי המוקדשי' שיפדו, יכול יפדו על מוס עובר, ת"ל אשר לח יקריבו ממנה קרבן לה', יצא מוס עובר שהוא כשר לקרב למזבח, וכן פי' רש"י ז"ל בגעלת מוס הכתוב מדבר שהיא טמאה להקדיש, ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימ' יוצאין לחולין בפדיון שלא ת"כ הוממו, ועיקר מה שבא ללמד שיוצאין בפדיון לחולין כשהוממו, אבל שאין קדשי' תמימי' יוצאין לחולין בפדיון מפורש בשני כתובי' שלפני זה וכמו שפרשנו, אבל יותר נראה בפשט הכתוב שמדבר על שתי הדברי' וחס כל בהמה טמאה בפשוטו, ואשר לח יקריבו ממנה קרבן לה', גם כל שאין מקריבין ממנו לה' לפי' טהורה לאכילה, גם מן הכשרה להקדיש שלא יקריבו לותה לה' בעבור"ם וכל דבר רע שאירע בה, כל שה בפדין מן ההקדש ויוצאין לחולין, וכפי הנראה כן דעת רמב"ן ז"ל (פסוק ד"ז) וחס יתנאר עוד בעז"ה : והעמיד, המקדיש לותה, יעמידנה לפני הכהן שיערך לותה : (יב) והעריך הכהן אותה, כמה היא שוה להמכר לנוזך חולין, והקונה נותן הדמי' הללו להקד", והיא יוצאת לחולין : בין טוב ובין רע, בין טובה לאכילה או למלאכה, כיו בריאות ושבות (בראשית מ"ת ה'), ובין רעה כחושה ורעת תאר, שאי אפשר לומר לענין מוס, שהרי בגעלת מוס הכתוב מדבר : כערכך, כערך כך של ממון שיאמר הכהן, כן יהיה כבף מקנתה לכל הבא לקנות לותה מיד ההקדש, ואפי' בהמות לומרי' שהיא שוה יותר, נמכר' על פי ערך הכהן, וכן מין לנרוע מערכו, ונזרת הכתוב הוא : (יג) ואם גאל יגאלנה, למעלה דבר בשאר כל אדם, שמעלמי' מה שהעריך הכהן וכאן מדבר במקדיש, וכן פי' רש"י

ל"ל

בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כְּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן בֵּן יִהְיֶה: יג וְאִם־גָּאֹל יִגְאַלֶנָּה וְיָסַף חֲמִשִׁתוֹ עַל־עֶרְכֶּךָ: יד וְאִישׁ כִּי־יַקְדִּישׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ אתו

וויא גוט אדער שלעכט עז וויא: (יג) וויל ער עס אבער ליזן, זאל ער צוגעבן פינפטן טהיל דעס שעצונגס צו דיין שעצונג: (יד) ווען יעמאנד זיין הויז הייליגט צום אייגנטום פאר גאט, זאל דער כהן שעצן אויב עס גוט אדער שלעכט איז, ווי דער כהן יעצונד שעצן וועט, אזוי זאל עס בלייבן:

ווייא גוט אדער שלעכט עז וויא:

רש"י

ויד הקדש: (יג) ואם גאל יגאלנה. בנעלים התמיר הכתוב להוסיף חומש וכן במקדיש את השדה וכן בפדיון מעשר שני הנעלים מוסיפין חומש ולא אחר כל אדם: (טו) והי' ערכך לפי זרעו. לא כפי שוויה לאת שדה טובה ואחת שדה רעה בפדיון הקדש אלא בית כור שעורים במקום שקליס כך גזרת הכתוב והוא כשבא לגאלה בתחלת היובל ואם בא לגאלה באמצעו נותן לפי החשבון פלג ופוכין לשב' לפי שחיי הקדש חלה למכין שבת היובל שאם נגאלה לרי טוב ואם לאו הגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר ושומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות וכשהיא יולאת מידו חוזרת לכהנים של אותו מעמד שהיובל טוגע בו מתחלק ביניהם וזו המשפע החמור במקדיש שדה

תרגום אונקלוס

בֵּין טַב וּבֵין בִּישׁ כְּפוּרְסָנָךְ כָּהֲנָא כֵּן יְהֵי: (יג) וְאִם טְפַרֵק יְפָרְקִנֵיהּ וְיוֹסֶף חוּטְשֵׁיהּ עַל פּוּרְסָנֵיהּ: (יד) וּגְבַר אֲרֵי יְקַדֵּישׁ יַת בֵּיתֵיהּ קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ וְיַפְרְסִינֵיהּ כָּהֲנָא בֵּין טַב וּבֵין בִּישׁ כְּמָא דְיַפְרוֹס יתיה

באור

ז"ל נעלי' תכתוב מדבר להוסיף חומש, וכן במקדיש שדה, וכן בפדיון מעש' שני, הנעלי' מוסיפין חומש ולא אחר כל אדם, כלו' אעת שקנה שהמקדיש הזה מדבר נגל אדם, מי שיגאלה צריך להוסיף עוד חומש על ערכת הכהן, והכתוב שלמעל' מלמד שאין לשנו' ממקח שגזר הכהן, לכן הוסיף לגבר בשה מביאו בבית ובשדה ובמעשר שני שמפורש שם שהכתוב שהנעלי' הם המוסיפי' חומש, ומלת יעשה מורה על זה, שהיו שלא נעלי כמ"ש (פסוק ט"ו): חמישתו, חמשית הכסף: על ערכך, על ערך כך של כסף שהעריך לותה הכהן הנזכר בפסוק שלפניו: (יד) ביחו, וכל נכסיו נכללו, כשמקדיש ביתו לו ממה שיש לו ולוקח לגאל מוסיף חומש, כמו שאמר בת"כ, ותחשוב שפרט ביתו, ללמדנו שאוה דין בית לדין כל הנכסי', כי למטה בעבין מלמד דין שדה לחוזה, שאם לא גאלה עין המקדים הוא קרס לכהני' ויוכה יולאת ביובל, ולפי שדין בתי החצרי' היה כשדה האחזה, היינו לומרי' שהמקדים ביתו ומכרה הגזבר לאיש אחר, יהיה ביובל קדש לכהן, לכן פרט דין הבית להשוותו לכל ההקדשות שנגאלין לעולם ומוכרין לעולם, ויולאין ביובל, ומשנה (ערכין פ"ט ז') שנו בתי חצרים וכו' ויולאין ביובל, וזה מכורם וביובל יולא (כרשב ד"ה ל"ח), ושם פרשנוהו ע"כ בגרייתא דת"כ כפי פשוטו, אבל בגמרא למדו לאחר שהוקשו לשדה לקוזה מקרא שניהם נדין הוא, ולמדו לא נגרסה אלא לאחר שנו כאן בפשט הכתוב: קדש לה', לגבוה הבית: כן יקום, יהיה לו תקומה לקול'

קומו

אֹתוֹ הַכֹּהֵן בֶּן יָקוּם׃ טו וְאִם־ הַמַּקְדִּישׁ יִגְאַל אֶת־בֵּיתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף־עֶרְכְּךָ עָלָיו וְהָיָה לוֹ׃ חמישי שביעי טז וְאִם ׀ מִשְׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ לְפִי זַרְעוֹ זֶרַע חֹמֶר שְׂעֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כָּסֶף׃ יז אִם־מִשְּׁנַת הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ כערכך

תרגום אשכנזי רסו

וויא דער פריזטער עז שאָצט, זאָ זאָלל עז בלייבן: (טו) ווילל דער הויל־ליגענדע זיין דאוו לאָסקויפֿען: זאָ טום ער דען פֿינפֿטען טהייל דער שאָצונג נאָך הינצו ל־עגען, אַלורען איוט עז ווידער זיין: (טז) ווען יעמאַנד פֿאָן זיינעם ערב־ אייגענטימליכען פֿעלדע איין שטיק דעם עוויגען צו עהרען הויליגט, זאָ ריכטעט זיך דיא שאָצונג נאַך דער אויזאַט: דיא אויזאַט פֿאָן איינעם חמר גערטען פֿיר פֿונפֿציג שקל ווילבער: (יז) האַט ער זיין פֿעלר גלייך נאַך דעם יובליאַהר געהויליגט: זאָ

תרגום אונקלוס

יֶתֵיהּ כַּהֲנָא בַּר יָקוֹם׃ (טו) וְאִם דְּאַקְדֵּישׁ יַפְרוֹק יָת בֵּיתֵיהּ וְיוֹסֵף חוּמְשׁ כְּסַף פּוּרְסָנֵיהּ עֲלוֹהִי וְיֶהֵי לֵיהּ׃ (טז) וְאִם מֵחֲקַל אַחְסָנַת־יְקַדֵּישׁ גְּבַר קָדָם יְיָ וְיֶהֵי פּוּרְסָנֵיהּ לְפוּם זַרְעֵיהּ בֵּית זָרַע פּוּר שְׂעוֹרִין בַּחֲמִשִּׁין סְלָעִין דִּכְסָף׃ (יז) אִם מִשַּׁתָּא דְיוֹבְלָא יַקְדֵּישׁ חַקְלֵיהּ בפורסנה

רש"י

שדה ועכשיו להפרישו על סדר המקדשות׃ (יז) לפי מסנת היובל יקדיש ונומר • לפי משערכה שנתן היובל מיד הקדישה וכן זה לגאלה (מיד)׃ כערכך יקוס • כערכך הזה האמור

באור

לאיש, שיהיה שלו׃ (טו) יגאל את ביתו, יהיה שבעלים מכל לגאולה, ובשאר כל אדם לא קנייה, כי אלת גאלה מוכל על דבר שהיה ברשות בעליו, וכח לרשות אדון אחר, כשיוצא מיד האדון וחוזר לבעליו, נגאל מיד שהיה תלוי בו, אבל כשאינו שב לבעליו אינו נגאל, שהרי הוא עדיין ברשות אחר לא בידו ולא ביד קרובו׃ והיה לו, לקנין, והרי הוא שלו, ובשדה אמר וקם לו (פסוק י"ט), אולי שאל שדה יתכן לומר וקם, שהוא לדור דור, אבל בית לשנה שיפת ויחרב לא נאמר עליו לא תקומה׃ (טז) ואם משדה אחוזתו, שיהא מוכיח לו מאליו׃ והיה ערכך לפי זרעו, לא כפי שוויה, אחת שדה טובה אחת שדה רעה, כדיון הקדמון שיש בית כור שעורים בחמשים שקלי, כך גזרת הכתוב, אפי' רע"י ז"ל׃ חמר שערים, אקו' שיוכל לזרוע עליו חומר שעורי, וכ' רלב"ע ז"ל כתוב כי עשרת הבתים חומר (יחזקאל מ"ה י"ד), ושם כתוב לחיפה והבת (שם שם י"ו), והוא זרע לחית שעורי בחמשה שקלי, וזו גזרת המלך כדמי העבד׃ (יז) אם משנת היובל, זה שאמרתי בחמשי שקל כסף, לפי זה לגלח שם משנ' היובל ולילך יקדים שדהו, מיד לאחר שעברה שנת היובל הקדים שדהו, ומוכרה הגזבר על מ"ט שנים עד היובל הבא, לו יתן הקונה כערך האמור בחמשי שקל כסף בעד זרע חומר שעורים, וזה כערכך יקוס, כלומר לפי יתן כערך כך משות, יקוס השדה לקונה לותו עד היובל, כמו וקם לו (פסוק י"ט), לפי רש"י ז"ל כערכך יקוס, כערך זה האמור יהיה, חמשים כסף יתן, תרגם יקוס על משפט הערך, שיקייס הערך האמור בענין, ורלב"ע ז"ל לאחר ואם

משנת

כְּעֶרְכְּךָ יָקוּם: יח וְאִם־אַחַר
ד הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְחִשַּׁב־לוֹ
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּסֶף עַל־פִּי הַשָּׁנִים
הַנּוֹתָרֹת עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנִגְרַע
מֵעֶרְכֶּךָ: יט וְאִם־גָּאֹל יִגְאַל־
את

תרגום אשכנזי

זאָ בלייבט עז ביא דיזער
שאָנונג: (יח) האַט ער עז
שפּאָטער נאַך דעם יובליאַהר
געהיליגט: זאָ רעכנעט דער
פריזטער דאַז געלד נאַך דען
יאַהרען, דיא נאָך ביז צום
יובליאַהר איבריג זינד: אונד
אַלזאָ געהט פּאָן דער שאָנונג
עטוואַז אַב: (יט) ווען גון
דעריעניגע דער

רש"י

כפי תבואות. ממשים כסף יתן: (יח) ואם
אחר היובל יקדיש. וכן לס הקדישה משנת
היובל וכשתהא ביד גזבר ובא זה לגאלה לאחר
היובל: וחשב לו הכהן את הכסף על פי
השנים הנותרות. כפי תבואן כיוצא הרי קנב
דמיה על חרבעים ושבע שנים ממשים שקל הרי
שקל לכל שנה ושקל יותר על כולן והשקל
חרבעים ושמנה פונדיון הרי סלע ופונדיון
לשנה אלא שאסר פונדיון לאחד לכולן ואמרו רבותינו שלותו פונדיון קלבון לפרוטרוט ובא
לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשני הנותרות עד שנת היובל: ונגרע מערכך.
מכן השנים משנת היובל עד שנת הפדיון: (יט) ואם גאל יגאל. המקדיש

תרגום אונקלוס

כְּפוּרְסָנֵיהּ יְקוּם: (יח) וְאִם בָּתַר יוֹבְלָא
יְקַדֵּישׁ חַקְלֵיהּ וְיַחְשֹׁב לֵיהּ כָּהֲנָא יָת
כַּסְפָּא עַל פּוּם שְׁנַיָּא דְּאִשְׁתָּאֲרָא עַד
שַׁתָּא דְּיוֹבְלָא וְיִתְמְנַע מִפּוּרְסָנֵיהּ:
(יט) וְאִם מְפָרֵק יִפְרוֹק יָת

באור

משנת היובל, בעלם השנה, פי' כן בעבור הכתוב הסמוך ואם אחר היובל ולזינו כן כמו שנאמר,
ולדבריו יותר נכון לומר לס בשנת היובל: (יח) ואם אחר היבל, לאחר שעברו מספר שנים
לאחר היובל, לח בשנה ראשונה שאחר היובל, אלא מוכלג משנת היובל, ולמד מעניבו שאמר
על פי השנים הנותרות, ואם הקדים מיד לאחר היובל, כל השנים שלמים, גם שנת היובל
עמהן לזינו ממספר השנים הנלות, לאבל רש"י ז"ל פי' לס הקדישה משנת היובל, ובשתהא ביד
גזבר ובא זה לגאלה לאחר היובל, ולעפ"י שדבריו יפרים שאין חלוק בין אם הקדישה מיד לו לאחר
כן, אלא הכל תלוי בזמן בשבירה, פשט הכתוב הוא שהקדישו לאחר היובל ומוכלג ממנו, וידעט
שגם אם שברה הגזבר מיד יש נרעון לשנים שעברו: את הכסף, שנותן בעד השדה: על פי
השנים, כפי תבואן, כיוצא הרי קנב דמיה של מ"ט שנים ממש' שקל, הרי שקל לכל שנה, ושקל
יתר על כלס, והשקל מ"ס פונדיונין שקל ופונדיון לשנה, אלא שאסר פונדיון לאחד לכלן, ואמרו
רבותינו שלותו פונדיון קלבון לפרוטרוט, ובא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשני' הנותרו'
עד שנת היובל, לשון רש"י ז"ל, ונגרע מערכך, מכן השני' משנת היובל עד שנת הפדיון,
מפי' רש"י ז"ל, ואין לך לומר שהוא מקרא שלישו צריך, שהרי אמר ואשב לו הכהן את הכסף על
פי השנים הנותרת עד שנת היובל, שהיה אפשר לטעות בענין הכתוב' שאלם תמיד ממשים
שקלים, אם משנת היובל, או אם לאחר היובל ילא הערך האמור בשביל השני' הנותרות, גם
אם מעט יהיו, לכן הוסיף ונגרע מערכך, בשביל השנים שעברו משנת היובל עד שנת הפדיון,
והודיע הכתוב שנשלם לפעמים נגרע מערכך, ולפעמים יוסיף עליו אם יגאלנו המקדיש
כמבואר בפסוק הסמוך: (יט) ואם גאל, למעלה דבר בשבירה שהוא לאחר לאחר, ועתה
מלמד על משפט הגאולה, וגאלה בשלים כמ"ש (פסוק י"ג), וכאמרו המקדיש אותו, שחוזרת
לרשותו, ואינו חוזרת עוד ביובל לרשות הקדש, לאבל לאחר הקוכה מיד ההקדש לוכל פירות עד
היובל

אֶת־הַשָּׂדֶה הַמְקֻדָּשׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף־עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ׃ כ וְאִם־לֹא יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה וְאִם־מָכַר אֶת־הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא־יִגָּאֵל עוֹד׃ כא וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיֹּבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה כִּשְׂדֵה הַחֵרֶם לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ׃ ששי כב וְאִם אֶת־

שדה

סער דאז פעלד געהיילינט האט, עז ווידער איינלאזען ווילל: זא מוס ער דען פינפטען טהייל דער שאצונג נאך דיינצוטרון, אלודען בלייבט עז איהם: (כ) לאזט ער עז אבער ניכט איין, אדער מאן פערקויפט דאז פעלד אן איינען אנדערן: זא קאן עז ניכט מער איינגעלאזט ווערדען: (כא) ווען אלוא דאז פעלד אים יובליאהר ווידער פרייא ווירד, זא איזט עז דעם עוויגען הייליג, ווי איין פעלד דער פערבאנונג

(נעמליך ווי איין פעלד דאז מאן פאלליג הינגעגעבן האט, ווא־פאן ווייטער פאר־קאמטען ווירד): דעם פריוטער זאלל דיוען איינגענטום צופאללען: (כב) האט

ער

תרגום אונקלוס

אֵת חֶקְלָא דְאַקְדִּישׁ יָתֵיהּ וְיוֹסֵף חוּמְשָׁא כְּסַף פּוּרְסָנֵיהּ עֲלוֹהִי וְיִקוּם לֵיהּ׃ (כ) וְאִם לָא יִפְרוֹק יָת חֶקְלָא וְאִם זַבִּין יָת חֶקְלָא לִגְבַר אָחֳרָן לָא יִתְפְּרַק עוֹד׃ (כא) וִיהֵי חֶקְלָא בְּמִפְּקֵיהּ בְּיוֹבְלָא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ כְּחַקְלָא חֲרָמָא לְכָהֲנָא תְּהֵי אֲחֻסָּתֵיהּ׃ (כב) וְאִם יָת חקל

רש"י

לותו יוסיף חומש על הקנבה הזאת: (כ) ואם לא יגאל את השדה. המקדיש: ואם מכר הגזבר. את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לצוג ביד המקדיש: (כא) והיה השדה בצאתו ביובל. מיד הלוקחו מן הגזבר כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל: קדש לה'. לא שיזיב להקדש בדק הבית ליד הגזבר אלא כשדה החרם הנתון לכהנים שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה לף זו תתחלק לכהנים של לותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע

בו

באור

היובל, וכשמגיע היובל חוזרת לרשות הקדש, כמפורש בפסוק הסמוך: ויסף, יוסיף חומש על הקנבה הזאת, ל' רש"י ז"ל, כלו' לא בלבד כשגוף מצות היובל בלי גרעון שמוסיף חומש, גם כשגואל לאחר היובל, וכותן על פי הכהנים הטותרות, כפי הדמים שהוא משלם, כן מוסיף החומש, וכסף ערכך כולל חמשים שקלים, שקל ופונדיון לכהנה שכה: (ב) ואם לא יגאל, המקדיש את השדה קודם שנת היובל: ואם מכר, הגזבר את השדה לאיש אחר, לא יגאל עוד, כלומר לא תהיה עוד ברשות הבעלים, וכמו שאמרנו שלעון גאולה טופל על חזרת הדבר למשפטו הראשון, כי אם לא נגאלה ולא נמכרה, כבוא היובל ועדיין היא ביד המקדש דינה כדין שדה החרם, לא תגאל עוד, ואם מכרה בין יובל ליובל, ותגיע בשנת היובל מיד הקונה כדין כל שדה לאוחזה היוצאת ביובל, לא תשוב לרשות בעליה, אלא והיה השדה בצאתו וגו': (כא) והיה השדה בצאתו ביובל, מיד הלוקחו מן הגזבר כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהן ביובל לשון רש"י ז"ל וכמו שפרשנו (פסוק ד'): קדש לה', לא שיזוב להקדש בדק הבית ליד הגזבר, אלא כשדה החרם הנתן לכהנים, שנאמר כל חרם בישראל לך יהי' (במדבר י"ח י"ד), לף זו תתחלק לכהנים של לותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגעו: תהיה

תרגום אשכנזי

שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ לַיהוָה: כג וְחִשַּׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מְכֻסַּת הָעֲרֵכְךָ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנָתַן אֶת הָעֲרֵכְךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה: כד בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל יָשׁוּב

השדה

ער אַבער דעם עוויגען צו עהרען איין פֿעלד געהיליגט, דאַ ער געקויפֿט האַט, אונד ניכט זיין ערבאייגענטום איזט: (כג) זאָ רעכֿנעט איהם דער פריזטער דיא זומאַ דער שאָצונג ביז צום יובליאַהר: אונד ער גיבט דיזע שאָצונג אַלזאָ גלייך, אַלז אין היילי- גטום, דעם עוויגען צו עהרען: (כד) אים יובליאַהר אַבער פֿאַללט

רש"י

צו: (כב) ואם את שדה מקנתו וגומר מלוק יש בין שדה מקנ' לשדה אחוזה שדה מקנ' לא תתחלק לכהנים ביובל לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים לפיכך לא נתנה ינאל בדמים הללו הקטנים לשדה אחוזה

תרגום אונקלוס

חֲקַל זְבִינוּתֵי דְּלָא מֵאֲחֻסַּת אֲחָסַנְתֵּיהּ יְקַדֵּישׁ קֳדָם יְיָ: (כג) וְיַחֲשֹׁב לֵיהּ כַּהֲנָא יָת נְסִיב פּוּרְסָנֵיהּ עַד שַׁתָּא דְּיוֹבְלָא וְיִתֵּן יָת פּוּרְסָנֵיהּ בְּיוֹמָא הַהוּא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ: (כד) בְּשַׁתָּא דְּיוֹבְלָא

יתוב

באור

אחוזתו, מה שהיה לאחוזתו של מקדים, יהיה עתה לכהן לנאלה, וכן פי' רשב"ם ז"ל תהיה לאחוזתו, של מקדים: (כב) ואם את שדה מקנתו וגו', חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה, שדה מקנה לזכו מתחלק לכהנים ביובל, לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל, שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים, מפי' רש"י ז"ל: אשר לא משדה אחוזתו, לזן זה יתור ל', שלפעמים יהיה שדה מקנתו, ונם יהיה לו לאחוזה, כגון שקנה השדה מלכיו או מאחד ממוריש והקדישה בחיי המוריש, והייתי לומר שהוא שדה מקנה ויצא ביובל, לכן לומר לנו שדה לאחוזתו, שקנה לותו ממי שלזו יורשו, פרט לם קנאו מאחד ממוריש, שרצוי להיות לו לאחוזה, דיכו כדין שדה לאחוזה שהוא לכהן, וכן שכיכו בערכין (פ"ז ה'): (כג) וחשב לו הכהן, לעכין הנאולה והמכירה דיכה כדין מקדים שדה לאחוזה שאמר למעלה (פסוק ט"ז), ויהיה ערכך לפי זרעו זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, לם שוכה ולם כעה, וכן בנאולת כפי השכים שלם הקדישה לאחר היובל יגרע מערכך זה כפי השכים שעברו כמבואר (פסוק י"ח), ככה מקדים שדה מקנתו וחשב לו הכהן, כלו' על פי השכי' הנותרות עד שכת היובל, וחו שאמר את מכסת הערכך עד שכת היובל, כי לדעתי מלת מכסת כמו חלק, חלק הערך של חמשים שקל כסף, המגיע לשכים הנותרות, שקל וסובדין לכל שכה, וכן במכסת נפשות וגו' תסוסו על השה (במות י"ב ד'), כפי חלק המגיע למאכל הנפשות תחלוקו על השה, וכן כל ל' מכס חלק, כמו נפרשת מלחמת מדין: הערכך, כמו הערך, וחוא הערך האמור למעלה והיה ערכך וגו' בחמשים שקל כסף, ועל כן בלה ה"ל הידיעה, ויפה תתפרש לפרושו על מלת ערכך (פסוק ג'), שהכ"ף כמו כך לו ככה, שאילו הכ"ף כמו לא תתכן ה"ל ידיעה עם הכלי, וח"כ בשתי מלות מכסת הערכך כולל הכתוב כל החמור למעלה בנאולת שדה לאחוזה, וכן אמר רש"י ז"ל לם לא ינאל בדמים הללו הקטנים לשדה לאחוזה, ונתן, לדעתי את על שדה לאחוזה ועל שדה מקנה, לפי שאמר בשדה לאחוזה שהיה בעבל בשדה הסרם לכהן, שעת תאמר גם כסף הערך כשנאל את השדה יהיה לכהן, שהרי בשדה לאחוזה

לא

בחקתי כז

הַשָּׂדֶה לַאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאֵת בְּנֵי־חֵת׃ כא וַאֲשֶׁר־לֹא אֲחֻזַּת הַשָּׂדֶה יְהוָה בְּשָׁקָל׃ כב וְכָל־עֲרָכְךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשָּׁקֶל׃ כג אַךְ־בְּכוֹר אֲשֶׁר יִבָּכֵר

ליהוה

תרגום אשכנזי רסח

פֿאלט דאַז פֿעלד ווידער דעמיעניגען צו, פֿאַן וועלכעם ער עז געקויפֿט האַט: נעמליך דעסען אייגענטומליכעז גרונדשטיק עז איזט: (כה) אַללע שאַצונגען נאַך שעהעז נאַך דעם שקל דעז היילינגטומז: צוואַנציג גרה אויף יעדען שקל גערעכנעט: (כו) דאַז ערשטגעבאָרענע דעם

שטיק, וועלכעז דורך דיא ערשטגעבוהרט

תרגום אונקלוס

יתוב חַקְלָא לְדַזַּבְנֵיהּ מַנְיֵהּ לְדִי לֵיהּ אֲחֻסַּנְתָּא אַרְעָא: (כה) וְכָל פּוּרְסָנֵיהּ יְהֵי בְּסֶלַע קוּדְשָׁא עֶשְׂרִין מָעִין יְהֵי סֶלַעָא: (כו) בְּרַם בּוּכְרָא דִי יִתְבַּכַּר

קדם

רש"י

מחזיר ואם לא יגאל וימכרה נזכר לאחר לו אם לא יגאל היה נזכר היובל יוצא השדה לאחר קנהו מאתו לוקח זה החזרון מאתו וזה נזכר לכך הוצרך לומר לאחר לו לאחוז החזן מירושת אבות והוא נעלים הראשונים שמכרוהו למקדיש: (כה) וכל ערכך יהיה בשקל

קדש. כל ערכך הכתוב בו שקלים יהיה בשקל הקדש: עשרים גרה

עשרים מעות כך היו מתחיל ולאחר מכאן הוכיח אותו ואמרו לבותיו עם מעות כסף

לדיבר

באור

לא אמר הכתוב למי יתן מעות הערך, לכן זכר בסוף ויתן כסף הערך לה', שיהי' לנזבר להקדש בדק הבית לא לכהן: ביום ההוא, שיתנו, בין שהוקן ערך אלם בין שגיע לאחר היובל ונגרע מערכו, תמיד הוא קדש לה': (כד) בשנת היובל, בין שהיה המקדיש, ובין שמכר הנזכר את השדה לאחר, ובין שבאות היובל הוא ביד ההקדש, יוצא השדה לאחר קנהו מאתו ליטו מתחלקת לכהנים, וכן ליטו לאחוזה לקוחה מיד ההקדש, ולא תאמר שהליוט הקוחה מהליוט מספר שני תבואות הוא מוכר, והשדה יוצא ביובל כמוכר בפרשת בהר סיני, לכל לקוחה מיד ההקדש הוא לו לאחזתו, אלא השדה יוצא לאחר קנהו מאתו, ולפי שלפעמי' קוכהו מיד קוכה לאחר, ושמא תאמר שגזרת הכתוב הוא שיוצא לאחר קנהו מאתו, תוצרך לומר לאחר לאחוזת האחרן, אחרן זה אלא אם הוא לאחוזת האיש שקנהו מאתו, אבל קנה מיד קוכה יוצא לבעליו הראשונים שהוא לאחוזתו, אבל רש"י ז"ל פי' כן תאמר לאחר קנהו זה הלוקח האחרון מאתו, וזהו הנזכר לכך הוצרך לומר לאחר לו לאחוזת האחרן: (כה) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש, כל ערכך שכתוב בו שקלים יהיה בשקל הקדש, לשון רש"י ז"ל, הוצרך לזה לפי שהערכין שמעריך הכהן, כגון והעריך הכהן אותה בין טוב ובין רע (פסוק י"ב), וכן והעריכו הכהן בין טוב ובין רע (פסוק י"ג), הרי מה שקובע הכהן בריך לתת, ומה הוצרך לומר שקלו זה, לכן פי' שמוסב על הערכין שקבעה התורה במספר שקלים, כגון ערך נפשות וערך שדות, שהשקלי' הללו הן שקל הקדש, שכל שקל שהוא עשרי' גרה, וכמו שפי' להלן במחצית השקל, ובפדיון נכור, וכאותן שקלי הקדש כן שקלי הערכין, ורש"י ז"ל לא פי' כן: עשרי' גרה, אם משקע קטנה, אותן שעליהן נקראת גרה מלשון מגורות במגרה (מלכי' ב' ז'), וכמו מעלת גרה (כריתות י"ג ב'), שהיא הכמידה, אבל שקל הוא מלשון משקל, ושיעור מכומנים, וכמה מיני שקלים הם, הוצרך לומר שהשקלים האמורים בערכין הכוונה על שקל הקדש שהם בני עשרים גרה: (כו) אך בכור, לפי הפשט אני אומר בעבור שכל הפרשה הזאת מדברת

מהקדשות

תרגום אשכנזי

בחקתי כז

לַיהוָה בִּבְהֵמָה לֹא־יַקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה לַיהוָה הוּא: כז וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה

ופרה

רעם עוויגן נעווידמעט איזט, קאַן ניאמאַנד הייליגען: עז זייא רינר אָדער קליינזפּיה, זאָ געהאָרט עז אָהנעהין רעם עוויגען: (כז) איזט עז איין אונרייניגע פּיה, זאָ

רש"י

תרגום אונקלוס

לדיבר עשרים ותרבע מעות למלע: (כז) לא יקדים אים לותו למס קרבן אחר לפי שאינו שלו: (כז) ואם בבהמה הטמאה וגומר. אין המקרא הזה מוסב אל הנכור שאין לומר בנכרי בהמה טמאה ופרה נערכך וקמור אין זה

קֳדָם יְיָ בְּעִירָא לָא יַקְדִּישׁ גְּבַר יָתֵיהּ אִם תּוֹר אִם אִמַּר דְּיְיָ הוּא: (כז) וְאִם בְּעִירָא מְסָאֲבָא ויפרוק

באור

מהקדשות לבדק הבית, וקרקן בלשון הקדש קדש לה', כמו ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' (פסוק י"ד), ואם מצדה לחזותו יקדים אים לה' (פסוק ט"ו), ועדיין לא נאמר שהנכור קרב למזבח, כי להלן כתוב קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא (שמות י"ג ב'), ואפשר שיקדישנו לבדק הבית, לכן נאמר בפרשה זו לך בכור תאכל לה' בבהמה כמו שבויתיך, לא יקדים אים לותו, כמו בית ושדה לאחוזה, כי אם שור אם הוא הרשוי למזבח, לה' הוא קרבן לה' הוא, ולבד בנכור הוכרך לומר כן, שאילו שאר הקרבנות שהם מקדשים בפיו לעולה לחטאת לאשם או לשלמים, כבר נאמר למעלה ואם בהמה תאכל יקדישו ממנה קרבן לה' וגו', אבל בכור שאינו ראוי לקרוש מרחם, לא ללמדנו שאין קדושתו לבדק הבית, ובמצות תורה נאמר כל הבכור אשר יולד לך בבקרך ובצאנך תקדיש לה' אלהיך לא תעבוד בבכור שורך (דברים ט"ו י"ט), כפי הפשט לא ללמד שיקדישנו בנאותו מרחם להיות בכור ויקרב על המזבח בקדושת בכור, לא שמתין ויתמם בו, ואח"כ יקדישנו, שלא לא תעבוד בבכור שורך וגו', כי תקדישנו מיד בפיך, וכן דעת ר' עקיבא דתניא מניין לנולד בכור בעדרו שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש, כן כרשה לי, אבל רש"י ז"ל פי' לא יקדים אים לותו, לשם קרבן אחר לפי שאינו שלו, וכן אמר רשב"ם ז"ל לא יקדים אים לותו לקרבן אחר, כי הוא עצמו קדוש כבר לקרבן בכור, וזהו כדעת ר' ישמעאל בברייתא שאמר בתוב ר' לומר לא תקדים ובתוב ר' לומר תקדים, הא כיצד לומר מעתה מקדישו אתה הקדש עליו ואי אתה מקדישו הקדש מזבח, וזיך הדרשא נגד פשוט הכתוב, שגם מסברת שור הבכור לכל הקרבנות, שאי אפשר לשנותן מקרבן לקרבן, וכיוצ"ן ז"ל כתב על דברי רש"י ז"ל והנכון שיאמר אין טורך להקדים לותו, כי אם הוא שור לה' הוא מעצמו והבא הוא כמו שלמים, ובמצות תורה שאמר תקדיש לה' אלהיך, עניני שיהא קדש ותנהג בו קדושה, ולא ידעתי מאין הפשטות הזה שאין טורך להקדים לותו, אם דבריו לאמרו שמצוה להקדישו, וכן משמע מלשון קדש לי כל בכור, גם דברי בפשטי הכתובים הללו אינן מתוקנים: יבבר לה', אשר יולד ראשון שהוא לה', כמו שפירש להלן קדש לי כל בכור פטר כל רחם וגו', ואלת יבכר מבנין פועל, ואין הפעל מצוי לאחדיו יבכר (יחזקאל מ"ו י"ח), יוצא בכורי פרותיו, וכן יבכר שטולד ראשון, ואמרו רבותינו ז"ל שצא ללמד שאינו בכור עד שיבכר, כשבכר יצא מרחם אמו, אבל קודם שיצא מרחם יכול להקדים העובר אם זכר יהיה לעולה או לשלמי שנדר להביא, מכאן אמרו מעבירין על הבכור להפקישו מכהן לשלם בו תוכתו: (כז) ואם בבהמה הטמאה, אין המקרא הזה מוסב על הבכור, שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך, ואמור אין זה אלא אין פדיון פטר חמור אלא טלה, והוא מתנה לכהן ואינה להקדש, שלא הכתוב מוסב על ההקדש, שהכתוב שאמר דבר בפדיון בהמה טמאה שהוא, ובאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית, לשון רש"י ז"ל, אבל לפי פשוטו של כתוב מוסב על מקרא שלפניו, ומדבר בפטר חמור, שבן מצינו במקו

בחקתי כז

וּפָדֹה בְעָרְכֶּךָ וְיָסַף חֲמִשְׁתֹו
עָלָיו וְאִם־לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר
בְּעָרְכֶּךָ: (כח) אַךְ כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר
יַחֲרִם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־אֲשֶׁר־
לֹו מֵאָדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׂדֵה
אחזתו

תרגום אשכנזי רסט

זאָ ווירד עז אום דען שאָצונגז
פריין לאָסגעקויפֿט , מאַן
לענט אַבער דען פֿינפֿטען
טהייל דאַצו : ווירד עז אַבער
ניכט איינגעלאָזט , זאָ קאַן
מאַן עז פֿיר דען שאצונגז־
פריין פֿערקויפֿן : (כח) אַללעז
פֿערבאַנטע אַבער , וועלכעז
יעמאַנד דעם עוויגען צו עהרן
אַן מענשען , פֿיך אָדער
זאָלל

אייגענטימליכער גרונדשטיק , אַלז פֿערבאַנטעז גוט ווידמעט ,

תרגום אונקלוס

וְיִפְרוֹק בְּפוּרְסָנֵיהּ וְיוֹסֵף חוּמְשֵׁיהּ
עֲלוֹהִי וְאִם לָא יִתְפְּרֵק וְיִזְדַּבֵּן
בְּפוּרְסָנֵיהּ : (כח) בְּרַם כָּל חֲרָמָא דִּי לַיהֹוָה
יַחֲרִים גְּבַר קֳדָם יְיָ מִכֹּל דִּי לֵיהּ
מֵאֲנָשָׁא וּבְעִירָא וּמֵחֲקַל אחסנתיה

רש"י

שהרי אין פדיון פטר חמור חלוי עליה והיא
מתנה לכהן וחינו להקדש חלח הכתוב מוסב
על ההקדש שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון
בהמה טהורה שהוממה וכאן דבר בהקדש
בהמה טמאה לבדק הבית : ופדה בערכך .
כפי מה שיעריכנה הכהן : ואם לא יגאל
על ידי בעלים : ונמכר בערכך . לאחרים :
(כח) אך כל חרם ונומר . אחלקו רבותינו בדברים לומרים סתם חרמים להקדש ומה
אני מקיים כל חרם ישראל לך יהיה בחרמי כהנים שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן וים
שמרו

באור

אחר , ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה (במדבר י"ח ט"ו) , ואינו אלא פטר חמור , וכמ"ש
רמב"ם ז"ל (מכורים פי"ב ג' וג') , וכן כאן ואם בבהמה הטמאה שהי' החמור , שהלוי לו לפדותו
בשה ולתת לותו לכהן , והחמור מותר לבעליו , ואם לאינו פודהו בשה נאמר וערפתו (שמות
י"ג י"ג) , שיהרגהו בקופין , ואם לא פדהו בשה , אלא הקדישו לבדק הבית , קדושת הקדש
קל עליו , וכריך שיפדנו כפי שוויו בערכך ויוסיף חומש , ואם לא יגאלנו הוא עצמו ימכר
לאחרים , וכריך ליתן גם לכהן שה פדיונו ולא תאמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו , שהרי
גוף החמור שלו הוא , ואין לכהן עליו אלא שה , וכשנותן לו השה יהיה החמור לבעליו , כך
נראה לי , ולא מצאתי בהלכות סתירת דבר זה , גם לדעת רמב"ן ז"ל סמיך למקרא שלפניו ,
שאם הקדיש פטר חמור ופדה בערכך , ומקרא שלמעלה מדבר בבהמ' טמאה ממש , גם מטהורה
בעל מום לאכל לא יקריבו ממנה קרבן לה' , וכמ"ש (פסוק י"ח) : ואם לא יגאל , ע"י הבעלים ,
ונמכר בערכך , לאחרים בלי תוספות חומש על הערך : (כח) אך כל חרם , נחלקו רבותינו
בדבר , יש לומרים סתם חרמים להקדש , ומה אני מקיים כל חרם ישראל לך יהיה (במדבר
י"ח י"ד) , בחרמי כהנים , שפירש ואמר הרי זה לכהן , וים שמרו סתם חרמים לכהן : לא
ימכר ולא יגאל , אלא יתן לכהן , לדברי האומר סתם חרמים לכהנים , מפרש מקרא זה
לסתם חרמים , והאומר סתם חרמים לבדק הבית , מפרש מקרא זה בחרמי כהנים שהכל
מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן , וחרמי גבוה נפדים , כל זה מפי'
רש"י ז"ל , ודברי מפורשים במשנה ובברייתא , ואם כן מקדיש לבדק הבית או מחרים לבדק
הבית דין אחד להם , ואעפ"י שאלת חרם הוא על גוף הדבר , שזהו ענינו לשון חרם , הואיל
ואין שייך לבדק הבית כי אם מעות , על דעת זה החליש שיפדו המשות לבדק הבית , אבל
חרמי כהנים שהן חרם גמור שמדבר ממנו בפסוק זה , גוף הדבר מוקדש לה' ואינו יכול ,
שלא

תרגום אשכנזי

ואלל וועדער פערקויפט נאך איינגעלאזט וועדרען : אללעז פערבאנטע איזט איין הייליגטום דער ערזטען קלאסע , אונד איזט דעז עוויגען :

(כט) איין יעדער מענש, דער

אלז

בחקתי כז

אַחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל־ חֵרֶם קֹדֶשׁ־קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה׃ שכ״ט כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר

יחרם

רש״י

שלמו מתם חרמים לכהן : לא ימכר ולא יגאל . הלא יכול לכהן לדברי האומר מתם חרמים לכהנים , מפרש מקרא זה נמתם חרמים , והאומר מתם חרמים לבדק הבית מפרש מקרא זה בחרמי כהנים שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון עד שיגלו ליד כהן וחרמי גבוה כפדיים : כל חרם קדש קדשים הוא . האומר מתם חרמים לבדק הבית מביא ליתם מכאן והאומר מתם חרמים לכהנים מפרש כל חרם קדש קדשים הוא ללמד שחרמי כהנים חלים על קדש קדשים ועל קדשים קלים ונותן לכהן כמו שמנינו במסכת ערכין שם כדר נותן דמיהן

ותם

תרגום אונקלוס

אַחֲסָנָתֵיהּ לָא יִזְדַּבַּן וְלָא יִתְפְּרַק כָּל חֲרָמָא קוּדָשׁ קוּדְשִׁין הוּא קֳדָם יְיָ׃

(כט) כָּל חֲרָמָא דִּי

יתחרם

באור

שלמו לכהן הוא לעשות בו כחפצו , ומצות ליד כהן הרי הוא כחולין : כל חרם קדש קדשים הוא לה׳ , לפיכך החמיר הכתוב בחרם , לעפ״י שהוא לכהן , כי המחרים לשמים , ופליגי למי שאמר שתן החרם לכהנים עד שיפרע לכהן , כוונת המחרים להוציא דבר זה מרשות הול להיות קדש לה׳ ולמשרתי ניתו , נעשה הדבר קדש קדשים כעולה וכחטאת , ולכן כל זמן שהוא תחת יד המחרים , לכאורה בו כמו בדבר שהוא ק״ק , הלא שהוא ב״ה נתן את החרמים מתנה לאהרן , כמו שאמר כל חרם בישראל לך יהיה , כמו שנתן להם משלחנו בשר הקדשנות וכן התרומה , וגיד הכהנים נעשה כשלהם ויוצא לחולין , ויוכל המחרים לקנותו מידם , ואולי גם המחרים לבדק הבית , המועל בו קודם פדיון עובדו קשה מן המועל בשאר הקדש, ולכן נכלל הפרשה הכל ההקדשות לומר קדש לה׳ ,ואצל החרם לומר קדש קדשים הוא לה׳ ,הכל חז״ל למדו מזה שאר׳ כל על קדש קדשי׳ ועל ק״ק ,כמו שמנינו (ערכין פ״ח ו׳) : מכל אשר לו ,דבר שקנוי לו קנין הגוף , כאן מטלטלין וקלות ובהמה ועבדי ושפחתי הכנענים , שהן בכלל קנין בכסף , וכמ״ש בפי׳ וכהן כי יקנה נפש קנין כספו (פרשת ד״ב י״ח) , ועליהן לומר כהן מכל תאר לו מלדם ובהמה ומשדה אחוזתו , ולפי שהן בכסף חל עליהן קדושת דמים , ולכן כשהחרימם להקדש נפדין ומכרין , וכשהחרימן מתם לו לכהנים , מצאנו ליד הכהן הן בכספו של כהן וחולין נעשים , ויוכל לקנותן מיד הכהן , לכל לון לדם מחרי׳ דבר שחיבו שלו , כגון שהחרים בגו וכתו ושבדיו ושפחתו העברים לו שדה מקנתו , שהן ניפן שלו , לם החרים לא לומר כלים : (כט) כל חרם , לפי הפשט בפסוק שלפניו דבר לם יחרים איש מכל אשר לו , וכאן לא לומר מכל אשר לו , אלא לאשר יחרם מן האדם , שהוחרם נוף האדם , לא בעבור שהוא מקנת כסף , אלא שהחרימוהו לותן שהכח בידם להחרים נוף האדם לשמים , וחזו חרם מלך וכ״ד הגדול שהוא לשמוע לקולן , ונאמר כל חיש אשר ימרה את פיך יומת (יהושע א׳ י״ח) , וכן והחיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן וגו׳ ומת החיש ההוא (דברי׳ י״ז י״ב) , ולם המלך וכ״ד הגדול הסכימו שמי ומי העושה זאת יחרם לה׳ , אל החרם על גוף השעשה , ואין לו פדיון דמים , אלא מות יומת , וכן מלינו שהוא יהושע בוריקו והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה לה׳ רק רחב הזונה תחיה היא וכל אשר אתה בבית וגו׳ (יהושע ו׳ י״ז) , לכן אפילו הנמלטים בה מעמים אחרים שאין עליהן גזרת לא תחיה כל נשמה חרם הם ומת יומתו , ואמר וכל כסף וזהב וכלי נחשת וברזל קדש הוא לה׳ לאוכר ה׳ יבוא (שם שם י״ט) , וכן וידר ישראל נדר לה׳ ויאמר אם

נתן

יַחֲרֹם מִן־הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת
יוּמָת: כּ וְכָל־מַעְשַׂר הָאָרֶץ
מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיהוָה
הוא

אַלז איין פֿערבאַנטער פֿער־
אורטהייל"ט ווערדן, קאַן
ניכט לאָסגעקויפֿט ווערדן:
זאָנדערן מום שטערבן:
(כ) אַלל"ע צעהנטען דעז
ל"אַנדעז, פֿאַן זאַט, אונד
בויפֿרי"לטען זינד דעז עוויגען: אַלז

תרגום אונקלוס ר ש"י

יִתְחָרַם מִן אֱנָשָׁא לָא יִתְפְּרֵיק
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל: (כ) וְכָל מַעֲשַׂר
אַרְעָא מִזַּרְעָא דְאַרְעָא מִפֵּירֵי אִילָנָא
דיו

וחס כדבה ניתן לת טיבתה: מלדס. כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנעני: (כט) כל חרם אשר יחרם. היוכל ליהרג ואחר יחד ערכו עלי לא אמר כלו': מות יומ'. הרי הוא הולך למו' לפיכך לא יפדה אין לו לא דמים ולא ערך: (ל) וכל מעשר הארן. במעשר שני הכתוב

באור

ניתן תתן לת העם הזה בידי והחרמתי לת עריהם (במדבר כ"ל ג'), ואחר וישמע ה' בקול ישרלל וייתן לת הכנעני ויחרם לתהם ולת עריהם (שם שם ז'), הרי שהמלך והעדה יכלת נידם להחרים גוף החדם לשמים לין לו תקנה ולין פדיון, חלח מות יומת, לבל כסף והב שהם מחרימים יבוח לחוצר בית ה', ועל זה חמר כל חרם חשר יחרם מן החדם לח יפדה מות יומת, וחחר וכל חשר לח יבוח לשלשת הימים בעבת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוח יבדל מקהל הגולה (עזרח י' ח'), החרימו לבד הרכוש לח נעליהן, שחם החרימו גם החדם היו חייבין מיתה, לבל נזו שיבדל מקהל הגולה, וזה היה העבין בשחול ויהונתן שביום מלחמה חמר חרור החים חשר יחכל לחם עד הערב ונקמתי מחויבי (שמוחל ח' י"ד ל"ו), שהיה זה חרם בעבת המלך והשרים, וחחר שגג יהונתן ולבל היה נהרג, לפי שחין פדיון לחרם חשר יחרם מן החדם, לולי שהציבו העם וחמר ויפדו העם לת יונתן ולח מת (שם שם מ"ה), ועיקר דבר זה למדתי מפי' רמב"ן ז"ל, וזהו גם דעתו בפשט הכתוב הזה, והוסיף לומר שחבחי יבח גלעד שענרו על שבועת הקהל ולח בחו על המנפה, ומוכו כלם לפי חרב כמו שכתב הכתוב, חין הסבר נתנת טעמו כל עדת ישרלל רעה גדולה כזו להמית חבשים רבים מישרלל שחיבין חייבים מיתה, ובחתם היה שם, ועל פיו נעשה הכל, לבל שבועת העדה היתה החרם, שחמר עליו כל חרם חשר יחרם מן החדם לח יפדה מות יומת, וכן מבח הרב ז"ל בחגדה בילמדנו חניח ר' עקיבא חמר החרם הוח השבועה, והשבועה היתה החרם, חבחי יבח גלעד שענרו על החרם ונתחייבו מיתה, וחמר הרב ז"ל עוד שוה היה טעותו של יפתח, כי חשב כמו שנגיד ישרל יוכל להחרים, והעובר על חרמו יומת, כן נידו לדור לעשות מחים לו חשר שולה לו וזבח לה' ויחול הנדר, וטעה טעות גדולה, כי החרם יהיה על המורדים לכלותם לו על העובר תקנתם וגזרתם, חתקנו וגזרו לכבוד השם, לח חלילה לעולה לו לזבח, כי תועבת ה' היח, וקמו שבחרבו (פרשה ד' י"ג), לכך חמרו במ"ר שחבילו הקדש דמים לח היה חייב, והדברים ברורים. ורש"י ז"ל פי' כל חרם חשר יחרם, היוכל ליהרג ואחר יחד ערכו עלי לא חמר כלום, כי מות יומת, הרי הולך למות לפיכך לא יפדה, חין לו לא דמים ולא ערך, ואחר רמב"ן ז"ל שרבותינו נחלקו בדבר, יש חומרים שהיח לוקה לחייבי מיתות שחין לוקין מהן כפר לפטרן, ואיתכן לדעתם ז"ל שהכתוב כולל דברים רבים, כמו לח תחכלו על הדם (פרשה י"ט ד"י), וכמו שבחרנו שם, וכמו לח יומתו חבות על בנים וגו' (דברים ד"ד ט"ו), שדורשים חותו בביסול עדות הקרובים, ויפורש בכתוב עוד רק לת בניהם לח המית בכתוב בספר תורת משה חשר ציוה ה' לחמר לח יומתו חבות על בנים ובנים לח יומתו על חבות (ד"ה ב' ד"ה ד'), וכן מקרח כל חרם וגו' יכלול דין המוצרך מחויב מיתה, ודין חרם מלך וב"ד הגדול: (ל) וכל מעשר הארץ מזרע הארץ, במעשר שני הכתוב מדבר, שנקרח

הוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה: לג וְאִם־ גָּאֹל יִגְאַל אִישׁ מִמַּעֲשַׂרְוֹ חֲמִשִׁרְתּוֹ יֹסֵף עָלָיו: לד וְכָל־מַעֲשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אשר

אַלוּ איין הייליגטום, רעם עוויגען צו עהרען: (לג) ווילל יעמאַנד פֿאַן זיינעם צעהנטען עטוואַ לאָסקויפֿען: זאָ מוס ער דען פֿינפֿטען טייל היינצו זעצען: (לד) דיא צעהנטען פֿאַם רינדפֿיה, אונד קלייניפֿיה, זאָ

הכתוב מדבר: מזרע הארץ. דגן: מפרי העץ. תירוש ויצהר: לה' הוא. קבלו הפס ומשלחנו הוא לך לעלות ולאכול בירושלים כמו שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך וגומר: (לא) ממעשרו. ולא ממעשר מבירו. הפודה מעשר של חבירו אין מוסיף חומש ומה היה גאולתו כדי להתירו באכילה בכל מקום והמעות יעלה ויאכל בירושלים כשאר שנאמר

דְּיָ הוּא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ: (לג) וְאִם מְפָרֵק יְפָרוֹק גְּבַר מֵעֲשַׂרֵיהּ חוּמְשֵׁיהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי: (לד) וְכָל מַעֲשַׂר תּוֹרִין וְעָאן כֹּל די

באור

קדש לה', שנדיך לאכול אותו לו בכף פדיונו בירושלים, לכל מעשר רחמון שביתין לבן לוי לחד שנעלה תימנו תרומת מעשר, הרי הוא חולין גמורין, כמו שכתוב ונתתם לכם תרומתכם כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב (במדבר י"ח ד"ה): מזרע הארץ, דגן: מפרי העץ, כמו ומפרי כרמך, שהוא התירוש והיצהר: לה' הוא, קבלו הפס, ומשלחנו הוא לך לעלות ולאכול בירושלים, כמו שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מעשר דגנך תירושך וגו' (דברים י"ד ד"ג), לשון רש"י ז"ל, כלומר שהיבול לה' ממש כהקדשות וביאסור עליך, אלא שהוא נתן לותו לך שתאכלנו בשמחה בעיר הקודש בירושלים, ולזולי שעל כן הוסיף קדש לה' לפרש לומרו לה' הוא שהיבול לה' ממש ואסור לזרים, אלא שהין דיבו בחולין הנאכלין בכל מקום, לך קדש לה' להאכל לפנים מן החומה: (לא) ואם גאל יגאל איש ממעשרו, ולא ממעשר אבהו, הפודה מעשר של אבהו ליטו מוסיף חומש, ומה היה גאולתו כדי להתירו באכילה בכל מקום והמעות יעלה ויאכל בירושלים, כמו שנאמר ונתתה בכסף (דם שם ד"ה), מפי רש"י ז"ל, ול"ב מה שאפר להלן במעשה תורה נאמר כאן שכשיפדהו צריך שיוסיף חומש, ומוכר בפרשה זו לפי שהדברת בהקדשות שהגזלן לעצמו צריך שיוסיף חומש, שכן הדין במעשר לפי שהוא קדש לה', כשהתרתי להלן ברוקן מקום לפדותו בכסף, צריך הוספת חומש: (לב) וכל מעשר בקר וצאן, לא מיבו בתורה עכוב מפורשת למעשר מעשר בהמה שנה שנה, כמו שפי' במעשר התבואות עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה (דם שם ד"ה), ובגמרייתא דת"כ למדו מיבין מעשר בהמה בעשוד עשר שנאמר העשירי יהיה קדש, ול"י העליבי לומד ממה שנאמר בנכור והעברת כל פטר רחם, וכאן נאמר כל אשר יעבור תחת השבט, ול' למדו מן חלה המנות הסמוך לו, ול' עקיבא למד עשר תעשר בשני מעשרות מדבר מעשר תבואות ומעשר בהמה, ולחשוב שנת ר' עקיבא היא כשנת האקדח שנאמר עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה (דם שם ד"ה), לדעתי הוא במקדח זה על שתי המעשרות, כי מלת זרעך על זרע הארץ, ועל זרע הבהמה, וכן מלת תבואת על שתיהן כי הדגן והבהמות תבואותיו של אדם הן, שמביאין לו הון ועושר, כמו להוסיף לכם תבואתו (פרשה י"ט ד"ה), ועל שתיהן נאמר היוצא השדה שנה שנה שהם על זרע השדה יאמר היוצא השדה, או יאמר תוציא שדך, לכל היוצא השדה עליכו כל היוצא על פני השדה למדה עיני הכתוב מדי שנה בשנה, וזרעים שנמצאו מקדם יוצאים על פני השדה, וכן וולדי הבהמות שנולדו מקדם יוצאין על פני השדה, ולקדיו כי' דין שתיהן,

אֲשֶׁר־יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט
הַמֲעַשְׂרִי יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לַיהוָה׃
לג לֹא יְבַקֵּר בֵּין־טוֹב לְרָע וְלֹא
ימירנו

תרגום אונקלוס

דִי יְעֲבַר תְּחוֹת חוּטְרָא עְשִׂירָאָה יְהֵי
קוּדָּשָׁא קֳדָם יְיָ׃ (לג) לָא יְבַקַּר בֵּין
טב לְבִישׁ וְלָא יְחַלְפִינֵיהּ

תרגום אשכנזי רעא

זָאָ וויא עז אונטער דעם
שטאבע דורכגעהט: זָאלל
דָאו צעהנטע שטיק דעם
עווִיגען געהַיליגט זיין:
(לג) מָאן זָאלל קיינען אונטר-
שיער מָאכען, צוויישען גוטעם
אונד שלעכטען, אונד

רש"י

שנאמר ונתת בכסף וגומר: (לב) תחת
השבט. כשבא לעשרן מוציאין בפתח זה לחר
זה ועשירי מכה בשבט בטועה בסיקרא לתיות
כיכר שהוא מעשר כן עושה לטלאים ולעגלים
על כל שנה ושנה: יהיה קדש. ליקרב למזבח
דמו וחלביו והבשר נאכל לבעלים שהרי לא נמכרה עם שאר מתנות כהונה ולא מציט שיהא
ניתן בשרו לכהנים: (לג) לא יבקר וגו'. לפי שנאמר (במ' רבה) כל מבקר כדמיכם יכול
יהא

באור

על זרע החרן תמר ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' מעשר דגנך תירושך ויצהריך, ועל מעשר בהמה
תמר ובכורו' בקרך וצאנך, אתין זה על בכורי פטר חמור לבד שהרי הבכור נאכל לכהנים,
אבל כולל בכור ומעשר, וקרא גם למעשר בכור לפי שהוא החזוק מכל העדר, שבעשה קודם
לה', כדרך לקח אבי בכור אתנהו (תהלים פ"ט כ"ח), וכן (פר' י"ג י"ו) לא תוכל לאכול
בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך וגו', סמך אתי המעשרות מעשר
זרע החרן ומעשר הבהמה הנאכלין לכל אדם, ועוד הוצרך לקרותן בכורו' לפי שמדבר על
המעכבין שבמעשר, שהן להקדשה והבשר נאכל לבעלים, כי לפי שהמעשר חל על תם ובעל
מום ומוכס וכיוצא שפסולין למזבח כמ"ש (פסוק ל"ג), לכן כתן שמדבר על ההקדשה הוצרך
לקרות אותן בכורות בקרך וצאנך, כך נ"ל: כל אשר יעבר תחת השבט, לפי"י שקראתים
בכורות בקרך וצאנך, חל תאמר שהמעשר צריך להיות ממבחר העדר, שלא יהיה מכל שאר
יעבור תחת השבט בין שמנה בין רזה בין תם בין בעל מום, תמיד העשירי יהיה קדש לה',
ולא כקרלו בכורות הבקר והצאן, רק לפי שבעשו קדש: תחת השבט, כמו שבשינו (בכורות
דף כ"ח ע"ב) כיצד מעשרין כונסין לדיר ועושה להן פתח קטן, כדי שלא יהיו שנים יכולים לצאת
כאחד, ומונה בשבט ו' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט', והיוצא עשירי סוקרו בסקרא ואומר הרי זה
מעשר, לא סקרו בסקרא ולא מנאום בשבט, או שמנאום רבונים או שומדים הרי זו מעושרי',
היה לו מאה ועשר עשרה, עשרה ועשר אחד אין זה מעשר, ר' יוסי בר' יהודה אומר הרי זה
מעשר, ובכתוב המשך לפרש בעי"ה: יהיה קדש לה', לקרב למזבח דמו וחלביו, והבשר
נאכל לבעלים, שהרי לא נתנה עם שאר מתנות כהונה, ולא מציט שיהא בשרו נתן לכהנים,
לשון רש"י ז"ל, וכפי מה שפרשנו למעלה מכתוב שבשר המעשר נאכל לבעלים כיוצא בילמדנו
בחוקתי ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' ובכורות בקרך וצאנך, וכן ממקרא לא תוכל לאכול בשעריך
וגו': (לג) לא יבקר, לפי שנאמר כל מבחר כדמיכם (פרשה י"ג י"ח), יכול יהא כודר מוכיח
את חבירו, ת"ל לא יבקר בין טוב לרע בין תם בין בעל מום תלה עליו הקדוש, ולא יקרב
בעל מום לגבי יחכל בתוכו מעשר ואסור לגזוז ולעבוד, לשון רש"י ז"ל, ומפשר לומר שבב על
מקרא שנפניו שאמר כל אשר יעבור תחת השבט, מיכוח עשירי הוא קדש, לא שיכום לדיר
לבקר עדרו להפרדם המיוחדים למעשר, ואם עשה כן ליטו קדוש בקדושת מעשר, ולפי שאמר
העשירי, סוברים חכמים שאין זה חלה על ידי מנין, או תחת השבט או שמנאם רבונים או
עומדים; אבל נטל י' ממאה או ח' מעשרה ולא מנה אומו קודם עליו העשירי, ור"י בר' יהודה
בונר שלא הקפיד הכתוב רק שלא יבקר בין טוב לרע, אבל אם נטל י' ממאה או ח' מעשרה

תרגום אשכנזי

בחקתי כו

אונר ניטט אומטוישען :
טוישט מאן עז אבער אום ,
זא מום עז ועלבוט אונר דאז
דאפיר געטוישטע שטיק
היוליג בלייבען , אונר ניטט
לאם געקויפט ווערדען :
(לג) ריזעז זינר ריא געבאטע ,
וועלכע רער עוויגע אם בערג
סיני דעם משה פיר ריא
קינדער ישראל'ן אויפגעטראגען :

רש"י

יהא בורר ומוכיח את היפה תלמוד לומר לא יבקר בין טוב לרע בין תם בין בעל מום אלא עליו הקדוש ולא יבקר בעל מום אלא יפלל בתורת מעשר ולסור ליגזז וליעבד :

תרגום אונקלוס

יַחְלִפִינֵיהּ וְאִם חַלָּפָא יַחְלִפִינֵיהּ וַיְהֵא הוּא וְחַלּוּפֵיהּ יְהֵי קוּדְשָׁא לָא יִתְפְּרַק:
(לג) אִלֵּין פִּקּוּדַיָּא דִּי פַקֵּיד יְיָ יָת משֶׁה לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוּרָא דְסִינַי:

חוק

חוק

באור

בחומר ליתו ביניעו לידו הרי זה מעשר : ולא ימירנו , לפי שמעשר בלי בקור לפסר טיטס העשירי קולס לו בעל מוס , וימירנו בשה טוב , על כן הזהיר ולא ימירנו : ואם המר ימירנו , יהיו שניהן קדש החטת ליקרב , ובעלת המוס שתאכל בתורת מעשר , אבל על לא יבקר לא לומר דבר , לפי שאין המעשר חל עליו כלל וצריך לחזור ולעשר כהלכה : והיה הוא , פרשנו למעלה (פסוק י') : לא יגאל , וכן לא יגאל , שמא תאמר אם יגאל בעל מוס , הבעלים יגאלו לוותו מיד הקדש בתוספת חומש , שהרי נתן עליו את קדושת דמים , ויכניסו הבהמות פעם שנית לדיר להעבירן תחת השבט , תלה שזה שיגיע הוא המעשר בין תם בין בעל מוס , ונפטרו לותן שיגאלו מן המעשר : (לד) אלה המצות , מצות ה' הם שהי לאשר בעטרו ליטראל בידי משה , לא לאחרות , וכמ"ש בבותיבו ז"ל אלה המצות , שאין בניט רשאי לחדש דבר מעתה : אשר צוה וגו' , שלא קם בניט כמוהו לקבל חקים ומשפטים עם כל הלכותיהן ופרטיהן כאשר בצותה : אל בני ישראל , הקדושים לקבל חקי אלהים ותורותיו : בהר סיני , כלן לאמרו לו בסיני כשהיה עם ק' לאם לא לאכל ומים לא שתה , וחזר בא"ת וכוהו בלשון שיאמר כל מצוה לישראל , ובלשון שיכתבנה בתורם , וכמ"ש (פרשה ז' ל"ק) . וה' יפיל שיניעו בתוך תורתו , וילמדו בישועתו אמן :

חוק

סכום פסוקי דספר ויקרא שמנה מאות וחמשים ותשעה נמתף סימן :
וחציו ודנגע בבשר דהוב . ופרשיוריו עשרה . ב"א ג"ך סימן :
וסדריו כ"ג . וכתוריו יהגה יומם ולילה סימן : ופרקיו כ"ן .
ואהיה עמך ואברכך סימן : מנין הפתוחות שתים וחמשים .
והסתומות שש וארבעים . הכל שמנה ותשעים פרשיות :
רודי צ"ח ואדום סימן :

סדר

הפטרות

מספר ויקרא

ושבת ראש חדש · ומחר חדש · ופרשת זכור ·
ופרשת פרה · ופרשת החדש · ושבת הגדול · ויום
א׳ וב׳ דפסח · ושחה״מ דפסח · ז׳ וח׳ דפסח :
ומה שקורין בתורה בפרשיות האלה ·

עם

פירש״י , ובאור ותרגום אשכנזי

נדפס

בק״ק **אפענבאך** יע״א

שנת תקס״ט לפ״ק

ברכות הפטרות

קודם הפטרה יגיד

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

ואחר קריאתה יגיד ברכות האלו.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה מְדַבֵּר וּמְקַיֵּם. כִּי כָל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:

נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם. כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן דָּוִד:

אין שבת ואגט מאן דאו

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה. שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אין פסח ואגט מאן דאו

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים. (לשבת) ועל יום השבת הזה וְעַל יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה: שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה. לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ השבת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

ישעיה מ"ג כ"א עד מ"ד כ"ד

(א) עַם־זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי
יְסַפֵּרוּ: (ב) וְלֹא־אֹתִי
קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי־יָגַעְתָּ בִּי
יִשְׂרָאֵל: (ג) לֹא־הֵבֵאתָ לִי שֵׂה
עֹלֹתֶיךָ וּזְבָחֶיךָ לֹא כִבַּדְתָּנִי
לֹא הַעֲבַדְתִּיךָ בִּמִנְחָה וְלֹא
הוֹגַעְתִּיךָ בִּלְבוֹנָה: (ד) לֹא־
קָנִיתָ לִי בַכֶּסֶף קָנֶה וְחֶלֶב
זִבְחֶיךָ לֹא הִרְוִיתָנִי אַךְ
הַעֲבַדְתַּנִי בְּחַטֹּאותֶיךָ
הוֹגַעְתַּנִי בַּעֲוֹנֹתֶיךָ: (ה) אָנֹכִי
אָנֹכִי הוּא מֹחֶה פְשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי
וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר:

הזכירני

תרגום אשכנזי רעג

הפטרת ויקרא

(א) פֿאָלק! דאָז איך מיר געבילדעט
מיין לאָב צו פֿערקינדען! (ב) ניכט
מיך ריפֿוט דוא אַן, יעקב! דוא מיטהוט
דיך מיינטוועגען ניכט, ישראל! (ג) ניכט
מיר בראַכטעוט דוא דיינער בראַנדאָפֿפֿער
לאָממער, ניכט מיך עהרטעוט דוא דורך
דיינע שפייוע־אָפֿפֿער. אויך לעגט, איך
גאַבען דיר ניכט אויף, בעשוועהרטע דיך
ניכט מיט ווייהרויך; (ד) פֿיר זילבער זאָלל־
טעוט דוא געווירן־ראָהר מיר ניכט
קויפֿען, נאָך זאָלט, דיינער אָפֿפֿער־
פֿעטט מיך זאָטטיגען. אַך אַבער! וואָהל
בעשוועהרטען מיך דיינע זינדען, בע־
לאָסטיגטוט דוא מיך מיט מיסעטהאַטען
זעהר. (ה) דאָך טילגע איך, איך
זעלבוט, אום מיינטווילל־ען, דיינע
איבעלטהאַטען, דענקע דיינער זינדען
נון ניכט מעהר. ע רוף"ז

רש"י

(א) **עם** זו ישראל. למען תהלתי יספרו: (ב) ולא אותי קראת. בפטותך לחברי ע"ז: יגעת בי. בלאותה מהר בעבודתי: (ג) לא הבאת לי את עולותיך. כי אם לע"ז: לא העבדתיך. שעבודה רבה במנחה קיימן מעט עולה לגבוה ואם היה לא תמרתי לך להקריב לך חובה חלה עליכם: (ד) לא קנית לי בכסף קנה. לקטרת לא הוגרכת לקנותה בכסף כפי שהיתה מצויה בחנוכם הרבה תמר ר' לנח קמעון היתה גדילה בארץ ישראל והיה לוקחין אותה עושים וגבייס במלרם לוכה: העבדתני בחטאותיך. אתם גרמתם לי להיות שם לשעבדי פסילים כמו שראה יחזקל והנה רוח סערה בלה מן הלפון שהיתה חוזרת מרכבת השכינה מנגל שהלכה לבנות את כל השול' תחת ידו של נבוכד נלר שלא יתמרו בידו לומה שפלה מוסר את בניו כדאית' בתגינה: (ה) אנכי אנכי. אני הוא שמחיתים מאז ואני מוחה לותם גם עתה: למעני. ולא בזכותך

באור

(א) **עם** וגו', כפי תקון ההפטרה יומשך הכתוב הזה לאחריו, לאמור אתה יעקב שהיה עם זו אשר יצרתי לי למען יספרו תהלתי בגויים לא אותי קראת, מ"מ לחטכי מוכה פשיך למעני ולמען כבודי שלא יחולל בגויים, זכן מתורגם בל"א. למען כפי התמיך החתיי שבפר' מוסב אל הקודם, להשקות עמי בחירי עם זו יצרתי לי וגו', ושם ולא אותי תף שלא אותי קראת, ניתורגם בל"א (כוותר ריפסט דוא מיך ניכט תן): (ב) כי יגעת בי, כי תאמר יגעת בי, בעבודתי, כלומר לא קראתני ולא יגעת לעבוד אותי (מכל"ק): (ג) וזבחיך, כמו ובזבחיך, חסר ב' השמוש ובמוקו רגיל: (ד) העבדתני בחטאותיך, הטעם שהיתי סובל אותם בעבד קובל שרקו כי הקטרים והעוונות היו עלי כמשא

(ו) אָ רוף'ז צורוק אוין'ז געדאַכטנים : ווער וואָלל־ען רעכטען ; זאָג אַן : וויא ווילל־וט דוא רעכטפֿערטיגען דיך .
(ז) פֿירוואַר־הר , דיין ערזטער אַר־ן פֿעהלטע שאָן , דיא פֿערטרעטער זעלבזט זינדיגטען ווידער מיך . (ח) דאַרוט ענט־ וועהטע איך דיינע הייל־יגען פֿירזטען , גאַב יעקב דעם באַננע , ישראל דער בעשימפֿונג פֿריין . (ט) אָבער נון האָרע יעקב מיין קנעכט ! ישראל דוא , דען איך ערקאָהרען ! (י) זאָ שפֿריכט דער עווינע , דער דיך אַרשאַפֿען , פֿאָן דער געבורטה אַן געבילדעט , אונד שטעטז דיר העלפֿען ווירד : וויא פֿורכטלאָז יעקב מיין קנעכט , ישורון דוא , דען איך ערקאָר־רען .
(יא) זאָ וויא איך וואַסער־שיטטע אויף דורזטיג ל־אַנד , זאָ וויא שטראָר־טע ריזעלז אויף דיררעם באָדען : זאָ שיטטע איך מיינען גייזט אויף דיינע קינדער , דען זעגען זויף דיינע נאַכקאָממען אויז .
(יב) וויא יונגעז גראַז קאָממען

רש"י

מזכותך ולא בצדקת מבותיך : (ו) הזכירני . כל תגמול שים לך ולמבותיך עלי : כאפטה יחד . בגא למשפט : (ז) לכיך הראשון חטא . נאמרו במה לדע : ומליציך פשעו בי . לין לך בכל מליצים שאתה סומך על זכותם שלא מלאתי בופשע יבחך לחם את שכחי : (ח) ואחלל שרי קודם . בשביל עוונותיכם : (ט) ועתה שמע . לשון לתורתי יעקב עבדי : (יא) כי אצק מים על צמא כמו שאלמי יוצק מים על צמא כן אצק רוחי על זרעך : (יב) וצמחו בבין חציר . בתוך עשב על ידי גרים שיתוספו עליהם . בין חציר הוא עשב שאחר עליו והיתה הוא תנים חציר לבנות

יענה

באור

בגד , והיה מדרך המשפט שאכלה לאחכם כרגע על ריב שטאתיכם לך שכלתי שלא כליתי לאחכם , והכל ע"ד משל (מרד"ק) : (ז) הזכירני , ואם תאמר שאני שכחתי דבר מה שהוא לזכותך הזכירני לאחה , ולא כשפטה יחד עם מי הבדק , וספר לאחה טענותיך למען תבדק , ר"ל שאפי' תספר לאחה לם תספר האמת לא תבדק (מהכ"ל) ותוכחם כפי הענין : (ז) אביך הראשון חטא , הוא אדם הלשון , כי האדם שוטנא בחטא , כי יבר האדם רע מנעוריו (הכ"ל) : ומליציך פשעו בי , לין לך בכל המליצים שאתה סומך על זכותם שלא מלאתי בו פשע (רש"י) , ולכן אם אני מוחה את פשעיך לין זה כי אם לזיעבי : (י) ויוצרך מבטן , כי בעת בחת הבן הבטן יכאיבהו בגדית הבן ויעול לוחו לשעות ימים (רד"ק) , וכאי אחמר עם זו יבדתי בי : יעזרך , כלומר ומי שיעזרך תמיד הוא לומר לך אל תירא (מהכ"ל) : (יא) כי אצק , כמו שאלמי אצק מים כן אצוק רוחי : (יב) בבין חצ ר , כי"ת בבין המשמש לתוספות בחור , כי מצפיק היה אם אמר בין חציר , וכשובו כי"ת בתך (הכ"ל) . ואין הדמיון שוה

לגמרי

חָצִיר בָּעֲרָבִים עַל־יִבְלֵי־מָיִם:
(יג) זֶה יֹאמַר לַיהוָה אֲנִי וְזֶה
יִקְרָא בְשֵׁם־יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ
לַיהוָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה:
(יד) כֹּה־אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
וְגֹאֲלוֹ יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן
וַאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדַי אֵין
אֱלֹהִים: (טו) וּמִי־כָמוֹנִי יִקְרָא
וְיַגִּידָהּ וְיַעַרְכָהּ לִי מִשּׂוּמִי עַם־
עוֹלָם וְאֹתִיּוֹת וַאֲשֶׁר תָּבֹאנָה
יַגִּידוּ לָמוֹ: (טו) אַל־תִּפְחֲדוּ וְאַל־
תֵּרָהוּ הֲלֹא מֵאָז הִשְׁמַעְתִּיךָ
וְהִגַּדְתִּי וְאַתֶּם עֵדָי הֲיֵשׁ אֱלוֹהַּ

מבלעדי

קאַמען זיא עמפאָר, וויא ווייסען אַן
וואַסערבאָכען (נעדייהן זיא). (יג) דיזער
ווירד זאָגען: איך געהאָרע דעם עוויגען
אַן; דיזער נענגט זיך נאַך יעקב'ז נאַמען;
יענער שרייבט זיך דעם עוויגען צו, פֿיהרט
ישראל'ז נאַמען גערן. (יד) זאָ שפריכט
דער עוויגע, ישראל'ז הערשער, זיין
ערלאָזער, דער גאָטט צבאות: איך בין
דער ערשטע — דער לעצטע איך —
אויסער מיר קיינער גאָטט. (טו) אונד
ווער איזט מיר גלייך? ער רערע לויט,
אונד זאָגע עז אַן, ער לעגע עז דאַר,
וואָז יע געשאַה זייט פֿאָלקער איך ער-
שאַפֿען; וואָז קינפֿטיג איזט, וואָז קאָמ-
מען זאָלל, מאָגען זיא אַנצייגען דאָך.
(טו) איהר! זייד אָהנע פֿורכט, אָהנע
אַנגזט, פֿאָרלאָנגזט מאַכטע איך קונד
דיר, אונד לעהרטע עז, (דעם זייד איהר
צייגען) עז איזט קיין גאָטטל"יך וועזן

אויסער

רש"י

יענה: (יג) זה יאמר לה' לכני. אלו צדיקים גמורים: וזה יקרא בשם יעקב. אלו קטנים בני
רשעים: וזה יכתב ידו לה'. אלו בעלי תשובה: ובשם ישראל יכנה. אלו הגרים כך שנויה
בהלכות דרבי נתן: (טו) ומי יקרא מהוה כמוכי יקרא. ומי יקרא מהוה כמוכי ויגיד וישרוך לי את כל מה
שהיה מעומי עם עולם ועד עתה: עם עולם. כל בריות: ואותיות. דברי תורה: ואשר
תבאנה. ואת העתידות לבא יגידו כמו שאתי עושה עתה שעדיין לא מלכ הבית ולא גליתם ולא
עלה כורש ואני מכשר לתכם עליו: (טז) ואל תרהו. אין לו דמיון ופתרונו לפי הענין כמו
אל תתתו מלהודיע את שמי לבין האומות: הלא מאז השמעתיך. מהר סיני והגדתי לכם שם
אין לאוה מבלעדי: ואתם עדי. שפתחתי לכם שנה רקיעים והרחיתי לתכם אין לאר
ואתם עדי בדבר הזה אין לאוה מבלעדי: ואין טור כל ידעתי. תרגם יונתן ולית דתקיף

מילהין

באור

לעתיד לשכר יניק כל משכיל שהורחת תוך שעורה מאוד מהורחת בין, ולכן לאר אד מן הבריות
העשם ונמחו כבין תניר, והעד כערבים על יבלי מים: (יג) זה יאמר וגו', כי הכשרים
ישראל כלם יהיו קדושים וכלם יקראו בשם לה' ושכם מזרע יעקב, כמו שאמר והיה הנשאר
בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו (רד"ק): (טז) משומי, העם הראשון ועשם עולם
בזמן שעבר (רשב"ע), ורש"י ז"ל אמר עם עולם, כל בריות, ויתורגם לפ"ו בל"ח (זייט ועלבע
בוועלבער מיך ערשאפען): ואותיות, מלטון ואתה תרגבית קודם, כלומר הדברים העתידים
להיות: יגידו למו, תרגם יונתן כמו לכו, ויש לפרש כמשמעו, ופירושו בעבורם, כלומר
יגידו כדי להצדיק עצמם: (טז) אל תפחדו, מלהביא ראיות, וכן אמר ירמיה אל תיראו
מהם כי לא ירעו וגם היטב אין אתם (רד"ק): ואל תרהו, אין לו דיוע ופירושו לפי מקומו.

מִבַּלְעָדַי וְאֵין צוּר בַּל־יָדָעְתִּי׃
(יו) יֹצְרֵי־פֶסֶל כֻּלָּם תֹּהוּ
וַחֲמוּדֵיהֶם בַּל־יוֹעִילוּ וְעֵדֵיהֶם
הֵמָּה בַּל־יִרְאוּ וּבַל־יֵדָעוּ
לְמַעַן יֵבֹשׁוּ׃ (יח) מִי־יָצַר אֵל
וּפֶסֶל נָסַךְ לְבִלְתִּי הוֹעִיל׃
(יט) הֵן כָּל־חֲבֵרָיו יֵבֹשׁוּ
וְחָרָשִׁים הֵמָּה מֵאָדָם יִתְקַבָּצוּ
כֻלָּם יַעַמְדוּ יִפָּחֲדוּ יֵבֹשׁוּ יָחַד׃
(כ) חָרַשׁ בַּרְזֶל מַעֲצָד וּפָעַל
בַּפֶּחָם וּבַמַּקָּבוֹת יְצָרֲהוּ
וַיִּפְעָלֵהוּ בִּזְרוֹעַ כֹּחוֹ גַּם־רָעֵב
וְאֵין כֹּחַ לֹא־שָׁתָה מַיִם וַיָּעָף׃

נקוד עליו

חרש

אויסער מיר, קיין האָרט, פֿאָן מיר דאַרפֿן
ערזוּהען. (יז) דיא גאַנצען־שאָפֿער זונד
אַללע אייטעל, איהר פֿראָבטיגען גע־
בילדע אונניצעז וועזען. דאַז בעציוגען זיא
יאָ ועלבוט — זיא זעהען יאָ ניכט,
פֿיהלען ניכט. אָ דאַס זיא דאָך ערראָטה־
טען, (יח) דיא איינען גאָטט בילדען,
איינען גאָטצען פֿאָרמען וואָללען. דער
דאָך ניכט העלפֿען קאַן. (יט) אָ דאַס
אַלל זאָלכע נעגאָסען דעז זיך שאָמטען,
דיא מענשליכען קינזטלער אללע אויף
איינען הויף פֿערזאַמעלט שטינרען,
ערשראָקקען אונר בעשאָמט זיא
אַללעזאַמט. — (כ) דאָרט ערגרייפֿט
דער אייזען־שמידט דאַז ווערקצייג,
ארבייטעט עמזיג מיט בלאָזעבאָלגען,
כילדעט האָממערנד איהן — וויהע!
עֹר וועגרעט דעז אַרמז גאַנצע קראַפֿט
דאַראַן, ער ווירד הונגעריג, קראַפֿטלאָז
ווערדען, קיין לאַבע־טרונק איהן ער־
פֿרישען — ער ערמאַטטעט לייבער.

דיזער

רש"י

מלכהן דמן קדמי מתיהיב ליה תקיף, כל ידעתי למין ולתדיך בשם לחני ידעתיך במדבר ידע לכתך:
(יז) ועדיהם המה: הפסילים הם עדים על עובדיהם שהרי אתה רואין שאינם לא רואין
ולא יודעין והיו עובדין להם: למען יבושו: העובדים להם: (יח) נסך: למין יציקה ומסכה
והמ"ן בתיבה יסוד הטופל ממנו כעין מ"ן של כסף ושל נחשת: (יט) הן כל חבריו: של אותו
יוצר ונוסך פסילים המתחברים אליו לעבוד את יצירתו ונסכו יבושו: וחרשים המה: אותם
יוצרים ונוסכים ומבני להם הם קל וחומר ליוצריהם שהיו הכל: (כ) חרש ברזל: חרש של
ברזל: מעצד: הוא אחד מכלי הנפחים: ופעל: הפסל: בפחם: קרטו"ן בלע"ז (פחרש"ט
בל"ז קוילען): ובמקבות: מרטי"ל בלע"ז (מחרש"על בל"ז לייז האמער. וכן פי' רש"י
סופרים ל' כ"ח. ובשבת ק"כ ע"ב): יצרהו: לשון ניוור: ויפעלהו בזרוע כחו גם לעב וע'.

בילידט

באור

קד מן מכריז למר שעורו של תילמו בחלוף לחותות יהו"ה: ואין צור, מבלעדי, כי לא ידעתי
אחד לחיות מושל בתחתי, מלשון ותדעך בשם ותלת מבלעדי מושכת לאחרת עמה: (יז) ועדיהם
המה, הפסילים מעידים על עצמם שלא יועילו: למען יבושו, כל מי שיגיד ל' וע', כן
גרלה המשך הכתובים: (יט) וחרשים המה מאדם, לומנים מבני אדם שעושים אותו מלאכה
ועושים ג"כ אלהים, זה דבר תימה (מדר"ק): (כ) חרש ברזל, חרש של ברזל, ולכן הרי"ם
פתוחה, וכן חרש עץ דלכן, ועשה מעצד שם כלי אחד מכלי הנפחים, כן פירשו כל המפרשי',
ולפ"ו תקשה הפעולה גוה המקשה, ומתורגם בל"ז כפי הענין: ויפעלהו בזרועו כחו, בכל

כחו

(א) חָרַשׁ עֲצִים נָטָה קָוֹ
יְתָאֲרֵהוּ בַּשֶּׂרֶד יַעֲשֵׂהוּ
בַּמַּקְצֻעוֹת וּבַמְחוּגָה יְתָאֲרֵהוּ
וְיַעֲשֵׂהוּ כְּתַבְנִית אִישׁ
כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת :
(ב) לְכָרֶת־לִי אֲרָזִים וַיִּקַּח
תִּרְזָה וְאַלּוֹן וַיְאַמֵּץ־לוֹ בַּעֲצֵי־
יַעַר נָטַע אֹרֶן וְגֶשֶׁם יְגַדֵּל :
(ג) וְהָיָה לְאָדָם לְבָע�ֵר וַיִּקַּח
מֵהֶם וַיָּחָם אַף־יַשִּׁיק וְאָפָה
לֶחֶם אַף־יִפְעַל־אֵל וַיִּשְׁתָּחוּ
עָשָׂהוּ פֶּסֶל וַיִּסְגָּד־לָמוֹ :
(ד) חֶצְיוֹ שָׂרַף בְּמוֹ־אֵשׁ עַל־
חֶצְיוֹ בָּשָׂר יֹאכַל יִצְלֶה צָלִי

(א) דיזער הויר ציממערט אין האָלץ,
לעגט מעסשנור אַן, צייכנעט מיט
ראָטהעל, אַרבייטעט מיט האָבעלן
מאַנכערלייא, פֿאַרמט מיט צירקעל אַב,
ביז דעז מאַנזבילד געשאַפֿען, געשניצט
איזט דיא שאָנע מענשען־געשטאַלט,
דיא אים טעמפּעל ווילען זאָלל.
(כב) דאַזו פֿאָללט ער צעדערן, ניממט
ער פֿיכט־אונד אייכען־בוים, דזייפֿט
פֿאַרראַטה פֿאָן וואַלדז בייטען, פּפֿלאַנצט
איך וואָהל דיא עשע, דיא דער רעגען
גראָס ערציהט, (כג) בעשטימטט צור
פֿייערונג פֿיר דען מענשען; ער ניממט
דאַפֿאָן זיך דראַן צו וואָרמען, דזייצט
דאַמיט דען אָפֿען, בראָד צו באַקקען,
אונד — בילדעט דרוים דען גאָטט דען
ער אַנגעבעטעט, שניצט אייגען גאָטצען
דאַרוים, אונד קניעט דאַפֿאָר. (כד) זאָ
פֿערצעהרט אייגען טהייל דאַז פֿייער,
בייא דעם אַנדערן דאַס ער פֿלייש
געקאָכט, דען בראַטען צוגעריכטעט,

זיך

גם הוא היוכר חסר כח וחלש הוא שאם ירצה לזון בו כח אם לא שתה מים ויעף למהר קל
וחומר שפעולתו לזון כה תועלת לעזור: (א) חרש עצים. ואם נח לעשותו של עץ וחרש עצים
הוא כך דרכו: נטה קו. כדרך הנגרים. ועל פי הקו יתארהו בשרד מייסר לותו במסור
שקורין לה"ג בלע"ז (והוא למהר. מייבש החבל. וכן פירש רש"י ירמיה י' ד'):
יתארהו. יעשהו במקטועות. ומחליקו בהיצני ולזומל: מקצועות.
תירגם יונתן לזומלון: ובמחוגה יתארהו. לזון ותאר הגבול אם נח לעשות בו ציורים עגולי,
מסכב לותן במחוגה קונפ"ס בלע"ז (קלאמ"פם. בל"ח צירקל. וכן פי' רש"י (בראשית כ"ט
י"ג). ישעיה מ' כ"ב. לזיל כ"ג י"ד): כתפארת לבית. היא החצה שהיא תפארת בעלה:
(כב) תרזה ואלון. מיני לזילני סרק: ויאמץ לו בעצי יער. עושה לו חיזוקים בין לתיזוק בין
לנטוי במיני עצים המצויים שם יזה במדלזיהן: נטע לורן. כשמוציא ייבור ונוטע הרלזוי לכך נוטעו
לכך והגשם מגדלו. לורן לשון נטע יונק פרנכ"ן בלע"ז (והוא פרא"ם. בל"ח נוויג):
(כג) והיה לאדם לבער. והיה לותו עץ מקנתו לצורכי אדם לבער: ויקח. מן העצים ויאם
גופו

באור

כאן הוא פועל בו מרוב חשקו במלאכה, ובי"ת בזרוע משמשת במקום שכיח ועניבו בזרועו בכחו,
או פירוש כאן הפוך בכח זרועו כמו מקום שם קבר (מרד"ק): גם רעב וגו', כלומר לא יקוס
לאכול או לשתות כי אם ירצה ויגמל ויעף מרוב חשקו במלאכה: (א) יתארהו בשרד,
מלשון ותאר הגבול, והכתב שכותב בו הקו יקרא שרד (מרד"ק): לשבת בית, שיכנה לו,
כלומר שלא ישוב לעולם ממקומו: (כב) לכרת לו ארזים, הטעם יש מי שיפסול שהיו מתרוי,
ים מי שיקח תרזה (רלב"ע) ואלון לשון ליופי המלאכה: ויאמץ לו בעצי יער, כלומר יקח

זיך געזאָטטיגט, זיך ערוואָרמט, פֿראָה
רופֿט ער: „אַך, איך בין ערוואָרמט,
האָב׳ דיא גלוט געגאָסטען!“ (כה) אונד
אויז דעם איבערראָזט איזט אין גאָטט
געוואָרדען, אין גאָטטעא, פֿאָר דען קניעט
ער נידער, בעטעט אַן, אונד פֿלעהט:
„אַך רעטטע מיך דאָך, דוא ביזט יאַ מיין
גאָטט!“ (כו) וועלכע געפֿיהללאָזוקייט!
וועלכער אונזין! איבערטינגט איזט דאַז
אויגע, עז ויהט ניכטז; איבערטינגט דאַז
הערץ, בעגרייפֿט ניכטז. (כז) דאַ איזט
ניכט נאַכדענקען, ניכט פֿערנונפֿט,
איבערלעגונג ניכט, דאָס זיא זאַגטען:
דיא האָלפֿטע האָבע איך יאַ פֿערבראָכט,
אויף דעסען גלוט האָב׳ איך בראָד גע-
באַקקען, פֿלייש געבראָטען אונד פֿער-
צעהרט, אונד אויז דעז האָלצעז רעזוז
זאָלל זאָלכעז גרייאל איך בילדען? פֿאָר
איינם קלאָצע אַנבעטנד נידערקניען? —
(כח) דיזען אַשע-אַנבעטער, זיין געטיש-
טעז הערץ האָט איהן פֿערלענקט, אָהנע
רעטטונג איזט דיא זעעלע; ניא ווירד
ער זאַגען: האָב׳ איך ניכט טריגליך וועזען
אין מיינער רעכטען? (כט) אָ יעקב!
זייא דוא דעסען אייגעדענק, ישראל
דוא! דער דוא מיין דינער ביזט, איך
בילדעטע דיך צום דינער טיר, דיך

ישראל יחיר ו׳ ישראל

וְיִשְׁבַּע אַף־יָחֹם וַיֹּאמַר הֶאָח
חַמּוֹרְתִּי רָאִיתִי אוֹר:
(כה) וּשְׁאֵרִיתוֹ לְצֶלֶם עָשָׂה לְפִסְלוֹ
יִסְגֻּד־לוֹ וְיִשְׁתַּחוּ וְיִתְפַּלֵּל
אֵלָיו וַיֹּאמַר הַצִּילֵנִי כִּי אֵלִי
אָתָּה: (כו) לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ
כִּי טָח מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם מֵהַשְׂכִּיל
לִבָּתָם: (כו) וְלֹא־יָשִׁיב אֶל־לִבּוֹ
וְלֹא דַעַת וְלֹא־תְבוּנָה לֵאמֹר
חֶצְיוֹ שָׂרַפְתִּי בְמוֹ־אֵשׁ וְאַף
אָפֵיתִי עַל־גֶּחָלָיו לֶחֶם אָצְלָה
בָשָׂר וְאֹכֵל וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה
אֶעֱשֶׂה לְבוּל עֵץ אֶסְגּוֹד:
(כח) רֹעֶה אֵפֶר לֵב הוּתַל הַטֶּהוּ
וְלֹא־יַצִּיל אֶת־נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמַר
הֲלֹא־שֶׁקֶר בִּימִינִי: (כט) זְכָר־
אֵלֶּה יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל כִּי עַבְדִּי־
אַתָּה יְצַרְתִּיךָ עֶבֶד־לִי אַתָּה

רש״י

גופו לנגדם: לף יסיק. מהם תנור וכפה לחם: לף יפעל אל. מן הכותר: (כז) ולא שיב
אל לבו. חכיו שרפתי במו אש: ולא דעת ולא תבונה. בו לומר זאת: לבול עץ. לרקבון עץ:
(כח) רועה אפר לב הותל הטהו. לבו מסר הותל הטהו לעשות לו רועה אל אפר. הנצל את נפשו
חכיו וכעשה אפר השוטה הזה היה לומר שהוא לו לרועה ולמפרנס. ד״א רועה אפר לשון רישו
עובד ע״ז ומחבר אליו את ע״ז שהיא אפר: ולא יציל. הנתעה את נפשו לחשר הלא שקר
בימיני

באור

לו ככוס רב מעני יער להיות לו תמיד לעשות פסילים: אורן, מין עץ: וגשם יגדל,
הטעם כמו שאמרו רבותינו ז״ל כזה הענין עולם כשהגיע גוהג ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את
הדין: (כג) והיה, זה הלשון לשתי הכריתה משורש לבער ולשריפה: למו כמו לו, לו
כשמעו להם ופירושו לפסילים, תע״ם אלא זכר אל אחד רבים הם (רד״ק): (כד) האח,
קריאה אל שמקה: אור, בשלהבוס, לשון לח ושינו לשון לור כמו בקול״ס, ועשם רעיתי

הפטרת ויקרא

יִשְׂרָאֵל לֹא תִנָּשֵׁנִי: ל מָחִיתִי
כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן חַטֹּאתֶיךָ
שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: (לא) רָנּוּ
שָׁמַיִם כִּי־עָשָׂה יְהוָה הָרִיעוּ
תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה
יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ כִּי־גָאַל יְהוָה
יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר:

קטן בו׳ק

הפטרת צו

(ירמיה ז׳ כ״א עד ח׳ ג׳)

(א) כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
עֹלוֹתֵיכֶם סְפוּ עַל־זִבְחֵיכֶם
וְאִכְלוּ בָשָׂר: (ב) כִּי לֹא־דִבַּרְתִּי
את

תרגום אשכנזי רעז

ישראל! דוא דאַרפֿסט מיין ניכט פֿערגעסען. (ל) איך מאַכע אויך שווינדען דיינע מיסמעטהאַטען, וויא געוואלק, וויא נעבעל־דאַמפֿף, דיינע זינדען; קאָם צוריק צו מיר, איך האָבע דיך ערלאָזט. (לא) יויכצט איהר היממעל, דער עוויגע האַט׳ז פֿאָללבראַכט; טאַנט לויט, איהר ערדען־טיפֿען: פֿראָהלאָקט געבירגע! דוא וואַלד מיט אַללען דיינען בוימען, דער עוויגע האַט יעקב ערלאָזט, דער עוויגע איזט פֿער הערליכט דורך ישרא׳.

הפטרת צו

(א) זאָ שפריכט דער עוויגע, צבאות,
דער גאָטט ישראל׳ז: איהערע
בראַנדאָפֿפֿער שלאַגט נור איממער צו
אייערן שלאַכטאָפֿפֿערן, דאַמיט איהר
דאָך פֿלייש עסט. (ב) דען איך האָבע
מיט

רש״י

נימיט ויפרד מעליו: (כט) לא תכבדני. לא תהיה זכות מיכאתי: (ל) מחיתי כעב פשעיך. במנחים ובמדבר גם עתה שובה אלי: (לא) פנחו. לשון פתחון פה:

(א) עולותיכם. אחת מקריבים כליל טוב לכם אתוסיפו לותם על שלמיכם ותקריבו לותם שלמי׳ ותאכלו הבשר שהרי לימס מקובלות לפני ולמה תפסידום:

ניוס

באור

ס״כ ליטו רמיה ממש כי לם מעניו וכל העם רוחים לת התקולת, וכלמתורגם בל״ת: (כח) רועה אשר, זה שעובד עבודה זרה שבארץ תניה ונעשה לפר: (לא) רנו וגו׳, עד״מ כאלו כל העולם יעמד בנאת ישראל מהגלות (רד״ק):

(א) עולותיכם, אחת מקריבים כליל טוב לכם אתוסיפו לותן על שלמיכם ותקריבו לותם שלמים ותאכלו הבשר שהרי לימן מקובלות לפני ולמה תפסידום (רש״י): ספו, מגזרת יסף ע״מ שבו ורבו, לו מגזרת ספה ע״מ פנו, ומיתם ענין הוספה: (ב) כי לא דברתי וגו׳, לין בכל עשרת הדברים, שהם כלל התורה כלה, זכר עולה וזבח, ולף כשידבר על הקרבנות לין בכל עשרת הדברים, שהם כלל התורה כלה, זכר עולה וזבח, ולף כשידבר על הקרבנות לא טוה להם שיקריבו קרבן, אלא לדם כי יקריב מכם קרבן כי יעשה מדעתו יעשה כך וכך, והתמידים גם בנין הבית לעבודה לפשר שהוא כמו שכתב תורה נדק רבינו משה ז״ל להעתיק הדעות הזרות ובנין היכלות שהיו בשם ע״ז רצה להעתיקם לעבודת האל ויתקה שם ע״ז מהם (מרד״ק). וזה טעם הכתוב בפרשת צו (הסיבת להפטרה הזאת) ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם לה׳, קרבניהם דייקא, כלומר מה שהם מקריבים יקריבו לה׳, וכתיב עוד (ויקר׳ י״ז) למען אשר יביאו בני ישראל את זבחיהם אשר הם זובחים על פני השדה והביאום לה׳

מיט אייערן עלטערן ניכט זו געזעצט ,
איך האָבע איהנען ניכט בעפֿאָהלען ,
אַלז איך זיא אויז דעם לאַנדע מצרים'ז
פֿיד־רטע , וועדער פֿאָן בראַנד־נאָך
שלאַכטאָפּפֿער . (ג) ואָנדערן דאַז האָבע
איך איהנען בעפֿאָהלען אונד געזאָגט :
געהאָרכט מיינער שטימע , זא ווילל
איך אייער גאָטט זיין , אונד איהר
וועדעט מיין פֿאָלק זיין . ואַנדעלט גאַנץ
אין דעם וועגע , דען איך איך געביטען
וועדע , דאַמיט עז אייך וואָהל געהע :
(ד) אַבער זיא האָרטען ניכט אונד נייגטן
ניכט איהר אָהר דאַזו ; ואָנדערן פֿאָלגטן
אייגנעם ראַטהע , דעם דינקעל איהרעז
באָזען הערצענז , אונד וואַנקטטן אימ־
מער מעהר צוריק , אונד גינגען פֿאָר־
וואָרטז נזא ; (ה) פֿאָן דעם טאָגע אָן ,
דאָם אייערע פֿאָרפֿאָהרען אויז דעם
לאַנדע מצרים געגאַנגען זינד . ביז אויף
דיזען טאָג . אויך שיקטע אייך מיינע
דינער , דיא פּראָפּעטן אַללע , מיט יעדם
טאָגע , מיט יעדעם מאָרגען שיקטע אויך
זיא . (ו) אַבער מאָן האָרטע ניכט אויף
מיך , אונד נייגטע ניכט דאַז

אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם
הוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
עַל־דִּבְרֵי עוֹלָה וָזָבַח : (ג) כִּי
אִם־אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי
אוֹתָם לֵאמֹר שִׁמְעוּ בְקוֹלִי
וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם
תִּהְיוּ־לִי לָעָם וַהֲלַכְתֶּם בְּכָל־
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֶתְכֶם לְמַעַן
יִיטַב לָכֶם : (ד) וְלֹא שָׁמְעוּ וְלֹא־
הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיֵּלְכוּ בְּמֹעֲצוֹת
בִּשְׁרִרוּת לִבָּם הָרָע וַיִּהְיוּ
לָאָחוֹר וְלֹא לְפָנִים : (ה) לְמִן־
הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצְאוּ אֲבוֹתֵיכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה
וָאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עֲבָדַי
הַנְּבִיאִים יוֹם הַשְׁכֵּם וְשָׁלֹחַ :
(ו) וְלֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְלֹא הִטּוּ

הוציאי קרי את

ר ש ״ י

(ב) ביום הוציאי אותם . תחלת תנאי לא היתה אלא אם תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה : (ד) בשרירות לבם . במראה לבם לעזן תעורבו : (ה) יום השכם ושלוח

באור

לה' וגו' , ולא יזבחו שוד את זבחיהם לשעירים וגו' . וכן אמר דוד המלך ע"ה (תהלים מ"ו) זבח ומנחה לא חפצת לזנים כרית לי עולה וחטאה לא שאלת (ועיין בהקדמת הר"י אבן כספי ז"ל לספר ויקרא) : (ד) במועצות , שלהם כמו בפלגי במועצותיהם . וכך אין תבריח אמר השעם במועצות ובשרירות לבם הרע : בשרירות לבם , במראה לבם לעזן תעורבו (רש"י) , וכת"י הרקוד לבהון : ויהיו לאחור , כלומר ושם הלכו הלוך ונסוג אחור מהדרך האמת ולא הלכו לפנים לקדמת התכלית הוא הטוב הגמור , וכמו שאמר למען ייטב לכם : (ה) למן היום , למ"ד הכולל , שבכל העת שהיה היתה כוונת . ואחר שאמר עד היום הזה כולל גם הדור הזה במלית ותבלת עליכם , כלומר לכם ולאבותיכם , ושם ולא שמעו האבי מעניז הבלתי הטוב , כלומר הרעים שעשו , אתם ואבותיכם , וכמו שתרגמתי : יום השכם ושלוח , שהוא מדי יום ביום ובכל נקר ונקר . ואמר הרד"ק ז"ל כי זוב הקהלה תהיה בבוקר קודם שילך המלם

אֶת־אָזְנָם וַיִּקְשׁוּ אֶת־עָרְפָּם
הֵרָעוּ מֵאֲבוֹתָם: (ז) וְדִבַּרְתָּ
אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ
וְקָרָאתָ אֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲנוּכָה:
(ח) וְאָמַרְתָּ צֵיהֶם זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר
לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָיו
וְלֹא לָקְחוּ מוּסָר אָבְדָה
הָאֱמוּנָה וְנִכְרְתָה מִפִּיהֶם:
(ט) גֹּזִּי נִזְרֵךְ וְהַשְׁלִיכִי וּשְׂאִי עַל־
שְׁפָיִם קִינָה כִּי מָאַס יְהוָה וַיִּטֹּשׁ
אֶת־דּוֹר עֶבְרָתוֹ: (י) כִּי־עָשׂוּ
בְנֵי־יְהוּדָה הָרַע בְּעֵינַי נְאֻם־
יְהוָה שָׂמוּ שִׁקּוּצֵיהֶם בַּבַּיִת
אֲשֶׁר־נִקְרָא־שְׁמִי עָלָיו
לְטַמְּאוֹ: (יא) וּבָנוּ בָּמוֹת הַתֹּפֶת
אֲשֶׁר בְּגֵיא בֶן־הִנֹּם לִשְׂרֹף
את

דאז אהר, בליב האַרטנאקקיג איממער,
אונד טהאט מעהר באסעז אלז דיא פאר־
פאהרען נאך. (ז) אויך דוא ווירזט איהנן
אללעז דיזעז פארשטעללען, אונד זיא
ווערדען קיין נעהאר דיר געבען; זאפיל
דוא רופזט, זיא אנטוואָרטן ניכט. (ח) זא
זאגע דען פאן איהנען: דיס איזט דאז
פאלק, דאז דער שטיממע דעז עוויגען
זיינעם גאטט ניכט נעהארכטע אונד ניא
שטראפלעהרע אננעהמען וואלל־טע.
הין איזט דיא וואהרהייט; אויז איהרעם
מונדע אויף איממער נעשידען.
(ט) שערע זיא אב דיא קראנע, אונד
ווערפע זין הין! שטימטע אן דאז קלאגע־
ליעד אויף אייגאמען האהען! דען דער
עוויגע פעראכטעט, פערווירפט דיזע
ברוט, דיא זיינען צארן פערדינט.
(י) דיא זאהנע יהודה טהון וואז מיס־
פאלליג מיר איזט, שפריכט דער עוויגע!
שטעללען איהרע שיסליכע נאטצען אין
דאז הויז הין, אויף וועלכעז מין נאמע
גענאננט איזט, דאם עז פעראונרייניגט
ווערדע. (יא) ערריכטען זיך אנהאהען
צו תופת, אים טהאל בן־הנם, אום
איהרע

רש"י

ושלוח. מלי יוסי ביוסי השכם ושלוח: (ט) גזי נזרך. תלמי שערך כמו וינז שלוים וינז לא
רצמו. ל"ל נזרך כתרך לשון גדולה וכן תירגם יונתן לכרכך וכן תכרו מנחם: ויטוש. ויעזוב:
(יא) במות התופת. הוא המולך על כתפת ומסיקין לתוכו מתקתין וילדי פגועות וניסקות ונותנין
את הילד על ידיו והוא נכוה וכוסס והכומרים מקיזין בתופים שלא ישמע האב קול הבן ויכמר
רחמיו

באור

החדש למלאכתו ע"כ: (ז) ודברת, עבר מהופך לעתיד, בעדות הכניסה והפעל הבא לאחריו,
כלומר גם אתה תדבר אליהם ככל אשר הנביאים אקדמוך וגם אליך לא ישמעון: (ח) אבדה,
וכברתה האמונה לפני, מפיהם להרחות עצמם טובים, וכ"כ מלבנכם (מרד"ק). תמכם לפי
כוסם הטעמים שעורו כפשוטו לאבדה האמונה מביניהם, כי כברתה מפיהם ואין לסמוך עליהם:
(ט) גזי, מלשון וינז את רחמו: נזרך, גדול השער נקרא נזר, לפי שהוא כאור לראש, ושעם
לשון נקבה על האומה: דור עברתו, כלומר דור המסגל להמשיך עליו עברתו ע"י פעליו.
וי"ת

איהרע זאָהנע אונד טאָכטער דאָרט
אין פֿייער צו פֿערברענגען , וואָו איך ניא
בעפֿאָהלען , אין דען זין מיר ניא געקאָמ־
מען איזט . (יב) וואַהרהאַפֿטיג! עז זאָל־
לען טאָגע קאָממען , שפריכט דער עווינע !
וואָ עז ניכט מעהר הייסען ווירד תופת
אונד טהאַל בן הנם , זאָנדערן דאָו ווירגע
טהאַל , וואָ מאָן צו תופת בעגראַבען
ווירד אויז מאַנגעל אַן רוים ; (יג) וואָ דיא
אָעזער דיעז פֿאָלקז דען פֿאָגעלן דעז
היטמעלז אונד דעם ווילד דער ערדע
צור שפייז דינען ווערדען , דיא נימאַנד
פֿערשייכט ; (יד) וואָ איך אויז דען
שטאָדטען יהודה'ז אונד אויז דען שטראַ־
זען ירושלים'ז פֿערכאַנגען ווערדע , דען
וואָנגעגאַנג אונד דיא לידער דער
פֿרייד , שטימע דעז בריישטיגאַמז אונד
שטימע דער ברוים : דען דאָו לאַנד
זאָל אייגע ווייסטנייא זיין . (טו) צו דיזער
צייט , שפריכט דער עווינע , ווירד מאַן
הערויזיהען דיא געבייגע דער קאָניגע
יהודה'ז , דיא געבייגע ויגער פֿירסטען ,
דיא געבייגע דער פריעסטער , דיא געבייגע
דער פֿאַלשען פראָפֿעטען , אונד דיא
געבייגע דער זאָמטליכען אייגוואָהגער
ירושלים'ז , אויז אירען גראָבערן .
אונד

אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם בָּאֵשׁ
אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי וְלֹא עָלְתָה עַל־
לִבִּי : (יב) לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים
נְאֻם־יְהוָה וְלֹא־יֵאָמֵר עוֹד
הַתֹּפֶת וְגֵיא בֶן־הִנֹּם כִּי אִם־גֵּיא
הַהֲרֵגָה וְקָבְרוּ בְתֹפֶת מֵאֵין
מָקוֹם : (יג) וְהָיְתָה נִבְלַת הָעָם
הַזֶּה לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחֲרִיד :
(יד) וְהִשְׁבַּתִּי ׀ מֵעָרֵי יְהוּדָה
וּמֵחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל שָׂשׂוֹן
וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל
כַּלָּה כִּי לְחָרְבָּה תִּהְיֶה הָאָרֶץ :
(טו) בָּעֵת הַהִיא נְאֻם־יְהוָה
וְיוֹצִיאוּ אֶת־עַצְמוֹת מַלְכֵי־
יְהוּדָה וְאֶת־עַצְמוֹת שָׂרָיו וְאֶת־
עַצְמוֹת הַכֹּהֲנִים וְאֶת ׀ עַצְמוֹת
הַנְּבִיאִים וְאֶת עַצְמוֹת יֹשְׁבֵי־
יְרוּשָׁלַ‍ִם מִקִּבְרֵיהֶם :

יוציאו קרי ושטחום

רש"י

דחמיו,תופת על שם התוף . הנם על שם נהמת הנן : לא ניתי . במקום שיקריבו בנים לקרנן : ולא דברתי , לאחד מן הנביאים וכשדברתי למנשה לשוב את נפשו לא עלתה על לבי שישוב לפני להוליא נדקו : (יג) ואין מחריד . את השופות מעל הפגרים : (טו) ושטחום לשמש והכוכבים

באור

ר"ת דרך דעברו על מיערת , ותוף דרך : (יב) וקברו בתופת , שהיה להם מקום קדושה , ויהיה עתה מקום טומאה ע"י חללים תחת לכך טמאו את מקדשי : מאין מקום , כן יתרבו החללים : (טו) לא יאספו , עוד לקרי שהוציאו לותם מקבריהם : (יז) ונבחר מוה מחיים , לע"כ שהם רואים את המתים נתונים בגוים בגרת הקיץ גדולה היתה ויבקרו את העוה (רש"י)

(טז) וְשַׁטְחוּם לַשֶּׁמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ
וּלְכֹל ׀ צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
אֲהֵבוּם וַאֲשֶׁר עֲבָדוּם וַאֲשֶׁר
הָלְכוּ אַחֲרֵיהֶם וַאֲשֶׁר דָּרְשׁוּם
וְאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם לֹא
יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ לְדֹמֶן עַל־
פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ: (יז) וְנִבְחַר
מָוֶת מִחַיִּים לְכֹל הַשְּׁאֵרִית
הַנִּשְׁאָרִים מִן־הַמִּשְׁפָּחָה
הָרָעָה הַזֹּאת בְּכָל־הַמְּקֹמוֹת
הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר הַדִּחֹתִים שָׁם
נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: (יח) כֹּה ׀
אָמַר יְהוָה אַל־יִתְהַלֵּל חָכָם
בְּחָכְמָתוֹ וְאַל־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר
בִּגְבוּרָתוֹ אַל־יִתְהַלֵּל עָשִׁיר
בְּעָשְׁרוֹ: (יט) כִּי אִם־בְּזֹאת
יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדֹעַ

(טז) אונד זיא געגען זאָנגע, מאָנד אונד
דעם גאַנצען הימעלס=העער אויזבריטן,
דיא זיא זאָ געליבט, דענען זיא געדינט
האַבען אונד נאַכגעגאַנגען זינד, דיא זיא
אַנגעבעטעט, אונד פֿאָר דענען זיא זיך
געבוקט האַבען. ניכט ווירדום איין=
געטהאָן, ניכט בעגראַבען, זאָללען זיא
צו קאָטה אויף דער אָבערפֿלאָכע דער
ערדע ווערדען. (יז) דאָך ווירד איין
זאָלכער טאָדט נאָך ערווינשטער זיין אַלז
דאַז לעבען פֿיר דען גאַנצען איבערדעזט,
וועלכער פֿאָן דיזעם באָזען געשלעכטע
איבריג בלייבען ווירד, דיא נאָך אַן אַללען
דען אָרטען איבריג זיין ווערדען, וואָהין
איך זיא פֿערשטאָסען האַבע, שפריכט
דער עווידע, צבאות! (יח) זאָ שפריכט
דער עווידע! דער קלוגע רידמע זיך
זיינער קלוגהייט ניכט, ניכט דער העלד
זיינעז העלדענמוטהז, ניכט דער ריכע
זיינעז ריכטוזומז זיך. (יט) זאָנדערן
דאַמיט רידמע זיך, ווער שאָן זיך
ריהמען ווילל. דאַם ער איינזעהען,
ערקענגען מיך גאלערנט, ווייא

רש"י

והכסילים יסכנו לבור על העיר בקבוצי העמים שהיו נאים כפלטין: לזמן. לזכל: (יז) ונבחר מות מחיים. לפי שהם רואים את המתים נתונין בבזיון בגרת הקיים גדולה היממה ויבחרו את המות: (יח) אל יתהלל חכם. אל תתהללו לומר חכמים אנחנו הנה בדברי מלחמה וחכמת מה לכם אם השכלתם וידעתם אותי אז תתהללו בחכמתכם: (יט) השכל. כמו הכבד פנטליי"ש בלע"ז (והוא מיכטעליזאנג. בל"ז פערשטענדן. בענגליין. וכוונתו בזה להורות שהוא

באור

(טז). וכן תרגמתי: בכל המקומות הנשארים, כמו הפוך הנשארים בכל המקומות אשר הדחתים שם, וכן וכל הארץ כלו מצרימה לשבר את יוסף, שעורו כלו מצרימה את יוסף לשבור, וכן לי יעקב ולכלי ישראל, שעורו לי יעקב ישראל אתי יעבוך והדומים להם (רד"ק). ועשם הנשארים בכל המקומות וגו', כי גם שם יפילום לויניהם בחרב: (יח) כה אמר ה', שלא למיית נקלה, הוסיפו חלה כ' הכתובים מפרשה אחרת: (יט) יתהלל המתהלל, אף שלא יעשה כן כדאתיא יהללך זר ולא פיך, מכל מקום כשרוצה להתהלל יהיה זה לכל הפחות בענין שיודע אותי, שלכי ה' עושה חסד משפט וצדקה

תרגום אשכנזי

וויא איך דער עוויגע גנאדע אונר גע־
רעכטיגקייט אונד וואהלוואלל־ען איבע
אויף ערדען, דאס אן זאלצען דינגען
איך גע־אלל־ען דאבע, שפריכט
דער עוויגע.

הפטרת שמיני

(א) דוד פערזאמעל־טע פערנער
אלל־ע פארנעהמען אין
ישראל דרייסיג טויזענד אן דער צאהל,
(ב) מאכטע זיך אויף אונד גינג מיט
איהנען נאך בעלי יהודה, דא ל־אדע
גאטטעז אויף וועלכער דער נאמע דעז
אויף דען כרובים טהראנגדן עוויגן צבאות
גענאנגט

הפטרת צו

אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד
מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי־
בְאֵלֶּה חָפַצְתִּי נְאֻם־יְהוָה:

הפטרת שמיני

בשמואל ב' ו' א' ז' ט"ו

(א) וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־
בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל
שְׁלֹשִׁים אָלֶף: (ב) וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ
דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ
מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם
אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא
שֵׁם שֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב
הַכְּרוּבִים

רש"י

שהוא המקור מהפעיל · ופירושו · שהשכל לאותי):

(א) ויוסף עוד דוד לאסוף את כל בחור בישראל שלשים אלף. לפי שנאספו עליו כשהמליכוהו
בחברון חלה היתה אסיפה שנייה לכך כתיב ויוסף: (ב) מבעלי יהודה · היא קרית
יערים כמו שנאמר ביהושע ותאר הגבול ועלה בעלה היא קרית יערים וכן בדברי הימים ויעל דוד
וכל ישראל בעלתה היא קרית יערים ובעל לשון מיעוד: ויקם וילך דוד מבעלי יהודה · שנאספו
שם להעלות משם את הארון וגו': לשבר נקרא שם שם · לשבר נקרא לו לארון שם ושהוא השם שהיה
שם

באור

בארץ, ושלחני תפן בחלה, וכמו שאמר הרד"ק ז"ל וידיעת האל היא ללכת בדרכיו לעשות חסד
ומשפט וצדקה עם בני העולם כמו שעושה הוא, וכמו שכתוב במקום אחר הלא הוא הודעת
לאותי נאם ה':

(א) ויוסף עוד דוד, מקרא קצר הוא ותשלומו ויוסף עוד דוד לאסוף, ויש לומרים ויוסף
כמו ויאסוף וכל על משקל נחי פ"י כמו ויוסר שבשו לאחר · ולפי שנאספו עליו כשהמליכוהו
בחברון לכך אמר פה שנאספו עליו עוד · ושעם נחור כמו שכתב רבינו ישעיה המובחרי בעם ·
לכל בדברי הימים (ח' י"ג) כאומר ויקבל דוד את כל ישראל מן שיתיר מצרים ועד לבוא חמת:
(ב) מבעלי יהודה, היא קריה בעלה אחר נקראת גם כן קרית יערים כמו שנאמר ביהושע
(ט"ו), ונקראת לדעתי בעלי יהודה לפי שמצינו עוד שם עיר בעלה והיא בגבול שמעון,
ולפי שכתבית בתוך ערי יהודה בעלה עייט ועגם (יהושע י"ט), מכל מקום הערים האלה שייכים
לשבט שמעון מוה יותר נרד"ק שם · והנה פה נאמר שהלך מבעלי יהודה, ובדברי הימי'
נאמר שהלך אל בעלה, והוא יותר נכון כי הארון היה שם · וכן תרגמתי: שם שם, כלו
הלשון וכמוהו הרבה (ר' ישעיה), ובדברי הימים נאמר בתוכן אחר: (ג) אשר בגבעה,
לפעמים שמקום גבוה היה בעיר בעלה, ושב שב לכיבוד, והוא שעם בגבעה, כי לא יתכן
לאמור

הַכְּרֻבִים עָלָיו: (ג) וַיִּרְכְּבוּ אֶת־
אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עֶגְלָה חֲדָשָׁה
וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר
בַּגִּבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ בְּנֵי
אֲבִינָדָב נֹהֲגִים אֶת־הָעֶגְלָה
חֲדָשָׁה: (ד) וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית
אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה עִם אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ הֹלֵךְ לִפְנֵי
הָאָרוֹן: (ה) וְדָוִד וְכָל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מְשַׂחֲקִים לִפְנֵי יְהוָה
בְּכָל עֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבְכִנֹּרוֹת
וּבִנְבָלִים וּבְתֻפִּים וּבְמְנַעֲנְעִים
וּבְצֶלְצְלִים: (ו) וַיָּבֹאוּ עַד־גֹּרֶן
נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּה אֶל־אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֶז בּוֹ כִּי שָׂמְטוּ
הַבָּקָר: (ז) וַיִּחַר־אַף יְהוָה

גענאַננט ווירד, פֿאַן דאַ אַב צו האָלען.
(ג) מאַן זעצטע אַלזאָ דיא לאַדע גאָטטעז
אויף איינען נייען וואַגען, אונד פֿיהרטע
זיא אויז דעם הויזע אבינדב'ז וועלכעז
אין גבעה וואַר הערויז, עוזא אונד אחיו
דיא זאָהנע אבינדב'ז אַבער, לייטעטן
דען וואַגען. (ד) נעמליך נאַכדעם מאַן
דיא לאַדע גאָטטעז אויז דעם הויזע
אבינדב'ז הערויז געבראַכט, גינג עוזא
נעבען דער לאַדע, אונד אחיו פֿאָר
דער לאַדע אייגהער. (ה) דוד אַבער
אונד גאַנץ ישראל שפילטען פֿאָר דעם
עוויגען אויף אַללאַרליא אינשטרומענטן
פֿאָן ברושים האָלץ, אויף האַרפֿען,
פּוזאַלטער, פויקען, שעלליען אונד
צימבעלן. (ו) אַלז זיא נון גורן נכון פֿאָר־
בייא קאַמען, דאַ שטרעקטע עוזא זיינע
האַנד אויז דיא לאַדע צו האַלטען, דען
דיא רינדער ריסען זיך לאָז. (ז) דער
עווינע אַבער ואַר איבער דיזע און־

בעוה

רש"י

עם ה' נכאות עליו: (ג) על עגלה חדשה. טעה בדבר שלפיו תיטוקות של בית רבן יודעין חותו כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו ולפי שלמר זמילות היו לי תוקיך בבית מגורי נעבד לבא לידי כך ומת עוזא על ידו לפיכך כשהגיעו מבית עובד אדום הביאו בכתף שכ' בדברי הימים ויאמר להם אתם ראשי האבות לגוי הקדשו אתם ואחיכם והעליתם את ארון וגומר כי למדרשונה לא אתם פרץ ה' אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט: (ד) עם ארון האלהים. הרי זה מקרא קצר והם נתים עם ארון האלהים: (ה) בכל עצי ברושים. שמתקנין מהם כלי שיר: (ו) כי שמטו הבקר. כי שמטוהו הבקר ונעפעוהו וכן תירגם יונתן ארי מרגוהיי תורלי

כשו

באור

לאמור שהגבעה הזאת היתה שם עיר אחרת, כי לא מצינו שהיה ארון בעיר גבעה, כי אם רק בגבעה: נוהגים, מוהגים את הבקר שהיו מושכים בעגלה (מרד"ק): (ד) עם ארון האלהים, הגכון בפסוק הזה שאחר פה מלת עוזא, ושעורו עוזא היה הולך לפני ארון האלהים, ואחיו הלך אחרי הארון, ולכך כתוב שמתו הבקר שלח עוזא את ידו לתמוך את הארון כי הוא הלך מאחרי הארון: (ה) עצי ברושים, שעורו בכלי זמר הנעשים מעצי ברושים, ובדברי הימים כתוב בכל עוז וכשירים, ואמר אד מן תברית שהכל לתוך הוא, כי עצי הוא שוא, בתלוף זמרם"ן, וברושים כתו בשירים כי נהפכו התותיות: (ו) גורן נכון, ובדברי הימים כתוב גורן כדון ושעם ושלח,

בְּעֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־
הַשַּׁל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים: (ח) וַיִּחַר לְדָוִד עַל
אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פֶּרֶץ בְּעֻזָּה
וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פָּרֶץ עֻזָּה
עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ט) וַיִּרָא דָּוִד
אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר
אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה:
(י) וְלֹא־אָבָה דָוִד לָהָסִיר אֵלָיו
אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד
וַיַּטֵּהוּ דָוִד בֵּית עֹבֵד־אֱדֹם
הַגִּתִּי: (יא) וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה
בֵּית עֹבֵד אֱדֹם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה
חֳדָשִׁים וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־עֹבֵד
אֱדֹם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: (יב) וַיֻּגַּד
לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה
אֶת־בֵּית עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן

דעז עוא ערצירנט, אונד שלוג איהן
דאזעלבזט זיינעז פערגעהנז וועגען, דאס
ער שטארב בייא דער לאדע גאטטעז.
(ח) דוד ווארד דאריבער בעטריבט דאס
דער עוויגע עוא זאָ פלאטצליך וועג-
געראפט האט, ער נאנגטע דאהער דען-
זעלבן אָרט פרץ עוא (וועגראפונג עוא)
וועלכען נאמע ער נאך ביז אויף דיזען
טאג בעהאלט. (ט) נון פירכטעטע דוד
זיך זאָ פאר דעם עוויגען, דאס ער
שפראך: וויא ווירד דיא לאדע גאטטעז
צו מיר קאמטען קאנגען? (י) אונד
בראכטע זיא אוך ווירקליך ניכט אין זיין
היוז אין שטאדט דוד'ז, זאנדערן לים זיא
בריינגען אין דאז הויז עובד אדום'ז דען
גתיר. (יא) דיא לאדע גאטטעז בליב
אללזאָ אין עובד אדום'ז הויז דרייא
מאנאטהע, אונד דער עוויגע זעגנעטע
דאפיר עובר אדום אונד זיין גאנצעז הויז.
(יב) אלז מאן אבער דוד דאפאן בע-
נאכריכטיגטע אונד איהם זאגטע דאס
דער עוויגע דאז הויז עובד אדום'ז אונד
אללעז וואז איהם אנגעהערט, וועגען
דער לאדע גאטטעז זאָ זעהר גענוגטע;
דא מאכטע דוד זיך אויף, אונד בראכטע
דיא לאדע גאטטעז אויז עובד אדום'ז
הויז נאך זיינער

הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר דוד

פתח באתנח

רש"י

כמו שמתרגם ונדקה ידו בגרזן ותתעקש ידיה בגרזנא: (ז) על השל. על הענגה שהיה לו לדרוש
קל וחומר בעצמו כשח בירדן כוח עצמו לא כל שכן: (י) עובד אדום. לוי היה בהגרי הימים ומן
השוערים היה: (יא) ויברך ה' וגומר. ממתו ומשפחה כלומים ילדו שפה נכים בכרם לחד
שכחמר

באור

משלח את ידו: שמטו הבקר, שמטו את עצמם מעגלה: (ז) על השל, כתרגמו דקצתלי
והוא לשון ענגה. ונענתו היתה כמו שאמרו חז"ל שהיה לו לדעת כי הארון כשח את נוטיו לא
כי אשח את עצמו. ושל ענג, לחקרי שלח היה משכב לי אין ט רשות לנחות בארון: (י) על
עיר

דָּוִד בְּשִׂמְחָה: (יג) וַיְהִי כִּי צָעֲדוּ
נֹשְׂאֵי אֲרוֹן־יְהוָה שִׁשָּׁה צְעָדִים
וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא: (יד) וְדָוִד
מְכַרְכֵּר בְּכָל־עֹז לִפְנֵי יְהוָה
וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד: (טו) וְדָוִד
וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־
אֲרוֹן יְהוָה בִּתְרוּעָה וּבְקוֹל
שׁוֹפָר: (טז) וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא
עִיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל
נִשְׁקְפָה ׀ בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא
אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר
לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבֶז לוֹ בִּלְבָבָהּ:
(יז) וַיָּבִאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּגוּ
אֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל
אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד
עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים:
(יח) וַיְכַל דָּוִד מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה
וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־הָעָם
בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: (יט) וַיְחַלֵּק
לְכָל־הָעָם לְכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל
לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת

לחם

זיינער שטאַדט, מיט פֿאָלגער פֿרייד.
(יג) אונד ווען דיא טראָגער דער לאַדע
זעקס שריטט פֿאַרוואַרטס גינגען לים דוד
אָכזן אונד פֿעטט שאַפֿען שלאַכטען.
(יד) אונד דוד זעלבסט טאַנצט מיט
אַללער מאַכט פֿאָר דעם עוויגען הער,
אונד האַטט איינען אָבערמאַנטעל פֿאָן
ליינען אַן. (טו) אַלזו גון דוד אונד גאַנץ
ישראל דיא לאַדע דעז עוויגען זאָ בראַכטען
מיט יוכצען אונד פּאָזוינענשאַל. (טז) אונד
דיא לאַדע נאָך דוד'ז שטאַדט קאַם,
דאַ לאָג מיכל שאוּל'ז טאָכטער אויז דעם
פֿענזטער אונד זאַה ווען דער קאָניג דוד
טאַנצט אונד היפּפֿטע פֿאָר דעם עוויגען.
אונד דים קאַם איהר זעהר פֿעראַכטליך
פֿאָר. (יז) מאַן בראַכטע אַלזאָ דיא
לאַדע דעז עוויגען אַן איהרע שטעללע
אונטער איין צעלט וועלכעז דוד פֿיר
זיא אויף געשלאַגען האַטטע, אונד
דוד בראַכטע דעם עוויגען גאַנץ אונד
פֿרייד נאָפּפֿער דאָר. (יח) נאַכדעם
דוד מיט דעם דאַרברינגען דער אָפּפֿער
פֿערטיג ווער ערטהיילטע ער דעם
פֿאָלקע אים נאַמען דעז עוויגען צבאות
דען זעגען. (יט) אונד לים א הנען זאָ
פֿיל איהרער אויז גאַנץ ישראל היר צוי
זאַמטען ווערען, יעדעם זאָ וואָהל מאַן
אַלזו פֿרויא, אייגען

רש"י

אנשי חמר ופשלתי השמיני עצרת ושנים לעזבך מלוס: (יד) מכרכר. «מרקד: מפוד נד: ועיין בן פורת' יעט בלע"ז (מפורש בשמות כ"ב ו') · ויוכתן תירגם כרדוט ובן תירגם יוכתן מעילים לתמר

באור

עיר דוד, כמו על עיר דוד: (יג) ויהי כי צעדו, וכדברי הימים כתוב ויהי בעזור האלהי' את הלוים וכו', וכן משנה הפסוק הזה בעה שלמה פה ושכח שור ומריא וסם כתוב שבעה פרים

איינען קוכען איין שטיק פלייש אונד
איינע פלאשע מיט ווין אויסהיילן ·
(כ) וויא נון דוד נאך דעווץ צוריק
קעהרטע אום דאעלבוט דען זעגען צו
ערטהיילן, גינג איהם מיכל דיא טאכטער
שאול'ס ענטגעגען אונד שפראך: אך וויא
פערהרנז ווערטה וואר דייטע דער
קאניג ישראל'ס דאר רוך זיין הייטיגען
בעטראגען פאר אללען מאגדע זיינער
קנעכטען זיך צייגטע וויא איינער דער
גערינגזטען מענשען · (כא) דוד אבער
אנטווארטעטע דער מיכל אונד שפראך:
פאר דעם עוויגען דער מיך דיינעם פאטער
אונד זיינעם הויזע פארגעצאגען אום מיך
צום בעהערשער זיינען פאלקעז ישראל
צו מאכען בעבע איך מיך געצייגט, יא
איך ווילל נאך פערנר פאר דעם עוויגען
שפילען · (כב) זאלל איך אויך נאך מעהר
פעראכטעט ווערדען אללז יעצט, דען
גענגען איהן בין איך אויך גיכטז בעדייטנד,
יא זעלבוז דיא דען מארכען דיא דוא
ערווערבטעזט, ווערדע איך דאדורך
פערעהרט ווערדען · (כג) מיכל שאול'ס
טאכטער בליב קינדערלאז

אָמַרְתִּי עִמָּם אִכְבְּדָה:

רש"י לה

דתמר לחות לנשלט כרדוטין: (יט) ולשפר · לחד מששה נפר: ולשישה לחת. גרסת דתמר:
(כ) לחד הריקים. הד מן הריקין: (כב) ונקלותי עוד. לפניו יותר מזאת שהקילותי בענייו
פתה: עמם אכבדה. לינס מבזין אותי לכך תשוב אלי בעיניהם על ואת: (כג) לא היה לה
ולד

באור

פרים וטענה לילי': (יט) ואשפר, הוא תקיבת בפר וחז"ל לתרו לחד מששה נפר: ואשישה'
כלי יין כמו שנאמר סמכוני באשישות (שה' יושיה): (כ) מה נכבד, פעל עבר ומוסב על דוד
ולא כמו שכתב רד"ק שהוא מוסב על היום הזה, ופשוטו שאמרה דרך לעג אליו מה נכבדת על ידי
מעשיך לאור עיני היום לעיני כל כאחר שחקת וכרכרת לפני העין עם · והניא דוד, לפני
ה' שחקתי וכרכרתי לאור בחר בי מאחיך וכו', והכתיב לבה בתשובה הוחת כגמול יריה:
(כב) ונקלותי עוד מזאת, לפעלה לתר כך למעלה ושחקתי והוא לשון עתיד לאחרי
שהגיעה מלרע כמו שהעיד זאת הרד"ק, ואמר גם להבא אשחק לפני ה' אף אם אהיה עוד בזוי
יותר מה שהייתי עתה ע"י דבריך, כי מה אני לפני ה', לוא שפל, והוא השיב לה בחותה מדה
לאור מדתה לוכי היה דברה בגאוה מה נכבד מלך ישראל, והוא השיב לפני ה' גם מלך ישראל
לוא שפל: (כג) ולמיכל בת שאול, לדעת חז"ל היתה זאת מחמת עונה · ולדעת רלב"ג
היתה

לָהּ יָלַךְ עַד יוֹם מוֹתָהּ: (כד) וַיְהִי
כִּי־יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיהוָה
הֵנִיחַ־לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל־אֹיְבָיו:
(כה) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־נָתָן
הַנָּבִיא רְאֵה נָא אָנֹכִי יוֹשֵׁב
בְּבֵית אֲרָזִים וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב
בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה: (כו) וַיֹּאמֶר נָתָן
אֶל־הַמֶּלֶךְ כָּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ לֵךְ
עֲשֵׂה כִּי יְהוָה עִמָּךְ: (כז) וַיְהִי
בַּלַּיְלָה הַהוּא ס וַיְהִי דְבַר־יְהוָה
אֶל־נָתָן לֵאמֹר: (כח) לֵךְ וְאָמַרְתָּ
אֶל־עַבְדִּי אֶל־דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה
הַאַתָּה תִּבְנֶה־לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי:
(כט) כִּי לֹא יָשַׁבְתִּי בְּבַיִת לְמִיּוֹם
הַעֲלֹתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וָאֱהְיֶה מִתְהַלֵּךְ

ולד קרי באהל

קינדערלאָז ביז אַן איהר שטערבע טאָג ·
(כד) אַלז נון דער קאָניג רוהיג אין זיינעם
פּאַלאַזט וואָהנטע, נאַכדעם נעמליך דער
עוויגע איהם פּאָן אַללען זיינען פּיינדען
רינגז אומהער רוהע פּערשאַפֿט האָט ·
(כה) שפּראַך ער איינזט צו דעם פּראָ־
פֿעטן נתן: זיהע, איך וואָהנע אין איינעם
צעדרנפּאַלאַזט אונד דיא לאָדע גאָטטעז
שטעהט אונטער טעפּפּיכען · (כו) נתן
אַנטוואָרטעטע דעם קאָניג, וואָז דוא
ווילללענז ביזט דאָז טהוע, דען דער עוויגע
וירד דיר געווים בייאשטעהן · (כז) אַבער
נאָך אין דערזעלבען נאַכט דאַרוף קאָם
גאָטטעז וואָרט צו נתן וויא פֿאָלגט ·
(כח) געהע הין זאָגע מיינעם קנעכטע
דוד · זאָ שפּריכט דער עוויגע, זאָלל־
טעזט דוא מיר איין הויז צו מיינער בע־
שטאָנדיגען וואָהנונג בויען, (כט) דאַ
איך ניא אין איינעם הויז רעזידירט
האָבע פֿאָן דער צייט אַן דאַ איך דיא
קינדער ישראל אויז מצרים הערויז־
געפֿיהרט האָבע ביז אויף דיזען טאָג,
זאָנדערן מיך נור איממער אויפֿגעהאַלטן
אין

רש"י

ולד · מלותו היום והלאה: (כד) וה' הניח לו · לשון נתקיים והניח לכם מכל אויביכם וגומר
מה כתוב לאחריו והיה המקום אשר יבחר ונומ' מעתה עליו לבנות בית הבחירה: (כז) ויהי
בלילה ההוא · לשון ר' חנינא בר פפא לשון הקדוש ברוך הוא לנתן הלדש הזה שאני משלחך
לגלות מהיר הוא שמא ישכור טועלים וכמצא מפסידו מהר ולשון לו לא לאתה תבנה הבית ר'
סימון לומר הלדש הזה שאני משלחך לגלות כדרן הוא כשנין שנאמר לאשר נשבע לה' כדר לאביר
יעקב אם לבא באהל ביתי שמא יאמר ליכי לוכל וליכי שותה עד שתעשה כך וכמצאתי מפסידו:
(כט) באהל וכמשכן · משכן שילה לא היתה בו תקרה אלא בית של אבנים מלמטן ויריעות

מלמעלן

באור

היתה הסיבה שלא אמר דוד לאותה מוכחן ולהבא ולא בא אליו שר: (כד) כי ישב המלך,
שלא היה צריך לבאת עוד לבאת למלחמה כי ה' הניח לו כו': (כה) האתה תבנה, ה' הוחת
מורה על העתיד · ופרושו כמו שכתב הרלב"ג לאחרי שלא יצא הפעם ב"ה בבית מיום באת בני ישראל
ממצרים וגם לא נזה יתבדך לבנות לו בית, ועתה די לדוד במה שלקח לותו מאחרי הבאן להיות
נגיד, ולא יפחל לו גדולות כזאת שיהיה בנגה בית המקדש על ידו: (כט) מתהלך באוהל,
וכדה"י כתוב ותהיה מתהלכ לל לוהל, ומניהם כבונים כפי הכונה: יונתן תרגם משרי שכנתי:

אתר

אין צעלטען אונד היטטען וואהנונגען .
(ל) דאַבע איך דען זאָ לאַנגע איך
אונטער דען קינדערן ישראל'ס גע=
וואַנדעלט האַבע , צו איינעם דער ריכטר
ישראל'ס דעם איך בעפאַהל מיין פֿאָלק
ישראל צו רעגירען : יעמאַלו נאָך גע=
זאַגט וואַרום בויעט איהר מיר קיין הויז
פֿאָן צעדערן ? (לא) אַלזאָ , זאַגע מיינעם
קנעכטע דוד . זאָ שפריכט דער עוויגע
צבאות איך האַבע דיך פֿאָן דען שאָף=
הירדען וועגגענאָממען אונד דיך צום
רעגענטען מיינעם פֿאָלקעז געמאַכט
(לב) בין מיט דיר געווען וואָ דוא
גינגוט ; האַבע אללע דיינע פֿיינדע פֿאָר
דיר אויסגערראָטטעט , אונד דיר אייגען
זאָלכען גראָסען נאַמען געמאַכט וויא נור
דיא גראָסטע קאָניגע אויף ערדען האַבען
קאָנגען ; (לג) האַבע מיינעם פֿאָלקע
ישראל אייגע כלייבענדע שטעללע
פֿערשאַפֿט אַללוואָ זיא רוהיג אונד
פֿורכטלאָז ויאָהנען אונד ניכט מעהר
פֿאָן אונגערעכטען פֿיינדען אונטער=
דריקט ווערדען זאָללען וויא פֿאָרהין .
(לד) אונד צו דער צייט דאַ נאָך ריכטער
וויא בעהערשטען . פֿאָר

עוֹד וְלֹא־יִסְיפוּ בְּנֵי־עַוְלָה
(לד) וְלִמן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוִּיתִי

בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן : (ל) בְּכָל־
ל אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל הַדָּבָר דִּבַּרְתִּי אֶת־
אַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי
לִרְעוֹת אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר לָמָּה לֹא־בְנִיתֶם לִי בֵּית
ת אֲרָזִים : (לא) וְעַתָּה כֹּה־תֹאמַר
לְעַבְדִּי לְדָוִד כֹּה אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן־הַנָּוֶה
מֵאַחַר הַצֹּאן לִהְיוֹת נָגִיד עַל־
עַמִּי עַל־יִשְׂרָאֵל : (לב) וָאֱהִיֶה
עִמְּךָ בְּכֹל אֲשֶׁר הָלַכְתָּ
וָאַכְרֶתָה אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ
מִפָּנֶיךָ וְעָשִׂיתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל
כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ :
(לג) וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל
וּנְטַעְתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַּז
לְעַנּוֹתוֹ כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה :

שפטים

רש"י

מלמעלן : (ל) הדבר דברתי . לשון תמיהה הוא לכך הוא נקוד ה"א סתם פתח והד"ת רפי :
(לא) מן הטוה . דיר הרועים כמו טוה כרות רועים : (לב) והכריתה את כל אויביך . ולכך
עלה על לבך לבנות הבי' כמו שכתוב בתור' ושמתי מקו' עוד לבני מכן להשקיט שיהא שקט ושליו
את עמי בימי בנך : כשם הגדולים . זהו שתורגם מגן דוד : (לד) ולמן היום אשר ציויתי . מסוכר
על העליון ולא יוסיפו לעבדו כאשר ברישוב קודם השופטים וכאשר עשו מימי השופטי' ע"כ :

והניקותי

באור

(ל) אחד שבטי , וכדה"י נאמר שיפטי והוא יותר נכון לפי פשוטו וכן תרגמתי : (לד) ולמן
היום אשר , הנכון שפסוק זה מחובר למעלה וטעמו שלא יוסיפו לעבדו כאשר עבו לפני בימים
הראשונים וכימים לאחר שפטו השופטים : והגיד לך , לדעתי המלאך הוא שאומר הוא
והמה

שְׁפָטִים עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהַגִּיחָתִי
לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ וְהִגִּיד לְךָ יְהוָה
כִּי־בַיִת יַעֲשֶׂה־לְךָ יְהוָה׃
(לה) כִּי יִמְלְאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ
אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַהֲקִימֹתִי אֶת־
זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ
וַהֲכִינֹתִי אֶת־מַמְלַכְתּוֹ׃
(לו) הוּא יִבְנֶה־בַּיִת לִשְׁמִי
וְכֹנַנְתִּי אֶת־כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ
עַד־עוֹלָם׃ (לו) אֲנִי אֶהְיֶה־לּוֹ
לְאָב וְהוּא יִהְיֶה־לִּי לְבֵן אֲשֶׁר
בְּהַעֲוֹתוֹ וְהֹכַחְתִּיו בְּשֵׁבֶט
אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְנֵי אָדָם׃
(לח) וְחַסְדִּי לֹא־יָסוּר מִמֶּנּוּ
כַּאֲשֶׁר הֲסִרֹתִי מֵעִם שָׁאוּל
אֲשֶׁר הֲסִירֹתִי מִלְּפָנֶיךָ׃
(לט) וְנֶאֱמַן בֵּיתְךָ וּמַמְלַכְתְּךָ

פאר דיינען פיינדען דאבע איך דיר
רוהע פערשאפט (דער עוויגע פער=
קונדיגט דיר דיר צו גלייך דאס ער
דיין קאניגליכעז הויז פארטפלאנצען
ווערדע) · (לה) ווען דוא נון דיין לעבענז=
לויף פאללענדעט האזט אונד בייא
דיינען פארפאהרען ליגען ווירזט, זא
ווילל איך דיינען זאהן, דער דיר
ווירד געבאהרען ווערדען אין דער
רעגירונג פאלגען לאסען, אונד דיין
רייך בעפעזטיגען · (לו) אונד דיזער זאלל
מיר איין הויז בויען · איך ווערדע אויך
זיינען טהראן אויף עוויג בעשטאטיגען ·
(לז) איך ווילל איהם איין פאטער אונד
ער זאלל מיר איין זאהן זיין, זא דאס
איך איהן, ווען ער זיך פערגעהט,
ציכטיגען ווערדע וויא קינדער געציכטיגט
ווערדען מיט דער רוטהע אדער מיט
זאנזט אייניר שטראפע · (לח) אבער
ניא ווילל איך איהם מיינע גנאדע נעוואגנהייט
גאנצליך ענטציהען וויא איך זיא דיינעם
פארגאנגער דעם קאניג שאול ענטצאגען
האבע · (לט) דען דיר בלייבט דיין הויז
אונד רייך אויף איממר בעשטאטיגט —

דיין

עד

רש"י

והניחותי לך . יותר ויותר עד שתנוח מכל אויביך : והגיד לך ה' . היום על ידי כי בית יעשה לך להושיב בנך על כסאך ויתקייים לך בית מלכות והוא יבנה הבית : (לו) בשבט מנשיס זה הדד ורזון בן חלידע : ובנגעי בני אדם זה לשמדאי שדחקו ממלכותו והשד' בני אדם הרחמן הם שכל מלה ומלה' שנה שפירש אדם מחשתו בשות הכל היו הרוקות מתייקשות וילדות היימו :

מבעל

באור

והמה דברי נתן אל דוד , בחמרו הנכי לאבר לך עתה בשורה טובה שבנך ימלוך לאחריך · ואמר לו זאת כי ירא נתן שדוד יכעום עליו על דבריו לאמר דבר על כה , ולא יתן לו רשיון לדבר עוד על כן אמר לו הסכת ושמע כי עתה לדבר טוב לך · וכדה"י כתב ואגיד לך והוא היותר נכון לפי הפשט הזה : (לו) אשר יצא , אמר בלשון עתיד לפשר שמוסב על שלמה שעתיד להולד , או שהוא במקום בטוי כדרכו : (לו) והוכחתיו בשבט אנשים , כמו שמיסרין בני אדם את בניהם בשבט ויפגעו אותם לא להמיתם וכו' (מדר"ק) : (לח) כאשר הסירותי מעם שאול , תדה"י כתב כאשר הסירותי מאחר היו לפניך : (לט) ונאמן , כפעל עבר ומוסב למעלה שלא תפיל מבניך מלריך רק ביתך תהיה לעולם · ומה שאמר עוד כסאך יהיה נכון לדעתי

העם

תרגום אשכנזי

דיין טראָן בלייבע בעפֿעזטיגט פֿיר
אונד פֿיר · (מ) מיט אָביגען וואָרטען
דאַטטע נתן אַן דוד דיזע גאַנצע ער־
שיינונג אויזגעריכטעט ·

הפטרת תוריע

(א) אייגוט קאַם איין מאַן פֿאָן בעל
שלישה אונד בראַכטע דעם
גאָטטליכען מאַננע (אלישע) פֿאָן דען
ערזטלינגען צוואַנציג גערזטענבראָדע ·
אונד איינען זאַק פֿאָלל גרינע קאָרנער,
דאָ שפּראַך אלישע: וועטצע עז דען
לייטען פֿאָר צו עסען · (ב) זיין בע־
דינטער שפּראַך: וויא קאָן איך דיס
הונדערט לייטען פֿאָרזעטצען? דא ער־
וידערטע אלישע גיב עז נור דען לייטען
הין צו עסען, דען דער עוויגע זאַגטע:
זיא וועדען עסען אונד נאָך איבריג
לאָזען · (ג) ער וועטצע עז איהנען אַלזו
פֿאָר, זיא אָסען אונד ליסען נאָך איבריג
וויא עז דער עוויגע פֿערהייסען האַט ·

נעמן

הפטרת שמיני

עַד־עוֹלָם לְפָנֶיךָ תִּהְיֶה
נָכוֹן עַד־עוֹלָם: (מ) כְּכָל־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּכְכָל הַחָזוֹן
הַזֶּה כֵּן דִּבֶּר נָתָן אֶל־דָּוִד:

הפטרת תוריע

(מלכים ב׳ ד׳ מ״ב — ה׳ י״ט)

(א) וְאִישׁ בָּא מִבַּעַל שָׁלִשָׁה
וַיָּבֵא לְאִישׁ
הָאֱלֹהִים לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים־
לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ
וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ:
(ב) וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה אֶתֵּן זֶה
לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם
וְיֹאכֵלוּ כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אָכוֹל
וְהוֹתֵר: (ג) וַיִּתֶּן לִפְנֵיהֶם
וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִרוּ כִּדְבַר יְהוָה:

ונעמן

רש״י

(א) **מבעל** שלישה. שם מדינה ויוכתן תירגם מארץ דרומית. בעל לשון מישור והיא
במקרא: לחם בכורים. בפסח שהתבואה מבכרת: בצקלונה. בלבושה:
לעם. לתלמידים שהיו שם: (ב) מה אתן זה. כל לחם ולקח: (ד) ונעמן שר צבא. כיצד נעשה
על

באור

המה דברי נתן אל דוד והיה הברכה אשר נתן לו כאשר כלה לדבר כשנתנו הנפטרים מאת פני
המלך, ולכך לשון עתה יהיה בלשון עתיד: (מ) ככל הדברים, שם נאמר שהפסוק הזה
רומה להיות שהדברים האלה כתיבתן וכסתמן דבר נתן ולא שיהא הכתוב מספר זה דבר לחוד,
לחתמה הלא בדה"י נאמר ג"כ ככל הדברים וכו' ובאחת רואין לשון נשתנה הדברים נמצר זה
עמה שמספר בדה"י. ואם כן הדין עם מי? על כן דעתי שאות כ' תורה פה על הדמיון כש
שאומרים בלע"ז (טוגעפעהר זיא האט נתן) וכו':

(א) ואיש בא, הכתוב מספר כל הנסים שנעשו ע"י אלישע הנביא חה המעשה לחד מהם:
לחם בכורים, מן השערים הרשומים שקנהו. ונעם בצקלונו כתרגומו בלבושיו:
(ב) מה אתן זה, כל לחם ולקח (מדרש) כוונתו כי לפי דקדוק הלשון היה לו לומר ואת
ההבתר הגוף, לכך פירש הוא"ל משמש על הלחם: (ד) ונעמן שר צבא, גם זאת לחד מן
הנסים

(ו) וְנַעֲמָן שַׂר־צְבָא מֶלֶךְ־אֲרָם מְ
הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדֹנָיו
וְנִשָּׂא פָנִים כִּי־בוֹ נָתַן־יְהוָה
תְּשׁוּעָה לַאֲרָם וְהָאִישׁ הָיָה גִּבּוֹר
חַיִל מְצֹרָע: (ה) וַאֲרָם יָצְאוּ
גְדוּדִים וַיִּשְׁבּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
נַעֲרָה קְטַנָּה וַתְּהִי לִפְנֵי אֵשֶׁת
נַעֲמָן: (ו) וַתֹּאמֶר אֶל־גְּבִרְתָּהּ
אֲחַלֵי אֲדֹנִי לִפְנֵי הַנָּבִיא אֲשֶׁר
בְּשֹׁמְרוֹן אָז יֶאֱסֹף אֹתוֹ
מִצָּרַעְתּוֹ: (ז) וַיָּבֹא וַיַּגֶּד לַאדֹנָיו
לֵאמֹר כָּזֹאת וְכָזֹאת דִּבְּרָה
הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:
(ח) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ־אֲרָם לֵךְ בֹּא
וְאֶשְׁלְחָה סֵפֶר אֶל־מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ עֶשֶׂר כִּכְּרֵי־
כֶסֶף וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים זָהָב וְעֶשֶׂר
חֲלִיפוֹת

(ו) נעמן, פֿעל דהערר דעז קאָניגז פֿאָן
ארם וואָר איין זעהר פֿאָרנעהמער מאַן
אונד בייא זיינעם העררן זעהר אַנגעזעהן,
דען דורך אירן האַטטע דער עוויגע
איינזט דען ארמיטרן איינען זיג פֿערליהן,
דיזער טאַפֿערע קריגער וואָר אויך
זאָטציג. (ה) נון האַטטען דיא ארמיטן
איינזט אויף איינעם שטרייפֿצוגע, אויז
דעם לאַנדע דער ישראליטען איין יונגעז
מאָדכן וועגגעפֿיהרט אונד דיזע קאַם
אַלזדאַן צור אויפֿוואַרטונג בייא דער
געמאַהלין דעז נעמן. (ו) דאַ שפראַך זיא
נון צו איהרער געביטהרין, מאָכטע דאָך
מיין הערר זיך אַן דען פראָפֿעטן צו שומרן
וועגדען, דיזער וויירדע געווים איהן פֿאָן
זיינעם אויזאַטץ היילען. (ז) נעמן גינג
צום קאָניג אונד זאַגטע איהם זאָ
אונד זאָ האַט דאַז מאָדכן אוים דעם
לאַנדע ישראל'ז גשפראָכן. (ח) דאַ
שפראַך דער קאָניג פֿאָן ארם זאָ רייזע
דען הין. איך ווילל דיר איין שרייבען
אַן דען קאָניג פֿאָן ישראל מיט געבען,
ער רייזטע אַלזאָ וועג, אונד נאַם בייא
זיך צעהן כבר זילבער, זעקז טויזענד
גאָלדשטיקע אונד צעהן פֿאַר

חליפות

רש"י

על ידי מלכות מסדל והולך: תשועה למרם. הוא משך בקשת לתומו והרג את אחאב: (ה) יצאו גדודים. כשהולכין מלה לו מחתים מעכשו בשלל בשאר ימלאו הוא קרוי גדוד: נערה קטנה. היכה קטנה מעיר נערון: ותהי לפני. והיא משמשת קדם ליתת בעמן: (ו) אחלי אדני לפני הנביא. לשון ויחל ומשה בקשות כל המתפללים עליו יהיו שיבא הנם לפני הנביא: אחלי. שוויידט"ש בלע"ז (סויעטעמ"ש. בל"ז פערלאנגען. ומלוכש. וכן פירש רש"י בתהלים ק"ט ה'. וכוונתו בזה להורות שהוא ענין תחנה ובקשה. מענין ויחל משה. והאל"ף נוספת) כלומר זו הוא בקשה שהוא צריך לה: (ז) ויבא נעמן ויגד לאדניו. למלך ארם: (ח) ויקרע בגדיו. מנחה לנביא: ושמת אלפים זהב. זהובים: (ט) לעמד ועתה כבוא הספר הזה וגו'. הספר

באור

הנסים שנעשו על ידי אלישע: כי בו, כלומר על ידו: והאיש היה, מקרא מסורס הוא, והיה גבור חיל היה מצורע: (ו) אחלי אדוני, לשון תחנות ובקשות כמו ויחל משה, כלומר מי יבואו בקשות אלדוני לפני הנביא לו יחסף מצרעתו ורש"י כתב אחלי שוויידמ"ש (וכל"ז מלוכש

פאַר קלוידער · (ט) נעמן איבערנאַכ
דעם קאָניג פּאָן ישראל דען בריף ,
דעסען אינהאַלט וואַר : מיט געגען־
וואַרטונגעם בריפֿע ועגדע אוך דיר
מיינען דינער נעמן הוילע איהן פּאָן
זיינעם אויזאַטין · (י) אלז אבער דער
קאָניג פּאָן ישראל דען בריף געלעזען ,
צעררים ער זיינע קלוידער אונד שפּראַך
בין אוך דען אוין גאָטט דער טאָדטען
אינד ווידער לעבענדיג מאַכען קאָן ,
דאַם דיזער מיר איינען אויזאָטציגען
צור הוילונג זענדעט ? אבער געבט
אַכט , ער זוכט נור האָנדעל מיט מיר
אן צו פּאַכען · (יא) וויא נון דער גאָטט־
לוכע כאָן פּערנאַם דאַם דער קאָניג
פּאָן ישראל האבע זיינע קלוידער צער־
ריסען שיקטע ער צו איהם הין אונד
לים איהם זאָגען , וואַרום צעררייסט
דוא דיינע קלוידער ? לאַם איהן נור צו
מיר קאָממען , ער זאָלל ערקענגען
דאַם ישראל פּראָפּעטען דאָט ·
(יב) נעמן קאַם אָלזאָ מיט זיינען
פּפֿערדען אונד וואַגען , אונד הוילט
פּאָר דער דוזוטהיר דעז אלישע ·
(יג) דאַ שיקטע אלישע איינען באָטטן
הערוים אונד לים איהם זאָגען , געהע
הין · באַדע דיך זיבענמאַל

חֲלִיפוֹת בְּגָדִים : (ט) וַיָּבֵא
הַסֵּפֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
וְעַתָּה כְּבוֹא הַסֵּפֶר הַזֶּה אֵלֶיךָ
הִנֵּה שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ אֶת־נַעֲמָן
עַבְדִּי וַאֲסַפְתּוֹ מִצָּרַעְתּוֹ :
וַיְהִי כִּקְרֹא מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־
הַסֵּפֶר וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר
הֲאֱלֹהִים אָנִי לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת
כִּי־זֶה שֹׁלֵחַ אֵלַי לֶאֱסֹף אִישׁ
מִצָּרַעְתּוֹ כִּי אַךְ־דְּעוּ־נָא וּרְאוּ
כִּי־מִתְאַנֶּה הוּא לִי : (יא) וַיְהִי
כִּשְׁמֹעַ ׀ אֱלִישָׁע אִישׁ־הָאֱלֹהִים
כִּי־קָרַע מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּגָדָיו
וַיִּשְׁלַח אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לָמָּה
קָרַעְתָּ בְגָדֶיךָ יָבֹא־נָא אֵלַי
וְיֵדַע כִּי יֵשׁ נָבִיא בְּיִשְׂרָאֵל :
(יב) וַיָּבֹא נַעֲמָן בְּסוּסוֹ וּבְרִכְבּוֹ
וַיַּעֲמֹד פֶּתַח־הַבַּיִת לֶאֱלִישָׁע :
(יג) וַיִּשְׁלַח אֵלָיו אֱלִישָׁע מַלְאָךְ
לֵאמֹר הָלוֹךְ וְרָחַצְתָּ שֶׁבַע־

בסוסיו קרי פעמים

רש"י

הספר למר לו ועתה כבוא הספר הזה וגומר ומסיפה בעבורע היא לשון רפואתו כי בהתרפאותו הוא נתפרסם לכל בדילין הימנו : (י) האלהים אני · ה"ל נקוד פתח למד שהוא בל' קמוצין : מתאנה · מבקש תואנה להתגרות בו : מתאנה · לשון שלוחי :

הגה

באור

וקומם , פרלאגען) : (ט) לאמר , כלומר בתוך הספר הזה נכתב כוחי ועתה וכו' וזה טעם מלת לאמר : ואספתו , מסיפה בעבורע הוא לשון רפואה כי אחר שנרפא נתפרסם לכל תוך בני אדם ובחולין הכל בדילין מומו (מדרש) : (י) האלהים , הה"ל לתמיה , כלומר הים בידי

לרפא

פְּעָמַיִם בַּיַּרְדֵּן וְיָשֹׁב בְּשָׂרְךָ לָךְ
וּטְהָר: (יד) וַיִּקַּח נַעֲמָן וַיֵּרֶד
וַיִּאמֶר הִנֵּה אָמַרְתִּי אֵלַי יֵצֵא
יָצוֹא וְעָמֹד וְקָרָא בְּשֵׁם־יְהוָה
אֱלֹהָיו וְהֵנִיף יָדוֹ אֶל־הַמָּקוֹם
וְאָסַף הַמְצֹרָע: (טו) הֲלֹא טוֹב
אֲבָנָה וּפַרְפַּר נַהֲרוֹת דַּמֶּשֶׂק
מִכֹּל מֵימֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא אֶרְחַץ
בָּהֶם וְטָהַרְתִּי וַיִּפֶן וַיֵּלֶךְ בְּחֵמָה:
(טו) וַיִּגְּשׁוּ עֲבָדָיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו
וַיֹּאמְרוּ אָבִי דָּבָר גָּדוֹל הַנָּבִיא
דִּבֶּר אֵלֶיךָ הֲלוֹא תַּעֲשֶׂה וְאַף
כִּי־אָמַר אֵלֶיךָ רְחַץ וּטְהָר:
(יו) וַיֵּרֶד וַיִּטְבֹּל בַּיַּרְדֵּן שֶׁבַע
פְּעָמִים כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים
וַיָּשָׁב בְּשָׂרוֹ כִּבְשַׂר נַעַר קָטֹן
וַיִּטְהָר: (יח) וַיָּשָׁב אֶל־אִישׁ
הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־מַחֲנֵהוּ וַיָּבֹא
וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא
יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל־
אמנה קרי הארץ

זיבענמאל אים ירדן, זאָ ווירזט דוא
ווידער זאָ ריין זיין וויא דוא עז וואַרזט.
(יד) נעמן אַבער וואַר דאַריבער אויף
געבראַכט אונר גינג הינוּעג דען ער
שפראַך, איך דאַטע ער ווירדע זו
מיר הערוּז קאָממען, זיך הינשטעל-
לען דען נאַמען דעז עוויגען זיינעז גאָט-
טעז אַנרופען, זיינע האָנדע אויף ד א
שאַדהאַפטען שטעללען לעגען, אונר
זאָ דען אויזאַטען היילען — (ט) וויא
זינר ניכט דיא פּליסע דמשק'ז אונד
אונר פּרפּר בעסער אלז אללע נעוואַסער
ישראל'ז, זאָללטע איך מיך ניכט אין
דיוען באַדען קאָננען אום ריין צו ווערדן?
ער גינג אַלזאָ צאָרניג הינוּעג. (טו) זיינע
בעדינטען אבער רעדטען איהם זו אונד
שפראַכען אָ אינוער געביטהער! האָטטע
דיר דער פּראָפּעט וואַז שוועהרעז אויף-
געטראַגען, ווירדעזט דוא עז ניכט
געטהאַן האבען, אום זאָ פּילמעהר
דאָ ער צו דיר נור זאַגטע, באַדע דיך
זאָ ביזט דוא ריין. (יז) ער גינג אַלזאָ
הינאַב אונד טויכטע זיך זיבען מאָל
אים ירדן אונטער, וויא דער גאָטטסליכע
מאַן בעפּאָהלען האַטטע, וואורדע ריין
אונד בעקאַם איין פּליוש וויא אייגז
יונגען קנאַבען. (יח) הירויף קעהרטע
ער מיט זיינעם גאַנצען געפּאָלגע צו דעם
גאָטטסליכען מאַננע צוריק, שטעללטע
זיך פּאָר איהנען אונד שפראַך נון ער-
קענע איך דאַס קיין גאָטט אויף

רש"י

(יד) הנה אמרתי. סתור הייתי לומר יצא הנביא וידבר עמי וירפא את המצורע ויכניף ידו. אל מקום הנרעת: (טו) הלוי כמו הלזוי: הלא תעשה. וכי לא תעשהו תפילו אמר לך דבר טורח ולא

באור

לרפא לאיתו: מתאנה, מבקש עלילה להתגרות בי כדי שילחם עמי: (יד) אל המקום, מקום הנרעת: ואסף המצורע, כמו המטורע (מדרש): (טו) אמנה ופרפר, שמות נהרות דמשק: הלא ארחץ בהם, אם בטבילה אוכל לטהר, אתקן בהם: (טו) אבי, כתרגומו מרי: דבר גדול, כלומר אם דבר גדול היה אתה לעשות הלא תעשה אף כי שאמר אליך רק דבר קטן כואת הלא תוכל לעשות, אם כנים: (יח) ויעמוד לפניו, ולמעלה כתיב כתיב

תרגום אשכנזי

אויף דער גאַנצען ערדע איזט אלז נור
אין ישראל, נים דאָך נון דים נשענקע
פּאָן דיינעם קנעכטע אַן · (יט) אלישע
אבער ערווידערטע בייא דעם לעבען
דעז עוויגען דעם איך דינע איך נעהמע
ניכטז · נעמן דראַנג צוואַר אין אויהן
אבער ער שלוג עז דעננאָך אוים ·
(כ) נעמן שפּראַך קאָנטע וואָהל דיינעם
קנעכטע ניכט זאָ פּיל ערדע נעגעבען
ווערדען אלז אין פּאַר מויל־טהירע
טראַגען קאָננען? דען דיין קנעכט ווירד
קינפּטיג קיינעם אַנדערן גאָטט זאָנדערן
נור דעם עוויגען אַלליין, אָפּפּער
דאַרבריננען · (כא) נור דיזעז פּער־
צייהע דער עוויגע דיינעם קנעכטע,
ווען נעמליך מיין הערר אין דעם טעמפּל
רמון זיך זע בעטען נידערווירפּט,
אונד וויל ער זיך שטעטז אויף מיך
שטיצט, איך אַלזאָ אויך דאַוועלכז
נידערפּאַללען מום, ווען נור דים
דער עוויגע מיר פּערצייהען מאָכטע!
(כב) אלישע אַנטוואָרטעטע צייהע נור
דען אין פּרידען · זאָ גינג ער פּאָן
אים היעוע ·

פּיער

הפטרת תזריע

הָאָרֶץ כִּי אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וַעֲתָּה
קַח־נָא בְרָכָה מֵאֵת עַבְדֶּךָ:
(יט) וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־
עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם־אֶקָּח וַיִּפְצַר־
בּוֹ לָקַחַת וַיְמָאֵן: (כ) וַיֹּאמֶר
נַעֲמָן וָלֹא יִתֶּן־נָא לְעַבְדְּךָ מַשָּׂא
צֶמֶד־פְּרָדִים אַדְמָה כִּי לוֹא־
יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ עֹלָה וָזֶבַח
לֵאלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לַיהוָה:
(כא) לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח יְהוָה
לְעַבְדֶּךָ בְּבוֹא אֲדֹנִי בֵּית רִמּוֹן
לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא נִשָּׁעַן
עַל־יָדִי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי בֵּית רִמֹּן
בְּהִשְׁתַּחֲוָתִי בֵּית רִמֹּן יִסְלַח־
נָא יְהוָה לְעַבְדְּךָ בַּדָּבָר הַזֶּה:
(כב) וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ
מֵאִתּוֹ כִּבְרַת אָרֶץ:

נח כתיב ולח קרי

וארבעה

רש"י

וקח כי קל וחומר שאמר לך דבר קל ריקן ושהר: (יח) ברכה · מנחת שלום של הקנלת פנים שמקבל תלמיד חו עבד כשלום הרב שלו"ז בלע"ז (כאו רחשית ל"ג י"ח): (יט) אם אקח · שדמי עבודה זרה משוכין בו: (כ) ולח · לשון נקשה לשון הלוחי: יתן נח · מחדמה זו שחרן ישרחל שהיה קדושה משח שבי פרדים ושחלה' לעילי ושעשה חותה מזבח: (כא) בית רמון · שם עבודה זרה: והשתחויתי · על כרחי כשחוחה לחדוני והוח נשען על ידי: (כב) כברת חרן · שם מדה של קרקע כמו נמדי כרם חרפי"ט בלע"ז (מכוחס רחשית ל"ה ט"ז):

באור

כחשר עמד נעמן בפתח שמח חלישע חליו מלחך, לפי שהיה נעמן חו מטורע ולכך לח הרשהו לנוח לביתו ועתה כשנרפח מנרעתו נח ליו תוך הבית: ברכה, מנחה, ורש"י כתב שלומו בלע"ז וכל"ח גרוס: (יט) אם אקח, מלת חם שבועה, הוח כמו לח: (כ) ולא יחן, לשון בקשה ושחלה. כן דעת רוב המפרשים וכן תרגמתי, ושולם טכל לפרשהו בחוכן מחר והוח. שבעון חמר לאלישע חם לח תרנה לעשות עמדי החסד שתקבל ממני הברכה, עשה על כל פנים החסד הזה ותתן לי לדמה מחרן הזחת למען שחוכל לזבוח עליו שלמים לפני ה': (כא) לדבר

הפטרת מצורע

(מלכים ב' ז' ג' עד כ')

(א) וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצֹרָעִים
פֶּתַח הַשַּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־
רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה
עַד־מָתְנוּ: (ב) אִם־אָמַרְנוּ נָבוֹא
הָעִיר וְהָרָעָב בָּעִיר וָמַתְנוּ
שָׁם וְאִם־יָשַׁבְנוּ פֹה וָמֵתְנוּ
וְעַתָּה לְכוּ וְנִפְלָה אֶל־מַחֲנֵה
אֲרָם אִם־יְחַיֵּנוּ נִחְיֶה וְאִם־
יְמִיתֻנוּ וָמֵתְנוּ: (ג) וַיָּקֻמוּ
בַּנֶּשֶׁף לָבוֹא אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם
וַיָּבֹאוּ עַד־קְצֵה מַחֲנֵה אֲרָם
וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ: (ד) וַאדֹנָי
הִשְׁמִיעַ אֶת־מַחֲנֵה אֲרָם קוֹל
רֶכֶב וְקוֹל סוּס קוֹל חַיִל גָּדוֹל
וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה שָׂכַר־
עָלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי
הַחִתִּים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם

תרגום אשכנזי רפה

(א) פֿיער אויזאָטציגע לייטע וואַרען
דאַמאַלז (אַלז נעמליך הונגערו־
נאָטה אים לאַנדע וואַר) פֿאָר דעם
טר־אָר דער שטאַדט (שומרון) דריזע
שפּראַכען אייגער צום אַנדערן: וואָז
בלייבען וויר היר ביז וויר שטערבען?
(ב) ווען וויר אויך אין דיא שטאַדט
גיהן וואָללטען זיא ווירדען וויר דאַ
ווידער הונגערזנאָ־ אומקאָממען מיז־
זען: בלייבען וויר היר זיא מיסען וויר
אויך אומקאָממען; וואָרע עז אַלזאָ
ניכט בעסער וויר גינגען צו דעם לאַגער
דער ארעמיטר איבר, לאַסען זיא אונז
לעבען, זיא איזט עז גוט, וואָ ניכט זיא
שטערבען וויר. (ג) זיא מאַכטען זיך
אַלזאָ אין דער אַבענדדאָממרונג אויף,
נאַך דעם לאַגער ארם'ז צו געהען,
אַלז זיא גון אַן דאז לאַגער קאַמען
פֿאַנדען זיא דאָזועלבזט קיינען מענשען.
(ד) דען דער עווויגע האַטטע דיא
ארמיטטישע אַרמעע אַיין גערייש פֿאָן
קריגז־וואָגען, פֿערדען, אונד איינער
גראָסען אַרמעע האָרען לאַסען, אונד
דאַ שפּראַך איינער צום אַנדערן:
געווויס האַט דער קאָניג ישראל'ז
דיא קאָניגע פֿאָן חתים אונד מצרים
געגען

רש"י

(א) וארבעה מצורעים: ניחזי וכניו. פתח השער. כמו שנאמר בדד יצב מקום למחכה מושבו: (ד) השמיע קול מחנה ארם. בדמה להם כחיל סוסים: ומלחמו

באור

הוה יסלח, שם לתנפל לפני ע"ז בבית רמון בעל כרחי, כי מוכרח אני לכך, לפרי שחדוני המלך בשעון עלי ועל כן תמיד אני נשען בזרועו ממה, ושם הוא ישתחוה גם אנכי מוכרח להשתחות מפני כבוד המלכות: (כב) וילך מאתו, המאמר הזה מוסב למה שלפחריו, ומפרי הפטרות פסקו להתי מאמר בסכינא חריפא. ועשם הפטרה זאת לפ' תזריע מובן מעצמו:

(א) פתח השער, של עיר שומרון: (ב) ונפלה, כתרגומו ונשתמע: (ד) וה' השמיע, כדמה

געגען אונז אויפֿגעוויגעלט, אונז צו
איבערפֿאַללען · (ה) זיא האַטטען זיך
רַאַ־טער אין רער אַבענדדאָמרונג
אויפֿגעמאַכט, דיא פֿלוכט ערנריפֿען,
צעלטע, פֿפֿערדע, עזעלן אונד
דאָז גאַנצע לאַגער וויא עז וואַר צוריק
געלאַסען אונד בלאָס אוהר לעכען צו
רעטטען געזוכט · (ו) זויא נון יענע אויז־
זאָטציגען אַן דאז לאַגער קאַמען גינגען
וויא אין אין צעלט הינין, אַסען,
טראַנקען, אונד טרוגען גאָלד, זילבער
אונד קלייודונגשטוקע דאַפֿאָן פֿער־
גרובען עז אונד גינגען הירוף אין איינען
אַנדערן צעלט נאַכען אויך וואז זיא
רַאַרין פֿאַנדען אונד פֿערגרובען עז ·
(ז) אבער נון שפראַך אייגער צום
אַנדערן ווער טרַון רַיר ניכט רעכט,
דיס איזט אין טאָג דאַ ווער גוטע
נאַכריכט ברינגען קאָננטען אונד ווער
שוויגען? וואַרטען ווער בז דער
מאָרגען אַנבריכט זאָ קאָננטען ווער
בעשטראַפֿט ווערדען, ווער וואָללען
אַלזאָ הינגערן אונד עז אין דעם
קאָנינגליכען פאַללאַזט אַנצויגען ·
(ח) זיא גינגען אַלזאָ צוריק ריפֿען דעם
טהאָרוואָכטער צו אונד שפראַכען:
ווער זינד אין דעם אראמיטשען לאַגער
געווועזען, אבער דאַ וואַר וועדער איין
מענש צו זעהען נאָך איינע מענשליכע
שטימע צו האָרען, זאָנדערן פֿערדע
אונד עזעלן וואַרען אַנגעבונדען אונד דיא
צעלטער שטאַנדען נאָך וויא

המה

רש"י

(ו) ומנחתו עון. מתקוינין לתו למלכות: (ח) כאחד במה. כמו שהיו מלוים מתחלתם לא הוכיחו

באור

כדמה להם כאלו שומעים (רש"י): (ה) וינוסו בנשף, תכף כשמעם הקול נכנס פחד גדול בלבם וכמו טרם בלו המטורעים (רד"ק): וינוסו אל נפשם, להציל את נפשם: (ז) ובשאנו עון, לא לגמרו אותקים ומתין עד לוד הבוקר ידעו ויסיפרלו ויגלחו עונם על אשר לא בשרו הבשורה הזאת (רלב"ג): (ח) ויגידו להם, לכל תחד משוערי העיר:

ויקרא

הַמָּה׃ (ט) וַיִּקְרְאוּ הַשֹּׁעֲרִים
וַיַּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה׃
(י) וַיִּקְרְאוּ הַמֶּלֶךְ לַיִּלָּה וַיֹּאמֶר אֲ־
עֲבָדָיו אַגִּידָה־נָּא לָכֶם אֵת
אֲשֶׁר־עָשׂוּ לָנוּ אֲרַם יָדְעוּ כִּי־
רְעֵבִים אֲנַחְנוּ וַיֵּצְאוּ מִן־
הַמַּחֲנֶה לְהֵחָבֵה בַּהַשָּׂדֶה
לֵאמֹר כִּי־יֵצְאוּ מִן־הָעִיר
וְנִתְפְּשֵׂם חַיִּים וְאֶל־הָעִיר נָבֹא׃
(יא) וַיִּקְרָא אֶחָד מֵעֲבָדָיו וַיֹּאמֶר
וַיִּקְרְאוּ־נָא חֲמִשָּׁה מִן־הַסּוּסִים
הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ
הִנָּם כְּכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֲמוֹן
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־תַּמּוּ וְנִשְׁלְחָה
וְנִרְאֶה׃ (יב) וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב
סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵי
מַחֲנֵה־אֲרָם לֵאמֹר לְכוּ וּרְאוּ׃
(יג) וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הַיַּרְדֵּן
וְהִנֵּה כָל־הַדֶּרֶךְ מְלֵאָה בְגָדִים
וְכֵלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֲרָם

המון קרי בהחפזם

וויא זיא געוועזען וואַרען ׃ (ט) דיא
טהאָרוואַכע ריף דיא וואָכטער , אונד
דיזע צייגטען עז אים פאַללאַזטע דעז
קאָניגז אַן ׃ (י) דער קאָניג שטאַנד דעז
נאַכטז אויף אונד זאגטע צו זיינן האָף־
בעדינטען , איך ווילל אייך זאַגען
וואַז ארם נעגען אונז ווילל־ענז איזט ׃
זיא וויסטען דאַם ווייר הונגערזנאָטה
האַבען דאַרום האבען זיא דאַם לאַגער
פערלאַסען אונד זיך אויף דעם פעלדע
פערשטעקט זיא דאַכטען נעמליך ׃
ווען זיא אויז דער שטאַדט הערויז געהן
וירדען דאַן וואָללען ווייר זיא לעבענדיג
ערגרייפען אונד אין דיא שטאַדט אייף־
דרינגען ׃ (יא) אייניר פאָן זיינען האָף־
בעדינטען ערווידערטע אונד שפראַך ׃
מאַן קאַן דאָך פינף פאָן דענען אין
דער שטאַדט איבריגגעבליבנען פפערדע
דאַראָן וואַגען ; וואַרען זיא ביזהער
דער מענגע ישראל׳ז גלייך דיא אין
דער שטאַדט איבריג בליבע , זאָ קאָמ־
נען זיא אויך דעריעניגען מענגע ישרא׳ז
גל־ייך ווערדען דיא שאָן אומגעקאָממען
זינד , ווייר וואָללען אַלזאָ הין שיקקען
אונד נאַכריכט איינצידהען ׃ (יב) מאַן
נאַם אַלזאָ צווייא רייטער וועלכע דער
קאָניג נאַך דעם לאַגער ארם שיקטע
מיט דעם בעפעהל געהט הין אום אויז
צו קונדשאַפטען ׃ (יג) זיא גינגען איהגען
(דען ארמיטרן) אַלזאָ ביז אַן דען ירדן
נאַך , אונד פאַנדען דען גאַנצען וועג
פאָלל פאָן קליידערן אונד גערעטהשאַפ־

המון קרי בהחפזם בייא

רש״י

תופילו מה שבתוכם : (י) כי רעבים אנחנו . ותלכים לבתי השבי ואל המזון : (יא) הצר נשלחו בה . בתוך העיר שלח מתי בריאה : הנם ככל המון ישראל הצר נשלחו בה . לפי כלמר עכשיו הם שלח יהרגם לפי הרי הנם בעיר הזאת בסכנת הרעב כשאר כל המון ישראל הצר נשלחו בה ולפי ימותו הנם ככל המון ישראל הצר תמו ברעב : (יג) בהחפזם . בתהלם לנוס :

באור

(ט) ויקרא השוערים , שוער העיר קרא אל השוערים ולפי המוכנים בלילה בעיר : (יא) הנם ככל

בחחפום וישבו המלאכים ויגידו למלך : (יד) ויצא העם ויבוז את מחנה ארם ויהי סאה סלת בשקל וסאתים שערים בשקל כדבר יהוה : (טו) והמלך הפקיד את השליש אשר נשען על ידו על השער וירמסהו העם בשער וימת כאשר דבר איש האלהים אשר דבר ברדת המלך אליו : (טו) ויהי כדבר איש האלהים אל המלך לאמר סאתים שערים בשקל וסאה סלת בשקל יהיה כעת מחר בשער שמרון : (יז) וישן השליש את איש האלהים ויאמר והנה יהוה עשה ארבות בשמים היהיה כדבר הזה ויאמר הנך ראה בעיניך ומשם לא תאכל : (יח) ויהי לו כן וירמסוהו העם בשער וימת :

נקפוס קלי ויהי

כייא רער אייל־פערטיגען פלוטט פאן זיך געזאַרפען האטטע : אלזו נון דיא באַטען צורוק קאַמען אונד עז דעם קאַניגע בעריכטעטן : (יד) דאַ ליף דאַז פאָלק הינאויז אונד פלינדערטע דאז גאַנצע לאַגער ארם׳ז . מאַן בעקאַם נון איין סאה פיינעז מעהל פיר איינען שקל אונר צוויייא סאה גערזטען אויך פיר איינען שקל וויא עז רער עוויגע פאָרד־זאָר גענאַגט דאַט . (טו) רער קאַניג בעשטעלטע דען אַבערזטען רער אים שטעטז בענליייטעטע צור וואַכע אים טהאָרע , דאַז פאָלק אַבער צערדריקטע איהם אים טהאָר דאַם ער שטאַרב וויא רער גאָטטליכע מאַן זאָלכעז , אלז רער קאַניג צו איהם הינאַב גינג , פאָרהער פערקינדיגט האַט . (טו) דען אַלז רער גאָטטליכע מאַן דעם קאַניג גענאַגט דאַטטע : מאָרגען אום דיזע צייט ווירד צוויייא סאה גערזטען פיר איינען שקל אונד איינע סאה פיינעז מעהל אויך פיר איינען שקל אים טהאָרע שומרינ׳ז צו בעקאַממען זיין . (יז) רער אַבערזטע אַבער דעם גאָטטליכען מאַן דאַרויף ערווידערטע , ווען אויך רער עוויגע גענטרייד פאָם הימעל רענגען ליסע ווירד דיזעז מאָגליך זיין ? דאַ שפראַך יענער מיט דיינען אויגען ווירזט דוא עז זעהען אַבער ניכטז דאַפאָן גענייסען ; (יח) אונר גון גענאַהע עז איהם אויך נאָ ; דען דאַז פאָלק צערדריקטע איהם דאַם ער שטאַרב .

רש״י

(טו) ומשם לא תאכל . מתמהל כשבא לבית מליסע :

באור

ככל המון , שעור הכתוב לאמר למלך נקח חמשה סוסים ונשלחם לרגלות , כי מה לנו לשים בן יאמתו על ידי שוכלינו , מה נכך היו הסוסים עד עתה כלותו המין ישראל אשר נשארו בעיר , יהיו אכלן ולהבא כלותו המין אשר כבר תמו : (יז) עושה ארובות , כתרגומו ומלו ה׳ מטח כוין ומקוית עובה מן שמים וכו׳ : החשפוט

הפטרת אחרי מות

(יחזקאל כ"ב א' — ט"ז) ויש מפטירין אותה בסדר קדושים:

(א) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) וְאַתָּה בֶּן־אָדָם הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֶת כָּל־תּוֹעֲבֹתֶיהָ: (ג) וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ לְטָמְאָה: (ד) בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר־שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ וּבְגִלּוּלַיִךְ אֲשֶׁר־עָשִׂית טָמֵאת וַתַּקְרֵבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹא עַד־שְׁנוֹתָיִךְ עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם וְקַלָּסָה לְכָל־הָאֲרָצוֹת: (ה) הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת מִמֵּךְ יִתְקַלְּסוּ־בָךְ

טְמֵאַת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְהוּמָה:

הנה

תרגום אשכנזי רפו

הפטרת אחרי מות

(א) דעז עוויגען וואָרט וואַרד מיר זויא פֿאָלגט: (ב) מענשענזאָהן ווילזט דוא דיא בלוטשולדיגע שטאַדט ריכטען. ווילזט דוא זיא ריכטען אונד איהר איהרע שאַנדטהאַטען פֿאָררייקען? (ג) זאָ זאָגע, זאָ שפריכט דער עוויגע, אָ מייכעלמאָרדרישע גרייליאויזאיבענדע שטאַדט! דיין אונטערגאַנג איזט נון דאַ. (ד) דורכדיינע בלוטפֿערגיסונגען איבערהייפֿטעזט דוא דיך מיט זינדען, דורכדיינע אויזגעאיבטע גרייליען וואורדעזט דוא גאָנצליך פֿערַאונריינגט, נון נאָהערזען זיך הערַאן דיינע לעצטע טאַגע, דאַז ענדע דיינער יאַהרע האַזט דוא נון עררייכט; צום שפאָט אַללער פֿאָלקער וועדע איך דיך מאַכען, צום האָהנגעלאָכטער אַללר לַאָנדער. (ו) נאָהע אונד ענטפֿערנטע וועדען דיך שעלטען: בעריכטיגטע אונריינע, אונהייל שטיפֿטרין!

זיהע

טְמֵאַת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְהוּמָה:

הנה

רש"י

(א) ויהי דבר ה' אלי לאמר: (ב) התשפט את עיר הדמים. ירושלים: והודעתה. מפיק ה"ג והודעת אותה: (ג) עיר שופכת דם בתוכה לבוא עתה. הרי זה מקרא מסורס וזהו פירושו עיר שופכת דם בתוכה אמר ה' אליהם לבוא עתה: ועשתה גלולים. כמו ותאחר עשתה גלוליס וגו': (ד) עד שנותיך. גזירת וטבחתם בנימטריא שאמר משה: וקלסה. דבה שהכל מדברים בך פלרי"ן בלע"ז (כבר מפורש בחגיגה ל"ג ב') יתקלסו בך ומה היא הקלסות שמחת העם זו היא שמחת לת שמה שהיו נקראים עם קדוש בניס ליוצרם ונרצה עכמס

באור

(ב) התשפוט התשפוט, הכפל לחזק הענין: והודעתה, מוסב למעלה ומעורו לפס תרגה לפשוט אותה לו תודיע לה את תועבותיה. ו"מ שהוא מתעובת התכלי לפס תרגה לפשוט אותה לו תודיע לה את תועבותיה: (ד) וקלסה, דבה שהכל מדברים בך פלרין בלע"ז ובל"ז (גרעדי): (ה) טמאת השם, כלומר זאת היא הקלס' שאר יתקלסו בך כי יקראו אותך טמאת השם רבת המהומ': (ו) הנה נשיאי ישראל, אמר אל תתביש שכך פרושו בך נקרו לנשיאי ישראל כפי זרועם, כלומר כל עוד שרואים אותם זרוע, היו נזהרים אותו

(ו) זיהע דיא גראָזטען טיראַננען זינד
אין דיר צו פֿירזטען ישראל'ס גע־
וואָהלט, אום דיינען בלוטהזרזט גור
עהער צו שטיללען: (ז) אין דיר פֿער־
אַכטעט מאַן פֿאַטער אונד מוטטער,
אונטערדריקט רייבריש דען פֿרעמדען,
הינטערגעהט וואַיזען אונד ווידווען.
(ח) עננטווייהעט מיינע הייליגטהימער,
אונד פֿערשמעהט מיינע רוהעטאַגע.
(ט) אין דיר אונטערהאַלט מאַן פֿער־
לייומדער דען מיטמענשען, אויף דען בערגען וועהרען
דען גאַטצען צו עהרען געשמויסט.
קיינע שאַנדטהאַט בלייבט אין דיינער
מיטטע אונטערלאַסען: (י) שאַם דיך
פֿאַטערס ווירד געבלאָזט, בעשלאַפֿען
דאַז אַבגעזאַנדערטע וויב. (יא) אוף־
צוכט מיט דיך נאַכטען פֿרוא גע־
טריבען; דיא שווינגערטאַכטער הורך
בוהלשאַפֿט ענטעהרט; יאַ אין דיר
נאַטהעיטיגט זאַגאַר דער ברודער
זיינע לייבליכע שוועסטער. (יב) אין
דיר ניממט מאַן בעשטעכונג בלוט צו
פֿערגיסען, דוא ניממט צינזען
אונד איבערשוס, בעריבוט דיינען
נאַכטען הורך אונגערעכטיגקייט,

אין

(ו) הִנֵּה נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
לִזְרֹעוֹ הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפָךְ־
דָּם: (ז) אָב וָאֵם הֵקַלּוּ בָךְ לַגֵּר
עָשׂוּ בְעֹשֶׁק בְּרוֹכֵךְ יָתוֹם
וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ: (ח) קָדָשַׁי
בָּזִית וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלַּלְתְּ:
(ט) אַנְשֵׁי רָכִיל הָיוּ בָךְ לְמַעַן
שְׁפָךְ־דָּם וְאֶל־הֶהָרִים אָכְלוּ
בָךְ זִמָּה עָשׂוּ בְתוֹכֵךְ: (י) עֶרְוַת
אָב גִּלָּה בָךְ טְמֵאַת הַנִּדָּה עִנּוּ
בָךְ: (יא) וְאִישׁ אֶת־אֵשֶׁת
רֵעֵהוּ עָשָׂה תוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־
כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְזִמָּה וְאִישׁ אֶת־
אֲחֹתוֹ בַת־אָבִיו עִנָּה־בָךְ:
(יב) שֹׁחַד לָקְחוּ־בָךְ לְמַעַן
שְׁפָךְ־דָּם נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית לָקַחְתְּ
וַתְּבַצְּעִי רֵעַיִךְ בַּעֹשֶׁק וְאֹתִי

שכחת

רש"י

עמים להקרות עם טמא שפתים: (ו) לזרוע. כל דקליס גבר: (ו) אב ואם הקלו בך.
כל התוענות שבפרשת קדושים תהיו שהזהרו עליהם נאמר כאן: (ח) קדשי בזית. ולא כמו
שאמרתי לרשובם תזבחו: (ט) ואל ההרים אכלו בך. ובטוליים פלחו בך לעשותה: זמה.
עבות של השערה: (יב) ותבצעי רעיך בעשק. העשרת את עוכניך בעושק שעשקת מן העניים
בעון

באור

לבזיון, וכל זאת למען שיכלו לשפוך דם יותר. וכן תרגומו: (ט) ואל ההרים, כמו על
ההרים ושם אכלו לכבוד פסיליהם, ויונתן תרגם לפי הכוונה ובטוליהם פלחו בך לעשותה:
וזמה עשו, כוון דרך כלל לכל העריות ולקרי בן פרט קנתם (מדרש): (יג) והנה הכיתי
כפי, דרך משל כאדם המנער על דבר שאכה לך על כף. ויונתן תרגם לשון הכוונה
בלשונו

הפטרת אחרי מות

שָׂבַחְתְּ נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה :
וְהִנֵּה הֵבֵיתִי כַפִּי אֶל־בִּצְעֶךָ
אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְעַל־דָּמֶיךָ אֲשֶׁר
הָיוּ בְתוֹכֶךָ : (יד) הֲיַעַמֹד לִבֵּךְ
אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ לַיָּמִים אֲשֶׁר
אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ אֲנִי יְהוָה
דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי : (טו) וַהֲפִיצוֹתִי
אוֹתָךְ בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִיךְ בָּאֲרָצוֹת
וְהַתְמֹתִי טֻמְאָתֵךְ מִמֵּךְ :
(טו) וְנָחַלְתְּ בָּךְ לְעֵינֵי גּוֹיִם
וְיָדַעַתְּ כִּי־אֲנִי יְהוָה :

הפטרת קדושים

(עמוס ט' ז') ויש מפטירין אותה לפ'
אחרי מות :

(א) הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם
לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־
יְהוָה הֲלוֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל הֶעֱלֵיתִי
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְלִשְׁתִּים

תרגום אשכנזי רפח

אַן מיך אַבער דענקט דוא ניכט
שפריכט דער הערר דער עווינע .
(יג) אָ וויא שלאַגט איך דיא אָנדרע
צוואַממען וועגען דיינער אויזגעאיבטען
פּרעוועלטהאַטען , וועגען דעז אוֹ-
שולדיגען בלוט דאַז אין דיינער מיטטע
פֿליסט . (יד) ווירד דיין הערץ נאָך
שטאַנדהאַפֿט בלייבען , דיינע אָנדרע
נאָך קראַפֿט פֿיהלען אין דען טאַגען
וועז איך זאָ מיט דיר פֿערפֿאַהרע ?
איך דער עווינע שפּראַך עז אונד ווערדע
עז אויך פֿאָללציהען . (טו) אונטער
נאַציאָנען ווערדע איך דיך צערשטרייען ,
דיך אומהער ווערפֿען אין דיא לאָנדער
דאַס דיינע אונרייניהייט פֿאָן דיר אויף-
הָאָרע . (טז) דוא ווירזט אַלודאַן אין
דיר זעלבסט פֿאָר דען אויגען דער
נאַציאָנען הערַאַבגעווירדיגט זיין , אונד
ערקענגען דאַס איך דער עווינע זויא .

הפטרת קדושים

(א) וואַרליך איהר זויד מיר וויא דיא
קינדער כושיים געווָאָרדען
ישראל ! אויט רים ישראל דאַז
איך אויז מצרים הערויף געפֿיהרט
האַבע ? אָדער זינד עז דיא פּלשתים
אויז

רש"י

לשון לחר ותבניני לשון נוכל כמו וכוכע ברך כאן ה' וכה פתרונו ותגזלי לרשיך בעושק : (יג) הכתי כפי . נעקת וו וקיבה : על בצעך . כאן למדנו שהגזל קשה מן הכל שעליו כתיתם גזר דין : (יד) לחזר לתי עושה לותך . פועל לך כפעלך : (טו) והתימותי . וכליתי : (טז) ונחלת בך :
תתחלחלי בעבורך על מה שעשית :

(א) הלא כבני כושיים לחתם לי . למה לחיבה מלהפרע מכם לחרי לחזר ליכבם שניכם חלו, הלא אין בני כח בלחתם כאשר לומות כבושים לחזר כדמיתם להם כעכין שכאמר ליחסוך כושי עורו כך לחתם תוכלו להטיב . הלא בטובתי תחלת בחרי בכם היא הוכלה שהוכחתי לחכם

באור

בלחמרו והלא ליחיתי פורענותך עלך וכו' : (טו) ונחלת , עכיכו חלול :
(א) הלא כבני כושיים , הכה כבוחה כלחמרה על מלכות לחפרים , לפי שעכדי עבודה זרה היו . לכך לחמר לחתם שעשים מעשי בני כוש , שאיכם מכירים לותי : הלא את ישראל ,
בלשון

אויז כפתור אונד ארם אויז קיר ! (ב) דאז שטראפענדע אויגע דעז עוויגען אבער , שויעט אויף דיא פערבראכ= רישע רעגירונג , איך ווערדע זיא פער= ניכטען , פאן דיזעם ערדרייכ הינווענ , דאז הויז יעקב אבער ווערדע איך ניכט גאנצליך פערניכטען , שפריכט דער עוויגע . (ג) דען זיהע ! איך האבע עז בעשלאסען , דאם איך דאז הויז ישראל אונשטאט מאבען ווילל , אונטער אללען פאלקערן , זא וויא מאן אין אייענר זיבע עטוואז העפטיג ריטטעלט , אונד דעננאך ניכטז אויף דיא ערדע פאללט . (ד) דורכ'ז שווערדט זאללען אללע פערברעכער מיינעז פאלקעז אומקאמ= מען , דיא דא שפרעכען : דאז אונגליק טריפט אונד עראיללט אונז ניכט . (ה) אללזדאן ווערדע איך דיא פער= פאללנע דיטטע דוד'ז ווידער אויף= ריכטען , איהרע ריסע פערצוינען , דאז אוינגעשטירצטע ווידער אויפשטעללען , אונד ווערדע זיא ווידער ערבוען וויא פארמאלז . (ו) דאמיט זיא דען איבר= רעזט פאן אדום , ווא אויך דיא איבריגע פאלקער פעריאגען , ווייל זיא נאך מיינעם נאמען גענעננט ווערדען . זא שפריכט דער עוויגע , דער דיזעז פאלפיהרען

מִכַּפְתֹּור וַאֲרָם מִקִּיר : (ב) הִנֵּה עֵינֵי ׀ אֲדֹנָי יְהוִה בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֹתָהּ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֶפֶס כִּי לֹא הַשְׁמֵיד אַשְׁמִיד אֶת־בֵּית יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה : (ג) כִּי־הִנֵּה אָנֹכִי מְצַוֶּה וְהַנְעֹותִי בְכָל־הַגֹּויִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יִנּוֹעַ בַּכְּבָרָה וְלֹא־יִפֹּל צְרֹור אָרְץ : (ד) בַּחֶרֶב יָמוּתוּ כָּל חַטָּאֵי עַמִּי הָאֹמְרִים לֹא־תַגִּישׁ וְתַקְדִּים בַּעֲדֵינוּ הָרָעָה : (ה) בַּיֹּום הַהוּא אָקִים אֶת־סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת וְגָדַרְתִּי אֶת־פִּרְצֵיהֶן וַהֲרִסֹתָיו אָקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי עֹולָם : (ו) לְמַעַן יִירְשׁוּ אֶת־שְׁאֵרִית אֱדֹום וְכָל־הַגֹּויִם אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה עֹשֶׂה זאת

רש"י

לתכס מלרן מנריס ושב לי נכך לף פלשתים כך הוגלתי מכפתור כשבאו כפתורים על העוים כענין שנאמר והעוים היושבים בחצרים עד עזה ונומר כאן גם בני עזה ושאר סרני פלשתים תקתיכם והוגלתים מידם ולף על פי כן לא עשיתי לי לעם : וארם מקיר . וכן לתי עתיד להעלו' לת ארם מקיר שגלם שם כאחריב ולקן היושב כאתבטל מלכות אשור יגלו : (ב) והשמדתי לותה . המלכה הם בית יהוה לבל בית יעקב לא תשמיד : (ג) כי הנה אנכי מצוה . להגלותם ולהניעם בכל הגוים הנעה הנה ויתירה כאשר יטוע שכוברין בכבר' לאחר שנפלו ממנו סודין הדקין וכוחרו הגסין שאין יכולין לנפות ואלו המונעה מנענע בכל כחו : ינוע . על ידי לאחר ולא יתכן לקדות ינוע שהוא דבר הגע מאליו : (ד) לא תגיש ותקדים בעדינו הרעה . בשביל עוונינו לא תמהר הרעה לגשת ולבא : (ה) ביום ההוא . לאחרי בא עליהם כל אלה יבא יום ההוא

המוכן

באור

בלשון תימה : העליתי , כמו לאחר העליתי , כלומר האם לאחר שנרחל לאחר העליתי , או אם שאם כלשתים או ארם , תוכר אלו לפי שהם קרובים לארן : (ב) הנה עיני ה' , והפוכו הנה

עין

הפטרת קדושים

זֹאת: (ז) הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־
יְהוָה וְנֶגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקּוֹצֵר וְדֹרֵךְ
עֹנָבִים בְּמוֹשֵׁךְ הַזָּרַע וְהִטִּיפוּ
הֶהָרִים עָסִיס וְכָל־הַגְּבָעוֹת
תִּתְמוֹגַגְנָה: (ח) וְשַׁבְתִּי אֶת־
שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים
נְשַׁמּוֹת וְיָשָׁבוּ וְנָטְעוּ כְרָמִים
וְשָׁתוּ אֶת־יֵינָם וְעָשׂוּ גַּנּוֹת
וְאָכְלוּ אֶת־פְּרִיהֶם:
(ט) וְנָטַעְתִּים עַל־אַדְמָתָם וְלֹא
יִנָּתְשׁוּ עוֹד מֵעַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר־
נָתַתִּי לָהֶם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

פתח בס"פ

הפטרת אמור

(יחזקאל מ"ד ט"ו)

(א) וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי
צָדוֹק אֲשֶׁר
שָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי
בתעות

רש"י

תרגום אשכנזי רפט

פֿאָל־פֿיהרען ווירד. (ז) עז וועדען צייטען קאָממען, שפּריכט דער עוויגע, וואָ דער שניטטער אויף דען פּפֿליגער, דער טרויבען טרעטער (ווינצער) אויף דען זעמאַן שטאָסען ווירד; פֿאָן דען בערגען ווירד זיסעז טריפֿעל"ן, אונד דיא היגעל וועדען צו צערפֿל"יסען שיינען. (ח) איך וועדע אַל־זאַן מיין פֿאָל"ק אויס דעם על"ענדע פֿיהרען, זיא וועדען דיא פֿעראָדטע שטאָדטע וויידער אויפֿבויען, אונד זיא בעוואָהנען, וויינבערגע פּפֿל"אַנצען, אונד איהרען וויין טרינקען, גאָרטען אַנלעגען, אונד איהרע פֿריכטע גע־ניסען: (ט) איך וועדע זיא אויף איהרעם ערדבאָדען איינפּפֿל"אַנצען, דאַס זיא ניא ווידער אויז דעם לאַנדע, דאַז איך איהנען איינגעגעבן, פֿער־שטאָסען וועדען זאָל"ן. שפּריכט דער עוויגע דיין גאָטט.

הפטרת אמור

(א) דיא פריזטער אונד ל"עוויטען
קינדער צדוק'ז דיא דיא בע־
וואַכונג מיינעז הייל"יגטהומז היל"טען
וואָהרנד

המוכן לגאולה וכו' מקיים סוכת דוד הנופלת מלכותא דבית דוד: (ו) למען ירבו. ישרץ את שארית לחוס ואת כל הגוים כי נקרא שמי עליהם אשר כמו כי: (ז) ונגש חורש בקוצר. והשיג זרים את בניר ובניר ישיג את זרע לא יספיקו לחרוש עד שיבא הקציר ולא יספיקו לבצור על שיבא את הזרע: תתמוגגנה. יתפלחון תירגם יונתן קרקע עבודה מתמוגגת בגח גשמים: עסיס. יין טוב ומתוק:

(א) והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו ועומר. בתעות. קאצ"יאחר"ר בלע"ז (ובדפוס מזכת רע"ח. כדפס קאכדילג אלר"כט. והוא קאל"ד חיל"ו ערבנעט

באור

עין ה' אל ירחיו. והניעותי, הטעם ובגוים ההם לא תרגיע: (ג) ולא יפול, פירושו עם כל זה לא יפול: (ז) ונגש חורש, כמו והשיג לכם דיש את בציר: עסיס, שם כולל לכל מזקה, אם הם מענבים או מאחר פירות וכן תרגומו: תתמוגגנה, נראים מרוב שלג שזב עליהן מהגשן כאלו הם נמוגים:

בְּתֹעֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי הַבָּמָה
יִקְרְבוּ־לִי לְשָׁרְתֵנִי וְעָמְדוּ לְפָנַי
לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה: (ב) הַבָּמָה יָבֹאוּ־מְקֻדָּשִׁי
וְהַמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שָׁלְחָנִי
לְשָׁרְתֵנִי וְשָׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי: (ג) וְהָיָה בְּבוֹאָם אֶל־
שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית בִּגְדֵי
פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־יַעֲלֶה
עֲלֵיהֶם צֶמֶר בְּשָׁרְתָם בְּשַׁעֲרֵי
הֶחָצֵר הַפְּנִימִית וָבָיְתָה:
(ד) פַּאֲרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־
רֹאשָׁם וּמִכְנְסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ
עַל־מָתְנֵיהֶם לֹא יַחְגְּרוּ בַּיָּזַע:
(ה) וּבְצֵאתָם אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה
אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעָם
יְפַשְׁטוּ אֶת־בִּגְדֵיהֶם אֲשֶׁר־הֵמָּה מְשָׁרְתִים בָּם וְהִנִּיחוּ

ויאהרענד דעם ישראל פאן מיר אב־
מרינגן וואר, זאלל הארצן נאהען מיר
צו דינען. אונד פאר מיר שטערען,
אונשליט אונד בלוט פאר מיר צו אפפערן,
שפריכט דער הערר דער עווינג.
(ב) זיא קאממען אין מיין הייליגטהום
נאהרען זיך מיינעם טישע מיר צו דינען,
אונד בעאכטען מיינע פערארדנונג.
(ג) ווען זיא אין דאז טהאר דעז אינ־
גערן האפן אייניגעהן קליידן זיא זיך
אין לייענן געוואנד ברינגען קיינע וואללע
אוף זיך ווען זיא מיר אין דען פפארטן
דעז איננרן האפן אונד אים טעמפעל
דינען. (ד) אייענן לייענן מונד טראגען
זיא אויף איהרעם הויפטע, לייענענע
ביינקלייידער אויף איהרען לענדן,
אונד זאללען זיך מיט קיינעם שווייס־
באנדע גירטען. (ה) ווען זיא אין דען
אייסערן חאף הינאויזגעהן, אין דען
אייסערן חאף נעמליך צו דעם פאלקע,
ציהען זיא דיא קליידער אין דענן זיא
מיר דינגן אוין, אונד לעגען זיא נידער
אין

רש"י

ערדיג"עט. בל"ז לגם זיא לויטענן. פלעגט מייטענען החטן): (ג) בשערי החצר הפנימית
לפני ולפנים ביום הכפורים: ולא יעלה עליהם צמר. תכלת שהיה כמועל ותחגרת לא יהבעה
ביום הכפורים בעבודת פנים: וביתה. ולפנים: (ד) פארי. קאפיי"לאם בלע"ז (כמו
שאפע"לליע. בל"ז הויבן. מיטצען): ולא יחגרו ביזע. שניט בבריית אין חונרין במקום
שמזיעין לא למעלה מלבושיהם ולא למטה ממכנסיהם שהוא מקום שיצה לבל"ז שוי"לאן בלע"ז
(בל"ז אין זוויים). לשון אחר לפתח התורה לכהנים מלבושי צמר כי הצמר מזיע הגוף ומזיע
את הבשר: (ה) אל החצר החיצונה אל החצר החיצונה. לפי שהיה מדבר בהיכל ולפניו ולפנים
וקדשים חצר הפנימית ואינם יכולים עזרת ישראל חצר החיצונה לכך הוקרך לכפול שתי
פעמים לומר שעל עזרת נשים הוא אומר מקום שכל ישראל נכנסין: והניחו אותם בלשכות
הקדש. כמו שאמר משה רבינו ע"ה ופשט את בגדי הכהן ואחר לבש והניחם שם: ולא יקדשו את
העם

באור

(ד) ביזע, פירש נגד העשוי לקבל הזיעה במקום הזיעה: (ה) ולא יקדשו,
אותם בקדושה כהם בגדי כהונה כי אם יגעו העם בבגדיהם יהיו קדושי
כמותם

אוֹתָם בְּלִשְׁכַּת הַקֹּדֶשׁ וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא־יְקַדְּשׁוּ
אֶת־הָעָם בִּבְגָדֵיהֶם: (ו) וְרֹאשָׁם
לֹא יְגַלֵּחוּ וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ
בָּסוֹם יְכַסְּמוּ אֶת־רָאשֵׁיהֶם:
(ז) וְיַיִן לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֹּהֵן
בְּבוֹאָם אֶל־חֲצַר הַפְּנִימִית:
(ח) וְאַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה לֹא־יִקְחוּ
לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם־בְּתוּלֹת
מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאַלְמָנָה
אֲשֶׁר־תִּהְיֶה זַלְמָנָה מִכֹּהֵן יִקָּחוּ:
(ט) וְאֶת־עַמִּי יוֹרוּ בֵּין קֹדֶשׁ
לְחֹל וּבֵין־טָמֵא לְטָהוֹר יוֹדִיעֻם:
(י) וְעַל־רִיב הֵמָּה יַעַמְדוּ
לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטַי יִשְׁפְּטֻהוּ
וְאֶת־תּוֹרֹתַי וְאֶת־חֻקֹּתַי בְּכָל־
מוֹעֲדַי יִשְׁמֹרוּ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי
יְקַדֵּשׁוּ: (יא) וְאֶל־מֵת אָדָם לֹא
יָבוֹא לְטָמְאָה כִּי אִם־לְאָב
וְלָאֵם וּלְבֵן וּלְבַת לְאָח וְלַאֲחוֹת

למשפט קרי אשר

אין דער קאַמער רעז היליגטהומז אונד
ציהען זיך אַנדרע קלײדער אַן דאַמיט
זיא דאַז פֿאָלק ניכט הורך איהרע
קלײדער ווייהען. (ו) איהר הויפט זאָללען
זיא ניכט שעהרען, אויך דאַז האַר
ניכט ווילד וואַכזען לאַסען, זאָנדערן
פֿערשניידען זאָללען זיא איהר הויפט=
האַר. (ז) ניאכמאַנד פֿאָן דען פריזטערן
דאַרף ווין טרינקען ווען זיא אין דען
אינערן האָף אַיינטרעטן. (ח) וויטווע
אונד פֿערשטאָסנע דירפֿען זיא ניכט צו
פֿרויאען נעהמען, נור יונגפֿרויאען אויז
דעם הויז ישראל: קאָננען זיא הייא=
ראַטהען, אַיינען פריזטערז וויטווע
קאָננען זיא אַבער חיראַטהען. (ט) מיין
פֿאָלק זאָללען זיא אונטערריכטען וואַ
היליג אונד ניכט היליג זייא, איהם
קונדטהון וואַז רײן אונד אונרײן זייא.
(י) אין שטרייטזאַכען זאָללען זיא נאַך
מיינעם רעכט אורטהיילען אונד שליכ=
טען, מיינע לעהרען אונד געזעטצע
פֿיר אַללע פֿעזטע זאָללען זיא בע=
אַכטען אונד מיינע רוהעטאָגע
היליגען. (יא) בייא קינדעם מענשען=
לייכנאַם דירפֿען זיא קאָממען דאַס זיא
ניכט אונרײן ווערדען, אויגענאָממען
בייא פֿאַטער, מוטטער, זאָהן,
טאָכטער, ברודער אונד שוועזטער

דיא

יספטוהו קרי

רש"י

העם. תרגם יוכתן ולא יערבון עם עמא בלבושיהון כלומר לא יגעו ע"ז העם בבגדיהם הקדושים שלהן חול מהורים לכל בגדי הקודש: (ו) ורעש לא יגלחו. להעביר את כל השער: ופרע לא ישלחו. גדול שער לא ירבו: כסוס יכסמו. כקוסמת הזו שמדורין בצלוחית רחשו של זה בצד עקרו של זה כך שמעתי מפיהם של רבי מנחם ז"ל ויתכן לפרשו לשון מדת דבר השוה לא נזיזת רעש ולא גדול שער שלא במדה שוה לשון "ליר בלע"ז (מלה טושית. שוטמכן. מצפיניין):
(ז) בבואם אל החצר הפנימי. של היכל: (ח) כי אם בתולות יקחו. הכהנים הגדולים מכל ים מן הכהנים הרי יקחו את האלמנה כגון הדיוטין והם מכהן יקחו ים מן הכהנים שמותרין בחלמנה

באור

כעתם: (ו) ופרע לא ישלחו, לא יגדלו את השער כדי שלא יהא נקרא פרע מלשון בפרוע פרעות

דיא ניא פֿערד־זיראַטעט וואַר דירפֿען
זיא זיך פֿעראונרייניגען • (יב) נאַך זיינער
רייניגונג צאָהלט ער זיבען טאָגע •
(יג) אונד אַם טאָגע ווען ער אין דאַז
הייליגטהום אין דען אינערן האָף טריט
אום אים הייליגטהומע זיינען רינוט צו
טרוון אָפּפֿערט ער זיין זינדאָפּפֿער ,
זאָ שפריכט דער הערר דער עוויגע •
(יד) דיס זייא איהר ערבטהייל איך
נעמליך בין איהר ערבטהייל , קיין
אייגענטהום זאָלל איהנען געגעבן ווערדן ,
איך בין איהר אייגענטהום • (טו) דאַז
שפייז־אָפּפֿער וינד־אָפּפֿער אונד שולד־
אָפּפֿער זאָללען זיא פֿערזעהרען , אונד
אַללעז באַן־גוט אין ישראל געהאָרט
איהנען • (טז) דאַז ערזטע פֿאַן אַללעם
פֿרוכט־צייטיגען אונד דיא העבע פֿאַן
אַללעם , געהאָרט דען פריזטערן אויך
אייערז טייגז ערזטלינג געבט איהר
דעם פריזטער אויף דאַם וענגען אין
אייערם הויז רוהע : (יז) אַללעז אום־
געפֿאַללנע אונד צערריסנע זאָ ווילד
פֿאַם געפֿליגעל אַלז פֿאַם פֿיהע דירפֿען
דיא פריזטער נימט געניסען •

אֲשֶׁר־לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ יַטַּמָּאוּ׃ (יב) וְאַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ שִׁבְעַת יָמִים
יִסְפְּרוּ־לוֹ׃ (יג) וּבְיוֹם בֹּאוֹ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית
לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ יַקְרִיב חַטָּאתוֹ
נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה׃ (יד) וְהָיְתָה
לָהֶם לִנְחֲלָה אֲנִי נַחֲלָתָם
וַאֲחֻזָּה לֹא־תִתְּנוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל
אֲנִי אֲחֻזָּתָם׃ (טו) הַמִּנְחָה
וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם הֵמָּה יֹאכֵלוּם
וְכָל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה׃
(טו) וְרֵאשִׁית כָּל־בִּכּוּרֵי כֹל
וְכָל־תְּרוּמַת כֹּל מִכֹּל
תְּרוּמֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה
וְרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ
לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה עַל־בֵּיתֶךָ׃
(יז) כָּל־נְבֵלָה וּטְרֵפָה מִן־הָעוֹף

מִן־הַבְּהֵמָה לֹא־יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים׃ ויאמר

רש"י

בתלמה • מצלתי׃ אחר תהיה תלמה • גזורה פרט לנרוסה לף על פי שפטויה היא לסורף
לף לתדיוט׃ (יב) ולקרי טהרתו • אחר פריעתו מן המת כך שנויה במועד קטן׃ (יג) וביום
בואו • תחלה ל הקודם להתחנך לעבודה יקריב חטאתו זו עזירית החיפה שלו כך שנויה במועד
קטן שהכהן הדיוט טעון עזירית החיפה ביום חיטוכו כעין שנאמר זה קרבן אהרן וכניו ונאמר
וכאן מפורש במסכת מנחות׃ (יד) והיתה להם • הכהונה לנחלה׃ (טו) חרם • לשון קדש
וכן כל לשון חרמה שהוא על הקדש׃ (טז) להניח • לשוני׳ ר בלע״ז (כאן תפקים״ש • בל״ז
כו לענין • כו שטעלנן • וכן פי׳ רש״י ישעיה ו׳ כ״) כאן ויכן בכל נבול מצרים׃ (יז) כל נבלה
וטרפה ונומר • לפי שהותרה להם שליקת קטלת העוף שהיא נבלה וטרפה הוקרך להזהירם על
שאר נבלות וטריפות כך פילשו רבותינו׃

ולד

באור

פרעות : כסום , כן נקרא קטן השער לפדרו על הרקם והוא נגד פרע׃

הפטרת בהר

(ירמיה סי׳ ל״ב — ו׳)

(א) וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הָיָה
דְבַר־יְהוָה אֶל־
לֵאמֹר: (ב) הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־
שַׁלֻּם דֹּדְךָ בָּא אֵלֶיךָ לֵאמֹר
קְנֵה לְךָ אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר
בַּעֲנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַגְּאֻלָּה
לִקְנוֹת: (ג) וַיָּבֹא אֵלַי חֲנַמְאֵל
בֶּן־דֹּדִי כִּדְבַר יְהוָה אֶל־חֲצַר
הַמַּטָּרָה וַיֹּאמֶר אֵלַי קְנֵה נָא
אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר־בַּעֲנָתוֹת אֲשֶׁר
בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִין כִּי לְךָ מִשְׁפַּט
הַיְרֻשָּׁה וְלְךָ הַגְּאֻלָּה קְנֵה־לָךְ
וָאֵדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא:
(ד) וָאֶקְנֶה אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת
חֲנַמְאֵל בֶּן־דֹּדִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתֹת
וָאֶשְׁקְלָה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה
שְׁקָלִים וַעֲשָׂרָה הַכָּסֶף:
(ה) וָאֶכְתֹּב בַּסֵּפֶר וָאֶחְתֹּם וָאָעֵד עֵדִים וָאֶשְׁקֹל הַכֶּסֶף
במאזנים

תרגום אשכנזי רצא

(א) ירמיה שפראך: מיר וואַרד דאַז
וואָרט דעז עוויגען אַלזאָ:
(ב) זיהע חנמאל דיינעז אָהיימז שלם׳ז
זאָהן ווירד צו דיר קאָממען אונד
שפרעכען: קויפֿע דיר מיין פֿעלד
וועלכעז צו ענתות ליגט; דען דוא האַזט
דאַז רעכט דער אַנפֿערוואַנדשאַפֿט עז=
צו קויפֿען. (ג) דאַ קאַם מיינעז אָהיימז
זאָהן חנמאל אויף דען האָף דעז גע=
פֿאָנגנים צו מיר וויא דער עוויגע גע=
שפראָכען האַטטע; אונד זאַגטע צו מיר:
קויפֿע דיר דאָך מיין פֿעלד וועלכעז צו
ענתות אים לאַנדע בנימן ליגט; דען
דוא האַזט דאַז ערב=אונד פֿערוואַנד=
שאַפֿטז רעכט, קויפֿע עז דיר! דאַ איך
נון מערקטע דאַס עז דער ווילען דעז
עוויגען זייא. (ד) זאָ קויפֿטע איך דאַז
צו ענתות ליגענדע פֿעלד פֿאָן מיינעז
אָהיימז זאָהן חנמאל, אונד וואָג אים
דאַז זילבער דאַפֿיר צו (נעמליך) זיבען
שקלים אונד צעהן זילבערשטוקע.
(ה) איך פֿערשריב עז אין איינעם
בריפֿע פֿערזיגעלטע איהן, נאַם צייגען
דאַצו אונד וואָג פֿאָר איהנען דאַז
זילבער

רש״י

(א) **ויאמר** ירמיהו וגו׳. לא לנדקיהו אמר כן אלא פירש הכתוב למה כלאו וחזר לדיבורו הראשון לפרש מה הדבר אשר היה אל ירמיהו: (ב) **נתון** ביד. על פי הדיבור:

באור

(ב) משפט הגאולה, הוא גאולה הוא שם המקרה (אינזטרלקטו), וממנו מופיע הוא המטרף גיט (אינפרוואנדטער, בלוטספרייכד) ועיין בבחור למענת רות מר׳ לחכין הלגי׳ (ג׳ כ׳): (ג) חצר המטרה, הוא בית הכלא: ואדע, הוי׳ מהפך העתיד לעבר כי ירמי׳ ידע על פי הדבור שאמלאל יבוא שיו, והרגיש עתה שרגע ה׳ היא לקנות השדה: (ה) ואכתוב בספר ואחתום, כתבתי דברי המקנה בספר, וחת״כ קנתי הספר בחותם: (ו) ואקח

זילבער אין אייגער וואָגע · (ו) איך
נאָם דען קויפֿבריף נעמליך זאָ וואָהל
דען , וועלכער (נאָך געזעצין אונר גע־
ברויך) פֿערזיגעלט וואָר אַלו דען און־
פֿערזיגעלטען · (ז) איך נאָב דען קויף־
בריף דעו ברוך זאָהן נריה זאָהן מחסיה
אין געגענוואָרט מיינעז פֿרייגדעז חנמל
אונר דער אין דען קויפֿבריף אונטער־
שריבנען צייגען אויך פֿאָר דען אויגען
אַללער יהודים וועלכע אים האָפֿע דעז
געפֿאָנגנים זאָסען · (ח) אין איהרעם
בייאויין נאָב איך דעם ברוך פֿאָלגענדען
בעפֿעהל : (ט) זאָ שפריכט דער עווויגע
צבאות דער גאָטט ישראל'ז : נים דיזע
בריפֿע , דיזע קויפֿבריפֿע נעמליך זאָ
וואָהל דען פֿערזיגעלטען אַלו דען און־
פֿערזיגעלטען אונר לעגע זיא אין איין
אירדנעז געפֿאָם דאָמיט זיא לאָנגע
צייט בלייבען מאָגען · (י) דען זאָ שפריכט
דער עווויגע צבאות דער גאָטט ישרא'ל :
זיא ווערדעז זיך אין דיזעם לאָנדע נאָך
הייזער , פֿעלדער , אונר ווייגבערגע קויפֿן ·
(יא) נאָכדעם איך דעם ברוך זאָהן
גריה

וְשָׂדוֹת וּכְרָמִים בָּאָרֶץ הַזֹּאת :

בְּמֹאזְנַיִם : (ו) וָאֶקַּח אֶת־סֵפֶר
הַמִּקְנָה אֶת־הֶחָתוּם הַמִּצְוָה
וְהַחֻקִּים וְאֶת־הַגָּלוּי : (ז) וָאֶתֵּן
אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ
בֶּן־נֵרִיָּה בֶּן־מַחְסֵיָה לְעֵינַי
חֲנַמְאֵל דֹּדִי וּלְעֵינֵי הָעֵדִים
הַכֹּתְבִים בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינֵי
כָּל־הַיְּהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בַּחֲצַר
הַמַּטָּרָה : (ח) וָאֲצַוֶּה אֶת־בָּרוּךְ
לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר : (ט) כֹּה־אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָקוֹחַ
אֶת־הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר
הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הֶחָתוּם וְאֵת
סֵפֶר הַגָּלוּי הַזֶּה וּנְתַתָּם בִּכְלִי
חֶרֶשׂ לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים :
(י) כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד יִקָּנוּ בָתִּים
(יא) וְאֶתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה אַחֲרֵי

תתי

רש"י

(ו) את ספר המקנה . שטר המכירה : ואת החתום ושמר . עם תנאיתו כשהוא חתום כדת
ומוק : ואת הגלוי . שהוקק בבית דין על פי עדיו וכתבו ומתקו הדיינין תשרתת דדייני הוא קיום
השטרות לעמות הדבר גלוי ומשורטם בן יתותו העדים וכוותיהו פרשו לעניין גט פשוט ומקושר
בכנה בתרת : (ז) לעיני חנמאל דודי . ועד עכשיו קרוהו בן דודו שאת בנים היו ולפם לין זאת
לא ידעתי מהו ויש טועים לומר דודו וכן דודו היה חנמאל לירמיה כעין ריתוכן כשא את בת שמעון
לחיו וילדה לו יהואל וכשר הוליד שמשון ימין הרי ימין דודו לישמעאל שכן לחני הוא ונם בן
דודו שהוא בן שמשון לחני הניו של יהואל ולפיכה היה הדבר שלא מניעו ככל המקרא לתת לפם
קרוי דוד : (ט) כה לאמר וגומר . לא תתמה לפנים לחני מנניעם שהרי הכל גלוים : (י) כי כה
לאמר

באור

את ספר המקנה החתום , ר"ל כשהוא כתוב ומתום כחוק ודת : (ט) לקוח , מקוי נמקו'
נוון כתו וכוי את השנת הזיך וקרעת : למען , וכו' עד סוף האלה שלו תתקיים נבוחת עד

יקט

תִּתִּי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ
בֶּן־נֵרִיָּה לֵאמֹר: (יב) אֲהָהּ
אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אַתָּה עָשִׂיתָ
אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל וּבִזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה
לֹא־יִפָּלֵא מִמְּךָ כָּל־דָּבָר:
(יג) עֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים וּמְשַׁלֵּם
עֲוֹן אָבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם
אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר
יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ: (יד) גְּדֹל
הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה אֲשֶׁר־
עֵינֶיךָ פְּקֻחוֹת עַל־כָּל־דַּרְכֵי בְּנֵי
אָדָם לָתֵת לְאִישׁ כְּדְרָכָיו
וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו: (טו) אַתָּה
שַׂמְתָּ אֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל
וּבָאָדָם וַתַּעֲשֶׂה־לְּךָ שֵׁם כַּיּוֹם
הַזֶּה: (טו) וַתּוֹצֵא אֶת־עַמְּךָ אֶת־
יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֹתוֹת
וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ

נריה דען קויפבריף געגעבן פאר־עטהע
איך פאלגענדרגעשטאללט צום עוויגען ·
(יב) אך גאטט, א הערר! זיהע, דוא
ביזט עז דער הימעל אונד ערדע מיט
ערהאבנער מאכט, מיט אויסגעשרעק־
טעם ארמע געמאכט, דיר קאן קיין
דינג פערכארגען בלייבען · (יג) דוא
ביזט עז דער גנאדע בז אין דאז
טויזענדע געשלעכט ערצייגט, דוא
דער דיא זינדען דער פאטער אים
שאוע איהרער נאכקאמלינגם היימזוכט,
דער ערהאבנע, מאכטיגע גאטט!
עוויגער צבאות איזט דיין נאמע ·
(יד) גראס אים ראטהשלום, מאכטיג
אין דער אויספיהרונג · דוא, דעסען
אויגען אויף דען וואנדעל אללער מענשן
געריכטעט זינד אום אוינעם יעדען נאך
זיינעם וועגע אונד דער פרוכט זיינער
ווערקע צו פערגעלטען · (טו) דער דוא
אים לאנדע מצרים, זא וואהל אן
ישראל אלז אן אנדערן מענשען צייכען
אונד וואונדער טהאטעזט דיא נאך
יעצט בעקאנט זינד אונד דיר דען נאמען
ערוואהרבוט דען דוא הייטיגזטאגז האזט:
(טז) דוא פיהרטעזט דיין פאלק ישראל
אויז דעם לאנדע מצרים מיט צייכען
אונד וואונדערטהאטען, מיט שטארקער
האנד אונד

נטויה

רש"י

לשון נקנות בתים: (יב) לא יפלא · לא יכחד וידע לתת עמוקה לעלות ולמה לשון ברוך
לי נקנות שדה: (יג) ומשלם עון לבנות על תיק · הדור הזה המולכים אחרי תעותיהם נדרך
הרעה: הגדול הגבור · ולא לשון והגורע לשון גוים מרקדין בהיכלו היה טורדותיו במסבת
יומא: (טו) וכאדם · וכאדם לבשר · ד"א לשון עבדי אקולין לישראל ולמצרים כיבד ויהי
הענן והחשך ויאר את הלילה לזה זה לא קרב כל הלילה ויקרב הזה אל הזה ומדדם לגדה
ויוכתן

באור

יקנו בתים: (יב) אתה עשית וכו', וכיון שעשית לזה יתכן שיפלא ממך כל דבר מכאן
ואין בשמים ובארץ: (יד) גדול העצה, שעצותיו גדולות ומעשיו רבים מהשיגם: העלילה,
המעשה

אונד אויז געשטרעקטעם אַרמע אונד
מיט פֿורכטבאַרער מאַכט · (יז) דוא
גאַבסט איהנען דיזעז לאַנד , דאַז דוא
איהנען אײנצונעמען איהרען עלטערן
צוגעשוואָרען האַסט , איין לאַנד
וועלכעז מילך אונד האָניג פֿליסט ·
(יח) אַלז זיא אַבער דאַרין קאַמען
אונד עז אין בעזיטץ נאַמען , אונד
דיינער שטימע ניכט געהאָרכטען,נאַך
דיינער לעהרע ניכט וואַנדעלטען , וואַז
דוא אײהנען צו טהון בעפֿאַהלוט ניכט
טהאַטען , דאַ פֿערפֿוגטעזט דוא אַלל
דיזעז אונגליק איבער זיא · (יט) זיהע
מאַן האַט באַללוועלקע אום דיא שטאַדט
געמאַכט זיא צו עראָבערן , אונד דיא
שטאַדט איזט דען כשדים ווועלכע זיא
בעלאַגערטען שאָן איבערגעבן וואָרדען
(ווייל זיא דעם שווערדטע רער הונגערס
נאָטה אונד רער פעזט ניכט לאָנגער
ווידערשטעהן קאָנטע) וואַז דוא גע־
שפראָכען האַזט אײזט ערפֿאַלגט ,
אונד דוא זיהעזט עז מיט אַן ? (כ) דאַ
דוא דאָך מיין דיענער אַ גאָטט צו מיר
זאַגטעזט : קויפֿע דיר דאַז פֿעלד פֿיר
געלד אונד נים צייגען דאַצו ! אונד דיא
שטאַדט איזט דען כשדים איבערליפֿערט ·
(כא) דאַ וואַרד דעם ירמיה דאַז וואָרט
דעז עוויגען וויא פֿאָלגט : (כב) זיהע
איך בין דער עוויגע דער גאָטט אַללעז
פֿלייששעז , קאַן מיר וואַז פֿערבאָרגען
בלייבען ?

נְטוּיָה וּבִזְרוֹעַ גְּדוֹלָה : (יז) וַתִּתֵּן
לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם
אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ :
(יח) וַיָּבֹאוּ וַיִּרְשׁוּ אֹתָהּ וְלֹא־
שָׁמְעוּ בְקוֹלֶךָ וּבְתוֹרָתְךָ לֹא־
הָלָכוּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתָה לָהֶם
לַעֲשׂוֹת לֹא עָשׂוּ וַתַּקְרֵא אֹתָם
אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת : (יט) הִנֵּה
הַסֹּלְלוֹת בָּאוּ הָעִיר לְלָכְדָהּ
וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים
הַנִּלְחָמִים עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב
וְהָרָעָב וְהַדֶּבֶר וַאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ
הָיָה וְהִנְּךָ רֹאֶה : (כ) וְאַתָּה
אָמַרְתָּ אֵלַי אֲדֹנָי יְהוִה קְנֵה־לְךָ
הַשָּׂדֶה בַּכֶּסֶף וְהָעֵד עֵדִים
וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים :
(כא) וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ
לֵאמֹר : (כב) הִנֵּה אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
כָּל־בָּשָׂר הֲמִמֵּנִי יִפָּלֵא כָּל־
דָּבָר : ובתורתך קדי

רש"י ובתורתך

ויוכתן תירגם ולישראל עבדת פריזן בגו בני ליבאה : (יח) ותקרא אותם · הקריית לותם לשון
מקרא : (יט) ומצור לכרת · רעה עליה היה וכו : (כ) והעיר נתנה · ולמה לי סדה :
(כב) העומכי יכלת · וכי העתידות עלומות ממני :

באור

המעשה : (יח) ותקרא , יען כי הקרה ה' לפניך : (יט) הנה הסוללת , יוכתן תרגם את
כליתם עלו על קרתא למכבשה , והוא תל עפר שנוכרין סכיב החומה לעלות משם על החומה :
(כ) והעיר נתנה , ולמה לי סדה ?

הפטרת בחקתי

(ירמיה ט"ז י"ט י"ז י"ד)

(א) יְהוָה עֻזִּי וּמָעוּזִּי וּמְנוֹסִי
בְּיוֹם צָרָה אֵלֶיךָ
גּוֹיִם יָבֹאוּ מִקַּצְוֵי אֶרֶץ וְיֹאמְרוּ
אַךְ־שֶׁקֶר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל
וְאֵין־בָּם מוֹעִיל: (ב) הֲיַעֲשֶׂה
לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהֵמָּה לֹא
אֱלֹהִים: (ג) לָכֵן הִנְנִי מוֹדִיעָם
בַּפַּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעֵם אֶת־יָדִי
וְאֶת־גְּבוּרָתִי וְיָדְעוּ כִּי־שְׁמִי
יְהוָה: (ד) חַטַּאת יְהוּדָה
כְּתוּבָה בְּעֵט בַּרְזֶל בְּצִפֹּרֶן
שָׁמִיר חֲרוּשָׁה עַל־לוּחַ לִבָּם
וְלִקַּרְנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם:
(ה) כְּזָכֹר בְּנֵיהֶם מִזְבְּחוֹתָם
וַאֲשֵׁרֵיהֶם עַל־עֵץ רַעֲנָן עַל
גִּבְעוֹת הַגְּבָהוֹת: (ו) הָרַרְנִי
בשדה

תרגום אשכנזי רצג

הפטרת בחקתי

(א) צו דיר אָ דערר! מיינע צופֿערזיכט, שוצוועהר, אונד צופֿלוכט אין דער נאָטה! ווערדן איינוט נאַציאָנען זעלבזט פֿאָן דען פֿערנזטען געגענדען דער ערדע הינשטראָמען אונד בעקענען: נור פֿאַלשע (נאָטטער) האַבען אונז אונזרע פֿאָרפֿאַדערן פֿערערבט, אַבערגלויבען דאַז עס ניכטז פֿראָממט. (ב) דען קאַן אויך אין שטערבליכער זיך נאָטטליכעז וועזען שאַפֿען, דאַ (ג) ער זעלבזט קיין נאָטט איזט? דיס מאַהל ווערדע איך אַבער יענען קונד טהון מיינע גאַנצע מאַכט אונד שטאַרקע ווילל· איך זיא פֿיהלען לאַסען — דאַס זיא ערפֿאַהרען, דאַס מין נאַמע עוויגער זייא. (ד) דיא פֿערגעהונגען יהודה'ז איזט מיט אייזען געשטאַלטען גריפֿעל, מיט אייזעם מייסעל פֿאָן שמיר אויפֿגעצייכנעט, אייזגעזעצט אויף דער טאַפֿעל איהרעז הערצענז, אונד אויף דען הערנערן איהרער אַלטאָרע. (ה) איזט עז דאָך אַלז דאָטען זיא אַן איהרע צאָגלינגע, ערוואַהנען זיא איהרע אַלטאָרע, איהרע האַינען זאַטט דען גרינענען בוימען, אונד ערהאַבענען היגעלן. (ו) אָ דוא בעוואַהנער

רש"י

(א) יהוה עזי ומשגבי ומטמני. לכ"ט פויי"מלכט בלע"ז. (כל"ק טו דיר לויט מיינע זו פלוכט). ומכתם תצרו לשון פלח כמו כתת לילילך כם להתנוסם וכן ה' נסי ודומם פתר לותו לשון מכום ממש: מלך גויס יבואו. סוף האומות לשוב ולעבדך אכס אחד ועמך לוך עשו להם אלהים והמה לא אלהים: מאפסי. כמו מקצה: נחלו. לשון נחלה: מועיל. לשון תועלת: (ג) כי אמי ה'. כתמעטו מושל ושליט לקייס נזרתי: (ד) בעט ברזל. מצל הוא כלומר חקוקה בזיקוע וחין טוחה ליזחק: חרושה. חקוקה כזה שהוא חוכם בעומק: על לוח לבם. שחוכם שוכחין ע"ל שלהם: (ה) כזכר בניהם מזבחותם. כזכירת בניהם כן היתה

באור

(א) ה' עזי, אמר הנביא דרך קריאה, אתה ה' שאתה עזי ומשגבי ומטמוני אליך ביום צרתי, אלו שאני מוכיחים על עבודה זרה אינם רוצים לשוב מדרכם הרעה. וידעתי כי יבוא זמן שאפילו הגוים הרחוקים ישובו ויבואו אליך מאפסי ארץ (רד"ק): (ב) והמה לא אלהים

בעוואָהנר דעז היגליכטען גע֫פֿילדעז !
דיין פֿערמאָגען , דיינע שאָטצע , אַללע
דיינע זינדיגע אָפּפֿערהאָהען אויף דיינען
גראָנצען וועדע איך צור בייטע הין־
געבען . (ז) דיא זעלבזט אַבער ווירזט
פֿייארן , פֿערן פֿאָן דיינעם ערבגוטע
דאַז איך דיר איינגעגעבן , אינדעם איך
דיך דיינען פֿיינדען דינזטבאַר מאַכען
וועדע , אין איינען דיר אונבעקאַנטן
לאַנדע , דען איהר האַבט אין מיר
איין פֿייער אַנגעצאַנדט , דאַז עוויג
לאָדערן ווירדע . (ח) וָא שפריכט דער
עווויגע : פֿערפֿלוכט זייא דער מאַן , דער
אויף אייגען שטערבליכען דיך פֿער־
לאָסט , אונד אויף פֿליש זיינע שטאַרקע
זעצט , פֿאָם עווויגען אַבער זיין הערץ
אַבוועגדעט . (ט) ער ווירד זין וויא איין
אינזאַמער בוים אין דער ווזטע , גע־
נים ניכט דאז גוטען ווען עז קאָממט ,
כלייבט אין דער דירדע אין ווזטעם ,
אונפֿרוכטבאַרעז אונד אונבעוואָהנטעז
לאַנדע . (י) געזעגנעט זייא דער מאַן ,
דער זיך אויף דען עווויגען פֿערלאָסט ,
אונד דעסען האָפֿנונג דער

בַּשָּׂדֶה חֵילֶךָ כָּל־אוֹצְרוֹתֶיךָ
לָבַז אֶתֵּן בָּמֳתֶיךָ בְּחַטָּאת בְּכָל־
גְּבוּלֶיךָ : (ז) וְשָׁמַטְתָּה וְבָךְ
מִנַּחֲלָתֶךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ
וְהַעֲבַרְתִּיךָ אֶת־אֹיְבֶיךָ בְּאֶרֶץ
אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ כִּי־אֵשׁ
קָדַחְתֶּם בְּאַפִּי עַד־עוֹלָם תּוּקָד :
(ח) כֹּה | אָמַר יְהוָה אָרוּר הַגֶּבֶר
אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם וְשָׂם בָּשָׂר
זְרֹעוֹ וּמִן־יְהוָה יָסוּר לִבּוֹ :
(ט) וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא
יִרְאֶה כִּי־יָבוֹא טוֹב וְשָׁכַן
חֲרֵרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלֵחָה
וְלֹא תֵשֵׁב : (י) בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר
יִבְטַח בַּיהוָה וְהָיָה יְהוָה

מבטחו

רש"י

היתה להם זכירת מזבחותם כלדם שם לו ניעגיעין על בנו . ומבדם תגדה בעט כרזל בנפיון
שמיר על ידי ירמיה שנקרת עמוד ברזל ועל ידי יחזקאל שכת' לו כשמיר חזק מכור כתתי מנחך :
ותשיריהם תסר על עץ רענן , על עץ כמו תלבן וכן תירגם יונתן תחות כל אילן שנוף : (ו) הדלי
בגדה . ירושלים היושבת בקר המיסור כל סביב העיד מיסור שלה ובעון הדרי כמו ערבי על שם
שיושב בערבה עוכט"ייכדם בלע"ז (והוא מתנטאנכ"ח בל"ח בערב בעוואהנער) יושבי הכר :
מילך . כמו ממונך : בעותיך בחטאת . בעותיך עבודות בחטא לשם ע"ז בכל גבולך :
(ז) ושמטתה . על כרחך תשמט את ידיך מן שדה בשביעיתיכם שאמרתי לכם ובשנה
השבעית : וכך . מקום מחנות בחלקך תסר בתי לך שלא עשית רצוני להשמיטה . ד"א וכך מנחלתך
וכך תנקם מנחלתך שתגלה ממנה : כי אם קדשתם בחפי . יקדשתם בעוני : (ח) תסר
ינטש בחלם . בחריבו וקניכו לומר לורע בשביעית ואוכל : זרועו . כמו עזרו וכת"י רוקנים :
וסן ה' יסור לבו . שהכעיסו ונטיתי את ברכתי לכם כך שמעתי : (ט) כערער . כען יחידי לשון
ערירי וע"ש לומר דגחבת"יה בלע"ז (דענ"טע בל"ם כעד דחרט . כעד דחרבען) ומבחם פיהם

באור

אלהים , כלומר והם בני חלם חיכם חלהים : (ג) לכן הנני מודיעם , לחלם שחיכם רוצים
לגזוז : (ד) בעפרון שמיר , כמו נטוען על שמיר : ולקרנות , לא"ד כיעקוס בי"ת כלע"ז
לפניכם

מִבְטָחוֹ: (יא) וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל
עַל־מַיִם וְעַל־יוּבַל יְשַׁלַּח
שָׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹא חֹם
וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן וּבְשְׁנַת בַּצֹּרֶת
לֹא יִדְאָג וְלֹא יָמִישׁ מֵעֲשׂוֹת
פֶּרִי: (יב) עָקֹב הַלֵּב מִכֹּל וְאָנֻשׁ
הוּא מִי יְדָעֶנּוּ: (יג) אֲנִי יְהוָה
חֹקֵר לֵב בֹּחֵן כְּלָיוֹת וְלָתֵת
לְאִישׁ כִּדְרָכָו כְּפְרִי מַעֲלָלָיו:
(יד) קֹרֵא דָגָר וְלֹא יָלָד עֹשֶׂה
עֹשֶׁר וְלֹא בְמִשְׁפָּט בַּחֲצִי יָמָו

ירלה קרי כדרכיו קרי יעובנו קרי

דער הערר איזט • (יא) ער ווירד איינזט
אַם וואַסער געפּלאַנצטען בּיימע גלייך
זיין, דער ווייט הין אין פֿייכטען באָדען
וואורצעלט, ער עמפּֿינדעט ניכטז ווען
היטצע ווייטעט, זיין בלאַטט איממער
גרין, ער פֿירכטעט ניכט דער דיררען
צייט, אונד האָרט ניכט אויף פֿרייטע
טראַגען • (יב) איבער אַללעז איזט
דאַז הערץ טריגריש, אונד דאָך אָהנע
מאָכטיג ווער קאַן עז ערגרינדען!
(יג) איך דער עוויגע ערפֿארשע דאַז
הערץ, פּרייפֿע דיא נירען, אום יעדעם
נאַך זיינעם וואַנדעל, נאַך דען פֿרוכטען
זיינער ווערקע צו בעלאָהנען • (יד) דער
קראַ זאַממעלט איין, אָב ער גלייך ניכט
געבאָהרט, זאָ אויך ווער אונגערעכטען
רייכטום ערווערבט, אין דער האַלפֿטע
זיינער לעבענזיאַהרע מום

רש"י

עם עץ מעני היער וערער שמו וכן פירש כערער במדבר עץ לאחד מענין היער: נערכה •
לשון מיסור: תרופים • יובש כמו תרה מני חורב: לארן מלחה • לארן שהיה מליחה ולא תהא
מיושבת: (יא) ולא ירלה • הענן כי יבא חם: בצורת • לשון רעב פלמי"ש בלע"ז (בל"ז
הונגרם בלהט) • ל"א בצורת לשון מבצר וכן חברו מבחס: לא ידלג • לא יפחד: (יב) עקוב
הלב • מלא תוחלה ועקובה מכל לעה: ואנוש • לשון חולי וחליו הוא זה: מי ידענו • הוא
סנור מי ידענו לאי חוקרו: (יד) קורא דגר • קו"ק גלוג"כט בלע"ז (בל"ז דער קונקוג
נלוקסעט • עיין שמואל ח' כ"ו כן פי' רש"י על קורא • פיר"דין בלע"ז • והוא פירד"רין בל"ז
רעבהון • פעלהין • ודרש"י כ"י הבלע"ז ליתא): ולא ילד • הקורא הזה מושך לאחריו אפרוחים
שלא ילד דגר הוא ליפטוף שמבפנים העוף בקולו למשוך אפרוחין לאחריו ואלו שהקורא דגר לא
ילכו לאחריו מזיגדלו שאינם מיכו כך עושה עושר ולא במשפט: יהיה נבל • מתקרי רשיעא:

כסא

באור

לפניכם לאכל: (ה) כזכור בניהם, בשמחה וגיל, כן יזכרו מזבחותם ומצותיהם: על עץ
רענן, כטעם ויבזהו האבשים על הגמים: (ו) הדרי בשדה, כלומר את היושבת בשדה תאכל
מלחה הריס: כל אוצרותיך, חסר ו"ו השמש (רד"ק): (ז) ושמטתה ובך, פירושו כך
ענינך תקיים השמיטה, כי לא תעבוד את ארצך, אבל עם לא ידעת תעבוד: מנחלתך,
דיקוק מארצך: (ט) כערער, עץ יחידי: ולא יראה כי יבוא טוב, על ומטר כי לא יספיקו
לרוב יובשו, כן החיים הסר מה' יהיה כעזב מכל לד: חררים, מן ועצמי חרה מני חרב
(רד"ק): (יא) ועל יובל ישלח, ועל פלגי מים ישלח שרשיו שאפילו שרשיו שיתפשטו במקום
דיקוק, יהיו על פלגי מים (רד"ק): ולא יראה, כטעם וכל העם רואים: ולא ימיש
מעשות פרי, כי אפילו בשנת בצורת יהיה בלחותו, ויתן פריו בעתו, כן האדם הטוב אשר
יבטח בה' לא יסור טובו לעולם, ואפילו בשעה שאחר בני אדם בצרה, הוא יהיה בטוב, ופרי
האדם הטוב, שלמדי בני אדם חכמתו ומעשיו הטובים, והעלה הוא מבל לממונו ועשרו שיהיו
בני אדם ממנו (מרד"ק): (יב) עקב הלב, הלב הוא מלא מרמה, לפי שהיא קלושה:

קרא

מום ער איהן פֿערלאַסען , אונד בייא זיינעם ענדע ווירד ער נאָך אין טהאָר.
(טו) טראָאן דער מאַיעזטאָט ! פֿאָן עוויג הער ערד־אַבנער , אָרט אונזערעז הייליגטהומז ! (טז) דוא עווינגער ביזט דיא האָפֿנונג ישראל'ז , דיא דיך פֿער־לאַסען מיסען צו שאַנדען ווערדען , דיא אַבטרינגן ווערדען שאָן אויף ערדען צור פֿערדאַמנים אויפֿגעשריבענעט ווערדען ! דען זיא האַבען דיא קוועלֿלע דעז פֿרישען וואַסערז , דען עווינגען פֿערלאַסען . (יז) אָ הייל מיך הערר! דאַם איך גענאָוע , הילף טיר דאַם איך גערעטטעט ווערדע , דען מיין רוהם ביזט דוא .

יַעֲזְבֻנוּ וּבְאַחֲרִיתָן יִהְיֶה נָבָל :
(טו) כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן
מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ : (טו) מִקְוֵה
יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל־עֹזְבֶיךָ יֵבֹשׁוּ
סוֹרֵי בָאָרֶץ יִכָּתֵבוּ כִּי עָזְבוּ
מְקוֹר מַיִם־חַיִּים אֶת־יְהוָה :
(יז) רְפָאֵנִי יְהוָה וְאֵרָפֵא
הוֹשִׁיעֵנִי וְאִוָּשֵׁעָה כִּי תְהִלָּתִי
אָתָּה :

וסורי קרי

ר ש ' י

(טו) כסא כבוד וגומר . לפי שבא לומר כל עוזבך יבושו מתחל בקילוסו של מקום ומדבר לפניו אתה שכסא כבוד ומרום מרומות בריית עולם ומכון כנגד מקדשנו : (טו) מקוה ישראל . כ' יאב עליו לפיכך כל עוזבך יבושו : וסורי בארץ יכתבו . לשון אספרים מדברי שליכם שיושבים בקבורות תחתיות ארץ יכתבו : (יז) כי תהלתי אתה . כך אני מתקלל ומתפאר לומר אתה תושיעני , תהלתי ושלטיך בלע"ז (כלומר רוהסרעדינקייט) :

באור

(יד) קרא, אם שוף : (טו) וסורי בארץ יכתבו , כלומר עודם הם נאלן יכתבו לפידעטות :

פרשת זכור

בשבת שלפני פורים מוציאין ג' ספרים . בראשון קורין שבעה גמרי פרשת השבוע וקדים לעילא . ובספר השני קורא המפטיר פרשה ו :

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם :
אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב בְּךָ כָּל־הַנֶּחְשָׁלִים אַחֲרֶיךָ
וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים : וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ
נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחֶה אֶת־זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא
תִשְׁכָּח :

(שמואל א' ט"ו א' — ל"ד א')

(א) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל אֹתִי שָׁלַח יְהוָה לִמְשָׁחֲךָ
לְמֶלֶךְ עַל־עַמּוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה שְׁמַע לְקוֹל
דִּבְרֵי יְהוָה׃

כאן מתחילין האשכנזים

(ב) כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פָּקַדְתִּי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עֲמָלֵק
לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ בַּדֶּרֶךְ בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרָיִם׃
(ג) עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת־עֲמָלֵק וְהַחֲרַמְתֶּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר לוֹ
וְלֹא תַחְמֹל עָלָיו וְהֵמַתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעוֹלֵל וְעַד־יוֹנֵק
מִשּׁוֹר וְעַד־שֶׂה מִגָּמָל וְעַד־חֲמוֹר׃ (ד) וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת־הָעָם
וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים מָאתַיִם אֶלֶף רַגְלִי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ
יְהוּדָה׃ (ה) וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד־עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל׃ (ו) וַיֹּאמֶר
שָׁאוּל אֶל־הַקֵּינִי לְכוּ סֻרוּ רְדוּ מִתּוֹךְ עֲמָלֵקִי פֶּן־אֹסִפְךָ עִמּוֹ
וְאַתָּה עָשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלוֹתָם מִמִּצְרָיִם וַיָּסַר
קֵינִי מִתּוֹךְ עֲמָלֵק׃ (ז) וַיַּךְ שָׁאוּל אֶת־עֲמָלֵק מֵחֲוִילָה בּוֹאֲךָ שׁוּר
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרָיִם׃ (ח) וַיִּתְפֹּשׂ אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ־עֲמָלֵק חָי
וְאֶת־כָּל־הָעָם הֶחֱרִים לְפִי־חָרֶב׃ (ט) וַיַּחְמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל־
אֲגַג וְעַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל הַכָּרִים וְעַל־כָּל־
הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל הַמְּלָאכָה נְמִבְזָה וְנָמֵס אֹתָהּ
הֶחֱרִימוּ׃ (י) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל לֵאמֹר׃ (יא) נִחַמְתִּי כִּי־
הִמְלַכְתִּי אֶת־שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרַי לֹא הֵקִים
וַיִּחַר לִשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה כָּל־הַלָּיְלָה׃ (יב) וַיַּשְׁכֵּם שְׁמוּאֵל
לִקְרַאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר וַיֻּגַּד לִשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שָׁאוּל הַכַּרְמֶלָה
וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל׃ (יג) וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־
שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הֲקִימֹתִי אֶת־דְּבַר
יְהוָה׃ (יד) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמֶה קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנָי וְקוֹל הַבָּקָר

אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ: (טו) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מֵעַמָּלֵקִי הֱבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל
הָעָם עַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זְבֹחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־
הַיּוֹתֵר הֶחֱרַמְנוּ: (טז) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל הֶרֶף וְאַגִּידָה לְךָ
אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלָּיְלָה וַיֹּאמְרוּ לוֹ דַּבֵּר: (יז) וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קָטֹן אַתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אָתָּה
וַיִּמְשָׁחֲךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: (יח) וַיִּשְׁלָחֲךָ יְהוָה בְּדָרֶךְ
וַיֹּאמֶר לֵךְ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחַטָּאִים אֶת־עַמָּלֵק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ
עַד־כַּלּוֹתָם אֹתָם: (יט) וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל־
הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (כ) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר
שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וָאֵלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־שְׁלָחַנִי יְהוָה וָאָבִיא אֶת־
אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק וְאֶת־עֲמָלֵק הֶחֱרַמְתִּי: (כא) וַיִּקַּח הָעָם מִן־הַשָּׁלָל
צֹאן וּבָקָר רֵאשִׁית הַחֵרֶם לִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּגִּלְגָּל: (כב) וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל הַחֵפֶץ לַיהוָה בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים כִּשְׁמֹעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׁמֹעַ
מִזֶּבַח טוֹב לְהַקְשִׁיב מֵחֶלֶב אֵילִים: (כג) כִּי חַטַּאת־קֶסֶם מֶרִי
וְאָוֶן וּתְרָפִים הַפְצַר יַעַן מָאַסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ מִמֶּלֶךְ:
(כד) וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חָטָאתִי כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה
וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יָרֵאתִי אֶת־הָעָם וָאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם: (כה) וְעַתָּה
שָׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה: (כו) וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה
וַיִּמְאָסְךָ יְהוָה מִהְיוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: (כז) וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת
וַיַּחֲזֵק בִּכְנַף־מְעִילוֹ וַיִּקָּרַע: (כח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קָרַע יְהוָה
אֶת־מַמְלְכוּת יִשְׂרָאֵל מֵעָלֶיךָ הַיּוֹם וּנְתָנָהּ לְרֵעֲךָ הַטּוֹב מִמֶּךָּ:
(כט) וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:
(ל) וַיֹּאמֶר חָטָאתִי עַתָּה כַּבְּדֵנִי נָא נֶגֶד־זִקְנֵי עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל
וְשׁוּב עִמִּי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: (לא) וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי
שָׁאוּל וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁאוּל לַיהוָה: (לב) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־
אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אֲגַג מַעֲדַנֹּת וַיֹּאמֶר אֲגַג אָכֵן סָר מַר־

הַמָּוֶת: (לג) וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁכְּלָה נָשִׁים חַרְבֶּךָ כֵּן־
תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמֶּךָ וַיְשַׁסַּף שְׁמוּאֵל אֶת־אֲגַג לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל:
(לד) וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וְשָׁאוּל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:

מה שקורין בפרשת פרה

בשבת שחל בו ר' פרה מוציאין ב' ספריס • בראשון קורין שבעה נגדי בפ' השנוא
וקדים לעילא ובספר שני קורא המפטיר פ' זו:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: זֹאת חֻקַּת
הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר ׀ אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם
אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל: וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לְפָנָיו: וְלָקַח
אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד
מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים: וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ וְאֶת־
בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פִּרְשָׁהּ יִשְׂרֹף: וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶז
וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה: וְכִבֶּס
בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא
הַכֹּהֵן עַד־הָעָרֶב: וְהַשֹּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: וְאָסַף ׀ אִישׁ טָהוֹר אֶת אֵפֶר
הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הִוא: וְכִבֶּס הָאֹסֵף אֶת־
אֵפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם: הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם
וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
לֹא יִטְהָר: כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא
יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל

לפרשת פרה

כִּי מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עֲלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ: זֹאת
הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר
בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: וְכֹל כְּלִי פָּתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צָמִיד
פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־
חָרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקֶבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:
וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים
אֶל־כֶּלִי: וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־
הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ
בָּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר: וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל־הַטָּמֵא
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס
בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב: וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא
יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־מִקְדַּשׁ
יְהוָה טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: וְהָיְתָה לָהֶם
לְחֻקַּת עוֹלָם וּמְזֵה מֵי־הַנִּדָּה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה
יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ
הַנֹּגַעַת תִּטְמָא עַד־הָעָרֶב:

הפטרת פרשת פרה

(ביחזקאל ל"ו ט"ז עד כ"ג)

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים
עַל־אַדְמָתָם וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ בְּדַרְכָּם וּבְעֲלִילוֹתָם כְּטֻמְאַת
הַנִּדָּה הָיְתָה דַרְכָּם לְפָנָי: (ג) וָאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם
אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְּאוּהָ: (ד) וָאָפִיץ אֹתָם
בַּגּוֹיִם וַיִּזָּרוּ בָּאֲרָצוֹת כְּדַרְכָּם וְכַעֲלִילוֹתָם שְׁפַטְתִּים: (ה) וַיָּבֹא
אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי בֶּאֱמֹר לָהֶם
עַם־יְהוָה אֵלֶּה וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ: (ו) וָאֶחְמֹל עַל־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר
חִלְּלוּהוּ

חִלַּלְהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה: (ז) לָכֵן אֱמֹר לְבֵית־
יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל
כִּי אִם־לְשֵׁם־קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם:
(ח) וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם
בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה בְּהִקָּדְשִׁי בָכֶם
לְעֵינֵיהֶם: (ט) וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־
הָאֲרָצוֹת וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַתְכֶם: (י) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם
טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר
אֶתְכֶם: (יא) וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם
וַהֲסִרֹתִי אֶת־לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר: (יב) וְאֶת־
רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי
תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם: (יג) וִישַׁבְתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבֹתֵיכֶם
וִהְיִיתֶם לִי לְעָם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: (יד) וְהוֹשַׁעְתִּי
אֶתְכֶם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וְקָרָאתִי אֶל־הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ
וְלֹא־אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב: (טו) וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרִי הָעֵץ וּתְנוּבַת
הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם:
(טו) וּזְכַרְתֶּם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים
וְנִקְטֹתֶם בִּפְנֵיכֶם עַל עֲוֹנֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבֹתֵיכֶם: (יז) לֹא
לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה יְוֻדַּע לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִכָּלְמוּ
מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: (יח) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה בְּיוֹם טַהֲרִי
אֶתְכֶם מִכֹּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת הֶעָרִים וְנִבְנוּ הֶחָרָבוֹת:
(יט) וְהָאָרֶץ הַנְּשַׁמָּה תֵּעָבֵד תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָּל־
עוֹבֵר: (כ) וְאָמְרוּ הָאָרֶץ הַלָּזוּ הַנְּשַׁמָּה הָיְתָה כְּגַן־עֵדֶן וְהֶעָרִים
הֶחֳרֵבוֹת וְהַנְּשַׁמּוֹת וְהַנֶּהֱרָסוֹת בְּצוּרוֹת יָשָׁבוּ: (כא) וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר יִשָּׁאֲרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי אֲנִי יְהוָה בָּנִיתִי הַנֶּהֱרָסוֹת
נָטַעְתִּי הַנִּשַּׁמָּה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי:

הפטרה לפרשת פרה

כאן מסיימים הספרדים

(כב) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עוֹד זֹאת אִדָּרֵשׁ לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת
לָהֶם אַרְבֶּה אֹתָם כַּצֹּאן אָדָם: (כג) כְּצֹאן קָדָשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַ͏ִם
בְּמוֹעֲדֶיהָ כֵּן תִּהְיֶינָה הֶעָרִים הֶחֳרֵבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן אָדָם וְיָדְעוּ
כִּי־אֲנִי יְהוָה:

הריש כצירי

מפטיר לפרשת החודש

נשבת שחל בו פרשת החודש מוציאין ב' ספרים. בראשון קורין שבעה בפרשת השבוע וקדיש לעילא. ובספר השני קורין המפטיר פרשת ראש חדש ומתחיל מן ל"ח ניסן בשבת מוציאין שלשה ספרים. בראשון קורין שבעה בפרשת השבוע. ובספר השני קורין השביעי בפרשת בשלח וביום השבת. ובראשי חדשיכם וקדיש לעילא. ובס' השלישי קורין המפטיר פרשה זו:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:
הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם
לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: דַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בֶּעָשֹׂר לַחֹדֶשׁ
הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית־אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת: וְאִם־יִמְעַט
הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת
נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכְסוּ עַל־הַשֶּׂה: שֶׂה תָמִים זָכָר בֶּן־שָׁנָה
יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַכְּבָשִׂים וּמִן־הָעִזִּים תִּקָּחוּ: וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת
עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת־
יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם: וְלָקְחוּ מִן־הַדָּם וְנָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת
וְעַל־הַמַּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: וְאָכְלוּ אֶת־
הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל־מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: אַל־
תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־
כְּרָעָיו וְעַל־קִרְבּוֹ: וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ
עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: וְכָכָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מָתְנֵיכֶם חֲגֻרִים
נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֲלֵכֶם בְּיֶדְכֶם וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן פֶּסַח
הוּא לַיהוָה: וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל־
בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה

שפטים

שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאוֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם
שָׁם וְרָאִיתִי אֶת הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא יִהְיֶה בָכֶם נֶגֶף
לְמַשְׁחִית בְּהַכֹּתִי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכָּרוֹן
וַחֲגֹתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תָּחָגֻּהוּ: שִׁבְעַת
יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם
כִּי כָּל אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם
הָרִאשֹׁן עַד יוֹם הַשְּׁבִעִי: וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא יֵעָשֶׂה בָהֶם
אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם: וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת הַמַּצּוֹת כִּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת צִבְאוֹתֵיכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם
הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב: שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא
בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת
יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ: כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת: פ

הפטרה לפרשת החודש

(יחזקאל מ"ה ט"ז עד מ"ו י"ח)

(א) כֹּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ־לָהּ לָתְרוּמָה הַזֹּאת לַנָּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל:
(ב) וְעַל־הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ
בַּחַגִּים וּבֶחֳדָשִׁים וּבַשַּׁבָּתוֹת בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא־
יַעֲשֶׂה אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת הָעוֹלָה וְאֶת־הַשְּׁלָמִים
לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל: (ג) כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בָּרִאשׁוֹן
בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פַּר־בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְחִטֵּאתָ אֶת־הַמִּקְדָּשׁ:
(ד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת וְנָתַן עַל־מְזוּזַת הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע

פְּנוֹת הָעֲזָרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל־מְזוּזַת שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית: (ח) וְכֵן
תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שֹׁגֶה וּמִפֶּתִי וְכִפַּרְתֶּם אֶת־הַבָּיִת:
(ט) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח חַג־
שָׁבֻעוֹת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל: (י) וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ
וּבְעַד כָּל־עַם הָאָרֶץ פַּר חַטָּאת: (יא) וְשִׁבְעַת יְמֵי־הֶחָג יַעֲשֶׂה
עוֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים וְשִׁבְעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת
הַיָּמִים וְחַטָּאת שְׂעִיר עִזִּים לַיּוֹם: (יב) וּמִנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה
לָאַיִל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: (יג) בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ בֶּחָג יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה שִׁבְעַת הַיָּמִים כַּחַטָּאת כָּעֹלָה
וְכַמִּנְחָה וְכַשָּׁמֶן: (יד) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית
הַפֹּנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ
וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ: (טו) וּבָא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ
וְעָמַד עַל־מְזוּזַת הַשַּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שַׁלְמָיו
וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־מִפְתַּן הַשַּׁעַר וְיָצָא וְהַשַּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעָרֶב:
(טז) וְהִשְׁתַּחֲווּ עַם־הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא בַּשַּׁבָּתוֹת וּבֶחֳדָשִׁים
לִפְנֵי יְהוָה: (יז) וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יַקְרִיב הַנָּשִׂיא לַיהוָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת
שִׁשָּׁה כְבָשִׂים תְּמִימִם וְאַיִל תָּמִים: (יח) וּמִנְחָה אֵיפָה לָאַיִל
וְלַכְּבָשִׂים מִנְחָה מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: (יט) וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ
פַּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימִם וְשִׁשָּׁה כְבָשִׂים וְאַיִל תְּמִימִם יִהְיוּ:
(כ) וְאֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלַכְּבָשִׂים כַּאֲשֶׁר
תַּשִּׂיג יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: (כא) וּבָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם
הַשַּׁעַר יִבְנוּ וּבְרֵרְכוֹ יֵצֵא: (כב) וּבְנוֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
בַּמּוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר
נֶגֶב וְהַבָּא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר צָפוֹנָה לֹא יָשׁוּב
דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נֹכַח יֵצֵאוּ: (כג) וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם
בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבְצֵאתָם יֵצֵאוּ: (כד) וְלַחַגִּים וְלַמּוֹעֲדִים תִּהְיֶה

הַמִּנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין
לָאֵיפָה: (כב) וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נְדָבָה
לַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפֹּנֶה קָדִים וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־
שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְיָצָא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר אַחֲרֵי
צֵאתוֹ: (כג) וְכֶבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תְּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיּוֹם לַיהוָה
בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: (כד) וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו בַּבֹּקֶר
בַּבֹּקֶר שִׁשִּׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן שְׁלִישִׁית הַהִין לָרֻס אֶת־הַסֹּלֶת
מִנְחָה לַיהוָה חֻקּוֹת עוֹלָם תָּמִיד: (כה) וַעֲשׂוּ אֶת הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־
הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר עוֹלַת תָּמִיד: (כו) כֹּה־אָמַר
אֲדֹנָי יְהוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא מַתָּנָה לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לְבָנָיו
תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (כז) וְכִי־יִתֵּן מַתָּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאַחַד
מֵעֲבָדָיו וְהָיְתָה לוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא אַךְ נַחֲלָתוֹ
בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה: (כח) וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהֹנֹתָם
מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יַנְחִיל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יָפֻצוּ עַמִּי
אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ: יעשו קרי

הפטרה לשבת הגדול

(מלאכי ג׳ ד׳ עד סוף הספר)

(א) וְעָרְבָה לַיהוָה מִנְחַת
יְהוּדָה וִירוּשָׁלָ͏ִם
כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:
(ב) וְקָרַבְתִּי אֲלֵיכֶם לַמִּשְׁפָּט
וְהָיִיתִי עֵד מְמַהֵר בַּמְכַשְּׁפִים
וּבמנאפים

תרגום אשכנזי

(א) איינזט ווירד יהודה'ס אונד ירושלים'ס
אָפּפֿער אַנגענעהם ווידרום דעם
עוויגען זיין, וויא אין דער פֿאָרוועלט
טאָגען, אין לאָנגזט פֿערפֿלאָסענען
יאָרען. (ב) נאָכדעם איך אויערענט-
ווענען צום געריכט רזינגעטרעטען,
אונד אין ריזטיגער צייגע געוועזען ווין
ווערדע, ווידער צויבערער, עהע-

באור

(א) וערבה לה׳ וגו׳, ומתי יהיה זה, לאחרי שקרבתי אליכם למשפט וכערתי הרע מקרבכם, וכמו שזכר בפ׳ הקודם ויבא מלאך וגומר: (ב) וקרבתי, וכן והייתי, זמן מורכב מעבר ועתיד

עהעברעֵר , מיינאיידיגע , ווידער דיא
דען לאָהן דעז מיטלינגז פֿאַרענטהאַלטן
וויטוע אונד וואַיזע דריקקען , דעז
פֿרעמדלינגז רעכט פֿערדרעהן אונד מיין
ניכט פֿירכטען , שפריכט דער עווינע
צבאות · (ג) דען , זאָ וואַר איך , דער
עווינע ! אונפֿאַרזענדליך בין , זאָ זאָללט
אויך איהר , קינדער יעקב'ז ניכט פֿאַליג
פֿערגעהן · (ד) וויאוואָהל איהר פֿאָן
דען צייטען איירער ערזטען פֿאַרפֿאַהרן
אַן פֿאָן מיינען געזעטצן אַבגעוויכען זייט ,
אונד זיא ניכט בעאָבאַכטעט האַבט ·
אַבער קעהרט נור ווידרום צו מיר צוי
ריק , אונד איך קעהרע אויך ווידרום
צו אייך צוריק , שפריכט דער עווינע
צבאות · שפרעכט איהר : וואָמיט
זאָללען וויר צוריק קעהרען ? (ה) זאָלל
דער מענש פֿאַרענטהאַלטען וואַז זיינעם
נאָטטען איזט זאָ וויא דאַז מיינע איהר
פֿאַרענטהאַלטט ? שפרעכט איהר : וואַז
ענטהאַלטען וויר דיר פֿאַר ? דען צעהנטן
אונד דיא העבע · (ו) מיט דעז כאַנגעלז
פֿלוך בעלאַזטעט , וואָללט

וּבְמְנַאֲפִים וּבַנִּשְׁבָּעִים לַשָּׁקֶר
וּבְעָשְׁקֵי שְׂכַר־שָׂכִיר אַלְמָנָה
וְיָתוֹם וּמַטֵּי־גֵר וְלֹא יְרֵאוּנִי
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת : (ג) כִּי אֲנִי
יְהוָה לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־
יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם : (ד) לְמִימֵי
אֲבֹתֵיכֶם סַרְתֶּם מֵחֻקַּי וְלֹא
שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה
אֲלֵיכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה נָשׁוּב :
(ה) הֲיִקְבַּע אָדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם
קְבָעִים אֹתִי וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה
קְבַעֲנוּךָ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה :
(ו) בַּמְּאֵרָה אַתֶּם נֶאָרִים וְאֹתִי

ומעט קרי אתם

רש"י

(ג) כי אני ה' לא שניתי · לקף על מי שאמי מאריך לפי לא שניתי דעתי עלי מבראשונה לאחת
את הרע ולשנות את הטוב : ואתם בני יעקב · לקף על פי שאתם לאחם נרעתכם ולא
גמיתי ין הרשעים נחייס : לא כליתם · מינכם כליס מלפני והכעסות לנגדות מהם
דיכי בניהם וכן תירגס יונתן ואתון דכית יעקב מדמין דמתן בעלמא הדין דיכה פמיק
כלומר לאחם כבודי' לומר דיכי נטל שאין עיד ליפרע ממט ורבותיט פירשוהו לא שניתי לא
הכיתי לומה וכיתי לה לכל לאחכם העמדתי לאחר פורענות הרבה ואיני כליס ואתם לינכם כליס :
(ה) היקבע אדם · רבותיט פירשו לשון גזילה ולשון מרמי הוא : המעשר והתרומה .
שאתם גוזלים ין הכהנים

באור

ועתיד , כמו אשר הולדת לאחריהם (נרחשית מ"ח ו') , ועיין הכלאור שם גם כתב"ם לרשב"ן
ז"ל : ובעשקי , מיזך לאחר עמו , ומעשקי שכר שכיר ובעשקי לאלמנה ויתום , ועשם הב' כמו
מיד עשקוהם כח (ק"לת ד' ח') , כן נרחש לי : ומטי גר , תירגס יונתן ומסטין די גיורא ,
וכונת נעל הטעמים לח ידעתי , לומר חכר ויתום ומטי גר : (ג) כי אני ה' וגו' , כלומר
כמו שאני לח חשנה כן אתם לח תכלו , כי לעולם תהיו מיוחדים בין הגוים להיות גוי לחד נאחן
כמו שאני חל לחד (מלח"ק) : (ד) למימי , למ"ל הכתוב , כלומר מימי לבותיכם עד עתה :
בבה נשוב , כאלו לח מטאתם כלל נגדי , ואני לאמיר לכם מיד לאחת מחטאתיכ' , קבישת
המעשר והתרומה : (ה) היקבע , רבותיט פירשוה לשון גזילה ולשון מרמי הוא (רס"י) , כי
מלאכי

אַתֶּם קְבֵעִים הַגּוֹי כֻּלּוֹ׃
(ו) הָבִיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־
בֵּית הָאוֹצָר וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי
וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם
אֶת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי
לָכֶם בְּרָכָה עַד־בְּלִי־דָי׃
(ח) וְגָעַרְתִּי לָכֶם בָּאֹכֵל וְלֹא־
יַשְׁחֵת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה
וְלֹא־תְשַׁכֵּל לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃ (ט) וְאִשְּׁרוּ
אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי־תִהְיוּ אַתֶּם
אֶרֶץ חֵפֶץ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת׃
(י) חָזְקוּ עָלַי דִּבְרֵיכֶם אָמַר
יְהוָה וַאֲמַרְתֶּם מַה־נִּדַּבַּרְנוּ
עָלֶיךָ

וואָללט איהר דאָז מיינע פֿאַרענטהאַלטען ? אָ, טהאָריכטעז פֿאָלק, אַללע זאַמט ! (ז) ברינגט נור אַלל דען צעהנטן אין מיינע פֿאָרראַטהזקאַממער, דאַס אין מיינעם הויז נאַהרונג זייא, אונד פרייפֿט מיך דאַמיט, אָב איך אייך ניכט דעז הימעלז גענאָלבע אָפֿנען, אונד אייך זעגנען דערַאבשטראָמען לאַסען וועדע, איבערשוואָנגליך גענוג. (ח) דאַן וועדע איך אויך אייערנטוועגן דען פֿערצעהרער אַנשרייען, דאַס ער דיא ערדפֿרוכטע ניכט פֿערדערבע, נאָך זאָללל דער ווינשטאָק אים פֿעלדע אייך פֿעראונגליקקען, שפריכט דער עווינע צבאות ; (ט) אונד אַללע פֿאָלקער וועדען אייך גליקליך פרייזען, דען איהר וועדעט אין ווינשענזווערטז לאַנד בעזיצען, שפריכט דער עווינע צבאות. (י) זייא נעהמען איבערהאַנד אייערע רעדען ווידער מיך. שפריכט דער עווינע. שפרעכט איהר : וואָז רעדען

רש"י

מכהנים ומן הלויים היה גזילתי : (ו) במארה אתם נארים. על עון זה אתכי אומר קללה במעש׳ ידיכם ואעפ"כ לותי קובעים : (ז) ויהי טרף. יהי מזון מצוי לבתי : (ח) וגערתי לכם באוכל. בחסיל ובגזם החוכל לכם את תבואת השדה והגפן : (ט) ארן חפץ. מר אחפצי

זכה

באור

מלאכי נבא בימי בית שני אחר גלות בבל, שבבר היה מעורב קצת לשון ארמי בלשון הקודש, כנראה מתוך ספרי דניאל עזרא וכחגיי : (ו) במארה וגו׳, כי תאמרו לוא נתן עין יפה מזה מעט, זה לוא טוב אחתם קובעים לותי מפני המארה והחסרון אשר אתם נארים וחסרים, כי אדרבה זה העוכם על אחתם קובעים המעש׳ והתרומה, לשכם בחטוא כוא והניחו את כל המעשר לוא לוא הקריקותי לכם ברכה (מרחב"ע) : הגוי כלו, שבלם שוים בסכלות הזה העניו ולוא ידעו לוא יביטו להבדיל הסנה והמכובב : (ז) ארבות השמים, עיין בחוי שם זה בספר נתה"ם לרחב"מ ן"ל (ברחשית ז׳ י"ב) : עד בלי די, תרגם יונתן בד׳ תימרון מבא, והמפרשים אמר, מה שאמרו, והנכון שבעורו כמו עד בלי ירח, כענין בלו שלמותיכם, לבלות שחול וכיוצא בלומר עד שבבר כלה ועבר הירח וחיכנו, וכן עד בלי די שבבר עבר הסכים שים לומר עליו די ׳ מתורגם כפי הענין : (ה) באוכל, בארבה האוכל את התבואה (רד"ק) : ארץ חפץ, שבלם יחפצו בה, והטעם תהיו אתכי מן יוצאי ארץ חפץ : (י) חזקו וגו׳, שב להוכיחם על מה

שהיו

תרגום אשכנזי

רעדען ווער ווידער דיך ? (יא) אידער זאָגט : פֿערגעבנס איזט'ז גאָט וואָס דינען ; ווער פֿאָרטהיילט עז , דאָז ווער זיינע בעפֿעהלע האַלטען ? דאָס געקרימט ווער געהן פֿאָר דעם עווינען צבאות ? (יב) פֿרייזען ווער דאָך דיא פֿרעפֿלער גליקליך ! אויך איבעלטהאָטערן געהט עז ווָאהל ; אויך גאָטטעז־פֿריפֿער ענט־קאָממען . (יג) דאָן אָבער אונטערעדען גאָטטעזפֿירכטיגע זיך מיט אינאַנדער : ווָאהל פֿערנימט דער הערר אונד האָרט ; ווָאהל שטעטס אים געדאַכטנים־בוכע פֿאָר איהם איינגעטראַגען : פֿיר דיא גאָטטעז פֿערעהרער אונד דיא זיינען נאָמען אַכטען ! (יד) דיזע ווערדען אָן יענעם טאָגע דען איך שאַפֿע , שפריכט דער עווינע צבאות , מיר אייגענטהום זיין , אונד איך ווערדע איהרער שאָהנען , ווי אין מאָן זיינען זאָהנע שאָהנט , דער טרייא איהם איזט . (טו) אויך איהר ווערדעט דאָן אין אייך געהן , אונד דען אונטערשיעד זעהען צווישען דעם רעכטשאַפֿענען אונד

הפטרה לשבת הגדול

עָלֶיךָ : (יא) אֲמַרְתֶּם שָׁוְא עָבַד אֱלֹהִים וּמַה־בֶּצַע כִּי שָׁמַרְנוּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְכִי הָלַכְנוּ קְדֹרָנִית מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת : (יב) וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאַשְּׁרִים זֵדִים גַּם־נִבְנוּ עֹשֵׂי רִשְׁעָה גַּם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיְמַלָּטוּ : (יג) אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְהוָה וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ : (יד) וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סְגֻלָּה וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הָעֹבֵד אֹתוֹ : (טו) וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין צַדִּיק לְרָשָׁע

רש"י

הפטרה : (יא) שוא עבוד אלהים . על תכם נעבדנו כי לא נקבל שכר . קדורנית . כשכל רוח : (יב) ועתה אנחנו מאשרים ונומר . אנחנו עבדנוהו ושמרנו משמרתו ועתה רואים לנו הרשעים מלליק , עד כי מאשרים את זדים על מעשה רשעם : גם נבחנו אלהים . ליומר מרלה מה יוכל לעשות לנו ויפלטנו מן הרעה ולא נכשלנו : (יג) אז נדברו וגו' . אני מעיד על דבריכם זה נעשית הרשעים רשעם והטובים הלכו קדורנית מפני נדברו ירלי ה' אלא ליודע במעשיהם הרעים ואני לא נשכחו דבריכם מלפני ואף על פי שאיני מזכיר להשיב נמול כי הקשבתי ושמעתי ונרשתי להם ספר זכרון והיו לי דבריכם מקויימים : (יד) ליום אשר אני עשה סגלה . אשר אבחרתי והנחתי לשלם גו גמולו ושם מרלה מתכם מה בין צדיק לרשע : סגלה . אוצר חיים שווי בלע"ז :

כי

באור

שהיו אומרים כי אין דין ואין דיין (רד"ק) , ונראה טעם הפיוך בעבור ואנחנו אתכם כל הגוים , והם אומרו מאשרים זדים : עלי דבריכם , טענתיכם , דבריכם אתם מדברים עלי , והעד מה נדברנו עליך , אלא שאין זה דעת בעל הטענות : (יב) גם נבנו , לשון הצלחה וקיום : גם , לאיזו אשר נחנו אלהים ממלטים מעמל הגוים ומכנעי בני אדם : (יג) אז , ביום אשר ה' עשה ידברו ירלי ה' איש אל רעהו בעדות הנסיון , ביום ההוא שבחוק יקבץ ה' ויסגיר על הרעים ועל הטובים ושמע דבריהם , ויש לו ספר זכרונו כתוב עליו לירלי ה' ולחושבי שמו ורשומים בו כל הזכיות שלהם וכל השכר שיקבלו בעבורן ליום הגמול , כן כל עשה

הכתוב : ויכתב ספר זכרון , לשון כתיבה שכיתתן

הפטרה לשבת הגדול

לְרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לַאֲשֶׁר
לֹא עֲבָדוֹ: (טז) כִּי הִנֵּה הַיּוֹם
בָּא בֹּעֵר כַּתַּנּוּר וְהָיוּ כָל־זֵדִים
וְכָל־עֹשֵׂה רִשְׁעָה קַשׁ וְלִהַט
אֹתָם הַיּוֹם הַבָּא אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזֹב לָהֶם
שֹׁרֶשׁ וְעָנָף: (יז) וְזָרְחָה לָכֶם
יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא
בִּכְנָפֶיהָ וְיָצָאתֶם וּפִשְׁתֶּם
כְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק: (יח) וַעֲסוֹתֶם
רְשָׁעִים כִּי־יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת
כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בַּיּוֹם אֲשֶׁר־אֲנִי
עֹשֶׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת:

זכרו

אונד דעם באָזעווי֫כט, צווישען דעם
גאָטטעזפּערעהרער, אונד דעם זאָ
איהן ניכט פֿערעהרט. (טז) דען זעהט!
ער קאָמט יענער טאָג, ווי֫א אָפֿען־
גלוט ברעננט; אונד אַללע פֿרעפֿלער
אונד אַללע איבעלטהאָטער ווערדען
דעם שטראָהע גלייך אויפֿלאָדערן, זאָ
דיזעם קינפֿטיגען טאָגע, שפריכט דער
עווי֫גע צבאות, דאַס איהנען ניכט
וואורצעל ניכט צווי֫יג איבריג בלי֫יבען
ווירד. (יז) אי֫ך אַבער די֫א איהר
מיינען נאַמען עהרפֿירכטעט, ווירד זאָן
יענעם טאָגע דען איך שאַפֿע, שפריכט
דער עווי֫גע צבאות, די֫א זאָננע דער
הולד שיינען, הי֫ילברינגענד מיט איהרען
שטראַהלען, איהר ווערדעט הינאוי֫=
געהן, (אין איהרעם זאָננען־גלאַנץ) אי֫ך
ווי֫ידען, פֿי֫זטען קאָלבערן גלי֫ך.
(יח) אונד די֫א באָזעווי֫כטער צערטרע=
טען, די֫א אַששע אונטער אי֫ערן
פֿוסבאַללען זי֫ין ווערדען. גדענקט

רש"י

(טז) כי הנה היום בא. היום זה לשון שמש הוא שכך למדו חכמים לומר נהיכם לעתיד לבא שלא הקב"ה מוכיח תמיד מכריתיקה ועשיט גדוכים בה ובדיקים מתרפאין בה וזהו שכתוב וזרחה לכם יראי ושמי: (יז) ופשתם. לשון כמו כי תפושו כענלה דשה: כעגלה מרבק. הכבושים בדבק לפטם קופי"ש בלע"ז: (יח) ועסותם. וכשתסו לי מיעך ודומה לו ומס עשו דלי בתוליהן

באור

שכותבין המלכים ספר זכרונות כי לזן שכחה לפניו יתברך, וכן מספרך לשון כתבת, כל המצ' כתוב בספר (רד"ק): ולחושבי שמו, לומרו המפרשים הטעם על החכמים המשכילים החושבים בדרכי ה'. לשון הנכון שהוא כ"ע על ירא ה', כלומר שהם ה' בחשב בעיניהם. וכדמתורגם בל"ת. (יד) והיו, מלת סגלה דבקה עם והיה לי (רשב"ם): וחמלתי עליהם. שלא ישנים הרעה המכלה הרשעים (רד"ק): העובד אותו, שיחמול עליו כאב יותר מעל כל בניו: (טו) כי הנה היום בא, המשיל יום המשפט לאש בוערת כמו שאמר למעלה כי הוא כאש מצרף (רד"ק): קש, כמו קש יהיו שיכלו מהרה (הכ"ל): ולהט, פועל יוצא, ומתורגם כפי הענין: (יו) וזרחה לכם יראי שמי, ביום אשר אני עושה אמר ה' בראות שהם צדקה ונו', כן שעור אלו ג' כתובים כפי הנחת בעל הטעמים, וכן תרגמתי. שמש צדקה, היפך יום בושר כתוב, כי טעם שם צדקה מבוא' שם' נתה"ם לשמ"ש ן"ל, והמשיל צדקות ה' ומשפטיו לשמש שהיא לבני כל טוב בעולם החדש: ומרפא בכנפיה היפך ולהט אותם. וטע' בכנפיה על פריעת קרני אורו, וכן אמר כשאר פרוס על הכריס: ויצאתם, לשון השמם (רשב"ם): ופשתם, לשון רבוי, כמו ופשו פרזיו (רד"ק), כלו' שתתעדנו ותתענגו ותדשנו כשור השמם הזה, כענלי המפוטמים המתענגים ומרקדים כשור השמם על פני כלות דשא: (יח) ועסותם, ומזה

ענין הדריסה והכתישה

תרגום אשכנזי

(יט) גדענקט דיא לעהרע מיינעז דינערז משה, דיא געזעטצע אונד רעכטע, וועלכע איך אויך צו חורב פיר גאנצן ישראל אויפגעטראגען האבע. (כ) ועהט איך שיקקע אייך דען פראפעטן אליהו, בעפאר יענער טאג דעז עוויגען קאמט, דער גראסע! פורכטבארע! (כא) דיזער ווירד דיא הערצען דער פאטער זאמט איהרער קינדער, אונד דיא הערצען דער קינדער זאמט איהרער פאטער צוריקברינגען; אויף דאס איך נישט קאממע אונד דאז לאנד מיט פער־ניכטונג שלאגע. אבער זעהט! איך שיקקע אייך דען פראפעטן אליהו, בעפאר ער קאמט יענער טאג דעז עוויגען, דער גראסע פורכטבארע!

הפטרה ליום א' דפסח

(א) יהושע שפראך צום פאלק: האלטעט אייך בעריים, דען מארגען ווירד דער עוויגע וואונדער אונטער אייך פערריכטען

הפטרה לשבת הגדול

(יט) זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתוֹ בְּחֹרֵב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים: (כ) הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת־אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: (כא) וְהֵשִׁיב לֵב אָבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם פֶּן־אָבוֹא וְהִכֵּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם:

הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא:

הפטרה ליום א' דפסח

(יהושע ג' פ' ה' — ו', וה' פ' ב' — ט"ו)

(א) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הִתְקַדָּשׁוּ כִּי מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם נִפְלָאוֹת

רש"י

בתוליהן: שורש ושנף. ברוח וכבר ברוח: (כא) והשיב לב אבות. להקדוש ברוך הוא: על בנים. על ידי בנים יחזר לבבם לדרך תהבה ורצון לבו ודברו על אבותיכם לחזור בדרכי המקום וכן ולב בנים על אבותם כך שמעתי משמו של ר' מוכתם ורבותינו דרשוהו בשם עדיו' לשום שלום בעולם:

(א) ויאמר יהושע. ביום השלישי ויום ג' של אכל היה לתחון גג' היושים: התקדשו. הודעתו: כי מחר. בעבור' לת הירדן: נפלאות. תירגם יונתן פריסן:

באור

ויזה נקרא עכשיו המשקה היוצא ע"י כתישה וסחיטה (רד"ק): כי יהיו אפר, לחתי תאכל לחם תחת היום הזה: (כ) הגדול והנורא, יש לפתרו על היום, ויש לפתרו על הנס, כן בתרגומי: (כא) והשיב יזכיר האבות והבנים ויחדיו לשוב אל ה', ושעם על כיו עם (מרד"ק). ושעם הכפל להעיד שיהיו כלם בנים כאיש אחד: פן אבוא והכתי, ביום ההוא לא ישובו, ולכן הבטיח שולח להם את אליהו לפני בוא היום ההוא כדי שיזהירם וישובו:

(א) התקדשו, ת"י תזדמנו, וכן התקדשו למחר ותכלתם נאה (במדבר י"א י"ח), והטעם

נִפְלָאוֹת: (ב) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־
הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן
הַבְּרִית וְעִבְרוּ לִפְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ
אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לִפְנֵי
הָעָם: (ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל גַּדֶּלְךָ
בְּעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵדְעוּן
כִּי כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה
אֶהְיֶה עִמָּךְ:
(ד) בָּעֵת הַהִיא אָמַר יְהוָה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חַרְבוֹת צֻרִים
וְשׁוּב מֹל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית:
(ה) וַיַּעַשׂ־לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חַרְבוֹת
צֻרִים וַיָּמָל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
גִּבְעַת הָעָרְלוֹת: (ו) וְזֶה הַדָּבָר
אשר

פֿערריכטען • (ב) אונד צו דען פריזטערן שפראַך ער פֿאָלגנדרמאַסען: טראַגט דיא בונדזלאַדע, אונד גערטט פֿאָר דעם פֿאָלקע פֿאָראוין • אונד זיא נאַמען (דעז אַנדערן מאָרגענז) דיא בונדזלאַדע, אונד גינגען פֿאָר דעם פֿאָלקע הער • (ג) דער עוויגע אַבער זאַגטע צום יהושע: הייטע ווערדע איך אַנפֿאַנגען דיך גראָס צו מאַכען אין דען אויגען דעז גאַנצען ישראל'ז, אינדעם זיא ערקענגען ווערדן, דאַס איך מיט דיר עבען זא זיין ווערדע וויא איך מיט משה וואַר • (ד) אום דיזע צייט זאַגטע דער עוויגע צו יהושע: מאַכע דיר שארף שניידנדע מעסער, אונד האַלטע איינע אַבערמאַליגע אַלגעמיינע בעשניידונג אונטער דען קינדערן ישראל'ז • (ה) אונד יהושע מאַכטע זיך שארף שניידענדע מעסער, אונד בעשניטט דיא קינדער ישראל'ז אויף דער אַנהאָהע ערלות • (ו) עז האַטטע נעמליך פֿאָלגענדע בעוואַנדרנים מיט דיזער

רש"י

(ב) ויאמר יהושע אל הכהנים. ביום המחרת: שאו את ארון הברית. עד עכשיו כשהו הלויים והיום הכהנים: (ד) חרבות צרים. כתרגומו לזמלין חריפין וכן לפי תשיב ביר תקבו כשהחריפות נהפך לגדדין ולימו חותך יפה וכן כל כלי יוצר עליך: שנית. שמלו כבר בלילי יציאתם ממצרים קהל גדול יחד ומו פעם שנייה שכל תרכעים שנה שהיו ישראל במדבר לפי שבה להם רוח נפונית ולפי היה להם יום טוב למול כמו שעשיהו בימות ולכותיהו למרו שנית אי פריעת מילה שלפי שתכה לאנרהם לאניהו: (ה) גבעת הערלות. על שם המחורע נקרא מעשה כמין גבעה: (ו) וזה הדבר. על ידי דיבור מל לומס למר להם סנורים לומס ליכא

לת

באור

כמו שאמר הרד"ק ז"ל תהיו מזומנים לעבור והכינו כליכם וכל דבריכם: (ב) ויאמר וגו', ציום המחרת (רש"י): (ג) אשר ידעון, על ידי הנסים שאני עושה על ידך כי כאשר הייתי עם משה לאי' עמך, ועי"כ תגדל בעיניה': (ד) בעת ההיא, לאחרי שעברו את הירדן: חרבות צורים, כתרגומו לזמלין חריפין וכן לפי תשיב ביר קרבו כשהחריפות נהפך לגדדין לימו חותך יפה וכן כל כלי יוצר עליך (רש"י) ויהיה תרגום טור בל"א (לויש שניידי), ותרגם יונתן (גשליפן, גשארפט), ועניני מטעם כי הפך הדיוק שלימו מקודם • וטעם חרבת צורים לאמר הרד"ק ז"ל וכפיוק המתוקר אל התוקר כמו מי המריס, לו פירושו חרבות שיהיו להם חדודים: שניה, שמלו כבר בלילי יציאתם ממצרים קהל גדול יחד ומו פעם שנית (רש"י), וכענין הזה מתורגם בל"א: (ה) גבעת הערלות, נקרא כן בענוף הערלות שנכרתו עם: (ו) וזה הדבר, שנעשהו

דיזער בעשניידונג : אַללע מאַנליכע
אונטער דעם פֿאָלקע דאַז אויז מצרים
געגאַנגן וואַר , אַללע קריגולייטע וואַרען
אין דער וויסטנייא געשטאַרבען אויף
דעם וועגע איהרעז אויסצוגז אויז מצרים .
(ז) דיזעז פֿאָלק נון , זאָ פֿיל איהרער
אויסגעגאַנגן זינד , וואַר צוואַר שאָן בע־
שניטטען ; דאַזיעניגע פֿאָלק אַבער ,
דאַז ערזט אין דער וויסטנייא געבאָהרען
וואורדע , וואָהרענד דער רייזע דיזעז
אויסצוגז אויז מצרים , האַטטע מאַן ניכט
בעשניטטען . (ח) דען פֿירצג יאָהר
צאָגען דיא קינדער ישראל'ז אין דער
וויסטנייא אומהער , ביז אַלל דאַז פֿאָלק
אויסגעשטאַרבען וואַר , דיא קריגולייטע
נעהמליך , זאָ אויז מצרים געגאַנגען
וואַרען ; וויל זיא דעז עווינגען שטיממע
ניכט בעפֿאָלנט האַבען , דאַרום ער
איהנען דען צוגעשוואָהרען , דאַם זיא
דאַז לאַנד ניכט זעהען זאָללטען , דאַז
דער עוויגע אונזערן עלטערן צוגעשוואָ־
רען האַונז אייגצוגעבען , אין לאַנד וואָ
מילך אונד האָניג פֿליסט ; (ט) איהרע
קינדער אַבער נאַם ער אַן איהרער
שטאַטט אויף . דיזע נון בעשניטטען יהושע ,
דאַז זיא נאָך אונבעשניטטען וואַרען ,
וויל מאַן זיא אויף דער רייזע ניכט
האַטטע בעשניידען וואָללען . (י) אַל'ז

נון אַללעז פֿאָלק ועמטליך

הפטרה ליום א' דפסח

אֲשֶׁר־מָל יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם
הַיֹּצֵא מִמִּצְרַיִם הַזְּכָרִים כָּל
אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מֵתוּ בַּמִּדְבָּר
בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם :
(ו) כִּי־מִלִּים הָיוּ כָּל־הָעָם
הַיֹּצְאִים וְכָל־הָעָם הַיִּלְדִים
בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם
מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ : (ח) כִּי
אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
בַּמִּדְבָּר עַד־תֹּם כָּל־הַגּוֹי
אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים
מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
בְּקוֹל יְהוָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לָהֶם לְבִלְתִּי הַרְאוֹתָם אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לַאֲבוֹתָם לָתֶת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת
חָלָב וּדְבָשׁ : (ט) וְאֶת־בְּנֵיהֶם
הֵקִים תַּחְתָּם אֹתָם מָל יְהוֹשֻׁעַ
כִּי־עֲרֵלִים הָיוּ כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתָם
בַּדֶּרֶךְ : (י) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ

כל

רש"י

את החרב ערלים לפי כך נאמר למכרתם ואתה את בריתי תשמור וגו' ונתתי לך ולזרעך אחריך
את ארץ מגוריך : כל העם היוצא . לפי היה אחד מהם כאלו מתו והם היו חולים שנאמר
כי חולים היו : (ו) לפי מלו . כמו שפרשתי לפי כשבה לוקח נפוטית והם שחלו עכשיו :
(ט) ואת בניהם הקים תחתם . ואת בניהם שהקים תחתיהם הם הילדים במדבר לותם מל
יהושע

באור

שבעבורו מל יהושע (רד"ק) : (ו) כל העם היוצאים לפי' הקטנים הנולדים במדבר ולפי
היו עליון בן עשרים בשעת המרגלים , והנה לותם שהיו לפי מבן עשרים שנה ומעלה מתו במדבר
ומבן עשרים שנה ומטה כשחרו חולים ולפי הוצרך יהושע למול את הילדים במדבר שלפי היו חולים

לותן

כָּל־הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם
בַּמַּחֲנֶה עַד חֲיוֹתָם: (א) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גַּלּוֹתִי
אֶת־חֶרְפַּת מִצְרַיִם מֵעֲלֵיכֶם
וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִּלְגָּל
עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ב) וַיִּחֲנוּ בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל בַּגִּלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־
הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב בְּעַרְבוֹת יְרִיחוֹ:
(ג) וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ
מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח מַצּוֹת וְקָלוּי
בָּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה: (ד) וַיִּשְׁבֹּת

וֶאֱמפֶּליך בעשניטטען וואר, ווייל־טען
זיא אים לאַגער אויף איהרער שטעללע
ביז זיא געהייל־ט וואַרען. (א) דער
עוויגע זאַגטע צו יהושע: הייטע האַבע
איך דיא שאַנדע מצרים'ן פֿאַן אויף
אַבגעוועלצט. דאַרום נעננט מאַן דיזען
אָרט גלגל (דאַז וועלצען) ביז אויף דען
הייטיגען טאַג. (יב) דאַז פֿאַלק לאַגערטע
אַל־זאַ צו גלגל, אונד ריכ־טעטען דאַז
אויבערשרייטונגזאַפּפֿער צו אַם פֿיער־
צעהנטן טאַג דעז מאָנאַטז געגען אַבענד,
אין דער עבנע פֿאַן יריחו. (יג) אונד
אַסען דעז אַנדערן מאָרגענז נאַך דיזעם
אויבערשרייטונגזאַפּפֿער פֿאַן דעם גע־
טרייד דעז לאַנדעז אונגעזויערטע
קוכען אונד געבראַנטע זאַנגען. אַן עבען
דיזעם טאַגע. (יד) אַלז געדאַכטען
מאָרגענדן

המן

רש״י

יהושע: (י) ויאכלו מחטס, בחתריהון לית כרו על עיר: עד חיותם. מן המכה: (יא) גלותי. הסירותי את חרפת מצרים שהיו לומרים להם כי רעה גדה פניכם כוכב לחד ים שמו רעה והיה כי. על דם רומין לכו לותו עליכם במדבר והוא שאמר משה במדבר למה יאמרו מצרי׳ לאמר ברעה הוציא׳ והם ליכם יודעים שהוא דם מילה וכשמלו בימי יהושע ובא לותו הדם הוסרה לותו החרפה שעדיין ערב רב שעלו עמהם היו מוכי׳ להם כך דרש ר׳ מ׳ הדרשן: גלותי. הסירותי כמו גל מעלי קרפ״, ויגל האבן: (יג) ממחרת הפסח. יום הנפת העומר שהקריבו עומר תחלה ומצעה בשדה, שמת משה שפסק המן על עבורו היו מסתפקין ממן שבכליהם שלקטו בצעה בשדה שנאמר את המן לכלו מרבעים שנה והלא מרבעים שנה חסר שבעים יום שהרי תחלת ירידת המן בע״ו בחייך למוד מעתה בחרדה שהוטלו ישראל ממצרים טעמו טעם מן:

ולא

באור

מותן בדרך מפני הסכנה, וטעם לית מלו יוצא, וכמו שאמר להלן כי לא מלו לותם בדרך. כלומר בעבור הדרך (מהכ״ל): (ט) הקים תחתם, לרשת את הארץ: (י) חיותם, הרפאם, כמו ויעמדו על הפקין ויקי: (יא) חרפת מצרים, לפי שיצאו הלבות ממצרים והיו הבנים ערלים כמו המצריים, והערלה חרפה, כמו שנאמר כי חרפה היא לנו, (רד״ק): גלגל, ככפלה בו הפ״ל כי מן גלותי יאמרו גלג, וכן דרך לה״ק בשמות הלקוחים מן הפעל להוסיף בו אות או לגרוע ממנו כמו כח מן יכחמנו שמואל כי מה׳ שאלתיו, ונם להפך סלל הלותיות כמו יענן מן ענב (הכ״ל): עד היום הזה, עד ימי הכותב, לולי כי זמן רב לאחר המעשה הזה: (יב) ויעשו את הפסח, את זבח הפסח: (יג) מעבור הארץ, תאמרו כי נקרא עבור הדגן שהוא משנה שעברה ולותה של שנה הבאה נקרא תבואה (רד״ק): ממחרת הפסח, הוא ט״ו בניסן, כי בי״ד בו יקרב הפסח, וכן בחמשה עשר יום לחודש הראשון ממקרת הפסח יצאו בני ישראל (מהכ״ל): בעצם היום הזה, מוסב למעלה, ושעורו

בעצם

הפטרה ליום א׳ דפסח

דַּמָּן מִמָּחֳרָת בְּאָכְלָם מֵעֲבוּר הָאָרֶץ וְלֹא־הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מָן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאַת אֶרֶץ כְּנַעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא׃ (טו) וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה־אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ׃ (טו) וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָא־יְהוָה עַתָּה בָאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדּוֹ׃ (יו) וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָא יְהוָה אֶל־

יהושע

כאָרגענדען טאָג, דאָרטע אויך דער מן אויף ראָו זיא פֿאָן דעם געטרייד דעו לאָנדעו עסען קאָנטען, דיא קינדער ישראל׳ס האָטטען גון קיין מאַנגאַ מעהר, זאָנדערן עסען פֿאָן דער דיסיאָדרינגען פֿרוכט דעו לאָנדעו כנען. (טו) וואָהרנד יהושע פֿאָר יריחו וואָר, הוב ער איינזט זיינע אויגען אויף אָונד זאָהע איינען כאָן איהם ענטגעגן שטעהן, מיט גע־ציקטעם שווערדטע אין דער האָנד, יהושע גינג אויף איהן צו, אָונד פֿראָגטע איהן: געהאָרזט דוא צו אונז, אָדער צו אָונזערן פֿיינדען? (טו) ער אַנט־וואָרטעטע: ניין! איך בין איין אָבער־הויפט אויז דעם העערע דעו עויגען, אָונד זאָ עבען אָנגעקאָממען. דאָ פֿיל יהושע אויף זיין אָנגעזיכט צור ערדע, אָונד שפראָך צו איהם: וואָז האָט מיין הערר זיינעם דינער צו זאָגען? (יו) אָונד דער געאָנדטע דעו עויגען זאָגטע

צום

רש״י

(יד) ולא היה עוד לבני ישראל מן. לפיכך ויאכלו מעבור הארץ לפי שלא היה להם מן לא היו יכולים מן התבואה שכמין היה טוב להם משל תומרים לתיטוק מפני מה לתה תוכל את מעורין לפי שהין לי פת קטין לכך נתמר לא היה עוד וגומר: (טו) בהיות יהושע ביריחו. מכאן לעיבורה של עיר שהיה מן העיר שתי פסיעות לומר בתוך יריחו: הלנו. הלמיסעדנו לתיתה: (טו) עתה נתתי. לעזרתך לכל צרכי משה רבך נתתי ולא תפקן בו שנתמר לא יקום נביא עוד בישראל כמשה: (יז) שר צבא ה׳. ישראל שהוא נצב לה׳ ומיכאל היה שנתמר ומיכאל שרכם: (יח) כוגרת ומבוגרת

באור

בעצם היום הזה. דהיינו בחותו המחרת שזכר שאכלו מעבור הארץ בחותו היום פסק גם כן המן לגמרי: (יד) באכלם, כלומר בעבור שאכלם מעבור הארץ, ולא היו עדיין מריכים לו, לחדי שכבר בחו אל הארץ טובת, "ארץ לא תמסר כל כך, וזה שאמר ולא היה עוד לבני ישראל מן, כלומר שלא בלבד שפסק בחותו היום כי אם שבת לגמרי מרגע עוד כל הימים, ומחותו היום והלאה לאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא, ר״ל מהתבואה החדשה. כן נראה מסוך המקראים: (טו) ויהי, קמעבה שכהיות יהושע ביריחו וגו׳: ביריחו, בגבול יריחו, דהיינו בעמבה שעל פני העיר: (טו) שר צבא ה׳, ת״י מלאך שליח מן קדם ה׳, ורד״ק אומר ח״ל שר גבחות מעלה ומשה כתו שנאמר על פיכ הפר הגדול ולפי גדולתו וקדושתו נקרא המקום שנראה בו ליהושע, לפיכך אמר קדם הוא: שרה באהי, בעת שראיתיכי מה שאין כן בגבר ודם, וזה להחזק בלבו כי מלאך ה׳ הוא (הכ״ל): (יו) של נעלך, אין זה כי אם התחלת הדבור, ועקר הדבור לקח נעלך וגומר, ועשה ויריחו כוגרת וגו׳, מלמד שוכנר יגלה

גו הגערשות הדבור הנה;

הפטרה ליום א׳ דפסח

יְהוֹשֻׁעַ שַׁל־נַעֲלְךָ מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עֹמֵד עָלָיו קֹדֶשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן: (יח) וְיְרִיחוֹ סֹגֶרֶת וּמְסֻגֶּרֶת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא:

חסר

הפטרה ליום ב׳ דפסח

(מלכים ב׳ כ״ג א׳ — כ״ה

(א) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיַּאַסְפוּ אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם: (ב) וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְכֹל יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלִַם אִתּוֹ וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל וַיִּקְרָא בְאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה: (ג) וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ עַל־הָעַמּוּד וַיִּכְרֹת אֶת־הַבְּרִית ׀ לִפְנֵי יְהוָה

תרגום אשכנזי שד

צום יהושע: ציהע דיינען שוה פֿאַן דיינעם פֿום אַב, דען דיא שטעלע אויף וועלכר דוא שטעהסט איזט הייליג. אונד יהושע טהאַט אלזא. (יח) יריחו וואַר אינדעסן פֿעזט פֿער־שלאָסען פֿאָר דען קינדערן ישראל׳ס, עז וואורדע נימאַנד ווידר אויז נאָך איינגעלאַסען.

הפטרת יום ב׳ של פסח

(א) דער קאָניג שיקטע, אונד לים אַללע אָלטעזטען יהורה׳ס אונד ירושלים׳ס בייא זיך צוואַממען קאָממען. (ב) דאַן גינג ער הינויף נאַך דעם הויז גאָטטעז, אונד אַללע לייטע אויז יהודה אונד אַללע בעוואָהנר ירושלים׳ס מיט איהם, אויך דיא פריזטר, דיא שריפֿט־קונדיגע, אונד אַללעז פֿאָלק פֿאָן קליין ביז גראָס; דאָרט לאַז דער קאָניג איהנען פֿאָר אַללע דיא וואָרטע אויז דעם בוכע דעז בונדעז, דאַז אין דעם הויז גאָטטעז געפֿונדען וואָרדען, (ג) דער קאָניג שטאַנד אויף דעם קאַטעדר, אונד מאַכטע אין בינדנים פֿאָר דעם עווידן, איהם נאַכצוואַנדלן, אונד אַללע זיינע געבאָטע, צייגנים אונד

לָלֶכֶת אַחֲרֵי יְהוָה וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו

רש״י

ומסורג׳. כתרגומו מקידח בדשין דפרזלא ומתקין בעברין דנחש:

באור

(ב) והכהנים והנביאים, ת״י וכהניא וסופריא, וכן שופט ונביא תרגם דיין וסופר, שהיו המלך שלח לכל תולדה, מלמד שלח היו שם נביאים לאחרים (רד״ק), ויהיה מטעם נני הנביאים שנאמרו גם׳ שמואל ומלכים וכן כמעט כל כהן ונביא שבמקרא, והאריכתי בזה מ״ש: ספר הברית, לפי מחלוקת המפרשים בענין הספר הנמצא בבית ה׳, ולפי כאן המקום לעמוד עליו: (ג) על העמוד, ידמה שבנו שם עמוד והיה הוא המלך בעת קריאת ספר

אונד געזעטצע צו בעאכאפטען, פאן
גאנצעם הערצען אונד פאן גאנצער
זעעלע, אום אללע דיא ווארטע דעז
בוכעז צו ערפיללען, וא אין דיזעם
בילע אויפגעצייכנעט זינד; אונד אללעז
פאלק טראט אין דען בונד. (ד) דאראוף
בעפאהל דער קאניג דעם האהען
פריעסטער חלקיהו, דען פריעסטערן דעז
צווייטען ראנגז אונד דען טהארי־היטערן,
אויז דעם טעמפעל דעז עוויגען הינאויז
צו שאפען, אללע דיא גערעטהשאפ־
טען, דיא צום רינזטע דעז בעל, דעז
האינז אונד דעז גאנצען הימעל־
העערז געמאכט ווארען. מאן פער־
ברענטע זיא אויסערהאלב ירושלים אין
דעם געפילדע קדרון, אונד בראכטע
דיא אשע דאפאן נאך בית אל. (ה) ער
האב אויך דיא גאטצענפריעסטער אויף,
וועלכע דיא קאניגע יהודה'ז אינגעזעצט
האטטען, אום אויף דען אנהאהען אין
דען שטארטען יהודה'ז אונד דען אום־
ליגענדען נעגענדען ירושלים'ז צו רייכערן;
זא ווייא אויך דיא ועמטליכען ווירוך־
אפפערער דעז בעל'ז, דער זאנגע,
דעז מאנדעז, דער שטערנבילדער,
אונד דעז גאנצען

רש״י

(ג) **על** העמוד. מקום מעמד המלך בעזרת המקדש: (ד) **ואת** כהני המשנה. כעני כהונה שהם שניים לכהנים גדולים: שומרי הסף. למזרחיים המשוערים על כל כלי הבית ומפתחות העזרה בידם: בשדמות קדרון. בשדות קדרון: ונשא את עפרם בית אל. על מקום שעמד שם בית האלהים שעשה ירבעם ושרף עליו את כהני הבמות:

ויקצר

באור

התורה כמו שנזכר בפרשת הקהל (ולע״ג): ויעמוד כל העם בבריח, עמדו והתחזקו בפיהם ובלבם בברית (רד״ק): (ד) ואת כהני המשנה, כעני כהונה שהם שניים לכהנים גדולים (רש״י): את עפרם, כמו תפרס, כל דבר דק מלוד נקרא עפר (שוט, שעות):
(ה) הכמרים, למדנו שהיו הכתה מכהני ע״ז היו לכהנים שחרים, ולפיכך נקראו כן משון עודם כתנול בכמרו: ויקטר בבמות, כל אחד מהמלכים (רד״ק), והיותר נכון שהעם

על

הַשָּׁמַיִם: (ו) וַיֵּצֵא אֶת־הָאֲשֵׁרָה
מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ לִירוּשָׁלַם אֶל־
נַחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּנַחַל
קִדְרוֹן וַיִּדֹּק לֶעָפָר וַיַּשְׁלֵךְ אֶת־
עֲפָרָהּ עַל־קִבְרֵי בְּנֵי הָעָם:
(ז) וַיִּתֹּץ אֶת־בָּתֵּי הַקְּדֵשִׁים
אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הַנָּשִׁים
אֹרְגוֹת שָׁם בָּתִּים לָאֲשֵׁרָה:
(ח) וַיָּבֵא אֶת־כָּל־הַכֹּהֲנִים
מֵעָרֵי יְהוּדָה וַיְטַמֵּא אֶת־
הַבָּמוֹת אֲשֶׁר קִטְּרוּ־שָׁמָּה
הַכֹּהֲנִים מִגֶּבַע עַד־בְּאֵר שָׁבַע
וְנָתַץ אֶת־בָּמוֹת הַשְּׁעָרִים
אֲשֶׁר־פֶּתַח שַׁעַר יְהוֹשֻׁעַ שַׂר־
הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־שְׂמֹאול אִישׁ
בשער

גאַנצען הימעל־העלפט; (ו) ליס אויך
דען האַין אויז דעם הויז גאָטטעז
אויסערהאַלב ירושלים הינאויסברינגען,
נאַך דעם טהאַל קדרון, איהן דאַזעלבסט
פֿערברענגען, בין אַללעז צור דינזטען
אַשע ווארד, וועלכע ער אויף דיא
גראָבער דעז פֿאָלקעז אומהער שטרייען
ליס; (ז) פֿערנר ליס ער דיא בוהל־
קאַממערן צערשטאָהרען דיא אין הויז
גאָטטעז ווארען, אונד אין וועלכען דיא
פֿרויען עהעמאַלז געווֶאָנדער פֿיר דיא
האַינע וועבטען. (ח) דאַרויף ליס ער
אַללע (אונענטווייהטען) פֿריזטער אויז
דען שטאָדטען יהוד׳ז קאָממען, אונד
אַללע דיא אַנהאָהען פֿעראונרייניגען,
אויף וועלכען דיא אַנדערן פריזטער גע־
אָפֿפֿערט האַטטען, פֿאָן גבע בין באר
שבע; אויך דיא אַנהאָהען אַן דען
טהאָרען ליס ער אוינשטאָסען, זאָ וויא
דיא (צו ירושלים) אַן דעם אינגאַנגע
דעז טהאָרעז יהושע׳ז דעז גאווועזנערז
דער שטאַדט, צור לינקען האַנד וויא
מאַן

ר״י

(ה) ויקטר נכמות. ולותן זקטרו בכמות בערי יהודה: (ז) לת בתי הקדשים. בתי חוייה:
מורגות

באור

על כל לחד מהכתי׳, וכמו שתרגמתי: בערי יהוד׳, כ׳ בערי מוסכת לחרת עמה, וטע׳ ומסני
במסני: (ז) בתי הקדשים, לשון הרלב״ג ז״ל, לפסר כי עם החוקס נפעולות המגוטת
הסם החזיקו בזמה ותועבות שהיו עושים שלר הגוים, וידמה כי מעבודת קנת החמרות היה
שיהיו שם מוכנים למשגל מגונה, והנשים היו מורגות שם בתים בעבור החמרה והיו עושים
יריעות יהיו מחילה ובית לבתים לעבוד החמרה הפעולה המגונה ע״כ: (ח) ויבא את כל
הכהנים, לשון הכהנים הלויים בני נדוק לשר שמרו משמרת ה׳ כמ״ש ביחזקאל (מ״ד ט״ו),
ולא זבחו כלל בכמות, אבל לותם שהיו זובחים בכמות לוץ לה׳, כלכתיב עוד העם מזבחים
ומקטרים בכמות, שהטעם שם לה׳, הס לא יעלו אל מזבח ה׳ ירושלים, כי אם יאכלו חלקם
ממנות הקרבנות בתוך לחייהם, ומה שאמר ויזבח את כהני הבמות הס הכמרים שזבחו לע״ז:
ויטמא את הבמות, שם היתה מקום טומלה להשליך שם נבלות וכל טומלה להרחיק ע״ז
מלב העם (רד״ק): אשר פתח השער, כמו ולשר פתח השער, וכן שמם ירח, לולי
היתה הבמה הזאת גדולה מאשר הבמות, לבן זכר לותה לבדה (מהכ״ל): אבלו מעוה,
פירוש המפרשים על מנות המכתות, ולא מן הכתוב למד טעם מנות במשמע, בעבור קנ
הפסח

פאַן אין דאַז טהאָר הינין גינג. (ט) דיא פריזטער אַבער, דיא אוינמאַל אויף דען אַנהאָהען געדיהנט האַטטען, דורפֿטען ניכט עום אַלטאַר דעז עווידען נאַך ירושלים קאָממען; זאָנדערן אַסען דיא אונ־ געוויארטען קוכען (דער אָפּפֿער) אונטר איהרען איבריגען בריודערן. (י) פֿערנר לים ער דען הופֿרט פֿעראוטריינגען, דער אים טהאָל בן הנום וואָר, דאַטט ניאמאַנד מעהר זיינען זאָהן אָדער זיינע טאָכטער, דעם מולך צו עהרען, דורך דאַז פֿייער פֿיהרע; (יא) אונר שאַפֿטע דיא זאָנגען־פֿערדע אַב, וועלכע דיא קאָניגע יהודה'ז אויסגעזעצט האַטטען, אום פֿאַן דעם אוינאַנגע דעז גאָטטעז הויזעז נאַך דער וואָהנונג דעז נהן מלך, אָבעראופֿוערז דער פֿאָרשטאַדט (צו פֿיהרען); אונד דיא זאָנגענוואָגען לים ער פֿערברענגן. (יב) דיא אַלטאַרע אויף דעם דאַך דער קאָממערן דעז אהז, דיא דיא קאָניגע יהודה'ז ער־ ריכטעט האַטטען, אונד

בשער העיר: (ט) ואך לא יעלו כהני הבמות אל־מזבח יהוה בירושלים כי אם־אכלו מצות בתוך אחיהם: (י) וטמא את־ התפת אשר בני בני־הנם לבלתי להעביר איש את־בנו ואת־בתו באש למלך: (יא) וישבת את־הסוסים אשר נתנו מלכי יהודה לשמש מבוא בית־יהוה אל־לשכת נתן־ מלך הסריס אשר בפרורים ואת־מרכבות השמש שרף באש: (יב) ואת־המזבחות אשר על־הגג עלית אחז אשר־ עשו מלכי יהודה ואת־ המזבחות

בן קרי

רש׳י

לאוכלה עם גתים. ירישות: (ט) לא יעלו. הכהנים שקדרו בבמות לע׳ז לא יעלו עוד לעבדת אל מזבח ה׳: כי אם אכלו. כלומר כי אם נדבר זה לא ילאו מכהונתם שמותרין לאכול בקדשי׳ הרי הם כבעלי מומי׳ חולקין ואוכלין לחם מקדשיכן: אכלו מכו׳ אחיהן והו הדין לכל הקדשי׳: (י) התפת הוא המולך ועל שם שהיו הכומרים מקדשים בתוכיס אלא יאמר החכ לת בתפת בגן בשהוא נכוה בידו הגלם קדלוהו תוכת: (יא) את הסוסים. לוקח המשתחוים לחמה היו להם סוסים שוכנים לנגלת לקדלת החמה בנקר: נתן מלך. כך שמו: השר בפרורים. לא

באור

הכתוב שנזכר בפרשה, ולא היו כהני הבמות רשאים לעלות ולאכל את הצד הזה בירושלים, והנוסח יבאר: (י) התופת, שם מקום שהיו מעבירים שם בניהם למולך, ואומרו כי בקרבן כי היו מרקדים ומכים בתופים בשעת העבודה, כדי שלא ישמע הקול בעת, והמקום הזה היה נתון לאחד מבני הנם הקרוי בן הנם, והכתיב בזה בני הנם והקרי בן הנם, כי לבני הנם היה זה הגיא או גם לאחד מהם (מרד״ק): (יא) וישבת את הסוסים, אחיו מלכי יהודה עכשיו לרכוב עליהם לקדלת השמש בבוקר נזדמה והיה הולכי לקדלתו ממגיח בית ה׳ עד לשכת נתן מלך, ידוע שנלשכה היתה היו עושים דבר מה לשמש, וכאן שם כמו מבוא, וכן ת״י ממעלנא דבית מקדשא דה׳ (מהכ״ל): אשר בפרורים, פירש מנחי הערים, כי כן תרגום מגרש פרוריו, ובדברי רז״ל בגבל וכל פרוריו, ונתן מלך זה היה

פקיד

הַמּוּבְחוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה
בִּשְׁתֵּי חַצְרוֹת בֵּית־יְהוָה נָתַץ
הַמֶּלֶךְ וַיָּרֶץ מִשָּׁם וְהִשְׁלִיךְ
אֶת־עֲפָרָם אֶל־נַחַל קִדְרוֹן׃
(יג) וְאֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר ׀ עַל־
פְּנֵי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר מִימִין לְהַר־
הַמַּשְׁחִית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה
מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל לְעַשְׁתֹּרֶת ׀ שִׁקֻּץ
צִידֹנִים וְלִכְמוֹשׁ שִׁקֻּץ מוֹאָב
וּלְמִלְכֹּם תּוֹעֲבַת בְּנֵי־עַמּוֹן
טִמֵּא הַמֶּלֶךְ׃ (יד) וְשִׁבַּר אֶת־
הַמַּצֵּבוֹת וַיְכָרֵת אֶת־הָאֲשֵׁרִים
וַיְמַלֵּא אֶת־מְקוֹמָם עַצְמוֹת
אָדָם׃ (טו) וְגַם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
אֲשֶׁר בְּבֵית־אֵל הַבָּמָה אֲשֶׁר
עָשָׂה יָרָבְעָם בֶּן־נְבָט אֲשֶׁר
הֶחֱטִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל גַּם אֶת־
הַמִּזְבֵּחַ הַהוּא וְאֶת־הַבָּמָה נָתָץ
וַיִּשְׂרֹף אֶת־הַבָּמָה הֵדַק לְעָפָר
וְשָׂרַף אֲשֵׁרָה׃ (טז) וַיִּפֶן יאשיהו וַיַּרְא אֶת־הַקְּבָרִים אֲשֶׁר־שָׁם

אונד דיא אַלטאָרע דיא מנשה אין דען
ביידען פֿאָרהאָפֿען דעז גאָטטעז הויזעז
ערבויעט האַטטע, ליס דער קאָניג
גליכפֿאַלז אויינשטאָפֿען, זיא צער־
מאַלמט פֿאָן דאָרט ווענפֿיהרען, אונד
איהרען שוט אין דעם טהאַל קדרון
אומהער שטרייען. (יג) דיא אַנהאָהען
פֿאָר ירושלים צור רעכטען זייטע דעז
זינדען־בערגז, ווועלכע שלמה דער קאָניג
ישראל'ז פֿיר עשתורת דעם גאָטצען
דער צרונים, פֿיר כמוש דעם גאָטצען
מואב'ז, אונד פֿיר מלכם דעם גאָטצען
דער קינדער עמון ערריכטעט האַטטע,
ליס דער קאָניג פֿערוניניגען.
(יד) דיא שטאַנדזייל'ען צערברעכען,
דיא האַינע פֿאָללען, אונד איהרן אָרט
מיט מענשענגעבוינע אַנפֿילל'ען.
(טו) אויך יענען אַלטאַר צו בית אל,
דיא אַנהאָהע ווועלכע ירבעם זאָהן נבט'ז
ערריכטעט האַטטע, דער ישראל צו
זינדען פֿערפֿיהרטע, אויך דיזען אַלטאַר,
דיזע אַנהאָהע צום דיננען שטויבע פֿער־
ברעננען, זאָמט דעם האַין רַאַזו.
(טז) פֿאָרהער האַטטע יאשיהו אינדעם
ער זיך אומוואַנדטע דיא גראָבער ער־
בליקט, דיא דאָרט אים

בהר

רש״י

לפי ידעתי מה הם: (יב) וירן משם. ויעברם משם: (יג) להר המשחית. הר הזיתים הוא וכיון הר המשחית

באור

סקיל על מגדלי העיר (מהכ״ל): מרכבות השמש, מרכבות הסוסים שהיו הולכים נהם לקדת השמש (הכ״ל): (יב) הגג עליית אחז, מסר הנסיך הגג גג עלית לחז, וכן הקטר לים התלהים והמזבח בית א׳ להלן, וכן התרון הכניה: וירץ משם, מן הקל והוא פועל עבר כלשון הריבים ומשם, ים לפרשו ענין אבר וכתיבה כמו כי בך תרוץ גדוד לדעת רבים, ותפשר שיהיה שרשו רנן ויהיו לו מקבילים רבים בעבינו, ו״ת ופליטין מתמן, ר״ל בערש משם, כ״ל מתרחק מתמן (רד״ק), ובתרגומי מקרתי תלמ׳ העניים יקד: (יג) להר המשחית, הר הזתים

אים בערגע וואַרען ; דאַ שיקטע ער
אונד לים דיא געבוינע אויז דיזען
גראָבערן דערויזגעהטען , זיא אויף
דעם אַלטאַר פֿערברענגען , אונר
פֿעראונרייניגט אידען דאָמיט , נאַך
דער פֿערדזיסונג דעז עוויגען , דיא
יענער גאָטטליכע מאַן אויזגערופֿען ,
דער דיוע רינגע אַללע פֿערקינדעט
האַטטע . (יז) דער קאָניג פֿראַגטע :
וואַז איוט דאַז פֿיר איין דענקמאָל ,
דאַז איך דאָרט זעהע ? אונר דיא
שטאַרטליטע אַנטוואָרטעטן איהם :
עז איוט דאַז גראָבמאָל יענעז גאָטטליכן
מאַנגעז , דער פֿאָן יהודה געקאָממען
וואַר , אונד דיוע רינגע דיא דוא
געטהאַן , איבער דען אַלטאַר צו בית אל
אויזגערופֿען האַט . (יח) דער קאָניג
ערווידערטע : מאַן לאָסס איהן רוהען ,
נימאַנד פֿערריקקע דעסען געבוינע פֿאָן
איהרער שטעללע . זאָ רעטטעטן וויינע
געבוינע אויך דיא געבוינע יענעז פּרא-
פֿעטן , דער פֿאָן שומרון געקאָממען
וואַר . (יט) אויך אַללע היוזער צו
דען אָנהאַלטן אין דען שטאַדטען
שומרון'ז , וועלכע דיא קאָניגע ישראל'ז
ערריכטעט האַבען (דען עוויגען , צו ער-
צירנען , צערניכטעטע יאשיהו , אונד
פֿערפֿוהר מיט איהגען גאָטטן זאָ

הפטרה ליום ב' דפסח

בָּהָר וַיִּשְׁלַח וַיִּקַּח אֶת־הָעֲצָמוֹת
מִן־הַקְּבָרִים וַיִּשְׂרֹף עַל־
הַמִּזְבֵּחַ וַיְטַמְּאֵהוּ כִּדְבַר יְהוָה
אֲשֶׁר קָרָא אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר
קָרָא אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה : (יז) וַיֹּאמֶר מָה הַצִּיּוֹן הַמֵּצֵבָה אֲשֶׁר
אֲנִי רֹאֶה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַנְשֵׁי
הָעִיר הַקֶּבֶר אִישׁ־הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר־בָּא מִיהוּדָה וַיִּקְרָא אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ
עַל הַמִּזְבֵּחַ בֵּית־אֵל : (יח) וַיֹּאמֶר
הַנִּיחוּ לוֹ אִישׁ אַל־יָנַע עַצְמֹתָיו
וַיְמַלְּטוּ עַצְמֹתָיו אֶת עַצְמוֹת
הַנָּבִיא אֲשֶׁר־בָּא מִשֹּׁמְרוֹן :
(יט) וְגַם אֵת־כָּל־בָּתֵּי הַבָּמוֹת
אֲשֶׁר , בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן אֲשֶׁר עָשׂוּ
מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיס הֵסִיר
יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּעַשׂ לָהֶם כְּכָל־
המעשים

רש"י

וכיון שהזכיר לת שמו על ידי עבודה זרה שינה שמו לגנאי : (יז) מה הציון הזה . רואה קבר מובדל מ' עלה כלו ק משוכים וחרילים ידעו מ' הדמים ובשמים ותמה עליו ואמר מה זה קבר חיים הללו' וכיון שהקשה אבו' להביאו שיקבדוהו אחרים . (יט) אשר בערי שומרון . שהיה יאשיהו מלך על כל ישראל

באור

הזתים ונקר' כר המשחה , ולגנאי מכני ע"ז שהיה שם קרלו הר המשחית , וכן ת"י לטור זיתא (הל"ג) : (טז) ויפן , שעורו וכבר פנה , וכן כל המעלים שמקרין , כי אין לומר שזרק העצמות על המזבח מחכי שכבר נתן לתוכו בפ' הקודש , כדבר ה' , שכולה בהלכות פרשה י"ג : (יז) מה הציון הלו , כל כנון שקוף נזכר מה נקרא ניין , והיו נוטין בזיון הנניח המכר בניון כזה על קברו להכבידו : ויאמרו אליו אנשי העיר . קבלה היתה בידם בן שבי תג, כי אם ת שנקבר שם הנביא עד הזמן ההוא יותר מכלם מתות ושמשים שנה (דד"ק) : וימלטו וגו'

הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית־יְיָ׃
(כ) וַיִּזְבַּח אֶת־כָּל־כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת
אֲשֶׁר־שָׁם עַל־הַמִּזְבְּחוֹת
וַיִּשְׂרֹף אֶת־עַצְמוֹת אָדָם
עֲלֵיהֶם וַיָּשָׁב יְרוּשָׁלָם׃ (כא) וַיְצַו
הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר
עֲשׂוּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
כַּכָּתוּב עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה׃
(כב) כִּי לֹא נַעֲשָׂה כַּפֶּסַח הַזֶּה
מִימֵי הַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ
אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכֹל יְמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
וּמַלְכֵי יְהוּדָה׃ (כג) כִּי אִם־
בִּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ
יֹאשִׁיָּהוּ נֶעֱשָׂה הַפֶּסַח הַזֶּה
לַיהוָה בִּירוּשָׁלָם׃ (כד) וְגַם אֶת־
הָאֹבוֹת וְאֶת־הַיִּדְּעֹנִים וְאֶת־
הַתְּרָפִים וְאֶת־הַגִּלֻּלִים וְאֶת־
כָּל־הַשִּׁקֻּצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בְּאֶרֶץ
יהודה

זאָ וויא ער צו בית אל פֿערפֿאהרען
וואַר ; (כ) שלאַכטעט אַללע פריזטער
דער אַנהאָהען דיא צוגעגען וואַרען אויף
דען אַל־טאָארן , אונד פֿערבראַנטע
מענשען־געביינע אויף אירהנען . אַלז
דער קאָניג הרויף נאַך ירושלים צוריק
געקעהרט וואַר . (כא) בעפֿאַהל ער
אַללעם פֿאָלקע אונד שפראַך : בעגעהט
דאַז פסח־פֿעזט דעם עוויגען אייערם
גאָטטע צו עהרען , אויף דיא וויזע
וויא עז אין דעם בוכ דיזעז בונדעז
בעשריבען איזט . (כב) וואַרליך ! עז
איזט איין זאָלכעז פסח־פֿעזט ניכט בע־
גאַנגען וואָרדען , פֿאָן דען צייטען דער
ריכטער אַן , דיא ישראל געריכטעט
האַבען , אונד וואָהרנד דער גאַנצען
רעגירונגזצייט דער קאָניגע יהודה׳ז
אונד ישראל׳ז . (כג) אַלז דיזעז פסח־
פֿעזט , דאַז אין דעם אַלטעזעהנטען
רעגירונגזיאַהר דעז קאָניגז יאשיהו ,
דעם עוויגען צו עהרען אין ירושלים
בעגאַנגען וואַרד . (כד) אויך אַללע
טאָדטענבעשוואָהרער אונד צייכען־
דייטלער אונר הויזגאָטצען אונד אַללע
אונווירדיגקייטען אונד אַללע גרייליע ,
דיא אים לאַנדע יהודה׳ז

רש״י

ישראל מה שחזרו מעשרת השבטים על ידי ירמיהו : (כב) לא נעשה כפסח הזה . לא נתקבצו כולם עם נכלי פסח כמו שנתקבצו בזה : מימי השופטים . מימי שמואל כתוב בדברי הימים לפי שלא שמואל החזיר ישראל למוטב וקבצם המלפתה . דבר אחר לא נעשה כפסח הזה לה׳ בירושלים , שכל מעשלכו מלכי ישראל ומלכי יהודה לא עשו פסח כל ישראל בירושלים לפי שנחלקה המלכות לשנים מירבעם והיו הולכים לעגלים שבבית אל ובדן . עד שבאו שנו עשרת השבטים והחזירם ירמיהו ומלך עליהם יאשיהו וכלו כלם לירושלים : (כד) התרפים . כורות שמדברים על ידי כשפים והעושה אותן צריך לכוון בשעה שאחת רואה לבך :

מלבים

באור

וגו׳ , מבואר בפרשה הנ״ל : (כב) כי לא נעשה וגו׳ , טעם כי לאחת , וכמותו בנ״א :

תרגום אשכנזי

יהודה'ן אונד אין ירושלים געפֿונדען
וואורדען, ראָטעטע יאשיהו אויז; אום
דיא וואָרטע דער לעהרע צו בעשטאָטיגען
דיא אין דעם בוכֿע געשריבען זינד,
דאַז דער פריזטער חלקיהו אים הויז
גאָטטעז געפֿונדען האַט. (כה) זיינען
גלייכֿען וואַר פֿאָר אים ניא איין קאָניג,
דער זאָ צום עווידגען צוריק געקעהרט
וואָרע, פֿאָן גאַנצעם הערצען, פֿאָן
גאַנצער זעעלע, אונד אויז אַללען
קראָפֿטען, גאַנץ נאַך דער לעהרע דעז
משה; אונד זיינעז גלייכֿען ווירד אויך
ניא ווידרום אויפֿשטעהן נאַך אים.

הפטרת לשחה"מ דפסח

(א) זאָ שפריכֿט גאָטט דער הערר,
אויך דאַרין ווערדע איך מיך פֿאָן
דעם הויז ישראל'ז ערביטטען לאַסען,
אונד דיזעז איהנען טהון, דאַם זיא
איהרע מענשנמענגע וויא דיא שאָפֿע
פֿערמעהרע, (ב) וויא דאַז קליינפֿיר-
צום הייליגען אָפֿפֿער, וויא דיא שאָפֿו-
מענגע צו ירושלים אַן דען פֿעזטטאָגען,
זאָ זאָללען דיא צערטריממערטען שטאָר-
טע ווידרום פֿאָללער אונשולדיגן מענשען
ווערדען, וועלכֿע ערקענגען, דאַם איך
דער עוויגע וויא. דיא

הפטרה ליום ב' דפסח

יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַ͏ִם בְּעֵר יֹאשִׁיָּהוּ
לְמַעַן הָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה
הַכְּתֻבִים עַל־הַסֵּפֶר אֲשֶׁר
מָצָא חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן בֵּית יְהוָה:
(כה) וְכָמֹהוּ לֹא־הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ
אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ
וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ בְּכָל
תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־קָם
כָּמֹהוּ:

הפטרה לשח"מ דפסח

(יחזקאל ל"ו ל"ז עד ל"ח ט"ז)

(א) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
עוֹד זֹאת אִדָּרֵשׁ
לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם
אַרְבֶּה אֹתָם בַּצֹּאן אָדָם:
(ב) כְּצֹאן קָדָשִׁים כְּצֹאן
יְרוּשָׁלַ͏ִם בְּמוֹעֲדֶיהָ כֵּן תִּהְיֶינָה
הֶעָרִים הֶחֳרֵבוֹת מְלֵאוֹת צֹאן
אָדָם וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:

היתה

רש"י

(א) אדרש לבית ישראל. אתפתח להם בתפילתם כדורשם לומי על זאת: ארבה להם. כמנין אדם לרוב: (ב) כצאן קדשים. שהיו באים לירושלים באועדי פסחי. לומר אפי' בתרגומו מסגיטן בתיבת ותגלחין בעבירת כלומר שלא יהיו עוטתיהם מוכרים עליהם

באור

(א) אדרש, כמו ויעתר לו: כצאן אדם, שיהיו מרבה להם אדם כמנין, ומפרש במנין ירושלים במועדיה שהם רבים: (ב) מלאות צאן אדם, יהיו שהמנין מפל התמידות ונקיות הכפים, ומתר שהעירים החריבות תהיינה מלאות מיושבים תמידים ונקיים היפך היושבי בקס

(ג) הָיְתָה עָלַי יַד־יְהוָה וַיּוֹצִיאֵנִי
בְּרוּחַ יְהוָה וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ
הַבִּקְעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת :
(ד) וְהֶעֱבִירַנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב ׀
סָבִיב וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל־
פְּנֵי הַבִּקְעָה וְהִנֵּה יְבֵשׁוֹת מְאֹד :
(ה) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם
הַתִּחְיֶינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה
וָאֹמַר אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה יָדָעְתָּ :
(ו) וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא עַל־
הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם
הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת שִׁמְעוּ דְּבַר־
יְהוָה : (ז) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה הִנֵּה אֲנִי מֵבִיא
בָכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם : (ח) וְנָתַתִּי

(ג) דיא מאַכט רעז עוויגען קאַם איבער
מיך , אונד פֿיהרטע מיך אין איינעם
גאַטטליכען גייזט הינוים , אונד זעצטע
מיך מיטטען אין איין טהאַל הין , דאַז
פֿאַללער געבייגע לאַג . (ד) עז פֿיהרטע
מיך רינגז אום ויא הער , אונד זיהע !
עז לאַגען דערען זעהר פֿילע אים טהאַל ,
אונד ווארען שאַן גאַנץ פֿערטראַקנעט .
(ה) דאַ שפראַכ ז צו מיר : מענשענזאַהן !
קאַנגען דיזע געבייגע ווידרום לעבענדיג
ווערדען ; אונד איך אַנטוואַרטעטע :
גאַטט , מיין הערער ! דוא ווייסט עז .
(ו) אונד עז שפראַך צו מיר : פּראָפֿע־
צייהע איבר דיזע געבייגע , אונד שפרעכע
ויא אַלזאָ אַן : איהר פֿערטראַקענטען
געבייגע ! הערט דעז עוויגען וואָרט .
(ז) זאָ שפריכט גאַטט דער הערר צו
דיזען געבייגען : איך בריגע לעבענזהויך
אין אייך , דאַם איהר ווידער אויפֿלעבט
(ח) איך שאַפֿע אייך אַדערן אַן , ציהע

פַּלְגֵי אֵיבֶר אייך
עֲלֵיכֶם גִּידִים וְהַעֲלֵיתִי עֲלֵיכֶם
בשר

ר ש"י

עליהם : (ג) היתה עלי יד ה' ויוציאני ברוח ה' ואמר : כליד ה' שנגעה לשון כפייה הוא שהיתה הרוח כופה אותי ליילך כמשתגע על מקום שהרוח חפץ : והיא מלאה עצמות . רבותינו אמרו שהיו מעשה תפרים שיצאו ממצרים לפני הקץ והרעש לקבץ את הטלדים בארץ כמו שתמוך נדברי הימים : (ד) והעבירני עליהם סביב . לבקעה ולא הכניסו לתוכה לפי שהיה כהן : (ה) התחייינה . הגרלה בעיניך שיוכלו לחיות : (ח) ונתתי עליכם גידים ואומר . והספר טוב הוא לומר עור ובשר תלבישני תחילה ואחר כך ובעצמות וגידים תסוככני אלא למה היו או דומים לאדם שפושט ואוחז וליבש שמא שפשט לאחרון ליבש ראשון לגבל בתחלת בריית הוולד עור ובשר תחילה ואחר כך עצמות וגידים : וקרמתי . לשון קרום מי קרושיית"כייש בלע"ז (מלה נוספת ב"ש קרושע"ר בל"ז מיך וועדע מיט ריכד ליכד ניהן . מיט הויט מיכר ניהן . וכן פי'

רש"י

באור

נהם בדמשונה שזכר לעיל שיכלמו מדרכיהם , כן גרמה לי : (ג) יד ה' כלי ד ה' שנגעה לשון כפייה הוא שהיתה הרוח כופה אותי ליילך כמשתגע על מקום שהרוח חפץ (רש"י) , כלומר שהקפתהו רוח הנבואה , וכת"י שרת עלי רוח נבואה מן קדם ה' : ויוציאני , הטעה הוא בלתי כוונה , כי היה לשון נקבה , והרוח מונבל בנית , וכן תרגמתי : (ד) והעבירני , הכל נמרה הנבואה ולא היו הדברים ממש וכדעת ר' יהודה בתלמוד (מרד"ק) : (ה) התחייינה , הגרלה בעיניך שיוכלו לחיות (רש"י) : (ו) העצמות היבשות , ה"א הקריאה (פלקלטיטם) וקרטה '

אויך הער , וועט דאס ווערן , אונד פאלק לעבענדיג אין אייך , דאס איהר ווידרום אויפלעבט אונד ערקענט , דאס איך ערר עווינג זיא . (ט) איך פראפעזייטע , וויא מיר בעפאהלען וואָרדען ; אינדעז ענטשטאנד איין ראנגערוועטטער , ענטשטאנד איין שטורם , אונד דיא גאנצינע נאהרטען זיך איינאגדער אונד פיגטען זיך צוואמען . (י) אזוך זאה הין , דא וואַרען אדערן דראן , דאז פלייש געוואקסען , דאס וועטט נאך קיין הויך אין איהנען . (יא) דא שפראכ'ז צו מיר : פראפעזייהע דעם גייזטע , פראפעזיידע , מענשענזאהן ! אונד שפריך איהן אלוה אן : „זא שפריכט גאטט דער הערר ! פאן אללען פיער וועלטגעגענדען קאמטע , א גייזט ! אונד פאכ לעבענזהויך אין דיזען ערשלאגנען אן . " (יב) איך פראפעזיידטע , וויא מאן מיר בעפאהלען . דא קאם אראם אין זיא , זיא לעבטען אויף , ריכטעטען זיך אויף איהרע פיסע , אייניג אונצאליגע מענגע פאלקס . (יג) דא שפראכ'ז צו מיר : מענשענזאהן

בָּשָׂר וְקָרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר וָאֶרְקַע עֲלֵיכֶם וְנָתַתִּי בָּכֶם רוּחַ וִחְיִיתֶם וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה : (ט) וְנִבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי וַיְהִי־קוֹל כְּהִנָּבְאִי וְהִנֵּה־רַעַשׁ וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת עֶצֶם אֶל־עַצְמוֹ : (י) וְרָאִיתִי וְהִנֵּה עֲלֵיהֶם גִּידִים וּבָשָׂר עָלָה וַיִּקְרָם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְמָעְלָה וְרוּחַ אֵין בָּהֶם : (יא) וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא אֶל־הָרוּחַ הִנָּבֵא בֶּן־אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל־הָרוּחַ כֹּה־אָמַר ׀ אֲדֹנָי יְהוִה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בֹּאִי הָרוּחַ וּפְחִי בַּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וְיִחְיוּ : (יב) וְהִנַּבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צִוָּנִי וַתָּבוֹא בָהֶם הָרוּחַ וַיִּחְיוּ וַיַּעַמְדוּ עַל־רַגְלֵיהֶם חַיִל גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד : (יג) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם

רש"י

רש"י שבת י"ט ע"ב בד"ה יקרמו) : (ט) ויהי קול . והנה רעש העצמות שהיו טופחין זה לזה : עצם אל עצמו . עצמות כל אחד כל מקום שנתקברו היו קופצין ומתקרבין כל אחד ואחד אצל מקום קבורו : (יא) מארבע רוחות . כל מקום שהלכו נשמותיהם לשוב למקבע רוחות העולם

עצם

באור

(ט) וקרמתי , כמו עור על הבשר נקרש כן לפי שהעור נעשה גלדים גלדים , וידוע מדברי חז"ל לשון כתקרמו פניה (זיך מיכרימינמדרלענן , אין מחלטן לענן) : (ט) עצם אל עצמו , הרחוי לו להתחבר עמו : (י) וראיתי , עוד והנה עליהם גידים ואחר כך ובשר עלה , ואח"כ ויקרם עליהם עור מלמעלה : ויקרם , פועל עומד , וקריתי , פיעל יוצא (רד"ק) : (יא) הרוח , רוח החיים , לפי שהחיים תולה בנשימה נקרא רוח : מארבע רוחות , מהרבע קצוות הארץ : ופחי , מענין ויפח בחטיו נשמת חיים : בהרוגים האלה , היו מוסר הלוגי חרב , שלא רוצה

למוד

אָדָם הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה כָּל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל הֵמָּה הִנֵּה אֹמְרִים יָבְשׁוּ
עַצְמוֹתֵינוּ וְאָבְדָה תִקְוָתֵנוּ
נִגְזַרְנוּ לָנוּ: (יד) לָכֵן הִנָּבֵא
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי
יְהוִה הִנֵּה אֲנִי פֹתֵחַ אֶת־
קִבְרוֹתֵיכֶם וְהַעֲלֵיתִי אֶתְכֶם
מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי וְהֵבֵאתִי
אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל:
(טו) וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה
בְּפִתְחִי אֶת־קִבְרוֹתֵיכֶם
וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם
עַמִּי: (טו) וְנָתַתִּי רוּחִי בָּכֶם
וְחִיִּיתֶם וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל־
אַדְמַתְכֶם וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי

מענשענזאהן! דיזע גאנצע שטעלע דאז זעמטליכע הויז ישראל פאר. זיא שפרעכען: „אונזרע גאנצע זונד שאן פערטראקנעט, אונזרע האפנונג איזט פערלאהרען, וויר זינד אוף איממער דאהין. (יד) זאָ פראפעצייהע דען אונד רעדע זיא אלזאָ אן: „זאָ שפריכט גאָטט דער הערר! ועהט, איך אפנע איירען גראבער. ציהע איך אויז איירען גראבערן הערויף, מיין פאלק! אונד ברינגע איך אין דאז ערדרייך ישראל'ס; (טו) דאן זאלט איהר ערקענגען, דאס איך דער עוויגע בין. אפנע איך איירע גראבער אויינזט, אונד ציהע אייך אויז דענזעלבען הערויף, מיין פאלק! (טו) לעגע מיינען גייזט אין אייך דאס איהר גליקליך לעבט, אונד פערלייהע אייך רוהיגען בעזיטץ אין איירעם ערדרייכ: זאָ ערקענגט איהר, דאס איך דער עוויגע פערהייסע אונד אוך פאלל'ציהע." דעז עוויגען וואָרט איזט דיס.

יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי נְאֻם־יְהוָה: וידבר

רש"י

מעם יתקבצו ויבאו: ופחי. כמו טופח כאן פחם: (יג) העצמות האלה כל בית ישראל המה. רמז ולומר לכל בית ישראל בגלותם המה אומרים הם לומרים יבשו עצמותיו נגזרות מלבם תקותנו ואנחנו נתעוות שוב. דבר אחר כלם אלו מאבל ישראל היו ומפני שהחייתים עכשיו הם אומרים מלבם תקותינו ולא כתיב שוב אבית כמיתיו המתים: (יד) לכן הנבא. שעתיד אני להחיותם שנית:

עוד

באור

לומר במתים, וכן לומר (ירמיה י"ח) יהיו הרוגי מות (מדר"ק): (יג) העצמות האלה. שם רמיתי לך במרמה הנבואה שתיו וקיוו על הגלויות זהו מאבל לכל בית ישראל שכולהו מן הגאולה ולומרים יבשו עצמותיו וגו', כלומר הרי אלו כעצמות יבשות שאין להם שוב תקוה (מהכ"ל): (יד) את קברותיכם, דרך משל לארצות הגויים והגלות הם הקברות (מהכ"ל): (טו) ונתתי רוחי בכם, זה רוח החכל, והבטיחם שיתן בהם דעה ביניה והשכל ולא ישתלו שוב (מהכ"ל), ואם כן עשם וחייתם, חיים ממתיים ושלמים, וכן מתורגם נל"ח: דברתי ועשיתי, לא כמכהג בן אדם להנחם, נסים גדולי לעשות מה שדברתי:

עוד

הפטרה ליום שביעי של פסח

(שמואל ב' כ"ב) [פי' רש"י ואאור ותר"א מן הפטרה זו, עיין בס' דברים בהפטרת האזינו כי לא רצינו להכפיל הדברים פעמים ושלש]:

(א) וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הִצִּיל
יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף שָׁאוּל: (ב) וַיֹּאמַר
יְהוָה סַלְעִי וּמְצָדָתִי וּמְפַלְטִי־לִי: (ג) אֱלֹהֵי צוּרִי אֶחֱסֶה־בּוֹ מָגִנִּי
וְקֶרֶן יִשְׁעִי מִשְׂגַּבִּי וּמְנוֹסִי מֹשִׁעִי מֵחָמָס תּוֹשִׁיעֵנִי: (ד) מְהֻלָּל
אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ: (ה) כִּי אֲפָפֻנִי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת נַחֲלֵי
בְלִיָּעַל יְבַעֲתֻנִי: (ו) חֶבְלֵי שְׁאוֹל סַבֻּנִי קִדְּמֻנִי מוֹקְשֵׁי־מָוֶת: (ז)
בַּצַּר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהַי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהֵיכָלוֹ קוֹלִי וְשַׁוְעָתִי
בְּאָזְנָיו: (ח) וַתִּגְעַשׁ וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ
וַיִּתְגָּעֲשׁוּ כִּי־חָרָה לוֹ: (ט) עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכֵל
גֶּחָלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ: (י) וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרַד וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו:
(יא) וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיָּעָף וַיֵּרָא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ: (יב) וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ
סְבִיבֹתָיו סֻכּוֹת חַשְׁרַת־מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים: (יג) מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ בָּעֲרוּ
גַּחֲלֵי־אֵשׁ: (יד) יַרְעֵם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ: (טו) וַיִּשְׁלַח
חִצִּים וַיְפִיצֵם בָּרָק וַיְהֻמֵּם: (טז) וַיֵּרָאוּ אֲפִיקֵי יָם יִגָּלוּ מוֹסְדוֹת
תֵּבֵל בִּגְעָרַת יְהוָה מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפּוֹ: (יז) יִשְׁלַח מִמָּרוֹם יִקָּחֵנִי
יַמְשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים: (יח) יַצִּילֵנִי מֵאֹיְבִי עָז מִשֹּׂנְאַי כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי:
(יט) יְקַדְּמֻנִי בְּיוֹם אֵידִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן לִי: (כ) וַיֹּצִא לַמֶּרְחָב
אֹתִי יְחַלְּצֵנִי כִּי־חָפֵץ בִּי: (כא) יִגְמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּבֹר יָדַי
יָשִׁיב לִי: (כב) כִּי שָׁמַרְתִּי דַּרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהָי: (כג) כִּי
כָל־מִשְׁפָּטָו לְנֶגְדִּי וְחֻקָּתָיו לֹא־אָסוּר מִמֶּנָּה: (כד) וָאֱהִי תָמִים
לוֹ וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי: (כה) וַיָּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי כְּבָרִי לְנֶגֶד
עֵינָיו: (כו) עִם־חָסִיד תִּתְחַסָּד עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמָּם: (כז) עִם־
נָבָר תִּתָּבָר וְעִם־עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל: (כח) וְאֶת־עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ
עַל־רָמִים תַּשְׁפִּיל: (כט) כִּי־אַתָּה נֵירִי יְהוָה וַיהוָה יַגִּיהַ חָשְׁכִּי:
(ל) כִּי בְכָה אָרוּץ גְּדוּד בֵּאלֹהַי אֲדַלֶּג־שׁוּר: (לא) הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ

ויתגעש קרי ויהס קרי

אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ: (לב) כִּי מִי־אֵל
מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר מִבַּלְעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ: (לג) הָאֵל מָעוּזִּי חָיִל
וַיִּתֵּר תָּמִים דַּרְכּוֹ: (לד) מְשַׁוֶּה רַגְלַיו כָּאַיָּלוֹת וְעַל־בָּמֹתַי
יַעֲמִידֵנִי: (לה) מְלַמֵּד יָדַי לַמִּלְחָמָה וְנִחַת קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זְרֹעֹתָי:
(לו) וַתִּתֶּן־לִי מָגֵן יִשְׁעֶךָ וְעֲנָתְךָ תַּרְבֵּנִי: (לז) תַּרְחִיב צַעֲדִי
תַּחְתֵּנִי וְלֹא מָעֲדוּ קַרְסֻלָּי: (לח) אֶרְדְּפָה אֹיְבַי וָאַשְׂמִידֵם וְלֹא
אָשׁוּב עַד־כַּלּוֹתָם: (לט) וְאֲכַלֵּם וְאֶמְחָצֵם וְלֹא יְקוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת
רַגְלָי: (מ) וַתְּזְרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתֵּנִי: (מא) וְאֹיְבַי
תַּתָּה לִי עֹרֶף מְשַׂנְאַי וָאַצְמִיתֵם: (מב) יִשְׁעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה
וְלֹא עָנָם: (מג) וְאֶשְׁחָקֵם כְּעֲפַר־אָרֶץ כְּטִיט־חוּצוֹת אֲדַקֵּם
אֲרִקֵּעֵם: (מד) וַתְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי עַמִּי תִּשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם
לֹא־יָדַעְתִּי יַעַבְדֻנִי: (מה) בְּנֵי נֵכָר יְתַכַּחֲשׁוּ־לִי לִשְׁמוֹעַ אֹזֶן
יִשְׁמְעוּ לִי: (מו) בְּנֵי נֵכָר יִבֹּלוּ וַיַּחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם: (מז) חַי־יְהוָה
וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרֹם אֱלוֹהֵי צוּר יִשְׁעִי: (מח) הָאֵל הַנֹּתֵן נְקָמוֹת לִי
וּמֹרִיד עַמִּים תַּחְתֵּנִי: (מט) וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבָי וּמִקָּמַי תְּרוֹמְמֵנִי
מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי: (נ) עַל־כֵּן אוֹדְךָ יְהוָה בַּגּוֹיִם וּלְשִׁמְךָ
אֲזַמֵּר: (נא) מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה־חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד
וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

דרכי קרי רגלי קרי מגדול קרי

הפטרת שמיני של פסח

פֿאַרעראינרונג

ריזע הפטרה פֿענגט אין דער מיטטע איינער בעשרייבונג דעם פֿיינרליכען צוגם נאָך ירושלים אַן. דיא בעשרייבונג ענדיגט מיט דעם צעהנטען קאַפּיטל (מיט דעם דריסטען פֿערז דער הפטרה). מיט דעם אייליפטען קאַפּיטל פֿאָנגט דיא שילדירונג דעם גראָסען רעטטערס אַן. דיזעם צו ווייסען איזט צור פֿערשטאָנדליכקייט דעס גאַנצען נאָטווענדיג.

הפטרת שמיני של פסח

תרגום אשכנזי

(ישעיה י' ל"ב עד י"ב ה')

(א) עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב לַעֲמֹד
יְנַפֵּף יָדוֹ הַר בַּת־
צִיּוֹן גִּבְעַת יְרוּשָׁלִָם: (ב) הִנֵּה
הָאֲדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת מְסָעֵף
פְּארָה בְּמַעֲרָצָה וְרָמֵי הַקּוֹמָה
גְּדֵעִים וְהַגְּבֹהִים יִשְׁפָּלוּ:
(ג) וְנִקַּף סִבְכֵי הַיַּעַר בַּבַּרְזֶל
וְהַלְּבָנוֹן בְּאַדִּיר יִפּוֹל: (ד) וְיָצָא

(א) הייטע נאך ערייפט ער נוב,
בלייבט שטעהן, שוועניקט
זיינע האַנד געגען ציון'ז בערג, ירושלים'ס
היגעל. (ב) אַבער דער הערר, דער
עווִיגע, צבאות! הויעט נידער דעקבליטהי=
פֿאַללען אַסט מיט מאַכט; דיא בוימע
האָהעם וואוקסעם ווערדען געפֿעללט,
דיא ערהאַבענען ערנידריגעט; (ג) דעם
וואַלדם געבישששע ווירפֿט דאָז אייזען
נידער, דער לבנון ערליגט דען מעכטיגען.
(ד) אין רוין ענטשפרישט אוין

בח קרי חמר

רש"י

(א) **עוד** היום בנוב לעמוד. כל הדרך הזה נתלבט כדי לעמוד בעוד היום בנוב לפי שאמרו
לו מיכטניכיו אם תלכם בה היום תכבשנה וכשעמד בנוב וראה את ירושלים
קטנה לא חם לדברי מיכטניכיו והתחיל להניף ידו בגאוה וכי על עיר כזו הרגזתני כל החיילות
הללו ליכו פה הלילה ולמחר ישלך בה אש מכבד: הר בת ציון. להר בת ציון: (ב) הנה האדון.
בלילה היתה מסעף פארה במערכה. יפסח פלורות עיקר ענפי חילוותיו. במערכה במשור
המקצין העבפים מין פארה זו לשון את אחרי לא נכתב בו"ו וכמו פורה דרכתי. וכמו לחשוף
עבריס פורה תלא בחל"ף כמו ותחרכנה פלורותיו. ומסעף הוא לשון מקצין ענפים ליאברנק"ולי
בלע"ז (והוא עברלאבער. בל"ז ענטאסטן. דיא עסטא בעהויטן) כמו וכלה סעיפיה וכן
בסעיפיה פוריה: במרכה. בכלי משחית העורן ומובר לותם: ורמי הקומה. המלכים והשרים:
גדועים. לין לשון גידוע טופל אלא בחילוטת ודבר קשה: (ג) ונקף. לף זה לשון קציצה כמו
כטוקף זית ונקף לשון וכפעל: סבכי היער. הענפים החבוכים והעבותים: והלבנון. עמי
יערו וכרמילו הן מרבית חיילותיו: באדיר יפול. על ידי מלאך יפלו. ד"ח באדיר בוכות מוקיהו
שהוא לדיקם ומושלם של ישראל כמה שנאמר והיה לדילו ממנו: (ד) ויצא חוטר מגזע ישי.

ופס

באור

(א) עוד היום בנוב לעמוד, כלומר עוד היום הזה יבוא סנחריב מלך אשור על נוב שהוא
סמוך לירושלים, ופסח כבר יטפף ידו נגדו כאדם המוזר בחבירו לאמור עוד מעט
ואטייתך, לאמר הנה האדון ה' צבאות יבטל מחבירתו וגו': (ב) האדון ה' צבאות, סנחריב
קצב כי אין עליו לאדון כמו שאמר בכח ידי עשיתי וכחכמתי כי נבונתי, ולבן אמר הנביא הנה
האדון ה' בגבורת שהוא לאדון בגבורת מעלה ומבוה הוא יכול בבל מלך אשור, והמשיל מחבירו ליער
מלא עצים גבוהים (רד"ק): מסעף, יבריח הסעיפים, כמו לא תפאר לחריך, ומרבך
מלרן חיים (רלב"ע): פארה, שם הכלל על הפארות הרבות שבעצים, הוא המבוכה בלקדוק
הלועז (קאלעקטיפוס), ויתורגם בל"ח (דאם גטוויגי), ותרגום שלפניהו מתורגם כפי
הענין בלפד: במערצה, בגבורה מגזרת ערץ (רלב"ע): ורמי הקומה, כלומר העבים
רמי הקומה, והוא משל על השרים הגדולים (רד"ק): (ג) בברזל, שלי לדיר לשון זוכור, הוא
מלאך ה' שהכה במחנה סנחריב: והלבנון, שמי יערו וכרמלו הן מרבית חיילותיו (רמ"י),
ר"ל כי אין הטעם כוה על הלבנון עלמו בלרן ישראל שיכרת, כי אם על היער החזק שהמשיל
בו חיל סנחריב, וזכר הלבנון לפי שהוא יער בלרן ישראל, והנביא גם עדת שומעיו גם כן

בלרן

חֹטֶר מִגֵּזַע יִשָׁי וְנֵצֶר מִשָּׁרָשָׁיו
יִפְרֶה: (ה) וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה
רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה רוּחַ עֵצָה
וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יְהוָה:
(ו) וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת יְהוָה וְלֹא־
לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט וְלֹא־
לְמִשְׁמַע אָזְנָיו יוֹכִיחַ: (ו) וְשָׁפַט
בְּצֶדֶק דַּלִּים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר
לְעַנְוֵי־אָרֶץ וְהִכָּה־אֶרֶץ בְּשֵׁבֶט
פִּיו וּבְרוּחַ שְׂפָתָיו יָמִית רָשָׁע:
(ח) וְהָיָה צֶדֶק אֵזוֹר מָתְנָיו

אויז ישי'ז שטאם, אוין שאסלינג בליהט
אויז זיינער וואורצעל עמפאר; (ה) אויף
איהם רוהעט גאטטעז גייסט, גייזט דער
וויזהייט אונד איינזיכט, גייזט דעז
ראטהעז אונד דער טאפפערקייט, דער
גאטטעזקענטניס אונד דער גאטטעז-
פורכט. (ו) יא! גאטטעזפורכט אדהמעט
אויז איהם, ניכט נאך אויגענשיין ווירד
ער אורטהויל פאללען, ענטשיידען
ניכט, וואז זיין אהר צוירזט פערניממט.
(ו) נאך גערעכטיגקייט ריכטעט ער דען
ארמען, פערטריט נאך רעכט דיא
אונטערדריקטען, זיין קאניגזווארט
שרעקט דיא ערדע, ויינער ליפפענהויך
פערניכטעט דען באזעווניכט. (ח) ער
גירטעט זיך מיט גערעכטיגקייט,

ער

והאמונה

רש"י

ופס תלמרו הרי תנחומין לחזקיהו ועתו שלח יפלו בידו ומה תהא על הגולה אחר הגלה נחלת וחטור שמה לחד מגרס. לא לחד סוף ביבת מלך מזיקנו ויגחלם: קוטר. שנט מלוכה: וכנר. לשון יונק לילן: וכנר מזרעיו יפרה. וכל הענין ונסופו והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו הרי שנאמרה נבואה זו לנחמת הגולים מאשור: (ו) והריחו ביראת ה'. ימלא רוח ירא ת ה' תירגום מיר לו"י בלע"ז (כמו שע רמני"מערע לו"י בל"ז לוך וועדע מיהן בעלעבן. מוהע נעבן): לא למראה עיניו ישפט. כי בחכמת הקב"ה נקדמו ידע ויבין מי זכאי ומי חייב: (ו) במישור. לשון נוח ורך: והכה ארץ בשבט פיו. כתרגומו ומחי חייבי לארעא: וברוח שפתיו. וממלל גיפוותיה: (ח) והיה צדק אזור מתניו. ויהיו נדיקים מקור סמוך ליה דנקיט

ט

באור

בארץ ישראל, וכמו שאמר הרד"ק בס"ח (תהלים כ"ט), הנביאים היו מדברים על הרוח ועל הקרוב אליהם: (ר) ויצא וגו', לאחר הרד"ק ז"ל סמך פרשה זו שהיא עתידה ליעות המציח להכניסה בימי חזקיהו, ואחר לא תתמהו על כלא גדול כזה שיעשה בימי חזקיה במפלת מחנה אשור בנגע לאחד כי עוד יעשה ליחזקאל כלא גדול ממה בימות המשיח שיהיה ליחזקאל בקבן גליות, וזה יהיה מתפקות המלך חזקיה, וזכר יפי לפי שאמר יכה המלך הרשעון, ופירוש אשור מטה כתרגומו ומחי' מגזע ומשרשיו לפי שהעץ הנכרת יקליף ויובי' יונקו' מגזעו ומשרשיו, כי פירוש גזע הוא מה שנשאר מן העץ על הארץ ומנדי הגזע יעלו הענפים, וכן מן השרשים שהם תחת הארץ יפרחו גם כן, ולפי שיחזקאל נבא מלרעת זה כמה שנים ונסתקה מ לבותם, כתבו נכרת העץ לכל הגזע והשרשים כשאמרו לאחר כי עוד ים תקוה שיחליף הגזע ע"כ: (ה) רוח ה', כלל ולאחר כך פרט רוח חכמה וגו' (מהר"ל): רוח דעת, ה' וירלת ה', וכד מתורגם בל"ח: (ו) והריחו ביראת ה', ימלא לותו רוח ירלת ה' ובלע"ז תירגום מיר לו"י (רש"י), נ"ל תי"ל לתומערע לו"י, בל"ח (ער ווירד לויהם תנהויכן, בלעבן), לפי שעקר החיי' תלוי בחוטר, וכחלט - יאמר כל עסקי חייו יהיו בירלת ה', וכדמתורגם: ולא למראה עיניו וגו', כי ים שמתרלה הרשע כנדיק כמעשיו הגלוים ונטעוניתיו, לכל רוח בחכמת ה' לאחר בקבנו ירד למפתני

וְהָאֲמוּנָה אֵזוֹר חֲלָצָיו: (ט) וְגַר
זְאֵב עִם־כֶּבֶשׂ וְנָמֵר עִם־גְּדִי
יִרְבָּץ וְעֵגֶל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו
וְנַעַר קָטֹן נֹהֵג בָּהֶם: (י) וּפָרָה
וָדֹב תִּרְעֶינָה יַחְדָּו יִרְבְּצוּ
יַלְדֵיהֶן וְאַרְיֵה כַּבָּקָר יֹאכַל־
תֶּבֶן: (יא) וְשִׁעַשַׁע יוֹנֵק עַל־חֻר
פָּתֶן וְעַל מְאוּרַת צִפְעוֹנִי גָּמוּל
יָדוֹ הָדָה: (יב) לֹא־יָרֵעוּ וְלֹא־
יַשְׁחִיתוּ בְּכָל־הַר קָדְשִׁי כִּי־
מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת־יְהוָה

כמים

ער וואָלפֿנעט זיך מיט טרייע · (ט) דאַן
ווייעט ער וואלף מיט דעם לאַמען,
לעאָפּאַרד לאַגערט בי׳ם באָקלין זיך,
קאַלב אונד לאָווע אונד פֿייזטער שטיר
אין איינער העערדע, איין יונגער קנאַבע
לייטעט זיא · (י) מיטאיינאַנדער וויידען
קוה אונד באָרין, אומגעבען פֿאָן צאַרטען
יונגען; דעם שטירע גלייך, נאָהרט פֿאָן
שטראָה דער לאָווע זיך; (יא) אויף
דער נאַטטער שלופֿלאָך שפיל׳ט דער
זייגלינג, דער ענטוואָהנטע ווירד אויף
באַזיל׳סקען האָהל׳ע דאַז הא׳אנדפֿען
העבען; (יב) זיא פֿערל׳עטצן ניכט,
פֿערדערבן ניכט אויף מיינעם הייליגען
בערגע · — דען ערקענטנים גאָטטעז
שטראָהמט איבער דיא גאַנצע ערדע,

ווייא

רש״י

בו בחזור: (ט) ומריא · שור פטם: (יא) ושעשע · ושיחק: על חור פתן · על חור שפר שהנחש מקנן בתוכו קר״ט בלע״ז (והוא גרחטש · בל״ז קלופט · העלע). פתן נחש משחקין בעזה קרם ונקרא פתן ושוב אין לו לנחש שהשמר לשר לא ישמע לקול מלחשים: ועל מאורת צפעוני יובתן תירגם חיזו גולגלי עיכובי חיוי קוממן ומנחש פתר בו לשון נקב וחורי עפר וכן חור כשדים וכן בלחורים כבדו ה׳: גמול · תיטוק הגמול משדי לחו: ידו הדה · תרגם יונתן ידוכי יושיט כמו הך קרים וכמו הידך שהוא לשון הרמה וה״ל לאתרוכה בחי״ת בתוכו יסוד נופל כמו עשה בנה קנה: (יב) דעה את ה׳ · לדעת את ה׳ · (יג) לנגח עמים · להיות

עמים

באור

לבנך ויסיר המשוח מעל פני הרשע להרשיעו: (ט) וגר זאב וגו׳, דרך משל מהשלום שיהיה בימיו (רמב״ע), וכמו שזכר הרד״ק בשם י״מ שפרשים כי הזאב והנמר והדוב והאריה הם משל לרשעים העושקים והגוזלי׳ שהם לחלשים כמו החיות הטורפים לבהמות, והבקר והפרה והעגל והגדי הם משל לעניי הארץ, ואמר כי בימות המשיח יהיה שלום בארץ ולא ירעו איש את חברו, ומה שהזכיר הוא שנה הפירוש לא יתכן לפי פשוטו לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי הוא כפירוש חלוסף ודקה מחוק,כאשר יבין המשכיל כי המשל ידבר מהמשל כעין המשל, ואדרבה ועלתה הארץ דעה לעד שהכוונה על בעלי שכל, ויש להוסיף הרחיות, שלא שתין כאן המקום לזכר בזה עתה: (י) ודוב, נקבה, בעדות הפרה והכבוים הסמוכים: (יא) על חור פתן, על קור עפר שהנחש מקנן בתוכו (רמ״י): מאורות, כמו חור ונקרא כן לפי שהנחש ממנו החור למקום שהנחש בו (רל״ק): ידו הדה, ת״י ידוכי יושיט, כמו הך קרים וכמו הידך שהוא לשון הרמת קול לשון זה ל׳ הרמה וה״ל לאתרוכה בח״ת בתוכו יסוד נופל כמו עשה בנה קנה (רמ״י) ר״ל שבעבור זה יבוא שם הך קרים בלי ה״ל נסוף, ובחית שם הידך מהכפולים, לכל ידוע שהורלת שרשי הכפולים וכאי הלמד דומים לרוב, כמו גלה גלל, דמם דמה ורבים כן: (יב) לא ירעו, הפתן והצפעוני כחלו כל ארץ ישראל מלאה דעת ה׳, כי ידוע הוא שיודע האדם לא ישחית לעולם רק יבנה ויתקן (רמב״ע): כמים לים מכסים, מקום המים יקראים, והמים ממלאים אותו

המקום

בַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים׃ (יג) וְהָיָה
בַּיּוֹם הַהוּא שָׁרֵשׁ יִשַׁי אֲשֶׁר
עֹמֵד לְנֵס עַמִּים אֵלָיו גּוֹיִם יִדְרֹשׁוּ
וְהָיְתָה מְנֻחָתוֹ כָּבוֹד׃ (יד) וְהָיָה
בַּיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף אֲדֹנָי שֵׁנִית
יָדוֹ לִקְנוֹת אֶת־שְׁאָר עַמּוֹ אֲשֶׁר־
יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר וּמִמִּצְרַיִם
וּמִפַּתְרוֹס וּמִכּוּשׁ וּמֵעֵילָם
וּמִשִּׁנְעָר וּמֵחֲמָת וּמֵאִיֵּי הַיָּם׃
(טו) וְנָשָׂא נֵס לַגּוֹיִם וְאָסַף נִדְחֵי
יִשְׂרָאֵל וּנְפֻצוֹת יְהוּדָה יְקַבֵּץ
מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ׃
(טו) וְסָרָה קִנְאַת אֶפְרַיִם וְצֹרְרֵי
יְהוּדָה יִכָּרֵתוּ אֶפְרַיִם לֹא־יְקַנֵּא
אֶת־יְהוּדָה וְיהוּדָה לֹא־יָצַר

את

רש׳י

עמים מרוחקים גם להקבץ אליו: (יד) שנית · כמו שקנאם ממצרים שהיתה גאולתם בראשה
אלין שעבוד לבל גאולת בית שני לפיכך מן המכין שהרי משועבדים היו לכורש: ומאיי הים · הן
ארבי עמו: (טו) ונשח גם · פירק״ח בלע״ז (מפורש במדבר כ״ח ח׳) והיה לאות להקבץ
אליו ולהביא את גליות ישראל מבחה לו: (טו) אפרים לא יקנא את יהודה. משיח בן יוסף ומשיח
בן

באור

מקום עד שמכסים לותו שלח ירמה קרקע היס, (רד״ק): (יג) והיה, לעתיד כמו ויהי
לעבר, כלומר שביום ההוא יהיה זה המעשה שיזדעזו הגוים לל שורש ישי לשר לו כבר הנמיך
והגדיל למעלה מחוד לבבת לחריו ולהקבץ אליו כמו שדורשים החיילות בנסיעתם במלחמה לל
הנס המולך לפניהם, ושעם המשל לפי שהנס הוא עץ לרוך מחוד, וכבר דמה לותו לעץ כאמרו
״ולא חוטר מגזע ישי, והמליס המשל לאמור שיגדל העץ הזה מחוד, ויהיה בשבוע גדלו לנס
עמיס: והיתה מנוחתו כבוד, בשבוע וכן הכאמת בני ה׳ (רחב״ע) יכלומר שלא יכוח ויסקוע מחמ׳
בגלות ומוכך לב.לו שאר סבות בזויות, כי אם בשבוע שיהיו כלם ירלים ומכבדים לותו, וכמו
שכתוב שלמה המלך, ותהיה לס כן מנוחתו כבוד לו ולעמו שיאמרו להם לחרי העם שבכה לו
לבבת בטח ושלכן תחת מלך כזה, ומתורגם הכתוב כפי העכין: (יד) שנית, כי רחשובה
קבה לותם מבית עבדים ממצרים, וביום קנין גליות יוסיף ה׳ שכית ידו לקנותם, מכל הגוים
אשר כפיכו שם (רד״ק): (טו) ונשא, הקב״ה נס לגוים, להיליו ארם יבי שמשכר: (טו) קנאת
אפרים וצוררי יהודה, סוף הכתוב מבאר תחלתו, ושעם וצוררי יהודה, הגולרים לשר
ביהודה

יהודה אפרים אן · (יז) פֿעראיינט
איבערפֿליגעלן זיא וועטווערטז
דיא פלשתים, איבערשווערמען דיא
קינדער דעז מאָרגענלאַנדעז, אדום
אונד מואב וינד איהרער האָנדע בייטע,
דיא קינדער עמון איהנען דינזטבאַר ·
(יח) דער עוויגע טראָקנעט דיא זעע=
צונגע מצרים'ז אויף, שוועלקט אים
ברויזענדן שטורם דיא האַנד איבער
דען מאָלטיגען שטראָם, אין זיבען באַלן
נון גענטהיילט, ווירד ער דורכוואַטעט,
טראָקנעם פֿוסעז · (יט) ווירד געבאַהנ=
טער וועג דעם איבעררעזטע זיינעז
פֿאָלקז, יענעם איבעררעזטע אויז אשור:
געבאַהנט, ווי ישראל עהעמאַלז שאָן,
אַלז אויז מצרים עז צאָג · (כ) זינגען
ווירזט דוא יענעז טאַגעז

אֶת־אֶפְרָיִם: (יז) וְעָפוּ בְכָתֵף
פְּלִשְׁתִּים יָמָּה יַחְדָּו יָבֹזּוּ אֶת־
בְּנֵי־קֶדֶם אֱדוֹם וּמוֹאָב מִשְׁלוֹחַ
יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מִשְׁמַעְתָּם:
(יח) וְהֶחֱרִים יְהוָה אֶת לְשׁוֹן יַם־
מִצְרַיִם וְהֵנִיף יָדוֹ עַל־הַנָּהָר
בַּעְיָם רוּחוֹ וְהִכָּהוּ לְשִׁבְעָה
נְחָלִים וְהַדְרִיךְ בַּנְּעָלִים:
(יט) וְהָיְתָה מְסִלָּה לִשְׁאָר עַמּוֹ
אֲשֶׁר יִשָּׁאֵר מֵאַשּׁוּר כַּאֲשֶׁר
הָיְתָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם עֲלֹתוֹ
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (כ) וְאָמַרְתָּ
ביום

רש"י

בן יהודה לא יקנאו זה בזה כפי לאומיותיו: (יז) ועפו בכתף פלשתים ימה. ועופו וירוצו שכם
אחד על הפלשתים אשר הם במערבה של ארץ ישראל ויכבשו את ארצם כמו דרך ירכתו שכמה,
שכם אחד וכן תרגם יונתן ויתקברון כתף חד למימרי פלשתאי די במערבא: ובני עמון משמעת.
כתרגומו משתמעין להון מקבלין מצותם עליהם: (יח) והחרים · ליבשו כדי שיעברו בו גליות
ישראל ממצרים: על הנהר · כהר פרת לעבור בו גליות אשור: בעים רוחו · אין לו דמיון במקרא
ולפי הענין יפתור בחוזק רוחו: לשבעה נחלים · לשבעה נזרים לעבור בו שבע גליות התמורות
למעלה מאשור וממצרים וגומר: ומלוי היס · ליבש מקומו כד: והדריך · בתיבו את הגליות:
בנעלים · בנשף: (יט) והיתה מסילה · בתוך היס לשאר עמו: (כ) ואמרת · ברוחך את
הזמיות כדוכין לחרשת ולדרחון: חודך כי תנפת בי · והגליתני וכפר גלותי עלי ועתה ברכה עוני
ויסוב לפך ותנחמני ויונתן תרגם חודך ה' כי חטאתי לך ועל כן תנפת בי ולולי רחמיך לא
הייתי

באור

ביהודה למפרים, כי מהיות דוד המושי' והמניח את ישראל עד גלותם מעל אדמתם היתה
הקנאה שולטת בין אפרים ויהודה כנזכר כמה פעמים בכתוב: (יז) ועפו, ענין עופפות שהיא
התנועה המהירה, כלומר יתאחדו ויתברו תגיעתם אל עבר פלשתים שהיא למערבה של ארץ
ישראל להכותם ולבוז אותם, וטעם בכתף (מרד"ק). ויונתן תרגם ויתקברון כתף
חד, לפי שהכתפים בכתף העוף לומר כאלו ישופכו שכיהם בכתף אחד, כן יהיה האחדות
והשלום ביניהם · ובל"ע מתורגם כפי הענין: משלוח ידם, מטעם ומשמעתם בכל משלח ידכם,
כלומר שישלטו בהם בנקיון בכפם: משמעתם, שיהיו נשמעים לכל אשר יצווה: (יח) והחרי',
שעורו והקריב, כי לותיות בו"ק מתחלפות, וכן"י וינצ, וכדכתיב הן בגערתי אחריב יס
(נחום א' ב'), והחרבתי את יאר (ירמיה נ"א ל"ו) וקבילוהם: לשון ים מצרים, הוא יס סוף,
והוא חלק יון יס הערבי (דלו מרקניטי מעאר) וככתם בין שתי מרכות, ארץ הערב וארץ
מצרים

בַּיּוֹם הַהוּא אוֹדְךָ יְהוָה כִּי
אָנַפְתָּ בִּי יָשֹׁב אַפְּךָ וּתְנַחֲמֵנִי:
(כא) הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא
אֶפְחָד כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְהוָה
וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: (כב) וּשְׁאַבְתֶּם־
מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה:
(כג) וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא הוֹדוּ
לַיהוָה קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ
בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו הַזְכִּירוּ כִּי
נִשְׂגָּב שְׁמוֹ: (כד) זַמְּרוּ יְהוָה כִּי
גְאוּת עָשָׂה מוּדַעַת זֹאת בְּכָל־
הָאָרֶץ: (כה) צַהֲלִי וְרֹנִי יֹשֶׁבֶת
צִיּוֹן כִּי־גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל:

טאָגעז: „עוויגער! איך לאָבפרייזע דיך
אָב דאָס דוא געצירנט, דיין צאָרן
ווענדעט זיך — איך בין געטראָסטעט:
(כא) אַלמאַכטיגער! דוא ביזט מיין הייל!
געטראָסטעז מוטהז בין איך, פֿורכטלאָז
גאַנץ. מיין זיג, מיין זאַיטענשפיל איזט
יָהּ, דער עוויגע! ער ווארַ ערראַטטונג
מיר. (כב) שאָפֿפֿט, שאָפֿפֿט,
פֿראָהלאָקקענד. אויז דיזעם היילו־
קוועלל־ען! (כג) אונד זינגט פֿערנער
אַן דיזעם טאָגע. דאַנקט דעם עוויגען!
פֿערקינדיגט זיין נאָמען! מאַכט דען
פֿאָלקערן זיינע טהאַטען קונד! לאַסט
זיינעז נאָמענז גראָסע לויט ערטאָנען!
(כד) לאָבזינגט דען עוויגען, דעז ווירקען
האָך ערהאַבען איזט; פֿערקינדעט זייא'ז
דער גאַנצען ערדע! (כה) פֿראָהלאָקע!
ויכצע! בעוואָהנרין ציון'ז! פֿערהערר־
ליכט צייגט זיך אין דיר דער הייל־ומע
ישראל'ז."

רש"י

מודעה קרי

הייתי כדאי לגזוד לפך ולנחמכי והנה אב לפך ממכי: (כא) עזי וזמרת יה ה'. עז ונפה של הקב"ה הוא היה לי לישועה. ואין לפרש עוזי עוד שלי שלא מכיכו במקרא עזי נקוד חטף קמץ שלא שורק עזי קון מצלבה מקומות שהוא סמוך אבל וזמרת ולא וזמרת כמו וזמרתי שלא על כרחך וזמרת דבוק הוא לתיבה שלאחריו לכך אבי לומר שאין יו"ד של עזי שלא כמו יו"ד של שוכני סנה: יה ה'. עד הכה היה שמו חלוק ובמפלתו של עשו כעשה שלם וכן הוא לומר כי יד על כס יה לין הכסא שלם ואין השם שלם עד שתהא מלחמה לה' בעמלק: ויהי לי לישועה. כמו היה לי לישועה ודרך מקראות לדבר כן כמו ותאר לה שם לבו ונשר ויעזב את עבדיו ואת מקנהו ועוד בדברי הימים ובכי ישראל היושבים בערי יהודה וימלוך עליהם רחבעם ה"ל לומר מלך עליהם רחבעם: (כב) ושאבתם. ותקבלון לופכן קדת: ממעיכי הישועה. כי ירחיב לבם על ידי ישועה הנאה להם ויתגלו להם רזי התורה שבשתכחו בגלות על ידי הגלות: (כג) עלילותיו. מעלליו: הזכירו. לשבח כי כשבח הוא:

באור

שגבים, ולכן נקרא לשון בעבור תבניתו שהוא לרוך ובר, וכן כל כיוצא, וכן יקרא גם כן בל"א (לייבי מעערסנונג): על הנהר, כהר פרת לעבור בו גליות לאור (רש"י): בעים רוחו, בחוזק רוחו שיולך על הכהר ויבשהו, ומלת בעים תתפרש כפי העכין ואין לה שבר במקרא (רד"ק): לשבעה נחלים, עכין רבוי כמו שבע יפול לדיק וקם, ורבים כיוצא: והדריך, הדורך, או את הדורך: (ב) כי אנפת בי, לפי שתכפת בי ועכשתכי עי"ז נקתי מפשעי: ישוב אפך. לשון הוה כלומר עתה שבתי מרעתי, שב גם אפך: (א) כי עזי וגו', מעין שירת הים לאחרי שהלכו בו בני ישראל ביבשה, וכן זמרו לה' כי גאות עשה, לשירה לה' כי גאה גאה: (כב) ושאבתם מים בששון, ד"מ כמו השואב מים מן המעין שלא יפסקו מימיו, כי בכל עת ימלא בו לשאוב, כן לא תפסק מהם הברכה והישועה ויהיו בשפע כל ימיהם (רד"ק), (כג) ואמרתם, בשיר מקהלות:

פרשת מפטיר של שבת ור"ח

נשבת ראש חדש מוציאין שני ספרים ואומרין קורין שבעה בפרשת השבוע וקדש לשעבר • ובספר שני קורין פרשה זו :

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ : עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ : פ

וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם : וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד : וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה : וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יַיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה : וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ :

הפטרת שבת וראש חדש

בישעיה סימן ס"ו

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי־זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי : וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עָשְׂתָה וַיִּהְיוּ כָל־אֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־זֶה אַבִּיט אֶל־עָנִי וּנְכֵה־רוּחַ וְחָרֵד עַל־דְּבָרִי : שֹׁחֵט הַשּׁוֹר מַכֵּה־אִישׁ זוֹבֵחַ הַשֶּׂה עֹרֵף כֶּלֶב מַעֲלֵה מִנְחָה דַּם־חֲזִיר מַזְכִּיר לְבֹנָה מְבָרֵךְ אָוֶן גַּם־הֵמָּה בָּחֲרוּ בִדְרָכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חָפֵצָה : גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלוּלֵיהֶם וּמְגוּרֹתָם אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבַאֲשֶׁר לֹא־חָפַצְתִּי בָּחָרוּ : שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה הַחֲרֵדִים אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שֹׂנְאֵיכֶם מְנַדֵּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאֶה בְשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יֵבֹשׁוּ :

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מֵהֵיכָל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאֹיְבָיו׃
בְּטֶרֶם תָּחִיל יָלְדָה בְּטֶרֶם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר׃ מִי־
שָׁמַע כָּזֹאת מִי רָאָה כָאֵלֶּה הֲיוּחַל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי
פַּעַם אֶחָת כִּי־חָלָה גַם־יָלְדָה צִיּוֹן אֶת־בָּנֶיהָ׃ הַאֲנִי אַשְׁבִּיר וְלֹא
אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אָמַר אֱלֹהָיִךְ׃
שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַ͏ִם וְגִילוּ בָהּ כָּל־אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל־
הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ׃ לְמַעַן תִּינְקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשַּׁד תַּנְחֻמֶיהָ לְמַעַן
תָּמֹצּוּ וְהִתְעַנַּגְתֶּם מִזִּיז כְּבוֹדָהּ׃ כִּי־כֹה ׀ אָמַר יְהוָה הִנְנִי נוֹטֶה־
אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וִינַקְתֶּם עַל־צַד
תִּנָּשֵׂאוּ וְעַל־בִּרְכַּיִם תְּשָׁעֲשָׁעוּ׃ כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְנַחֲמֶנּוּ כֵּן
אָנֹכִי אֲנַחֲמְכֶם וּבִירוּשָׁלַ͏ִם תְּנֻחָמוּ׃ וּרְאִיתֶם וְשָׂשׂ לִבְּכֶם
וַעֲצְמוֹתֵיכֶם כַּדֶּשֶׁא תִּפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־עֲבָדָיו וְזָעַם
אֶת־אֹיְבָיו׃ כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכַסּוּפָה מַרְכְּבֹתָיו לְהָשִׁיב
בְּחֵמָה אַפּוֹ וְגַעֲרָתוֹ בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ׃ כִּי־בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוּ חַלְלֵי יְהוָה׃ הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּטַּהֲרִים אֶל־
הַגַּנּוֹת אַחַר אַחַד בַּתָּוֶךְ אֹכְלֵי בְּשַׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעַכְבָּר
יַחְדָּו יָסֻפּוּ נְאֻם־יְהוָה׃ וְאָנֹכִי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה
לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְּשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי׃ וְשַׂמְתִּי
בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם ׀ פְּלֵיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלוּד
מֹשְׁכֵי קֶשֶׁת תּוּבַל וְיָוָן הָאִיִּים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־
שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם׃ וְהֵבִיאוּ
אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם ׀ מִנְחָה ׀ לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב
וּבַצַּבִּים וּבַפְּרָדִים וּבַכַּרְכָּרוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַ͏ִם אָמַר יְהוָה
כַּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בִּכְלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה׃
וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לַלְוִיִּם אָמַר יְהוָה׃ כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם
הֶחָדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לְפָנַי נְאֻם־

הפטרת שבת וראש חדש

יְהוָה בֵּין יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם: וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי
שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה:
וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא
תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר
להשתחות לפני אמר יהוה:

הפטרת מחר חדש

[כשחל ר"ח באחד בשבת] שמואל א' כ' י"ח — מ"ב

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפָּקַדְתָּ כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ:
וְשִׁלַּשְׁתָּ תֵּרֵד מְאֹד וּבָאתָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ
שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאָזֶל: וַאֲנִי שִׁלַּשְׁתִּי
הַחִצִּים צִדָּה אוֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי לְמַטָּרָה: וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־
הַנַּעַר לֵךְ מְצָא אֶת־הַחִצִּים אִם־אָמֹר אֹמַר לַנַּעַר הִנֵּה
הַחִצִּים ׀ מִמְּךָ וָהֵנָּה קָחֵנּוּ וָבֹאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאֵין דָּבָר
חַי־יְהוָה: וְאִם־כֹּה אֹמַר לָעֶלֶם הִנֵּה הַחִצִּים מִמְּךָ וָהָלְאָה לֵךְ
כִּי שִׁלַּחֲךָ יְהוָה: וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וָאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד־עוֹלָם: וַיִּסְתֹּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ עַל־הַלֶּחֶם לֶאֱכֹל: וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבוֹ כְּפַעַם ׀
בְּפַעַם אֶל־מוֹשַׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצַּד שָׁאוּל
וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד: וְלֹא־דִבֶּר שָׁאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקְרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר: וַיְהִי מִמָּחֳרַת
הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן
בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשַׁי גַּם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם:
וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאַל דָּוִד מֵעִמָּדִי עַד־בֵּית
לָחֶם: וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי נָא כִּי זֶבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צִוָּה־לִי

אחי

אל קרי

אָחִי וְעַתָּה אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמָּלְטָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־אַחַי
עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ: וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל בְּיְהוֹנָתָן
וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת הֲלֹא יָדַעְתִּי כִּי־בֹחֵר אַתָּה לְבֶן־
יִשַׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ: כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשַׁי
חַי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתֶךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ
אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת הוּא: וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוּמַת מֶה עָשָׂה: וַיָּטֶל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיֵּדַע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מֵעִם אָבִיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד: וַיָּקָם יְהוֹנָתָן
מֵעִם הַשֻּׁלְחָן בָּחֳרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי
נֶעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלְמוֹ אָבִיו: וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה
לְמוֹעֵד דָּוִד וְנַעַר קָטֹן עִמּוֹ: וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֻץ מְצָא־נָא אֶת־
הַחִצִּים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנַּעַר רָץ וְהוּא יָרָה הַחֵצִי לְהַעֲבְרוֹ:
וַיָּבֹא הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחֵצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן
אַחֲרֵי הַנַּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֵצִי מִמְּךָ וָהָלְאָה: וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן
אַחֲרֵי הַנַּעַר מְהֵרָה חוּשָׁה אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט נַעַר יְהוֹנָתָן אֶת־
הַחִצִּי וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו: וְהַנַּעַר לֹא־יָדַע מְאוּמָה אַךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת כֵּלָיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הָבִיא הָעִיר: הַנַּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב
וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ ו אִישׁ אֶת־
רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל: וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן
לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה
לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה ׀ בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי וּבֵין זַרְעֶךָ
החצים קרי עַד־עוֹלָם:

מזמורים תהלים שנוהגים לומר בכל שבת מעין הפרשיות:

ויקרא · אל אלהים ה' סי' נ'. צו · הודו לה' סי' ק'ו. שמיני · הודו לה' סי' ק'ה.
תוריע · מי ימלל סי' ק'ו. מצורע · הודו לה' סי' קי'ז.
אחרי קדושים אמור בהר בחקתי
כל אלפא ליתא נקלק לשבתות שנין פסק לשבועות.

לוח הפטרות

ויקרא בישעיה סי' מ"ג כ"א עם זו יצרתי לי וסי' מ"ד עד כ"ד יחפאר :
צו בירמיה סי' ז' כ"א כה אמר ה' וסי' ח' עד ג' נאם ה' :
שמיני בשמואל ב' סי' ו' א' ויוסף עוד וסי' ז' עד ט"ז דבר נתן אל דוד :
תזריע במלכים ב' סי' ד' מ"ב ואיש בא וסי' ה' עד י"ט כברת ארץ :
מצורע במלכים ב' סי' ז' ג' וארבעה אנשים עד כ' בשער וימות :
אחרי ביחזקאל סי' כ"ב א' ויהי דבר ה' עד ט"ז אני ה' ויש מפטירין אותה בסדר קדושים :
קדושים בעמוס סי' ט' ד' הלוא כבני כושיים עד ט"ז אמר ה' אלהיך ויש מפטירין אותה בסדר אחרי מות :
אמור ביחזקאל סי' מ"ד ט"ו והכהנים הלוים עד ל"א לא יאכלו הכהנים :
בהר ירמיה סי' ל"ב ו' ויאמר ירמיה עד כ"ז כל דבר :
בחקתי ירמיה סי' ט"ז י"ט ה' עוז וסי' י"ז עד י"ד ההלתי אתה :
לפ' זכור בשמואל א' סי' ט"ו ב' כה אמר ה' עד ל"ד גבעת שאול :
לפ' פרה ביחזקאל סי' ל"ו ט"ז ויהי דבר ה' עד ל"ח כי אני ה' :
לפ' החודש ביחזקאל סי' מ"ה ט"ז כל העם הארץ וסי' ט"ו עד י"ח איש מאחזתו :
לשבת הגדול במלאכי סי' ג' ד' וערבה להי' עד סוף הספר :
ליום א' דפסח ביהושע סי' ג' ה' ויאמר יהושע עד ז' אהי' עמך וסי' ה' ב' בעת ההיא עד ט"ז אין יוצא ואין בא :
ליום ב' דפסח במלכים ב' כ"ג א' וישלח המלך עד כ"ה לא קם כמוהו :
לשח"ה דפסח ביחזקאל סי' ל"ו ל"ז כה אמר ה' וסי' ל"ז עד י"ד נאם ה' :
ליום ז' דפסח בשמואל ב' סי' כ"ב א' וידבר דוד עד נ"א עד עולם :
ליום ח' דפסח בישעי' סי' י"ו ד' ל"ב עוד היום בנוב לעמוד וסי' י"א וי"ב עד גמירא :
למחר חודש בשמואל א' סימן כ' ויאמר לו יהונתן :
לשבת ור"ח בישעי' סימן ס"ו כה אמר ה' השמים :

הקדמה לרש"י על שיר השירים

אחת דבר אלהים אתים זו שמעתי • מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וסוף דבר אין לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעו ואף על פי שדברו הנביאים דבריהן בדוגמת גרזן לייסב הדוגמת על לופנה ועל סדרה כמו שהמקראות סדורים זה אחר זה . ולפיכך לספר הזה בכמה מדרשי אגדה יש סודרים כל הספר הזה במדרש אחד ויש מפוזרים בכמה מדרשי אגדה מקראות לבדם ואינם מתיישבים על נכון המקרא ופשר המקראות • ואמרתי בלבי לתפוס משמעות המקרא ליישב ביאורם על סדרם והמדרשות מרבותינו לקבעם מדרש ומדרש לים לים במקומו • ואומר אני שלמה ברוח הקדש שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה בבלי ומדי אחר יוונין ולהתאונן בגלות זה על כבודם הראשון ולזכור אבה ראשונה אשר היו בגולה לו מכל העמים לאמר אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה ויזכרו את מקדשיו ואת מעלם אשר מעלו ואת הטובות אשר אמר לתת להם בתחלית הימים ויסד ספר הזה ברוח הקדש בפיהן אשר נקרה אלמנות חיות משתוקקת על בעלה מתרפקת על דודה מזכרת לחבת נעוריה אליו ומודה על פשעה אף דודה כי לו נכספה ומזכיר חסדי נעוריה וכוי יופיה וכשרון פעליה אשר בהם נקשר עמה בחבה עזה להודיעה כי לא מלבו עבה ולא אילוהיה אילוהין כי עוד היה לפתו והוא לישה והוא עתיד לשוב אליה :

אלה הדברים העתקתי מדברי המבארים במבוא הספר הלא המה המושלם ר' אהרן האללי וחבירו ר' יואל ברי"ל

כבר נודע לכל איש תורני דעת חכמי התלמוד ממגלה הזאת בלמדם בכמה מקומות שיר השירים קודש קדשים הוא, ולמדו (מס' ידים פ"ג משנה ה') כל העולם כלו היום כדאי כיום שניתן בו שיר השירים וכו'. ולהורות למדו לנו זאת לבלתי עלות על לב הקורא לחשר, דברים הללה כמשמען, דברי חמק ושיר עגבים כאשר ידבר בחור אל בתולה והלהוב אל להובתו, אלא לתכלית עמוק וסתום ולכוונה נסתרת אשר יסודתה בקודש בעבור השיר הזה. ובעבור זאת רבו כמו רבו עליה פרושים שונים, וכל אחד מהמפרשים סוקל המסילה לפניו בו דרך לעצמו, כפי השגתו וכפי מסת שכלו; זה בא בדיבי תלמודיים לו בדברי מוסר ותוכחה, דברי רבוי ופיוס בין המקום ב"ה ובין כנסת ישראל לומר כי הוא זה אשר יורה עליו השיר, וזה בא בפתרי תורה בגירופי שמות ובדברי קבלה הנעלמים מעיני ההמון, וידועים רק לאחד בעיר ובנים בחכמה; וכמו שכתב הר"י ערמיה בהקדמתו למגלה הזאת, ואמר: זה יתהלל החכם בחכמתו, המקובל בקבלתו, האלהי באלהותו, והפלוסוף בפלוסופו כמו שנתפרסם מן פרושיהם עכ"ל; וחדשים מקרוב באו ויאמרו כי כוונו בה חכמות עיוניות ומעשיות כמו מלאכת ההגיון וכדומה. ואולם מן המפורסמות הוא, שאי אפשר להקורא לחקור על הנמשל והרמז מהדבר, אם לא ידע מקודם טעם התרגום ובאור מלות המשל; כמו שאפשר לאדר בו יפתח הדלת לבוא אל הבית פנימה, וכלעדו יהיה הבית סגור, כן הדבר הזה, לאחר התבוננות בתרגום המליצה והמשל, וידיעת גלגול והמשך הדברים, יעלה החוקר מעלה מעלה בשכלו עד כי נגלה לפניו תעלומת ומכסיות הדבר. ולכוונה הזאת כתב מאור הגולה הר"י ז"ל בהקדמתו לשיר השירים ח"ל וסוף דבר אין לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעו, ואע"פי שזכרו הנביאי' דבריהם בדוגמא, צריך לייסד הדוגמא על אפניה ועל סדרה כמו שהמקראות סדורים זה אחר זה וכו'. גם השלם הר"י בן עזרא כתב לכוונה הזאת ג' פרושים בפנים שונים, ויפרש בפעם השנית כל המגלה על דרך משל כמו שכתב הוא בעצמו ז"ל לכן אפרשנו בפעם השנית על דרך המשל שהוא בדברי חזק עכ"ל, ועיין מה שכתב הרמב"ן ז"ל בהקדמת ניתיו לס' קהלת. ואמנם לגודל קושי תרגום השיר הזה, ומפאת חסרון ידיעת לשון הנכתבו בתוך עמינו, היתה המגלה הזאת עד עתה כספר חתום בלתי מבין לתרגם אחת על אחת ועל תרגומה הנאות לה; ולהסיר המכשול הזה השתדל לנו איש החלהים חדוכינו משה בן מנחם (לזכר עולם יהיה צדיק) אחריו ברכת תרגום הנכתבו על המגלה הזאת בלשון נקי וערב, במליצה נאה וסדורה, כדרכי שירים וחדושים, יגיל הקורא בו וישמח הנשמע, כי לבם וחלב תחת לשונו ותפארת שפתיו ברור מללו. ובעל הנמולות יגלם לו בעולם שכולו טוב כעל כל טוב אשר נמלנו בתרגומיו הברורים והישרים. ואנחנו קמנו ונתעודד להוציא התרגום הזה לבית הדפוס לזכות בו את הרבים, ויען כי רבו היום המפרשים על המגלה הזאת כאשר כתבנו למעלה, ואנחנו לא נדע איזה מהם יכשר יותר להחליט עליו ולאמר זה הדרך הטוב והפירוש הנכון לאשר תלכו בה, הידוע נדע מה ייכשר בעיניכם לייטב בעיני הקורא? אולי את אשר קרבנו רחוק הוא בעיניו, ואת אשר רחקנו קרוב הוא אליו, ומי יודע אולי כולם כאחד טובים. לכך מצאנו לנכון מן הפירושים החלה, ובלווה התרגום הזה רק בבאור קצר ומספיק להודיע טעם תרגום המלה, לקדוקה בלשון העברי, ואשר דברים הנאותים ונריכים לפעמות העניין, וכל מי אשר בשתו לבו למלאות תשוקתו בפירוש על המגלה הזאת, יעיין בהספרים מהמפרשים אשר קדמונו כמו רש"י רלב"ע ובעל עקדה ודומיהם וימצא מרגוע לנפשו.

עוד ראיתי להקדים מקדמה אחת במהות ותיכות המגלה הזאת, טרם נבוא אל הבאור, והיא: לדעת דוב מפרשי הפשט כל המגלה הזאת שיר אחד הוא, המתחיל מן פסוק ישקני ומסיים בפסוק ברח דודי וכו' על הרי בשמים, כאשר האריכו בזה בספריהם ובפרושיהם. ובאמת לדעת הזאת עמנו מספר המבוכות והספקות הנופלים בשיר הזה, הן בעבור גודל קושי חבור המאמרים והמליצות בגלגולם וסדרם, כגון חבור המאמר קול דודי וכו' עם מה שלפניו, ומאמר אחזו לנו שועלים, מאמר אחות לנו קטנה, ומאמר כרם היה לשלמה וכו' ודומיהם, ובכל הפרושים והחקוקים אשר במצאו בספריהם, לא טוכל למצא מענה נכונה מתרת כל הספקות הללו, ולשוא תפשנו בתוכם סדור נאה ומתוקן הכולל כל דברי השיר הזה מראשיתו על

תכליתו

הקדמת המבארים

תכליתו, כי רוב המפרשים שמו עין עיונם רק על הכלל מהשיר, ולא על פרטיו לבדר ולבדן כל חלקיו מדרך הפשט כאשר החלו לעשות; והן נעבור כפילת המליצות פעמים ושלשה כמו מאמר השבעתי אתכם, מאמר שמלו תחת וכו' מאמר מי זאת עולה ושאר מליצות כפולות, ובוודאי לא לחנם נכתבו רק לכוונה מיוחדת ולתועלת לדרכי השיר. והחכם ר"מ בן עזרא הוא החל לחלק המגלה הזאת לחלקים שונים, ולא כאשר נחלקה ע"י פרשיות אשר לפנינו כמו שכתב הוא ז"ל פעמים ושלש בפרושו בשלמה זאת הפרשה (עיין פרשה ג' פסוק ז' פעם השבעית); לבל נכל זאת לא יבא ידי חובתו מכל וכל, כי עוד נשארו בה מליצות קצות ואינם נלחמים ליופי החבור, אשר לא פורש מה יעשה בהם, עוד נעשה בה כשורים אלה ואלה מבלי מבוא לדרך הנכון, המוליך לתוכו למקום תפצינו. והנה לאחר החפישה בספרים מצאתי מאמר אחד מחכמי התלמוד והזהר במדרש רבה ובילקוט ז"ל שיר השירים ר' לייבו אמר שיר אחד שירים הוא תלתא וכו' מזה נראה שגם דעת התנא הזה הוא להפריד בין הדבקים במגלה הזאת, ולכן הנראה בענין הזה כמו שנאמר עתה: הנה ידענו שלשלמה המלך ע"ה חבר שירים רבים ושונים כמו שנאמר (מלכים ג' ד') וידבר שלשת אלפים משל ויהי שיריו חמשה ואלף ואמרו חז"ל במדרש רבה ובילקוט, והזהר בירושלמי ס' זרעים, ויהי שיריו חמשה ואלף זה שיר השירים וגו'; לפי ברבות העיתים והימים נאבדו הרבה מהם, ונשארו רק מעט מזעיר כמו שכתב הרד"ק (שם במלכים); ולאחר ימים רבים עלה על רוח חזקיה מלך יהודה ושיעתו לקבוץ על יד משלי שלמה ושיריו הנשארים עוד בקרב ישראל ומפוזרים הנה והנה ביד אים ואים, להיות לאחדים ולעשות מהם ספר לאחד, כמו שאנחנו (משלי ד"ה ח') גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו לנבי חזקי' וכו', וכאשר עשו עם משלו כן עשו עם שיריו הנשארים וכמו כן אמרו (שם, ג"כ ד') חזקיה ושיעתו כתבו שיר השירים. ומין מוזרת סתירה לדברי חז"ל אשר אמרו שיר השירים קודש קדשים הוא, כי לא לא נאמר שנחלק השיר הזה לחלקים רבים ויכלול שירים שונים, היבבר מהם בעבור זאת לרמז על פולות נפלאות ותמימות, אלא המה יחד שירי שלמה, וגם לאחד נראים, לכן כאים כאחיו כולם קדושים ואין בהם נפתל, וכולם רומזים על מכוון בשגמת הנעלמות ממנו ומכוון לאחד לכולם:

ועתה לפי המבואר שיכלל הספר שירים רבים ושונים יתורץ גם מה שהקשינו לעיל על קושי חבור המאמרים והמליצות אשר בתוכו. ולכן נראה גם כן נכון השתות שיר לאחד מאחיו, פעם יהיה המשל או הכוונה הראשונה כאלו תשיר נערה רועה לנדה ותהלל לכונה הרועה, ופעם ישיר הרועה ויהלל לאהובתו הרועה, ופעם ישיר לעטות (ועטה וועכם-גזאכן); פעם לא יהיה המשל כלל מן לחבת ותשוקת רועה ורועה, רק מן בת שרים ומלך, כמו שנאמר מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב וכו', ופעם לא ישיר כלל מן להנה ותשוקה רק מדברים לאחרים כמו השיר לאחו לנו אועלים קטנים וכו' ודומה. ולפעמים נפרדו השירים אים מעל אחיו, ולא יכלול עם הראשון אשר לפניו; ולפעמים יהיה השיר בעצמו נחלק לחלקי' קטנים, וילובר בהם בפרטות לכל כל שיר ושיר בתוך הכלול.

ואולם אל תבהל על פיך לאמר בסדור משורב ובלתי נאה מבלי כוונה מיוחדת שלה השירי' מסודרים. לא כן! כי לא בהתבונן בהם נראה שהמשך יסד השירים זה אחר זה על היסוד המסכים מאוד לכוונה הראשונה או למשל מזה הספר. מתחיל בשיר הראשון אשר ישיר מהלבבה בעודנה נאבה, ישרש התחלה בשלח פתרונים הלהובים, ומסיים בשיר האחרון אשר ישיר ממנה כאשר כבר תנין נין ותפרח פרח. וכוונת תמנה במגלה הזאת פעמים ושלש, לא תעזוב עינך עליה; ופעמים נפמך שיר אחד אל אחיו ובא בתוך הדבקים בעבור ההתדמות מה, כאשר יבואר הכל במקומו בתוך הבאור עב"ל:

א (א) שִׁיר הַשִּׁירִים
אֲשֶׁר
לִשְׁלֹמֹה: (ב) יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת
פִּיהוּ כִּי־טוֹבִים דֹּדֶיךָ מִיָּיִן:
(ג) לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ טוֹבִים שֶׁמֶן
תּוּרַק שִׁמְךָ עַל־כֵּן עֲלָמוֹת

א (א) ליעד דער ליעדער שלמה'ז ־
(ב) ער קיסטע מיך, קיסע זיינעז
מונדעז: דיינע ליבע איזט קאזטליכער
אַלז ווין. (ג) ווייא ליבליך דופטען דיינע
זאַלבען! דיין נאַמע, ווייא באַלזאַם
אויסגעשיטטעט, דרום לייבען מאַדכען
דיך

אהבוך

רש"י

א א שיר השירים אשר לשלמה. שבו רעותיו כל שלמה (דק' לרש"ל למה לא שיקסו אחר אביו כמו במשלי וקהלת) החמורים בשיר השירים קדם מלך שהשלום שלו. שיר שהוא על כל השירים אשר נאמר להקדוש ברוך הוא אחת עדתו ועמו כנסת ישראל. אמר רבי עקיבא לא היה העולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים אמר רבי אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנטל שלה חטים וכתבה לנחתום אמר לו הוסף לי כך וכך סולת כך וכך סובין כך וכך מורסן ומלית לי מתוכה גלוסקא אחת מנופה ומשלה כך כל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים שבולו ירחת שמים וקבול עול מלכותו: (ב) ישקני מנשיקות פיהו. זה השיר לומרת בפיה בגלותה ובשמחתה מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו שלז בפיהו (כן נראה לי להגיה ורש"י קשה ליה מנשיקות פיהו יתור. אלא ר"ל מנשיקות פיהו הרגיל שלז ודו"ק) לפי שיש מקומות שנוטקין על גב היל ועל הכתף לך לבי מתאוה ומבקשת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון כאחז אל אלה פה ג פה: כי טובים. לי דודיך מכל משתה יין ומכל עונג ושמחה ולשון עברי הוא להיות כל מעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין כענין שנאמר אל בית משתה היין דאסתר (אסתר ו') ־ בשיר לא ישתו יין (ישעיה כ"ד) והיה כנור ונבל וחליל ותוף ויין משתיהם (שם ה') זהו בלשון משמעו ־ ונאמר דונמך שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים ב פני ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל העמים ומבטחים מאתו להוציא עוד עליהם לנאר להם סוד טעמיה ומסתר נפוטותיה ואחלים פניו לקיים דברו והוא ישקני מנשיקות פיהו: (ג) לריח שמניך וגו'. שם טוב נקרא על שם טוב: לריח שמניך טובים. שהריחו בהם לאבי לקן לאר שמעו שמעך הטוב בעבותך טרלות כמגרים: שמן תורק. נקרא שמך להיות נאמר עליך לאה שמן לאר תורק תמיד להיות ריח ערב שלך יוצא למרחוק שכן דרך שמן ערב בכל עת שהוא בגלוחית קטנה לין ריחו טדף פותחה ומריק שמנה לכלי לאר ריחו טדף: על כן עלמות אהבוך. בת יתרו לקול השמועה ונתגייר לף ראה הזוכה לאמרה כי שמעו לאר הוכיח ונו' (יהושע ב') ־ על ידי כן כי ה' אלהיכם הוא האלהים בשמים ונו': עלמות. נתולות לפי שהדבור דיבהו לבחור שהוכיחו

מחבתו

באור

א (ב) ישקני, שיר הזה מסיים בפסוק ה', והמשל הוא נערה אחת תדבר עם נכבד ותהלל לאהובה, ובאהבתה לותו תתאוה שיבא לותה ולהיות תמיד עמו. ומדוב לה לאהבה הנוערת בקרבה, והיא שכורת מתשוקה, תדמה בעיניה פעם היא רחוקה ממנו ופעם קרובה אליו, פעם תדבר לנפשה, ופעם תדבר עמו כאלו עומד לפניה, כאשר תראה בשיר הזה שהוא משולב מלשון נסתר ונוכח: דודיך, לאהובך יותר ישמחו מהיין (רשב"ע) וכתב רש"י ולשון עברי הוא להיות כל מעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין: (ב) לריח, שעור המקרא שמניך טובים לריח וכמו שכתב רש"י, שם טוב נקרא על שם שיש טוב: תורק, לית"ן מהפעלוכת בלשון נקבה על שמן לף שמלהיה בלשון זכר כמו כשמן הטוב וגו' (תהלים קל"ג) וים לו הרבה דעים במקרא כמו בית לוף שמא ודומיהם, ומפני שהוא שם התואר ונא

בשורק

דיך • (ר) צייך מיך דיר נאך ! אָ לאָס
אונו אייליען ! דער קאָניג פֿירהרט אין
ויינע צימער מיך ! זאָ פֿראָה אונד
פֿרייידיג וינד ווער דיין ! געדענקן דיינער
ליבע , ליבליכער אלז ווין , וואהל־
געזוינטע ליבע דיך ! (ה) שוואַרץ בין
איך , דאָך נידליך , איהר טאָכטער
ירושלים'ז ! וויא דיא היטטען קדר'ז ,
וויא שלמה'ז טעפּפּיכ • (ו) שויעט מיך
ניכט אַן , דאָס איך זאָ
שחרחרת

אֲהֵבוּךָ : (ד) מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ
נָרוּצָה הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו
נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ נַזְכִּירָה
דֹדֶיךָ מֵיַּיִן מֵישָׁרִים אֲהֵבוּךָ :
(ה) שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת
יְרוּשָׁלִַם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת
שְׁלֹמֹה : (ו) אַל־תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי

רש"י

מחבבתו ולפי הדוגמא העלמות בן התמות : (ד) משכני אחריך נרוצה • לפי שמעתי משבחך
רמז שלמרת למשכני ולפי למרתי אחריך נרוצה להיות לך לאשה : הביאני המלך חדריו • ונס
היום הזה עודנו לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך : נזכירה דודיך גם היום בשלמות חיות תמיד
לזכיר דודיך הרשעים מכל משתה עונג ושמחה : מישרים אהבוך • אהבה עזה להבת משור
בלי עקיבה ורכסים (לשון הפסוק והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה ישעיה מ') אשר
אהבוך לפי ולבותי בחוקתי לימים והו פשוטו לפי ענינו ולפי דוגמתו הם מזכירים לפניו חסד
נעורים אהבת כלולות לכתם אחריו במדבר בארץ ניה ובלמות וגם נדה לא עשו להם והלמיטו גו
ובעלוהו ולא למדו היאך הוא למדבר לא מקום זרע ומזונות והלכו אחריו והוא הביאם לתוך חדרי
היקף ענינו בזו עודם היום גילים ושמחים בולף לפי ענייש ונרתם ומשתעשים בתורה ום
מזכירים דודיו מיין ומישור אהבתם אותו : (ה) שחורה אני ונאוה • אתם רעיתי אל תקלו
בעיניכם לף אם עזבני לימי מפני שחרות שבי כי שחורה אני ע"י שגיפת השמש ונאוה אני במיתוך
קינרים נאים • אם אני שחורה כאהלי קדר המשחירים מפני הגשמים שהם פרוסים תמיד
במדבורות קלה אני להתכבם להיות כיריעות שלמה • דוגמא היא זו לומרת כנסת ישרל לאומות
שחורה אני במעשי ונאוה אני במעשה אבותי ולף בימעני יש מהם נאים אם יש בו עון העגל יש בו
כנגדו זכות קבלת התורה וקורא לאומות בנות ירושלים על שם שהיו עתידה ליעשות מטרפולין
לכולן כמו שנבא יחזקאל ונתתי אתהן לך לבנות (יחזקאל ט"ו) כאו עקרון וכנותיה (יהושע
ט"ו

באור

בשורק תחת הכולם נפלם **תושב** (מר"ם בן מלך) , ושעיר הכתוב כשיון אשר הורק מכלי
על כלי שריקו טלף וערב , כן אמך ושמעך טוב וכעים : (ד) נרוצה , לפי ואתה ,
והנגיהה שתברה מלת אחריך לנרוצה , דעתה לו כמו שכתב הרלב"ע שמוסב על כל אחת
מהעלמות , שכל אחת מתאוה להיות עמו , לו כמו שכתב הרד"ק בא בלשון רבים ליתיר לתפארת
וכן נגילה , נזכירה וכו' : הביאני , וגם היום הזה עודנה לי גילה ושמחה אשר נדבקתי בך
(רש"י) , והמלך הנזכר פה יש לומרים שהוא לתורה , ויש לומרים שפרושו לף אם אמנם כי
המלך והביאני בחדריו לא לעגל ושמח רק בך , כל כך תשוקתי אליך ! משרים , אם התואר
תכבי יותר לוהביך כלומר לא לבד לנאתו לוהבי' אותך אלא גם כל איש ישר לוהב אותך . גם
יתכן כי' המקרא , שאלת נזכירה משכת אחרת עמה , ושעירו נזכירה משרים אהבוך , כלומר
נזכירה דודיך וגם נזכירה כל המשרים אשר אהבוך ויכי' לפ"ו נתתי הזה מיוסדים על אלה
תיבות בכל מרוז ומרוז : (ה) שחורה , כנר נתת הרמב"ן ז"ל השיר הזה לנתקיו בבתורו לפ'
בשלח ויתמר כי שחורה אני מוסב על כאהלי קדר , ונאוה מוסב על כיריעות שלמה , ושערו לף
אם אני שחורה כאהלי קדר , הם אבני ערבים שוכנים תמיד באהלים וטוענים ממקום למקום
אשר ימצאו שם מרעה ויקדילו (גאמאדן) ואהליהם שחורות משערות עזים , מ"מ אני נחמדת

כיריעות

שיר השירים א

תרגום אשכנזי שיח

שְׁחַרְחֹרֶת שָׁשְׁפַתְנִי הַשָּׁמֶשׁ
בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ־בִי שָׂמֻנִי נֹטֵרָה
אֶת־הַכְּרָמִים כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא
נָטָרְתִּי: (ז) הַגִּידָה לִי שֶׁאֲהֵבָה
נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה
תַּרְבִּיץ בַּצָּהֳרָיִם שֶׁלָּמָּה אֶהְיֶה
כְּעֹטִיָּה עַל עֶדְרֵי חֲבֵרֶיךָ:
(ח) אִם־לֹא תֵּדְעִי לָךְ הַיָּפָה

זאָ שוואַרצליך בין ; מיך דאַט ריא
זאָננע זאָ פֿערבראַנט · מיינער מוטטער
זאָהנע צירנטען מיט מיר : זעצטען מיך
צור ווינבערג היטרין אונד מיינען ווין־
בערג , מיינען האַב' איך ניכט געהיטטעט ·
(ז) אָ זאַגע מיר , דען מיינע זעעלע ליבט :
נואָ ווידעזט דוא ? וואָ רוהעזט דוא אַם
מיטטאָג ? וואַז זאָלל איך שמאַכטען
הין אונד הער בייא דען העערדען דיינער
גענוללען ? (ח) ווייסט דוא דאַז ניכט ,

אָ דוא דער פֿרוען שאָנזטע

בנשים

רש"י

ט"ו) : (ז) אל תרשוני · אל תסתכלו בי לגנאי (כמו כי ראו בחרון ה' שמואל ג' ו') : שחרחרת · לפי שחין שחרות וכישורי ממעי אמי אלא על ידי שזיפת השמש שחרות כזו להתלבן כשיעמוד בגלל : בני אמי נחרו בי · הם בני מנרים שגדלתי בהם ועליו אמי בערב רב הם נחרו בי בהסתם ופתויים על שמוני נוטרה את הכרמים ומס שופתני השמש והשחרתני · כלומר נתטני עובד אלילים לחרים וכרמי שהיה שלי מלכותי לא נטרתי · מניטו פרנסים נקראי' במקרא בלשון כרמים שנאמר ונתתי לה את כרמיה ממס (הושע ב') ומתרגמינן ואתני לה ית פרנסהא וכן לא יפנה דרך כרמים (ליוב כ"ד) : (ז) הגידה לי שאהבה נפשי · עכשיו רוח הקדש חוזר ומדמה אותן לנתן הנביא על הרועה אומרת כנסת ישראל לפניו כאשה לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי היכה תרעה נאנך בין הזוכנים הללו לשכל הם נתוכם והיכה תרביצם בצהרים בגלות הזה שהיל עת צרה להם כצהריים שהיל עת צרה לנתן : שלמה להיה כשוטיה · ולם תאמר מה תיכפת לך אין זה כבודך שהיה כחבילה עוטה על שפה נוכיה על נאני : על עדרי חבריך · אצל עדרי שאר הרועים שהם רועים נתן כמיתך כלומר בין גדולי האומות המוכים על מלהים אחרים ויש להם מלכים ושרים מנהיגים אותם : (ח) אם לא תדעי לך · זו היא תשובת הרועה אם לא תדעי לך להיכן תלכי לרעות נאנך אותה יפה בשביל שאחל לו הרועה מלהתיג אותם : נאי לך בעקבי הצאן · המתכלי בפשיעת דרך שהלכו הצאן והעקבים נכרים

נכרים

באור

כירושת שלמה המרוקאות בכסף וכזהב ובכל מעשה רוקם ותאוה הנה לעיניים, וטעמה תומרת היא בעצמה במקרא השני : (ו) אל תראוני , בעין קלון, כי זה השחרות לא נולדתי בו רק הוא מקרה (רלב"ע) : ששופתני , לשון רלויה והבטה כמו לא חשפתו עין לויה (לעיל כ"ה ט') : נחרו , מלשון ויקר אפו : כרמי שלי , כפילת הכתויים להורות על הפוך הענין , כלומר כרמיהם נטרתי , אבל כרמי לא נטרתי , וכוונתה על מראה פניה , כי בעבור היותה נאה' לשמור , נשתרת מחום השמש , ומכנה מראיה בשם כרם : (ז) שאהבה , אתה תשר נפשי אוהבת אותו הגד לי אתה תרעה , ואל תיכה כמו תיפות , אתה תרבין נאנך כי תרבין פעל יוצא, ולא מלאוה כמ"ש על בן אדם והרב המתרגם תרגם פה לפי הכוונה : שלמה , השין נמקום כי , וכן שחוה על הרוב בזה הספר ובא בפתח תחת סגול : כעוטיה,כמו ויעט העם (ש"א י"ד) ופי' י' ישעיה שם כתפורו מכה ומכה,וכן מתורגם פה,גם יתכן לפרשו כמו על שפם יעטה (ויקרא י"ג) משוטה בעבור הנער לבלי דעתה לויה מקום מוטחתה,וטעם על עדרי אצל כמו ועליו יעטה מבגד : (ח) אם לא , תשובת הרועה אם לא תדעי להיכן תלכי לית היפה בנשים , המתכלי בפשיעות דרך שהלכו הצאן והעקבים נכרים , (טרגום יונת אלם) והוא טרחבע ,

פוסטחפען

שאנוטע! זאָ פֿאַלגע נור דער שאַאפֿע
טריטטע אונד ווייד דיינע ציגליין נור,
בייא דער הירטען צעלטען. (ט) מיט
ראָס אַן פּרעה'ז פּראַכט געשפּאַן, פֿער-
גלייך איך דיך מיין ליבצען! (י) שאָן זינד
אין קעטלייַן דיינע וואַנגען, דיין האַלז
אין שנירען שאָן! (יא) גילדנע שפּאַנגען
מאַכען וויר פֿיר דיך, געשפּרענגט מיט
זילבער פינקטבען. (יב) ביז אין

בַּנָּשִׁים צִאִי־לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן
וּרְעִי אֶת־גְּדִיֹתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת
הָרֹעִים: (ט) לְסֻסָתִי בְּרִכְבֵי
פַּרְעֹה דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי: (י) נָאווּ
לְחָיַיִךְ בַּתֹּרִים צַוָּארֵךְ
בַּחֲרוּזִים: (יא) תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה־
לָּךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכָּסֶף: (יב) עַד־
שהמלך

רש"י

כבריס טרעכי"ם בלע"ז (מבואר בכר רבות מ"ט י"ט) (והוא טרעם"ע בל"ז פוסטעפען) וכן הרבה במקרא ועקבותיך לא נודעו (תהלים ע"ז) בקמסו עקבוך (ירמיה י"ג) והוא יגוד עקב (בראשית מ"ט) יסוב על עקביו ואותו הדרך לכי: ורעי את גדיותיך על משכנו' הרועים. בין משכנות שאר הרועים שאת מכלם וזה הדוגמא אם לא תדעי לך כנסיותי ועדתי היפה בנשים בשאר לאומות ליכה תרעי ותנהלי מיד המניקים לך להיות ביניהם ולא יאבדו בניך התבונני בדרכי אנותיך הרועות שקבלו תורתי ושמרו משמרתי ומצותי ולכי בדרכיהם ולמד בשכר זאת תרעי גדיותיך אכל שרי האומות וכך אמר ירמיה הניחי לך ציונים שיתו לבך למסילה וגו' (ירמי' ל"א): (ט) לסוסתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי. למ"ד זו כמו למ"ד לקול תתו המון מים (שם י"ד) וכמו למ"ד לריח שמניך לקניבת סוסים הרבה שמספתי מחנותי לבוא לקראתך ברכבי פרעה להושיעך כמו שאומר ורכבת סוסיך (חבקוק ג') סוסים הרבה שם דמיתיך רעיתי שתקתיך מנעקתך שאומר ואתם תקריעון (שמות י"ד) זאת רחיתי בספרי לגדה. ד"א דמיתיך רעיתי שם דמיתיך רעיתי הרחיתי לכל שרעיתי את: לסוסתי. קבוצת סוסים ובלעז לע"ז קנליי"ש (והוא קופל בל"ז חייבע מענגע פפערדע). (הלמ"ד יתיר'. והוא כמו עוזם פפערדע). וכוונתו בזה להורות שהוא לשון רבים ולא ל"כ): דמיתיך. תרי"מח בלע"ז (שם דמיתיך הוא כמו תבנית ודמות תהיה לעסחמבל"ער בל"ז עהנליך זיין. אבן שם הוא כמו כיוון תהיה פרעסומע"ר בל"ז פערמייגן כמו לותי דימו להרוג (אסתר כ') (בראש' כ"י תרי"מבלע טו"י בלע"ז. והוא רעזע"מבל טאָג. בל"ז גלייכעט דיר. ובאסתר כ' ה' בד"ה דימו להרוג פי' רש"י לפייבמי"כט שהוא לפעבזע"מאבן. בל"ז דענקען. בעדאבט זיין) כי שם קשטתיך בקשוטים נאים: (י) נאוו לחייך בתורים. שורות נזמי זהב ואבנים טובות: (יא) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף: עגולי זהב ומרגליות חרוזו' בפתילי זהב בל ניתן היס: (יא) תורי זהב נעשה לך. כמלבבו אני ובית דיבי לפני בא פרעה שתשיבו ואחוק את לבו לרדוף אחריך עם כל שבא גנזי לוגרותיו כדי שנעשה לך תורי קשוטי הזהב: עם נקודות הכסף. שהיה בידך כנגד שבא גנזי לוגרותיו שנגדולה היתה בזזת היס מבזית מצרים: נקודת. כלי כסף מנוקדים ומצוירים בחבדבוזות

באור

פוסטאפען בל"ז) מרש"י: (ט) לסוסתי, נקבת הסוס תקרא סוסה, והיו"ד נוספת, ודומה לאותה לסוסה ברכבי פרעה, כי כל מלכי מצרים נקראים בשם פרעה וגודע שהסוסים במצרים היה טובים נאים ומשובחים מכל שאר סוסים במדינות אחרות, ויאמר כי נאוה היא בזמיה ובענקי לוואלה כסוסה ברכב אשר עליה עליה: (י) בתורים, שורות נזמי לוזן (רש"י) ודומה לו טור בעי"ת: בחרוזים, מבנים יקרות ומרגליות החרוזות בפתילים, וים מדמים לותה לחרוזים, כלומר מרגליות נקובות, והבוחר יבחר: (יא) תורי, אחרי שנאות את בתולים ובחרוזים, לכן נעשה לך תורי זהב וגו' ועשה נקודות הכסף כמו נקוד ובלע (בראש'

ל')

שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמַסְבּוֹ נִרְדִּי נָתַן
רֵיחוֹ: (יג) צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי
בֵּין שָׁדַי יָלִין: (יד) אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר
דּוֹדִי לִי בִּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי:

אין דעז קאָניגז דאָף־געפרענגע, גאַב
מיינע נאַרדע איהרען דופט. (יג) מיין
פֿרײַנד איזט מיר איין מיררען־בישעל,
דאַנגענד צווישען מיינען בריזטען;
(יד) מיין פֿרײַנד איזט מיר איין באַלזאַם
קנאָפּבען, אויז דען גאַרטען עין גדי.

הנך רש"י שאן

במבטולות וגווכים: (יב) עד שהמלך במסיבו. משיבה כנסת ישראל ואומרת כל זה חמת טובה גמלתני ואני גמלתיך רעה כי בעוד המלך על השלחן מסכת תופתו: נרדי נתן ריחו. חילוף להנחים בעוד שהשיבה נפשי קלקלתי בענל. ולשון חכה כתב הכתוב נתן ריחו ולא כתב הנחים לו הסריס לפי שדבר הכתוב בלשון נקיה. (עיין גרס"י במסכת שבת פרק ר' עקיב' דהטעם דלא כתב הנחים לו הסריס משום חיבה. לכן לפירש התוספות שם שפיר והכי קאמר מה שכתב נתן ולא נעזב זהו משום חיבה. לכן מה שלא כתב הנחים לו הסריס זהו בלא"ה משום לשון נקיה): (יג) צרור המור דודי לי. דודי נעשה לי כמי שים לו צרור המור בחיקו ול"ל הרי לך צרור זה שיתן ריח טוב מן הרשעות שתלבנת כך הקב"ה כתרצה לישראל על מעשה העגל ומבא להם כפרה על עון' ולמר התנדבו למשכן ויבא ודב המשכן ויכפר על זהב העגל: בין שדי ילין. לשון שמעלתי בו לשון לשכון שם: בין שדי. בין שני שדי הלחם: (יד) אשכול הכופ'. יש נוסח שמו כופר כמו כפרים עם כרדים ושמו כעין תאשכלות: בכרמי עין גדי. שם מקום ושם הוא מצוי ולשיטי בלשנים שלומן כרמים עושים פילות לרבעה לו חמשה פעמי' בשנה ודוגמ' היא לכמה כפרות ומחילות שמחל להם הקב"ה על כמה נפיוכות שנעשו במדבר: הנך יפה רעיתי. לכי הייתי בושה בקלקולי והוא חזקני בדברי רצויים לומר סלחתי כדבריך (במדבר י"ד) והרי את יפה ויפה: עיניך יונים. כלו' כלה שעיני' כעורים כל נופה בריך בדיקה ושעיניה כלים אין נופה בריך בדיקה והדוגמת זו היא מחלתי לך על עונך והרי את יפה בנעשה והנך יפה בנשמע יפה במעשה תבות יפה במעשיך: כי עיניך יונים. בדיקים יש ביך שדבקו בי כיונה זו שמשכרת את בן זוגה לינה מניחתו שיזדווג לאחר. כך ויאספו אליו כל בני לוי ולא טעו בעגל. ועוד הנך יפה במלאכת המשכן שנאמר והנה עשו אותה וגו' ויברך אותם משה (שמות ל"ט)

הרי

באור

ג): (יב) עד שהמלך, הפירו' הנכון במקרא הזה שנאסר מלת מקום ושעורו כנרדי נתן ריחו על המקום אשר שם המלך במסבו, פי' עם שריו ועבדיו הסובבים אותו, או טעמו כלשון המורגל בפי חז"ל והוא מיסב על השולחן וכמו המסבו לשתות וכו' והוא המקום שיש בו מסבה לשתות והשיר הזה הוא רק חלק מהשיר שלפניו וכולל תשובת הכלה על דודה המלך, ובאור המשל הוא, שתעלוז ותשמח על כי המלך חפץ בה ומהללה, ולכן לומרה שנרדה (כלומר ליפיה) טרף כל כך עד שהגיע משפל מקומה אל המלך ותמלא חן בעיניו: (יג) צרור המור, מור וכרך המה מיני בשמים, וטעם צרור כמו לגודות, ולומרה כצרור המור אשר בין שדי תמיד ילין (כי כן היו דרכן לשלות בין השדים מיני בושם הדומה מעט אל הנהוג בימינו מלגודת הפרחים) כן לכה דודי לי, כי שויתיך לנגדי תמיד, וכבר מבואר במקום אחר שבשם בן לא כאמר רק על ליכת לילה לבד אבל הושאל גם על התמידית, ומרה בזה טענת המפרש, אשר הקשו איך יתכן לאמור בין שדי ילין על המור, הלא ידוע שהמור נשמר בלילה בכלים. ובלעדי זאת יאבד ריחו: (יד) אשכול הכופר, לדעת קצת הוא הנקרא (היינה) והנכון כדעת הרמ"בע שכתב פרושו דקל, וכן הוא בלשון ישמעאל כי הוא כמו תאשכלות עכ"ל, וכן שמו עד היום בלשון ערבי, וטעם בכרמי כמו שכתב ר"ם בן מלך שהיו לומר על כרם גפנים, שלו על תלנות דגים נטועים יחד, וכן תרגומו בל"ח: עין גדי, כי שם מקור נטועים תמרים דגים ועובים, והוא המקום אשר נקרא לפנים חצצון תמר כמו שנאמר בד"י בחצצון תמר היא

תרגום אשכנזי

(טו) שאָן ביזט דוא מיינע שאָפֿרין ! שאָן ביזט דוא ! דיינע אויגען , טייבֿען ·
(טו) „ שאָן ביזט דוא מיין ליבער ! וויא האָלד ביזט דוא ! אונזער בעטט איזט פֿרישעז גרין · „ (יז) צעדערן אונזערז הויזעז באַלקען , ציפֿרעסן אונזרע לאַטטען ·

ב (א) איך בין דיא לילית שרון'ז , דיא ראָזע אים בלומען־טהאַל :
(ב) וויא דיא ראָזע אונטער דאָרנען , זאָ אונטער מאָדכֿען מיינע שאָפֿרין ·
(ג) „ וויא אונטער ווילדעם געהאָלצ איין אפֿפֿעלבוים , זאָ אונטער ינגלינגען , מיין ליבער ! מיר

שיר השירים א ב

(טו) הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים : (טו) הִנָּךְ יָפֶה דוֹדִי אַף־נָעִים אַף־עַרְשֵׂנוּ רַעֲנָנָה : (יז) קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים רָהִיטֵנוּ בְּרוֹתִים :

ב (א) אֲנִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים : (ב) כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת · (ג) כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דוֹדִי בֵּין הַבָּנִים

רהיטנו קרי בצלו

רש"י

הרי שקלסם על פך : (טו) הנך יפה דודי לף נעים · לף היופי שלי תלוי שלך לפי שהיה הוא היפ' לף נעים · שעברת על פשעי והשלית שכינתך בתוכי · והיו קילוס של ירוש' תחלה וילף כל העם ויהיו (פרשת שמיני) : לף ערשנו רעננה · על ידי נעימותיך הנה רעננה ערשנו בנינו ובנותינו שהם כולם נקבצים לשלף פה שנאמר ותקהל העדה וגו' (פרשת קרח) המשכן קרוי מטה שנאמר הנה מטהו שלשבט וכן המקדש קרוי מטה שנאמר ביזקק המטות לשר בנית ה' (מלכים ב' י"ח) על שהם פריין ורבין של ישראל : (יז) קורות בתינו ארזים · שגם המשכן הוא זה : רהיטנו · לף ידעתי שם לשון קרשים לו לשון ברזיחים לף ידעתי שלף בלשון משנה שכינו רהיטי ביתו של אדם הן מעידין בו :

ב (א) תבצלת · היא חושנה : חושנת העמקים · כלה משושנת ההרים לפי שמרבצת תמיד שלין כף החמה שולטת שם : (ב) כחושנה בין החוחים · שמקבלין לותה ותמיד היא עומדת בגויה וחדמיונות' כן רעיתי בין הבנות מפתות לותה לדלוק לחריבם לעבוד כמותם לחרי חלהים לחרים והיא עומדת בחמונתה : (ג) כתפוח · חילן של תפוחים כשהוא בין

באור

עין גדי , וכתב חכם לחד לכן היה נקרא חצמון תמר על שם שהיו קוננים וכורתים שם התמרי' כי חצן לשון כריתה הוא : (טו) הנך , הביר הזה הוא ביר עטות בין החוזה והחזונה : ערשנו , מטתנו כמו הנה ערשו ערש ברזל (דברים ג') , ורעננה הוא תואר לנקבה ולכך נת מלרע כליבו : (טז) רהיטנו , יש למלה הזאת דוגמתה במקרא לפי ענינה , ולחב"ע דמה לותה כמו ברהטים בשקתות המים וכו' וטעם ברותים יש לילן ובתור המשל להבתתו תמיד בחבה ורענה , לף תקטף ולף תבול נטעה לף שורשה כחרזים וכברותים :

ב (א) השרון , לרץ מישור ומקום דשן , כמו שנאמר והיה השרון כערבה (ישעיה ל"ג) , ולהרב המתרגם יתקיל מבקוק הזה ביר חדש , וגם יתכן לומר שמוסב עוד למעלה לחר שבדמה קורות הבתים לחרזים וכו' חמרה ואני בתוכם פורחת כשושנה וכחבצלת , ומשר לה דודה כמו שושנה בין החוחים והוא מיני קוצים , כן חת בחשבת בין הבנות כי כעלית עץ כולם : (ג) כתפוח , תשובתה חליו כחשר בבקר לילן התפוח בחלמי מרק שהם עני יעור כן חתה בבקר מכל הבנים , ותקר שהמשילה חותו לתפוח חמרה ע"ד משל בחלו חמדתי וישבתי כלומר

בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ
מָתוֹק לְחִכִּי: (ד) הֲבִיאַנִי אֶל־
בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה:
(ה) סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי
בַּתַּפּוּחִים כִּי־חוֹלַת אַהֲבָה
אָנִי: (ו) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי
וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי: (ז) הִשְׁבַּעְתִּי
אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַ͏ִם בִּצְבָאוֹת
אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ

מיר בעהאַגטו אין זיינעם שאַטטען,
דאַ זיצע איך נידער, אונד זים איזט
מיינעם גוימען זיינע פֿרוכט. (ד) אינ'ז
וויינהויז בראַכט ער מיך, אונר זיין
פֿאַניר איזט איבער מיך, דיא ליבע.
(ה) אָ שטאַרקט מיך מיט רעבענזאַפֿט!
לאַבט מיך מיט אֶפּפֿעלמאָזט: דען איך
בין ליבעז קראַנק. (ו) אונטער מיינעם
הויפּטע זיינע לינקע, זיינע רעכטע אום=
פֿאַסט מיך. (ז) בייא דען רעדטען,
בייא דען הינדען דיזער פֿלור, בעשוועהר
איך אייך, טאָכטער ירושלים'ז!
וועקט זיא ניכט, רעגט

ואם

רש"י

בין לילי סרק הוא חביב מן כולן שפריו טוב בטעם ובריח: כן דודי בין הבנים. בין הבחורים ומדוגמת כך הקדוש ברוך הוא מכל האלהים נבחר. לפיכך בגלו חמדתי וישבתי. ומלדם לנדה התפוח הזה הכל בורחים היאכו לפי שאין לו בגל כך ברחו כל האומות מעל הקדוש ברוך הוא נתן תורה לכל לכי בגלו חמדתי וישבתי: (ד) לבית היין. לכל מועד שנס כיתנו פרטיה וביאוריה של תורה: ודגלו עלי אהבה. וקבילתי שדגלני לליו להבה היא על עולכי זוכרת אהבתו ודגלו אתרי"ט בלע"ז (כל"ל לן זיך ליכן. לן זיך לאקען) (וגס הוא לאורטי"ר בל"ל גו זאמן ברינגן): (ה) סמכוני. עתה כמדת החולים בחזיתי עכבי' לו בחזיות שלת נקייה: רפדוני. רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב כדרך החולים: כי חולה אני. לאהבתו כי נמחתי לו פה בגלותי. רפידה לשון מצע היא כמו ירפד חרון עלי טיט (ליוב מ"ח): (ו) שמאלו תחת לראשי. במדבר: וימינו תחבקני. דרך שלשת ימים כוסע לתור להם מכוחה ובמקום המכוחה מוריד להם מן ושליו כלזה לכי זוכרת עתה בגליתי וחולה לאהבתו: (ז) השבעתי אתכם. אתם האומות בנבחות לו בחילות. שתהיו הפקר ומאכל בנביים וחיולים: אם תעירו,

ואם

באור

לאכסה תחת כנפיו: (ד) ביח היין, בית העוכג והשמחה כמו שכתבנו למעלה: ודגלו, הדגל לשון הקיס עלי הוא האהבה: (ה) באשישות, הוא הלגיונות שיזומו בהן היין כמו ותזיחה לאחת (שמואל ב'): רפדוני, חזקוני בתן התפוחים לו כמו שכתב רש"י שהוא לשון מצע כמו ירפד חרון עלי טיט (ליוב מ"ח) כלומר רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב: (ו) שמאלו, בלוב המשל כאדם כתב הר"י ערלמאה ז"ל לאחרי שתדמה בלבה עוכג ושמחה מלהובה כמו שאמרה הביאני אל בית היין, דמתה בדעיונה שיזים שמאלו תחת לראשה וכו' והוא המצב הקדוש לשכיבה ואחר שהיתה בדמיונה על זה החופן מהבאה, היתה מצבעת בנות ירושלים וכו' עב"ל, ונס יתכן שדברי המשורר הם לאחר שכלה לשיר שירי האהבה מרגישתה עד סופה השביע בנות ירושלים לבלתי תעוררה ויאיצו לעורר אהבה ותשוקה בקרבם נגד אים כי רגים חללים הפילה האהבה, רק תשקוטנה עד שתתן האהבה מעצמה לעלות. והחרוזים הללה דהייגו השבעתי אתכם וכו' מצאים עוד בזה הספר, ובכל פעם אחר שהיתה בדמיונה על החופן הכ"ל: (ז) בצבאות, לפי שהשיר הי' מן רועה ורועה אחר הוא תמיד על פני השדה, לכן גם השבועה היתה בצבאות ובחילות השדה ופה " כאלם שדור אחר מהשירים כאחר

כתבנו במה"ם כי התחיל מן ישקני וגו' כאחר האהבה הקלה לגין גין ולפרוש פרח, ופיים פה

כאחר

תרגום אשכנזי

רענט דיא ליבע נישט, ביז עז איהר
געפֿעללט! (ח) שטימע מיינעז ליבען!
אַה זידי! ער קאָממט! איבער בערגע
שפרינגענד! איבער היגעל היפֿענד.
(ט) איינעם רעהע איזט מיין ליבער,
איינעם יונגען הירשען גלייך. דאַ
שטעהט ער שאָן הינטר אונזרער וואַנד
שויעט דורכ'ז געלאָנדער, בלינקט דורכ'ז
גיטטער: (י) ער רופֿט, מיין ליבער,
שפריכט צו מיר: אויף! מיינע שאָנען!
מיינע שאָנהענע, אויף! אַה קאָממע,
(יא) דער ווינטער איזט איבער,
דער רעגען וועג, אונד

שיר השירים ב

וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד
שֶׁתֶּחְפָּץ: (ח) קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־
זֶה בָּא מְדַלֵּג עַל־הֶהָרִים מְקַפֵּץ
עַל־הַגְּבָעוֹת: (ט) דּוֹמֶה דוֹדִי
לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים הִנֵּה־
זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ
מִן־הַחַלֹּנוֹת מֵצִיץ מִן־הַחֲרַכִּים:
(י) עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי קוּמִי לָךְ
רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ: (יא) כִּי־
הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף

הסתיו קרי הלך

רש"י

ואם תעוררו את האהבה. שביני לדודי לשכותה ולהחליט ולנקט משני להתפתות לאחריכם: עד שתחפץ. בכל עוד שהיא תקועה בלבי והוא חפץ בי: עד שתחפץ. כמו עד שהילך משכבו בעוד שהילך במשיבו: אם תעירו. אם תשניאוני כמו ויהי ערך (שמואל ג' כ"ח) ופשרה לערך (דניאל ל'): ואם תעוררו. כמו העורך על השדה קלב"ייר בלע"ז (והוא קלעבי"ער בלע"ז נעריכטליך קלאגען. ויך בעשווערן. מכשולתן): יש מדרשי אגדה רבים ואינם מתיישבים על סדר הדברים כי רוחה לבי שכתבנת שלמה ודבר על יציאת מצרים ועל מתן תורה ועל המשכן וביאת הארץ וביאת הבחירה וגלות בבל וביאת בית שני וחורבנו: (ח) קול דודי. קודם המשורר על הרעיוטת כאדם שקדר לבריו וחושר ושומר לא לאחרתי לפניכם רעות הדברים הוא התחיל ואמר הביאני המילך חדריו ולא סיפר היולך פקדם במצרים בלשון נקבה ושבחו קודר ואומר מעיכה זו שאמרתי לכם שמשכני דודי ורצתי לאחריו כן היתה כותם הייתי אומר לנשולה עד שוס לרבע עלות שנה שכאמרו בין הבתרים: קול דודי הנה זה בא. לפני הקץ כמדלג על ההרים ומקפץ בגבעות: (ט) דומה דודי לצבי. בקלות מרוצתו שמיהר לבא כצבי וכעופר האיליס. עופר לשון נקור: הנה זה עומד וגו'. סבורה הייתי ליסב עגונה עוד ימים רבים והנה הוא הודיע שהיה עומד ומצפן מן חלוטות השמים לת העשוי לי שנאמר רחה רחיתי לת עני עמי (שמות ג'): (י) ענה. לשון עבייה ולשון נעקת קול רם וחה בנין אב לכלם ועוד הלויס (פרשת כי תבוא): ואמר לי. ע"י משה: קומי לך. מעלה לתכם מעוני מצרים (פ' שמות): (יא) הסתיו עבר. מן

באור

כאשר נדלה ועשתה פרי: (ח) קול דודי, השיר הזה כולו מחמדים והשבל בו כאלו הוא שיר החתונה וכמו שכתב רש"י ז"ל כל הענין הזה לפי פשוטו לשון נקבה ופתוי שבחור מרבה לרוסתו לילך לאחריו עכ"ל והלהובה שומעת מרחוק קול דודה ושמחה לקראתו, ושעם מוקפן כמו מדלג כי תרגום לנתר נהין, לקפנה נהין (רחב"ע): (ט) לצבי, לקלות מרוצתו דומה הוא לצבי, או לאיל הקטן, כי טעם עופר קטן. ועד כה שמעה קולו מרחוק, ועתה רואתה לאותו היא אומרה הנה זה עומד וכו', ולכן נחלק החרוז הזה מזה שלפניו, כחלק מן הכלל: משניח, עכיט הנטה נהתבוננת, וכבר מורגל לשון השנחה בפי כל: מציץ, מגלה עצמו וברואה ומקשקף ר"מ מענין ויקחני בניות רחט, (תרד"ק) ושעם התרכים, לשנב כי תרגום בעד החלנב נשקפתי (משלי ז') ומן חרכין וכו': (יא) הסתיו, הוא החורף כי תרגום קין וחורף, קישא וסתוא

חָלַף לוֹ: (יב) הַנִּצָּנִים נִרְאוּ
בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל
הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ:
(יג) הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַגֶּיהָ
וְהַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ קוּמִי
לָכִי רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ:
(יד) יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר
הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת־מַרְאַיִךְ
לך קרי השמיעני

אונד דאַהין! (יב) בלומען שויעט מאַן
אַם באָדען; דיא צייט דער לידער איזט
דאַ! דער טורטעל־טויבע שטימעט,
האָרט מאַן אויף דער פֿלור; (יג) דער
פֿייגענבוים ווירצט זיינע פֿריכטלייַן;
דעז ווייַנשטאָקז יונגע טרייבלען, פֿער־
בריטען וואָהלגערוך. אויף, מיינע
שאָפֿרין! מיינע שאָנע, אויף! אונר
קאָממע! (יד) מיין טויבלען! דאָרט
אים פֿעלזענריצע, דאָרט אין דער קלופֿט
דער שטייגע, לאָם מיך זעהען דיין
אַנגעזיכט! לאָם

רש"י

עכשיו טורח בדרך סתיו תורף תרגם חורף סיתוו: (יב) הנצנים נראו בארץ. קרבו ימי החמה שהלילו מוכיחין פרחים והולכי דרכים מתענגין לראותם: עת הזמיר הגיע. שהשופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דרכים: וקול התור. כמשמעו תורים וכני יונה דרך העופות להיות משוררים ומנפנפין בימי ניסן: (יג) התאנה חנטה פגיה. כמשמעו: והגפנים סמדר. כשנופל הפרח והענבים מוכדלים זה מזה ונכריס כל ענבה לעצמה קרויה סמדר. כל הענין הזה לפי פשוטו ל' חבת פתוי שבחוך מרבה את תרוסתו לילך לחדריו כן עשה לי דודי: עגה דודי. על ידי משה: ואמר לי. על ידי להרן: קומי לך. זרזי עצמך ויצאלו לים מלת רעיתו (שמות י"ט) כי הנה הסתיו עבר. אלו מרגע מלות שבה לבניתים למטתם משטלד יצחק: הגשם. שהוא טרחותו של סתיו חלף והלך לו כלומר פ"ו שנה של קושי השעבוד נגזרו עליכם והלכו להם משטלה מריס הקשו המצריס שעבוד על ישראל ולכך נקראת מריס ע"ש שמרום: (יב) הנצנים נראו בארץ. הרי משה ואהרן מוכיחים לכם לכל נרכיכם: עת הזמיר הגיע. שאתם עתידים לומר שירה על הים: וקול התור. קול התייר הגדול. ד"ח קול התור קול שהגיע זמן יציאתכם ממצרים: (יג) התאנה חנטה פגיה. הגיע זמן של בכורים לקרב שתכנסו לארץ: והגפנים סמדר. קרב זמן נסכי היין. ד"ח כשרים שבכם חנטו והנצו לפני מעשים טובים והריחו ריח טוב: קומי לכי. ו"ל יתירה קומי לקבל עשרת הדברות. דבר אחר התאנה חנטה פניה אלו פושעי ישראל שכלו בשלשת ימי אפילה: והגפנים סמדר נתנו ריח. אלו הצדיקים מתם עשו תשובה ונתקבלו כך כדרש בפסיקתא: (יד) יונתי בחגוי הסלע. זה נאמר על לותה שעה שדרך פרעה לחדריהם והצינם קוכים על הים ואין מקום לכוס לפניהם מפני הים ולא להפטות לצדדין מפני חיות רעות לפיכך היו דומין לאותה שעה ליונה שברחת מבני הנחש וכנסה לנקיקי הסלעים והיה

באור

ופתוח: חלף, כמו והאלילים כליל יחלוף: (יב) הנצנים, שרשו נץ והדגש נג"ליק תמורת הנח לדעת הרד"ק, והוא מבואר גם' נת"ם (בראשית מ'): הזמיר, גם ועניבו שיר ונבח (מרד"ק) וכן אמר רש"י דרך העופות להיות משוררים ומזמרים בימי ניסן ויש אומרים שהוא גם לעוף מה לשון יתן קולו בזמר בהגיע ימי החגיב, וכמו שנת' למטה וקול התור וכו': (יג) חנטה, המתיקה וי"ל כי עשתה כדמות לבוק מן ויחנטו הרופאים וכו' (מרלב"ע) ומורגל המלה הזאת מלות בפי חכמי התלמוד: פגיה, הפרי טרם שיתבשל וכן הוא בלשון ישמעאל, ושרשו פגג ולפיכך כדגשה הגימל: סמדר, כשנופל הפרח והענבים מוכדלים זה מזה ונכריס כל ענבה לעצמה קרויה סמדר (מרש"י), והשעיר והג פניס נפני סמדר, לו שהעניו הפוך וסמדר הנפני: (יד) בחגוי, בנקיק הסלע והוא לשון שבר ודומה לו והיתה לשמת יהושלים לחגוי וכשהן רבים קורין

לאָם מיך האָרען דיינע שטימע ! וויִם
אויז דיינע שטימע , שאָן רײַן אַן־
געזיכט ! (טו) פאַהעט אונז דיא פיקוע ,
פאַהעט דיא קליינען פיקוע , דיא ווין־
בערגז פערדערבער ! אונזער ווײַנבערג
קנאָפּט • (טז) מיין פרײַנד איז מיין ,
אונד איך בין זיין , דער אונטער רָאָזען
ווירעט • (יז) ביז דער טאָג זיך קיהלט ,
ביז דיא שאָטטען ווײַכען , קעהר אום
אָ ליבער ! גלייך

הַשְׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹלֵךְ כִּי־קוֹלֵךְ
עָרֵב וּמַרְאֵיךְ נָאוֶה: (טו) אֶחֱזוּ־
לָנוּ שֻׁעָלִים שֻׁעָלִים קְטַנִּים
מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ
סְמָדַר: (טו) דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ
הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: (יז) עַד
שָׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים סֹב

דמה

רש"י

הגיחם טשך מכשם לפניס הרי הכתם תלוי לאחר הרי הגן אמר לה הקב"ה הראיני את מראיך את כשרון פעולתך למי את פוכה בעת נרה: השמיעני את קולך • וישמעו בני ישראל את ה' (שם י"ט): כחגוי • בנקיקי והוא לשון שבר ודומה לו יקונו ויכונו (תהלים ק"ג) ויתיה לדמות יהודה למנרים לחגל (ישעי י"ט) וכשהן רגים קורא להן חגוי וכן קנה קנוי ויברות את מדוייהם (שמואל ב' י'): המדרגה • לישקלו"יים בלע"ז ובדב"י כ"יקים"קילא • עשע"לע • בל"ת שטופן • טרעפטען) כשעומין חרין סניגות המגדלים ושופכין העפר למעלה להגביה התל סביב עומין לותו מדרגות מדרגות זו למעלה מזו: בסתר המדרגה • פעמים שיש בה חורים ונכנסים שם ארנים ועופות: (טו) אחזו לנו שועלים. שמע הקב"ה את קולם נוח לו את הים ונטעם וחזו להזו לנו השועלים הללו הקטנים עם הגדולים שלא הקטנים היו מחבלים את הכרמי' בשוד כרמנו ממ' שהענבי' דקים כשהיא' בת ישראל יולדת זכר והיא טומנתו והיו המנרי' נכנסים לבתיהם ומפסדים את הזכרים והתינוק טמון והוא בן שנה לו בן שנתים והן מביאין תנוקות מבית מנרי ותינוק מנרי מדבר ותינוק ישראל עומדו ממקום שטמון שם והיו קופצין ומגליכים אותו ליאור ולמה קורא לאותם שועלים מה השועל הזה מביא לבנות לאחוריו לגרות לפי מנרים מביטים לאחוריהם שנאמר לנטוף מפני ישראל (פ' בשלח): שועלים קטנים • כתיב קסר וי"ו על שם שהיה נפרע מהם במים שנמדדו בשעלו של מקום (כת"ב ביצעיה מ'): (טו) דודי לי ואני לו • הוא כל ברכיו תבע ממני ולא נתן לי עשו פשוט קדשו בכורות עשו משכן הקריבו עולות ולא תבע ממנה לחברת: ואני לו • כל ברכי תבעתי ממנו ולא מצאתים לחברים: הרועה את נאנו בשושנים במרעה טוב ונוח ויפה: (יז) עד שיפוח היום • מוסב למקרא שלמעלה ממנו דודי לי ואני לו עד זמן שגרש העון ושוכתני השם כחום היום וגבר הארב: ונסו הצללים •

קעשנו

באור

קורין חגוי וכן קנה קנוי (מרש"י) ולדעת רד"ק הוא על רחש הכלע, כי כן תרגם יונתן זוכני בחגוי הכלע, בזוכי כיפת: המדרגה, (מישקלוים בלע"ז עפקלייע, שטייגי, טרעפּי מרש"י) ותרגום לא תעלה במעלות לא תיסק בדרגין ,ולפי שדמה לותה ליונה אמר ג"כ בסתר המדרגה חגוי הכלע, שהם מקום מנוחת היונים, ובאור המשל אמר לה הבה הגיע ימי החניב וכיכל לגמוח, לכן אל תעכבי ואל תסתירי עוד ובואי כל עמי, ופה בשלם הגיד הי' מפדוד הבני • (טו) אחזו, הגיד הזה ליכו מקובל עם מה שלפניו והמשלש סדר אותו כה לפי שהמשל בו ג"כ ימיי החניב כמו שאמר וכרמיו סמדר, ולכן נסמיך עם הרישון • ולדעת אד יש מפרים שהם לוכלים הענים ומגלים הסוכה לשר הוא נסתר שם עם לחוכתו • והשועלים הללה ידועים הוא נקראים (שמקלעם) או (גאלד וחלק) והוא הולכים תמיד בגחות בגחות ומחבלים השדות וכרמות הכרמים: (טו) דודי לי, ירמה שהוא שיר הקין ואמרה לכה עתה ממנו המתן עד שיפוח היום, והוא כמו הכיחי בני, שיבוא הזוח ויקרר האויר, ועד שיטמו הצללים

חה

דְּמֵה־לְךָ דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר
הָאַיָּלִים עַל־הָרֵי בָתֶר :

ג (א) עַל־מִשְׁכָּבִי בַּלֵּילוֹת
בִּקַּשְׁתִּי אֵת שֶׁאָהֲבָה
נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו :
(ב) אָקוּמָה נָּא וַאֲסוֹבְבָה בָעִיר
בַּשְׁוָקִים וּבָרְחֹבוֹת אֲבַקְשָׁה
אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו
וְלֹא מְצָאתִיו : (ג) מְצָאוּנִי
הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר אֵת
שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי רְאִיתֶם :
(ד) כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי מֵהֶם עַד
שֶׁמָּצָאתִי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֲחַזְתִּיו וְלֹא אַרְפֶּנּוּ עַד־
שֶׁהֲבֵיאתִיו

גלייך דעם מונטערן רעהע , גלייך
דעם יונגען הירשבן , איבער שיידע־
בערגע !

ג (א) נאַכטו אויף מיינער לאַגער־
שטאַטע , זוכטע איך , דען
מיינע זעעלע ליבט , איך זוכטע , פֿאַנד
איהן ניכט . (ב) וואַהלאַן ! זאָ ווילל
איך אויפֿשטעהן , אומהער געהען , אין
דער שטאַדט , אין דען שטראַסען , אין
דען גאַסען , זוכען דען מיינע זעעלע
ליבט , איך זוכטע , פֿאַנד איהן ניכט .
(ג) עז פֿאַנדען מיך דיא וואַכטער דיא אין
דער שטאַדט אומגעהן „האַבט אִיהר איהן
געזעהען , דען מיינע זעעלע ליבט ? „ (ד)
קוים בין איך וועג פֿאַן איהנען , דאַ פֿינדע
איך איהן , דען מיינע זעעלע ליבט . איך
האַלט' איהן , לאַס איהן ניכט , ביז

רש"י

קטנתו בעגל חטאתו בעגלים : וכמו הבלגים . זכיות המגינות עליו פרקתי עולו : סוב דמה לך דודי . נמשלתי לו להסתלק מעלי על הרים המובלגים ממני : בתר . לשון חלוקה והפלגה :

ג (א) על משכבי בלילות . בנה לי שיבתי לפילה כל שלשים ושמנה שנה שהיו ישראל מופים : בקשתיו ולא מצאתיו . כי לויגני בקרבכם כי לא תעלה בקרבך : (ב) אקומה נא ואסובבה בשוקים ובחנקה . ויחל משה לעלה אל ה' (פ' כי תשא) : (ג) מצאוני השומרים . הם משה ואהרן : את שאהבה נפשי ראיתם . מה שמצאתם בפיו : (ד) כמעט שעברתי מהם . קרוב לפרישתם ממני לכוף לרבעים אמה . עד שמצאתי . שהיה עמי ביומי יהושע לכבוש שלשים ואחד מלכים : לאותיו ולא ארפנו . לא נתתי לו רפיון עד שהכליותיו אל משכן שילה בשביל כל זאת שעשה לי :

התבעתי

באור

חה הוא לעת ערב , כי נעת כל השמש גם הבלגים הין , ולז בוא אלי מהרה ובמרוצה , כאשר ידלג האיל ויהן הגבי . ועשם בתר כמו ויבתר אותם , על שני הסלעים והאיל מדלג בקלות משן לשן :

ג (א) על משכבי בלילות , אמר אחד מן הנביאים טעם הכפל , לפי שאמרה לדודה שיסוב ממנה כחום היום ויעמדין עד הערב ולז ימהר אלכה להתעכב עמה בחלבים , וכשהיתה על משכבה בלילות וחוש עדיין לה בה בקשתהו ברחובות וגו' : (ב) אקומה נא , כן אמרה בלבה לקום ולסובב בעיר לולי תמצאהו , ולכן בה בל' עתיד : בשוקים , הם החוצות והמפרד שוק וכן בקטן בהרחות ע"ן הפעל כמו שנאמר מן שור שורים והדומה : (ג) את שאהבה , לשון שאלה הוא , שאלה את השומרים , ומרוב מבקה לבקש אותו , לא התעכבה על תשובתם והלכה לדרכה : (ד) כמעט , דקדוק המלינה הוא את כך היה שמם הכ"ף מן כמעט הוא ככף השעור , ופרושו הזמן לו המקום מן ענבי מהשומרים עד פגישתי בחוצות היה כש

תרגום אשכנזי

כיז איך איהן ברינגע , אין מיינער מוטטער הויז , אין מיינער געבאהרערן ציממער . (ה) אייך בעשוועהרע איך ירושלים'ז טאכטער ! בייא דען רעהען , בייא דען הינדען דיזער פלאר , וועקט ויא ניכט , רעגט דיא ליבע ניכט , ביז עז איהר געפאללט ! (ו) ווער איזט דיא אויז דער וויזטען , דארט שטייגט עמפאר ? וויא זייל'ן גראדער רויך עמפאר ? וואהל גערוך פאן מיררען אונד ווייהרוך , רופטנדער אלז קראמער ווירצע . (ז) זעהט שלמה זיין בעטט !

זעכציג שטארקען שטעהן

שיר השירים ג

שֶׁהֲבֵיאתִיו אֶל־בֵּית אִמִּי וְאֶל־
חֶדֶר הוֹרָתִי : (ה) הִשְׁבַּעְתִּי
אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בִּצְבָאוֹת
אוֹ בְאַיְלוֹת הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ
וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד
שֶׁתֶּחְפָּץ : (ו) מִי זֹאת עֹלָה מִן־
הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עָשָׁן מְקֻטֶּרֶת
מֹר וּלְבוֹנָה מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל :
(ז) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים
גִּבֹּרִים

ר ש"י

(ה) השבעתי אתכם . לחומות ולחיותי גזלה ביניכם : אם תעירו ואם תשוררו . לחבת דודי ממני על ידי פתוי והסתה לעזבו מאחריו : עד שתחפץ . בעוד שאהבתו חפץ עלי : (ו) מי זאת עולה מן המדבר . כשהייתי מהלכת במדבר והיה עמוד האש והענן הולכים לפני והורני זאת עולה מן המדבר ובאים ועומדים לפני פתח אהל מועד ונראים לכל העם ועקבי' וזורפים הקוצים והברקנים לעשות הדרך מיושר והיה הענן והעשן עולין וכותלין כתמרים ועקבי' וזורפים הקוצים והברקנים לעשות הדרך מיושר והיה הענן והעשן עולין וכותלין לותן החומות ומתמיהות על גדולתי ואומרת מי זאת כלומר כמה גדולה היא זאת העולה מן המדבר וגו' : כתימרות עשן . גבוה וזקוף כתמר : מקטרת מור . על סם ענן הקטרת שהיה מתיר מעל מזבח הפנימי : רוכל . סם המוכר כל מיני בשמי' : מנקת . ע"ם שכותתין לותן ומזקקין הלק כמנק : (ז) הנה מטתו שלשלמה . להלן מועד והלאן שהיו נוסעין במדבר : ששים גבורים

באור

מעט , כלומר מיד מנאתיהו , ומזה תבין הטעם של מלת עוד , ודע זאת : הורתי , לשון , וכפל הכוונה במלינת שונות הוא ליופי הסיר : (ה) השבעתי , לאחר שנשלם הספור שהיא מנאתהו והוליכה לותו למדבר , סדר המחשק עוד פעם השבועה כפעם הראשון , מהטעם שבארנו למעלה בסם הר"י ערלאמה . וכזה נשלם סדור השני מהשיורים : (ו) מי זאת , לאחר שהבינה המחשק סיר מכייר מקרי הלילה כמה שקורין בל"ז (לייל כלטשטיק) בנית לחות שהבינה המחשק סיר מכייר מקרי הלילה כמה שקורין בל"ז (לייל כלטשטיק) בנית לחות ולחובה המחשק בחלקם והם נמדרגה קטנה במדרגות הקנון , יבוא גם סיר לאחר מכייר מקרי לילה בנית המלך העליון במדרגה , והקורא המשכיל יעמוד על ההפתוחות שבין הסיר לאחד לתבירו . וטעם הסיר הנ"לאמר אחד מן מנריש שהוא סיר לפריין (לייל נרויט ליד) , כלאמר כרצה להלן מפסוק נאזה ולאינה וכו' , ומיוסד על יום חתונת ושמחת לב שלמה המלך עם בת פרעה מלך מנרים כלאחר מנאתו בתהילים סיר לאחד מיוסד ע"ז : מן המדבר , לדעת אחד מן מנריש השעם על בית יער הלבנון שהי' לשלמה , וסם דרך בת פרעה טרם כלה ניתה שבנה לה המלך , כנזכר בספר מלכים : כתמרות , לשון עמוד כמו תמרות דמלכים , וכרצה שבקשו כן להיותם מצוים מעני תמרים הגבוהים , ודמה לותה לעמוד עשן של קטורת המתלבך למעלה מיושר ובלי עקום , והיא גם היא ריחה טוב מכל תמרוקי הנשים וגבוה מאוד והולכת וקופה , ושעם הם"ס מכל , ם"ס היתרון , כלומר ריחה טוב יותר מכל מיני בושם של רוכל והוא המוכר עם בשמים , ושעם מנקת כמו שכתב רש"י על שם שכותתין הבשמים ושוחן לותן דק כמנק : (ז) הנה מטתו , יבוא המשורר עם הרעים המהוגים פנימה ויסיר עתה גם

קהלת

גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל׃
(ח) כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב מְלֻמְּדֵי
מִלְחָמָה אִישׁ חַרְבּוֹ עַל־יְרֵכוֹ
מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת׃ (ט) אַפְרִיוֹן
עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי
הַלְּבָנוֹן׃ (י) עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף
רְפִידָתוֹ זָהָב מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן
תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת
יְרוּשָׁלָם׃ (יא) צְאֶינָה וְרְאֶינָה
בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה

שטעהען אומהער, אויז דען שטאַרקען
ישראל'ז. (ח) אַללע האַנד אַם שוועדט.
אַללע קריגז געלעהרט! יעדער אַן דער
היפּטע זיין שוועדט, פֿאַר מיטטער־
נאַכטליך גרויען. (ט) קאָניג שלמה
ליס זיך אין פּראַכטבעט מאַכען, אויז
לבנון'ז געהאָלצע; (י) דיא זיילען מאַכט
ער זילבערן, דען היממעל פֿאָן גאָלד,
דען זיטץ פֿאָן פּורפּור: דיא מיטטע
געפּלאַזטערט מיט ליבע, צו דען
טאָכטערן ירושלים'ז. (יא) גיהט הין
איהר טאָכטער ציון'ז; שויעט שלמה,
דען קאָניג, אין

בעטרה

ר"ש"י

גבורים סביב לה. ששים רבוא סביב לה: מגבורי ישראל. מיוחסי הכנסת לבד הפחותים מבן עשרים והיתרים על בני ששים: (ח) מלומדי מלחמה. מלחמתה של תורה וכן הכהנים הסובבים לותה החוגים סביבות המשכן מלומדי סדר עבודתם: לילי תרבו. כלי זיינו הן מסורת ומימנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמסרה שלא תשכח: מפחד בלילות. פן ישכחוה ויבאו עליהם גרות וכן הוא אומר כשקו בר פן יאכף ותאבדו דרך (תהלים ב'): (ט) אפריון עשה לו. זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה עשה לו אפריון חופת סתר לכבוד: (י) רפידתו. מזבחו ומזבחו על הכפרת שהו' זהב: מרכבו ארגמן. זה הכפרת שהיה תלוי וחוכך על כלונסות מעמוד לעמוד: תוכו רצוף. סדור בדקת לתכה מרון וכפרת וכרובים ולוחות: מבנות ירושלים. תלו ישראל יריעים ושלמים (ירושלם הוא ירח שלם) להקב"ה: (יא) בנות ציון. בנים שמטוייהן לו במילה ותפילין ובציצית: בעטרה שעטרה לו אמו. אהל מועד שהוא מעוטר בעורות תכלת וארגמן ותולעת שני. לשון רבי יהושע בן יוסף לת רבי אליעזר

בר'

באור

הדור והדדר של מטת שלמה, כי ששים גבורים שומרים רגש המלך עומדים סביבה, וכולם לוחזים בחרב כדרך אנשי מלחמה לשמור המלך: (ה) אחווי, הפעול בו כדרך תגור כלי מלחמה לבוש בדים (רד"ק) ולפ"ז יהיה הטעם שהם תגורי חרב, אבל זהו שאמר לת"כ לית תרבו על ירכו, ולדעת הרמ"ם הכוונה שהם לוחזים בחרבם התולה על ירכם, כדי להיות מוכן מיד נגד הסכנה. ועוד יש מפרשים לומר, הטעם שהם נלחזים מהחרב כלומר שבגבר היה החלב לוחז בהם ופונע לותם במלחמה (פרווחנדלי קריגר) וזה טעם מלומדי מלחמה כלומר מטושים במלחמה: מפחד, מ"ם הסבה הנזכרת: (ט) אפריון, ארגז פרזי וחי' נוספת וכן נקרא בלשון חז"ל מטה פוריא על שם ספרין ורבין עליה וכו' (מרד"ק), ויתכן ג"כ לפ"ז לפרשו (ברויט בעטע), והכה לחר שקלם למעלה המטה בהוד ובהדר, החל פה לקלסה ג"כ בפאר וביופי ויאמר שעמודיו עשה כסף וכו': (י) רפידתו, עניבו יציע והוא למעלה, ובל"א (דער היממל): רצוף, כמו על רנפת נהט ושם שעניבו הוגעת לבנים בקרקע, ופה היתה רנוסה בלהבה (מרד"ק): (יא) בעטרה, לין זאת עטרת שלומה להוד המלוכה, כי אם

אין דער קראָנע , וואָמיט אַם טאָג זיינער חתונה , אַם טאָג זיינער הערצענפֿרייד ,
קראָנטע .

ד (א) שאָן ביזט דוא , מיינע שאָפֿרין !
שאָן ביזט דוא ! דיינע אויגען
טייבֿען , צווישען דיינען לאָקקען ; דיין
האָר וויא געמזען העערדע , האָנגענד
פֿאָן

שיר השירים ג ד

בְּעַטָּרָה שֶׁעִטְּרָה־לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם
חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ :

ד (א) הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ
יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבַּעַד
לְצַמָּתֵךְ שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים
שגלשו

רש"י

בר"י לי לפשר שמעת מאניך מהו בעטרה שעטרה לו אמו ח"ל משל למלך שהיתה לו בת יחיד והי' לוהבה ביותר לית אי מחבבה עד שקרקה בתי שלמה שמעי בת וראי (תהלים מ"ה) לית אי מחבבה עד שקרקה לחותי שלמה פתחי לי לחותי רעיתי לית אי מחבבה עד שקרקה לחמי שלמה שמעו לקולי עמי ולקומי לקולי החזיקו (ישעיה כ"ג) ולחמי כתיב . עמד ר"ש בן יוחאי ובקו על לחמי וכו' : ביום חתונתו . יום מתן תורה שעטרוהו להם למלך וקבלו עולו . וביום שמחת לבו . זה שמיני למילואים שנתחנך בו המשכן במדבר :

ד (א) הנך יפה רעיתי . קילסן ורינן וערבו עליו קרבנותיהם : עד שיפוח היום . שחשך לפניו בימי חפ כי ופנחס : עיניך יונים . נוכייך ומרליתך ודוגמתך כיונה הזאת לפניו בימי חפ כי ופנחס : עיניך יונים . נוכייך ומרליתך ודוגמתך כיונה הזאת הדבקה בבן זוגה וכשוחטין לוחה לוכה מפרכסת אלא פושטת לוחה כך את כאת שכם למטה עולי ומורלי : מבעד לצמתך שערך כאוה ומבהיק כנוהר ולבנונית כשער עזים לבנות היורדות מן ההרים ושערן מבהיק מרחוק . והדוגמת שדימה בכאת ישראל לכך זו היא מבפנים לחוכיך ומשכוניתיך לף הרקים שניך חגיגין עלי כיעקב וכניו שנגלו לרדת מהר הגלעד כשהשיגם לבן שם . ד"א כיונים שנגלו על מדין בעבר הירדן שהיו לחרן גלעד ולשון זה במדרש שיר השירים . מבעד היו לשון מבפנים שרוב בעד שמקרין דבר המסיך ומניף נגד לבר לחר כמו ובעד כוכבים יחתום (לוב ט') המרן בריחיה בעדי (יוכה ג') הבעד ערבל (לוב כ"ב) ומבעד הוא הדבר שהוא מבפנים לחותו בעד לכך הוא לומר מבעד . למתך לשון דבר המכמ' השער שלא יפרח לבאת ולו היא השבכה והקישורים ולא יתכן לפרש במתך לשון לומת שתהא ת"ו משורשת בתיבה שאם כן היה לה להיות לגזרה כשהיא נסמכת לה"ל לפעול טופעלת נקבה לו לו"ו ולפעול נ פעולת זכר כמו תי"ו של שבת כשהיא נוקבה היא נדגשת כמו חגה חדשה ושבתה (הושע ג') וכן לזכר עולת שבת בשבתו ותי"ו של למתך שהיא רפה על כרחו נאה במקום ה"ל ויכתוב שם הקישור נמה וכשהוא סמוך לתתו לזכר לו לנקבה תהפך הה"ל לתי"ו וכגון שפחה תהפך לומר

באור

עטרת של פרחים (לשון בלומין קרלנק) להוד המלכה : ביום חתנותו , כשמר ביום חופתו שהוא יום שנעשה חתן (מדר"ק) . וזה כשלם שיר הרשון מהסדור הג' , לחר שקלם ומפלר לת שלמה נג' דברים בכוי בכה ובעשר : בכה ממה שנאמר למעלה שמים גבוהים וכו' , בעשר ממה שנאמר עמודיו עשה כסף וכו' , ובכוי ממה שנאמר נאוה ולאוה וכו' , כלומר לאוה יופי המלך ביום חתונתו ובקשוטו :

ד (א) עיניך יונים , שהם דומים בכרוחם ובקיותם ליונים (נאתר תוכד מוכשולדיג) , ומד מן הבריות מפרשהו מלשון לת תוט ותרגומו בל"א (פרפיהרערים) , ובח שהם עין על מעקל וכר כמו עיניו יחזו : מבעד , הוא לשון מבפנים שרוב בעד שמקרין דבר המסיך ומניף כנד דבר לחר , ומבעד הוא דבר שמבפנים לחותו בעד לכך הוא לומר מבעד למתך , לשון דבר

שיר השירים ד

שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד: (ב) שִׁנַּיִךְ
כְּעֶדֶר הַקְּצוּבוֹת שֶׁעָלוּ מִן
הָרַחְצָה שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת
וְשַׁכֻּלָה אֵין בָּהֶם: (ג) כְּחוּט
הַשָּׁנִי שִׂפְתוֹתַיִךְ וּמִדְבָּרֵךְ

תרגום אשכנזי שכד

פֿאָן דעם בערגע גלעד! (ב) דיינע
צאָהנע לעממער העערדע, אין רייהען
וואָהל גאָערדנעט, אויז דער שוואָממע
שטייגענד: אַללע צוויללינג טראָכטיג,
קיינעז דערזעלבען פֿעהלט; (ג) ווי א
ראָזענפֿאַדען דיינע ליפּפּען, דיא שפּראַך־
גלידמאַסען ליבליך;

נאוה

רש"י

לומר שפתחו שפתחה וכן לחמה לחמתו עדוה עדותו ערותה וכן זה למה למתו למתי למתך: שגלשו · שהקרקו גפח מתורגם גלוש כשהבהמות יורדו מן ההר כמנהג ההר נקרח ומתורע מהם: (ב) שיניך כעדר הקצובו' וגו'. לף קילוס זה בלשון טוי תשה · שיניך דקות ולבנו' ושדורו' על סדורן כגמר ושדר עדר הרחלים הבלורו' משחר הנחן בקנב ומכין כמספרו' לרועה חכם והגון ליזהר בגמרן שעושין לותן לכלי מילת ומשמרין לותן מע' לידתן שלח יתלכלך הגמד ורוחצין לותם מיום אל יום: שכולם מתאימו' · לשון מתום אין מתום בשברי (תהלים ל"ח) כלומר תמימו' לוכטרי"ם בלע"ז (שהיח עכטי"ער לו לוכטעג"ר בל"ח נאכן פאל קומן · לוכפערזעהרט · וכן פי' רש"י תהלים ל"ח ד'): ושכלה · שוס שכול ושוס אין בהם וכלמר הלוגמח הזו על שם גבורי ישראל הכותבים ולוכלים לוביהם בשביהם סביבותם והרי הם מתרחקין מן הגזל שב ישראל ומן העריות שלח יתלכלכו בעבירה וכלמר קילוס זה על שניס עשר אלף לים שבאלו על פי בקנב ומכין שלח כחשד אחד מהם על העריות שכלמר ולח כפקד ממנו אית (פ' מטות) ולף על הדיוור הלב הביאלו כפרתן ולף על הגזל לח כחשדו שהעיד עליהם הכתוב ויקחו את כל הבזלב ויביאלו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' (שם) ולח הגרים אחד מהן פרה אחת לו תמור אחד:
(ג) כחוט השני שפתותיך · נאות להכנים ולשמוע הכעחתם כמו שעשו מרגלים לרחב הזונה
ס' תמרו

באור

דבר המגמגם השער שלח יפריחו לנאות וזו היח השכחה והקשורים (מדברי רש"י) ולפעמים ר' יוכה פירושו מסוה (שלייער), לחמם הרד"ק כתב שפירושו כיצית השער שמכיסה לחה על פניה, וכן הוא מתורגם בל"ח (לחקקן) וטופל עליהם לשון מבעד לפי שהם מגיסים מחני נדי הפנים, וכן הוא לשון בתהלים (ס"ט ה') עצמו מחמיתי לויבי שקר, והכפל רבי משערות ראשי לויבי חכם: שערך כעדר העזים, יש מין עז השוכנת בהרים ובסלעים, ומכינה בל"ח (בערג ציגי, בעמי), ושערותיהם שחורות תלתלים, ומדרכם ביתלו בקרניהם החזקים בסבכי החילנות העומדות שם על ההרים ולוכלים העלים, גם מצליכים לת עצמם עי"ז מבן בלבע לחד לבן לחד, וזה שתרגם הרב שגלשו (האנגנד) יוהתיבה הוחת מבוחרת על פי מקומה, כי לין לה ריח במקרח, ומי שרחה בספרים ילועים ביורי התלתלים מימים הרחשונים הם, יעמוד על יופי המשל ההוח: (ב) שניך כעדר הקצובות, ריעו יניד עליו שהטעם על רחלים (לקמן ו' ה') ובח התואר בלי המתואר כדרך העליכה, וטעם הקבוצות שיש לכל צורה וצורה סך קטן ולין לחחת לרוכה לו קטרה מחברתה, וכן שניה שוות בלן בקומתן ומדתן וזה יופי גדול, גם לבנות הם מאוד, כרחלים החלו שעלו מן הרחצה לשר שם התשהרו מחלחת והלבינו שערותם · ושלת רחמה שם ויקרח בל"ח (דיה שוועמי): מתאימות, מבנין הפעיל והוח יוכח שילדו תלומים ולין לחת בהן שכלה, כלומר כל כך המה שוות · ויתכן עוד שטעמו כמו ויהיו תלומים מלמטה לכל הקרשים, ומוסב התואר על השניס גרידח שלין הפסק בין לחת לחברתה, וגם זה יופי גדול מאוד, וטעם שכולה על ג' רועה שחלקיה נופלים לחת לחת:
(ג) השני, מין נבע מלוס, ועיין בחול הרב המתרגם גם' בתיבות השלוס גפ' תמומה,
וכלן

תרגום אשכנזי

וויא אֵם גראַנאַט דער ריין, זאָ דיינע וואַנגען, אַם לאָקקען האַר? (ד) דיין האַלז, וויא דוד'ס טהורם, געבויעט צור וואַפֿענבורג: טויזענד שילדע הענגען דראַן, אַללער העלדען שילדע? (ה) דיינער בריזטע פּאַר, איין

שיר השירים ד

נָאוָה כַּפֶּלַח רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ: (ד) כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי עָלָיו כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים: (ה) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי

עפרים

רש"י

שאמרו לה לית תקות חוט השני וגומר (יהושע ג') ואמרו הכנסתה: ומדברך. דבורך והרי הוא מגזרת הנדברים בך לכל הקירות (יחזקאל ל"ג) לו נדברו ירמי ה' (מלאכי ג') פרלר"ין בלע"ז (מבואר כבר ברחצית ל"ו ב') (והיא פארלערי"ן בל"ז גשווין): רקתך. היא נוכח הפני' שקורין פומי"לס בלע"ז (בלשון לישטליש פאמ"מען. בל"ז דיא וואַנגען. וכן פירש"י קהלת י"ב) (גם פל"ס בל"ז דר מוכרטהייל דער בחקן מוטער דען מויגען) מבעד לצמתך. מבפנים ובלשון גמרא קורים לותו רומי דאפי ודומין לכלה חני רמון מבחון שהוא לחדוש וסנגלב הרי קילוס בטי חסה והדוגמ' פירשו רבותיו ריקנים שביך מלאים מצות כרימון: מבעד לצמתך. מבפנים לקישורך: (ד) כמגדל דוד בנוי לתלפיות. קומה זקופה טי בחסה והגדומת כמגדל דוד הוא מגזרת כיון (שמואל ב' ה') שהוא מקום חזק ועופל ומבצר כך הוא בנוי לתפארת שהיתה חזקת הגזית שהיתה חזקן ומבצרן של ישראל ולותו המגדל בנוי לתלפיות בנוי לגוי להיות הכל מסתכלין בו ללמוד בניותיו וטי מלאכת בנייתו והוא מגזרת מלפטו מבהמות ארץ (ויק' ל"ה) והתי"ו בתלפיות כמו תי"ו שבתרמית (ירמיה י"ד) ובתבנית: תלף המגן תלוי עליו. כך מנהג הגבורים לתלות מגיניהם ושלטיהם ובכותלי המגדלים: שלטי. תפסות שטותנין בהן חנים וכן הגבו החנים (שם כ"ו) מלאו השלטים ודומה לו לשבת הגזית שמשם הורמה יונחת שהתור' מגן לישראל. ויש לומר תלף המגן כמו מגן התלף ע"ש דבר טוב לתלף דור (תהלים ק"ה): כל שלטי הגבורים. מניני שהתלמידים נקראים ע"ש חנים ושלטים כענין שנא' כחנים גיל נגוד כן בני הנעורים לשרי הגבר תשר מלא לת לשפתו מהם (שם קכ"ד): (ה) שני שדיך. המניקות לותך זה משה ואהרן: כשני עפרים תאומי נביה. דרך נביה להיות יולדות תאומי' כך שניהם שוים שקולים זה כזה. ל"א שני שדיך ע"ש הלוחות תאומי נביה שהם מכוונת במדה לחת ומשה הנבו' על זו ומשה על זו מכוונין דבור כנגד דבור לאכי כנגד לא תרצח שהרוצח ממעט את הדמות של הקב"ה. לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהוזה לחבר ע"ש

דיך

באור

וכאן תרגם לפי יופי המליצה בל"ז: מדברך, שם בתוספת מ"ם והוא לדעת המפרשים כמו דבורך שדבריך נעים, ולדעת הרמ"ם הוא שם לכלי המבטא, ומ"ש החמ"תיו קנת לעד ושעורו עקום הדבור, והטעם שיכולה לחתך המלות היטב ולדבר בשפה ברורה: כפלח, לשון נקיבה כמו פולח ובוקע (תהלים קמ"ח), ורמון פרי ידוע ומרחיבו לדמדמת: רקתך, לדעת רד"ק ורשב"ם פרושו מה שקורין בל"ז (שלאף) ובקרלת רקה על משוט הבשר שבה, כמו רקות בשר (בראשית מ"ח) וכמו כן פי' רש"י בשופטים ד', וכאן כתב רש"י הוא נוכח הפנים שקורין פומילים (אַנאַזע), והוא חלק העליון מהלחי, ולדמיונות בלחי הוא טוי ויופי בחדם: (ד) תלפיות, מחובר מן תל בני"ר ומן פיות שהוא לשון תרכות כלומר שהוא בנוי להיות בתוכו תרכות מן לחצי מלחמה והוא מה שקורין, (חרוענמ"ן וואפן-בורג), ועד מן תבריח לחר תל מן תלה כלומר בנוי לתלות עם הפיות, והענין לחד, ודומה טוחרה למגדל כלומר שהוא עגול וחזק וקופה זקופה כמגדל הזה, ועם כילה מקושט בחרוזים, כמגדל המקושט במגינים ובשלטים: שלטי, מיני הנשק וכן והשלטים עניטו כמו מגיניהם (רחב"ע) וכן מתורג' בל"ז, לחבל רש"י פי' שלטי תפסות שטותנין בהם חנים, ומה שלחר בתחלה תלף המגן ולח"כ כל שלטי, יתכן שלחר תלף תחת סכום מיוחד, כמו שנלחר לפעמים שנעה לו שלשה, לו

כלחר

שיר השירים ד

עֲפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים: (ו) עַד שָׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים אֵלֵךְ לִי אֶל־הַר הַמּוֹר וְאֶל־גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה: (ז) כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ: (ח) אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה אִתִּי

תרגום אשכנזי שכה

איין יונגעז רעהע פּאַר, צווילל־ינגע אויגער מוטטער וויידנד אונטער ראָזען. (ו) „ביז דער טאָג זיך קיהלט, ביז דיא שאָטטען ווייכען, ווילל איך צום מיררען בערגע צום ווירוך היגעל גער־הען." (ז) גאַנץ ביזט דוא שאָן, אָ מיינע שאָפּרין! קיין פֿעהל־ער איזט אַן דיר! (ח) מיט מיר, פֿאָם לבנון, קאָם, מיינע ברויט! מיט

מלבנון

רש"י

דרך משל המכוסה תחת לישה תקח את זרים (יחזקאל ט"ז) · לא תצא כגד לא תגנוב שהגוב סופו ליגנב על שקר · זכור כגד לא תענה שהאיחל את השבת מעיר שקר בעורלו לומר שלח שבת בשבת נרצתי · כבד כגד לא תחמוד שהחומד סיפו להוליד בן שמקלל לאותו ומכבד למי שליטו תכוי: הרועים · את גתכם בשוכים ומדריכים לותם בדרך נוחה ויפרה: (ו) עד שיפוח היום · עד שתתפגע החמה: ונסו הצללים · הוא עת ערב ומוס היום תכי לגיך ולת עריגה עלי: היום · הוא השעת וכן לרוח היום (בראשית ג') וכן כי הגה היום גא בוער כתגור (מלאכי ג') ומשיפוח היום אלך לי להר המוריה בגית עולמים כלומר משקטלו לו לפגי לתגל לת קדשי ולכן מכתתי בימי תפני ופגתם לפתלק מעליהם ולטוש משכן הזה ולחבר לי בהר המוריה בגית עולמים ושם כולך יפה ומוס אין בך ולרגה שם כל קרבגותיך: (ח) אתי מלבגון כלה · כשתגלו מלבגון זה אתי תגלו כי אתי הגולה עמכם: אתי מלבגון תבואי · וכשתשבו מן הגולה אני אשוב עמכם ולפ כל ימי הגולה בגרתך לי בר ועל כן כתב אתי מלבגון תבואי כשתגלו מלבגון זה אתי תבוא ולא כתב אתי ללבגון תביאי לומר משעת יציאתכם מכאן עד שעת ביאתכם כאן אני עמכם בכל לשר תגלו ותבואו: תשורי מרחש אמר' · בקבני לת בדיוק תפתכלי ותתבוגני מה שכר פעולתך מרחשת החמוכה שהאמת בי לכתך אחרי במדבר (ירמי' ב') ומפשוטך ותביותיך על פי וביאתך לרחש שכיר וחרמון שהיו מעוטות מריות סיחון ועוג · דבר אחר מרחש אמה הר היה בגבול נפתלי של אדן ישראל ושמו אמה ולבגון משכה טורי אמנון והר ההר שבאמר גו מן היס הגדול

תתלו

באור

נאמר כי מלת כל מוסב למעלה, כלומר כל השלש היו שלטי הגבורים, ויתורגם (לויטר שילדי דער העלדן), והרשון יותר נכון: (ה) תאומי צביה, כן שניהם שקולים ושוים זה כזה (רש"י), ונעתיק פה דברי הר' ערוחה ז"ל ולפי שהיתה עדיין מרומה תליו לא קלסה גה כי אם בשמנה תארים כולם נרמים מבחון בכל הבתולות, העינים השער השגים תאר לותם בנקיות ולבן ושוי וכלי חסרון, השפתים שהם לדומים, כלי הדבור, הרקה, הנוותר, והשדים לפי שהכלי שוי גהן חסרון, ועל הצניעות לאמר הרועים בשוכים כי העפרים הרועים בשוכי' אם ירגה האדם לקחתם יבואו המוכים בכפו ויעזבם, כמו כן היה מקפדת עליהן · והגה היה מרוב צניעותה לא רצתה שיקלם לותה עוד פן תכלם ולכן השיאה לותו לדבר לאחר ולאמרה עד שיפוח היום כדלעיל, ולפשר שכוגה זה לעת מועד לכשתהי' מותרת לו, כדי לכבוש מעט תלותו ולא תגבר יותר מדאי, לכל הוא לא ימגע עי"ז כי אם יוסיף לפארה כלך יפה וגומר: (ח) אתי, כלומר אל תלכי אל הר האמור רק אתי תלכי מלבגון: תשורי, תסתכלי כמו לשורכו ולא קרוב: מראש, מהר אמגה, וחיכות ההר הזה כגד פרס ובאר אדוכיו הרמב"ן ז"ל בפרשת מסעי, וגם שכיר ידוע מתורת משה כמו שבאמר והתמורי יקראו לו שכיר (דגריס ג'ט'), וההר הזה הוא חלק מהרי לבגון, וזה יעיד קצת על מה שהעתקו לעיל מבית יער

הלבגון

מיט מיר, פֿאָם לבנון; שויא פֿאָן דער
האָהע אמנה, פֿאָן שניר אונד חרמון
וויט אומהער • פֿאָן דער לאָווענווּאָהנונג,
פֿאָן לעאָפּאַרדען געבירגע • (ט) דוא
רויבזט מיין הערץ, אָ שוועזטער! ליבע
ברויט! דוא רויבזט מיין הערץ, מיט
דיינער בליקקע איינעם, מיט דיינער
שנירע אַם האַלזע אויינער • (י) וויא
האָלד איזט דיינע ליבע • שוועזטער,
ליבע ברויט! וויא זיסער דיינע ליבע
אַלז ווין! דיינער זאַלבען דופֿט, אַלז
אַללע ווירצע! (יא) האָניג טריפֿט פֿאָן
דיינען ליפּפּען, ברויט! אונטער דיינער
צונגע, מילך אונד האָניג; אונד דיינע
קלייִדער דופֿטען, וויא

מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי ׀ מֵרֹאשׁ
אֲמָנָה מֵרֹאשׁ שְׂנִיר וְחֶרְמוֹן
מִמְעֹנוֹת אֲרָיוֹת מֵהָרְרֵי נְמֵרִים:
(ט) לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי כַּלָּה
לִבַּבְתִּנִי בְּאַחַד מֵעֵינַיִךְ בְּאַחַד
עֲנָק מִצַּוְּרֹנָיִךְ: (י) מָה־יָּפוּ
דֹדַיִךְ אֲחֹתִי כַּלָּה מַה־טֹּבוּ
דֹדַיִךְ מִיַּיִן וְרֵיחַ שְׁמָנַיִךְ מִכָּל־
בְּשָׂמִים: (יא) נֹפֶת תִּטֹּפְנָה
שִׂפְתוֹתַיִךְ כַּלָּה דְּבַשׁ וְחָלָב
תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ וְרֵיחַ שַׂלְמֹתַיִךְ

באחת קרי כריח

רש"י

תתאו לכם הר ההר (פרשת מסעי) וכשהגליות נקבצות ומגיעות עם הים נופים מעט ורואין גבול ארץ ישראל וחוירה של ארץ ישראל ושמחים ואומרי' הודייה לכך נאמר תשורי מרחץ לחמה:
(ט) לבבתני • מצאת לבי לגלוך: באחד מעיניך • הרבה דוגמות טובות שבך לולא היתה בך אלא אחת מהן הייתי מחבבך ביותר וכל שכן בכולן וכן באחת ענק מצוכיך באחת מרגילי עכני קישוטיך הם תכשיטי מלות שישראל מצויינין בהם • דבר אחר באחד מעכך באחד מאבותיך הוא אחד היה מיוחד (יחזקאל ל"ג) והם לחברתם הנקרית ענק האחד הגדול בענקים: (י) מה יפו דודיך • כל מקום שהרשית לי עם חבה יפה הוא בעיני גלגל שילה טוב וגבעון ובית עולמים היא שיסד הנבלי מכוחה ואחר ויעודים (ביובל יום הכפורים לפסח) מכוחה זו ירושלים ואחר ויעודים מקום שכתובה עם שכינה לישראל: וריח שמיך • עם טוב: (יא) כופת • מתוק: תטופנה שפתותיך • טעמי תורה: וריח שלמותיך • מלות הגוזות הכוהנות בשלמותיך ניכית תכלת

באור

הלבנון, וטודע לנו מכותבי המסעות שתחוה היא לעיניים מאוד לרחות מרחבי הרחים הזה למרחוק, כי העמקים כגיבים מלאים דשאים ופרחים, ועל שפתם כחלי ומעיני מים נוזלים מן ההרים הגבוהים, עד כי לא תשבע עין מרחות • לך מה שאמר מרחץ שניר וחרמון משמע שאני הרים היו, וכאשר מצאנו בספר דברים ברחה כי הר אחד הוא, ואפשר שגם כאן טעמו מרחץ הר הנקרא שניר וחרמון: (ט) לבבתני, לקחת לבי, כי זאת מסגולת הכועל לגרום לפעמים בנין וסתירה, כמו לדעתו, פרושו להסיר הדעת לקח כאן לבבתני הסירות את לבבי: מעיניך, שם עין לינו כופל לבד על עצם הכלי (לשם חיוב) כי אם גם חלקי הרחים (לשם בליקקי) ואמר כאן באחד מעיניך כלומר בעת שרחית אותי לקח בסקירת עין אחת מעצם את לבי ממני להיות לך כמו שנאמר בל"ח (דוח האסט מיך היננריסן) • ויתכן ג"כ לאמר שהשיר הזה מוסב עוד למעלה, וטעם לבבתני כמשמעו כתת לי לב (דוח מאכסט מיר הערץ) לפי שאמר לעיל תשורי ממעונות אריות וכו' אמר עתה כי לא תירא מהם לא את תהיה עמדי, לפי שבאחד מעיניך לבבתני אלא באחת ולא תירא: (יא) נפת, ענינו ההזלה והנטיפה כלומי

המתוק

כְּרִיחַ לְבָנוֹן: (יב) גַּן ׀ נָעוּל
אֲחֹתִי כַלָּה גַּל ׀ נָעוּל מַעְיָן
חָתוּם: (יג) שְׁלָחַיִךְ פַּרְדֵּס
רִמּוֹנִים עִם פְּרִי מְגָדִים כְּפָרִים
עִם־נְרָדִים: (יד) נֵרְדְּ ׀ וְכַרְכֹּם
קָנֶה וְקִנָּמוֹן עִם כָּל־עֲצֵי לְבוֹנָה
מֹר וַאֲהָלוֹת עִם כָּל־רָאשֵׁי
בְּשָׂמִים: (טו) מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר
מַיִם חַיִּים וְנֹזְלִים מִן־לְבָנוֹן:
(טו) עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן

וויא לבנון דופטעט · (יב) איין וואהל־
פערוואהרטער גארטען, ביזט דוא,
שוועסטער ברויט! פערשלאסענער קוועלל
ביזט דוא, ברונענען זיגעל בעוואהרט ·
(יג) דיינע געוואקסע איין פארַאדיס,
פאן גראנאטען, מיט קאזטליכער
פרוכט; מיט ציפערן אונד נארדען ·
(יד) נארדוס אונד קראקום, קאננא
אונד צינאמאן, ווייראוך־שטוידען אללער־
לייא; אלאע אונד מיררען, אונד אללע
עדלע ווירצע; (טו) וויא גארטענברונ־
נען, קוועלל לעבענדיגעז וואסערז,
דיא ריזעלן פאן לבנון · — (טו) אויף,
נארדווינד! זידווינד קאממע! דורכווועהע
מיינען

הפיחי

רש"י

תכלית נגדי כהוכח לימור שעטנז: (יב) גן נעול · על שם נכיעות של נכות ישראל שהין פרוצות בעריות: גל נעול · יש לפרשו לשון מעיין כמו גולות עליות (יהושע ט"ו) ויש לפרשו לשון שער והוא לשון חרמי בגמרא טרוקי גלי: (יג) שלחיך · חרון יבשה קרוי בית השלחין ונריך להשקותה תמיד ושלה בית הבעל יפה היטכ וכאן קילם היטב שלחיך הרי הן מלאין כל טוב כפרדם רמונים וזה על שם קטנים שבישראל מלטיכים מעשים טובים כפרדם רמונים: כפרים עם נרדים · מיני בשמי' הם: (טו) מעין גנים · כל זה מוסב על שלחיך ומקשין כמעין המשק' לותם והדומח ע"ש טבילת טוהר שכנות ישראל טובלות: וזולים מן לבנון · ממקום נקיות נתן עבירת טיט: (טו) עורי צפון ובואי תימן · לאחר שערב עלי ריחך ונוי מעשיותיך לכי מצוה את הרוחו' צפון ותימן להפיח בגנך לנאת ריחיך הטוב למרחוק והדומה על שם שהגליות מתקבצות ומכל הגויס מביאים לותם מנחה לירושלים ובימי הכנין יהיו ישראל נקבצים שם למועדים ולרגלים וישראל מזיבין יבא דודי לגנו · לקט לתה שם הכל שם:

נחתי

באור

המתוק לאכל יקל מדבר מה, ושרשו כוף בפלס **בושת** שנשרשו בוש. (יב) גן נעול, לת דומה לגן סגור שים לו ריח טוב מבחון ולא יכול לדם להכנס שם (רמב"ע) כלומר נטועה לת: גל, לשון מעין כמו גולת עליות (רש"י), ונקרא המעין גל בעבור שבובו מלבון וגללו לת המבן (רד"ק). ולאחר שבחל לדמות לותה לגן, הבליט המשל, כולה בפסוקים הבאי' ויאמר: (יג) שלחיך, הפעיפים הפלחות וכל הפירו' נקראים שלחים, והוא בגזר מן שלח כלומר הילון שלח לותם המוכה, וכן מתורגם בל"א (גווטקסי): פרדס, כן שרשו והוא גן נאה ומהולר וכן שמו בשאר לשונות (פלרדיז) כנודע: כפרים, הקבון מן כופר הנאמר למעלה וכן נרדים הקנון מן נרד, וטעם מגדים כמו ממגד תרן ומלואה (דברים ל"ג) לשון מעדנים, המשובחים בפירות: (יד) וכרכום, הוא מה שקורין בערבי זעפרלן (מרד"ק) והוא (זאפרלן) ובלשון רומי (קרלקום) וכן מתורגם בל"א: קנה, הוא קנה בושם וכן כתב המתרגם הלרמי, וקנה בוסמא וכו' (גווירן רלהר) ובלשון רומי ג"כ (קלנכא) ו"א שהוא (קלמום) בל"א: קנמון, כן שמו ג"כ בלשון רומי חלא שבחלף הקו"ף לנד"ק כדרכו כמו קיסר נעסלר, חלף כאן קנמון (כינאמאן) והוא בל"א (כיממט חדר קלנעל) והוא קליפה הפנימית מעץ ידוע ויימכא בחלק חזיז וחמעי יקר, וליקו כוזף וטוב מאוד כנודע. ובאור עב לבונה

מיינען גאַרטען , דאָס זיינע ווירצע
פּלייסען ! זאָ געהע דען מיין פּרייגד
אין זיינען גאַרטען , אונד עסע זיינע
קאָזטליכע פּרוכט .

ה (א) איך קאָם אין מיינען גאַרטען ,
שוועזטער , ליבע ברויט ! אונד
בראַך פּאָן מיינען מיררען , פּאָן מיינען
ווירצען אַב ; איך אַס פּאָן מיינעם ווימע ,
זאַמט מיינעם האָניג , אונד טראַנק פּאָן
מיינעם ווייגע זאַמט מיינער מילך . —
עסט מיינע געליבטען , טרינקט איהר
מיינע פּרייגדע , אונד ווערדעט בערוישט !
(ב) איך שלאַפּע , אַללייז עז וואַכט מיין
הערץ ! שטימע מיינעז ליבען ! ער
קלאָפּפּט אַן ! „טוה מיר אויף שוועזטער !
מיינע שאָפּרין ! מיין טויבען , מיינע
פּראָממע ! מיר איזט דאַז הויפּט פּאָלל
טהויעז ,

נאַכטז

הָפִיחִי גַּנִּי יִזְלוּ בְשָׂמָיו יָבֹא
דוֹדִי לְגַנּוֹ וְיֹאכַל פְּרִי מִגְדָּנָיו :
ה (א) בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כַלָּה
אָרִיתִי מוֹרִי עִם־בְּשָׂמִי
אָכַלְתִּי יַעְרִי עִם־דִּבְשִׁי שָׁתִיתִי
יֵינִי עִם־חֲלָבִי אִכְלוּ רֵעִים שְׁתוּ
וְשִׁכְרוּ דּוֹדִים : (ב) אֲנִי יְשֵׁנָה
וְלִבִּי עֵר קוֹל ׀ דּוֹדִי דוֹפֵק
פִּתְחִי־לִי אֲחֹתִי רַעְיָתִי יוֹנָתִי
תַּמָּתִי שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא־טָל

חר' בדגש קוצותי

רש"י

ה (א) באתי לגני . בימי חנוכת הבית : אריתי . לקטתי והוא לשון מזנה בפרק המוכר את הספינה כמלא חורה וסלו וחף לשון מקרח וחרוה כל עובדי דרך (תהלים פ') ונלמד על שם הקטרת שהקטירו קטורת יקיד הנשיאים על מזבח החיצון ונתקבלה והוא דבר שליבו נוהג לגדולות ועל כן נאמר לקטתי יערי עם דבשי שהוא נדל נקיים כענין שנאמר ביערת הדבש (שמואל א' י"ד) יערת הוא לשון קנה כמו ותשם בסוף (שמות ב') ושיתיה ביערת ומובנין הדבש ומשליכין העץ ואכי מרוב חנה לקטתי יערי עם דבשי לקטתי הקנה עם הדבש את שליבו ליהוי עם הרקוח קטורת נדבה וכן שעירי קטרת שהקריבו הנשיאים ואין מטרת קריבה נדבה ואכי קבלתים בו ביום : שתיתי יכי . שם הנסכי' : עם חלבי . מתקו ונחו מחלב : אכלו רעים . בשלמי מועד לחרן ובכיו ובנית עולמים שהקריבו הכהנים כולם : שתו ושכרו דודים . אלו ישראל שוכלי בשר זבח השלמים שהקריבו לחנוכת המזבח : (ב) אכי ישנה . כשהייתי שלוה ושקט בבית

באור

לבוהה עיין בפ' תשא בשלוח הרמב"ן ז"ל : ואהלות , מין נוסף כמו כתהלים נטע ה' (מרלב"ע) והוא הנקרא (חלתא) , והרד"ק כתב שהוא הנוסף הנקרא סנדל , ויהי' לפ"ז מין ממיני התמרים כי כן נקרא בלשון רומי (וחנרחולידעם דומטובוים) , וטעם רחצי במים המוכחים בבמים , כמו ותחי קח לך במים רחצ (שמות לא"ד) : (טו) עורי , לפי שהמה לוחה לגן לחר רוח נפון בוחי והפיחי בגני יזלו בשמיו , ויתיעצ בהם . ולפי שגם היה לחרה שיחתין למלחות תלחתו עד שיפוח היום , לכן נקט מהרוח שיהוח מהרה . ולדעת חד מן הבריית מלחר עורי נפון וגו' , הם הם דברי החהובה : יבוא דודי לגנו , תשובת החהובה לחר שיפוח היום כעין משל דוד' , והרי ערלחתה ז"ל בעל עקידה כתב שטעם יבוח לגנו כטעם גן נעול לעיל , והרמיב לדבר שם בעניבים כחלה כחשר ירחה הקורח בספרו :

ה (א) אריתי , לקטתי וכמוהו ואתרוג כל עובדי דרך , ואכלתי יערי , זה חלות הדבש וכל"ח (החכיגויים , ווחבבע) , כלומר שבע הני מכל טוב ולח חסר לי מחומה מהתענג , ומרב שמחתו הזמין לסעודתו ריעיו ואוהביו , לחכול ולשתות . כחשר חמר לכלו רעים ! שתו ושכרו

קְוֻצּוֹתַי רְסִיסֵי לָיְלָה׃ (ג) פָּשַׁטְתִּי אֶת־כֻּתָּנְתִּי אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה רָחַצְתִּי אֶת־רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם׃ (ד) דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן־הַחֹר וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו׃ (ה) קַמְתִּי אֲנִי לְפַתֵּחַ לְדוֹדִי וְיָדַי נָטְפוּ

נאַכטטראָפּפֿען פֿאָלל דיא לאָקקען. (ג) מיין קלייד אויזט אויזגעצאָגען, וויא זאָלל איכ'ז ווידער אַנציד־זען? מיינע פֿיסע ריין געוואַשען, זאָלל איך זיא ווידער בעזודעלן? (ד) מיין ליבער שטרעקטע דורכ'ז גיטטער זיינע האַנד; מיין הערץ שלוג מיטלידפֿאָלל. (ה) דאַ שטאַנד איך אויף, דעם ליבען אויף צו טהון; מיינע האָנדע טראָפֿען

רש"י

בבית דלתו כותבתי מענוד הקב"ה כיוצא וכדומת: ולבי ער. זה הקב"ה כך כדרש בפסיקתא. ולבי ער. הקב"ה שהוא כוד לבבי וחלקי (תהלים ע"ג) ער לשמרני ולהיטב לי: קול דודי דופק. מזדה שכיבתו על הגביעים ומזכיר על ידיהם השכם ושלוח: פתחי לי. אל תגרמו לי שאתעלק מעליך: שרחצי כמלא טל. לשון לחם שבא בלילה דופק על פתח לחבותו לומר כן נשבל חיבתך בחתי בלילה בעת הטל או הגשם והדוגמת שרחצי כמלא טל שחני מלא רטן ונחת רוח לפניהם לחיך שערב עלי מעשיו כטל והכני בא לחיך טעון ברכות וזילוס שבר מעשים טובים לם תשובי לחי: קוצותי רסיסי לילה. לף בידי הדבה קבילות מיבי פורענות ליפרע משחבי וממכחני. טל הוא לשון נחת: רסיסי לילה. נשמי לילה שהן טורח ועייפות רסיסי תרגום של רביבים וכרביבי' עלי עשב וכרסיסי מלקוש. קוצות הן דבוקי שערות הרחש המלובקים יחד שקורין פלוטי"ש בלע"ז (והוא פלאקע"ט. בל"ש החר וחקטן, ולפי שאחז המקר' בל' טל ומ' אחז בל' רחש וקוצו' שדרך טל ומטר לאחוז בשער ובקוצית, ים לפרש על רסיסי לילה שביה' לטוב' שבר מנות קלות הנאות ליעשות כטל שבר מנות חמורות הקשות כטורח רסיסי לילה: (ג) פשטתי את כתנתי. כלומר כבר למדתי לעצמי דרכים לחרים לא לוכל לשוב לחוך עוד כעניין שנאמר ומאז חללנו לקטר למלאכת השמים וגומר (ירמי' מ"ד) שהיו הדרכים הללה ישרים בעיניהם ולשון פשטתי את כתנתי רמזתי לת רגלי לשון תשובת החשה המנאפת שהיה רוצה לפתוח לבעלה הללת לפי שפתח הכתוב בלשון לחי ישבה קול דודי דופק פייס בלשון תשובה הטופלת על לשון דופק על הללת בעת משכב הישבה בלילות: (ד) דודי שלח ידו מן החור. שחבל הללת ורציתי ידו והכבו על המון מעי לשוב לאהבתו ולפתוח לו. (ה) קמתי אני לפתוח לדודי וידי כטפו מור.

כלומר

באור

ומכרו דודים! וזה כשלם הסדור הג', לשר החל מעת שבתלרסה כמו שכתבנו למעלה מי זאת עולה וגו' וסיים לאחר כשיחתה לבעלה: (ב) אני ישנה, הטיר הוה כולו מתחדים, ולשן בבל השירי' הנכתבים פה טיר שלם כמוהו. ולמדו ולבי ער בלומו שבשבתי והגיתי בלחומי, כי גם בשעיפים ובחזיונות לילה, גם בחלום לדבר בו. ושעם דופק לשון הכות על הללת כמו מתדפקים על הללת (שופטי' י"ט), ולמ' לאהובה לה פתחי לי הללת: המחי, הנפרד תמה והוא ל' תמים תהיה עם יקוק אלהיך, שהוא לבד מכל שאר הנעריס ובלב שלם. ובאר טעמו כי לא לוכל עוד לעמוד בחוץ מחמת הקרח והקרירה, כי רחצי מלא מטל המקרר לומי ובא ר"ש שרחצי בדגש לחסרון ריש לשבר, והוא דרך זר ונמשל עליו במשורה. ושעם קוצותי, הם דבוקי שערות הרחש המדובקים יחד בטופן, ודרך העל והחדים לאחוז בהן ולנוע עליהן. ושעם רסיסי עניני זילפי לילה כי תרגום וכרביבים וכרסיסי, והם החדים העולים בלילה. וכתב הר"י ערחמה שהוכיר לפיים לומה לפתוח הללת ד' מיבי לחבה והם, לחומי החלוה, שהיא לחבה טבעית, רעיתי, לחבת המועיל שהיא הריעות, יומתי לחבת זוגתי, תמתי לחבת עוב וחלימות, ועל כולם סבה הכרחית שרחצי וגו' עכ"ל: (ג) אטנפם, לשון נעול הוא בדברי מו"ל והמקרא הזה תשובת הת הומה בוא: (ד) מן החור, הנקב שיש בללת סמיך לבל המנעול, לפתוח בשבתו הללת או לבקש

טראָפֿען מירר נאַסע מיינע
פֿינגער, איבער דיא ריגעל אַם שלאָס.
(ו) איך טהאַט איהם אויף דעם ליבען,
מיין ליבער וואַר ענטוויכען, וואַר הין:
ענטגאַנגען וואַר מיר מיינע זעעלע, אַלס
ער זאָ צו מיר שפראַך, נון זוכטע איך
איהן, אונד פֿאַנד איהן ניכט; איך
ריף איהם צו, קיינע אַנטוואָרט קאַם
צוריק; (ז) מיך פֿאַנדען דיא היטער
דיא אין דער שטאַדט אומגעהן, דיא
שלוגען מיך, פֿערוואונדטן מיך; מיינען
שלייער נאַמען דיא היטער אויף דען
מויערן. (ח) איך בעשוואָרע איך
טאָכטער

בנות

נָטְפוּ־מוֹר וְאֶצְבְּעֹתַי מֹר עֹבֵר
עַל כַּפּוֹת הַמַּנְעוּל: (ו) פָּתַחְתִּי
אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר
נַפְשִׁי יָצְאָה כְּדַבְּרוֹ בִּקַּשְׁתִּיהוּ
וְלֹא מְצָאתִיהוּ קְרָאתִיו וְלֹא
עָנָנִי: (ז) מְצָאֻנִי הַשֹּׁמְרִים
הַסֹּבְבִים בָּעִיר הִכּוּנִי פְּצָעוּנִי
נָשְׂאוּ אֶת־רְדִידִי מֵעָלַי שֹׁמְרֵי
הַחֹמוֹת: (ח) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם

רש"י

כלו' נלב שלם ונפש חפנה כמקשטת עצמה להתחבב על איש ברית טוב: מור עובר. ריח עובר ומתפשט לכל נד: (ו) ודודי חמק עבר. נסתר וכבסה מאכי כמו חמוקי ירכיך סתרי יריכיך ע"ם שהיך נסתר וכן עד מתי תתקיקין (שם ל"ח) תסתרי ותתכסי מחמת בושה שמעלת בי: נפשי יצאה בדברו. שלמר לה לבוא לה ביתך כי מתקילה לה לבית לפתוח: בקשתיהו ולא מצאתיו: (ז) מצאוני השומרים הסובבים בעיר. ותוכחין נבנים המהלכים בלילות: הכוני פצעוני. חבלו בי חבורה כל מנע ל' מכת כלי זיין הוא נגרדול יש נלע"ז (והוא נלפר"ע. בל"א פערוואונדען. מלה טושנת ומצוחר ג"כ רחמ"ק דק כ"נ): רדידי. עדיי המרודד וארוקע עלי וכן כל הענין לשון לחת נשוחים מתלוכנת על נעל כשוליה ומבקשתוני היו הדוגמת דודי שלח ידו מן הפוך כשמרתי רחלתי לחת רע לי ולח לפתח לך ולח לטוב מן ע"ח שבחרתי בה: שלח ידו. והרחה נקיתו בימי לחז והניח עליו חיל לחרס ויכו בו ויצב מעכו שביה גדולה וגו' (ד"ה ג' כ"ח) ויהרוג בקר בן המליכו ביהודה מלה ועשרים חלף ביום לחד: ומעי המו עליו. בח חוקיהו בנו ובח בכל לבבו לדרוש להקב"ה וכל דודו שלמים לח קם דור בישרחל כמותם כמו שמפורש בחלק בדקו מדן ועד בחר שבע ולח מנחו עם החרן מנבת ועד לחבוכיה ולח מנחו חים ולחם חלח בקיחין בהלכות טומחה וטהרה חהוו יד נטפי מור וגו' לף יחזיקו כחמר בו וכמותו לח היה לפניו מלך (מלכי' ג' כ"ג) כי רחה פיר עבות הבחה על מכחה ועל לחין לקיים שלח ידו מן הפוך ומעי המו: פתחתי לחי לדודי ודודי

חמק

באור

כדרך המתחבנים שפושטים ידיהם, ורחיתי ידו, והפכו עלי המון מעי לרחם עליו: (ה) נטפו מור, רש"י כתב כלשון שלם ונפש חפנה כמתקשטת עצמה להתחבב על איש ברית טוב. וי"מ לכן נטפו מור לפי שהיה מנהגם בימים ההם שהי' נם לחבי יון למשוח דלת הבית לחבר שם החהובה בשביל הטוב, ולכן חמרה כשחר רציתי לפתוח הדלת ידי נטפו מעור לחבר היה על כפות המנעול: עובר, המור יחלק לשני מינים, יבש ולח, ולחמרה היה מור עובר שהוח עובר על ידי דהייטו מור לח: (ו) חמק עבר, נחפר ו"ו החבור וכן שם ירם, וטעם חיוק סבב ממני כמו חמוקי יריכיך סבובי יריכיך: נפשי יצאה, רש"י פירש שלמר לה לבוח לה ביתך כי מתקילה לה לבית לפתוח, ויותר נרחה נכון כמו שכתב הר"י ערקמה, שפרחו חיות נפשה והרגשה יצחה ממנה כשדבר חליה דברי רכויים ותקבוכים: (ז) פצעוני וגו', חבבוה שומרי החומות לזוכה ומכוכה, כי לין מדרך הנבועות לנחת בחיטן לילה, וכלזה חשבתי לכלוס מרוב מהבתי לותו: רדידי, בלשון ישמעחל נעיף (רחב"ע):

השבעתי

שיר השירים ה

בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם אִם־תִּמְצְאוּ אֶת־
דּוֹדִי מַה־תַּגִּידוּ לוֹ שְׁחוֹלַת
אַהֲבָה אָנִי: (ט) מַה־דּוֹדֵךְ
מִדּוֹד הַיָּפָה בַּנָּשִׁים מַה־דּוֹדֵךְ
מִדּוֹד שֶׁכָּכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ:
(י) דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם דָּגוּל
מֵרְבָבָה: (יא) רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז

תרגום אשכנזי שבח

טאָכטער ירושלים'ז ! ווען איהר מיינען
ליבען פֿינדעט, אַה ! וואָז וועלדעט איהר
איהם זאָגען ? דאָם איך קראַנק פֿאָר
ליבע בין: (ט) וואָז איזט דיין פֿרײַנד
פֿאָר אַנדערן פֿרײַנדען, אָ דוא דער
פֿרויען שאָנזטע ! וואָז איזט דיין פֿרײַנד
פֿאָר אַנדערן פֿרײַנדען, דאָם דוא אוגז
זאָ בעשוואָהרזט ? (י) מיין פֿרײַנד איזט
וויים אונד ראָטה, פֿאָן פֿילען טויזענדען
ערקאָהרען; (יא) זיין הויפּט דאָז פֿײַנזטע
גאָלד

קוצתיו

רש"י

ממק עבר. לית ביטל גזירתו שנאמר בחזקיהו הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך וגו' (שם כ') ומבניך אשר תוליד ילדו לבבל חנני' מישאל ועזריה ולפי ביאשיהו ע"י חולדה הנביאה הכבי מביא רעה אל מקום הזה ואל יושביה וגו' (שם כ"ב) ואמר וכמוהו לית היה לפניו מלך לך שב ה' מחרון אפו הגדול אשר חרה ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה ויאמר ה' גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירותי את ישראל ואמסתי את העיר הזאת (שם כ"ג): נפקני ינאה בדברו. ינאה ממני בדברו דבר זה: בקשתיו ולא מצאתיו. וח"ת והלא ירמי' עומד ומתנבא בימי יהויקים וכדקיה ובו חלי ותשובה תליכם לית לבטל את הגזירה תלוי להקל הפורענות ולהכין מלכותם בשומם מן הגולה לטוטעם מחין כתיבה ולבטתם מחין הורם: מצאוני השומרים. כנוכדנצר וחיילותיו: הסובבים בעיר. לנקום נקמתו של מקום: נשאו את רדידי. בית המקדש: שומרי החומות. לף מלכי הצדק שהיו שומרים חומותיה בענין שנאמר על חומותיך ירושלי' וגו' (ישעיה ס"ב) הם הכיתו בו את החור כענין שנאמר ממרום שלח אש וגו' (איכה): (ח) השבעתי אתכם. החומות אבני נבוכדנצר שרמיתם בחנניה מישאל ועזריה מוסרים עצמם לכבשן האש ואת דניאל לגוב אריות על עסקי התפלה ואת דודו של מרדכי בימי המן: אם תמצאו את דודי. לעתיד לבא ליום הדין שיבוקש מכם להעיד עלי כענין שנא' יתנו עדיהן ויצדקו (ישעיה מ"ג): מה תגידו לו. שתעידו עלי בשביל להשבותו חלילי ניסולין קשים בינכם ינאה נבוכדנצר ויעיד בהם תגידו לו. שתעידו עלי בשביל להשבותו חלילי ניסולין קשים בינכם ינאה נבוכדנצר ויעיד בהם עליכם וכופר וכל נביאי החומות ויעידו עלי שקיימתי את התורה: (ט) מה דודך מדוד. כך היו שואלין החומות את ישראל מה אלהיכם מכל האלהים שכך אתם נשרפים ונכלבים עליו: שככה השבעתנו. להעיד לו על אלהיותך: (י) דודי צח. לבן כמו נקי מחלב (איכה ד'): ואדום דגול מרבבה. לפרש תחלה כל הענין לפי פשוטו בקילוס כי בחור כשהוא לבן ופניו אדומים דגול מרבבה. נדגל בחיישת הרבה רבים חיילותיו רבבות הרבה קלויין רבבה שנאמר רבבה כצמח השדה נתתיך (יחזקאל ט"ז): (יא) ראשו כתם. מבהיק ככתם פז: כתם

הוא

באור

(ח) השבעתי, לרוב דאגתה על פרידתה לאמה בנות ירושלים, לכי תמצינ לתכן, נתם תמצאו דודי, שתגידו לו שחולה אני מאהבתי אליו, כי היה ירמיה כן יחזוב בעבור מניעת פתיחת הדלת שנאמר מאחריו: (ט) מה, שאלת בנות ירושלים אליה כי היה לזר בעיניהן בקשתה המופלגת, ואמרו מה דודך יותר טוב משאר דודים, מה טבעו ומה מהותו שככה השבעתנו: השבעתנו, בקיון התי"ו שלא כמנהג כי הרבוי להיות בחיריק לנקבה: (י) צח, לבן כמו נקי מחלב, וקלוס כי בחור כשהוא לבן וכניו אדמוניות (רש"י): דגול, כמו הדגל הוא בין חניניו (רשב"ע), כלומר כמו שהדגל הולך למעלה מרחק רבבות עם הנבא והוא נרחק וגבה לבד מתוך כולם, כן דודי הוא למעלה מרוב אחיו ונבדל מהם במעלותיו: (יא) כתם פז, הוא הזהב הטוב וטהור לומר לפי גזיזותיו כמו זהב מוכן (רד"ק), ולדעת רש"י ורשב"ע

כתם

גאלד, זיינע לאָקקען קרויז אונד וואל־
לענד, ווי א ראַבענשוואַרץ; (יב) זיינע
אויגען ווי א טייבלען, אַן וואַסער
קוועללען אין מילך געבאַדעט. שטעהן
אין דער פֿילל; (יג) זיינע וואַנגען
ווירצבעטלין, שפּעזרייען קאָמבלען;
זיינע ליפּפען זינד ווי א ראָזען טרופֿען
פֿלייסענדע מיררע; (יד) זיינע האָנדע
גילדנע וואַלצען, בעזעצט מיט טירקיסען;
זיין

קְוֻצֹּתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת
כָּעוֹרֵב: (יב) עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל־
אֲפִיקֵי מָיִם רְחֲצוֹת בֶּחָלָב
יֹשְׁבוֹת עַל־מְלֵאת: (יג) לְחָיָו
כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת
מְרָקְחִים שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים
נֹטְפוֹת מֹר עֹבֵר: (יד) יָדָיו
גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ

מעיו

רש"י

הוא לשון סגולת מלכים שאוצרין בבית גנזיהם וכן יאנה הכתם הטוב (איכה ד') וכן ולכתם
לאמרתי מבטחי (איוב ל"א) וכן וחלי כתם (משלי כ"ה): קוצותיו תלתלים פגדלוי"ש בלע"ז (כמו
פאלכ"דילער. בל"ת וואו הערוכטר העגעט: שחורות כעורב. כל תלה טוי לנחור: (יב) עיניו
כיונים על אפיקי מים. נחות כעיני יונים אפיקי מים עריבים למרחץ והנקורים יונקים מם
לשוט וכן מקלם המשורר עיטי דודי כשהוא מביט על אפיקי מים דומות לטוי עיני יונים: רוחצות.
עיני דודי בחלב: יושבת על מלאת. כל זה לשון טוי לא בולטות יותר מדאי ולא שוקעות הלא
יושבות על מלאת נוחת שלהם העגין לפי הדוגמא הוא לשון כל דבר שעשוי למלאת גומא העשוי
לו למושב כמו תכני מלואים, ימלאת נו מלואת מגן (פ' תצוה): (יג) לחייו כערוגו' הבוש'. יאמר שם
בלותם ערוגות גידולי מרקחים: מגדלות מגדלות של מרקחים גידולי בשמים שמפטמי'
מותם מעשה רוקח: (יד) גלילי זהב. כלומר' מתולא בתרשיש. כל ל' מושב לשון יקרה נזהב
קרוי מלאת: שעת. לשון שמנו עשתו (ירמיה ה') קטן שב'קרוי עשת משמי"לה בלע"ז (והוא
מאס"טע. הויפטן. טוחטיגן הויפטוג. וכן פי' רש"י שבת קכ"ד ע"ב): שן. מעצמות פיל:
משולפת ספירים. מקושטת ומתוקנת בספירים לשון ותתעלף (פ' ויצא) דמתרגמי' ואיתקנת:

מקיץ

באור

כתם לשון סגולה כמו מכתם, ודומה רחבו לכתם לדעת רש"י שהוא מנהיק, ולדעת קצת
כוונתה על התכריך לשר נרחבו (טורנאן) מרוקם בזהב מופז, ולפי שחירה לשון דעל
מרגניה, הוסיפה לנאר שהוא מעוטר בתכריך נאה ומשובח לשר יורק על חביבותו: תלתלים,
הוא מענין תל, והוא בהתאסף הקנוות בסוכן (רד"ק) ורש"י יאמר לשון תלוים פגדלוים בלע"ז
(צריך להיות כאנדלא פאנדעלאקע, וואס העדוכטר העגעט): (יב) עיניו כיונים, על
אפיקי מים לשר נרחצו שם, והם זכים ונקיים מלוד וכחמדים למרחץ, כן נאת עיניו בתוך
הלובן, הלא שחלו רוחצות בחלב, וזה קלוס על הלובן שבעין, שהוא לח וברור כלבן:
יושבות על מלאת, לא בולטות ולא שוקעות, רק כלובן הטוב היושב על נכון במשבצו,
כעשם תכני מלואים (מרש"י): (יג) כערוגת, חתיכת מקום בגן (רלב"ע) והוא רגיל בפי
חז"ל בוכל"ח (לייז גחרטן בעעט): מגדלות, כמו מגדלות שמרקחים בשמים בתוכם וריסק
בודק למרחוק, ולפי שהכלי לשר בו המרקח עשוי' כעין מגדול בקלמי' מגדלות (הל' ערמאה)
וכן מתורגם בל"ת: (יד) גלילי, כמו גלגלי והוא עגין סבוב, ושערו ידיו כתים ועגולים המה,
ומהודרים בטבעות ובגמידים, כגלילי זהב הממלאים בתרשיש והוא אבן יקרה כמו תרשיש
שהם ויספה, ולא נאסר כ"ף להמלין, ובאלנו אמר זה היה דומה לזה, כי אם
זה הוא זה בעצמו: מעיו, לשון על הבטן ולפי שהמעים לפנים מבטן קראו לו מעים, וכן

תרגום

שיר השירים ה

מֵעָיו עָשָׁת שֵׁן מְעֻלֶּפֶת סַפִּירִים:
(טו) שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים
עַל־אַדְנֵי־פָז מַרְאֵהוּ כַּלְּבָנוֹן
בָּחוּר כָּאֲרָזִים: (טז) חִכּוֹ
מַמְתַקִּים וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים זֶה
דוֹדִי וְזֶה רֵעִי בְּנוֹת יְרוּשָׁלָ͏ִם:

אנה

תרגום אשכנזי שכט

זיין ליב וויא רייניר על־פֿענבין · גע־
שמיקט מיט זאַפֿירן ; (טו) זיינע
שענקעל מאַרמאָרזיילן , אויף גילדענן
פֿיסען פֿעזט ; זיין אַנזיכט , וויא דער
לבנון , וויא צעדערן אויזערלעזט ;
(טז) זיין גומען וויסיקייטען , גאַנץ ער
ליבליכקייטען , זאָ איז מיין ליבער ,
זאָ איז מיין פֿרייַנד , טאָכטער ירושלים׳ ·

וואָ

רש"י

(טו) שוקיו · כעמודי שם המיוסדים על אדני פז · עמודי שם עמודי שיש וחביבו (במגילת אסתר) על גלילי כסף ועמודי שם ומלאהו גבוה כארזי הלבנון : בחור כארזים · נבחר בין הבנים כארז בין שאר עצים : (טז) חכו ממתקים · דבריו ערבים : זה דודי · זה דמות דודי חם עוכתי בח ולבן כשגרלה בסיני כרלה כוקן תורה הורלות וכן בשבתו למשפט לבושיה כתלג חיור ושער ריסי׳ כעמר נקי (דניל) : וחדום . לפרע מזוכיו כעבין שכאמר מדוע אדום לבושיך (ישעיה ס״ג) : דגול מרבבה · הרבה חיילות מקיפים לותו : לחשו כתם פז · תחילת דבריו הבהיקו כבתם פז וכן הוא לומר פתח דבריך יאיר (תהלים קי״ט) פתח לאכי ה׳ שלחוך הרלם תחלה שמשפט מלוכה יש לו עליהם וחל״כ גזר עליהם גזירותיו : קוטותיו תלתלים · על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות : שחורות כעורב · על שם שהיתה כתובה לפניו לא שחורה על גבי לח לבנה · דבר לחר קוטותיו תלתלים כשגרלה על הים כרלה כבחור גלחם בגבורה : עיניו כיונים על אפיקי מים · כיונים שעיניהם נוטות ל מרובותיהם כך עיניו על בתי כנסי ות ובתי מדרשות שם עוסקים התורה המשולה למים : רוחצות בחלב · כשהן נוטות במשפט מבררות דין לאמיתו להכדיק כדיק לתת לו כשכרתו ולהרשיע רשע לתת דרכו בראשו : יושבות על מלאת · על מלאת של שלם משוטטות בכל הארץ (זכריה ו׳) נוטות טובים ורעים (משלי ט״ו) דבר לחר תלמידי חכמים שהקב״ה נותנם עינים להאיר לעולם כשם שהעינים מאירים לגלם כיונים הטרדים משוכך לשוכך לבקש לחכם כך הם הולכים ממדרשו של פלוני חכם לבית המדרש של פלוני חכם לבקש טעמי תורה : על אפיקי מים · על בתי מדרשות שהם מוכלי מים של תורה : רוחצות בחלב · לפי שקלשם עינים והעניין לשון נקבה היא רוחצות ל׳ נקבה הם מתכתין עניין בחלב

באור

תרגום בבטנה בשעתה (ר״ם בן מלך) : עשת , חתיכה עבה וחזקה מהדברים שעושין למלאכה מה בל״ז (חיין במדרן) וכן בלזל עשות (יחזקאל כ״ז) , וכן שמו עשתו (ירמיה ה׳) כלומר שבתעבה כרישם , ור״ל שהוא לשון בחות וכן הוא מתורגם בל״ז , ולפשר שחתיכה מחבת כולת שוברו נקרלת כן , בשבור שהיא כלה שהורה וחין בה סיג ממחבת לחר : מעלפח , מקושטת ומתקנת בספירים לשון ותשעלף דתרגומינן ולחתקנת , (מרג״י) : (טו) עמודי שש , כמו שים , וחביריו במגלת לסתר : מראהו , לחר שקלסה חלקו נוסו החלה לקלסו של דוך כללי , ותלמר מרלהו כהר לבנון גדול למרלה , והוא בבחר בין הבנים כארז בשני הישר : (טז) חכו , דבריו ערבים לשומעים , וכלו , ע״ד הכלל כלומר הכל כלשר הוא , ממתקים . ולחר שהשלימה לקלסו , לחרה על הבנות לחר שחלו לותה מה דודך וכו׳ זה דודי וזה רעי כלומר כמו שספרתי לכם ממנו , ומעתה על תלמימוני עבור בלחי ממחיכת הבניעות לחזור לחר לחהובי ולבקשו בבקשה המופלגת (מדברי הר״י ערג״מ) :

אנה

ו (א) וואָ גינג ער הין, הין ליבער? וואָ האָט ער פֿרויען שאָנטע! וואָ וואַנדטע זיך דיין ליבער הין? ווער זוכען אייהן מיט דיר: (ב) מיין ליבער גינג הינאַב אין זיינען גאַרטען צו זיינעם ווירצבעטטליין, ווידעט אין דען גאַרטען זיך. אונד זאַמבעלט ראָזען איין: (ג) מיין פֿרייַנד

ו (א) אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אָנָה פָּנָה דוֹדֵךְ וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ: (ב) דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם לִרְעוֹת בַּגַּנִּים וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים: (ג) אֲנִי לדודי

רש"י

בחלב של תור' ומלבנים סתריה וסתומותיה: יושבות על מלאת. מיצנים דבריהם על לופכיהם. ד"ח עיניו עבייהו פרשיות של תורה והלכה ומצוות כיוצא שהם נאים בהליכתן: על חפיקי מים. בנתי מדרשות: רוחצות בחלב. מלחלוחות כחלב כמו שפרשתי: לחייו. דברות הר סיני שהרחה להם פנים מצוות וחקות: שפתותיו שושנים. דטורים שנדבר בהלל מועד שהם לריחני ולכפרה ולריח טוב תורת חטאת ואשם ומנחה ושולה ושלמים: ידיו. הלוחות שנתנו מימינו מעשה ידיו המה: גלילי זהב. אלו הדברות שבהן נאמר הנחמדים מזהב ומפז רב אמר רבי יהושע בן קחמיה מעשה כיסים היו של סנפיריטן היו והיו נגללין. ד"ח על שם שמגללות טובה לעולם: ממולאים בתרשיש. שכלל בעשרת הדברות תרי"ג מצות: מעיו עשת שן. זה תורת כהנים שבתוכה מעשה קומעיים הללו שהם נתונים בחמצע הגוף: עשת שן מעולפת ספירים. כרקית חלקה כעשת שן והיא סדורה דקדוקים רבים גזירות שוות ובנין אב וקלים וחמורים: מיוסדי' על אדני פז. ר"ל אלעזר הקפר העומד הוא ים להם כותרת למעלן ובסים למטן ר"ל שמואל בר נחמן פרשו' שבתורה ים להם כותר' למעלן ובסים למטן וסמוכות לכניהם ולאחריהם בגון פרשיות של שבועית ויובל וכי תמכרו ממכר לעודיך כמה קשה לנקם של שבועית כדאיתא במסכת ערכין וסוכה ובגון יפקוד ה' איש על העדה. לו את קרבני לחמי עד שאתה מפקדני על בני פקוד אותם עלי וכן כמה לכך נאמר עוקין עמודי שם מיוסדים וגו': מראהו כלבנון. המסתכל ומתבונן בדבריו מוצא בהם פרחים ולולבים כיער זה שמלבלב כך ד"ת התונה בהם תמיד מחדש בהם טעמים: בחור. בגבר כתרגום הנבחרים לבנין ולחוק ולגובה: זכי ממתקים. דבריו ערבים. ושרש לשון אל תתנו בגזרכם זכי ה' הנלחמין לשלם שכר יש חיך מתוק מזה אל תחבלו במעשיכם ותקבלו שכר, ובמוד רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם קיה יחיה (יחזקאל ל"ג) שנות נחשבו לו לזכיות ים חיך מתוק מזה:

ו (א) אנה הלך דודך. מלכים ומקטרים הלושות לך ישראל לאנה הלך דודך למה הניח תותך עזיבה לנאמה: לאנה פנה דודך. כשחור והשחה רוחו על כורש ונתן רשות לבנות הבית והתחילו לבנות נלוו ואמרו להם לאנה פנה דודך לם חוור הוא לניך נבקשנו עמך כענין שנאמר וישמעו נרי יהודה ובניימן כי בני הגולה בונים היכל ואמר ויעבו אל זרובבל ואמר בנגה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם ואמר (עזרא ד') וכוונתם לרעה כדי להשביתם מן המלאכה והם משיבין: (ב) דודי ירד לגנו. טוב לנו לבנות היכלו ויהיה שם עמנו: לערוגת הבשם. מקום מקטר הקטורת: לרעות בגנים. ועוד ירד לרעית נאנו בגנים לאחר כפולו שם אותם שלח עלו מן הגולה מזרה שכינתו עליהם בנתי כנסיות ובנתי מדרשות: ולקוט שושנים.

באור

ו (א) אנה הלך, שאלת הנביאה לאחר שמעה מפיהם יקרו ותפארתו הודו לה ואמרו הגידי לנו לאיזה צד פנה, ואנה הלך, כדי שנוכל לבקשו עמך, והשיבה דודי ירד לגנו וכו' לומר כי לא נפרד ממנה לגמרי רק שהלך לעשות לנקיש שוכנים ולהכניסם תחילה, כי לא רצתה להגיד האמת מה שקרה לה עמו כדי שלא תבויים בעיני רשעיהם (מהר"י ערמאה): (ג) אני, יתכן כאחד הלכה עם רשעיהם לבקשו ואחה מרחוק, ואמר לכי לדודי הוא הרועה

לִרְדֹתִי וְדוֹדִי לִי הָרוֹעֶה
בַּשּׁוֹשַׁנִּים: (ה) יָפָה אַתְּ רַעְיָתִי
כְּתִרְצָה נָאוָה כִּירוּשָׁלַם אֲיֻמָּה
כַּנִּדְגָּלוֹת: (ה) הָסֵבִּי עֵינַיִךְ
מְנֶגְדִּי שֶׁהֵם הִרְהִיבֻנִי שַׂעֲרֵךְ
כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מִן־
הַגִּלְעָד: (ו) שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר
הָרְחֵלִים שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה
שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכֻּלָה אֵין
בָּהֶם: (ז) כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ

פֿרייַנד, איך בין זיין: מיין פֿרייַנד,
ער איז מיין. דער זיך אונטער ראָזען
ווייַדעט; (ד) שׁאָן ביזט דוא שׁאָפֿרין!
וויא הרצה שׁאָן, ליבליך וויא ירושלים,
פֿורכטבאַר וויא אַיין קריגזהער.
(ה) וועגדע דיינע אויגען, וועג פֿאָן מיר:
זיא איבערוואָלטיגען מיך. דיין האָר
וויא געמזען־העערדע, דהעראָב פֿאָן
גלעד האַנגענד; (ו) דיינע צאָהנע וויא
לאָממער־העערדע, אויפֿשטייגענד אוז
דער שוועמע, אַלע צווילינגע
טראָגטיג, קיינעז דערזעלבן פֿעהלט.
(ז) וויא אָם גראַנאַט איין ריטץ,

מבעד

רש"י

שאוע ומקשיב כדברים בתורתו ללקוט זכיותיהן ולכתבם בספר זכרון לפניו כענין שנאמר לו כדברו ירקי ה' (מלאכי ג') ונומה ומה אחתם חומרים לבקשו עמהן ולבטות עמהן לכי לדודי ולא אתם לו ולא תבטו עמהן כענין שנאמר לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו (עזרא ד') וחומר ולכם מן חלק וכדקה וחכרן בירושלים (נחמיה ב'): (ג) הרועה בשושנים. הרועה נתנו במרעה טוב וטוב: (ד) יפה את רעיתי כתרצה. והקב"ה מקלסה על זאת יפה את רעיתי כאחת כנויה לי כך הוא כדרש בספרי: נאוה. את עתה כאשר בראשונה בירושלים: לחומה כנדגלות, חיילי מלכים לחומתך לעזר עליהם שלא להלחם ולהשניתכם מן המלאכה כמו שנאמר בעזרא: (ה) הסבי עיניך מנגדי. כנחור שחרוסתו חביבה ועריבה עליו ועיניה נאות וחומר לה הסיבי עיניך מנגדי כי ברחותי לותך לבי מזתקן ומתגאה עלי ודומי נפה כי ליכי יכול להתאפק: הרהיבוני. הגיסו לבי כמו והרהבם עמל ואון (תהלים נ') ורהב הם שבת (ישעיה נ') לוע"מייר בלע"ז (כמו עמוי"ש בל"ז בווענט · גערירט · רייטען · לו מאמע"ר בל"ז טעדטן) והדומה כך הוא לומר הקב"ה בשקרת זה לי מפשר להשיב לכם מרון וכפורת וכרובים שהם הרהיבוני בבית רחמין להרחותכם חבה יתירה עד שמעלתם בי: שערך כעדר העזים. נקטני' וכיס שבכם יש שבח הרבה: (ו) שיניך. קניניס וגוטרים שניך כולם לטובה: כעדר הרחלי'. הרחל חוזרת כולה קדושה נאמרה לתכלית נאוה לקרבן קרניה לצופרות עוקיה לחלילין מעיה לכנורות

באור

נאוזנים, וגם היה לי להתנותו לו כן עתה: (ד) יפה, זה השיר חלק מהשיר הכ"ל וגרלה שלאחר שנאתה אליו והכיר תוס לבה, התחיל לקנס לותה תמורת קלוסו ממנה: כתרצה, ים לומרים שהוא שם מן ויופי, מן רנה (נרחניע) בלע"ז, ויותר נכון שהוא שם עיר, כאשר יעיד על זה הכפל, וכן מביני שהי' תרנה עיר מלוכה של לותה מלכי ישראל, כמו שעיר ירושלים היתה הבירה של מלכי יהודה: איומה, לשון לומה שים לכל רואיה לומה כאשר ים מפני מחנת לבני חיל, וכמו שוכר הטעם שהיה תכבוש הכל נעיניה, ויקרלו מחטת על שם הדגלים: (ה) הרהיבוני, חוקו ממני (רלב"ע), כלומר אין בי כח לבטול רלותך לותי בעיניך אין את כלבי הלום הגדולה לאשר בקרבן, ואני להנאתך יפליטוני: (ח) ששים המה מלכות,

לומרו

תרגום אשכנזי

זא דיינע וואַנגע אַם לאָקקענהאַר •
(ח) זעכציג זינד דער קאָניגינגען , דער
נעבענפֿרויען אַכטציג • יונגפֿרויען אָהנע
צאָהל : (ט) איינע , דיא איזט מיינע
טויבע , מיינע פֿראָממע ; איינע ,
איהרער מוטטער ליבזטע , איהרער
געבאָהרין טהייערזטע ; דיא מאָדכען
זאָהען זיא , פֿרייזטען זיא זעליג ; זיא ,
לאָבטען קאָניגינגען אונד נעבענפֿרויען •
(י) ווער איזט דיא , דיא הערפֿאָר
בליקט וויא מאָרגענראָטה ? ליבליך
וויא

שיר השירים ו

מִבְצָר לְצַמָּתֵךְ : (ח) שִׁשִּׁים
הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים פִּילַגְשִׁים
וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר : (ט) אַחַת
הִיא יוֹנָתִי תַּמָּתִי אַחַת הִיא
לְאִמָּהּ בָּרָה הִיא לְיוֹלַדְתָּהּ
רָאוּהָ בָנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ מְלָכוֹת
וּפִילַגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ : (י) מִי־
זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ־שָׁחַר יָפָה
כלבנה

רש"י

לכנולות עורה לתוך לכל הדשעים כמשלו לכלבים שאין מהם לקדושה כלום : (ח) ששים המה
מלכות • לאברהם ויוכלי יריכו בני קטורה עד עשרה ישמעאל ובניו שלש עשרה יצחק ובניו
שלשה בני יעקב שנים עשר בני עשו עד עשרה (בדברי הימים) הרי שבעים • ואם תאמר כח
מהם תאכה שהיו לפניו : לאברהם מן המכין : ושמנים פילגשים • כח ובניו עד לאברהם כל
תולדות יוכלי התיבה שמנים תמלאם וכשם שהמלכות שהם בני המלך יתירות בגדולה על
הפלגשים כך היו לאברהם ויוכלי יריכו תשובים גדולים ויתרים בחשיבות על הכל כאשר תרחה
הגר את מלכיס היתה תמכה בת שלשים היתה ובעשית פלגש לעשו . ואומר לל עמק שוה וגו'
(פרשת לך לך) הושוו כולם בעמק לחת ואמליכו לת לאברהם עליהם : ועלמו' אין מספר •
למשפחות הרבה נחלקו כל אלה : (ט) לחת היא יוכתי • ומכלם לחת היא הנבחרת לי ליוכה
תמה שהיא תמימת לב עם בן זוגה : לחת היא לאמה • לכנסיותה הלבה מחלוקת בנתי מדרשות
כולם לנסם להכין תורה על מכוכה ועל לאמתה : ברה היא ליולדתה • יעקב רחה לותה משה
שלימה בלא פסול והודה וקילם למקום שנאמר ואתתו ישראל על רחם המטה (פרשת ויחי) :
ראוה בנות • לת ישראל בגדולתה ויאשרוה ומה היא קילסן : (י) מי זאת הנשקפה • עליו
מקום הגבוה לנשך קדוי השקפה כך היא בית המקדש גבוה מכל הארלת : כמו שחר • הולך
ואחיר מעט מעט כך היו ישראל בנית שני בתחלה זרובבל פחת יהודה ולא מלך והיו משועבדים
לפרס ולוין • ואחר כך נפחום בית חשמולי ונעשו מלכים : לימה כבנדלות • לימה בגבורים
כבדגלות על מלכים כל זה הקב"ה מקלס לת כנסת ישראל יפה לת רעיתי כתרצה וכל העין

עד

באור

לאמרו שבשעת חכור זה השיל לא היו כי אם ס' נשים ופ' פלגשים בנית המלך שלמה, ולא הי'
לו ז' מאות נשים וג' מאות פלגשים כי אם לעת זקנותו, וקנת לאמרו שעשה שבע ושמונים כנגד
שבעתים יוקם קין ושעור הכתוב לף אים מלכות ופלגשות רבות, ועלמות לאין מספר, לת
יונתי תמתי עליה על כולנה, כי לת מיוחדת בכל הנשות בהלול ואומר, ואין כמוך • ושעם
ברה, תואר לנקבה, כשעם ושאר הגבורים, (בדברי הימים ל' ו'), כלומר שנברה מכל
הנשות : (י) מי זאת, להר"ם הציד הזה הוא איך קדם ואינו מוסב למעלה וכן שמו לפניו
הנין המבדיל, לך יתכן לפרש שהוא שייך למעלה, כי בפסוק שלפניו לאמר התהום, רלים
נשות ויאשרוה וכו', ונאר עתה ההלול ממלכות ופלגשות לשר תאמרנה עליה והוא, מי זאת
הנשקפה, על דרך קשו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה, ואחריו בנות נשות עשו וכו' (משלי ל"ח) :

וכמו

כְּלְבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת: (יא) אֶל־גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים: (יב) לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי שָׂמַתְנִי מַרְכְּבוֹת עַמִּי נָדִיב:

ז (א) שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי שׁוּבִי וְנֶחֱזֶה־בָּךְ

מה

וויא דער מאָנד, לויטער וויא דיא זאָננע, פֿורכטבאַר וויא קריגושאַר; (יא) צום נוסגאַרטען שטיג איך הינאַב, דאַז געשטרייך אים טהאַל צו שויען: אַב דער ווינשטאָק טרייבט, אָב גראַנאַטען בליהען; (יב) אונד וואוסטע ניכט, דאַם מיינע זעעלע מיך געזעצט צום קריגזוואַגען • מיינעס ערלען פֿאָלקו: —

ז (א) קערר אום, קערר אום, אָ שולמית! קערר אום! קערר אום, דאַם ווייר דיך שויען •

וואַז

רש"י

עד כאן: (יא) לא גיכת לגנו ירדתי • עוד זה מדברי שכינה הנה בחתי לא מקדש שני זה שיך: לראות בחבי הנחל • מה לחלוחית מעשים טובים מרלה בך: הפרחה הגפן • אם תפריחו לפני תלמידי חכמים וסופרים וטובים: הנצו הרמונים • מקיימי מנות מלאים זכיות למה נמשלו ישראל לגנות מה גנות זה אתה רואה לותו כולו עץ ואין כיכר מה בתיכו פוטנו ומוכלו מלא מגורות מגורו' של תוכלים כך ישראל נטועין ועטוקתין במעשיהם ואין תלמידים שבהם נכריס ואין מתפארים להכריז על שנתן בדקתו אתה שנה לותו מלא חכמה • ועוד כמה מדרשות נלמד מה גנות זה כופל בטיט ואין מה שבתוכו נראה לף ישראל גולים לבין האומות ולוקין מלקיות הרבה ואין מעזיבין מאסרין: (יב) לא ידעתי • כנסת ישראל מתלוננת לא ידעתי להזהר מן החטא שאעמוד בכבודי ובגדולתי וכבשלתי בשנת' קנס ומחלוקת שנגר במלכי בית חשמונאי הורקנוס ואריסטובולוס עד שהיה מביא לאחד מהם את מלכות רומי וקבל מידו המלוכה ונעשה לו עבד ולא נפשי שמתני להיות מרכבות להרכיב עלי כדיבות אחר לומות • עמי נדיב • כמו עם נדיב יו"ד יתירה כיו"ד של שכני סנה (פ' וחלת הברכה) גוכותי יום (פרשת ויצא) הכתי עם (לויכה): נפשי שמתני • לכי בעצמי מניתים עלי כעניו שנאמר ואת למדת לותם עליך תלופים לרלש (ירמיה י"ג):

ז (א) **שובי** שובי השולמית. לומרים ללי שובי שובי מאחר המקום: השולמית • השלימה בחמונתך עמו שובו שובו אליו: ונאוה דך • כניב ממך נניבים ושלטונים

באור

וכמו כן פי' רש"י הפסוק הזה לפי כוונה השניה: (יא) באבי, הדגש לאסרון הבית הכפולה ושרשו חבב ופרושו בעבי הנחל (וכן מתורגם בל"ק) וקרוב לאני לומר שענין זה מענין לא המנטרף אל הגן, ואם אינם שוים בשרשם עניכם אחד כי הען כמו האב המוליד הענפים, ולפיכך יקרא ג"כ הענף גן, כמו גן פורת יוסף (מדברי ר"שבן מלך), ו"ל שפרושו פרי והדגש לאסרון טן, ושרשו חבב, כמו ותחביה שניה (דניאל ד'): הנצו, העלו נצם ועניני לשון פרח: (יב) מרכבות, הנה לדעת הרמב"ן יהיה השיר הזה שיר לעצמו הוא לומר מי זאת וכו' ואיש השיבה אל נפש וכו' עד עמי נדיב, ולפי שהמשיל אותה לשיל לנדגלות אמרה היא מרכבות והעשם כמו רכב ישראל ופרשיו (מלכים ב' ב'), כי הרכב יורה על גדולה ויקר ומתנשא על כל, ולכן המשיל אליעזר את אליהו בזה, וגם פה אמרה לא ידעתי מקדם שאהיה מרכבות וכו' כלומר שאגיע לגדולה ולהנלחה כזאת ואחי' נכנסת אל המלך • וטעם נפשי שמתני, לחי שמני, וקראה לותו בזה השם מענין ונפשו קשורה בנפשו: עמי נדיב, לדעת קנחס הי"ל

וואָו וואָלסט איהר שויען אַן שולמית ? וויא רייענטאַנץ דער קריגשאַרען ·
(ב) וויא שאָן זינד אין דען שוהען , פֿירזטענטאָכטער דייגע טריסטע ! דייגער היפֿטען שווינגונגען , וויא קעטטענווערק פֿאָן מייזטער הַאַנד : (ג) דיין נאָבעל וויא איין רונדער בעכער : דעם גיממער מאַם געבריכט ; דיין בוך איין וויצען הויגעל

מַה־תֶּחֱזוּ בַשּׁוּלַמִּית כִּמְחֹלַת הַמַּחֲנָיִם : (ב) מַה־יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת־נָדִיב חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן : (ג) שָׁרְרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר צַ־ יְחְסַר הַמָּזֶג בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים

סוגה

רש"י

ושלטונים כמו ולתה תחזה מכל העם (יתרו) כך דרש רבי תנחומא · ד"ל ונחזה בך כתבונן עליך מה גדולה נתן לך והיש לומר' מה תחזו בשולמית מה גדולה לתם יכולים לפסוק לי שתהא שוה לגדולתי לפי' לגדולת דגלי מחולות מקנות המדבר : (ב) מה יפו פעמיך בנעלים · הם לומדים לה מפנים לפנים בשביל טי ומשיבות שרשיהן בך בעודך ביפייך : מה יפו פעמיך . בעליית הרגלים בת נדיבים : חמוקי ירכך כמו חלאים · קנוטות עדיי זהב קרוי חלי כתם (משלי כ"ה) ת"ל חלי בל' ערבי ורבותינו דרשוהו על נקבי הסיתין של נסכים שנעשו משנת ימי גרשתית עגולים כמו ירך כמו חלאים לשון חפירה כמו חולות הנור : מעשה ידי אמן · ידי הקב"ה במשכת סוכה לומן כמו אמן קיומו של הקב"ה ישראל מקלסין לותו מלמעלה למטה מתחילין מרחמו כתם כו ויורדין ונחין עד שוקיו עמודי שם לפי שהן נחין לרגיותו להוריד שכינתו מן העליונים לתחתונים והוא מונה קילוסם מלמטה למעלה מה יפו פעמיך הם הרגלים ושנה והולך עד רחמך עליך ככרמל עד שהגיע נה למוסבה חלין : (ג) שרך אגן הסהר . שטורך כאגן של מים נטולים שרוחצין בהן והוא עשוי מחצי גיס ובלשון ערבי קרוי סהר על שם שהטהר כמו נקב עגול מושלו כאגן עגול והקילוס הזה ליטו משעין טו לשה בקילוס העליון לפי שהעליון דומה מקלס' וזה רישותה מקלסות לותה על שם מעשיה לומר הגיעה לת להתחבר עמטו והדוגמת על שם לשבת הגוית היושבת בטהור הלבן (יחזקאל ל"ח) : אל יחסר המזג . לת יכלה משם משקה רוצה לומר לת יכלה ולת יפסוק משם שום דברי הורלה : בטנך ערמת חטים . שהכל נריכין לה : סוגה בשושנים · נדורה ומסויינת בגדר שושנים זי לה בגדר קל ולתן לתד מהם פורן בו ליכנם הרי קתן נכנם לתוך לבו מגענעת לתופה ולתכת תתוכו בת ליזקק לה לומרה לו שיפת דס כתרדל

באור

כוספת , ולדעת קנתס הענין עמי עם נדיב , וכן הוא לדעת הרה"מ , וטעם נדיב לשון חשיבות והיא התשובה שבתשובות :

ז (א) שובי , הפיר הזה הוא ע"פ המשל כשיר המחולות , ולהקת המכרכרים לומרים לשולמית , והוא שם לתה לו נערה , שובי שובי , והחלי לשול , למשן שנחזה בך · והשיבה מה תחזו בי ? ולומרים להקת הכ"ל , כמחולת המחנים , ויוסיפו לפרט בהקלוס מה יפו וגו' : (ב) חמוקי , סבובי יריכיך , כמו שעושין במחולות , ושעורו יריכיך סובבים והולכים על הכף במהירות ובטי , כמו החלאים לשר נעשו מידי לומן ומוסב , והם שרשרות זהב עגולות העשויים לטוי וסובבים הטבעות זו בזו בלי חדוד ובלי שום עכוב וכן תבושתיה במחולת וכתם הרב : החלאים , הרבוי מן וחלי כתם כמו מן נבי כלשר נבחים כן מן חלי נלשר חלחים : אמן , המופלג במלאכה היה נקרא לומן (מייסטר) : (ג) שררך , היא הטבור , ולמן שם כלי מה , לפי שתבניתו עגול מתבנית הסהר , שהוא ירח סיהרא (מר"ם בן מלך) : המזג , לשון מורגל בפי חכמי התלמוד והוא מסוך , וחלב"ע כתב שפרושו כפי מקומו ולתן לו ריע : סוגה , נגדלת ונגבלת בשושנים , והוא חלשון חז"ל עשו סייג לתורה , לשושן גדר וגטל

סוגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: (ד) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ
כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה:
(ה) צַוָּארֵךְ כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן עֵינַיִךְ
בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן עַל־שַׁעַר בַּת־
רַבִּים אַפֵּךְ כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן
צוֹפֶה פְּנֵי דַמָּשֶׂק: (ו) רֹאשֵׁךְ
עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ
כָּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים:

הינעל, אומשטעקט מיט ראָזען!
(ד) דיינער בריזטע פאַר • אַיין יונגעז
רעהע פאַר, צוויללינגע איינער מוטטער;
(ה) דיין האַלז איין טהורם פאָן עלפֿענ־
בין; דיינע אויגען טייכֿ צו חשבון,
אַם טהאָר דער גראָסען טאָכטער; דיינע
נאָז אויף לבנון דער טורם, דער
גען דמשק שויעט; (ו) דיין דויפּט
שטעהט אויף דיר וויא דער כרמל:
דיינעז הויפּטז לאָקקען, וויא דער פורפור
אַם קאָניגז בונדע שאָן געשלונגען.

וויא

ר ש"י

כחרדל ראיתי הרי הוסף פניו לנד לחר ולח כשכו כחם ולח עקבו עוקבו • הרי שהוח עובר בדרך רחה בכורות ברחשי התחנים פשט ידו ליטול לומרים לו של ישרחל הם הוח מושך ידו מפני הגזל הרי סוגה בשושנים: (ד) שני שדיך • שתי הלוחות ד"ח מלך וכהן גדול, (ה) צוארך. התיכל והמוצח שהם זקופים ונבוהים ולשכת הגזית גם היח שם עשויה לחזק ולמגן כמגדל השן: עיניך • כבריכות לחר בחשבון המוזכות מיס כן עיניך על שער בת רבים כאשר כשהם יושבים בשערי ירושלם העיר בת לכת עם ועסוקים בחשבון תקופות ומזלות כאשתם וביניהם לעיני העמים מוזכו' כבריכות מיס • ועוד יש לפרש בריכות בחשבון כאן יוכי' ולשון משנה הוח הלוקח יוכי שוכך מפריח בריכה לחשוב' קוכי"ם בלע"ז (קלוווער בל"ח ליוו בריכין): (והוח קלרב"ח בלשון שוחרטן): לפך כמגדל הלבנון • ליכי יכול לפרשו לשון קושט לח לשכין פשט ולח לשכין דוגמח כי מה קלוס טו יש בקושט גדול וזקוף כמגדל ומשמר לכי לפך לשון פניס וזה שהוח לומר לשון יחיד ולימו לומר לפייך שעל המנח הוח מדבר שהוח עקר הכרת פניס כשכין שנחמר הכרת פניהם ענתה בם (ישעי' ג') ותדע שהרי מקלסה והולך מלמעלה למעלה עיניך בריכות בחשבון ואחריהם המנח וכן החומות מקלסות מלפך חוק לעמת מנח כל הנחים להרעותך ולפתותך: כמגדל הלבנון טופה פני דמשק • ליתי במדרש זה בית יער הלבנון (מלכי' ז') שעשה שלמה שהעמיד עליו טופה ומוכה כמה בתים יש בדמשק • ל"ח פניך נוטות פני דמשק מלפות לבח שערי ירושלים עד דמשק שעתידה להחריב עד דמשק: (ו) ראשך עליך ככרמל • אלו תפילין שברחש שכ' בהן וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרח עליך וירחו ממך (כי תבוח) והרי היח חוקן ושרשן כסלע הרים וכרמל הוח

רחש

באור

ונבוה: (ה) בריכות, תריסין נטויין בחכנים ונסיד ומכנסין שם מים, וחשבון שם עיר בת רבים, כך היה שם השער, ויש לומרים שהם לפני הבריכות בנות הגדולים בעם יוצאת לטייל, ועשם רבים, כמו רבי המלך: אפך, רש"י פירש לפך על המנח שהוח עיקר הכרת פנים, ולדעת רשב"ם כמשמעו על הקושט שלין בו עוות ועקום, רק הוח כמגדל הלבנון: (ו) ככרמל, שם הר, ושעורו רחוק כלה ומהודר על גופך מכלי שחוק וכפוף, ככרמל הזה בין ההרים הגבוהים: ודלת • קליעת שערך על שם שהקליעה מודלת על גובה הלחי, (מרש"י), ורשב"ם כתב בלשון ישמעאל דלת קרח השער: ברהטים, קורי"ן בלע"ז (רש"י) והוח קלרב"ח (לייכי בינדי וועלכי מבריינקייטליכי פערזחלן פלר דיוס מין פרלמקדייך טרונן) ושעור הכתוב דלת ראשך נחה ומקולע מאוד, כקליעות הזרועין של מלך, לשון אסור בהתכלל

של

(ז) וויא שאן ביזט דוא · וויא זאָ ליבליך ביזט דוא : אָ ליבע! אונטער דען ליזטען : (ח) דיזע דיינע האָרצ , גלייכט דעם פאַלמענבוים , דען טרויבען , דיינע בריזטע · (ט) איך שפראַך , לאַס מיך קליממען אויף דען פאַלמענבוים , ער־ גרייפֿען דיינע צוויייגע ; לאַס דיינע בריזטע ווין , וויא אַם ווינשטאָק טרויבען ; דיינער נאָזע הויך , וויא אָפּפֿעלדופֿט ; (י) „דיין גוימען , וויא דער עדלע ווין — דער מיינעם פֿרוינדע ואַנפֿט אינשליכט , אונר

(ז) מַה־יָּפִיתְ וּמַה־נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים : (ח) זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר וְשָׁדַיִךְ לְאַשְׁכֹּלוֹת : (ט) אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר אֹחֲזָה בְסַנְסִנָּיו וְיִהְיוּ נָא שָׁדַיִךְ כְּאֶשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן וְרֵיחַ אַפֵּךְ כַּתַּפּוּחִים : (י) וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי למישרים

רש"י

רגלי ההרים : ודלת רחצך · קליעת שערך נאה במנות כקליעות מרגמן ודלת רחצך על שם שהקליעות מודלות עד נוכח הרחץ : מלך אסור ברהטים · זהו על מקום קשור בתלתלים שנאמר מזר תלכיו על רחשו (פ' כח) : ברהטים · קורי"ן בלע"ז (כמו קחרנע"ס בל"ח עקין · שפיצין · עגדען) · (והוא קורלן בל"ח שבילא טוזאמן טו ביכדן) וכן קורין לתלתלי החזורות שקושרין בהן המגורות · ד"א מלך אסור ברהטים הקב"ה נקשור בתפלה ובמצ' ובריבות שאתם רגלים לפניו : (ז) מה יפית ומה נעמת . לאחר שפרט קילוס כל אבר ואבר כלל כל דבר מה יפית כולך ומה נעמת לילדק בך לאהבה המונעת להתענג בה : (ח) זאת קומתך דמתה לתמר · רחיצו טי קומתך בימי נבוכדנצר שכל המלוות היו כורעות ונופלות לפני הצלם ואתה עומדת קומה זקופה כתמר הזה : ושדיך לאשכלות · דניאל מנניה מישאל ועוזריה שהיו לך כשדים ליטק מהם דמו לאשכולות שאשפיעות מזק' כך הם השפיעו להניק ולגדל את הכל שאין ירחה כירחתכ' עד כאן קלסיהו המלות מכאן ואילך דברי שבינה לבנות ישראל שבין המלות : (ט) אמרתי אעלה בתמר . מתפאר אני בין מילות של מעלה בכם שאתם עלה ותקדש על ידיכם בתחתוני' שתקדשו את שמי בין המלות : ואני אומר ואדבק בכם : סנסנים · ענפים : ויהיו נא שדיך · ועתה הלחתי את דברי אלה תפלתי לאחרי המלות ויהיו הטובים והחכמים שבך עומדים בתמונתם להשיב דברים למפתים אותם שילמדו מהם הקטנים שבהם : (י) וחכך · יהיה כיין הטוב הזהרי בתשובתך שיהיו כיין הטוב : הולך לדודי למישרי' · והיה אני להשיב לכם שאעמוד בתמונתי שיהא אכי הולך לפני דודי לאהבי' מישור שהוא בין הגב

באור

של הרחץ : (ז) מה יפית , אין נעולם תענוג ונועם לנפש ולא דבר יפה ונעים כמו החזק (הרחב"ע) · ומלת אהבה תיענה תואר לאהבתה , רק שם המקרה היא ובאלו מדבר עם תענוג ואהבה' בעצמו וכן מתורגם בל"ח : (ח) זאת קומתך , ירמה שדמה קומתה לתמר מטעם שאמרו חז"ל התמר הזה אין בו פסולת , תמרים לאכילה וגו' , כן היה לה כמנה בה שום דופי , כי לשון קומה היה מוסב לבנה על הגובה , רק על כל הגדול (דער וואוקס) : לאשכלות , שם מאכלות הגפן שעלתה עם תילן התמר (רחב"ע) כי כן מדרך הגפן שנושעים אותו אצל תילן לאחר כדי שיתרגו ארגיו סביב התילן , לפי שאין עצו חזק כל כך שיוכל לעמוד בפני עצמו : בסנסניו , אין לו דומה ועניני ענפים , ושורו כמו שכתב הרחב"ע ויתחו בשדה וירים רים תפה שהיה כתפוחים עכ"ל : (י) כיין הטוב , היין נמשך על פתי תר עצמו כמומי המרים , ונמצל כתב רד"ק בא במוכרת על דרך המשילות (מדברי ר"ש בן מלך) , ופירוש המפרשים שהיין קשוב המזכר פה הוא דבש התמרים המצוי בתוכן בתוכות המורם , וקד ערך הוא , ושול היוס

לְמֵישָׁרִים הַיָּיִן שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים: (יא) אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ: (יב) לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים: (יג) נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים נִרְאֶה אִם־פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת־דֹּדַי לָךְ: (יד) הַדּוּדָאִים נָתְנוּ־רֵיחַ

אונד שוואַהאַפֿט מאַכט, דעז שלומ־
מערנדען ליפּפּען: (יא) איך בין מיינעם
ליבען, אונד עז זעהנט זיך נאַך מיר.
(יב) קאָם מיין ליבער! לאַם אונז אויפֿ'ז
לאַנד הינויז! לאַם אונז אויף דאָרפֿערן
בלייבען! (יג) פֿריה אין דיא וויינבערגע
געהן, שויען, אָב דער וויינשטאָק אויפֿ
שלאָגט? אָב ער טרייבלייען אַנזעצט?
אָב דיא גראַנאַטען בליהען? דאַ שענק
איך דיר אַלל מיינע ליבע! (יד) דודאים

דופֿטען שאָן, אונד

ועל

רש"י

הלב ולח נרמיה ועקימה: כיין הטוב. הוא דובב שפתי ישנים לף לחנותי בקבר ישמחו בו ויודו על חלקם. דובב מרחים פרומי"ר בלע"ז (בלשון איטליז פרח"מערע. קוכר טוהן. בעקאנדמאכן. (והוא פרח"נער, בל"ז לעדע האלטן) ויכודו ל' דבור וכך היה התשובה לחני לדודי ונם הוא משתוק' לי: (יב) לכה דודי נצא השדה. לדבו רנותיכו בעירובין לאמר כנסת ישראל לבעלה של עולם חל תדיננו כיושבי כרכין שים נהן נזל ושריות חלח כיושבי פרזות שהם בעלי לומטת ושוקין בתורה מתוך הדחק: נלינה בכפרים. נלינה בכופרים נח והרלך בני נכר שהשפעת להם טובה וכופרים בך: (יג) נשכימה לכרמים. חלו בתי כנסיות ובתי מדרשות נרחה חם פרחה הנפן. חלו בעלי מקרח: פתח הסמדר. כשהפרח טופל והענבי' נכריס הוא פתוח הסמדר ולהם דומה בעלי משנה שהם קלושים ליהנות מהם בהורחת התורה: הנלו הרמונים. כשהם נומרים והבן שהניבותי הן טופל: הנלו. טופל נטו ולהם דומה בעלי תלמוד שהן בחכמה נמורה וריחויין להורות: שם אתן חת דודי. שם אתן לך חת כבודי נדול שנח נבי ובטותי: (יד) הדודאים נתנו ריח. דולחי התחנים הטובות והרשת כענין שנח' הרחני ה' והנה שני דולחי תחנים וגומר הדוד החחד טובות וג' והדוד השני תחנים

רעות

באור

היום הזה שותים אותו המשקה שם ניום תפריון ובמשתה נדול. וכחשר רחתה החהובה והביחה מדבריו הקשה לשר בוער בקרבו חליה, הנה מרוב נכיעותה לף המתינה עד כי כלה לדבר, רק בתוך חמריו פיה פתחה בחכמה ותחמר חמריה כלקמין: למשרים, שם, כי היין הטוב ישר ויערב לחדם מחוד (מרד"ק), וטעם דובב בשון דבור כלומר היין ידבים חת השן. ואמרה עת ישנת שמעתי מתוך רקדך כי חני לך ותשוקתך חלי, ובוחת ידעתי כי להבתך חלי בחמת ובחמי, כי נם בסעיפים וכחזיונות לילה תמונתי לנגד עיניך, ובחלום תדבר בי, והוסיפה לדבר, שם לאמנם שחלי לך ותשוקתך לי, לכה נח חתי חל מקום שדות וכרמים מקום המסוגל להתעלם שם בחהבים, שאה טוכל להתעדן בשרחה הפרחים ונטעי שעשועים, שאה טוכל להתענ־ן ברים השדה והבחחים, ושם אתן דודי לך לשנות בחהבתי: (יב) בכפרים, תרגום העיר ובנותיה וכפרנחה, והם בתים חון לעיר לשובדי חדמה לכורמים וליונגים: (יג) פתח הסמדר, כשהפרח טופל והענבים נבריס, הוא פתוח הסמדר (מרד"י), ודקדוק המלה קשה, כי על הרוב שורש פתח בענין הבבד הוא יונח, וכחן ע"כ פרושו כחלו הוא עומד ותיכף מהסדקים לחלו שבח מיכף תחת שורק והרחוי פֶּתַח וכן מניבו לדעתם דונמתו וַיִּישָׁם בחרון תחת וַיָּשֶׂם: דודי, בפתח הכל"ת והטעם ידידותי ותהבתי:

(יד) הדודאים, כבר מבוחר בספר בת"ם להרמב"ן ז"ל (בראשית ל') טעם ובחור

הם

אונד איבער אונזרער טהיר , עדלע
פֿריכטע אַלל־ערלייא , הייריגע אונד
פֿערניגע , פֿיר דיך , מיין ליבער !
אויפֿבעהאַלטען ; "

ח (א) וואר גובט דיך מיר , צום
ברודער מיר ? דער מיינער
מוטטער ברוזט געזאָגען , איך פֿענדע
דרויסען דיך , אונד קיסטע דיך , אונד
נימאַנד דירפֿטע עז האָהנען . (ב) איך
פֿיהרטע דיך , איך בראָכטע דיך , אין
מיינער מוטטער הוז : דאָ זאָלל־טעזט
דוא מיך לעהרען ? איך , טראָנקטע דיך
מיט וואָהלגעווירצטעם וויינע , מיט זיסעם
מאָזט פֿאָן מיינען גראַנאַטען . ———
(ג) אונטער מיינעם הויפטע זיינע

ר ש"י

רעות מלך אסר לא תאכלנה (ירמיה כ"ד) אז פוגעי ישראל עכשיו שכיחים נתנו ריח כולם מנקדים פכיך : ועל פתחינו כל מגדים . יש בידינו זכר מגות הרבה : חדשים גם ישנים . שחשבו מופרי' עם היושנים שכתבת עלי נפנתי לך . לשמך ולעבודתך נפנתים בלבי ד"א נפנתי להרחות לך שקיימתים :

ח (א) מי יתך כאח לי . שתהא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו שנמלוהו רעה ונאמר גו ויכחש לותם : ימצאך בחוץ אשקך . ימצאך נביאים מדברים בשמך ואחבקך ואנשקך גם ידעתי כי לא יבוזו לי כי כדאי היית להבתך שתהא לותבתך סובבת לחזור אחריך : (ב) אל בית אמי . בית המקדש : תלמדני . כאשר הורגלת לעשות בהלל מועד : משקך מיין הרקח . נסכים : עסיס . יין מתוק : (ג) שמאלו תחת לראשי : (ד) השבעתי אתכם ,

באור

השם הזה , כי רבו כמו רבו עליו פרושים שוכים , ומשם למדו שהוא שורש עשב אשר יועיל להרפון או לעורר התאוה והחשק , גם למדו שזמן פריחתם בעת הזמיר והוא זמן האהבה , וזה טעם שם דודים בתוספות ל"ק מלשון דודי שזוכר עתה , ולכן העתיק גם תכס השם הזה בל"ת (דיל בלומן דער ליבי) : ועל פתחינו , פתח אהליו נכפרים : צפנתי , לשפתי כל מגדים , הן מזכה זו והן משכה שעברה ותשפכם , למען תת לך עתה :

ח (א) מי יתנך , מרוב חשקה ותשוקתה אליו , לא מנחה מכוח ביאיבת כפרים לבד , כי גם שם כריכה להסתיר אהבתה לפני הרואים , ולכן הוסיפה לדבר מי יתן אתה לי לאח , ואז תוכל להתנהג בגלוי ולא בסתר , ואחשוב לעין כל אהבתי אליך , כי אז לא יבוזו לי , כי מי יבוז לאהבת אחות ? כל הפעלי' מן ימצאך עד תשקך הם' מבנין התפעל (קאנווענטיף) וכן מתורגם בל"ת (דיך פענדי וגו') : (ב) תלמדני , לדעת הרמב"ם ז"ו מוסב על השם הנזכרת היה תלמד אותי איך תשקך מיין וכו' ולדעת קצת מוסב על האהוב והתי"ו סימן לנוכח , ופרושו שם תלמד אותי דרכי האהבה : מיין הרקח , תואר ליין שעורו מיין הרקוח (מדברי ר"ק) או שעשוי מיין הרקח : עסיס , המשקה המתוק היוצא מן הפרי ע"י כתישה וכתישה (מרד"ק) , והיו"ד מן למוני כנוי המדברת , וכן מתורגם משכנזית : (ג) שמאלו , טעם החשק כי לאחר תשוקה תשיבה ותתן דודיה לו , וכאשר רואה אותה בחשק ההוא אומרת השבעתי אתכם שלא תעוררו האהבה . תחת בעבור שהוא הלשון מתיבת ל לתיבת

שיר השירים ה

ראשי ורקותי טפחו רסיסי לילה׃
(ד) השבעתי אתכם בנות ירושלם אם תמצאו דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני׃
(ה) מי זאת הולכת כיונה על ציר מגדלה מי זאת כמה היא יפה כלבנה ברה כחמה איומה כנדגלות׃
(ו) ירדתי לגנת אגוז לראות באבי הנחל לראות הפרחה הגפן הנצו הרמונים׃
(ז) לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב׃
(ח) שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך מה תחזו בשולמית כמחלת המחנים׃

תרגום אשכנזי שלד

זיינע לינקע, זיינע רעכטע, אומפאסט מיך: (ד) אייך בעשוואדערע אייך, טאכטער ירושלים'ז! וואז וועקט אייהר זיא, וואז רעגט אייהר אויף דיא ליבע, בעפאר עז אייהר געפאללט; (ה) וועד איזט זיא, דיא דארט אויפשטייגט אויז דער וויזטען הער: גענעהמט אויף אייהרען פרייונד? אונטערם אפפעל־בוימע. וועקט' אין דיך, וואָ דיינע מוטטער דיך געבאהר, דיך געבאהרר, דיינע

רש"י

לתכם. עכשו כנסת ישראל מספרת דבורה כלפי האומות לף על פי שהכי קיבלת ומתלוננ כ"דודי שקוק בידי והוא לי למשען בגלותי לפיכך השבעתי אתכם: מה תעירו ומה תעוררו. כי לא יועיל לכם: (ה) מי זאת. הקב"ה ובית דינו אומרים על כנסת ישראל מי זאת כמה היא מגונה זאת שנתעלת' מן המדבר בכל מתנות טובות עם כתעלה במתן תורה ובדבוק שכינה וברחת קנתה לכל ושולחה בגלותה: מתרפקת על דודה. מתחברת על דודה. מודה שהיא מקבלתו ודבוקה בו. רפק בלעז ערבי רפקתי אבריה: תחת התפוח עוררתיך. כך היא לומרת בנקבה אבת דודה. תחת התפוח עוררתיך זכור כי בתחתית הר סיני העצוי על רחבי כמין תפוח עם עוררתיך והוא לשון אבת אבת כעורים המעוררת את דודה בלילות בתנומות עלי משכב (לעיל ל"ג) מחבקתו ומנשקתו: שמה חבלתך אמך. הרי אמרנו שהקב"ה קרוי אמו עם נהייתה לך לאם: חבלתך. לשון חבלי יולדה (הושע י"ג) חבלתך באו לך חבלים ממך כמו

נבי

באור

מה לאמר אל מקבילו שהיא כמזהרת רעותיה, למה תעוררו את האהבה בדברים אחרים טרם שתפקן, וכמו הדרך שזכרה היא עתה. פה נגלם סדור הל' מהשירים, ומכאן ולהלן שירים קטנים לפסם המחסף יחד וסדרם פה בסוף הספר: (ה) מי זאת, התחלת השיר הם דברי המשורר הרוחה לותה מרחוק מתחברת ומשענת על דודה, מטלת זרועו על לוחרו כדרך האוהבים, וזה טעם מתרפקת, ומכאן ואילך יספר דברי האהובה אשר תדבר אליו מרוב אהבתה ודבקה בו, ובעבור זאת נכדל המאמר תחת התפוח וגו' ממה שלפניו בניון המבדיל החלק מן הכלל: תחת התפוח וגו', מאמר האוהבה אל דודה, ועשם הציר הזה נרמז שהיא מזכרת לפניו ימים מקדם עת בתחדשה האהבה ביניהם ואנה בתחדשה כדרך האוהבים, אשר ימצאו כועם לנפשם נדברם מן האהבתם ומזכירים כל דבר קטן אשר מירע להם בה, ואח"כ הוסיפה לדבר, אך זאת אבקש ממך אל כח תשכחני ותעזבני רק שמני תמיד נגדך, כי אהבתי אליך גדולה מאוד, ואל יפתה בפתך לנגד לאחרת כי אז הקנאה קשה כשאול, שלח תשקט ולא תנוח עד תלנים הפילה, זה טעם הכלל וטעם הפרט כמו שנאמר: עוררתיך, עוררתי השנאתך ואהבתך אלי. לולי רוח אותה ברוחניות כשהי' שוכב תחת עץ תפוח אשר עמד סמוך לבית אמו, ושם היתה האהבה: שמה, עוררתיך במקום אשר חבלתך אמך: חבלתך, הטעם על תחלת ההריון בחשה כלכתיב הנה יקבל והיה ילד, או שהכוונה על הלידה מטעם

חבלי

דיינע ערצייגרין • (ו) אה ! זעטצע מיך ,
וויא איין זיגעל אויף דיינען הערץ ! וויא
איין זיגעל אויף דיינען אַרם ! שטאַרק
איזט דיא ליבע , וויא דער טאָד ; איהר
אייפֿער , וויא דיא האֶללע פֿעזט ; איהרע
גלוט , דער בליטצע גלוט , פֿלאַממע דעז
העררן ; (ז) שטאַרקע פֿלוטהען , לאָשען
ניכט דיא ליבע , שטראָמע פֿיהרען
זיא ניכט פֿאָרט ; אונד געבע אייגער
אַללעז גוט אין זיינעם הויז , אום
דיא ליבע : וויא פֿערשמעהען ,
פֿעראַכטען

ילדתך : (ו) שימני כחותם על־
לבך כחותם על־זרועך כי־עזה
כמות אהבה קשה כשאול
קנאה רשפיה רשפי אש
שלהבת יה : (ז) מים רבים לא
יוכלו לכבות את־האהבה
ונהרות לא ישטפוה אם־יתן
איש את־כל־הון ביתו באהבה
מלה תרא בוז

רש"י

כמי יגלוני (ירמיה י') יגלו ממני : (ו) שימני כחותם • בזכיל לותה להבה תחתמני על לבך
שלא תזכחני ותרלה : כי עזה כמות אהבה . להבה שלהבתך עלי כנגד מיתתי שלמי כהרגה
עליך : קשה כשאול קנאה . קתגר שבתקנאו ובתגרוי התומות בזכילך • קנאה בכל מקום
לייכר"מכט בלע"ז (כבר התבת' שמות כ"ה") (והוא לכפלאמכט לויפֿבריוען דער ליידענשאפֿטען)
לשון לחזית הלב לנקום נקם : לח שלהבת יה . רשפים של לח חזקה הבלה מכח שלהבת של
גהינם • טעם הזקף הגדול הנקוד על רשפי מלמדנו על תיבת לח שהי' דגוק' בשלהבת יה
לומר לח של שלהבת יה : (ז) מים רבים לא יוכלו לכבות לת האהבה • על שכינה בלשון
רשפים טופל עליהם לשון לא יכבו : מים רבים • התומות : ונהרות . שריהם ומלכיהם : לא
ישטפוה • ע"י חזק ולימה ולא ע"י פתוי והסתה : לם יתן איש לת כל הון ביתו • כדי להמיר
להבתך : בת יבוזו לו • כל שה הקב"ה ובית דינו מעידים שבך כנסת ישראל מתרפקת על דודה
עתה

באור

חבלי יולדה (מדברי רלב"ע) : (ו) שמני , שעורו שמני על לבך שימה חזקה ועצומה כחותם
על לגרת , שלא יזוח וכרי ולא יכול משם , וכן שימני על זרועך שלא תעזבני בפועל בעבור לחרת ,
וזה לשכר תוכל להבטיחני לם להבתך חלי היא תמימה ויפרה , כי להבה החמתית היא : עזה
כמוות , כמות הזה לשכר לא יכוכו מכל , כי מי יחיש לשכר מי לשולם , כן להבה החמתית לא
תעכוב עשות דבר , רק היא מבהלת כל המניעות , (וזה טעם שורש עזו כפי שבלר הרב השלם
מוה' הירץ ווייל נר"ו בספרו גן נעול) , וטעם לחר שלא תעזבני , כי : קשה כשאול קנאה ,
כרלה הלמיון הזה על פי מה שלחמר (משלי ל') שלש הנה לא תשבענה שאול וכו' , ושעורו כשאול
לשכר לא תשבע כי הקנלה מהשבה על נרתה לא תשבע מהנקם , לו שהשל משעם כל בלים
לא ישובון , וכמוהו רוח הקנלה כשכבר שבר על לחד מהלוהבים לא יבעל עוד עד כי מרה תהי'
בלחרונה : רשפיה , גחליה , לימי יודע לם רשפי להבה לו רשפי הקנלה , כיון שהוא
לומר מים רבים וכו' , הא למדנו שהטעם על להבה : שלהבת יה , כבר הערו המפרשים
שכל דבר שרוצה להבליג סופך לומר לחלי לו חלילים , ולדעת הר"ה הטעם על לם הנרקים
היורדים מן השמים , והענין כמו שכתב הרד"ק בשורש שלהבה שהוא להב כי תרגום ופני להבים
מפי שלהובין , ולם היא מלה לחת שכינה כשתי מלות , וכן מחפליה : (ז) מים רבים וכו' ,
הוסיף לביר מתוקף להבה וגבורתה , שלי לפשר לחנוס לותה ולכפותה בשום לופן , כן
לגבלה הן לעורלה , כי לם פעם לחת התחילה לבעור בלב לים מים רבים לא יוכלו לכבותה ,
לבל להיפך לם שלא בלה מחליה לי לפשר להכניסה בלב מי בעל כרחה , ולם גם יתן לים לת
כל הון ביתו בעבור להבה לא תבוה בעולו כי לם בוז יבוזו לו בכל זה , הם ברלה לעורר
להבתן

בּוֹ יָבוֹזּוּ לוֹ: (ח) אָחוֹת לָנוּ
קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה־
נַּעֲשֶׂה לַאֲחוֹתֵנוּ בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר־
בָּהּ: (ט) אִם־חוֹמָה הִיא נִבְנֶה
עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם־דֶּלֶת
הִיא נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ אָרֶז:
(י) אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת

פֿאַראַכטען איהן. (ח) אונזרע שוועזטער
איזט נאָך קליין, איהר בוזען נאָך ניכט
רייף, וואָו טהון וויר אונזרער שוועזטער,
ווען יעמאַנד אום זיא ווירבט? (ט) איזט
זיא איינע מויער, זאָ בויען וויר אויף
איהר זילבערנען פאַללאַזט; איזט זיא
איינע פֿפֿארטע זאָ מאַכען וויר זיא פֿעזט,
מיט באָלען צעדרנהאָלץ. — (י) איינע
מויער בין אוך נון, אונד מיינע בריזטע
טהירמע;

יעצט

אז

ר ש"י

עתה: (ח) לחות לנו. בתחתונים שהיו מתלחח ומתחברת ומתקוה להיות' עמנו והיו קטנה ומקטב' את עלמה מכל החומו' כענין שנאמר לה מרוכבים וגומר (נפ' ותתחנן) שהם מקטינים עלמם: לחות לשון ליחוי הלו קרעים שאין מתלחין: ושדים אין לה. כשבין שנאמר בגלות מכריס שדים נכזו (יחזקאל ט"ז) בהגיע עת הגאול' אבל זו שדים אין לה עדיין לא הגיע עתה לעת דודים: מה נעש' לאחותינו ביום שידוב' בה. כשה"ו' מתלחבי' עליה להכחידה כענין שנאמר לכו ונכחידה מגוי (תהילים פ"ג): (ט) אם חומה היא. אם תחזק בחומתה ובירחתה להיות כנגדם כחומת נחשת שלא יכנסו לתוכה רוכה לומר שלא תתחתן בם והם לא יבואו בה ולא תתפתה להם: נבנה עליה טירת כסף נהיה לה לעיר מבנר ולכתר ולבוי ונבנה לה את עיר הקדש ובית הבחירה: ואם דלת היא. הסובנת על ניהה ובהקים עליה בפתחת לף היא אם תפתח להם להיות הם בחים בה והיא בהם: נצור עליה לוח ארז. כשים בדלתי נסרים של ען הארקניס והתולעת גוררתן ולוכלתן וכנסת ישראל לומרת:
(י) אני חומה. חזקה בלהבת לודי: ושדי כמגדלות. אז נתי כנסיות ובתי מדרשות המוקיים את ישראל בדברי תורה: אז. בחמדי זאת. הייתי בעיניו כמוצאת שלום. כבלה הגמ נת

שלימה

באור

להבתן: (ח) אחות וגו', היה מספר דבור בין היה ולחיו על לקוחתם ותשובתה עליהם, הלא לחלה לומר לה השבי הנה בת לנו עתה לחות קטנה אבל אם תגדל מה נעשה ביום שידובר בה להכעס, וישן הלא השבי: (ט) אם חומה היא, אם נרלה שהיא שמרה את עלמה, ולחו לממוך עליה כעל חומה נבורה, לו נבנה עליה, כלומר נשים על החומה לרמון של כסף להיות לה לכבוד ולתפארת, דהייני שיתדלו להשיאה לבעל יקר וכבוד, אבל אם היא פרוכה ולא שמרה נתולים והיא כדלת שכבר נפתחה, נשיאה במטר ונסגר עליה, או פירוש נשיאה לבעל אשר ישים עינו עליה וירדנה בפרך, ועל זה משיבה: (י) אני חומה, ושמרתי בתולתי, לע"פ שהי כמגדלות כלומר שכבר גדלו וכלנו, לולי תשובתה זאת לחר שגדלה כבר, ויש תמהין על גודל השדים כמגדלות, ואמר הרלב"ע שהוא נכון מפאת המשל כי המגדלות נגד החומה כהשדים נגד הגוף, ואך אן תכריח לומר שהוא כטעם כמגדלות מרחקים לעניל: או, זהו שמדברת הנערה ביפה לבין עלמה או כמספרת למשותיה, או כדברי זה הדבר הייתי בעיניו כל לחד מלחי: כמוצאת שלום, ולא כחרו בי עוד כבתחלה (מרלב"ע) ויותר נכון כמו שלמר רש"י ז"ל כבלה הכאלת שלמה ומוצלת שלום בנית נעלה ע"כ, כלומר שחיכו לדברי והייתי בעיניהם כחלו כבר בשלתי לחים וכמלת שלמה וגו', וכן ת"ל הרב. ואך אן תכריח לומר לפי שהחיים שנים וטעם עיניו לשון יחיד יהי' מוסב על הבעל, ופעל הייתי מבנין התבלי

כלומר חלו הייתי בעלת לחים

תרגום אשכנזי

יעצט בין איך זיינען אויגען איך אלו האָטטע איך פֿרידע געפֿונדען · (יא) איין ווייַנבערג ווּאַר דעם שלמה, צו בעל המון, ער גאַב דען ווייַנבערג דיטערן אויז, דאַס יעדער טויזענד זילבערלינגע איהם פֿיר דיא פֿרוכֿטע ברינגע · — (יב) מיין רעבענהיגעל ליגע פֿאָר מיר — דיין זינד, אָ שלמה! דיא טויזענדע, צוויא הונדערט בלייבען נאָך פֿיר דיא היטער זיינער פֿרוכֿט · (יג) דיא דוא וואָהנוט אין

שיר השירים ח

אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאֶת
שָׁלוֹם: (יא) כֶּרֶם הָיָה לִשְׁלֹמֹה
בְּבַעַל הָמוֹן נָתַן אֶת־הַכֶּרֶם
לַנֹּטְרִים אִישׁ יָבִא בְּפִרְיוֹ אֶלֶף
כֶּסֶף: (יב) כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנָי
הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה וּמָאתַיִם
לְנֹטְרִים אֶת־פִּרְיוֹ: (יג) הַיּוֹשֶׁבֶת
בגנים

רש"י

שלימה ומוצלת שלום בבית בעלה: (יא) כרם היה לשלמה · זו כנסת ישראל שנאמר כי כרם ה' צבאות בית ישראל (ישעיה ה'): בבעל המון · בירושלים שהיה רבת עם והמון רב: נתן · לשון מיזור כמו מבעל"ג (יהושע י"ח) בנקעת הלבנון (שם י"ב): נתן את הכרם לנוטרים · משרה ליד לדוכים קשים בגלל מדי יון ולדוס · במדרש שיר השירי' מצאתי מקרא סמך על נוטרים הללו שהם המלכיות: איש יביא בפריו · כל מה שיוכלו לגבות מהן גולגליות ולדטוכיות ולכפרות הכל גבו מהם להביא לתוך ביתם: (יב) כרמי שלי לפני · ליום הדין יביאם הקב"ה במשפט ויאמר כרמי לך על פי שמסרתיו בידיכם שלי הוא ולפני בא כל מה שקטפתם לכם את פריו ולא נכחד ממני מה שגביתם מהם והם ח ומרים החלף לך שלמה · חלף הכסף שגבינו מהם הכל כחזור לך: ומאתים לנוטרים את פריו · ועוד נוסיף הרבה משלנו ונתון להם לרחציהם תכמיהם כעין שנאמר תחת הנחשת אביא זהב (ישעיה ס'): לנוטרים את פריו · אלו ת"ח ואותם תשלומים לתלמידי חכמים כמו שנאמר כי ליוצבים לפני ה' יהיה סחרה ותתנה של ניר (שם כ"ג) · ויש לפרש ומאתים לנוטרים את פריו כדין הנהנה מן ההקדש משלם קרן וחומש לפי שטו נשלם על קדש ישראל לה' רחצית תנופתו קרן וחומש חומשו של קרן ומאתים

שם

באור

אז כאשר הייתי בעיניו כמוצאת שלום, והוא מ"כ חלק מתשובתה אל האחים: (יא) כרם היה לשלמה, יש מפרשים השיר הזה כחלק מהשיר הקודם, ודבריו המה דברי הנערה על פי משל, להרחות כי טוב יותר לנקבה שם היות בעצמה תשמור כבודה, מכל השומרים זולתה, כי לפי שם תשתדר במשתדים גם שם שם תרבה לה תשקוט ולא תנוח עד כי השלימה את שכר יזמה לעשות, כמאמר חז"ל לית לן אפוטרופס לעריות, והביאה רחיה לדבריה בדרך משל, ראו כרם היה לשלמה ונתנו לנוטרים שומרים ונוה שיביאו לו כל אחד אלף כסף בעבור פרי הגן שימכור, הנה כרמי שלי לא נתן ביד אחרים, כי אם יהיה מונח לפני ואנכי אטור אותו לבדי, כי אם גם החלף לך שלמה, בכל זה רמזך הנוטרים, כי המה לקחו עוד כל אחד מאתים בפני עצמו, ולכן לית טוב כי אם שתשמור את עצמי, ולא יוכל לים לרמני · אבל לדעת אחרים השיר הזה הוא שיר קדם בפני עצמו, ואמרו שטעמו פתוס, או שהולי הוא חלק משיר אחר שנפסד השאר ממנו, והנוכר יבחר: בבעל המון, שם מקום שם כרמים רבים (רחב"ע), וכפי מפות הארץ אשר בידינו נמצא עוד מקום אחד תחות עליהן בשם (השמטת) קרוב להרי הלבנון במזלת שלעפפת: (יג) היושבת בגנים, גם על השיר הקטן הזה אמרו שהוא חלק משיר גדול הנאבד עתה, והנראה מהכתובים הנשארים הוא, שקלם את לחותנתו נגד חבריו על קולה כי ערב, וקם בחים אתו עד שהלה לשמוע קולה, והוא מבקש מאתה וקורא לה דרך החלון או דרך הפתח שתשמיע את קולה ושחבריו מקשיבים לזה, אבל היא מכניעותה לא רצתה לשיר נגד

להקת

שיר השירים ח

בַּגַּנִּים חַבֵּרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִנִי: (יד) בְּרַח דּוֹדִי וּדְמֵה־לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים:

תרגום אשכנזי שלו

אין דען גאָרטען, לאָס מיך דאָרען דיינע שטימע! דיא געשפילען האָרכען דרויף. (יד) „פליך מיין געליבטער! גלייך אייעם רעהע, אייעם יונגען הירשען אויף ווירצגעבירגען. — "

רש"י

הם חומשול לולף: (יג) היושבת בגנים. הקב"ה אומר לכנסת ישראל את הכפופה בגולה רועה בגנים על לחרים ויושבת בבתי כנסיו' ובבתי מדרשו' חברי' מקשיבי' לקולך. מלאכי השרת חבירייך בני האדם דומים מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות: השמיעני. וחל"כ ביקדישו הם אומר בקר אלו ישראל (תיוב ל"ח) וחל"כ וירועו כל בני אלהים: ברח דודי. מן הגולה הזאת ופלטו מביניה'. ודמה לך לבני. למהר הגאולה והשרה שכינתך: על הרי בשמים. הוא הר המורי' ובית המקדש שיבנו במהר' בימינו אמן:

באור

להקת בעריס, ואומרה אליו עתה ברח לך דודי ממני ואם החברים יסורו ממך, אני אוהב אלי ואעשה לך כרצונך. ואפשר שנאמר כאן מאמר עד סיפוק היום כלעיל (פרשה ג'), ועתה סיימן סתימת הכוכה להר"מ, לפי שעדיין לא נגמר הענין, וכמו שזכרנו:

לוח הפטרות ושמות המתרגמים

לפרשת ויקרא	ר' דוד פרידלענדר
לפרשת צו	ר' יואל ברי"ל
לפרשת שמיני	ר' אהרן וואָלפזוהן
לפרשת תזריע	ר' בונם בר"ד פ"ל
לפרשת מצורע	ר' אברהם בר"א פ"ל
לפרשת אחרי	ר' איצק אייכל
לפרשת קדושים	ר' דוד טהעאָדאָר
לפרשת אמור	ר' איצק אייכל
לפרשת בהר	ר' יאקב ז"ב
לפרשת בחקותי	ר' דוד טהעאָדאָר
לשבת הגדול	הנ"ל
ליום א' דפסח	ר' משה בר"ד פ"ל
ליום ב' דפסח	ר' יוזל ראפנאוויץ
לשבת חה"מ דפסח	ר' איצק אייכל
לשביעי של פסח	רמב"ן
לשמיני של פסח	ר' דוד פרידלענדר

שמות הפרשיות הנהוגות להתחבר

ויקהל ופקודי • תזריע ומצורע • אחרי מות וקדושים • בהר ובחקותי •
חקת ובלק • מטות ומסעי • נצבים וילך •

חיבור הפרשיות והפרדתם לפי קביעת השנים

בשנים פשוטות

בחג כולן מחוברות חוץ מחקת ובלק :
בשה כולן מחוברות :
גבה כולן מחוברות :
הכז כולן מחוברות חוץ מחקת ובלק נצבים וילך :
השא כולן מחוברות חוץ מויקהל ופקודי חקת ובלק נצבים וילך :
זהא כולן מחוברות חוץ מחקת ובלק נצבים וילך :
זשג כולן מחוברות חוץ מחקת ובלק :

בשנים המעוברות

בחה כולן נפרדות חוץ מחקת ובלק מטות ומסעי נצבים וילך :
בשז כולן נפרדות חוץ ממטות ומסעי :
גכז כולן נפרדות חוץ ממטות ומסעי :
ההא כולן נפרדות :
השג כולן נפרדות חוץ מנצבים וילך :
זחג כולן נפרדות חוץ ממטות ומסעי נצבים וילך :
זשה כולן נפרדות חוץ מחקת ובלק מטות ומסעי נצבים וילך :

ואם כל עדת ישראל ישגו · ודע שזה מצות הכפרות ... בלשון לה' תלוים
האחד מהם הוא השם השמות, הנ' הויה, והקבוצי הקדושה בידה הוה. והשם
הזה הוא כפי הנראה כו שהוא יצחק ואין עליו תמורה כלל, והוה יתעלה הוא הנצחי
בדבר אין לנצחיה תמורות. והשם השמות ישם בו תמורה, כי הוא הלוקח להתישב
והוה הוא בחינה שהוא הוה והוה שהוא יצחק ללא והשם לקיים כפרה ויסלח
לה יהיה בחינה, והלקה המחרה או בין מחיב הביטוי לשלוח ובין קבול או
שורה חלקה, והאחרון הזה שהוא צ ויסה או שורה הלקה לפי השתלשלות אלא לפי
שהוא קבול הקדוש או כפי קבלת הדור שכפרת העגיל ואינו ניתן בכלל
השתלשלות ויסלח זה שהוא יהוה ואלהי ואלפי שעשה ותורה לפי
ראות עיניו, אלא בכל הקדוש שם להם להתורות כפי הראות עיניהם, והוא
טעו בעיניו שהשתלשלות היו שהוא יתברך, והוא לפי עבדות ישראל ישגו ונו'
ויסלח זה הענין אלהו המשמעות על שהשתלשלות תלויה עולה בארון, ולפי כי העיקר
בהכפרה ותורה ועשיה כפי קבלת אותם הוא בעיניו, שאלו בין הי שהוא
בחטכת חלב הכליות ואחשת שהוא חלב האליה כפי שהוא חלב הכליות
והוא ובאשר שחלב הכליות הוא אלהו שאינו ובאשר שחלב הכליות הוא מן
החלב הנאסרה, וזה אלפי שהקרבים הקטן הוא קטנים לעניין, וזה והוא הוא
עושה אחשת לבד, אלא הנאסרה הלכה לפי השתלשלות הוא עניין לפי
שהוא נגלל הכתוב בהשתלשלות הקדושה אלהו לפי הקדוש לפני ה'
אלא העניין יתקיים הפנים הכתוב, והוא אחרת בפי, והוא אלהות, והוא אחרת
אחרת על האחרון שהוא הוא לפניהם, והוא תיכף שעתן, אלא הפקידות. הם
שהשתלשלות בכל שהוא הוא לחלב הקדוש בכלות והוא

בבית מלמד שאין בהן אשה ר"ל שבאת הכבוד ושבאת הפקי
וכן שפה אחופה יקל צניעה למוד עצמות - עפר שהיו עשוות
בהפקה ושאינם לו שפה קדושה ולפי שהיו אוכלין קדושה ולפי עשות
אינם קדושה כדו שקדושה תקבלה בעודם עשות הזמן בית עולם העלה
בית חפה היו הבוזר שוכני הפי ויצאו בהפסיגו שבה אינן שם
לתיקון לפי ולפי לעשות זה שנאמר המזרה לעשות לחת עזרתו
לפי אולי להתוך צל המזרה ולצדוד בשקבה שפה זה אמה ושות ה'
הוזל עקרך - והוזל יהיה כלי ספון - ולפי עשה בה אולי ר' שמעון אומר
בעצי אזרחית להתוך כו צל המזרה ויתפה זה כל הפיגוש הקובל בלי
הכיסוי אפילו שפה שהוא תוך צל שעת המזרה - כי לפי עפר אינם
כפה כלל אולי ר' שמעון הו הקבוצות כדו שבאמת בהתוכן בשעת
וכן הוזל הרי אולי כל עפרה שהולה אינם סתורת המזרה אלו
הפתוכות בשקבה ואפילו אולי אומר שמואל קשה בתוך אלו לפי שאינו
אלו הקיל קשות הפשש ולפיכך המזרה שפה בעצי שהתולה אינן משלים
אומרין שאלת המזרה אומר הוא אולי הקיל הקיצר אלו אולי ה הוזל עקרך
והרי אינה כפה לו אינה צורך כלי אלו הקבלת שהרי אינה
כלי אלו הוזל אלו אומר קפה שמואל שהוא לפפה אל אלו אפה שהרי
ולשון אומר כיצד הפה יהיה כלי - ולי לפפה יפפל כלי עץ ובין הפולין שהרי
הוא אומר כל הפפה לפפות אלהים לפקוץ ואומר בפלי פפה קשות הפפתי
שהוא כפי כפי כפלו הפפיגוש אל הפפה הזוהו וכפי כל המזרה כלי
ומשיבו הוא לפי שאינו כפי זה - ולפלה הוא הפפיגוש ע"כ קצרתי:

(מלן שהוא פרק א"ו)

ובל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. ואע"פ שהיא מנחת כהן יפה שכל כהן שהוא קרובו בעלמו ויהא אע"פ שאינו מנחת ואוכל מעשה הוא בעלמו יכיולו לו עשה דבר, כי מנחת יחיד הוא היו קרב אזנים ולהו למנחם יקמץ, ולא כי עשוי זה הקרבן אלא שיהלם או שהביאו ולהו ויהא אע"פ שבעבדה כלל יפה זה היו עשרתי (חלק שלישי פרק עו)

פ שמיני

ט. ב

קח לך עגל בן בקר לחטאת. וכבר נכתב רז"ל טעם חיות הקרבן לזה הטעון של אלוהים אצלו לו בקר לחטאת, לכפר על מעשה העגל. וכן חטאים של זה כפולים. שה לו בקר לחטאת, ולפי זה הצמן ראשו ונתחזו מחלה לו, שהעשה בהיות החטאות כלך ליחיד ולבדו שעירים, על העגלים ושעירי הנשיאים ושעירי יום הכפורים ושעירי ראש חודש ומחטאתם אל בהקריבם לשעירים, וכן שבאור הענין ולהו ומחזו עצה אלה ובחירה לשעירים, על החטאים ז"ל שזו טעם חיות כפולה לעבור לעולם בשעירים, כלבור שחטאו עבדו אלהיו כלי היה בשעיר ואו בפרה יוסף הצדיק, שנאמר ושעיר שעירים, ולהו יהיה זה הטעם חלוש מאיניך, כי כיוצא כל אלו החטאות נשוב בקשם כל חטאו וכל אישי שלים לפרוע ולהגדיל תורה ויאדיר, כענין, וחטאתו עמי תעיר, ושלים כפה על החטאת החול ולהו ונתן ונתן ולכן כלשבה שתקרב אזון חזרי ההבון, חלף קבה, שנאמר ויהיה הזרי קרבן. קבה אזון כלשבה, ולהם יהי הזרי בהניתת גופו, ויקרא גלף ויטריהו מלבדות הענין והלשם ולקום כלילות, ולהם יהי הזרי כבדה על העבות ויצוה כלקרה בהקרב הזבה הזה שכתוב בהלכות ציצות ונולדת, ולהם יהי הזרי כלכון הזה שיעשה רז"ל שיעשה בלת אזות לקרב יד שלו והתחשלו על הזקניה ואהתעבר לצון, יעבר כלשב את שכתוב על רבי אליעזר הגדול הן בעולם

לבד, ויתעשר ויתקדש בזה שלמיד שיעור בעזרת כוחו, ויפה מפרש לך ותבין
בי לפי, והוא שיל על ההקדש והעבודה אלא הפסק, כמו שבארתי בתחלת זה
המאמר, כמו שתתלה שתעשה בהמתן בשביל בעשרה הללו, היה קרבן
ולכל כלי. שיש אומרים תמצאו לפי ולפי, וכשיר היה האחד בשביל עבירה, היו
הבהמה בשביל עבירה, וכשהוא יתעשרו אלו הבעלים בנפש, יהיה אקיאל כלי סמן
להיות הזה, קשה בעיני הילדים ויותר אדם שהוא יכשל אחד בו ויקטרך
לכפרה אחרים ומחת ולקשר שהוא תשלום הכפרה, וישאר הילדים. בלקוח גה אין
הבחנה אחרים הללו ויכפרו אדם, ובשלו תעלה אשלחת אשלוב, והעלה בידך
ובשלת הכיורה ק"כ: — (חלק שלישי, פרק יו"ד)

פ שמיני · יג · מד

והתקדשתם והייתם קדושים · יכלל כוונתי התורה השלוה
ק"כ להתריק התשלות ולאו מהם ולעצמם בכל יכולת שהוא. כי הוא אלהיך
ההכרתי, וכבוד יצאת שהוא תעלות האדון ושלותם אדנים השלו, מהרבות, כאילו
בשתקם ומשיגל, ונהנו האבטל לשלמות הילדים האחתון הזויק לו ק"כ בשלוחה ה
הראשון מתקשה לחב שמש אנשי הדברים והנקלות חכמים, כי מהשיך אחר
התיאות וכבד כזו שיעשו הסלת יכטלו התשלות הפנוניות ויקשר הקשל
ומכבד הילדים קדשת נזעם הטבעי ויחבו האנחות והבאלות ותקחבה הקיבל
וה שעלה והעלחות לקלות זה שביב ונלתן. והשקשו והחביו לכלב הזרת
הסל ועשים הדעלה לבד תלחתו אדניות לשלמה, תוה עשה השש ותעלה
תחבלה בתתו לק אשמת שיקטלו גה החבלות ויחתיקו ואחשוק בכל לב,
ונלב אכלו זה שפביו לחק תעלה ולהעלה לבד, וגה כוונה גמלה אדוקות
התורה, הלוו תשתכל בדברי המחה אליק שלמתק להחזק זו שנראה

פ' שמיני

עצמם, שהוא מחמת דבקות הנפש והשמחה והוא כן סורר ומורה, והוא אמרו זולל
וסובא, ורצה להקים אותו בסקילה ולסבה לכבוד על העולם קודם שיגדל ענינו ויזיק
רבים, ויחריב ענין אנשים טובים בחוזק תאותו. וכן מכוונת התורה, הטהרה
והקדושה, כאמור הרחקת המשגל והשמר ממנו ולמעטו כפי אשר יוכל, כמו שאנו
עתיד לבאר. וכשרצה השם יתעלה לקדש האומה לקבל התורה אמר וקדשתם
היום ומחר, ואמר אל תגשו אל אשה, הנה באר שהקדושה היא הרחקת המשגל
כמו שבאר ג"כ שהנחת שתיית היין קדושה באמרו בנזיר קדוש יהיה. ולשון ספרא
והתקדשתם והייתם קדושים זו קדושת מצות. וכמו שקראה התורה עשיית אלו
המצות קדושה וטהרה, כן קראה העברות אלו המצות ועשיית הדברים
המגונים טומאה, כמו שאבאר. ואמנם נקוי הבגדים ורחיצת הגוף ונקוי הזוהמא ו
והלכלוכים הוא ג"כ מכוונת זאת התורה, אך אחר טהרות המעשים וטהרת
הלב מן הדעות הפחותות והמדות המגונות, אמנם שיסתפק לאדם מיפוי הנראה
ברחיצה וטהרת הבגדים לבד, עם רוב התאוה בתשמישים והשלוח במאכלים
ובמשגל, הוא בתכלית הגנות. אמר ישעיה בזה, המתקדשים והמטהרים אל
הגנות אחר אחד בתוך אוכלי בשר החזיר וגו', אמר שהם יטהרו ויתקדשו
במקומות הגלוים והמפורסמים, ואח"כ יתיחדו בחדריהם ותוך בתיהם בהמשך והשלוח
בה שיתחברו לאכול האסורים החזיר והשקץ והעכבר, ושמא הוא רמז באמרו אחר אחת
בתוך להתחבר במשגל האסור. והכלל כי המאמר שנגלה מהם נקיים אבל תוכם המעשים
תאותם והנאת גופם ואין זה כוונת התורה, אבל הכוונה הראשונה למעט התאוה ולנקות
הנגלה אחר נקוי הנסתר, ודבר הזכיר שלמה ע"ה בגלוי, דור טהור בעיניו ומצואתו
לא רוחץ, אמור והבן זה. וכשתשתכל ג"כ באלו המזונות אשר אסרתם באה התורה יתבאר
לך סבות אלו המצות, והיו סבותיהם נפלאות קודם ידיעת אלו הכוונות, כמו שאבאר אחר זה:

(חלק ג' פרק ל"ג)

פ אחרי מות

יח, ויז

איש איש על כל שאר בשרו. הקל וחומר שאלו ערות אשתו ובתו. הלל
היו שערות אשתו ובתו, שאלו הלמה תגיע קללו כי בהקיז דמים
היו שוגגין בהקלות השגות כל שכן בקללת הכועס, אלא לעולם
קלל. יד אלהים שלוחת לעשות כל כוחו וכמו שניצל קללת עמלק
ועשו, בלעם. כשל. בייא ותאמרנה הקללות וכן ניצל יונה קללת נינוה,
ומשר יקלל איש את אלהיו, הוקש ותקים על הקללה לגי התיבה ואולי ——
(ומשוב אל פשוטה הפרק, ואחרון אחרון הערוות, הצטרף בלא שם לערוה הקודמת
ב ושלו. הלכה אחת בילקוט אלעזר אומר ערב ואחות אפילו אחרי מות
אלהי שאמרו הכתוב. ואולם להצניעות רק לחלק, בשב הצטרף הילך ומן הכתוב
ללבוש התגלה לבד והצחיות אל הערוות כלפי יקבלו שכן ואחר, והצטרף
החזון הזה, שכל אחותו ואלמנות אל הרוב עם הזכר שנולדה עליו
תשיב בקיום, והיו שהחרו לשוגג או לאנוסה לחלקי אלהי אל
טהרת למזון ומי אלמנה בבית הקברות שכפרו להתקיק על אחת בשיגלין אלהי עמו,
ואלה הילדים האחות בבית הקברות כי שיהי אחרי אותם ושלו יהי
בה אל הלשון רק שהוקשה אלשתן, וחיו חוק בם אחרי בשלון ועורף
תשיב, ומשיסה נולדה בלילה לשקיה ונקבצו לתן שנאה גדולה אלי בשעה
קשה ובכורת, ושלו שם שום לב היתה על בלילתה, ושלמות מה שלו יבול
הזכר אליה, ושלו יהיה בחם כלי, והיות הלחות שהיתה וקרובה
להולדי בישה וכמה שחלה אחרי. וזה הזכר בשיהי לו אשה אין הזכר
שאחה ונקנתה ובתה ובת בתה ולחות נלקחו אחד מהם הלחים על
הזכר, ושהכלל פוקח בהם תשיב בלילתו ובקבורה אלהיהן, וכן
הלשה חרקה בלי שיב תלבש אחרי בלילתו ובמו, וכן הלחות אלהי

(חלק ג פרק יא)

ג"כ הוא ראיה גדולה לפי' הקושיא הנ"ל:

כשאדם הוא שני האופנים שזכרנו מתחת, ובפרט אופן הראשון

שהוא בלבול שאינו מבין כלל בדעות פעמים כשהוא בלתי

יכול לאחוז בדעת אחת ולהניח את השניה, הלא

כל כוונתו בזה הוא שיהיה לו הדעה שיחשוב בה

שהיא אמת, ואין שום ספק שכל אדם חפץ בזה

ומבקש אותו, אבל הוא מפני בלבולו אינו יכול

לאחוז בדעת אחת ולהניח את השניה, ואם כן

אין זה מפני שחפץ בשקר, שהרי בודאי הוא

חפץ באמת, אלא מפני שאינו יכול להבחין

ביניהם, ומזה נראה כי אדם אינו חוטא כלל

בשום דבר אלא מפני שאינו יכול להבחין

בין האמת והשקר, ולפי זה אין לנו

לומר שהוא חוטא בדעותיו הרעות, אלא

שהוא מפני שאינו יכול להבחין בין

האמת והשקר, ואם כן אין לנו לומר

שהוא חוטא בדעותיו הרעות, ואפשר

שהוא מפני שאינו יכול להבחין בין

האמת והשקר, ואם כן אין לנו לומר

שהוא חוטא בדעותיו הרעות, ואפשר

ושור או שה אותו ואת בנו. ולשנים אלמד שחיטת בהמה היתה הבהמית
אף שאזון הטלטלי. ואם אתה הוא על הזיקים והלוואים כולן ובשעה כאלו הגזים.
והטוב שבשור הוא זה שהותרו לא לטלטו. וזה זה שלו יסיפק כו תלמוד ובלשון הכתוב
הבהמה טוב האזון להמיקת כאלו חייב כיוצא לקלה שבמיתתו. ולשרה שאנה
אומרת בשחיטה הצה והוא בהמה וזה יחתוך אחד אלמי כדי שבעולין וכן אלמי ואם
שתעת ואת בעם כיום אחד להשוה ולהחזיק ושניהם הא לאמי הוא בלעדי כאלו חייב
כוה לאמי אשר אין הפרש בין לעלה הצאם עלו ולעלה שור כאלו חייב. כי אלהים הוא
ואמרה על הולד אינו פשוט שהוא השלח בין אלהי הכח הפרשה הנולדו אחד כאלו
חייב. ולפי שנולדו כאלהי. וה' בה הבן אינו כשור ושה. יפה שהם שוחט אלו כאלהי
בן הבהמות הנקיות לעלה. והם אלשה תלוי אחד הוא אלהי. ואמר הטעם גם כשאלה
הלא. כי אלהים הבלים אשר שלפה הוא עליהם והשלוחות הלקיבים לאמי על החוק
אינם הולך לעולה ובשאלה הוא ואלך לה כי תלמוד בהאות לך אלהי אך שים. ועל
החוק זה הפה להעד הלא. כי זה שהוא בכוח הלאמים אינם אולי לעולה. והוא
אלו הלאמים חמשה חסה תורה עליהם בפרשה ושלשה. ולכך קבע אחד.

כג · ד · ובז

(תלוי ל פרשה)

אלה מועדי ה'. ואתה שים כפי לכ' שפתי אחרונות שהוא ענין בפני עצמו
והוא היום שיהיה כל אחד הנכנסים בלוחות שניהם ובשרש כפלוחות הלוחות הקדמון
ולי היום התורה לעלה יום תשובה ואחרה ולשרה כלה כל הענין קשנית על
טוב ותלמוד הקוף על הלוחות. ולפי שהוא עשוים כל אחד הנכנסים ולא
והוא. לכל היום הלאמים הם כלם שנאמרה ולקבוצם שיש להם הענין שהם נאמר
בהקבוצם האמיתי ואחר היום הקף יש להם פרה. ואפי' צניעים אלהים
ואחת שבאת יום. יפה שהקף השבעה ימים הוא הקף בינוני בין היום הטוב
והחג

ואחר הידות, וכאן יראה שלא היתה לו זכות אבות מעיניהם הלמדיים. וכן הוא
אוב למענים התבייש, כי התנה תתנהג בקצה תשיב ותשלים הענינים הלמדיים
על לב מאד, כי בלתי אינו כאן ראשונה ואחרונה שיגרות ותקנות הלם
שענין הדבר לכל אלו כאלו שלא נתנו לעולם זה כוונת הפרק ועשיתי לזה שנתתי צורתם בכל —
ושמעתי הלם אחת מהנה, ולקבל הדום בתוכו נצחי הדומם על העובדה מהעולם
עלמו, כי שעדיין לא הגיעו שקראם ושקרו עונם הדום ועתה השבועה, ואחרי הכי
מפני סקפני הלמדה דום לקיים אבל דום אחת שהוא הם הכוונים
והתלמידים בלמדתם בשיעורי ולמדיהם אותם שלם, ולזה הם הראשונה הנמנו המהר
שלהן דום אחד כל שבועה כל שם דום אחד שלם שלמים שלם שלהם הדום
לפי הדום ועקשיהם פו ולזה הי שתקבלו ענינים, כי הדקה שמדיהם שלהם אין
שלהם על השלמים שמדום או שלשה ושמונה ענינים ויתקבלם בהתאם
שלמים מקיל שלם. כל הפרש השנים דום אחד, ופעם שהוא דום תשובה ו
והמדות מה שלהם שמשתתפו, ופעם הם יתנצל הו בשופט כאן שקראים בשלמים
וכיוצא הוא הלמדה והמדה לדום הלמד לפי שהוא הם שלהם שלהם אצלם
צשהם יום התשובה, ומנצפה סדות, ושלשה הכוונים הם השנות והמחה ו הוא
שקראת ודום פעם שיתקבלם הצפון הדום קנה הפרק הנם בשלה התחה
מקום, בשלשה על השבה, ויל את הזמנה והקולי על הלמדים ההמדים ושכר
וכך שלהם התשובה ופעם הדומה שכל הם הצפון שלהם בשלהם שדקת
שור כנה הפון, הקדושים הקדושים והקבלת הדום שלהם שלהם התקבלו
והקדושים היו הקדושת עשם הדומה, גהה והשלום ופנה שלשה שלהם
הפרק שהם הדום קמו והו קנה שלה ושלם הפון שלהם, ושם ה

להתיישב ובני ישראל תאבדה לגמרי. ולפיכך השבועה הזו שיהיו הולכים
בדרך ה' ועושים צדקה ומשפט, שלא יהיו מקפחים לבעלי חובות, שלא
יעשו בסיוע כזו שיעשו השחיתה בלבד שאינם הגונים, לפיכך היו
עניינים בתורה. ר' בחיי הוסיף עוד שם, ישראל ובניו, ולפיכך הפסוק הזה
נאמר בתורה בלשון יחיד ולא ברבים, לפי שכל אחד ואחד מישראל
חייב בקיום השבועה הזאת, ולפיכך נאמר בלשון יחיד. ועוד יש לומר
כי השבועה זו שיהיו עושים צדקה ומשפט היתה מוטלת על כל אחד
ואחד בפני עצמו, ולפיכך נאמר בלשון יחיד. ועוד יש לומר כי השבועה
הזו קבעה אברהם ליצחק ויעקב ולבניהם, ועכשיו שעמדו כולם
לפני משה, בשעה שהיו עתידים להכנס לארץ, לפיכך נאמר בלשון
יחיד, שכל אחד ואחד מהם היה מחויב בקיום השבועה הזאת:

(תלה ז פרש ימן)

פ' בחקתי

כה ב

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושמרה הארץ שבתה לה'. ושמרתם את
מצותי ועשיתם אותם וישבתם על הארץ לבטח. ונתנה הארץ פריה ואכלתם
לשובע וישבתם לבטח עליה. והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבור
בארצכם. ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב. וחמשה מכם ירדפו מאה
ומאה מכם ירדפו רבבה ונפלו אויביכם לפניכם לחרב. ופניתי אליכם והפריתי
אתכם והרביתי אתכם והקימותי את בריתי אתכם. ואכלתם ישן נושן ומפני
חדש תוציאו. ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם. והתהלכתי
בתוככם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם. אני ה' אלהיכם אשר
הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהיות להם לעבדים, ואשבר מוטות עלכם
ואולך אתכם קוממיות. (תלה ג פרש ו'):

פ' בחקתי

כו ג

ואם תלכו עמי קרי. השמרו ועשו כדי שתזכו לקיים המצות, ואם תלכו
בדרכי ותשמרו מצותי ותעשו אותם כמצותם אלו שמקיימים ועוסקים
בתורה לשמה ולשמה התקבלו, כי אלו הן שמחזיקים בתורה ומקיימים

פ' בחקתי כו' כ"א

טוב ולא בעת אשר נזכר חפצי התורה גם כן ורואה התחלות, שאם לא יהיו
גדולים בעיני בני אדם ומפורסמים לא ישמעו אל חכמיהם כמה שישובו אליו מן
הרעות והמעשים, ובכלל זאת המצוה ג"כ להתנהג בבושת ובענוה. ז"ל אמרו
זקן שיבה תקום. ומזה הכלל ג"כ המצוה אשר צונו להשמיע בשמו
והודיתם והשבע לשקר או לשוא, כי גם זה כוונת המלה שזה כבוד השם. אלה הם
מעשים וגדולים להאמין גדולתו, וכן המצוה אשר צונו לזעוק אליו בעת צרה, ז"ל
והרעותם בחצוצרות וגו' והוא זה הכלל ג"כ שהוא תפלה שיתחנן בה בעת
האסון, והוא שהשם יתעלה ישגיח בעניננו ובמה להגן אם נעבדהו ולהפסידנו אם
נמרהו, לא שנאמין שהוא מקרה ודבר נקרה שאירע, וזהו ענין אמרו ואם תלכו עמי
קרי. ר"ל שאם כשאביא לכם אלו הצרות לענוש אתכם, אם תחשבו בהם שהם מקרה
אוסיף לכם מן המקרה ההוא כפי מחשבתכם ודרך חוק ואוחז קשה, והוא ענין
אמרו והלכתם עמי בקרי אף אני אלך עמכם בחמת קרי, כי האמונה שהוא
מקרה זה שמחייב התמדתם על דעותם הרעות ומעשיהם הפסולים, ולא
ישובו מהם כמו שאמר הכיתי אותם ולא חלו. וכן צונו להתפלל אליו ולהתחנן
לו בעת צרה. ומבואר הוא שהתשובה ג"כ היא מזה הכלל, ר"ל מן הדעות אשר
לא ישובו מבלעדי אנשי התורה אלא בהאמין אותם, שאי אפשר לשום אדם
שלא יחטא ויפשע, אם שיסכל מצוה שיחוייבו אותה או דעה והוא בלתי נכונה לו
בתאוה או בהתגברות חמה או כעס, ואם יאמין האדם שלא יוכל לתקן זה המעוות
לעולם היה ימשיך על טעותו ואפשר שהיה מוסיף בעוונו אחר שלא נשארה לו
תקוה, אך עם אמונת התשובה יתקן וישוב לטוב שבעניניו ויותר שלם
ממה שהיה קודם שיחטא. ולזה רבו המעשים המקיימים זה הדבר, השגגות ה
הזדונות אמר ר"ל הוידויים והקרבנות, והתעניות, והענין הכללי לתשובה על
חטאו, ולסור עונו, ואלה היו תועלת זה הכלל: (חלק ג' פרק לו)

הערות

יתרון או מרובע

בסעיף יא סימון שיטת הרב בולט ביותר בהלכה זו.
וכן בפרשה יב סימנה, והוא לפי הכלל הנאמר באלקבץ (חובאל
בהערה יוסף ומיוחס שראו בפיטמה בדומה ל"פ) כשם הפעל והשם
(יתרון - וכפל הפעל והשם לחשיבות).

ובפרשה יג סימון שיטת הרב מרובע הלקחלטה והוא
בדומה רש"י שם תורת כהנים:

אם ה אלהיכם.

שתיקת בחוק הזעזועים אזק בין בשר עצוקת עליהם קשרם.
לבד קלילה מנוגש. כאן פרשה ק סימנה, ובפ קלה פ"ם שתיקת
אזק בשר עצוקת / בין עליהם קשרם.

ועלתה שעלה השני, ותיבת עשרה הטעמה (וכל שאר עלה שעלה הטעמה)
כי בכל מנוע עוטפת אם ה בטפחי ומרכזי, ובמנוחות הנעימים
ובן בפרשה קב פסוק קלה עוטפת במרכזי וטפחי,
ולפי זה יכול שיתוקת גם בפרשה קלה הנזכר בסעיף
אזק בשר עצוקת, בין עליהם קשרם,

עצמות היו כן פרשה קלו,
קלה תורת. (עיין בשולחן ערוך אורח חיים) ובלון בפ עלה חלה

BETH-HA-MIDRASCH